CVRSVS
PHILOSOPHICVS

Ad mentem Doctoris ſubtilis

IOANNIS DVNS SCOTI
ORDINIS MINORVM

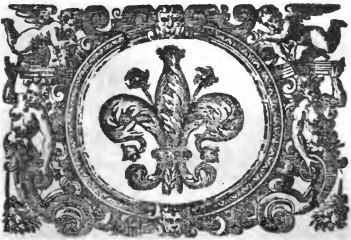
Pro Tyronibus Scotiſtis planiori ſtylo exaratus, ac in tres Partes comiter diuiſus.

Auctore Adm. Reu. P.
LIVIO RABESANO DE MONTVRSIO
Vicentino, Ord. Min. Reg. Obſer. Almæ D. Antonij Prouinciæ olim Miniſtro, Philoſophiæ, ac Theologiæ Lectore Generali, Sanctiſſimæq. Inquiſ. Vicen. Conſultore.

PARS TERTIA.

Tres Libros Ariſtotelis de Anima diligenter expendens.

Cum duplici Indice locupletiſſimo, altero Diſputationum, & Quæſtionum, ac Capitum; altero verò Rerum Notabilium.

VENETIIS, MDCLXV.

Apud Nicolaum Pezzana.

DE SVPERIORVM LICENTIA, ET PRIVILEG.

Digitized by Google

Digitized by Google

INDEX SVMMARVM, Diſputationum, & Quæſtionum quæ in hoc tertio volumine continentur.

DISPVTATIO VNICA.

Vtrum de Anima ſic vniuerſim ſumpta, ſit ſcientia? Quæſt. I. f. 3.
Vtrum ſcientia de Anima ſpectet ad Philoſophum naturalem, vel diuinum? Qu. II. f. 5.
Quem ordinem habere debeant libri de Anima ad cœteras Philoſophiæ naturalis partes? Quæſtio III. fol 9.
Vtrum Anima, vel Corpus animatum ſit ſubiectum in his libris de Anima? Quæſt. IV. fol. 11.

LIBER PRIMVS.

De dignitate, nobilitate, vtilitate, & difficultate ſcientiæ Animaſticæ. Summa I. fol. 15.

DISPVTATIO PRIMA.

Vtrum ſcientia de Anima ſit preſtantior cœteris in nobilitate, dignitate, & certitudine? Quæſtio I. fol. 19.
Vtrum accidentia magnam partem conferant ad cognoſcendum quod quid eſt? Quæſtio II. fol. 22.
Vtrum verum ſit, Phyſicum diffinire per materiā, & Dialecticū per formā, vt dicit Ariſt. in tex. xvi. Qu. III. f. 24.
De Animæ natura, ac eſſentia ſecundum Antiquos. Summa II. fol. 27.
De confutationib. opinionum Antiquorum. Summa III. fol. 30.

DISPVTATIO II.

Vtrum obiectum cognitum ſit in cognoſcente, ſecundum eſſe reale, vel rationis? Quæſtio vnica, fol. 39.

LIBER II.

De Diffinitionibus Animæ. Sum. I. f. 43.
De Potentijs Animę in communi. Summa II. fol. 48.

DISPVTATIO PRIMA.

Vtrum Anima ſit ſubſtantia, vel accidens? Quæſtio I. fol. 50.
Vtrum diffinitiones Animæ ſint rectè aſſignatæ ab Ariſtotele? & an vna ſit demonſtrabilis per aliam. Q. II. f. 54.
Vtrum in quolibet viuente, præter animam, ſit admittenda forma corporeitatis? Quæſtio III. fol. 58.
Vtrum Anima ſit diuiſibilis, ac extenſa ad diuiſibilitatem, & extenſionem corporis? Quæſtio IV. fol 63.
Vtrum in vno viuente ſint plures animæ, vel vna tantùm? Quæſt. V. fol. 67.
Vtrum Anima informet omnes partes corporis. Quæſt. VI. fol. 72.
De Animarum, Potentiarumq; ac Animatorum pluralitate.

DISPVTATIO II. fol. 78.

Vtrum tantùm ſint genera animarum tria, viuentium quatuor, & quinque potentiarum? quæſtio I. fol. 79.
Vtrum potentiæ Animæ ab Anima, & à ſe inuicem realiter diſtinguantur? quæſtio II. fol. 82.
Vtrum potentiæ animæ diſtinguantur, ſeù ſpecificentur per actus, & actus per obiecta. quæſtio III. fol. 86.
De Anima vegetatiua, eiuſq; potentijs, ac obiectis. Summa III. fol. 91.

DISPVTATIO III. fol. 95.

Vtrum potentiæ animæ vegetatiuæ ſint ſufficienter aſſignatæ ab Ariſtotele in textu 42. & an ſint ab inuicem realiter diſtinctæ. quæſt. I. fol 95.
Vtrum omne viuens neceſſariò ſemper nutriatur, & quomodo fiat nutritio. quæſtio II. fol. 99.
Vtrum per nutritionem alitum acquirat nouam ſubſtantiam ſecundum omnes partes: quæſtio III. fol. 102.
Vtrum nutritum ab alimento, & vniuerſaliter omne agens in agendo repatiatur: quæſtio IV. fol. 106.
Vtrum ſicut opus eſt, viuens, quoad viuit, ſemper nutriri ſecundum omnes partes, neceſſe etiam ſit ipſum ſemper augeri ſecundum eaſdem? quæſtio V. fol. 110.
Vtrum per potentiam generatiuā producatur ſubſtantia. quæſt. VI. fol. 115.

Digitized by Google

Quid ſit generatio naturalis, & in qua viuentis parte ſita, ſeù collocata ſit, ſecundum veritatem. Sectio 1. fol. 115.
Vtrum forma ſubſtantialis, vel compoſitum ſingulare, aut etiam ſubſiſtens ſit generationis naturalis terminus, & quomodo: Sectio 2. fol. 122.
Vtrum generatio ſubſtantialis dicatur vniuocè de omnibus verè genitis, vel de quibuſdam æquiuocè. Sect. 3. f. 128
Vtrum pater, & mater generando, concurrant actiuè, generentq; ſibi ſimiles in natura filios, & quomodo? Sectio 4 fol. 134.
Vtrum elementa ſecundum proprias formas ſubſtantiales remaneant in mixto, vel ſolùm virtualiter: quæſt. 7. fol. 138.
De Anima ſenſitiua. Summa 4. fol. 144.
De Anima ſenſitiua, potentijs, actibus, & obiectis in communi.

DISPVTATIO IV. fol. 157.
Vtrum ſenſus ſit virtus actiua, vel ſolùm paſſiua: quæſt. 1. fol. 157.
An ſint, & quid ſint ſpecies ſenſibiles: quæſt. 2. fol. 163.
Vtrum ſenſus decipiatur, vel contingat ſaltèm aliquando ipſum decipi circa proprium obiectum: quæſt. 3. fol. 172.
Vtrum ſenſibilia communia ſint ſufficienter enumerata ab Ariſtotele in tex. 64. quæſt. 4. fol. 174.
Vtrum ſenſibilia communia ſentiantur per proprias, vel per ſpecies ſenſibilium propriorum. quæſt. 5. fol. 177.
De Potentijs ſenſitiuis, ac earum obiectis in particulari.

DISPVTATIO V. fol. 182.
De Senſu Viſus, Organo, Medio, & Obiecto. quæſtio I. fol. 182.
De Auditus ſenſu, Organo, Medio, ac Obiecto. quæſt. 2. fol. 190.
De Senſu Olfactus, Organo, Medio, ac Obiecto. quæſtio 3. fol. 196.
De Senſu Guſtus, Organo, Medio, & Obiecto: quæſtio 4. fol. 200.
De Senſu Tactus, Organo, Medio, ac Obiecto. quæſt. v. fol. 205.
Vtrum ſenſibile poſitum ſupra ſenſum faciat ſenſationem, vel potius ipſum lædat, ſi ſit excellens. quæſt. 6. fol. 212.
De numero ſenſuum exteriorum. Summa 5. fol. 216.
De ſufficientia quinque ſenſuum exteriorum, & eorum natura in communi.

DISPVTATIO VI. fol. 219.
Vtrum ſenſus exteriores, ſiuè de facto, ſiuè de poſſibili ſint tantùm quinque. quæſtio vnica, fol. 219.
De Senſu communi. Summa 6. fol. 224.

De Senſibus internis.

DISPVTATIO VII. fol. 227.
Vtrum ſenſus, ſiuè interior, ſiuè exterior ſentiat ſe ſentire: quæſt. 1. fol. 227.
Quot ſint ſenſus interni, quæ eorum Organa, operationes, & obiecta: quæſtio 2. fol. 232.
Vtrum ſenſus cognoſcat res ſub ratione ſingularitatis, vel naturæ communis. quæſt. 3. fol. 237.
De Imaginationis natura, ac eſſentia. Summa 7. fol. 240.
De Comparatione ſenſuum interiorum ad ſua obiecta.

DISPVTATIO VIII. fol. 245.
Vtrum omnes quinque ſenſus interiores inſint omnibus animalibus. quæſtio 1. fol. 245.
Vtrum in ſenſu interiori poſsit eſſe prudentia, & aliquis diſcurſus. quæſt. 2. fol. 249.

LIBER III. fol. 254.

De Anima intellectiua, eiuſque potentijs, ac obiectis.

DISPVTATIO I. fol. 263.
Vtrum dentur in Anima rationali intellectus agens, & poſſibilis à ſe inuicem realiter diſtincti: quæſtio I. fol. 263.
Vtrum rerum omnium, tam vniuerſalium, quam ſingularium producantur ab intellectu agente, & conſeruentur in poſsibili ſpecies intelligibiles: quæſt. 2. fol. 269.
Vtrum intellectus agens, vel poſſibilis ſimul cum obiecto ſit productiuus intellectionis, & quomodo. qu. III. fol. 274.

Vtrum

Vtrum intellectio ab intellectu poſſibili-
produ&ta ſimul cum obiecto, ſit ſpecies expreſſa, & verbum mentis quæſt. IV. fol.279.
Vtrum intellectio poſſit produci à ſolo Deo in intellectu creato, ipſo nullatenus effectiuè concurrente: quæſt. V. fol.284.
Vtrum omnis intellectio, quæ fit ab intellectu noſtro, fit ſemper, & neceſſariò cum dependentia à phantaſmatibus: quæſt. VI. fol.289.
De Potentia intellectiua per comparationem ad ſua obiecta.
DISPVTATIO II. fol.292.
Vtrum ens, in quantum ens ſit obiectum adæquatum intellectus noſtri? Quæſt.I. fol.292.
Vtrum ſingulare pro ſtatu iſto ſit per ſe intelligibile intuitiuè, vel abſtractiuè? Quæſtio II. fol.297.
Vtrum intellectus noſter poſſit plura obiecta ſimul diſtinctè cognoſcere? Quæſtio III. fol.302.
Vtrum ens rationis ſit obiectum terminatiuum intellectus? Quæſtio IV. fol.307.
An, & quid ſit ens rationis fictum? Sectio I. fol.308.
An ens rationis fictum fiat à ſolo intellectu creato? Sect. II. fol.314.
Vtrum ens communiſſimè ſumptum ſit vniuocum enti reali, & rationis? Sectio III. fol.322.
De Potentia Animæ motiua. Summ.II. fol.329.
De Potentia Animæ appetitiua, ac motiua.
DISPVTATIO III. fol. 335.
An ſit, & quid, ac quotuplex ſit appetitus, ſeù vis appetitiua? Quæſtio I. fol.335.
Vtrum appetitiua rationalis nobilior ſit cognitiua rationali? Quæſt.II.fo.340.
Vtrum potentia appetitiua rationalis ſit eſſentialiter libera? Quæſt.III.fol.344
Vtrum voluntas in ſuis operationibus pendeat ab intellectu, & quomodo? Quæſtio IV. fol.351.
Vtrum voluntas ita proſequatur bonum, vt nequeat velle malum, vel e conuersò, ità nollit malum, vt non poſſit nolle bonum? Quæſt. V. fol.355
Vtrum ex duobus medijs æqualib. poſſit voluntas alterum eligere? Quæſtio VI. fol.360.
Vtrum voluntas ſit libera ad puram omiſſionem. Quæſt. VII. fol.363.
Vtrum voluntas poſſit habere aliquem actum, qui nec ſit circa finem, nec circa media: hoc eſt, an poſſit habere actum neutrum? Quæſtio VIII. f.365.
Vtrum potentia cognitiua, & appetitiua ſit potentia motiua; & an reperiatur hæc in anima ſeparata? Quæſt. IX. fol.368.
De Actibus Voluntatis.
DISPVTATIO IV. fol.373.
Qui, & quotuplices ſint actus voluntatis eliciti? Quæſt.I. fol.373.
Vtrum intentio ſit actus ſolius voluntatis? Quæſt. II. fol.376.
Vtrum eadem intentio poſſit ſimul eſſe ratio tendendi in plures fines? Quæſtio III. fol.378.
Vtrum Intentio, & Electio vno tantum inſtanti durare poſſint? Quæſtio IV. fol.380.
Vtrum actus eliciti voluntatis ſumant ſuam diſtinctionem ſpecificam ab obiectis formalibus? Quæſt. V. f.382.
Quid ſit Imperium, & an diſtinguatur ab actib. imperatis? Quæſt. VI. f.384.
De his, quæ conueniunt, vel non conueniunt neceſſariò rebus animatis. Summa III. fol.387.
De quibuſdam operationibus animatis corporibus, tam proprijs, quam communibus, conuenientibus neceſſario.
DISPVTATIO V. fol.390.
Quid ſit Somnus, & Vigilia; quænam excitamenta vtriuſq; & quibus animantib. conueniant: quæſt. I. fol.391.
Quid ſit ſomnium; quæ eius cauſæ, & an per ſomnia quidquã diuinari, vel certi auſpicari poſſit: quæſtio II. fol.396.
Quid, & quotuplex ſit ſomnium, & cauſæ. Sectio I. fol 396.
An per ſomnia aliquid certi diuinari, vel auſpicari poſſit. Sectio II. fol.398.
Quid, & quotuplex ſit vita, & mors, ac quænã ſint earum cauſæ. q. III. f.400.
Quid ſit vita phyſica, ſeù corporalis, ac eiuſdem cauſæ. Sectio I. fol.401.

Digitized by Google

Quid, quotuplex, & quænam cauſæ ſint mortis, vt opponitur vitæ naturali? Sectio II. fol.403.
An vita rectè per tres ætates ab Ariſtotele diſtributa ſit, nempe per Iuuentutem, Statum, & Senectutem? Qoæſtio IV. fol.407.
De Dentibus, Caluitio, & Canitie huiuſmodi ætates comitari ſolitis. Queſt. V. fol.411.
An poſsint dari certæ cauſæ naturales longitudinis, & breuitatis vitæ, & an vnicuiq; viuenti ſit eiuſdem vitæ naturalis terminus præfixus? Quæſt. VI. fol.414.
Quænam ſint diuturnæ, ac breuis vitæ in animalibus cauſæ. Sect. I. fol.414.
An Plantæ aliæ ſint longioris, aliæ breuioris vitæ, & qua de cauſa? Sectio II. fol.417.
Quid ſit Reſpiratio, & quibus animalibus conueniat? Quæſtio VII. Sect. I. fol.418.
An reſpiratio conueniat omnib. animalibus? Sectio II. fol.422.
Vtrum Memoria, & Reminiſcentia omnibus animantib. conueniat? Quæſtio VIII. fol.426.

De Anima ſeparata à corpore.

DISPVTATIO VI.

Vtrum Angelus, & Anima rationalis ſint ſubſtantiæ corporeæ, vel corporis expertes? Quæſt. I. fol.429.
Vtrum Angelus, & anima rationalis ſint ſimplices formæ ſpirituales, vel compoſiti ex materia, & forma phyſica, aut metaphyſica? Queſtio II. fol.434.
Vtrum Angelus, & Anima rationalis differant ſpecie; & hoc dato, An etiam eorum potentiæ? Quæſtio III. fol.440.
Vtrum Anima ſeparata à corpore corruptibili cognoſcat habitualiter, & pacto, quo Angelus ſibi nota, dum erat corpori coniuncta? Quæſtio IV. fol.443.
Vtrum Anima ſeparata poſsit accipere cognitionem alicuius prius ignoti? Quæſtio V. fol.446.
Vtrum Anima ſeparata recordari valeat præteritorum, quæ coniuncta nouit? Quæſtio VI. fol.449.
Vtrum ſtatus ſeparationis ſit Animæ rationali, vel violentus, aut neuter? Quæſtio VII. fol.452.

FINIS.

INDEX
LOCVPLETISSIMVS
Rerum Notabilium.
Tertÿ Tomi.

Numerus prior paginam, alter, vel tertius columnas indicat.

Accidens.

COnducit ad cognitionem ſubſtantiæ, vel à priori, vel à poſteriori, 22. 1. *vel loquendo de cognitione diſtinctà, vel de confuſa. ibid.*2. *Nullum confert ad diſtinctã, ſicut ad confuſam,* 23.1. *neque à priori, ſed à poſteriori, ibid. Neque valet cauſare ſubſtantiam, ibid. &* 97. 2. *Per accidentia propria poſſumus à poſteriori cognoſcere eſſentiam rei,* 23 1. *Accidentia recipi nequeunt in nuda materia,* 59.2. *Eadem, quæ erant in corpore viuo, reperiuntur in mortuo, ibid. &* 61.2.

Actio.

Per antiperiſtaſim quomodo fiat, 107. 2. *Ad actionem directam agentis phyſici concurrit triplex potentia, actiua, paſſiua, & reſtitiua, & quid vnaquaque ſit, ibidem. Actio immanens, & tranſiens per quid diſtinguantur.* 288.1.

Actus.

Actus intellectus triplex, rectus, reflexus, & comparatiuus, 40. 2. *quilibet actiuus, & paſſiuus, ibidem. Actus primus, & ſecundus,* 43. 2. *&* 44.2. *Quomodo ſumatur actus in diffinitione animæ,* 54. 2. *Actus ſecundi diſtinctiui potentiarum, vel adæquati ſunt, vel inadæquati,* 87. 2. *Quomodo actus diſtinguantur per obiecta,* 88.1.2. *ſunt priores potentijs quoad nos, non verò ſecundum ſe,* 89.2. *Actus voluntatis eliciti, vel imperati,* 373. 1. *Vide etiam Voluntas. Eliciti ſpectantur dupliciter,* 382.2. *Differunt multipliciter,* 383.1. *Vnde ſumant ſuam ſpecificationem, ibid.*1.2. *Actus appetitus ſenſitiui, & ſenſuum externorum imperantur à voluntate,* 385. 2. *Actus vegetatiuæ per accidens imperantur à voluntate,* 386. 1. *idem de actibus, & motibus partium pudendarum. ibid.*

Aer.

Eſt medium ad olfactionem reſpectu reſpirantium, 148.2.

Aeſtimatiua.

Munus æſtimatiuæ quale ſit, 245.2.

Aetas.

Triplex vitæ ætas ſecundum Philoſophum, 407.2 *&* 409. 1. *Quadruplex ſecundum alios, ibid. Septuplex ſecundum Aſtrologos,* 408.1. *Quid importet ætas, & quibus qualitatibus ætates polleant, ibid.*

Agens.

In agendo repatitur, &c. quomodo hoc ſit verum, 102.2. *Phyſicum, vel Metaphyſicum,* 107. 1. *Phyſicum agit, vel directè, vel reflexè, ibid. Agens di-*

rectè vel agit actione conſeruatiua, vel corruptiua, 107.2. quod agit actione corruptiua, eſt ſemper contrarium paſſo, & quod conſeruatiua, poteſt eſſe ſimile, ibid. Conditiones requiſita, vt agens à paſſo dicatur pati. 108.1. *quæ agentia repatiantur ab his, in quæ agunt, & quæ non, ibid.*2. *Differentia inter agens naturale, & liberum,* 360.2.

Alimentum.

Alterum crudum, & eſt diſſimile, & contrarium alito; alterum concoctum in chylum redactum, alito ſimile. 100.1.

Alitum.

Per actionem nutritiuam agendo in alimentum repatitur ab eo, 108.2.

Amare.

Quid ſit amare, 373.2.

Amor.

Amicitiæ, & concupiſcentiæ. 373. 2. *quid ſit amor,* 374. 1. *idem actus poteſt eſſe amor amicitiæ, & concupiſcentiæ, & poſſunt etiam eſſe duo actus realiter diſtincti,* 375 1.

Angeli.

Agentes actione tranſmutatiua in hæc ſublunaria non repatiuntur ab eis, 108. 2. *Prima diſtinctio inter Angelum, & animam rationalem non eſt ex diſtinctis potentijs intellectiuis huius, & illius,* 223. 2. *Angelus videri nequit ab oculo corporeo,* 176. 1. *etiam in Angelo reperitur intellectus agens.* 267. 2. *Voluntas Angeli potuit appetere æqualitatem Dei, ſaltem ineſſicaciter.* 318. 1. *habet virtutem motiuam progreſſiuam.* 369. 2. *Angelos eſſe corporeos docent aliqui.* 429. 2. *& infr. ſunt Angeli ſubſtantiæ incorporeæ, & merè ſpirituales,* 431. 2. *Non conſtant ex partibus integrantibus,* 432. 2. *cum anima rationali conueniunt in eodem gradu intellectualitatis.* 433. 1. *Damnati quomodo ab igne corporeo patiantur, ibidem* 2. *quam compoſitionem admittant Angeli.* 436.1.2. *quomodo dicantur ſimplices:* 437.1. *Non componuntur ex materia, & forma phyſica, ibid.*2. *ſed benè metaphyſica, & cum his.* 438. 2. *etiam ex poſitiuo, & priuatiuo. ibid. Differunt ſpecie ab anima rationali.* 441. 2.

Anima.

Conſideratur, vel in ſe, vel quoad nos, ſeu vel ſecundum ſuam entitatem, vel pro ſtatu iſto, 3.1. *Cognoſcitur in ſuis operationibus. ibid. & potiſſimum ex tribus.* 3.2. *non eſt ſcibilis ſumpta in communi pro ſtatu iſto à priori, & in ſe.* 4. 1. *nec ſenſibilis, ibid. quomodo anima ſit totum, & pars.* 5.1. & 7. 1. *in communi ſumpta ſpectat ad Philoſophiam naturalem.* 6. 2. & 7. 1. *diuiditur in Vegetatiuam, Senſitiuam, & Rationalem,* 5.2. *Anima eſt natura,* 8.2. *Subiectiuè, & participatiuè dici poteſt corruptibilis,* 9. 1. *non diffinitur per corpus quidditatiuè, ſed tantùm quietatiuès* 11.1. *eſt ſubiectum quo ſuarum paſsionum, & horum librorum, non quod.* 12. 2. *Animæ paſſiones, propriæ, & communes.* 16. 1. *nulla operatio eius eſt independens à corpore, ſecundum Ariſtotelem,* 18.1. *de nobilitate ſcientiæ de anima.* 19.2. *& per totam Quæſtionem. Antiquorum opiniones de quidditate animæ.* 28.1. *& per totam Summam. Confutantur tales opiniones,* 30. 1. *& infr. impoſſibile eſt, animam per ſe moueri.* 30. 1. 2. *Anima non eſt in loco. ibid. Ex quibus compoſita ſecundùm Platonem.* 31. 2. *Confutatur Plato,* 32. 1. *Sedendo, & quieſcendo fit ſapiens.* 32.2. *eius beatitudo in operatione, ibid. Non eſt vnita corpori propter corpus, vt ab eo ſeparari nequeat ibid. Qualibet nequit ingredi quodcumque corpus,* 33. 1. 48. 1. *Non eſt harmonia, & proportio, ſeu temperamentum contrariarum qualitatum in corpore exiſtentium, contra Empedoclem.* 34. 1. *non numerus, contra Zenocratem.* 36. 1. *& infr. non conſtans ex elementis.* 37. 1. *& infr. ſed eſt forma, ſeu actus,* 41. 1. *Prima animæ diffinitio. ibid.*

Hæc vocatur diffinitio materialis, 54.
2. vocatur etiam concluſio, ibid. Ex-
plicantur eius particulæ, ibid. Pro
pria animæ diffinitio, 46. 2. Probatur,
47. 2. & 48. 1. Non datur anima vni-
uerſalis, ſeu idæa animarum, 49. 2.
Diffinitio animæ in communi eſt com-
munis per prædicationem cuilibet
animæ, & nulli propria, 49. 2. Inter
Intellectiuam, loco motiuam, Senſi-
tiuam, & Vegetatiuam eſt eſſentia-
lis ordo, ibid. Non ponitur in recta
linea prædicamenti ſubſtantiæ, 51. 1.
Quomodo ſit, vel non ſit ſubſtantia,
51. 2. In quo gradu perſeitatis ſit per
ſe ens, 52. 1. Eſt ſubſtantia corporea,
non formaliter, ſed participatiuè,
ibid. Non eſt accidens, 52. 2. Non
tamen eſt corpus, ibid. Eius ſecunda
diffinitio vocatur finalis, & eſt me-
dium ad concludendam primam,
54. 2. Hæc diffinitio explicatur, 55. 1.
Particulæ poſitæ in ea poſſunt ſpectari,
vel in actu primo, vel ſecundo, ibid.
Quo pacto ſecunda demonſtret pri-
mam, vel à priori, vel à poſteriori,
56. 1. Secunda eſt tantùm vna, non
plures, ibid. Quomodo hæc conueniat
animæ in communi, & cuilibet in
particulari, 56. 2. Prima diffinitio
dupliciter per ſecundam demonſtra-
tur, 57. 2. Diffinitiones animæ ſunt
rectè aſsignatæ, 55. 2. Anima nequit
informare materiam ſola quantitate
affectam, 63. 1. Quomodo ſit, vel non
ſit diuiſibilis, 64. 2. & infr.
Vegetatiua plantarum, & ſenſitiua ani-
malium tam imperfectorum, quam
perfectorum ſunt omninò diuiſibiles,
& extenſæ, 65. 2. Dependent in fieri,
& conſeruari à corpore, ibid. tamen
in partes eſſentiales, & etherogeneas
ſunt indiuiſibiles, 66. 1. Quomodo di-
catur, animam eſſe in ſanguine, 78. 1.
Animarum diſtinctio, & ſufficien-
tia attendi poteſt, & à priori, & à
poſteriori, 79. 1. 2. Animarum tria
genera, 80. 1. Potentiæ animarum.
Vide Potentia. Vegetatiua, eius po-
tentia, & obiecta ſunt vniuerſalio-
ra, quam ſenſitiua, & intellectiua,
earum potentia, & obiecta, 91. 2. Eius
conſideratio naturalis, 7. 1.
Anima eſt principium corporis animа-
ti in genere cauſæ formalis, efficien-
tis, & finalis, 92. 1. Anima potiuſ-
quam ignis eſt cauſa nutritionis, &
augmentationis, 93. 1. Obiectum ve-
getatiuæ eſt alimentum, 93. 2. Diffi-
nitur vegetatiua per cauſam finalem,
94. 2. concurrit ad nutritionem du-
plici inſtrumento, ib. & infr. Princi-
paliorẽ locũ obtinet inter partes ſub-
iectiuas animæ, 95. 1. Tribus deco-
ratur potentijs, 95. 2. & 97. 1 quæ poſ-
ſunt accipi adæquatè, vel inadæqua-
tè, 96. 1. Si adæquatè, diſtinguuntur
realiter ad inuicem, & ab anima,
non verò ſi inadæquatè, 97. 2. Hoc
tamen modo diſtinguuntur formali-
ter ab inuicem, & ab anima, ibidem.
Anima ſenſitiua eorum, quæ gene-
rantur in vtero, fit à parentibus, 131. 1.
eius conſideratio eſt naturalis, 7. 1.

Anima Rationalis.

Eius duplex ſtatus, 6. 2. & 9. 1. eius ſta-
tus in corpore, in quo creatur, ſpe-
ctat ad ſcientiam naturalem: extra
corpus, cum ſeparatur ab eo, ad me-
taphyſicam, 6. 2. & 8. 1. Eius conſi-
deratio, ſiuè vt vnita corpori, ſiuè
vt ſeparata ab eo, tamen cum apti-
tudine ad corpus, eſt munus Philo-
ſophi naturalis, 7. 2. Sola rationalis
eſt indiuiſibilis, 65. 2. Creatur im-
mediatè à Deo, 66. 1. & 131. 1. Ità eſt
in corpore, ſicut in vniuerſo Deus, 66.
1. Prima diſtinctio inter animam ra-
tionalem, & Angelum non eſt ex di-
ſtinctis potentijs huius, & illius, 223. 2.
Specie differt ab Angelo, & per quid.
441. 2. Conuenit cum Angelo in eo-
dem gradu intellectualitatis, 433. 1.
Eſt quodammodo omnia, 262. 1. Pro
hoc ſtatu ſe cognoſcit tantùm refle-
xè, 291. 1. Docuerunt aliqui, eam
corpoream, 430. 1. eſt merè ſpiritua-
lis, & incorporea, 431. 2. Non con-
ſtat ex partibus integrantibus, etiam
ſpiritualibus, 432. 2. Quam compo-
ſitionem admittat, 436. 1. 2. Quomo-
do dicatur ſimplex, 437. 1. Non con-
ſtat ex materia, & forma phyſica,
ibid. 2. vtique ex metaphyſica, & cum
his,

his, 438. 2. etiam ex poſitiuo, & priuatiuo, ibid. Nou eſt ſimplex metaphyſicè, 439. 1. Triplex animæ ſtatus, 452. 2. An omnes ſtatus ſint animæ connaturales, variæ opiniones. 453. 1. Tripliciter conſiderari poteſt, ibidem. Nihil perfectionis recipit à corpore, 454. 2 Operationes, quas corpori, & compoſito communicat, ſunt in duplici diſcrimine, 455. 2. An triplex ſtatus ſit naturalis animæ, vel violentus, vel neuter, ibidem, & infr. Quomodo omnis ſtatus ſit animæ connaturalis, 456. 2.

Anima Separata.

Poteſt ſe mouere localiter, 371. 1. Damnata quomodo patiatur ab igne corporeo, 433. 2. Non habet potentias ſenſitiuas, aut vegetatiuas adæquatè ſumptas, 444. 2. Sed intellectum, & voluntatem in eſſe perfecto, ibid. Poteſt cognoſcere habitualiter, ac nouit actualiter, quæ habitualiter, & actualiter nouerat coniuncta, 445. 1. De nouo poteſt acquirere à rebus cognitionem abſtractiuam, 447. 2. etiam intuitiuam, 448. 1. Recordari poteſt præteritorum, vt talium, 451. 2. Quomodo ſtatus ſeparationis ſit ei naturalior, 456. 1. In hoc ſtatu habet perfectiores operationes, ibid. Reunio ad corpus immortale, & incorruptibile eſt ei naturalis terminatiuè, non ſubiectiuè, 456. 2. eſt æquè perfecta ſecundum eſſe abſolutum in eſſendo, tam ſeparata, quam coniuncta, 458. 1.

Animal.

Quædam animalia carent pulmone, 38. 2. In animalibus imperfectis potentiæ non diſtinguuntur localiter ad inuicem, 47. 1. Quæ, & quot potentiæ in animalibus reperiantur, 47. 2. Quare debilitatur animal ex nimia ſeminis effuſione, 121. 2. Quædam ſunt animalia perfecta, quædam imperfecta, & alia imperfectiſſima, 129. 2. Quæ generantur æquiuocè, quoad eductionem animæ, non à Cœlis, ſed à Deo effectiuè dependent, 130. 1. & infr. Quæ extra vterum fiunt, generantur à parentibus remotè, non proximè. 131. 1. Eorum, quæ in vtero generantur anima ſenſitiua, & forma corporeitatis fit à parentibus, intellectiua à ſolo Deo, 131. 1. Perfecta animalia ſolum vniuocè generari queunt, 132. 1. Imperfectiſſima tantum æquiuocè, ibid. Imperfecta vtroque modo, ibid. Genita æquiuocè ſunt ſpecicieiuſdem cum genitis vniuocè, ibidem. Omnia alia perfecta habent quinque ſenſus exteriores, 217. 2. In quibuſdam animalibus ſenſus vnius per accidens excellit alium in perfectione accidentali, 222. 2 Neceſſe eſt omne animal habere ſenſum, 388. 1. & ſenſum tactus, ibid. item, & guſtus, 389. 1. Corpus animalis impoſſibile eſt eſſe ſimplex, ibid. 2. Tactu deficiente neceſſe eſt animal mori, 390. 1. Nullum animal ſemper vigilat, vel dormit, 394. 2. Non tamen omne æqualiter dormit, aut vigilat, ibidem, & infr. Animal eſt ſubiectum remotum inhæſionis ſomni, & vigiliæ, 395. 1. Non omnia animalia ſomniant, 398. 2. Omne animal ſubijcitur morti, ſaltem naturali, 406. 2. Omnia animalia non caneſcunt, & quare, 413. 2. Animal quoad diuturnitatem, vel breuitatem vitæ. Vide Vita. Quoad reſpirationem. Vide Reſpiratio. Quoad memoriam. Vide Memoria. Solùm animal rationale reminiſcitur, 427. 2. Vide Reminiſcentia.

Animatum.

Ab inanime diſtinguitur per vitam. 46. 1. & per motum localem, 329. 2. Quod non eſt animatum, nutriri, & ali non poteſt, 94. 1.

Apes.

Generare nequeunt, 130. 1. ſeptem annis viuunt, 416. 1.

Appetitus.

Senſitiuus ineſt omnibus animalibus, 245. 2. in nobis triplex, 330. 2. Vt comprehendit ſenſitiuum, & rationalem non eſt principium motus progreſſiui, 331. 2. & quomodo ſit principium illius ſimul cum intellectu, 332. 1. 2. Appetitus mouetur à bono vero, vel apparenti, non tamen ab impoſſibili, ibid. Contrarietas appetituum vndè ſumenda, ibid. Senſi-

tiui

tiuus non eſt deliberatiuus, 334. 2. *Prima ſui diuiſione partitur in naturalem, & cognitiuum*, 335. 2. *iſte in rationalem, & ſenſitiuum*, 336. 1. *iſtorum conuenientia, & diſcrepantia, ibid. in nobis tot ſunt appetitus à ſe inuicem diſcreti, quot ſenſus cognitiui diſcreti*, 337. 1. *Appetitus rationalis, & irrationalis ſubdiuiditur in potentiam concupiſcibilem, & iraſcibilem*, 337. 1. *in quibus detur appetitus naturalis*, 337. 2. *& infr. Qui vltra potentiam non ſuperaddit aliquid abſolutum, ſed relationem aptitudinalem inclinationis ad propriam perfectionem*, 338. 1. *Datur rationalis in nobis, idem realiter cum intellectu, ibidem* 2. *Senſitiuus interior quomodo multiplicetur, & dicatur concupiſcibilis, & iraſcibilis. ibid. Exteriores tot ſunt, quot cognitiui*, 339. 1. *Vbi reſideant organa horum appetituum, ibid. Actus appetitus ſenſitiui, & ſenſuum externorum imperantur à voluntate*, 385. 2.

Aqua.

Eſt medium ad olfactionem reſpectu piſcium, 148. 2.

Arbores.

Vide Planta.

Ariſtoteles.

Mortuus præ triſtitia, quia nequiuit maris indagare fluxum, & refluxum, 406. 1. *Suſtinet probabiliter, equos caneſcere*, 413. 2.

Auditus.

Eius medium eſt aer, & qualis? 149. 1. 2. *Obiectum ſonus*, 191. 1. & 193. 1. *Opificium potentiæ auditus explanatur*, 190. 2. *Nobilitatis ſecundum locum ſibi vindicat inter ſenſus externos*, 220. 2. *ſed ratione neceſsitatis vltimum petit locum*, 221. 1. *Quamuis auditus, viſus, & odoratus non ſint omninò neceſſarij animali, tamen ſunt neceſſarij animalibus progreſſiuis*, 389. 1. *Ad quid inſeruiat auditus*, 390. 2. *Vide Potentia auditiua.*

Augmentatio.

Fit vel per maiorem extenſionem, vel per iuxta poſitionem, vel per veram nutritionem, 73. 2. *Quadrupliciter fieri poteſt*, 111. 1. *eius conditiones, ibid.* 2. *Motus, qui concurrunt in ipſa*, 112. 1. *Diſtinguuntur realiter à motibus, qui fiunt in nutritione*, 113. 2. *Motus augmentationis eſt continuus, & ſucceſſiuus, ibid. Differentia inter augmentationem, & rarefactionem*. 114. 2.

Aures.

In auribus mirabile opificium, ſeu organum potentiæ auditiuæ, 190. 2. *& infr.*

Beati.

Poſt diem Iudicij habebunt virtutem motiuam progreſſiuam, 369. 2. *Sciunt ſe dilexiſſe Deum in mundo*, 451. 2. *An recordentur de peccatis perpetratis in mundo*, 452. 1. 2.

Bonitas.

Bonitas, & malitia ſunt conditiones ſine quibus non, obiectorum velle, & nolle, 358 1.

Bonum.

Quid ſit, 338. 1. *Quid bonum pro formali, & pro materiali*, 355. 2. *Ratio boni non eſt ratio formalis obiectiua obiecti voluntatis*, 357. 1. 2. *Bonum triplex*, 367. 2. & 373. 2. *Honeſtum, & delectabile habent rationem finis, & conſiderantur tripliciter, ibid. Vtile habet rationem medij, & poteſt proponi voluntati tripliciter*, 374. 1.

Bruta.

In brutis probabile eſt dari animam vegetatiuam formaliter, à ſenſitiua realiter diſtinctam, 69. 2. *Bruta materialiter numerantur, ſed formaliter, & diſtinctè ſolus homo*, 177. 1. *Eorum operationes in duplici diſcrimine*, 250 2. *carent prudentia reſpectu eorum, quæ agunt ex inſtinctu naturæ*, 252. 1. *habent tamen aliqualem diſcurſum imperfectum, ibid.* 2. *Carent etiam reminiſcentia*, 427. 2. *& infr.*

Cælum.

Cælum imperfectius animantibus quibuſcumque, 130. 1. *Cæli agentes in hac ſublunaria actione tranſmutatiua, non repatiuntur ab eis*, 108. 2. *Cælum conſtat materia eiuſdem rationis cum ſublunaribus*, 109. 1.

Calor.

Naturalis in ſene eſt maior extenſiuè, & in puero maior eſt intenſiuè. 114.1.

Caluitium.

Vide Capilli.

Canities.

Quomodo accidat, 412.2. *Quidam Iuuenis in vna nocte canitiem incurrit, & quare*, 413.2. *quare non appareat canities in omnibus animalibus, ibid. Ariſtoteles ſuſtinet probabiliter, equos caneſcere, ibid.*

Capilli.

Non animantur anima totius, 75. 2. *ſunt perforati*, 76.1. *Non poſſunt habere ſenſum*, 390. 1. *Cur erigantur quandoque nimio terrore percuſſis*, 405.2. *Cauſæ caluitij*, 412. 1. *benè aſſignatæ à Philoſopho*, 413.1. *Vide Canities.*

Carunculæ.

Mammillares recipiunt ſpecies odorum, 198. 1. *In ipſis eſt ſitum Organum olfactus, ibid. Vide etiam Organum.*

Cauſa.

Formalis non cauſat extramittendo, vt efficiens, ſed ſe communicando ſuo obiecto, 70. 1. *Cauſæ creatæ intrinſecæ, & extrinſecæ*, 285.1. *illæ nequeunt à Deo ſuppleri, ſic iſtæ, ibidem. Aliæ ſunt eiuſdem rationis, & ordinis, aliæ diuerſæ rationis, & ordinis*, 270.2. *Differentia inter cauſam liberam, & naturalem*, 346.1.

Cerebrum.

Cerebri opificium, 234.1. *in cerebro reſident ſenſus interni, ibid. & infr.*

Cogitatiua.

Vbi reſideat, 234. 1. *continuatur imaginatiua, ibid.*

Cognitio.

Recta, & Reflexa, ſeu arguitiua, 5.1. *Confuſa, & Diſtincta*, 10. 1. *Omnis cognitio fit per aſſimilationem, quomodo intelligatur*, 53. 2. *in qualibet cognitione tria reperiuntur*, 281. 2. *Dantur in nobis abſtractiua, & intuitiua ab inuicem diſtincta*, 300. 1. *Vide etiam Notitia.*

Color.

Quid ſit, 147. 2. & 184. 2. *lumen eſt neceſſarium, vt color ſit viſibilis, ibid. Extremi colores continentur in medijs, & quomodo*, 140. 1. *Color verus, & apparens*, 184. 2. *Apparens non diſtinguitur à lumine, verus diſtinguitur*, 186. 1.

Complexio.

In viuentibus ſanguinea, cholerica, Phlegmatica, & melancolica, 415.1. *Sanguinea valdè confert ad vitæ diuturnitatem, ibid. & infr.*

Compoſitio.

Poſitiua, & priuatiua, 436. 1. *Poſitiua ex his, & cum his, ibid. Quam compoſitionem admittant Angeli, & Anima noſtra*, 436.1.2.

Compoſitum.

Tot modis dicitur quot ſimplex, 436.2. *Subſtantiale ſolum fit per generationem*, 124. 1. *Non implicat generari cum ſola exiſtentia ſine ſubſiſtentia, ibid.2.*

Conceptus.

Formalis, & obiectiuus, 324. 1. *vniuocus, & æquiuocus. ibid.*

Concupiſcibilis.

Potentia concupiſcibilis quid ſit, 337. 1. *Obiecta eius ſub qua ratione appetantur. ibid.2.*

Conſenſus.

Non diſtinguitur ab electione, & quid ſit. 375.2.

Continentia.

Dupliciter aliquid continetur in alio. 140. 1. & 143. 1. *Quomodo elementa contineantur in mixto, ibidem. Vide etiam Elementa.*

Cor.

Eſt principium intrinſecum motus progreſſiui, 333. 1. *Eſt paruum cœlum, ibid.* 2. *Eſt ſimul principium, & finis ſui motus, ibid. Non ſubditur imperio voluntatis quoad ſuos motus*. 385. 1. *fons vitæ*. 401 2. *Primò viuit, vltimò moritur. ibid. Quædam animalia ſine corde aliquo tempore viuunt*. 402. 1. *Non eſt proximum reſpirationis principium*. 419. 1. *Quomodo cordis poſitio ſe habeat ad branchias*. 423.1.

Cornua.

Augentur per iuxta poſitionem excrementi ad cutem, ſicut vngues, nec ſunt animata. 76.2.

Corpus.

Naturale quare ſit ſubiectum ſcientiæ naturalis. 13. 1. *animatum reſultans ex corpore, & anima eſt ſubiectum materiale attributionis horum librorum, ibidem, & in tota viuentium ſcientia.* 14. 1. *quodlibet non eſt aptum ad quamlibet animam recipiendam.* 33. 1. *Corpus naturale, artificiale, mathematicum.* 43.2. *quodlibet ex quibus coaleſcat. ibid. corpora naturalia alia habent vitam, alia vita carent. ibid. quomodo vtraque cognoſcantur.* 44.1. *Humanum poteſt quodammodo dici diuinum, & quare.* 53.2. *quomodo ſumatur corpus in diffinitione animæ* 54.2. *quomodo ſit prius, vel poſterius ipſa anima.* 57. 1. *Corpus Chriſti in ſepulchro fuit idem ſpecificè, & numericè quod viuum.* 61. 2. *partes corporis, ſolida, fluida, ſimilares, & diſſimilares,* 72.2. *Corporum naturalium diuiſiones.* 139. 1. *non datur corpus ſenſitiuum niſi ſit mixtum.* 388.1. *Impoſſibile eſt aliquod corpus animalis eſſe ſimplex.* 389.2.

Corruptio.

Accidit viuentium corruptio, vel ab intrinſeco, vel ab extrinſeco. 99.2.

Damnati.

Appetunt non eſſe, quomodo ſit verum. 359. 1. *animæ damnatæ quomodo poſſint pati ab igne corporeo in inferno.* 433.2.

Delectatio.

Eſt ferè idem cum gaudio. 374 1.2.

Delphini.

Cibum capiunt reſupini, ſeù ſuper dorſum ſuum reuerſi. 422. 2. *mirabilis caſus delphini cum quodam puero.* 427.2. *memoria pollent. ibid.*

Dentes.

Sunt animati. 75.1. & 77.2. *De iis eſt idem indicium, ac de oſſibus, ibidem, & eamdem naturam ſortiuntur, ac oſſa.* 411.2. *quomodo ab oſſibus diſcriminantur. ibid. Triginta duo communiter in hominibus. ibid. ad quid traditi hominibus à natura.* 412. 1. *non oriuntur cum infantis ortu, ſed poſt ſeptem menſes.* 413.1.

Deſiderium.

Deſiderio tendit voluntas in bonum abſens. 373. 1. & *infr.*

Deus.

Non eſt anima, & forma omnium, quæ ſunt in mundo. 38.2. *agendo in hac ſublunaria, non repatitur ab eis.* 108. 2. *producere valet immediatè intellectionem in intellectu creato, & ſenſationem in ſenſu, nullatenus concurrentibus iiſdem potentiis.* 286.2. & *volitionem in voluntate, per quam ità diceretur volens, ac ſi ab ipſa foret elicita.* 287. 2. *Deus non eſt obiectum motiuum intellectus quoad attingentiam, ſecus quoad inclinationem,* 294. 1. *nequit cauſare in aliquo intellectu notitiam intuitiuam alicuius obiecti ipſo abſente.* 302.1. *Supplere poteſt vicem cuiuſcumque cauſæ ſecundæ, ſi non adſit dependentia eſſentialis ad ipſam. ibid.* 2. *nequit auferre de ſua potentia abſoluta à voluntate dominium ſuorum actuum.* 349. 1. & *quomodo hoc intelligatur.* 350.2.

Dialectica.

Docens, & vtens. 25. 2. *vt docens non diffinit per materiam partis, aut per formam phyſicam, ſed per metaphyſicam.* 26. 2. *Vt vtens diffinit per vtramque. ibid.*

Diaphanum.

Idem, quod perſpicuum, quid ſit. 147. 1. *ſecundum ſe non immutat potentiam viſiuam, ſed per colorem. ibid.*

Diaphragma.

Quid ſit. 419. 1. *Inſeruit ad reſpirationem.* 418.2. *non tamen ſufficit ad eam.* 419.1.

Dictum.

S. Auguſtini notabile de animæ exiſtentia. 1. *in Proem. Ariſtotelis de difficultate cognoſcendi animam. ibidem. D. Thomæ de certitudine animæ, & difficultate ipſam cognoſcendi. ibid.*

Digni-

Digitized by Google

Index Rerum Notabilium.

Dignitas.

Vide Nobilitas.

Diffinitio.

Diſcrimen inter diffinitiones logicas, & naturales, 18.2. non datur Diffinitio per materiam tantùm, nec per formam tantùm. 25.1. quænam ſit diffinitio phyſica, & quæ logica, 26.1. per diffinitionem quia demonſtratur diffinitio propter quid, & econtra, 45.2. diffinitio propter quid, & quia, ſeu cauſalis, & deſcriptiua. 54.1. cauſalis datur per omnes cauſas, quæque, vel eſt ſimplex, vel mixta, 54.2.

Diligere.

Propter ſe, & propter aliud. 366.1. quid dicant ly propter ſe, & propter aliud. ibidem 2. non ſunt contradictoria. 367.2.

Diminutio.

Quadrupliciter ſumi poteſt. 111.1.

Diſcurſus.

Verus competit tantùm potentiæ intellectiuæ. 249.2. quid ſit, & quotuplex. 251.1. Ad diſcurſum non requiritur ſucceſſio temporis, ſed naturæ. 441.1.

Diſtinctio.

Via concludendi diſtinctionem inter aliqua, eſt contradictio. 61.2.

Diuinare.

Diuinare per ſomnium. Vide Somnium.

Diuiſibile.

Per ſe primò, per ſe ſecundò, & per accidens, 64.2. & infr.

Diuiſibilitas.

Multiplex. 64.2. eſſentialis, alia phyſica, alia metaphyſica. ibid. integralis, alia entitatiua, alia quantitatiua. ibid. de diuiſibilitate animæ. Vide Anima.

Domus.

Quomodo diffiniri poſſit per formam, & quomodo per materiam. 19.1.

Dormire.

Nullum animal ſemper dormit. 394.2. non omne animal æqualiter dormit. ibidem, & infr. dormientes cur quaſdam operationes aliqui exerceant? Vide Somnus.

Eadem.

Quæ ſunt eadem ſpecie, & quæ diuerſa quomodo cognoſcantur, 130.2.

Echo.

Quid ſit, & quomodo generetur, 149.1. eſt idem ſpecie, & numero cum ſono ſimplici, ſeu recto. ibid.

Electio.

Electio, & Intentio aliquando ſunt vnus, aliquando duo actus voluntatis. 374.2. inter electiones mediorum eſt ordo. 375.2. Conſenſus, & vſus non ſunt actus diſtincti ab electione. ibid. non implicat, electionem durare tantùm per inſtans. 381.2. tamen valet continuari ad beneplacitum voluntatis. 382.1. menſuratur æuo, tamen coexiſtit tempori. ibid.

Elementa.

Quo pacto contineantur in mixto. 140.1. non formaliter. ibid. 2. ſed virtualiter. 141.1. & 68.1.

Ens.

Ens per ſe ſumi poteſt quadrupliciter. 51.1. ſub ratione veri non eſt obiectum adæquatum intellectus noſtri quouis modo conſiderati. 295.2. quodnam dicatur verum ens, 308.2. ens impoſſibile quodnam ſit. ibid. ens fictum eſt aliquid rationis. 309.2. quid ſit ens rationis ſecundum D. Thomam, & ſecundum communem diffinitionem, 310.1. & quid ſecundum Scotum. ibid. 2. datur ens rationis fictum. ibid. habet tamen eſſe obiectiuum in intellectu. 311.1. formaliter ſumptum non eſt per ſe intelligibile. ibidem 2. nullam habet ex ſe proprietatem. 312.1. ens rationis fundatum, & non fundatum. 315.2. abſolutum, & reſpectiuum. ibid. quid ſit efficere ens rationis fictum. 316.1. poteſt effici fictum ab intellectu, & voluntate. 317.2. non tamen à Dei intellectu, & voluntate. 318.2. an poſſit imaginatiua cauſare entia rationis. 319.2.

Ens ſumi poteſt communiter, communiſſimè, & strictiſſimè. 323.1. communiſſimè non dicit ſolum nomen, ſed conceptum communem. ibidem 2. iſtud eſt vniuocum enti reali, & rationis fundato, non ficto. 324.2. Ens fini-

Digitized by Google

finitum partitur in ſubſtantiam, & accidens. 430.1.

Error.

Dupliciter contingere poteſt, vndè alius dicitur incomplexus, alius complexus, vel indicatiuus. 172.2. *obſeruatis quibuſdam conditionibus non contingit error in ſenſu.* 173.2. *errores damnati in Academia Pariſienſi circa actus voluntatis.* 353.1.

Eſſe.

Eſſe obiectiuum quid importet. 310.1. *eſſe verum, & fictum, ibid. eſſe obiectiuum entis rationis non eſt eſſe poſſible, ſed impoſſibile, tamen conceptum ad modum poſſibilis.* 311.1. *quid ſit eſſe poſſibile, & eſſe impoſſibile, ibid. eſſe cognitum quid dicat.* 40.1 *aliquid eſſe in intellectu tripliciter contingit, obiectiuè, ſubiectiuè, & effectiuè, ibid. Obiectiuè dupliciter, intuitiuè, & abſtractiuè. ibid. & adhuc dupliciter.* 40.2. *eſſe cognitum ſpectari poteſt in abſtracto, & in concreto.* 41.1. *in concreto, pro materiali, pro formali, & pro aggregato. ibid. eſſe in intellectu. Vide obiectum. Eſſe cognitum rei formaliter eſt ens rationis abſolutum, ſiuè per actum rectum, ſiuè per reflexum, & appellatur prima intentio.* 41.2. *ſed per comparatiuum eſt ens rationis relatiuum, & vocatur ſecunda intentio.* 42.1. *aliquid eſſe in alio contingit, vel formaliter, vel virtualiter,* 68.1. *virtualiter poteſt intelligi vel quoad productionem, vel quoad operationem.* 68.2.

Excrementa.

Pars excrementitia alimenti expellitur per ſeceſſum. 106.1.

Exiſtentia.

In quibuſdam conuenit cum ſubſiſtentia, & in quibuſdam diſcrepat ab ea. 123.1.

Expoſitio.

Illius dicti Saluatoris Matth. 15. *Omne, quod intrat in os, in ventrem vadit, & in ſeceſſum mittitur,* 106.1. *illius dicti Philoſophi, quod ſolum compoſitum fit per generationem.* 123.2.

Extaſis.

Contingere poteſt vel naturaliter, vel diuinitus. 292.1.

Fames.

Quid ſit. 49.1. *Obedit rationi tantùm quoad applicationem materiæ.* 385.1.

Filij.

Producti à Dæmone incubo, vel ſuccubo non ſunt eius filij. 117.1.

Finis.

Finis generationis eſt participatio eſſe diuini, & immortalitatis. 92.1. *Finis vltimus, & non vltimus, ſeu quo, & quod. ibid. intentio finis eſt prior electione mediorum.* 375.1.

Fœmina.

Mas occaſionatum, imperfectior maſculo. 136.1. *eius ſemen eſt diuerſæ rationis à ſemine viri,* 138.1. *Vide Mater.*

Fœtus.

Prius viuit vita plantæ, deinde animalis, tandem hominis. 71.2.

Forma.

Alia partis, alia totius, & alia accepta pro prædicato eſſentiali, & quid vnaquæque ſit. 25.2. *Forma partis, phyſica, & metaphyſica. ibidem. Forma partis quid ſit,* 43.1.2. *Forma corporeitatis dupliciter ſpectari poteſt.* 59.1. *ſubſtantialis nequit à nobis cognoſci niſi in ordine ad operationes cadentes ſub ſenſu.* 59.2. *Forma corporeitatis quomodo det eſſe ſimpliciter, vel non:* 60.1. *vndè neceſſitas aſſerendi, formam corporeitatis ab anima diſtinctam. ibid.* 1.2. *in quolibet viuente eſt diſtincta realiter ab anima eius.* 61.2. *Formæ aliæ dependent à materia, aliæ non.* 64.1. *Quæ educuntur de potentia materiæ ſunt diuiſibiles.* 65.2. *Forma artificialis eſt finis artis.* 92.2. *eadem forma numero nequit informare naturaliter duas adæquatas materias.* 105.1. *Sola forma ſubſtantialis eſt terminus formalis generationis,* 125.2. *Forma corporeitatis eorum, quæ generantur in vtero, fit à parentibus.* 131.1. *ſed imperfectorum animalium à Cœlo, ibid.* 2. *Quomodo*

forma

forma recipiat aliquam perfectionem à materia. 457.2.

Gaudium.

Eſt ferè idem cum delectatione. 374.12.

Generare.

Generare ſimile eſt communiſſimum omnibus viuentibus. 92.1.

Generatio.

Actus distinctus à nutritione, & augmentatione. 94.2. *alia vniuoca, alia æquiuoca*. 96.2. *illa immediata, & mediata. ibid. ſubſtantialis ſumi poteſt propriè, vel impropriè*. 104.1. *Variè diffinitur*. 116. 1. *nulla harum diffinitionum conuenit vniuocè omnibus entibus naturalibus. ibid. neque eſt quiditatiua*. 119. 1. *quiditatiuè quid ſit*. 116. 2. *importat productionem, & mutationem. ibid. explicatur quiditatiua diffinitio*. 117. 1. *Et probatur*. 119.1. *ſumitur actiuè, vel paſſiuè*. 117. 2. *Vtroque modo importat quatuor reſpectus. ibid. includit in ſuo conceptu formali productionem, & mutationem nequaquam*. 118. 1. *Quodnam ſit ſubiectum generationis*. 120.1. *aliquid contingit tripliciter generari*. 123.2. *Quinam ſit terminus generationis*. 124. 1. *& per totam quæſt. In generatione eſt alia eductio, & alia inductio formæ in materia, & alia productio compoſiti*. 125.2. *Generatio, & reſurrectio quomodo differant ſpecie, vel non*. 128.1. *Generatio vniuoca, alia formalis, alia virtualis*, 133. 1. *plures motus ac tranſmutationes concurrunt in vtero Matris ad generationem prolis*. 135. 1. *Animalia, quæ generantur. Vide Animal. Generatio quoad matrem. Vide Mater*.

Gradus.

Quatuor gradus animatorum, ſeu viuentium. 46.1. & 48.2.

Guſtus.

Fit per medium intraneum ſicut tactus. 152.2. *Eius obiectum eſt ſapor*. 153.1. & 203.2. *ità percipit guſtabile ſicut non guſtabile*, 153.1. *eius organum quodnam ſit. ibid. Organum guſtus ſitum in lingua, vel in æquiualenti in carentibus ea*. 201.1. & 203.1. *Guſtum eſſe tactum dupliciter intelligi poteſt*. 201.2. *guſtus, & tactus differunt, & habent organa diuerſa* 203.1 *Medium guſtus eſt pellis illa, & caro cooperiens cuſpidem linguæ, ac palatum*. 202.2. & 204.1. *non eſt in corde, vt in ſubiecto immediato*. 203.2 *non immutatur à ſapore ſecundum eſſe reale neceſſario, ſed ſecundum eſſe intentionale*. 204.2. *quartum locum obtinet inter ſenſus*. 220.2. & *ſecundum locum quoad neceſſitatem. ibid. neceſſe eſt, omne animal habere ſenſum guſtus*. 389.1. *ad quid requiratur guſtus*. 390.2. *Vide Potentia guſtatiua*.

Habitus.

Quid ſit. 281.1.

Harmonia.

Naturalis, & mathematica, 33.2. *eſt accidens relatiuum*. 34.1. *De eius ratione non eſt mouere. ibidem, per eam nequit oſtendi ratio paſſionum, & operationum animæ. ibid.*

Hiſtoriæ.

De animalibus, & plantis ſunt partes philoſophiæ naturalis. 7.2.

Homerus.

Inopinatò interijt præ verecundia. Mirabilis caſus, 405.2. & *infr.*

Homo.

In homine probabile eſt dari animas vegetatiuam, & ſenſitiuam formaliter, ab intellectiua realiter diſtinctas: 69.2. *ſenex eſt idem numero, qui erat puer*. 106.1. *ſolus homo poteſt formaliter, ac diſtinctè numerare, ſed materialiter etiam bruta*. 177.1. *habet deteriorem odoratum reſpectu quorundam animalium, & reſpectu quorundam perfectiorem*. 200.1. *In ipſo eſt imago Trinitatis*.

Digitized by Google

tis. 280.2. *Non conſtituitur in eſſe ſenſitiui per animam ſenſitiuam diſtinctam à rationali.* 372.2. *In prima ætate pluſquam cætera animalia ſomno indulget, imò in materno vtero ferè ſemper dormit, & quare.* 395.1. *Homo quoad ſomnum, & vigiliam. Vide ſomnus. Vigilia. Animal. & Dormire. Hominis vita. Vide Vita. Cur loca incolens paluſtria, ac decliuia citius ſeneſcat.* 411.1. *Homo iuſtus vocatur Angelus, non natura, ſed officio.* 433.1.

Humores.

Quomodo gignantur. 74.1. *in quatuor diuiduntur. ibid. In quibus locis reſideant.* 74.2. *qui partes fluidæ vocantur, non ſunt animati.* 76.2. *neque ſunt continui in animali. ibidem, & infr.*

Idem.

Eſſe idem numero contingit tripliciter. 106.1. *Idem numero eſt ſenex, qui erat puer, & quomodo. ibid.*

Ignis.

Non nutritur propriè, ſed impropriè tantùm. 101.1.

Imaginatio.

Non eſt ſenſus, nec intellectus, non tamen fit ſine illis. 242.1. *Nec eſt opinio, licet nequeat eſſe ſine illa. ibid. Non eſt habitus aliquis verorum.* 243.1. *nec quid mixtum ex opinione, & ſenſu. ibid.* 2. & 244.1. *Eius diffinitio poſitiua. ibidem* 2. *Tripliciter Imaginatio ſumi poteſt.* 245.2. *nec eſt affirmatio, nec negatio propriè loquendo.* 262.2. *Vt comprehendit phantaſiam, & intellectum eſt principium motus, tam in homine, quam in brutis.* 334.1. *In animalibus imperfectis ſolum tactum habentibus, phantaſia, ſeu imaginatio ſenſitiua ſola eſt principium ſui motus. ibid. Deliberatiua in ſolo homine reperitur.* 334.1.

Imaginatiua.

Cauſare poteſt quadam entia diminuta ad modum entium rationis. 319.2.

Imago.

Trinitatis in homine reperitur. 280.2.

Immutatio.

Senſibilis immutatio naturalis, & animalis. 212.1.

Imperium.

Quid ſit. 384.1. *quotuplex. ibid. Ordo, quem ſeruat voluntas in imperando. ibid.* 2. *membra genitalia quoad ſuos motus non ſubduntur imperio voluntatis.* 385.1. *Imperium dominatiuum eſt actus voluntatis, ſuaſiuum verò, vel conſiliatiuum intellectus. ibidem. Non eſt diſtinctus actus ab electione. ibid.* 2. *Imperium, & actus imperatus ſunt vnus moraliter.* 385.2.

Inclinatio.

Naturalis duplex ad actum primum, & ad ſecundum. 455.1. *differentia iſtarum inclinationum. ibidem.*

Indiuiſibile.

Eſſe aliquid indiuiſibile contingit, vel ab intrinſeco, vel ab extrinſeco. 65.1. *Indiuiſibilia in actu poſſunt eſſe diuiſibilia in potentia.* 259.2.

Infantes.

Actiones naturales infantium fortes; animales debiles. 410.1.

Inſtans.

Rerum quadruplex. 381.1.

Digitized by Google

Inſtantanea.

Res inſtantaneæ quæ ſint. 381.1.

Inſtrumenta.

Quot ad vocem efformandam. 150. 2. *guttur inſtrumentum neceſſarium. ibid.*

Intellectio.

Angeli, & hominis ſunt eiuſdem rationis ex parte obiecti, non tamen ex parte fundamenti. 90. 2. *quo pacto pendeat ab intellectu, & ſpecie,* 275. 2. *eius cauſa intellectionis, quæ ſint.* 276. 1. *phantaſma ad eam non concurrit, ſed intellectus cum ſpecie.* 277. 1. *& probabiliter tam agens, quam poſsibilis, probabilius tamen ſolus poſſibilis. ibid.* 2. *intellectio noſtra in quo conſiſtat,* 282. 2. *eſt actio æquiuocè, non vniuocè,* 283. 1. *poteſt vt talis poni immediatè à Deo in intellectu creato, ipſo non concurrente.* 286.2.

Intellectus.

Non eſt magnitudo continua, & extenſiua, contra Platonem, 32. 1. *neque circulus, contra eumdem, ibidem* 2. *eius operationes non ſunt propriè motus. ibidem. Actus intellectus triplices. Vide Actus. Quomodo ſit, & non ſit cauſa realis.* 42. 2. *agens, & poſſibilis ſeparatur ab alijs potentijs,* 47. 1. *neceſſitas ponendi intellectum agentem, & poſſibilem,* 257. 2. *diffinitur vterque, ibidem. Natura intellectus agentis,* 258. 1. *Differentiæ quatuor inter intellectum poſſibilem, vt talem, & ſe ipſum, vt eſt ſub actuali intellectione. ibidem* 1.2. *diffinitur intellectus agens, & diffinitio facit duplicem ſenſum,* 264. 1. *dupliciter ſpectari poteſt, ibidem* 2. *diffinitur intellectus poſſibilis, & diffinitio facit duplicem ſenſum, ibid. diffinitiones vtriuſque intellectus poſſunt dupliciter exponi.* 275.2. *& infr. Agens ad tria comparatur,* 165. 1. *paſſibilis etiam ad tria, ibid. Agens datur in rerum natura, ibidem. etiam in Angelis,* 267. 2. *non eſt ſeparatus, ſed inſitus animæ,* 266. 1. *agens, & poſſibilis non diſtinguuntur realiter, ſed tantùm formaliter, & ex natura rei, ibid. poſſibilis non ſufficit,* 267.2. *qua ratione agens dicatur ars, & lux,* 268. 1. *&* 279. 1. *intellectus ſimul cum ſpecie concurrit ad intellectionem.* 277. 1. *tam agens, quam poſſibilis probabiliter, ſed probabilius poſſibilis, ibidem* 2. *iſte eſt ſimpliciter nobilius agente.* 279.2.

Idem intellectus nequit habere duos actus perfectiſſimos ſimul circa obiecta omninò diſparata, 209. 1. *Nequit cognoſcere ſingulare vt tale,* 238. 2. *In quo differat à ſenſu, ibidem Intellectus eſt vniuerſalium, ſenſus ſingularium, quomodo ſit verum,* 240. 1. *cum ſenſu conuenit, & differt.* 145. 2. *&* 266. 1. *non eſt idem cum ſenſu.* 141. 2. *&* 256. 2. *ſecundum ſe nullam habet ſpeciem intelligibilem actu, ſed quamlibet in potentia,* 254. 1. 2. *eſt immaterialis, & incorporeus. ibid.* 2. *&* 257. 2. *non eſt potentia organica.* 255. 1. *Dum habet ſpeciem intelligibilem actu, & antequam, habeat eſt in potentia, ibidem.* 2. *cur non ſe ſemper intelligat.* 257. 1. *comparantur ad inuicem ſenſus, & intellectus practicus,* 200. 2. *declaratur natura intellectus practici, & ſpeculatiui,* 260. 2. *tam practicus, quam ſpeculatiuus ſunt circa cognitionem veri, & falſi diuerſo modo.* 261. 2. *ſpeculatiuus quomodo conſiderat res.* 262 1. *Intellectus reſpectu proprij actus conſideratur, vel vt principium productiuum, vel vt operatiuum.* 285. 1. *ſpectari poteſt vel ex natura potentiæ, vel pro ſtatu iſto.* 293. 2. *quodnam ſit eius obiectum terminatiuum ex natura potentiæ,* 294. 2. *& quodnam obiectum motiuum ſecundum naturalem inclinationem.* 295. 1. *ens ſub ratione veri non eſt obiectum adæquatum eius quouis modo conſiderati. ibid.* 2. *quiditas rei ma-*

materialis non eſt obiectum adaquatum eius. ibid. quiditas rei ſenſibilis eſt obiectum adequatum motiuum eius pro ſtatu iſto. 295.2. *& infr.*

Intellectum poſſe ſimul plura cognoſcere contingit, vel actualiter, vel habitualiter. 303.1. *poteſt habitualiter plura ſimul cognoſcere.* 304.1. *& plura ſimul diſtinctè, per modum vnius, non per modum plurium. ibidem. Creatus quicumque nequit plura indeterminatè diſtinctè ſimul cognoſcere, & multo minus omnia determinatè.* 304.2. *benè tamen plura, vt plura ſimul confusè.* 305.1. *non eſt ſolius intellectus cognoſcere ſenſationes exteriores, & earum potentias, & obiecta,* 229.2. *Intellectum egere phantaſmate in operando dupliciter poteſt intelligi,* 289.2. *Nihil eſt in intellectu, quin prius fuerit in ſenſu, quomodo intelligatur.* 290.1. *Et illud. Intellectus nihil eſt actu eorum, quæ ſunt, antequam intelligantur. ibid. pro ſtatu iſto indiget phantaſmate effectiuè quo ad eius operationem primam.* 290.2. *quoad ſecundam pariter, ſed non effectiuè, & formaliter, verum tantum concomitanter. ibid.*

Intellectus poteſt efficere ens rationis, etiam fictum, & non fundatum. 317.2 *Iſtud tamen nequit efficere Diuinus.* 318.2. *qui ſemper eſt intuitiuus, & nunquam abſtractiuus.* 319.1. *poterit tamen cognoſcere entia rationis ficta ab intellectu creato, ſaltèm materialiter. ibid.*

Intellectus noſter non eſt principium motus progreſsiui. 331.1. *ſed ſimul cum appetitu. ibid.* 2. *& infr. ſolus practicus particularis mouet ad proſequutionem, vel fugam, & conſequenter ad motum progreſſiuum.* 334.2. *quo pacto ſit nobilior, vel ignobilior voluntate,* 341.1. *&* 342.1. *quomodo dependeat, vel non ab ipſa. ibid.* 2. *non eſt formaliter liber.* 346.2. *nec radicaliter.* 347.1.

Intelligere.

Eſt quoddam pati, & quare. 256.2.

Intelligibilia.

Alia per ſe, & alia per accidens. 257.1.

Intelligibilitas.

Alia motiua, & alia terminatiua. 323.2.

Intentio.

Intentio, & electio aliquando ſunt vnus actus voluntatis, aliquando duo. 374 2. *Intentio finis eſt prior electione mediorum.* 375.1. *deriuatio huius nominis intentio.* 376. 2. *Generaliter accepta quibus rebus competat.* 377.1. *an competat brutis. ibid.* 2. *Generaliter accepta eſt etiam potentia intellectiua. ibid. Tamen ſpecialiter, & propriè accepta eſt actus ſolius voluntatis.* 378.1. *Intentio dicitur oculus, & lumen, & quomodo. ibid.* 2. *Actualis, Habitualis, Virtualis. ibid. quadrupliciter haberi poteſt intentio finis.* 379.1. *non implicat, intentionem durare tantum per inſtans.* 381.2. *tamen ad tempus valet continuari ad beneplacitum voluntatis.* 382.1. *Menſuratur æuo, tamen coexiſtit tempori. ibid.*

Ira.

Quid ſit. 19.1. *&* 25.2.

Iraſcibilis.

Potentia iraſcibilis, quæ ſit. 337.1.

Iuuenis.

Quidam in unica nocte canitiem incurrit, & quæ de cauſa. 413.2.

Iuuentus.

Quid ſit. 408.2. *Quibus qualitatibus polleat.* 408.1. *Eiuſdem inceptio, & deſitio.* 408.2. *ſpectari poteſt perfectè, & imperfectè. ibid.*

Digitized by Google

Lac.

Gignitur ex ſuperfluitate ſanguinis, 71. 1. *accidit aliquando etiam in maſculis. ibid. Non eſt animatum*, 77. 1.

Libertas.

Eſt differentia eſſentialis conſtitutiuà voluntatis, 345. 2. *Accipi poteſt vel formaliter, vel pro connotato. ibid. Secundo modo importat triplicem negationem. ibid. In appetitu ſenſitiuo ratione actuum præcedentium rationem, & imperium voluntatis nullo pacto poteſt eſſe libertas*, 347. 2. *In quo conſiſtat libertas contradictionis, & contrarietatis*, 348. 1. *Pro connotato non eſt de eſſentia voluntatis. ibid. Sed pro formali. ibid.* 2. *Ablata libertate tollitur voluntas. ibid. Libertas contradictionis in actu primo, vel in actu ſecundo*, 350. 1.

Libri.

Phyſicorum quare ſint primi in ſcientijs naturalibus, 11. 1. *De Anima quo pacto præcedant, vel ſubſequantur libros de animatis*, 10. 2. *& infr.*

Lingua.

Eſt Organum Guſtus, 201. 1. *Quid ſit lingua, & de huius mirabili ſtructura. ibid.*

Lumen.

Quid ſit, 147. 1. *&* 184. 2. *Fit ſubitò, & in inſtanti*, 147. 2. *A luce ſpecie non differt ſecundum D. Thom.* 183. 1. *vtique ſecundum Scotum, & quomodo. ibid Quonam pacto ſit neceſſarium ad viſionem*, 185. 1. *&* 186. 2. *Eſt ſpecies intentionalis lucis, & alterius natura ſpecifice ab ea*, 186. 1.

Lux.

Quid ſit, 184. 2. *A lumine non differt ſpecie ſecundum D. Thom.* 183. 1. *Vtique ſecundum Scotum, & quomodo. ibidem.*

Malum.

Pro formali nequit diligi, neque pro materiali niſi ſub ratione boni, 359. 2.

Manus.

Abſciſſa moueri poteſt motu trepidationis, 67. 1.

Mater.

Quid ſit, 135. 1. *Ad dignoſcendam rationem matris quinque conditiones. ibid. In generatione dupliciter conſiderari poteſt. ibid. In vtero matris plures motus, ac tranſmutationis concurrunt ad generationem prolis. ibid. Actiuè ad generationem ſe habet*, 136. 2. *Et quo ad actiones ſecundarias principalius quam pater, non quo ad primariam*, 137. 1. *Semen matris eſt diuerſæ rationis à ſemine patris*, 138. 1. *Cum ſolo ſemine matris fieri nequit generatio. ibid.*

Materia.

Partis, totius, & in qua, 25. 1. *Materia partis phyſica, & metaphyſica. ibid. Nullus artifex vtitur materia partis præcisè, ſed ſimul cum forma*, 25. 2. *Quid ſit materia*, 43. 1. 2. *Materia prima nequit dari ſine aliqua forma ſubſtantiali*, 59. 2 *Nequit à nobis cognoſci niſi in analogia ad formam. ibid. Quo pacto ſit ſubiectum generationis*, 120. 1. *Poteſt materia conſiderari ſecundum eſſentiam, & ſecundum eſſe*, 435. 1. *Prima ſemper dicit potentiam contradictionis. ibid.* 2.

Mathematica.

Eſt omnium ſcientiarum certiſſima, 20. 1. *&* 21. 1.

Membra.

Genitalia non ſubiacent quoad ſuos motus imperio voluntatis, 385. 1. *benè tamen per accidens*, 386. 1.

Memo-

Memoria.

Intellectiua, & ſenſitiua, 246. 1. *Hæc variè ſumitur, & diffinitur. ibid.* 2. *Differt à reminiſcentia*, 247. 1. *Reperitur propriè dicta in parte ſenſitiua quorundam animalium. ibid.* 2. *Senſitiua in actu primo, vel ſecundo*, 426. 2. *Minimè ſpectat memoria ad rationem animalis*, 427. 1. *Quæ animalia memoria polleant. ibid. & infr. Cauſæ firmæ, vel labilis memoriæ aſſignantur*, 427. 2. *Iuuenes melioris memoriæ quam pueri, vel ſenes*, 428. 2. *Problemata circa memoriam. ibid & infr. Intellectiua quadrupliciter accipi poteſt.* 450. 1. *Diffinitur. ibid. Differentiæ inter intellectiuam, & ſenſitiuam*, 450. 2. *Delphini pollent memoria*, 427. 2. *Intellectiua reſpicit duplex obiectum*, 451. 1.

Mixtio.

Propria, & impropria, 139. 1. *Ad veram mixtionem tria requiruntur. ibid.* 2. *Diffinitur. ibid.*

Mixtum.

Coaleſcit ex mixtione elementorũ ſumpta præſuppoſitiuè, 139. 2. *Diffinitur*, 140. 1. *Omne componitur ex quatuor elementis virtualiter*, 213. 2.

Mors.

Accidit vel ab intrinſeco, vel ab extrinſeco, 99. 2. *Ab intrinſeco, vel priuatiuè, vel poſitiuè.* 100. 1. *Mors in animalibus dicitur, quæ in plantis ariditas*, 403. 1. *Variæ diffinitiones mortis*, 402. 1. *Optima eius diffinitio. ibid. &* 406. 1. *Non eſt priuatio vitæ*, 403. 2. *Mors, & vita opponuntur diſparatè*, 405. 1. & 406. 2. *In quo ſenſu poſſumus concedere, mortem eſſe priuationem vitæ. ibid. Mors violenta, & naturalis. ibid. Diſcrimen inter vtramq;* 406. 2. *Quæ in vltima ſenectute euenit, ſine dolore interimit. ibid. Violenta ex quadruplici cauſa*, 404. 2. *Ad eam effugiendam conſilium*, 405. 1. & 406. 1. *Omne animal eſt ſubiectum morti ſaltem naturali.* 406. 2. *An in ſtatu innocentiæ per eſum ligni vitæ potuiſſent reparari vires, & mortem euadere*, 417. 1.

Motus.

Qui concurrunt in nutritione, vel augmentatione, 112. 1. *Motus nutritionis, & augmentationis diſtinguuntur realiter*, 113. 2. *Augmentationis eſt continuus, & ſucceſſiuus. ibid. Motus, & tranſmutationes plures circa ſemen ad generationem prolis.* 135. 1. *Motus materialiter ſumptus eſt ſenſibile cõmune*, 176. 1. *Localis quadrupliciter accipitur*, 329. 2. *Progreſſiuus cauſatur ab intellectu, & appetitu*, 331. 2. *Appetibile tamen eſt primum, & præcipuum principium motus progreſſiui extrinſecum*, 333. 1. *Localis diuiditur*, 368. 2. & *infr. Ad progreſſiuum quo pacto concurrat potentia cognitiua, & etiam voluntas. ibid. Quodnam ſit principium Quo motus propreſſiui. ibidem.*

Mouentia, & Mota.

Quæ mouentur triplicia, 3. 2. *falſum eſt, omne quod mouet, per ſe moueri*, 30. 1. *In mouentibus, & motis non eſt procedendum in infinitum. ibid. Inter mouens, & motum debet eſſe proportio*, 33. 1.

Motor.

Primus mouet, & non mouetur. 30. 1.

Natura.

Communis in ſingulari exiſtens eſt ratio motiua ſenſus, 239. 1. *Quid ſit natura*, 7. 2. *Magis dicitur de forma quam de materia*, 8. 2.

Naturale.

Dupliciter attendi poteſt, & ordinari, 45. 4 1. *Quid ſit vtroque modo. ibid.* 1. & 2.

Calor.

Naturalis in ſene eſt maior extenſiuè, & in puero maior eſt intenſiuè. 114.1.

Caluitium.

Vide Capilli.

Canities.

Quomodo accidat, 412.2. *Quidam Iuuenis in vna nocte canitiem incurrit, & quare*, 413.2. *quare non appareat canities in omnibus animalibus, ibid. Ariſtoteles ſuſtinet probabiliter, equos caneſcere, ibid.*

Capilli.

Non animantur anima totius, 75. 2. *ſunt perforati*, 76.1. *Non poſſunt habere ſenſum*, 390. 1. *Cur erigantur quandoque nimio terrore percuſſis*, 405.2. *Cauſæ caluitij*, 412.1. *benè aſſignatæ à Philoſopho*, 413.1. *Vide Canities.*

Caruncula.

Mammillares recipiunt ſpecies odorum, 198. 1. *In ipſis eſt ſitum Organum olfactus, ibid. Vide etiam Organum.*

Cauſa.

Formalis non cauſat extramittendo, vt efficiens, ſed ſe communicando ſuo obiecto, 70. 1. *Cauſæ creatæ intrinſeca, & extrinſeca*, 285.1. *illæ nequeunt à Deo ſuppleri, ſic iſtæ, ibidem. Aliæ ſunt eiuſdem rationis, & ordinis, aliæ diuerſæ rationis, & ordinis*, 270.2. *Differentia inter cauſam liberam, & naturalem*, 346.1.

Cerebrum.

Cerebri opificium, 234.1. *in cerebro reſident ſenſus interni, ibid. & infr.*

Cogitatiua.

Vbi reſideat, 234. 1. *continuatur imaginatiua, ibid.*

Cognitio.

Recta, & Reflexa, ſeu arguitiua, 5.1. *Confuſa, & Diſtincta*, 10. 1. *Omnis cognitio fit per aſſimilationem, quomodo intelligatur*, 53. 2. *in qualibet cognitione tria reperiuntur*, 281. 2. *Dantur in nobis abſtractiua, & intuitiua ab inuicem diſtinctæ*, 300. 1. *Vide etiam Notitia.*

Color.

Quid ſit, 147. 2. & 184. 2. *lumen eſt neceſſarium, vt color ſit viſibilis, ibid. Extremi colores continentur in medijs, & quomodo*, 140. 1. *Color verus, & apparens*, 184. 2. *Apparens non diſtinguitur à lumine, verus diſtinguitur*, 186.1.

Complexio.

In viuentibus ſanguinea, cholerica, Phlegmatica, & melancolica, 415.1. *Sanguinea valdè confert ad vitæ diuturnitatem, ibid. & infr.*

Compoſitio.

Poſitiua, & priuatiua, 436. 1. *Poſitiua ex his, & cum his, ibid. Quam compoſitionem admittant Angeli, & Anima noſtra*, 436.1.2.

Compoſitum.

Tot modis dicitur quot ſimplex, 436.2. *Subſtantiale ſolum fit per generationem*, 124. 1. *Non implicat generari cum ſola exiſtentia ſine ſubſiſtentia, ibid.2.*

Conceptus.

Formalis, & obiectiuus, 324. 1. *vniuocus, & æquiuocus. ibid.*

Concupiſcibilis.

Potentia concupiſcibilis quid ſit, 337. 1. *Obiecta eius ſub qua ratione appetantur. ibid.2.*

Conſenſus.

Non diſtinguitur ab electione, & quid ſit. 375.2.

Continentia.

Dupliciter aliquid continetur in alio. 140.1. & 143. 1. *Quomodo elementa contineantur in mixto, ibidem. Vide etiam Elementa.*

Cor.

Eſt principium intrinſecum motus progreſſiui, 333. 1. *Eſt paruum cœlum, ibid. 2. Eſt ſimul principium, & finis ſui motus, ibid. Non ſubditur imperio voluntatis quoad ſuos motus.* 385. 1. *fons vitæ.* 401 2. *Primò viuit, vltimo moritur. ibid. Quædam animalia ſine corde aliquo tempore viuunt.* 402. 1. *Non eſt proximum reſpirationis principium.* 419. 1. *Quomodo cordis poſitio ſe habeat ad branchias.* 423.1.

Cornua.

Augentur per iuxta poſitionem excrementi ad cutem, ſicut vngues, nec ſunt animata. 76.2.

Corpus.

Naturale quare ſit ſubiectum ſcientiæ naturalis. 13. 1. *animatum reſultans ex corpore, & anima eſt ſubiectum materiale attributionis horum librorum, ibidem, & in tota viuentium ſcientia.* 14. 1. *quodlibet non eſt aptum ad quamlibet animam recipiendam.* 33. 1. *Corpus naturale, artificiale, mathematicum.* 43.2. *quodlibet ex quibus coaleſcat. ibid. corpora naturalia alia habent vitam, alia vita carent. ibid. quomodo vtraque cognoſcantur.* 44.1. *Humanum poteſt quodammodo dici diuinum, & quare.* 53.2. *quomodo ſumatur corpus in diffinitione animæ* 54.2. *quomodo ſit prius, vel poſterius ipſa anima.* 57. 1. *Corpus Chriſti in ſepulchro fuit idem ſpecificè, & numericè quod viuum.* 61. 2. *partes corporis, ſolida, fluida, ſimilares, & diſſimilares,* 72.2. *Corporum naturalium diuiſiones.* 139. 1. *non datur corpus ſenſitiuum niſi ſit mixtum.* 388.1. *Impoſſibile eſt aliquod corpus animalis eſſe ſimplex.* 389.2.

Corruptio.

Accidit viuentium corruptio, vel ab intrinſeco, vel ab extrinſeco. 99.2.

Damnati.

Appetunt non eſſe, quomodo ſit verum. 359. 1. *animæ damnatæ quomodo poſſint pati ab igne corporeo in inferno.* 433.2.

Delectatio.

Eſt ferè idem cum gaudio. 374.1.2.

Delphini.

Cibum capiunt reſupini, ſeù ſuper dorſum ſuum reuerſi. 422. 2. *mirabilis caſus delphini cum quodam puero.* 427.2. *memoria pollent. ibid.*

Dentes.

Sunt animati. 75.1. & 77.2. *De ijs eſt idem iudicium, ac de oſſibus, ibidem, & eamdem naturam ſortiuntur, ac oſſa.* 411.2. *quomodo ab oſſibus diſcriminantur. ibid. Triginta duo communiter in hominibus. ibid. ad quid traditi hominibus à natura.* 412.1. *non oriuntur cum infantis ortu, ſed poſt ſeptem menſes.* 413.1.

Deſiderium.

Deſiderio tendit voluntas in bonum abſens. 373. 1. & *infr.*

Deus.

Non eſt anima, & forma omnium, quæ ſunt in mundo. 38.2. *agendo in hæc ſublunaria, non repatitur ab eis.* 108. 2. *producere valet immediatè intellectionem in intellectu creato, & ſenſationem in ſenſu, nullatenus concurrentibus iiſdem potentijs.* 286.2. & *volitionem in voluntate, per quam ità diceretur volens, ac ſi ab ipſa foret elicita.* 287. 2. *Deus non eſt obiectum motiuum intellectus quoad attingentiam, ſecus quoad inclinationem,* 294. 1. *nequit cauſare in aliquo intellectu notitiam intuitiuam alicuius obiecti ipſo abſente.* 302.1. *Supplere poteſt vicem cuiuſcumque cauſæ ſecundæ, ſi non adſit dependentia eſſentialis ad ipſam. ibid.* 2. *nequit auferre de ſua potentia abſoluta à voluntate dominium ſuorum actuum.* 349. 1. & *quomodo hoc intelligatur.* 350.2.

Dialectica.

Docens, & vtens. 25. 2. *vt docens non diffinit per materiam partis, aut per formam phyſicam, ſed per metaphyſicam.* 26. 2. *Vt vtens diffinit per vtramque. ibid.*

Diaphanum.

Idem, quod perſpicuum, quid ſit. 147. 1. *ſecundum ſe non immutat potentiam viſiuam, ſed per colorem. ibid.*

Diaphragma.

Quid ſit. 419. 1. *Inſeruit ad reſpirationem.* 418.2. *non tamen ſufficit ad eam.* 419.1.

Dictum.

S. Auguſtini notabile de anima exiſtentia. 1. *in Proem. Ariſtotelis de difficultate cognoſcendi animam. ibidem. D. Thomæ de certitudine animæ, & difficultate ipſam cognoſcendi. ibid.*

Digni-

Dignitas.

Vide Nobilitas.

Diffinitio.

Diſcrimen inter diffinitiones logicas, & naturales, 18.2. non datur Diffinitio per materiam tantùm, nec per formam tantùm. 25.1. quanam ſit diffinitio phyſica, & qua logica, 26.1. per diffinitionem quia demonſtratur diffinitio propter quid, & econtra, 45. 2. diffinitio propter quid, & quia, ſeu cauſalis, & deſcriptiua. 54.1. cauſalis datur per omnes cauſas, quaque, vel eſt ſimplex, vel mixta, 54.2.

Diligere.

Propter ſe, & propter aliud. 366.1. quid dicant ly propter ſe, & propter aliud. ibidem 2. non ſunt contradictoria. 367.2.

Diminutio.

Quadrupliciter ſumi poteſt. 111.1.

Diſcurſus.

Verus competit tantùm potentia intellectiua. 249.2. quid ſit, & quotuplex. 251.1. Ad diſcurſum non requiritur ſucceſſio temporis, ſed natura. 441.1.

Diſtinctio.

Via concludendi diſtinctionem inter aliqua, eſt contradictio. 61.2.

Diuinare.

Diuinare per ſomnium. Vide Somnium.

Diuiſibile.

Per ſe primò, per ſe ſecundò, & per accidens, 64.2. & infr.

Diuiſibilitas.

Multiplex. 64.2. eſſentialis, alia phyſica, alia metaphyſica. ibid. integralis, alia entitatiua, alia quantitatiua. ibid. de diuiſibilitate anima. Vide Anima.

Domus.

Quomodo diffiniri poſſit per formam, & quomodo per materiam. 19.1.

Dormire.

Nullum animal ſemper dormit. 394.2. non omne animal aqualiter dormit. ibidem, & infr. dormientes cur quaſdam operationes aliqui exerceant? Vide Somnus.

Eadem.

Qua ſunt eadem ſpecie, & qua diuerſa quomodo cognoſcantur, 130.2.

Echo.

Quid ſit, & quomodo generetur, 149.1. eſt idem ſpecie, & numero cum ſono ſimplici, ſeu recto. ibid.

Electio.

Electio, & Intentio aliquando ſunt vnus, aliquando duo actus voluntatis. 374.2. inter electiones mediorum eſt ordo. 375.2. Conſenſus, & vſus non ſunt actus diſtincti ab electione. ibid. non implicat, electionem durare tantùm per inſtans. 381.2. tamen valet continuari ad beneplacitum voluntatis. 382.1. menſuratur auo, tamen coexiſtit tempori. ibid.

Elementa.

Quo pacto contineantur in mixto. 140.1. non formaliter. ibid. 2. ſed virtualiter. 141.1. & 68.1.

Ens.

Ens per ſe ſumi poteſt quadrupliciter. 51.1. ſub ratione veri non eſt obiectum adaquatum intellectus noſtri quouis modo conſiderati. 295.2. quodnam dicatur verum ens, 308.2. ens impoſſibile quodnam ſit. ibid. ens fictum eſt aliquid rationis. 309.2. quid ſit ens rationis ſecundum D. Thomam, & ſecundum communem diffinitionem, 310.1. & quid ſecundum Scotum. ibid. 2. datur ens rationis fictum. ibid. habet tantùm eſſe obiectiuum in intellectu. 311.1. formaliter ſumptum non eſt per ſe intelligibile. ibidem 2. nullam habet ex ſe proprietatem. 312. 1. ens rationis fundatum, & non fundatum. 315.2. abſolutum, & reſpectiuum. ibid. quid ſit efficere ens rationis fictum. 316.1. poteſt effici fictum ab intellectu, & voluntate. 317. 2. non tamen à Dei intellectu, & voluntate. 318.2. an poſſit imaginatiua cauſare entia rationis. 319.2.

Ens ſumi poteſt communiter, communiſſimè, & ſtrictiſſimè. 323.1. communiſſimè non dicit ſolum nomen, ſed conceptum communem. ibidem 2. iſtud eſt vniuocum enti reali, & rationis fundato, non ficto. 324.2. Ens fini-

Digitized by Google

finitum partitur in ſubſtantiam, & accidens. 430.1.

Error.

Dupliciter contingere poteſt, vndè alius dicitur incomplexus, alius complexus, vel indicatiuus. 172.2. *obſeruatis quibuſdam conditionibus non contingit error in ſenſu.* 173.2. *errores damnati in Academia Pariſienſi circa actus voluntatis.* 353.1.

Eſſe.

Eſſe obiectiuum quid importet. 310.1. *eſſe verum, & fictum, ibid. eſſe obiectiuum entis rationis non eſt eſſe poſſible, ſed impoſſibile, tamen conceptum ad modum poſſibilis.* 311.1. *quid ſit eſſe poſſibile, & eſſe impoſſibile, ibid. eſſe cognitum quid dicat.* 40.1 *aliquid eſſe in intellectu tripliciter contingit, obiectiuè, ſubiectiuè, & effectiuè, ibid. Obiectiuè dupliciter, intuitiuè, & abſtractiuè. ibid. & adhuc dupliciter.* 40.2. *eſſe cognitum ſpectari poteſt in abſtracto, & in concreto.* 41.1. *in concreto, pro materiali, pro formali, & pro aggregato. ibid. eſſe in intellectu. Vide obiectum. Eſſe cognitum rei formaliter eſt ens rationis abſolutum, ſiuè per actum rectum, ſiuè per reflexum, & appellatur prima intentio.* 41.2. *ſed per comparatiuum eſt ens rationis relatiuum, & vocatur ſecunda intentio.* 42.1. *aliquid eſſe in alio contingit, vel formaliter, vel virtualiter,* 68.1. *virtualiter poteſt intelligi vel quoad productionem, vel quoad operationem.* 68.2.

Excrementa.

Pars excrementitia alimenti expellitur per ſeceſſum. 106.1.

Exiſtentia.

In quibuſdam conuenit cum ſubſiſtentia, & in quibuſdam diſcrepat ab ea. 123.1.

Expoſitio.

Illius dicti Saluatoris Matth. 15. Omne, quod intrat in os, in ventrem vadit, & in ſeceſſum mittitur, 106.1. *illius dicti Philoſophi, quod ſolum compoſitum ſit per generationem.* 123.2.

Extaſis.

Contingere poteſt vel naturaliter, vel diuinitus. 292.1.

Fames.

Quid ſit. 49.1. *Obedit rationi tantùm quoad applicationem materiæ.* 385.1.

Filij.

Producti à Dæmone incubo, vel ſuccubo non ſunt eius filij. 117.1.

Finis.

Finis generationis eſt participatio eſſe diuini, & immortalitatis. 92.1. *Finis vltimus, & non vltimus, ſeu quo, & quod. ibid. intentio finis eſt prior electione mediorum.* 375.1.

Fœmina.

Mas occaſionatum, imperfectior maſculo. 136.1. *eius ſemen eſt diuerſæ rationis à ſemine viri,* 138.1. *Vide Mater.*

Fœtus.

Prius viuit vita plantæ, deinde animalis, tandem hominis. 71.2.

Forma.

Alia partis, alia totius, & alia accepta pro prædicato eſſentiali, & quid vnaquæque ſit. 25.2. *Forma partis, phyſica, & metaphyſica. ibidem. Forma partis quid ſit,* 43.1.2. *Forma corporeitatis dupliciter ſpectari poteſt.* 59.1. *ſubſtantialis nequit à nobis cognoſci niſi in ordine ad operationes cadentes ſub ſenſu.* 59.2. *Forma corporeitatis quomodo det eſſe ſimpliciter, vel non:* 60.1. *vndè neceſſitas aſſerendi, formam corporeitatis ab anima diſtinctam. ibid.* 1.2. *in quolibet viuente eſt diſtincta realiter ab anima eius.* 61.2. *Forma alia dependens à materia, alia non.* 64.1. *Quæ educuntur de potentia materiæ ſunt diuiſibiles.* 65.2. *Forma artificialis eſt finis artis.* 92.2. *eadem forma numero nequit informare naturaliter duas adæquatas materias.* 105.1. *Sola forma ſubſtantialis eſt terminus formalis generationis,* 125.2. *Forma corporeitatis eorum, quæ generantur in vtero, fit à parentibus.* 131.1. *ſed imperfectorum animalium à Cœlo, ibid.* 2. *Quomodo forma*

Digitized by Google

forma recipiat aliquam perfectionem à materia. 457.2.

Gaudium.

Eſt ferè idem cum delectatione. 374.12.

Generare.

Generare ſimile eſt communiſſimum omnibus viuentibus. 92.1.

Generatio.

Actus diſtinctus à nutritione, & augmentatione. 94.2. *alia vniuoca, alia æquiuoca*. 96.2. *illa immediata, & mediata. ibid. ſubſtantialis ſumi poteſt propriè, vel impropriè*. 104.1. *Variè diffinitur*. 116. 1. *nulla harum diffinitionum conuenit vniuocè omnibus entibus naturalibus. ibid. nequè eſt quiditatiua*. 119. 1. *quiditatiuè quid ſit*. 116. 2. *importat productionem, & mutationem. ibid. explicatur quiditatiua diffinitio*. 117. 1. *Et probatur*. 119.1. *ſumitur actiuè, vel paſſiuè*. 117. 2. *Vtroque modo importat quatuor reſpectus. ibid. includit in ſuo conceptu formali productionem, & mutationem nequaquam*. 118. 1. *Quodnam ſit ſubiectum generationis*. 120.1. *aliquid contingit tripliciter generari*. 123. 2. *Quinam ſit terminus generationis*. 124. 1. *& per totam quæſt. In generatione eſt alia eductio, & alia inductio formæ in materia, & alia productio compoſiti*. 125. 2. *Generatio, & reſurrectio quomodo differant ſpecie, vel non*. 128. 1. *Generatio vniuoca, alia formalis, alia virtualis*, 133. 1. *plures motus ac tranſmutationes concurrunt in vtero Matris ad generationem prolis*. 135. 1. *Animalia, quæ generantur. Vide Animal. Generatio quoad matrem. Vide Mater*.

Gradus.

Quatuor gradus animatorum, ſeù viuentium. 46.1. & 48.2.

Guſtus.

Fit per medium intraneum ſicut tactus. 152.2. *Eius obiectum eſt ſapor*. 153.1. & 203. 2. *ità percipit guſtabile ſicut non guſtabile*, 153.1. *eius organum quodnam ſit. ibid. Organum guſtus ſitum in lingua, vel in æquiualenti in carentibus ea*. 201.1. & 203.1. *Guſtum eſſe tactum dupliciter intelligi poteſt*. 201. 2. *guſtus, & tactus differunt, & habent organa diuerſa* 203.1 *Medium guſtus eſt pellis illa, & caro cooperiens cuſpidem linguæ, ac palatum*. 202.2. & 204.1. *non eſt in corde, vt in ſubiecto immediato*. 203.2 *non immutatur à ſapore ſecundum eſſe reale neceſſario, ſed ſecundum eſſe intentionale*. 204. 2. *quartum locum obtinet inter ſenſus*. 220. 2. & *ſecundum locum quoad neceſſitatem. ibid. neceſſe eſt, omne animal habere ſenſum guſtus*. 389. 1. *ad quid requiratur guſtus*. 390. 2. *Vide Potentia guſtatiua*.

Habitus.

Quid ſit. 281.1.

Harmonia.

Naturalis, & mathematica, 33.2. *eſt accidens relatiuum*. 34.1. *De eius ratione non eſt mouere. ibidem, per eam nequit oſtendi ratio paſſionum, & operationum animæ. ibid.*

Hiſtoriæ.

De animalibus, & plantis ſunt partes philoſophiæ naturalis. 7.2.

Homerus.

Inopinatò interijt præ verecundia. Mirabilis caſus, 405.2. & *infr.*

Homo.

In homine probabile eſt dari animas vegetatiuam, & ſenſitiuam formaliter, ab intellectiua realiter diſtinctas: 69.2. *ſenex eſt idem numero, qui erat puer*. 106. 1. *ſolus homo poteſt formaliter, ac diſtinctè numerare, ſed materialiter etiam bruta*. 177. 1. *habet deteriorem odoratum reſpectu quorundam animalium, & reſpectu quorundam perfectiorem*. 200. 1. *In ipſo eſt imago Trinitatis*.

Digitized by Google

tis. 280.2. *Non conſtituitur in eſſe ſenſitiui per animam ſenſitiuam diſtinctam à rationali*. 372.2. *In prima ætate pluſquam cætera animalia ſomno indulget, imò in materno vtero ferè ſemper dormit, & quare*. 395.1. *Homo quoad ſomnum, & vigiliam. Vide ſomnus. Vigilia. Animal. & Dormire. Hominis vita. Vide Vita. Cur loca incolens paluſtria, ac decliuia citius ſeneſcat*. 411.1. *Homo iuſtus vocatur Angelus, non natura, ſed officio*. 433.1.

Humores.

Quomodo gignantur. 74.1. *in quatuor diuiduntur. ibid. In quibus locis reſideant*. 74.2. *qui partes fluidæ vocantur, non ſunt animati*. 76.2. *neque ſunt continui in animali. ibidem, & infr.*

Idem.

Eſſe idem numero contingit tripliciter. 106.1. *Idem numero eſt ſenex, qui erat puer, & quomodo. ibid.*

Ignis.

Non nutritur propriè, ſed impropriè tantùm. 101.1.

Imaginatio.

Non eſt ſenſus, nec intellectus, non tamen fit ſine illis. 242.1. *Nec eſt opinio, licèt nequeat eſſe ſine illa. ibid. Non eſt habitus aliquis verorum*. 243.1. *nec quid mixtum ex opinione, & ſenſu. ibid*. 2. & 244.1. *Eius diffinitio poſitiua. ibidem* 2. *Tripliciter Imaginatio ſumi poteſt*. 245.2. *nec eſt affirmatio, nec negatio propriè loquendo*. 262.2. *Vt comprehendit phantaſiam, & intellectum eſt principium motus, tam in homine, quam in brutis*. 334.1. *In animalibus imperfectis ſolum tactum habentibus, phantaſia, ſeù imaginatio ſenſitiua ſola eſt principium ſui motus. ibid. Deliberatiua in ſolo homine reperitur*. 334.1.

Imaginatiua.

Cauſare poteſt quædam entia diminuta ad modum entium rationis. 319.2.

Imago.

Trinitatis in homine reperitur. 280.2.

Immutatio.

Senſibilis immutatio naturalis, & animalis. 212.1.

Imperium.

Quid ſit. 384.1. *quotuplex. ibid. Ordo, quem ſeruat voluntas in imperando. ibid*. 2. *membra genitalia quoad ſuos motus non ſubduntur imperio voluntatis*. 385.1. *Imperium dominatiuum eſt actus voluntatis, ſuaſiuum verò, vel conſiliatiuum intellectus. ibidem. Non eſt diſtinctus actus ab electione. ibid*.2. *Imperium, & actus imperatus ſunt vnus moraliter*. 385.2.

Inclinatio.

Naturalis duplex ad actum primum, & ad ſecundum. 455.1. *differentia iſtarum inclinationum. ibidem.*

Indiuiſibile.

Eſſe aliquid indiuiſibile contingit, vel ab intrinſeco, vel ab extrinſeco. 65.1. *Indiuiſibilia in actu poſſunt eſſe diuiſibilia in potentia*. 259.2.

Infantes.

Actiones naturales infantium fortes; animales debiles. 410.1.

Inſtans.

Rerum quadruplex. 381.1.

Inſtantanea.

Res inſtantanea quæ ſint. 381.:1.

Inſtrumenta.

Quot ad vocem efformandam. 150. 2. *guttur inſtrumentum neceſſarium. ibid.*

Intellectio.

Angeli, & hominis ſunt eiuſdem rationis ex parte obiecti, non tamen ex parte fundamenti. 90. 2. *quo pacto pendeat ab intellectu, & ſpecie*, 275. 2. *eius cauſa intellectionis, quæ ſint.* 276. 1. *phantaſma ad eam non concurrit, ſed intellectus cum ſpecie.* 277. 1. *& probabiliter tam agens, quam poſſibilis, probabilius tamen ſolus poſſibilis. ibid.* 2. *intellectio noſtra in quo conſiſtat*, 282. 2. *eſt actio æquiuocè, non vniuocè*, 283. 1. *poteſt vt talis poni immediatè à Deo in intellectu creato, ipſo non concurrente.* 286. 2.

Intellectus.

Non eſt magnitudo continua, & extenſiua, contra Platonem, 32. 1. *neque circulus, contra eumdem, ibidem* 2. *eius operationes non ſunt propriè motus. ibidem. Actus intellectus triplices. Vide Actus. Quomodo ſit, & non ſit cauſa realis.* 42. 2. *agens, & poſſibilis ſeparatur ab alijs potentijs*, 47. 1. *neceſſitas ponendi intellectum agentem, & poſſibilem*, 257. 2. *diffinitur vterque, ibidem. Natura intellectus agentis*, 258. 1. *Differentiæ quatuor inter intellectum poſſibilem, vt talem, & ſe ipſum, vt eſt ſub actuali intellectione. ibidem* 1. 2. *diffinitur intellectus agens, & diffinitio facit duplicem ſenſum*, 264. 1. *dupliciter ſpectari poteſt, ibidem* 2. *diffinitur intellectus poſſibilis, & diffinitio facit duplicem ſenſum, ibid. diffinitiones vtriuſque intellectus poſſunt dupliciter exponi.* 275. 2. *& infr. Agens ad tria comparatur*, 165. 1. *paſſibilis etiam ad tria, ibid. Agens datur in rerum natura, ibidem. etiam in Angelis*, 267. 2. *non eſt ſeparatus, ſed inſitus animæ*, 266. 1. *agens, & poſſibilis non diſtinguuntur realiter, ſed tantùm formaliter, & ex natura rei, ibid. poſſibilis non ſufficit*, 267. 2. *qua ratione agens dicatur ars, & lux*, 268. 1. *&* 279. 1. *intellectus ſimul cum ſpecie concurrit ad intellectionem.* 277. 1. *tam agens, quam poſſibilis probabiliter, ſed probabilius poſſibilis, ibidem* 2. *iſte eſt ſimpliciter nobilius agente.* 279. 2.

Idem intellectus nequit habere duos actus perfectiſſimos ſimul circa obiecta omninò diſparata, 209. 1. *Nequit cognoſcere ſingulare vt tale*, 238. 2. *In quo differat à ſenſu, ibidem Intellectus eſt vniuerſalium, ſenſus ſingularium, quomodo ſit verum*, 240. 1. *cum ſenſu conuenit, & differt.* 145. 2. *&* 266. 1. *non eſt idem cum ſenſu.* 141. 2. *&* 256. 2. *ſecundum ſe nullam habet ſpeciem intelligibilem actu, ſed quamlibet in potentia*, 254. 1. 2. *eſt immaterialis, & incorporeus. ibid.* 2. *&* 257. 2. *non eſt potentia organica.* 255. 1. *Dum habet ſpeciem intelligibilem actu, & antequam habeat eſt in potentia, ibidem.* 2. *cur non ſe ſemper intelligat.* 257. 1. *comparantur ad inuicem ſenſus, & intellectus practicus*, 200. 2. *declaratur natura intellectus practici, & ſpeculatiui*, 260. 2. *tam practicus, quam ſpeculatiuus ſunt circa cognitionem veri, & falſi diuerſo modo.* 261. 2. *ſpeculatiuus quomodo conſiderat res.* 262. 1. *Intellectus reſpectu proprij actus conſideratur, vel vt principium productiuum, vel vt operatiuum.* 285. 1. *ſpectari poteſt vel ex natura potentiæ, vel pro ſtatu iſto.* 293. 2. *quodnam ſit eius obiectum terminatiuum ex natura potentiæ*, 294. 2. *& quodnam obiectum motiuum ſecundum naturalem inclinationem.* 295. 1. *ens ſub ratione veri non eſt obiectum adæquatum eius quouis modo conſiderati. ibid.* 2. *quiditas rei ma-*

Digitized by Google

materialis non eſt obiectum adequatum eius. ibid. quiditas rei ſenſibilis eſt obiectum adequatum motiuum eius pro ſtatu iſto. 295.2. *& infr.*

Intellectum poſſe ſimul plura cognoſcere contingit, vel actualiter, vel habitualiter. 303.1. *poteſt habitualiter plura ſimul cognoſcere.* 304.1. *& plura ſimul diſtinctè, per modum vnius, non per modum plurium. ibidem. Creatus quicumque nequit plura indeterminatè diſtinctè ſimul cognoſcere, & multo minus omnia determinatè.* 304. 2. *benè tamen plura, vt plura ſimul confusè.* 305. 1. *non eſt ſolus intellectus cognoſcere ſenſationes exteriores, & earum potentias, & obiecta,* 229. 2. *Intellectum egere phantaſmate in operando dupliciter poteſt intelligi,* 289. 2. *Nihil eſt in intellectu, quin prius fuerit in ſenſu, quomodo intelligatur.* 290. 1. *Et illud. Intellectus nihil eſt actu eorum, quæ ſunt, antequam intelligantur. ibid. pro ſtatu iſto indiget phantaſmate effectiuè quo ad eius operationem primam.* 290. 2. *quoad ſecundam pariter, ſed non effectiuè, & formaliter, verum tantum concomitanter. ibid.*

Intellectus poteſt efficere ens rationis, etiam fictum, & non fundatum. 317. 2 *Iſtud tamen nequit efficere Diuinus.* 318. 2. *qui ſemper eſt intuitiuus, & nunquam abſtractiuus.* 319. 1. *poterit tamen cognoſcere entia rationis ficta ab intellectu creato, ſaltèm materialiter. ibid.*

Intellectus noſter non eſt principium motus progreſsiui. 331. 1. *ſed ſimul cum appetitu. ibid.* 2. *& infr. ſolus practicus particularis mouet ad proſequutionem, vel fugam, & conſequenter ad motum progreſſiuum.* 334. 2. *quo pacto ſit nobilior, vel ignobilior voluntate,* 341. 1. *&* 342. 1. *quomodo dependeat, vel non ab ipſa. ibid.* 2. *non eſt formaliter liber.* 346.2. *nec radicaliter.* 347.1.

Intelligere.

Eſt quoddam pati, & quare. 256.2.

Intelligibilia.

Alia per ſe, & alia per accidens. 257.1.

Intelligibilitas.

Alia motiua, & alia terminatiua. 323.2.

Intentio.

Intentio, & electio aliquando ſunt vnus actus voluntatis, aliquando duo. 374 2. *Intentio finis eſt prior electione mediorum.* 375.1. *deriuatio huius nominis intentio.* 376. 2. *Generaliter accepta quibus rebus competat.* 377. 1. *an competat brutis. ibid.* 2. *Generaliter accepta eſt etiam potentiæ intellectiuæ. ibid. Tamen ſpecialiter, & propriè accepta eſt actus ſolius voluntatis.* 378. 1. *Intentio dicitur oculus, & lumen, & quomodo. ibid.* 2. *Actualis, Habitualis, Virtualis. ibid. quadrupliciter haberi poteſt intentio finis.* 379. 1. *non implicat, intentionem durare tantùm per inſtans.* 381. 2. *tamen ad tempus valet continuari ad beneplacitum voluntatis.* 382.1. *Menſuratur æuo, tamen coexiſtit tempori. ibid.*

Ira.

Quid ſit. 19.1. *&* 25.2.

Iraſcibilis.

Potentia iraſcibilis, quæ ſit. 337. 1.

Iuuenis.

Quidam in unica nocte canitiem incurrit, & qua de cauſa. 413.2.

Iuuentus.

Quid ſit. 408. 2. *Quibus qualitatibus polleat.* 408. 1. *Eiuſdem incæptio, & deſitio.* 408. 2. *ſpectari poteſt perfectè, & imperfectè. ibid.*

Digitized by Google

Lac.

Gignitur ex ſuperfluitate ſanguinis, 71. 1. *accidit aliquando etiam in maſculis. ibid. Non eſt animatum*, 77. 1.

Libertas.

Eſt differentia eſſentialis conſtitutiuà voluntatis, 345. 2. *Accipi poteſt vel formaliter, vel pro connotato. ibid. Secundo modo importat triplicem negationem. ibid. In appetitu ſenſitiuo ratione actuum præcedentium rationem, & imperium voluntatis nullo pacto poteſt eſſe libertas*, 347. 2. *In quo conſiſtat libertas contradictionis, & contrarietatis*, 348. 1. *Pro connotato non eſt de eſſentia voluntatis. ibid. Sed pro formali. ibid.* 2. *Ablata libertate tollitur voluntas. ibid. Libertas contradictionis in actu primo, vel in actu ſecundo*, 350. 1.

Libri.

Phyſicorum quare ſint primi in ſcientijs naturalibus, 11. 1. *De Anima quo pacto præcedant, vel ſubſequantur libros de animatis*, 10. 2. *& infr.*

Lingua.

Eſt Organum Guſtus, 201. 1. *Quid ſit lingua, & de huius mirabili ſtructura. ibid.*

Lumen.

Quid ſit, 147. 1. *&* 184. 2. *Fit ſubitò, & in inſtanti*, 147. 2. *A luce ſpecie non differt ſecundum D. Thom.* 183. 1. *vtique ſecundum Scotum, & quomodo. ibid Quonam pacto ſit neceſſarium ad viſionem*, 185. 1. *&* 186. 2. *Eſt ſpecies intentionalis lucis, & alterius naturæ ſpecifice ab ea*, 186. 1.

Lux.

Quid ſit, 184. 2. *A lumine non differt ſpecie ſecundum D. Thom.* 183. 1. *Vtique ſecundum Scotum, & quomodo. ibidem.*

Malum.

Pro formali nequit diligi, neque pro materiali niſi ſub ratione boni, 359. 2.

Manus.

Abſciſſa moueri poteſt motu trepidationis, 67. 1.

Mater.

Quid ſit, 135. 1. *Ad dignoſcendam rationem matris quinque conditiones. ibid. In generatione dupliciter conſiderari poteſt. ibid. In vtero matris plures motus, ac tranſmutationis concurrunt ad generationem prolis. ibid. Actiuè ad generationem ſe habet*, 136. 2. *Et quo ad actiones ſecundarias principalius quam pater, non quo ad primariam*, 137. 1. *Semen matris eſt diuerſæ rationis à ſemine patris*, 138. 1. *Cum ſolo ſemine matris fieri nequit generatio. ibid.*

Materia.

Partis, totius, & in qua, 25. 1. *Materia partis phyſica, & metaphyſica. ibid. Nullus artifex vtitur materia partis præcisè, ſed ſimul cum forma*, 25. 2. *Quid ſit materia*, 43. 1. 2. *Materia prima nequit dari ſine aliqua forma ſubſtantiali*, 59. 2 *Nequit à nobis cognoſci niſi in analogia ad formam. ibid. Quo pacto ſit ſubiectum generationis*, 120. 1. *Poteſt materia conſiderari ſecundum eſſentiam, & ſecundum eſſe*, 435. 1. *Prima ſemper dicit potentiam contradictionis. ibid.* 2.

Mathematica.

Eſt omnium ſcientiarum certiſſima, 20. 1. *&* 21. 1.

Membra.

Genitalia non ſubiacent quoad ſuos motus imperio voluntatis, 385. 1. *benè tamen per accidens*, 386. 1.

Memo-

Memoria.

Intellectiua, & ſenſitiua, 246. 1. *Hæc variè ſumitur, & diffinitur. ibid.* 2. *Differt à reminiſcentia*, 247. 1. *Reperitur propriè dicta in parte ſenſitiua quorundam animalium. ibid.* 2. *Senſitiua in actu primo, vel ſecundo*, 426. 2. *Minimè ſpectat memoria ad rationem animalis*, 427. 1. *Quæ animalia memoria polleant. ibid. & infr. Cauſa firmæ, vel labilis memoriæ aſſignantur*, 427. 2. *Iuuenes melioris memoriæ quam pueri, vel ſenes*, 428. 2. *Problemata circa memoriam. ibid & infr. Intellectiua quadrupliciter accipi poteſt.* 450. 1. *Diffinitur. ibid. Differentia inter intellectiuam, & ſenſitiuam*, 450. 2. *Delphini pollent memoria*, 427. 2. *Intellectiua reſpicit duplex obiectum*, 451. 1.

Mixtio.

Propria, & impropria, 139. 1. *Ad veram mixtionem tria requiruntur. ibid.* 2. *Diffinitur. ibid.*

Mixtum.

Coaleſcit ex mixtione elementorũ ſumpta præſuppoſitiuè, 139. 2. *Diffinitur*, 140. 1. *Omne componitur ex quatuor elementis virtualiter*, 213. 2.

Mors.

Accidit vel ab intrinſeco, vel ab extrinſeco, 99. 2. *Ab intrinſeco, vel priuatiuè, vel poſitiuè.* 100. 1. *Mors in animalibus dicitur, quæ in plantis ariditas*, 403. 1. *Variæ diffinitiones mortis*, 402. 1. *Optima eius diffinitio. ibid.* & 406. 1. *Non eſt priuatio vitæ*, 403. 2. *Mors, & vita opponuntur diſparatè*, 405. 1. & 406. 2. *In quo ſenſu poſſumus concedere, mortem eſſe priuationem vitæ. ibid. Mors violenta, & naturalis. ibid. Diſcrimen inter vtramq;* 406. 2. *Quæ in vltima ſenectute euenit, ſine dolore interimit. ibid. Violenta ex quadruplici cauſa*, 404. 2. *Ad eam effugiendam conſilium*, 405. 1. & 406. 1. *Omne animal eſt ſubiectum morti ſaltem naturali.* 406. 2. *An in ſtatu innocentiæ per eſum ligni vitæ potuiſſent reparari vires, & mortem euadere*, 417. 1.

Motus.

Qui concurrunt in nutritione, vel augmentatione, 112. 1. *Motus nutritionis, & augmentationis diſtinguuntur realiter*, 113. 2. *Augmentationis eſt continuus, & ſucceſſiuus. ibid. Motus, & tranſmutationes plures circa ſemen ad generationem prolis.* 135. 1. *Motus materialiter ſumptus eſt ſenſibile cõmune*, 176. 1. *Localis quadrupliciter accipitur*, 329. 2. *Progreſſiuus cauſatur ab intellectu, & appetitu*, 331. 2. *Appetibile tamen eſt primum, & præcipuum principium motus progreſſiui extrinſecum*, 333. 1. *Localis diuiditur*, 368. 2. & *infr. Ad progreſſiuum quo pacto concurrat potentia cognitiua, & etiam voluntas. ibid. Quodnam ſit principium Quo motus propreſſiui. ibidem.*

Mouentia, & Mota.

Quæ mouentur triplicia, 3. 2. *falſum eſt, omne quod mouet, per ſe moueri*, 30. 1. *In mouentibus, & motis non eſt procedendum in infinitum. ibid. Inter mouens, & motum debet eſſe proportio*, 33. 1.

Motor.

Primus mouet, & non mouetur. 30. 1.

Natura.

Communis in ſingulari exiſtens eſt ratio motiua ſenſus, 239. 1. *Quid ſit natura*, 7. 2. *Magis dicitur de forma quam de materia*, 8. 2.

Naturale.

Dupliciter attendi poteſt, & ordinari, 45. 4 1. *Quid ſit vtroque modo. ibid.* 1. & 2.

Negatio.

Conuenit alicui, vel ab intrinſeco, vel ab extrinſeco. 309.1.

Nerui.

Optici, ſeù viſorij. 183.2. *Veſtiuntur duplici tunica.* 184.1.

Nobilitas.

In ſcientia attenditur vel ab intrinſeco, vel ab extrinſeco. 19.2. *De nobilitate ſcientia de Anima. ibid. & per totam quaſt.*

Notitia.

Intuitiua, & abſtractiua, 164.1. *ad hanc requiruntur ſpecies obiectorum. ibid. Et etiam ad intuitiuam ſenſitiuam. ibid.*2. *in nobis abſtractiua, & intuitiua ſunt ab inuicem diſtincta.* 300.1.2. *Notitia intellectus apprehenſiua, & iudicatiua.* 351.2. *Hac vel practica, vel ſpeculatiua. ibid. intuitiua, & abſtractiua ad inuicem conueniunt, & differunt.* 298.2.

Numerus.

Per additionem vnitatis ad vnitatem varias ſpeciem. 36.1.

Nutritio.

Anima potiuſquam ignis eſt cauſa nutritionis, & augmentationis. 93.1. *eſt actus realiter diſtinctus ab augmentatione.* 94.1. *ad nutritionem tria requiruntur. ibid. Quomodo fiat.* 100.2. *ſola viuentia propriè nutriuntur.* 101.1. *in nutritione quomodo acquiratur aliqua noua ſubſtantia.* 104.2. *Noua pars materia acquiritur, & etiam pars noua forma. ibidem. Nec ſemper manet in nutritiene eadem materia.* 105.2. *Nec in nutritione acquiritur anima intellectiua, ſed noua pars ſenſitiua, & vegetatiua. ibid. motus, qui in nutritione concurrunt.* 112.1. *motus nutritionis diſtinguuntur realiter à motibus augmentationis.*] 113.2. *nutritio eſt motus inſtantaneus. ibid. &* 114.2. *Nutritiua. Vide Potentia.*

Obiectum.

Obiecta potentiarum vel ſunt adaquata, vel inadaquata. 88.1. *obiectum intellectus, & voluntatis eſt ens, & abſtrahit à bono, & malo, à vero, & apparenti.* 91.1. *obiectum adaquatum viſus.* 146.2. *Senſibile eſt determinatum ad talem, & non aliam ſenſationem producendam* 161.1. *Viſum longe cur appareat minoris quantitatis.* 189.1. *obiectum potentia cuiuſcumque. Vide Potentia. Obiectum potentia materiale, & formale.* 238.1.2. *obiectum intellectus,* 293.2. *motiuum, & terminatiuum, ibid. naturalis attingentia, & naturalis inclinationis, ibid. obiectum voluntatis,* 382.2. *Vide etiam Voluntas. Excellens obiectum per ſe corrumpit ſenſum, & per accidens animal,* 390.1. *Excellentia vero obiecti tangibilis etiam per ſe corrumpit animal ibidem, inter obiectum, & potentiam non requiritur conuenientia, ſed proportio,* 447.1. *obiectum cognitum participatiuè, & obiectiuè eſt in intellectu ſecundum eſſe reale.* 41.1.

Oculus.

Mirabile oculi opificium declaratur. 183.2. *Dua pupilla oculorum, ideò dua viſiones in numero, vna tamen in ſpecie.* 189.1. *Cur obiecta viſa non appareant duplicata, cum ſint dua viſiones. ibid.*1,2. *oculus. Vide Potentia viſiua.*

Odor.

Differentia odorum minus nota quam ſonorum. 151.1. *ſumenda ſunt ex differentijs ſaporum, ibid.* 2. *differentia inter odorem, & ſaporem.* 152.2. *odor diffinitur,* 197.1 & 198.1. *non poteſt multiplicari realiter in medio vſque ad olfactum, ſed ſolùm intentionaliter.* 197.2. & 198.2. *Eſt obiectum potentia olfactiua.* 198.1.

Odo:

Digitized by Google

Odoratus.

Quamuis non ſit neceſſarius omninò animali, tamen eſt neceſſarius animalibus progreſſiuis. 389. 1. *Vide Olfactus. Odoratio quomodo fiat.* 197. 2. *Vide adhuc potentia olfactiua.*

Olfactus.

Per olfactum dignoſcitur tam odorabile, quam non odorabile. 152. 1. *Eius medium aer, & aqua, ibid. &* 199. 1. *Reperitur in animalibus tam reſpirantibus, quam non.* 152. 2. *ſenſorium olfactus: Vide organum. Tertium locum nobilitatis obtinet inter ſenſus externos,* 220. 2. *In quibuſdam animalibus eſt perfectior quam in homine, & in quibuſdam deterior.* 200. 1. *Vide etiam odoratus. Vide adhuc potentia olfactiua.*

Omiſsio.

Diffinitur. 363. 2. *quotuplex ibid. Vt ſit libera duo requiruntur.* 364. 1. *an voluntas poſsit habere puram omiſſionem liberam, ſine præcedente cauſa. Vide voluntas.*

Opiniones.

De Animæ quiditate, 28. 1. 2. *Illarum confutatio,* 30. 1. *& infr. de triplici ſtatu animæ rationalis,* 453. 1.

Organum.

Potentiæ viſiuæ vbi reſideat, 183. 2. *&* 187. 1. *idem non eſt igneum, ſed potius aqueum.* 189. 2. *potentiæ auditiuæ organi compoſitio,* 190. 2. *in quo conſiſtat tale organum.* 191. 1. *&* 192. 2. *Debet eſſe animatum, ibid. organum olfactus ſitum eſt in carunculis mammillaribus,* 198. 1. *non in cerebro,* 199. 2. *organum guſtus reſidet in lingua, vel in æquiualenti in carentibus ea,* 201. 1. *in cuſpide linguæ, & in palato,* 203. 1. *ſenſuum omnium organa reſidere in corde, quomodo intelligatur,* 202. 1. *organum guſtus vbi ſitum ſecundum aliquos.* 206. 2. *organum Tactus quodnam ſit.* 208. 2. *organa ſenſuum internorum quinque.* 234. 1. *Vbi reſideant.* 339. 1.

Oſſa.

Sunt animata. 75. 1. *&* 77. 1. *Ex quibus oriantur. ibid. Habent determinatam periodum ſuæ magnitudinis. ibid. non poſſunt habere ſenſum.* 390. 1.

Partes.

Corporis partes ſolidæ, & fluidæ. Similares, & diſſimilares. 72. 2. *&* 73. 2. *Viuentis eſſentiales, & integrales, & hæ quædam etherogeneæ, & quædam homogeneæ.* 73. 2. *ſolidæ informantur anima totius.* 75. 1.

Partus.

Septimeſtris viuere ſolet, octimeſtris ferè ſemper moritur, 409. 2. *huius vera ratio.* 410. 1.

Paſsio.

Alia propria, alia communis. 16. 1. *Corruptiua, & perfectiua,* 145. 1. *paſſiones animæ. Vide Anima.*

Pater.

Deſcribitur, 134. 2. *& infr. ad dignoſcendam rationem patris quinque conditiones, ibid. Concurrit actiuè in generatione prolis,* 136. 2. *principalius quam mater quoad actionem primariam,* 137. 1 *ſemen eius eſt diuerſæ rationis à ſemine matris.* 138. 1.

Permanentia.

Res permanentes quænam ſint. 381. 1.

Perſona.

Quid ſit. 363. 2. *eſt incommunicabilis vt quo, & vt quod. ibid.*

Perſpicuum.

Corpus perſpicuum diffinitur, 185. 1.

Phantaſia.

Vide Imaginatiua.

Phyſicus.

Solus diffinit per materiam partis, non præciſe, ſed etiam per formam partis

phyſicam,26.1. *diffinit etiam per materiam in qua, ſed non ſolus*.26.2.

Pili.

Ex quibus partibus,& quomodo gignuntur. 74.1. *non animantur anima totias*. 75.2. *ſunt perforati*, 76.1. *Augeſcunt etiam in defuncto animali*. 76.2. *Vide Capilli*.

Pituita.

Quid ſit.74.2.

Plantæ.

Viuunt primo vitæ gradu. 46.1. *Cur non ſentiant*, 156.2. *Non poſſunt habere ſenſum*, 390.1. *Oppoſito modo recipiunt alimenta quam animalia*,417.2. *Vitale principium habent in medio*. *ibid. aſſimilantur inſectis*, & *annuloſis animalibus. ibid. Diſcriminantur etiam ab ipſis*, 418.1. *Maſculæ ſecernuntur à fœminis*, & *quomodo. ibid. De vita plantarum. Vide Vita. De vegetatiua earum. Vide Anima Vegetatiua. Aliæ longioris, aliæ breuioris vitæ*. 418.1. *iſtius rei cauſa vnde ſumenda, ibid*.1. *longius viuunt, quam animalia. ibid*.

Pluuia.

Quomodo conuertatur in grandinem. 107.2.

Potentiæ.

Quæ, & *quot in animalibus reperiantur*. 47.2. *Plures ſunt quam gradus animatorum*,48.2. *Sufficientia*,& *diſtinctio potentiarum animæ vnde ſumenda*.80.1. *quinque tantùm animarum potentiæ*. 80.1.2. *aliæ organicæ, aliæ non*,83.2. *potentia, alia eſt obiectiua, vt diſtinguitur contra actum*, & *alia ſumpta pro principio operandi*. 83.1. *actiua, vel paſſiua. ibidem. Organicæ quomodo diſtinguantur ab anima, vel ipſi identificentur*, 84.1. *inorganicæ identificantur realiter animæ*, & *formaliter diſtinguuntur. ibid. quo pacto organica*, & *inorganica diſtinguantur inter ſe*. 84.2. & 444.1. *Organicæ non ſunt reflexiuæ ſupra ſe*, 228.2. *non organicæ ſunt reflexiuæ*,229.1. *Potentiæ animæ, ſubordinatæ*, & *diſparatæ*. 87.1. *potentias diſtingui per actus*, & *actus per obiecta, dupliciter intelligi poteſt, ibid*.2. *quomodo ſit verum*.88.1.2. & *vltra. Ad actionem directam agentis phyſici concurrit potentia actiua, paſſiua*, & *reſtitiua*; & *quid ſint iſtæ potentiæ*. 107.2. *quanta eſt actiua, tanta eſt paſſiua; ſed vbi eſt maior actiua, ibi minor reſtitiua*, & *vbi maior reſtitiua, ibi minor actiua. ibid*.

Potentia vegetatiua, vt nutritiua eſt, quid ſit, 94.2. *nutritiua habet facultates attractiuam, digeſtiuam, retentiuam*, & *expulſiuam*. 100.2. *Generatiua non eſt ſita in ſemine, ſed in lumbis*. 119.2. *diſtinguitur realiter à nutritiua*. 121.1. *nutritiua non eſt principium motus progreſſiui*, 331.1. *potentia remota*, & *propinqua*. 145.1. *Tranſiens de potentia remota ad actum ſciendi, verè docetur, ſed non verè alteratur, nec vere patitur*. 145.2. *diſcrimen inter potentiam remotam*, & *propinquam. ibid. quid ſit potentia ſenſitiua in communi*. 146.1. *guſtatiua quæ ſit*, 153.2. *potentiarum differentium ſpecie ſunt actus differentes ſpecie fundamentaliter, ſed ex parte obiecti poſſunt eſſe eiuſdem rationis*.181.2. *potentia viſiua organum. Vide organum. Vide viſus*.

Potentiæ auditiuæ obiectum, ſonus. 191.1. & 193.1. *a quo cauſetur. ibid. Opificium auditiuæ explanatur*, 196.1. *Vide auditus. Potentia Guſtatiua. Vide guſtus. Potentia Tactiua. Vide Tactus. Læditur potentia ab obiecto excellenti*, 215.1. *potentiæ vitales in duplici differentia*. 285.2. & *infr. nec potentia ſenſitiua, nec intellectiua eſt principium motus progreſſiui*. 331.1. *potentia appetitiua. Vide appetitus. Cognitiua quomodo concurrat ad motum progreſsiuum*. 370.1. *motiua in homine non eſt formaliter organica, in alijs autem ſic. ibid*.2. *ſenſitiua non reperitur in quolibet viuente*, 387.2.

inter

intrpotentiam, & obiectum non debet eſſe conuenientia, ſed ſufficit proportio. 447.1.

Primitas.

Originis, perfectionis, & adæquationis. 293.2. communitatis, vel virtualitatis. 294.1. & 296.2.

Prius.

Diſtinguitur formaliter à ſuo poſteriori. 84.2.

Proceſſus.

Seù modus procedendi in ſcientijs duplex. 10.2.

Proportio.

Inter obiectum, & potentiam attendi poteſt vel in entitate, vel in cognoſcibilitate. 447.1.

Prudentia.

Tria includit, 250. 1. quid ſit propriè loquendo. ibid. eius conditiones, ibid. conſtat tribus partibus, 250.2. proprie dicta reperitur in parte intellectiua tantum, 251.2. Tamen metaphoricè etiam in ſenſitiua. ibid.

Pueri.

Prius vocant omnes homines patres, & omnes fœminas matres antequam dignoſcant proprios parentes. 10.2. puer eſt idem numero cum ſe ipſo ſene. 106.1. pueri præmaturè ſapientes cur vel citò moriantur, vel ad maturam ætatem hebetiori polleant ingenio. 410.2.

Pueritia.

Quid importet. 409. 2. pueritiæ Mercurius aſſiſtens. 408.1.

Pulmo.

Diffinitur 419.1. non ſufficit ad reſpirationem. ibid. & infr. caro eius mollis, ac fluida. ibid. ab eodem pulmone proueniunt motiones aduerſæ. 421. 2. omnia animalia viuipera habent pulmonem. 422.1.2.

Punctura.

Per quid differat ab alio puncto. 36. 2.

Qualitas.

Qualitates conſequentes formam mixti non ſunt eiuſdem rationis cum qualitatibus elementorum, ſed eis tantùm ſimiles. 141. 2. qualitas alia ſenſibilis, alia intentionalis, 165.1. ſenſibilis non eſt eiuſdem naturæ ſpecificæ cum ſuo obiecto in entitate, ſed ſolum in repræſentando, ibid. 2. realis per ſectior quantitate. 180. 2. qualitates permanentes, & tranſeuntes. 284.1.

Quies.

Materialiter ſumpta eſt ſenſibile commune. 176. 1.

Reminiſcentia.

Soli homini conuenit. 231. 2. quid ſit. 247.1. & 426.2. ad eam tria requiruntur. ibid. ſecernitur à memoria. ibid. propriè reperitur in parte intellectiua, metaphoricè etiam in ſenſitiua, 248.1. metaphorica habet organum vbique diffuſum, ſicut tactus. ibid. differt, & quomodo à memoria. 427. 1. ſolum animal rationale verè reminiſcitur. ibid.2.

Reſpiratio.

Diffinitur. 418.2. & infr. quomodo fiat. 419. 1. eius finis. ibid. eius diffinitio optima, 420.2. Cauſa eius in quibus conſtituta. 421.1. Motus eius nec tantùm naturalis, nec ſolum ſpontaneus, ſed mixtus. ibid. Exanguia non reſpirant, 423.2. quibus competat reſpirare, 424.2. non piſcibus, ibid.2.

Reſurrectio.

o pacto differat, vel non differat ſpecie à generatione. 128. 1.

Sapor.

Differentia inter odorem, & ſaporem. 152.2. ſapores diſtinguuntur ad modum colorum. 153.2. ſaporum ſpecies nouem ſecundum communiorem ſententiam, 201.1. & 204.1. quid ſit ſapor. 202. 1. ſaporum ſpecies tripliciter ſpectari poſſe, 202.2. ſapor eſt obiectum guſtus. 203. 2. ſapores extremi reſpectu guſtus ſunt dulcis, & amarus, & per ordinem ad ſubiectum ſunt ponticus, & acutus. 203. 2.

Sci-

Scibile.

Ad verè ſcibile tria requiruntur, 3.2.

Scientia.

De Anima quomodo præcedat, vel ſubſequatur ſcientiam de animatis. 10.2.& infr. quomodo nobilior cæteris. 14.2.& infr. Vndè dicatur vna ſcientia honorabilior, & melior altera. 15.2.de Anima valdè vtilis ad alias. 16.1. opiniones circa præſtantiam, & certitudinem ſcientiæ de Anima, 19.2. de nobilitate ſcientiæ de Anima. ibid.& per totam Quæſtionem.Vnam eſſe alia nobiliorem quadrupliciter contingere poteſt. 20. 1. Hæc de Anima ratione obiecti eſt dignior alijs partibus Philoſophiæ, etiam mathematicis. ibid. Ratione medij, & obiecti eſt cæteris certior, non verò ratione modi procedendi. 21.1.

Semen.

Gignitur ex ſuperfluitate ſanguinis, 75. 1. eſt ſuperfluum alimenti, ibid. non eſt animatum, 77.1.& 117. 1. Viuit tamen diſpoſitiuè, 78.2. Quid ſit, 117. 1. ſemen viri, & mulieris ſunt diuerſæ rationis, 138. 1. cum ſolo ſemine matris fieri nequit generatio, ibidem. De ſemine plantarum, &c. 417.2.

Senectus.

Quid ſit, 409. 1. Prima, & ſecunda, ibid. eius inceptio, & deſitio, ibid.

Senex.

Eſt idem numero, qui erat puer, & quomodo, 106. 1. cur ſenes euadant incurui vt plurimum, ac tremuli. 410.2

Senſatio.

In quo conſiſtat, 159.1. medium ſenſationis extrinſecum, & intrinſecum. 208.1. Vt fiat ſenſatio quomodo ſenſibile recipiatur in ſenſu, 212.2. & infr. medium ad ſenſationem quomodo neceſſarium. 213. 1.2. nulla fieri poteſt ſine medio, 214.2. cuius ſit cognoſcere ſenſationes exteriores, & earum potentias, ac obiecta, 229.2. & infr. Vitalis ſenſatio, vt talis, poteſt poni immediatè à Deo in potentia ſenſitiua, ipſa nullatenus effectiuè concurrente, 286.2.

Senſibile.

Per ſe, & per accidens, 172. 1.2. proprium, & commune, 146. 1. commune quid, & quotuplex, ibid. cur excellens corrumpit ſenſum. 156.2. Si ſenſibile proprium ſumatur ſub ratione communi, nunquam contingit error in ſuo ſenſu. 173. 1. obſeruatis quibuſdam conditionibus non contingit errare circa proprium ſenſibile, ibid.2. ex triplici capite poteſt appellari commune, 174.2. commune poteſt ſumi dupliciter, 175. 1. ſufficientia ſenſibilium communium, ibid.2. conditiones ad ſenſibile per ſe, ibidem. Senſibilia communia generatim ſumpta ſunt tantùm quinque, 176.2. Et ſentiuntur per proprias ſpecies diſtinctas realiter à ſpeciebus ſenſibilium propriorum, 179. 1. 2. & infr. Senſibile poſitum ſupra ſenſum non facit ſenſationem, 186.1. Hoc axioma poteſt dupliciter ſpectari, 213. 1. quomodo ſenſibile recipiatur in ſenſu, vt fiat ſenſatio, 212.2.& infr. Excellens ſenſibile lædit ſenſum. 215.1. cauſa quare lædat. 226.1.

Senſorium.

Vide Organum.

Senſus.

Eſt virtus paſſiua. 144. 1. eſt in potentia paſſiua, tamen reducibili ad actum ſentiendi, ibid. patitur à ſuo ſimili, & à ſuo diſſimili. 145. 1. Conuenit cum intellectu, & ab eo differt. ibidem 2. ſenſus nequeunt ſentire ſe, neque aliquid aliud ſine concurſu exterioris ſenſibilis. 144. 2. in quo conueniant omnes ſenſus. 156.1. organum vniuſcuiuſque ſenſus, & ſenſus ipſe ſunt idem ſubiecto, differunt tamen forma-

maliter, & realiter, 156. 1. ſenſus interiores, & exteriores, 158. 1. Exteriores quinque, ibid. differentia inter interiores, & exteriores. 158. 2. ſenſus nec purè actiuus, neç purè paſſiuus. ibid. Actiuus, & paſſiuus in eodem organo non diſtinguuntur realiter, nec formaliter, 159. 2. Non concurrit totaliter ad ſenſationem, ſed cum ſpecie ſenſibili, & in quo genere cauſa, 160. 1. quomodo concurrat actiuè, & paſſiuè quoad receptionem ſpeciei, & ſenſationis, ibid. 2. eſt indeterminatus ad plures ſenſationes. 161. 1. quopacto ſit principium paſſiuum. ibid. 1. 2. error in ſenſu dupliciter contingere poteſt, ſic alius eſt incomplexus, & alius complexus, ſeù iudicatiuus. 172. 2. Illuſio in ſenſu ex triplici capite. 173. 1. conditiones, vt non decipiatur. ibidem, his obſeruatis non poteſt ſenſus errare circa ſenſibile proprium. 173. 2. ad hoc vt aliquid ſit obiectum ſenſus exterioris quatuor conditiones, 175. 2. Senſus immutatio fieri poteſt vel realiter, vel intentionaliter, 178. 2. Tripliciter vnus ſenſus dicitur altero perfectior, 200. 1. omnium ſenſuum organa, ſeù ſenſoria reſidere in corde, vt in ſubiecto, quomodo intelligatur, 202. 1. non reſident in corde vt in ſubiecto immediatè, ſed vnuſquiſq; habet proprium locum. 203. 2. Læditur ab obiecto excellenti. 215. 1. Senſus externi non plures quinque. 216. 2. loquendo de facto, ac lege ordinaria ſunt quinque. 220. 1. & 221. 2. at de poſſibili poſſunt eſſe plures, ibid. inter huiuſmodi ſenſus poteſt attendi & ratio nobilitatis, & ratio neceſſitatis, 220. 2. & 222. 1. an diſtinguantur ſpecie, vel non, & quopacto, 221. 2. & infr. per accidens in quibuſdam animalib. ſenſus vnius excellit alium in perfectione accidentali, 222. 2. neceſſitas ponendi ſenſum communem, 226. 2. Tam ſenſus interiores, quam exteriores non poſſunt ſentire ſe ſentire, 229. 1. 2. interni tantùm quinque, 233. 2. & 234. 2. multiplicitas horum vnde ſumenda. 234. 1. Senſus nequit cognoſcere ſingulare, vt tale. 238. 2. in quo differat ab intellectu. ibidem, non diſcernit vnum ſingulare ab alio ſecundum rationem ſingularitatis, 239. 2. diſtinctio ſenſus, & intellectus, 241. 2. Senſus communis competit omnibus animalibus, etiam imperfectiſſimis. 245. 2. & 247. 2. Senſus, ſeù potentia ſenſitiua non reperitur in quolibet viuente. 387. 2. neceſſe tamen eſt, omne animal habere ſenſum. 388. 1. Senſus communis eſt ſubiectum inhæſionis ſomni, & vigiliæ, 395. 1. per ſenſum communem fiunt ſomnia. 397. 2. qui determinatur per ſpecies in ipſo ſubiectatas, 398. 1.

Simile.

A ſuo ſimili ſimile nequit pati, 37. 2. aliter dicunt antiqui. 144. 1.

Similitudo.

Inter generans, & genitum attendi poteſt in ſpecie, in ſexu, & in effigie. 136. 1. in ſexu maſculino prouenit à patre, ſed in fœminino matris cum filia à natura vniuerſali: à matre minus principaliter. ibid. & 137. 1.

Simplex.

Tot modis dicitur quot compoſitum, 436. 2. & quatuor modis dicitur. ibid.

Singulare.

In quolibet ſingulari duo reperiuntur. 238. 1. eſt obiectum quod ipſius ſenſus. 239 1. cognoſcitur ſub ratione natura communis, non ſingularitatis. ibid. 2. quid præſeferat, 298. 1. cognitio ipſius diſtincta, vel confuſa, ibid. quo pacto cognoſci poſſit. ibid. & 299. 2.

Singularitas.

Non eſt ratio motiua ſenſus, 229. 1. eſt tamen conditio ſine qua non. ibidem 2.

Si-

Sitis.

Quid ſit. 49.1. *Vbi eſt ſitis, ibi appetitus. ibid.*

Somnium.

Deſcribitur, 396.2. *Somniorum quatuor genera,* 397.1. *Somnia Diuina quæ ſint, ibid. Dæmoniaca, & naturalia, ac animalia. ibidem* 2. *Somniorum cauſa, ibid. Fiunt ſomnia per ſenſum communem. ibid. qui determinatur per ſpecies in ipſo ſubiectatas,* 398.1. *ad ſomnium ſufficit ſomnum eſſe imperfectum, ibid. non omnia animalia ſomniant. ibid.* 2. *Somnia ſunt in triplici differentia,* 399.1. *Falſum eſt, nullum ſomnium diuinitus immitti, ibid. & quæ ſic immittuntur, aliquid certi innuunt,* 399. 2. *Dæmoniacis ſomnijs non eſt adhibenda fides. ibid. Quæ oriuntur ex influxu cælorum, & corporum affectionibus probabilem euentum coniecturam exhibent, non infallibilem.* 400. 1. *Occurrente ſomniorum cauſa, poterit ſomnians adhibere peritorum, & prudentum iudicium ad eius veritatem indagandam. ibid. Caſualia, & fortuita vti vana abijcienda. ibid.* 2.

Somnus.

Variæ ſomni diffinitiones, 391.1. & 392. 2. *Benè, ac ſufficienter aſſignata,* 394. 1. *Eius cauſa ſecundum aliquos,* 391. 2. *Cauſa eius ſecundum veritatem,* 393.1. *Vtraque opinio de cauſis ſomni ſuſtineri poteſt,* 394. 1. *Motiua afferendi tales cauſas,* 392. 1. *Somnus accipitur preſsè, vel amplè. ibid. Cur dormientes aliqui ſe veſtibus induunt, deambulant, aperiant, vel claudant ianuam, & alia ſimilia exerceant,* 392. 2. *Et cur aliqui interrogati reſpondeant. ibid. Somni vtilitates, vel immoderati pernicias,* 393. 1. *Ab eo ceſſare dupliciter contingit. ibid.* 2. *A ſomno expergiſci vndè eueniat. ibid. Conuenit omnibus animalibus, etiam imperfectis,* 394. 2. *Nullum animal ſemper dormit. ibid. Non tamen omnia aqualiter dormiunt. ibid. Subiectum ſomni quodnam ſit,* 395.1.

Sonus.

In actu, & in potentia, 148. 2. *Ad eius generationem in actu tria requiruntur. ibid. Licèt audiatur in aere, & in aqua, nō tamē cauſatur ab eis. ibid. Quomodo hoc verificetur,* 149.1. *In auribus datur alius aer diſtinctus ab exteriori ad producendum ſonum.* 150.1. & 191.1. *Differentiæ ſoni,* 150.1.2. *Eſt obiectum potentiæ auditiuæ, & quid ſit ſonus,* 191. 1. *Vox, & non vox. ibid.* 2. *Non vox varijs modis formari poteſt,* 192. 1. *Quilibet conſiderari poteſt, & ſecundum eſſe reale, & ſecundum intentionale. ibid. Subiectatur in ſuo medio,* 193. 1. *Non eſt motus corporum ſonantium, ſed qualitas per ipſum producta. ibid. Medium ſoni recipiuum. ibid.* 2. *Vt auditu percipiatur, non neceſſariò multiplicatur realiter vſque ad ſenſorium potentiæ, ſed tantùm intentionaliter. ibid.* 2.

Species.

Senſibilis eſt eiuſdem rationis in organo, ſicut in medio, 159. 1. *Requiritur ad notitiam intuitiuam ſenſitiuam,* 164. 2. *Differentia inter ſpeciem intelligibilem, & ſenſibilem, & inter ſenſibilem interiorem, & exteriorem. ibid.* & 269. 2. & 270. 2. *Species impreſſa, & expreſſa,* 165.1. & 269. 2. & 281.1. *Quare ſpecies ſenſibiles vocentur ab Ariſt. forma ſine materia.* 166. 1. *Dātur ſpecies sēſibiles interiores, & exteriores. ibid.* 2. *Nō ſunt ſubſtantiæ, ſed qualitates inferentes, paſſiones in sēſibus,* 167.2. *Exteriores fiūt effectiuè totaliter à proprijs obiectis. ib. Interiores à quibus, & quomodo fiant,* 168. 1. 2. *Species ſenſibilis quid ſit,* 178.2. *Quomodo ſpecies eſt ſimilitudo obiecti,* 269. 2. *Species intelligibiles neceſſariò ponendæ,* 271. 1. *Etiam ſingularium pro ſtatu iſto ſub ratione confuſa, & materiali. ibid.* 2. *Intelligibilis producitur ab intellectu agente, & à phantaſmate, & quomodo,* 272. 1. *Tranſacto actu non euaneſcit, ſicut ſenſibilis. ibid.* 2.

Spiritus.

Quomodo patiantur ab igne infernali corporeo, 433. 2. *Spiritus animales, vitales,*

uitales, naturales, 74. 2. *Deſcribuntur.ibid. Alij inſiti, alij influentes.ibid. Oriuntur ex ſanguine. ibid. Nec ſunt animati*, 75. 2.

Status.

Animæ quid ſit, 454. 1. *Triplex eſt*, 452. 2. & 454. 1. *An iſte triplex ſtatus ſit animæ naturalis, an uiolentus, uel neuter*, 455. 2.

Subiectum.

Scientiæ materiale, & formale, 12. 1. *Ad materiale tres conditiones. ibid. Subiectum ſcientiæ eſt etiam ſubiectum paſſionum demonſtrabilium in ea*, 12. 2. *Subiectum Quo, & Quod. ibid. Horum librorum eſt corpus animatum reſultans ex corpore. & anima*, 13. 1. *Per ipſum demonſtrantur paſſiones eius*, 17 2. *Subiectum immediatum accidentium abſolutorum eſt totum compoſitum ex materia, & forma*, 59. 2. *Subiectum generationis quodnam ſit*, 120. 1.

Subſtantia.

Eſt accidente prior, 22. 2. *Vna per aliam nequit notificari*, 24. 2. *Accipitur dupliciter*, 50. 2. *Eſt ens per ſe exiſtens*, 51. 1. *Alia corporea, alia incorporea. ibid. Duobus modis poteſt dici corporea*, 430. 2.

Succeſſiua.

Quæ ſint res ſucceſſiuæ. 381. 1.

Suppoſitum.

Quid ſit, 123. 1. *Eſt incommunicabile ut Quo, & ut Quod. ibid.* & 127. 1. *Differentia inter ſuppoſitum, ſingulare, & Perſonam*, 123. 1.

Syllogiſmus.

Cur ponitur ſubiectum adæquatum totius logicæ, & unius partis, 14. 1.

Tactus.

Senſus tactus ſeparari poteſt ab omnibus alijs ſenſibus, 46. 2. *Eius organum non eſt caro*, 154. 1. *Caro tamen eſt mediũ potentiæ tactiuæ. ibid.* 2. *Plures ſunt tactus. ibid. Eius organum eſt pars animalis ut eſt in potentia ad qualitates tangibiles*, 155. 2. *Tactus, & guſtus differunt, & diuerſa habent organa*, 203. 1. *De organo Tactus*, 208. 2. *Tactus conſideratur uel formaliter, uel materialiter*, 207. 1. *Quomodo ſit unus, uel plures tum in ſpecie, tum in numero. ibid.* & 209. 1. *Ab aliquibus ſeptem numerantur Tactus. ibid. Quomodo fiat ſenſatio Tactus*, 208. 2. *Senſorium Tactus. ibid.* & *quodnam eius obiectũ*, 209. 2. *Eius obiectum immutat potentiam ſecundum eſſe intentionale, non uerò neceſſariò ſecundum eſſe reale*, 210. 1. *Quomodo in Tactu requiratur medium externum. ibid. Immutatur immutatione naturali, & etiam animali*, 212. 2. *Eſt ignobilior cæteris ſenſibus*, 220. 2. *Sed ratione neceſſitatis eſt primus. ibid. Neceſſe eſt, omne animal habere ſenſum Tactus*, 388. 2. & *infr. Ipſo deficiente neceſſe eſt, animal mori*, 390. 1. *Eſt ſimpliciter neceſſarium. ibid.* 2.

Talpa.

Habet oculos, & potentiam uiſiuam ſub pelle, 217. 2.

Terminus.

Generationis. Vide Generatio.

Textus.

Duo notabiles Ariſt. ad oſtendendam animæ immortalitatem, 35. 2.

Totum.

Eſſentiale diſtinguitur realiter à ſuis partibus.

Triſtitia.

Diffinitur, 406. 1. *Præ triſtitia mortuus Ariſtoteles, & quare. ibid.*

Vegetabilia.

In uegetabilibus, & animalibus imperfectis potentia non diſtinguuntur localiter ab inuicem, 47. 1.

Vegetatiua.

Potentia uegetatiua. Vide Potentia.

Verbum.

Sumitur largè, & ſtrictè, 280. 1. *Quid ſit Verbum mentis. ibid.* 2. *Alia deſcriptio eius. ibid. Hoc modo deſcriptũ eſt triplex*, 281. 1. *Nequit conſiſtere in ſpecie impreſſa*, 281. 1. *Neque in habitu, ibid.* 2. *Sed in ſpecie expreſſa. ibid.* & *infr. Senſatio uocis, & imaginationis eſt propriè uerbum*, 282. 1. *Etiam bruta formant uerbum*, 282. 2. *Nõ eſt de ratione intellectionis*, 386. 1.

Vigilare.

Nullum animal ſemper vigilat, 394. 2. *Non tamen omne æqualiter vigilat*, *ibid. & infr.*

Vigilia.

Variæ eius diffinitiones, 391. 1. *Quid ſit ſecundum veritatem*, 392. 2. *Cauſa quatuor in vigiliæ molitione*, 393. 1. *Diffinitiones vigiliæ benè, ac ſufficienter aſſignatæ*, 394. 1. *Vtraque opinio de cauſis vigiliæ ſuſtineri poteſt. ibid. Conuenit omnibus animalibus, etiam imperfectis*, 394. 2. *Quodnam ſubiectum inhæſionis vigiliæ proximum, & remotum*, 395. 1.

Violentum.

Quod nam dicatur violentum, 407. 1.

Virilitas.

Diffinitur, 408. 2. *Eiuſdem inceptio, & deſitio. ibid.*

Virtus.

Motiua, alia organica, alia inorganica, 369. 1. *Motiua in homine, qua ſe mouet localiter, non eſt eiuſdem rationis cum motiua brutorum*, 372. 2. *Nutritiua, & augmentatiua comparari poteſt ad triplicem ſtatum viuentium*, 112. 1.

Viſibile.

Non omnia viſibilia indigent lumine, vt videantur, 148. 1.

Viſio.

Ad viſionem requiritur obiectum, potentia, & medium, 184. 2. *Quare ad ipſam requiratur lumen*, 185. 1. *Quomodo fiat viſio ſecundum Platonicos, & quo pacto ſecundum Ariſtotelem. ibid.* 2. *&* 187. 1. *Vna ſpecie eſt in quolibet animali, duæ tamen in numero*, 189. 1. *Viſionis organum. Vide Organum. Obiectum adæquatum potentiæ viſiuæ. Vide Viſus.*

Viſus.

Obiectum adæquatum viſus, quodnam ſit, 146. 2. *&* 185. 2. *Eius Organum. Vide organum. Vna eſt potentia viſiua in ſpecie, duæ tamen in numero*, 189. 1. *Neque exinde videntur obiecta duplicata. ibid.* 2. *Eſt nobilior inter ſenſus externos*, 220. 2. *Sed ratione neceſſitatis quartum obtinet locum*, 221. 1. *Ad quid requiratur viſus*, 390. 2.

Vita.

Hyperphyſica, & phyſica, 400. 2. *Variæ vitæ deſcriptiones*, 401. 1. *Optima diffinitio. ibid. & infr. Vita in actu primo, & ſecundo*, 402. 1. *Cauſæ vitæ, ſeu durationis animæ vegetatiuæ in corpore animato diterminantur*, 402. 2. *Ad longeuam vitam traducendam conſilium*, 405. 1. *&* 414. 1. 2. *& infr. In tres ætates vitam Philoſophus diuidit*, 407. 2. *In quatuor alij iuxta quatuor anni tempore. ibid. In ſeptem Aſtrologi*, 408. 1. *Vitæ longitudo, uel breuitas deſumenda, uel ab intrinſeco, uel ab extrinſeco*, 414. 1. *Complexio ſanguinea aptior ad diuturnitatem uitæ*, 415. 1. 2. *Vita animalium. Vide Animal. &* 415. 1. 2. *& infr. Indeterminata eſt humanæ uitæ periodus. ibid. Cur antiquitus longior hominum uita.* 416. 2. *De reparatione uirium ad uitam longiorem. ibid. An in ſtatu innocentiæ per eſum ligni uitæ potuiſſent homines reparare vires ad ſemper continuandam vitam*, 417. 1.

Viuens.

In quolibet viuente non ſunt tres animæ, ſed vna tantùm impartibilis, & indiuiſibilis, 38. 2. *& infr. Diuiſa tamen ſecundum potentias. ibid. &* 68. 2. *Seù plures animæ virtualiter*, 69. 2. *Viuentium quatuor genera*, 46. 1. *&* 80. 1. 2. *Sufficientia, & diſtinctio viuentium vndè ſumenda*, 79. 2. *Viuens ſolum modo nutritur propriè*, 101. 1. *Omnia viuentia neceſſariò ſemper nutriuntur. ibid. In viuentium nutritione quomodo acquiratur aliqua noua ſubſtantia*, 104. 2. *Vide nutritio. Partes viuentis dupliciter nutriuntur*, 111. 2. *Viuentia quoad viuunt non ſemper perfectè nutriuntur, nec ſemper regulariter augentur*, 112. 2. *Quo pacto augeantur ſecundum partes materiales, & formales. ibid. Omne viuens generabile, & corruptibile quoad viuit, gaudet neceſſariò potentia nutritiua*, 387. 2. *Viuens. Vide Animal. Vide Homo. Vide Planta. Aliquid poteſt dici viuere tripliciter*, 75. 1.

Digitized by Google

Vngues.
Ex quibus partibus gignantur, 74. 1. *Non animantur anima totius*, 75. 2. *Quare creſcant rotundentur, & acuminentur*, 76. 1.

Vnio.
Subſtantialis non eſt natura, ideò nec terminus generationis, 125. 2.

Vniuerſale.
Separatum non datur, 17. 1. *Phyſicum, Metaphyſicum, & Logicum*, 237. 2.

Volitio.
Efficax, & inefficax, 351. 2. & 367. 1.

Voluntas.
Non datur voluntas agens ſicut intellectus agens, 267. 2. *Reſpectu propriȷ actus attendi poteſt vel vt productiua, vel vt operatiua*, 285. 1. *Poteſt Deus in voluntate immediatè producere volitionem, per quam iſtà diceretur volens, ac ſi ab ipſa foret elicita*, 287. 2. *Eſt potentia rationalis*, 317. 2. *Poteſt efficere ens rationis, etiam fictum. ibid. Creata poteſt velle, non eſſe Deum*, 318. 1. *Diuina nequit efficere entia rationis ficta. ibid.* 2. *Poterit tamen velle ſaltèm materialiter ens rationis fictum à voluntate creata*, 319. 1. 2. *Creata poteſt ſibi præfigere aliquem finem, non praoſtenſum ab intellectu*, 320. 1. *Stante recto dictamine, adhuc poteſt voluntas velle oppoſitum*, 331. 2. & 332. 2. *Quo pacto voluntas ſit nobilior, vel ignobilior intellectu*, 341. 1. & 342. 2. *Quid ſit voluntas*, 342. 1. & 345. 2. *Variè vſurpatur*, 345. 2. *Quo pacto poſſit determinari à Deo*, 346. 1. *Eſt cauſa totalis libertatis ſuorum actuum*, 347. 1. *Eſt libera formaliter, & pro connotato. ibid.* 2. & 348. 2. *A Deo nequit auferri dominium voluntatis circa ſuos actus*, 349. 1. *Voluntatem pendere ab intellectu in ſuis operationibus multipliciter contingere poteſt*, 351. 1. *Quomodo dependeat ab ipſo*, 341. 2. & 352. 1. & 360. 2. *In vſu ſuæ libertatis ſaltèm inefficacis non dependet à iudicio intellectus, ſiuè practico, ſiuè ſpeculatiuo, ſed ſufficit ſola cognitio apprehenſiua obiecti*, 352. 1. *Defectus in actibus voluntatis non neceſſariò ſupponunt errores in actibus intellectus*, 353. 1. *Voluntas eſt indeterminata non paſſiuè, ſed actiuè*, 354. 1. *Nolle, & velle ſunt actus voluntatis poſitiui*, 356. 1. *Velle amicitiæ, & concupiſcentiæ. ibid. Ordo inter hos actus. ibid. Per vnum actum non fertur in totum ens, ſed tantùm in aliquod*, 356. 2. & 357. 2. *Obiectum adæquatum totius voluntatis eſt ens in quantum ens*, 357. 1. *Ratio boni non eſt ratio formalis obiectiua obiecti voluntatis. ibid. Ita uult bonum, ut non poſſit uelle malum, &c.* 358. 2. *Ex duobus medijs æqualibus in bonitate poteſt uoluntas eligere quod maluerit, uel utrũque omittere*, 361. 1. *Et ex inæqualibus eligere minus bonũ, maiore reiecto, uel utrumq; omittere. ibid.* 2. *Poteſt habere puram omiſſionem liberam, ſine præcedente cauſa omiſſionis*, 364. 1. *Itẽ ſine omni actu, qui ſit occaſio illius. ibid.* 2. *Poteſt habere actum neutrũ circa obiectum obſolutè oſtenſum, ſecluſa ratione finis, & mediorũ*, 366. 2. *Tamen nequit habere actum efficacem, qui non uerſetur circa finem, uel media*, 367. 1. *Voluntas noſtra poteſt comparari ad bonum, & malum*, 373. 1. *Si ad bonum, elicere ualet amorem, deſiderium, & gaudium. Si ad malum, odium, timorem, & triſtitiam. ibid. Poteſt uoluntas humana plures fines intendere eadẽ intentione actuali, & quomodo*, 379. 2. 380. 1. *Eadem intentione actuali, & eodem conatu nequit plures fines intẽdere. ibid. Vide etiam Intentio. Voluntatis actus. Vide Actus. Voluntas Regiaa in regno animæ*, 385. 1. *A uoluntate imperantur actus appetitus ſenſitiui, & ſenſuum externcrum. ibid.* 2.

Vox.
Diffinitur, 150. 2. & *infr.* & 191. 2. *Quibus animalibus competat, & quæ inſtrumenta uocis. ibid. Quomodo formetur. ibid. Cur tremit uox nimio timore perculſis*, 405. 2.

Vſus.
Non eſt actus diſtinctus ab electione, 375. 2. *Quid ſit uſus. ibid. In quo ſenſu diſtinguatur ab electione*, 376. 1.

FINIS.

COMMENTARIA

Vnà cum Quæſtionibus in tres Libros Ariſtotelis

DE ANIMA

Ad mentem Doctoris ſubtilis

IOANNIS DVNS SCOTI

Ordinis Minorum olim exarata, nunc verò denuò reuiſa, ac maiori ex parte aucta.

Per Adm. Reu. P. F.

LIVIVM DE MONTVRSIO VICENTINVM

Ord. Min. Reg. Obſer. Almæ D. Antonij Prouinciæ Exprouincialem, Sacræ Theologiæ, & Philoſophiæ Profeſſorem, ac Sanctiſſimæ Inquiſitionis Vicentiæ Conſultorem,

fæliciter incipiunt.

PROOEMIVM.

HÆC *eſt Tertia Pars huius noſtri Philoſophici Curſus, in qua cùm de Anima, non ſolùm in communi, verùmetiam de Vegetatiua, Senſitiua, ac Rationali, necnon de earumdem affectionibus Nobis agendum ſit, valdè arduam videmur aſſumpſiſſe prouinciam: quandoquidem ſicut facillimum iudicatur cognoſcere, & ſcire, ineſſe nobis animam, adeò vt dixerit D. Auguſtinus:* Qui ſe habere animam non cognoſcit, neſcio an eam habeat, *ita difficillimum cenſetur ab omnibus ferè ſapientibus, noſſe, & ſcire quid ſit; inquit enim Ariſtoteles in hoc primo libro de Anima tex.* 4. Omniquaque autem, & omninò difficillimorum eſt, accipere aliquam fidem de ipſa: *& D. Thomas de Veritate q.* 10. *art.* 8. *ad* 8. *ſubiungit:* Secundum hoc ſcientia de Anima eſt certiſſima, quod vnuſquiſque experitur ani-

mam habere, & actus animæ ſibi ineſſe; ſed cognoſcere, quid ſit anima difficillimum eſt. *Et hoc aſſertum inſuper comprobari poteſt ex Antiquorum opinionibus, quas tàm multiplices, & varias de natura, & eſſentia Animæ habuiſſe, recenſet idem Philoſophus in hoc eodem primo libro. Vndè quemadmodum ex diuerſitate, & varietate ſententiarum, ac rationum, euidenti exponitur periculo falſitatis veritas ipſa, quæ tamen debet eſſe tantùm vna ſimplex, & illibata; ita ex multiplici varietate opinionum, & ſermonum, certiſſimè inuitur difficultas cuiuſcumque rei, naturam cuius, & eſſentiam quiſpiam inueſtigare prætentauerit. Cæterùm quemadmodum in expoſitione ſuperiorum Librorum, totum cogitatum iecimus in eo, qui ſua diuina luce illuminat omnem hominem, venientem in hunc Mundum, & cæcutiri in totum non demeruimus; ſic eodem diuino aſpirante lumine ſperamus & horum librorum nos poſſe aliqualem commentationem nanciſci, quamuis fuerint cæteris captu difficiliores, & vel eo maximè confidimus, quia iuxta morem tutiſſimum habebimus in ductorem Doctorem ſubtilem Scotum, ſecundum cuius mentem, vt aliàs proteſtati ſumus, omnia dirigere intendimus. Vt autem hinc exordiamur intentum, aliqua ſunt neceſſariò præmittenda, ſuntque ſequentia. Primum, an de Anima ſic vniuerſim ſumpta, detur ſcientia? Secundum, an huiuſmodi ſpectet ad Philoſophum naturalem, vel diuinum? Tertium, quem ordinem habere debeant hi libri inter cæteras Philoſophiæ naturalis partes? Quartum tandem, quodnam ſit horum librorum ſubiectum?*

De

Digitized by Google

De quibuſdam Prolegomenis ad horum Librorum notionem.

DISP. VNICA.

Vtrum de Anima, ſic vniuerſim ſumpta, ſit ſcientia?

QVÆSTIO I.

Circa hanc quæſtionem nulla reperitur controuerſia inter Doctores; ſiquidem omnes fatentur cum Ariſtotele, animam eſſe obiectum ſcibile, cum habeat omnes conditiones requiſitas ad obiectum, vel ſubiectum ſcibile, quarè, quibuſdam de more notatis, deueniamus ad probationem concluſionis.

Primò igitur notandum eſt ex Doct. ſubt. in 4. d. 43. q. 2. ſub A, & B. Animam, vt ſic, poſſe dupliciter conſiderari, vel in ſe, & ſecundum ſuam entitatem; vel quoad nos, & pro hoc ſtatu. Priori modo anima eſt res ſcibilis in ſe; ſiquidem ſcibilitas eſt paſſio entis, & conſequenter cuiuslibet entis. Poſteriori modo poteſt intelligi dupliciter, vno modo à priori, & ſic anima non ſcitur, cum hoc modo tantum res ſenſibiles ſciantur; nam nihil eſt in intellectu, quin prius fuerit in ſenſu, ſecundum Ariſtotelem de Senſu, & Senſili; modo anima, cum ſit ſubſtantialis forma, in ſe ſentiri nequit: Alio modo à poſteriori, & in ſuis operationibus, & ſic anima benè cognoſcitur; ſiquidem eius operationes, non tantum vegetatiuæ, & ſenſitiuæ, ſed etiam intellectiuæ, quas in nobis quotidiè experimur, manifeſtant animam, à qua procedunt; nam ſicut materia per tranſmutationes diuerſarum formarum, ita formæ per diuerſas operationes innoteſcunt nobis.

Secundò notandum eſt, animam ex tribus operationibus potiſſimum poſſe nobis oſtendi, nempè ex motu, cognitione, & figura. Ex prima enim dignoſcitur ſic, nam quæ mouentur ſunt triplicia; quædam enim mouent, & non mouentur, vt ignis dum comburit; quędam mouent, & mouentur, ad locum tamen determinatum, vt grauia deorſum, & leuia ſurſum; quædam denique mouent, & mouentur indeterminatè, motu præſupponente cognitionem, vt ſunt animalia: tunc ſic; huiuſmodi motus, differens à prioribus, non competit animalibus per materiam, quia eſſet eiuſdem rationis in omnibus, ſicut materia; quod euidenter conuincitur eſſe falſum; ergo per formam, quæ non eſt, niſi anima. Ex ſecũda operatione pariter cognoſcitur anima; ſiquidem experimur aliqua entia cognoſcere, & aliqua non, vt bos cognoſcit fœnum, lapis autem nequaquam; ergo bos habet formam alterius rationis à lapide, quæ non eſt niſi anima: Deindè nos cognoſcimus nos eſſe præditos intellectu, quia experimur nos ſcire vniuerſalia, relationes reales, & rationis, quæ nequeunt cognoſci per ſenſum; ergo inferimus habere nos aliam formam, à qua proueniat huiuſmodi cognitio, quæ nequit eſſe niſi anima intellectiua. Ex tertia tamdem operatione dignoſcuntur animata ab inanimatis; ſiquidem aliqua ſunt homogenea, vt lapides, elementa; alia etherogenea, vt animalia, & plantæ; ſed huiuſmodi figuræ diuerſæ non innoteſcunt nobis, niſi ex diuerſitate formarum; ergo aliæ ſunt formæ homogeneorum, & aliæ etherogeneorum, quæ non ſunt niſi animæ in his, & non animæ in illis.

Tertiò notandum ex Ariſtotele 1. Poſter. cap. 23. & ex Scoto in Vniuerſ. q. 3. tria potiſſimum requiri ad hoc, vt aliquid ſit verè ſcibile. Primum vt habeat exiſtentiam, ſaltem poſſibilem, in rerum natura, ratione cuius, anima eſt ſcibilis, quia non ſolum eſt ens poſſibile, ſed actuale, vt patet ex præcedentibus notab. Secundum vt habeat paſſiones de ipſo demonſtrabiles, & ſic pariter anima eſt ſcibilis; ſiquidem habet

 habet

Digitized by Google

habet potentias nutritiuas, ſenſitiuas, vegetatiuas, & intellectiuas, quæ ſunt veluti paſſiones cum ipſa conuertibiles, ac de ipſa demonſtrabiles. Tertium, quod habeat cauſas, principia, & partes; & ratione huius tertij, anima etiam eſt ſcibilis; quandoquidem cauſæ, & principia ſunt eius diffinitiones, quas tradit Ariſtoteles 2. de Anima à tex. 6. habet etiam partes ſubiectiuas, quæ ſunt anima vegetatiua, ſenſitiua, & rationalis, ſiuè intellectiua.

Ex his ſit vnica concluſio. Anima in communi ſumpta non eſt ſcibilis pro hoc ſtatu à priori, & in ſe, ſed tantùm à poſteriori, & in ſuis operationibus. Eſt communis. Prima pars probatur, quia pro hoc ſtatu, quod non eſt ſenſibile, non eſt intelligibile, ex Ariſtotele 1. Poſter. cap. 1. & lib. de Senſu, & Senſi, ac alibi pluribus in locis; ſed anima in ſe conſiderata, pro hoc ſtatu, non eſt in ſe ſenſibilis; ergo &c. Minor probatur, quia anima eſt forma ſubſtantialis corporis organici, potentia vitam habentis, ex Ariſtotele 2. de Anima tex. 6. ſed forma ſubſtantialis nequit in ſe ſentiri, cùm ſenſus noſtri non ſe profundant vſque ad ſubſtantiam; ergo &c. Deindè ſicut materia, quia eſt ſubſtãtia, non eſt cognoſcibilis ſecundum ſe, ſed tantum in analogia ad formam, ſecundum Ariſtotelem 1. Phyſic. t. 69. ita & forma, cum ſit ſubſtantia, pro hoc ſtatu non eſt in ſe cognoſcibilis, verùm dumtaxat in ordine ad propias operationes; ergo cùm anima ſit forma, & ſubſtantia, non poteſt pro hoc ſtatu à nobis in ſe, & à priori cognoſci. Secunda pars probatur, quia quod ſcitur tantum per effectus, ſcitur à poſteriori, ex Ariſtotele 1. Poſter. cap. 10. ſed anima pro hoc ſtatu cognoſcitur tantùm per ſuos effectus, & operationes, vt ſubtiliter probat Scotus in 4. diſt. 43. quæſt. 2. art. 1. per totum, & ſatis clarè nos cum ipſo oſtendimus ſuprà notab. 1. & 2. ergo &c. Secundò probatur: Quod eſt ens reale, actuale, & habet paſſiones de ipſo demonſtrabiles per ſua principia, eſt verè ſcibile, ex Ariſtotele 1. Poſter. cap. 23. ſed anima, in ſe ſumpta, eſt huiuſmodi, vt probauimus notab. 3. ergo anima eſt ſcibilis, non à priori, vt oſtendimus in probatione primæ partis concluſionis; igitur à poſteriori.

Obijcitur primò contra primam partem concluſionis: Quicquid ſcitur per propriam diffinitionem, ſcitur in ſe, & à priori, ex Ariſtotele 1. Poſter. cap. 10. ſed anima ſcitur per ſuas diffinitiones, vt docet Ariſtoteles 2. de Anima à tex. 6. ſiquidem per illas demonſtrantur eius paſsiones de ipſa, quod eſt propriè ſcire; ergo anima eſt ſcibilis à priori.

Reſp. Minorem eſſe veram in ſecundo proceſſu, non tamen in primo, quia ſic prius cognoſcimus animæ operationes, deindè ex illis à poſteriori inquirimus quid ſit anima in ſe, & deni que per eius quod quid eſt demonſtramus illius paſſiones de ipſa, & ſic in ſecundo proceſſu cognoſcimus etiam à priori quid ſit anima per eius diffinitionem; hanc tamen notionem habet neceſſariò præcedere notio à poſteriori, & per eius operationes, ac proindè dicimus animam pro hoc ſtatu non poſſe primò, & immediatè cognoſci, niſi à poſteriori.

Obijcitur ſecundò contra ſecundam partem concluſionis, quia operationes animæ, ſaltem intellectiuæ, pro hoc ſtatu non poſſunt à nobis cognoſci; ergo anima nec à poſteriori eſt ſcibilis. Conſequentia patet, quia quod non eſt cognoſcibile à poſteriori, nec à poſteriori eſt ſcibile. Antecedens probatur, quia operationes animæ intellectiuæ, ſicut ſunt intelligere, & velle, ſunt entia ſpiritualia, & refugiunt ſenſus; at quod non eſt ſenſibile non eſt intelligibile, ex Ariſtotele de Senſu, & Senſato; ergo &c.

Reſpondetur ex Doctore ſubtili in 4. diſt. 43 quæſt. 2. art. 1. negando antecedens; ad probationem dico minorem eſſe veram de illo, quod cognoſcitur directè, ſeu actu recto, ſicut

ſicut eſt cognitio lapidis, falſam vera de cognitione arguitiua, & reflexa, quia ſic cognoſci poteſt etiam, quod non eſt ſenſibile, ſed ſpirituale; hoc modo cognoſcuntur operationes animæ intellectiuæ; ſiquidem intellectus nouit experimentaliter ſe cognoſcere aliquod obiectum e. g. lapidem; igitur noſcit ſe habere cognitionem, & quod talis cognitio eſt ab aliquo principio, quod vocatur intellectus; ergo ſcit ſe eſſe intellectum: & cum cauſa, & effectus ſimul ſint, & non ſint, & eius effectus ſit; ergo etiam cauſa; ac proindè de primo ad vltimum, nouit intellectus ſe, & eius operationem Intellectiuam eſſe.

Obijcitur tertiò: Scibile debet eſſe totum; ſed anima non eſt totum, immò pars compoſiti animati, vt docet Ariſtoteles 2. de Anima à tex. 6. & ſequentibus; ergo anima non eſt ſcibilis. Maior patet, quia de ſcibili demonſtrantur paſſiones per diffinitionem eius, ex Ariſtotele 2. Poſter. cap. 17. ſed diffinitio, & paſſiones ab ea dimanantes non ſunt partium, ſed totius; ergo id, quod ſcitur, debet eſſe totum, & non pars.

Reſp. Animam eſſe partem compoſiti animati, & ſic de illa non eſſe ſcientiam aliam à ſcientia compoſiti; eſſe verò totum vniuerſale, quatenus ſub ſe continet partes ſubiectiuas, nempè vegetatiuam, ſenſitiuam, & rationalem, & hoc modo cognoſcitur à priori, & à poſteriori, vt explicatum fuit in notab. ac in reſponſione ad primam, & ſecundam obiectionem.

Obijcitur quartò: Si de anima eſſet ſcientia, ſequeretur, illam eſſe eiuſdem naturæ cum anima; ſed hoc eſt falſum, quia ſcientia eſt qualitas, & anima ſubſtantia; ergo &c. Sequela maioris probatur, quia in ſeparatis à materia eadem ſunt ſcientia, & ſcibile, vt docet Ariſtoteles 3. de Anima tex. 15. Et 12. Metaphyſicorum cap. . . . ſed anima, ſaltem vt ſe extendit ad rationalem, eſt ſeparata à materia, ex eodem in 3. lib. citato de Anima; ergo &c.

Reſp. Sequelam maioris, & eius probationem eſſe veram ſubiectiuè, quatenus nimirum interdum intellectu poſſibili recipitur anima, vt eſt à ſe intelligibilis reflexiuè, & eius operatio intellectiua, non tamen formaliter, & identicè, quia ſic diſtinguuntur realiter, cùm ſint abinuicem ſeparabiles.

Vtrum ſcientia de Anima ſpectet ad Philoſophum naturalem, vel Diuinum?

QVÆSTIO II.

Animam in communi ſumptam partiri in Vegetatiuam, Senſitiuam, & Rationalem, veluti genus in ſuas ſpecies, vel vt totum vniuerſale in ſuas partes ſubiectiuas, eſt notiſſimum apud omnes Doctores: Similiter certiſſimum eſt Vegetatiuam, & Senſitiuam, cùm in fieri, & conſeruari, pendeant à materia, eſſe obiecta ſcientiæ naturalis, vt docet Ariſtoteles 6. Metaphyſ. cap. 1. tex. 1. At ſolùm dubium eſt de Rationali, an contineatur ſub obiecto Philoſophiæ naturalis, vel potiùs Diuinæ, quæ eſt Metaphyſica: ſiquidem hæc ſpeculatur entia perpetua, immobilia, & honorabiliſſima, vt docet Ariſtoteles ibidem tex. 3. & Anima rationalis, ex eodem 3. de Anima c. 1. & 2. eſt ens perpetuum, immobile, & honorabiliſſimum: Cæterùm quia his non obſtantibus, Anima Rationalis informat corpus naturale, in quo, & cũ quo exercet operationes naturales, vt eſt ſentire, vegetare, nutrire, &c. meritò ambigitur, an ſub naturali, vel diuina contineatur, vel potiùs ſit conſtituenda tertia ſcientia de vtraque participans, quæ Animæ rationalis naturam ſpeculetur?

Vndè circa hanc quæſtionem ſic explicatam tres extant Doctorum opiniones, quarum prima eſt Simplicij, & Themiſtij in Prologo Phyſic. Philopponi in 1. de Gen. & Corrupt. & Boetij in Prologo ad Iſag. Porphyrij, aſſerentiũ, ſcientiam de Anima, neque eſſe ſim-

Digitized by Google

pliciter naturalem, aut metaphyſicam, ſed mediam inter vtramque, quæ potiùs mathematica appellari poſſit: nam ſicut mathematica communicat cum naturali, quia conſiderat quantitatem exiſtentem in rebus naturalibus; & cum metaphyſica, quia ſpeculatur illam ſub abſtractione à materia, ita anima rationalis, cum ſecundum ſubſtantiam ſit ſeparabilis à materia, & ſecundum operationes ſit immiſta corpori materiali, non poterit dici obiectum ſimpliciter metaphyſicæ, quæ tantum res ſeparatas; aut naturalis, quæ res materiæ coniunctas contemplatur, ſed potius mathematicæ, quæ participat de vtraque.

Secunda opinio eſt Auerrois 2. Phyſic. com.26. & 1. de Part. Animal. cap. 1. Alexand. in 1. Metheor. com. 1. D Thomæ 2. Phyſic. ad tex. 26. Ianduni de Anima lib. 1. q. 2. Toleti ibidem q. 2. Auicenæ ab eodem relati, ac multorum aliorum, quos refert Maſtrius hic q. procem. ſub n. 7. exiſtimantium, ſcientiam de omni anima, & conſequenter etiam rationali, eſſe ſimpliciter naturalem, hac potiſſimum ratione freti, quia anima in communi, vt ſe extendit etiam ad rationalem, diffinitur per materiam; at diffinitio huiuſmodi ſpectat ad Phyſicum ex Ariſtotele in hoc 1. lib. tex. 16.

Tertia opinio diſtinguit de Anima rationali, vel vt eſt vnita corpori, & ſic eſt conſiderationis naturalis; vel vt ab eodem ſeparata, & ita ſpectat ad Metaphyſicam. Ita Conimbricenſes hic q. vn. art. 2. quos poſtea ſecuti ſunt ex noſtris Catharenſis in Procem. ad lib. 1. de Anima q. 1. conc. 3. & 4. & Merinero ibid. q. 2. quibus addi poſſunt Maſtrius, & Bellutus hic q. Procem. n. 8. cum Suarez diſp. 1. Metaph. ſect. 2. n. 18. ab eiſdem relato, & denique Ruuius pariter hic quæſt. 1. aſſert. 3. Hanc ſententiam, vti probabiliorem, ſequemur & nos, vndè pro eius declaratione, ac fundamento concluſionum ponendorum.

Primò notandum eſt ex Ruuio loco citato ſub n. 12. quod licet anima rationalis, ſecundum ſuam entitatem, ſit ſpiritualis, & incorporea, adeò vt deberet ſortiri eamdem rationem cum Angelo, tamen quia non eſt ſubſtantia completa, ſicut illa, ſed actus ſubſtantialis conſtitutiuus entis corporei animati, ſimul cũ corpore naturali, debitè organizato, hinc fit, vt ſit ab eo diuerſa, nedum ſecundum entitatem, verùm etiam ſecundum modum operandi dependenter à corpore, & à phantaſmatibus, & conſequenter non eſt inferendum, quod ſi Angelus, ratione ſuæ immaterialitatis in eſſendo, & operando, ſpectet ad ſcientiam metaphyſicam; ad eamdem ſpectare debeat etiam anima rationalis; quandoquidem anima eſt omninò pendens à corpore, ſaltem in aptitudine, non item Angelus; vndè fit, quod ſicut Angelus ratione ſuæ entitatis immaterialitatis completæ neceſſariò conſtituitur obiectum ſcientiæ metaphyſicalis, ita anima ratione ſuæ entitatis incompletæ, per quam dependet à corpore in informando, & operando, debet neceſſariò contineri ſub obiecto ſcientiæ naturalis.

Secundò notandum ex eodem ibidẽ, Animam rationalem duplicem habere ſtatum, alterum in corpore, in quo creatur à Deo, extra corpus alterum, cum per mortem hominis ſeparatur ab eo. Si cõſideretur in priori ſtatu, certum eſt pertinere ad ſcientiam naturalem; quandoquidem ad eamdem ſcientiam ſpectat conſiderare totum, & eius partes eſſentiales; cùm igitur corpus animatum ſit quoddam totum compoſitum ex corpore naturali, & anima, veluti ex partibus eſſentialibus; & corpus animatum ſit conſiderationis phyſicæ, eiuſdem pariter erunt neceſſariò corpus naturale, & anima ipſum informans. Si autem ſpectetur anima rationalis in poſteriori ſtatu, cùm in ipſo habeat ſubſiſtentiam omninò independenter à corpore, & ferè ad modum Angeli ſit in loco, moueatur localiter, intelligat abſque neceſſaria conuerſione ad phantaſmata; dicendum eſt, hoc modo ſitam eſſe ſub obiecto ſcientiæ metaphyſicæ, atque adeò fore illius conſiderationis, ſicut Angelus.

Tertiò notandum eſt, Animam rationalem in ſtatu etiam ſeparationis duplicitèr poſſe conſiderari, vel vt dicit apti-

aptitudinem ad iteratam vnionem cum corpore; vel ſecundum ſuam entitatem abſolutam, præciſa qnacumque relatione actuali, vel aptitudinali ad corpus organicum, cuius dicitur eſſe actus. Priori modo ſpectata habet rationem partis, & eſt natura, vt diffinitur ab Ariſtotele 2. Phyſicorum, quia eſt principium motus phyſici hominis, in quo eſt; & cũ natura, & forma naturalis ſpectet ad ſcientiam naturalem, etiam anima rationalis ſic conſiderata, erit obiectum eiuſdem ſcientiæ. Cæterùm ſi poſteriori modo ſpectetur, tunc anima rationalis habet rationem totius; ſiquidem ſibi conueniunt & modus eſſendi, & operandi ac ſi foret ſubſtantia ſpiritualis, omninò completa; at cum totum ſpirituale, omninò ſeparatum à materia tàm in eſſe, quàm in operari ſit conſiderationis metaphyſicæ, neceſſariò concludendum eſt, etiam animam ſeparatam, vt ſic conſideratam, fore obiectum ſcientiæ metaphyſicæ, & non alterius.

Ex his ſit prima concluſio. Scientia de anima, ſic vniuerſim ſumpta, pertinet ad Philoſophum naturalem. Eſt cõmunis. Probatur, quia cuius eſt conſiderare totum diſtinctè, eiuſdem eſt etiã conſiderare partes; ſed totum corpus animatum, cuius præcipua pars eſt anima, conſideratur per ſe, ac diſtinctè à Philoſopho naturali, vt omnes fatentur; ergo & anima erit eiuſdem conſiderationis. Maior patet, quia totum nequit diſtinctè cognoſci ſine ſuis partibus, cũ ſint de eius quiditate, ac eſſentia; ergo cuius eſt conſiderare totum diſtinctè, ac per ſe, eiuſdem etiam erit conſiderare partes illius totius.

Secunda concluſio. Conſideratio de anima vegetatiua, & ſenſitiua ſpectat ad Philoſophum naturalem tantùm. Eſt communis. Probatur primò auctoritate Ariſtotelis 6. Metaphyſic. tex. 2. vbi inquit: *Manifeſtum eſt, quomodo in naturalibus oportet ipſum quid eſt quærere, & definire, & cur etiam de quadam anima ſpeculari naturalis eſt quæcumque non ſine materia:* atqui certum eſt ſolam animam vegetatiuam, & ſenſitiuam non eſſe ſine materia, cum in fieri, & conſeruari dependeant ab ea, ergo &c. Secundò probatur eodem modo, ſicut præcedens; quandoquidem Hiſtoriæ de Animalibus, & de Plantis, in quibus agitur de toto ſenſitiuo, & vegetatiuo, ſunt partes Philoſophiæ naturalis, vt conceditur ab omnibus; ſed totum ſenſitiuum coaleſcit eſſentialiter ex anima ſenſitiua; & vegetabile ex anima vegetatiua, & corpore naturali; ergo ſicut conſideratio de totis eſt Naturalis, eiuſdem erit ſpeculatio de eorum partibus eſſentialibus, quales ſunt anima vegetatiua, & ſenſitiua.

Tertia concluſio. Speculari de Anima rationali, ſiuè actu vnita corpori, ſiuè ſeparata, cum aptitudinali tamen dependentia ad corpus, eſt munus Philoſophi naturalis. Hanc ſuſtinemus cũ Ruuio, Merinero, & alijs citatis pro tertia opinione. Probatur prima pars, quia ſpeculari de natura pertinet ad Philoſophum naturalem, vt notum eſt ex Philoſopho 2. Phyſ. t. 22. & 6. Metaph. cap. 1. Sed anima rationalis vnita corpori eſt natura; ergo &c. Minor probatur, quia natura eſt principium motus, & quietis eius, in quo eſt per ſe, & non ſecundum accidens, ex Ariſtotele 2. Phyſic. t. 3. ſed anima rationalis actu corpori vnita eſt huiuſmodi; ſiquidem eſt principium riſus, fletus, locutionis, motus localis, & aliorum, qui ſunt motus phyſici, prouenientes ab homine; ergo &c. Secundò probatur: Eiuſdem Philoſophi naturalis eſt conſiderare materiam, & formam naturalem, ex Ariſtotele 2 Phyſic. t. 22. ſed anima rationalis eſt forma corporis humani, vt eſt definitum de fide cap. Firmiter de Sum. Trinitate, & fide catholica; ergo &c. Secunda pars probatur: Nam eiuſdem ſpeculationis eſt conſiderare obiectum in potentia, ac in actu exiſtens, cùm non differant eſſentialiter; ſed anima rationalis, vt actu vnita corpori, in quo exercet operationes dependenter ab eo, eſt obiectum phyſicæ conſiderationis, vt hactenus probatum eſt, ergo etiam ad eamdem ſpectabit, vt dicit aptitudinem exercendi huiuſmodi operationes dependenter à corpore.

Quarta concluſio. Anima rationalis in ſtatu ſeparationis, conſiderata dumtaxat ſecundum ſuam entitatem abſolutam, præciſa quacumque relatione actuali, vel aptitudinali ad corpus informandum, & cum ſolis operationibus illi ſtatui conuenientes, eſt obiectum ſolius ſcientiæ metaphyſicalis. Hanc pariter, vt probabiliorem defendimus cùm eiſdem Doctoribus citatis pro tertia opinione, quam ſic probamus ex doctrina Ariſtotelis: nam ex 1. Phyſic. t. 83. Et 6. Met. t. 2. & 3. formæ ſeparabiles à materia, & perpetuæ ſpectant ad primam Philoſophiam; ſed anima rationalis, in ſtatu ſeparationis, eſt huiuſmodi, nedũ ſecundum entitatem, ſed etiam ſecundum operationes, vt docet Ariſtoteles 3. de Anima, à tex. 19. & ſequentibus, de intellectu agente qui eſt præcipua animæ potentia, vel forſan ipſa anima, vt ſuo loco dicemus; ergo anima rationalis in ſtatu ſeparationis, ſic nudè conſiderata, ſpectat ad primam Philoſophiam, ideſt Metaphyſicam. Confirmatur, quia in tantum pertineret ad Naturalem, in quantum eſſet pars hominis, & forma corporis humani, à quo dependeret, ſaltem aptitudinaliter in operando, vt patet ex dictis in 3. notab. ſed anima rationalis in ſtatu ſeparationis reduplicatiuè, nec eſt pars hominis, nec forma corporis, ſed quoddam totum ſpirituale, per ſe ſubſiſtens, habens operationes omninò independenter à corpore; ſiquidem intelligit, & vult independenter à phantaſmate, eſt in loco diffinitiuè, moueturque localiter voluntariè, & non neceſſariò ſucceſſiuè, ad modum Angeli; ergo ſicut Angelus ratione harum conditionum continetur ſub obiecto Metaphyſicæ, & non Phyſicæ, ita dicendum eſt de Anima rationali in ſtatu ſeparationis conſiderata.

Obijcitur primò contra primam concluſionem, quia ad Phyſicum pertinet conſiderare entia naturalia, ſecundum naturam, & naturam ipſam, vt docet Ariſtoteles 2. Phyſicorum à tex. 3. & ſequentibus, ſed anima, vt ſic, non eſt aliquod iſtorum; ergo &c. Minor probatur: Et primò, quod non ſit ens ſecundum naturam, quia tale eſt operatio entis naturalis; modo anima non eſt operatio, ſed principium operationum: Nec eſt naturale, quia huiuſmodi eſt compoſitum ex materia, & forma, & anima non eſt compoſita, ſed forma ſimplex; ergo &c. Nec etiã eſt natura, quia anima, ſaltim vt ſe extendit ad gradum intellectiuum, non eſt principium motus, & quietis, cuiuſmodi eſt natura, ſed tantum intellectionum, & volitionum, quæ non ſunt motus, vt determinat Ariſtoteles 7. Phyſicorum à tex. 17. & ſequentibus vſque ad finem capitis; ergo &c.

Reſp. Negando minorem; ſiquidem anima, cùm ſit forma corporis debitè organizati, vt docet Ariſtoteles 2. de Anima à t. 6. eſt natura, quæ dicitur magis peculiari modo de forma, quam de materia, vt aſſerit idem Ariſtoteles 2. Phyſicorum tex. 12. 21. & 22. Ad probationem in contrarium, dico, quod anima intellectiua non ſolum eſt principium intellectionis, & volitionis in homine, quæ non ſunt propriè motus, ſed etiam nutritionis, augmentationis, riſus, locutionis, & cæteratum operationum, prouenientium ab homine, quæ ſunt veri motus vel generationis, vel augmentationis, aut alterationis, reſpectu quorum dicitur vera natura.

Obijcitur ſecundò contra tertiam concluſionem: Philoſophus naturalis agit de formis corruptibilibus; & Metaphyſicus de incorruptibilibus, & à materia ſeparatis; ſed anima intellectiua, ſiuè vt vnita, ſiuè vt ſeparata à corpore, non eſt corruptibilis, immò incorruptibilis, vt docet Eccleſia in cap. Firmiter de Sum. Trinit. & Fide catholica; ergo agere de anima intellectiua, vtcumque conſiderata, non ſpectat ad Phyſicum, ſed ad Metaphyſicum.

Reſp. Spectare quidem ad Phyſicum agere de formis corruptibilibus, non tantùm formaliter, verùm etiam participatiuè; modò quamuis anima rationalis ſit ſemper incorruptibilis formaliter, & ſecundum propriam entitatem, tamen

tamen vocari poteſt ſubiectiuè, & participatiuè corruptibilis, quatenus eſt forma corporis corruptioni obnoxij, & eſt pars hominis, qui tamdem debet corrumpi, ideò licet agere de anima ſecundum entitatem abſolutam, ſeparata à corpore ſecundum eſſe, & operari, non ſit munus Phyſici, tamen conſideratio de eadem, vt vnita corpori actualiter, vel aptitudinaliter, ſpectat dumtaxat ad Philoſophum naturalem, vt probatum eſt.

Obijcitur tertiò contra eamdem, quia Ariſtoteles lib. 1. de Partib. Animalium cap. 1. expreſsè docet, animam intellectiuam non pertinere ad Philoſophiam naturalem; tùm quia anima ſecundum gradum intellectiuum non eſt natura; tùm quia ſi conſideraret per ſe intellectum, deberet conſiderare eius obiectum, quod ſecundum Scotum in 1. d. 3. q. 3. eſt totum ens; ſiquidem potentiæ dignoſcuntur per ſua obiecta, quod tamen eſt falſum, quia ens, vt ens, eſt obiectum Metaphyſicæ, ex Ariſtotele 6. Metaph. tex. 4. igitur non Philoſophiæ naturalis; tùm denique, quia Phyſica agit de ente naturali, quod eſt compoſitum ex materia, & forma, modò anima caret materia, cum ſit ſeparabilis ab ea, vt probat in 3. de Anima tex. 17. & 18. ergo anima, vtcumque conſiderata, ſecundum Ariſtotelem pertinet ad Metaphyſicum, & non ad Philoſophum naturalem.

Reſp. Animam intellectiuam dupliciter conſiderari poſſe, vno modo ſecundum ſuam entitatem abſolutam, & ſic eſt ſubſtantia ſpiritualis, independens omnimodè à materia, ſecundum eſſe, & operari; Alio modo vt dicit relationem actualem, vel aptitudinalem ad corpus humanum debitè organizatum, à quo dependet ſecundum eſſe, & operari, non tantùm tribuendo ei eſſe vegetatiuum, ac ſenſitiuum, ſed etiam intellectiuum dependenter à phantaſmatibus. Priori modo anima intellectiua refugit conſiderationem Philoſophiæ naturalis, & collocatur ſub Metaphyſica, cùm totaliter abſtrahat à materia, & ſic intelligendus eſt Philoſophus in loco citato de Partib. Animal. & argumenta allata habent efficaciam; at poſteriori modo, cum præſeferat dependentiam ad corpus materiale, cum quo, & in quo operatur, neceſſariò ſpectat ad Philoſophiam naturalem; ſiquidem, vt ſic eſt natura, vt ſuprà oſtenſum eſt, & intellectus non habet pro obiecto ſpecificatiuo totum ens, ſed ſolum quiditatem rei ſenſibilis, vt optimè probat Doctor ſubtilis in citato loco.

Obijcitur quartò contra quartam concluſionem, quia forma phyſica, in quocumque ſtatu ponatur, ſemper ſpectat ad Philoſophiam naturalem, vt docet Ariſtoteles 2. Phyſicorum tex 22. ſed anima, etiam in ſtatu ſeparationis, eſt forma phyſica; ergo &c. Minor probatur, quia quamuis actu non informet corpus, eſt tamen ſemper apta ad informandum illud; ſed hæc aptitudo ſufficit, vt ſit forma phyſica; ergo &c.

Reſp. Negando minorem; ad probationem dico, eſſe veram, ſi conſideretur anima cum tali aptitudine; cæterùm concluſio noſtra loquitur de illa nudè conſiderata ſecundum ſolam entitatem abſolutam, & ſecundum operationes independentes à corpore, & phantaſmatibus, quia ſic non eſt forma phyſica, ſed totum quid metaphyſicum, cum habeat modum eſſendi, & operandi totius ſubſtantiæ ſpiritualis, & non partis, aut formæ phyſicæ.

Quem ordinem habere debeant hi Libri de Anima ad cæteras Philoſophiæ naturalis partes?

QVÆSTIO III.

POſito, quod ſcientia horum librorum de Anima ſpectet ad Philoſophiam naturalem, curioſè inueſtigant Doctores, an debeat immediatè ſequi ſcientiam de Metheoris, vel etiam illã, quæ de paruis naturalibus ab Ariſtotele inſcribitur, aut etiam illam, quæ de Animalibus agit, ac de Plantis?

Nonnulli (è quorum numero, ſunt Aueiroes lib. 1. Metheor. com. 1. Philoppo-

Ioponus, & Alexander in t. de Anima c. p. 1.) ſuſtinent, hoc opus de Anima, nō eſſe benè ordinatum poſt libros Metheor. immediatè, ſed debere ad Libros, ſeu Hiſtoriam, de Animalibus, ac de Plantis neceſſariò conſequi; ſiquidem notiora prius ſunt explicanda; ſed compoſita ſunt nobis notiora ſuis partibus; ergo prius agendum erat de Animalibus, & Plantis, quæ ſunt compoſita animata, quàm de anima, quæ eſt pars.

Alij verò docent, ſcientiam de Anima debuiſſe antecedere ſcientiam de Animalibus, & de Plantis, quia, vt docet Ariſtoteles in 1. Phyſic. t. 1. in omnibus facultatibus, habentibus principia, cauſa, & elementa, ab eis prius incipiendum eſt, quam à principiatis, cauſatis, & elementatis; ſed anima eſt principium, cauſa, & elementum; animalia verò, plantæque ſunt principiata, cauſata, & elemētata; ergo poſt libros Metheor. prius agendum eſt de anima, quàm de Animalibus, & de Plantis. Ita D. Thom. in hoc Proœmio ad Libros de Anima, quem ſecuti ſunt communiter Recentiores, nempè Conimbric. hic in Proœmio, Ruuius q. 5. Roccus q. 3. Merinero q. 4. & alij non pauci, quibus & nos ſubſcribere debemus, ſi velimus loqui conſequenter ad ea, quæ diximus de primo Cognito in 1. Phyſicorum. Vndè pro reſolutione, ac explicatione vtriusque ſententiæ.

Primò notandum eſt, notitiam, ſeu cognitionem eſſe duplicem .ſ. confuſam, & diſtinctam. Confuſa eſt, qua res cognoſcitur in conceptu ſuperiori, vt homo in conceptu animalis, vel corporis animati, aut corporis, aut ſubſtantiæ; vel quando cognoſcitur totum in aliqua ſui parte, vt animal in ratione corporis, animati, vel ſenſibilis. Diſtincta eſt, qua res cognoſcitur ſecundum ſuam quiditatem totalem, vt homo eſt animal rationale, vel totum eſſentiale ſecundum omnes ſui partes, ex quibus eſſentialiter coaleſcit.

Secundò notādum eſt, duplicem poſſe aſſignari proceſſum, ſeu modum procedendi in qualibet ſcientia, alterum ex notioribus nobis ad notiora naturæ, ſiuè ex effectibus ad cauſas, & hic vocatur inquiſitiuus, inuentiuus, compoſitiuus, & quia: alterum ex notioribus in ſe, ſeu naturæ ad notiora nobis, ſiuè ex cauſis ad effectus, & ille appellatur ſcientificus, reſolutiuus, & propter quid. Secundū priorem proceſſum prius agendum eſſet de toto, quàm de partibus, cum totum ſit effectus partium, & ſic prius agere debuerat Ariſtoteles de Animalibus, & Plantis, & poſtea de Anima in communi: at ſecundum poſteriorem prius diſſerendum eſt de partibus, quàm de toto; ſiquidem partes ſunt cauſa totius, nedū in eſſe, verùm & in cognoſci, & conſequenter prius tractare debuit Philoſophus de Anima, quam de animatis, vt ſunt animalia, & plantæ; quandoquidem anima eſt cauſa animati, non tantum quoad eſſe, ſed etiam quoad cognoſci. Ex his conciliari poteſt vtraque opinio, dicendo priorem fuiſſe locutam de cognitione confuſa, & in proceſſu inquiſitiuo, ſiuè quia; poſteriorem verò de cognitione diſtincta, ac in proceſſu reſolutiuo, & ſcientifico, ſeu propter quid.

Ex his fit prima concluſio. Si agatur de cognitione confuſa, ac de proceſſu inquiſitiuo, ſcientia de Animatis præcedere debuit ſcientiam de Anima, vt dicunt Auctores prioris opinionis. Probatur, quia in cognitione confuſa, & via inquiſitionis, procedendum eſt à notioribus nobis ad notiora naturæ, vt docet Ariſtoteles 1. Phyſic. t. 2. & 4. Et 5. Metaph. t. 1. Et 7. Metaph. t. 10. ſed totum, & compoſitum, cuiuſmodi ſunt animata, ſunt notiora nobis, quam partes .ſ. animæ vegetatiuæ, ſenſitiuæ, & rationales; ergo prius agere debuiſſet Ariſtoteles de Animatis, quàm de Animabus. Minorem probat Ariſtoteles in 1. Phyſ. t. 4. exemplo totius ſenſibilis, & definibilis, quæ inoteſcunt nobis prius, quam ſuæ partes, & experientia in pueris, qui prius vocant ſic vniuerſim omnes homines, patres, & omnes fœminas, matres, & poſtea diſcernunt inter proprios parentes, & cæteros homines; ergo cùm animata ſint quædam tota ſenſibilia, ac diffinibilia, prius dignoſcenda veniunt, quam

quàm animæ, quæ illa componunt, & diffiniunt.

Secunda concluſio. Si verò ſit ſermo de cognitione diſtincta, & via ſcientifica, de quibus reuera egit Ariſtoteles, dicendum eſt cum Auctoribus ſecundæ opinionis, ſcientiam de anima in communi præcedere debuiſſe noritiam de rebus animatis, ac earum paſſionibus. Probatur, quia cognitio diſtincta, & proceſſus ſcientificus incipit à notione diſtincta principiorum, cauſarum, & elementorum, teſte Ariſtotele 1. Phyſicorum tex. 1. ſed anima, vt ſub ſe continet vegetatiuam, ſenſitiuam, ac rationalem, eſt principium, cauſa, & elementum omnium animatorum; ergo cùm cognitio de Anima ſit ſcientifica, & propter quid, ſaltem in ſecundo proceſſu, vt dictum eſt q. 1. debuit neceſſariò præcedere ſimilem cognitionem de animatis. Confirmatur, quia in tantum libri Phyſicorum ſibi vendicant priorem locum in ſcientia naturali, quia in illis agitur de principijs, cauſis, & elementis, vt omnes fatentur; ergo cùm anima ſit principium, & cauſa rerum animatarum, dicendum eſt, hos libros de Anima obtinere ſibi locum ante omnes, in quibus agitur de rebus animatis, ac earum paſſionibus, ac proindè anteriorem locum ſibi vendicare, ac præcedere debere libros de ſenſu, & ſenſili, paruorum naturalium, necnon Hiſtorias de animalibus, & plantis.

Obijcitur tamen contra hanc concluſionem, quia anima definitur per corpus organicum; ergo eius cognitio diſtincta dependet ex cognitione diſtincta corporis phyſici, & organici, ac proindè tractatio de animatis, quæ includunt corpora organica, debet ordine doctrinæ præcedere ſcientiam de anima.

Reſp. ex Ruuio, & Merinero, animã non definiri per corpus organicum quidditatiuè, alioquin eſſet de eius eſſentia, quod eſt falſum, ſed tantum quietatiuè, & per additamentum, vndè ſicut partes diffinitionis quietatiuæ non habent præcedere diffinitum, niſi in cognitione cõfuſa, & non neceſſariò diſtincta, ſic nec tractatio de earumdem partibus, quæ ſunt corpora organica Animalium, & Plantarum, poteſt præcedere cognitionem diſtinctam de Anima pluſquam modo confuſo.

Vtrum Anima, vel Corpus animatum ſit ſubiectum in his libris de Anima?

QVÆSTIO IV.

Circa hanc difficultatem tres extant inter ſe diſcordes Doctorum ſententiæ, quarum prima eſt Alberti Magni, D. Thomæ, Ægidij, Caietani, Ferrarienſis, & aliorum, in Proœmio librorum de Anima, aſſerentium, animam eſſe hic ſubiectum non ſolùm, ſed etiam Paruorum naturalium. Hanc tuentur ferè omnes Antiqui Peripatetici, ſcilicet Alexander, Philopponus, Simplicius, Themiſtius in Proœmio, & ex Recentioribus Toletus q. 4. Ruuius q. 2. ac alij, in quibus eſt Poncius q. 1.

Secunda ſententia, huic oppoſita, ſuſtinet, corpus animatum, vt tale eſſe horum librorum ſubiectum. Ita Paulus Venetus 1. de Anima ad t. 3. Tatar. ibidem q 1. Ioan. de Magiſtris ibid. Anton. Andræas, Hurtadus, Arriaga, quos refert, & ſequitur Maſtrius q. Proœm. Merinero q. 3. Catharen. q. 1. art. 2.

Tertia ſententia vtitur diſtinctione, aut enim conſiderantur hi libri per ſe, aut coniuncti cum Paruis naturalibus, ita quod ſint tantum vnũ opus: Si priori modo ſpectentur, aſſerit, eſſe veram primam opinionem, ſi verò poſteriori modo attendantur adhærent ſecundæ opinioni. Sic Apollinaris in Proœmio q. 3. Conimbricenſes ibidem dub. vlt. & Roccus q. 2.

Huic ſententiæ, tanquam probabili, libenter ſubſcriberem, niſi probabiliorem iudicarem ſecundam, cui etiam adhærere teneor ob gratitudinem, ac beneuolentiam Catharenſis Præceptoris mei dilectiſſimi.

Pro cuius declaratione, ac fundaméto, primò notandum eſt ex ſæpiſſimè dictis, tùm in Logicis, tùm in Phyſicis, ſubie-

biectum ſciẽtiæ eſſe duplex, ſcilicet materiale, & formale, ſeu *quod*, & *quo*. Materiale, ſeu *quod*, eſt id, quod eſt principaliter conſideratum in ſcientia, & cui cætera in eadem conſiderata habent attributionem, vt corpus naturale in Phyſica, Ens reale in Metaphyſica. Formale verò, ſeu *quo*, eſt ratio formalis, ſub qua conſideratur ſubiectum naturale, vt naturalitas in Phyſica, & entitas in Metaphyſica; ſiquidem omnia conſiderantur in priori ſub ratione naturalitatis, & in poſteriori ſub ratione entitatis. In propoſito, cùm corpus animatum ſit principaliter intentum, & omnia propter ipſum conſiderentur in his libris de Anima ſub ratione animati, infertur, quod corpus animatum, vt eſt quoddam totum, reſultans ex corpore naturali, organico, & anima, ſit ſubiectum materiale, ſeu *quod*; Anima verò formale, & *quo* eorumdem.

Secundò notandum eſt ex Ariſtotele 1. Poſter. cap. 2. Et 2. Poſter. cap. 17. Et 1. de Anima tex. 11. & tex. 64. ac ex Doctore ſubtili q. 3. ſuorum Vniuerſalium, Subiectum materiale, & *quod*, exigere de neceſſitate tres conditiones, quarum prima eſt, vt habeat, ſiuè de ipſo præcognoſcatur quid eſt, & quia eſt, nempè diffinitio quiditatiua, & exiſtentia ſaltem aptitudinalis in rerum natura. Secunda, quod per ipſum quid eſt demonſtrentur paſſiones eius de eo. Tertia, quod habeat vnitatem vniuocationis per attributionem; ideſt, quod omnia reducantur in ipſum, vel vt principium, vel vt partes, aut eſſentiales, aut integrales, vel vt paſſiones. Ex his deducitur, corpus animatum, & non animam eſſe ſubiectum materiale horum librorum, cùm omnes iſtæ conditiones conueniant corpori animato, & aliquæ animæ deficiant. Habet namque primam, quia diffinitur, & exiſtit; conſtat enim ex corpore naturali organico, & anima, ſicut corpus naturale ex materia, & forma, patetque ſenſui, & intellectui, vt oſtendimus aliqualiter in prima quæſt. procem. Habet etiam ſecundam, nam ex eo, quod conſtat anima, & corpore, demonſtrantur de ipſo, vegetare, ſentire, intelligere, &c. quæ ſunt eiuſdem paſſiones, dimanantes ab eiuſdem principijs intrinſecis; hæc autem conditio deficit animæ; quandoquidem Philoſophus, in hoc 1. lib. de Anima tex. 64. inquit: *Dicere autem iraſci animam, ſimile eſt, ac ſi quis dicat, eam texere, vel ædificare; meliùs enim fortaſſis eſt nnn dicere animam miſereri, aut addiſcere, aut cogitarẽ, ſed hominem anima*. En quomodo paſſiones per animam demonſtrari debent de corpore animato, non de ipſa anima. Habet ſimiliter tertiam, quæ pariter deficit animæ; ſiquidem hæc, cum ſit forma, eſt incompoſita, ſaltem phyſicè; corpus verò animatum componitur ex corpore organico, & anima, & eius partes ſubiectiuæ ſunt corpus vegetabile, ſenſibile, & rationale; paſſiones verò ſunt actus ſenſitiui, vegetatiui, & intellectualis, videbimuſque hæc omnia in ſequentibus explanando textum.

Tertiò notandum eſt, quod ſubiectũ ſcientiæ eſt etiam ſubiectum paſſionum demonſtrabilium in ea (ſiquidem gignitur à ſubiecto, cum per eius diffinitionem demonſtrantur paſſiones ſibi conuenire) hoc autem poteſt eſſe duplex, nempè denominationis, ſeu *quod*, & cauſalitatis formalis, ſeu *quo*, patet enim exemplo de homine, qui denominatur in recto riſibilis, ex cauſa rationalitatis. In propoſito noſtro, ſubiectum *quod* paſſionum animaſticarum, eſt corpus animatum; anima verò erit ſubiectum *quo*; quandoquidem anima eſt ratio eliciendi, & recipiendi paſſiones in corpore animato, vt ſuperiùs diximus cum Ariſtotele in 1. de Anima t 64. Ex quo euidenter elicitur, quod cum idem ſit ſubiectum paſſionum in ſcientia, & ipſius ſcientiæ, corpus animatum erit ſubiectum *quod* horum librorum; anima verò ſubiectum *quo*.

Ex his ergo ſit prima concluſio. Anima eſt ſubiectum *quo* ſuarum paſſionũ, & conſequenter horum librorum, non tamen ſubiectum *quod*. Eſt contra primam ſententiam. Probatur, quia idem eſt ſubiectum, ſiuè *quo*, ſiuè *quod* alicuius ſcientiæ, quod eſt ſubiectum demonſtra-

ſtrabilium paſſionum in illa; ſed ſubiectum *quod*, paſſionum demonſtrabiliũ in ſcientia animaſtica non eſt anima, licèt bene ſubiectum *quo*; ergo anima nequit eſſe huius ſcientiæ ſubiectum *quod*, ſed tantum *quo*. Maior patet: Tum quia ſcientia gignitur de aliquo ſubiecto, cũ per eius diffinitionem quiditatiuam oſtenduntur paſſiones enunciari de illo in concluſione demonſtratiua, vt probauimus cum Ariſtotele in lib. Poſteriorum: Tum etiam, quia oſtendimus in Phyſica, Corpus naturale eſſe ſcientiæ naturalis ſubiectum, potiſſimũ ex hoc, quod ſit etiam ſubiectum præcipuarum paſſionũ phyſicalium; ergo vera eſt maior, quod idem ſit ſubiectum alicuius ſcientiæ, ac paſſionum in ea demonſtrabilium. Minor eſt Ariſtotelis in hoc 1. lib. t. 64. cuius verba formalia ſuperiùs retulimus in 2. not.

Secunda concluſio. Corpus animatum, vt importat totum reſultãs ex corpore naturali organico, & anima in cõmuni ſumpta, eſt ſubiectum materiale attributionis horum librorum de Anima, ſiuè faciant vnum per ſe tractatum cum paruis naturalibus, ſiuè ſeorſim ſumantur. Eſt contra tertiam ſententiã, cui adſcribendus venit etiam noſter Merinero loco cit. concl. 2. Probatur prima pars, quia id aſſignandum eſt pro ſubiecto materiali ſecundum vnitatem attributionis alicuius ſcientiæ, quod habet omnes conditiones requiſitas ad eſſe huiuſmodi ſubiecti; ſed corpus animatum eſt huiuſmodi; ergo &c. Maior patet ex 2. not. ſiquidẽ nil aliud deſiderari poteſt. Minor remanet probata ex dictis in eodem not. Confirmatur iſta minor, quia quicumque habet conſiderare formam phyſicè, debet conſiderare & materiam ex 2. Phyſic. t. 22. ſed Animaſticus per ſe conſiderat animam, quæ eſt forma corporis animati, vt gratis conceditur; ergo etiam debet conſiderare per ſe corpus animatum, quod eſt veluti materia. Sed tale eſt ſubiectũ *quod* ſuarũ paſſionum, vt probatum eſt 2. not. ergo etiam debet eſſe ſubiectum *quod*, ſeu materiale ſcientiæ animaſticæ. Secũda pars probatur: Nam quamuis huiuſmodi tractatus eſſent diuiſi, adhuc corpus animatũ haberet omnia requiſita ad eſſe ſubiecti in iſtis libris de anima; ergo &c. Conſequentia patet. Antecedens etiam eſt clarum ex hactenùs dictis; ſiquidem haberet principia, quæ ſunt anima vegetatiua, ſenſitiua, & intellectiua; haberet partes ſubiectiuas, nimirum corpus vegetabile, ſenſibile, & intellectiuum, denique haberet actus vegetatiuos, ſenſibiles, & intellectuales, qui ſunt paſſiones, & hæc omnia continentur in his libris, vt conſtabit in progreſſu; ergo quamuis hi libri forent ab illis ſeiuncti, adhuc corpus animatũ haberet omnia requiſita ad eſſe iſtorum librorum ſubiectum.

Obijcitur tamen contra has concluſiones, probando, animam, & non corpus animatum, eſſe horum librorum ſubiectum *quod*: Tum quia hic Tractatus inſcribitur de Anima, & non de corpore animato; ergo anima, & nõ corpus animatum erit ſubiectum denominationis, & attributionis: Tum ſecundò, quia in hoc Tractatu non diffinitur corpus animatum, ſed tantum anima; ſimiliter paſſiones non demonſtrantur de corpore animato, verùm dumtaxat de anima; ſiquidem demonſtrationis medium eſt diffinitio, quæ hic habetur tantum de Anima: Tum tertiò, quia hic Tractatus in tantum haberet pro ſubiecto corpus animatum, in quantum faceret vnum totalem Tractatum cum Paruis Naturalibus, & Hiſtoria Animalium, ac de Plantis, in quibus agitur de corporibus animatis; atqui hoc eſſet confirmare tertiam ſententiam, & reprobare noſtrã ſecundam concluſionem: Tum quartò, quia ſi hic Tractatus eſt ſeparatus ab illis, in quibus agitur de corpore animato, tamquam de ſubiecto adæquato, non poterit habere pro ſubiecto adæquato partiali idem corpus animatũ, alioquin non eſſet ſeparatus, ſed faceret vnicum tractatum totalem cum illis, quod eſſet contra ſuppoſitum; ergo melius dicendum eſt, Animam in communi eſſe huius Tractatus ſubiectum, cum in illo agatur peculiariter de Anima, & eius paſſionibus, nõ verò de corpore animato, niſi in gratiam eiuſdem Animæ.

Reſp.

Digitized by Google

Reſp. Negando conſequentiam, loquendo de ſubiecto *quod*, & concedendo illam de ſubiecto *quo*, nec rationes Ponceij quicquam vrgent nos; nam ad primam dico, hunc Tractatum inſcribi de Anima quoad ſubiectum *quo*, & formale, ſicut & Philoſophia inſcribitur naturalis, ratione naturæ, vel naturalitatis, quæ eſt eius ſubiectum quo, & formale; & nihilominus non officit, quin corpus naturale ſit ſubiectum quod eiuſdem; igitur, nec inſcriptio de Anima ad hos libros officiet, quod corpus animatum non ſit illorum ſubiectum *quod*, & materiale. Ad ſecundam negatur conſequentia; ſiquidem non eſt neceſſe ſubiectum diffiniri in ea ſcientia, cuius eſt ſubiectũ, ſed ſufficit de illo præcognoſci eius quod quid eſt, vt docet Ariſtoteles 1. Poſter. cap. 1. Ad tertiam neganda eſt maior; quandoquidem oſtendimus in probatione ſecundæ partis concluſionis ſecundæ, corpus animatum eſſe ſubiectum, quamuis eſſent ab illis ſeiuncti. Ad quartam, quæ nonnihil vrget, dico, conſequentiam non valere, quia etiam ſyllogiſmus, qui, ſecundum Scotum q.3. Vniuerſalium, eſt ſubiectum adæquatum totius Logicæ, ponitur pro ſubiecto vnius etiam partis, nempè librorum prioris Reſolut. cum aliæ paſſiones demonſtrentur in illis, ac in tota Logica, vt diximus in quæſt. de Subiecto Logicæ; igitur nec inconuenit corpus animatum, quod eſt ſubiectum in tota Viuentium ſcientia, cum de illo demonſtrentur paſſiones omnibus communes, aſſignari etiam pro ſubiecto adæquato horum librorum reſpectu paſſionum, ſibi ratione Animæ in communi concurrentium, & non ratione corporis naturalis habentis principium vitæ.

Obijcitur ſecundò, quia Ariſtoteles expreſsè dicit, animam, & non corpus animatum, eſſe horum librorum ſubiectum adæquatum; ergo malè concluſimus eſſe corpus animatum. Antecedens oſtenditur à Ruuio ex Procemio Ariſtotelis, quod huic operi præpoſuit, vbi habentur hæc verba in tex. 3. *Quærimus autem contemplari, & cognoſcere naturam ipſius, & ſubſtantiam, poſtea quæcumque accidunt circa ipſam, quorum alia quidem propriæ paſſiones uidentur, alia autem communes, & animalibus propter illam ineſſe*. Deindè in lib. de Senſu, & Senſibilibus in principio aſſerit, animam ſecundum ſeipſam eſſe hic conſideratam his verbis: *Quoniam autem de anima ſecundum ſeipſam determinatum eſt prius, & de virtutum qualibet ſecundum partem ipſius*, ſed hæc non potuerunt dici ab Ariſtotele, niſi Anima poneretur hic ſubiectum, quod debet eſſe principaliter intentum in ſcientia; ergo &c.

Reſp. Antecedens, & eius probationem habere vtique veritatem de anima, vt de ſubiecto *quo*, ſeu formali, nec amplius probant auctoritates adductæ, ſi rectè perpendantur, non tamen conuincunt animam eſſe ſubiectum *quod*, cùm hoc expreſsè negetur ab eodem in hoc 1. lib. tex. 64. vbi dicit, animam non misereri, aut addiſcere, aut cogitare, ſed hominem anima, quæ tamen non poſſent ab eo dici, ſi poſuiſſet animam eſſe ſubiectum *quod*, & non potiùs corpus animatum.

Obijcitur tertiò: Si corpus animatum eſſet hic ſubiectum *quod*, & non anima, ſequeretur hanc ſcientiam non eſſe cæteris nobiliorem ratione obiecti; atqui hoc eſt contra Ariſtotelem t. 1. huius primi libri, ergo &c. Sequela maioris probatur, quia ſcientia de ſpecie eſt nobilior, quam ſit illa de genere; ſed corpus animatum eſt genus; ergo &c.

Reſp. Argumentum, ſi quid probaret, eſſe etiam contra Ruuium, tùm quia etiam anima in communi, de qua loquitur, eſt genus ad animam vegetatiuam, ſenſitiuam, & rationalem, ſaltem imperfectum, & ſic non eſſet nobilior qualibet, etiam animaſtica, quæ agit de ſpecie: vel, vt inquit Maſtrius, probaret ſolam animam rationalem eſſe hic ſubiectum, cum ſit ſpecies animæ, cæteris nobilior. Ad argumentum in ſe negatur ſequela maioris; ſiquidem dicitur ab Ariſtotele nobilior cæteris partibus Philoſophiæ naturalis, in quibus ſubiectum non eſt aliquod viuens, ſicut ſunt libri Phyſicorum, de Cœlo, de Ortu, & Inte-

Interim, ac Methereologicorum, cum ſubiectum viuens ſit nobilius non viuenti, non curando, an ſit de genere, vel de ſpecie; non autem putauit fore nobiliorem in ſe ratione animæ qualibet ſui parte, quia certum eſt, ſcientiam de animato rationali, quale eſt homo, eſſe nobiliorem ſcientia de animato in ſe, & de ſenſitiuo, ac vegetatiuo. Et hæc de Diſputatione Proœmiali dicta ſufficiant.

LIBER PRIMVS DE ANIMA.

PEr ſoluta Diſputatione Proœmiali, in qua ſatis egimus de Quæſtionibus attinentibus ad totam ſcientiam animaſticam, nunc accedendum eſt ad aliqualem explanationem textus Ariſtotelis, vt ex eius cognitione poſſimus præbere fundamenta Quæſtionibus, quas mouere, & exagitare ſolent Doctores, & potiſſimùm Recentiores in his Libris de Anima. Diuiditur autem hæc ſcientia Animaſtica in tres libros, in quorum primo agit de ſubſtantia, & eſſentia Animæ ſecundum opiniones Antiquorum. In ſecundò tractat de eadem ſecundum propriam ſententiam, non ſolùm in genere, ſed etiam in ſpecie de Vegetatiua, & Senſitiua. In tertiò verò peragit ſatis luculenter de Anima rationali, & eius potentijs, nimirum de Intellectu, & Voluntate, & obiectis.

Primus autem liber partitur in tres Summas, in quarum prima oſtendit nobilitatem, vtilitatem, & difficultatem ſcientiæ animaſticæ: In ſecunda recitantur Antiquorum opiniones de Animæ natura: Et in tertia confutantur, & adducuntur aliquæ quæſtiones circa vnitatem Animæ.

De dignitate, nobilitate, vtilitate, & difficultate ſcientiæ Animaſticæ.

SVMMA I.

HÆc Summa prima diuiditur in duo capita, in quorum primo declarat, vnde ſcientia, & cognitio de Anima ſumat ſuam nobilitatem, & difficultatem: Et in ſecundò demonſtrat diuerſum modum diffiniendi Dialecticè à Phyſico.

Quoad primũ (quod eſt veluti proœmium totius Operis) tria facit de more; reddit namque auditores beneuolos, dociles, & attentos, oſtendendo nobilitatem, vtilitatem, & difficultatem huius ſcientiæ.

In primo enim textu ponit vnam ſuppoſitionem, & vnam concluſionem. Suppoſitionem proponit dicens, omnẽ ſcientiam eſſe quidem honorabilem, ac bonam; cæterùm vna dicitur honorabilior, & melior altera, vel ob certitudinem, vel ob nobilitatem obiectorum, de quibus tractat. Deindè ſubiungit cõcluſionem, nempè, quod ſcientia de Anima eſt cæteris dignior, melior, ac honorabilior ratione ſui ſubiecti, & certitudinis in demonſtrando. Probatur prima pars, quia ſubiectum huius facultatis, vt probauimus in præcedenti quæſtione, eſt corpus animatum, quod in dignitate, & bonitate omnia obiecta ſcientiarum naturalium excedit, & ſuperat; ſiquidem viuens eſt digniùs, & hono-

honorabiliùs non viuente; modò ſubiecta aliarum ſcietiarum naturalium ſunt non viuētia,& corpus animatum eſt viuens,vt patet;ergo &c.Secūda pars probatur, quia ſcientia de anima, & eius demonſtrationes procedunt ex medijs experimentaliter cognitis, nimirùm ex operationibus, quas experimur nobis ineſſe; at huiuſmodi cognoſcendi, & demonſtrandi modus eſt certiſſimus; ergo ſcientia de anima eſt cæteris ſcientijs naturalibus dignior, ac honorabilior,& ratione ſubiecti, & ratione certitudinis in demonſtrando.

In tex. 2. affert ſecundam concluſionem, dicens: Scientia de anima eſt valdè vtilis ad alias, & præcipuè ad naturalem. Probat primam partem,quia ſcientia de anima agit de intellectu in tertio libro; ſed intellectus eſt principium effectiuum, & ſuſceptiuum omnium ſcientiarum; ergo &c. Probat pariter ſecundam, quia ſcientia naturalis pertractat de corpore animato; ſed corpus animatum nequit perfectè cognoſci abſque cognitione animę,quæ eſt eius principium formale conſtitutiuum; ergo ſcientia de anima eſt valdè vtilis ad philoſophiam naturalem,& ad cæteras ſciētias capeſſendas.

In tex. 3. proponit ea, de quibus agere intendit, nimirum quid ſit anima ſecundum ſuam ſubſtantiam, & quiditatem, & ſecundum ſuas paſſiones, quæ ſunt in duplici differentia: nam aliæ ſunt ſibi propriæ, quia non ſolùm emanant principiatiuè ab ea, ſed & immediatè in ipſa recipiuntur, vt intelligere, & velle; aliæ verò ſunt communes, vt ſentire, vegetare, & ſimiles; ſiquidem etſi proueniant ab anima effectiuè, non tamen recipiuntur in ea, ſed in toto compoſito animalis, vel plantæ.

In tex. 4. proponit difficultatem huius ſcientiæ, vt magis faciat auditores attentos, dicitque eſſe difficillimorum inueſtigare ſcientiam, & cognitionem de anima; tum ex difficultate venandi ſubſtantiam eius per diffinitionem; aut paſſiones per demonſtrationem: Difficilis namque eſt methodus, quia neſcitur an ſit ſyllogiſmus, vel inductio, an compoſitio, vel diuiſio; ex his ſolet Ariſtoteles venari diffinitiones, nempè per compoſitionem, & diuiſionem, per ſyllogiſmum verò demonſtratiuum paſſiones demonſtrabiles de ſcibilibus.

In tex. 6. videtur continuare expoſitionem difficultatum, quæ poſſunt occurrere in indagandis diffinitionibus animæ; quandoquidem cum vna non ſit methodus omnium, facilè continget errare in aſſignanda vnica diffinitione, quæ conueniat omni animæ, ſcilicet vegetatiuæ, ſenſitiuæ, ac rationali; ſiquidem ſunt diuerſæ res, quæ pariter exigunt diuerſa principia.

In tex. 6. proſequitur oſtendere difficultatem inueniendi diffinitionem vnicam animæ; qandoquidem diffinitio cū conſtet ex genere, & differentia, difficile eſt cognoſcere ſub quo genere contineatur anima, an ſub ſubſtantia, vel quātitate, vel qualitate, aut Ad aliquid.

Deindè dato etiam, quod anima comprehendatur ſub genere ſubſtantiæ, cum in vnoquoque genere ſit reperire actū, & potentiam, ideſt (vt exponit Simplicius) materiam, & formam, dubium erit, an anima ſit ſubſtantia, quæ ſit actus, ſeu forma, vel potentia, ſiuè materia.

In tex. 7. ſequitur oſtendere difficultates; quandoquidem anima ſi eſt forma, & forma ſit in materia diuiſibili, & extenſa, dubium erit, an etiam anima ſit diuiſibilis, & coextendatur ad extenſionem corporis materialis, vel an ſit indiuiſibilis, ac inextenſa, adeò vt ſit tota in toto, & tota in qualibet parte, vt creditur de anima rationali.

Et cum anima diuiſibilis ſit, ſaltem in partes ſubiectiuas, ſcilicet in vegetatiuam, ſenſitiuam, & rationalem, adhuc erit dubium, an omnes animæ ſint eiuſdem ſpeciei, vel diuerſarum; & ſi diuerſarum, an eiuſdem, vel alterius generis.

In tex. 8. mouet aliam difficultatem, an omnes animæ conueniant ſub anima in communi, vt poſſint definiri vnica definitione quiditatiua, ſicut animalia conueniunt in vnica diffinitione animalis in communi, vel an omnes animæ habeant ſingulas diffinitiones, ſicut & quę-

libet

libet ſpecies animalis diffinitur propria diffinitione, nam homo eſt animal rationale, equus animal hinnibile, aſinus animal rudibile, &c.

Et quia dixerat animal in vniuerſali diffiniri vnica diffinitione, ne quis putaret ſe ponere vniuerſale ſeparatum, ſicut ponebat Plato Idæam, dicit, vniuerſale, aut nihil eſt, aut poſterius eſt, hoc eſt, vniuerſale non eſt ponendum à parte rei, ſicut admittebat Plato, quia nihil eſt, vt aliàs probauit, ſed tantùm per abſtractionem à ſingularibus, in quibus exiſtit, factam per opus intellectus, & ſic eo poſterius.

In t. 9 mouet aliam difficultatem, ſuppoſito, quod anima in communi habeat vnam eſſentiam, & plures potentias: Dubium eſt an ſit prius determinandum de eſſentia, quam de potentijs; ſiquidem videtur, quod eſt prius determinandum de eſſentia, cum ſit prius in eſſe; & etiam prius de potentijs, quia ſunt nobis notiores, quàm ſit eſſentia animæ; ergo &c.

In t. 10. monet adhuc aliam quæſtionem, ex ſuppoſitione, quod ſit prius determinandum de potentijs, quam de eſſentia: Dubium eſt, num prius differendum ſit de operationibus potentiarum, & earum obiectis, quam de potentijs; & an prius de obiectis, quam de operationibus; ſiquidem potentiæ dignoſcuntur per actus earum, & actus per obiecta, ad quæ terminantur.

In t. 11. poſtquam mouit ſupradictas quæſtiones, ac difficultates, ſtatuit tres concluſiones, quarum prima eſt: Sicut quid eſt, hoc eſt diffinitio, eſt cauſa cognitionis accidentium, ita accidentia magnam partem conferunt ad cognoſcendum quod quid eſt, ſeu ſubſtantiam, quiditatem, & diffinitionem (hæc enim venire poſſunt nomine, quod quid eſt, vt videbimus in quæſtione) vt diffinitio recti, & obliqui confert ad cognoſcendũ triangulum habere tres angulos, æquales duobus rectis; & per operationes intellectus econtrariò cognoſcimus quid ſit intellectus. Probatur prima pars concluſionis, quia medium eſt cauſa cognitionis concluſionis, ideſt paſſionum demonſtrabilium de ſuo ſubiecto in concluſione, vt aliàs declarauimus in 2. Poſt. diſp. vn. q. 2. ſed diffinitio, ſeu quod quid eſt ſubiecti, eſt medium demonſtrationis, ſaltem potiſſimæ, vt etiam docet in 2. Poſt. cap. 17. ergo diffinitio eſt cauſa cognitionis accidentium. Probatur ſecunda pars, quia medium confert ad cognoſcendam concluſionem, & eius extrema; ſed à poſteriori per accidentia propria demonſtratur de ſubiecto eius diffinitio, vt patet in hac demonſtratione: omne riſibile eſt animal rationale; omnis homo eſt riſibilis; ergo omnis homo eſt animal rationale; igitur accidentia magnam partem conferunt ad cognoſcendum quod quid eſt.

Nota de medio demõſtrationis.

In eodem tex. ponit ſecundam concluſionem: De ſubiecto ſcientiæ ſunt demonſtrabiles, demonſtratione potiſſima, eius paſſiones propriæ, quia mediũ demonſtrationis potiſſimæ eſt ipſum quid eſt; ſed quodlibet ſubiectum ſcientiæ habet proprium quod quid eſt; ergo per ipſum demonſtrari poſſunt eius paſſiones de ſubiecto &c.

Deindè in eodem tex. ponit etiam tertiam cõcluſionem: Si inueniatur aliqua diffinitio, per quam non poſſit demonſtratio paſſionum fieri de ſubiecto, talis erit vana, & dialectica; probatur, quia omnis vera diffinitio cauſat ſcientiam paſſionum de ſubiecto; ſed diffinitio dialectica non eſt cauſatiua ſcientiæ; ergo ſi inueniatur diffinitio, per quam non fiat demonſtratio paſſionum de ſubiecto, talis erit dialectica, & vana.

In tex. 12. mouet hanc quæſtionem: An quælibet paſſio, ſeu operatio animæ ſit communis animæ, & corpori? Vel an reperiatur aliqua independens à corpore? Hæc quæſtio videtur grauis, quia ſicut difficile eſt videre, quomodo ſenſationes, iræ, cupiditates, imaginationes fiant ſine corpore, ita nõ eſt facile noſſe, quomodo intellectiones, & volitiones non poſſint nõ eſſe propriè ipſius animę rationalis, nec corpori communes.

Tamen in eodem textu reſpondet ad quæſtionem dicens, nullam dari operationem animæ independenter à corpore, & oſtendit veritatem huiuſmodi reſponſionis tripliciter. Primò ſi daretur

tur aliqua operatio talis, maximè eſſet intellectiua; ſiquidem hæc cum creetur à Deo, minus dependet à corpore, quam quæcumque alia anima; ſed non poteſt dici, operationē eius eſſe independentem à corpore; ergo &c. Minor probatur, quia intellectus, vel eſt phantaſia, vt volunt Antiqui, vel non eſt ſine phantaſia, vt probabit in 3. libro huius operis; ſed phantaſia indiget corpore; ergo & intellectus. Minor patet, quia potentia organica indiget corpore, cum ſit compoſita ex parte corporis, & quadam realitate animæ; ſed phantaſia eſt potentia organica, vt videbimus in 2. libro; ergo &c.

In tex. 13. ponit ſecundam probationem, quia ſi aliqua operatio in anima eſſet independens à corpore, talis poſſet ab eo ſeparari; ſed hoc non eſt dicendum; ergo &c. Sequela maioris probatur, quia quod non dependet ab aliquo, poteſt eſſe ſine illo, & ſic poſsūt ſic abinuicem ſeparari; oppoſitū enim prædicati infert oppoſitum ſubiecti. Minor probatur: Sicut ſe habet linea, & operatio eius reſpectu corporis Mathematici, ita anima, & operationes eius reſpectu corporis naturalis; ſed linea, & eius operatio nequeunt ſeparari à corpore mathematico; ergo nec anima, & operationes eius à corpore naturali. Maior patet, quia ſicut anima informat corpus naturale, ita linea eſt terminus, vel principium corporis mathematici. Minor etiam eſt clara, quia linea, dum eſt in corpore mathematico, poteſt tangere aliud corpus, & aliam lineam; atqui ſi ſepararetur à tali corpore, & eſſet, cum accidens nequeat eſſe ſine ſubiecto, nec conſequenter tangeret, cum non eſſet.

In tex. 14. probat tertiò ſuam reſponſionem inductiuè, quia ira, manſuetudo, timor, miſericordia, confidentia, gaudium, amor, odium, &c. dependent, nedum ab anima, ſed etiam à corpore; ergo omnis operatio animæ dependet, & eſt communis animæ, ac corpori. Antecedens patet: Nam illæ operationes dependent à corpore, à quibus patitur corpus; ſed ab operationibus enumeratis patitur corpus; ergo &c. Maior patet, ſaltem receptiuè; ſed omnis receptio, fit mediāte paſſione; ergo &c. Minor ſimiliter: Nā ob iram corpus accēditur, debilitatur cōpleſſionarum, licet corpus debitè, ac fortiter compleſſionatum non tantum patitur, ac debilitatur; idem ſimiliter dicendum eſt de alijs paſſionibus.

Ex his infert tria corollaria, quorum primum eſt, quod quælibet harū paſſionum debet diffiniri per materiam, cùm ſint in materia, vt probatum eſt.

In t. 15. ponit ſecundum corollarium, nimirum, quod iſti termini, ira, timor, &c. diffiniuntur per materiam; ſiquidem termini debent correſpondere ſuis ſignificatis; ſed ſignificata talium terminorū diffiniuntur per materiam; ergo &c.

In eodem tex. ponitur etiam tertium corrollarium, dum dicitur, quod ad Philoſophum naturalem attinet conſiderate de anima; quandoquidem ad eumdem artificem ſpectat determinare de ſubiecto, & eius paſſionibus; ſed paſſiones animæ ſpectant ad Philoſophum naturalem; ergo & anima. Maior patet, quia paſſiones ſciuntur de ſubiecto. Minor probatur, quia res, quarum diffinitiones non abſtrahunt à materia, pertinent ad Philoſophum naturalem, ſed diffinitiones huiuſmodi paſſionum non abſtrahunt à materia, quia dantur per eam; ergo &c.

Quoad ſecundum caput, in tex. 16. ponit differentiam inter diffinitiones Dialecticas, & naturales; & primò, quia diffinitiones logicales dantur per formā, naturales verò per materiam. Tum quia Phyſicus non abſtrahit à materia, ſicut Logicus. Tum etiam, quia ſi Logicus diffiniret iram, diceret eſſe appetitum recontriſtationis, ſiuè vindictæ; Phyſicus verò, eſſe ferworem ſanguinis, aut calidi circa cor; ſed materia, & forma ſunt diuerſæ; ergo etiam diffinitiones datæ per materiam, & formam ſunt diuerſæ.

Deindè in eodem textu ſubdit, eamdem rem poſſe diffiniri, non tantum per materiam, & formam ſeparatim, ſed etiam per vtramque coniunctim, vt ſi quis vellet diffinire domum per formam dice-

diceret, eſſe operimentum, prohibens corruptionem à ventis, imbribus, & æſtibus: Per materiam autem ſubiungeret, eſſe quoddam conſtructum ex lapidibus, lateribus, & lignis; & per vtràque ſimul, diceret, eſſe operimentum prohibens corruptionem à ventis, imbribus, ac æſtibus, conſtructum ex lapidibus, lateribus, & lignis. Eodem modo poſſumus diffinire iram, & alias paſſiones animæ, ſic dicendo; ira eſt appetitus vindictæ, cauſatus ex feruore, ſeu ebulitione ſanguinis, aut alterius calidi circa cor; hæc namq; diffinitio comprehendit vtràque, & datam per formam, & per materiam.

In tex. 17. ponit differentiam, in conſideratione ſuarum paſſionum, inter Naturalem; Mathematicum, & Metaphyſicum; ſiquidem Naturalis conſiderat ſuas paſſiones, vt inſeparabiles à materia; Mathematicus, exiſtentes quidem in materia, ſed vt abſtractas ab illa; cæterùm Metaphyſicus ſpeculatur eas, vt omninò ſeparatas à materia.

In tex. 18. peracta digreſſione, redit ad ſermonem priſtinum de paſſionibus naturalibus, dicens, illas eſſe, quæ à corpore, & naturali materia ſeparari non poſſunt, neque ſecundum conſideratione, vt ſunt ira, timor, gaudium, & odium, ad differentiam rerum mathematicalium, vt linea, ſuperficies, quæ ſaltem per conſiderationem abſtrahunt à materia naturali. Et hæc de textu huius primæ Summæ.

De Nobilitate, Præſtantia, ac Certitudine Scientiæ Animaſticæ.

DISP. I.

HÆc diſputatio, in qua cum Ariſtotele nobis agendum eſt, præcipuè de dignitate, nobilitate, præſtantia, & certitudine huius ſcientiæ, nonnullas quæſtiones in ſe continet, ex quarum exagitatione, ac reſolutione, magis apparebit intentum principale, nempè dignitas, nobilitas, & certitudo ſcientiæ, vt hinc, vel maximè alliciatur animus Tyronis ad eam capeſſendam. Quæſtiones autem diſcutiendæ, occaſione textus, ſunt ſequentes. I. An ſcientia de Anima ſit præſtantior cæteris in nobilitate, & certitudine. II. An accidentia magnam partem conferant ad cognoſcendum quod quid eſt? III. An ſit verum, Phyſicum diffinire per materiam, Dialecticum autem per formam?

Vtrum ſcientia de Anima ſit præſtantior cæteris in nobilitate, dignitate, & certitudine?

QVÆSTIO I.

CIrca præſtantiam, & nobilitatem, ac certitudinem huius ſcientiæ Animaſticæ in comparatione ad alias, varia ſunt Doctorum placita, vt referunt Toletus in hoc 1. lib. q. 5. & Rubius in Procemio eiuſdem q. 3. ſiquidem aliqui dicunt, eſſe præſtantiorem, & certiorem cæteris partibus Philoſophiæ naturalis, cum quibus ab Ariſtotele dumtaxat comparatur; alij verò, in quibuſdam, ſuſtinent excellere Mathematicas, & Metaphyſicam; in alijs verò ab illis ſuperari; cæterùm quid ſit nobis aſſerendum in tanta opinionum varietate, quibuſdam de more notatis pro dilucidatione totius quæſtionis, noſtram aperiemus ſententiam.

Primò igitur notandum eſt, nobilitatem, & dignitatem cuiuſcumque ſcientiæ poſſe dupliciter attendi, ſcilicet ab intrinſeco, & ab extrinſeco: prior deſumitur à propria differentia eſſentiali nobis ignota; poſterior verò à dignitate, & à nobilitate obiecti, de qua in præſenti eſt tantum ſermo, cum de priori, vtpotè nobis ignota, nequeat fieri iudicium. De extrinſeca igitur dignitate, & nobilitate huius ſcientiæ loquendo, nobis dicendum eſt, ſcientiam animaſticam eſſe quidem præſtantiorem cæteris Philoſophiæ naturalis partibus, nempè lib. Phyſicorum; de Cœlo, & Mundo; de Generatione, & Corruptione, ac Meteororum, quia corpus animatum, quod pro ſubiecto hic collocauimus, ratione animæ, eſt nobilius, ac dignius eorumdem librorum ſubiectis, vtpotè quæ ſint inanimata, & non viuentia; ſimiliter excellere in præſtan-

tia, ac dignitate mathematicas etiam, cum harum ſubiecta, ſint accidentia, huius verò ſubſtantia; ſuperari verò à metaphyſica, quia eius, quod eſt ens reale, vt ens, ex parte diuinæ ſubſtantiæ, ac Intelligentiarum, quas ſub ſe continet, excedit in dignitate, & nobilitate, corpus animatum, ac ipſam animā, etiamſi extendatur ad rationalem, & intellectiuam.

Secundò notandum eſt, vnam ſcientiam dici certiorem alia, poſſe quadrupliciter contingere, primo modo ratione mediorum in demonſtrando, & ſic ſcientia de anima eſt certiſſima, quia operationes animæ, ex quibus procedit, vt ex medijs in demonſtrando, ſunt certiſſimæ, cum earum cognitio ſit experimentalis, vt diximus in prima quæſtione Procemiali. Secundo modo ratione principiorum, & ſic Metaphyſica eſt omniū certiſſima; ſiquidem eius principia (de quolibet, verum eſt dicere, quod eſt, vel non eſt: Et non contingit idem ineſſe, & non ineſſe) ſunt naturaliter, & per ſe nota. Tertio modo ratione obiecti, & ſic ſcientia de anima eſt certiſſima omnium ſcientiarum naturalium; quandoquidem corpus animatum innoteſcit nobis certiori modo ex ſuis operationibus, ſiuè ſenſitiuis, ſiuè vegetatiuis, & intellectiuis, quam corpus naturale inanimatum, quod ponitur pro ſubiecto aliarum ſcientiarum naturalium, vt oſtendimus in citata quæſtione. Quarto modo denique ratione modi procedendi, & ſic ſcientiæ Mathematicales ſunt omnium certiſſimæ, quia procedunt ex notioribus nobis, & naturæ ſimul, vt oſtendimus in 1. lib. Poſteriorum diſput. 2. q. 13. ſcientiæ verò naturales ex notioribus nobis tantum, & metaphyſicales ex notioribus naturæ dumtaxat.

Tertiò notandum eſt, quod certitudo ex obiecto dupliciter haberi poteſt, vno modo in ſe, & ſic habetur de illo, quod entitatiuè eſt perfectius, & hoc modo ſcientia de anima eſt certior omnibus partibus Philoſophiæ naturalis; alio modo quoad nos, & hoc dupliciter contingere poteſt, à priori ſcilicet, & à poſteriori. Primò modo, certitudo habetur de illo obiecto, quod in ſe, & à priori eſt notius, & ſic metaphyſica eſt certior omnibus ſcientijs; ſiquidem ens, quod eſt eius obiectū, eſt nobis notius à priori, dicit enim conceptum ſimpliciter ſimplicem, qui aut totaliter ſcitur, aut totaliter ignoratur: Secundo modo eſt de illo obiecto, cuius effectus ſunt nobis notiores, & ſic ſcientia de anima, ratione ſui obiecti, eſt certior ferè omnibus ſcientijs; ſiquidem corpus animatum, per ſuas operationes eſt nobis notius, quam obiecta cæterarum ſcientiarum, vt dictum in 2. not.

Ex his ſit prima concluſio. Scientia de Anima ab extrinſeco conſiderata ratione ſui ſubiecti, vel obiecti; eſt dignior, ac nobilior, non ſolum cæteris Philoſophiæ naturalis partibus, ſed etiam ſcientijs mathematicis. Probatur vtraque pars ſimul, quia nobilitas, & dignitas ſcientiæ ab extrinſeco, deſumitur à nobilitate, & dignitate ſui obiecti, ſiuè ſubiecti; ſed corpus animatum, quod eſt ſubiectum ſcientiæ animaſticæ, eſt nobilius ſubiectis cæterarum ſcientiarum naturalium, & mathematicalium; ergo ſcientia de Anima eſt cæteris dignior, ac nobilior. Maior patet, quia ſcientia extrinſecè conſiderata habet entitatem, & perfectionem à ſuo ſubiecto. Minor ſimiliter, quia corpus animatum eſt viuens, & ſubſtantia; ſubiecta verò aliarum ſcientiarum naturalium, ſunt non viuentia, & inanimata; & ſubiecta mathematicalium ſunt accidentia, ſed viuens & animatum eſt nobilius non viuente, & inanimato, & ſubſtantia eſt dignior accidentibus; ergo corpus animatum eſt nobilius, & dignius ſubiectis ſcientiarum naturalium, & mathematicalium, ac proindè etiam hæc ſcientia erit illis dignior, ac nobilior.

Secunda concluſio. Scientia de Anima, ratione obiecti, non eſt dignior, ac nobilior Metaphyſica. Probatur, quia Metaphyſica agit de Deo, de Intelligentijs, & alijs ſubſtantijs ſeparatis, quæ ſunt digniores, ac nobiliores corpore animato

mato, vt patet; ergo metaphyſica eſt nobilior, & dignior hac ſcientia animaſtica. Conſequentia patet. Antecedens eſt Ariſtotelis 6. Metaph. cap. 1. Et 12. Met. ſum. 2. per totam; ergo &c.

Tertia concluſio. Scientia de Anima, ratione medij, & obiecti à poſteriori quoad nos, eſt cæteris certior; at ratione modi procedendi, Mathematica eſt illa certior; & Metaphyſica ratione obiecti nobis noti à priori. Prima pars probatur, quia media demonſtrandi in ſcientia de Anima ſunt operationes animæ, & corporis animati; ſed huiuſmodi operationes nobis ineſſe cognoſcimus per experientiam, qua nihil eſt certius, non ſic autem cognoſcuntur effectus, & operationes aliarum ſcientiarum; ergo ſcientia de Anima, ratione in demonſtrando eſt omnium ſcientiarum certiſſima. Secunda pars eſt manifeſta ex dictis in 1. lib. Poſter. diſput. 2. q. 13. vbi ſatis oſtendimus præſtantiam ſcientiarum Mathematicalium quoad certitudinem, & firmitatem ſuper cæteris, ex modo procedendi; ſiquidem procedunt ex notioribus nobis, ac naturæ ſimul, aliæ verò, vel ex notioribus nobis vt ſcientiæ phyſicæ, vel ex notioribus naturæ tantum vt metaphyſicæ. Tertia pars probatur, quia metaphyſica eſt de ente, vt ens eſt; ſed conceptus entis eſt nobis notior à priori, quam conceptus obiectorum aliarum ſcientiarum; quandoquidem ſicut ille eſt indemonſtrabilis à priori, ita iſti demonſtrari poſſunt; ergo metaphyſica, ratione ſui obiecti à priori nobis noti, eſt certior, non tantum hac ſcientia animaſtica, verùm etiam quacumque naturaliter acquiſita.

Obijcitur primò contra primam concluſionem, quia in libro 8. Phyſicorum, agitur de primo Motore; ſed primus Motor eſt nobilior, ac dignior corpore animato; ergo hæc ſcientia, ratione obiecti, & ab extrinſeco, non eſt dignior, & nobilior ſcientia phyſicali.

Reſp. Maiorem eſſe veram per accidens, & in ordine ad motum, non autem per ſe; & ideò quamuis in ſe, & per ſe conſideratus tribuat dignitatem Metaphyſicæ, non tamen Phyſicæ, cum non ſit eius obiectum per ſe, ſed ſolum per accidens.

Obijcitur ſecundò: Illa ſcientia, quæ eſt nobilis, & honorabilis, non eſt vtilis; ſed hæc ſcientia de Anima eſt vtilis; ergo non eſt nobilis, & honorabilis. Maior patet, quia bonum vtile diſtinguitur à bono nobili, & honorabili ratione finis, ex Ariſtotele 1. Ethicorum cap. 8. Minor eſt eiuſdem in hoc 1. lib. t. 2. ergo &c.

Reſp. Negando maiorem; ſiquidem bonum honeſtum, vtile, ac delectabile in eodem ſubiecto ſimul reperiri poſsũt, vt patet de virtutibus, quæ ſunt bona vtilia, quia conducunt ad felicitatem; Delectabilia, quia afferunt delectationẽ intellectui, & voluntati; Et honeſta, ſiquidem diliguntur etiam propter ſe, Ad probationem dico, eſſe, quidem diuerſa formaliter, ſi adinuicem conſiderentur, non autem ſubiectiuè, quia vt dictum eſt, omnia in eodem ſubiecto, ſecundum tamen actiones diuerſas, inueniri poſſunt: non inconuenit igitur, eamdem ſcientiam eſſe ſimul nobilem, honorabilem, & vtilem.

Obijcitur tertiò contra tertiam concluſionem. Cuius difficillimum eſt accipere fidem, eius non eſt maxima certitudo; ſiquidem difficultas diminuit certitudinem; ſed ſcientia de anima eſt difficillima, vt de ipſa accipiatur fides; ergo nequit eſſe cæteris ſcientijs certior. Minor eſt Philoſophi in t. 4. huius Libri, vbi inquit: *Omniquaque autem, & omnino difficillimorum eſt, accipere aliquam fidem de ipſa*; ergo &c.

Reſp. Minorem, & eius probationem, ex Ariſtotele deſumptam, habere veritatem à priori, & in ſe, non tamen à poſteriori, & quoad nos; quia vt ſic non eſt difficillimum, imò facilius ſumitur de ipſa fides per ſuas operationes, quæ per experientiam manifeſtantur, quam de quauis alia ſcientia, in qua vel proceditur à priori, vel ſi à poſteriori, hoc erit per cognitionem ſenſitiuam, quæ vt plurimum eſt fallibilis. Addo, argumentum probare ſecundã, & tertiã partẽ noſtræ concluſionis de certitudine

titudine obiectiua in ſe, & à priori, ac ex modo procedendi proueniente, neque detrahere primæ parti, quia in ipſa eſt ſermo de certitudine ex parte medij, & obiecti quoad nos cogniti, quæ nullam patitur difficultatem, neque conſequenter diminutionem, vt haud obſcurè oſtendimus in notabilibus.

Vtrum accidentia magnam partem conferant ad cognoſcendum quod quid eſt?

QVÆSTIO II.

HÆc quæſtio mouetur occaſione verborum Ariſtotelis in t. 11. huius primi libri, vbi tradens modum inueſtigandi naturam, quiditatem, & eſſentiam Animæ, dicit, accidentia conferre ſecundum magnam partem ad cognoſcendum ipſum quid eſt; quocirca ſatis expreſsè innuit, per quid eſt, non intellexiſſe ſolam ſubſtantiam, vt nonnulli arbitrati ſunt, ſed quamlibet eſſentiam, & quiditatem, tàm rei ſubſtantialis, quàm accidentalis; & ſimiliter accidentium nomine venire, non ſolùm accidentia communia nouem Prædicamentorum, ſed etiam accidentia propria, vt ſunt paſſiones, & proprietates cuiuslibet rei, ſiuè ſit ſubſtantialis, ſiuè accidentalis, hæc namque omnia aliquo modo conducere poſſunt à poſteriori ad cognitionem ſubſtantiæ, & eſſentiæ cuiuſcumque rei: Vndè vt percipiatur modus huius cognitionis.

Primò notandum eſt, Accidentia conducere ad cognitionem ſubſtantiæ, poſſe dupliciter contingere; vno modo à priori, alio modo à poſteriori. Primo modo, falſa eſt propoſitio; ſiquidem cognitio à priori datur per cauſas; cùm igitur nullum accidens poſſit eſſe cauſa ſubſtantiæ, vel eſſentiæ rerum, vt oſtendimus in 2. Phyſicorum diſp. 5. quæſt. 4 conſequenter dicendum eſt, nec poſſe cauſare earumdem cognitionem; ſiquidem vt res ſe habent ad eſſe, ita ad cognoſci ex Ariſtotele 2. Metaph. tex. 4. Secundò autem modo, vera eſt propoſitio, quandoquidem huiuſmodi cognitio habetur per effectus, vt teſtatur idem Ariſtotelis 1. Poſter. cap. 10. & accidentia, ſiuè communia, ſiuè propria, ſunt ſubſtantiæ, & eſſentiæ effectus, vt ſatis oſtẽdimus in 2. Phyſicorum diſp. 5. q. 4. igitur ex eorumdem cognitione poſſumus deuenire in cognitionem ſubſtantiarum, & eſſentiarum, quarum ſunt effectus.

Secundò notandum eſt ex Doct. ſubt. in 1. d. 3. q. 3. ſub I. & K. accidens commune valere ad cognitionem ſubſtantiæ, poteſt dupliciter intelligi, vno modo loquendo de cognitione diſtincta, alio modo de confuſa: Si ſermo ſit de priori cognitione, nullum accidens poteſt conducere ad cognitionem ſubſtantiæ, alioquin deberet eam continere virtualiter, aut eſſentialiter, vt probat idem Doct. in 1. d. 3. q. 2. ſub C. quod tamen eſt falſũ, quia, vt docet Ariſtoteles 7. Metaph. t. 4. ſubſtantia eſt prior natura, tempore, diffinitione, & cognitione quocumque accidente, igitur nequit illam continere virtualiter, aut eſſentialiter. Si verò agatur de poſteriori cognitione, accidẽs vtique valet ad cognitionem ſubſtantiæ, cum poſſit mouere ſenſum, & poſteà intellectum, ad ſui cognitionem; quo facto, intellectus abſtrahit conceptum entis ab accidente, ipſoque communiorem, quem poſtea diuidens in ſubſtantiam, & accidens, nouit ſubſtantiam, & accidens participare conceptum entis, & conſequenter confusè intelligit quid ſit vtrumque, licèt non ſub propria ratione.

Tertiò notandum eſt, aliquid eſſe cauſam cognitiones alterius, poſſe dupliciter adhuc intelligi, ſcilicet directè, & indirectè. Id eſt directè cauſa cognitionis alicuius obiecti, quod eſt medium demonſtrandi paſſiones de illo, & ſic accidens nequit cauſare cognitionem ſubſtantiæ, alioquin eſſet de eiuſdem diffinitione, cum hæc ſola ſit medium in demonſtratione, vt probauimus in 2. Poſter. diſp. vn. q. 2. ex Ariſtotele 2. Poſter. cap. 17. & in hoc 1. libro de Anima t. 11. Illud verò eſt indirectè cauſa cognitionis alicuius, ex cuius notitia à poſteriori arguitur illius alterius cognitio, & ſic benè accidens conducit ad cognitionem ſub-

ſubſtantię, quippè intellectus aduertens, quod accidens nequit per ſe ſubſiſtere, arguit eſſe ens in alio; hoc autem, cùm non poſſit eſſe aliud accidens, ſaltem vltimatè, quia & illud eſt in alio, infert, illud, in quo ſubiectatur accidens, eſſe ens per ſe, & ſic eſſe ſubſtantiam, in qua ſubſiſtit accidens. En quomodo ſubſtantia dignoſcitur virtute accidentis communis indirectè, & arguitiuè, non verò directè, ac formaliter.

Ex his fit prima concluſio. Nullum accidens, ſiuè commune, ſiuè proprium conferre poteſt ad cognitionem diſtinctam ſubſtantiæ, licèt benè ad confusã, videlicet ſub ratione entis, non à priori, verùm dũtaxat à poſteriori, & arguitiuè. Eſt Scoti, in 1.d.3.q.3. ſub I. & K. Probatur prima pars, quia cognitio diſtincta, & à priori, habetur per cauſã, ex Ariſtotele 1. Poſt. c. 10. Et 1. Phyſic. tex. 1. ſed nullum accidens, ſiuè commune, ſiuè proprium, poteſt cauſare ſubſtantiam; ergo nec cognitionem eius diſtinctam. Conſequentia patet, quia ſicut res ſe habet ad eſſe, ita ad cognoſci, ex 2. Met. t. 4. ergo ſi accidens nequit cauſare ſubſtantiam quoad eſſe, nec cognitionem eius cauſare poterit diſtinctè. Minor ſupponitur probata in 2. Phyſic. diſput. 5. q. 4. & ſic etiam poteſt confirmari, quia cauſa, ſaltem in prioritate naturæ, habet præcedere cauſatum; ſed accidens eſt poſterius natura ſubſtantia, vt docet Ariſtoteles 7. Met. t. 4. ergo accidens nequit cauſare ſubſtantiam in eſſe. Secunda pars probatur: Nam per effectum cognoſcimus cauſam à poſteriori, vt docet idem Ariſtoteles 1. Poſter. cap. 10. ſed accidens eſt effectus ſubſtantiæ, vt probauimus in 2. Phyſic. loco proximè citato; ergo &c. Tertia pars probatur, quia intellectus cognoſcit accidens, vt ens in alio; ſed tale ens debet eſſe ſubſtantia; ergo per tale accidens arguimus ſubſtantiam, cum ſit eius ſubiectum vltimatum.

Secunda concluſio. Per accidentia propria poſſumus, à poſteriori, deuenire in cognitionem ipſius quid eſt, pro eſſentia, vel quiditate accepti. Eſt Ariſtotelis in hoc 1. lib. de Anima t. 11. Probatur, quia per effectus, à poſteriori, & demonſtratione *quia*, cognoſcimus illorum cauſam, vel cauſas, vt probat Ariſtoteles 1. Poſter. cap. 10. at accidentia propria ſunt effectus quiditatis, & eſſentiæ; ergo per horum cognitionem, ducimur in cognitionem eſſentiæ, & quiditatis. Minor patet: Siquidem paſſiones, quæ ſunt accidentia propria, fluunt à principijs quiditatiuis ſubiecti, vt riſibile ab animali, & rationali. Confirmatur: Nam cùm ignoratur differentia eſſentialis alicuius rei, eam ſupplere ſolemus per paſſiones, à poſteriori nobis notas, vt patet de ſpeciebus animalium; dicimus enim equum eſſe animal hinnibile, leonem eſſe animal rugibile, & tamen hinnibilitas, & rugibilitas ſunt paſſiones horum animalium; ſed non benè manifeſtaretur eſſentia equi, & leonis, ſi per huiuſmodi paſſiones non ſuppleretur differentiæ ſpecificæ, & eſſentiales huius, & illius; ergo ſignum eſt, quod accidentia propria conducunt intellectum ad cognoſcendas eſſentias, & quiditates, à quibus fluunt, & emanant.

Obijcitur primò contra primam concluſionem: Si ſubſtantia cognoſceretur aliquo pacto per accidentia, ſequeretur ignotum ſciri per ignotum; ſed conſequens eſt falſum; ergo & antecedens. Sequela maioris probatur, quia accidentia ante cognitionem ſubſtantiæ ſunt ignota; ſed per te cognoſcitur ſubſtantia per accidentia; ergo per ignotum ſciretur ignotum. Maior huius ſyllogiſmi patet, quia accidentia diffiniuntur per ſubſtantiam; ergo ante cognitionem eius ſunt ignota.

Reſp. Negando ſequelam maioris; ad probationem dico, maiorem eſſe veram de cognitione completa, non verò de incompleta, quia ſic primò cognoſcuntur accidentia, deindè per illa cognoſcitur imperfectè ſubſtantia, & tandem per ſubſtantiam completè, quietatiuèque cognoſcuntur etiam accidentia.

Dices: ergo idem eſſet notius, & ignotius. Probatur illatum, nam accidentia eſſent quidem notiora ſubſtantia, cum per illa dignoſcitur ſubſtantia; & eſſent poſtea ignotiora, dum per ſubſtantiam

diffiniuntur, ac cognoſcuntur: Similiter etiam ſubſtantia eſſet notior accidentibus, cum per illam cognoſcerentur; & eſſet ignotior, cum & ipſa per accidentia pateſieret; atqui idem eſſe notius, & ignotius eſſet contra Ariſtotelem in 1. Poſter. cap. 3. vbi damnat circulum in demonſtrationibus, aſſertum ab Antiquis; ergo &c.

Reſp. Nullũ fore inconueniens, idem poſſe eſſe notius, & ignotius in diuerſo genere, hoc eſt à priori, & à poſteriori, immò hoc ſæpius contingit, dum per effectus probatur cauſa, & econuerſò per cauſam demonſtrantur effectus, quia in priori diſcurſu, effectus ſunt nobis notiores ſua cauſa, & in poſteriori cauſa eſt notior naturæ, ſeu in ſe, ſuis effectus, effectus verò ignotiores in ſe ſua cauſa. Ad propoſitum dico, non inconuenire, accidentia eſſe notiora ſubſtantia quoad nos, ſubſtantiam verò eſſe notiorem accidentibus in ſe, & in cognitione diſtincta, ſeu à priori. Neque hoc admittere eſt contra Philoſophum in citato loco, quia ibi ſolùm damnat circulum in demonſtrationibus eiuſdem generis; non verò regreſſum, qui fit, tranſeundo à demonſtratione *quia* ad *propter quid*, & econuerſò, vt oſtendimus cum eodem Ariſtotele in 1. lib. Poſter. in quæſtione illa de Regreſſu.

Obijcitur ſecundò: Magis diſtat accidens a ſubſtantia, quàm vna ſubſtantia ab alia; ſed vna ſubſtantia nequit notificari per aliam; ergo multò minus poterit notificari per accidens. Maior patet, quia ſubſtantia, & accidens ſunt primò diuerſa ſubiectiuè, cum in nullo genere conueniant; at duæ ſubſtantiæ ſubiectiuè conueniunt in eodem genere. Minor probatur exemplis: Nam homo notificari nequit per leonem, equum, aut aſinum; ergo vna ſubſtantia non poteſt dignoſci per aliam, multò minus poterit per accidentia.

Reſp. Maiorem eſſe veram entitatiuè, non tamen proportionaliter, quia paſſio magis proportionatur ſubſtantiæ à qua fluit, quam altera ſubſtantia; ſimiliter accidens magis proportionatur ſubiecto, cui inhæret, quàm aliud ſubiectum; ſiquidem vna ſubſtantia nequit alteri proportionari, niſi contineat illam virtualiter; modò ad hoc, vt vnum ſit ratio cognoſcendi aliud, non requiritur conuenientia entitatiua, & ſubiectiua, ſed ſufficit proportionalis, & dependentiæ cauſalitatis vnius ab alio; cùm igitur accidens dependeat à ſubſtantia in ordine cauſalitatis, & non vna ſubſtantia ab alia, vt putà homo à leone, non eſt mirũ, quod ſubſtantia notificetur à poſteriori per ſua accidẽtia, & non vna ſubſtantia diſparata per aliam.

Obijcitur tertiò contra ſecundam concluſionẽ, quia nullum imperfectius poteſt notificare perfectius; ſed paſſiones, & quæcumque accidentia propria ſunt imperfectiora ſuis quiditatibus, & eſſentijs; ergo iſtæ non poterunt notificari per illa. Maior patet, quia ſicut ſe habet res ad eſſe, ita ad cognoſci, ex Ariſtotele 2. Met. t. 4. ergo imperfectius in eſſe non poterit notificare perfectius. Minor etiam eſt clara, quia effectus eſt imperfectior cauſa; at accidẽtia propria ſunt effectus quiditatum, & eſſentiarum, cum fluant ab illis; ergo &c.

Reſp. Maiorem eſſe veram in cognitione diſtincta, & à priori; falſam verò in cognitione confuſa, & à poſteriori; immò pro ſtatu iſto imperfecto, in quo anima eſt coniuncta corpori, & intellectus alligatus ſenſibus, in cognitione procedimus ab imperfectiori ad perfectius, & à notioribus nobis ad notiora naturæ, vt teſtatur Ariſt. in 1. Phyſ. t. 2. & de Senſu, & Senſili, ac alibi; modò quamuis accidentia propria ſint imperfectiora ſuis quiditatibus, non eſt inconueniens per illa notificari quiditates, & eſſentias confuſè, & à poſteriori.

Vtrum verum ſit, Phyſicum diffinire per materiam, & Dialecticum per formam, vt dicit Ariſtoteles in tex. XVI.

QVÆSTIO III.

Ratio dubitandi eſt, quia cum Ariſtoteles docuerit in 7. Met. tex. 43. quamli-

quamlibet bonam diffinitionem conſtare ex genere, quod habet rationem materiæ; & differentia, quæ habet ratioñ formæ, non poterit dici, quod detur aliqua diffinitio, vel per materiam tantũ, vel per formam tantùm, quin cogamur etiam fateri, aut huiuſmodi diffinitiones non eſſe bonus, aut per eas non explicari totam eſſentiam diffiniti; quandoquidem nec materia ſola, nec forma ſola dicit totam eſſentiam diffiniti, ſed vtraque ſimul: quare diſſidium eſt inter Doctores, quid intellexerit Ariſtoteles, cùm dixit, Phyſicum diffinire per materiam, Dialecticum verò per formam, vt videri licet apud Ruuium in 1 lib. de Anima cap. 1. q. vn. & Merinerum ibidem q. 4. vnde pro reſolutione, ac intelligentia totius difficultatis, cæteris omiſſis,

Primò notandum eſt, materiam eſſe triplicem, nimirum partis, totius, & in qua. Materia partis eſt altera pars compoſiti, quæ diffinitur ab Ariſtotele 1. Phyſic. per eſſe ſubiectum vnicuique primum rei generabili, & corruptibili, ex quo aliquid fit cum inſit, & per hanc diffinit Phyſicus. Materia totius, ſecundum Scotum in 2. diſt. 3. q. 6. ſub H. eſt quæ conſtituit indiuiduum in eſſe ſubijcibili præciſè, & vltimatè, vt Petreitas, Pauleitas, &c. & per ipſam nullus diffinit, cùm pro ſtatu iſto ſit ignota ſecundum ſe, & ſolum cognoſcatur per ordinem ad compoſitum indiuiduale, quod conſtituit cum natura communi. Materia verò in *qua* eſt illa, in qua recipitur accidens, tamquam in ſubiecto, & vocatur ſubiectum accidentium, & licet ex eis non poſſit fieri vnum per ſe, attamen per ipſam diffinit Philoſophus; nam operationes diffiniuntur per potentias, quæ cum ſint ſubſtantiæ, tenent locum ſubiecti, & materiei in qua. Materia autem partis adhuc eſt duplex, ſcilicet phyſica, de qua agit Phyſicus in 1. Phyſicorum tex. 82. & metaphyſica, nempè genus, quod reſpectu differentiarum ſe habet veluti materia reſpectu formarum; ſiquidem indifferenter illas reſpicit, ſicut materia phyſica ſuas formas, & per hanc diffinit Metaphyſicus, & Logicus, non autem Phyſicus.

Secundò notandum eſt, Phyſicum vti materia partis poſſe dupliciter intelligi, vno modo præciſè, alio modo coniuncta cum forma. Priori modo nullus artifex vtitur ea: Tum primò, quia ſecundum ſe eſt ignota: Tum ſecundò, quia ſecundum aliquos, non eſt de quiditate compoſiti: Tum tertiò, quia quamuis ſit de eius quiditate, attamen non dicit quiditatem totalem, ſed ſolùm partialem: at poſteriori modo Phyſicus vtitur ea, ſimul cum forma, cum omnes diffinitiones phyſicæ conſtent ex materia, & forma; ſiquidem homo phyſicè eſt quid compoſitum ex anima, & corpore; anima namque eſt forma, & corpus materia, ſaltem ſecunda.

Tertiò notandum eſt, Dialecticam dupliciter conſiderari poſſe, vel vt docentem, vel vt vtentem. Primo modo deffinit tantum ſecundas intentiones, de quibus per ſe agit; at ſecundò modo diffinit res mathematicas, metaphyſicas, & naturales, cum illas per accidens conſideret: Diuerſimodè tamen diffiniuntur res naturales à Logico, & à Phyſico; nam Logicus diffinit illas ſecundum formam, hoc eſt, abſtractas, vel vniuerſales; Phyſicus verò vt immiſtas materiæ, vt ſi Logicus diffiniret paſſionem iræ, diceret, eſſe appetitum recontriſtationis, ſeu vindictæ, vbi vindicta habet locum formæ ſeparatæ à materia, cum nulla nominetur, in qua ſit; Phyſicus ſubiungeret, eſſe feruorem, ſeu motum ebulitionis ſanguinis circa cor, vbi cor exprimit materiam, in qua fit huiuſmodi motus.

Quartò notandum eſt, Formam eſſe triplicem, ſcilicet, partis, totius, & acceptam pro prædicato eſſentiali. Forma partis eſt, quæ cum alio, ideſt cum materia, conſtituit compoſitum, vt anima reſpectu hominis, & hæc eſt duplex, ſcilicet phyſica, vt anima reſpectu corporis animati; & metaphyſica, quæ cum genere conſtituit totum metaphyſicum, nempè ſpeciem, & hæc eſt differentia eſſentialis. Phyſica adhuc eſt duplex, nimirum ſubſtantialis, quæ cũ materia conſtituit vnum per ſe, vt forma corpo-

corporis, vel anima; & accidentalis, quæ cum ſubiecto facit vnum per accidens, vt albedo, nigredo. Forma totius ſecundum Scotum in 2. d. 3. q. 6. H. eſt, quæ conſtituit aliquid in eſſe prædicabili, vt quiditas hominis conſtituit ipſum in eſſe prædicabili de ſuis inferioribus. Forma verò accepta pro prædicato eſſentiali, & quodlibet ſuperiùs in recta linea prædicamentali in ordine ad inferiùs, vt animal reſpectu animalium, viuens reſpectu animalis, & plantæ, dicuntur illorum formæ, quia ſunt prędicata, & inferiora, ſubiecta; vndè ſicut omne, quod ſubijcitur alicui, habet rationem materiæ, cuius eſſe eſt eſſe ſubiectum, vt docet Ariſtoteles 1. Phyſic. tex. 82. ita omne, quod prædicatur, habebit rationem formæ. Ex his infertur, quod omnis diffinitio, quę datur per formam partis phyſicam, ſiuè ſubſtantialem, ſiuè accidentalem, cenſenda eſt Phyſica, & nō Logica; quandoquidem datur per materiam, aut primam, aut ſecundam, cui ſemper eſt coniuncta forma phyſica, & omnis diffinitio, quæ datur per genus, & differentiam, aut per formam acceptam pro prædicato eſſentiali, iudicanda eſt Logica, quia quamuis genus, reſpectu differentiæ, habeat rationem materiæ Metaphyſicæ, tamen eſt etiam forma, accepta pro prædicato eſſentiali.

Ex his fit prima concluſio. Phyſicus ſolus diffinit per materiam partis, ſed non præciſè, quia etiam per formam partis phyſicam, ſiuè ſubſtantialem, ſiuè accidentalem. Probatur prima pars, quia quicumque abſtrahit à materia, ſicut eſt Mathematicus, & Metaphyſicus, non diffinit per materiam; quicumque verò non abſtrahit à materia, diffinit per eam, ex Ariſtotele in hoc 1. libro de Anima t. 17. ſed ſolus Phyſicus non abſtrahit à materia, nimirum partis, ex eodem 6. Met. cap. 1. ergo ſolus Phyſicus diffinit per materiam partis. Probatur ſecunda pars, quia omnis bona diffinitio debet explicare totam eſſentiam diffiniti, ſi fuerit eſſentialis; ſed ſola materia non9 qicit totam eſſentiam compoſiti phyſici; quidem conſtat ex materia, & forma phyſica; ergo ſi diffinitio phyſica erit eſſentialis, debebit dari non tantum per materiam, verùm etiam per formam phyſicam partis.

Secunda concluſio. Phyſicus etiam diffinit per materiam in qua, ſed non ſolus. Probatur prima pars, quia materia in qua eſt ſubiectum accidentium ex 1. not. ſed accidentia, ſaltem quietatiuè, & per additamentum, diffiniuntur per ſubiectum, à quo dependent in eſſe, & in fieri; ergo Phyſicus conſiderans accidētia materialia, diffinit illa per materiam in qua. Secunda pars probatur, quia etiam Metaphyſicus, & Logicus conſiderant naturas accidentium in ordine ad ſubiectum; ſiquidem accidentia ſunt entia, quia taliter entis, ideſt, quia adhęrent, ſaltem aptitudinaliter, ſubſtantiæ ſecundum Ariſtotelem 7. Met. t. c. 2. & 8. Met. t. 12. vbi dicit, accidentia non habere materiā ex qua, ſeu partis, ſed tantum materiam in qua, hoc eſt, ſubiectum; ergo cum illa diffiniunt, illorum diffinitiones, erunt per materiam in qua, ſeu per ſubiectum.

Tertia concluſio. Dialecticus, vt docens, non diffinit per materiam partis, aut formam phyſicam, ſed benè per metaphyſicam. Probatur prima pars, quia Dialecticus, vt docens, conſiderat tantùm ſecundas intentiones, vt probatum eſt in Logica; ſed ſecundæ intentiones, cum ſint entia rationis, fabricata per operationem intellectus collatiuam, vt diximus in noſtro Tract. ſecund. Intentionum, & in Vniuerſalibus, carent materia partis, & forma phyſica; ergo &c. Secunda pars probatur, quia diffinitio dialectica, vt docens, eſt bona, cum habeat omnes cōditiones requiſitas ad bonam diffinitionem; ſed bona diffinitio datur per genus, & differentiam, quæ ſunt formæ metaphyſicæ, altera partis, & altera ſumpta pro prædicato eſſentiali, ex tertia conditione, & ex 4. not. ergo Dialecticus, vt docens, diffinit per formam metaphyſicam.

Quarta concluſio. Dialecticus, vt vtens, diffinit per formam, ſiuè phyſicam, ſiuè metaphyſicam. Probatur, quia Dialecticus, vt vtens, vtitur diffinitionibus

bus aliarum ſcientiarum; ſed aliqua ſcientia diffinit per formam phyſicam, vt Naturalis, & alia per metaphyſicam, vt prima Philoſophia; ergo Dialectica, vt vtens, diffinit etiam per formam phyſicam, & metaphyſicam.

Ex his infertur, tamquam corollariũ, quod Ariſtoteles, cum dixit, Phyſicum diffinire per materiam; Dialecticum verò per formam, noluit excludere à diffinitione phyſica formam phyſicam, cum detur ſemper coniuncta materiæ, neque à diffinitione dialectica metaphyſicam materiam, cum bona diffinitio Logica conſtet ex genere, & differentia; ſed ſolùm fateri voluit, quod ſicut diffinitio dialectica datur per partes abſtractas à materia phyſica, ita diffinitio phyſica, vt ſit differens à dialectica, exigit ſemper alteram partem, quæ ſit materia phyſica, ſiuè ex qua, ſiuè in qua; & hanc puto eſſe germanã intelligentiã illius textus XVI. quicquid dixerint alij.

Obijcitur tamen contra primam concluſionem, quia per ignotum nihil diffiniri poteſt; ſed materia partis eſt ſecundum ſe ignota, & tantum cognoſcitur per analogiam ad formas tranſmutabiles, ex Ariſtotele I. Phyſicorum tex. 69. ergo Phyſicus nequit diffinire per materiam partis. Maior patet, quia diffinitio datur cauſa innoteſcendi.

Reſp. Maiorem eſſe veram, ſi fuerit ſimpliciter ignotum, & quoad primam, & ſecundam motionem ſenſus, & intellectus, itaut nullo modo poſſit cadere ſub ſenſu, nec immediatè, nec mediatè, nec arguitiuè, quia tale, cum non ſit ſcibile, conſequenter nec erit diffinibile, nec pars diffinitionis, falſam tamen ſi aliquo modo eſt cognoſcibile, ſaltem arguitiuè; modò licet materia partis ſit ignota quoad primam motionem, quia immediatè non cadit ſub ſenſu, eſt tamen nota quoad ſecundam motionem; ex eo namque, quod videmus formas adinuicem tranſmutari, arguimus ibi adeſſe ſubiectum tranſmutationis, quod eſt materia prima, ſeu partis, vt diffinitur ab Ariſtotele I. Phyſ. t. 82.

Obijcitur ſecundò: Si diffinitio phyſica daretur per materiam, ſequeretur huiuſmodi diffinitionẽ eſſe per additamentum, ſed hoc eſt contra Ariſtotelem 7. Metaph. t. 16. & 19. vbi dicit ſubſtantias naturales non diffiniri ex additione, ſicut accidentia; ergo potius dicendum eſt, diffinitionem phyſicam non dari per materiam. Sequela maioris probatur, quia materia ſenſibilis eſt ita ſenſibilis per accidentia, & econuersò accidentia per materiam ſenſibilem; ergo ſicut accidentia diffiniuntur per materiam ſenſibilem ex additamento, ita ſubſtantia ſenſibilis per accidentia diffinirentur ex additamento, & ſic diffinitiones phyſicæ eſſent per additamentum, & non quiditatiuæ puræ, contra Ariſtotelem in citato loco.

Reſponſionem huius obiectionis quære in calce huius primi Libri.

Obijcitur tertiò contra tertiam concluſionem, quia Logicus diffinit orationem, propoſitionem, & demonſtrationem; ſed huiuſmodi diffinit etiam per materiam, ex Ariſtotele I. Periermenias, & I. Phyſicorum; ergo &c.

Reſp. Minorem eſſe veram, accipiendo materiam pro parte integrali, non pro materia partis, & phyſica.

Obijcitur quartò, quia diffinitio vana non eſt bona; ſed diffinitio dialectica eſt vana, ex Ariſtotele in hoc I. libro ad t. II. ergo non eſt bona; igitur diffinitio dialectica non eſt per formam. Conſequentia probatur, quia diffinitio per formam eſt vera, cum forma habeat magis rationem veri, quam materia.

Reſp. Minorem eſſe veram de diffinitione dialectica, ſumpta pro Topica; ſiquidem iſta, cum procedit ex probabilibus, & non ex neceſſarijs, nequit eſſe medium demonſtrandi paſſiones de ſuo ſubiecto, & hac de cauſa dicitur vana, quia non attingit intentum, demonſtrando eſſentiam ſubiecti, ad cuius finem erat aſſumpta.

De Anima natura, ac eſſentia ſecundum Antiquorum.

SVMMA II.

Iſta Summa, quæ continet tantum vnicum capitulum diuitur ab Ariſtotele

tele in tres partes, in quarum prima recitat opiniones Antiquorum indagantium animæ naturam, & eſſentiam per viam motus: In ſecunda recenſet illorum ſententias, qui eam inueſtigabant per ſenſum, & cognitionem: In tertia denique narrat eorum placita, qui illam quærebant ex parte vtriuſque.

Antequam tamen recitet huiuſmodi opiniones, ſupponit in tex. 19. duo illorum fundamenta, quorum primum eſt: Animata ab inanimatis differunt per motum, & ſenſum, & probat hoc aſſertum, quia diſtinctio aliquorum deſumitur ex proprijs operationibus, ac differentijs; ſed animata habent motum, & ſenſum, quibus carent inanimata; ergo abinuicem differunt per motum, & ſenſum, ſeu cognitionem ſenſitiuam.

Secundum fundamentum: Non contingit aliquid mouere, niſi moueatur, quia nil mouet niſi applicetur virtus eius mobili; ſed talis applicatio fit per motum, vel eſt ipſe motus; ergo non contingit aliquid mouere, niſi moueatur.

His præmiſſis in t. 20. ponit quatuor opiniones inueſtigare conantium naturam animæ per viam motus, & prima eſt Democriti dicentis, animam eſſe ignem, vel calorem igneum, compoſitum ex infinitis athomis, ſeu indiuiſibilibus figuræ rotundæ, exiſtentibus in aere, & probat eam, quia illa, quæ maximè mouent, & mouentur ſunt figuræ rotundæ; ſiquidem talis eſt magis apta ad motum; ſed anima mouet omnia animalia, & ſimul mouetur ad eorum motum; ergo &c.

Secunda opinio in t. 21. eſt Leucippi, qui poſuit, ſicut Democritus, animam componi ex athomis ſphæricæ figuræ, ſed non conceſſit illã eſſe naturæ igneæ. Probat ſuam ſententiam, dupliciter, primò, quia ſphærica figura eſt magis apta ad motum; ſed anima mouet animalia, & mouetur; ergo &c. Secundò, quia per quod continuatur vita, eſt anima; ſed per aſpirationem, & reſpirationem talium athomorum continuatur vita, vt patet; ergo &c.

Tertia opinio, quæ ponitur in tex. 22. eſt quorumdam Pithagoræorum, ponẽtium, non ſolùm animam eſſe ex athomis cum Democrito, & Leucippo, ſed etiam eam eſſe virtutem motiuam talium athomorum, & ratio ſua erat, quia tales athomi non videntur à ſe moueri; ſed anima à ſe mouetur; ergo &c.

Quarta opinio fuit Anaxagoræ dicẽtis, in t. 23. & 24. animam eſſe mentem ſe mouentem; in hoc tamen erat dubius; quandoquidem interdum dicebat, animam eſſe idem cum ſenſu, & conſequenter conabatur dicere, intellectum eſſe in brutis, aliquando verò oppoſitum admittebat. Secundum prius deliramentum conueniebat cum Democrito, qui & ipſe ponebat intellectum eſſe idem cum ſenſu; ſecundum verò poſterius, aſſerebat intellectum eſſe cauſam boni, & mali, virtutis, & vitij, ſicque videbatur illum à ſenſu diuidere, cum ſenſus nec ſit cauſa boni, nec mali.

Ex his concludit conuenientiam harum opinionum in hoc, quod omnes, qui poſuerũt animam indagari per motum, aſſeruerunt etiam animam ſe maximè mouentem.

Quoad ſecundam partem in tex. 25. incipit narrare opiniones illorum, qui inueſtigarunt animæ eſſentiam, & naturam per cognitionem: Et ſupponit tria. Primum, quod omne id, quod cognoſcitur, per ſuum ſimile cognoſcitur; cognitio enim eſt ſimilitudo obiecti, & fit per aſſimilationem. Secundum, quod qui poſuerunt vnum principium rerum naturalium, poſuerunt ſimilitor animam conſtare ex illo tantum principio; qui verò plura, ex pluribus. Tertium, quod qui poſuerunt animam eſſe ex pluribus principijs, adhuc erant adinuicem diſcordes; nam aliqui, vt ſectatores Empedoclis, dixerunt animam conſtare ex omnibus elementis; quidam verò, vt Platonici, tantum ex numeris.

Ex his ponitur opinio Platonis dicentis primò, animam componi ex partibili, & impartibili. Secundò componi ex idæis effectiuè. Tertiò eam componi ex numoris formaliter. Et quartò omnia alia ex idæis, ac numeris componi. Primũ probatur, quia quicquid cogno-

ſcitur,

Digitized by Google

ſcitur, ex primo ſuppoſito; ſed anima cognoſcitur partibile, & impartibili; ergo debet fieri ex illis. Secundum probatur, quia hæ inferiores animę fiunt ex propria idea; ergo & anima in communi. Tertium probatur: Nam omnia, quæ fiunt ex vnitate, quæ eſt idea puncti, & ex dualitate lineæ, et ex trinitate ſuperficiei, & ex quaternitate corporis fiunt; ſed omnia talia ſunt numeri; ergo &c. Quartum probatur, quia cognitio fit per ſimile; ſed anima cognoſcit hominem; ergo eſt ſimilis homini, & omnibus, quę cognoſcit; ſed omnia numeris conſtant; ergo & anima, ſicut cætera, fieri debet ex numeris, & ideis.

Quoad tertiam partem in t.28. ſubiũgit opiniones eorum, qui iudagabant animæ naturam, ex motu, & ſenſu ſimul, & prius ſupponit duo. Alterum, quod anima eſt mouens, & eſt numerus: mouens quidem, in quantum per eam omnia mouentur; numerus verò, in quantum omnia cognoſcit. Alterum, quod ſupponit eſt, quod quidam dixerunt, animam componi ex principijs corruptibilibus, & ex elementis, vt Empedocles: quidam ex incorruptibilibus, vt Plato ex ideis. Iterùm quidam dixerũt animam fieri ex pluribus principijs, vt Empedocles; quidam ex vno tantum vt Thales.

His ſuppoſitis narrat octo opiniones, quarum prima eſt quorumdam Antiquorum, quos ſecutus eſt Democritus, dicentium, animam eſſe ignem, nam talis ratione ſuæ ſubtilitatis eſt maximè motiuus, & ratione ſimplicitatis cognoſcitiuus.

Secunda opinio fuit Anaxagoræ in t. 30. & 31. dicentis, in aliquibus locis animam ſenſitiuam eſſe eamdem cum intellectiua, in aliquibus verò oppoſitum attribuebat tantùm animæ cognitionẽ, ex ſui natura, & motionem, quatenus eſt aliorum principium.

Tertia fuit Thaletis Mileſij in t.32. dicentis eſſe virtutem motiuam, vnde etiã in magnete poſuit animam, ex eo quod videbatur per eam ferrum moueri.

Quarta fuit Diogenis, & aliorum, qui putabant animam eſſe aerem; nam aer, in quantum eſt principium omnium omnia cognoſcit, quatenus verò eſt ſubtiliſſimus, omnia mouet, & hi ſunt effectus animæ; ergo anima eſt aer.

Quinta fuit Heracliti dicentis, animam eſſe vaporem, nam vapor cum ſit medius inter aerem, & aquam, nulli eſt continuus; & ſic eſt maximè motiuus, & cognoſcitiuus, quæ conueniunt animæ.

Sexta opinio fuit Alcmæonis ponentis, animam eſſe de natura Cœlorum, atque adeò immortalem, quia ſemper mouetur, ſicut Cœli, & quia aſſimilabatur ratione immortalitatis rebus perpetuis, vt ſunt Dij, erat omnium cognoſcitiua.

Septima opinio fuit Hipponis, aſſerentis animam eſſe aquam, nam principium omnium animalium eſt maximè humidum, ex eo, quod anima ſit humida; ſed aqua eſt maximè humida; ergo anima eſt aqua.

Octaua tamdem fuit Critiæ, qui dicebat animam eſſe ſanguinem, ex eo quod ſentire, quod eſt proprium animæ, eſt poſitum in ſanguine; ſiquidem ea, quæ ſanguine carent, vt ſunt oſſa, vngues, pili, &c. ſicut carent ſenſu, & ſanguine, ita & anima.

Ex his cõcludit Ariſtoteles, quod omnia elementa, præter terram ſolam, habuerent ſuos aſſertores, nam alij dixerunt animam eſſe ignem, alij aerem, alij aquam, nullus verò terram per ſe, ſed tantum cum alijs iunctam, ſicut Empedocles, cum putauerit, animam conſtare ex omnibus elementis.

In t. 33. vſque ad 36. excluſiuè epilogat omnium Antiquorum ſententias, dicẽs, quod omnes inquirebant animæ ſubſtantiam ex triplici capite, nempè ex motu, ſenſu, ſiuè cognitione, & incorporeo, ſeu ex ſubtilitate, quæ eſt ſimpliciter neceſſaria ad motum; & cum omnes dicerent animam eſſe principium, conſequenter videbantur diffinire animam per eſſe principium motus, & cognitionis omnium rerum.

De

De confutationibus opinionum Antiquorum.

SVMMA III.

HÆc tertia Summa, in qua examinantur Antiquotum opiniones de natura, & eſſentia animæ, diuiditur in quinque capitula. In primo reprobat opiniones illorum, qui dicebant, animam moueri. In ſecundo reprehendit eos, qui aſſerebant, animam eſſe harmoniam. In tertio diluit obiectiones ſuadentes animam moueri. In quarto cõfutat opiniones illorum, qui autumnabant animam componi ex elementis. In quinto tandem ſoluit quaſdam dubitationes de Animæ vnitate, & incompartibilitate.

Quoad primum capitulum, primò ad euertenda illa tria fundamenta, nempè animam diffiniri per motum; animam per ſe moueri; & omne, quod mouet, etiam moueri, ponit duas concluſiones, quarum prima eſt iſta. Falſum eſt, omne, quod mouet, per ſe moueri, & probat illam ex dictis 7. & 8. Phyſicorum, in mouentibus, & motis non eſt procedendum in infinitum, ſed deueniendum eſt ad mouens immobile; ergo falſum eſt, omne quod mouet, moueri. Deindè, primus motor mouet, & non mouetur; ſiquidem quod mouet eſt in actu, vt dixit 3. Phyſic. tex. 18. quod mouetur verò eſt in potentia ex eodem; at primus motor, cum ſit actus puriſſimus, numquam eſt in potentia ex 12. Met. tex. 49. igitur primus motor eſt immobilis; ergo falſum eſt, omne quod mouet ab alio moueri, vel à ſe.

Secunda concluſio, quæ ponitur in t. 37. talis eſt: Impoſſibile eſt, animam per ſe moueri. Sed antequam eam probet, ſupponit vnam diſtinctionem, nimirum aliquid moueri dupliciter contingit, ſcilicet per ſe, & per accidens, ſeu per alterum. Illud mouetur per ſe, quod mouetur motu in ipſo exiſtente; illud verò mouetur per alterum, quod mouetur ad motum alterius, quod per ſe mouetur, vt patet de nauta exiſtente in naui; ſiquidem mouetur ad motum nauis, quæ per ſe mouetur; nam motus nautæ proprius, & per ſe, eſt ambulatio, motio pedum, &c. at dum eſt in naui, mouetur ad motum eiuſdem, & non ambulat, immò ſedens moueri poteſt; ad propoſitum dicit, quod concluſio intelligẽda eſt de motu per ſe: Quam probat ſex rationibus, & prima ponitur in tex. 38. formaturque ſic: Si anima per ſe moueretur, ſequeretur animam eſſe per ſe in loco; ſed conſequens eſt falſum; ergo &c. Minor patet, quia omne, quod eſt in loco per ſe, habet dimenſiones, & eſt diuiſibile, ex 4. Phyſic. t. 28. & 35. at anima caret dimenſionibus, cum non ſit corporea, ſed actus corporis, vt videbimus in 2. lib. t. 6. Sequela maioris probatur, quia omne quod per ſe mouetur, aut localiter, aut alteratione, aut augmentatione, aut diminutione, ſemper eſt in loco; at anima, ſi per ſe mouetur, aliquo prædictorum motuum deberet moueri; ergo ſi anima per ſe moueretur, neceſſariò deberet eſſe in loco, quod eſt falſum. Minor eſt nota, quia omnes motus per ſe continentur ſub aliquo illorum 5. Phyſic. t. 18. ergo &c.

Secunda ratio ponitur in t. 40. & ſic formatur: Si anima moueretur per ſe, aut naturaliter, aut violenter moueretur, & quieſceret; ſiquidem omnis motus, & quies per ſe, aut eſt naturalis, aut violentus, vel violenta; ſed nullum iſtorum eſt dicendum; ergo &c. Minor probatur, quod per ſe naturaliter mouetur, poteſt etiam per ſe naturaliter quieſcere, & quod poteſt naturaliter quieſcere, & violenter quieſcere poterit; at non videtur, inquit, quonam pacto iſta poſſint conuenire animæ; ergo dicendum eſt animam non poſſe per ſe moueri.

Tertia ratio ponitur in eodem textu: Si anima per ſe moueri poſſet, aut ſurſum, & ſic eſſet ignis; aut deorſum, & ſic eſſet terra; vel ad media loca, & ſic eſſet aer, vel aqua; ſed anima non eſt aliquod elementum, vt demonſtrabit inferiùs, ergo &c.

Quarta ratio eſt in t. 41. & conficitur hoc modo: Si corpus mouetur, quia mouetur anima, rationabile erit dicere,

quod

quod illis motibus mouetur corpus, quibus ipſa mouetur; & econuersò, ipſam moueri motibus corporis; ſed corpus mouetur localiter, vel ſecundum totũ, vel ſecundum partem; ergo & anima ſic mouebitur; ſed hoc eſt valdè abſurdum, quia tunc ſequeretur, quod ſicut corpus poteſt deſerere vnum locum, & in eumdem iterùm reuerti, ita & anima poterit deſerere corpus, quod eſt eius locus proprius ſecundum Antiquos, & in idem redire naturaliter, & ſic mortua animalia reſurgere poterunt naturaliter, quod nullus concederet.

Quinta ratio ſtatuitur in t. 42. tali pacto: Si anima per ſe mouetur, & ſecundum ſubſtantiam ſuam, ſequitur animã ſecundum ſe eſſe mobilem; ergo non indiget moueri per aliud, & ab alio; ſed experimur animam moueri à ſenſibilibus in ſentiendo, & ab appetibilibus in appetendo; ergò anima non mouetur per ſe. Maior probatur: Quod ineſt alicui ſecundum ſe, non eſt neceſſarium quod inſit ei per alterum, niſi fortè per accidens; ergo ſi moueri ſecundum ſe ineſt animę, nullo modo poterit ſibi ineſſe per aliud, quod tamen eſt falſum, vt probatum eſt in minori; ergo potius dicendum eſt, animam non per ſe moueri.

Sexta ratio ponitur in t. 43. Si anima ſecundum ſe mouetur à ſeipſa, ſequitur animam ſecundum ſubſtantiam diſtare à ſeipſa; ſed hoc eſt abſurdum, vt de ſe patet; ergo anima non mouetur à ſeipſa ſecundum ſeipſam. Sequela maioris probatur, quia omne, quod mouetur, diſtat ab eo, à quo, & ſecundum quod mouetur; ſiquidem ſi mouetur à quantitate, vel alio accidente, diſtat ab illis, nam inter mouens, & mobile debet eſſe diſtantia, vt probauit in 7. & 8. Phyſicorum.

Profligatis opinionibus Antiquorum, indagantium animæ ſubſtantiam per viam motus in vniuerſali, nunc deſcendit ad ſingulas opiniones in particulari, & primò arguit dupliciter cõtra Democritum aſſerentem in t. 44. animal moueri per animam, ſicut ipſa mouetur, & primò ſic, quia animal aliquando mouetur, & aliquando quieſcit, vt eſt notum per experientiam; ſed anima nequit aliquando mouere, & aliquando cauſare quietem in animali; ergo falſum eſt animal moueri ad motum animæ. Minor probatur, quia ex Democrito, anima componitur ex athomis; Sic aut per eos facit animal cõtinuè moueri, aut continuè quieſcere; ſed neutrum eſt dicendum; ergo &c. Minor probatur: Non poteſt dici primum, quia animal numquam quieſceret, & ſemper moueretur; neque ſecundum, quia numquam moueretur, ſed ſemper quieſceret, quod eſt contra ſuppoſitum in maiori; aut ergo dicẽdum eſt animam componi ex athomis continuè mouentibus, & quieſcentibus, aut animam non mouere animal, ſeu corpus in quo eſt, ſicut ipſa mouetur. Secundò arguit contra eumdem, quia anima mouet motu, quo non mouetur corpus; ergo falsũ eſt corpus moueri iuxta motum animæ. Antecedens probatur, quia anima mouet localiter corpus intelligendo, & volendo; ſed intelligere, & velle, cùm ſint de perfectione animæ, ſunt alterius rationis à motu corporis; ſiquidem hic dicit imperfectionem in corpore, cum ſit actus imperfectus mobilis, vt dixit in 3. Phyſicorum t. 15. ergo anima mouet motu, quo non mouetur corpus.

In t. 45. vſque ad t. 50. arguit contra opinionem Platonis, qui & ipſe conueniebat cum Democrito, dum putabat animam per ſe moueri, corpus verò per accidens, nempè ad motum animæ, corpori alligatæ. Ad oſtendendum autem motum animæ, ponit tres concluſiones de mente Platonis in Thimæo, quarum prima eſt: Anima componitur ex numeris harmonicis, & conſonantibus; ſiquidem animæ noſtræ ſunt ſimiles animabus cœlorum, immò ſunt imagines, & ſimilitudines earum, animæ autem cœlorum mouent orbes cæleſtes cum maxima harmonia, & conſonantia, quæ ſiunt ex numeris harmonicis, & conſonantibus; igitur & animæ noſtræ componuntur ex numeris harmonicis.

Secunda concluſio Platonis: Anima eſt aſpectus rectus, reflexus in circulũ, in

in duos circulos diuiſum. Dicitur namque aſpectus rectus, quia actu recto tẽdit in obiecta, quæ intelligit; Dicitur verò circulus reflexus, cum per actum reflexũ incipientem à cognitione obiectorum, & terminantem in ſe ipſa, intelligit ſe. Dicitur autem in duos circulos diuidi ob duos modos cognoſcendi, quos habet, alterum cum conuerſione ad ſenſibilia, & materialia; alterum verò ad ſolum intelligibilia, abſtracta à materia.

Tertia concluſio Platonis. Motus animæ eſt vnus circulus in ſeptem circulos diuiſus; ſiquidem anima cœli eſt talis, quales ſunt cœli, quos mouet; ſed cœli ſunt diuiſi in ſeptem circulos, ſiuè orbes; igitur & motus animæ erit diuiſus in ſeptem circulos.

Ad euertendam autẽ opinionem Platonis modo expoſitam, Ariſtoteles ſtatuit quatuor concluſiones, quas probat contra ipſum.

Prima concluſio. Intellectus non eſt magnitudo continua, & extenſiua, de qua locutus fuit Plato; & probat eam dupliciter. Primo: Idem iudicandum eſt de intellectu ſicut de intelligentia, & de intelligentia ſicut de obiecto intelligibili; ſed intelligibile non eſt magnitudo continua, ſed indiuiſibile, & ſi eſt diuiſibile, hoc erit ad modum quantitatis diſcretæ, non verò continuæ; ergo nec intellectus erit magnitudo continua. Maior patet, quia potentiæ diſtinguuntur per actus, & actus per obiecta; ergo quale eſt obiectum, talis debet eſſe actus, & qualis actus, talis cenſenda erit, & potentia. Minor probatur, quia magnitudo continua eſt diuiſibilis in infinitum, & conſequenter impertranſibilis; ergo ſi intelligibile eſſet magnitudo cõtinua, numquam poſſet ab intellectu pertranſiri, & ſic nullo pacto intelligi.

Secundò probat eamdem concluſionem, quia ſi intellectus eſt magnitudo, vel conſtat ex partibus diuiſibilibus tantum, vel indiuiſibilibus ſolum; ſed neutrum dici poteſt; ergo non eſt magnitudo. Maior patet, quia continuum aut componitur ex diuiſibilibus, aut indiuiſibilibus. Minorem probat: Non poteſt dici primum, quia inter obiectum, & potentia debet eſſe proportio; ſed intellectus intelligit indiuiſibilia, quæ nequeunt proportionati cum diuiſibilibus; ergo dicendum eſt intellectum non eſſe tantum diuiſibilem, ſeu conſtare ex partibus diuiſibilibus. Neque ſecundum dici poteſt per eamdem rationem, quia non poſſet intelligere diuiſiblia, nã nulla eſſet proportio eiuſdem, vtpotè indiuiſibilis, cum obiectis diuiſibilibus, quæ poſſet intelligere.

Secunda concluſio. Intellectus non eſt circulus, quia tunc eius operatio eſſet circularis; ſed hoc eſt falſum; ergo &c. Sequela maioris patet, quia operatio circuli eſt circulatio. Minor probatur, quia operatio intellectus eſſet perpetua, & careret principio, ac fine, ſicut circulus, & eius operatio; atqui hoc eſt falſum, quia operationes intellectus, ſiue ſint practicæ, ſiuè ſpeculatiuæ, ſunt terminatæ; ſiquidem diffinitiones, & demonſtrationes, quæ ſunt operationes intellectiuæ, habent principium, & finẽ; ergo non ſunt perpetuæ, neque circulares operationes intellectiuæ, ac proindè neque intellectus eſt circulus.

Tertia concluſio: Operationes intellectus non ſunt propriè motus. Probat dupliciter, tum quia operationes intellectus magis aſſimilantur quieti, quam motui; ſiquidem anima, ſedẽdo, & quieſcendo fit ſapiens, vt iam docuit in 7. Phyſicorum t. 20. ergo potius dici debent quietes, quàm motus; tùm etiam, quia beatitudo animæ conſiſtit in operatione eiuſdem, vt dicitur 1. & 10. Ethicorum; ergo operatio intellectus non eſt motus. Conſequentia patet, quia beati non mouentur localiter, immò quieſcũt in cognitione obiecti beatifici; ergo &c.

Quarta concluſio. Anima non eſt vnita corpori propter corpus, itaut non poſſit interdum ſeparari ab eo. Probatur, quia melius eſt animam eſſe ſine corpore, quam vnitam ſibi, vt dicebat Plato; ergo &c. Antecedens patet, quia ſi eſſet vnita corpori, vt non poſſet ab eo ſeparari, eſſet pœnale animæ; quandoquidem eſſet contra inclinationem eius,

ac

&c proindè, cùm recedere nõ poſſet, eſſet ſibi laborioſum, & pœnale.

In tex. 51. & 52. iterùm arguit contra Platonem, & alios, qui ponentes animam in corpore propter eius motum, nihil egerunt de corpore, quonam pacto ſe habeat corpus ad eam, atque adeò fuerint diminuti inter loquendum de vnione animæ ad corpus; & probatur, quia inter mouens, & motum; agens, & paſſum; formam, & materiam debet eſſe proportio; ſiquidem non quælibet formam cuilibet materiæ conuenit; nec quodcumq; agens agit in omne paſſum, neque quodlibet mouens mouet quodlibet mobile, ſed tantum illa, in quibus eſt proportio, & communicatio; ſed anima ſe habet ad corpus, vt agens ad paſſum, mouens ad motum, & forma ad materiã; ergo ſicut locuti ſunt de anima, debebant etiam agere de corpore in ordine ad ipſam; cum autem nihil dixerint de corpore per reſpectum ad animam, meritò arguuntur inſufficientiæ, ac diminutionis.

In tex. 53. iterùm arguit contra eos, quia agentes de anima, & non de corpore, quod mouetur ab ea, vt vnita ſibi, innuunt animam habere proportionem cum quocumque corpore, & conſequenter, quamlibet animam ingredi poſſe quodcumque corpus ſecundum fabulas Pithagoricas, atqui hoc eſt falſum; ergo &c. Sequela maioris patet, quia quodlibet eſſet aptum ad recipiendam quamcumque animam. Minor probatur, quia ita ſe habet corpus ad animam, ſicut inſtrumenta ad artes; ſed non quodlibet inſtrumentum deſeruit cuilibet arti; ergo nec omne corpus vnicumque animæ. Maior patet: Nam ſicut ars nequit exercere ſuas operationes abſque inſtrumentis, vt patet de arte fabrili, quæ indiget malleis, ferris, terebris, & ſimilibus, ſine quibus faber lignarius nequit operari, ita nec anima vnita corpori poteſt quicquam operari abſque huius opera. Minor ſimiliter, quia inſtrumenta artis tectoricæ non ſunt apta pro fiſtulatiua, & econuersò; igitur nec quodcumque corpus erit aptum ad recipiendam quamlibet animam, & nihilominus, cùm iſti non egerint de porportione corporis ad animam, innuerunt quamlibet animam poſſe vniri cuicumque corpori.

Quoad ſecundum capitulum Philoſophus recenſet aliam opinionem de natura animæ, non amplius traditam, quæ dicebat, animam eſſe harmoniam, & proportionem, ſeu temperamentum contrariarum qualitatum in corpore exiſtentium, & eam varijs rationibus refellit, à tex. 54. vſque ad tex 61. incluſiuè; cæterùm antequam adducantur eius rationes, pro intelligentia huius opinionis, ac efficacitate rationum contra ipſam.

Primò. Supponendum eſt cum Paulo Veneto ad tex. 54. duplicem eſſe harmoniam, nempè naturalem, & mathematicam. Naturalis eſt proportio, ſeu temperamentum quatuor primarum qualitatum, de qua locutus eſt Ariſtoteles 2. de Anima tex. 143. cùm dixit, ſenſum conſiſtere in quamdam harmoniã, qua deficiente, corrumpitur ſenſus. Mathematica verò eſt proportio, ſeu temperamentum ſonorum, de qua etiam dixit in 2. de Anima t. 8. quod harmonia in lyris, & citharis, deſtructis cordis, corrumpitur. Hic eſt ſermo de prima, non de ſecunda.

Secundò. Supponendum eſt ex Ariſtotele hic t. 55. proportionem, compoſitionem, & temperamentum quatuor elementorum, ſiuè qualitatum contrariarum, in quibus dixerunt Antiqui animæ naturam conſiſtere, non ſuperaddere elementis, ſeu qualitatibus aliquod abſolutum ſubſtantiale, ſed tantum relationem proportionis, compoſitionis, & vnionis eorum adinuicem conſiſtentium in corpore mixto, quæ eſſentialiter eſt accidens, & nullo modo ſubſtantia: vndè dicentes, animam eſſe huiuſmodi proportionem, compoſitionem, & temperamentum qualitatum contrariarum in corpore, conabantur fateri, animam eſſe naturæ accidentalis, & non ſubſtantialis, ſicut dixerunt alij Antiqui.

His ſuppoſitis primò arguit Ariſtoteles, quod anima non ſit huiuſmodi harmonia;

monia; ſiquidem omnis Anima eſt ſubſtantia, & non accidens; ſed harmonia huiuſmodi eſt accidens relatiuum ex ſuppoſitis; ergo anima non eſt huiuſmodi harmonia. Maior patet, quia nullum accidens dat eſſe ſubſtãtiale, & ſpecificum, quia imperfectius non cauſat perfectius, ſaltem formaliter; ſed anima dat eſſe ſubſtaintiale, & ſpecificum, vt patet de rationali in homine, & de alijs in cæteris animalibus, & plantis; ergo &c.

Secundò probatur, quia de natura animæ eſt mouere corpus, ex ſententia omnium Antiquorum; ſed de ratione harmoniæ non eſt mouere, imò reſultare ex tranſmutatione contrariorum adinuicem; quandoquidem cùm alterantur, & facta alteratione, quaſi pacificantur in mixta, tunc reſultat relatio proportionis, & compoſitionis, quam dicit harmonia; ergò de ratione harmoniæ non eſt mouere, ſed motum ſuppònere.

Tertiò probatur, quia de ratione animæ eſt oſtendere non ſolum propriam naturam, & eſſentiam, per ſuam diffinitionem, verum etiam paſſiones de ipſa; ſed per harmoniam nequit oſtendi ratio paſſionum, & operationum animæ; ergo harmonia non eſt de ratione animæ, nec ipſa anima. Minor patet, quia diffinitio rei eſt medium demonſtrandi paſſiones de ipſa re, vt probauit 2. Poſter. cap. 17. & ſuperiùs in hoc libro tex. 11. Minor probatur, quia per harmoniã non poſſunt oſtendi de anima ſentire, amare, odire, intelligere, velle, & ſimilia, quæ ſunt operationes eius, ſed potius demonſtrari poterũt paſſiones corporis, ſcilicet ſanitas, & ægritudo; ſiquidem ſanitas prouenit ex adæquata humorum proportione, & ægritudo ex eorum inadæquata compoſitione; ergo meliùs diceremus corpus eſſe huiuſmodi harmoniam, quam animam.

Quartò arguitur, quia vel per harmoniam intelligitur quæcumque compoſitio, ſeu ordinatio rei, habentis poſitionem, itaut nihil deſit eorum, quæ requiruntur ad eius perfectam compoſitionem, quemadmodum dicimus domum eſſe benè harmonizatam, ſi habeat omnia requiſita ad eius conſtructionem, benè ſibi cohærentia; vel ſolum compoſitio, ſeu miſtio contratiorum in corporibus ſecundum debitam proportionem, vt nulla ſit repugnantia, aut exceſſus calidi, & frigidi; humidi, & ſicci: non enim poteſt alia inueniri; ſed neutra iſtarum eſt anima; ergo nullo modo anima eſt harmonia. Minorem probat: Non enim eſt prior compoſitio, quia ordo partium corporis, nempè oſſium ad oſſa, neruorum ad neruos, brachij ad manus, & ad ſpatulas, in quibus conſiſtit prior harmonia, eſt planè manifeſtus; cæterùm quem ordinem habeant adinuicem partes animæ, ſcilicet ſenſus, & appetitus, intellectus, ac ſenſus, eſt penitùs incognitum; ergo natura animæ non conſiſtit in tali compoſitione. Neque poſterior dici poteſt, quia cum huiuſmodi miſtio reperiatur in quacumque parte corporis, plures eſſent animæ in eodem corpore, quo nihil abſurdiùs, vt probabimus in ſequenti libro cum eodem Ariſtotele.

Deindè in tex. 59. & 60. reprehendit Empedoclem (quem facit auctorem ſupradictæ opinionis) quod indiſtinctè locutus ſit, dum dixit, animam eſſe harmoniam, quia non explicuit, an huiuſmodi proportio eſſet anima, an aliud adueniens corpori, & membris ob proportionem. Secundò quoniam dixit, amicitiam eſſe cauſam miſtionis, ſed non explicuit, an etiam illius, quæ eſt anima, & quomodo. Tertiò, quia dixit quidem amicitiam eſſe cauſam miſtionis, at non explicuit, an ipſa amicitia ſit miſtio, an aliquid propter miſtionem, quæ tamen omnia dicere tenebatur ab oſtendendam maiorem probabilitatem ſuæ ſententiæ.

In tex. 60. proponit quoddam argumentum ad probandum, animam eſſe harmoniam, dicens: Illud debet dici anima, quo poſito, ponitur, & quo ablato, remouetur anima; ſed poſita harmonia, ponitur anima in animali, & remota, remouetur; ergo anima eſt harmonia. Philoſophus non reſpondet huic argumento, poſſet tamen negar

maior abſolutè, quia poſito vno relatiuo, ponitur reliquum, & remoto, remotior, non tamen ſequitur identitas illorum adinuicem, ita à ſimili non ſequitur, animam eſſe harmoniam, quamuis ad eius poſitionem, ponatur anima, & ad eius deſtructionem, remoueatur; quandoquidem harmonia eſt ſola diſpoſitio, ad cuius poſitionem, vel remotionem, ponitur, & remouetur anima, & non eſt anima formaliter.

Tandem in tex. 61. epilogat, quæ ſuprà dixit, nempè animam non eſſe harmoniam, neque moueri per ſe, ſed tantum per accidens; mouere verè corpus per ſe, moueri autem per accidens ad motum corporis.

In tex. 62. quoad tertium capitulum proponit nonnullas difficultates, quibus probari poteſt animam per ſe moueri, & prima eſt, quia anima eſt ſubiectum diuerſorum motuum; ergo anima per ſe mouetur. Conſequentia patet. Antecedens probatur, quia anima triſtatur, gaudet, confidit, timet, iraſcitur, ſentit, & cogitat; ſed omnia hæc motus ſunt animæ; ergo anima eſt ſubiectum diuerſorum motuum, ac proindè per ſe mouetur.

In tex 63. & 64. ſoluit difficultatem, negando antecedens, loquendo de ſubiecto quod, & cùm probatur, animam triſtari, gaudere, confidere, &c. quæ ſunt veri motus, dicit eſſe verum vt *quo*, non vt *quod*; hoc eſt dictu, anima eſt ratio, quare animal triſtetur, gaudeat, iraſcatur, cogitet, ac ſentiat, non tamen ipſam eſſe ſubiectum denominationis talium motuum, quia ſic dicere, animam iraſci, ſimile eſt, ac ſi quis dicat, eam texere, vel ædificare, quæ ſunt ridicula. Melius enim eſt dicere hominem anima iraſci, triſtari, gaudere, addiſcere, aut cogitare, motu exiſtente in illo, non in anima.

In tex 65. confirmat reſponſionem, quia ſi anima eſſet ſubiectum huiuſmodi paſſionum, & motuum, eſſet etiam ſubiectum corruptibilitatis, quæ eſt quædam mutatio; atqui hoc eſt falſum; ergo &c. Minorem probat: Nam ſi intellectus eſſet corruptibilis, maximè hoc ſibi accideret ab ea debilitate, quæ eſt in ſenio: ſed hoc non eſt dicendum, tum quia ſi ſenex ſumeret oculum iuuenis, videret ſicut iuuenis; ergo ſignum eſt animam non pati hanc debilitatem in ſenio per ſe, ſed tantum per accidens, ratione organi potentiæ viſiuæ: tum etiam, quia infirmus, quamuis amittat naturalem potentiam ad agendum, non tamen vſum rationis; ergo ſignum eſt, paſſionem illam non fuiſſe in anima, ſed in toto compoſito ratione corporis; igitur à ſimili dicendum eſt, quod etſi corrumpatur compoſitum, non corrumpitur tamen intellectus, ſeu anima intellectiua, quia talis impaſſibilis eſt.

In tex. 66. & quia aliquis poſſet obijcere probando intellectum pati, ex eo quod eius operatio corrumpitur, & deſinit eſſe, videtur occurrere huic euaſioni, negando conſequentiam, quia quamuis ſit verum, intelligere deſerui, & marceſcere, quodam interius corrumpto, hoc eſt organo, vel phantaſmate in eodem exiſtenti; ſiquidem, vt videbimus in ſequenti 3. libro, oportet intelligentem phantaſmata ſpeculari, non tamen ſequitur ipſum intellectum in actu primo corrumpi, cum ſit impaſſibilis. Ex quo inferri poteſt, quod cogitare, amare, aut odiſſe non ſunt paſſiones eiuſdem intellectus, ſed habentis illud, ideſt totius compoſiti, quod optimè conuincitur, ex eo quod deſtructo, corruptoque compoſito hominis, intellectus neque meminit, neque amat, quoniam non erant illius paſſiones, ſed communis, ſcilicet compoſiti, quod quidem deſtructum eſt; ergo dicendum eſt, intellectum eſſe impaſſibilem, & fortaſſis diuinus, ſeu diuinum quid.

Notandi ſunt hi duo textus, quia valdè faciunt ad oſtendendam animæ immortalitatem de mente Ariſtotelis.

In t. 67. recitat opinionem Zenocratis, & aliorum dicentium, animam eſſe numerum ſeipſam mouentem, & reprobat eam ab hoc textu vſque ad t. 71. incluſiuè; & primò probat, quod non

numerus, quia numerus conſtat ex vnitatibus; ergo ſi anima eſt numerus ſeipſam mouens, anima erit vnitates mouentes ſeipſas; ſed omne mouens ſeipſum diuiditur in partem mouentem, & motam, vt probauit 8. Phyſicorum tex. 42. ergo vnitas erit diuiſibilis in duas medietates, quarum vna ſit mouens, & alia mota, quod eſſet contra naturam vnitatis, vt quæ potè ſit indiuiſibilis.

In t. 68. arguit ſecundò contra eamdem opinionem ex conceſſis ab eiſdem Philoſophis, nimirùm lineam cauſari ex motu pũctorum; & ſuperficiem ex motu linearum: Si anima eſt numerus ſeipſam mouens, & vnitates ſeipſas mouentes; ergo vnitates animæ in ſuo motu conſtituunt lineam; ergo vnitates animæ ſunt puncta; ſiquidem linea conſtituitur ſolum ex punctis; atqui puncta habent ſitum, & poſitionem in continuo; ergo anima intellectiua habebit ſitum, & poſitionem in corpore, quod eſt falſum, quia eſt tota in toto, & tota in qualibet parte. Conſequentia prima patet, quia punctus eſt vnitas poſitionem habens, & linea non conſtituitur, niſi ex pũctis.

In eodem textu, arguit tertiò: Si anima eſt numerus; ergo ſicut numeri per additionem vnitatis ad vnitatem variant ſpeciem, vt probat 8. Metaphyſicorum tex. 10. ita anima per additionem alicuius variabit ſpeciem, quod eſt falſum, vt patet in diuiſione aminalium ſectilium, in quorum partibus diuiſis remanent animæ, quæ tamen ſunt eiuſdem ſpeciei.

In tex. 69. arguit quartò: Si anima eſt numerus ſeipſam mouẽs, ſequitur quod per hanc diffinitionem poſſimus deuenire in cognitionem operationum, & paſſionum animæ; ſiquidem omnes habent originari à principijs intrinſecis eiuſdem, ex quibus coaleſcit diffinitio animæ; ſed hoc eſt falſum, quia per eſſe numerum mouentem, non ducimur in cognitionem rationalitatis, lætitiæ, triſtitiæ, intellectionis, & volitionis, quæ ſunt operationes, & paſſiones animæ intellectiuæ; ergo falſum eſt, animam eſſe numerum ſeipſam mouentem.

In tex. 70. arguit quintò: Supponendo punctum non differre ab alio puncto, niſi per poſitionem continui, nimirum quia vnum eſt in vna parte, & aliud in alia; ex quo ſic arguit: Si anima eſt numerus vnitatum in corpore, erit etiã numerus punctorum; ſiquidem non differunt, niſi per poſitionem; tunc quæro an differant puncta animæ à corporis punctis, vel non. Si dicis differre: Contrà, quia puncta animæ ſunt ſimul penetratiuè cum punctis corporis; ergo non differunt; quandoquidem per ſuppoſitum puncta non differunt adinuicem, niſi per poſitionẽ; atqui eadem eſt poſitio punctorũ animæ, ac corporis; ergo &c. Si verò dixeris non differre adinuicem, vt etiam probatum eſt; ergo omnia corpora, cùm habeant eadem puncta, erunt animata; ſed hoc eſt manifeſtè falſum; ergo etiam falſum eſt, animam eſſe numerum.

In tex. 71. tamdem arguit, quod anima non ſit numerus punctorum, quia per opinantes, anima eſt ſeparabilis à corpore; ſed puncta non ſunt ſeparabilia ab eo; ergo anima non eſt numerus punctorum. Minorem probat, quia magnitudo non eſt diuiſibilis in puncta, ſed in magnitudines, vt probatum eſt 6. Phyſicorum; atqui ſi puncta eſſent ſeparabilia, vtique forent per diuiſionem; ergo cum magnitudo non ſit diuiſibilis in puncta, ſequitur non eſſe ſeparabilia à magnitudine corporis, & conſequenter animam non eſſe numerum punctorum.

Quoad quartum capitulum, Philoſophus refellit opiniones indagantium naturam animæ ex via cognitionis, ſed prius à tex. 72. vſque ad 75. comparat hanc ſententiam Xenocratis, cum ſententia Democriti, & eorum, qui dicebant, animam eſſe corpus ſubtile; & dicit hanc non eſſe minus rationabilem, quam illæ, cum eadem inconuenientia ſequantur ex hac, quæ ſequebantur ex illis; ſiquidem quemadmodum dicentes, animam eſſe corpus, cogebantur fateri, duo corpora ſe penetrare; ita conatur dicere Xenocrates de anima, & corpore, ponens ipſam conſtare ex

punctis, nam puncta animæ penetrant puncta corporis.

Deindè, ſicut Democritus dicebat, motu athomorum moueri corpus, ita Xenocrates cogitur fateri, motu vnitatum, in quibus cõſiſtit anima, moueri pariter corpus.

Denique ſicut, qui dicebant animã eſſe harmoniam, & numerum harmonicum, faciebant animam quoddam accidentale, ita debet fateri Xenocrates, cum dicat eſſe numerum vnitatum, & punctorum, quę pariter ſunt accidentia.

Concludit igitur hanc eſſe illis irrationabiliorem, quia contra ipſam militant non ſolùm inconuenientia propria ſuperius adducta, verùm etiam quæ contra aliorum ſententias probata fuerunt.

In textu ergo 76. vſque ad t. 89. excluſiuè adducit, & reprobat opinionem eorũ, qui dicebant animam conſtare ex elementis, & arguit contra illos multipliciter, reducendo eos ad inconuenientia, & impoſſibilia, &

Primò, quia data hac opinione, ſequitur res eſſe in anima ſecundum ſuum eſſe reale; ſed conſequens eſt falſum; ergo & illud ex quo ſequitur. Sequela maioris probatur, quia ſecundum opinantes, anima non poſſet cognoſcere elementa, niſi componeretur ex illis; at cõpoſitio fit ex partibus ſecundum eſſe reale; ergo res cognoſcibiles eſſent in anima ſecundum ſuum eſſe reale. Minor probatur, quia tunc elemẽta eſſent cognitiua; ſiquidẽ per illorũ formas anima cognoſceret, quo nihil abſurdius.

Secundò ſequeretur, non ſolum elemẽta, ſed omnia mixta fore in anima ſecundũ eorum eſse reale. Probatur, quia ideò cognoſcit elementa, quia habent eſse reale in eadem; ergo cùm cognoſcat etiam omnia mixta, etiam illa eſsent realiter in anima; ſed hoc eſt valdè inconueniens, quia cum mixta diſtinguantur ſpecie, & genere, neſciremus ad quam ſpeciem, vel genus, eſset anima reducibilis, & conſequenter nulli daret eſse ſpecificum, quod eſt manifeſtè falſum, quia anima rationalis dat eſse ſpecificum homini; anima ſenſitiua bouis, dat eſse ſpecificum boui, & ſic de cæteris.

Tertiò ſequeretur, proportiones, & cõpoſitiones, non tantum elementorũ, verùm etiam mixtorum, fore in anima ſecũdum eſse reale; ſed hoc eſt falſum, quia tũc contraria poſsent eſse ſimul realiter; ergo &c. Sequela maioris probatur, quia anima cognoſcit omnes mixtiones, compoſitiones, & proportiones; atqui non poſſet illas cognoſcere, niſi haberent eſse realiter in illa; ergo omnia talia forent realiter ſimul in anima.

Quartò ſequeretur, quod principia omnium prædicamentorum eſſent realiter in anima; ſiquidem omnia cognoſcit; ſed hoc eſset maximum inconueniens, quia cum prædicamenta ſint realiter impermixta, vt probat 1. Poſter. ſequeretur animam conſtare ex ſubſtantijs, quantitatibus, qualitatibus, & cæteris, ac proindè fore à ſeipſa diuiſam, & à ſe ſeparabilem, ſicut prædicamenta, quo nihil abſurdius.

Quintò ſequitur, ſimile poſse pati à ſuo ſimili; ſed hoc eſt inconueniens, quia idem ſecundum idem pateretur à ſeipſo, vt probauit 1 de Gener. t. 50. ergo &c. Probatur ſequela maioris, quia ideò anima cognoſcit omnia, quia ſit ſimilis omnibus, vt dicunt opinantes; ſed ſecundum eoſdem, cognoſcere, & ſentire eſt quoddam pati; ergo ſimile pateretur à ſuo ſimili.

Sextò ſequeretur, quamlibet partem animalis ſentire, & cognoſcere; ſed hoc eſt impoſſibile, vt de ſe patet; ſiquidem manus, pes, crura, & alia, præter caput, non cognoſcunt; ergo &c. Maioris ſequela probatur, quia cognitio fit ratione ſimilitudinis, ſecundum opinantes; ſed quælibet pars animalis habet ſimilitudinem cum elementis, nã oſſa aſſimilantur terræ, quia ſunt ſicca vt terra; humores, aquæ ratione humiditatis, & ſubtilitatis, & ſic de alijs; ergo quælibet pars aĩalis eſſet cognoſcitiua.

Septimò ſequeretur, quod principijs cognitionis, plus ignorantiæ, quàm ſcientiæ ineſſet; ſed hoc eſt abſurdum, quia propter quod vnumquodque tale, & illud magis; ſed principia ſunt magis cauſa ſciendi, quã ignorandi; ergo plus ſcientiæ debet ſibi ineſſe, quam ignorantiæ, attamen ſi anima conſtaret ex illis, plus ignorantiæ ſibi adueniret, quàm ſcientiæ, quod probatur, quia cognitio fit ratione ſimilitudinis; ſed quodcumq. magis aſſimilatur ſibi, quàm alteri; ergo quodcumq. eſset principium cognoſcẽdi ſe, magis quã aliud, vt terra eſſet tantum ratio cognoſcẽdi ſeipſam, aqua ſeipsã, & non terram, nec aerem, nec ignẽ, & ſic cuilibet illorum, quæ principia appellãtur, plus ignorantiæ, quàm ſcientiæ ineſſet.

Octauò ſequeretur, Deũ fore omniũ inſipientiſſimum, ſecundum Empedoclem; quandoquidem omnia cõſtant ex quatuor elementis, amicitia, & lite, ſeu concordia, ac diſcordia; ſed Deus caret lite, ac diſcordia; ergo hanc non cognoſceret, & ſic eſſet inſipientior alijs, quæ etiam litem in ſe continerent.

Nonò ſequeretur, omnia, quæ cognoſcuntur, eſſe etiam cognitiua aliorum; ſed hoc eſt maximum inconueniens, quia oĩa eſſent animata, & haberent vitã; ergo &c. Maioris ſequela probatur: Quicquid habet ſimilitudinem cum alio, cognoſcit illud, ex opinantibus; ſiquidem cognitio fit ratione ſimilitudinis; ſed omnia habẽt ſimilitudinẽ cum aliquo elemento, vel cum duobus, vel tribus, aut quatuor, cum cõſtent ſaltem ex vno, vel duobus; ergo omnia cognoſceret.

Decimò arguit, quia ex hac opinione ſequeretur corp⁹ eſſe nobilius anima, & corporale ſpirituali; ſed hoc eſt manifeſtè falſũ; ergo &c. Maioris ſequela probatur, quia continens eſt nobilius contento; ſed ſi anima cõſtaret ex elementis, vt illa cognoſceret illud, quod contineret iſta elementa, ex quibus conſtaret anima, eſſet continens, & anima contenta; ergo tale eſſet nobilius anima; atqui illud eſſet corpus, vel corporale; ergo corpus eſſet nobilius anima, & corporale, ſpirituali. Minor probatur, quia intellectus, cum ſit quid diuinum, eſt nobilior elementis, & quouis corporali.

Reprobata hac opinione ſic in communi, nititur oſtẽdere in particulari defectus opinantium, quos commiſerunt in diffinitione animæ, & vnica ratione refellit opiniones illorum Philoſophorũ à t. 83. vſque ad t. 88. incluſiuè, ratio autem conſiſtit in hoc, quod non adæquatè, ſed diminutè, aut ſuperfluè diffiniũt animam; ſiquidem omis bona diffinitio debet conuenire non ſolũ diffinito, ſed etiam omni contento ſub illo; atqui diffinitiones horũ Philoſophorum nõ ſunt huiuſmodi; ergo &c. Minorẽ probat: Nam aliqui diffinierũt animã per motum localem; ſed ſunt multa corpora animata, quæ non mouentur localiter, vt patet de plantis, de conchis, ſpõgijs; ergo &c. Similiter alij diffinierunt animam per ſenſitiuũ, & intellectiuũ, at certiſſimum eſt, quod plantæ ſunt animatæ, & tamen nec ſentiũt, nec intelligunt. Alij etiam dixerunt, animã eſſe aerem reſpiratum immiſſum à ventis in corpus reſpirantium; & nõ aduerterunt, dari animalia quædã carentia pulmone, & conſequenter reſpiratione, vt ſunt piſces; ſimiliter, nec plantæ reſpirant, & nihilominus ſunt animatæ. Inſuper alij diffinierunt animã per quatuor elementa, & tamen ſuperfluè locuti ſunt, cùm ſufficiãt duo, quod probat, quia per calidum poſſumus cognoſcere frigidum, & per ſiccum humidum; quandoquidem rectum eſt iudex ſui, & obliqui, & poſitiuum ſui, & priuatiui, at inter contraria elementa, frigidum eſt obliquum, & priuatiuum calidi; ſimiliter humidum ſicci, & econuersò; ergo vnum cognoſcitur per alterum, ac proindè duo ſufficere poterunt; fruſtra .n. fit per plura, quod poteſt fieri per pauciora.

Denique alij dixerunt, ait in t. 87. & 88. Deũ eſſe animam, & formã omnium, quæ sũt in mundo, quia in omnibus, & per oĩa ſe diffundebat, ac miſcebat iuxta exigentiã propriæ naturæ, ſicq. fiebat, vt in animatis eſſet anima, in elementis forma ſimplex, & in mixtis mixtio, adeò vt doceret Thales, Mileſius, omnia eſſe plena Dijs, ſed hi, cæteris Philoſophis irrationabilius ſunt locuti, quia tunc ſequeretur, omnia, quæ ſunt in mundo, eſſe eiuſdem ſpeciei; ſiquidem anima, & forma dat eſſe ſpecificum; igitur ſi vna eſſet anima, & forma ſpecie, omnia pariter eſſent eiuſdem ſpeciei, quod eſt manifeſtè falſum.

Quoad quintũ capit. in quo Ariſtoteles agit de animæ vnitate, vel pluralitate, proponit duas quæſtiones, quas pariter ſoluit in t. 89. Prima quæſtio eſt: An operationes animæ, quæ ſunt, cognoſcere, ſentire, cõcupiſcere, & deliberare, moueri localiter, augere, diminui, & ſtare, quæ in vno ſubiecto reperiuntur, procueniant ab vna, vel pluribus animabus. Secunda quæſtio, cũ omnia animata viuant, quæritur: An viuere conueniat in omnibus operationibus narratis ſimul, vel in aliquibus tantum, aut in nulla, ſed in aliquo alio?

Antequã ſoluat has quæſtiones in t. 90. & 91. recitat opinionem Platonis, & Pithagoræ, dicẽtium, in homine dari tres animas, nimirum intellectiuam in cerebro, ſenſitiuam in corde, & vegetatiuam in hepate.

Reprobat hanc opinionem dicens in t. 92. vſque ad 94. in vno viuente dari tantũ vnam animam, ſecundum ſubſtantiam impartibilem, diuiſibilem verò ſecundum potentia

tentias, ex quibus habêt prouenire omnes operationes, narratæ in prima quæſtione. Probat, quia ſi aĩa eſt partibilis in plures, cùm ſint in vno viuente, quæritur per quid vniantur illæ, vt poſſint facere vnum com. poſitũ; non ſeipſis, quia intellectiua, ſenſitiua, & vegetatiua ſunt ſubſtãtiæ diuerſæ ſpecie inter ſe: non corpore, quia potiùs corpus cõtinetur, & vnitur ab anima, quã econuersò, quod planè liquet ex eo, quod, egrediente anima, corpus diſsoluitur i.. elementa, & non in animas; ergo per aliquid aliud continentur, & vniuntur; atqui tale nequit eſſe niſi anima, cuius ſolius eſt continere, regere, & vnire, alioquin procederetur in infinitum; igitur dicendũ eſt, animam eſſe vnam, & impartibilem in vno viuente, diuiſam tamẽ ſecundũ potentias, nẽpè intellectiuam, ſenſitiuam, & vegetatiuam. Probatur ſecunda pars, quia intelligere, & deliberare ſunt operationes ſolius animæ intellectiuæ; ſentire, & concupiſcere, ſenſitiuæ; augere verò, & diminui vegetatiuæ; ergo cum huiuſmodi operationes ſint diuerſæ, exigunt etiam diuerſa principia, quæ ſunt animę potentię.

In t. 95. & vltimo, ſoluit ſecundam quæſtionem dicens, potentias animæ, quæ in vno viuente ſunt vnitæ realiter eidem ſubſtantiæ animæ, in diuerſis viuentibus ſunt ſeparabiles; ſiquidem plantæ viuũt tantum anima vegetatiua; animalia verò vtraque, ſcilicet vegetatiua, & ſenſitiua; at ſenſitiua formaliter, vegetatiua verò virtualiter, vt potè quæ in illa virtualiter ſit contenta; homines verò intellectiua formaliter, virtualiter verò ſenſitiua, & vegetatiua; ex quo fit, quod homo viuit vita plãtæ, & animalis, ſibique conueniunt virtualiter operationes vegetatiuæ, & ſenſitiuæ, per animas ſenſitiuam, & vegetatiuam, in rationali virtualiter vnitas, & contentas; vitam verò intellectiuam per rationalem tãtùm formaliter poſſidet. Et hæc de textu huius primi Libri dicta ſufficiant.

De Cognoſcente, & Cognito.

DISP. II.

DAta occaſione opinionum Antiquorum circa Animæ eſſentiam, ac naturã, quas hactenùs cum Ariſtotele reprobauimus, ad eaſdem in totum eliminandas, Recentiorumque placita euertenda, potuiſſemus multas, ac perdifficiles Quæſtiones examinare; nempè: An Anima, in communi ſumpta, ſit ſubſtantia, vel accidens. Si ſubſtantia, an ſimplex, vel compoſita. Si compoſita, an ex omnibus principijs, vel aliquibus. Si ex illis, an contineantur in ea tantum virtualiter, vel etiã formaliter. An ſit ſeparabilis à corpore, vel inſeparabilis: Si ſeparabilis, an à ſe moueri poſſit per ſe, vel ſolũ per accidens: An ſit in loco, & quomodo, & ſimiles. Cæterùm quia omnes has difficultates, commodius, occaſione textus Philoſophi, pertractari, & ſolui ſumus in ſequentibus duobus libris, ideò illas conſultò omittimus, & ſolùm in præſenti diſputatione inueſtigare tentabimus, quonàm pacto ſe habeat obiectum cognitum in anima, vt ab ea percipi, ac cognoſci valeat, vndè mouetur quæſtio ſub his terminis.

Vtrum obiectum cognitum ſit in cognoſcente ſecundum eſſe reale, vel rationis.

QVÆSTIO VNICA.

HVic difficultati etiam ſuperſedere, aut in totum valedicere potuiſſemus, cum ſatis videatur ſoluta ex his, quæ cõtra Poncium, Merinerum, & nonnullos alios Recentiores, diſputauimus in Logica diſp. 2. q. 6. ſuper lib. Vniuerſalium Porphyrij, nihilominus ad vberiorem doctrinam, accuratiusq. declarandam, ac examinandã, denuò illam receſſere duximus, vt hinc magis appareat falſitas, nedum Antiquorum in t. 75. aſſerentium, animam ideò conſtare ex quatuor elementis realiter, vt illa cognoſcat; ſed etiam quorumdam Recentiorum, exiſtimantium, obiectum cognitũ eſſe in intellectu cognoſcente, terminareq. eius cognitionem ſecundum eſſe reale, nec ſufficere eſse intentionale illius. Declarãdo autem in quo conſiſtat eſſe cognitum obiecti in intellectu, addunt, nil aliud præſeferre, quam denominationem extrinſecam, terminatam ad obiectum, ſecundum quam dicitur cognitum ab intellectu. Ita Fuentes de Ente rationis q. 2. diffic. 2. Poncius ibid diſp. 1. q. 4. & 5. Merinero, Hurtado, Auerſa, & alij ab eodem, & à Maſtrio in Logica relati diſp. 3. de Ente rationis q. 7. & 8. quibus poteſt addi etiam Ruuius in ſuo Tract. de Ente rationis §. Quid eſt ens rationis, concluſ. 1. cùm dicat, eſſe cognitum

tum rationis non eſſe aliquid inhærens rei cognitæ, ſed ſolam denominationem, quam ſibi tribuit intellectus.

Cæterùm Doct. ſubt. pluribus in locis ſuæ doctrinę, ſed pręſertim in ſuis Vniuerſalibus q. 9. & in 1 d. 35. H. & d 36. F. & G. & d. 45. C. D. ac in 4. d. 1. q. 2. B. & q. 5. L. & d. 16. q. 2. E. docet, eſſe cognitum dicere cognitionem paſſiuam, ſeu relationem rationis, in obiecto intrinſecè exiſtentem. Magiſtrum ſequuntur Franciſcus de Mayronis in Prologo 1. ſent. q. 10. & d 22. q. 1. Tatar. 1 de Anima q. 1. art. 2. dub. 2. Braſauolus in quæſt. quol. q. 16. qui citat etiam Baſſolium in 1. d. 36. q. 2. art. 1. in fine. Catharenſis in 1. de Anima q. vn. art. vnico. Maſtrius loc. cit. q. 2. art. 1. Ex alienis Paulus Venetus in 1. de Anima ad t. 75. & ſeqq. Conimbric. de Ente rationis q. 6. art. 1. ac 3. vbi approbant tertiam ſententiam dicentē, ſpeciem exiſtere in natura cognita in ordine ad ſua inferiora, & alij non pauci tùm ex Scotiſtis, tùm ex Thomiſtis. Vndè pro declaratione, fundamentoque huius opinionis, quam ſequi tenemur.

Primò notanda ſunt ea, quæ diximus in Vniuerſal. diſp. 2. q. 6. quia, mutādis mutatis, huic quæſtioni adaptari poſſunt, & præſertim, quod aliquid eſſe in intellectu, poteſt contingere tripliciter, nempè obiectiuè, ſubiectiuè, & effectiuè. Illud eſt in intellectu obiectiuè, quod obijcitur intellectui in ratione cognoſcibilis, & ſic omnia, quæ cognoſcuntur ab intellectu, dicuntur eſſe obiectiuè in illo. Id verò eſt ſubiectiuè in intellectu, quod eſt in eo, tamquam accidens in ſubiecto, & ſic ſpecies intelligibiles, intellectiones, & ſcientiæ dicuntur eſſe in intellectu. Illud denique eſt in intellectu effectiuè, quod cauſatur ab intellectu, vel immediatè, vt ſunt intellectiones; vel mediatè, vt entia rationis, tam abſoluta, vt ſunt primæ intentiones, quam relatiua, cuiuſmodi ſunt ſecundæ intētiones; ſiquidem priores fiunt ab intellectu, mediante actu recto, vel reflexo actiuo; poſteriores verò medio actu comparatiuo actiuo, vt diximus in noſtro Tract. primarum, & ſecundarum intentionum.

Secundò notandū eſt, aliquid eſſe in intellectu obiectiuè poteſt adhuc dupliciter euenire .ſ. intuitiuè, & abſtractiuè. Priori modo illud eſt intellectu, quod cognoſcitur intuitiuè, nimirum, vt præſens, ac exiſtens, & ſic Angelus cognoſcitur ab alio Angelo. Poſteriori modo illud eſt in intellectu, quod cognoſcitur per ſpeciem ſui, exiſtentem in intellectu poſſibili, tamquā per ſui repræſentatiuum, & ſic cognoſco Romam per ſpeciem, quam de illa habeo in meo intellectu. Inſuper aliquid eſſe in intellectu obiectiuè etiam dupliciter accidere poteſt, vno modo tamquam obiectū, motiuum, & terminatiuū, alio modo, vt obiectum terminatiuum tantùm. Primo modo, illud eſt in intellectu, quod cauſat cognitionem ſui, ſimul cùm intellectu, vel per ſe, & intuitiuè, vel per ſpeciem ſui, & abſtractiuè, & etiam ſimul terminat illā cognitionem, per quam dicitur formaliter cognoſci, vt ſuo loco meliùs, & clariùs explicabimus, & ſic cognoſcuntur oīa entia realia, ſaltem abſoluta, quia omnia talia poſſunt & cauſare, & terminare cognitionē ſui. Secundo modo, id eſt in intellectu, quod nec cauſat cognitionem intuitiuam, nec abſtractiuam ſui, quia nec in ſe, nec in ſpecie exiſtere poteſt, ſed tantum terminat cognitionē, hoc eſt, formaliter dicitur cognoſci, & hoc modo relationes reales, & entia rationis ſunt obiectiuè in intellectu, quia terminatiuè cognoſcuntur ab eo.

Tertiò notandum ex dictis in Tract. ſecundarum intentionum, actum intellectus eſſe triplicem .ſ. rectum, reflexum, & comparatiuum. Per primum cognoſcitur obiectum directè, vt dū cognoſcitur lapis: per ſecundum intellectus cognoſcit ſe, & ſuas operationes: per tertium autem cognoſcit vnum obiectum in ordine ad aliud, nempè hominem in ordine ad animal, vel ad ſua inferiora. Quilibet autem iſtorum actuum eſt duplex, nimirum actiuus, & paſſiuus. Actus actiui denominant intellectum cognoſcentem rectè, reflexè, & cōparatiuè, & ſunt omnia entia realia, cum immediatè habeant eſſe ab intellectu, vt à cauſa reali. Paſſiuè verò denominant obiectum cognitū rectè, reflexè, & comparatiuè, ſūtq; entia rationis, abſoluta, vt ſunt duo priores; & relatiua, vt ſunt omnes comparatiui paſſiui, appellanturque iſti ſecundæ intentiones, & illi primæ intentiones (vt aliàs luculentiùs declarauimus) quæ ſunt entia rationis, quia dependent immediatè ab opere intellectus.

Quartò notandum eſt, quod eſſe cognitum paſſiuè, dupliciter ſpectari poteſt .ſ. in abſtra-

abſtracto, & in concreto. Eſſe cognitum in abſtracto non eſt, niſi cognitio paſſiua, qua denominatur obiectum cognitũ paſſiuè rectè, reflexè, & comparatiuè, & hoc vocatur ens rationis abſtractiuè ſumptũ, ſeu pro formali. Eſſe cognitum autem in concretum eſt triplex, ſiuè tripliciter conſiderari poteſt, nempè pro formali, & ſic importat cognitionem paſſiuam concernentem obiectum; pro materiali, & ſic eſt obiectum ſubſtractum cognitioni paſſiuæ; & pro aggregato, & ſic eſt ens per accidens, coaleſcens ex obiecto, & cognitione paſſiua. Eſſe cognitum pro formali, abſq. dubio eſt ens rationis, ſiuè abſolutum, ſiuè reſpectiuum, cum dependeat ab opere intellectus recto, vel reflexo, aut collectiuo. Eſſe cognitum verò pro materiali eſt ens reale, in omnium ſententia, quia habet eſſe independens ab opere intellectus, ſiuè recto, ſiuè reflexo, ſiuè collatiuo. Eſſe cognitum autem pro aggregato, non habet aliquod prædicatum determinatum, ſiuè rationis, ſiuè reale, cum de ente per accidẽs nihil dicatur vniuocè. Vlterius eſſe cognitum in abſtracto, & in concreto pro formali ſumptum adhuc dupliciter ſpectari valet, vno modo formaliter, & ſecundũ propriam entitatem intrinſecam, & ſic sũt entia rationis, ſiquidem dicunt cognitionẽ paſſiuam, abſtrahentem, vel concernentẽ obiectum cognitum. Alio modo participatiuè, & extrinſecè, & ſic ſunt entia realia; participant .n. de cognitione actiua, quæ cum fiat immediatè ab intellectu, & obiecto; ſiuè præſente in ſe, ſiuè in ſpecie repræſentato, eſt verum ens reale independens ab opere intellectus.

Quintò notandum, quod obiectũ eſſe in intellectu ſecũdum eſſe reale poteſt cõſiderari dupliciter, vno modo, quod realiter exiſtat in intellectu, & ſic nullum obiectum cognitum, vt tale, eſt in intellectu; quandoquidem lapis cognitus nõ eſt in intellectu realiter, ſed eſt extra animã; alio modo, quod tale eſſe mouens intellectum, ſiuè in ſe, ſiuè in ſpecie, intelligatur ſecundum ſuum eſſe reale, & ſic obiectum cognitum eſt in intellectu ſecundum eſſe reale, quod in ſe habet.

Ex his ſit prima concluſio. Obiectum cognitum participatiuè, & obiectiuè eſt in intellectu ſecundum eſſe reale. Probatur, quia obiectum cognitum participatiuè participat de cognitione actiua, quæ eſt reale; ergo & ipſum erit reale. Conſequentia patet, quia qualis eſt cauſa, talis eſt effectus; ſed cognitio actiua eſt cauſa illius obiecti cogniti, vt talis; ergo ſi cognitio actiua eſt realis, etiam res cognita, ab ipſa cauſata, & participata, erit realis. Secunda pars probatur, quia eſſe cognitũ obiectiuè ſumptum eſt obiectum mouens intellectum ad ſui cognitionem, ſiuè in ſe, ſiuè in ſpecie, & eamdem pariter terminans; ſed nihil poteſt mouere intellectum, niſi habeat eſſe reale, quia vt ſic nihil eſt in intellectu, quin prius fuerit in ſenſu; ergo eſſe cognitum, ſeu obiectum cognitum, vt tale, eſt in intellectu ſecundum eſſe reale.

Secunda concluſio Eſſe cognitum rei formaliter, ſiuè per actum rectum, ſiuè reflexum eſt ens rationis abſolutum, appellaturque prima intentio, vt probauimus in noſtro Tract. primarum, & ſecund. Intent. Eſt Doct. ſubtilis in 1. d. 36. q. vn. B. F. G. Probatur prima pars de actu recto, quia eſſe cognitum in nobis formaliter per actum rectum non eſt perfectius, quàm ſit eſſe cognitum rei in mente diuina; ſiqui. dem imperfectior cauſa nequit producere perfectiorem effectum, quàm cauſa perfectior, immò perfectiſſima, cuiuſmodi eſt intellectus diuinus; ſed eſſe cognitum rei formaliter per actum rectum in mente diuina eſt ens rationis abſolutũ; ergo &c. Minor probatur, quia inter ens reale, & ens rationis non datur medium, ſed creaturæ in mente diuina, quæ ſunt per actum rectum diuini intellectus, non habent eſſe reale in illo per D. Auguſt. 5. ſuper Geneſim cap. 14. ergo ſunt entia rationis; non reſpectiua; ergo abſoluta. Aſſumptum, quod non ſint relatiua probatur, quia exemplar aſſimilatur rei exemplatæ; ſed tale eſſe eſt exemplar rei abſolutæ in eſſe reali; ſiquidem relationes non producuntur per ſe, ſed ſolum reſultant ad poſitionẽ extremorum, vt aliàs probatum eſt; ergo creaturæ in mente diuina non habent eſſe cognitum relatiuum, ſed abſolutum. Secunda pars de actu reflexo probatur, quia eſſe cognitum reflexum non eſt perfectius eſſe cognito directo, vt ſatis liquet, ſed eſſe cognitum directum eſt ens rationis abſolutum, vt probatum eſt; ergo & reflexum.

Tertia concluſio. Eſſe cognitum formali-

maliter per actum comparatiuum, eſt ens rationis relatiuum, quod vocatur ſecunda intentio. Eſt Scoti in 1. d. 35. & d. 45. q. vn. & in 4. d. 1. q. 2. B. Probatur prima pars, quia eſſe cognitum comparatiuum formaliter non eſt perfectius eſſe cognito formaliter recto; ſiquidem eſſe relatiuum eſt imperfectius abſoluto; atqui eſse cognitum formaliter per actum rectum eſt ens rationis; ergo & eſse cognitum collatiuum erit ens rationis. Secunda pars probatur, quia quod neceſſariò, & eſsentialiter dicit habitudinem ad aliud, eſt relatiuum; ſed eſse cognitum collatiuum formaliter eſt huiuſmodi; ergo eſt relatiuum. Maior patet per diffinitionem relatiuorum. Minor etiam eſt maniféſta ex natura actus collatiui, qui eſt cognoſcere vnum obiectum in ordine, & habitudine ad aliud, igitur & eſſe cognitum formaliter per talem actum debet neceſſariò importare habitudinem ad aliud, ſicque eſse relatiuum.

Obijcitur primò contra ſecundam concluſionem, quia omnis cognitio fit per aſſimilationem, vt communiter teſtantur Philoſophi; ſed obiectum extra intellectũ eſt ens reale; ergo & in intellectu debet eſse reale.

Reſp. Maiorem eſse veram obiectiuè, non tamen ſubiectiuè, & ita concedimus in noſtra prima concluſione, quod obiectiuè eſt in intellectu, ſibi obijci ſecundum eſse reale.

Obijcitur ſecundò: Exemplar debet eſſe ſimile rei exemplatæ; ſed eſse cognitum eſt exemplar rei realis; ergo eſse cognitum debet eſſe reale.

Reſp. Maiorem eſse veram repræſentatiuè, non tamen formaliter, & entitatiuè, quod patet manifeſtè, quia exemplar in materia artificis eſt qualitas, & res artificiata eſt ſubſtantia; igitur non erit inconueniens, quod obiectum cognoſcibile ſit reale, & eſſe cognitum illius formaliter ſit ens rationis abſolutum.

Obijcitur tertiò: Cauſa realis, agens ſecundum totum conamen, non cauſat, niſi effectum realem; ſed intellectus, dum producit eſſe cognitum in obiecto, eſt cauſa realis, agens toto conatu, quia eſt agens naturale; ergo eſſe cognitum ab eo productum in obiecto, debet eſse reale, & non rationis.

Reſp. Maiorem eſſe veram, ſi cauſet immediatè, & ſecundum cauſalitatem realem, non tamen ſi mediatè, & ſecundum quamdam derelictionem; modò intellectus eſt quidem cauſa realis, realiter, & toto conatu agens, dùm producit proprias operationes, immediatè ab eius virtute, & concurſu obiecti procedentes, & indè fit, vt ſint reales & ipſæ, ſicut cauſæ; cæterũ dùm producit eſse cognitum in obiecto, non cenſetur cauſa realis, quia non agit, niſi medianre ſua operatione, ideſt cognitione actiua, à qua, per quamdam derelictionem, dependet cognitio paſſiua, quæ vocatur eſſe cognitum obiecti pro formali, & ideò non ſequitur debere eſſe reale, ſicut cauſa, formaliter, ſed tantùm participatiuè, & denominatione extrinſeca, quatenus nimirùm terminatur ad cognitionẽ actiuam realem. Et hæc de primo libro de Anima dicta ſint ſatis.

Reſp. ad 2. obiect. q. 3. diſp. 1. quæ ex obliuione fuit omiſſa ſuo loco.

Reſp. Concedendo ſequelam maioris; imò hæc eſt natura huiuſmodi diffinitionum, prout diſtinguũtur à diffinitionibus Mathematicis, & Metaphyſicis, vt dentur ſemper per additum alicuius, quod non eſt de eſsentia diffiniti, vt docet Ariſtoteles in 2. Phyſic. t. 19. & 89. & 3. Phyſicorum t. 1. & hic t. 16. nec hoc eſt contrarium ijs, quæ docuit in 7. Metaph. t. 15. 16. & 19. quippè ibidem loquitur de ſubſtantijs abſolutè ſumptis, & vt diſtinguuntur ab accidentibus, non verò de ſubſtantijs materialibus, prout ſubſtant accidentibus ſenſibilibus, quia ſicut illæ, ob ſui abſtractionem non inuoluunt in ſuis diffinitionibus purè quiditatiuis accidentia, ſed tantum rationem entis, & talis entis; ita iſtæ, ob earum ſubſtractionem ſenſibilitati accidẽtium, nequeunt ſine illis nec accidentia ſine reſpectu ad ſubiecta mareialia quietatinè diffiniri, vt docet Scotus in 4. d. 12. q. 1. conc. 3.

LIBE

LIBER SECVNDVS DE ANIMA.

NArratis, reprobatiſq. Antiquorũ opinionibus circa eſsentiam, & naturam Animæ, ſic vniuerſim ſumptæ, in primo præcedenti libro; in hoc ſecũdo Ariſtoteles intendit agere de eadem ſecundum propriam opinionem: Qui diuiditur in ſeptẽ Summas, in quarum prima tradit duas diffinitiones Animæ in cõmuni. In ſecunda agit de Animæ potentijs in communi. In tertia de potentia Vegetatiua. In quarta de Senſitiua diſcurrit. In quinta probat, nõ dari ſextum ſenſum. In ſexta ſermonem facit de ſenſu communi. In ſeptima tamdem de Imaginatione pertractat.

De Diffinitionibus Animæ.

SVMMA I.

HÆc prima Summa, in qua acturus Ariſtoteles de Animæ natura, & eſsentia, diuiditur in duo capita, in quorum primo, inueſtigat naturam Animæ per rationem communiſſimam: In ſecundo verò manifeſtat illam per diffinitionem ex proprijs.

Quoad primum caput, in primo textu proponit ſuam intẽtionem dicens, quod, recitatis, reiectiſq. Antiquorum placitis circa naturam, & eſſentiam animæ, nũc accedit ad determinandum de illa ſecundum veritatem, ac de mente propria, & proponit quaſdam diuiſiones, ex quibus venari intendit animæ diffinitionem.

In t. 2. proponit duas diuiſiones, quarum prima eſt, quod ens diuiditur in decem genera, ſupple, generaliſſima, quorum primum, & præcipuum eſt ſubſtantia. Secunda diuiſio, ſeu potius ſubdiuiſio, eſt, quod ſubſtantia eſt triplex, nempè materia, forma, & compoſitum. Materia eſt illa, quæ ſecundum ſe non eſt hoc aliquid, ideſt determinata ad hoc, vel illud compoſitum; Forma verò eſt illa, ſecundum quam iam dicitur hoc aliquid, ideſt dicitur materia determinata ad hoc, vel illud compoſitum. Compoſitum autem eſt illud, quod conſtat ex vtriſque, nempè ex materia, & forma. Hanc diuiſionem non probat, quia illam ſupponit iam probatam in 1. Phyſicorum t. 52. vbi dicit, ſubſtantiam non fieri ex non ſubſtantijs; & compoſitum, quod eſt ſubſtantia fieri ex materia, & forma; ſimiliter in 2. Phyſicorum t. 22. docet, omnem naturam eſse ſubſtantiam, & naturam dici de materia, & forma, ex quibus ſufficienter remanet probata diuiſio ſubſtantiæ in materiam, formam, & compoſitum.

In eodem tex. ſubdit, quid ſit materia, & forma dicens, materia eſt potentia .i. in potentia ad actum formalem. Forma verò eſt, entelechia, hoc eſt, ipſe actus formalis. Actus autem formalis eſt duplex, nimirum primus, vt ſcientia, nam per ſcientiam intellectus conſtituitur in actu primo; & ſecundus, vt ſpeculari, quod ſequitur ad ſcientiam; ſiquidem intellectus poſitus in actu primo per ſcientiam, prorumpit in actum ſecundum, qui eſt ſpeculari, vt potè effectus ſcientiæ.

In tex. 3. ponit ſecundam diuiſionem: Corporum, alia ſunt naturalia, alia mathematica, & alia artificialia: Hæc conſtant ex materia, & forma artificiali; illa ex trina dimenſione, ſcilicet longitudine, latitudine, & profunditate; & naturalia ex materia, & forma phyſica, & iſta dicuntur maximè ſubſtantiæ, quia ſunt aliorum principia; quandoquidem accidentia originantur, & conſeruantur in corporibus naturalibus, atque ideò corpora mathematica, & artificialia, cum conſtent ex accidentibus, debent eſse in corporibus phyſicis, à quibus dependent etiam in fieri.

In eodẽ tex. ſubdiuidit corpora phyſica in habentia vitam, vt ſunt animalia, & plantæ; & in ea, quæ carent vita,

cuiuſ-

Digitized by Google

cuiuſmodi ſunt lapides, & metalla: Quæ habent vitam dignoſcuntur ex eo, quod nutriuntur, augentur, & decreſcũt, quæ verò vita carent manifeſtantur ex defectu nutritionis, augmentationis, & diminutionis; & quamuis lapides videãtur augeri, ac diminui, hoc non habent ex ſe, & per receptionem alicuius intrinſeci, verùm dumtaxat per iuxtapoſitionem, vel remotionem materiæ; at corpora vitam habentia creſcunt, & decreſcunt per receptionem intrinſecam alimenti, aut per illius carentiam.

Ex his infert, quod corpora naturalia, vitam habentia, ſunt ſubſtantiæ, & ſolæ ſubſtantiæ compoſitæ ſunt, quæ habent vitam; ergo inferendum eſt etiam, animam eſſe ſubſtantiam, cum per ipſam corpora, & compoſita vitam habeant; ſiquidem ſubſtantia non fit ex non ſubſtantijs.

In t. 4. infert aliud corrollarium, nimirum quod anima ſit forma, ſeu actus, & probat ex prima diuiſione: Omnis ſubſtantia vel eſt materia, vel forma, vel compoſitum; ſed anima eſt ſubſtantia, ex præcedenti corrollario, & nõ eſt materia, aut compoſitum; ergo eſt ſubſtantia, quæ eſt forma. Minor probatur, quod non ſit materia, nam materia ſecundum ſe non habet vitam, ſed anima habet vitam ſecundum ſe; ergo anima non eſt materia. Præterea materia non eſt in ſubiecto, cum ipſa ſit primum ſubiectum ex 1. Phyſicorum t. 82. ſed anima eſt in ſubiecto, quia in corpore naturali; ergo &c. Nec compoſitum, quia ipſum non informat; ſed anima informat materiam, ſcilicet corpus naturale, potentia vitam habens; ergo anima non eſt ſubſtantia, quod eſt compoſitum.

In eodem tex. 4. infert diffinitionem communiſſimam animæ, dicens: Neceſſe eſt ergo animam eſſe ſubſtantiam, ſicut formam, corporis naturalis potentia vitam habentis.

Diffinitio animæ prima.

In tex. 5. incipit declarare, & explicare ſingulas huius diffinitionis particulas; & primò probat, quod ſit actus corporis phyſici, nam anima eſt actus ſubſtãtialis; ergo eſt in corpore, vt in materia; ſiquidem omnis forma eſt in materia, non in corpore non phyſico, ideſt artificiali, quia anima non eſt res artificialis; ergo in corpore phyſico, ac proindè eſt actus corporis phyſici.

Cæterùm quoniam duplex eſt actus, ſcilicet primus, & ſecundus, probat animam eſſe actum primum, quia anima eſt actus corporis, ſicut ſcientia habitualis, & non ſicut actualis ſpeculatio, in intellectu; ſed ſciẽtia habitualis eſt actus primus intellectus; ergo & anima erit actus primus corporis phyſici. Maior probatur, quia ſicut ſcientia habitualis ineſt intellectui in ſomno, & in vigilia, & prius generatione, quàm ſpeculatio, hoc eſt, ſcientia actualis, ita anima ineſt corpori in ſomno, & vigilia, hoc eſt, cũ eſt in potentia ad operandum vitaliter; ergo ſicut ſcientia eſt actus primus intellectus, ita anima eſt actus primus corporis phyſici; non autem cuiuſcumque, ſed inſtrumentalis, ideſt organici.

Ideò in t. 6. probat hanc particulam, tum quia anima eſt actus rerum animatarum; ſed in animatis ſunt corpora organica; ergo anima eſt actus corporis organici. Minor probatur, quia omnia animata, aut ſunt animalia, aut plantæ; ſed omnia iſta habent corpora organica; ergo &c. Maior patet. Minor probatur, quia organa ſunt partes corporis habentes peculiares operationes; ſed in plantis, & animalibus ſunt huiuſmodi partes; ergo &c. Minor patet per diffinitionem potentiæ organicæ. Minor probatur, quia in plantis ſunt folia, rami, & radices; ſed hæc habent peculiares operationes; ſiquidem folia habent vim cooperiendi fructus; rami fructificandi; radices verò, ad modum oris, recipiendi alimentum in terra; ergo multò magis huiuſmodi partes erunt in animalibus, cùm habeant perfectiora corpora, quàm plantæ.

In t. 7. cõcludit, quod ſi eſt aſſignabilis diffinitio communis omni animæ, non poterit eſſe alia, quam hactenus aſſignata, ac declarata: nempè Anima eſt actus primus corporis phyſici, organici, potentia vitam habentis.

Deindè in eodem textu excludit vnũ dubium dicens, quod non opportet

quæ-

Digitized by Google

quærere: An corpus, & anima ſint vnũ, hoc eſt, conſtituant vnum per ſe: nec ſimiliter, an ex quacumque materia, & forma fiat vnum per ſe, quia ita res ſe habet in naturalibus, ſicut in artificialibus; ſed in his non oportet quærere, an ex cera, & figura fiat vnum per ſe; ergo nec in illis.

Subdit tamen, quod cùm ens, & vnũ multipliciter dicatur, pòteſt dici, quod in naturalibus, vbi eſt per ſe actus, & per ſe potentia, fiat vnum per ſe, vt probat 8. Metaph. t. 15. in artificialibus, in quibus forma non eſt per ſe actus materiæ artificiatæ, non fieri vnum per ſe, ſed tantum vnum per accidens.

In t. 8. ponit hãc cõcluſionem: Anima eſt forma ſubſtantialis: Probat eam multipliciter; & primò, quia anima eſt quodquid erat eſſe corporis animati, cũ ſit de eius eſſẽtia; ſed quodquid erat eſſe, eſt forma ſubſtantialis; ergo &c. Secundò probat: Illa eſt forma ſubſtãtialis, qua ablata tollitur eſſe compoſiti ſubſtantialis; ſed ablata anima, tollitur eſſe corporis animati; ergo &c. Maiorem probat à ſimili de artificialibus, quia ſi ſecuris eſſet corpus naturale, forma eius non eſſet forma naturalis, ſed figura; ſed tali ablata non eſſet amplius ſecuris, niſi æquiuocè; ergo etiam ablata anima, non eſſet amplius corpus animatum, niſi æquiuocè.

In t. 9. probat ſecundò alio exemplo, ſicut oculus, ſi eſſet animal, eius forma ſubſtantialis eſſet viſus .i. potẽtia viſiua, ita anima eſt forma corporis animati; ſed ablata forma viſus ab oculo, iam non eſſet oculus animal, niſi æquiuocè, ſicut oculus lapideus, vel pictus; ergo etiam ablata anima à corpore animato, non eſſet amplius corpus animatum, niſi æquiuocè: ſicut igitur viſus declaratur eſſe forma ſubſtantialis oculi, quia eo amoto, remouetur eſſe oculi vniuocè; ita etiã anima debet dici forma ſubſtantialis corporis animati, quoniam ipſa remota, remouetur eſſe corporis animati. Conſequentia tenet, quia talis eſt proportio totius ad totũ, qualis eſt partis ad partẽ; ergo ſi remota forma partis non eſt amplius pars, & ſi moueatur pariter forma totius, non erit amplius totum.

In t. 10. explicat vltimam particulam diffinitionis .i. in potentia vitam habentis: nam habere vitam in potentia nõ eſt carere actualiter vita, & poſſe illã habere, ſicut ſemen eſt habens vitam in potẽtia, & pariter cibus comeſtibilis habet vitam tantum potentia, quia poſſunt illam recipere; ſed habere vitam in potentia, eſt habere in ſe vitale principium exercendi operationes vitales, ſicut augeri, diminui, nutriri, & ſimiles, & exemplificat de ſecuri, quæ dicitur eſſe in potentia ad inciſionem, quia habet in ſe principiũ diuidendi; ergo cum corpus animatum habeat in ſe animam, quę eſt principium exercẽdi operationes vitales, dicitur eſſe in potentia ad vitam in actu ſecundo, non verò in actu primo, quia ſic non eſt in potentia, ſed in actu, cum anima ſit eius actus primus. Exemplificat ſecundò de oculo, qui cum habeat in ſe principium viſus, dicitur eſſe in potentia ad videndum; ergo idem dicendum eſt de corpore organico, cum ſit informatum anima, quæ eſt principiũ vitale, quod ſit in potẽtia ad operãdũ vitaliter.

In t. 11. infert duo corrollaria. Primũ, non eſſe immanifeſtum aliquas partes .i. potẽtias, animę eſſe ſeparabiles à corpore, vt intellectiua, & volitiua; aliquas verò inſeparabiles, vt ſenſitiua, & vegetatiua. Secundũ corrollariũ. Eſt tamen immanifeſtum, an anima ſit in corpore per informationem, ſicut quęuis alia forma, vel ſolùm per aſſiſtentiam, ſicut nauta in naui.

Quo ad ſecundum cap. in quo intẽdit inueſtigare diffinitionem propriã ipſius, animæ, prius ſupponit in t. 12. Non ſolũ per diffinitionem dicentẽ *quia*, demonſtrari diffinitionẽ propter *quid*, ſed etiam econtrà per diffinitionem propter *quid*, demõſtrari diffinitionẽ *quia*. Hęc ſuppoſitio, quãuis ſit clara ex his, quæ tradidit in 1. Poſt. c. 10. tamẽ adhuc probatur, & primò pars prima declaratur ſic: Nã diffinitio hominis *quia*, eſt quę datur per effect⁹, ſeu paſſiones à poſteriori, vt homo eſt animal riſibile: Diffinitio verò propter *quid* eiuſdẽ eſt, quę datur per cauſas à priori, vt homo eſt animal rationale, & hæc demõſtratur per diffinitionem *quia*

hoc

hoc modo: omne animal riſibile eſt animal rationale; ſed omnis homo eſt animal riſibile; ergo omnis homo eſt animal rationale. Secunda pars declaratur ſic in eiſdem terminis; omne animal rationale eſt animal riſibile; ſed omnis homo eſt animal rationale; ergo omnis homo eſt animal riſibile. En quomodo iſtæ diffinitiones in diuerſis proceſſibus ſe adinuicem probant, ac demonſtrant. Ariſtoteles ponit in terminis mathematicis exemplum vtriuſque diffinitionis, ſed quia ſunt nimis obſcuri, & potius obnubilant intellectum iuuenum, quam illuſtrent, ideò conſultò omittuntur; & eo magis, quia iam datæ diffinitiones per optimè probant ſuppoſitionem propoſitam.

Hac ſuppoſitione præmiſſa, Ariſtoteles ſtatuit quatuor concluſiones, quarũ primam ponit in t. 13. dicens: Animatũ ab inanimato diſtinguitur per vitam. Probatur, quia quæ differunt eſſentialiter, per differentiam eſſentialem differunt; ſiquidem ſubiectum includit prædicatum; ſed animatum eſſentialiter habet vitam, & inanimatum eſſentialiter caret vita; ergo animatum ab inanimato diſtinguitur, ac differt per vitam, & non vitam.

Ad oſtendendum autem qualia ſint huiuſmodi animata, quæ ab inanimatis diſcriminantur ipſo viuere, enumerat quatuor genera viuentium: nam quædã viuunt tantum per vegetatiuam, vt ſunt plantæ; quædam per vegetatiuam, & ſẽſitiuam tantum, vt oſtreæ, conchæ, ſpongiæ, & cætera animalia imperfecta: quedam addunt his motum progreſſiuum, cuiuſmodi ſunt animalia perfecta, nempè leo, equus, bos, &c. quædam denique viuunt vita vegetatiua, ſenſitiua, locomotiua, ac intellectiua, vt homines.

In t. 14. ponit ſecundã concluſionem: Omnia vegetabilia, vt plantæ, viuunt primo gradu vitæ. Probat eam, quia ſuſcipiunt incrementum, & decrementum ſecundum loca contraria; ergo vegetabilia viuunt, non ſecundo, tertio, & quarto gradu vitæ; igitur in primo gradu. Antecedens probatur, quia plantæ creſcũt ſurſum, & deorſum, dextrorſum, ac ſiniſtrorſum, & ſimiliter decreſcunt, vt quotidiè experimur; ergo vegetabilia ſuſpiciunt incrementum, & decrementum ſecundum loca cõtraria. Conſequentia patet, quia ſurſum, & deorſum, dextrorſum, & ſiniſtrorſum ſunt loco contraria. Conſequentia prima probatur, quia non viuentia, & inanimata, vt ſunt grauia, & leuia, quamuis moueantur ad loca contraria diuiſim, vt grauia tantum deorſum, leuia ſurſum dumtaxat, non tamen coniunctim, quia hoc eſt proprium viuentium; ergo cum vegetabilia ſic moueantur dicendum eſt, illa viuere in primo gradu vitæ, vt probabitur in ſequenti concluſione.

In t. 15. ſtatuit tertiam concluſionem: Viuere vegetatiuũ eſt ſeparabile ab alijs gradibus animatorum, probatur, quia plantæ non ſentiunt, neque mouẽtur localiter progreſſiuè, neque intelligunt, ſed ſolum vegetant, vt probatum eſt in præcedenti concluſione, & in t. 13. ergo viuere vegetatiuũ eſt ſeparabile ab alijs gradibus animatorum.

Ex his infert in t. 16. quod viuere eſt commune omnibus animantibus, non autem ſentire, moueri localiter, & intelligere.

In t. 17. ponit quartã concluſionem: Sẽſus tactus poteſt ſeparari ab omnibus alijs ſenſibus; probat à ſimili, quia ſicut potentia vegetatiua, ex eo quod ſit prior natura alijs potentijs, poteſt ab illis ſeparari, Ita & ſenſus tactus cum natura præcedat cæteros ſenſus, poterit ab illis ſeparari.

In t. 18. ex omnibus his infert propriã diffinitionem animæ, dicens: Anima eſt principium viuendi, ſentiendi, locomouendi, & intelligendi; vt probabit inferius, declarando omnes particulares ſingillatim.

In t. 19. ad declarandam magis ſupradictam diffinitionem animæ, mouet has quæſtiones: Vtrum vnumquodque horum, hoc eſt, viuere, ſentire, locomoueri, & intelligere ſit anima tota, vel pars, & potentia animæ: & ſuppoſito quod vnumquodque ſit potẽtia animę, vtrum ſit ſeparabilis ab anima ratione ſolum, hoc eſt diffinitione quiditatiua, an

an etiam loco, ideſt ſubiecto, ac ſitu? Et ſubdit, quod de quibuſdã potentijs nulla eſt difficultas, quod non ſint ſeparabiles abinuicem ſecundum locum, & ſitum, nam in eorum ſubiecto, ideſt in animali, eſt motiua, & ſenſitiua: De quibuſdam autem eſt difficultas, nam intellectiua, & ſenſitiua non videntur eſſe in eodem loco, & ſitu.

In t. 20. vt ſuprapoſitis quæſtionibus ſatisfaciat, ponit quaſdam cõcluſiones, quarũ prima eſt talis: In vegetabilibus, & animalibus imperfectis, potentię non diſtinguuntur localiter abinuicem. Probat primò de vegetabilibus, nam quæ ſunt in eadem parte, ſunt in eodem loco, & ſitu; ſed tales potentiæ ſunt in eadem parte, ergo &c. Maior patet, quia oppoſitum prædicati, infert oppoſitum ſubiecti, nam quæ non ſunt in eodem loco, & ſitu, nec ſunt in eadem parte. Minor probatur; ſiquidem quælibet pars plantę diuiſa generatur, nutritur, & augetur, vt experientia compertum eſt; ergo in ea eſt potentia generandi, nutriendi, & augendi &c. Secunda pars probatur, quæ ſunt in eadem parte, ſunt in eodem loco; ſed in animalibus imperfectis, ideſt annuloſis, in eadem parte eſt potentia ſenſitiua, ſaltem tactiua, ſecundum locum motiua, phantaſia, & appetitiua; ergo &c. Minor probatur: Nam quælibet pars animalis annuloſi, vt vermis, ſi pungatur, reſtringit ſe, & ſic ſentit, & locomouetur; ſed motus localis ſenſitiuus non eſt ſine lętitia proſequendi delectabile, vel triſtitia fugiendi nociuum; ergo ibi eſt triſtitia, vel lætitia; ſed lætitia, & triſtitia non ſunt ſine phãtaſia; ergo talia animalia habent phantaſiã, ſenſitiuã, & motiuam in eodem loco, & ſitu.

In t. 21. ponit tertiam concluſionem: Intellectus agens, & poſſibilis ſeparatur ab alijs potentijs. Probatur, quia forma corruptibilis diſtinguitur ſubiectiuè ab incorruptibili; ſed intellectus eſt forma incorruptibilis, & aliæ potentiæ, corruptibiles, vt patet; ergo &c. Maior patet: Nam forma ideò corrumpitur, quia eius ſubiectum corrumpitur, ergo forma incorruptibilis habet ſubiectum diſtinctũ à forma corruptibili. Minoris prima pars licet apud Ariſtotelem videatur eſſe dubia, vt ſuo loco videbimus, tamen ſecundum fidem eſt veriſſima. Secunda pars, inquit Philoſophus, licet apud Platonicos non videatur vera, attamen etiam ipſa ſecundum veritatem eſt manifeſtiſſima; quandoquidem anima ſeparata non habet potentias ſenſitiuas, & vegetatiuas.

In t. 22. ſtatuit quartam concluſionẽ: Omnes ſupradictæ partes, ſcilicet vegetatiuę, ſenſitiuæ, & intellectiuæ, differunt abinuicem ratione, & diffinitione. Probatur: Nam illæ potentiæ ratione, ac diffinitione diſtinguuntur, quæ habẽt diſtinctas operationes; ſed omnes tales potentiæ habent diſtinctas operationes; ergo &c. Maior patet, quia potentiæ diſtinguũtur per actus. Minor eſt nota per experientiam.

In t. 23. ponit quintam concluſionẽ: In quibuſdam animalibus ſunt omnes tales potentiæ; in quibuſdam aliquæ tãtum; in quibuſdam adhuc pauciores. & in quibuſdam tantum vegetatiuæ. Hæc concluſio declaratur, nam primo in hominibus ſunt rationales, loco motiuæ, ſenſitiuæ, & vegetatiuæ. Secundò in animalibus perfectis, ſunt ſenſitiuæ, locomotiuæ, & vegetatiuæ. Tertiò in imperfectis, vt ſunt oſtreæ, conchæ, & ſpongiæ, ſunt tantum duæ potentiæ, nempè ſenſitiuæ, & vegetatiuæ. Quartò in plantis vegetatiuæ duntaxat.

In t. 24. Ariſtoteles demonſtraturus primam diffinitionem communiſſimam per hanc ſecundam, ponit hanc concluſionem: Anima eſt principium quo viuimus, ſentimus, mouemur, & intelligimus. Probat eam, ſed priùs ſupponit vnum, quod ſicut aliquis dicitur ſciens duplici principio, ſcilicet anima, & ſcientia: & ſanus duplici principio, ſcilicet corpore, & ſanitate; ſcientia, & ſanitate formaliter, anima autem, & corpore ſubiectiuè; ita aliquod dicitur viuens, ſentiens, motum, & intelligens duplici principio, nempè corpore, & anima; ſiquidem ſicut amoto corpore, & ſanitate nihil dicitur ſanum, & amota anima, & ſcientia nihil dicitur ſciens, ita

ita amoto corpore, vel anima, nihil denominatur viuens, ſentiens, motũ localiter, aut intelligens; ergo &c.

Deindè cùm dicit animam eſſe actum corporis, ſeu principium formale in corpore exiſtens, ne quis ſuſpicetur animam poſſe informare quodcumque corpus, ſubdit, eſſe actum tantum corporis phyſici, & organici, quia actus actiuorum non ſunt, niſi in patiente, apto nato, ac benè diſpoſito; modò non quoduis corpus eſt ſuſceptiuum aptum ad recipiendam animam, vt patet in elementis, ſed tantum organicum; igitur anima eſt actus corporis phyſici organici, quo viuimus, ſentimus, mouemur, ac intelligimus.

Ex his in t. 25. probat concluſionem ſic: Nam ratio principij magis conuenit cauſæ principaliori, quàm minus principali; ſed per animam, & corpus, tamquam per duo principia, viuimus, ſentimus, mouemur, & intelligimus, ex ſuppoſitione facta, & anima eſt cauſa principalior, quam corpus; ergo anima eſt principium, quo viuimus, mouemur, ſentimus, & intelligimus. Minoris ſecunda pars probatur, quia forma eſt cauſa principalior, quã ſit materia, quia dat eſſe rei ſpecificum; ſed anima eſt forma, & corpus materia; ergo &c. Minorem probat ex tex. 2. quia anima eſt ſubſtantia; ſed non eſt ſubſtantia, quæ ſit materia, aut compoſitum; ergo eſt ſubſtantia, quæ ſit forma, & actus. Minor probatur, quia anima informat corpus; at materia, & compoſitum non informant, ſed potius accipiunt; ergo ſola anima eſt forma, ac proindè principiũ, quo viuimus, ſentimus, mouemur, & intelligimus.

In t. 26. colligit tria, primum eſſe laudandos illos Philoſophos, qui dixerunt, animam non eſſe corpus, nec eſſe ſine corpore; ſiquidem corpus eſt ſubiectum animæ. Secundum, eſſe verò dignos repræhenſione illos, qui poſuerunt animã eſſe in corpore indeterminato, nam eſſe nequit in quolibet corpore, verùm dumtaxat in benè diſpoſito, ſcilicet in organico, vt probauit in t. 24. Tertium tandem, quod iſta diffinitio propria eſt ratio demonſtrandi diffinitionem communiſſimam de anima tali pacto: Omne principium quo viuimus, ſentimus, mouemur, & intelligimus, eſt actus corporis phyſici, organici in potentia vitam habentis; ſed anima eſt huiuſmodi; ergo anima eſt actus corporis, phyſici, organici, in potentia vitam habentis.

De potentijs Animæ in communi.

SVMMA II.
Cap. Vnicum.

PErtractaturus Ariſtoteles de potentijs Animæ ſic vniuerſim ſumptę, in t. 27. ponit hanc concluſionem: Plures ſunt potentiæ, quam ſint gradus animatorum. Probatur, quia gradus animatorum ſunt quatuor, ſcilicet vegetabilia, tantum, vt plantæ; ſenſitiua carentia tantum intellectu, vt animalia perfecta; ſenſitiua carentia quibuſdam ſenſibus, vt ſunt animalia imperfecta; & animata habentia omnes potentias, vt ſunt homines; ſed potentiæ ſunt quinque; ergo &c. Minor probatur, quia vltra potentiam vegetatiuam, ſenſitiuam, locomotiuam, & intellectiuam, datur etiam appetitiua ab his diſtincta; ergo ſunt quinque. Antecedens probatur quadrupliciter; & primò, quia vbi eſt potẽtia ſenſitiua, ibi eſt etiam appetitiua; ſed in animatis reperitur potentia ſenſitiua; ergo &c. Maior probatur: Vbi eſt deſiderium, & voluptas, ibi eſt appetitus; ſiquidem videntur eſſe idem; ſed vbi eſt ſenſus, ibi eſt deſiderium; quia omnis potentia cognitiua delectatur in proprio obiecto, ſi eſt conueniens; ergo vbi eſt ſenſus, qui eſt potentia cognitiua, ibi eſt appetitus, & deſiderium.

Secundò ſic: Vbicumque eſt tactus, ibi eſt appetitus; ſed in animatis reperitur tactus, vt probatum eſt ſuprà; ergo &c. Maior probatur, vbi eſt lætitia, & triſtitia, ibi eſt appetitus; ſed vbi eſt lætitia, & triſtitia, ibi eſt tactus; ergo &c. Maior probatur, quia lætitia cauſatur ab obiecto conuenienti; triſtitia verò à diſconuenienti; ſed appetitus dirigit in proſecutionem obiecti conuenientis, & in

fugam

Digitized by Google

fugam diſconuenientis; ergo &c. Minor probatur: Nam anima cognoſcens obiectum conueniens lætatur, & diſconueniens triſtatur, vt experientia conſtat; ergo appetitus &c.

Tertiò probatur in t. 28. vbicumque eſt ſenſus alimenti, ibi eſt appetitus; ſed in animatis eſt ſenſus alimenti; ergo &c. Maior probatur, quia ſenſus alimenti nō eſt abſque potentia tactiua; ſed vbi eſt tactus ibi eſt appetitus; ergo vbi eſt ſenſus alimenti, ibi eſt appetitus. Maior probatur, quia alimentum fit per ſiccum, humidum, calidum, & frigidum per ſe, per alias autem qualitates .ſ. ſaporem, odorem &c. per accidens: ſed tales qualitates sūt obiecta tactus, vt inferiùs probabimus; ergo vbi eſt ſenſus alimenti, ibi eſt appetitus. Secundò probat eamdem maiorem: Vbi eſt fames, & ſitis, ibi eſt appetitus; ſed in animatis ſenſitiuis eſt fames, & ſitis; ergo &c. Maior patet per diffinitionem famis, & ſitis; nam fames eſt appetitus calidi, & ſicci; ſitis verò eſt appetitus humidi, & frigidi.

Quartò ſic, quia vbi eſt guſtus, ibi eſt appetitus; ſed in animatis eſt guſtus, vt probabitur inferiùs; ergo &c. Maior probatur, quia ibi eſt guſtus, vbi eſt delectatio; ſed vbicumque eſt delectatio, ibi eſt appetitus; ergo vbicumque eſt guſtus, ibi eſt appetitus. Minor patet, quia delectabilia ſunt bona appetibilia; ergo vbicumque eſt delectatio, ibi eſt appetitus. Maior probatur: Vbi eſt ſapor, ibi eſt guſtus, cum ſapor ſit eius obiectū, ſed ſapor eſt delectatio quatuor primarum qualitatū; ergo ibi eſt guſtus, vbi eſt delectatio.

In t. 29. dicit, quod de his .i. de ſenſu guſtus, & tactus certificandum eſt poſterius, nunc autem ſufficiat dixiſſe, quod animalibus habentibus tactum, & appetitus inſit.

De locomotiua potentia clarum eſt, quod ineſt animalibus perfectis, ſicut intellectiua hominibus, & Intelligentijs, quæ ab Ariſtotele appellantur entia honorabiliora hominibus.

In t. 30 reprehendit Platonem, qui, cum poſuiſſet diffinitionem idealem animæ communiſſimam, non curauit tradere diffinitiones animarum particularium, & reprehenſio conſiſtit in quatuor concluſionibus contra ipſum, quarum prima eſt: Non contingit dare animam vniuerſalem præter particulares, hoc eſt, non eſt ponenda animæ idea, quæ ſit cauſa aliarum animarum. Probatur, quia ſicut eſt in figuris, ita in animabus; ſed non contingit, ſecundū Platonem, dare ideam figuræ, quæ ſit cauſa aliarum figurarum; ergo nec in animabus contingit dare animæ ideam, ſeiunctam à particularibus animabus. Maior probatur: Nam ſicut vna figura præſupponit aliam, & cauſatur ab ipſa, vt quadrangulus præſupponit trigonum, idest triangulum, & pentagonum quadrangulum, & cauſatur ab eo, ita anima ſenſitiua præſupponit vegetatiuam; locomotiua, ſenſitiuam; & intellectiua omnes alias; ſed ob talem præſuppoſitionem, & cauſalitatem, non ponebat Plato ideam figurarum; ergo nec ponenda erit idea animarum, cum animæ ita ſe habeant, ac figuræ.

In eodem tex. ponit ſecundam concluſionem: Diffinitio animæ in communi, eſt communis per prædicationem cuilibet animæ, & nulli eſt propria. Probatur, quia ita ſe habet diffinitio animæ ad animas, ſicut diffinitio figuræ ad figuras; ſed diffinitio figuræ vniuerſalis cōuenit cuilibet figuræ particulari; ſiquidē quælibet clauditur termino, vel terminis, ſicut vniuerſalis; ergo & diffinitio vniuerſalis animæ conueniet omni animæ.

In tex. 31. ponit hanc concluſionem tertiam: Habita diffinitione communi animæ, adhuc eſt inueſtiganda diffinitio particularis cuiuslibet animæ. Probatur: Sicut eſt in figuris, ita eſt in animabus, vt probatum eſt in prima concluſione; ſed habita diffinitione vniuerſalis figuræ, adhuc inueſtigatur propria cuiusque particularis, vt eſt notum apud Geometras; ergo idem dicendum eſt etiam de anima, & animabus particularibus.

In eodem tex. ponit quartam concluſionem: Animæ particulares, vt Intellectiua, locomotiua, ſenſitiua, & vegetatiua, ordinantur eſſentialiter adinuicē. Probatur, quia vbi eſt prius, & poſterius, ibi eſt ordo eſſentialis; ſed inter prædi-

ctas animas datur prius, & poſterius; ergo inter illas eſt ordo eſſentialis. Maior patet, quia poſterius dependet eſſentialiter à priori. Minor eſt nota ex dictis, quia intellectiua nequit intelligere ſine locomotiua, locomotiua nequit mouere localiter abſque ſenſitiua, & hæc non poteſt ſentire ſine vegetatiua, licèt benè econuersò, vegetatiua vegetat ſine ſenſitiua, vt eſt in plantis, ſenſitiua abſque locomotiua, vt in animalibus imperfectis, & locomotiua abſque intellectiua, vt patet in animalibus perfectis; ergo inter huiuſmodi animas datur prius, & poſterius, ac proindè ordo eſſentialis.

In t. 32. infert, quod quibuſcumque ineſt ratiocinatio, eiſdem inſunt etiam cæteræ potentiæ; ſed non econuersò, vt patet de hominibus, & alijs animalibus: Similiter nec cuicumque ineſt imaginatio ineſt intellectus, & ſpeculatio, quia multa animalia habent imaginationem, & tamen carent intellectu, vt patet in brutis perfectis.

De natura, & eſſentia Animæ in communi.

DISP. I.

DE Animæ natura, & eſſentia ſecundum opiniones Antiquorum, ſatis luculenter egimus in præcedenti primo libro cum Ariſtotele, nunc cum eodem de mente propria acturi, multa ſubijciemus diſputationi, vt hinc magis pateat veritas, quam de ſubſtantia animæ niſus eſt inueſtigare; quandoquidem concertatione perficitur opus, & oppoſita iuxta ſe poſita magis eluceſcunt. Primùm igitur quærendum nobis eſſet, an ſit anima; ſiquidem quæſtio ſi eſt, vt docet Ariſtoteles 2. Poſter. cap. 1. præcedit omnes; cæterùm, quia animam in nobis eſſe, quoddam per ſe notum eſt, de quo dubitare non licet; hac omiſſa exordiendum eſt à quæſtione *quid eſt*, nam de hac dubitauerunt Antiqui Philoſophi. Queritur ergo in primis quid ſit anima, ſic vniuerſim ſumpta.

Vtrum Anima ſit ſubſtantia, vel accidens?

QVÆSTIO I.

NOn defuerunt ex Antiquis, qui putauerunt, animam eſſe accidens, vt retulit Ariſtoteles in 1. libro de Anima à t. 54. & ſequentibus; ſiquidem ponentes aliqui animam eſſe harmoniam, & proportionem contrariorum, in corpore exiſtentium; alij verò eſſe numerum ſonorum ex elementis deductum, conati ſunt fateri, eam eſſe quãtitatem, vel relationem, quæ accidentia ſunt. His addi poteſt Galenus lib. 3. de locis Affectis, cap. 6. dum aſſeruit, animam eſſe temperamentũ quatuor qualitatum in corpore, & cũ iſtis immutari.

Cæterùm Ariſtoteles in hoc 2. libro ſum. 1. c. 1. & 2. conſtantiſſimè ſuſtinet animam eſſe ſubſtantiam, non illam, quę ſit materia, vel compoſitum, verum eã, quæ ſit actus, & forma. Philoſophum ſequuti ſunt omnes Peripatetici, tùm Antiqui, tùm Recentiores: at quia nomen ſubſtantiæ, eſt multiplex, vt docet idem Ariſtoteles pluribus in locis ſuę doctrinæ, ideò ad firmandam reſolutionem quæſtionis vnitatem.

Primò notandum eſt, quod quæſtio intelligitur de anima in communi, vt cõprehendit ſub ſe, vegetatiuam, ſenſitiuam, & intellectiuam; quandoquidem Ariſt. tradidit diffinitiones, vt videbimus in ſequenti quæſtione de anima ſic vniuerſim ſumpta.

Secundò notandum eſt, ſubſtantiam dupliciter accipi poſſe, vno modo pro tota coordinatione eorum, quæ reponuntur in prædicamento ſubſtantiæ, ſiuè directè, ſiuè indirectè, vel reductiuè, & ſic, nedum genera, ſpecies, & indiuidua eiuſdem prædicamenti appellantur ſubſtantiæ, ſed etiam differentiæ laterales, paſſiones, & partes, tàm integrales, quã eſſentiales ſpecierum, & indiuiduorum dicuntur ſubſtantiæ. Alio modo ſumitur ſubſtantia pro ſola coordinatione generum, ſpecierũ, & indiuiduorum, quę ponuntur in recta linea prędicamenti eiuſdem,

dem, & ſic duntaxat ſubſtantia vt ſic, corpus, corpus animatum, animal, & horum ſpecies, ac indiuidua nomen merentur ſubſtantiæ. Ex his ſequitur, quod cum anima non ſit poſita in recta linea prædicamentali, ſed ſolum tam quam pars eſſentialis corporis animati reducatur ad totam coordinationem, non poteſt vocari propriè, ſed tantùm impropriè ſubſtantia.

Tertiò notandũ eſt ex Doct. ſubt. q. 9. A. quod ſubſtantia eſt ens per ſe exiſtens: ens autem per ſe poteſt ſumi quadrupliciter. Primò modo, vt idẽ eſt, quod nõ cũ alio, & de hoc agitur 1. Poſter. cap. 4. & dicitur modus per ſe eſſendi, hoc eſt, ſolitariè. Secũdo modo, vt diſtinguitur ab eſſe in alio per inhærentiam, ſiuè actualem, ſiuè aptitudinalẽ, & hoc modo quæcumque ſubſtantia, & etiam materia, ac forma dicuntur eſſe per ſe, quia licèt forma ſubſtantialis inſit materiæ informando, non tamen inhærendo; ſiquidem inhærere non dicit per ſe informare, ſed tantum per accidens, ſicut accidens inhærẽs non eſt actus ſimpliciter, & per ſe, ſed tantum ſecundum quid. Tertiò modo vt diſtinguitur ab eſſe in alio per inexiſtentiam, & ſic partes ſubſtantiales, quæ integrant aliquod totum, vt manus, pedes, caput, &c. non dicuntur entia per ſe, quia ſunt in toto per inexiſtentiam. Quartò modo ens per ſe dicitur illud, quod eſt in vltima actualitate, & non eſt ordinabile ad vlteriorem actũ per ſe, & ſic ens per ſe dicitur tantum de ſuppoſito, & perſona, & hoc vocatur propriè ens per ſe, ac hoc aliquid, quia eſt incõmunicabile, vt quo, & vt quod, vt alias aduertimus. Ad propoſitum anima quæcũque eſt ens per ſe ſecũdo modo, quia etſi informet materiam, & ſit in illa, non tamen per inhęrentiam, ſed per informationem per ſe: anima verò ſeparata eſt per ſe primo modo, non tamen quarto modo, quia non eſt in vltima actualitate, ſed ſemper apta eſt informare corpus.

Quartò notãdũ eſt, vt colligi poteſt ex Ariſtotele hic t. 3. ſubſtantiam eſſe duplicẽ .ſ. corpoream, & incorporeã. Subſtantia incorporea eſt, quæ caret trina dimenſione quantitatiua .ſ. longitudine, latitudine, & profunditate, vt ſunt Deus, & Angeli. Subſtantia verò corporea dupliciter ſumi poteſt, vno modo formaliter, & ſic dicitur illa, quæ conſtat ex materia, & forma phyſica, cuiuſmodi ſunt omnia corpora naturalia, vel quæ habẽt trinam dimenſionem, vt ſunt cæli, qui licet ſecundum Ariſtotelem ſint expertes materia, cum tamen ſint prædíti illa trina dimenſione, dicuntur ſubſtantiæ corporeæ. Alio modo participatiuè, & ſic eſt illa, quæ participat aliquo modo de ſubſtantia corporea, vel quia informat illam; ad propoſitum anima rationalis eſt ſubſtantia incorporea, quia caret magnitudine molis, & non extenditur ad extenſionem corporis, vt ſuo loco dicemus; anima verò in communi ſũpta, non eſt corporea formaliter, quia non conſtat ex materia, & forma, eſt tamen corporea participatiuè, tùm quia informat corpus phyſicum, tùm etiam, quia eſt pars eſſentialis corporis animati, quod eſt ſubſtantia corporea formaliter.

Ex his ſit prima concluſio. Si ſubſtãtia ſumatur largè pro omni eo, quod aliquo pacto eſt reponibile in prædicamento ſubſtantiæ, anima eſt ſubſtantia, nequaquam tamen ſi accipiatur ſubſtantia ſtrictè, pro his, quæ ponuntur directè in eodem prædicamento. Eſt communis. Probatur prima pars, quia partes eſſentiales ſubſtantiæ completæ ſunt ſubſtantiæ, ſaltem reductiuè, vt oſtendimus in lib. Prædicam. diſp. 2. q. 3. concl. 2. ſed anima eſt pars eſſentialis corporis animati, quod eſt ſubſtantia completa, cum ſit hoc aliquid ex Ariſtotele hic t. 4. & 8. ergo anima eſt ſubſtantia largè ſumpta. Minor probatur, quia ex non ſubſtãtijs, non fit ſubſtantia, ex Ariſtotele 1. Phyſ. t. 52. ſed ex anima, & corpore, fit corpus animatum, ex eodem hic t. 2. & 4. ergo anima eſt pars eſſentialis corporis animati. Secunda pars probatur, quia ſubſtantia propriè, & ſtrictè accepta, ſunt genera, ſpecies, & indiuidua prædicamenti ſubſtantiæ, vt dictum eſt in 2. not. ſed anima non eſt aliquod iſtorum; ergo &c. Minor probatur, quia genus,

ſpecies, & indiuiduum ſunt entia completa, vt patet, ſaltem phyſicè loquendo; ſed anima non eſt ens completum; ergo &c. Minor probatur, quia forma nō eſt ens completum, vt dicit Ariſtoteles hic t. 2. ſed anima eſt forma, ex eodem ibidem tex. 4. 5. & 8. ergo &c.

Secunda concluſio. Anima, vt ſic non eſt ens per ſe primo, & quarto, ſed benè ſecundo, & tertio modo, ex dictis in 3. not. Eſt Scoti in q.9. quolib. ſub A. Probatur prima pars, quia primus modus per ſe, ex dictis, dicit ſolitudinem, & ſeparationem vnius ab alio ex 1. Poſter. cap. 4. ſed anima, vt ſic vniuerſim ſumpta, non eſt ſeparabilis à corpore, alioquin & vegetatiua, & ſenſitiua, quæ vniuocantur in ea, eſſent ſeparabiles ab eo, quod eſt omninò falſum, & contra Ariſtotelem hic t. 11. ergo anima, vt ſic non eſt ens per ſe primo modo perſeitatis. Secunda pars probatur, quia ens per ſe quarto modo, eſt quod eſt in vltima actualitate, & inordinabile ad alterum, & hoc aliquid, ex eodem 3. notab. ſed anima non eſt huiuſmodi; ſiquidem, etiam ſeparata, vt rationalis, eſt apta nata vniri corpori vt actus, & forma, ſicut omnes fatentur; ergo &c. Tertia, & quarta pars probatur, quia id eſt ens per ſe his duobus modis, quod non eſt in alio per inhærentiam, ſed vel per informationem per ſe, vel per inexiſtentiam; ſed anima non eſt in corpore per inhærentiam, tum quia non eſt actus accidentalis, ſed ſubſtantialis; tum quia non eſt actus per accidens, verùm tantùm per ſe, vt docet Ariſt. hic tex.6. & 8. ſed eſt in corpore per informationem, & per inexiſtentiā in toto corpore animato, cùm ſit actus per ſe corporis phyſici; organici, in potentia vitā habentis, & pars eſſentialis corporis animati, ex Ariſtotele hic t. 4. & 5. ergo anima eſt ens per ſe exiſtens, & non in alio, & non per inhærentiam, ſed ſolum per informationem, & inexiſtentiam.

Tertia concluſio. Anima eſt ſubſtantia corporea, non quidem formaliter, ſed tantùm participatiuè. Eſt Scoti ibidem. Probatur, quia anima non conſtat ex materia, & forma, ſed tantum eſt actus primus ſubſtantialis corporis, & pars eſſentialis corporis animati; ergo non eſt ſubſtātia corporea formaliter, ſed tantùm participatiuè. Antecedens patet per Ariſtotelem hic cap. 1. & 2. Conſequentia eſt manifeſta ex not. 4. ergo &c.

Quarta concluſio. Anima non eſt accidens, ſiuè abſolutum, ſiuè relatiuū. Eſt Ariſtotelis 1. de Anima à t. 54. & ſeqq. contra Antiquos. Probatur, quia ex accidente, & eius ſubiecto non ſit vnū per ſe, ſed per accidens; atqui ex anima, & corpore phyſico, & organico ſit vnum per ſe, nimirum animatum; ergo anima non eſt accidens. Minor patet, quia ex rebus diuerſorum generum nequit fieri vnum per ſe; ſed ſubiectum, & accidens ſpectant ad diuerſa genera; ergo &c. Præterea maior eſt Ariſtotelis 8. Met. t. 15. & 16. Minor eſt eiuſdem hic cap. 1. & 2. ergo ex anima, & corpore ſit vnum per ſe, ac proindè anima eſt ſubſtantia, & non accidens.

Quinta concluſio. Anima, quamuis ſit corporea participatiuè, non eſt tamen corpus formaliter. Eſt Ariſtotelis hic t.4. & 1. de Anima t.72. Probatur: Si anima eſſet corpus, duo corpora poſſent eſſe ſimul naturaliter; ſiquidem anima eſt in qualibet parte corporis, & ſimul cū eis; atqui hoc eſt falſum, vt oſtendimus cum ipſo in 4.Phyſ.ergo &c. Secūdò probatur: Corpus non informat, ſed informatur, cùm habeat rationē ſubiecti, & materiæ; at anima informat corpus, cùm ſit eius actus ſubſtantialis, & probabitur inferiùs; ergo anima non eſt corpus.

Obijcitur primò contra primam concluſionem: Nam anima vt ſic eſt genus ad animam rationalem, ſenſitiuam, & vegetatiuam, cùm prædicetur de illis, tamquam de differētibus ſpecie in quid; ſed genus de prædicamento ſubſtantiæ eſt ſubſtantia propriè dicta; ergo anima eſt ſubſtantia ſtrictè, & non largè accepta. Minor patet ex dictis in 2.not.

Reſp. Maiorem eſſe veram de genere partiali, non autem de totali, quia nō eſt directè in prædicamento ſubſtantiæ, ſed tantùm reductiuè, tamquam pars corporis animati, modò genus totale duntaxat eſt ſubſtantia ſtrictè, quia ponitur in

in recta linea coordinationis ſubſtantiæ.

Obijcitur ſecundò: Illud, cuius diffinitio datur per additamentum, non eſt ſubſtantia, ſed accidens; ſed diffinitio animæ eſt huiuſmodi; ergo anima non eſt ſubſtantia, ſed accidens. Maior eſt Ariſtotelis 7. Metaph. tex. 14 15. & 16. Minor eſt eiuſdem in hoc 2. lib. tex. 5. & 8. vbi diffinit animam per ordinem ad corpus, quod non eſt de eius eſſentia, ſed quid additum.

Reſp. Maiorem eſſe veram de ſubſtātia ſtrictè, quia talis habet diffiniri tantū per eſſentialia, vt optimè docet Ariſtoteles in 7. Met. in citatis textibus, falſam autem de ſubſtantia largè, quia hæc poteſt diffiniri etiam per additamentum; modò anima eſt ſubſtantia largè, & ſic diffinitur per additamentum in ordine ad corpus, cuius eſt actus primus ſubſtantialis, vt videbimus in ſequenti.

Obijcitur tertiò contra ſecundam concluſionem, quod non eſt per ſe ſubſtantia, nec eſt ens per ſe; ſed anima non eſt per ſe ſubſtantia; ergo nec eſt vllo modo ens per ſe. Maior patet, quia modus per ſe eſſendi diſtinguit ſubſtantiam ab accidentibus, quorum eſſe non eſt per ſe, ſed in alio. Minor probatur: Quod eſt in alio, nō eſt ſubſtantia; hoc enim eſt proprium accidentis, vt docet Ariſtoteles 7. Met. t. 2. atqui anima eſt in alio .ſ. in corpore, cuius eſt actus, & in corpore animato, cuius eſt pars; ergo &c.

Reſp. Minorem eſſe veram, ſi ly per ſe ſumatur quarto modo, ex dictis in 3. not. non autem ſi ſumatur ſecundo, & tertio modo, quia ſic anima eſt ſubſtantia per ſe, cum non ſit in alio per inhærentiam, ſed tantùm per informationē, & inexiſtentiam. Ad probationem dico, maiorem eſſe veram de eſſe in alio per inhærentiam, non tamen per informationem ſimpliciter, & per inexiſtentiā, qua ratione anima eſt in corpore, & in corpore animato.

Obijcitur quartò contra tertiam, & quintam concluſionem: Simul, quia D. Aug. lib. 22. de Ciuit. Dei cap. 11. docet, animam eſſe quintam eſſentiam, ſeu ſubſtantiam ex materia, & natura cæleſti conflatam; ergo anima, non tantum participatiuè, ſed etiam formaliter eſt ſubſtantia corporea.

Reſp. Auguſtinum locutum fuiſſe de mente Platonicorum, & aliorum Antiquorum, contra quos arguit Ariſtoteles lib. 1. de Anima cap. 5. non autem ſecundum veritatem, quod eo maximè liquet, quia in lib de Anima. & eius origine, ac alibi, docet animam eſſe quidem formā corporis, non autem corpus, aut corpoream formaliter.

Obijcitur quintò: Ariſtoteles 2. de Gener. Animal. cap. 3. dicit, animam participare aliud, idque magis diuinum, quam ea, quæ elementa appellantur; ergo ſecundum Ariſtotelem anima eſt compoſita ex corpore, ac proindè eſt corpus, ſiuè corporea formaliter.

Reſp. Negando conſequentiam; nam ex verbis Ariſtotelis ſolum habetur, quod anima participet corpus nobilius, quàm ſint corpora elementaria, cuiuſmodi eſt humanum, quod in comparatione illorum, cùm ſit inſtrumentum operationum intellectualium, quæ de diuinitate participare videntur, poteſt quodammodo dici diuinum; vndè non ſequitur animam eſſe corpus, vel corpoream formaliter, ſed tantùm participatiuè, quod vtique & nos fatemur in concluſione tertia.

Obijcitur ſextò: Omnis cognitio fit per aſſimilationem, ex communi Philoſophorum conſenſu, & videtur eſſe expreſſa ſententia Ariſtotelis in hoc 2. libro de Anima t. 62. ſed anima cognoſcit corpus; ergo & ipſa debet ſaltem eſſe corporea.

Reſp. Maiorem eſſe veram de ſimilitudine obiectiua, quæ fit per ſpeciem repræſentantē obiectū in eſſe cognoſcibili, vel per cognitionem, qua obiectum dicitur habere eſſe actu cognitum, non tamen entitatiua, ſeu quoad modum eſſendi, quia ſic diſſimilantur potentia cognitiua, & obiectum, vt optimè docet Scotus in 1. d. 3. q. 3. ſub C. immò inferre ex cognitione obiecti, eumdem eſſendi modum, eſt committere fallaciam accidentis, vel figuræ dictionis; non ſequitur ergo animam eſſe corpus

entitatiuè, ex eo quod cognoſcat illud, ſed ſolùm, quod aſſimiletur ſibi in modo cognoſcendi, vel habituali per ſpeciem, vel actuali per intellectionem, per quam dicitur recipi in intellectu, & & ſibi aſſimilari.

Vtrum diffinitiones Animæ ſint rectè aſſignatæ ab Ariſtotele? Et an vna ſit demonſtrabilis per aliam?

QVÆSTIO II.

Circa vtramque partem eſt aliqualis controuerſia, nam Ægidius Romanus in Commentarijs huius libri, ſuſtinet primam diffinitionem animæ eſſe vnam, & communem omni animæ; ſecundam verò eſſe multiplicem, implicareque quatuor diffinitiones, quarum prima conuenit tantùm animæ vegetatiuæ: Secunda ſenſitiuæ: Tertia motiuæ: Et quarta intellectiuæ, ſeu rationali dumtaxat.

Cæterùm communis omnium Doctorum ſententia tenet vtramque eſſe vnam, & conuenire, nedum animæ in communi, verùm etiam omni animæ particulari.

Circa ſecundam etiam diſſident Doctores; quandoquidem aliqui putant hic nullam fieri demonſtrationem, vt Auerroes, & ſequaces. Alij cenſent priorem definitionem demonſtrari vtique à poſteriori per poſteriorem, vt D. Thomas. Alij tamdem, vt Themiſtius, Philopponus, Caietan⁹, Toletus, Paulus Venetus, docent Ariſtotelē demonſtrari voluiſſe primam diffinitionem per ſecundam etiam à priori.

Quid autem ſit nobis dicendum in tanta varietate Expoſitorum, quibuſdam de more adnotatis, noſtram aperiemus ſententiam.

Primò igitur notandum eſt quicquid de diffinitione diximus in lib. 2. Poſteriorum diſp. vn. q. 2. & præſertim diffinitionem quid rei eſſe duplicem, ſcilicet caſualem, & *propter quid*; & deſcriptiuam, ac *quia*, prior datur à priori, & per cauſam; poſterior verò per effectum, & à poſteriori. Datur diffinitio cauſalis per omnes cauſas .ſ. efficientem, finalem, materialem, & formalem, & hæc eſt duplex .ſ. ſimplex, quæ datur per vnum genus cauſæ tantum; & mixta, quæ implicat plura genera cauſarum. Diffinitio cauſalis, quæ datur per cauſam priorem, nempè per finalem, quæ eſt omnium prima, appellatur principium .i. medium demonſtrationis à Philoſopho hic t. 22. & in 1. lib. huius operis t. 11. at diffinitio, quæ datur per cauſam poſteriorem, vt per materialem, vocatur ab ipſo concluſio demonſtrationis; & aggregatum ex vtraque dicitur tota demonſtratio ſola poſitione differens, hoc eſt, abſque diſpoſitione ſyllogiſtica terminorum. Ad rem noſtram, prior animæ diffinitio .ſ. anima eſt actus primus, corporis organici in potentia vitam habentis, vocatur materialis, cùm detur per corpus, quod eſt materia animæ, & dicitur etiam concluſio, quia demonſtratur per ſecundam, quæ in ratione cauſæ, eſt prior: cæterùm hæc ſecunda diffinitio, cùm detur per operationes, quæ ſunt finis animæ, vocatur finalis, & eſt medium, ſeu principium concludendi primam diffinitionem hoc modo: Principium, quo viuimus, ſentimus, mouemur, & intelligimus, eſt actus primus corporis organici in potentia vitam habentis; ſed anima eſt principium, quo viuimus, ſentimus, mouemur, & intelligimus; ergo anima eſt actus primus corporis organici in potentia vitam habentis; vndè hoc totum aggregatum ex his duabus diffinitionibus vocatur demonſtratio, differens ſola poſitione .i. ſola diſpoſitione terminorum in modo, & figura.

Secundò notandum eſt pro declaratione primæ diffinitionis, quod ly actus ſumitur pro actu informante, non autem pro ſubſiſtente, vel aſſiſtente, vt cēſuit Auerroes; corpus verò pro corpore naturali, vt diſtinguitur ab artificiali, & mathematico; organici autem particula innuit, quod huiuſmodi corpus naturale debeat habere inſtrumenta, id eſt organa, adhoc vt anima poſſit exercere

ſuas

ſuas operationes. Denique, in potentia vitam habentis, denotatur, vt tale corpus habeat in ſe principium exercendi operationes vitales, hoc eſt dictu, vt ſit informatum anima, quæ eſt principium vitale.

Tertiò notandum pro intelligentia ſecundæ diffinitionis, quod particulæ eiuſdem, ſcilicet viuimus, ſentimus, & intelligimus, poſſunt ſumi vel copulatiuè, vel diſiunctiuè, ſi ſumantur copulatiuè, faciunt hunc ſenſum, quod anima eſt principium quo viuimus, ſentimus, mouemur, & intelligimus, ſicque competit tantum animæ intellectiuæ, cum in ipſa virtualiter contineantur gradus vegetatiuus, ſenſitiuus, & locomotiuus. Si verò attendantur diſiunctiuè, faciunt hunc aliud ſenſum, quod anima eſt principiũ, qua vel viuimus, vel ſentimus, vel mouemur, aut intelligimus, & ſic diffinitio conuenit, non tantum animæ in communi, ſed cuilibet contentæ ſub ea; ſiquidem viuere, ſentire, moueri, & intelligere poſſunt exerceri per animam, virtute animarum ſub ipſa contentarum.

Quartò notandum eſt, quod viuere, ſentire, moueri, & intelligere poſſunt ſpectari & in actu primo, & in actu ſecundo. Si ſpectentur priori modo, faciunt hunc ſenſum, anima eſt principium, quo conſtituimur in actu primo viuendi, ſentiendi, mouendi, ac intelligendi, & ſic diffinitio datur per cauſam formalem, cum actus primus ſit forma; & per cauſam efficientem etiam, quia actus primus eſt cauſa efficiẽs actus ſecundi: Ex quo ſequitur, quod cum cauſa materialis demonſtretur per efficientem, & formalem, etiam diffinitio prima, quæ datur per cauſam materialem, debet demonſtrari per ſecundam. Si verò ſpectentur poſteriori modo, diffinitio ſic eſt intelligenda, anima eſt principium eliciẽdi operationes vitales ſenſationes, & intellectiones.

Quintò notãdum eſt, actum ſecundũ dupliciter conſiderari poſſe, vno modo, vt procedit ab actu primo, tamquàm effectus à ſua cauſa, & ſic eſt ipſo poſterior, ſicut & materia in qua vterque recipitur: alio modo, vt eſt cauſa finalis actus primi, & ſic eſt prior actu primo, & materia in qua recipiuntur. Ad propoſitum ſi diffinitio ſecunda animæ attendatur iuxtà actum ſecundum, priori modo acceptum, vera eſt opinio D. Thomę, quod per hanc ſolum à poſteriori demonſtratur prima diffinitio: at ſi accipiatur actus ſecundus poſteriori modo, verificatur aliorum ſententia, dum dicunt, demonſtrari à priori; ſiquidem finis in intẽtione eſt cæteris cauſis prior, vt latè oſtendimus in 2. Phyſicorum.

Ex his prima concluſio. Diffinitiones animæ, eo modo, quo illas explanauimus in notabilibus, ſunt rectè aſſignatæ ab Ariſtotele in t. 4. & 24. Eſt communis. Probatur, quia huiuſmodi diffinitiones, (nempè: Anima eſt actus primus corporis, phyſici, organici, in potentia vitam habentis: &, Anima eſt principium, quo viuimus, ſentimus, mouemur, & intelligimus) habent omnes conditiones bonæ diffinitionis; ergo ſunt rectè aſſignatæ. Conſequentia tenet, quia nihil aliud requiritur, vt ſæpè ſæpius diximus. Antecedens probatur, quia competunt ſoli animæ, omni animæ, & manifeſtant eius naturam per genus, & differentiam; ergo habent omnes conditiones bonæ diffinitionis. Conſequentia eſt clara ex his, quæ tradit Ariſtoteles 7. Metaph. t. 43. vbi expẽdit has conditiones. Antecedẽs probatur, quod ad vltimã conditionem (ſiquidem duæ priores ſunt claræ) nam ly actus, in prima diffinitione, ponitur loco generis; eſt enim communis ad actum informantẽ, ſubſiſtentem, & aſſiſtentem; ly primus ponitur ad differentiam actus ſecundi; ly corporis ad differentiam actus ſubſiſtentis, qui eſt extra corpus, ly phyſici ad differentiam corporis artificialis, & mathematici; ly organici ad differentiã corporis homogenei, quod caret organis; in potentia vitam habentis, ad differentiam corporum non viuentium, quæ non ſunt apta ad accipiendam vitam: Similiter in ſecunda diffinitione, ly principium tenet locum generis, cæteræ verò particulæ ponuntur ad differentiam non viuentium, in quibus non reperiun-

tur operationes vitales, nec earum principia.

Secunda concluſio. Si diffinitio ſecunda accipiatur in actu primo, vel in actu ſecundo in genere cauſæ finalis, demonſtrat primam à priori: Si verò ſumatur in actu ſecundo, demonſtrat eamdē tantùm à poſteriori. Eſt communis omnium Doctorum, quos retulimus pro ſecunda ſententia contra D Thomam. Eam defendit etiam Ruuius hic q.10 & Catharenſis q. 1. art. 2. Probatur prima pars ſimul cum ſecunda, quia omne poſterius natura, & perfectione, demonſtrari poteſt per prius natura, & perfectione à priori; ſed forma eſt prior materia natura, & perfectione, & finis eſt ita prior alijs cauſis; ergo diffinitio prima, quæ datur per materiam, demonſtrari poteſt, per ſecundā, quæ datur per formam, & finem à priori. Maior patet ex Ariſtotele 1. Poſt. c. 10. Minor probatur, quia actus eſt prior potentia natura, & perfectione, ex eodem Ariſtotele 9. Met. à t. 13. vſque ad t. 15. ſed forma, & finis ſunt actus, & materia eſt potentia, vt idem probat ibidem, & præſertim t. 15. ergo forma eſt prior natura, & perfectione materia, & finis alijs cauſis. Conſequentia tenet ex dictis in 3. notab. Tertia pars probatur, quia per effectum demonſtratur cauſa à poſteriori; ſed viuere, ſentire, moueri, & intelligere in actu ſecundo, ex quibus coaleſcit ſecunda diffinitio, ſunt effectus materiæ, & actus primi, ex quibus conſtat prima diffinitio; ergo hæc per illam habet demonſtrari tantùm à poſteriori.

Tertia concluſio. Diffinitio ſecunda data de anima eſt tantum vna, & non plures. Eſt contra Ægidium citatum ad t. 24. Probatur, quia per hanc diffinitionem intendit diffinire animam in communi, & non animas in particulari, vt patet in t. 12. vbi inquit: *Quoniam autem ex obſcuris quidem, manifeſtioribus autem fit certum, & ſecundum rationem notius, tentandum eſt iterum ſic aggredi de ipſa*; ergo cum diffinitum ſit vnum, & non plura, etiam diffinitio erit vna, & non plures.

Quarta concluſio. Si particulæ poſitæ in hac ſecunda diffinitione intelligantur diſiunctiuè diffinitio conuenit animæ in communi, & cuilibet particulari diſtributiuè acceptæ: cæterùm ſi copulatiuè ſumantur datur tantum de anima rationali. Videtur contra Ruuium hic q. 8. cum aſſerat, hanc diffinitionem copulatiuè ſumptam, conuenire animæ in cōmuni, defenditur tamen à Simplicio in ſuis Comment. ad t. 24. Probatur, quia diffinitio vniuoca, ſecundum ſe totam debet conuenire diffinito, & omni contento ſub eo, vt patet ex diffinitione vniuocorum; ſed hæc diffinitio ſecundum ſe totam nequit conuenire omni animæ copulatiuè, verùm dumtaxat diſiunctiuè; ergo &c. Minor patet, quia vegetatiua non eſt principium ſentiendi, mouendi, & intelligendi, ſed tantùm vegetandi: Similiter ſenſitiua non eſt principium mouendi, & intelligendi, at ſolùm ſentiendi; ergo copulatiuè nequit illis conuenire, ſicut diſiunctiuè, quia cùm anima in communi implicet omnes illos gradus, poteſt illos diſtribuere ſingillatim cuilibet animæ ſecundum vniuſcuiuſque exigentiam. Secunda pars probatur, quia anima rationalis ſola continet virtualiter cæteros gradus, ſcilicet viuere, ſentire, & moueri, formaliter verò, intelligere, quod eſt ſibi proprium; ergo ſola anima rationalis eſt principium intelligendi, & mouendi, & ſentiendi, ac vegetandi. Antecedens probabitur inferiùs in ſequenti diſputatione. Conſequentia patet, quia ſi copulatiuè habet in ſe omnes illos gradus, qui ſunt principia viuendi, ſentiendi, mouendi, & intelligendi; ergo ipſa ſic copulatiuè erit principium, quo viuimus, & ſentimus, & mouemur, & intelligimus.

Obijcitur primò contra primam concluſionem: Si anima eſſet actus, vel eſſet ſubſtantialis, vel accidentalis; neutrum eſt dicendum; ergo &c. Minor probatur: Non ſubſtantialis, quia anima in textu Græco, appellatur à Philoſopho Endelechia; ſed endelechia, vt exponunt Interpretes, idem eſt, ac motio continuata, & motio eſt accidens; ergo non eſt actus ſubſtantialis. Neque accidenta-

dentalis,quia non eſſet primus actus,ſed ſecundus, cum accidens omne præſupponat ſubſtantiam; ergo &c.

Reſp. Animam eſſe actum ſubſtantialem informantem; & cùm probatur, quod ſit endelechia, quod eſt continua motio, dico, animam eſſe quidem endelechiam in actu primo, quod eſt principium motionis,non verò in actu ſecundo, quia ſic eſſet actus accidentalis.

Obijcitur ſecundò, quod nõ bene diffiniatur per corpus organicum; nam ſubiectum, per quod diffinitur forma, debet eſſe prius forma; ſed corpus organicum non eſt prius anima; ergo nequit diffiniri per ipſum. Minor probatur,quia ideò partes organicæ dicuntur tales,quia iam ſunt prædita potentijs vitalibus; ſed huiuſmodi potentiæ proueniunt ab anima; ergo neceſſariò illam ſupponunt, ac proindè corpus organicum erit poſterius anima.

Reſp. Negando minorem, ad probationem dico, corpus organicũ poſſe dupliciter conſiderari, vno modo vt dicit partes compoſitas ex certa figura, & tẽperie neceſſaria accõmodatas; alio modo vt dicunt etiam potentiam, ſeu realitatem animæ, earumdem compoſitionem informantem. Priori modo organum, ſeu corpus organicum eſt prius ipſa anima, & ſic illam diffinit, ſecundo modo eſt poſterius, & ſic potius diffinitur per eam, quam diffiniat, vt aliàs dicturi ſumus.

Obijcitur tertiò contra ſecundam cõcluſionem,probando priorem diffinitionem demonſtrari per poſteriorem à poſteriori tantùm, & non à priori,quia demonſtratio, quæ procedit à notioribus nobis ad notiora naturæ, eſt *quia*, & à poſteriori; ſed ſecũda diffinitio datur per notiora nobis, & prima per notiora naturæ; ergo diffinitio ſecunda demonſtrans primam, illam oſtendit à poſteriori, & non à priori. Maior patet ex 1. Poſt c. 10. Minor eſt nota ex his,quæ habet Ariſtoteles hic initio capitis ſecũdi, vbi promittit ſe velle oſtendere priorem diffinitionem per poſteriorem, ſicut ſolet id,quod ſecundum ſe notius eſt,nobis autem obſcurius, per ea quæ ſunt nobis notiora, elucidari; ergo ſecunda diffinitio datur per notiora nobis, ac proindè primam oſtendit ſolum à poſteriori.

Reſp. Negando minorem; ad probationem dico, priorem diffinitionẽ poſſe dupliciter demonſtrari per ſecundam, vno modo ſumendo operationes vitales in actu primo, alio modo conſiderando illas in actu ſecundo. Primo modo demonſtratur à priori; ſiquidem actus primus eſt prior natura,& perfectione,nedum actu ſecundo,ſed etiam potentia,in qua vterque recipitur,vt oſtendimus ex Ariſtotele 9. Met. t. 13. & 15. Secundo modo demonſtratur à poſteriori, quia operationes in actu ſecundo ſunt poſteriores, nedum anima tamquam actu primo, à quo eliciuntur, ſed etiam corpore, in quo recipiuntur, & à quo ſimul cum anima cauſantur. Neque indè ſequitur operationes vitales tantùm in actu ſecundo eſſe notiores nobis, non verò in actu primo, quia in hoc hallucinatus eſt doctiſſimus noſter Merinero, non cõſiderans, huiuſmodi operationes eſſe actus, & formas, etiam in actu primo, & per eas debere cognoſci corpus organicum, veluti ſuam materiã, in qua recipiuntur: Materia enim,ex Ariſtotele 1. Phyſ. t. 65. non cognoſcitur à nobis, niſi in analogia ad formas.

Obijcitur quartò ex eodem Merinero diſp. 1. q. 2. n. 31. quia prima diffinitio explicat naturam animæ per habitudinem cauſæ formalis reſpectu corporis phyſici,& organici, ſecũda verò per habitudinem cauſæ efficientis reſpectu operationum, quas exercet; ſed habitudo cauſæ efficientis,vt quo,eſt poſterior habitudine cauſæ formalis, ſaltem natura; ergo demõſtratio prioris diffinitionis per poſteriorem, non eſt per aliquid prius natura,& à priori,ſed per aliquid poſterius natura, & à poſteriori. Maior eſt clara. Minor verò probatur: Tùm quia prius natura eſt eſſe,quàm operari; ſed forma reſpectu corporis dat eſſe, & in habitudine cauſæ efficientis dat operari; ergo &c. Tùm etiam, quia hæc cauſalis eſt vera, quia corpus informatur anima, eſt principium vitaliter operandi, non autem econuerſò, quia eſt principium

cipium vitaliter operandi, informatur anima; ergo habitudo cauſæ formalis, per quam datur prima diffinitio, eſt prior habitudine cauſæ efficientis, per quam datur ſecunda.

Reſp. Negando maiorem, imò datur per habitudinem ad cauſam materialē, nempè ad corpus organicum; & quamuis habitudo, cum ſit relatio, fundetur in anima, tamquam in forma dante eſſe formale corpori, quia tamen terminatur ad corpus organicum, habet denominari ab ipſo materialis, vt à termino, à quo ſumit ſpecificationem vnaquæque relatio, in doctrina Scoti, & non formalis; cùm igitur prima diffinitio detur per materiam, & ſecunda per formam, & forma ſit prior natura, & perfectione ipſa materia, ſequitur, primam diffinitionem, quæ datur per materiam, demonſtrari à priori per ſecundam, quæ datur per formam.

Contrà, quia ſicut prius eſt eſſe, quā operari, ita prius eſt forma in ordine ad eſſe, quam in ordine ad operari; ſed prior diffinitio explicat naturam animæ, vt formæ dantis eſſe vitale, & ſecunda eamdem oſtendit, vt animæ operantis vitaliter; ergo prior diffinitio datur per priora natura, ac proindè non poterit oſtendi à priori per poſteriorem, cum detur per poſteriora natura.

Reſp. primò: Animam dupliciter cōſideri poſſe, vno modo, vt principium vitale, alio modo vt eſt actus primus informans, & dans vitam corpori organico. Primum conuenit animæ, vt anima eſt, ſecundum, vt actus, & forma eſt; cùm igitur anima in ſe ſit prius principium operatiuum vitale, quam illud communicet corpori, ſequitur, ſecundam diffinitionem, quæ datur per eſſe principium vitale, eſſe priorem prima, quæ datur per eſſe actum corporis.

Formaliter ad argumentum, dico, maiorem eſſe veram de eſſe in ſe, & abſoluto, non tamen de eſſe in ordine ad aliud, & relatiuo; modo anima, quæ eſt forma, eſt prius in ſe principium vitale, quam illud communicet corpori, ac proindè prior eſt diffinitio animæ, quæ datur per eſſe principium vitale, quam per eſſe actum corporis organici.

Vel dicendum ſecundò maiorem eſſe veram, ſi eſſe, & operari conſiderentur in proprio genere, non tamen ſi eſſe ſpectetur in genere cauſæ formalis, & operari in genere cauſæ finalis, quia ſic operari præcedit eſſe, ſicut cauſa finalis præcedit cæteras cauſas; vndè cum ſecunda diffinitio detur per operari, vt per finem, benè poterit demonſtre primam diffinitionem, quæ datur per materiam.

Obijcitur quintò: Illæ particulæ poſitæ in ſecunda diffinitione, habent intelligi ſecundum mentem Ariſtotelis, quomodo ſunt ab eodem expreſſæ; ſed ſunt expreſſæ copulatim; ergo &c. Minor patet ex verbis eius in tex. 24. quæ ſic ſonant: *Anima autem id eſt, quo viuimus, & ſentimus, & mouemur, & intelligimus*. En quomodo coniunguntur per dictionem copulatiuam, *&*, non diſiunctiuam *vel*, ac proindè copulatiuè habent diffinire animam in communi, & non diſiunctiuè.

Reſp. Negando conſequentiam vltimam, quia tùc quæuis anima eſſet principium viuendi, & ſentiendi, & mouendi, ac intelligendi, quod tamen eſt falſum, etiam ſecundum Ariſtotelem, vt patet in tex. 20. & 27. vbi ſeparat has potentias ratione diuerſorum viuentium, & ſolùm omnes copulatas in homine recognoſcit: Et quamuis copulatim illas exprimat, vt indicet omnes illas operationes oriri ab vno principio, quod eſt anima in communi, non tamen ſunt copulatiuè accipiendæ, cùm nequeant omnes conuenire cuilibet animæ, ſed ſolùm diſiunctiuè, vt fiat diſtributio in illis iuxta exigentiam vniuſcuiuſq. animæ in ordine ad proprias operationes.

Vtrum in quolibet viuente, præter animam, ſit admittenda forma corporeitatis?

QVÆSTIO III.

Circa hanc celebrem cōtrouerſiam, varia extant, nedum Philoſophorum, verum & Theologorum placita; ſiquidem aliqui negant dari in viuentibus plures formas ſubordinatas, quarum

rum prior ſit conſtitutiua corporis, vt eſt altera pars viuentis, & poſterior det eſſe ſpecificum viuenti, & hi excludunt à viuente quamcumque formam ſubſtantialem, præter animam. Ita D Thom. in 2. de Anima ad t. 4. & 1. p. q. 76. art. 3. & 4. vbi Caietanus, & alij Thomiſtæ: Suarez in Metaph. diſp. 13. ſect. 3. n. 4. & d. 15. ſect. 10. n. 8. Conimbric. 1. de Gen. cap. 4. q. 4. artic. 2. Ariminenſis in 2. d. 17. q. 2. Marſil. in 3. d. 13. q. vn. & alij multi.

Alij verò concedunt quidem dari formam corporeitatis in quolibet viuente, at ſolum in homine illam diſtinguunt ab anima. Ita Henricus quol. 3. 9. 6. 8. 15. & 16. Capreol. in 2. d. 15. q. 1. art. 3. & alij, quos referunt Cauellus in ſupplem. ad quæſt. de Anima diſp. 1. ſect. 4. & Maſtrius in Phyſica diſp. 2. q. 4. art. 2. & diſp. 5. q. 4. art. 1.

Alij tandem rem verius indagantes, aſſeruut dari in vnoquoque viuente corporeitatis formam, ab anima realiter diſtinctam. Ita Scotus in 4. d. 11. q. 3. art. 2. Antonius Andreas 7. Metaph. q. 17. Baſſol. in 2. d. 17. q. 1. art. 2. Maior ibid. d. 16. q. vn. & alij plures, quos pariter referunt, & ſequuntur Cauellus, & Maſtrius citati, nec non Catharenſis hic q. 1. art 4. & communiter Scotiſtę.

Pro huius ſententiæ declaratione, ac fundamento, primò notandum eſt ex Doct. ſubt. in 4. d. 11. q. 3. lit Hh. formam corporeitatis dupliciter ſpectari poſſe, vno modo pro forma, quæ conſtituit corpus, quod eſt ſpecies ſubalternas, de directo poſita ſub ſubſtantia, in eiuſdem coordinatione, & ſic forma cadaueris nequit dici forma corporeitatis, cum non cōſtituat illud in ratione compoſiti totalis, cuiuſmodi eſt corpus de prædicamento ſubſtantiæ, & omne contentum directè ſubillo: Alio modo accipitur pro forma, quæ conſtituit aliquid in eſſe corporis, prout eſt altera pars corporis animati, ſeu viuentis, reductiuè reponibilis in prædicamento ſubſtantiæ, & de hac procedit præſens difficultas, nempè an ſit dabilis in vno quoque viuente, diſtincta ab anima, vel potius anima ſit illa, quæ dat eſſe corpori, vt corpus ſit, ſicut certum eſt ſibi tribuere vt viuens ſit in actu primo, & principium operationum vitalium in actu ſecundo.

Secundò notandū eſt ex dictis, ac probatis in 1. Phyſicorum diſp. 4. q. 4. accidentia non poſſe recipi in materia nuda, hoc eſt deſtituta ab omni forma ſubſtātiali; ſiquidem ſubiectum immediatum accidentium abſolutorum eſt compoſitum ex materia, & forma ſubſtantiali, ſiuè tale ſit completum, ſiuè incompletum, & ordinabile ad vlteriorem formam. Similiter firmiter tenendum eſt, nedùm in Schola noſtra, ſed etiam in Thomiſtica, & recentiorum, non poſſe dari naturaliter materiam primam abſque forma ſubſtantiali, quæcumque ſit illa; ſiquidem corruptio vnius eſt generatio alterius, ex 1. de Genet. t. 17. & t. 20. Ex his infertur, quod cum videamus cadauer animalis defuncti, & ramum ab arbore præciſum exiſtere ſine anima, & tamen habere accidentia eadem, quæ prius, cogimur fateri ibi eſſe, propter materiam, etiam formam ſubſtantialē, non animæ vnitam, quia talis vel eſt corrupta, vt in brutis, & plantis, vel ſeparata, vt in hominibus; ergo ab ea realiter diſiunctam, & ſic formam corporeitatis.

Tertiò notandum ex eodem Doctore ſubtili in 2. d. 12. q. 1. propè finem, materiam, & formam in ſe non poſſe à nobis cognoſci, ſed illam tantum in analogia ad formam, & hanc ad operationes diuerſas, cadentes ſub ſenſu, vt oſtendimus ſatis luculenter in 1. Phyſicorum diſp. 3. q. 7. & ratio eſt, quia vt inquit Ariſtoteles 1. Poſter. cap. 1. ac alibi pluriès, omnis noſtra cognitio ortum habet à ſenſibilibus, & cauſæ non dignoſcuntur niſi per ſuos effectus, qui ſi reperiantur diuerſi in materia, diuerſitatem formarum indicant; ſi verò ijdem, identitatem ſimiliter in formis demonſtrant; cùm igitur eadem accidentia, quæ prius erant in corpore viuo, reperiātur eriā in corpore mortuo; ſiquidem adeſt eadem quantitas, qualitas, figura, &c. indicant ibidē pariter adeſſe vnam, & eamdem formam; non animam, quia interdum

dum ſeparata exiſtit, & interdum corrumpitur ad deſtructionem totius; igitur formam mixtionis, ſeu corporeitatis appellatam à nobis.

Quartò notandũ ex eodem in 4. d 11. q. 3. ſub Y. eſſe ſimpliciter ad duo poſſe comparari, & ad eſſe ſubſtantiale, & completum, & ad eſſe accidentale, & incompletum. Si ad primum comparetur, forma corporeitatis non dat eſſe ſimpliciter, cum vltra huiuſmodi eſſe detur aliud perfectius, & vltimatum eſſe, quod habetur per animam. Si verò comparetur ad ſecundũ, tunc forma corporeitatis dat eſſe ſimpliciter, quia dat eſſe ſubſtãtiale, vt diſtinguitur ab accidẽtale, quod, eſſe ſecundum quid appellatur ab Ariſtotele 1. de Gener. t. 12. Et 7. Metaph. t. 3. & 4.

Quintò notandum ex eodem ibidem ſub Gg. §. Ad quartum dico &c. nos non aſtruere formam corporeitatis in vnoquoque viuente, diſtinctam realiter ab anima, ex neceſſitate dandã eſſe corpori phyſico, quia certum eſt, quod ſicut anima intellectiua, ex ratione virtualis continentiæ, dat homini eſſe viuũ, ſenſitiuum, & intellectinum, abſque eo quod diſtinguantur in eo anima vegetatiua à ſenſitiua, & hæc ab intellectiua, ita poſſemus dicere, corpus habere eſſe ab anima vegetatiua, virtualiter includente formam corporeitatis: ſed neceſſitas aſſerendi huiuſmodi formam ab anima diſtinctam deſumenda eſt ad vitandam contradictionem; ſiquidem hæc eſt potiſſima ratio diſtinguendi vnum ab alio; nam ſi hoc eſt, & illud non eſt, certum eſt, quod non ſunt idem ens in eſſendo, ſed aliud, & aliud; cùm igitur experimento diſcamus, corpus manere, non manente anima, vt patet in quolibet viuente, ſiuè intellectiuo, ſiuè ſenſitiuo, ſiuè vegetatiuo, neceſſariò concludendum eſt, formam, qua corpus eſt, non eſſe eamdem, qua animatum eſt, immò aliam, & aliam, ac proindè, preter animam, eſſe ponendam in vnoquoque viuẽte formam corporeitatis ab illa diſtinctam; Ex oppoſito autem, quia in homine, ſeparata per mortem anima intellectiua, non conſpicimus eius corpus vegetare, aut ſentire, cogimur aſſerere, animam vegetatiuam, & ſenſitiuam non eſſe diſtinctas ab intellectiua; ſiquidem ſicut contradictio eſt via concludendi diſtinctionem, ita oppoſitum contradictionis, identitatem inter aliqua.

Ex his ſit prima concluſio. In quolibet viuente, præter animam, admittenda eſt forma mixtionis, ſiuè corporeitatis. Eſt Scoti in 4. d. 11. q. 3. art. 2. per totum, & ſignanter in fine queſt. ſub Kk. aſſerit illam dari in corpore Chriſti. Probatur ab ipſo multipliciter, & philoſophicè, & theologicè, nos autem contenti erimus, vna, vel altera ratione: Sit igitur prima deſumpta ex Ariſtotele hic in t. 4. Anima eſt actus corporis phyſici, organici, potentia vitam habentis; ſed omnis actus præſupponit ſuum ſubiectum; ergo anima ſupponit corpus organicum; at corpus organicum non eſt tale per materiam, vel animam; ergo per formam corporeitatis, quæ eſt ſui conſtitutiua. Diſcurſus primus eſt Ariſtotelis in t. 4. 5. & 6. Aſſumptum oſtenditur, & primò, quod nõn per materiam, quia cum hæc ſit eiuſdẽ rationis in omnibus, omnia corpora organica eſſent eiuſdem rationis, quod eſt apertè falsũ: neque per animam, quia ipſum ſupponit iam in eſſe conſtitutum, & ſolum ſibi tribuit vt principium ſit vitale.

Dices: eſſe actum corporis organici, non quia ipſum ſupponat, verùm quoniam illud in eſſe conſtituit.

Contrà, quia ex Ariſtotele in t. 7. & 9. ex anima, & corpore ita ſit vnum, ſicut ex cera & figura, ac ſicut ex pupilla, & viſu; ſed cera non conſtituitur in eſſe ceræ per figuram, nec pupilla in eſſe pupillæ per viſum, vt patet; ergo neque corpus organicum conſtituitur in eſſe tali per animam. Vlteriùs, ſubiectum, vt ſubiectum, non conſtituitur à forma, quamuis ab ea accipiat eſſe formale, quod prius non habebat, vt patet de materia reſpectu formarum; ſed corpus organicum ex t. 4. eſt ſubiectum animæ; ergo &c. Secundò probatur concluſio: Nam vbicumque ſunt eadem accidentia, ibi adeſſe idem compoſitum, & cã-

dem

dem formam, quam conſequũtur, neceſſariò fatendum eſt; ſiquidem accidentia non migrant de ſubiecto in ſubiectum; ſed in corpore viuo, & mortuo, manent eadem accidentia, nempè eadem quantitas, qualitas, figura, lineamenta, cicatrices, & ſimilia, quæ prius erant in corpore viuo; ergo corpus mortuum eſt idem, quod erat viuum; ergo & eadem forma ſubſtantialis; non anima, quia per mortem vel eſt corrupta, vel ſeparata; igitur alia, quæ dicitur corporeitatis.

Dices: non manere eadem accidentia, ſed ſimilia; vel ſi eadem, non numero, ſed tantum ſpecie, ac proinde nequit argui idem compoſitum, vel forma.

Contra, quia impoſſibile, eſt effectus eiuſdem rationis produci ab agentibus diuerſis; quandoquidem ſi agens aliud, & aliud ſit, actio etiam erit alia, & alia, vt docet Ariſtoteles 8. Metaphy. t. 12. ſed per te accidentia in corpore viuo, & in mortuo ſunt eiuſdem rationis, ſaltèm ſpecificæ; ergo non poſſunt produci ab agentibus omninò diuerſis; atqui mors accidit ab agentibus diſparatis omninò, ac diuerſis, nempè à ſuffocatione, interemptione, &c. ergo ab illis nequeunt produci eadem accidentia, ſed à forma ſubſtantiali, quæ fuit ante mortem in viuo, & poſt mortem in cadauere.

Dices: talia accidentia produci à forma ſubſtantiali cadaueris, de nouo introducta per mortem viuentis.

Cõtra, quia tunc ſequeretur, duo cadauera & eorũ formas conſtitutiuas non eſſe eiuſdem ſpeciei, ſed hoc eſt falſum; ergo etiam falſum eſt generari in morte formam cadaucricam, diuerſam à forma viuentis. Sequela maioris probatur, quia à diuerſis agẽtibus reducuntur corpora viuentia ad eſſe cadaueris, vt experientia conſtat; ſed à diuerſis agentibus, nequeunt prouenire effectus eiuſdem rationis ſpecificæ, vt probatum eſt cum Ariſtotele 8. Metaphy. t. 12. ergo cadauera, & eorum formæ non eſſent eiuſdem ſpeciei. Minor probatur, quia non magis diſtãt duo corpora mortua duorũ hominum, quam corpus viuum, & corpus mortuum vnius hominis; ſed corpus viuum, & corpus mortuum eiuſdem hominis non diſtant diſtantia ſpecifica; ergo nec duo corpora mortua duorum hominum deſtabunt ſpecificè. Maior patet, quia magis videtur diſtare viuens à non viuente, quam non viuens ab altero non viuente eiuſdem rationis; ſiquidem formæ viuentes, & non viuentes diſtant non tantum ſpecificè, ſed etiam genericè. Minor probatur, quia tunc ſequeretur, corpus Chriſti in ſepulchro non fuiſse idem ſpecie cum corpore Chriſti viuo; at hoc eſt contra multos Sanctos Patres; ſiquidem D. Ambroſ. vt habetur de conſecrat. d. 2. inquit, idem ſanè corpus, quod ex virgine ſumptum eſt, quod paſsum eſt, & ſepultum, quod reſurrexit, & aſcendit in celum. Idem omninò aſseruut D. Leo Papa in ſerm. de Aſcenſ. Domini, cap. 17. D. Aug. de fide ad Petrum, & in ſerm. de Aſcenſ. Domini. D. Gregor. in cap. 20. Ioan. ad illa verba: Maria ſtabat; Et alij, quos refert Scotus in 4. d. 11. q. 3. art. 2. ſub Q. ergo, cum non ſit maior ratio de corpore Chriſti, ac aliorum hominum, dicendum eſt, corpus viuum, & mortuum non diſtare ſpecificè, nec conſequenter duo cadauera eiuſdem rationis eſse differentia ſpecie, ſicut nec eorum formas ſubſtantiales.

Secunda concluſio. Forma corporeitatis, in quolibet viuente, eſt diſtincta realiter ab anima eiuſdem. Et Scoti in 4. d. 11. q. 3. art. 2. Hh. Probatur, quia illa, quæ ſic ſe habent, quod vnum manet altero non manente, diſtinguuntur realiter; ſed non manente anima, manet forma corporeitatis; ergo diſtingũtur realiter. Maior patet, quia nulla eſt maior via concludendi diſtinctionem inter aliqua, quàm contradictio, vt diximus in 5. not. Minor probatur, quia ſeparata, vel corrupta anima per mortem cõpoſiti, manet corpus, ſiue cadauer per aliquod ſpatium temporis, vt quotidie experimur; ſed corpus nequit manere abſque forma corporeitatis, à qua habet eſse quod ſit tale; ergo non manente anima, manet forma corporeitatis, ac proinde realiter diſtinguuntur.

Obiici-

Obijcitur primò contra primam concluſionem, quia vnius entis eſt vnicum eſſe; ſed corpus animatum eſt vnicum ens; ergo debet habere tantum vnicum eſſe; at ſi daretur forma corporeitatis diſtincta ab anima, haberet duplex eſſe, vnum ab anima, & alterum à forma corporeitatis; ergo &c.

Reſp. Maiorem eſſe veram de eſſe completo, & vltimato, non tamen de incompleto, & non vltimato, quia ſic vnicum ens poteſt habere plura eſse, vt liquet in quolibet compoſito phyſico eſſentiali, in quibus exiſtunt materia, & forma, cum propria eſsentia, & exiſtētia, diſtinctis nedùm abinuicem, ſed etiam à toto compoſito, vt aliàs oſtendimus; modò forma corporeitatis dat eſse non vltimatum, anima verò vltimatum, quæ non repugnāt ſimul in eodem viuente.

Obijcitur ſecundò: Si daretur in quolibet viuente, præter animā, forma corporeitatis, ſequeretur, quód viuens eſſet ens per accidens; ſed conſequens eſt falſum; ergo & id, ex quo ſequitur. Minor eſt clara apud omnes. Sequela maioris probatur, quod aduenit enti in actu facit cum illo vnum per accidens, vt docet Ariſtoteles 8. Metaph. t. 15. & 16. aduenit enti habenti eſse ſimpliciter; ſed per nos anima in quolibet viuente aduenit compoſito ex materia prima, & forma corporeitatis, quod habet eſse ſimpliciter, cum ſit totum ſubſtantiale; ergo quodlibet viuens eſset ens per accidens.

Reſp. Negando ſequelā maioris; ad cuius probationem dico, maiorem eſse veram de eo, quod aduenit enti in actu completo, & habenti eſse ſimpliciter vltimatè, non tamen ſi habeat tantum eſse incompletum, & ſimpliciter non vltimatè; ſicut eſt corpus conſtitutum in eſse corporis per formam corporeitatis, ſiquidem cum adhùc ſit in potentia ad animam, expectat perfici ab ea, vt ſic viuens habeat eſse completum, & vltimatum.

Contrà, quia corpus, conſtitutum per formam corporeitatis, eſset ens completum; ergo anima ſibi adueniens, faceret cū illo ens per accidens, & non per ſe. Antecedens probatur, quia eſset conſtitutum in ſpecie athoma corporis; ergo eſset ens completum; ſiquidem indiuidua, & eorum ſpecies ſunt entia completa.

Reſp. Negando antecedens; ad probationem dico, eſse conſtitutum quidē in ſpecie athoma corporis, quod eſt altera pars viuentis, non tamen corporis, quod eſt ſpecies ſubalterna, directè reponibilis in prædicamento ſubſtantiæ, quia ſic, cum ſit quid metaphyſicum, non conſtituitur in eſse per formam corporeitatis, ſed per alteram differentiam diuidentem ſubſtantiam, quę eſt genus generaliſſimum, nempè corporeum, vt contradiſtinguitur ab incorporeo: modò illa ſpecies athoma corporis, quod eſt altera pars viuentis, phyſici, cum tantum reductiuè ſit in prædicamento ſubſtantiæ, non eſt quid completum, ſed incompletum, ac proindè non inconuenit compleri ab anima, tamquam à forma, dante eſse vltimatum, & completum.

Obijcitur tertiò contra ſecundam concluſionem: Nihil eſt ponendum fruſtra in rerum natura; ſed ſi daretur forma corporeitatis, eſset fruſtra; ergo &c. Maior eſt nota. Minor probatur, quod continetur virtualiter in aliquo, ſuperfluit vt ponatur formaliter; ſiquidem fruſtra fit per plura, quod poteſt fieri per pauciora, ex Ariſtotele 1. de Anima t. 85. ſed forma corporeitatis continetur virtualiter in vegetatiua; ergo ſuperfluit ipſam ponere formaliter in viuente ab anima diſtinctam. Minor probatur, quia non eſt maior ratio de forma corporeitatis in ordine ad animam vegetatiuam, quàm de vegetatiua in reſpectu ad ſenſitiuam, ac de vtriſq. in comparatione ad intellectiuam; ſed vegetatiua continetur virtualiter in ſenſitiua, & vtraque in intellectiua, ſicut trigonum in tetragono, vt docet Ariſtoteles hic t. 12. ergo etiam forma corporeitatis continetur virtualiter in anima vegetatiua in plantis, in ſenſitiua in brutis, & in rationali in hominibus.

Reſp. Negando minorem; ad probationem negatur minor, ad probationē nega-

Digitized by Google

negamus maiorem; quandoquidem ad poſitionem vnius animæ virtualiter cõtentæ in perfectiori, nulla ſequitur contradictio in eodem viuente, ſicut ſequeretur ſi forma corporeitatis eſſet virtualiter tantum, & non formaliter in illo; ſiquidem eſſet corpus, & non eſſet corpus, cum contingeret animam corrumpi, vel ſeparari; eſſet quidem, vt experientia comperitur, non eſſet verò quia ibi nulla eſſet forma ſubſtantialis, per quam conſtitueretur in eſſe corporis; ideò non eſt mirum, ſi aſſetamus formã corporeitatis diſtinctam realiter ab anima in vnoquoquè viuente, non autem tres animas, quia ſicut contradictio in illis concludit diſtinctionem, ita negatio contradictionis in his debet concludere identitatem, & continentiã virtualem.

Contrà, quia poteſt fieri corpus, in quo ſit anima abſque forma corporeitatis diſtincta ab anima; ſed non eſſet corpus, niſi per animam cùm nulla ibi adeſſet alia forma ſubſtantialis; ergo ſignum eſt, quod anima contineat formam corporeitatis in virtute. Maior probatur, quia ſi Deus ſepararet formam ſubſtantialem à materia (quod eſt poſſibile ſecundum Doct. ſubt. in 2. d. 12. q. 2.) relicta in ea ſola quantitate per quam extenderentur eius partes, probabile eſt huiuſmodi materiam poſſe informari anima ſenſitiua, vel etiam intellectiua, tunc quæro an tale compoſitum ſit animal brutum, vel homo, non dicendum, quod non ſint talia, cum ibi ſint animæ, quæ dant eſſe ſpecificum; ergo ſunt brutum, & homo; ſed non eſt animal, & homo ſine corpore; igitur ibi eſt corpus, non niſi per animam, ac proindè anima dat eſſe corporis abſque forma corporeitatis.

Reſp. Negando maiorem, ad probationem dico cum Scoto in 4. d. 11. q. 3. ſub T. caſum eſſe impoſſibilem, anima enim cum ſit eſſẽtialiter actus corporis, nequit informare materiam affectam ſola quantitate, quia vt ſic non eſt corpus; & admiſſo caſu per impoſſibile, quod anima vniretur immediatè materiæ primæ, tale compoſitum videretur eſſe brutum vel homo, quia haberet illud, quo formaliter brutum eſt brutum, vel homo eſt homo, nempè animam; non eſſet tamen tale, quia careret corpore phyſico, organico, quod eſt de eſſentia corporis animati, ſiuè huiuſmodi ſit animatum anima ſenſitiua, ſiuè intellectiua, quod eſt contradictio.

Vtrum Anima ſit diuiſibilis, ac extenſa, ad diuiſibilitatem, & extenſionem corporis?

QVÆSTIO IV.

OMnem animam eſſe extenſam, ac diuiſibilem in partes integrantes, excogitarunt nõnulli ex Antiquis, & ex oppoſito omnes animas, etiã plantarum, & animalium ſectilium, dixerunt alij nõ minus imprudenter, quam improbabiliter, eſſe indiuiſibiles in partes, vt refert Toletus hic q. 5. quandoquidem ſicut priores viſi ſunt ignorare naturam animæ rationalis, quæ indiuiſibiliter exiſtit tota in toto, & tota in qualibet parte corporis, ita poſteriores videntur experientiæ occurrere cùm paſſim conſtet ramos plantarum ab arboribus reciſos folia, & frondes emittere, ac partes animalium ſectilium, cuiuſmodi ſunt vermes, ſerpentes, angues, & huiuſmodi, moueri, & ſentire, quæ fieri nequeant abſque anima ſenſitiua in his, & vegetatiua in illis; vnde his duabus opinionibus, vt improbabilibus, poſthabitis, alias duas, ex eodem Toleto, adducam, vt alteram, quam ſequi debeamus, eligere poſſimus.

Prima igitur opinio eſt D. Thomæ in 1. p. q. 76. art. 8. aſſerentis, animas imperfectorum animalium, & plantarum eſſe quidem diuiſibiles, & extenſibiles ad diuiſionem, & extenſionem corporis; cæterùm perfectorum animalium animæ ſeruiant, quam maxime fieri poteſt, vnitatem, ac ſimplicitatem. Magiſtrum ſequuntur communiter Thomiſtæ, vt Caietanus in Comment. ad citatum articulum D. Thomæ, Hæueus in 1. ſent. d. 8. q. 4. et alij varijs in locis.

Secunda opinio eſt Ægidij Romani in 1. ſent. d. 8. parte 2. q. 3. Marſilij lib. 1. de

Digitized by Google

Obijcitur primò contra primam concluſionem, quia vnius entis eſt vnicum eſſe; ſed corpus animatum eſt vnicum ens; ergo debet habere tantum vnicum eſſe; at ſi daretur forma corporeitatis diſtincta ab anima, haberet duplex eſſe, vnum ab anima, & alterum a forma corporeitatis; ergo &c.

Reſp. Maiorem eſſe veram de eſſe completo, & vltimato, non tamen de incompleto, & non vltimato, quia ſic vnicum ens poteſt habere plura eſſe, vt liquet in quolibet compoſito phyſico eſſentiali, in quibus exiſtunt materia, & forma, cum propria eſsentia, & exiſtētia, diſtinctis nedùm abinuicem, ſed etiam à toto compoſito, vt aliàs oſtendimus; modò forma corporeitatis dat eſse non vltimatum, anima verò vltimatum, quæ non repugnāt ſimul in eodem viuente.

Obijcitur ſecundò: Si daretur in quolibet viuente, præter animā, forma corporeitatis, ſequeretur, quod viuens eſſet ens per accidens; ſed conſequens eſt falſum; ergo & id, ex quo ſequitur. Minor eſt clara apud omnes. Sequela maioris probatur, quod aduenit enti in actu facit cum illo vnum per accidens, vt docet Ariſtoteles 8. Metaph. t. 15. & 16. aduenit enti habenti eſse ſimpliciter; ſed per nos anima in quolibet viuente aduenit compoſito ex materia prima, & forma corporeitatis, quod habet eſse ſimpliciter, cum ſit totum ſubſtantiale; ergo quodlibet viuens eſset ens per accidens.

Reſp. Negando ſequelā maioris; ad cuius probationem dico, maiorem eſse veram de eo, quod aduenit enti in actu completo, & habenti eſse ſimplciter vltimatè, non tamen ſi habeat tantum eſse incompletum, & ſimpliciter non vltimatè; ſicut eſt corpus conſtitutum in eſse corporis per formam corporeitatis, ſiquidem cum adhùc ſit in potentia ad animam, expectat perfici ab ea, vt ſic viuens habeat eſse completum, & vltimatum.

Contrà, quia corpus, conſtitutum per formam corporeitatis, eſset ens completum; ergo anima ſibi adueniens, faceret cū illo ens per accidens, & non per ſe. Antecedens probatur, quia eſset conſtitutum in ſpecie athoma corporis; ergo eſset ens completum; ſiquidem indiuidua, & eorum ſpecies ſunt entia completa.

Reſp. Negando antecedens; ad probationem dico, eſse conſtitutum quidē in ſpecie athoma corporis, quod eſt altera pars viuentis, non tamen corporis, quod eſt ſpecies ſubalterna, directè reponibilis in prædicamento ſubſtantiæ, quia ſic, cum ſit quid metaphyſicum, non conſtituitur in eſse per formam corporeitatis, ſed per alteram differentiam diuidentem ſubſtantiam, quę eſt genus generaliſſimum, nempè corporeum, vt contradiſtinguitur ab incorporeo: modò illa ſpecies athoma corporis, quod eſt altera pars viuentis, phyſici, cum tantum reductiuè ſit in prædicamento ſubſtantiæ, non eſt quid completum, ſed incompletum, ac proindè non inconuenit compleri ab anima, tamquam à forma, dante eſse vltimatum, & completum.

Obijcitur tertiò contra ſecundam concluſionem: Nihil eſt ponendum fruſtra in rerum natura; ſed ſi daretur forma corporeitatis, eſset fruſtra; ergo &c. Maior eſt nota. Minor probatur, quod continetur virtualiter in aliquo, ſuperfluit vt ponatur formaliter; ſiquidem fruſtra fit per plura, quod poteſt fieri per pauciora, ex Ariſtotele 1. de Anima t. 85. ſed forma corporeitatis continetur virtualiter in vegetatiua; ergo ſuperfluit ipſam ponere formaliter in viuente ab anima diſtinctam. Minor probatur, quia non eſt maior ratio de forma corporeitatis in ordine ad animam vegetatiuam, quàm de vegetatiua in reſpectu ad ſenſitiuam, ac de vtriſq. in comparatione ad intellectiuam; ſed vegetatiua continetur virtualiter in ſenſitiua, & vtraque in intellectiua, ſicut trigonum in tetragono, vt docet Ariſtoteles hic t. 12. ergo etiam forma corporeitatis continetur virtualiter in anima vegetatiua in plantis, in ſenſitiua in brutis, & in rationali in hominibus.

Reſp. Negando minorem; ad probationem negatur minor, ad probationē nega-

negamus maiorem; quandoquidem ad poſitionem vnius animæ virtualiter cõtentæ in perfectiori, nulla ſequitur contradictio in eodem viuente, ſicut ſequeretur ſi forma corporeitatis eſſet virtualiter tantum, & non formaliter in illo; ſiquidem eſſet corpus, & non eſſet corpus, cum contingeret animam corrumpi, vel ſeparari; eſſet quidem, vt experientia comperitur, non eſſet verò quia ibi nulla eſſet forma ſubſtantialis, per quam conſtitueretur in eſſe corporis; ideò non eſt mirum, ſi aſſeramus formã corporeitatis diſtinctam realiter ab anima in vnoquoque viuente, non autem tres animas, quia ſicut contradictio in illis concludit diſtinctionem, ita negatio contradictionis in his debet concludere identitatem, & continentiã virtualem.

Contrà, quia poteſt fieri corpus, in quo ſit anima abſque forma corporeitatis diſtincta ab anima; ſed non eſſet corpus, niſi per animam cùm nulla ibi adeſſet alia forma ſubſtantialis; ergo ſignum eſt, quod anima contineat formam corporeitatis in virtute. Maior probatur, quia ſi Deus ſepararet formam ſubſtantialem à materia (quod eſt poſſibile ſecundum Doct. ſubt. in 2. d. 12. q. 2.) relicta in ea ſola quantitate per quam extenderentur eius partes, probabile eſt huiuſmodi materiam poſſe informari anima ſenſitiua, vel etiam intellectiua, tunc quæro an tale compoſitum ſit animal brutum, vel homo, non dicendum, quod non ſint talia, cum ibi ſint animæ, quæ dant eſſe ſpecificum; ergo ſunt brutum, & homo; ſed non eſt animal, & homo ſine corpore; igitur ibi eſt corpus, non niſi per animam, ac proindè anima dat eſſe corporis abſque forma corporeitatis.

Reſp. Negando maiorem, ad probationem, dico cum Scoto in 4. d. 11. q. 3. ſub T. caſum eſſe impoſſibilem, anima enim cum ſit eſsẽtialiter actus corporis, nequit informare materiam affectam ſola quantitate, quia vt ſic non eſt corpus; & admiſſo caſu per impoſſibile, quod anima vniretur immediatè materiæ primæ, tale compoſitum videretur eſſe brutum vel homo, quia haberet illud, quo formaliter brutum eſt brutum, vel homo eſt homo, nempè animam; non eſſet tamen tale, quia careret corpore phyſico, organico, quod eſt de eſſentia corporis animati, ſiuè huiuſmodi ſit animatum anima ſenſitiua, ſiuè intellectiua, quod eſt contradictio.

Vtrum Anima ſit diuiſibilis, ac extenſa, ad diuiſibilitatem, & extenſionem corporis?

QVÆSTIO IV.

OMnem animam eſſe extenſam, ac diuiſibilem in partes integrantes, excogitarunt nõnulli ex Antiquis, & ex oppoſito omnes animas, etiã plantarum, & animalium ſectilium, dixerunt alij nõ minus imprudenter, quam improbabiliter, eſſe indiuiſibiles in partes, vt refert Toletus hic q. 5. quandoquidem ſicut priores viſi ſunt ignorare naturam animæ rationalis, quæ indiuiſibiliter exiſtit tota in toto, & tota in qualibet parte corporis, ita poſteriores videntur experientiæ occurrere cùm paſſim conſtet ramos plantarum ab arboribus reciſos folia, & frondes emittere, ac partes animalium ſectilium, cuiuſmodi ſunt vermes, ſerpentes, angues, & huiuſmodi, moueri, & ſentire, quæ fieri nequeant abſque anima ſenſitiua in his, & vegetatiua in illis; vnde his duabus opinionibus, vt improbabilibus, poſthabitis, alias duas, ex eodem Toleto, adducam, vt alteram, quam ſequi debeamus, eligere poſſimus.

Prima igitur opinio eſt D. Thomæ in 1. p. q. 76. art. 8. aſſerentis, animas imperfectorum animalium, & plantarum eſſe quidem diuiſibiles, & extenſibiles ad diuiſionem, & extenſionem corporis; cæterũ perfectorum animalium animæ ſeruiant, quam maxime fieri poteſt, vnitatem, ac ſimplicitatem. Magiſtrum ſequuntur communiter Thomiſtæ, vt Caietanus in Comment. ad citatum articulum D. Thomæ, Hæueus in 1. ſent. d. 8. q. 4. eſt alij varijs in locis.

Secunda opinio eſt Ægidij Romani in 1. ſent. d. 8. parte 2. q. 3. Marſilij lib. 1. de

Digitized by Google

de Gen. q. 10. Saxon. q. 12. Auerrois 8. Phyſic. com. 78. Ianduni hic q. 7. & Apollinaris q. 6. exiſtimantium omnes animas eſſe diuiſibiles,extendique ad extenſionem corporum, quæ informant, præter intellectiuam. Hanc eamdem ſententiam docuerunt ex noſtris Regentes Pariſiẽſes in ſuo Curſu hic q. 1. princip. & q. 3. partiali Cauellus diſp. 1. ſect. 8. Maſtrius q. 5. Catharenſis q. 1. art. 3. ſecuti Magiſtrum in 1. ſent. d. 2. q. 7. Ee. Et in 4. d. 1. q. 5. ante B. & d. 43. q. 2. art. 2. G. & d. 44. q. 1. B. vbi docet ſolam animam rationalem eſſe indiuiſibilem per ſe, & per accidens, cæteras verò diuiſibiles, & extenſibiles,ad extenſionem, & diuiſionem corporum, quæ informant.

Pro huius ſententiæ dilucidatione, ac fundamento, primò notandum eſt, Formas eſſe in duplici differentia aliæ enim dependent à materia in fieri, & conſeruari, & tales, cùm educantur de eius potentia, ſortiuntur eamdem exiſtentiam, adeò vt extendantur ad extenſionem, & diuidantur ad diuiſionem eius; huiuſmodi ſunt omnes formæ phyſicæ, tàm ſubſtantiales, quàm accidentales, ſub quibus collocantur etiam anima vegetatiua, & ſenſitiua; ſiquidem etiam illæ educuntur de potentia ſuorum corporum organicorum, quæ informant. Aliæ verò ſunt independentes à materia, cum non educantur de eius potentia; Et quamuis exigant aliqualiter ad ſui exiſtentiam, materiam,in qua ſubiectentur, non tamen requirunt materiam ex qua educantur, cum immediatè à Deo creentur; & formæ huiuſmodi ſũt dona ſupernaturalia, vt gratia, fides, ſpes, charitas, lumen gloriæ, & anima rationalis. Ex his infertur, quod cum anima vegetatiua, & ſenſitiua dependeant à ſuis corporibus in fieri, & conſeruari neceſſariò, conſequenter habent extendi, & diuidi ad extenſionẽ, & diuiſionẽ corporum; at anima rationalis, cum nõ pendeat in fieri a corpore organico, nec etiam in conſeruari neceſſariò; ſiquidem poteſt eſſe ſine illo, erit omninò indiuiſibilis, & inextenſa, nedum in ſe, ſed etiam dùm eſt vnita corpori, adeò vt ſit tota in toto, & tota in qualibet parte corporis.

Secundò notandum eſt, diuiſibilitatem eſſe multiplicem; nam alia eſt, qua totum diuiditur in partes eſſentiales, vt homo in animam, & corpus; ãlia in partes integrales, vt corpus in caput, brachia, femora, pedes, &c. alia in partes virtuales, ſeu potentiales, vt anima rationalis in intellectum, & voluntatem. Diuiſibilitas eſſentialis adhuc eſt duplex ſcilicet phyſica, & metaphyſica. Diuiſibilitas phyſica eſt, qua totum diuiditur in partes eſſentiales phyſicas, vt homo in animam, & corpus. Metaphyſica, qua totum diuiditur in ſuas partes eſſentiales metaphyſicas, vt homo in animal, & rationale. Diuiſibilitas pariter integralis eſt duplex, ſcilicet entitatiua, & quantitatiua. Secundum priorem diuiditur materia, & quælibet ſubſtantia corporalis ſecluſa quantitate; Secundum poſteriorem partitur quælibet ſubſtantia, affecta quantitate molis. Ex his ad propoſitum infertur primò, quod nulla anima eſt diuiſibilis in partes eſſentiales phyſicas, cum careat materia, & forma phyſica, benè tamen in partes metaphyſicas, quia licet anima in communi non ſit propriè genus, nec quælibet anima propriè ſpecies, tamen ſe habent ad modum generis, & ſpecierum incompletarum, ac proindè vnaquæque diuidi poterit per genus, & differentiam. Secundò infertur, quod animæ vegetatiua, & ſenſitiua poterunt diuidi in partes integrales entitatiuas, ſi conſiderentur ſecundum ſuam ſubſtantiam, (ſunt enim formæ corporeæ) & etiam in quantitatiuas, dùm ſunt in corpore quãto; non tamen anima rationalis. Tertiò denique infertur, quod quælibet anima eſt diuiſibilis in partes potentiales; ſiquidem vegetatiua in augmentatiuam, & diminutiuam diuiditur; Senſitiua in nutritiuam, generatiuam, & locomotiuam: Et rationalis in intellectiuam memoratiuam, & volitiuam, vt ſuo loco meliùs explicabimus.

Tertiò notandum eſt, aliquid eſſe diuiſibile, & extenſum quantitatiuè poteſt tripliciter intelligi, vno modo per ſe primò, & ſic ſola quantitas eſt diuiſibilis;

quan-

quandoquidem extenſio eſt eius ratio formalis, & diuiſibilitas eius paſſio intrinſeca. Alio modo per ſe ſecundò, quod nimirum diuiditur ratione quantitatis, & ſic quælibet ſubſtantia corporea eſt diuiſibilis, cùm ſit radix, & ſubiectum quantitatis. Tertio modo per accidens, & ſic diuiduntur omnes qualitates, quæ ſubiectantur in quantitate immediatè, quæ per ſe primò eſt diuiſibilis; ſiquidem Ariſtoteles in Prædicamentis cap. de quantitate, inquit, quod tanta eſt albedo, quanta eſt ſuperficies, in qua ſubiectatur. Ad propoſitum anima non eſt diuiſibilis primo modo, cùm non ſit quãtitas; nec ſecundo modo, quia non eſt ſubiectum quantitatis, nec aliorum accidentium; ſiquidem ſubiectantur in compoſito, vt aliàs oſtendimus: Eſt tamen diuiſibilis tertio modo anima vegetatiua, & ſenſitiua, quia cum ſubiectentur in corpore quanto, extenduntur ad extenſionem, & diuiduntur ad eius diuiſionem; ſunt enim totæ in toto, & partes in partibus ſubiecti; non ſic anima rationalis, quæ caret partibus.

Quartò notandum eſt, vt colligitur ex Doct. ſubt. in 2. d. 2. q. 9. ſub F. G. aliquid eſſe indiuiſibile contingit dupliciter, vno modo ab intrinſeco, & ratione ſui, & eſt illud, cui repugnat extendi, & habere partes extra partes, & ſic anima rationalis, & Angelus ſunt indiuiſibiles; ſiquidem, cùm ſint ſubſtantiæ ſpirituales, repugnat eis habere quantitatem, & eſſe diuiſibiles. Alio modo ab extrinſeco, & ratione alicuius impedimenti, & dicitur illud, cui, quantum eſt ex ſe, non repugnat extendi, attamen repugnat ei, vel ratione continentis, vel diſpoſitionum ſubiecti, à quibus dependet, adeò quod, ſi ſic extenderetur, corrumpererur, & ita animæ animalium perfectorum, cuiuſmodi ſunt equi, leonis, & ſimilium quadrupedium, non ſunt indiuiſibiles primo modo, cùm ſint eductæ de potentia materiæ, & ad eius extenſionem extenſæ; benè tamen ſecundo modo, & hoc ratione diſpoſitionum ſubiecti, & partium eius; ſiquidem, iiſdem reciſis, & corruptis, neceſſe eſt totam animam corrumpi, ac proindè ob hoc indiuiſibilem reddi. Ex hoc infertur, quod cum anima rationalis non poſſit vllo pacto diuidi in partes, illam eſſe prorſus indiuiſibilem ab intrinſeco.

Ex his ſit prima concluſio. Anima vegetatiua plantarum, & ſenſitiua animalium, tàm imperfectorum, quàm perfectorum, ſunt omninò diuiſibiles, & extenſæ ad extenſionem ſuorum corporum. Eſt Scoti in 1. diſt. 2. q. 7. E c. Probatur, quia formæ, quæ educuntur de potentia materiæ, ſunt diuiſibiles; at anima vegetatiua, & ſenſitiua ſunt huiuſmodi; ergo ſunt diuiſibiles. Maior probatur, quia formæ, quæ educuntur de potentia materiæ, aut educuntur de tota materia, & non de eius partibus, aut de ſingulis partibus, & non de tota, aut ſingula pars formæ de ſingula parte materiæ; ſed non eſt dicendum primum, aut ſecundum; ergo tertium, ac proindè formæ ſic eductæ ſunt diuiſibiles. Minor probatur: Non poteſt dici primum, quia tota materia non eſt ſine partibus. Nec ſecundum, quia abſciſſa vna parte animalis adhuc animal viuit, & habet animam; ergo eius anima non dependebat ab illa parte; dicendum eſt igitur tertium, quod formæ educuntur de tota materia, & ſingula pars à ſingulis partibus, & ſic ſunt diuiſibiles. Minor primi ſyllogiſmi probatur, quia anima vegetatiua, & ſenſitiua dependent in fieri, & conſeruari à corpore, quod informant, quod manifeſtè liquet ex eo, quod corruptis animalibus, & plantis, corrumpuntur pariter eorum animæ; ergo ſignum eſt, illas fuiſſe eductas de potentia ſuorum corporum.

Secunda concluſio. Anima rationalis ſola eſt indiuiſibilis. Eſt eiuſdem Doctoris ſubtilis in 4. diſt. 43. q. 2. art. 2. & diſt. 44. q. 1. B. Probatur primò, quia forma, quæ non educitur de potentia materiæ eſt indiuiſibilis; non enim extenditur ad extenſionem eius, vt probatum eſt in præcedenti de formis educibilibus de potentia materiæ,

riæ, ſed anima rationalis ſola, non educitur de potentia corporis; ſiquidem creatur immediatè à Deo, & in morte hominis adhuc ſeparata manet, vt eſt determinatum de fide in cap. Firmiter de Summa Trinit. & fide catholica Clem. vlt. & nos probabimus in tertio libro huius operis: ergo ſola anima rationalis eſt indiuiſibilis. Secundò probatur, quia forma, quæ eſt tota in tota materia, & tota in qualibet parte, eſt indiuiſibilis; ſed anima rationalis eſt tota in toto corpore, & tota in qualibet eius parte; ego eſt indiuiſibilis. Maior patet, quia non extenditur ad extenſionem materiæ; ergo non eſt quanta, & ſic indiuiſibilis. Minor probatur per D. Auguſt. lib. 6. de Trinit. cap. 3. dicentem, animam rationalem ita eſſe in corpore, ſicut Deus eſt in Vniuerſo: at certum eſt, Deum eſſe totum in toto Vniuerſo, & totum in qualibet eius minima parte, alioquin eſſet partibilis; ergo & anima rationalis erit tota in toto corpore, & tota in qualibet parte eiuſdem.

Obijcitur primò contra primam concluſionem, quia Ariſtoteles lib. 1. de Anima tex. 93. & 94. docet contra Platonem, omnem animam eſſe indiuiſibilem; ergo malè dicimus, animam vegetatiuam, & ſenſitiuam, eſſe diuiſibiles.

Reſp. Ariſtotelem locutum fuiſſe de indiuiſibilitate in partes eſſentiales, & etherogeneas, non tamen in partes integrales, & homogeneas, quia ſic non negat diuiſibilitatem in anima vegetatiua, & ſenſitiua, vt patet ex contextu 93. vbi habet: *Videntur autem & plantæ viuere diuiſæ, & animalium inſectorum quædam, tamquam habentia eamdem animam ſpecie, etſi non numero, vtraque enim partium ſenſum habet, & mouetur ſecundum locum ad aliquod tempus.*

Obijcitur ſecundò idem Ariſtoteles de Iuuent. & Senect. cap. 1. vbi docet, animalia perfecta habere animam maximè vnam, ad differentiam imperfectorũ animalium, quorum animæ ſunt partibiles, inquit enim: *Optimè autem conſtituta animalia, hoc non patiuntur*, hoc eſt diuiſionem, *propterea quod natura ipſorum, vt poſſibile eſt, maximè vna*; ergo ſecundum Ariſtotelem, animæ animalium perfectorum ſunt indiuiſibiles. Confirmatur, quia ſi forent diuiſibiles, ſeparatæ à toto partes poſſent viuere, ſicut experimur in partibus animalium imperfectorum, quod tamen eſt falſum; ergo ſignum eſt, illorum animas eſſe indiuiſibiles.

Reſp. Negando conſequentiam; ſiquidem auctoritas Philoſophi non cogit, cum non loquatur ſimpliciter, & abſolutè, ſed tantum comparatiuè ad animam animalis imperfecti, quod potiſſimum innuit, dum dicit, *vt poſſibile eſt*, ac ſi diceret, omnium animalium animæ ſunt quidem diuiſibiles, & extenſæ, at animalium perfectorum animæ magis ſeruant vnitatem, quàm faciant animæ imperfectorum animalium; huiuſmodi autem vnitas non indicat indiuiſibilitatem ab intrinſeco, ſed tantum ab extrinſeco, cum qua ſtat vera diuiſibilitas in partes adhuc diuiſibiles.

Ad confirmationem nego ſequelam maioris, nec eſt ſimile de animalibus imperfectis, quia horum animæ non exigunt tot diſpoſitiones, & organa, ſicut animæ perfectorum animalium, ideò ſi ob eius imperfectionem conceditur, vt partes reciſæ viuere queant, tamen hoc denegatur partibus animalium perfectorum, ratione perfectionis conſeruandæ.

Obijcitur tertiò contra ſecundam concluſionem, quia omne receptum per modum recepientis recipitur, ex Ariſtotele 3. de Anima tex. . . . . ſed anima rationalis recipitur in corpore diuiſibili, ergo & ipſa debet eſſe diuiſibilis.

Reſp. Maiorem eſſe veram ſecundum proportionem motiui, & mobilis, ſeu informantis, & informabilis, de qua tantùm loquitur Ariſtoteles in illo textu, non tamen quoad modum exiſtendi diuiſibiliter, aut indiuiſibiliter; modo

modo anima rationalis proportionatur corpori, dumtaxat primo, & non ſecundo modo.

Obijcitur quartò: Quodcumque identificatum cum extenſo, & diuiſibili, debet eſſe diuiſibile; ſed anima rationalis in homine identificat ſibi realiter animam vegetatiuam, & ſenſitiuam, quæ ſunt extenſæ, ac diuiſibiles; ergo & ipſa erit extenſa, ac diuiſibilis.

Reſp. Negando, animam vegetatiuam, & ſenſitiuam in homine eſſe extenſas, & diuiſibiles; ſiquidem non ſunt in eo formaliter, ſed tantùm virtualiter, quatenus eorum effectus in genere cauſæ efficientis exercentur in corpore humano per animam rationalem à qua informatur.

Obijcitur quintò: Manus abſciſſa hominis mouetur, vt experientia indicat; & lingua D. Pauli, teſte D. Dionyſio, poſt eius abſciſſionem capitis locuta fuit; ſed iſti ſunt effectus animæ exiſtentis in homine; ergo ſignum eſt, animam rationalem perſeueraſſe in manu, & capite, etiam poſt ſeparationem à toto, & ſic eſſe diuiſibilem.

Reſp. Manum abſciſſam moueri motu trepidationis, ob inexiſtentiam ſpirituum vitalium, non tamen localiter in contrarias poſitiones, quia hæc motio ſolùm indicat animam in mobili, non autem motio trepidationis. Ad aliud dico, fuiſſe miraculosè patratum, & ideò nequit argui ibi adfuiſſe animæ partem.

Vtrum in vno viuente ſint plures animæ, vel una tantum?

QVÆSTIO V.

SVpponimus illud axioma commune, nempè hominem viuere vita plantæ, vita animalis, & vita rationali, & quærimus, an in homine ſint tria principia huiuſmodi vitarum inter ſe realiter diſtincta, quod idem eſt, cum eo quod Recentiores inueſtigant, an nimirum anima rationalis in homine ſit etiam formaliter vegetatiua, & ſenſitiua, ac pariter in brutis, vtrum ſenſitiua ſit etiam formaliter vegetatiua, vel tantum virtualiter.

Circa quæſtionem tali pacto explicatam, varia ſunt Doctorum placita, nam aliqui putant dari in viuente perfecto tres animas, loco tamen diſſitas, quarum primam ponebant in corde, vt eſſet principium iræ, ſecundam in hæpate, vt eſſet principium nutritionis, & tertiam in cerebro, quæ eſſet principium agnitionis. Ita Galenus in lib. de decretis Platonis, & Hippocratis.

Alij verò ponebant in homine duas animas formaliter, ſcilicet ſenſitiuam reſpectu operationum ſenſitiuarum, & materialium; ac intellectiuam, vt eſſet principium operationum ſpiritualium, dicebantque ſenſitiuam ſubordinari intellectiuæ, eo modo, quo nos ponimus formam corporeitatis ſubordinatam animæ. Sic ex noſtris Ochamus in 4. ſent. quæſt. 7. & quolib. 1. q. 2. & 10. Mayronius 2. diſt. 15. quæſt. 1. & diſt. 17. q. vn. Pariſienſ. in ſuo Curſu hic q. 1. princ. & q. 4. collaterali. Ex alienis verò Philopponus, Iandunus, Zabarella relati à Maſtrio hic diſput. 1. q. 8. Philo Iudæus, Mirandulanus, & Garbius citati à Catharenſi hic quæſt. 1. art. 6.

Alij denique, rem melius indagantes, vnicam tantùm animam actu in vno viuente agnoſcunt, plures verò potentia, & virtualiter. Ita præclari Theologi Albertus Magnus tract. 2. de homine cap. 1. D. Thomas 1. par. quæſt. 76. art. 3. Scotus in 2. diſt. 1. quæſt. 5. O. & d. 15. q. vn. F. & in 4. diſt. 44. quæſt. 1 A. Alenſis 2. par. quæſt. 62. memb. 2. Ægidius in 1 diſt. 16. quæſt. 1. Durandus in 4. d. 11. q. 2. & alij non pauci, quibus & nos ſubſcribimus, quamuis ſecundam cenſeamus ſua probabilitate non carere: Vndè pro declaratione vtriuſque, ac fundamento concluſionum ponendarum.

Primò notandum eſt, uiuens ſenſitiuum,

uum, & vegetatiuum poſſe dupliciter conſiderari, uno modo metaphyſicè, quatenus ſunt gradus quiditatiui, abſtracti à plantis reſpectiuè, & à brutis, & ſic non minus continentur formaliter in viuente rationali, quàm contineantur in homine corpus animatum, & animal per huiuſmodi gradus in eſſe conſtituta. Alio modo phyſicè, quatenus nimirùm ſunt contracta ad ſuas ſpecies infimas, nimirum vegetatiuum ad plantas, & ſenſitiuum ad bruta, & ita nequeunt ſimul contineri formaliter in vno viuente, quin vnum viuens eſſet duo; ſiquidem vtrumque daret eſſe formaliter ſimpliciter, & ſicut per hoc, planta, & brutum ſunt duo viuentia, ita eſſet illud viuens, in quo continerentur ambo gradus, ſiuè vtraque anima, præterquamquod duæ ſpecies diſparatæ non poſſunt eſſe ſimul in eodem formaliter, licet admitti poſſint, vna formaliter, & alia virtualiter.

Secundò notandum eſt, aliquid eſſe in aliquo poſſe dupliciter contingere, vel formaliter, vel virtualiter. Illud eſt in aliquo formaliter, quod eſt in illo ſecundum ſe, & ſuas operationes, à ſua forma procedentes, & ſic dicimus formam corporeitatis eſſe formaliter in quolibet viuente, quia tribuit illi eſſe corporeum, & eſſe ſubiectum accidentium materialium, nempè quantitatis, & qualitatis. Illud verò eſt in aliquo virtualiter, quod eſt in eo ſecundum ſuas operationes tantùm, & ſic dicit Doctor ſubt. in 2. diſt. 15. quæſt. vn. elementa eſſe in mixto; quandoquidem mixta exercent operationes proprias elementorum, nimirum calefaciendo ſicut ignis, frigefaciendo ſicut aqua, &c. Ad propoſitum in vno viuente nequeunt admitti plures animæ formaliter, quia vnaquæque dat eſſe ſimpliciter, & vltimatum, vndè ſequeretur, vnicum viuens habere tria eſſe vltimata, & conſequenter hominem eſſe formaliter plantam, brutum, & rationale, quæ omninò repugnant, cùm vnius entis ſit tantùm vnicum eſſe vltimatum.

Tertiò notandum eſt, quod aliquid eſſe in aliquo virtualiter, poteſt dupliciter inteligi, vno modo quoad productionem, ita quod poſſit ab illo produci in rerum natura, & ſic rana dicitur eſſe virtualiter in Sole, & omnia poſſibilia in Deo. Alio modo quoad operationem, itaut poſſit exercere eius operationes, & hoc pacto, dicimus, elementa eſſe in mixto virtualiter, eo quia mixtum exercere valet operationes elementorum; ſiquidem exſiccat ſicut terra, humectat ſicut aer, calefacit ſicut ignis, & frigefacit, vt aqua. Ad propoſitum ſi loquamur de continetia virtuali primo modo, vna anima non continet aliam; anima enim ſenſitiua nequit producere vegetatiuam, nec vegetatiua ſenſitiuam, nec rationalis ſenſitiuam, & vegetatiuam; ſiquidem ſunt ſpecies diſparatæ, quarum vna nequit dare eſſe alteri: Si verò ſit ſermo de continentia virtuali ſecundo modo, benè vna anima continet aliam, cùm poſſit exercere operationes alterius; ſenſitiua enim in brutis eſt principium, quo animal nutritur; & augeſcit, quæ ſunt operationes vegetatiuæ; ſimiliter rationalis in homine dat ſibi intelligere non ſolum, verùm etiam ſentire, moueri, nutriri, & augeri, quæ conueniūt formaliter ſenſitiuæ, & vegetatiuæ.

Ex his ſit prima concluſio. In quolibet viuente eſt tantum una anima formaliter. Eſt Scoti in locis ſuperiùs citatis. Probatur concluſio primò de homine, auctoritate Sacræ Scripturæ, nam Geneſ. cap. 2. dicitur: Et inſpirauit in faciem eius ſpiraculum vitæ, vbi ex Hebræo legitur ſpiraculum vitarum, quia per ly ſpiraculum innuitur vnitas formalis animæ, & per ly vitarum oſtenduntur operationes omnium animarū. Deindè in 3. Synodo generali, excommunicationi ſubduntur ponentes in homine plures animas. Vlterius Sancti Patres Gregorius Magnus hom. 12. in Ezechielem. Auguſt. de quant. Animæ cap. 3. Damaſcenus de Fide orthodoxa cap. 12. Gregorius Nyſſenus de creatione hominis cap. 15. & alij plures.

res, aſſerunt in homine eſſe tantum vnam numero animam, & hanc eſſe rationalem. Secundò probatur concluſio, de quolibet viuente, rationibus; & primò ſic: Quælibet anima valet conſtituere vltimatè vnum viuens; ſed implicat quod vnum viuens ſit plura viuentia; ergo implicat eſſe in vno viuenti plures animas formaliter. Maior probatur, quia non eſt minus perfecta anima ſenſitiua, & intellectiua, quàm vegetatiua; ſed vegetatiua conſtituit vnum viuens, quod eſt planta; ergo idem potiori actione dicendum eſt de ſenſitiua, & intellectiua. Minor patet, quia eſſet vnum, & non vnum; ſed vnum, & non vnum, cum ſint contradictoria, implicant; ergo &c. Secundò probatur ex Scoto in 4. d. 11. q. 3. G g, quia vbi non eſt contradictio, ibi non eſt neceſſitas ponendi plura inter ſe realiter diſtincta; ſed ponendo vnam animam tantum formaliter in quolibet viuente, nulla ſequitur contradictio; ergo nulla neceſſitas cogit ponendi in vno viuenti plures animas formaliter. Maior patet: Tum quia contradictio eſt via concludendi diſtinctionem inter aliqua; Tum etiam, quia ideò poſita fuit forma corporeitatis ab anima diſtincta, ad vitandam contradictionem; Tum denique quia conſeruanda eſt vnitas quoad fieri poteſt; ergo ſi neceſſitas non cogit ad vitandam contradictionem, non ſunt ponenda plura formaliter à ſeinuicem realiter diſtincta. Minor probatur, quia ſi vlla ſequeretur contradictio, maximè foret, quod, recedente anima rationali, maneret adhuc ſenſitiua, & vegetatiua in corpore humano, ſicut perſeuerat forma corporis; & corrupta ſenſitiua in bruto, remaneret vegetatiua, adeò vt eſſent viuentia, & non viuentia; ſed hoc eſt falſum, quia experientia comperimus, quod, mortuo homine, vel bruto, corpus, quod remanet, nec ſentit, nec vegetat; ergo ponendo vnam dumtaxat animam formaliter in quolibet viuente, nulla ſequitur contradictio, ac proindè nulla eſt neceſſitas multiplicandi animas, cum vna ſufficiat.

Secunda concluſio. In quolibet viuente, alio à vegetatiuo, ponendæ ſunt plures animæ virtualiter. Eſt Scoti in 2. diſt. 15. q. vn. F. Probatur prima pars, quia planta tantùm vegetat, hoc eſt, nutritur, & augeſcit, non verò ſentit, vel mouetur localiter, aut intelligit; ergo tantùm exigit principium illarum operationum, & nihil aliud, alioquin eſſet fruſtra; ſed huiuſmodi principium ſufficiens eſt anima vegetatiua, vt videbimus inferiùs diſput. 2. ergo &c. Secunda pars probatur, quia brutum ſentit, mouetur, nutritur, & augeſcit; & homo hæc omnia exercet, & vlterius etiam ratiocinatur, diſcurrit, & vult; ergo in his ponendæ ſunt plures animæ, quæ ſint huiuſmodi operationum principia; non formaliter, ut probatum eſt in præcedenti; ergo virtualiter.

Tertia concluſio. Probabile eſt, dari in homine animam ſenſitiuam, & vegetatiuam formaliter, diſtinctas realiter ab intellectiua; Et ſimiliter in brutis vegetatiuam, diſtinctam à ſenſitiua. Eſt Doctorum, quos citauimus pro ſecunda ſententia contra tertiam. Probatur, quia in quocumque reperitur effectus formalis cauſæ formalis, ibi neceſſariò eſt ponenda cauſa formalis actu, & formaliter, non potentia, & virtualiter; ſiquidem effectus formalis nequit ſeparari à ſua cauſa formali, ad differentiam aliarum cauſarum extrinſecarum, in quibus effectus, & cauſæ ſeparari poſſunt, ut patet de Deo reſpectu omnium cauſarum, & de Sole reſpectu caloris; ſed homo formaliter ſentit, mouetur, nutritur, & augeſcit, quæ ſunt effectus formales animæ ſenſitiuæ, & uegetatiuæ; ſimiliter brutum nutritur, & augeſcit, quæ pariter ſunt effectus animæ uegetatiuæ; ergo homo debet eſſe formaliter ſenſitiuus, & uegetatiuus per animam ſenſitiuam, & uegetatiuam; & brutum formaliter vegetatiuum per animam vegetatiuam. Maior inſuper declaratur, quia cauſa formalis non cau-

ſit extra mittendo, vt efficiens, ſed ſe communicando ſuo ſubiecto, vt diximus etiam in 1. & 2. Phyſicorum; ergo effectus formalis nequit communicari cauſæ per modum efficientis, nec per conſequens ſeparari à ſua cauſa. Minor eſt nota, quia huiuſmodi effectus ſunt in homine, & bruto ratione animæ ſenſitiuæ, & vegetatiuæ, quæ ſunt cauſæ formales. Secundò probatur concluſio à ſimili, quia non minus eſt ſubordinata forma corporeitatis animæ, quàm ſit vegetatiua ſenſitiuæ, & vtraque intellectiuæ; ſed, nō obſtante tali ſubordinatione, ſecundum Doctorem ſubtilem in 4. d. 11. q. 3. art. 2. eſt ponenda forma corporeitatis, diſtincta ab anima actu; ergo idem dicendum de vegetatiua reſpectu ſenſitiuæ in brutis, & de vtraque reſpectu intellectiuæ in homine. Maior patet, quia ſicut forma corporeitatis eſt diſpoſitio neceſſaria animæ, vt informet corpus phyſicum, ita vegetatiua ſenſitiuæ, & vtraque intellectiuæ, vt informent, & operentur vitaliter.

Dices: non eſſe ſimile, quia Scotus ponit formam corporeitatis diſtinctam ab anima, ad vitandam contradictionem, quia corpus, abſente anima, eſſet, & non eſſet, quæ tamen non ſequitur in animarum poſitione ſubordinata; ſiquidem corrupta ſenſitiua, non remaneret corpus vegetabile, & ſeparata anima rationali, non remaneret corpus ſenſibile.

Contrà, quia licet non ſequatur einſdem generis contradictio, quæ ſequitur de corpore ad deſtructionem compoſiti, attamen ſequitur alia contradictio in viuente, quod nutriretur, & non nutriretur; augeretur, & non augeretur; ſentiret, & non ſentiret, quæ ſunt contradictoria. Quod autem hæc omnia ſequãtur, probo, nam nutriretur, augeretur quidem, ac ſentiret, vt experientia comprobatur, nō nutriretur verò nec augetur, haud ſentiret, quia ibi nō eſſent formæ, quæ darent eſſe huiuſmodi operationibus, ſcilicet ſenſitiua, & vegetatiua.

Dices: huiuſmodi operationes, prouenire in tali caſu à vegetatiua, & ſenſitiua quidem, exiſtentibus tamen potentia, & virtualiter, non verò formaliter, & hæc ſufficiunt ad tollendam contradictionem.

Contrà, quia effectus formales ſunt actu, & formaliter; ergo exigunt cauſas formales actu, non potentia; ſed ſenſitiua in bruto non eſt formaliter vegetatiua; & rationalis in homine non eſt formaliter ſenſitiua, & vegetatiua in eſſe phyſico, contracto, & ſpecifico, ſed ſolùm in eſſe metaphyſico, abſtracto, & generico; ergo nequeunt dare eſſe formale, & phyſicum huiuſmodi operationibus in homine, & bruto, ac proindè, negatis formis ſecundum eſſe formale, & actuale in talibus ſuppoſitis, ſequitur contradictio, quod huiuſmodi operationes eſſent, & non eſſent, non minus ac in corpore, ſi adimatur forma corporeitatis.

Suſtinendo igitur probabiliter hanc ſententiam, ſoluendæ ſunt rationes pro prima concluſione, quæ hanc euertere videntur, vndè

Ad primam, deſumptam ex auctoritate Sacræ Scripturæ, Conciliorum, ac Sanctorum Patrum, dici poteſt, quod loquuntur de pluribus animabus intellectiuis; ſiquidem cum vna numero ſufficiat ad dandum eſſe ſimpliciter homini, plures ſuperfluunt. Vel ſi quis proteruire velit ibi eſſe ſermonem de animabus ſenſitiua, & vegetatiua, etiam diſtinctis ab intellectiua in homine, dicendum eſt, illas negari ab homine ſecundum eſſe diſparatum, & vltimatum, non tamen ſecundum eſſe ſubordinatũ, & incompletum, vt ponuntur ab iſtis opinantibus, quia ſic nullum ſequitur inconueniens, ſicut nos diximus ſuperiùs de forma corporeitatis.

Ad ſecundam dico, veram eſſe maiorem reſpectu diuerſorum ſuppoſitorũ, vt patet de vegetatiua, quæ dat eſſe ſimpliciter plantæ, & ſenſitiua bruto, non tamen in eodem, quia ſic in bruto vegetatiua dat eſſe incompletum, & partiale; ſenſitiua verò completum, & totale, ac vltimatum, ſimiliter in homine

ne vegetatiua, & ſenſitiua darent ſibi eſſe incompletum, & ſubordinatum, rationalis verò completum, & vltimatum, modò inconueniens eſſet, idem habere plura eſſe viuentis vltimata, & diſparata, non tamen non vltimata, & ſubordinata.

Ad tertiam neganda eſt minor, cum ſua probatione; ſiquidem ſatis liquet contradictio, quæ ſequeretur ponendo tantùm vnam animam in vno viuente, vt oſtendimus in probatione concluſionis.

Tenendo verò primam cõcluſionem, ſoluere debemus argumenta, quæ probant hanc tertiam concluſionem.

Ad primum igitur dico cum Doctore ſubt. in 4. d. 49. q. 16. C. maiorem eſſe veram de effectu formali primario, qualis eſt dare eſſe in actu primo, non tamen de ſecundario, cuiuſmodi ſunt operationes, quia iſtæ poſſunt ſeparari à cauſa formali, maximè cùm contineantur eminenter, & virtualiter in cauſa ſuperiori, & perfectiori, quæ poteſt gerere vices cauſarum inferiorum.

Ad ſecundum dico, vt ibi reſponſum eſt, non eſſe ſimile de forma corporeitatis, & animarum ſubordinatione; ſiquidem ibi eſſet contradictio, hic autem minimè; Et cùm probatur, dico aſſumi vnum falſum, nempè quod huiuſmodi operationes exigant formaliter animam vegetatiuam, & ſenſitiuam in actu formali; ſiquidem commodè habent eſſe ab anima perfectiori, vt potè continente imperfectiorem virtualiter.

Ad tertiam dico, veram eſſe maiorẽ de effectibus formalibus primarijs, non ſecundarijs, vt ſunt tales operationes nutritionis, augmentationis, & ſenſationis, ac motus.

Obijcitur inſuper contra primam concluſionem: Nam Philoſophus 2. de Gener. Animal. cap. 3. inquit: Fetum in ventre matris prius viuere vita plantæ, deindè animalis, & tandem hominis; ergo ſecundum ipſum in homine ſunt tres animæ actu realiter diſtinctæ.

Reſp. Negando conſequentiam, nec auctoritas Ariſtotelis cogit, quia, vt docet Scotus in 2. d. 15. q. vn. I. intelligitur adeſſe præcedentiam huiuſmodi formarum in tranſmutando, & in fieri; ſiquidem corrupta forma ſeminis, ſub qua cœpit eſſe fœtus, materia illa tranſmutatur ad formam ſanguinis, & hac corrupta, ad formam carnis, & oſſis, & tandem ad formam hominis; non autem eſt vera in eſſendo, & perficiendo, quia ſic ſola rationalis anima exiſtit, & vltimatè perficit materiam.

Obijcitur ſecundò, quod eſt virtualiter tale, non eſt formaliter tale; ſed homo eſt formaliter ſenſitiuus, ac vegetatiuus, ergo &c. Maior patet de Sole continente virtualiter calorem, qui tamen non eſt formaliter calidus. Minor probatur, quia homo eſt formaliter, & quidditatiuè animal, & corpus animatum; ergo etiam ſenſitiuus, & vegetatiuus, quia ſenſitiuum eſt differentia conſtitutiua animalis, & vegetatiuum corporis animati.

Reſp. Minorem, & probationẽ eſſe veras de ſenſitiuo, & vegetatiuo ſecundum eſſe abſtractum, & genericum, non tamen de iiſdem ſecundum eſſe cõtractum, & ſpecificum, quia ſic non ſunt formaliter in homine, ſed tantum virtualiter, vt dictum eſt.

Obijcitur tertiò contra tertiã concluſionẽ, quæ differunt genere, & pluſquam genere non poſſunt in eodem ſimul ſe compati; ſed anima ſenſitiua, & intellectiua differunt pluſquam genere; ergo nequeunt eſſe ſimul in eodem homine. Maior patet, quia diſtinguuntur eſſentialiter. Minor probatur, quia corruptibile, & incorruptibile differunt genere, & pluſquam genere ex Ariſtotele 10. Metaph. t. 18. ſed anima ſenſitiua eſt corruptibilis, & intellectiua incorruptibilis; ergo &c.

Reſp. Negando minorem; ad probationem dico, maiorem eſſe veram de genere phyſico, non logico, modo quãuis anima ſenſitiua, & intellectiua differant genere phyſico, ſunt tamen eiuſdem generis logici, vt potè quæ continentur ſub anima in communi, quæ eſt genus, ſaltem partiale, ad vtramque, ac proindè non prohibentur eſſe in eodem, tamquam formæ ſubordinatæ.

Obijcitur quartò ex Ruuio hic Tract. de modo, quo anima informat corpus, q. 5. vbi n. 149. cenſet hanc opinionem de tribus animabus, informantibus idem corpus eſſe temerariam, tùm quia eſt contra communem Scholam; tùm etiam quia Synodus 8. quæ eſt 4. Conſtantinopolitana, damnat in eodem homine pluralitatem animarum; ergo nullo pacto eſt ſuſtinenda.

Reſp. Negando conſequentiam, neq. facit, quod ſit contra communem Scholam, alioquin omnes opiniones, etiam in moralibus, cõtra communem opinionẽ eſſent falſæ, quod aſſerere, eſſet valdè temerariũ: Neq. probat eſse contra diffinitionẽ allatæ Synodi; quandoquidem loquitur de plurib⁹ animabus rationalibus, contra eos, qui duas ponebant in homine, alteram informãtem, & alteram aſſiſtentem, vel tamdem vnam à bono Deo factam, & alteram à malo Deo, vt ſomniarunt Manichæi.

Obijcitur quintò ex eodem; tùm quia nullum viuens eſſet vnum per ſe, ſed vnũ per accidens; ſiquidem anima ſenſitiua adueniret compoſito, conſtituto ex corpore, & anima vegetatiua; & anima intellectiua ſequeretur ad conſtitutum aliud ex vtriſque; tùm quia quælibet anima conſtituit indiuiduum vnum in ſua ſpecie athoma; ergo vnum viuens eſſet plura viuentia, vel ſaltem in triplici ſpecie conſtitutum, quod nemo ſanæ mentis dixerit.

Reſp. Negando vtramque conſequẽtiam, & ad primam probationem dico, optimè ſequi, ſi prior anima conſtitueret illud compoſitum in eſſe vltimato, & completo, quod tamen à nobis negatur, vt potè qui adſtruimus, animam vegetatiuam præcedentem ſenſitiuam dare tantum eſſe incompletum, & eſſe veluti diſpoſitionem quamdam ad recipiendam ſenſitiuam, & eodem modo philoſophamur de his animabus, ſicut ſuperiùs diximus de forma corporeitatis, & anima. Idem dicimus de ſenſitiua reſpectu intellectiuæ in homine. Ad ſecundam probationem dico antecedens eſſe verum in diuerſis ſuppoſitis, non tamen ſi ponantur omnes animæ ſubordinatæ in vno tantùm; ſiquidem, vt docet Scotus in 3. d. 8. q. vn. F. ad pluriſicationem formarum, non ſequitur pluriſicatio concretorum, niſi fiat etiam pluriſicatio ſuppoſitorum, quod in propoſito non fieret, & ita ſequitur vnum non fore plura viuentia, neque vnum conſtitui ſub diuerſis ſpeciebus athomis, nam vt docet Ariſtoteles 7. Metaph. t. 4. de vnitate diffinitionis, & 8. Metaph. t. 15. & 16. vltima differentia dat vnitatem diffinitioni, ac diffinitio, & vltima forma ſolum ſpecificat compoſitum, aliæ enim, quæ præcedunt gerunt potius vicem potentiæ, quàm actus.

Vtrum Anima informet omnes partes corporis?

QVÆSTIO VI.

Diuerſas eſſe partes corporis ſupponimus cum Medicis, & Anathomicis; ſiquidem aliæ dicuntur ſolidæ, vt ſunt oſſa, caro, nerui; aliæ fluidæ, vt ſanguis, pituita, atra bilis, bilis flaua, ſpiritus vitales, & animales, pinguedo, ſeuum, medullæ, ſemen, lac, & ſimiles: aliæ verò excrementitiæ, vt capilli, pili, vngues, &c. Aliæ appellantur diſſimilares, & etherogeneæ, vt caput, thorax, ſpatulæ, brachia, & ſimilia: Aliæ verò dicuntur ſimilares, & homogeneæ, vt caro, cor, hæpar, &c. vndè quæritur in præſenti: an omnes, & ſingulæ vnius corporis partes informentur anima vna, vel pluribus, vel aliquæ ſint expertes animæ.

Circa hanc quæſtionem Doctores in varias abeunt ſententias, vt aduertunt Ruuius citat. q. 8. & 9. & Maſtrius hic diſput. 1. q. 9. art. 2. num. 108. Catharenſis quæſt. 1. art. 7. & alij Recentiores: Nam aliqui putant, vngues, pilos, & capillos eſse animatos, vt D. Thomas in 4. d. 34. q. 1. art. 2. Iauellus hic q. 10. Thomas à Vega de Arte Medica q. 9. Sotus in 4. d. 3. q. vn. art. 7. Durandus in 4. d 44. q. 1. Bañez lib. 1. de Gener. cap. 4. q. 8. art. 1. conc. 3. Inter huius opinionis auctores recenſetur communiter etiam D. Bonauentura, adduntque, eum tenere, capilos,

los, & vngues informari anima vegetatiua propria, diſtincta ab anima totius, ſed perperam, ſiquidem in 4. d. 44. q. 1. Et 2. art. 1. in quibus locis citatur, habet ſolùm, quod vngues, & capilli viuunt, quia habent ortum, & conſeruationem ex actu vitæ, non determinando, an huiuſmodi actus ſit potiùs ab hac, quàm ab illa anima: immò cùm afferat, vngues, & capillos debere reſurgere ad decorem, & ornatum capitis, barbæ, & digitorum, deberemus dicere potius viuere anima totius, quàm propria, ſicut non benè illis impingitur.

Alij verò vitam denegant vnguibus, & capillis, & dicunt augeri per iuxtapoſitionem excrementorum, non autem per nutritionem. Ita Fernelius lib. 2. Phyſiologiæ cap. 2. Fracaſtor. 2 de Anima, Garbius lib. 1. tract. 4. q. 53. Achillin. de Elementis q. 1. art. 5. Conciliator differ. 24. Toletus hic q. 4. Sulmon. 2. de Anima q. 7. art. 3. Catharenſis q. 1. art. 7. & alij non pauci.

Alij cenſent, omnes partes fluidas eſse animatas anima totius. Sic ex Antiquis Plato in Thimæo, Themiſtius 1. de Anima ad t. 21. quos ſequuti videntur Caiet. 1. p. q. 119. art. 1. Conrad. 1-2. q 64. art. 1. Toletus hic q. 4. & nonnulli ex Thomiſtis, & ex Recentioribus, quos refert Maſtrius hic diſp. 1. q. 9. art. 2.

Alij verò ex oppoſito negant, ſanguinem, humores, & cæteras partes fluidas eſse præditas vlla anima. Sic Ariſtoteles 2. de Anima tex. 10. Et 2. de generat. animal. cap. 2. quem poſtea ſequuti ſunt D. Thomas 1. p. q. ult. art. 1. Scotus in 2. d. 18. q. vn. in 3. d. 3. q. 2. in 4. d. 10. q. 2. in fine, & q. 4. A. Et d. 44. q. 1. per totam, D. Bonauentura, Ricard. Gabriel. Palud. & alij plures, quos referunt, & ſequuntur Ruuius citat. q. 8. & Maſtrius diſp. 9. art. 2.

De partibus ſolidis, tàm etherogeneis, quàm homogeneis, vt ſunt caput, brachia, crura, coxæ, pedes, caro, oſſa, dentes, & ſimilia, nulla eſt controuerſia (ſi demas quoſdam Antiquos, putantes animam rationalem non habere ſedem in toto corpore, verùm dumtaxat in capite, vel in corde) nam D. Thomas lib. 2. contra Gent. cap. 72. & in quæſtione de Anima art. 10. Scotus in 4. d. 44. q. 1. ante A. & alij communiter, ſequuti Ariſtotelem in hoc 2. de Anima ſum. 1. cap. 2. t. 20. & ſum. 2. cap. vn. ſuſtinent partes ſolidas omnes, ſiuè homogeneas, ſiuè etherogeneas, informari anima, eſſeque animatas, cum per veram nutritionem augeantur, ſentiant, ac moueantur: vndè pro dilucidatione totius quæſtionis, ac fundamentis concluſionum ponendarum.

Primò notandum eſt, partes viuentis, & præſertim animalis, eſſe in duplici diſcrimine, aliæ enim ſunt eſſentiales, vt ſunt anima, & corpus, & de his non eſt difficultas: aliæ verò ſunt integrales, & ſunt in duplici differentia, quia quædam ſunt etherogeneę, ac diſſimilares, ut manus, brachia, pedes, &c. nec de talibus eſt controuerſia, cùm experientia comprobetur eas augeri per intus ſumptionem alimenti; moueri; ac ſentire: quædam uerò ſunt homogeneæ, & ſimilares, & iſtæ ſunt duplices, nam aliæ ſunt ſolidæ, ut caro, oſſa, nerui, dentes, &c. & de his pariter non procedit quæſtio, cum clarum ſit apud omnes eſſe præditas anima; aliæ uerò ſunt fluidæ, & hæ ſunt in duplici differentia; ſiquidem aliquæ ſpectant ad conſeruationem uitæ, ut ſunt ſanguis, pituita, atra bilis, & bilis flaua, ſpiritus uitales; aliquæ ad cōſeruationem ſpeciei, ut ſemen, aliæ tādem pertinent ad decorem, & ornatum, ut ſunt capilli capitis, pili in barba, & ungues digitorum, & de his tribus procedit potiſſimùm præſens quæſtio, ut uidimus in recitatione diuerſarum opinionum.

Secundò notandum eſt, augmentationem poſſe fieri tripliciter, primo uirtute calidi, ſine aduentu alicuius extrinſeci, tantum per maiorem extenſionem partium, vt accidit in rarefactione, & ſic competit etiam rebus inanimatis. Secundò per iuxtapoſitionem partium ad partes præcedentes, & ſic ignis per appoſitionem combuſtibilis, & lapides per appoſitionem terræ, virtute Solis, & aquæ, augeſcunt. Tertiò per veram nutritionem, quæ fit per intus ſumptionē alimenti, & eius cōuerſionem in ſubſtantiam alendi. Ad propoſitum vngues,

gues, pili, humores, ſpiritus, lac, & ſemen, quæ ſunt partes fluidæ, & excrementiæ, non augentur per veram nutritionem, ſed tantùm per iuxtapoſitionem partium conſequentium ad partes prædentes, quæ vt magis appareant, obſeruandi ſunt modi, quibus gignuntur in corporibus viuentibus.

Tertiò igitur notandum eſt ex Ariſtotele lib. 3. Hiſtoriæ Animalium cap. 11. Et lib. 2. de Generat. Animalium, quod vngues, & pili gignuntur ex partibus excrementitijs, ijſque inutilibus conſeruationi naturæ; ſiquidem circa neruos, ligamenta, tendines, & arterias detinentur quædam ſuperfluitates craſſiores, quæ, cùm ſint in continuo fluxu, nec reſolui poſſint, ſicut aliæ non tàm craſſæ, in vrinam, ſudorem, vel quid ſimile, vi expultricis facultatis excutiuntur, & ad digniorum vertices perueniæ, inibi exſiccantur, ac duriores fiunt, & ſic in vngues euadunt. Similiter ex continuo fluxu, ac nutritione partium, quædam excrementa ſub cute relinquuntur, quæ, cùm ſint ſicca, ſpiſſa, & fuliginoſa, detinentur in quibuſdam foraminibus ſub cute, ad quæ alius vapor ex imo adueniens, ei iuxtaponitur, taliaque impellit, adeò vt foras erumpant in figuras oblongas, & pilis nomen, & naturam tribuant. Ex his infertur, quod vngues, & pili, cùm non gignantur, & creſcant per veram nutritionem, ſed tantum per iuxtapoſitionem excrementorum ad excrementa, eo modo, quo augeri ſolent lapides, & cætera inanimata, non poterunt eſſe animati nec anima totius, nec propria.

Quartò notandum eſt ex eodem libro de Partibus animalium cap. 3. Humores ſic gigni, nam poſtquam cibus, in ſtomacho receptus primam decoctionem obierit, chylus, ſeu maſſa ex ipſo formata, quoad partes impuriores, in fęces abit, & in ſeceſſum demittitur, extraque profunditur; quoad puriores verò, & nutritioni aptiores, per venas meſenterias ad hæpar tranſmittitur, vbi ſecundam concoctionem perficit, & poſtea in quatuor partes diuiditur, nempè in ſanguinem, qui eſt humor calidus, & humidus, coloris rubei, aeri correſpondentis: *in* pituitam, quæ eſt humor frigidus, & humidus, coloris albi, & aquæ ſimilis; in bilem flauam, quæ eſt calida, & ſicca, coloris crocei igni comparata; & in bilem atram, quæ eſt frigida, & ſicca, coloris ſubnigri, terræ non abſimilis, & hi dicuntur quatuor humores, quorum tantùm ſanguis eſt aptus nutritioni; cæteri verò, vt inepti, in peculiaria loca ſe recipiunt; nam bilis flaua locatur in felle; bilis atra in ſplene; pituita verò non habet peculiarem locum, ſed velut vehiculum quoddam defert ſanguinem ad partes corporis, & hoc munere perfuncto, ad vexicam deſcendit, & fit vrina, foraſque tranſmittitur.

Quintò notandum eſt, ſpiritus, ad præſens, accipi pro quibuſdam corpuſculis, mira tenuitate compoſitis, veluti miniſtris, partibus animatis deſeruientibus, vt opera vitæ exercere valeant; & ſic deſcribi poſſunt: Spiritus ſunt corpuſcula, ex defęcato ſanguine mira ſubtilitate compoſita, calorem à corde hauſtum, per totum corpus, vt ſingula membra, propria munia obire valeant, deferentia: Et ſunt duplices, alij dicuntur inſiti, quos generans, virtute ſeminis, cuilibet membro inſerit; alij verò influentes, qui ab aliquo membro principali, ad alia minus principalia diffunduntur; & hi ſunt in triplici differentia, nam alij dicuntur vitales, vt à corde, tamquam à principio vitæ, prouenientes, quorum officium eſt, calorem cordis per totum corpus diffundere: alij animales, à cerebro, veluti à principio operationum animalium, ortum ducentes, quorum officium eſt, ſpecies ſenſuum exteriorum ad internos tranſmittere; alij demum naturales, qui oriuntur ab hepate, vt à principio operationum naturalium, & horum munus eſt, ſanguinem ad ſingulas venas, & corporis partes vehere. Ex his infertur, quod cum ſpiritus oriantur ex ſanguine; & ſanguis, ac cæteri humores ex cibo concocto, ac depurato, qui non ſunt animati nec anima ſenſitiua, quia ſecundum ſe non ſentiunt; nec vegetatiua, quia non augentur niſi per iuxtapoſitionem partium ad

ad partes, conſequenter dicendum eſt, quod nec ſpiritus, nec humores ſunt animati.

Sextò notandum ex eodem Philoſopho lib 2. de Gener. Animal. cap. 2 & ex 1. de Gener. Animal. cap. 18. & 4. cap. 8. ac ex Doctore ſubtili in 2. diſt. 29. q. 2. C. tàm ſemen, quàm lac gigni ex ſuperfluitate ſanguinis; ſiquidem lac in feminis ex ſanguine menſtruo, depurato tamen, naſcitur; nam prouida omnium parens natura, dum fœtus eſt in ventre, adeò vt externo cibo nutriri nequeat, facit ceſſare in mulieribus ſanguinem menſtruum vſque dum depuretur, poſtea per quaſdam venas, vt dealbetur, dulcedine, ac cæteris qualitatibus lacti conuenientibus afficiatur protrahit: *Si puer eſt in ventre, ad vmbilicum, ſi verò extra, ad mamillas defertur, vt facilius, aptiuſque nutriri, aliue poſſit*. In maſculis verò, quamuis id rarò accidat, ex ſuperfluitate ſanguinis etiam generatur lac. Semen autem, quod, ſecundum Scotum citatum, eſt ſuperfluum alimenti, gignitur ex quadam parte purificata ſanguinis, vſque ad tertiam decoctionem redacti; diciturque ſuperfluum alimenti ad nutritionem, & conſeruationem numericam, attamen eſt neceſſarium reſpectu generationis, & conſeruationis ſpeciei. Ex his infertur, quod ſicut ſanguis non eſt animatus, nec ſemen pariter, aut lac, quæ oriuntur ex ſanguine, vel ſunt idem ſanguis defæcatus, poterunt eſſe animata.

Septimò notandum, pro ſolutione argumentorum, ex D. Bonauentura in 4. d. 44. art. 1. q. 1. aliquid poſſe dici viuere tripliciter, vel quia recipit influentiam vitæ, vel quia diſponit ad vitam, vel quia ortum, & conſeruationem habet ex actu uitæ. Primo modo ſubſtantia corporalis, & caro uiuificatur. Secundo modo uiuit ſpiritus, & humor, hoc eſt, diſpoſitiuè. Tertio modo capilli, & etiam ungues, poſſunt dici uiuere, licet lato modo, cùm habeant ortum, & conſeruationem ex actu potentiæ uegetatiuæ.

Ex his fit prima concluſio. Partes ſolidæ uiuētis, ſiuè homogeneæ, ſiuè ethereogeneæ, informantur anima totius. Eſt Scoti in 4. d. 44. q. 1. ſub A. & B. Probatur, quia omne corporeum, quod uiuit, informatur anima, alioquin non uiueret, cum anima ſit principium uitæ, ex Ariſtotele hic t. 24. ſed partes omnes ſolidæ uiuunt; ergo informantur anima. Minor probatur, quia experientia comprobatur, illas augeri, ſentire, & alias operationes exercere, quæ nonniſi à uiuentibus oriri poſſunt; ergo ſignum eſt, illas uiuere, ac proindè informari anima. Confirmatur ex Scoto loco citato, quia in qualibet parte exerceri poteſt aliqua operatio animæ ſenſitiuæ, ut tactus; uegetatiuæ pariter, ut nutritio, & augmentatio; ſed ſenſitiua, & uegetatiua in homine eſt eadem anima cum intellectiua; ergo huiuſmodi partes ſunt animatæ etiam anima intellectiua, quæ eſt forma totius corporis.

Secunda concluſio. Capilli, pilli, & vngues non ſunt animati anima totius. Eſt contra Auctores citatos pro prima opinione, quibus addi poteſt noſter Merinero hic diſp. 2. q. 5. ſect. 3. n. 27. & Maſtrius hic diſp. 1. q. 9. art. 2. n. 114. & 115. Probatur primò à priori, quia omne animatum anima totius debet eſſe corpus organicū, ex Ariſt. 2. de Ani. t. 6. & 7. ſed neq. capilli, neque pilli, neque vngues ſunt corpora organica; ergo non ſunt animati anima totius. Minor probatur, quia organum eſt inſtrumentum, ex realitate animæ, & particula corporis ad operationes, vitales obeundas à natura compoſitum, vt communiter docetur; ſed nullum tale experimur in vnguibus, pilis, & capillis; ergo tales non ſunt corpora organica. Secundò probatur à poſteriori, quia omnia animata exercent aliqua opera vitæ; ſed vngues, pili, & capilli non ſunt huiuſmodi, quia nec intelligunt nec ſentiunt, nec augentur, niſi per iuxtapoſitionem partium excrementalium ad partes precedentis; ergo &c.

Dices cum Maſtrio, illos augeri, per nutritionem; ſiquidem vngues habent fibras, ueluti arborum folia, quibus quaſi ſugent alimentum excrementitiū, ut creſcant ſecundum uarias dimenſiones; rotundantur enim acuminantur, vt

ut clariſſimè conſpicitur in unguibus equorum, ouium, & hominum. Similiter pili, & capilli ſunt caui, & perforati, ac in ipſorum radicibus reperitur quidam humor alimentaris, ſicut in pennis auium, quæ indicant alimentum ſumi per intus ſumptionem, ac proindè augeri per nutritionem, & non tantùm per iuxtapoſitionem.

Contrà, quia ſi huiuſmodi rationes quicquam probarent, cõcluderent etiã, lapides, & metalla detenta in uiſceribus terræ, & eidem adhærentia, fore animata; ſiquidem creſcunt ſecundum uarias dimenſiones, rotundantur, oblongantur, acuminantur, & cætera, quæ afferuntur in unguibus, conſpiciũtur in illis, at certiſſimum eſt, lapides, & metalla non eſſe animata; ergo ob eã rationem nec ungues erunt animati. Ratio autem, quare ungues creſcant, rotundentur, & acuminentur, non eſt ex eo quod ſint animati, uerùm dumtaxat, quia à natura ſic diſtenduntur in gyrum ſecundum figuram pedum animalium, ut patet in equis, & elephantis; bifurcantur, & acuminantur, ut accidit in bobus, & ouibus, ut ſint adiumento ad motum, & conſeruationi pedum, digitorumque, ac etiam quia adhærentes illis partibus, nec ulterius longiùs, latiùsue protendentes, indicant à natura ſic fuiſſe prouiſum, ut tamquam ſepta quædam deſeruirent earumdem incolumitati, ac indemnitati. Nec ualet etiam ratio adducta pro pilorum, capillorumue animatione, quod caui, perforatiue exiſtant, & quaſi ad modũ pennarum auium ſugant humorem alimentarem; Tùm quia falſum aſſumitur propterea pennas eſſe animatas; ſiquidem conſtans ſententia Ariſtotelis lib. 3. Hiſt. Animal. cap. 11. & 12. & lib. 2. de Gener. Animal. cap. 4. eſt, nec ungues, nec pennas, nec pilos, aut capillos eſſe animatos, ſed creſcere ex cibo aduentitio, & auctiuo per iuxtapoſitionem eius ad cutim, & ad uertices digitorum; quod eò maximè conſtat, quod pili, aut capilli non augeſcunt abinciſura, ſed à radice cutis ubi adeſt humor aduentitius, qui iuxtapoſitus, ui expultricis facultatis, expellitur foraſque erumpit, quod tamen ex oppoſito accideret ſi per nutritionem augerentur; ſiquidem, ut optimè obſeruat Scotus in 4. d. 44. q. 1. ſub K. & L. nutritio eſt quædam aggeneratio partis nouæ antiquæ parti, & fit in inſtanti; ergo ſi pili, capilliue creſcerent per nutritionem, hoc eſſet ab inciſura, non uerò à radice; Tum etiã quia, ut dicit Ariſtoteles in præcitatis locis, pili augeſcunt in defuncto animali, in quo non eſt uita; & in ſenibus, ac tabificis magis, in quibus, & minus de nutrimento, & magis de excrementis reperitur; ergo ſignum eſt, non nutriti nec per nutritionem augeri, ſed tantum per iuxtapoſitionem excrementi ad cutem poroſam, ex qua, ui caloris, ſubtilitati redduntur, & uirtute expultrici excutiuntur. Idem dicendum de unguibus, roſtro, cornibus, pennis, & ſimilibus, de quibus omnibus loquutus eſt Philoſophus in præcitatis locis.

Tertia concluſio. Spiritus animales, uitales, & naturales, ſanguis, ac cæteri humores, qui partes fluidæ corporis organici uocantur, ſunt animæ cuiuſcumque expertes. Eſt Scoti in 4. d. 10. q. 4. ſub A. ubi loquitur de ſanguine Chriſti, & diſt. 44. q. 1. per totam, ubi ſupponit, alimentum non habere formam nutriti. Probatur, quia omne animatum exercet aliquod opus uitale, ſed ſpiritus, & humores non exercent opera uitæ, quia nec intelligunt, nec ſentiunt, nec uegetant, cum ſolum augeantur per iuxtapoſitionem; ergo &c. Secundò ſic: Animatum non nutritus ex animatis, at animata nutriuntur ex ſanguine, & cæteris humoribus, ut docet Ariſtoteles lib. 2. de partib. Animal. cap. 3. ergo &c. Tertiò ſic: Quod eſt animatum eſt continuum animali; ſiquidem anima nequit informare partes diſcontinuas; ſed ſanguis, & cæteri humores ſunt diſcontinui animali; ergo &c. Minor eſt Ariſtotelis lib. 3. de Hiſt. Anim. cap. 14. ubi docet, ſanguinem eſſe diſperſum per omnes partes corporis, & in ſingulis moueri; & lib. 2. de partib. Animal. cap. 3. habet: *Non enim ſanguis continuus carnique cognatus eſt, ſed in corde, ac uenis, quaſi*

quaſi vaſis continetur: Similiter pituita, cùm ſit vehiculum ſanguinis, mouetur ad motum illius, ac proindè nulli poteſt eſſe continua. Atra bilis autem in ſplene, & bilis flaua in felle, vt in proprijs locis reſident; ergo quatuor humores non ſunt continui animali, nec proindè animati. Quartò probatur de ſpiritibus ſpecialiter, quia ſpiritus quicumque non differunt à ſanguine; ſiquidem, vt diximus in 4. notab. ducunt ortum à ſanguine, vel parum differunt ab eo, ſed ſanguis non eſt animatus, vt probatum eſt; ergo nec ſpiritus debent eſſe animati.

Quarta concluſio. Lac, & ſemen non ſunt animata. Eſt Scoti in 2. d. 18. q. vn. F. & d. 20. q. 2. C. & in 4. diſt. 44. q. 1. Q. Probatur prima pars; Tum quia lac eſt ſanguis depuratus, nutritioni fetus à natura deputatus; ſed ſãguis nullus eſt animatus; ergo &c. Maior eſt Ariſt. lib. 1. de Gen. Animal. cap. 17. Minor patet ex præcedenti concluſione. Secunda pars probatur: Tùm quia ſemen eſt corpus imperfectum, ſuperfluum generanti, & ſolum neceſſarium generationi alterius, vt docet Scotus in citatis locis, ergo cùm non ſit aliquid ſuppoſiti animati, nequit informari anima totius ſuppoſiti. Confirmatur, quia ſemen non eſt continuũ animali, ſicut nec ſanguis, ut dicit Ariſtoteles lib. 3. de Hiſt. Anim. cap. ult. & lib. 2. de Gen. Anim. cap. 2. ergo non eſt animatum. Conſequentia patet, quia anima nequit informare partes diſcontinuas.

Obijcitur primò contra primam concluſionem, quia dentes, & oſſa ſunt partes ſolidæ animalis; ſed talia non ſunt animata; ergo non omnes partes ſolidæ ſunt animatæ. Maior patet. Minor probatur, quia cornua, ungues, & ungulæ animalium ſunt velut oſſa ex Ariſtotele lib. 3. de Hiſt. Animal. cap. 12. ubi inquit: *In nonnullis animalium, genus unguium, præ nimia duritudine, nihilo ab oſſibus differt*, ſed per nos ungues non ſunt animati; ergo nec oſſa debent eſſe animata.

Reſp. Negando minorem; ad probationem dico, quod Ariſtoteles non dixit, ungues eſſe oſſa, ſed illa imitari in duritudine, modò ſimilia non ſunt eadem. Quod autem ungues, cornua, & ungulæ non ſint oſſa, quinimò diuerſæ naturæ, eſt expreſſa ſententia Ariſtotelis lib. 2. de Gener. Animal. cap. 4. quam probat dupliciter; Tùm quia oſſa oriuntur ex ſeminali excremento, & nutritiuo; ungues verò ex aduentitio, & auctiuo; Tum etiam, quia oſſa habent determinatam periodum ſuæ magnitudinis, & incrementi, non ſic autem ungues, qui quoties inciduntur, aut atteruntur, toties enaſcuntur, & incrementa recipiunt per iuxtapoſitionem materiæ excremẽtitiæ. De dentibus etiã idem eſt iudicium ac de oſſibus, quandoquidem eamdem, quam oſſa, habent naturam, & quia ex eadem materia gignuntur, & quia ſimiliter augeſcunt ac oſſa, ut docet Philoſophus in præcitato capite, non longè ab eiuſdem fine.

Obijcitur ſecundò contra ſecundam concluſionem: Quicquid creſcit, & nutritur ſecundum ſe, eſt animatum anima uegetatiua, ſed ungues, pili, & capilli ſunt huiuſmodi; ergo ſunt animati, ſaltem anima uegetatiua. Maior patet. Minor uidetur eſſe Ariſtotelis lib. 3. de Animal. cap. 11. Et lib. 2. de Generat. Animalium cap. 4. Tùm quia mouentur ungues ad diuerſas loci poſitiones; ergo inditium eſt, quod ſint animati, ut docet idem Ariſtoteles lib. 2. de Anima tex. 14.

Reſp. Negando minorem; ad probationem dico, Ariſtotelem in citatis locis non habere, quod ungues, & capilli nutriantur, ſed tantum, quod creſcant per iuxtapoſitionem excrementi aduentitij, non autem per aggenerationem partis ad partem, quia hæc fit per nutritionem, & non illa per iuxtapoſitionem, ut docet Doctor ſubtilis in 4. d. 44. q. 1. ſub K. & L.

Obijcitur tertiò contra tertiam concluſionem, quia quatuor humores ſunt veræ partes animalis, ſed huiuſmodi veræ partes ſunt animatæ; ergo &c. Maior probatur, quia requiruntur ad integritatem naturæ, non ſecùs, ac quatuor

ele.

elementa ad integritatem vniuerſi; ſed quatuor elementa ſunt veræ partes vniuerſi; ergo & quatuor humores erunt veræ partes animalis. Confirmatur, quia id eſt de integritate animalis, quo præſente, animal viuit, & quo abſente, moritur, ſed ſanguis, & cæteri humores ſunt huiuſmodi, vt patet per experientiam; ergo ſunt de integritate animalis, ac proindè animati.

Reſp. Minorem eſſe veram de veris partibus animalis continuis, quia illæ tantum ſunt animatæ, non tamen de partibus diſcontinuis, quia iſtæ, quamuis ſint partes integrantes animal, & etiam neceſſariæ ad conſeruationē eius, non tamen ſunt animatæ, cum non continuentur toti animali: Modò, quatuor humores ſunt quidem partes integrantes; cæterùm cùm careant continuitate neceſſaria ad eſſe corporis animabilis, propterea carent etiam anima.

Ad confirmationem negatur maior abſolutè, ſi ſermo ſit de integritate continuatiua, quia multa ſunt neceſſaria ad conſeruationem vitæ animalis, quæ tamen non ſunt de integritate continua eiuſdem, vt dictum eſt de quatuor humoribus.

Obijcitur quartò: Ex diuerſis auctoritatibus Sacræ Scripturæ, ac Sanctorū Patrum habetur, ſanguinem eſſe ſedem animæ, animam habitare in ſanguine, & ſimiles; ergo ſignum eſt, quod ſit corpus animabile.

Reſp. Animam eſſe in ſanguine, tamquam in parte diſpoſitiua ad conſeruationem vitæ animalis, non tamen vt in parte animabili, ſeu in qua recipiatur influentia vitæ, & ſic exponendæ ſunt omnes auctoritates, quæ ex Sanctis Patribus, aūt Scripturis afferri poſſunt ab Aduerſarijs.

Obijcitur quintò contra quartam cōcluſionem: Nam vis aſſimilatiua videtur eſſe animata; ſed lac habet vim aſſimilatiuam; ergo &c. Maior patet; ſiquidem pater, qui eſt animatus, aſſimilat ſibi filium. Minor etiam, quia nutrices aſſimilant ſibi, quoad mores, infantes, & hoc ratione lactis; ergo &c.

Reſp. Maiorem eſſe veram de vi aſſimilatiua principali, qualis eſt anima, nō tamen de minus principali, cuiuſmodi poteſt eſſe lac.

Obijcitur ſextò: Semen animalis non eſt imperfectius ſemine frugum; ſed ſemen frugum eſt animatum, quia facit creſcere fruges; ergo &c.

Reſp. Minorem eſſe veram diſpoſitiuè, quatenus ſemen diſponit ad generationem frugum, & animalium, non tamen ſecundum ſe, quia non creſcit, niſi per iuxtapoſitionem, vndè ſequitur ſemen viuere diſpoſitiuè, eo quia diſponit ad vitam recipiendam per generationem, non tamen formaliter, cùm ſecundum ſe non informetur anima nec propria, nec totius corporis animati.

De Animarum, Potentiarumque, ac Animatorum pluralitate.

DISP. II.

SVpponimus ex dictis de eductione formarum, omnes formas corporeas, tàm ſubſtantiales, quàm accidentales, eſſe eductas de potentia materiæ, vel ab ipſo Deo vel ab agente creato, (vt de Anima vegetatiua, & ſenſitiua erit ſermo inferiùs in hoc eodem libro) formas verò ſpirituales, cuiuſmodi ſunt anima rationalis, & dona ſupernaturalia, dependere immediatè à Deo per creationem. An autem tales formæ, quæ animæ appellantur, iuformantque corpora organica, ſint tantùm tres, vel plures; ſimiliter animata an reducantur ad quatuor tantum genera, & principia operationum vitalium dūtaxat ad quinque, ac quam diſtinctionem admittant inter ſe, cùm non ſit ita manifeſtum apud Doctores, ad hæc omnia dilucidanda, neceſſum fuit præſentem texere diſputationem, in qua agentes de pluralitate Animarum, Potentiarum, & Animatorum, primò quærendum eſt vt infrà.

Vtrum

Vtrum ſint tantùm tria genera animarum, viuentium quatuor, & quinque potentiarum?

QVÆSTIO I.

DVo tantùm eſſe genera animarum dixerunt Stoici, ſenſitiuam, & intellectiuam, quare negantes vegetatiuam, autumnabant plantas carere anima, & augeri per iuxtapoſitionem humorum ad radices.

Plato verò (quem poſtea ſecuti ſunt Anaxagoras, Empedocles, & nonnulli ex Pitagoricis) putauit ex oppoſito, plãtas, nedum anima vegetatiua eſſe præditas, ſed etiam ſenſitiua.

Ægidius autem, Caietanus, & nonnulli Recentiores, non contenti tribus animarum generibus, addiderunt quartum, nempè animam locomotiuam, à ſenſitiua, & intellectiua diſtinctam realiter.

Cæterùm communis omnium Doctorum ſententia ſuſtinet, tres tantùm eſſe animas, & non plures, nec pauciores, nimirum intellectiuam, ſenſitiuam, & vegetatiuam, ſub quibus omnia viuentium genera continentur, cui & nos libenter ſubſcribimus, ne ab Ariſtotelis mente, quam àt. 14. vſque ad finem ſatis expreſſit, deflectere videamur.

Circa pluralitatem autem animatorum, & potentiarum animæ, ſic generatim ſumptarum, nulla reperitur controuerſia, ideò, quibuſdam de more notatis, deueniemus ad reſolutionem quæſtionis.

Primò igitur notandum eſt, animarum diſtinctionem, ac ſufficientiam dupliciter poſſe attendi, & à priori, & à poſteriori. Si à priori attendatur, ſic procedendum eſt: Nam omnis forma viuens, vel eſt ratione, aut diſcurſu, & libertate prædita, & ſic eſt anima rationalis, vel eſt tantùm cognitione, ſine tamen ratione, ac libertate, decorata, & ſic datur ſenſitiua: vel eſt dũtaxat principium nutriendi, generandi, & compoſitum ad varias poſitionis differentias augendi, & ſic habetur vegetatiua. Sin autem à poſteriori de ſumenda ſit animarum ſufficientia, ſic diſcurrendum eſt, quia vel anima operatur circa obiectum vniuerſale, & particulare, vel circa materiale, & immateriale ſimul, aut tantùm circa particulare, & materiale, affectum conditionibus ſenſibilibus, ac materialibus; ſi detur prior ſic habetur anima rationalis, quæ intelligit obiecta vniuerſalia, & particularia, materialia, & immaterialia, ſenſibilia, & à ſenſibus abſtracta; ſi verò detur poſterior, ſic datur anima ſenſitiua, cuius obiectum eſt tantùm ſingulare, & materiale, affectũ conditionibus materialibus, & ſingularibus, nam Ariſtoteles in 1. Poſt. cap. 24. ait: Senſus eſt ſingularium, intellectus verò vniuerſalium: vel anima eſt tantũ principium nutritionis mediante alimento; generationis mediante ſemine; & augmentationis compoſiti ad diuerſas poſitionis differentias, ſcilicet ſurſum, deorſum, dextrorſum, ſiniſtrorſũ, antè, & retrò, & ſic dignoſcitur anima vegetatiua, cuius ſunt huiuſmodi operationes propriæ, & non alterius. Ex his infertur, quod iſti proceſſus dupliciter ſpectari poſſunt, vel in ſe, vel quo ad nos. Primo modo præcedit ille à priori, quia datur per cauſas; at ſecundo modo priorem locum ſibi vendicat hic à poſteriori; ſiquidem per hunc, illum dignoſcimus, tamquam per notiora nobis, quæ ſunt notiora naturæ.

Secundò notandum eſt, ſufficientiã, ac diſtinctionem viuentium non eſſe deſumendam ex diuerſitate animarum, ſed penès ſubiecta, & potentias animæ; nam vel viuens habet tantùm potentias vegetatiuam, ſcilicet nutritiuam, generatiuam, & augmentatiuam, & ſic datur primus gradus vegetatiuorum; vel vltra has potentias, tantum ſenſitiuam obtinet, & ſic datur ſecundus gradus ſenſitiuorum; vel etiam his omnibus additur locomotiua, & ſic datur tertius gradus locomotiuorum; uel demùm his additur intellectiua, & uolitiua, & ſic habetur quartus gradus uiuentium rationalium, ſeu intellectualium.

Tertiò notandum eſt, quod diſtinctio,

Digitized by Google

ctio, & ſufficientia potentiarum animæ ſic generatim ſumptarum, non deſumitur ex diſtinctione animarum, vel ſubiectorum, ſed penès diuerſas ope rationes formales, ſic genericè acceptas; ſiquidem reperitur operatio vegetatiua in communi, vt comprehendit ſub ſe nutritionem, generationem, & augmentationem, reſpectu cuius ponenda eſt potentia vegetatiua: Reperitur inſuper operatio ſenſitiua in communi, ſeu ſentire ſic generatim ſumptum, & huius intuitu aſſignanda eſt potentia ſenſitiua. Vlterius inuenitur ipſum appetere in communi, vt ſub ſe continet ſenſitiuum, & rationale, ac naturale, & in ordine ad hanc operationem admittenda eſt potentia appetitiua. Deindè reperitur in rerum natura operatio progreſſiua, & reſpectu huius conſtituenda eſt potentia locomotiua. Denique experimur operationem rationalem, & diſcurſiuam, & ob iſtam ponenda eſt potentia intellectiua. Ex his omnibus infertur primò, quod cum diuerſitas formarum viuentium reducatur tantum ad tria genera, nec plura ſint, nec pauciora tribus; ſimiliter dicendum eſt, quod ſint tantum tria genera animarum in communi. Secundò cum ſubiecta, quæ recipiunt vitam, ſint ordinata ad numerum quaternarium præcisè, concludendum eſt, dari tantùm genera viuentium quatuor, & non plura. Tertiò denique, cùm quintuplex ſit diſtinctio, ſeu diuerſitas operationum, quinque dumtaxat, & non plures, erunt animarum potentiæ, ſic vniuerſim ſumptæ; quandoquidem hic eſt ſermo de his omnibus tantum in communi; nam de iiſdem in particulari agendum eſt per ordinem in ſequentibus diſputationibus.

Ex his igitur ſit prima concluſio. Animarum genera ſunt tantum tria, nec plura, nec pauciora. Eſt communis cū Ariſtotele hic à t. 14. contra Stoicos, & alios Recentiores. Probatur, quia omnis forma viuens eſt tantum triplex; ſed omnis forma viuens eſt anima; ergo omnis anima eſt tantum triplex. Minor eſt Ariſtotelis hic t. 24. Maior probatur, quia forma viuens, aut eſt principium ratiocinandi, volendi, & nolendi; inſuper cognoſcendi obiectum, tàm vniuerſale, quàm particulare; tàm materiale, quàm immateriale; vel eſt principium tantum ſentiendi, & cognoſcendi particularia, & materialia obiecta; vel caret quauis cognitione, & ſolum eſt principium nutriendi, generandi, & augmentandi compoſitum ſecūdum omnes differentias poſitionis. Si detur primum, ſic eſt anima rationalis: ſi ſecundum, ſenſatiua: ſi tertium, vegetatiua; atqui non inuenitur aliud principiandi genus ab his tribus diſtinctum; ergo tantùm triplex eſt genus formarum viuentium, & ſic tantum tria genera animarum.

Secunda concluſio. Genera, ſeu gradus viuentium, ſunt tantùm quatuor. Eſt pariter communis cum Ariſtotele hic in t. 18. Probatur, quia tot ſunt genera viuentium, quot ſunt genera ſubiectorum animæ, ſed hæc ſunt tantum quatuor, & non plura, nec pauciora; ergo etiam tantum ſunt viuentium quatuor genera. Maior patet ex 2. notab. Minor probatur, quia omnia corpora, quæ viuunt, & informantur anima, aut tantum vegetant, & ſic datur primus gradus, aut vegetant, & ſentiunt, & ſic habetur ſecundus; aut vegetant, & ſentiunt, & locomouentur, & eſt tertius; aut vegetant, ſentiunt, mouentur localiter, & intelligunt, & ſic datur quartus gradus animatorum; cùm igitur non inueniatur aliud ſubiectum viuens ab his diſtinctum, ſequitur eſſe tantū quatuor ſubiecta animatorum, ac proindè quatuor dumtaxat genera viuentium.

Tertia concluſio. Potentiarum genera ſunt quinque. Eſt pariter communis cum Ariſtotele hic t. 20. Probatur, quia tot ſunt genera potentiarum, quot ſunt genera operationum formaliter diſtinctarum; ſed genera operationum formaliter diſtinctarum ſunt quinque; ergo & potentiarum genera erunt quinque. Maior patet, quia ſufficientia potentiarum deſumitur ex ſufficientia operationum abinuicem formaliter diſtinctarū, vt dictum eſt in 3. not. Minor probatur, quia omnis generatio animæ, aut eſt tātum vegetatiua, & ſic exigit ſuam potentiam

tentiam vegetatiuam, aut vltra vegetatiuam etiam eſt ſenſitiua, & ſic requirit potentiam ſenſitiuam, quæ ſit eius principium; aut præter vegetatiuam, & ſenſitiuam eſt etiam appetitiua, & ſic requirit pro eius principio potentiam appetitiuam; aut præter omnes iſtas, eſt etiam locomotiua, & tunc exigit potentiam locomotiuam; aut tandem vltra omnes prædictas adeſt etiam operatio intellectiua, & ideò huius intuitu debet poni potentia intellectiua; cùm igitur non inueniatur alia operatio genericè ſumpta, quæ non ſit aliqua iſtarum, ſequitur tantum quinque eſse genera operationum, & conſequenter quinque, & non plura, eſſe genera potentiarum animæ ſic communiter ſumptarum.

Obijcitur primò contra primam concluſionem: Animatorum genera ſunt quatuor abinuicem diſtincta; ergo & animarum genera debent eſſe quatuor ſic genericè diſtinctę. Conſequentia patet, quia quodlibet animatum, ab alio genere diſtinctum, expoſcit propriã animã, ab alia genere diſtinctam; ergo &c.

Reſp. Negando conſequentiam; ad probationem iterùm negatur antecedẽs, ſiquidem animæ non diſtinguunt animata ſecundùm ſe conſideratæ, ſed tantum, vt dicunt ordinem ad corpus organizatum diuerſimodè; cùm igitur duo corpora, diuerſimodè organizata, poſſint actuari ab eadem anima ſenſitiua, non ſequitur multiplicatio animarum ad multiplicationem animatorum, ſaltem genericè diſtinctorum.

Obijcitur ſecundò: Tot ſunt genera animarum, quot ſunt genera potentiarum; ſed genera potentiarum ſunt quinque; ergo & animarum. Maior patet, quia potentiæ fluunt ab eſsentia animæ; ergo ſunt eiuſdem generis cum anima, ac proindè multiplicantur genericè ad multiplicationem animarum.

Reſp. Negando maiorem; ad probationem dico conſequens eſse verum de genere logico; ſiquidem cùm identificentur realiter ſuis animabus, debent eſſe eiuſdem generis, cuius ſunt animæ; falſum tamen ſumendo genus pro ratione formali, quia ſic potentiæ diuerſificantur à poſteriori per operationes alterius, & alterius generis, ideſt rationis formalis; ſiquidem vegetare eſt alterius rationis à ſentire, & hoc ab appetere, & appetere à cognoſcere, ſiuè per ſenſum, ſiuè per intellectum: vniri tamen poſſunt aliquæ operationes in eadem anima; ſiquidem cognoſcere, & appetere vniuntur animæ ſenſitiuæ, & rationali, quia vtraque eſt cognitiua, & appetitiua, vt inferiùs videbimus; ſimiliter ſentire, & progredi vniuntur in ſenſitiua, vndè fit, vt ſufficientia animarum non poſſit accipi nec ab operationibus, nec ab earum potentijs, ſed aliundè vt diximus in 1. not. & in prima concluſione.

Obijcitur tertiò contra ſecundam concluſionem, quia reperiuntur quædam animalia, quæ habent vim motiuã, non tamen ſenſitiuam perfectè, vt talpæ, quæ mouentur, carent tamen viſu; ergo non tantum quatuor, ſed quinque erunt animatorum genera. Conſequẽtia patet, quia multiplicatur vnum genus animatorum ratione potentiæ motiuæ progreſſiuæ; ergo etiam multiplicari poterit aliud ex parte potentiæ viſiuæ, qua carent talpæ.

Reſp. Negando conſequentiam; ad probationem dico non eſſe parem rationem de motiua localiter, & viſiua, quia viſiua continetur in ſenſitiua, & ſenſitiua in locomotiua, non tamen econuerſò, ideò cum locomotiua diſtinguatur, ſaltem inadæquatè, à ſenſitiua, non autem viſiua a ſenſitiua, aut locomotiua, benè poterit conſtituere vnum genus animatorum, diſtinctum à ſenſitiuis tãtum, non verò viſiua.

Obijcitur quartò contra tertiam concluſionem: Appetitiua non diſtinguitur contra alias potentias; ergo non erunt quinque potentiæ. Antecedens probatur, quia quælibet potentia appetit ſuũ obiectum; ergo appetitiua non diſtinguitur ab illis.

Reſp. Negando antecedens; ad probationem dico, verum eſſe antecedens de appetitu naturali; non verò de animali, quia etiam vegetatiua eſt vna potentia, & tamen caret appetitu animali.

Vel dicendum potentiam non appetere

tere ſuum obiectum, ſed animal illud appetere per potentiam appetitiuam, diſtinctam formaliter à cognitiua.

Obijcitur quintò: Nulla eſt neceſſitas ponendi locomotiuam diſtinctã ab alijs potentijs; ergo non eſt ratio multiplicãdi numerum potentiarum animæ. Conſequentia patet, quia non ſunt multiplicanda entia abſque neceſſitate ex 1. Phycorum t. 50. Antecedens probatur, quia principium mouens animal localiter, ſeu progreſſiuè eſt ſenſus, aut appetitus, vel intellectus ex Ariſtotele 3. de Anima t. 48. ergo locomotiua in animali, non diſtinguitur ab alijs potentijs.

Reſp. Negando antecedens; ad probationem dico, Philoſophum ibi loquutũ fuiſſe de principio motus localis impulſiuo, quod eſt imaginatio, & appetitus, vt ibidem ſe explicat, non tamen de effectiuo, & exequutiuo, quia tale eſt potentia motiua progreſſiua, diſtincta à vegetatiua, ſenſitiua, appetitiua, & intellectiua, vt clarè demonſtrat à t. 44. vſque ad t. 48.

Obijcitur ſextò probando, quod ſint ſex genera potentiarum, quia ſicut ſe habent ſenſitiuum, & intellectiuum, ita appetitus ſenſitiuus, & intellectiuus; ſed ſenſitiuum, & intellectiuum conſtituunt duo genera potentiarum, abinuicem diſtincta; ergo & appetitus ſenſitiuus, & intellectiuus conſtituent alia duo genera, & ſic erunt ſex genera potentiarum.

Reſp. Negando maiorem, quia ſenſitiuum, & intellectiuum diſtinguuntur per obiecta; ſiquidem ſenſitiuum reſpicit obiectum particulare tantum, & intellectiuum vtrumque, & præſertim vniuerſale, quod nullo pacto poteſt eſſe obiectum potentiæ ſenſitiuæ, ideò hæc conſtituit quoddam genus diſtinctum ab intellectiua; cæterùm cùm appetitus ſenſitiuus, & intellectiuus, poſſint eſſe de eodem appetibili, non poſſunt genericè diſtingui, & conſequenter nequeunt conſtituere duo genera potentiarum, inter ſe diſtincta, ſicut ſenſitiuum, & intellectiuum.

Vtrum potentiæ animæ ab anima, & à ſeinuicem realiter diſtinguantur?

QVÆSTIO II.

Svpponimus cum communi Doctorum, potentias animæ, alias eſſe organicas, quæ in ſuis operationibus vtũtur organis, vt ſunt vegetatiua, ſenſitiua, & motiua, alias inorganicas, quæ ſuas operationes exercent immediatè, abſque organis, vt ſunt intellectus, memoria, & voluntas, & de his omnibus procedit propoſita quæſtio.

Circa quam extant variæ Doctorum placita, nam D. Thomas 1. p. q. 54. art. 3. & q. 77. art. 1. & q. de Anima art. 12. cùm aſſerat, omnes potentias eſſe qualitates de ſecunda ſpecie, conſequenter docet, illas diſtingui realiter inter ſe, & ab anima. Sanctum Doctorem ſequuntur omnes eius Diſcipuli, & ex alienis Suarez in Metaphyſic. t. 1. diſput. 18. ſect. 3. num. 13. Conimbric. hic cap. 3. q. 4. art. 2. Ruuius tract. de potentijs.

Cæterùm Nominales, quos ſequuntur nonnulli Recentiores, ex oppoſito nullam admittunt diſtinctionem præter opus intellectus inter animæ potentias, ſed dicunt eſſentiam animæ immediatè operationes efficere, eſſeque intellectum dum intelligit, voluntatem cum vult, & ſic de cæteris.

Alij verò cenſent potentiam vegetatiuam non diſtingui ab anima, ſenſitiuam verò, & intellectiuam ab ea realiter diſtingui. Videtur eſſe Durandi in 1. d. 3. par. 2. q. 2. & D. Bonauenturæ ibidem art. 1. q. 3. ſed reuera, quamuis aſſerant potentias animæ non eſſe omninò idem cum ſe habeant per modum egredientis ab ea, tamen non dicunt illas diſtingui realiter, cùm omnes reducantur ad idem genus ſubſtantiæ, in quo ponitur anima.

Doctor ſubtilis denique in 2. d. 16. q. vnica K. & in 4. diſt. 44. q. 2. A B docet po-

potentias animæ, ſiuè organicas, ſiuè inorganicas eſſe idem realiter cum ipſa, ac inter ſe, diſtinctas tamen formaliter. Scotum ſequuntur omnes eius Diſcipuli, quos citant, ac ſequuntur Catharenſis hic q. 1. art. 9. & Merinerò diſput. 3. q. 1. n. 11.

Pro harum ſententiarum declaratione, & fundamento opinionis Scoti, primò notandum eſt ex eodem in 2. diſt. 16. q. vn. ſub A. potentiam dupliciter accipi poſſe, vno modo, vt diſtinguitur contra actum, de qua loquitur Ariſtoteles 5. Metaphyſic. t. 13. ſecundum quam res non eſt, poteſt tamen eſſe, & hæc dicitur obiectiua. Alio modo ſumitur pro principio operandi, & hæc eſt duplex, ſcilicet actiua, & paſſiua. Prior, ſecundum Ariſtotelem 5. Metaphyſic. t. 17. eſt principium tranſmutandi aliud in quantum aliud, vt ignis eſt principiū tranſmutandi aquam de frigida in calidam, in quantum eſt à ſe diſtincta. Poſterior verò eſt principium tranſmutandi ab alio, in quantum ab alio, vt materia prima eſt principium paſſiuum, vt tranſmutetur ab agente de vna forma ad aliam. Actiua autem dupliciter accipi poteſt, ſcilicet fundamentaliter, & formaliter. Fundamentaliter adhuc dupliciter, vno modo pro principio operandi, & ſic accipitur in propoſito, & eſt quid abſolutum, vt potentia intellectiua. Alio modo pro facilitate, vel difficultate operandi, & ſic potentia actiua fundamentalis eſt qualitas de ſecunda ſpecie, vel modo qualitatis. Formaliter verò, eſt reſpectus fundatus ſuper potentia fundamentaliter primo modo ſumpta, & terminatus ad actum elicitum, vel eliciendum ab ea, vt reſpectus fundatus in intellectus potentia, & terminatus ad intellectionem. Hic eſt ſermo de potentia actiua fundamentaliter, ſumpta pro principio ſimpliciter operandi.

Secundò notandum eſt, potentiam fundamentaliter ſumptam dupliciter ineſſe poſſe ei, cuius eſt potentia, vno modo per realem cauſationem, hoc eſt per motum, & tranſmutationem, vt calor igni, & frigus aquæ, alio modo per pullulationem, ſeu per cauſationem metaphyſicalem, eo modo, quo paſſio pullulat à ſuo ſubiecto. Primo modo potentiæ non inſunt animæ, nec ſic egrediuntur ab ea, quia alioquin diſtinguerentur realiter ab ea; ſiquidem cauſa realis cauſat ſemper aliquid, realiter à ſe diſtinctum: at ſecundo modo egrediuntur, & inſunt animæ, quia non diſtinguuntur niſi ad modum paſſionum, hoc eſt formaliter ab ipſa anima, & inter ſe.

Tertiò notandum eſt ex Scoto in 4. d. 10. q. 7. A. quod potentiæ animæ, vt innuimus in principio quæſtionis, ſunt in duplici diſcrimine; nam aliæ ſunt organicæ, quæ nimirum exercent ſuas operationes mediante corpore, & non aliter, & ſunt quædam compoſita ex realitate animæ, & ex parte corporis, ab anima realiter diſtincta; ſiquidem totum diſtinguitur realiter à ſuis partibus: aliæ verò ſunt non organicæ, quæ nimirum exercent operationes ſuas abſque corpore, & ſe habent veluti paſſiones pullulantes ab eſſentia animæ, vt intellectus, & voluntas, & iſtæ diſtinguuntur tantum formaliter inter ſe, & ab anima. Potentiæ autem organicæ dupliciter ſumi poſſunt, nempe pro aggregato ex realitate animæ, & parte corporis, vocanturque organa; & pro ipſis realitatibus præciſè animæ, à quibus veluti formis partialibus informantur illæ partes corporis; priori modo, vt diximus, diſtinguuntur realiter; poſteriori verò, tantum formaliter, & de his tantum eſt ſermo in præſenti quæſtione.

Quartò notandum, ac memoriæ recolendum, quid ſit diſtinctio realis, & formalis, & quæ conditiones requirantur ad hoc, vt aliqua diſtinguantur realiter, aut formaliter, de quibus ſatis luculenter egimus in Logica in lib. Prædicamentorum diſp. 2. q. 2. Inſuper quid ſit identitas, ac diſtinctio rationis, quia hæc omnia, mutatis mutandis, hic adaptari poſſunt, vt deſeruiant pro fundamentis noſtrarum aſſertionum, & aliarum

Digitized by Google

rum confurationе.

Ex his ſtatuitur prima concluſio. Potentiæ organicæ, adæquatè ſumptæ, nimirùm pro compoſitis ex realitate animæ, & parte corporis, diſtinguũtur realiter ab anima, inadæquatè verò ſpectatæ, ſunt eædem realiter animæ. Eſt Scoti in 4. d. 44. q. 2. ſub A B. Probatur prima pars, quia totum eſſentiale diſtinguitur realiter à ſuis partibus, vt oſtendimus in 1. Phyſicorum diſp. 2. q. 2. ſed potentiæ organicæ, adæquatè ſumptæ, ſunt quædam tota eſſentialia, compoſita ex animæ realitate, & parte corporis, vt diximus in 3. notab. ergo diſtinguuntur realiter ab anima. Secunda pars probatur, quia ſi huiuſmodi potentiæ eſſent diſtinctæ realiter ab anima, vel eſſent ſubſtantiæ, aut accidentia; ſed neutrum eſt dicendum; ergo &c. Maior patet, quia omne ens realiter ab alio diſtinctum, vel eſt ſubſtantia, vel accidens. Minor probatur: Non ſubſtantiæ, quia tunc in anima eſſent plures ſubſtantiæ realiter diſtinctæ, quod eſt falſum. Nec accidentia, quia potentiæ vegetatiuæ, vt ſunt nutritiua, & generatiua, non ſunt accidentia, alioqnin non eſſent productiuæ ſubſtantiæ; ſiquidem accidens nequit producere ſubſtantiam, vt probauimus in 2. Phyſicorum diſput. 5. q. 4. ergo nec potentiæ ſenſitiuæ motiuæ, & appetitiuæ, quæ ſunt organicæ. Conſequentia patet, quia iſtæ ſunt illis perfectiores, cùm inſunt perfectioribus ſubiectis, quàm vegetatiuæ, qualia ſunt animalia, tùm perfecta, tùm imperfecta.

Secunda concluſio. Potentiæ non organicæ, cuiuſmodi ſunt memoria, intellectus, & voluntas, adæquatè ſumptæ, ſunt eædem realiter animæ, & ab ea diſtinctæ formaliter. Eſt Scoti in 2. d. 16. q. vn. §. Dico igitur &c. & ſub K. Probatur prima pars auctoritate D. Auguſt. q. de Trinit. cap. 2. vol. 5. dicentis, quod quælibet iſtarum potentiarum cõplectitur totam eſſentiam animæ; ſed hoc non poſſet eſſe verum, ſi diſtinguerentur realiter ab ea; ergo dicendum eſt, has tres potentias eſſe identificatas realiter eſſentiæ animæ. Secundò probatur à Scoto multipliciter in citato loco, ſed nobis ſufficiat iſta ratio fundamentalis: Si potentiæ intellectiuæ eſſent diſtinctæ realiter ab eſſentia animæ, vel eſſent ſubſtantiæ, vel accidentia; ſed neutrum eſt dicendum; ergo &c. Maior patet à ſufficienti diuiſione entis realis. Minor probatur: Non ſubſtantiæ, vt etiam aduerſarij fatentur: Nec accidentia, quia tunc anima eſſet beata per accidens, cùm ſit beata per intellectum, & voluntatem, quod nemo ſanæ mentis dixerit. Secunda pars probatur, quia omne prius diſtinguitur formaliter à ſuo poſteriori; ſed potentiæ animæ ſunt poſteriores ſua eſſentia, cùm ab ipſa pullulent; ergo diſtinguuntur formaliter ab ipſa. Maior patet, quia illa ſunt eadem formaliter, quorum conceptus vnius includitur formaliter in conceptu formali alterius; ſed nullum poſterius includitur formaliter in conceptu formali prioris; ergo nullum poſterius eſt idem formaliter ſuo priori; ergo, ex oppoſito, omne prius diſtinguitur formaliter à poſteriori; cùm igitur potentiæ non organicæ ſint poſteriores eſſentia animæ, ſequitur, quod abinuicem formaliter diſtinguuntur.

Tertia concluſio. Potentiæ organicæ, inadæquatè ſumptæ, & non organicæ, adæquatè acceptæ, diſtinguuntur inter ſe formaliter. Eſt Scoti in locis citatis. Probatur, quia illa, quæ non ſe includunt formaliter, diſtinguuntur formaliter, vt patet per diffinitionem diſtinctionis formalis, ſed huiuſmodi potentiæ, tàm organicæ, quàm inorganicæ non ſe includunt formaliter, vt patet ex earum diffinitionibus, ac operationibus diuerſis; ergo &c. Confirmatur, quia ſpecies diſparatæ diſtinguuntur formaliter, vt patet ex diffinitione diſparatorum, quam dedimus in Poſtprædicamentis diſput. 10. q. 1. ſed huiuſmodi potentiæ ſunt ſpecies, vel quaſi ſpecies diſparatæ animæ vegetatiuæ, ſenſitiuæ, & rationalis; ergo diſtinguuntur formaliter. Minor patet ex notatis, ac concluſis in præcedenti quæſtione.

Obijci-

Obijcitur primò contra primam, & ſecundam concluſionem ſimul, quia potentia, & actus ſunt eiuſdem generis, ex Ariſtotele 9. Met. tex. 1. ſed operationes, ſeu actus animæ ſunt accidentia, cùm ſint qualitates; ergo & potentiæ animæ ſunt accidentia; ergo diſtinguuntur ab anima, quæ eſt ſubſtantia, realiter, & non tantum formaliter. Iſta conſequentia patet, quia prædicamenta ſunt realiter impermixta, ex Ariſtotele 1. Poſter. cap. 25.

Reſp. Maiorem eſſe veram de potentia obiectiua, & eius actu entitatiuo, nō tamen de potentia ſumpta pro principio operationis, quia ſic ſunt alterius generis; ſiquidem potentia eſt de genere ſubſtantiæ; actus verò, & operatio ſunt de genere qualitatis; modò potentiæ animæ omnes ſunt principia actuum, & conſequenter de genere ſubſtantiæ.

Obijcitur ſecundò: Si anima eſſet idē realiter cum ſuis potentijs, vna non moueret aliam; ſiquidem nihil mouet ſeipſum, vt docet Ariſtoteles 7. Phyſicorum tex. 1. ſed hoc non eſt dicendum, quia appetitiua, & intellectiua mouent locomotiuam; & phantaſia appetitinam, ex eodem Ariſtotele 3. de Anima t. 48. ergo &c.

Reſp. Negando ſequelam maioris; ad probationem dico eſſe verā formaliter, & quoad actum primum; falſam verò realiter, & quoad actum ſecundū; modò vna potentia realiter eadem cum alia, & cum anima, mouet alteram ad eliciendum actum ſecundum; ſiquidem ſufficit diſtinctio formalis inter illas.

Obijcitur tertiò, quia anima eſt actus corporis organici, ex Ariſtotele in hoc 2. lib. tex. 5. & 6. ſed intellectus non eſt actus corporis, ex eodem in 1. lib. de Anima t. 11. ergo intellectus, & anima non ſunt idem realiter, alioquin Ariſtoteles ſibi contradiceret.

Reſp. Negando conſequētiam; ſiquidem non infertur ex illis duabus auctoritatibus contradictio realis, ſed ſolum formalis, ſicut verum eſt dicere, animā formaliter eſſe actum corporis, & intellectum formaliter non eſſe actum corporis, cum hoc tamen ſtat, vt realiter intellectus ſit idem actus quod anima, ob identitatem realem adinuicem.

Obijcitur quartò: Partes diſtinguuntur realiter à toto, ſecundum Scotum in 3. d. 2. q. 2. & d. 22. L. ſed potētiæ animæ, ſecundum Boetium in lib. de Diuiſionibus, ſunt eius partes virtuales. Et Ariſtoteles 3. de Anima tex 1. vocat potentiam intellectiuam partem animæ; ergo &c.

Reſp. ex Scoto in 2. d. 16. q. vn F & M. nomine partium intelligi à Boetio partiales perfectiones animæ, non autem in rigore, tùm quia nec ſunt priores eſſentia animæ; tùm quia nec poſſunt eſſe partes eſſentiales, quia vna haberet rationem materiæ, altera formæ, quod tamen illis repugnat; tùm etiam quia nec integrales, alioquin deberet aſſignari aliquod totum ex illis reſultans, quod tamen non eſſet anima, quia non eſſet illis poſterior, vt exigit eſſe totius integralis; igitur concludendum eſt, quod potentiæ animæ dicantur partes virtuales, hoc eſt, perfectiones partiales eiuſdem, non autem partes reſpectu alicuius totius, vel eſſentialis, vel integralis. Ad Ariſtotelem dico, ibi accipere intellectum, non pro potentia animæ rationalis, ſed pro ipſa anima intellectiua, quæ eſt vera pars ſubiectiua animæ in communi.

Obijcitur quintò: Quicquid agit per eſſentiam ſuam, vel per potentias ſibi realiter identificatas, vel ſemper agit, vel ſemper poteſt agere; ſiquidem in ipſo idem eſt poſſe, & eſſe; ſed anima non ſemper agit, nec ſemper poteſt agere, cùm inactione ſua dependeat à corpore; ergo non habet potentias ſibi realiter identificatas.

Reſp. Maiorem eſſe veram de agente totali, & independenti à quocumque alio; modo potentiæ animæ, aut anima ipſa nō ſunt agentia totalia, & independentia; ideò non ſequitur, ſi non ſemper agant, non eſſe adinuicem realiter identificatas.

Obijcitur ſextò ex D. Aug. de Spiritu, & Anima cap. 4. & 13. Anima ſecundum ſui operis officium, varijs nominibus appellatur, dicitur namque

Digitized by Google

vitalis, dum vegetat, ſpiritus dum contemplatur, ſenſus dum ſentit, animus dum ſapit, iſta tamen non differunt in ſubſtantia ſicut in nominibus, quoniam omnia iſta, anima vna eſt; ergo nec potentiæ ab anima, nec à ſeinuicem formaliter, ſed tantum nominaliter diſtinguuntur.

Reſp. Negando conſequentiam; nam dicendo D. Auguſt. illa non differre in ſubſtantia, quoniam omnia iſta, anima vna eſt, intelligit de differentia reali, non formali, quoniam illa, quæ ſecundum varia nomina, formaliter differunt, vniuntur realiter in vna animæ ſubſtantia reali.

Obijcitur ſeptimò ſecundum Doctorem ſubtilem in 2. d. 16. q. vn. ſub A. & D. Anima non tantum eſt immediatum principium eſſendi, verùm & operandi, immò eſt etiam immediatum ſuſceptiuum actuum; ergo nulla eſt neceſſitas ponendi plures potentias, inter ſe, & ab anima formaliter diſtinctas. Conſequentia patet, quia ideò tales potentiæ ponuntur in anima, quia anima per ſe nequit eſſe principium actiuum operandi, nec paſſiuum recipiendi operationes.

Reſp. cum Maſtrio negando conſequentiam, quia anima eſt immediatum principium ſuarum operationum, tàm actiuum, quàm paſſiuum *quod*, non verò *quo*, quia hoc habet anima medijs potentijs, tamquam rationibus agendi, vel recipiendi formalibus, & ſic explicar Scotum, qui alioquin videretur ſibi contrarius.

Aſt meo videri non benè ſic explicatur Doctor ſubtilis per illam diſtinctionem de principio *quo*, & *quod*; quandoquidem Scotus in 4. d. 44. q. 2. ſub A.B. & in quol. 9. ſub I. loquendo de immediato principio operatiuo, & ſuſceptiuo operationum, & paſſionum animæ, dicit, quod immediatum principium operandi, & ſuſcipiendi operationes, & paſſiones huiuſmodi, *quod*, eſt totum coniunctum ex anima, & corpore; *quo* verò eſt ipſa anima, cum ſit ratio operandi, ac recipiendi operationes, & paſſiones in compoſito; ergo dicere animam eſſe immediatum principium *quod*, & potentiam *quo*, eſt aberrare à mente Doctoris, & non illam explicare. Confirmatur, quia vti eiuſmodi diſtinctione in ordine ad animam, eſt abuti terminis, & contradicere doctrinæ Ariſtotelis in 1. de Anima tex. 64. vbi habet: *Dicere autem iraſci animam, ſimile eſt, ac ſi quis dicat, eam texere, vel ædificare: melius enim eſt non dicere, animam miſereri, aut addiſcere, aut cogitare, ſed hominem anima:* En quomodo ſecundum Ariſtotelem, anima non eſt principium *quod*, ſed tantùm *quo*.

Reſp. igitur meliùs, expendendo Doctoris ſubtilis genuinam intentionem, quod anima ſit immediatum principium actiuum, & paſſiuum *quo*, includendo potentias, quæ ſunt ſibi realiter identificatæ; ſiquidem non eſt ratio agendi, aut patiendi, per aliquid ab ea realiter diſtinctum, ſed per potentias ſibi realiter vnitas, ac proindè erit immediatum principium realiter, mediatum verò formaliter, cùm potentiæ, quæ ſunt immediatæ rationes agendi in cōpoſito, ſint ab anima formaliter diſtinctæ, & ita negatur conſequentia, quod non ſint neceſſariæ potentiæ, ad hoc, quod anima operetur, & operationes ſuſcipiat.

Vtrum potentiæ animæ diſtinguantur, ſeu ſpecificentur per actus, & actus per obiecta?

QVÆSTIO III.

Hanc difficultatem mouet Ariſtoteles in 1. de Anima t. 10. & in 2. de Anima t. 22 & 23. & illam ſoluit in 33. dum dicit: *Priores enim potentijs actus, & operationes ſecundum rationem ſunt; ſi autem ſic, his autem adhuc priora obiecta oportet conſideraſſe:* Ex his infertur, quod ſi obiecta ſunt priora actibus, & actus potentijs, erunt vtique actus definitiui potentiarum; ſicut obiecta actuum, & operationum: Cæterùm loquendo de modo huius definitionis, ac diſtinctionis, an nimirum detur per rationes intrinſecas, & formales; vel ſolùm per extrinſecas, & manifeſtatiuas, non conueniunt Doctores; nam Thomiſtæ

miſtæ dicunt, fieri per rationes intrinſecas; ſiquidem potentiæ important relationem intrinſecam ad ſuos actus, & actus ad ſua obiecta; relationes autem ſpecificari intrinſecè à terminis formalibus, eſt doctrina apud eos communiter recepta. Ita explicant Caietanus, Bañez, & alij apud D. Thomam 1. p. q. 77. art. 3. quos poſtea ſequuti ſunt Recentiores Thomiſtæ, nempè Ferrarienſis hic q. 9. Ioan. à S. Thoma q. 2. art. 3. Ruuius hic cap. 3. q. 8. Conimbric. ibidem q. 5. Complutenſ. diſp. 7. q. 1. & alij ab eiſdem relati. Scotiſtæ autem ſequuti Magiſtrũ in 2. d. 16. q. vn. O. & 3. d. 14. q. 1. E. & in quol. 13. art. 3. ſub H h. ſuſtinent huiuſmodi diſtinctionem, ac ſpecificationem potentiarum per actus, & actuum per obiecta, eſse tantum per rationes extrinſecas, & manifeſtatiuas. Ita Tatar. Io. de Magiſtris, Faber, Cauellus, Roccus, & alij, quos recenſet, ac ſequitur Maſtrius hic diſput. 2. q. 4. n. 48. quibus addi poſſunt Merinero diſp. 3. q. 2. & Catharenſis q. 1. art. 10. quibus & nos libenter ſubſcribimus: vndè pro dilucidatione Scoticæ ſententiæ, ac Thomiſticæ confutatione,

Primò notandum eſt ex Scoto in 1. d. 3. q. 3. §. His viſis &c. ſub C. potentias animæ eſſe in duplici differentia; ſiquidem aliæ ſunt diſparatæ, & aliæ ſubordinatæ. Diſparatæ ſunt illæ, quarum vna non dependet ab alia in operando, vt sũt quinque ſenſus externi; non enim viſus, vt videat, indiget auditu, & econtrà, nec olfactus guſtu, aut econtrariò. Subordinatæ autem ſunt in duplici diſcrimine, quædam namque ſunt cognitiuæ, vt ſenſus, & intellectus, qui dicuntur ſubordinari in operando, quia pro ſtatu iſto pœnali, nihil eſt in intellectu, quin prius fuerit in ſenſu; quædam verò ſunt quidem ſubordinatæ, quia vna eget alterius in operando, non tamen ſunt eiuſdem generis, ſed vna eſt cognitiua, appetitiua altera, vt intellectus, & voluntas. Ad propoſitum potentiæ diſparatæ abſolutè diſtinguuntur per ſua obiecta, quia viſibile, quod eſt obiectum viſus, non eſt audibile, quod eſt obiectum auditus, & ſic de cæteris. Potentiæ verò ſubordinatæ eiuſdem generis non diſtinguuntur per obiecta abſolutè, ſed tantùm ſecundum maius, & minus, quia intellectus cognoſcit & vniuerſalia, & ſingularia, ſenſus verò tantum ſingularia. Potentiæ verò ſubordinatæ alterius generis, ſecundum Doctorem ſubtilem in citata quæſtione, & alibi, cùm ſint de eodem obiecto, & ſub eadem ratione formali, vt probabimus in 3. de Anima, non diſtinguuntur per obiecta, licet benè per actus, quia intelligere, & velle ſunt operationes diuerſæ, cùm prior ſit naturalis, & poſterior libera.

Secundò notandum ex eodem Doctore ſubt. in quol. 13. ſub H h. potentias diſtingui per actus, & actus per obiecta, poſſe dupliciter intelligi, vno modo intrinſecè, & formaliter, alio modo extrinſecè, & manifeſtatiuè. Priori modo non diſtinguuntur per actus, & actus per obiecta, ſiquidem actus ſunt poſteriores ſuis potentijs, & obiecta actibus; at diſtinctio formalis, & intrinſeca debet dari per priora, cuiuſmodi ſunt differentiæ eſſentiales conſtitutiuæ potentiarũ, & actuum, ſicque fit, vt per huiuſmodi differentias dumtaxat ab intrinſeco diſtinguãtur; at poſteriori modo benè potentiæ diſtinguuntur per actus, & hi per ſua obiecta formalia; ſiquidem potentiæ in actu ſecũdo dependent à ſuis actibus, & actus ab obiectis, vt à terminis eſſentialis dependentiæ quoad eorum eſſe; igitur ab eis habere debent, vt aliquo pacto diſtinguantur; non intrinſecè, & per eſſentialia, cùm ſint extrinſeca potentijs, & actibus reſpectiuè; ergo extrinſecè, & manifeſtatiuè.

Tertiò notandum ex eodem Scoto, vt colligitur in 1. d. 6. q. 1. ſub B. & in 2. d. 16. q. vn. O. quod actus ſecundi diſtinctiui potentiarum ſunt duplices: alij .n. ſunt adæquati, & alij inadæquati; adæquati dicuntur illi, qui continent ſub ſe omnes actus, qui ab vna, & eadem potentia oriri poſſunt, vt eſt viſio reſpectu potentiæ viſiuæ, auditio reſpectu auditiuæ, &c. inadæquati autem appellantur, qui ſub adæquatis continentur, vt viſio albedinis, vel nigredinis, auditio huius, vel illius cantus; Ad rem, poten-

Digitized by Google

tiæ diſtinguuntur tantùm per actus adæquatos, non verò per inadæquatos, alioquin tot eſſent potentiæ, quot ſunt actus in ſpecie, vel in numero, quod eſſet valdè abſurdum.

Quartò notandum eſt ex eodem in citatis locis, obiecta potentiarum eſſe in duplici differentia, quædam ſunt adæquata, vltra quæ potentiæ progredi non poſſunt, vt ſonus reſpectu auditus, & ens, vt ens reſpectu intellectus; quædam verò ſunt inadæquata, quia potẽtiæ poſſunt in illa, & in cætera contenta ſub obiectis adæquatis, vt ſonus campanæ, ac cymbali reſpectu potentiæ auditiuæ; & ſubſtantia, & accidens reſpectu intellectiuæ, hic eſt ſermo de adæquatis tantum, non verò de inadæquatis.

Ex his ſit prima concluſio. Potentiæ non diſtinguuntur per actus, & actus per obiecta, tanquam per diſtinctiua formalia, & intrinſeca, ſed tantum per extrinſeca, & manifeſtatiua. Eſt Scoti in quolib. 13. ſub H h, & I i. Probatur prima pars, quia diſtinctio formalis, & intrinſeca debet dari per diſtinctiua formalia, intrinſeca, & priora; ſed actus non ſunt priores potentijs, nec obiecta intrinſeca actibus; ergo non ſunt diſtinctiua formalia, intrinſeca, & priora. Maior patet, quia eadem ſunt principia conſtitutiua, ac diſtinctiua; ſed conſtitutiua debent eſſe formalia, intrinſeca, & priora conſtitutis, cum ſint differentiæ eſſentiales; ergo & diſtinctiua debent eſſe talia. Minor probatur, quia actus ſunt effectus potentiarum, vt patet; igitur ſunt potentiores potentijs: ſimiliter obiecta concurrunt cum potentijs ad cauſandos actus in genere cauſæ efficientis; ergo non ſunt illis intrinſeca, ſicut nec efficiens eſt intrinſecum effectuſ, cum diſtinguatur ab eo realiter. Secunda pars probatur, quia effectus à poſteriori manifeſtant ſuas cauſas ex 1. Poſteriorum cap. 10. Et 1. Phyſicorum cap. 1. & termini manifeſtant extrinſecè ſuas relationes, & relatiua; ſed actus ſunt effectus potentiarum, vt patet, & obiecta terminant dependentiam eſſentialem, quam dicunt potentiæ, & actus ad ipſa; ſunt enim concauſæ actuum ſimul cum potentijs; ergo obiecta ſunt extrinſeca, & manifeſtatiua actuum, & hi potentiarum. Maioris ſecunda pars probatur, quia termini relationum ſunt abſoluta, ſiuè formaliter, ſiuè æquiualenter, vt oſtendimus in lib. Prædicam. diſput. 7. q. 1. ſect. 4. cum Scoto in 1. diſt. 30. quæſt. 2. ſed entia abſoluta ſunt extrinſeca relatiuis, cùm ſint impermixta realiter, & formaliter, vt docet Ariſtoteles in 1. Poſteriorum cap. 25. & nos probauimus vbi ſuprà diſput. 2. quæſt. 2. ergo termini relationum, & relatiuorum manifeſtant illa tantum extrinſecè.

Secunda concluſio. Potentiæ animæ omninò diſparatæ, quales ſunt ſenſus externi, diſtinguuntur per actus adæquatos, & actus per obiecta pariter adæquata. Eſt Scoti in 1. d. 3. q. 3. §. His viſis &c. ſub C. & d. 6. q. 1. B. & in 2. d. 16. q. vn. O. Probatur prima pars, quia potentiæ, cum ſint aliquid ſubſtantiæ animæ, pro hoc ſtatu nequeunt cognoſci, niſi per ſuas operationes; ſed actus adæquati ſunt operationes adæquatæ cuiuſlibet potentiæ diſparatæ; ergo potentiæ diſparatæ cognoſcũtur diſtinctæ per ſuos actus adæquatos. Confirmatur, quia videmus cęcum audire, & non videre, ideò arguimus, potentiam viſiuam non eſſe auditiuã, ſed audire, & videre ſunt actus adæquati huiuſmodi potentiarum diſparatarum; ergo huiuſmodi potentiæ diſtinguuntur per ſuos adæquatos actus. Secunda pars probatur ſimiliter, quia per audire percipimus ſonum, & non viſibile, & per videre percipimus viſibile, & non ſonum; ſed audire, & videre ſunt actus terminati ad ſonum, & viſibile, vt ad eorum obiecta adæquata; ergo huiuſmodi actus manifeſtantur diſtincta per ſua obiecta adæquata.

Tertia cõcluſio. Potentiæ animæ ſubordinatæ eiuſdem generis diſtinguuntur per actus, non tamen adæquatè per obiecta, ſed ſolùm inadæquatè. Eſt Scoti in 1. d. 3. q. 3. loco citato in præcedenti. Probatur prima pars, quia actus potentiæ inferioris eſt ſenſatio; ſuperioris

ris verò intellectio, ſed huiuſmodi actus ſunt adinuicem eſſentialiter diſtincti; ergo manifeſtant ſenſum, & intellectum eſſentialiter diſtinctos, at hi ſunt potentiæ ſubordinatæ eiuſdem generis; ergo &c. Secunda pars probatur, quia quicquid cognoſcitur à ſenſu, cognoſcitur etiam ab intellectu, & non econuerſò, ergo per huiuſmodi obiecta ſenſus tantùm diſtinguitur ab intellectu, & non intellectus à ſenſu, ac proindè eſt diſtinctio inadæquata, & non adæquata. Antecedens patet, quia obiectum intellectus eſt non tantum vniuerſale, ſed etiam ſingulare, at obiectum ſenſus eſt tantum ſingulare, & non vniuerſale, vt docet Ariſtoteles 1. Poſteriorum cap. 24. ergo &c. Conſequentia tenet, quia eſt diſtinctio dumtaxat ex parte alterius extremi, & ſic non mutua, & inadæquata.

Quarta concluſio. Potentiæ ſubordinatæ, alterius tamen ordinis, cuiuſmodi ſunt intellectus, & voluntas, non diſtinguuntur per obiecta, ſed tãtum per ſuos actus. Eſt Scoti vbi ſupra. Probatur prima pars, quia ens, vt ens eſt obiectum vtriuſque potentiæ, vt oſtendimus cum Scoto in tract. de Actibus humanis, & denuò probabimus in 3. libro huius operis; ergo intellectus, & voluntas non diſtinguuntur per obiecta. Secunda pars probatur, quia appetere eſt actus potentiæ volitiuæ, & intelligere intellectiuæ, ſed huiuſmodi actus ſunt abinuicem eſſentialiter diſtincti; ergo manifeſtant intellectum, & voluntatem eſſe potentias eſſentialiter diſtinctas. Maior patet, quia voluntas eſt potentia appetitiua, & intellectus, cognitiua. Minor probatur, quia actus naturalis, & liber ſunt eſſentialiter diſtincti; ſed appetere eſt actus liber, cùm proueniat à potentia libera, & intelligere, naturalis, cùm eliciatur ab intellectu, antecedenter ad voluntatem, quæ ſola eſt libera, ergo &c.

Obijcitur primò contra primam concluſionem, quia diffinitio datur per intrinſeca, & formalia diſtinctiua; ſed potentiæ animæ diffiniuntur per actus, ex Philoſopho in hoc 2. de Anima tex. 33. ergò &c.

Reſp. Maiorem eſſe veram de diffinitione à priori, non verò à poſteriori, ſicut eſt illa, qua diffiniuntur potentiæ per actus.

Contrà, quia actus ſunt priores potentijs; ergo diffiniunt potẽtias per priora, & ſic à priori, & non à poſteriori. Antecedens eſt Ariſtotelis in loco citato in verbis formalibus; ergo &c.

Reſp. Actus quidem eſſe priores potentijs quoad nos, cùm per ipſos, à poſteriori, demonſtrentur potentiæ, veluti cauſæ per ſuos effectus, non verò naturæ, & ſecundum ſe, quia ſic ipſi demonſtrantur à priori per potentias: modò cum potentiæ diffiniuntur per actus, vt priores, verum eſt, loquendo de diffinitione à poſteriori, & per extrinſeca, non autem de diffinitione à priori, & per intrinſeca, quia hæc tantum datur per eſſentialia diffinito.

Formaliter ad argumentum dico antecedens eſſe verum quoad nos, non verò in ſe, & quoad naturam; ergo diffiniunt actus potentias per priora, quoad nos, concedo; in ſe, nego; ergo à priori, & non à poſteriori, nego conſequentiã.

Obijcitur ſecundò: Potentiæ dicunt ordinem eſſentialem ad actus, & actus ad obiecta; ergo huiuſmodi diſtinctio eſt per intrinſeca, & non extrinſeca. Antecedens patet, quia potentiæ ſimpliciter ponũtur diſtinctæ propter operationes, & actus diuerſos, alioquin vt dicit Ariſtoteles in t.33. eſſent fruſtra; ergo dicũt ordinem eſſentialem ad ſuos actus; & ſimiliter actus ad obiecta, cùm non poſſint eſſe ſine illis. Conſequentia etiã liquet, quia ordo eſſentialis dependentiæ arguit entitatem intrinſecam dependentis ad id, ad quod dependet.

Reſp. Negando conſequentiã; immò cum eſſentialis dependentia ſit relatio, & relatio habeat pro termino aliquod extrinſecum ſibi, ac relatiuo, dicendũ eſt, actus eſſe extrinſecos potentijs, & obiecta actibus, & conſequenter, quod diſtinctio non ſit per intrinſeca, ſed per extrinſeca, vti per terminos eſſentialis dependentiæ; ita reſpondet Scotus in quol. 13. ſub H h, & I i. §. Aliter poteſt dici &c.

Vel

Digitized by Google

Vel dicendum cum eodem Doctore ibidem, negando antecedens; ſiquidem potentiæ,& actus,cum ſint entia abſoluta, nequeunt includere in ſuo conceptu quiditatiuo,& eſſentiali relationẽ, alioquin idem eſſet eſſentialiter ad ſe, & ad aliud, quod inuoluit manifeſtã repugnãtiam? Ad probationẽ dico, ſolũ probari, potentias dependere ab actibus,vt à fine, ſeu termino extrinſeco, non tamen vt à diſtinctiuis formalibus, ſicut aliàs dictũ eſt, cùm ſint eſſẽtialiter poſteriores ſuis potentijs, ac proindè huiuſmodi dependentiam non inuolui in ratione formali potentiarum, ſed ſolum per actus, vt per terminos extrinſecos terminari, quod libenter concedimus.

Obijcitur tertiò contra ſecundam conclusionem, quia vna, & eadem potentia elicit operationes, & actus ſpecie differentes; ergo per tales actus non diſtinguitur talis potentia. Antecedens probatur, quia intellectus idem elicit notitiam intuitiuam, & abſtractiuam, ſcientiam, & opinionem; Eadem volũtas elicit amorem, & odium, quæ omnia ſpecie differunt; ergo &c.

Reſp. Antecedens eſſe verum de operationibus, & actibus inadæquatis, non tamen de adæquatis, quia licet tales differant ſpecie, cùm nihilominus conueniant in vno genere, vt patet de notitia intuitiua,& abſtractiua, ſcientia,& opinione, quæ conueniunt in genere notitiæ intellectiuæ, ab illis habet ſpecificari potentia intellectiua, & non ab inadæquatis.

Obijcitur quartò: Intellectio Angeli, & hominis ſunt eiuſdem rationis; ſed intellectus huius, & illius ſunt diuerſæ rationis, ſicut & eſſentiæ, quibus identificantur; ergo potentiæ non diſtinguuntur, aut identificantur per actus adæquatos. Maior probatur, quia quæ ſunt alterius rationis ſpecificæ, ſic ſe habent, quod vnum eſt perfectius altero; ſed non quælibet intellectio Angeli eſt perfectior qualibet intellectione humana; ſiquidem multi homines sũt beatiores nonnullis Angelis; ergo intellectiones hominis, & Angeli non ſunt neceſſariò alterius rationis, ac proindè cẽſendæ ſunt eiuſdem rationis.

Reſp. ex Doctore ſubtili in 2.d.1.q.6. ſub F. Maiorem,& probationem habere veritatem ex parte termini, ſcilicet obiecti (ſiquidem idem eſt obiectum intellectus Angelici, & Humani, vt aliàs oſtenſuri ſumus in ſequenti libro 3. de Anima) non tamen ex parte fundamenti, nempè intellectus, quia ſic ſunt alterius ſpecici, ſicut intellectus Angeli,& Hominis. Nec illa identitas intellectionum ex parte obiecti concludere valet identitatem in potẽtijs intellectiuis, quia identitas eſt ſecundum quid, cum ſit extrinſeca; diuerſitas verò eſt ſimpliciter talis, cum habeatur à principijs intrinſecis, ſpecie differentibus, vt ſunt homo, & Angelus.

Obijcitur quintò contra tertiam concluſionem: Actus dependent eſſentialiter ab obiectis; ſed intellectiua, & ſenſitiua potentia non diſtinguuntur adæquatè per obiecta, vt dicitur in concluſione; ergo nec etiam per actus. Maior patet, quia ſiuè obiecta concurrant actiuè in genere cauſæ efficientis, ſiuè terminatiuè in genere cauſæ finalis, ad productionem actuum, ſemper verum eſt, quod actus dependeant eſſentialiter ab eis; ſiquidem nequeunt elici independenter ab illis; ergo &c.

Reſp. Negando conſequentiam, quia actus ſenſitiui, & intellectiui poſſunt attendi & ex parte obiecti tantum, & ex parte potentiarum dũtaxat; primò modo identificantur, vel diuerſificantur tantùm extrinſecè, & ſecundum quid; ſecundo modo verò ſimpliciter, quia habent vitalitatem à potentijs, non autem ab obiectis; vndè ſequitur, quod ſi potentiæ ſint differentes ſpecie, ſicut ſenſus, & intellectus, habent manifeſtari tales ab actibus adæquatis potius, quam ab obiectis, quæ ſunt omninò extrinſeca potentijs, & earum actibus.

Obijcitur ſextò contra quartam concluſionem, quia voluntas tendit in bonum per actum volendi, & in malum per actum nolendi; intellectus verò, vel in ens, vt ſic, vel in ens verum; ſed huiuſmodi obiecta ſunt diſparata; ergo intellectus, & voluntas diſtinguuntur etiã

per

per obiecta, ſaltem formalia. Maior patet, quia voluntas nequit velle malum, & nolle bonum, vt docet Scotus in 4. d. 49. q. 6. F. & H. ſicut nec intellectus poteſt intelligere falſum; ſiquidem veritas eſt adæquatio rei ad intellectum; ergo &c.

Reſp. Hoc argumentum petere altiorem indaginem, & ideò differenda eſt adæquata reſponſio vſque ad quæſtionem de obiecto adæquato vtriuſque potentiæ, de qua in fine lib. 3. huius operis. Pro nunc negatur conſequentia; ſiquidem obiectum adæquatum vtriuſq. potentiæ eſt ens, vt abſtrahit à bono, & malo, à vero, & apparenti, vt alibi docuit Scotus, & in citata quæſtione oſtendemus.

De Anima vegetatiua, eiusque potentijs, ac obiectis.

SVMMA III.

POſtquàm Philoſophus egerit in duabus præcedentibus Summis de Animæ ſubſtantia, eiusque potentijs in cōmuni, acturus de iiſdem in particulari, proponit ſe velle pertractare prius de anima vegetatiua, quàm de ſenſitiua, & intellectiua; vnde nunc acturus in præſenti tertia Sūma de anima vegetatiua, eiusq. operationibus, & obiectis; diuidit illam in duo capita, in quorū primo expendit opera animæ vegetatiuæ, & in ſecundo tractat de alimento, quod eſt eius obiectum.

Quoad primum in t. 33. dicit, inquiſitionem actuum debere præcedere inquiſitionem potentiarum, & perſcrutationem obiectorum, ſcrutationem actuum, & probat, quia in doctrina philoſophica procedendum eſt à notioribus, & manifeſtioribus nobis, ad notiora, & manifeſtiora in ſe, ſeu naturæ, vt docuit in procemio primi libri Phyſicorum; ſed actus, & operationes ſunt notiores, & manifeſtiores nobis ſuis potentijs, & obiecti actibus, cum ſint ſenſibiliora; ergo prius agendum eſt de actibus, quam de potentijs, & prius de obiectis horum actuum, quàm de ipſis actibus. Minoris prima pars probatur, quia pro ſtatu iſto non poſſumus cognoſcere ſubſtantiam in ſe, ſed tantum in ſuis operationibus, quæ ſunt ſenſibiles; ſed potentiæ animæ vegetatiuæ ſunt ſubſtantiæ, cùm ſint identificatæ realiter ipſi animæ, quæ eſt ſubſtantia, vt probatum eſt in principio huius ſecundi libri, & operationes ſunt accidentia ſenſibilia .ſ. augeri, nutriri, & generare; ergo &c. Secunda pars minoris probatur, quia prius cognoſcimus alimentum, quam cognoſcamus per illud nos nutriri, & augeri; ſiquidem actus rectus eſt prior reflexo; ſed obiectum, idest alimentum cognoſcitur actu recto, actus nutritionis, & augmentationis per actum reflexum; ergo prius agendum eſt de obiecto, quam de actibus potentiæ vegetatiuæ.

In t. 34. comparat obiectum potentiæ vegetatiuæ ab obiecta ſenſitiuæ, & intellectiuæ, & dicit prius determinandum eſſe, de alimento, & eius actibus, ideſt nutritione, augmentatione, & generatione, quam de ſenſibili, & intelligibili, & probat, quia prius determinandum eſt de vniuerſalioribus, quàm de minus vniuerſalibus, vt docuit in primo capite primi Phyſicorum; ſed anima vegetatiua, eius potentiæ, & obiecta ſunt vniuerſaliora, quam ſenſitiua, & intellectiua, earum potentiæ, ac obiecta; ergo &c. Minorem probat, quia vegetatiua, eius potentiæ, & obiecta conueniunt omni viuenti; ſenſitiua, potētiæ & obiecta eius tantum animalibus, nō autem plantis; intellectiua verò cum ſuis potentijs, & obiectis tantum hominibus; ergo obiecta, potentiæ, & vegetatiua ſunt vniuerſaliora cæteris, ac per conſequens prius determinandum eſt de alimento, & eius actibus, quam de ſenſibili, & intelligibili.

In eodem tex. ponit hanc concluſionem: Naturaliſſimum eſt omnibus viuentibus perfectis, & non orbatis, & mutilatis, ideſt non carentibus organis, aut ſpontaneam generationem habentibus, facere aliud, quale ipſum, hoc eſt producere ſibi ſimile in natura. Probat, quia illud eſt naturaliſſimum, quod eſt com-

communiſſimũ; ſed generare ſimile eſt communiſſimum omnibus viuentibus habentibus organa, & non ſpontaneam generationem, ideſt æquiuocam, quia animal generat animal, planta plantam, & homo hominem; ergo &c. Maior patet: Natura enim eſt communiſſima; ergo id, quod eſt omnibus commune, eſt naturaliſſimum.

In eodem tex. ponit aliam concluſionem: Finis generationis eſt participatio eſſe diuini, & immortalitatis. Probat, quia natura appetit ſemper eſſe, quod eſt eſſe diuini participatio, & immortalitatis, ſed nequit ſemper eſſe abſque generatione; ſiquidem per generationem ſufficiuntur indiuidua, quæ per corruptionem deperduntur; & conſeruatur ſpecies in vnoquoque viuentium genere; ergo finis generationis eſt participatio eſſe diuini, ac immortalitatis.

In tex. 35. diſtinguit finem, in finem quo, ſeu non vltimatum, & quod, ſeu vltimatum. Finis primus non principaliter appetitur; ſiquidem eſt productio, & communicatio formæ ſubſtantialis in eodem ſuppoſito, quæ non ſemper appetitur; at finis ſecundus, qui eſt Deus benedictus, ſemper appetitur, non ſecundum indiuidua, quæ ſemper non ſunt, ſed benè ſecundum ſpeciem, quæ ſemper eſt, mediante generatione indiuiduorum ſucceſſiua.

In tex. 36. ponit hanc concluſionem: Anima eſt principium corporis animati in triplici genere cauſæ, nempè formalis, efficientis, & finalis.

In tex. 37. probat primam partem, quod ſit cauſa formalis ſubſtantialis, non accidentalis, quia per animam corpus animatum habet formaliter eſſe intrinſecum, quia ipſa adueniente corpori, eſt animatum; ipſa verò deſinente, non eſt animatum; ergo eſt eius forma ſubſtantialis. Conſequentia patet, quia forma eſt, quæ dat eſſe rei, & conſeruat rem in eſſe. Secundò probatur, quia omnis actus eſt forma; ſed anima eſt actus corporis, vt ſuperiùs probatum eſt in tex. 5. ergo anima eſt cauſa formalis corporis animati.

In eodem tex. probat ſecundam partem: Sicut ſe habet ars reſpectu formæ artificialis, ita natura reſpectu naturalis; ſiquidem ars imitatur naturam in quantum poteſt, vt oſtendit 2. Phyſic. t. 22. ſed forma artificialis eſt finis artis; ergo etiam forma naturalis eſt finis materiæ. Minor patet, quia habita forma artificiali ars quieſcit; ergo eſt eius finis. Secundò probat idem, quia id, gratia cuius corpora naturalia, & organica ſunt, eſt eorum finis; ſed gratia animæ ſunt omnia corpora naturalia organica; ergo &c. Minorem probat à ſimili, quia elementa ſunt, vt ſint alimenta plantarum, hæ vt ſint alimenta animalium, animalia, vt ſint alimenta hominum; ergo etiam corpus hominis propter animam, ac proindè de primo ad vltimum omnia corpora organica ſunt propter animam.

Ex hoc infert, animam eſſe dupliciter finem, ſcilicet cuius, & cui, ſeu quo, & quod; eſt enim finis quo, reſpectu corporum animatorum; cuius verò, reſpectu aliorum corporum inanimatorum.

In eodem tex. probat etiam tertiam partem de cauſa efficiente, quia forma eſt cauſa efficiens motuum compoſiti, cuius eſt forma; ſed anima eſt forma corporis animati, quod habet plures motus ſibi proprios; ergo &c. Maior patet, quia in compoſito non ſunt niſi materia, & forma; at materia non eſt cauſa efficiens motus, cum ſit in potentia paſſiua tantum ad illos; ergo forma erit huiuſmodi cauſa. Minor probatur: Nã motus progreſſiuus ineſt tantum animalibus perfectis; alteratio, & ſenſatio, omnibus; augmentum, & decrementum, quod fit per alimentum, omnibus animatis; ergo anima eſt cauſa efficiens quo huiuſmodi motuum.

In tex. 38. reprehendit Empedoclem dicentem, augmentum accidere plantis, quia radices ſunt deorſum, & rami ſurſum propter materiam, non propter formam; & probat quod augmentum propriè dictum in animatis, non eſt ex neceſſitate materiæ, ſed formæ: Sicut eſt in animalibus, ita eſt in plantis, ſed in animalibus pars ſuſceptiua alimenti eſt ſuperior, & expulſiua inferior; ergo idẽ eſt

eſt in plantis; ſed partes ſuſceptiuæ alimenti in plantis ſunt radices; & expulſiuæ rami, ſe habent enim radices in plantis, veluti ora in animalibus; & rami in illis, ſicut nates in iſtis: ergo falſum dicit Empedocles, radices eſſe deorſum,& ramos ſurſum propter materiam,ideſt terram, & ignem. Maior patet, quia eædem operationes potentiæ vegetatiuæ ſunt æqualiter in plantis, & in animalibus; ergo ſicut eſt in animalibus, ita debet eſſe in plantis.

In t. 39. arguit ſecundò ad idem, quia ſi fieret mutatio propter materiam; aut prædominium elementorum, aut elementa detinerentur in animato, aut nõ; ſed neutrum dici poteſt; ergo &c. Minor probatur: Non poteſt dici primum, quia cum anima detineret huiuſmodi elementa, ipſa eſſet cauſa nutritionis; nec ſecundum,quia diſſolutis elementis, reſoluitur eſſe viuentis; ſed mixtum non cenſetur reſolutum, dum alitur; ergo nec elementa.

In t. 40. ponit opinionem Democriti, & Leucippi, dicentium, ignem eſſe cauſam ſimpliciter nutritionis, augmentationis verò minus principalem; & probant primam partem, quia nutritio fit per decoctionem alimenti, ſed ignis eſt cauſa decoctionis alimenti, ergo &c. Probant ſecundam partem, quia augmentatio fit ex nutritione; ſed ignis eſt cauſa nutritionis; ergo etiam augmentationis.

In t. 41. ponit ſuam ſententiam dicẽs, ignem quidem eſſe cauſam nutritionis, & augmentationis minus principalem, quia eſt cauſa decoctionis cibi, qui eſt cauſa principalis nutritionis,& augmentationis.

Ex hoc infert, quod anima potius, quam ignis, debet dici cauſa nutritionis, & augmentationis; quandoquidem in viuentibus datur terminus magnitudinis,& augmenti;ſed ignis non habet terminum, cùm per appoſitionem combuſtibilium eſt augmentabilis in infinitum, anima autem non; ſiquidem omnium natura conſtantium terminus eſt ratio magnitudinis, & augmenti, vt probatum eſt in 1. Phyſicorum; ergo anima potius debet dici cauſa nutritionis,quàm ignis.

Quoad ſecundum capitulum, in quo agit de alimento, quod eſt obiectum vegetatiuæ, Ariſtoteles ponit, ſecundum Paulum Venetum, quatuor concluſiones, prima quarum eſt iſta in t. 42. Alimentum eſt obiectum potentiæ vegetatiuæ, vt comprehendit ſub ſe nutritiuã, generatiuam, & augmentatiuam; & illam probat ſic: Illud eſt obiectum alicuius potentiæ, per quod illa potentia diſtinguitur ab alia; ſiquidem dictum eſt, potentias diſtingui per actus, & per obiecta; ſed potentia vegetatiua per alimentum diſtinguitur à ſenſitiua, & intellectiua; ergo &c. Minor eſt clara: Nam ſenſitiua verſatur circa ſenſibile, & intellectiua circa intelligibile, & alimentum nec eſt ſenſibile, nec intelligibile, vt alimentum eſt; ergo per illud vegetatiua diſtinguitur à ſenſitiua, & intellectiua.

In tex. 43. ſtatuit ſecundam concluſionem: Quamuis alimentum ſit contrarium alito, tamen, non omne contrarium reſpectu ſui contrarij eſt alimentum. Probatur prima pars, quia omne quod corrumpitur, à ſuo contrario corrumpitur; ſiquidem calidum à frigido, humidum à ſicco, & ſic de cæteris, corrumpitur; ſed alimentum, dum manducatur, ab alito corrumpitur; ergo &c. Secunda pars probatur, quia omne alimentum eſt auctiuum aliti; ſiquidem conuertitur in eius ſubſtantiam, & ſic augetur; ſed non omne contrarium eſt auctiuum contrarij, vt patet; quinimò eſt diminutiuum, & deſtructiuum illius; ergo non omne contrarium reſpectu ſui contrarij eſt alimentum.

In eodem tex. ponit tertiam concluſionem: Alimentum aliquo pacto comparatur alito, quo tamen alitum non comparatur alimento. Probatur, quia alimentum comparatur alito, cùm illud nutrit, alitum tamen comparatur alimento, dum non nutrit ipſum, imò corrumpit illud, vt patet; ergo diuerſimodè comparantur adinuicem. Antecedens, eſt notum in omnibus animatis; & pro-

Digitized by Google

& probat illud etiam in inanimatis, quia ſi parum aquæ addatur igni, non extinguitur, ſed magis roboratur ab ea, non tamen econuersò, quia ignis nequit eſſe alimentum aquæ.

In t. 44. Philoſophus ponit duas opiniones Antiquorum de alimento, quarum prima dicebat, nihil poſſe ali niſi à ſuo ſimili: Secunda verò ex oppoſito aſſerebat, alitum debere nutriri à ſuo diſſimili, & contrario, vndè ipſe media incedens via, diſtinguit de alimento, aliud enim eſt crudum, quod primò aduenit ſtomacho, & tale eſt diſſimile, & contrarium alito; aliud verò eſt concoctum, & ſic eſt alito ſimile; Prima opinio loquebatur de alimento poſt concoctionem; ſecunda verò ante concoctionem, & ſic patet, quod vtraque verum, & falſum diceret, reſpectu diuerſorum.

Ex quo ponit quartam concluſionem in t. 45. de mente propria: Alimentum aliquando eſt ſimile alito, dum nimirū eſt per concoctionem alteratum, aliquando verò diſſimile, & contrarium, nempè cum ita crudum aduenit ſtomacho; quandoquidem vt per ipſum alatur animal, neceſſe eſt prius digeri, ac concoqui, aliter non poterit conuerti in ſubſtantiam aliti, vt experientia docet.

In t. 46. dicit, quod ſolùm animatum corpus, vt animatum eſt, alitur, & nutritur; & probat, quia quod alitur debet participare vitam; ſed ſolum corpus animatum participat vitam; ergo ſolum corpus animatum alitur. Maior declaratur: Nam ſi ex inanimatis aliquid aleretur, maximè eſſet ignis, de quo locutus eſt Ariſtoteles ſuprà in t. 43. ſed hoc eſt falſum, quia quod alitur, conſeruat alimentum, dum conuertit illud in ſui ſubſtantiam ſecundum omnes ſui partes; at ignis non conſeruat, ſed deſtruit alimentum, vt quotidiè experimur; ergo ignis nequit nutriri, & ali, ac proindè nihil, quod animatum non ſit, ali, ac nutriri poteſt.

In tex. 47. ſtatuit, quaſi illatiuè, hanc concluſionem. Nutritio, & augmentatio ſunt actus realiter diſtincti; & probat illam dupliciter, primò, quia actus diſtinguuntur per obiecta formalia, vt ſuprà oſtenſū eſt; ſed aliud eſt obiectū formale nutritionis, & aliud augmētationis; ergo &c. Minor probatur, quia alimentum conſideratur, vt ſubſtantia eſt, & vt quantum eſt, ſed vt ſubſtantia eſt obiectum nutritionis, vt quantum augmentationis; ergo aliud eſt obiectum formale nutritionis, & aliud augmentationis. Conſequentia tenet, quia ſubſtantia, & quantitas diſtinguuntur, nedum formaliter, ſed etiam realiter. Secundò probatur, quia nutritio ſaluat ſubſtantiam aliti; ſiquidem ipſa deficiente corrumpitur animatum; ſed augmentatio non ſic ſaluat alitum, nam ipſa deficiente adhuc conſeruatur vita aliti, vt patet experientia; ergo nutritio, & augmentatio diſtinguuntur realiter.

In eodem tex. ponit aliam concluſionem. Generatio ſimpliciter eſt actus diſtinctus à nutritione, & augmentatione; probat, quia nihil generat ſeipſum; ſed corpus animatum nutrit, & auget ſeipſum; ergo actus generationis diſtinguitur realiter ab actibus nutritionis, & augmentationis.

In t. 48. deſcribit potentiam vegetatiuā vt nutritiua eſt, dicens, quod ſit principium, & vis ſaluandi ſubſtantiam viuentis, vt viuens eſt; & probat, quia alimentum ſaluat alitum, vt viuens eſt; ſed potentia nutritiua eſt circa alimentum; ergo &c. Maior patet, quia deficiente alimento, viuens moritur; ergo &c.

In t. 49. infert corrollariè, tria reperiri in nutritione, corpus animatum quod alitur; animam alentis, quia ſit alitio; & alimentum, quo alitum nutritur.

In eodem textu diffinit animam vegetatiuam per cauſam finalem, quæ eſt diffinitio potentiæ generatiuæ, Anima vegetatiua habet pro fine generare aliud, quale ſeipſum, hoc eſt ſimile in natura; & probatur, quia finis habet rationem optimi, ſed generare ſimile eſt actus vltimę potentiæ animæ vegetatiuæ, nempè generatiuæ.

In t. 50. ponit hanc vltimam concluſionem: Anima vegetatiua concurrit ad nutritionem duplici inſtrumento, altero con-

Digitized by Google

coniuncto, quod eſt potentia nutritiua, quæ eſt in anima; altero verò ſeparato, nempè calore naturali, qui eſt in corpore. Et probat illam dupliciter, primò à ſimili, ſicut eſt in arte, ita eſt in natura; ſiquidem ars imitatur naturam; ſed in arte nauigatoria concurrit inſtrumentum coniunctum, ſcilicet temo; & ſeparatum, ſcilicet manus, & anima gubernatoris; ergo idem dicendum in gubernatione viuentis in natura. Secundò probatur, quia nutritio non fit ſine concoctione alimenti; ſed concoctio fit à calore media potentia nutritiua; ergo ad nutritionem concurrunt huiuſmodi duo inſtrumenta, ſcilicet potentia nutritiua, & calor. Et hæc de anima vegetatiua, potentijs, & obiectis dicta ſufficiant.

Deindè proteſtatur ſe figuraliter, hoc eſt ſuperficialiter, tradidiſſe naturè alimenti, nam alibi ex profeſſo de illo tractat, nimirum in libris Hiſtoriæ animalium, de partibus, ac de generatione eorumdem animalium, vt cuilibet legenti patere poteſt.

De Anima vegetatiua, eius potentijs, ac obiectis.

DISP. III.

HActenus egimus cum Ariſtotele, eiuſque Expoſitoribus, de ſubſtātia Animæ, potentijs, ac viuentibus in communi, nunc verò incipiendum eſt differere de ijſdem in particulari: at quia inter animæ potentias, ſeu partes ſubiectiuas, primum locum ſibi vendicat anima vegetatiua; ſiquidem, vt inquit Ariſtoteles in ſuperiori tex. 34 eſt communior ſenſitiua, & intellectiua, cum reperiatur in omnibus viuentibus; modò à communioribus exordiendum eſſe, docuit idem Philoſophus in 1. Phyſicorum cap. 1. Cæterùm quia anima vegetatiua tribus decoratur potentijs, nempè nutritiua, augmentatiua, & generatiua, quæ etiam ordinantur adinuicem, vt prius intelligatur operari per nutritiuam, deindè per augmentatiuam, & demum per generatiuam, idcircò & nos in præſenti prius diſputabimus de his tribus potentijs in communi, deindè ſigillatim de vnaquaque erit nobis ſermo.

Vtrum potentiæ animæ vegetatiuæ ſint ſufficienter aſſignatæ ab Ariſtotele in tex. 42. & an ſint abinuicem realitèr diſtinctæ?

QVÆSTIO I.

CIrca priorem difficultatem nulla reperitur controuerſia, omnes enim adhærent Philoſopho, concludenti ex diuerſitate actuum, & obiectorum formalium, tres dumtaxat eſſe potentias animæ vegetatiuæ, nempè Nutritiuam, Augmentatiuam, & Generatiuam: cæterùm loquendo de genere diſtinctionis, quoad inuicem ſecernuntur, non conueniunt adinuicem Doctores.

Nam Albertus Magnus in ſum. de Homine par. 2. q. de Motu nutritionis art. 3. Caietanus ad tex. 50. huius libri. Iandunus hic q. 8. Apollinaris q. 9. Iauellus q. 18. Ægid. quol. 3. q. 12. & alij non pauci, quos refert Ruuius hic tract. de Potentiæ animæ vegetatiuæ q. 2. n. 27. qui ſequuti D. Thomam 1. p. q. 78. art. 2. & 79. art. 7. lib. 2. contra Gentes cap. 89. docent expreſsè huiuſmodi potentias inter ſe, & ab anima realiter diſtingui.

Alij verò ex oppoſito ſuſtinent huiuſmodi potentias identificari realiter inter ſe, & cum anima. Ita Durandus in 1. d. 3. par. 2. q. 2. Themiſtius hic cap. 4. Philopponus ad t. 46. Sueſſanus ad tex. 42. Valleſius lib. 2. Controuerſ. Medicam. cap. 19. & 20. & alij non pauci, quibus adiungitur Scotus in 2. d. 16. q. vn. ſub I. vbi loquitur de omnibus potentijs animæ. Magiſtrum ſequuntur eius Diſcipuli, vt Maſtrius hic diſp. 4. q. 1. Merinero q. 2. Roccus q. 27. Catharenſis q. 2. art. 1. & alij communiter, à quibus nec nos diſcedere debemus.

Pro declaratione tamen huius poſterioris ſententiæ, primò notandum eſt ex Scoto in 4. d. 44. q. 2. A. huiuſmodi potentias animæ vegetatiuæ, ſcilicet nutriti-

triti-

tritiuam, augmentatiuam, & generatiuam, cum ſint organicæ, poſſe dupliciter accipi, vno modo adæquatè, & ſic important quædam compoſita ex parte corporis, & ex realitate animæ, & cum totum diſtinguatur realiter à ſuis partibus, & ab alio toto, dicendum eſt, huiuſmodi potentias diſtingui realiter nedum inter ſe, verùm & ab anima vegetatiua. Alio modo inadæquatè, & ita præſeferunt quaſdam realitates animæ vegetatiuæ, quibus conſtituuntur prædictæ potentiæ organicæ adæquatè ſũptæ, & de his idem eſt iudicium, ac de potentijs animæ in communi inadæquatè conſideratis; ſiquidem identificantur realiter cum anima vegetatiua, & inter ſe, diſtinguuntur que dumtaxat formaliter intrinſecè ex ſuis actionibus formalibus; extrinſecè verò per ſuos actus adæquatos, & obiecta formalia pariter adæquata.

Secundò notandum eſt ex ſuperiùs dictis in diſp. præcedenti q. 3. potentias manifeſtari adinuicem diſtinctas per actus, & obiecta; cùm igitur in habentibus tantum animam vegetatiuam, vt ſunt plantæ, experiamur diuerſas operationes adinuicem diſcretas, nempe nutritionem, augmentationem, & generationem, quarum prima verſatur circa alimentum, prout conuertitur in ſubſtantiam aliti, ſecunda circa ipſum, vt auctiuum quantitatis eiuſdem aliti, & tertia circa idem, vt eſt ſuperfluum ad conſeruationem indiuidui eiuſdem, neceſſarium tamen ad perpetuandam ſpeciem ipſius aliti, conſequenter arguere debemus tria eſſe principia diſtincta illarum operationum, quorum primum dicatur potentia nutritiua, ſecundum augmentatiua, & tertium generatiua.

Tertiò notandum ex Scoto in 4. d. 44. q. 1. K L. nutritionem, & augmentationem admittere quamdam iuxtapoſitionem alimenti; hoc autem poteſt contingere dupliciter, vel quando alimentum extrinſecum conuertitur in ſubſtantiã, & augmentum aliti, ſiuè propria, ſiuè aliena virtute; ſiuè quælibet pars augeatur, ſiuè tantum vna, & ſic nutritio, & augmentatio competunt etiam rebus inanimatis; ignis enim ex appoſitione combuſtibilium conſeruatur quidem, non tamen quælibet eius pars augetur, quinimò, poſterioribus aduenientibus, priores euaneſcunt: vel quando alimentum extrinſecum per propriam virtutem aliti conuertitur in eius ſubſtantiam per intus ſumptionem, & alterationem, ac in tali, non tantum totum, ſed etiam quælibet eius pars notabilis quantitatis augeſcit, & ſic nutritio, ac augmentatio tantum dantur in animatis; ſiquidem propria virtute alimentum intus ſumptum alteratur, & conuertitur ab vnoquoque viuente in ſui ſubſtantiam. Ex his infertur, quod ſi nutritio ſpectetur priori modo, non diſtinguitur ab augmentatione, ſed ſunt omninò idem formaliter; ſiquidem ſiunt ſucceſſiuè per iuxtapoſitionem alimenti ad totum alitum: Si verò ſumatur poſteriori modo, diſtinguuntur ſaltem formaliter, vel fortè etiam realiter; quandoquidem nutritio, vt ſic, cum ſit quædam aggeneratio, fit in inſtanti, & augmentatio in tempore, & nutritio manere poteſt non manente, ac deſinente augmentatione, vt patet per experientiam, eſtque opinio Ariſtotelis in 1. lib. de Generat. t. 41.

Quartò notandum eſt, generationem eſſe duplicem vniuocam, & æquiuocã. Per hanc gignitur aliquid diſſimile generanti, cuiuſmodi ſunt omnia illa, quæ generantur ex putri; per illam verò producitur genitum ſimile generanti; & hęc eſt duplex, ſcilicet mediata, & immediata. Generatio immediata eſt productio alicuius ex materia externa per iuxtapoſitionem generanti applicata, & hæc reperitur etiam in rebus inanimatis; ignis enim per appoſitionem materiæ combuſtibilis gignit alium ignem ſibi ſimilem in ſpecie; & hæc non videtur diſtingui ab augmentatione; nam eo ipſo, quo gignitur ignis, per eamdem productionem etiam augetur. Generatio verò mediata eſt productio alicuius ex ſemine, veluti ex materia interna ipſi generanti, in ſimilitudine tamen naturæ ipſius producentis, & hæc diſtinguitur ab augmentatione, & nutritione; ſiqui-

ſiquidem per hanc recipit eſſe genitum in inſtanti; per nutritionem verò conſeruatur eius ſubſtantia per reſtaurationem deperditi, quæ etiam fit in inſtanti; & per augmentationem creſcit, ac augetur genitum, & alitum in tempore, & ſucceſſiuè. Ex his infertur, quod cum generatio, nutritio, & augmentatio ſint operationes, ſaltem formaliter, diſtinctæ, vel forſan etiam realiter, ita & potentiæ earum, nempè vis generatiua, nutritiua, & augmentatiua, erunt formaliter, ac forſan realiter diſtinctæ.

Ex his ſit prima concluſio. Anima vegetatiua ſufficienter diſtinguitur in tres potentias, ſcilicet in nutritiuam, augmentatiuam, & generatiuam. Eſt Ariſtotelis in tex. 42. & 47. Probatur, quia natura non deficit in neceſſarijs; ſed huiuſmodi tres potentiæ ſunt neceſſariæ cuilibet viuenti vegetatiuo; ergo &c. Minor probatur, quia viuens per calorem conſumit humidum radicale, & conſequenter ſui ſubſtantiam; ſed nequit eam reparare abſque nutritione, per quam alimentum conuertitur in ſubſtantiam aliti; ergo eſt neceſſaria nutritio, & conſequenter vis nutritiua, cum ſit eius principium. Deindè cùm à principio viuens producitur, eſt paruæ quantitatis, & tamen maiori indiget; ſed non poteſt illam habere abſque augmentatione, & hæc non eſt ſine vi augmentatiua; ergo eſt etiam neceſſaria vis augmentatiua. Denique viuens appetit ſemper eſſe; ſed hoc habere nequit abſque generatione, & generatio non eſt ſine vi generatiua; ergo admitti debet etiam vis generatiua. Minor probatur, quia viuens non poteſt habere ſemper eſſe ſecundum idem indiuiduum, ergo ſecundum aliud, & aliud in infinitum; at aliud, & aliud indiuiduum non poteſt habere eſſe abſque generatione, quia nutritio, & augmentatio ſupponunt viuens habere eſſe genitum, ſeu productum in natura; ergo eſt neceſſaria generatio, & vis gignitiua ab illis diſtincta.

Secunda concluſio. Huiuſmodi potentiæ vegetatiuæ, ſi adæquatè ſumantur, diſtinguuntur realiter adinuicem, & ab anima vegetatiua; ſi verò inadæquatè, ſunt idem realiter adinuicem, & cum anima. Prima pars, quæ eſt Scoti in 4. diſt. 10. q. 7. & diſt. 44. q. 2. A. & diſt. 45. q. 3. M. Probatur, quia tota diſtinguuntur realiter adinuicem, & à ſuis partibus, vt aliàs probatum eſt cum Scoto in 3. diſt. 2. q. 2. & diſt. 22 q. vn. L. & eſt Ariſtotelis 8. Metaphyſic. tex. 1. ſed huiuſmodi potentiæ adæquatè ſumptæ, cum ſint compoſitæ ex parte corporis, & realitate animæ, ſunt quædam tota eſſentialia; ergo &c. Secunda pars, quæ pariter eſt Scoti ſub I. in 2. diſt. 16. q. vnica. Probatur, quia tales potentiæ, inadæquatè acceptæ, vt diximus in primo notab. ſunt quædam realitates animæ vegetatiuæ; ſed tales ſunt idem realiter cum anima, & inter ſe; ergo &c. Minor probatur, quia ſi eſſent diſtinctæ, aut eſſent ſubſtantiæ, aut accidentia; ſed neutrum dici poteſt, ergo &c. Maior patet, quia non datur medium. Minor probatur: Nequit dici primum, quia plures ſubſtantiæ realiter diſtinctæ eſſent in eadem anima, quod nemo concederet. Neque ſecundum, nam nullum accidens eſt productiuum ſubſtantiæ, cum ſit imperfectius a toto genere quauis ſubſtantia, vt probauimus in 2. Phyſicorum; ſed huiuſmodi potentiæ ſunt productiuæ ſubſtantiæ, vt patet de nutritiua, & generatiua ſaltem; ergo non ſunt accidentia, ac proindè nec realiter diſtinctæ.

Tertia concluſio. Huiuſmodi autem potentiæ, inadæquatè ſumptæ, diſtinguuntur à ſeinuicem, & ab anima ex natura rei formaliter. Eſt Scoti in 2. d. 16. q. vn. Probatur, quia illa de quibus verificari poſſunt duo contradictoria formaliter, diſtinguuntur formaliter, ſiquidem, vt alias probauimus cum Scoto in 2. diſt. 1. q. 5. contradictio eſt radix diſtinctionis inter aliqua, vt multis etiam probat Ariſtoteles hic ſum. 1. cap. 2. & ſum. 3. cap. vnico; adeò quod ſi eſt contradictio inter res, & res, cauſat diſtinctionem realem; ſi verò inter realita-

tes, & realitates, erit diſtinctio formalis, ſed inter huiuſmodi potentias, quæ ſunt realitates animæ,& cũ animā vegetatiua reperitur contradictio formalis; ergo formaliter diſtinguuntur. Minor probatur quoad primā partem,quia vis nutritiua nutrit, & alit, generatiua non nutrit, ſed generat; ſimiliter augmentatiua non nutrit, nec generat, ſed tantum auget; ergo inter illas eſt contradictio formalis. Secunda pars minoris probatur: Anima vegetatiua eſt totum vniuerſale, & tales potentiæ ſunt partes ſubiectiuæ; at eſſe totum, & non totũ, partes, & non partes contradicunt; ergo &c. Deindè tales potentiæ non ſunt de eſſentia animæ vegetatiuæ, cùm ſint poſteriores natura ipſa anima; nec vegetatiua eſt de eſſentia huiuſmodi potentiarum,quia non multiplicatur in illis,alioquin eſſent tres animæ vegetatiuæ; ergo, cùm non ſe includant eſſentialiter, ſequitur, quod diſtinguantur formaliter. Secundò probatur concluſio, quia illæ realitates, quarum vna poteſt eſſe, aut concipi ſine alia, non ſe includunt formaliter, patet per diffinitionem diſtinctionis, & identitatis formalis; ſed nutritiua poteſt eſſe abſque generatiua, vt patet in animalibus imperfectis; tùm etiam quia, augmentatiua deficiente, adhuc perſeuerat nutritiua; ergo huiuſmodi potentiæ non ſe includunt formaliter, ac proindè formaliter diſtinguuntur. Tertiò probatur, quia cibus, ſeu alimentum poteſt conſiderari & quatenus conuertitur in ſubſtantiam aliti, & prout eſt natum augere alitum ſecundum determinatam quantitatem, & in quantum ex ipſo diſcinditur quædam ſuperfluitas ſanguinis, inepta ad conſeruationem indiuidui, neceſſaria tamen ad conſeruandam ſpeciem: primo modo eſt obiectum formale nutritiuæ; ſecundo modo augmentatiuæ; & tertio modo generatiuæ, ſed diuerſa obiecta formalia manifeſtant diuerſas operationes, & potentias formaliter diſtinctas, vt probatum eſt in præcedenti diſput. q. 3. ergo nutritiua, augmentatiua, & generatiua ſunt potentiæ formaliter diſtinctæ.

Obijcitur primò contra primam concluſionem, quia Ariſtoteles lib. 2. de Gener. Animal. c. 4. dicit: *Eadem enim materia eſt, ex qua augetur, & ex qua conſtituitur primum: itaque facultas quoque augens eadem, quæ in principio eſt, ſed maior*. Et in 2. de Anima t. 42. addit: *Quoniam autem eadem potentia animæ eſt vegetatiua, & generatiua, de alimento neceſſarium eſt determinare primum*. Et t. 34. præmiſerat hæc verba: *Vegetatiua enim anima, & alijs ineſt, & prima, cuius ſunt opera generare, & alimento vti*; ergo ſecundum Ariſtotelem anima vegetatiua eſt vna realiter, & potentialiter, & ſolum diſtinguitur per diuerſas operationes.

Reſp. Negando cõſequentiam; ſiquidem Ariſtoteles loquitur de anima vegetatiua in comparatione ad ſenſitiuam, & intellectiuam, & dicit per ipſam conſtitui vnum gradum viuentium, vt diſtinguitur realiter à cæteris, nedum in actu primo, ſed etiam in actu ſecundo; ſiquidem eius opera eſt generare, & alimento vti, quod non competit ſenſitiuæ, & intellectiuæ, vt tales ſunt. Et ſi in lib. 2. de Generat. Animalium cap. 4. videatur loqui de vegetatiua in ordine ad ſuas potentias, & concludere identitatem inter generatiuam, & auctiuam, dicendum eſt ibi loqui de illis potentijs, inadæquatè ſumptis, quas libenter concedimus identificari realiter adinuicem, & cum anima vegetatiua; non tamen de illis adæquatè conceptis, quia ſic diſtinguuntur realiter abinuicem, & ab anima, vt probauimus in concluſione.

Obijcitur ſecundò ex Ruuio, & Merinero, nam eadem virtus nutritiua poteſt ex eodem alimento efficere ſanguinem, medullam, lac,&c. iuxta exigentiã partium carnis,& oſſis; ergo eadem virtus poterit ex ſanguine ſemen conficere, & ſic non ſunt neceſſariæ augmentatiua, & generatiua diſtinctæ à nutritiua.

Reſp. Negando cõſequentiam; ſiquidem virtus nutritiua, cùm ſit potentia aggeneratiua nouæ ſubſtãtiæ pro reſtauratione partiũ, quæ fluunt, vt docet Ariſtoteles hic, & Scotus in 4. d. 44. q. 2. ſub

K. &

K. & L. benè poterit conficere ex alimẽto ſanguinem, medullas, carnem, & oſſa; ſiquidem omnia iſta reſpiciunt conſeruationem aliti indiuidualiter, quæ eſt finis nutritiuæ; at cum ſemen reſpiciat conſeruationem ſpeciei dumtaxat, & nõ indiuidui, deflectit à fine potentiæ nutritiuæ, & ideò eget potentia generatiua, quæ reſpicit conſeruationem ſpecificam, & deſpicit indiuidualem; ex quo fit, vt huiuſmodi potentiæ adæquatè ſũptæ manifeſtentur realiter diſtinctæ, & non eædem realiter, vt prætendunt Doctores citati in argumento.

Obijcitur tertiò contra ſecundam, & tertiam concluſionem ſimul, quia nutritiua verſatur circa alimentum, vt ſubſtantia eſt; augmentatiua, vt quantum eſt; & generatiua vt eſt ſuperfluum alito, & neceſſariũ conſeruationi ſpeciei eiuſdem aliti, quæ omninò ſunt diſtincta realiter, vt eſt notum apud omnes; ergo etiam potentiæ ſic tendentes, debent eſſe diſtinctæ realiter. Conſequentia patet, quia potentiæ diſtinguuntur per obiecta, vt docet Ariſtoteles 2. de Anima tex. 10. & 2. de Anima t. 33. ergo &c.

Reſp. Negando cõſequentiam; ſiquidem, vt docet Scotus in 2. d. 16. q. vn. ſub O. non oportet ponere tantã diſtinctionem in principijs, quanta reperitur in principiatis, & obiectis inadæquatis; ſiquidem natura amat quod melius eſt, vt docet Ariſtoteles 2. de Gener. t. 59. Et 8. Phyſic. t. 56. melior autem eſt paucitas principiorum, poſſibilis tamen, quam multitudo, vt idem aſtruit in 1. Phyſic. t. 35. 41. & 50. igitur quamuis obiecta, & actus potentiarum animæ vegetatiuæ diſtinguantur realiter, non eſt neceſſe ponere diſtinctionem realem inter potentias, quæ ſunt principia, ſed ſufficit vt diſtinguantur formaliter, ad hoc, vt aliquo pacto reſpicere valeant operationes, & obiecta diſtincta.

Obijcitur quartò, quia potẽtiæ diſtinguuntur per actus eodem genere, quo diſtinguuntur actus, alioquin non eſſent ſufficienter manifeſtatiui diſtinctionis potentiarum; ſed actus nutritiuæ, augmentatiuæ, & generatiuæ diſtinguuntur realiter; ergo &c. Minor probatur quia illa, quæ ſeparantur adinuicem, diſtinguuntur realiter, vt patet ex conditionibus diſtinctionis realis; ſed huiuſmodi actus ſeparantur abinuicem; ſiquidem alitum, quouſque viuit, ſemper nutritur, non tamen ſemper augetur, aut generatur, vt experientia manifeſtat; ergo huiuſmodi actus ſeparantur.

Reſp. Argumentum probare diſtinctionem realem inter illas potentias, adæquatè ſumptas; ſiquidem actus enumerati, ſic realiter diſtincti, proueniunt ab illis, & ideò illas dumtaxat indicant ſic realiter diſtinctas, quod & nos concedimus; non probat autem diſtinctionem realem earumdem potentiarum inadæquatè acceptarum, quia vt docet Doctor ſubtilis in 2. d. 16. q. vn. Et quol. 13. art. 3. tales potentiæ non diſtinguuntur per ordinem ad actus, ſed in ſe per propria diſtinctiua intrinſeca, quæ cùm ſint formalia, & non realia, formaliter tantum, & non realiter habent illas diſtinguere.

Vtrum omne viuens neceſſariò ſemper nutriatur, & quomodo fiat nutritio?

QVÆSTIO II.

Citra controuerſia ſoluenda eſt iſta quæſtio; ſiquidem quotquot vidi, omnes ſuſtinent, neceſſariam eſſe nutritionem, quoad vixerit, cuilibet viuenti, vt per ipſam reſtauretur ſubſtantia, quæ per actionem contrariorum fluere, ac deperdi ſolet: vndè ad dignoſcendam huiuſmodi deperditionem, & reſtaurationem media nutritione.

Primò notandum eſt ex Scoto in 2. d. 19. q. vn. A. corruptionem, & viuentium deperditionem, ac tandem mortem, poſſe dupliciter accidere, & ab intrinſeco, & ab extrinſeco. Tunc accidit ab extrinſeco, cùm animal violenter interimitur, vel gladio, ſuffocatione in aquis, ſuſpendio, aut exploſione alicuius tormenti bellici, vel aeris continentis infectione; & ad vitandam huiuſmodi

corruptionem, & viuentis, deperditionem, non fuit ordinata à natura nutritio, ſed extrinſeca conſeruatio. Ab intrinſeco autem euenire ſolet dupliciter, vel priuatiuè per alimenti ſubtractionem, vel poſitiuè ob mutuam partium contrariarum actionem vt cerebri frigidi in cor calidum; vel ob actionem intenſam quatuor primarum qualitatum (caliditatis cum frigiditate, & ſiccitatis cum humiditate; aut caloris naturalis in humidum radicale; ſiquidem per huiuſmodi actiones mutuas, ſemper deperditur aliquid humidi radicalis (ad inſtar olei lucernæ, quod paulatim abſumitur ob actionem ignis in ipſum) & tamdem conſumitur, quia omne agens in agendo repatitur, repatiendo debilitatur, & debilitatum denique conſumitur, & ſic accidit corruptio, & mors animalis, ac viuentis. Ad euitandam autem huiuſmodi viuentis corruptionem, inſtituta fuit à natura nutritio, quæ eſt rei deperditæ reſtauratio, ac conſeruatio per conuerſionem ſibi in ſubſtantiam aliti.

Secundò notandum ex Ariſtotele hic in tex. 44. & 45. cibum, ſeu alimentum eſſe duplex, alterum crudum, quod primo aduenit ſtomacho, aut antiquum ſit receptum ab alito; alterum verò concoctum, receptum in ventriculo, & virtute caloris eius, cordis, & hæpatis in chylum redactum. Alimentum priori modo ſumptum eſt diſſimile, & contrarium alito; poſteriori verò modo acceptum, eſt eidem ſimile, ac de proximo conuertibile in ſubſtantiam aliti; quandoquidem, vt ſuperiùs diximus, ex ipſo generatur ſanguis, qui eſt proximum obiectum potentiæ nutritiuæ in viuentibus ſanguine præditis; in exanguibus verò producitur alius humor ſanguini æquiualens: vt autem hoc fiat manifeſtius, deliberandum eſt quomodo fiat nutritio propriè dicta, de qua tantum eſt ſermo, ideò

Tertiò notandum eſt ex Auicenna lib. 6. Naturalium parte 1. cap. 5. & ex Galeno de locis affectis lib. 5. cap. 7. potentiam nutritiuam, adhoc vt nutritionem exerceat, habere quatuor facultates, ſcilicet attractatiuam, digeſtiuam, retentiuam, & expulſiuam; per primam defertur alimentum ad omnes partes nutribiles; per ſecundam digeritur, & præparatur, ſeparando purum ab impuro; per tertiam retinetur ſic præparatum, ac digeſtum, nè aliundè diffluat, ſed maneat vbi eſt neceſſaria nutritio; & per quartam expellit ſordes, & excrementa ad nutritionem inepta, quibus peractis, viuens, media potentia nutritiua, conuertit alimentum ſic diſpoſitum in ſui ſubſtantiam, reſtaurando partes per actionem contrariorum iam deperditas.

Quartò notandum eſt, quod ordo nutritionis ſic attenditur, primò enim cibus ore exceptus dentibus conteritur, comminuitur, & ad ventriculi decoctionem præparatur; deindè facultas concoquens, eumdem in ventriculo receptũ, mediante calore proprio, cordis, iecoris, & ſplenis, alterat, ac decoquit, digeritque, adeò vt fiat quædam maſſa à Medicis chylus appellata; quæ poſtea per virtutem ſecernentem, teſte Galeno lib. Aphoriſmorum 2. com. 13. (partis partibus puris ab impuris, diuiditur in quatuor humores, nempè in ſanguinem bilem atram, bilem flauam, & pituitam. Sanguis autem depuratus, ab expultrice ſeiunctusque ab excrementis, vnà cum pituita in venam cauam demittitur, & indè per attractiuam ſingulas venas ingreſſus, ad totius corporis partes diffunditur, in quibus peracta demùm vltima concoctione, conuertitur in ſubſtantiam aliti, & pituita reuocatur in vexicam, fitque vrina, quæ poſtea foras erumpit, & ſic terminatur proceſſus, ac nutritionis ordo.

Quintò notandum eſt, nutritionem propriè dictam dupliciter accipi poſſe, vno modo formaliter, nimirum pro illa triplici alimenti concoctione, ac digeſtione, alio modo diſpoſitiuè, nempè pro excrementorum expulſione, ſanguinis ab vna in aliam venam attractione, aut pro adipis in carnem conuerſione, vel denique pro ventriculi confricatione, ac dolore. Si priori modo attendatur nutritio, non eſt

eſt neceſſe animal ſemper nutriri, quandoquidem multa ſunt inuenta, quæ per multos dies nil cibi ſumpſerunt, & nihilominus viuebant; ſi verò de poſteriori modo nutritionis fiat ſermo, viuens, quoad vixerit, ſemper debet nutriri; non enim diu viuere poterit, abſque huiuſmodi nutritionis aliquo modo conſideratæ receptione, vt mox oſtendemus in concluſionibus infraponendis.

Ex his igitur fit prima concluſio. Sola viuentia nutriuntur propriè. Eſt Ariſtotelis in tex. 46. vbi ſic habet: *Quoniam autem nihil alitur non participans vita: animatum vtique eſt corpus, quod alitur in quantum animatum.* Probatur, quia nutritio fit propriè, cum alimentum conuertitur in ſubſtantiam aliti, nèdum ſecundum totum, verùm etiam ſecundum omnes partes notabilis quantitatis, vt in præcedenti quæſtione notauimus cum Scoto in 4. d.44. q.1. ſub I. K. L. ſed ſola viuentia ſic conuertunt alimentum in ſui ſubſtantiam ſecundum partem notabilis quantitatis, & ſecundum totum; ergo ſola viuentia nutriuntur propriè. Maior patet ex dictis ſuprà. Minor verò magis manifeſtabitur ex dicendis in ſequenti quæſtione; præterquamquod remanet probata in præcedenti quæſtione notab. 1. vbi diſtinximus nutritionem in ſtrictè, & largè ſumptam; diximusque hanc eſſe communem etiam rebus inanimatis, illam verò eſſe animatorum, ac viuentium propriam.

Secunda concluſio. Omnia viuentia neceſſariò ſemper nutriuntur, vel formaliter, vel diſpoſitiuè, vt declaratum eſt notab. vltimo. Probatur, quia viuentia, dum viuunt, coaleſcunt ex contrarijs, quæ adinuicem continuò pugnant; ſiquidem calor naturalis agit in humidum radicale, & quatuor qualitates in ſeinuicem; & quoniam in tali pugna viuens debilitatur, & deperdit aliquam partem ſubſtantiæ, ideò eget reſtauratione, vt ſeipſum conſeruet à corruptione; ſed huiuſmodi reſtauratio præſtatur ſibi per nutritionem propriè dictam; ergo viuentia, quoad viuunt, neceſſariò nutriuntur ſemper.

Obijcitur primò contra primam concluſionem, quia quæ conſumuntur, indigent reſtauratione; ſed ignis conſumitur, vt patet; ergo eget reſtauratione; atqui reſtauratio fit per nutritionem; ergo ignis nutritur, ac proindè non ſola viuentia nutriuntur.

Reſp. Concedendo totum primum proceſſum; ad aſſumptum dico, reſtaurationem propriè dictam, quæ fit ſecundum totum, & ſecundum partes notabilis quantitatis, fieri per nutritionem propriè dictam, at reſtauratio impropria, quæ fit per iuxtapoſitionem partium ad totum tantum, non fit per nutritionem propriè, ac proindè ignis non nutritur propriè, ſed tantum impropriè, ſumpta nutritione pro iuxtapoſitione.

Obijcitur ſecundò contra ſecundam concluſionem: Si viuentia neceſſariò ſemper nutrirentur, hoc maximè eſſet ob reſtaurationem humidi radicalis, per calorem naturalem conſumpti; ſed hæc ratio nulla eſt; ergo &c. Sequela maioris patet. Minor probatur, qui ſi calor naturalis conſumeret humidum radicale, conſumeret etiam ſeipſum; ſiquidem habet adinſtar lychni accenſi in lucerna, qui conſumitur, & extinguitur ad conſumptionem olei; ſed falſum eſt calorem naturalem conſumere poſſe ſeipſum, cum nihil agat in ſe; ergo &c.

Reſp. Negando minorem; ad probationem dico, ſequelam maioris eſſe veram per accidens, & indirectè, non tamen per ſe, & directè, quia ſic tantum humidum radicale conſumitur; ad probationem dico, veram eſſe per ſe, & directè, cæterùm per accidens, & indirectè idem agit in ſe; immò hoc euenit in omni contrarietate propriè dicta, quia conſumpto altero contrariorum per actionem directam, & alterum indirectè conſumi neceſſe eſt, cùm non habeat in quod agat, & operetur; modò ablatis operationibus ab aliquo principio, aufertur & illud, vt teſtatur Ariſtoteles pluribus in locis ſuæ doctrinæ.

Obijcitur tertiò, quia laborantes atro-

troplica, ideſt tabe, ſecundum Medicos non nutriuntur, & tamen diu viuunt; ergo viuentia non ſemper neceſſariò nutriuntur. Præterea Licetus in libro de his, qui diu viuunt abſque alimento, refert ex Auctoribus fide dignis, quoſdam homines, vſque ad quadraginta annos extitiſſe ſine alimento: Deindè Ariſtoteles lib. 6. Hiſtor. Animal. cap. 30. dicit, vrſam latere per multum temporis ſine cibo, & tamen pingueſcere, quod etiam refertur de glyribus, & quibuſdam ſerpentibus; ergo non eſt verum, quod viuentia neceſſariò ſemper nutriantur.

Reſp. ad primum, verum eſſe formaliter; falſum verò diſpoſitiuè, quia ſic huiuſmodi tabifici pituita, ac cæteris humoribus intus concretis aluntur, alioquin deficerent, & morerentur.

Ad ſecundum admittendum eſſe miraculosè, non verò naturaliter; ſiquidem vt obſeruarunt peritiores Medici cum Hippocrate libro de carnibus, viuentia humana non poſſunt conſiſtere abſque alimento vltra ſeptem, aut ad ſummum, vltra vndecim dies.

Ad tertium negatur conſequentia, neque caſus adducti de vrſa, glyribus, & ceteris huiuſmodi animalibus quicquam faceſſunt; quandoquidem viuunt ex humoribus humidis, ac viſcoſis, quibus valdè abundant, vt eſt notum apud Naturales; immò natura facit huiuſmodi animalia per multum temporis abſtinere à ſumptione ciborum, vt poſſint conſumere tales viſcoſitates, ac humiditates, quæ alioqui corrumpi poſſent, & cauſare infirmitates, ac mortem eorumdem.

Obijcitur quartò: Continuata nutritio eſt potius cauſa corruptionis viuentis, quam conſeruationis eiuſdem; ergo non eſt neceſſariò, quoad viuit, nutriri debeat. Antecedens probatur, quia continuata nutritio fit per actionem continuatam; actio verò continuata debilitat agens, quod in agendo repatitur, ac debilitatur ab alimento; ergo continuata nutritio eſt potius cauſa corruptionis, quam conſeruationis viuentis, ac proindè, vt viuat, non debet neceſſariò nutriri.

Reſp. Negando antecedens; ad probationem dico, nutritionem quidem fieri per actionem caloris naturalis in cibum, ſeu alimentum, à quo tamen nō tantum patitur, quod non valeat ipſum decoquere, ac in aliti ſubſtantiam tranſmutare, alioquin non nutriretur, quod tamen ſupponitur. Et cùm additur, agēs in agendo repati, ac tamdem debilitari, & corrumpi, verum eſt, ſi reagens ſit fortius, quod tamen non ſupponitur de alimento, vt eſt obiectum nutritionis diſpoſitiuæ, de qua potiſſimum loquimur.

Vel dicendum, & melius, antecedens eſſe verum per accidens, & indirectè, non tamen per ſe, ac directè, quia ſic nutritio, vt dicit Ariſtoteles hic t. 46 & 47. ſaluat, & conſeruat ſubſtantiam aliti, & eouſque eſt, quouſque alitur.

Vtrum per nutritionem alitum acquirat nouam ſubſtantiam ſecundum omnes partes?

QVÆSTIO III.

DVplicem ſenſum admittit titulus quæſtionis; an nimirum per nutritionem alimentum conuertatur in veram, ac nouam ſubſtantiam viuentis; vel ſolum ſufficiat, vt ſe habeat veluti fomentum conſeruatiuum antiquę à parentibus in generatione præhabitæ. Aut poſito, quod per ipſum acquiratur noua ſubſtantia, ambigitur: an huiuſmodi nouitas ſit in materia, vel in forma tantùm, an in vtraque?

Circa primum ſenſum quæſtionis ſic explicatæ, exſtat duplex oppoſita ſententia, quarum prima eſt Magiſtri ſentent. in 2. d. 30. & Vgonis de Sacram. parte 6. cap. penult. autumantium, per nouum alimentum, non acquiri in homine, nouam ſubſtantiam, ſed ſolùm conſeruationem antiquæ. Secunda verò eſt Alberti Magni in ſumma de Homine p. 2. q. de potent. vegetat. Alenſis 2. p. q. 8. memb. 3. art. 1 D. Thomæ 1. p. q. 119. art. 1. D. Bonau. in 2. diſt. 30. art. 2. q. 2.

Scoti

Digitized by Google

Scoti in 4. d. 44 q. 1. art. 1. ſub C. Durandi in 2. d. 30. q. 4. Ægidij ibid. Conimbr. in 1. de Gener. cap. 5. q. 11. & communiter omnium Doctorum, tùm Philoſophorum, tùm Theologorum, exiſtimantium per nutritionem acquiri in quocumque viuente nouam ſubſtantiam.

Circa ſecundum etiam eſt controuerſia, nam Henricus quol. 2. q. 9. & 10. ac in quol. 12. q. 36. quem ſequuntur nonnulli Moderni, relati à Maſtrio de Gener. diſp. 8. q. 5. putat per nutritionem non acquiri nouam partem formæ, ſed tantum materiæ; ſiquidem, ſecundum hos Doctores, forma non fluit, ſed tantum materia in pugna caloris naturalis cum humido radicali, ideò materia dumtaxat debet per nutritionem reparari.

Cæterùm Scotus loco citato, cum communi Scholaſticorum (illos paucos ſi demas) ſuſtinet contra Henricum fieri per nutritionem nouam acquiſitionem ſubſtantiæ in partibus viuentiũ, nedùm ſecundum materiam, verùm etiam ſecundum formam.

Pro declaratione tamen, & clariori intelligentia totius quæſtionis, primò notandum eſt, quod adhuc poteſt eſſe difficultas de anima vegetatiua, & ſenſitiua, an nimirum acquiratur noua pars animæ, cũ acquiſitione nouæ partis carnis, oſſis, &c. vel potius antiqua extendatur, ſicut communiter adſtruitur de anima intellectiua, cum ſit indiuiſibilis, ac ſpiritualis; quidam negant earum nouiter fieri, vt Albertus Magn. in Opuſculo de Nutritione, Henricus, & Durandus citati; quidam verò affirmant, vt Capreolus in 2. d. 15. q. vn. art. 3. Toletus hic, & Conimbric. 1. de Generat. & Corrupt. cap. 5. q. 12. & quidē meo videri potiori ratione, ac fundamento; ſiquidem anima ſenſitiua, & vegetatiua educuntur de potentia materiæ, ad modum cæterarum formarum materialium; cùm igitur aſtruamus, fieri per nutritionem nouam acquiſitionem, nedum partium materiæ, ſed etiam formæ corporeitatis, non eſt cur negare debeamus, etiam huiuſmodi animas acquiri in illis partibus auctis, & per alimentum reſtauratis, ſecundum partem, alioquin cogeremur fateri de anima, quæ infert Scotus citatus contra Henricum, de forma corporeitatis, aut quod aliqua pars eſſet in viuente, quæ non eſſet animata, aut quod pars animæ migraret de parte antiqua ad partem nouam per nutritionem auctam, aut demum, quod eadem pars animæ informaret ſimul duas partes adæquatas corporis viuentis, quæ omnia ſunt valdè abſurda, vt oſtendimus in 1. Phyſic. diſput. 4. q 6. per totam.

Secundò notandum ex Scoto in 4. d. 44. q. 1. §. Quantum ergo &c. & §. Per hoc &c. pro expoſitione tex 35. lib 1 de Generat. vbi Ariſtoteles dicit, in nutritione augeri carnem ſecundum ſpeciem, non autem ſecundum materiam, & fluere carnem ſecundum materiam, carnem autem ſecundum ſpeciem manere; nomine carnis ſecundum ſpeciem, intelligere Philoſophum partes determinatæ quantitatis, & virtutis, aptas ad conuertendum alimentum in ſui ſubſtantiam; nomine verò carnis ſecundum materiam, venire partes imperfectæ quantitatis, ac virtutis, ineptas ad nutritionem conficiendam: Vtraque tamen poteſt dici talis, hoc eſt ſecundũ ſpeciem, & ſecundum materiam dupliciter: vno modo ſecundum eſſe, alio modo ſecundum agere. Priori modo, illa dicitur pars ſecundum ſpeciem, ſeu formam, quæ dum manet in compoſito, conſtat ex materia, & forma carnis; poſteriori verò modo, non quælibet pars in compoſito exiſtens dicitur ſecundũ formam, ſed tantum illa, quæ habet virtutem ita efficacem, & operationem ſic determinatam, vt poſſit conuertere aliquam particulam nutrimenti in ſui ſubſtantiam, illamque ſibi aggenerare: Et per oppoſitum illa dicitur pars ſecundũ materiam priori modo, quæ prius erat in toto, & poſtea non eſt, caretque forma carnis; poſteriori autem modo, vocatur illa, quæ exiſtens in toto, eſt ita exiguæ quantitatis, ac virtutis, vt ſibi nequeat competere aliqua actio propria, diſtincta ab actione totius. Ex his

infertur, quod non quælibet pars ſecundum ſpeciem primo modo accepta, manet ſemper in compoſito, & augetur, ſed tantum ſecundo modo: ſimiliter nec quælibet pars ſecundum materiam fluit, ac refluit, ſed ſolùm illa, quæ prius erat in toto, & amplius non eſt informata forma carnis.

Tertiò notandum ex eodem ibidẽ ſub C, generationem ſubſtantialem dupliciter accipi poſſe, vno modo propriè, & ſic eſt productio cuiuslibet ſubſtantiæ per ſe exiſtere valentis, vt productio corporis alicuius viuentis; alio modo impropriè, & ſic eſt productio alicuius ſubſtãtiæ exiſtentis in alio, vt in toto, & hoc modo etiam partes integrales, tàm homogeneæ, quàm etherogeneæ alicuius compoſiti generari dicuntur. Ad propoſitum partes ſubſtantiales alicuius viuentis ſecundum ſpeciem ſumptæ, per nutritionem generantur ſecundo, non primo modo, quia cùm non exiſtant per ſe, ſed ſolùm in toto, nequeunt generari propriè, verùm dumtaxat aggenerari partibus præcedentibus, vel ingenerari toti compoſito.

Quartò notandum ex eodem ibidem ſub E, partem per nutritionem acquiſitam eſſe interdum ſimilem, & interdũ diſſimilem parti præcedenti: Eſt quidem ſimilis in forma ſpecifica, nempè corporeitatis, quæ per actionem contrariorum corrumpitur ſecundum partem, & ſecundum partem per nutritionem generatur: Eſt verò diſſimilis in virtute, ac perfectione, non ſubſtantiali, quia ſubſtantia non ſuſcipit magis, & minus; ſed accidentali; quandoquidem omne agens in agendo repatitur, & repatiendo debilitatur; atqui caro cauſans nutritionem, agit, ac proindè repatitur, & debilitatur; ſed nullus effectus eſt perfectior ſua cauſa; ergo caro, à ſe genita, erit ita debilis, ſicut caro præexiſtẽs; & interim hæc caro, generando aliam carnem debilitatur, & fit impurior; ergo cauſabit impuriorem carnem, quã eſſet præexiſtens, & hoc attenta qualitate, & imperfectione alimentorum.

Ex his fit prima concluſio. In viuentium nutritione, acquiritur, per generationem impropriè dictam, aliqua noua ſubſtantia, pertinens ad eorumdem integritatem, & hæc nedum in viuentibus ſenſitiuis, & vegetatiuis, ſed etiam in rationalibus. Eſt communis contra Magiſtrum ſentẽtiarum, citatum pro prima opinione Probatur prima pars, quia plãtæ, quæ prius quoſdam ramos, & quaſdam radices non habebant, poſtea habent: ſimiliter animalia non habebant prius partes ita craſſas, & poſt nutritionem continuatam illas habent, ſed huiuſmodi partes ſunt ſubſtantiæ nouæ; ergo per nutritionem, quæ eſt quædam generatio impropriè dicta, acquiritur in viuentibus, ratione carentibus aliqua noua ſubſtantia. Secunda pars probatur, quia vegetatiua in plantis, & in brutis non eſt maioris, & efficacioris virtutis, quàm ſit in viuentibus rationalibus, hoc eſt, in hominibus; ſed in illis habet virtutem generandi nouam ſubſtantiam; ergo etiam in hominibus. Cõfirmatur, quia homo dùm eſt in perfecta ætate naturaliter habet plures partes ſubſtantiales, quam dùm erat puer; ſed tales non habet, niſi mediante nutritione, vt patet; ergo in nutritione hominis, ac conſequenter quorumcumque viuentium, acquiritur noua ſubſtantia, pertinens ad integritatem eorumdem corpoream.

Secunda concluſio. In nutritione acquiritur non tantùm noua pars materiæ alimenti, ſed etiam noua forma carnis. Eſt Scoti in 4. d. 44. q. 1. B. & D. contra Henricum, & alios citatos in prima opinione circa ſecundam partem quæſtionis. Probatur, quia forma, quæ educitur de potentia materiæ, dependet in eſſe, & conſeruari ab illa; ſed forma carnis educitur de potentia materiæ carnis; ergo ab ea dependet in eſſe, & conſeruari; ſi ergo materia fluit, & refluit, debet ſecum fluere, & refluere etiam forma; ſed ſecundum Henricum in nutritione materia carnis de nouo acquiritur; ergo etiam noua forma. Secundò probatur, quia materia, quæ de nouo per nutritionem acquiritur, aut remanet in dicta forma carnis, aut non; ſecundum dici nequit, cum materia natura

tura

turaliter inueniri nequeat ſine forma; ergo primum. Tunc quæro, an talis forma ſit forma alimenti, & hoc non, quia hæc in nutritione deperditur; aut forma carnis, & iterum inquiro, an huiuſmodi forma ſit noua, vel antiqua; ſi noua habetur propoſitum; ſi antiqua, ſequuntur duo inconuenientia, quæ vitari non poſſunt; primum quod forma illa migraret de ſubiecto in ſubiectum; alterum, quod eadem forma numero informaret duas materias adæquatas, quod eſſe impoſſibile, etiam ſupernaturaliter, oſtendimus in 1. Phyſicorum diſp. 4. q. 6. alioquin dependeret, & non dependeret ab illis, quod implicat contradictionem. Probatur ſequela primi inconuenientis, quia forma antiqua informabat adæquatè, & extenſo modo, materiam partis præcedentis; non enim forma carnis eſt indiuiſibilis, ſicut anima intellectiua; ergo, ſi adueniente noua materia, illam informat, neceſſe eſt derelinquere præcedentem, & ad ſequentem inigrare, quod eſt valdè abſurdum, quia tunc materia præcedens remaneret abſque forma. Dices, non ſequi, quia ſine deſertione partis antiquæ, extenderetur per accidens ad partem nouam. Contrà, tum quia cùm illa forma eſſet extenſa per accidens ad materiam partis præcedentis, non erat tantæ extenſionis, & quantitatis, vt extendi potuerit ad materiam partis ſequentis; ſiquidem Ariſtoteles in Prædicam. cap. de Quantit. inquit, tantam eſſe albedinem, quanta eſt ſuperficies, in qua extenditur per accidens; ergo cùm forma illa eſſet extenſa per accidens in materia partis præcedentis, tanta & non amplius eſſe poterat, quanta erat extenſio illius materiæ, ac proindè non poterat extendi ad materiam de nouo genitam. Probatur ſecundum inconueniens ſequi, quia forma illa, abſque extenſione maiori, informaret vtramque partem materiæ, ſed vnaquæque eſſet ſibi adæquata; ergo vna, & eadem numero forma, penitùs inuariata, eſſet in duobus ſubiectis adæquatis, quod eſt impoſſibile, quia à neutro dependeret, vt ſatis clarè oſtendimus in citata quæſtione. Vt igitur euitentur huiuſmodi abſurda, ſupereſt vt dicamus, in nutritione, cum materia noua carnis, gigni etiam, & ſibi acquiri nouam formam carnis.

Tertia concluſio. In nutritione non ſemper manet eadem materia, vt dicebant alij. Probatur, quia materia excrementorum non ſemper manet in compoſito, vt eſt notum apud omnes; ſed talis materia erat prius materia carnis; ergo materia carnis non ſemper manet. Minor probatur: Nam corrupta carne, introducitur aliqua forma in materia carnis, non forma carnis, cum ex eodem ſpecie idem ſpecie non poſſit generari; ergo aliud ſpecie, & non niſi excrementum; ergo talis materia carnis erat materia excrementorum, quæ non ſemper manet in compoſito.

Quarta concluſio. In nutritione non acquiritur anima intellectiua, ſed benè noua pars animæ ſenſitiuæ, & vegetatiuæ. Colligitur ex Scoto in citata quæſt. 1. ſub B. & A. Probatur prima pars ex dictis in 1. Phyſicorum diſput. 4. q. 2. vbi oſtendimus animam intellectiuam fieri immediatè à Deo per creationem; ergo ſicut per fluxionem materiæ carnis non deſinit eſſe, nec fluit anima intellectiua, ſic neque per nutritionem reſtaurari debet. Secunda pars probatur, quia animæ vegetatiuæ, & ſenſitiuæ educuntur de potentia materiæ, cùm ſint formæ diuiſibiles, & materiales, vt probauimus in præcitata quæſtione; ergo dependent à materia carnis ex qua educuntur in eſſe, & conſeruari; at in nutritione acquiritur noua pars materiæ carnis, vt ſuprà probatum eſt; ergo etiam acquiri debet noua pars animæ ſenſitiuæ, & vegetatiuæ, alioquin non dependeret eſſentialiter ab ea, quod eſſet contra ſuppoſitum.

Obijcitur primò ex Matth. 15. & Marc. 7. Omne, quod intrat in os, in ventrem vadit, & in ſeceſſum mittitur; ſed omne tale eſt obiectum nutritionis; ergo per nutritionem nihil acquiritur, pertinens ad ſubſtantiam aliti viuentis.

Reſp.

Reſp. Maiorem eſſe veram, ſi ly omne accipiatur diſtributiuè, itaut ſit ſenſus, de omni, quod intrat in os, in ſeceſſum mittitur, quia pars excrementitia expelliur per ſeceſſum, non tamen ſi collectiuè, quia humores, qui ex omni, quod in os intrat, generantur, per nutritionem conuertuntur in partes ſubſtantiales aliti.

Obijcitur ſecundò contra ſecundam concluſionem: Si in nutritione acquireretur noua forma carnis, ſequeretur nõ eſſe eumdem hominem ſenem, qui erat puer; ſiquidem non remaneret eadem forma carnis, quæ daret identitatem vtrique, ſed acquirerentur nouæ formæ, quæ diuerſificarent vnum ab altero; ſed hoc eſt falſum, vt eſt notum apud omnes; ergo &c.

Reſp. Aliquid eſſe idem numero poteſt contingere tripliciter, primò propriè, nimirum, quod in toto vitæ ſuæ decurſu nihil amiſerit, vt eſt cœlum. Secundò minus propriè, quod nil amiſerit de forma principali, vt eſt homo, in quo conſeruatur ſemper eadem anima rationalis. Tertiò largè, quod licet in toto vitæ curiculo ſemper aliquid amiſerit, tùm materiæ, tùm formæ; attamen eius partes per nutritionem reſtauratæ retinent ſemper eumdem ordinem, & ſitũ, ac ſi priores non amiſiſſet, & ſic cætera animata poſſunt dici eſſe ſemper eadem numero, ita in ſenectute, ac in iuuentute.

Formaliter ad argumentum concedo ſequelam maioris, cum ſua probatione de identitate numerica primo modo, non tamen ſecundo, & tertio modo.

Obijcitur tertiò contra quartam concluſionem: Si per nutritionem acquireretur cum noua parte carnis noua pars animæ ſenſitiuæ in bruto, ſequerentur duo inconuenientia, vnum, quod anima ſenſitiua, non eſſet vna niſi per aggregationem plurium partium, quod eſſet contra Ariſtotelem lib. 3. de part. animal. cap. 4. & 7. alterum, quod anima ſenſitiua non eſſet forma corporis organici, ſed homogenei; ſiquidé edu ceretur à parte carnis, quæ eſt homogenea, & non organica, at hoc eſſet contra diffinitionem animæ; ergo &c.

Reſp. Negando primam ſequelam; eſſet enim vna per continuationem partium, quia pars per nutritionem educta de parte carnis continuaretur cum parte animæ informante partem præcedentem carnis, & huiuſmodi vnitas ſufficit ad vnitatem animalis, de qua loquitur Ariſtoteles in citato loco. Ad ſecundũ negatur cõſequentia; ſiquidem illa pars animæ informaret quidem illam partem homogeneam, at quia etherogenea, & organica conſtat ex partibus homogeneis, informaret mediatè etiam partem organicam.

Vel dicendum, diffinitionem animæ dari de tota anima, non de vna eius parte, & ſic non eſſe inconueniens, partem animæ eſſe actum corporis partialis homogenei, totum verò animam corporis organici.

Vtrum nutritum ab alimento, & vniuerſaliter omne agens, in agendo, repatiatur?

QVÆSTIO IV.

Circa quæſtionem ſic generatim sũptam varia ſunt Doctorum placita, vt referunt Maſtrius de Generat. & Corrupt. diſp. 2. q. 3. & Catharenſis hic q. 2. art. 8. ex Marſilio 1. de Generat. & Corrupt. q. 19. art. 3. nam aliqui negant agens repati à paſſo, & aſſerunt pati tãtum ab influxibus cœlorum; ignis enim agens in aquam non repatitur ab ea, ſed ſolum ab influxu Solis, vel alterius aſtri. Ita Maior in 1. d. 17. & Nominales nonnulli.

Alij verò concedunt quidem agens repati à paſſo, non tamen ſecundum illam qualitatem, qua agit in illud, ſed ſecundum aliam, vt ignis calefaciens aquã non repatitur ab ea ſecundum caliditatem, verùm dumtaxat ſecundum ſiccitatem; ſiquidem idem ſecundum idem nequit eſſe agens, & paſſum. Ita Richardus Suiſſeth, Calculator appellatus, de Reactione tract. 7. quem nonnulli Thomiſtarum ſequuti ſunt, & etiam Niphus lib. 1. de Gener. ad tex. 195. q. 5. vbi refert

refert Auerroem, Aphrodiſæum, & alios.

Alij etiam concedunt reactionē paſſi in agens ſecundum eamdem contrarietatem, non tamen ſecundum totum, ſed ſolum ſecundum aliquam ſui partem; vt ignis calefaciens aquam repartitur ab ea etiam ſecundum caliditatem, non tamen ſecundum ſe totum, verùm dumtaxat ſecundum aliquam ſui partem. Sic Gulielmus Hentisberus in lib. Sophiſmatum ſophiſm. vltimo, & videtur etiā Burlæus huic ſententiæ adhærere in 3. Phyſic. ad tex. 17. quamuis referatur ab alijs in contrariam opinionem.

Alij demùm aſſerunt, omne agens phyſicum in agendo repati à paſſo, nedum ſecundum eamdem contrarietatē, & partem, ſed etiam ſecundum totum. Ita D. Thomas in d. 11. q. 1. art. 3. quæſtiunc. 3. Scotus in 2. d. 19. q. vn. A. & in 4. d. 44. q. 1. E. Thæmiſtius in 3. Phyſic. com 8. Heruæus de vnit. formarum, Marſil. 1. de Gener. q. 19. art. 3. Alb. de Saxonia q. 18. Caiet. Thienæus de Reactione. Magiſtros ſecuti ſunt eorū diſcipuli, & omnes Ariſtotelem de Gener. lib. 1. tex. 53. & 87. 89. præſertim tamen 4. lib. de Gener. Animal. cap. 3. vbi habet hæc verba: *Omne agens patitur etiam à patiente, vt quod ſecat, hebetatur ab eo, quod ſecatur, quod calefacit, refrigeratur &c.*

Pro huius ſententiæ declaratione, ac fundamento primò notandum eſt, agens eſſe duplex, ſcilicet metaphyſicum, quod abſque motu, & mutatione agit, vt intellectus, & voluntas, producendo intellectiones, ac volitiones; & phyſicum, quod nimirum agit per motum, ac mutationem phyſicam, nempè per alterationem, augmentationem, diminutionem, generationem, & corruptionem, vt ignis generans ignem, & corrumpens aquam. Hic non eſt ſermo de agente metaphyſico, ſed tantùm de phyſico, quod eſt duplex, quoddam enim agit directè, quoddam verò reflexè. Illud agit directè, quod agit in paſſum à ſe diſtinctum, vt ignis in aquam, & hoc eſt etiā duplex, quoddam agit actione corruptiua, vt ignis in aquam, quoddam actione conſeruatiua, vt frigidum intenſum in frigidum remiſſum; agens primum ſemper debet eſſe contrarium paſſo; ſecundum verò poteſt eſſe ſimile paſſo, nedum ſecundum qualitatem, ſed etiam ſecundum gradus eiuſdem qualitatis, nō tamen ſecundum raritatem, & denſitatem; ſiquidem agens debet eſſe denſius paſſo, alioquin non poſſet illud vincere; aqua enim æquè frigida nequit infrigidare aliam æqualis frigiditatis. Illud verò agit reflexè quod in ſe phyſicè agit, vt cum pluuia frigida deſcendit ad infimā regionem aeris, quæ eſt calida, in ſe reflectitur, comprimitur, & congelatur, adeò vt in grandinem conuertatur, tunc frigiditas aquæ agit in ſe, vniendo magis ſuas partes, & fortificando ſeipſam, fitque frigidior, & hæc actio vocatur per antiperiſtaſim. In præſenti non quærimus de agente reflexo, ſed tantum de directo, quod agit in paſſum à ſeipſo diſcretum.

Secundò notandum eſt, ad actionem directam phyſici agentis triplicem concurrere potentiam, ſcilicet actiuam, paſſiuam, & reſtitiuam. Actiua eſt, qua agens, veluti principio agendi, tranſmutat paſſum de contrario in contrarium, vt calor in igne eſt principium tranſmutatiuum aquæ de frigiditate in caliditatem. Paſſiua verò eſt principium, quo aliquid ab alio tranſmutatur de contrario in contrarium, vt potentia paſſiua aquæ, qua tranſmutatur de frigiditate in caliditatem. Reſtitiua verò eſt principium, quo aliquid impeditur, nè ab alio tranſmutatur, vt durities in lapide, vel in ferro, eſt principium impeditiuū ſectionis, per ferram fiendæ. Ad propoſitum potentia actiua, & paſſiua ſe concomitantur; non enim vna ſine altera reperiri poteſt in natura, cum ſe habeāt, vt relatiuum & correlatiuū, vndè quanta eſt actiua, tanta eſt paſſiua, & econtra; at potentia actiua, & reſtitiua ſe habent ex oppoſito; ſiquidem vbi eſt maior potentia actiua, ibi eſt minor reſtitiua, & econuersò vbi eſt maior reſtitiua ibi eſt minor actiua, & vbi eſt maxima actiua, ibi eſt minima reſtitiua, vel nulla, & econuersò. Cæterùm ſicut inter po-

potentias actiuas primum locum ſibi vendicat caliditas, ſecundum frigiditas, tertium humiditas, & quartum ſiccitas, ſic ex oppoſito inter potentias reſtitiuas primum locum obtinet ſiccitas, ſecundum humiditas, tertium frigiditas, & quartum caliditas; ignis enim eſt maximæ actiuitatis ex parte caliditatis, minimæ tamen ſecundum ſiccitatem; quandoquidem omnia citò calefacit, nō tamen tàm citò res humidas exſiccat; ſimiliter aqua eſt efficacior ſecundum frigiditatem, cùm etiam diſtantia frigefaciat, non autem ſecundum humiditatem: ſimiliter terra magis reſiſtit ſecundum ſiccitatem vnioni, ac cæteris mutationibus, quàm ignis ſecundum caliditatem frigiditati, immò citò extinguitur.

Tertiò notandum ex Ariſtotele lib. 1. de Gener. & Corrupt. à tex. 53. vſque ad finem capitis, & à tex. 87. vſque ad 89. Et lib. 4. de Gener. Animal. cap. 3. multas conditiones exigi inter agens, & paſſum ad hoc, vt agens à patiente dicatur pati. Prima eſt, quod agens, & patiens communicent in materia, defectu cuius Deus, & Angeli agentes in hæc inferiora, nequeunt ab his pati, quia illi carent materia. Secunda eſt, quod ambo ſint infra ſphæram actiuitatis, & ideò cœlum agens in hæc ſublunaria, non patitur ab eis, cùm ſit altioris actiuitatis, ac ordinis, quàm hæc corporalia. Tertia, quod virtus actiua paſſi ſit maior virtute reſtitiua agentis, defectu cuius magnus ignis pati nequit à parua aqua; ſiquidem virtus talis aquæ non ſuperat vim reſtitiuam illius ignis. Quarta, quod agant in ſeinuicem actione phyſica, & corruptiua, defectu cuius agens luminoſum non patitur à corpore diaphano, nec obiectum à potentia ſenſitiua; ſiquidem agunt in ſeinuicem actione conſeruatiua, & perfectiua, non autem corruptiua. Ex his infertur, quod alitum patitur ab alimento, tùm quia ambo ſunt materialia, & intra ſphæram eiuſdem actiuitatis; tùm etiam quia alitum agit in alimentum actione corruptiua, & vt plurimum virtus actiua alimenti ſuperat virtutem reſtitiuam paſſi, ratione frigiditatis.

Ex his ſit prima concluſio. Deus, & Angeli; inſuper & cœli agentes, actione tranſmutatiua, in hæc corpora ſublunaria, non repatiuntur ab eis. Eſt Ariſtotelis in præcitatis locis. Probatur prima pars de Deo, & Angelis, quia iſti ſunt immateriales; corpora verò ſublunaria, materialia; ſed vbi non eſt communicatio in materia, ibi nequit eſſe reactio, nec repatio; ergo quāuis Deus, & Angeli tranſmutent hæc inferiora, non poterunt ab eis quicquam pati. Secunda pars de Cœlis probatur, quia vbi eſt immoderata diſtantia inter agens, & paſſum, ibi nequit eſſe reactio, nec repaſſio; ſiquidem debent eſſe intra ſphæram eiuſdem actiuitatis, ex ſecunda conſideratione, ſed Cœli ſunt in maxima diſtantia ab his corporibus ſublunatibus, ergo non poſſunt ab illis repati.

Secunda concluſio. Non omnia agētia phyſica, quamuis agant actione directa, & corruptiua, repatiuntur ab his, in quæ agunt, ſed tantum illa, quæ habent illas conditiones poſitas in 3. not. Probatur, quia ad hoc vt agens repatiatur per reactionem paſſi, debet communicare cum illo in materia, eſſe in eadē ſphæra actiuitatis, & virtus eius reſtitiua ſuperari debet à virtute reactiua paſſi; ſed non omnia agentia habent has conditiones; ergo &c. Minor probatur, quia ignis calidus vt octo, agens in aquam frigidam vt quatuor, quamuis communicet in materia cum aqua, & ſit intra ſphæram ſuæ actiuitatis, quia tamen actiuitas aquæ non poteſt ſuperare reſiſtentiam ignis, non poteſt ab ea repati; & idem accidere poteſt in alijs agentibus, & paſſis ob defectum alicuius ex recenſitis conditionibus; ergo non omnia habent illas conditiones, ac proindè repati nequibunt, in agendo, à ſuis paſſis.

Tertia concluſio. Alitum, per actionem nutritiuam, agendo in alimentum, repatitur ab eo. Eſt Scoti in 2. d. 19. q. vnica, & in 4. diſt. 44. quæſt. 1. ſub E. Probatur, quia alitum, & alimentum communicant in eadem materia, ambo ſunt intra ſphæram eiuſdem actiuitatis,

cum

cum ſint in debita diſtantia approximata, & , vt plurimum, maior eſt actiuitas alimenti frigidi, quam reſiſtentia caloris naturalis aliti; ergo alitum agendo in alimentum repatitur ab eo. Confirmatur, quia quantò magis agens merè naturale agit in contrarium, continuando actionem, tantò magis debilitatur ab eo eius virtus, & fit impurior, vt patet per exemplum Ariſtotelis in 1. de Gen. t.42. de vino, quod quantò magis agit in aquã immiſtam ſibi, tantò eſt impurius, adeò vt ob eius continuatam actionem in eamdem, totum quaſi fiat aqua; ſed huiuſmodi debilitas, & impuritas, non accidit ſibi agenti, niſi quia ob eius continuatam actionem in paſſum repatitur ab eo; ergo alitum continuans ſuam actionem in cibum, vt ipſum conuertat in ſui ſubſtantiam, debilitatur, & patitur ab eo. Confirmatur ſecundò, quia caro habita in generatione, agendo in nutrimentum fit impurior, & caro acquiſita per nutritionem adhuc fit impurior, ſi & illa agat in nutrimentum, & ſic deinceps vſque ad conſumptionem totalem calidi naturalis, vt patet experientia in ſenibus, in quibus caro euadit ſemper impurior ex defectu caloris naturalis; ſed hæc non eueniunt illis, niſi quia agendo in cibum, conuertendum in aliti ſubſtantiam, patiuntur ab eo; ergo alitum per nutritionem agens in nutrimentum, repatitur ab eo.

Obijcitur primò contra primam concluſionem, quæ communicant in materia, & ſunt intra ſphæram eiuſdem actiuitatis, agunt, & patiuntur à ſeinuicem; ſed Cœli, & hæc inferiora ſunt huiuſmodi; ergo &c. Minor probatur, quia Cœli, ſecundum Scotum, ſunt compoſiti ex materia eiuſdem rationis cum materia horum inferiorum, vt optimè probat in 2. diſt. 14.q.2. D. & hæc inferiora ſunt contigua lationibus ſuperioribus, vt docet Ariſtoteles lib. 1. Metheororum cap. 2. ergo cœli communicant in materia cum iſtis inferioribus, & ſunt intra ſphæram eiuſdem actiuitatis cum illis.

Reſp. Maiorẽ eſſe inſufficientẽ; ſiquidem vltra prædictas conditiones, adhuc exigitur, quod reſiſtentia agentis non ſit maior, quam virtus actiua paſſi; modo licet Cœli communicent in materia cum his inferioribus, & eius actiuitas ſe extendat etiam ad hæc ſublunaria, tamen, quia, vt dicit Scotus, nulla inuenitur virtus actiua ſublunaris, quæ vincere poſſit virtutem reſtitiuam Cœlorum, ideò non poſſunt ab eis repati.

Vel dicendum negando ſecundam partem minoris; ſiquidem ſphæra actiuitatis Cœlorum in hæc inferiora non eſt per contactum mathematicum; de quo tantum loquimur, ſed ſolum per virtualem, de quo non eſt ſermo in præſenti.

Obijcitur ſecundò contra ſecundam partem ſecundæ cõcluſionis, quia ſi aliquod agens in agendo repateretur, ſequeretur in eiuſdem actione eſſe infinitæ actiones, & paſſiones; ſed tales non ſunt admittendæ; ergo &c. Probatur ſequela maioris, quia, data veritate concluſionis, agens A pateretur à paſſo B; ergo ſi B reagit, iterùm repateretur ab A: ſimiliter A in agendo repateretur à B, & ſic procederetur in infinitum in actionibus, & paſſionibus. Minor eſt Ariſtotelis in 1. Poſter. cap. 25. vbi damnat proceſſum in infinitum, nedum in demonſtrationibus, ſed etiã in quibuſcũque rebus.

Reſp. Negando ſequelam maioris; ad probationẽ dico, agens A agendo in paſſum B, vtique pati ab eo, reagente in ipſum, & ibi ſiſtit actio, & paſſio, quia agẽs A non reagit in B, cum eius virtus reſtitiua, per quam deberet reagere, ſit ſuperata à virtute paſſi reactiua, quare cum non habeat vnde reagere poſſit, conſequenter nec B poterit repati ab eo, ſed neceſſariò in primis actionibus, & paſſionibus debet dari ſtatus.

Vel dicendum, & melius, negando ſequelam maioris; ad probationem, concedo equidem multas intercedere actiones, & paſſiones inter agens, & paſſum; in agendo, & reagendo in ſeinuicem, ſed non infinitas; ſiquidem virtus actiua agentis, & reactiua paſſi; ſimiliter reſtitiua huius, & illius, cum ſint finitæ, tamdem eneruari neceſſe eſt, & ſic dari ſtatum.

Obij-

Obijcitur tertiò contra eamdem, quia agens, dum agit in paſſum, aut eſt æqualis virtutis cum eo, aut inæqualis, vel maioris, vel minoris; ſi æqualis; ergo in ipſum agere nequit; actio enim prouenit à proportione inæqualitatis; ſi maioris; ergo nõ poterit à paſſo repati, cùm paſſio proueniat à minori proportione inæqualitatis, & non à maiori; ſi tamdem ſit minoris virtutis; ergo paſſum agit in ipſum, & non econuersò, quod eſt contra ſuppoſitum.

Reſp. Agens, dum agit in paſſum, debere eſſe maioris virtutis, quam ſit virtus actiua paſſi, alioquin non ageret in illud: eſſe tamen minoris virtutis reſtitiuæ, quam ſit virtus actiua paſſi, aliter non pateretur ab eo: ratione prioris agens dicitur agere in paſſum, ratione verò poſterioris dicitur pati ab eo.

Obijcitur quartò contra tertiam concluſionem: Si alitum pateretur ab alimento, dum agit in ipſum, non poſſet ab eo nutriri; ſed hoc eſt contra experientiam; ergo &c. Sequela maioris probatur, quia nutritio fit per aſſimilationem nutrimenti cum alendo, vt docet Ariſtoteles in hoc 2. de Anima t. 45. ſed ſi alendus peteretur ab eo, hoc eſt, alimento, non poſſet illud ſibi aſſimilare; ſiquidem pateretur in tota actione, adeò quod non poſſet illud vincere, ſibique aſſimilare; ergo &c.

Reſp. Negando ſequelam maioris; ad probationem, negatur minor, & cum probatur, quod pateretur in tota actione, conceditur, ſed negatur conſequentia; ſiquidem eius paſſio eſſet remiſſior ſua actione, vtpotè, quæ prouenerit à paſſo, cuius actio cenſetur debilitata ab actione maioris virtutis, vndè tamdem fiet, quod virtus actiua paſſi, nempè alimenti, remaneat in totum pro ſtrata, & fiat ſimile alito per conuerſionem in eius ſubſtantiam.

Vtrum ſicut opus eſt, viuens, quoad viuit, ſemper nutriri ſecundum omnes partes, neceſſe etiam ſit ipſum ſemper augeri ſecundum eaſdem.

QVÆSTIO V.

Titulus quæſtionis duplicem ſenſum admittere poteſt alterum: An ſicut nutritio accidit in viuentibus ſecundum partes formales, & non materiales, ità dicendum ſit etiam de augmentatione, nutritionem conſequente; Alterum verò, quod ſicut nutritio eſt mutatio inſtãtanea, facta in viuente diuerſis in momentis, ita & augmentatio eiuſdem ſit inſtantanea, & non continua, ac ſucceſſiua.

Circa priorem ſenſum tituli quæſtionis, non conueniunt Doctores; ſiquidem Toletus in 1. de Gener. & Corrupt. q. 1. Conimbric. ibidem cap. 5. q. 15. art. 1. Ruuius ibidem q. 7. & Merinero de Ortu, & Interitu diſp. 4 q. 2. n. 5. & alij ſuſtinent, augmentationem, ſicut nutritionem, fieri in viuentibus ſecundum omnes partes, tàm formales, ſeu aliquotas, quàm materiales, ſeu proportionales, & aſſerunt eſſe genuinam ſententiã Ariſtotelis in 1. de Generat. & Corrupt. tex. 33.

Alij verò ex oppoſito docent, in nutritione viuentis, ſicut nutriuntur tantum partes aliquotæ, & ſecundum ſpeciem, & non ſecundum materiam, ſic pariter aſſerunt, illas, & non iſtas, dumtaxat per ſe augeri. Ita Scotus in 4. d. 44. q. 1. K. & L. quem ſequuntur omnes eius Diſcipuli, quibuſdam paucis Recentioribus exceptis.

Circa ſecundum etiam diſconueniũt, nam Auer. 3. Phyſic. com. 8. Albertus Magn. 8. Phyſic. t. 13. Ferrarienſ. ibidem q. 6. Soncinas 8. Metaph. q. 22. & 28. & nõnulli alij Thomiſtarum, cenſent augmentationem, & nutritionem viuentis fieri in diuerſis inſtantibus temporis, nõ autem continuè, ac ſucceſſiuè.

Alij verò, ſicut diſtinguunt motum augmentationis ab intrinſeco, à motu nutri-

nutritionis, cùm aſſerant, nutritionem petere ab intrinſeco vt ſit mutatio inſtantanea (quamuis ab extrinſeco, & per accidens poſſit fieri etiam in tempore) conſequenter dicunt, augmentationem eſſe motum continuum, & ſucceſſiuum, qui ab intrinſeco exigit fieri in tempore. Ita Scotus loco proximè citato ſub L. Thomas Garbius, Burlæus, Thiennenſis, & alij multi, quos referunt, & ſequuntur Conimbric. de Gener. cap. 5. q. 16. art. 1. & 2. & Catharenſ. lib. 2. de Anima q. 2. art. 9. quibus addi poſſunt ex noſtris Maſtrius de Gener. & Corrupt. diſp. 8. q. 8. & Merinero ibidem diſput. 4. q. 4.

Pro clariori notitia, ac fundamento totius quæſtionis, primò notandum eſt, augmentationem, ac diminutionem ei oppoſitam quadrupliciter ſumi poſſe. Primo modo pro acquiſitione, vel deperditione quantitatis in quacumque re naturali, ſiuè quantitas ſit magnitudo molis, ſiuè virtutis, ſiuè fiat per intus ſumptionem alimenti, ſiuè non, ſiuè fiat maior, vel minor quantitas ex additione, vel amotione partium cõtinuarum, aut diſcretarum, ſicque dicimus ignem augeri ex appoſitione, vel diminui ex remotione ignis; numerum maiorari ex additione vnitatum ad vnitates, & ex remotione diminui, & etiam qualitatum augeri, vel diminui ex additione, vel remiſſione graduum qualitatis. Secundo modo accipitur augmentatio pro acquiſitione maioris quantitatis, & diminutio pro deperditione eiuſdem, continuæ tamen, ſiuè recipiendo ab intrinſeco alimentum, ſiuè per iuxtapoſitionem ab extrinſeco, & ſic aqua, cui alia aqua iuxtaponitur, dicitur augeri; diminui verò, ſi à parte præcedenti amoueantur aliæ partes. Tertio modo pro acquiſitione, vel deperditione quantitatis continuæ, facta à viuente, mediante ſuſceptione alimenti, ſiuè talis quantitas ſit maior, ſiuè æqualis cum quantitate præexiſtente, per actionẽ caloris naturalis deperdita, & ſic augmentatio, ac diminutio ſibi oppoſita, reperitur in qualibet nutritione. Quarto demùm modo accipitur pro acquiſitione, & deperditione continua, & ſucceſſiua quantitatis ipſius viuentis facta, ſuppoſita inſtantanea nutritione in qualibet parte, ſecundum ſpeciem ſubſtantiæ ipſius viuentis, vel virtute caloris naturalis agentis in humidum radicale deperdita, & ſic augmentatio, & diminutio ſumuntur in præſenti quæſtione.

Secundò notandum, quod in augmẽtatione, hoc vltimo modo accepta, ſex conditiones requiruntur. Prima, quod in ipſa remaneat idem ſubiectum ſub vtroque termino tranſmutationis; nam quod mutatur, eſt in toto motu, ſubiectum autem augmentationis mutatur de minori ad maiorem quãtitatem, ideò debet manere idem antè, & poſt tranſmutationem. Secunda ponitur à Philoſopho 1. de Gener. t. 33. quod quælibet pars (vt explicat Scotus in 4 d. 44. q. 1.) determinatæ quantitatis in aucto ſit aucta; ſiquidem totum mobile mouetur ſecundum quamlibet ſui partem, at viuens in nutritione ſecundum ſe totum nutritur; ergo etiam ſic augetur, & ſic ſecundum quamlibet ſui partem notabilis quantitatis. Tertia, quod fiat per aduentum alicuius extrinſeci, hoc eſt, alimenti. Quarta, quod per eam non debeat poni vacuum, ſiquidem augmẽtatio fit per receptionem ſubſtantiæ cõuertendæ, in quibuſdam poris, qui ſemper ſunt pleni vel aere, vel humore aliquo æquiualenti. Quinta, quod per eam non ponatur penetratio dimenſionum; quandoquidem cùm quantitas recipitur intra poros nutritionis, expellitur aer, vel humor, quibus prius replebantur. Sexta tandem, quod in augmentatione non adueniat aliquid incorporeum; ſiquidem per eam auctum ſit maius, at per incorporeum non ſit aliquid maius; igitur &c.

Tertiò notandum ex Doctore ſubtili in 4. d. 44. q. 1. ſub L. partes nutriendas in viuente dupliciter nutriri, vel per aggenerationem, ſeu ingenerationem partis nouæ. loco partis antiquæ iam fluxæ, virtute partis præcedentis ſecundũ ſpeciem factam, & ſic augentur tantum partes ſecundum ſpeciem, ſicut illæ dũtaxat nutriuntur; vel per quamdam

iuxtapo-

Digitized by Google

iuxtapoſitionem partis nouæ parti antiquæ, & ita augentur, ſicut nutriuntur, etiam partes ſecundum materiam.

Quartò notandum ex eodem ibidem, quod tàm in nutritione, quàm in augmentatione, concurrunt ſequentes motus, vel mutationes. Primus motus eſt localis, virtute attractiua, vel regitiua factus, per quem defertur alimentum ad partes corporis viuentis diſtantes, vt ad hepar, cor, & ad venas, & in tali nulla eſt nutritio, neque augmentatio. Secundus eſt alterationis, cùm nimirum alimentum in prædictis locis decoquitur, nec in tali eſt nutritio, vel augmentatio, quia non terminatur ad ſubſtantiam, aut quantitatem, ſed ad qualitatem. Tertius eſt generationis nouæ ſubſtantiæ, poſt tertiam decoctionem factæ in poris ipſius viuentis, & in tali conſiſtit nutritio, hoc eſt aggeneratio nouæ ſubſtantiæ, vi potentiæ nutritiuæ facta, vt ſuperiùs dictum eſt. Quartus eſt cõſeruatio inſtantanea quantitatis ad nouam ſubſtantiam, veluti paſſio ad ſuum ſubiectum, neque in hoc ſita eſt augmentatio; quandoquidem, vt docet Ariſtoteles 5. Phyſicorum t. 18. hæc fit in tempore, illa verò conſeruatio in inſtanti. Quintus, eſt extenſio continua, & ſucceſſiua partium acquiſitarum per nutritionem, & hoc ad expulſionem aeris, vel humorum in poris exiſtentiũ, & in tali conſiſtit augmentatio, cùm per ipſam maioretur quantitas præexiſtens, & de hac ſolum augmentatione eſt ſermo in præſenti, quia ſic diſtinguitur à nutritione, & à cæteris motibus.

Quintò notandum ex Philoſopho in hoc 2. de Anima t. 59. virtutem nutritiuam, & augmentatiuam poſſe comparari ad triplicem viuentium ſtatum, nempè ab ortu hominis vſque ad annũ vigeſimumquintum; à vigeſimoquinto vſque ad quadrageſimumquintum; & ab hoc vſque ad ſexageſimumquintum; ſi comparentur virtutes huiuſmodi ad primum ſtatum, certum eſt in eo homines nutriri, ac augeri ſemper; ſiquidem vires ſunt firmiores, ac robuſtiores, adeò vt plus ſubſtantiæ, & quantitatis acquiratur, quam ſit deperditum. Si verò ad ſecundum ſtatum comparentur, cùm calor naturalis, & humidum radicale mediocriter temperata remaneant, ac per conſequens non plus de ſubſtantia, & quantitate acquiratur, quam deperdatur, ſicut fit mediocris nutritio, & auctio pariter debet eſſe ſimilis. Si denique ad tertium eiuſdem hominis ſtatum cõparentur, in quo plus eſt deperditum, quam ſit acquiſitum, dicendum eſt, quod regulariter non fit in eodem augmentatio, quamuis & in hoc poſſit aliquando accidere, habito reſpectu ad complexionem vigoroſam, bonum gubernium, & alimentorum perfectionem. Quod dictum eſt de homine, poteſt aptari cæteris viuentibus ſeruata proportione ſtatus, ac virium vegetabilium.

Ex his fit prima concluſio. Viuentia, quoad viuunt, ſicut non ſemper perfectè nutriuntur, ſic nec ſemper regulariter augeſcunt. Probatur, quia auctio ſupponit in viuente perfectam conuerſionem alimenti in ſubſtantiam ipſius, & quod maior ſit acquiſitio, quam deperditio ſubſtantiæ, vt patet ex not. 1. 2. & 3. ſed non in omni hominum, ac cæterorum viuentium ſtatu fit perfecta conuerſio alimenti in eorum ſubſtantiam; immò, vt plurimùm, maior eſt deperditio, quam acquiſitio ſubſtantiæ, vt patet in ſenibus, in quibus admodum tepeſcit calor naturalis, vt notauimus quinto; ergo non ſemper viuentia augeſcunt. Secundò probatur, quia omniũ natura conſtantium determinatus eſt terminus, & ratio magnitudinis, ac augmenti, ex Ariſtotele hic in t. 41. ſed omnia viuentia conſtant natura, vt dicitur ibidem; ergo non ſemper creſcunt, & augentur.

Secunda concluſio. Viuentia, per iuxtapoſitionem partium materialium ad partes præcedentes, augentur etiam ſecundum partes materiales; at per veram nutritionem tantum ſecundũ partes formales, ſeu ſecundum ſpeciem. Eſt Scoti in 4. d. 44. q. 1. K L. Probatur prima pars primò auctoritate Ariſtotelis 1. de Gener. t. 33. vbi habet hæc verba: *Hæc autem ſunt tria, quorum vnum quidem eſt, quamcumque partem maiorem fieri.*

ſieri eius, qua augetur magnitudinis, vt ſi caro carnis, ſed partes ſecundum materiam ſunt etiam partes totius aucti; ergo & ipſę augeri debent; non per veram nutritionem, vt ſuperiùs probatum eſt in quæſtione de nutritione; ergo &c. Confirmatur aſſumptum ex eodem Ariſtotele in fine tex. 35. vbi ſic ſubdit: *Quamcumque igitur partem augmentari, & adueniente aliquo ſecundum formam quidem poſſibile eſt, ſecundum materiam autem non eſt;* ergo ſecundum Ariſtotelem, partes ſecundum materiam non augentur per nutritionem, ſicut partes ſecundum formam, ſed cum aliquo pacto augeatur; vt dicit in tex. 33. intelligendum eſt, augeri tantum per iuxtapoſitionem. Secundò probatur, quia partes ſecundum materiam non nutriuntur propriè; ergo nec propriè augentur. Conſequentia patet, quia augmentatio ſequitur ad nutritionem; ſi ergo propriè non nutriuntur, nec propriè augentur. Antecedens probatum eſt ſuperiùs in citata quæſtione de nutritione, quia nutritio propriè eſt effectus potentiæ nutritiuæ in genere cauſæ efficientis, vel formalis; ſed partes materiales non agunt ad ſui nutritionem, cùm ſint minimæ magnitudinis, & etiam quia materia, & efficiēs non coincidunt, ex Ariſtotele in 2. Phyſicorum tex. 30. & 31. ergo &c. Secunda pars probatur, quia partes ſecundum formam, ſeu ſpeciem, cum ſint determinatæ quantitatis, verè nutriuntur; agunt enim ſeipſis ad conuerſionem alimenti in ſui ſubſtantiam, vt ſuperiùs oſtenſum fuit; ergo etiam verè augentur. Conſequentia patet, quia augmentatio ſequitur ad veram nutritionem, vt patet in notabilibus. Confirmatur, quia ſi alitum augeretur propriè, ſecundum omnes partes, eſſet immoderatæ magnitudinis, quod eſt contra experientiam. Conſequentia patet, quia augeretur in duplum, & forſan in triplum maius, quam quod regulariter augeri ſolet; ergo &c.

Tertia concluſio. Motus nutritionis, & augmentationis diſtinguuntur realiter. Eſt Scoti in 4. diſt. 11. q. 3. E, & diſt. 44. q. 1. L. Probatur, quia motus continuus, ac ſucceſſiuus, & motus inſtantaneus diſtinguuntur realiter; ſed motus nutritionis eſt inſtantaneus, cum ſit quædam generatio, ſeu ingeneratio partis ſubſtantialis in toto nutrito; motus verò augmentationis, eſt continuus, & ſucceſſiuus, ex Ariſtotele 5. Phyſicorum tex. 18. & 6. Phyſicorum tex 29. ergo &c. Confirmatur, quia ex eodem in 1. de Generat. tex. 25. augmentatio fit per motum localem, ſaltem concomitanter; ſed motus localis eſt continuus, & ſucceſſiuus ex communi omnium conſenſu; ergo & augmentatio.

Quarta concluſio. Ex præcedenti, quaſi corollariè infertur, motum augmentationis eſſe continuum, & ſucceſſiuum, quamuis ſequatur ad motum nutritionis inſtantaneum. Eſt Scoti locis citatis. Probatur, quia non minus ſequitur motum generationis ad motum alterationis, quā motus augmentationis ad nutritionis motum; ſed ex eo, quod priores ſe conſequuntur non ſequitur, motum generationis eſſe ſucceſſiuum, ſicut eſt motus alterationis, vel econuerſò; ergo nec ſequi debet, ex hoc quod poſteriores ſe conſequuntur, motum accretionis eſſe inſtantaneum, ſi nutritionis motus fiat in inſtanti. Maior patet, quia ſicut nequit fieri regulariter generatio, niſi materia per alterationem diſponatur, ita nequit fieri accretio, ſi veluti diſpoſitio non præcedat nutritio. Minor eſt nota ex his, quæ habet Ariſtoteles in 5. Phyſicorum tex. 10. & 18. vbi diſtinguit motus propriè dictos, nempè alterationem, augmentationem, & lationem, à mutationibus, ſcilicet generatione, & corruptione, ratione terminorum; ergo ex eo, quod ſe conſequuntur, non ſequitur, ſi vnus eſt inſtantaneus, alterum quoque fore inſtantaneum.

Obijcitur tamen contra ſupradictas concluſiones, & primò contra primam, quia augmentatio ſequitur ad eſſe

nutritionis, vt dictum eſt; ſed viuens, dum viuit, nutritur ſemper; ergo etiam ſemper augeri debet. Confirmatur, quia vbi eſt maior calor naturalis, ibi eſt maior augmentatio; ſiquidem calor eſt cauſa extenſionis, ſicut, ex oppoſito, frigus reſtrictionis; ſed in ſene eſt maior calor, quam in puero, cùm ſit maioris magnitudinis, ergo ſenes potius augeri debent, quàm pueri.

Reſp. Negando conſequentiam, quia inter nutritionem, & augmentationem non eſt conſequẽtia neceſſaria, & mutua; nam benè ſequitur, viuens augetur; ergo præceſſit eiuſdem nutritio, non tamen èconuersò, nutritur, ergo augetur; & ratio eſt, quia augmentatio ſequitur tantum ad nutritionem perfectam, in qua maior eſt acquiſitio, quam deperditio ſubſtantiæ viuentis; non verò ad imperfectam, in qua viuens magis deperdit, quam acquirat de ſubſtantia in ſe conuertenda.

Ad confirmationem dico, maiorem eſſe veram de maioritate intenſionis caloris, non autem de maioritate extenſionis; modò, quamuis in ſene calor naturalis ſit maior extenſiuè, ratione maioris magnitudinis molis; in puero tamen, in quo viget magis magnitudo virtutis, eſt maior intenſiuè, & hic, ſicut eſt cauſa perfectæ nutritionis, eſt etiam cauſa augmentationis.

Obijcitur ſecundò contra ſecundam concluſionem, quia augmentatio, ſicut nutritio, fit virtute caloris naturalis; atqui talis reperitur in omnibus partibus, etiam ſecundum materiam; ergo &c.

Reſp. Maiorem eſſe veram de calore naturali determinatæ virtutis, non tamen de minimo: prior reperitur tantum in partibus ſecundum ſpeciem; poſterior in illis ſecundum materiam, vnde ſequitur ſolùm illas, & non iſtas per nutritionem augeri.

Obijcitur tertiò contra tertiam concluſionem ex Ariſtotele in 1. de Gener. tex. 41. *Nutrimentum, & augmentatio ratione differunt*. Deindè: *Nutrimentum augmentationi idem quidem eſt*, ſed quæ differunt ſola ratione, non differunt realiter; ergo motus nutritionis, & augmentationis non differunt realiter.

Reſp. Negando conſequentiam; ſiquidem Ariſtoteles in illis verbis, non ponit differentiam inter nutritionem, & augmentationem formaliter, quia illa deſumitur ex diuerſitate terminorum ad quos; ſiquidem nutritio, ad ſubſtantiã; ad quantitatem verò terminatur augmentatio, ſed ſolum ponit diſcrimen inter nutrimentum, quatenus eſt vtriuſque materia; nam vt ſubſtantia eſt, nutritionis eſt materia; vt verò quantum, augmentationis; vndè ex identitate materiæ, vel ſubiecti non licet inferre identitatem motus, cùm hæc attendatur ex identitate termini ad quem, vt alias diximus, quæ tamen non repetitur in nutritione, & augmentatione, vt dictum eſt.

Obijcitur quartò contra quartam, quia augmentatio acquiritur in inſtanti nutritionis; ergo ſicut nutritio eſt motus inſtantaneus, ita erit augmentatio. Conſequentia patet, quia in viuentibus per nutritionem plus acquiritur, quam deperdatur de ſubſtantia; at ſubſtantia acquiſita in inſtanti non eſt ſine quantitate; ergo maior quantitas acquiritur in inſtanti, ac proindè etiam augmentatio, cum hæc ſit præexiſtentis quantitatis maioratio.

Reſp. Negando antecedens; ſiquidem illa quantitas, quæ conſequitur ſubſtantiam nouam in inſtanti nutritionis, non eſt terminus augmentationis, ſed talis eſt noua extenſio quantitatis ſucceſſiuè, vi potentiæ augmentatiuæ, acquiſita in viuente ad acquiſitionem partium ſubſtantiæ per nutritionem de nouo habitarum, vt dictum eſt in 4 notab.

Contrà, quia nulla eſſet differentia inter augmentationem, & rarefactionem; ſiquidem etiam in hac acquiritur noua extenſio; atqui hoc eſt falſum, vt oſtendimus in Phyſicis; ergo &c.

Reſp. Negando ſequelam maioris; ad probationem dico, extenſionem in rarefactione acquiſitam, eſſe aliam ab ea,

quæ

quæ in augmentatione acquiritur; ſiquidem illa nullam præſupponit ſubſtantiæ acquiſitionem, ſicut iſta.

Vtrum per potentiam generatiuam producatur ſubſtantia?

QVÆSTIO VI.

POtentiam generatiuam, ſubſtantialemque generationem admittendã eſſe in rerum natura, eſt conſtans ſententia Ariſtotelis contra Antiquos, nedum in hoc 2. lib. de Anima ſum. 3. cap. 2. & tex. 49. verùm etiam in duobus libris de Gener. & Corrupt. vbi acriter illos inſectatur, & confutat: Cæterùm quid ſit generatio ſubſtantialis; quem terminum ſpecialiter habeat; & in quanam parte viuentis ſitum, ſeu ſedem collocet, cùm non ſit ita manifeſtum in doctrina Ariſtotelis; ſiquidem diuerſimodè locutus fuerit, propterea Expoſitores in varias abierunt opiniones, quas vt commodiùs referre, & examinare valeamus præſentem quæſtionem in ſequentes ſectiones ordinabimus.

Quid ſit generatio naturalis, & in qua viuentis parte ſita, ſeu collocata ſit, ſecundum veritatem?

SECTIO I.

VArias diffinitiones de generatione tradidit Ariſtoteles, in quibus omnibus videtur, mutationem, veluti prædicatum eſſentiale, & tamquam genus ad illam, ac cæteras mutationes, cuiuſmodi ſunt corruptio, & illuminatio, poſuiſſe, & ſic eſſe affirmant nonnulli Recentiores, quos ſine nomine citant Ruuius lib. 1. de Generat. cap. 4. q. 2. n. 31. & Merinero diſput. 1. q. 2. n. 3.

Ex oppoſito alij ſuſtinent, mutationem non eſſe de eſſentia generationis ſimpliciter, licet eam comitari videatur cùm entia naturalia generantur. Ita alij Moderni ibidem relati à Ruuio n. 30. ſequuti Scotum in 1. diſt. 5. q. 2. ſub E. & diſt. 13. q. vn. ſub O. vbi docet, ſolam productionem eſſe de eſſentia generationis naturalis; mutationem verò concomitari, ratione imperfectionis, generationem entium naturalium, citatque pro ſe Ariſtotelem in 7. Metaph. tex. 26.

Circa ſecũdam etiam quæſtionis partem eſt controuerſia inter Philoſophos, nam alij putant potentiam generatiuam, eiuſque operationem nullam habere determinatam ſedem, ſed in omnibus viuentium partibus eſſe diſperſam, ſicut dictum eſt de nutritiua, ac eius operationibus; ducunturque potiſſimum ex eo, quod ſemen, in quo ſita eſt vis generatiua, cùm non ſit diſtinctum à ſanguine, reperitur in toto viuente. Ita videntur ſenſiſſe Hippocrates lib. de Genitura, & de locis, & Albert. Magn. hic tract. 2. cap. 7. & nonnulli Recentiores.

Alij verò negantes, ſemen gigni in qualibet parte, aſſerenteſque habere determinatum organum, dicunt, in eodem, ſic à ſanguine deciſo, collocandam eſſe vim generatiuam, & viuentium generationem. Sic Galenus in lib. de ſemine, Fernel. lib. 7. Philoſo. cap. 2. Pacomatus in lib. de ſemine, & alij, quos ex Valleſio lib. 1. & 2. Controuerſ. Medicarum cap. 9. referunt Ruuius lib. 2. de Anima cap. 4. de potent. vegetat. q. 3. n. 57. & 66. ac Merinero diſput. 4. q. 3. n. 3.

Alij denique rem melius indagantes, aſſerunt quidem vim generatiuam, & generationem ipſam fieri in determinata parte corporis, negant tamen collocatam eſſe in ſemine, cum non ſit animatum, neque vt coniunctum, neque vt deciſum. Ita D. Thom. in 1. p. q. 119. art. vlt. Et 2. contra Gentes cap. 89. Scotus in 2. d. 18. q. vn. & in 4. d. 44. q. 1 quos ſequuntur eorum Diſcipuli, Ruuius, Merinero citati, & Maſtrius de Gener. diſput. 8. q. 2. art. 1. vbi citat multos pro vtraque opinione.

Pro clariori notitia vtriuſque controuerſiæ primò notandum eſt, generationem ab Ariſtotele multipliciter diffiniri; ſiquidem in 5. Phyſic. tex. 7. dixit,

H 2 illam

illam eſſe mutationem à non ſubiecto, & negatione, in ſubiectum, & poſitionem, ſiuè genitum per eam ſit ſubſtantia, ſiuè accidens, & hoc pacto generatio non differt adæquatè ab alteratione, & augmentatione; ſiquidem ſubiectum mutatur in priori de non qualitate in qualitatem, & in poſteriori de non quantitate in quantitatem. Secundò diffinitur in 8. Phyſicorum t. 62. dum dicitur, quod ſit mutatio de non eſſe ad eſſe, & hæc pariter comprehendit generationem, ſeu productionem omnium entium, tàm naturalium, quàm ſecundum naturam, & conſequenter ſubſtantiarum, & accidentium. Tertiò diffinitur in 1. de Gener. tex. 23. per hoc, quod ſit mutatio totius in totum, nullo ſenſibile remanente eodem, quæ diffinitio explicatur à Scoto in 4. diſt. 11. q. 1. § De primo dico &c. quod ſit mutatio totius cathegorematici ſubſtantialis in totum cathegorematicum ſubſtantialem, nullo accidente ſenſibili eodem remanente in genito, & corrupto. Dicitur notanter, totius in totum, ad differentiam alterationis, in qua manet idem totum cathegorematicum ſub vtroque termino alterationis, nempè ſub calido, & frigido. Dicitur poſtea cathegorematici ad differentiam ſincathegorematici, quod totaliter non mutatur, cum materia maneat eadem ſub vtraque forma geniti, & corrupti. Quartò diffinitur in eodem libro tex. 25. dum inquit: Generatio eſt mutatio à ſubſtantia in potentia ad ſubſtantiam in actu, & hæc, cum præcedenti, conuenit omnibus ſubſtantijs, ſiuè viuentibus, ſiuè non viuentibus, naturalibus tamen. Quintò denique diffinitur in lib. de Morte, & Vita cap. 2. per eſſe participationem, ſeu communicationem animæ vegetatricis in calido; & per hanc ſola viuentia generantur. Ex his infertur, quod cùm nulla harum diffinitionum conueniat vniuocè omnibus entibus naturalibus; ſiquidem omnes dantur per mutationem, & tamen aliqua ſunt, quæ verè gignuntur, vt Verbum Diuinum, elementa in principio creationis, & alia, & nihilominus refugiunt mutationem; ideò inueſtiganda eſt alia diffinitio, quæ comprehendat omnia generabilia vniuocè.

Secundò notandum ex Doctore ſubt. in 1. d. 5. q. 2. ſub E. & in 3. d. 8. q. vn. generationem in creaturis duo importare, productionem, & mutationem, & horum rationes formales ſunt abinuicem ſeparabiles; ſiquidem productio eſt habitudo producentis ad productum, & hæc propriè reſpicit compoſitum, vt docet Ariſtoteles 7. Metaph. tex. 26. mutatio verò eſt actus mutabilis, & hæc immediatè reſpicit ſubiectum formæ; mediatè verò compoſitum, reſultans ex ſubiecto, quod eſt materia prima; & termino formali, qui eſt forma educta de potentia materiæ. Primum dicit perfectionem in generante, quia paſſum producere eſt perfectio producentis, alioquin non poneretur in Deo. Secundum præſefert imperfectionem in generante, cùm non poſſit dare eſſe termino producendo, niſi prius tranſmutet ſubiectum, educendo ex eo formam generandam, quæ poſtea cum illo conſtituat terminum totalem generationis, nempè compoſitum. Separemus igitur ab agente creato id, quod eſt imperfectionis, nempè mutationem; & relinquamus quod eſt perfectionis, ſcilicet productionem; concludendũ erit, quod agens creatum, vt generans, eſt productiuum termini totalis, nimirum compoſiti immediatè. Ex quo infertur, quod generatio, etiam in creatis, ſi quidditatiuè ſpectetur, non eſt niſi productio termini ſubſtantialis, ſeu, vt dicit Scotus, ſecundo loco citatus, eſt habitudo naturalis producentis ad productum ſibi ſimile in natura, vel intellectuali, vel ſenſitiua, vel vegetatiua: Vel, vt alij vertunt, eſt origo viuentis à viuente, à principio coniuncto in ſimilitudinem naturæ, quæ diffinitiones, cùm in idem recidant, explicant diſtinctè quidditatem generationis ſimpliciter, vt contradiſtinguitur à mutatione, ac motu; ſiquidem productio, habitudo, & origo, quæ idem ſonant, ponuntur loco generis, cùm ſint communes omni generationi, ſiuè ſubſtantiali,

ſiuè

fiuè accidentali; ſiuè cũ mutatione, ſiuè ſine illa. Dicitur naturalis, ad differentiam productionis liberæ, quæ non eſt generatio, cùm non ſit determinata ab intrinſeco ad vnum modum agendi, ſicut eſt agens naturale, & hac de cauſa, inquit Doctor ſubtilis, Spiritus Sancti productio non eſt generatio, quia non procedit ab agente, naturaliter, & ex principio naturali producenti, verum ex voluntate, quæ eſt libera eſſentialiter. Dicitur poſtea viuentis à viuente, ad excludendas productiones agentium inanimatorum, quæ non ſunt propriè generationes; ignis enim producendo ignem, non propriè generat, quia non eſt viuentis. Dicitur à principio coniuncto, ad denotandam conſubſtantialitatem inter generans, & genitum, itaut per generationem communicetur genito, quod eſt, vel erat de ſubſtantia generantis, defectu cuius, producti per ſuccubum, & incubum à Dæmone, nequeunt dici eius filij, quia ſemen, ex quo fuerunt geniti, non erat de ſubſtantia Dæmonis, ſed eius hominis, à quo deciſum, & ſublatum fuit; ſimiliter pulli nati ex ouis ob calorem gallinæ, vel alterius auis illa fouentis, non vocantur illius filij, ſed alterius producentis oua, in quibus reſidet vis ſeminalis. Dicitur tandem in ſimilitudinem naturæ, intellectualis, ſenſitiuæ, aut vegetatiuæ, ad denotandum, quod ſola viuentia, propriè loquendo, vocantur genita, & filij; & quamuis ſecundum communem vſum loquendi, plantæ, & bruta genita non dicantur patres, & filij, ſed tantum homines, tamen verè dici poſſunt tales, cùm gignant, & gignantur vt viuentia à viuentibus in ſimilitudinem vniuſcuiuſque naturæ, ſibi propriæ, vel ſenſitiuæ, aut vegetatiuæ.

Tertiò notandum ex Scoto in 2. d. 18. q. vn. & diſt. 20. & in 4. diſt. 44. q. 1. ſemen eſſe corpus imperfectum, ex ſanguine defecato, & ad nutritionem ſuperfluo, à generante productum, vt ſit via aſcendendi ad vlteriores formas perfectas, id eſt formam corporeitatis, & animam educendam; cùm autem, vt ſuperius concluſimus, ſanguis nullo pacto ſit animatus, nec anima vegetatiua, conſequenter dicendum eſt, nec ipſum ſemen fore animatum, ac proindè in eodem collocatam non eſſe virtutem generatiuam, quæ eſt potentia animæ vegetatiuæ, ſed illam eſſe ſitam in lumbis parentum, vel in parte æquiualenti, quæ ſunt verè animata, & in quibus potiſſimum congregatur ſemen, ex quo fiunt generationes.

Quartò notandum eſt ex eodem in 4. diſt. 13. q. 1. ſub H. Generationem latè ſumptam poſſe dupliciter accipi, actiuè, ſcilicet & paſſiuè. Si accipiatur primo modo importare poteſt quadruplicẽ reſpectũ, vel producentis ad productũ, quo pacto pater dicitur generare filium, & ignis alium ignem; vel educentis ad eductum, & ſic ignis dicitur generare ignem, cum eius formam educit de potentia ligni; vel inducentis ad inductum, vt cum ignis inducit, ſeu vnit formam eductam materiæ ligni; vel tranſmutantis ad tranſmutatum, & hoc modo ignis dicitur generare alium ignem, cùm tranſmutat materiam ligni ad propriam formam. Si verò ſpectetur ſecundo modo, importat quatuor alios reſpectus, nempè producti ad producens, & ſic ignis productus ab alio igne dicitur ab eo genitus; vel educti ad educens, vel inducti ad inducens, & ſic forma ignis producti, vt prius educta, & inducta in materiam ligni, dicitur genita ab igne; aut tranſmutati ad tranſmutans, & ſic materia mutata de forma ligni ad formam, ignis poteſt vocari hoc modo paſſiuè genita. Inſuper generatio accipi poteſt pro forma fluente, quatenus eſt in fieri generationis, ſeu productionis, aut eductionis, vel inductionis, & hoc actiuè, vel paſſiuè; ſi actiuè concipiatur dicitur actio productiua; ſi paſſiuè, appellatur paſſio productiua, & ſic, cum ſit vna, & eadem entitas in fieri, & in facto eſſe, benè infert Ariſtoteles in 3. Phyſicorum tex. 18. & 22. quod ſint vnus motus. Ex his omnibus ſequitur primò, quod ſi generatio latè, ſumatur actiuè pro illo quadruplici reſpectu, eius ſubiectum inhæſionis, ac denominaonis eſt agens,

Digitized by Google

ſeu principium generatiuum. Secundò, quod ſi accipiatur paſſiuè, pro reſpectu producti, eius ſubiectum eſt totum compoſitum, quod eſt terminus totalis generationis; ſi verò dicat reſpectum educti ad educens, vel inducti ad inducens, ſubiectum eius erit forma ſubſtantialis, quæ educitur, & inducitur, appellaturque terminus formalis generationis. Tertiò denique ſi generatio concipiatur pro forma fluente, eius ſubiectum non poteſt eſſe aliud, quam materia; ſiquidem ex ipſa, & forma cõſtatur impoſitum in facto eſſe, & in ipſa fluit in fieri, vt dicit Ariſtoteles in 1. de Gener. t. 24. vbi habet ferè in fine hæc verba: *Eſt autem & materia maximè quidem, & propriè ſubiectum generationis, & corruptionis ſuſceptibile.*

Ex his fit prima concluſio. Generatio ſimpliciter, ſeu ſubſtantialis, intrinſecè, ac per ſe ſpectata, non includit in ſuo conceptu formali, & quiditatiuo mutationem, ſed tantùm productionẽ, ſiuè paſſiuam, ſiuè actiuam, vt declaratum eſt in 4. not. Eſt Scoti in 1. d. 5. q. 2. E. Probatur, quia illud prædicatum eſt de conceptu formali, & quiditatiuo generationis ſubſtantialis, quod conuenit intrinſecè omnibus verè generantibus, ac genitis, illud verò non eſt tale, quod ſi ab eis amoueatur, adhuc talia ſunt verè genita, & generantia; ergo mutatio nõ eſt de conceptu formali, & quiditatiuo generationis, ſed tantùm productio. Antecedens patet, quia ſicut diffinitio competit omnibus contentis ſub diffinito, ita prædicatum diffiniens debet illis conuenire eo pacto, quo diffinitio, hoc eſt, quiditatiuè, ac formaliter. Conſequentia probatur, quia Verbum Diuinum eſt verè genitum à Patre, vt teſtantur Sacræ litteræ, & Concilia; ſimiliter elementa in primordio ſuæ conditionis fuerũt à Deo producta immediatè per eductionem ſolummodò inſtantaneam formarum de potentia materiæ primæ, & per conſequens verè genita; ſed in huiuſmodi generationibus nulla fuit facta tranſmutatio, tùm quia in priori nullum adeſt ſubiectum, non enim eſſentia diuina eſt materia, vel quaſi materia ex qua, vel in qua, cùm huiuſmodi materiæ dicant imperfectionem, nempè potentialitatem paſſiuam; tùm etiam, quia in poſteriori, materia nõ præceſſit tempore, ſed tantum natura, formam, & tamen mutatio illa, ſeu tranſmutatio exigit durationem temporis; tùm denique, quia materia elementorum ſub nulla alia forma præfuerat, à qua potuiſſet fieri tranſmutatio, vt conceditur ab omnibus, & nihilominus in illis fuit vera productio; ergo mutatio non eſt de conceptu formali, & quiditatiuo generationis ſimpliciter, ſed tantum productio. Confirmatur, quia in tantum in generatione creaturarũ ad præſens repetitur mutatio, in quantum agens creatum nequit immediatè dare eſſe termino producendo, ſed cogitur prius educere formam de potentia materiæ, illam tranſmutando de vna ad aliam formam; ergo ſi reperiatur agens immediatè productiuum termini, tale verè generabit, ac proindè abſque mutatione prævia. Antecedens communiter conceditur. Conſequentia probatur, quia huiuſmodi agens verè ponit terminum in eſſe productum; non per creationem, quæ nullum præſupponit ſubiectum ex quo, ſed fit ex nihilo, tale autem eſſet productum ex aliquo, nempè ex ſubſtantia producẽtis; nec per alterationem, & augmentationem, quia huiuſmodi motus ſunt productiui accidentium, & non ſubſtantiæ; ergo cum nullum aliud inueniatur principium productiuum, præter generatiuum, ſequitur, quod tale agens verè generabit, & per conſequens in eius generatione nulla erit mutatio, ſed tantùm productio.

Dices: conſequens eſſe de ſubiecto non ſupponente, quia nullum reperitur agens creatum, quod poſſit immediatè producere quiquam, ſubſtantiale ſaltem, abſque motu, & mutatione; ergo ſignũ eſt mutationem neceſſariò, & eſſentialiter ingredi cõceptum generationis ſubſtantialis.

Contrà: eſto verum ſit, non poſſe reperiri aliquod agens creatum, quod generet abſque motu, & mutatione præſuppoſita, tamen ad inueſtigandam quidita-

ditatiuum conceptum generationis naturalis, vt ſic, ſufficit inuenire aliquod agens, quod poſſit hoc in tota coordinatione entium; huiuſmodi autem agẽs eſt Deus, qui poteſt immediatè ponere aliquod productum ſubſtantiale in eſſe, ex præſuppoſita materia; at in tali caſu Deus non eſſet agens creatiuum; ergo generatiuum; ſiquidem actio productiua ſubſtantiæ vel eſt creatio, vel generatio.

Secunda concluſio. Diffinitiones generationis ſubſtãtialis, aſſignatæ ab Ariſtotele, non ſunt quiditatiuæ, ſed tantum per concomitantiam expreſſiuæ generationis agentis creati. Eſt Scoti in loco citato. Probatur prima pars, quia diffinitiones quiditatiuæ debent conuenire eſſentialiter diffinito, & omni contento ſub illo; ſed diffinitiones generationis datæ ab Ariſtotele non competunt omni generationi naturali; ergo &c. Maior patet. Minor ſimiliter, quia dantur per mutationem, quæ tamen nequit conuenire generationibus Verbi Diuini, ac elementorum, vt dictum eſt in 1. notab. ergo &c. Secunda pars probatur, quia agens creatum naturale, cum ſit imperfectum in agendo, & non habeat in ſuâ virtute immediatè productionem termini, cogitur generare per motum, ac mutationem phyſicam; non enim educit terminum formalem generationis, niſi prius agat in materiam illam, transmutando de vna ad aliam formam; ergo cùm huiuſmodi diffinitiones dentur per mutationem, erunt expreſſiuæ generationis agentis naturalis creati, & non cuiuſcumque generantis.

Tertia concluſio. Diffinitio generationis, data ſolum per productionem, eſt ſibi adæquata, & quiditatiua. Eſt Scoti loco citato, & in 1. d. 13. q. vn. ſub P. ad primum argumentum principale. Probatur, quia habet conditiones bonæ diffinitiones; ergo &c. Antecedens probatur, quia omnis generatio, & ſola generatio eſt productiua ſubſtantiæ ex aliquo præſuppoſito, ad differentiam creationis, quæ eſt quidem productiua ſubſtantiæ, ſed ex nihilo ſui præſuppoſito, & ad differentiam aliorum motuum, qui non ſunt productiui ſubſtantiæ formaliter, licet benè diſpoſitiuè; ſimiliter expendit naturam generationis per genus, & differentiam, vt probauimus in 2. notab. ergo huiuſmodi diffinitio habet omnes conditiones bonæ diffinitionis, ac proindè eſt adæquata, & quiditatiua generationi ſimpliciter ſumptæ.

Quarta concluſio. Vis generatiua non eſt ſita in ſemine, ſed in lumbis generantis, in ſenſitiuis; & in æquiualenti in vegetatiuis. Eſt Scoti in 2. *d.* 18. q. vn. Probatur, quia vis generatiua eſt principium *quo* productiuum generationis; ſed ſemen non eſt huiuſmodi; ergo &c. Maior patet. Minor probatur, quia in inſtanti generationis non eſt ſemen; ſed principium productiuum *quo* generationis debet eſſe in inſtanti generationis; ſiquidem cauſa præcedit effectum natura; ergo ſemen nequit eſſe principium *quo* generationis. Maior probatur: Quod eſt corruptum non eſt in inſtanti generationis: ſed dum generans generat, ſemen eſt corruptum; ſiquidẽ eius materia eſt tunc ſub forma embrionis, & corporeitatis; ergo ſemen non eſt in inſtanti generationis. Secundò ſic: Id in quo eſt vis generatiua, debet eſſe animatum; ſiquidem vis generatiua eſt vna ex potentijs animæ vegetatiuæ, ſed ſemen, vt oſtendimus ſuperiùs diſput. 2. q.... caret anima, ſicut ſanguis, ex quo generatur; ergo ſemen nequit eſſe id, in quo ſita ſit vis generatiua. Secunda pars probatur, quia eſto ſemen non ſit principium quo generationis formaliter, eſt tamen tale diſpoſitiuè, cum ſit quoddam corpus imperfectum productum à generante, vt ſit via aſcendendi ad vlteriores formas perfectas, ergo ibi debet eſſe collocata vis gignitiua, vbi potiſſimùm conſeruatur ſemen; atqui locus conſeruatiuus ſeminis ſunt lumbi parentum in ſenſitiuis perfectis; in imperfectis autem, & plantis pars aliqua determinata, vt docet Ariſtoteles lib. 1. de Gener. Animal. cap. 18. ergo in illis collocata eſſe debet vis generatiua. Cõſequentia patet, quia principium, & diſpoſitio debent eſſe contigua, & proxi-

Digitized by Google

ma, cùm ſibi inuicem ſuccedant; ergo ibi debet collocari vis generatiua, vbi conſeruatur ſemen.

Quinta concluſio. Subiectum generationis actiuæ formaliter ſumptæ, pro illo quadruplici reſpectu producentis ad productum, educentis ad eductum, inducentis ad inductum, & tranſmutantis ad tranſmutatum, eſt agens generans, ſeu principium generationis actiuum; paſſiuæ verò acceptæ pro reſpectu producti ad producens, eſt ipſum compoſitum, at pro reſpectu educti ad educens, & inducti ad inducens, eſt ipſa forma. Eſt Scoti in 4.d.13.q.1. ſub H. Probatur, quia forma eſt ſubiectiuè in eo, quod denominat; ſed generatio actiua denominat agens generans; paſſiua verò genitum, vel formam ipſi■; ergo &c. Maior, & minor ſunt declaratæ in 4. notab.

Sexta concluſio. Si verò ſumatur generatio pro forma genita, ſiuè in fieri, ſiuè in facto eſſe, materia prima eſt eius ſubiectum. Eſt Scoti ibidem. Probatur primò ex Ariſtotele in 1. Phyſicorum tex. 81. Materia prima eſt ſubiectum primum vnicuique rei generabili, & corruptibili, ex quo aliquid fit cum inſit forma; ergo forma generabilis ſubiectatur in materia prima. Deindè in 1. de Gener. tex. 24. inquit: *Eſt autem, & materia maximè quidem, & propriè ſubiectum generationis, & corruptionis ſuſceptibile*. Quid expreſſius dici potuit? Confirmatur per rationem, quia forma genita in eſſe quietis eſt ſubiectiuè in materia, vt omnes fatentur; ergo etiam, vt eſt in fieri generationis, & fluens. Conſequentia patet, quia forma in fieri, & in facto eſſe non differunt, niſi modaliter per tranſitum de non eſſe perfecto ad eſſe perfectum.

Obijcitur primò contra primam, & ſecundam concluſionem ſimul, quia generatio diſtinguitur eſſentialiter ab alijs motibus, vt probat Ariſtoteles in 5. Phyſicorum tex. 7. 9. 10. & 18 ac in 1. de Gener. ſum. 1. per totam; ſed non diſtinguitur per productionem, quia cæteri motus quoque ſunt productiui ſuorum terminorum, vt dicit Ariſtoteles ibidem, verùm per mutationem, vt probat Ariſtoteles idem in 5. Phyſicorũ t. 9. & 18. ergo mutatio, & non productio erit prædicatum eſſentiale conſtitutiuum generationis.

Reſp. Motus, & mutationes diſtingui ab Ariſtotele eſſentialiter ratione terminorum, non autem ratione ſubiecti, niſi forrè concomitanter, vt patet in locis citatis; ſiquidem mutationes terminantur ad ſubſtantiam; motus verò ad accidens, quia alteratio ad qualitatem, augmentatio ad quantitatem, & latio ab vbi; at ſubiectum poteſt eſſe idem, ſiuè mediatè, ſiuè immediatè, nempè materia prima, & ſecunda, quæ non differunt eſſentialiter; cum autem productio reſpiciat terminum, & non ſubiectum; mutatio verò ſubiectum, & non terminum, hinc fit, vt productio, quatenus reſpicit terminum ſubſtantialem, ſit prædicatum eſſentiale generationis, vt diſtinguitur ab alijs motibus; & non mutatio.

Formaliter ad argumentum dico, minorem eſſe falſam, loquendo de productione ſubſtantiali, de qua tantùm eſt ſermo; ſiquidem productio aliorum motum eſt accidentalis.

Obijcitur ſecundò, quia tria ſunt principia generationis naturalis ex Ariſtotele 1. Phyſicorum, nempè materia, vt ſubiectum generationis; forma, vt terminus; & priuatio, vt terminus à quo incipit generatio; ſed hæc tria nequeunt eſſe, niſi fiat mutatio in materia de vna ad aliam formam; ſiquidem duæ formæ ſubſtantiales diſparatæ nequeunt informare eamdem numero materiam; ergo mutatio erit eſſentialis generationi entis naturalis.

Reſp. Maiorem eſſe veram, de generatione facta via ordinaria ab agente creato, ad quam, ſaltem concomitanter, exigitur vt materia ſit priuata forma, & conſequenter eius mutatio ad aliam formam; falſam tamen de generatione ſimpliciter entis naturalis, quia ad hanc ſufficit negatio formæ generandæ in materia, ac proindè non eſt neceſſaria mutatio, ſed ſufficit productio.

Obijcitur tertiò contra quartam concluſio-

cluſionem, quia in tantum negatur, ſemen eſſe principium generationis, & in illo eſſe vim generatiuam, in quantum negatur eſſe animatum; ſed hoc eſt falſum, & contra Ariſtotelem lib. 2. de Gener. Animal. cap. 3. vbi dicit: *Quippè cum nihilominus ſemina, & conceptus animalium viuant, quam ſtirpes, & aliquando prolifica ſunt; ergo animam in ijs habere vegetalem, palàm eſt*; igitur ſemen eſt animatum, ac proindè ſedes potentiæ generatiuæ.

Reſp. Negando minorem; ad probationem deſumptam ex Ariſtotele in citato loco, dico, explicandam eſſe de animato in potentia, non verò in actu, ſicut poſt non pauca ſubiungit: *Animam igitur vegetalem in ſeminibus, conceptibus .ſ. nondum ſeparatis, haberi potentia ſtatuendum eſt, non actu*; igitur cùm ſemen ſit animatum tantum in potentia remota, pro quanto videlicet ex eo gignuntur fetus animati; concludendum eſt, non eſſe ſedem potentiæ generatiuæ actu, ſed ſolum in potentia remota.

Obijcitur quartò contra ſecundam partem eiuſdem concluſionis, quia ibi ſita eſt potentia generatiua, vbi eſt potentia nutritiua; ſiquidem identificantur realiter, & nutritio eſt quædam partialis generatio; ſed nutritiua eſt in omnibus partibus viuentis; ergo &c. Confirmatur, quia ibi eſt collocata potentia generatiua, vbi conſeruatur ſemen; ſed ſemen eſt in omnibus partibus corporis, quod ex eo vel maximè conijcitur, quia ex nimia ſeminis effuſione debilitatur totum corpus animalis; ergo ſignum eſt, vbique adfuiſſe ſemen.

Reſp. ad primum negando maiorē; ad probationem dico, falſum eſſe identificari realiter, ſi adæquatè ſumantur, vt alibi diximus; & cum ſubiungitur, nutritionem eſſe quamdam generationem partialem, dico, eſſe verum quoad modum, quia ſicut virtus nutritiua ex alimento producit ſubſtantialem partem viuentis, ita generatiua ex ſemine, non tamen quoad rem, quia generatiua reſpicit conſeruationem ſpeciei; nutritiua verò indiuidui, per quas diuerſificantur, nedum in actu primo, ſed etiam in actu ſecundo.

Ad ſecundum negatur minor; ad probationem dico, animal debilitari ex nimia ſanguinis effuſione in omnibus partibus corporis, non quia ex illis decidatur ſemen, verùm ex ſanguine, qui per vim attractiuam defertur ad partem in qua fabricatur, & deciditur ſemen, non tantum vt eidem ſuccurrat, ſed etiam vt illam foueat, ac conſeruet.

Obijcitur quintò contra quintam concluſionem: Quod eſt ſubiectum potentiæ generatiuæ, tùm actiuæ, tum paſſiuæ, debet etiam eſſe ſubiectum generationis, tàm actiuæ, quàm paſſiuæ; ſiquidem operationes fluunt à ſuis principijs, & vndè adſunt huiuſmodi principia; ſed ſubiectum potentiæ generatiuæ non eſt totum compoſitum generãs, aut genitum, verùm dumtaxat vna pars; ergo & generationis ſubiectum erit tãtùm vna pars generantis, vel geniti.

Reſp. Negando maiorem, quia ſubiectum potentiæ generatiuæ actiuę eſt organum ſitum in vna parte animalis; at generationis ſubiectum eſt totum compoſitum, in quo fundantur reſpectus productionis actiuæ, vel paſſiuæ; ſiquidem totum denominatur producens, vel productum. Ad probationem dico, operationes quidem fluere ab organo, vt à principio partiali, quod etiam ab eis denominatur; à toto compoſito verò, vt ab agente totali, quod pariter ab illis totaliter denominatur; viſio enim procedit ab oculo, vt à principio organico, tamen denominat totum hominem videre.

Vel dicendum breuiter (quamuis redeat in idem) totum argumentum eſſe verum de ſubiecto partiali, non verò de totali, quia ſic eſt totum compoſitum, & non ſola pars, in qua reſidet vis generatiua.

Vtrum

Digitized by Google

Vtrùm forma ſubſtantialis, vel compoſitum ſingulare, aut etiam ſubſiſtens ſit generationis naturalis terminus, & quomodo?

SECTIO II.

DVplicem terminum communiter agnoſcunt Doctores in qualibet generatione naturali, formalem nimirum, qui vocatur terminus *quo*, & totalem, ſeu compoſitum, terminum *quem*, vel *quod* appellatum. Cæterùm, quia compoſitum, conſtans ex materia, & forma vnitis duo dicit, ſcilicet naturam indiuidualem exiſtentem extra ſuas cauſas, & ſubſiſtentiam, per quam redditur incommunicabile, vt *quo*, & vt *quod*, diciturque ſuppoſitum; quæritur: An terminus *qui* generationis, ſit neceſſariò ſuppoſitum, vel ſufficiat vt ſit indiuiduum, ſeu ſingulare abſque ſubſiſtentia.

Thomiſtæ communiter aſſerunt, terminum totalem, & adæquatum generationis exigere ab intrinſeco, vt compoſitum ſit ſubſiſtens, & ſuppoſitum. Ita Complutenſes in ſuo Curſu lib. 1. de Gener. diſp. 2. q. 3. art. 3. Ioan. à S. Thoma q. 1 art. 4. & alij.

Scotiſtæ ex oppoſito ſuſtinentes, operationes, & actiones naturales, non eſſe neceſſariò ſuppoſitorum, ſed ſingularium, dicunt, quod licet de facto non generetur compoſitum abſque ſubſiſtẽtia, nihilominus docent hanc non eſſe intrinſecam termino totali, & adæquato generationis, vt implicet poſſe generari compoſitum indiuiduale, quin ſit ſubſiſtens; ſiquidem addunt ſufficere, vt ſit exiſtens, & ſingulare dumtaxat. Ita colligunt ex Doct. ſubtili in 3. d. 1. q. 1. & d. 2. q. 2. C. & d. 4. q. vn. & in 4. d. 12. q. 3. ad 2. princip. A a. ac alibi; quandoquidem terminus adæquatus generationis, cum ſit principium totale actionum naturalium, & huiuſmodi principium, ſecundum Scotum, non ſit ſuppoſitum ab intrinſeco, ſed ſingulare, concludendum eſt, non includi neceſſariò in termino totali generationis ſubſiſtentiam, ſed ſufficere exiſtentiam naturæ ſingularis extra ſuas cauſas.

Circa terminum formalem generationis eſt etiam aliquale diſſidium cum Recentioribus; ſiquidem aliqui, videntes non poſſe haberi compoſitum abſque vnione formæ cum materia; & terminum formalem eſſe viam habendi terminum totalem, aſſerunt, vnionem illam eſſe terminum formalem generationis; formam verò, tantùm concomitanter, & quaſi per accidens. Ita Petrus de Hurtado, & alij Recentiores ab eo relati. Et ex noſtris, Maſtrius in 1. Phyſ. diſp. 2. q. 7. art. 3. n. 154. & Villauerdius de Gener. cap. 1. q. 5. conc. 3.

Oppoſitum tamen docet Scotus in 1. d. 5. q. 1. ſub G. aſſerens formam, per ſe, & non per accidens, eſſe terminum formalem generationis, vnionem autem eſſe reſpectum extrinſecus aduenientẽ, concomitantem actionem eductiuam formæ de potentia materiæ, vel inductiuam eiuſdem, ſi creatur, vt eſt anima rationalis. Ita expreſſius docet in 4. d. 13. q. 1. ſub F. & G. etiam docuerat in 3. d. 2. q. 2. C. ex Ariſtotele in 7. Metaph. t. 22. 27. 32. & in 8. Metaph. t. 3. 15. & 16. in fine, vbi docens compoſitum fieri ex per ſe actu, & per ſe potentia tantùm, inquit, exigi cauſam vnientem vtrinſque in ſeinuicem, quod non eſt alienum ab eo, quod tradidit Scotus, vnionem nimirum prærequiri, ad hoc vt forma ſit via, ſeu ratio formalis generationis compoſiti.

Pro clariori tamen notitia, ac fundamento ſententiæ Doctoris ſubtilis in vtraque difficultate, primò notandum eſt ex alibi traditis, nempè in lib. Prædicam. diſp. 3. q. 3. latam eſſe differentiam inter ſingulare, ſuppoſitum, ſeu hipoſtaſim, & perſonam. Singulare enim dicitur omne id, quod eſt incommunicabile, vt quod; non verò vt quo, hoc eſt, non habet inferiora, quibus communicari poſſit, prædicatione dicente, hoc eſt hoc, cùm hoc tamen vt poſſit communicari alteri tamquam forma, & ſic ſingulare reperitur in omnibus rebus tum ſubſtantialibus, tum accidentalibus, quæ exi-

exiſtunt extra proprias cauſas, ſiuè extrinſecas, ſiuè intrinſecas, ſiuè phyſicas, ſiuè metaphyſicas. Et hoc modo, hic homo, hic lapis, hæc albedo dicuntur ſingularia. Suppoſitum verò, hipoſtaſis, & perſona (quæ pro nunc pro eodem ſumuntur) eſt omne id, quod eſt incommunicabile, vt quo, & vt quod; vt quo quia nequit dare eſſe alteri, vt forma; vt quod verò, quia caret inferioribus, quibus poſſit per diuiſionem communicari, & ſic primæ ſubſtantiæ tantùm dicuntur ſuppoſita, ſeu hipoſtaſes, aut perſonæ. Ex his infertur, quod ſingulare ſubſtantiæ concomitatur vna tantum negatio communicabilitatis, nimirum vt quod, non verò vt quo, alioquin natura humana, aſſumpta à Verbo Diuino non potuiſſet aſſumi ad vnitatem perſonæ diuinæ, cum habuiſſet negationem, quæ dicit repugnantiam communicabilitatis per modum dantis, & recipientis eſſe. Suppoſitum verò cõcomitatur vtraque negatio communicabilitatis, ſcilicet vt quo, & vt quod; vndè ſi natura humana aſſumpta à Verbo fuiſſet ſuppoſitata, ſeu perſonata propria perſonalitate, fuiſſet inaſſumptibilis; ſiquidem habuiſſet vtramque negationem, ac proindè non potuiſſet recipere eſſe ſubſiſtens à perſona diuina, nec eidem tribuere eſſe humanum.

Secundò notandum eſt, exiſtentiam, & ſubſiſtentiam rei ſubſtantialis adinuicem conuenire, & diſconuenire. Conueniunt quidem, quia vtraque importat actum vltimum ſubſtantiæ primæ exiſtentis extra ſuas cauſas, tàm intrinſecas, quàm extrinſecas. Diſconueniunt verò in multis, quia exiſtentia dicit actum poſitiuum naturæ ſubſtantialis, ſibi realiter identificatum; ſubſiſtentia verò addit eidem actui exiſtendi illam duplicem negationem communicabilitatis, vt quo, & vt quod, ab eodem realiter diſtinctã, & ſeparabilem. Rurſus quod exiſtentia eſt actus prior, & ſubſiſtentia poſterior; ſiquidem in aliquo priori naturæ intelligimus rem habere eſſe extra ſuas cauſas, antequam cognoſcamus illam eſſe incommunicabilem; poſitiuum enim præcedit, ſaltem natura, negatiuum. Demùm exiſtentia eſt conditio neceſſaria principij operatiui, ſubſiſtentia verò contingens, & accidentalis; quandoquidem, ſeparata per potentiam diuinam ratione ſubſiſtentiæ à natura humana ſingulari, poſſet exercere omnes operationes ſibi conuenientes, quia haberet in ſe principia operatiua non impedita; nõ enim ſubſiſtentia, cùm ſit quid negatiuũ formaliter, & poſterius, poterit auferre à natura rationem principiandi, quæ eſt quid prius, & poſitiuum. Ex his colligitur, quod compoſitum ſubſtantiale, cum per exiſtentiam habeat per ſe eſſe extra ſuas cauſas, tàm extrinſecas quàm intrinſecas via generationis, & ſic productum poſſit operari independenter à ſubſiſtentia, vtique ſic independens poterit eſſe terminus totalis, & adæquatus generationis ſubſtantialis.

Tertiò notandum ex Doctore ſubtili in 1. d. 5. q. 1. G. & d. 28. q. 2. B. & in 7. Metaph. q. 10. aliquid generari, contingere poteſt tripliciter, ſcilicet ſubiectiuè, ſeu ex quo; formaliter, ſiuè vt quo; & terminatiuè, ſeu vt quod. Primo modo dicitur generari materia, cum ſit ſubiectum, ex quo educitur forma, quæ eſt terminus formalis generationis. Secundo modo gignitur forma; ſiquidem ex Ariſtotele 2. Phyſicorum t. 14. forma eſt natura, & per hoc probat generationem eſſe naturalem, quia eſt via in formam, quæ eſt natura; igitur dicendum eſt, per generationem, aliquo modo fieri formam, eiſque terminum eius formalem, & vt quo mediante, gignitur poſtea tertio modo compoſitum, vt terminus totalis, & adæquatus generationis, ac vt quod. Ex quo infertur primò, quod generans habet duplicem habitudinem realem, vt producentis ad productum, priorem ad formam, vt ad terminum formalem generationis; poſteriorem verò ad compoſitum totalem, & adæquatum eiuſdem. Secundò infertur, quod quando Ariſtoteles in 7. Met. t. 26. 27. ac 32. dicit, ſolum compoſitum fieri per generationem, non autem formam, aut materiam, hoc eſt intelligendum terminatiuè, totaliter, & adæquatè, non autem formaliter, & ſubiectiuè, quia

quia ſic fit etiam forma ex materia, vt apertè fatetur in tex. 32. ex citatis, dum inquit: *Fit enim ænea ſphæra, ideſt compoſitum, non ſphæra, ideſt forma, nec æs, ideſt materia, & in ære fit, ſemper namque oportet præexiſtere materiam, & formam, in ipſo quid eſt*, nempè in compoſito ſubſtantiali; ergo ſecundum Philoſophum, etiam forma fit aliquo pacto in materia; non vt terminus totalis, & adæquatus, quia ſic tantum compoſitum fit, verùm vt terminus formalis eductus de potentia materiæ, quod pariter prius docuerat in 2. Phyſicorum, cùm dixit, formam coincidere in idem cum fine; at hoc nequit intelligi de fine geniti, quia talis eſt operatio; ergo de fine generationis, ac proindè ſecundum ipſum, forma eſt finis formalis generationis.

Ex his fit prima concluſio. Terminus totalis, & adæquatus generationis, ſeu vt quod, non eſt forma, nec vnio, ſed compoſitum ſubſtantiale, ex vtraque reſultans. Eſt Ariſtotelis in 7. Metaph. t. 27. & 32. Scoti in 1. d. 5. q. 1. G. & d. 28. q. 2. B. & in 4. d. 12. q. 4. & d. 13. q. 1. H I. & 7. Metaphyſicorum ad cit. tex. & q. 10. Probatur primò auctoritate Ariſtotelis 1. Phyſicorum tex. 64. vbi inquit: *Manifeſtum eſt autem ex dictis, quod omne, quod fit, ſemper compoſitum eſt*. Et 7. Metaph. tex. 22. *Quod enim fit per generationem habet naturam, vt planta, aut animal*; atqui nec forma, nec vnio habet naturam; ſiquidem forma eſt natura ex 2. Phyſ. t. 12. & 15. vnio verò eſt copulatio naturarum, ac proindè vtrique extrinſeca, ergo &c. Deindè 7. Met. t. 27. & 32. probat ex profeſſo, nec formam, nec materiam fieri, ſed tantùm compoſitum ex his; ergo terminus adæquatus generationis, nec eſt forma, nec vnio eiuſdẽ cum materia, ſed ſolùm compoſitum ex illis coaleſcens. Secundò probatur, quia id, quod per generationem totaliter, & adæquatè fit, eſt finis vltimus generationis, vt patet; ſed nec forma, nec vnio eſt finis vltimus generationis; ſiquidem illæ ordinantur ad conſtitutionem compoſiti; forma enim educitur de materia, & vnitur ſibi, vt det eſſe formale compoſito; ergo ſolum compoſitum totaliter, & adæquatè fit per generationem, ac proindè ipſum ſolum eſt eius terminus totalis, & adæquatus.

Secunda concluſio. Quamuis de facto, & regulariter loquendo, terminus adæquatus, & totalis generationis ſit cõpoſitum ſubſtantiale, non tantum exiſtens, ſed etiam ſubſiſtens, tamen conditio ſubſiſtentiæ non eſt intrinſeca termino generationis, quia poſſit generari compoſitum cum ſola exiſtentia naturali. Colligitur ex Scoto in 3. d. 1. q. 1. d. 2. q. 2. d. 4. q. vn. & in 4. d. 12. q. 3. A a, ſed expreſſius in 3. d. 22. q. vn ſub E, vbi inquit, quod actio generantis terminatur ad eſſe exiſtentiæ, quatenus huiuſmodi eſſe recipit prædicationem quiditatiuam à ſimul toto compoſito cõmuni; at certum eſt non recipere prædicationem quiditatiuam vt ſuppoſitum eſt, cùm vt ſic dicat tantùm duplicem negationem communicabilitatis actualis, & aptitudinalis, & de negatione nihil dicitur quiditatiuè; igitur actio generantis, ſecundum Doctorem ſubtilem, terminatur tãtùm intrinſecè ad compoſitum exiſtens, non verò ſubſiſtens. Probatur, quia etſi ſubſiſtentia non ſit identificata realiter naturæ exiſtenti (alioquin non potuiſſet ſeparari à natura humana aſſũpta à Verbo) tamen ita illam comitatur in eſſe rei, vt inueniri nequeat natura creata actu exiſtens, quin actu dependeat à ſuo vel alieno ſuppoſito; ergo ſi natura exiſtens eſt terminus generationis, debet etiam eſſe talis, vt ſubſiſtens. Secunda pars probatur, quia ſi ſubſiſtentia ingrederetur intrinſecè terminum totalem generationis, ſequeretur naturam humanam genitam à Beata Virgine, non potuiſſe aſſumi ad vnionem hipoſtaticã Verbi; ſed conſequens eſt contra fidem, quia de facto fuit aſſumpta; ergo ſubſiſtentia non eſt quid intrinſecum termino generationis. Sequela maioris probatur, quia natura humana fuiſſet neceſſariò perſonata in proprio ſuppoſito, & conſequenter independens actualiter, & aptitudinaliter ad ſuppoſitum diuinum, ratione cuius non potuiſſet aſſumi ab eo; ergo &c. Secundò probatur co-

concluſio, quia idem eſt terminus totalis, & intrinſecus generationis, quod eſt totale principium operationũ, & actionum naturalium; ſed principium actionum, & operationum naturalium totale, non eſt neceſſariò ſuppoſitum ſubſiſtens, verùm dumtaxat compoſitum exiſtens; ergo &c. Maior patet, quia in principio totali operationum, & actionum naturalium ſunt duo, nimirum agens, & ratio agendi, prius eſt principium, quod denominatur agere; poſterius verò eſt ratio, à qua ſumitur talis denominatio, vt patet de igne calefaciente, vbi calor eſt ratio calefaciendi, calefaciens verò eſt ignis; ſed vtrumque principium terminat generationem, vel vt quo, vel vt quod; ergo idem eſt terminus totalis generationis naturalis, ac principium totale operationũ, & actionum naturalium. Minor probatur, quia in Chriſto ſunt multæ operationes, & actiones, quæ verificantur de illo indiuiduo hominis aſſumpto elicitiuè, & nonniſi denominatiuè de perſona Chriſti; ergo ſignum eſt, quod ſubſiſtentia perſonalis, aut ſuppoſitalis non eſt neceſſaria conditio principij totalis operationum, & actionum naturalium. Antecedens probatur, quia iſtæ ſunt veræ, Chriſtus ambulauit, requieuit, manducauit, bibit, nutritus eſt, creuit, meruit, crucifixus, & mortuus eſt; ſed nulla iſtarum actionum, aut paſſionum verificari poſſunt, actiuè, vel paſſiuè, de ſuppoſito diuino, verùm dumtaxat denominatiuè per communicationem idiomatum, vt docent Theologi; ergo multæ actiones, & paſſiones verificantur elicitiuè de indiuiduo hominis aſſumpto, non verò de ſuppoſito, vel perſona diuina. Subſiſtentia igitur non eſt conditio intrinſeca termino totali generationis, ſicut nec principio totali operatiuo, vel actiuo naturali.

Tertia concluſio. Terminus formalis generationis intrinſecus non eſt vnio, ſed forma ſubſtantialis. Eſt Scoti in 1. d. 4. q. 1. G. & d. 28. q. 2. B. Probatur prima pars, quia generatio ſubſtantialis eſt via ad naturam, ex Ariſtotele 2. Phyſicorum tex. 14. ſed vnio non recenſetur inter naturas; ergo non eſt via in vnionem, adeò vt ſit eius terminus formalis. Minor probatur, quia natura dicitur tantùm de materia, & forma ſubſtantiali, ex eodem ibidem tex. 10. 12. & 21. atqui vnio, nec eſt materia, nec forma ſubſtantialis, ſed tantùm nexus vtriuſque; ergo &c. Confirmatur, quia principia in fieri, ſeu generari entis naturalis, quod eſt compoſitum naturale, ſunt tantùm tria, ſcilicet materia, forma, & priuatio, vt docet Ariſtoteles in 1. Phyſic. tex. 67. atqui vnio non eſt aliqua iſtarum, vt patet; ergo vnio nequit eſſe terminus formalis generationis. Secunda pars probatur, quia ille eſt terminus formalis, & intrinſecus generationis, à quo terminus totalis, & genitũ formaliter accipit eſſe; ſed genitum, & terminus totalis productionis, quæ eſt generatio, non accipit eſſe formaliter, niſi à forma; ergo ſola forma eſt terminus formalis generationis naturalis. Maior patet. Minor ſimiliter, quia compoſitum intrinſecè tantùm ab his accipit ſuum eſſe, quæ poſt generationẽ remanent in ipſo, vt patet; ſed quæ manent in compoſito ſunt tantũ materia, & forma; & à materia non habet ſuum eſſe formale, ac ſpecificum, verùm dumtaxat potentiale, ac genericũ; ergo illud habet à forma, ac proindè ſola forma erit terminus formalis generationis. Confirmatur primò, quia forma, & finis coincidunt, ex Ariſtotele 2. Phyſ. t. 71. ſed forma non eſt finis geniti; ergo generationis. Cõfirmatur ſecundò, quia forma aliquo modo fit in materia, ex Ariſtotele 7. Metaph. t. 32. ergo eſt aliquo modo terminus generationis, non totalis, & adæquatus, quia ſic eſt ſolum compoſitum; ergo partialis, & inadæquatus, qui dicitur formalis.

Quarta concluſio. Ex præcedenti cõcluſione infertur, quaſi corollariè, in actione generatiua totali admittẽdas eſſe duas actiones partiales, aliã eductiuã, & inductiuã formæ in materia; alterã verò productiuam compoſiti. Eſt Scoti in 3. d. 2. q. 2. C. & in 4. d. 43. q. 1. D. ſed clarius in 1. d. 5. q. 1. ſub G. vbi dicit, quod generãs habet duplicem relationẽ realem productionis, vnã ad primũ terminum, qui dici-

dicitur productus, ſiuè genitus, alteram verò ad terminum formalem: Idem cõfirmat in 4.d.13.q.1. ſub F. G. & H. Probatur, quia in generatione compoſiti neceſſe eſt præexiſtere materiam, & formam vnitas; ſed forma nequit præexiſtere compoſito, quin prius educatur de materia, & per eamdem actionem eidem vniatur; ergo generatio totalis includit duas actiones, productiuam .ſ. & eductiuam. Maior eſt Ariſtotelis in 7. Metaph. tex. 32. vbi inquit: *Semper namque oportet praexiſtere materiam, & formam, & in ipſo quid eſt*. Minor patet, quia ante eductionem, forma non habet eſſe, niſi potentiale in materia; poſt eductionem verò, habet eſſe actu, non per ſe, quia eſſet ſubſiſtens; ergo in materia per ſuſtentationem. Confirmatur, quia forma dependens in fieri à materia nequit exiſtere ſine illa; ergo forma nequit terminare per ſe eductionem, ſeu actionem eductiuam, quin ſimul & in eodem inſtanti terminet inductiuam, ac proindè eadem actio erit inductiua, quæ eſt eductiua formæ. Probatur ſecunda pars, quia compoſitum verè producitur per generationem vt terminus totalis, & adæquatus eiuſdem; ergo per actionem productiuam diſtinctam ab eductiua, & inductiua. Antecedens eſt Ariſtotelis 1. Phyſic. t. 64. Et 7. Met. t. 22.27. & 32. vbi inquit, ſolum compoſitum fieri per productionem, adæquatam, & totalem, non verò formam. Conſequentia patet, quia reſpectus eductionis, & productionis ſunt realiter diſtincti, quia vnus ad formam, alter verò ad compoſitum terminantur, quæ ſunt realiter diſtincta; ergo actio productiua, & inductiua, ſuper quibus fundantur, debent eſſe realiter diſtinctæ. Confirmatur, quia materia, & forma ſimul vnitæ non ſunt compoſitum, ſed aliud ab his, ex Ariſtotele 7. Metaph. tex. 7. 22.27. & 8. Metaph. tex. 15. & 16. ergo fieri compoſiti eſt aliud ab eductione, & inductione formæ in materia, & per conſequens generatio duas inuoluit actiones, eductiuam, & productiuam, abinuicem realiter diſtinctas.

Obijcitur primò contra primam concluſionem: Quod non accipit eſſe per generationem, nequit eſſe terminus eius totalis, & adæquatus; ſed compoſitum non accipit eſſe per generationem, verùm ſola forma ſic accipit eſſe; ergo forma, & non compoſitum, erit terminus generationis. Maior patet. Minor probatur, quia generatio eſt quædam mutatio, ex Ariſtotele 1. de Genet. t. 23. & 25. ſed per mutationem non acquiritur compoſitum, verùm tantùm forma, per eductionem de potentia materiæ; ergo ſola forma per generationẽ accipit eſſe.

Reſp. Negando minorem; ad probationem dico, eſſe veram de generatione, vt mutatio eſt; non verò, vt productio, quia ſic per ipſam tantum compoſitum accipit eſſe, & non forma, ſaltem vt primus terminus totalis, & adæquatus.

Obijcitur ſecundò contra ſecundam concluſionem, quia terminus totalis, & adæquatus generationis debet eſſe id, quod habet eſſe integrum, & perfectũ; ſiquidem natura in generatione intendit effectum perfectum moliri in quantum poteſt; ſed compoſitum abſque ſubſiſtentia non habet eſſe integrum, & perfectum; ergo compoſitum abſque ſubſiſtentia nequit eſſe intentum à natura, & conſequenter non poteſt eſſe terminus adæquatus generationis. Minor patet, quia ſubſiſtentia conſtituit compoſitum in vltimo actu perfectionis.

Reſp. Negando minorem, ad probationem dico, veram eſſe de perfectione extrinſeca, & concomitanti; non verò de intrinſeca, & per ſe, quia hæc habetur in natura ſingulari per exiſtentiam, quæ eſt vltimus actus, ſibi realiter identificatus.

Contrà, quia ratio ſubſiſtentiæ nequit ſeparari à termino generationis; ergo ſi ſubſiſtentia eſt de perfectione vltima naturæ ſingularis, debet eſſe ſibi intrinſeca, & non extrinſeca. Antecedens probatur: Quando productio eſt alicuius termini, ideſt adæquati, includentis aliquid in ratione formali termini ipſius productionis, & aliquid in ratione ſubſiſtentiæ in tali termino, contradictio eſt reſpectu productionis hæc ſeparati, ſcilicet terminum formalem, & rationem

nem

nem ſubſiſtentiæ in quãtum productione habent eſſe, ex Doctore ſubtili in 1. d. 5. q. 2 R. ſed generatio eſt productio termini, id eſt compoſiti includentis formam in ratione termini formalis productionis, & ipſum totum in ratione ſubſiſtentiæ; ergo ſicut contradictio eſt ſeparari totum à termino formali, cum ipſum quiditatiuè includat, impoſſibile erit etiam ſeparari ab ipſo ſubſiſtentiam incluſam in ratione termini primi, ideſt adæquati ipſius generationis, in quantum productio eſt.

Reſp. Negando antecedens; ad probationem dico, Doctorem ſubtilem in loco citato, loqui de ſubſiſtentia increata, qualis eſt ſubſiſtentia diuinarum perſonarum; hæc enim cùm ſit inſeparabilis ab eſſentia diuina, quæ eſt terminus formalis ipſius productionis, eſt etiam inſeparabilis à termino producto primo, & adæquato, in quo pariter includitur terminus formalis, nimirum eſſentia; non loquitur autem de ſubſiſtentia creata, quia hæc cum ſit extrinſeca, & ſeparabilis à termino formali productionis, erit etiam ſeparabilis à termino primo, & adæquato eiuſdem.

Obijcitur tertiò, quia Scotus in quol. q. 19. ſub L. & O. dicit inter ſuppoſitum, & naturam ſubſtantialem ſingularem eſt vera, & realis identitas; ergo ſi natura ſubſtantialis ſingularis eſt terminus totalis, & adæquatus generationis intrinſecus, erit etiam vt ſubſiſtens, & non tantum, vt exiſtens.

Reſp. Suppoſitum includere in ſui ratione duplicem incommunicabilitatem, alteram vt quod, ſecundum quam opponitur naturæ communi, ſeu vniuerſali, & ratione huius, non diſtinguitur à ſingulari, quia & ipſum eſt ſic incommunicabile; alteram verò vt quo, quæ importat negationem communicabilitatis alteri in ratione formæ, & ſicut per hanc conſtituitur ſuppoſitum in ratione ſubſiſtentis, ita ratione huius diſtinguitur realiter à ſingulari, cui intrinſecè conuenit communicabilitas in ratione formæ.

Formaliter ad argumentum dico, antecedens eſſe verum de identitate inadæquata, ſecundum quam ambo ſunt incommunicabilia vt quod, non tamen de adæquata, & quatenus ſuppoſitum dicit incõmunicabilitatem vt quo, quia ſic diſtinguitur realiter à ſingulari, vndè non ſequitur, quod ſi ſingulare eſt terminus intrinſecus generationis, talis debeat eſſe etiam ſuppoſitum, & ſubſiſtens.

Obijcitur quartò contra tertiam concluſionem, quia de ratione generationis ſubſtantialis eſt, quod per ipſam terminus ſit productus, ſed forma per generationem ſubſtãtialem non ſemper producitur, verùm ſemper vnio formæ ad materiam; ergo vnio eſt terminus formalis generationis ſubſtantialis. Maior patet. Minor ſimiliter, quia in generatione hominis anima per generationem non producitur, ſed creatur à Deo, producitur tamen vnio eius ad corpus; ergo &c. Confirmatur, quia generatio, & reſurrectio ſunt mutationes ſpecie differentes, vt etiam docet Scotus in 4. d. 43. q. 1. ergo ſumunt ſuam ſpecificationem à termino formali, ſed non differunt ſpecie ratione formæ, cum ſit eadem numero anima, quæ vnitur corpori in generatione, & reſurrectione, diuerſa tamen vnio; ergo vnio debet eſſe terminus formalis generationis, & non forma.

Reſp. Maiorem eſſe veram de termino totali, & adæquato, non verò de formali, quia hunc ſufficit communicari per generationem termino totali, vt patet de generatione Verbi Diuini, in qua eſſentia diuina, quæ eſt terminus formalis, non producitur, ſed ſolum per generationem communicatur à Patre Filio genito; ſimili modo dicendum eſt de generatione hominis, in qua anima non producitur, ſed ſolum per illam, iam producta per creationem communicatur homini genito. Addiderim ſecundam partem minoris eſſe falſam; non enim vnio producitur, ſed concomitatur generationem, cùm ſit relatio extrinſecus adueniens, conſequens inductionem formæ in materiam.

Ad confirmationem reſpõdetur: Generationem, & reſurrectionem dupliciter ſumi poſſe, materialiter .ſ. & formali-

maliter. Primo modo importat rem, quæ producitur per generationem, & reſurrectionem, dum eſt in fieri, & ſic falſum eſt eſſe mutationes differentes ſpecie; ſiquidem habent eumdem terminum ad quem formalem, & totalem, nempè animam, & compoſitum. Secundo modo dicuntur eſſe actus in potentia, vel actiua, & ſic ſunt actiones, vel paſſiua, & ſic ſunt paſſiones, vel tranſmutatiua, vel obiectiua, & ſic ſunt mutationes ſpecie differentes, non penès formam, vel vnionem, quia ſunt eiuſdem ſpeciei in vtraque, ſed penès tranſmutata, quæ ſunt termini differentes ſpecie, & concomitanter etiam reſpectu agentium, nempè generantis, & reſuſcitantis, quæ pariter ſpecie differunt.

Formaliter, vera eſt maior formaliter, non materialiter, ſed poſtea negatur minor; ſiquidem differunt ſpecie penès tranſmutata, & agentia; non verò penès formam, vel vniones, quæ ſunt omninò eiuſdem ſpeciei.

Obijcitur quintò contra quartã concluſionem, quia formæ, quæ educuntur de potentia materiæ, & non creantur, nõ producuntur niſi productione totius compoſiti, ex Scoto in 2 d. 17. q. 1. A, & C. ſed generatio eſt actio productiua; ergo in generatione totali non dantur duæ actiones, quarum vna ad formam, altera ad compoſitum terminetur.

Reſp. ex eodem Scoto in 1. d. 5. q. 1. ſub G. maiorem eſſe veram, tamquam termini primi, & adæquati; falſam tamquam termini formales, & inadæquati, quia ſic producuntur diuerſa productione à productione totius, vt ibidem probatur à Doctore, qui non eſt ſibi contrarius in 2. diſt. 17. citata, cùm eo loci loquatur de productione totali, & adæquata, non verò de formali, & inadæquata.

Vel dicendum ſecundò, negando conſequentiam; ſiquidem formæ non producuntur, quia produci, & fieri eſt tantùm totius compoſiti, vt probat Ariſtoteles 7. Metaph. tex. 27. & 32. benè tamen educuntur de potentia materiæ, modo actio eductiua, cum terminetur ad formam, & non ad compoſitum, & productiua ad compoſitum, & non ad formam, ſequitur eſſe diuerſas actiones, ac proindè in generatione adæquata admittendas eſſe plures actiones inadæquatas.

Contrà, quia nulla eſſet differentia, in ordine ad generationem, inter animam rationalem, & alias formas educibiles de potentia materiæ; ſed conſequens eſt contra Scotum in 2. diſt 17. q. 1. citatum etiam in præcedenti; ergo reſponſiones datæ nequeunt ſubſiſtere. Sequela maioris probatur, quia etiam illæ in aliquo priori naturæ haberent eſſe in ſe, & per ſe, ſicut anima, quod eſt omninò falſum, quia non ſunt formæ ſubſiſtentes, ſicut anima. Minor probatur, quia Scotus docet illas differre ab anima, quia non habent prius eſſe in ſe, quam in cõpoſito, ſicut anima, quæ in priori naturæ prius eſt terminus creationis, quam generationis.

Reſp. Negando ſequelam maioris; ad probationem dico, illas, quamuis per diuerſam actionem habeant eſſe actu, nempè per eductionem, non habere in aliquo priori naturæ eſſe in ſe, ſicut anima, ſed in eodem inſtanti, quo educuntur, etiam vniuntur materiæ, ac proindè actionem inductiuam non eſſe aliam ab eductiua ſaltèm materialiter, & fundamentaliter, cum hoc tamen ſtat, vt ſit alia à productiua compoſiti, & per hoc differunt formæ educibiles ab anima, etiam ſi omnes terminent diuerſam actionem ab actione compoſiti, quia illæ non ſubſiſtunt ſicut anima, ſed ſuſtentantur in materia.

Vtrum generatio ſubſtantialis dicatur vniuocè de omnibus verè genitis, vel de quibuſdam æquiuocè?

SECTIO III.

Eorum, quæ verè generantur, quædam generantur abſque ſemine, ſed ex materia putri, habente vicem ſeminis, vt vermes, pediculi, pulices, culices, veſpæ, apes, muſcæ, & ſimilia; quædam verò fiunt ex ſemine, & hæc ſunt

ſunt duplicia; alia enim fiunt, & gignuntur in vtero, vt homines, & animalia bruta perfecta, ſcilicet leones, boues, equi, &c. alia verò gignuntur extra vterum, vt plantæ, & ouipara, vt pulli gallinacei, & aues, & quædam ſerpentia, quæ oriuntur ex ouis aliundè, quam à parentibus, fotis de his omnibus, quæritur: An generatio conueniat illis vniuocè, an æquiuocè?

Circa hanc multiplicem quæſtionem, ſic craſſa mineruа explicatam, varia ſunt Doctorum placita; nam aliqui putant, animalia imperfecta, quæ ex putri fiunt, produci, & gigni ab infima Intelligentia Mundi huius inferioris gubernatrice, quã nonnulli Calcodeam appellant. Ita Auicennas, Thæmiſtius, & Alpharabius relati à Conimbric. lib. 2. de Gener. cap. 3. q. 6. art. 2. & Ruuio ibid. cap. 3. q. 2.

Alij aſſerunt produci à Cœlo, vt à cauſa particulari, & proxima; ſiquidem putant Cœlos eſſe nobiliores huiuſmodi animalibus imperfectis.

Alij concedunt quidem gigni à Cœlo, non tamen vt à præcipua cauſa, ſed tamquam ab inſtrumento Intelligentiæ. Ita D. Thomas 1. p. q. 70. art. 3. quem poſtea ſequuti ſunt Capreolus in 2. d. 9. q. vnica, Ferrarienſis lib. 1. contra Gentes cap. 69. & Soncinas 7. Metaphyſic. q. 14. ac alij pauci.

Alij denique autumnant Cœlum quidem producere huiuſmodi animalia imperfecta, vt inſtrumentum etiam, non tamen Intelligentiæ, aut alterius cauſæ creatæ, ſed primæ cauſæ tantùm, nempè Dei. Sic Durandus in 2. d. 15. par. 2. q. 2. quem ſecuti ſunt Conimbricenſes, & Ruuius citati.

Non diſſimilis controuerſia oritur inter Doctores, an animalia quædam ex putri genita, ſint eiuſdem ſpeciei cum illis, quæ ex ſemine procreantur, vt mures ex putri, & ex ſemine geniti ſint nè eiuſdem, vel alterius ſpeciei. Auerroes lib. 8. Phyſic. com. 46. D. Thomas in 1. d. 10. q. 11. art. 1. De Potentia q. 3. art. 11. & 1. p. q. 71. art. vn. Iandunus 7. Metaph. q. 15. Dominicus à Flandria q. 13. art. 4. & alij cenſent eſſe alterius ſpeciei.

Doctor ſubtilis autem in 2. d. 18. q. vn. reſpondendo ad primam queſtionis partẽ, docet, animalia imperfecta eſſe quidẽ à Cœlo diſpoſitiuè; effectiuè verò nõniſi à Deo, vt à cauſa immediata. Ad ſecundam verò, ſuſtinet cum communi genita ex putri, & ex ſemine eſſe eiuſdem ſpeciei. Ita in 1. d. 2. q. 7. ſub S. vbi dicit eſſe expreſſam ſententiam D. Auguſt. 3. de Trin. cap. 4. & 10. ac D. Ambroſij de Incarnat. Verbi ad finem, ſequuntur cõmuniter eius Diſcipuli, & ex alienis Richardus, D. Thomas 7. Metaph. lect. 6. Ochamus, & alij relati à Ruuio cit. q. 3. quam ſententiam dicit ibidem eſſe communem in omni Schola.

Pro clara notitia totius quæſtionis, & fundamento opinionis Scoti, primò notandum eſt ex eodem in 1. d. 2. q. 7. R. & S. ea, quę generantur, eſſe in duplici differentia; quædam enim generantur æquiuocè, & ſunt illa, quæ ſunt alterius rationis à generantibus, vt herba genita à terra virtute Solis, vel culices, & alia animalia imperfecta genita ex putri materia, à Sole, & Deo; à priori vt à diſponente materiam; à poſteriori verò, vt ab agente, animam ſenſitiuam, aut vegetatiuam educente de tali materia; quædam verò gignuntur vniuocè, & ſunt illa, quæ ſunt eiuſdem rationis cum gignentibus, vt ignis genitus ab alio igne, homo ab homine procreatus, & ſic de cæteris. Et hæc ſunt duplicia, quædam fiunt immediatè de ſubſtantia generantis, vt ignis de ſubſtantia alterius ignis, quædam verò mediatè, cuiuſmodi ſunt omnia viuẽtia, quæ ex ſemine generantur, vt plantæ, & animalia perfecta producta à parentibus, ſeu generantibus virtute ſeminis.

Secundò notandum ex Ariſt. in Problematibus ſect. 10. problem. 64. animalia, quæ gignuntur, eſſe in triplici differentia; alia .n. ſunt perfecta, & ſunt illa, quæ habent ſerioſam, & longam generationem, cum multis tranſmutationibus factam, cuiuſmodi ſunt homines, & bruta quadrupedia; alia ſunt imperfecta, quæ quamuis non neceſſariò requirant huiuſmodi generationem ſerioſam, & longam, poſſunt tamen illam habere, vt mures, qui non tantum

Digitized by Google

ex putri, ſed etiam ex ſemine à parentibus gigni poſſunt: alia tandem ſunt imperfectiſſima, quæ non tantùm non exigunt longam generationem, ſed nec eam habere poſſunt, & huiuſmodi ſunt veſpæ, apes, culices, pulices, & cætera huiuſmodi, quæ tantùm ex putri produci poſſunt. Primi generis animantia tantum vniuocè à ſuis parentibus ex ſemine gigni poſſunt. Tertij generis autem tantùm æquiuocè à Deo effectiuè, & à Sole diſpoſitiuè generari poſſunt: cæterùm animalia ſecundi generis vtroque modo procreari poſſunt, & de facto, vt experientia comprobatur, generãtur; vniuocè quidem à parentibus ex ſemine; æquiuocè verò ex materia putrefacta à Deo, & Sole.

Tertiò notandum ex Doctore ſubtili in 2. d. 18. q. vn. ſub I. quod animalia, quæ generantur æquiuocè, quamuis pẽdeant ab influxibus Cœlorum diſpoſitiuè, pro quanto alterant materiam, illamque reddunt aptam, vt de ipſa educi poſſint formæ conuenientes naturæ vniuſcuiuſque animalis, tamen quoad eductionem animarum, ſiuè vegetatiuarum, ſiuè ſenſitiuarum, nequeunt ab illis effectiuè dependere, cum Cœli ſint expertes vitæ, & conſequenter imperfectiores ipſis animantibus; vndè concludit Doctor ſubtilis, quod à ſolo Deo procreari poſſunt, cùm in eius virtute duntaxat contineri poſſint, & non in alio; ſiquidem nec Pater poterit illas educere, cùm poſſit non eſſe, dum generantur, vt patet in ouiparis; nec ab Intelligentia, quia illa non agit, niſi mediante motu Cœli; at motus huiuſmodi, cum ſit accidens, non poteſt attingere productionem ſubſtantiæ, vt latè oſtẽdimus in 2. Phyſicorum diſput. 5. quæſt. 4. Et etiam, quia non gigneret producendo, ſed tantùm alterando, ac proindè generatio non eſſet alia ab alteratione, quod eſſet contra Ariſtotelem in 1. de Gener. à tex. 1. vſque ad 24. vt ſatis probauimus in 1. Phyſicorum diſput. 4. q. 2. concluſ. 2. Supereſt igitur, quod huiuſmodi animantia generentur æquiuocè à ſolo Deo.

Quartò notandum eſt, generationem viuentium tripliciter ſumi poſſe; primò pro productione viuentis à quocumque, ſiuè viuenti, ſiuè non, & ſic quæ æquiuocè fiunt, dici poſſunt genita. Secundò pro viuentis productione ab alio viuente, ſiuè cognitione prædito, ſiuè non, & ſic etiam plantæ, ab alijs plantis productæ mediante ſemine, genitæ dicuntur. Tertiò ſumitur pro viuentium à viuentibus productione, ſuppoſita cognitione, & appetitu, ſiuè libero, ſiuè naturali, & ſic ſolum animalia perfecta; vt homines, & bruta quadrupedia, quæ ſerioſam, & longam generationem requirunt, vniuocè generantur.

Quintò notandum ex Scoto in 1. d. 2. q. 7. ſub S. quod aliqua poſſunt dignoſci diſtincta, vel eadem ſpecie à poſteriori ex duplici media, nempè ex operationibus, & proprietatibus; ſi enim habent operationes aliquas, & proprietates diuerſas, adinuicem diſtinguuntur ſpecie, vt homines, & equi; ſiquidem homines ſunt riſibiles, diſcurſiui, intelligentes, volentes, quæ repugnant equis, quorum paſſiones ſunt hinnibilitas, cognoſcere tantum ſingularia, appetere naturaliter, & trahi ab obiectis, quæ pariter repugnant hominibus: Et per oppoſitum ſi habeant eaſdem proprietates, & operationes proprias, tunc concludimus illa eſſe eiuſdem ſpeciei, vt duo homines, vel equi, quia participant eaſdem paſſiones, proprietates, & eliciunt ſimiles operationes, ideò arguimus illos habere omninò eadem principia ſpecifica intrinſeca, & conſequenter pertinere ad eamdem ſpeciem; nam, vt docet Ariſtoteles in 1. Poſter. cap. 10. Et 1. Phyſicorum cap. 1. ab effectuum, & proprietatum cognitione procedimus ad cognitionem cauſarum, & principiorum: Ad propoſitum, cùm mures geniti ex materia putrida, & mures nati ex propagatione, conueniant in eiſdem proprietatibus, & operationibus; ſiquidem eodem modo coeunt, & propagant alios mures, ſicut hi, qui ex propagatione naſcuntur; mouentur ſimiliter

liter ſurſum, deorſum, progreſſiuè, habent eoſdem pedes, & cæteras potentias organicas, ac denique eadem omninò accidentia, ſicut illi, modo ex vnitate motus, Ariſtoteles 1. de Cœlo tex. 8. & Auerroes ibidem, arguunt vnitatem naturæ, concludendum eſt, eſſe omnes einſdem ſpeciei, ac naturæ ſpecificæ.

Ex his omnibus fit prima conclusio. Animalium, quæ extra vterum fiunt, nec forma corporeitatis, nec anima producuntur à parentibus per generationem proximè, licet benè remotè. Eſt Scoti in 2. diſt. 18. q. vn. I. Probatur prima pars, quia quæ non ſunt, nequeunt quicquam producere; ſed dum generantur animalia extra vterum, parentes non ſunt; ergo &c. Minor probatur, quia mortuis gallinis, & gallo, eorum oua fouentur ab alia gallina, adeò vt ex eis naſcuntur pulli; ergo dum generantur, accidit vt eorum parentes non ſint. Secunda pars probatur, quia parentes tribuunt materiam, nempè oua, ex quibus generantur pulli; ergo aliquo pacto concurrunt ad eorum generationē, non de proximo, vt probatum eſt; ergo remotè.

Secunda concluſio. Animalium generabilium in vtero, tàm forma corporeitatis, quàm anima ſenſitiua, fit à parentibus; intellectiua verò à ſolo Deo. Eſt Scoti ibidem §. Dico ergo &c. Probatur prima, & ſecunda pars, quia potentia generatiua eſt perfectior nutritiua, cum ſit eius finis, ex Ariſtotele 2. de Anima tex. 49. ſed potentia nutritiua, dum habet alimentum ſibi approximatum, ac diſpoſitum, eſt productiua in brutis formæ corporeitatis, ac animæ ſenſitiuæ, vt ſupra oſtendimus; ergo & generatiua in parentibus erit ſic productiua. Secundò probatur à Doct. ſubtili in 3. d. 4. q. vn. ſub D. quia omnis cauſa actiua, habens virtutem reſpectu alicuius effectus, & non præuenta ab alio totaliter cauſante, eo tempore, in quo effectus producitur, poteſt agere ad eius productionem, alioquin vel non eſſet actiua, vel impediretur in cauſando; ſed potentia generatiua parentum continet in ſua virtute fœtum, aliàs non eſſet generatiua; ergo cum nulla ſit neceſſitas, vt præueniatur à Deo totaliter cauſante, dum fetus generatur, à parentibus gigni debet. Tertia pars fuit à nobis probata in 1. Phyſicorum diſp. 4. q. 2 concluſ. 5. dum oſtendimus animam rationalem non educi de potentia materiæ, ſed eſſe immediatè productam à Deo ex nihilo ſui præſuppoſito.

Tertia concluſio. Animalium imperfectorum formæ corporeitatis fiunt à Cœlo, vt à cauſa proxima effectiua; animæ verò non niſi à Deo. Eſt Scoti in loco proximè citato, & in 2. d. 18. q. vn. ſub I. Probatur prima pars, quia huiuſmodi formæ non fiunt proximè à parentibus, quia vel huiuſmodi animalia non generantur vniuocè, vel ſi ita generantur, dum gignuntur, contingit vt plurimum parentes non eſſe; neque ab Intelligentia, vt oſtendimus in 1. Phyſic. diſp. 4. q. 2. concluſ. 2. & non eſt neceſſe eas fieri à Deo, vt à cauſa proxima, cùm Cœli habeant virtutem ſufficientem; ſunt enim perfectiores ipſis formis; ergo reſtat vt fiant ab illis, vt à cauſa effectiua proxima. Secunda pars probatur, quia ſi poſſent fieri ab aliqua cauſa proxima, aut à parentibus, aut ab Intelligentia, aut ab influxibus cœlorum fierent, ſed nullum iſtorum dici poteſt; ergo &c. Maior patet à ſufficienti diuiſione, & enumeratione cauſarum proximarum. Minor probatur: Non à parentibus, quia vt plurimum non ſunt, dum educuntur tales animæ; Nec ab Intelligentia, quia illa non agit, niſi mediante motu Cœli; at motus, cum ſit accidens, nequit producere animas, quæ ſunt ſubſtantiæ, vt oſtendimus in 2. Phyſicorum diſp. 5. q. 4. ergo &c. Nec à virtute cæleſti, quia cœli, cùm ſint inanimati, ſunt imperfectiores animabus; nā viuentia ſunt à toto genere perfectiora non viuentibus; ergo huiuſmodi animæ nequeunt educi de potentia materiæ à formis Cœlorum. Supereſt igitur, quod à ſolo Deo vt ſic educantur, in cuius virtute perfectiſſimè continentur.

Quarta concluſio. Animalia perfecta, vt ſunt homines, & bruta quadru-

pedia, non poſſunt æquiuocè, ſed ſolùm vniuocè generari. Eſt Scoti in 1.d.2.q.7. R. contra Auerroem, & Auicennam ibi citatos. Probatur, quia quæ habent ſerioſam, longam, & ordinatam generationẽ per diuerſas tranſmutationes, nequeunt æquiuocè, ſed tantũ vniuocè generari ex Ariſt. in Problem. ſect. 10. probl. 64. ſed animalia perfecta ſunt huiuſmodi; ſiquidem tot organorum diſtinctio, vt in illis apparet, non poteſt ſubitò naturaliter ex materia putri educi; ergo &c.

Quinta concluſio. Animalia imperfectiſſima econuersò tantum æquiuocè, & nõ vniuocè gigni poſſunt. Eſt Scoti ibidẽ. Probatur, quia quæ carent membris, & organis ad generationem aptis, nequeũt produci vniuocè, ſed tantum æquiuocè, ſed animalia imperfectiſſima ſunt huiuſmodi, vt patet de conchis marinis, & alijs vermibus, &c. ergo &c. Maior colligitur ex Ariſtotele 2. de Anima tex. 34. vbi inquit: *Naturaliſſimum enim operũ, quæ in viuentibus, quæcumque perfecta, & non mutilata ſunt, aut generationem ſpontaneam habent, eſt facere aliud, quale ipſum*; ergo quæ carent organis aptis ad generationem, nequeunt facere aliud, quale ipſum, & ſic nec vniuocè generare, aut generari.

Sexta concluſio Animalia imperfecta gigni poſſunt vniuocè, & æquiuocè; & genita æquiuocè ſunt eiuſdem ſpeciei cũ genitis vniuocè. Eſt Scoti ibidem ſub R. & S. Probatur primò auctoritate D. Auguſt. 3. de Trin. cap. 4. & 9. *Genitum ex putrefactione propagat alia iterum propagantia, ſed talia propagantia sũt eiuſdem rationis cum propagantibus, vt patet de muribus*; ergo &c. Confirmatur ex eodẽ in Epiſt. ad Deo gratias, vbi inquit: *Multa genera animalium ſine parentibus ex terra procreantur, quæ pariunt ſibi ſimilia coeundo*; ergo de mente D. Auguſtini, quæ generantur æquiuocè ſunt eiuſdem rationis cum genitis vniuocè. Secundò probatur ratione deſumpta ab experientia, mures gignuntur ex putri, & ex propagatione, & omnes ſunt eiuſdem rationis; ergo aliqua animalia imperfecta poſſunt generari vniuocè, & æquiuocè. Antecedens quoad primã partem eſt notum per experientiam. Quoad ſecundam probatur, quæ habent eoſdem motus, proprietates, & operationes pariter eaſdem, ſunt eiuſdẽ naturæ ex Ariſtotele, & Auerroe 1. de Cœlo, c. 8. ſed mures geniti æquiuocè, & vniuocè ſunt huiuſmodi; ſiquidem omnes mouentur ſurſum, deorſum, & progreſſiuè eodem modo: ſimiliter omnes habent eaſdẽ partes organicas, eadem accidẽtia; ergo omnes ſunt eiuſdem rationis.

Obijcitur primò contra primam concluſionem: Pulli gallinacei gignuntur vniuocè; ergo tàm forma corporeitatis, quàm anima debent à parentibus fieri proximè. Conſequentia patet: Nam quæ generantur vniuocè debent eſſe eiuſdem rationis in forma, & anima cũ ſuis generantibus, ſed ſi parentes concurrerent tantũ remotè, non poſſent eſſe eiuſdem rationis cum pullis genitis, tùm quia poſſent parentes eſſe mortui, tùm quia ſi forent viui nihil influerent in formas, & animas genitorum; ergo &c.

Reſpondetur negando conſequentiam; ad probationem negatur minor; ſiquidem ad generationem vniuocam ſufficit, vt genita habeant eſſe à generantibus inchoatiuè, vt in propoſito pulli haberent eſſe ex ouis productis proximè à parentibus.

Obijcitur ſecundò, quia Scotus in 2. diſt. 18. quæſt. vn. ſub I. videtur aſſerere, omnem animam brutorum, & generaliter, viuentium, fieri à Deo, vt à cauſa proxima; ergo non à parentibus.

Reſpondetur negando conſequentiam; nam litera Scoti eſt clara, quod loquitur de genitis extra vterum; non verò in vtero, de quibus loquimur in noſtra concluſione.

Obijcitur tertiò contra tertiam concluſionem: Ariſtoteles 2. de Gener. Animalium cap. 3. dicit, ſolam animam rationalem fieri immediatè à Deo; ergo animæ vegetatiuæ, ac ſenſitiuæ fiunt ab alio, & nonniſi à Cœlo, quia non datur aliud agens, quod poſſet producere alias animas, & maximè animalium, quæ generantur æquiuocè; ergo malè concluditur, eas fieri

fieri immediatè à Deo.

Reſp. Negando antecedens; ſiquidem Ariſtoteles dicit, omnes animas, præter mentem, fieri dependenter à corpore, illamque ſolam extrinſecus venire; ergo Ariſtoteles dicit, ſolam animam rationalem fieri immediatè à Deo, vt à cauſa proxima efficienti? vndè locus? Quare nec conſequentia tenere poteſt, nimirum animas ſenſitiuam, & vegetatiuam, in quibuſcumque viuentibus, non fieri à Deo, ſed à Cœlo, vt à cauſa proxima, cum Cœlum non contineat illas virtualiter, ſicut tamen continentur in Deo.

Contrà, quia omnis ſubſtantia, & ſola ſubſtantia generatur vniuocè; ergo anima ſenſitiua, & vegetatiua nequeunt fieri immediatè à Deo, vt à cauſa proxima; ſiquidem huiuſmodi factio eſſet æquiuoca. Antecedens probatur ex Ariſtotele pluribus in locis; ſiquidem 7. Metaph. tex. 22. dicit, ſubſtantias naturales omnes fieri à formis eiuſdem ſpeciei. Et in tex. 30. ſubdit, omnia fieri ex vniuoco. Item in tex. 32. ſubſtantiam fieri ex præexiſtente ſubſtantia, ad differentiam accidentium, quæ non exigunt præexiſtere accidentia actu, ſed ſolum potentia. Item in 1. de Generat. tex. 30. Et in 1. Moralium cap. 10. Et 1. de Part. Animal. cap. 1. diſertis verbis aſſerit, omnem naturam procreari ab alia eiuſdem generis, & ſpeciei; ergo omnis, & ſola ſubſtantia gignitur vniuocè.

Reſp. ex Doctore ſubtili in 7. Metaphyſ. ad tex. 30. Generationem vniuocam eſſe duplicem, ſcilicet formalem, & virtualem: Prior eſt, cum generans, & genitum aſſimilantur in forma, & modo eſſendi formaliter, vt generatio ignis ab igne. Poſterior, quando generans, & genitum non habent ſimilem formam formaliter, ſed tantum virtualiter, & huiuſmodi virtus, cùm ab Ariſtotele appelletur pars rei genitæ, quouiſmodo reperiatur in ipſo, licet reuera efficiat generationem æquiuocam, tamen vocari poteſt vniuoca propter ſimilitudinem virtualem, quæ conſpicitur inter generantem, & genitum, vndè hac diſtinctione ſuppoſita.

Formaliter ad argumentum dico antecedens eſſe verum de generatione vniuoca, vel formali, vel virtuali, non tamen de formali duntaxat, de qua eſt ſermo in præſenti quæſtione. Ad probationem dico, allatas auctoritates explicandas eſſe pariformiter de alterutra generatione: vndè tres primæ auctoritates verificantur de genitis perfectis, & imperfectis in vtero, quia omnes tales ſubſtantiæ admittunt generationem formalem vniuocam, vt patet ex contextu, non autem de ſubſtantijs imperfectiſſimis, & imperfectis genitis extra vterum, quia harum generatio eſt verè æquiuoca, & ſolum virtualiter vniuoca. Similiter tres poſteriores intelliguntur de naturis perfectis, non autem de imperfectis, & imperfectiſſimis, quia iſtæ non generantur vniuocè, niſi virtualiter, ſed reuera æquiuocè, vt ipſe oſtendit in 5. lib. Hiſtoriæ Animalium.

Obijcitur quartò contra quartam cõcluſionem: Quicquid poteſt potentia inferior, poteſt etiam ſuperior; atqui animalia perfecta gignũtur vniuocè ab alijs animalibus; ergo æquiuocè poterunt gigni à Cœlo, vel Angelo. Conſequentia tenet, quia Cœli, & Angeli ſunt virtutes ſuperiores ad virtutes animalium.

Reſp. Maiorem eſſe veram de virtute ſuperiori virtualiter continente virtutẽ potentiarum inferiorum, cuiuſmodi eſt ſolus Deus, non autem Celi, & Angeli, qui ſolùm dicuntur virtutes ſuperiores, quia ſunt vniuerſaliores, quam virtutes inferiores animalium, non verò per continentiam virtualem.

Obijcitur quintò contra ſextam concluſionem, quia mures geniti ex ſemine, & ex putri non habent materiam eiuſdẽ rationis; ergo nec formam. Antecedens patet, quia ſemen, & materia putris ſunt alterius rationis. Conſequentia ſimiliter, alioquin quodlibet fieret ex quolibet, contra Ariſtotelem; Tùm etiam, quia forma educitur de potentia materiæ; ergo qualis eſt materia, talis debet eſſe, & forma.

Reſp. ex Doct. ſubt. in 1. diſt. 2. q. 7. §. Ad primũ reſpondeo &c. antecedens eſſe ve-

verum de materia ſumpta pro oppoſito, qualis eſt materia ſecunda, non autem de materia prima; modo formæ eiuſdem rationis exigunt materiam primam eiuſdem rationis, non autem materiam ſecundam, imò eadem forma poteſt educi ex materijs ſecundis alterius rationis, vt patet de forma ignis, quæ educi poteſt ex lapide, & ex ligno, quæ ſunt materiæ alterius rationis ſecundæ, non verò primæ.

Objicitur ſextò ex Ariſtotele in 1. de Gener. Animalium cap. 1. vbi inquit: *Quæ non ex coitu, ſed ex putri materia oriuntur, ea generant quidem, ſed genere diuerſum quodque gignitur, nec mas eſt, nec fœmina, talia ſunt nonnulla è genere inſectorum*. Idem prædixerat in Hiſtoria Animal. lib. 5. cap. de pediculis generantibus lendes, ex quibus procreatur aliquid, ſed omninò diuerſum à generantibus; ergo ſecundum Ariſtotelem, genita ex putri, & ex propagatione ſunt alterius rationis.

Reſp. Negando conſequentiam, neque loca ex Ariſtotele adducta probant oppoſitam noſtræ concluſionis; quandoquidem in illis loquitur de animantibus imperfectiſſimis, quæ non oriuntur ex coitu, ſed omninò ex putri materia, quippè talia aut nihil generant, aut ſi aliquid producatur ex eis, eſt prorſus ab eis diuerſum, cùm huiuſmodi careat potentia generatiua, in qua conuenire debent generans, & genitum, alioquin, vt infert Ariſtoteles in 1. loco, horum generatio procederet in infinitum, à quo abhorret natura, nos autem loquimur de imperfectis, quæ, quamuis oriantur ex putri, habent tamen omnia organa, vt poſſint gignere, & gigni vniuocè, ſicut illa, quæ duntaxat vniuocè generantur, & ideò in his non prohibetur vnitas naturæ, ſicut in illis.

* * *

Vtrum pater, & mater, generando, concurrant actiuè, generentque ſibi ſimiles in natura filios, & quomodo?

SECTIO IV.

Ariſtoteles lib. 1. de Gen. Animal. c. 19. & 20. docendo, fœminam, in generatione prolis, non emittere ſemen, ſicut vir, ſed tantum ſubminiſtrare materiam, nempè ſanguinem menſtruum, circa quod agat ſemen maris, ſuſtinere videtur, matrem non concurrere actiuè, ſed tantum paſſiuè, in generatione prolis, adeò quod tota actiuitas in generando refundenda ſit in patrem, & nullo pacto in matrem, ſaltem quoad actionē primariam, quæ eſt deciſio ſeminis. Hāc opinionem ſequutus eſt D. Thomas 2. 2. q. 81. art. 5. & 3. p. q. 32. art. 4. vbi Caietanus, ac in 3. ſent. d. 4. q. vn. art. 3. Richardus ibid. q. 1. Paludan. q. 2. Marſil. q. 5. art. 2. & communiter Thomiſtæ.

Ex oppoſito Hippocrates lib. de Genituris, Galenus lib. de ſpermate, & lib. 6. de locis affect. cap. 5. cùm experientia comprobauerint, nedum patrem, verùm & matrem emittere ſemen in generatione prolis, conſequenter docuerunt, vtrumque parentum concurrere actiuè, veluti cauſas partiales, quarum tamen pater principaliter, & mater minus principaliter, attingāt generationem eiuſdē prolis. Hanc ſecuti ſunt Doctor ſubt. in 3. d. 4. q. vn. ſub A. D. Bonauen. q. 1. art. 3. Maior q. 3. art. 4. & Ochamus q. 2. & communiter Scotiſtæ, ac Nominales. Huic opinioni, & nos ſubſcribere debemus, non tantùm ob reuerentiam Magiſtri, verùm etiam, quoniam experientiæ Medicorum magis deferendum eſt, quam auctoritatibus Philoſophi. Vndè pro eius declaratione, ac fundamento.

Primò notandū, vt colligitur ex Scoto in 1. d. 5. q. 2. H. & in 3. d. 8. q. vn. ſub C. patrem, & matrem poſſe ſic deſcribi. Pater eſt generans de ſua ſubſtantia naturali viua per modum naturæ aliam ſubſtantiam viuam (præciſè miniſtrando ſemen) quæ ſit eiuſdem ſpeciei propriæ, vel

vel ſaltem proximæ cum generante. Mater verò eſt generans de ſubſtantia ſua viua naturali, per modum naturæ, aliam ſubſtantiam viuam eiuſdem ſpeciei propriæ, vel proximæ cum ſeipſa generante. Ex his diffinitionibus eliciuntur quinque conditiones, ex quibus dignoſci poteſt tàm ratio patris, quàm matris. Prima conditio eſt, quod pater, & mater generant de ſubſtantia naturali viua, defectu cuius, cadauer reſpectu vermiũ, & Sol reſpectu ranæ non ſunt illorum pater, vel mater, cùm ſint vitæ expertia. Secunda conditio eſt, quod generent per modum naturæ, qua de cauſa, Deus nequit dici pater, aut mater creaturarum, quia non producit illos per modum naturæ, verùm liberè, & contingenter. Tertia conditio, quod generent ſubſtantiam viuam, & ideò corpus humanum nequit dici pater, vel mater excrementorũ, quia huiuſmodi non viuunt. Quarta conditio, quod pater generat, præcisè miniſtrando ſemen, ad differentiam matris, quæ non ſolum generat, miniſtrando ſemen, ſed etiam organizando corpus poſt deciſionem ſeminis. Quinta denique, quod ſubſtantia genita ſit eiuſdem ſpeciei propriæ, vel proximæ cũ generante, quare aſinus poterit dici pater muli, & aquila mater halicati, cum ſint eiuſdem ſpeciei proximæ, licet non propriæ.

Secundò notandum ex eodem ibidẽ, & in 3.d.4.q.vn. Matrem in generatione filij dupliciter conſiderari poſſe, vno modo in quantum recipit ſemen à patre deciſum in matrice; alio modo quatenus, & ipſa diſcindit ſemen, & operatur circa organizationem corporis. Priori modo merè paſſiuè ſe habet; ſiquidem recipere eſt quoddam pati; at poſteriori modo concurrit actiuè ſicut pater, tùm quia producere proprium ſemen, eſt efficere, & organizare corpus poſt deciſionem ſeminis eſt agere.

Tertiò notandum ex eodem ibidem, in generatione prolis in vtero, plures motus, ac tranſmutationes concurrere. Primò enim deciditur ſemen à patre, & matre, recipiturque in matrice matris. Secundò ſemen patris, vt fortius, & perfectius agit in ſemen matris, ipſum alterando, alteratoque ſemine matris, alteratur etiam ſemen patris; ſiquidem omne agens in agendo repatitur. Tertiò corrumpuntur ambo, & ex eis, virtute potentiæ generatiuæ, gignitur embrio, in quo incipiunt fieri organa, ac partes corporis ordine quodam; quandoquidẽ gignitur prius cor, deindè hepar, poſtea cerebrum, ſucceſſiuèque fiunt oſſa, nerui, & cætera membra vſque ad perfectam organizationem, qua peracta inducitur anima, vel per creationem, vt in homine, vel per eductionem de potentia materiæ, vt in cæteris viuentibus. Ex his infertur, quod ſi generatio ſpectetur quoad duos priores motus, nempè quo ad deciſionem, & alterationem ſeminũ, pater principalius concurrit, quàm mater; ſiquidem ſemen patris eſt perfectius ſemine matris, cùm agat in illud, ipſum alterando cæterùm in ordine ad organizationem partium corporis, mater principaliùs ſe gerit, non tantum quia præbet ſanguinem menſtruum, & aliam materiam neceſſariam pro compactione fœtus, ſed etiam quia, virtute ſuæ generatiuæ potentiæ, efficit formam corporeitatis, veluti diſpoſitionem neceſſariam ad receptionem vltimæ formæ dantis eſſe perfectum toti proli, ad quas actiones non concurrit pater, vt eſt notum apud omnes.

Quartò notandum eſt ex eodem in 1.d.5.q.2. ſub H. Filium eſſe genitum de ſubſtantia patris, ac matris miniſtrando ſemen, poſſe dupliciter intelligi, vno modo prout ly de, indicat cauſam materialem tantum, & ſic nec pater diceretur generare de ſua ſubſtantia filium, nec filius poſſit dici genitus de ſubſtantia patris, quia tunc pater non concurreret actiuè, & non magis aſſimilaret ſibi prolem, quàm artifex producendo ſcamnũ de materia ligni, quod eſſet valdè abſurdum; ſiquidem naturaliſſimum eſt viuenti facere aliud, quale ſeipſum. Alio modo, vt ly de, importat cauſam formalem, ſeu terminum formalem actionis generatiuæ, & ſic pater, & mater decidendo ſemen, quod eſt aliquid eorum ſubſtantiæ, fundant rationem paternita-

tis, ac ſi immediatè poſſent decidere ipſam prolem; ſiquidem illæ tranſmutationes ſeminis vtriusque parentis accidunt ipſis, vt fundent relationes paternitatis, & maternitatis in patre, & matre, ac filiationis in filio. Ex quo infertur, quod vis aſſimilatiua in natura ſpecifica, non conſiſtit in actionibus ſecundarijs, per matrem præſtitis, circa organizationem corporis, ſed tantum in actu decidendi ſemen, vt potè de ſubſtantia generantis, tamquam terminum formalem actionis generatiuæ vtriusque parentis; ſiquidem forma eſt, quæ dat eſſe ſpecificum, & non materia.

Quintò notandum eſt ex Ariſtotele lib. 4. de Generat. Animal cap. 3. ſimilitudinem generantis, ac geniti tripliciter attendi poſſe, nimirum in ſpecie, in ſexu, & in effigie. Similitudo in ſpecie fit, & cauſatur à natura generantis vniuocè, quippèque determinat actionem agentis ad producendum quale ſeipſum in eadem ſpecie; homo enim generat hominem, & non aſinum; & per oppoſitum diſſimilitudo in ſpecie cauſatur à natura generantis æquiuocè, quæ determinat actionem agentis circa materiam diſpoſitam ad producendum aliud alterius rationis à ſe. Similitudo autem in ſexu maſculino, vel fœminino diuerſimodè cauſatur; nam pater intendit producere fetum perfectiorem, quem poteſt, cùm autem mas ſit perfectior fœmina, ſequitur, quod ſimilitudo in ſexu maſculino proueniat à patre; in fœminino autem, hoc eſt, matris cum filia, potiſſimùm deriuatur à natura vniuerſali, quæ intendit conſeruationem ſpeciei; huiuſmodi autem conſeruatio haberi non poteſt abſque generatione etiam fœminarum: à genitore verò cauſatur talis ſimilitudo minùs principaliter; ſiquidem fœmina eſt imperfectior maſculo, & ideò minus principaliter, qua de cauſa etiam appellari ſolet mas occaſionatum, cùm ſit quaſi extra intentionem agentis particularis, & ſolùm per ſe intendatur ab agente vniuerſali, vt dictum eſt, ob conſeruationem ſpeciei. Similitudo verò in effigie conſiſtit in ſimilitudine colorum, figurarum, & delineamentorum, & hæc varias expoſcit cauſas; quandoquidem ſimilitudo in coloribus prouenit à ſimili temperamento qualitatum primarum, quare videmus, abundantes in calido, & ſicco, nigros; in calido, & humido, rufos; in humido, & frigido, albos; ac demùm in frigido, & ſicco, terreos procreare filios, vel croceos, & hoc virtute generatiuæ potentiæ vtriusque parentis: ſimilitudo denique in figura, conſiſtens in varia proportione, ac delineatione membrorum, prouenit principaliter à virtute generatiua parentum, & ſecundariò ab eorumdem efficaci intentione, dum coeunt, & actu decidunt ſemina; ſiquidem factis comprobatum legitur, vt ex aſpectu figuræ vnius Ethiopis, proles nigri coloris nata ſit, & oues Labani, vt dicitur Geneſis cap. 30. ex intuitu virgarum, quas ex induſtria verſicolores fecerat Iacob, dum concipiebãt, fetus varij coloris, & maculoſos illi pepererunt.

Ex his fit prima concluſio. Pater non ſolùm, verùm etiam Mater concurrit actiuè in generatione prolis. Eſt Scoti in 3. d. 4. q. vn. ſub A. probatur ſic ab ipſo, quia formas eiuſdem rationis, & ſpeciei conſequuntur potentiæ eiuſdem ſpeciei; ſiquidem idem in quantum idem ſemper natum eſt facere idem; ſed mas, & fœmina ſunt eiuſdem ſpeciei ex Ariſtotele 10. Metaph. tex. 25. ergo ſi pater habet potentiam actiuam generandi filium, & mater pariter habebit. Confirmatur, quia anima maris, & fœminæ ſunt eiuſdem rationis, in his præſertim quæ ſunt identificata realiter; ergo ſi anima patris, & eius potentiæ ſunt actiuæ, ita erit dicendum de anima matris, & eius potentijs. Secundò probatur, quia quodlibet agens diligit opus ſuum, ex Ariſtotele 8. ſuorum Moral. cap. 12. ſed mater non ſolum diligit filium, ſicut pater, ſed magis ipſum diligit, vt potè quæ ſit certior eſſe opus ſuum, quam pater, vt innuit ibidem Philoſophus; ergo dicendum eſt, non tantum patrem, verùm etiam matrem actiuè concurrere ad generandam prolem.

Secunda concluſio. Quoad actionem pri-

primariam decidendi ſemen, pate r principalius concurrit, quam mater; econuerſò autem ſe habent quoad actiones ſecundarias. Eſt Scoti ibidem ſub F. Probatur prima pars, quia ſemen patris fortius, & perfectius agit, quam ſemen matris, ſiquidem ipſum alterat; Tum quia patris ſubſtantia eſt fortior, & perfectior; Tum etiam, quia pater commouet matrem ad decidendum ſemen, & non econuerſò; ergo ſignum eſt, quod principalius concurrit in deciſione ſeminis, quam mater. Secunda pars probatur, quia illud magis concurrit in generationis actione, quod eſt cum fetus gignitur, quam id, quod non eſt; ſed dũ mater præbet ſanguinem menſtruum, & organizat corpus pater non amplius agit, imò multoties contingit eſſe mortuum, actio tamen matris ſemper eſt vſque ad perfectam organizationem, & animationem, ergo in ordine ad has actiones ſecundarias, mater principalius concurrit, quam pater.

Tertia concluſio. Similitudo gignentis cum genito in ſpecie cauſatur ex natura agentis vniuoci; in ſexu maſculino, ex intentione genitoris: in fœmineo, ex intentione naturę vniuerſalis potiſſimũ, ſecundariò verò ex intentione parentũ: & in effigie fit principaliter à vi generatiua parentum, eorumque intentione, ſecundariò verò oritur ex temperamento quatuor primarum qualitatum, quo afficitur proles. Colligitur ex Ariſtotele 2. de Anima t. 34. Et de Gener. Animal. lib. 4. cap. 3. Probatur prima pars ex Ariſtotele 2. de Anima t. 34. vbi inquit: *Naturaliſſimum enim operum, quæ in viuentibus, quæcumque perfecta, & non mutilata ſunt, aut generationem ſpontaneam habeat, eſt facere aliud, quale ipſum, animal quidem animal, planta plantam*, ſed talia ſunt agentia vniuoca, & perfecta; ergo ſimilitudo in ſpecie deſumenda eſt, in genito cum generante, ex natura agentis vniuoci. Cæteræ autem cõcluſionis partes remanent probatæ ex dictis in 5. not.

Quarta concluſio reſponſiua ad titulum quæſtionis principalis. Per actum generationis naturalis propriè ſumptę, vt declaratum eſt Sectione I. producitur vera ſubſtantia completa, quæ eſt compoſitum ſubſtantiale. Eſt Ariſtotelis expreſſa ſententia lib. 1. de Gener. & Corrupt. tex. 25. vbi inquit, generationem eſſe mutationem à ſubſtantia in potentia ad ſubſtantiam in actu. Declaratur etiam ex dictis in præcedentibus ſectionibus; ſiquidem in prima oſtenſum eſt generationem ſubſtantialem eſſe productionem ſubſtantialem; in ſecunda habere pro termino formam, & compoſitum ſubſtantiale; in tertia viuentia perfecta, & non mutilata, aut ſpontaneam generationem habentia gignere ſibi ſimilia in natura ſpecifica; in quarta tamdem, patrem, & matrem actiuè generare filios ſibi ſimiles in ſpecie; ſed hæc omnia ſunt ſubſtantiæ; ergo per generationem naturalem producitur ſubſtantia.

Obijcitur contra primam concluſionem: Nam Ariſtoteles lib. 1. de Gener. Animal. cap. 20. negat, mulierem emittere ſemen, immò ſe habere merè paſſiuè, quà fœmina eſt, ſicut ex oppoſito, mas, quà mas, agens, & vndè mouendi principium eſſe omninò aſſeuerat; ergo aſſerere matrem concurrere actiuè in generatione filij, eſt contra Ariſtotelem.

Reſp. Concedendo totum; ſiquidem in hoc, audiendus non eſt Ariſtoteles, ſed omninò Medicis deferendum eſt, vt potè expertis in facultate anatomica, per quam cognouerunt habere etiam fœminas potentiam actiuam, productiuam ſeminis, & ipſum decidere in loco ad generationem determinato, ac proindè actiuè ſe habere in generatione prolis, ſicut mares.

Obijcitur ſecundò: Si fœmina emittit ſemen, aut eiuſdem rationis, aut alterius rationis cum ſemine viri; ſed neutrum dici poteſt; ergo potius dicendum eſt, ipſam non emittere ſemen in generatione prolis. Maior patet. Minor probatur: Non poteſt dici, fore alterius rationis, cùm mas, & fœmina ſint eiuſdem ſpeciei, ſecundum Ariſtotelem lib. 10. Metaph. tex. 25. Nec eiuſdem rationis, quia tunc poſſet augeri in virtute, &

& quantitatē, adeò vt attingeret perfectionem, & quantitatem ſeminis virilis, ac proindè poſſet fieri generatio ex ſolo ſemine fœmineo, quod eſſet valdè abſurdum, ſaltem naturaliter.

Reſp. Huiuſmodi ſemina eſſe alterius rationis, adeò quod ſi vnum augeretur in infinitum, nunquam poſſet pertingere ad virtutem alterius, nec conſequenter cum ſolo ſemine matris poſſet fieri generatio; ſiquidem, vt docet Scotus in 1. d. 3. q. 7. ſub L. Et in quol. 15. ſub H. pater, & mater ſunt cauſæ ſubordinatæ in agendo, vt virtus vnius nequeat ſupplere alterius virtutem: Neque facit quicquam eſſe eiuſdem ſpeciei, marem .ſ. & fœminam, quia ſicut formas eiuſdem ſpeciei conſequi poſſunt potentiæ alterius rationis ſpecificæ, vt patet de nutritiua, augmentatiua, & generatiua reſpectu animæ vegetatiuæ; ac de intellectiua, & volitiua in ordine ad animam rationalem, ita non inconuenit dari in formis eiuſdem ſpeciei, cuiuſmodi ſunt anima maris, & anima fœminæ vegetatiuæ, duas potentias generatiuas alterius rationis, ſubordinatas tamen in agendo, ita eſſentialiter, vt vna nequeat per aliā ſuppleri, ac proindè ſemina, in quibus aliquo pacto relucent eiuſmodi potentiæ, eſſe alterius rationis, & adinuicem eſſentialiter ſubordinata.

Obijcitur tertiò contra ſecundam concluſionem, quia illud agens dicitur principalius concurrere in generatione prolis, quod immediatiùs attingit genitum; ſed mater immediatius attingit genitum, quàm pater; ergo mater principalius concurrit, quam pater. Maior patet, quia finis generationis eſt proles genita. Minor ſimiliter, quia pater in generatione nil aliud facit, quam decidere ſemen in matricem fœminæ; atqui ſemen non attingit generationem fętus, quia corrumpitur antequam organizetur corpus, vt probat Scotus in 2. diſt. 18. q. vn. H. I. & in 3. d. 4. q. vn. ſub E. ergo &c.

Reſp. Argumentum probare dumtaxat, matrem concurrere principalius patre in generatione, quoad actiones ſecūdarias, nempè in organizatione fętus, quod libenter concedimus; non verò quoad actionem primariam decidendi, & alterandi ſemen aptum ad generationem prolis, quia ſic mas principalius cōcurrit, quàm fœmina, vt ſuperiùs dictum, ac probatum eſt.

Obijcitur quartò contra tertiam concluſionem, quia interdū accidit, vt proles naſcatur omninò diſſimilis parentibus; ergo ſimilitudo in effigie non oritur à parentibus. Antecedens, præterquā quod eſt Ariſtotelis in 4. de Gener. Animal. cap. 3. experientia etiam comprobari poteſt.

Reſp. Antecedens eſſe verum per accidens, vel in fortiori influxu cœlorum, & in minori intentione parentum; vel ex forti apprehenſione alicuius obiecti diſſimilis, dum ab illis deciditur ſemen, non tamen per ſe, quia ſic ferè ſemper filij oriuntur parentibus ſimiles, vel ſaltem vni eorum, iuxta maiorem, vel minorem intentionem in gignendo.

Vtrum elementa ſecundum proprias formas ſubſtantiales remaneant in mixto, vel ſolum virtualiter?

QVÆSTIO VII.

HAnc quæſtionem exagitant communiter Doctores in lib. 1. de Gener. & Corrupt. cap. 10. vbi Ariſtoteles agit de mixtione; Nos autem hic pertractabimus illam, occaſione tex. 41. in quo Philoſophus ſuſtinet ignem eſſe quidem concauſam nutritionis, non verò cauſam ſimpliciter, vt quibuſdam viſum fuit; cùm igitur concauſa nutritionis debeat contineri in alito, quod eſt mixtum, propterea iure merito quæritur, an ignis, & cætera elementa contineantur formaliter, vel tantum virtualiter in ipſo mixto.

Auicennas lib. 1. ſuæ ſufficien. cap. 1. Philopponus in 1. de Gener. tex. 74. Albertus Magnus ibidem tract. 6 cap. 5. Niphus com. 18. q. 12. & alij non pauci, quos refert Ruuius lib. de Gen. cap. 10. q. 4. ſuſtinent, elementa eſſe in mixto for-

formaliter, hoc eſt, ſecundum ſuas formas ſubſtantiales, & non tantum ſecundum virtutem.

Ex oppoſito D Thomas 2. contra Gentes cap. 55. & 56. & 1. p q. 76. art. 4. *Scotus* in 2. d. 15. q. vn. A. §. Dico ergo &c. cum omnibus Scotiſtis, ac Thomiſtis docent, elementa eſſe tantum virtualiter in mixto. Hanc eamdem ſententiã ſequuti ſunt ex alienis etiam multi, relati à Ruuio loco cit. & à Maſtrio diſp. 7. q. 3. n. 17. Vndè pro declaratione huius ſententiæ, & reſolutione quæſtionis.

Primò notandum eſt, corpora naturalia eſſe in duplici differentia; quædam enim ſunt cæleſtia, vt ſunt omnes Cœli; quædam verò ſublunaria, cuiuſmodi ſunt ea omnia, quæ ſub concauo Lunæ continentur. Et hæc diuiduntur in ſimplicia, quæ ſunt quatuor .ſ. ignis, aer, aqua, & terra; ac in mixta, quæ ex ſimplicibus coaleſcunt, ſuntque duplicia .ſ. imperfecta, cuiuſmodi ſunt impreſſiones methereologicę, quæ citò corrũpuntur vt fulgura, cometæ, grandines, & ſimilia; ac perfecta, quæ diu perſeuerant: Et hæc ſunt adhuc duplicia .ſ. animata, vt ſunt animalia, & plantæ; & inanimata, cuiuſmodi ſunt lapides, ac metalla. De his omnibus mixtis eſt ſermo, & quæritur quonam pacto ex elementis coaleſcant.

Secundò notandum ex Ariſtotele lib. 1. de Gener. & Corrupt. à tex. 82. vſque ad finem libri, mixtum à mixtione deriuari. Mixtio autem dupliciter ſumitur, vno modo impropriè, pro congregatione locali aliquorum adinuicem, ſiuè talia corrumpantur, ſiuè perſeuerent ſecundum proprias formas ſubſtantiales, & ſic dicere poſſumus grana hordei, vt confunduntur cum tritici granis, & partes aquæ cum partibus vini, eſſe adinuicem mixta, ſed valdè impropriè, vndè potius vocari debet iuxtapoſitio, quàm mixtio, cum miſcibilia immutata perſeuerent ſecundum proprias formas ſubſtantiales. Alio modo accipitur propriè, pro vnitate aliquorum adinuicem, non manentium tamen ſecundum proprias formas ſubſtantiales, ſed tantum ſecundum materias, & ſecundum virtutes, hoc eſt, qualitates ſimiles. & hæc ſpectari poteſt dupliciter, vno modo formaliter, pro aggregatione huiuſmodi miſcibilium adinuicem; alio modo præſuppoſitiuè, nempè pro generatione mixti præſupponentis talem vnionem mixtibilium: Ad propoſitum, mixtum non gignitur ex mixtione elementorum impropria, cum ex tali non reſultet aliquod tertium; nec ex mixtione propria formaliter accepta, qnia talis dicit tantum mixtibilia vnita, alterata, & corrupta, ſed dumtaxat ex mixtione præſuppoſitiuè ſumpta, ideſt ſuppoſita vnione, alteratione, & corruptione mixtibilium, nimirum ignis, aeris, aquæ, & terræ generatur mixtum, vt puta lapis, vel aliquid aliud, ſecundum exigentiam qualitatum diſponentium ad tale, vel tale mixtum gignendum. Ex his infertur, tria potiſſimum requiri ad veram mixtionem. Primum eſt coniunctio, ſeu vnio localis ſecundum minutiſſimas partes eorum, quæ miſceri debent. Secundum, mutua eorum alteratio per actionem, & repaſſionem partium vnius in partes alterius. Tertium, inductio, ſeu productio formæ ſubſtantialis mixti in materijs eorũ, quæ miſcentur, & conſequenter corruptio ſubſtantialis ipſorum; ſiquidem generatio præſupponit alterius corruptionem.

Tertiò notandum ex eodem ibidem in fine tex. 90. Mixtionem propriè ſumptam, eſſe miſcibilium alterationum vnionem, quæ diffinitio ſic expenditur à Scoto in 2 d. 15. q. vn F. Miſtio eſt quædam generatio formæ ſubſtantialis mixti, in qua virtualiter continentur miſcibilia, ex præuia alteratione iam corrupta; vbi ly generatio ponitur loco generis, cùm ſit communis ad generationem nudè ſumptam, & ex nutritione, ac miſcibilium corruptione, habitas: Ponitur ly formæ ſubſtantialis, vt innuatur terminus ad quem formalis, ac totalis, & differentia mixtionis ab alteratione, & augmentatione, in quibus non producitur forma ſubſtantialis, ſed accidentalis tantùm. Additur ly in qua virtualiter &c. ad differentiam generationis nudè

ſumptæ, in qua materia, & forma formaliter continentur in forma genita totius geniti. Dicitur denique, ex præuia miſcibilium alteratione iam corrupta, vt indicetur terminus à quo, & differentia alia à generatione ſumpta nudè, ac ſimpliciter, quia talis præſupponit corruptionem vnius tantùm miſti, & non plurium, ſicut accidit in miſtione. Ex his infertur, quod mixtum eſt quoddam ens ſubſtantiale per ſe, productum ex vnione miſcibilium, præuia alteratione diſpoſitorum, corruptorumque, in quo tamen ipſa miſcibilia non formaliter, ſed tantum virtualiter continentur.

Quartò notandum ex Scoto loco vbi ſupra citato ſub B. extrema contineri in medio, ſeu medium componi ex extremis, vt dicit Ariſtoteles 10. Metaph. tex. 25. poteſt dupliciter intelligi, vno modo ſecundum realem, actualem, & entitatiuam continentiam, alio modo ſecundum conuenientiam, ſimilitudinem, & eminentiam. Priori modo ſuperiora continentur in inferioribus, vt ſubſtantia in corpore; ambo in corpore animato; & omnia in homine, ac in hoc homine; ſimiliter partes eſſentiales in ſuo toto, vt materia, & forma ſubſtantialis in compoſito. Poſteriori modo, contraria mediata, vt ſunt colores extremi, in ſuis medijs continentur, nempè album, & nigrum in rubeo, vel croceo, aut viridi, non quod talia ſint partes eſſentiales, vel integrales eorumdem mediorum; ſiquidem ſunt ita ſimplicia; ſicut extrema, ſed quoad conuenientiam duntaxat; quia nimirum maior eſt conuenientia, ac ſimilitudo medij cum altero extremorum, quam extremorum inter ſe; rubeum enim magis conuenit, & aſſimilatur nigro, vel albo, quam nigrum, & album adinuicem: ſimiliter ſecundum eminentiam, & virtutem forma imperfectior continetur in perfectiori, vt vegetatiua in ſenſitiua, & vtraque in rationali: Ad propoſitum noſtrum, inquit Doctor, elementa non continentur in mixto priori modo, itaut ſint partes eſſentiales eiuſdem, vel quod forma mixti perficiat materiam mediante forma elementi, quia certum eſt, formam elementi prius corrumpi antequam inducatur forma mixti, alioquin plures formæ ſubſtantiales diſparatæ naturaliter informarent eamdem numero materiam, cum mixtum conſtaret ex pluribus elementis, quod eſt omninò falſum; ſed tantùm dicuntur eſſe in mixto poſteriori modo, tùm quia maior eſt conuenientia, ac ſimilitudo mixti cum quolibet elemento, quam elementorum adinuicem, nam ignis tantum calefacit, & exſiccat; aer duntaxat humectat, & calefacit, aqua humectat, & frigefacit, & terra exſiccat, & frigefacit; homo verò cum omnibus conuenit; ſiquidem calefacit, exſiccat, frigefacit, & humectat; tùm etiam quia formæ elementorum, cùm ſint imperfectiores formis mixtorum, continentur virtualiter, ac eminenter in illis; exercent enim operationes ſimiles operationibus formarum ſubſtantialium, & accidentalium elementorũ, non ſecùs ac intellectiuum exercet operationes ſenſitiui, & vegetatiui, in quo eminenter, ac virtualiter continetur.

Ex his fit prima concluſio. Elementa non ſunt formaliter in mixto, ſiuè ſecundum eſſe perfectum, & intenſum, ſiuè in eſſe imperfecto, ac remiſſo. Eſt Scoti in 2. d. 15. q. vn. ſub A. contra Auicennam, & Auerroem ab eodem citatos. Probatur prima pars, quia nõ ſunt multiplicanda entia ſine neceſſitate ex Philoſopho 1. Phyſicorum t. 50. & 56. ſed nulla neceſſitas vrget nos, vt ponamus elementa manere formaliter in mixto; ergo &c. Minor probatur: Si eſſet aliqua neceſſitas, vel ſe teneret ex parte operationis, vel tranſmutationis, vel qualitatis, ſed nullum iſtorum cogit; ergo &c. Maior patet, quia forma ponitur in aliquo ratione alicuius boni triũ. Minor probatur, nequit dici primum, quia quamuis operationes mixti ſint ſimiles operationibus elementorum, vt calefactio hominis, ac ignis calefactio, non tamen ſunt eiuſdem ſpeciei, quia illa ad hominis generationem, hæc verò ad ignis generationem tantum diſponit: Nec ſecundum, quia forma elementi, & forma

forma mixti habent ſufficientem entitatem, vt vna ſit terminus ad quem vnius generationis, & alia alterius; vel vna terminus à quo corruptionis, & alia terminus ad quem generationis: Nec tertium, quia frigiditas carnis non eſt frigiditas aquæ, vel terræ; ergo qualitas mixti diſponit ad generationem mixti, & qualitas elementi ad elementi generationem, & non mixti; nulla ergo ex parte adeſt neceſſitas ponendi formas elementorum actualiter in mixto. Secunda pars probatur, quia termini motus ſunt ſimpliciter incompoſſibiles ex Ariſtotele 5. Phyſicorum tex. 26. ac alibi; ſed cùm mixtum generatur ex elementis, formæ elementorum ſunt terminus à quo, & forma mixti terminus ad quem illius mutationis; ergo quocumque modo conſiderentur huiuſmodi miſcibilia, ſeu eorum formæ, ſiuè ſecundum eſſe completum, ac intenſum, ſiuè ſecundum eſſe incompletum, ac remiſſum, ſemper dicent incompoſſibilitatem cum forma mixti. Confirmatur, quia quatuor ſuppoſita diſparata in quocumque eſſe conſiderentur, ſemper ſunt incompoſſibilia ad eſſe ſimul in eodem ſubiecto, vt patet, quia operationes diſparatæ eſſent ſimul, & plures formæ diſparatæ informarent naturaliter eamdem numero materiam, quod eſſe impoſſibile, oſtendimus, etiam ſupernaturaliter, in 1. Phyſicorum diſput. 4. q. 5. ſed dato oppoſito noſtræ concluſionis, quatuor ſuppoſita eſſent ſimul in eodem ſecundum eorum eſſe diſparatum; ſiquidem ſingula forma elementaris, quouiſmodo ſpectetur, eſt conſtitutiua vnius ſuppoſiti; cùm igitur ſint quatuor formæ elementorum diſparatæ, quatuor pariter eſſent ſuppoſita, quod eſt valdè abſurdum.

Secunda concluſio. Elementa manent tamen in mixto virtualiter in ſenſu explicato not. 4. Eſt Scoti ibidem ſub B. & F. ac aliorum, quos retulimus pro ſecunda ſententia. Probatur primò ex Ariſtotele 1. de Gener. & Corrupt. tex. 84. vbi habet hæc verba: *Videntur enim ea, quæ miſcentur, prius ex ſeparatis conuenientia, & poſſibilia ſeparari rurſus. Neque permanent igitur actu, vt corpus, & album, neque corrumpuntur, neque alterum, neque ambo. Saluatur enim virtus eorum*: & in 2. de Gener. & Corrupt. tex 48. melius explicat ſuam mentem, cùm ait: *Quæ miſcentur corrumpunt excellentias adinuicem, tunc neque materia erit, neque illorum contrariorum vtrumque actu ſimpliciter, ſed medium*. Et paulò poſt ſubiungit: *Erunt autem miſta alia ex contrarijs, aut ex elementis, & elementa ex illis potentia, quodammodo exiſtentibus, non ita vero vt materia, ſed ſecundum prædictum modum*, hoc eſt, non actu, vt materia in compoſito, ſed potentia, vt contrarium in contrario; ergo ſecundum Philoſophum, elementa manent in mixto dumtaxat virtualiter, & non formaliter. Secundò probatur ratione ex Scoto deſūpta, illud continet aliqua virtualiter cuius forma eminenter continet illorum formas, habetque qualitates, & operationes ſimiles qualitatibus, ac operationibus eorumdem, ſed quælibet forma mixti, cum ſit actualior, & perfectior quauis forma elementari, eminenter continet illas; ſimiliterque quodlibet mixtum potitur qualitatibus, & operationibus conſimilibus qualitatibus, & operationibus elementorum; ergo &c. Maior patet ex dictis, ac declaratis not. 4. Minoris prima pars liquet ex eo, quod compoſitum eſt perfectius, & nobilius partibus componentibus, mixtum autem, & eius forma totius coaleſcit ex elementis. Secunda pars eiuſdem minoris innoteſcit ex dictis not. 4.

Tertia concluſio. Qualitates conſequentes formam mixti, ex elementis geniti, non ſunt eiuſdem rationis ſpecificæ cum qualitatibus elementorum, ſed tantum eiſdem ſimiles. Eſt Scoti ibidem ſub A. & F. ad 2. argum. principale, quem ſequuntur, non tantū eius Diſcipuli, ſed etiam ex alienis plures, quos refert, ac ſequitur noſter Merinero lib. 1 de Ortu. & Interitu diſput. 7. q. 3. ſect. 2. contra D. Thomam 1. p. q. 76. art. 4. ad 4. & in 2. ſent d. 19. q. 1. art. 4. Probatur primò ex Ariſtotele in 2. de Gener. & Corrupt. tex. 48. vbi inquit: *Et primò quidem elementa ita tranſmutantur, ex his autē carnes, & oſſa, & quætalia calido*

lido quidem facto frigido; frigido autem calido, quādo ad medium veniunt. Hic enim neutrum, medium autem multa, & non indiuiſibile; ergo ſecundum Ariſtotelem miſtum gignitur ex contrarijs, quod eſt medium inter illa, & neutrum ex eis. Secundò probatur ratione deſumpta pariter ex Doctore ſubt locis citatis: Tùm quia forma mixti diſtinguitur ſpecie à formis elementorum, vt patet ex prima concluſione; ergo & qualitates cōſequentes formam miſti debet eſſe alterius ſpeciei à qualitatibus elementorum. Conſequentia patet, quia accidentia, cum educantur in potentia ſuorum ſubiectorum, ac vt non dicamus, quodlibet fieri ex qualibet, debemus aſſerere, eſſe conuenientia formis, quas conſequuntur, ac proindè ſi formæ diſtinguuntur ſpecie, & qualitates eaſdem conſequentes habent diſtingui ſpecie: Tùm etiam, quia qualitates eiuſdē ſpeciei diſponunt ad formas eiuſdem ſpeciei, ſed qualitates mixti, & elementi non ſunt huiuſmodi; ergo &c. Maior patet. Minor probatur: Nam calor ignis alterat ad ignem generandum, & non carnem; calor autem mixti alterat ad gignendam carnem, & non ignem; ergo ſicut ignis, & caro differunt ſpecie, ita calor huius, & illius debent differre ſpecie. Secunda pars probatur, quia mixtum calefacit ſicut ignis; humectat ſicut aer; frigefacit ſicut aqua; & exſiccat vt terra, non per qualitates talium elementorum, quia non ſunt in mixto formaliter, ſicut nec elementa; ergo per proprias qualitates, ſimiles tamen qualitatibus elementorum.

Obijcitur primò contra primam concluſionem: Quæ alterata manent in aliquo, ſunt in illo actualiter ſecundum proprias ſubſtantias; ſed elementa ſic manent in mixto; ergo &c. Maior patet, quia hæc eſt differentia inter generationem, & alterationem, quod in generatione terminus à quo non manet, ſed corrumpitur; in alteratione verò manet, tamquam ſubiectum vtriusque termini. Minor eſt Ariſtotelis in 1. de Gener. tex. 84. vbi dicit, quæ miſcentur non corrumpi in generatione miſti, & in tex. 90. ſubiungit, miſtionem eſſe alteratorum vnionem; ergo miſcibilia, vt alterata, manent vnita in miſto.

Reſp. ex Doct. ſubt. loco cit. ad primum negando minorem; ad primam probationem ex Ariſtotele deſumptam dico: Ariſtotelem ibi negare miſcibilia corrumpi in generatione miſti, eo modo, quo miſtum corrumpitur in generatione, nudè ſumpta, alterius miſti, in qua nullo modo remanet, neque formaliter, neque virtualiter; ſiquidem remanet in miſto eorum virtus, vt ibi apertè fatetur, dum inquit: *Saluatur enim virtus eorū, ideò hæc relinquantur*: non tamen abſolutè negat miſcibilia corrūpi in generatione miſti, cùm eorum corruptionem diſertis verbis innuat in 2. de Gener. tex. 48. cùm ait: *Quæ miſcentur, corrumpunt excellentias adinuicem*: & in fine tex. ſubdit: *Et primò quidem elementa tranſmutantur, ex his autem carnem, & oſſa, &c.* at quis ignoret, tranſmutationem ſecundum ſubſtantiam, aut eſſe, aut ſupponere corruptionem? Ad ſecundam dicit Doctor, miſcibilia vocati alterata de præterito, & præſuppoſitiuè, quia nimirum priuſquam ex eis generetur forma miſti, alterantur per mutuam actionem, & repaſſionem, adeò vt corrumpantur, non tamen de præſenti, vt ſic alterata vnita perſeuerent in miſto; ſiquidem corrumpuntur eorum formæ, & ex eis gignitur forma miſti.

Obijcitur ſecundò: Qualitates elemētorum nequeunt abſque elementis eſſe, ex Ariſtotele 2. de Anima tex. 113. vbi ait humidum non poſſe eſſe ſine aqua, ſed in mixto experimur qualitates elementorum, ſcilicet caliditatem, frigiditatem, humiditatem, & ſiccitatem; ergo & in eodem debent eſſe elementa actu, & formaliter.

Reſp. ex eodem Scoto ad 2. huiuſmodi qualitates, quas experimur in mixto non eſſe qualitates elementorum formaliter, ſed tantum ſimilitudinariè; ſiquidem ſunt illis perfectiones; calor n. mixti diſponit ad carnem gignendam, ignis verò ad ignem producendum, modo caro eſt igne perfectior.

Obijcitur tertiò contra ſecundam cōcluſionem: Si forma mixti contineret virtualiter formas elementorum, ſequeretur

retur quod poſſit illas producere, vel ſaltem earum operationes exercere, ſed neutrum dici poteſt; ergo &c. Maior patet ex natura continentiæ virtualis. Minor probatur, quia mixtum nequit ignē, vel aquam producere, neque ſimiliter calefacere, ſicut ignis, vel frigefacere ſicut aqua, vt experientia comprobari poteſt; ſiquidem calefactio ignis, & frigefactio aquæ ſunt vehementiores, & fortiores, quàm calefactio, & frigefactio mixti.

Reſp. Continentiam virtualem eſſe duplicem, nempè effectiuam, & eminentialem. Secundum priorem Sol cōtinet calorem, & ſubiectum ſuas paſſiones, quia poſſunt illas producere: penès poſteriorem anima intellectiua continet ſenſitiuam, & vegetatiuam, & quia eſt perfectior, & perfectiori modo perficit materiam, & etiam quia perfectiori modo exercet operationes vtriuſque: modò forma mixti, quamuis nō contineat virtualiter formas elementorum effectiuè, cum nequeat illas producere, continet tamen illas eminentialiter; Tùm quia perfectiori modo perficit materiam, quàm forma elementaris; Tùm etiam, quia perfectius exercet operationes illius, quàm ipſa; ſiquidem calefactio, & frigefactio in mixto diſponūt ad formas perfectiores, nempè ad carnem, & oſſa, quam calefactio in igne, & frigefactio in aqua, vt aliàs dictum fuit.

Obijcitur quartò contra tertiam concluſionem, quia qualitates miſti eodem modo immutat ſubiectum, ſicut qualitates elementorum, vt patet per experientiam; ergo ſignum eſt eſſe eiuſdem rationis in vtriſque.

Reſp. Negando antecedens; ſiquidē perfectiori modo immutant qualitates miſti, quod ex eo potiſſimum conuincitur, quia diſponunt ad perfectiorem formam, & ſpecificè diſtinctam à formis elementorum, ex quo infertur, quod ſicut formæ ſubſtantiales diſtinguuntur ſpecie in miſto, & elemento, ſic & accidentales huius, & illius.

Obijcitur quintò: Si qualitates mixti non eſſent eiuſdem ſpeciei cum qualitatibus elementorum, ſequerentur duo abſurda; alterum, quod calefactio facta ab igne in mixto non eſſet motus propriè, cùm non procederet à contrario mixto inexiſtenti, quod eſt falſum: alterum verò, miſtum non poſſe ab intrinſeco corrumpi; ſiquidem caret qualitatibus contrarijs, ſibi formaliter inexiſtētibus; atqui hoc experientiæ repugnat; ergo dicendum eſt, in miſto eſſe formaliter qualitates elementorum contrarias.

Reſp. Negando vtramque ſequelam maioris; ad probationem prioris dico, motum calefactionis, cauſatæ ab elemento ignis in miſto, habere contrarietatem, ſeu repugnantiam virtualem à frigiditate miſti, virtualiter continente caliditatem ignis, & hoc ſufficit, vt huiuſmodi motus ſit à contrario in contrarium. Ad probationem poſterioris ſequelæ, reſpondet Doctor, corruptionem in miſtis accidere poſſe etiam ab intrinſeco ex duplici cauſa; altera, quia vnum membrum affectum vna qualitate contraria agit in aliud, & aliud affectum alia qualitate contraria; cor enim calidum agit in cerebrum frigidum, & econuerſò; vndè ex tali pugna, quia omne agens in agendo repatitur, ſæpè accidit ægritudo, & interdum etiam mors; altera verò, quia quælibet pars notabilis quantitatis per nutritionem agit in alimentum, & repatitur ab eo, in tantum, vt non ſolum debilitetur, verùmetiam conſumetur, & ſic eueniat corruptio ab intrinſeco, & denique mors animalis, ac miſti deſtructio.

Obijcitur ſextò: Miſtum mouetur ſecundum naturam prædominantis elementi, vel ſurſum, vel deorſum, vt docet Ariſtoteles in 1. de Cœlo tex. 7. & 8. ergo grauitas, & leuitas, quæ ſunt qualitates elementares, ſunt formaliter in miſto.

Reſp. ex eodem Doctore ibidem ad 3. prædominium elementi eſſe in miſto tātùm ſecundum conuenientiam, quia nimirum in ſui miſtione habet maiorem conuenientiam cum vno, vel altero elementorum, quam habeant elementa adinuicem, & ſic intelligenda eſt auctoritas Ariſtotelis, non verò quod elementa prædominentur in miſto ſecundum ſub-

ſubſtantiam; ex quo fit, quod ſi miſtum moueatur ſurſum, vel deorſum naturaliter, huiuſmodi motus non principiantur à grauitate, & leuitate elementari miſto formaliter inexiſtentibus, ſed ſolùm à conſimilibus qualitatibus, conſequentibus formas miſtorum, vt ſæpè ſæpius dictum fuit.

De Anima Senſitiua.

SVMMA IV.

HÆc Summa diuiditur in octo capitula, in quorũ primo agit de paſſibilitate ſenſus in communi: In ſecundo de ſenſibili, ſeu obiecto ſenſus communi: In tertio de viſu, viſibili, ac medio: In quarto de auditu, ſono, ac medijs: In quinto de olfactu, & eius obiecto, ac medijs: In ſexto de guſtu, & guſtabili: In ſeptimo de tactu, & tangibilibus, ac medijs: Et in octauo de comparatione ſenſus ad ſenſibilia.

Quoad primum in tex. 51. dicit, ſenſum eſſe virtutem paſſiuam; & probat, quia ſenſus patitur à ſenſibili, & mouetur ab eo; ergo ſenſus eſt virtus paſſiua. Antecedens probat, quia ſenſus recipit ſenſationem à ſenſibili, ſed ſenſatio eſt quædam alteratio, vt probauit in 7. Phyſicorum t. 20. & in hoc 2. libro de Anima tex. 16.

In eodem tex. infert quoddam corollarium ſecundum opiniones Antiquorum, nempè ſimile pati poſſe à ſimili; & probatur, quia ſenſus eſt ſimilis ſenſibili; ſiquidem omnis cognitio fit ratione ſimilitudinis, ſed ſenſus patitur a ſenſibili; ergo ſimile patitur à ſimili. Hoc autem quomodo ſit poſſibile, vel impoſſibile declarauit in rationibus vniuerſalibus de agere, & pati, de quibus egit in 1. lib. de Generatione, & Corruptione, Sum. 4. cap. 4. & ſequentibus vſque ad 7. excluſiuè.

In t. 52. innuit opinionem quorumdã Antiquorum, qui dicebant omnia ſenſibilia eſſe in ipſo ſenſu, ac proindè inferebant ſenſum eſſe purè actiuũ, & poſſe ſe ſentire abſque obiectis externis, ad cuius opinionis confutationem, ponit hanc concluſionem: *Senſus nequeunt ſentire ſe, neque aliquid aliud ſine concurſu exterioris ſenſibilis*; & probat, quia illud quod ſentit, & cognoſcit debet eſſe in actu ſenſationis, & cognitionis, ſed nullus ſenſus eſt in actu per ſeipſum, verùm tantum in potẽtia cognoſcendi, & ſentiendi; ergo &c. Maior patet. Minorem probat, quia ſi ſenſus per ſeipſum eſſet in actu cognitionis, ſequeretur, quod ſemper ſe cognoſceret, ſicut ſi cõbuſtibile per ſeipſum combureretur, ſecluſo quocumque igne, ſemper combureretur; atqui experientia conſtat eſſe falſum; ergo etiam falſum eſt, ſenſum ſeipſum ſentire abſque obiecto externo.

In t. 53. excluſa opinione Antiquorũ, ponit propriam ſententiam circa ſenſum in communi, dicens: Senſum eſſe in potentia paſſiua, reducibili tamen ad actum ſentiendi; & probat à ſimili, quia idem dicendum eſt de ſenſu in communi, ac de ſenſibus in particulari, ſed ſenſus particulares reducuntur de potentia ad actum; ergo & ſenſus in communi habet ſic reduci. Maior patet: Nam idẽ eſt iudicium de toto, ac de partibus, ſenſus in communi eſt totum vniuerſale, ſenſus in particulari ſunt partes ſubiectiuæ; ergo &c. Minorem probat, quia potentia viſiua, & auditiua aliquando eſt in potentia, cùm videns, & audiens, aut dormit, aut quicquã aliud operatur impeditiuum viſus, & auditus, & aliquando eſt in actu, dum actu videt, & audit; ergo idem dicẽdum eſt de ſenſu in communi.

In tex. 54. quaſi illatiuè infert, quod licet ſenſatio ſit actus ſenſus, cum ſit eius motus, & motus eſt actus mobilis ex 3. Phyſicorum tex. 6. & 18. non tamen agitur ab ipſo, ſed ab obiecto; & probat, quia ſenſus nõ eſt in actu ſenſationis per ſeipſum, ſed ſolum per obiectum externum, vt probatum eſt in t. 52 ergo ſenſatio non eſt actus egrediens à ſolo ſenſu, ſed ab ipſo, informato ab obiecto; ſiquidem viſio fit à colore, & auditio à ſono, cùm omnia patiantur ab actiuo, & actu ente.

Ex hoc infert, ſenſum pati à ſuo ſimili, & à

& à ſuo diſſimili; patitur quidem à ſuo diſſimili, quia agens, & patiens ſunt diſſimilia in principio actionis, & paſſionis; at ſenſus eſt patiens, obiectum verò agens; igitur dum mouentur ab ipſo, patitur à diſſimili: Perficitur verò à ſimili, dū actu ſentit obiectum, quia per cognitionem ſenſitiuam eſt aſſimilatum ſibi, ſicut dixit ſuperiùs in t. 45. de alito, & alimento, quod nimirum in principio eſt diſſimile alito, fit verò ſimile, dum conuertitur in eius ſubſtantiam.

In t. 55. ponit quamdam diuiſionem de duplici potentia .ſ. remota, & propinqua. Potentia remota eſt, quæ non eſt coniuncta nec cum actu, nec cum habitu, cuiuſmodi eſt potentia pueri carentis actu, & habitu gramaticæ. Potentia propinqua eſt, quæ coniungitur cum habitu, non tamen cum actu, vt eſt potentia habentis quidem habitum gramaticæ, non conſiderantis tamen de illa actualiter; hic enim dicitur eſſe in potentia propinqua ad actum, quia habet habitum, vt quoties voluerit, poterit exire in actum diſcurrendi gramaticaliter; non item ille, cùm ſit omninò expers gramaticæ.

In t. 56. ſubdit conuenientiam, & differentiam inter vtrumque. Conueniūt quidem, quia ambo ſunt potentia ſcientes gramaticam; Differunt autem, quia ille qui eſt in potentia remota, reducitur ad actum ab alio exiſtente in actu, nempè à Magiſtro: ille verò, qui exiſtit in potentia propinqua, reducitur ad actum per ſeipſum, abſque Magiſtro; ſiquidem habitus fungitur officio Magiſtri.

In tex. 57. ponit aliam diuiſionem paſſionis, in corruptiuam, & perfectiuam: Paſsio corruptiua eſt, quæ cauſatur à contrarijs qualitatibus .ſ. caliditate per expulſionem frigiditatis &c. Perfectiua verò habetur per receptionem formæ perficientis ſubiectum, vt cum recipitur ſcientia in intellectu. Differunt autem iſtæ duæ paſsiones; ſiquidem per priorem ſubiectum dicitur alterari, & ideò vocatur alteratio; at per poſteriorem nequaquam alteratur propriè ſubiectum, ſed tantum ipſi fit additio formæ, quam prius non habebat.

In t. 58. ponit hanc concluſionem: Tranſiens de potentia remota ad actum ſciendi, verè docetur, ſed non verè alteratur, nec verè patitur. Probat priorem partem, quia veniens ad ſcientiam actualem non per ſeipſum, ſed per magiſtrum, verè docetur; ſed tranſiens de potentia remota ad actum ſciendi, venit ad ſcientiam actualem per magiſtrum, & non per ſeipſum, vt docuit in tex. 56. ergo verè docetur. Probat poſteriorem partem, quia vbi non eſt deperditio formæ in ſubiecto, ibi non eſt vera alteratio, nec paſsio propriè dicta; ſed dum quis tranſit de potentia remota ad actum ſciendi, nulla fit deperditio formæ, ſed tantum additio eius, quam prius non habebat; ergo per receptionem illius nec alteratur, nec propriè patitur.

In tex. 59. & 60. ponit conuenientiam, & differentiam inter ſenſum, & intellectum. Conueniunt enim dupliciter. Primò, quia ſicut in intellectu acquiritur ſcientia per Magiſtrum, ac Doctorem, ita in ſenſu acquiritur ſpecies ſenſibilis, ſe habens per modum habitus, à generante. Secundò, quia ſicut intellectus, habens ſcientiam in habitu, eſt in potentia propinqua ad actum ſciendi, ita ſenſus, habens ſpeciem ſenſibilem, eſt in potentia propinqua ad ſenſationis actum. Differunt etiam dupliciter, quia obiectum ſenſus exterioris eſt extra animam, vt viſibile, audibile, &c. obiectum autem intellectus poteſt eſſe etiam in anima; ſiquidem ſenſus eſt ſingularium, quæ ſunt extra, intellectus verò vniuerſalium, quæ ſunt intra animam. Secundò differunt, quia intellectus, cum habeat obiectum præſens in ſe per ſpeciem intelligibilem, poteſt ſemper intelligere, cum voluerit; at non ita ſenſus ſentire, cum non habeat obiecta ſemper præſentia; ſunt enim exteriora.

In t. 61. ponit diſcrimen inter potentiam remotam, & propinquam etiam ex parte ſenſus; quandoquidem ſenſus abſque ſpecie ſenſibili eſt in potentia remota ad actum ſentiendi; ſe habet enim veluti puer potens militare, qui eſt in poten-

potentia remota ad militiam, quam nondum apprehendit. Senſus autem cum ſpecie ſenſibili eſt in potentia propinqua ad ſenſationem, quia ſe habet, vt vir in ætate prouecta reſpectu militiæ.

In eodem textu infert quamdam deſcriptionem potentiæ ſenſitiuæ in communi dicens: Senſitiuum autem potentia tale eſt, quale ſenſibile iam actu, quia ſenſus antequam recipiat in ſe ſpeciem obiecti ſenſibilis eſt ei diſſimilis, & ab ipſo dicitur pati; cùm iam autem ipſam receperit, dicitur per ipſam aſſimilari quodammodo obiecto, & fieri talis, quale eſt obiectum relucens in ſpecie, hoc eſt, habitualiter, ſicut actualiter fit ei ſimilis, dum relucet in actu ſenſationis.

Quoad ſecundum, in quo Ariſtoteles intendit agere de ſenſibili in communi, in tex. 63. ipſum diuidit dupliciter, nempè in ſenſibile per ſe, & per accidens, & in ſenſibile proprium, & commune. Senſibile per ſe, eſt illud quod immediatè immutat ſenſum, & influit in effectum ſenſationis, vt color, & magnitudo reſpectu viſus. Senſibile verò per accidens eſt, quod per ſe non immutat potentiam ſenſitiuam, nec influit in effectum ſe ſolo, ſed tantum mediante alio, vt ſubſtantia: non enim ſentiri poteſt per ſe, ſed ſolum medijs accidentibus, vt aliàs explicuimus. Senſibile proprium eſt, quod ſentitur tantum ab vno ſenſu, & circa quod non contingit ſenſum proprium errare, vt color reſpectu viſus, ſonus in ordine ad auditum, odor ad olfactum, humor ad guſtum, & quatuor primæ qualitates reſpectu tactus: nam hæc ſenſibilia non percipiuntur, niſi à proprijs ſenſibus, qui nec errare poſſunt circa illa, ſi obſeruentur nonnullæ conditiones, de quibus erit ſermo in propria quæſtione.

In t. 64. expendit quid, & quotuplex ſit ſenſibile commune, dicens: Senſibile commune eſt, quod pluribus ſenſibus percipi poteſt, & eſt quintuplex .ſ. motus, quies, numerus, figura, & magnitudo; quorũ quodlibet ad minus à duobus ſenſibus ſentiri poteſt, nempè viſu, & tactu, vt inductiuè probari poteſt in omnibus, vt in citata quæſtione declarabimus.

In t. 65. ponit differentiam inter ſenſibile per accidens, & ſenſibile per ſe, quia ſenſibile per accidens dicitur omne id, quod accidit ſenſibili per ſe, vt Diaris filius, qui ſentitur à potentia viſiua, in quantum coniungitur albo, vel nigro, aut rubro colori, qui ſunt per ſe ſenſibilia viſus: ſenſibilia autem per ſe, vt dictũ eſt, ſunt illa, quibus percipimus ſenſibilia per accidens, & huiuſmodi ſunt omnia accidentia, ſaltem abſoluta .ſ. quantitates, & qualitates; ſiquidem ab his ſolùm immutantur quinque ſenſus exteriores, vt inductiuè in omnibus patere poteſt.

In eodem tex. innuit differentiam inter ſenſibilia per ſe, ſcilicet propria, & communia, quia ſenſibilia propria ſunt per ſe primo ſenſibilia, cùm ab ipſis ſumatur propria ratio diffinitiua vniuſcuiuſque ſenſus; non item ſenſibilia communia, quia nullus particularis ſenſus ſpecificatur ab ipſis, alioquin non eſſent communia pluribus ſenſibus, ſed particularia vni tantum, quod eſt contra ipſorum naturam.

Quoad tertium, in quo acturus de ſenſu in particulari, exorditur à viſu, vt potè nobiliori, & conſequenter à viſibili, quod eſt eius obiectum; vndè in t.66. dicit, quod obiectum adæquatum viſus non eſt color, ſed viſibile innominatum, & probatur, quia aliqua videntur, quæ colorata non ſunt; ergo color non poteſt eſſe obiectum adæquatum viſus. Antecedens probatur per experientiam, quia noctu videntur quercus putriora, ſquama piſcis, noctilucæ, & nõnulla alia, quæ tamen colorata non ſunt, quia nec alba, nec nigra, aut medijs coloribus affecta, vt intuentibus patere poteſt; ergo &c.

Ex quo infert in eodem textu, nõ poſſe adæquatè diffiniri viſum per colorem, cùm ipſe non obijciatur viſui primo, & adæquatè, ſed tantum ſecundariò, vt ſpecies contenta ſub ſuo genere, vel pars ſubiectiua ſub ſuo toto vniuerſali.

Deindè in eodem textu ſubdit, quod

color,

color, non ſolùm ſit vnum ex viſibilibus, ſed etiam ſit ratio, ſeu cauſa eſſendi viſibile alteri, nempè ſuperficiei corporis colorati; non .n. ſuperficies ſecundum ſe eſt viſibilis, verùm dumtaxat, quia in ſe eſt receptiua coloris, qui ex propria ratione formali eſt viſibilis.

In t. 67. diffinit colorem, in quantum viſibilis eſt, dicẽs, quod ſit motiuus eius, quod eſt ſecũdum actum perſpicui, ideſt corporis tranſparentis actu illuminati; ex quo infert, lumen eſſe neceſſarium ad hoc, vt color ſit viſibilis, & hoc ſuadetur, quia color nequit à viſu percipi, niſi emittat ſpeciem ſui in potentiam viſiuã, non poteſt autem emittere huiuſmodi ſpeciem, niſi moueat prius aerem, qui eſt corpus perſpicuum; ergo de primo ad vltimum color non eſt viſibilis, niſi prius moueat, mediante lumine, perſpicuum, hoc eſt diaphanum, & tranſparens: vndè concludit agendum eſſe priùs de lumine, quam de colore.

In t. 68. deſcribit perſpicuum, ſeu diaphanum dicens: Perſpicuum autem dico, quod eſt quidem viſibile, non autem ſecundum ſe viſibile, vt ſimpliciter dicã, ſed propter colorem externum .i. alienum lumen, cuiuſmodi eſt lumen Cęli: Patet, quia aqua, aer, vitrum, chryſtallũ ſunt corpora perſpicua, & tranſparentia, & hæc ſecundum ſe non immutant potentiam viſiuam, cum careant proprio colore, quarè, vt percipi poſſint, egent reduci ad actum viſibilis per colorem externum, hoc eſt, per alienum lumen, cuiuſmodi eſt lumen corporis perpetuò luminoſi, vt eſt Cœlum.

In tex. 69. incipit determinare de lumine, & ipſum deſcribit, dum inquit: Lumen autem eſt actus huius perſpicui, ſecundum quod perſpicuum eſt; & probatur, corpus perſpicuum non eſſet tale, niſi eſſet illuminatum; ſiquidem eſt in potentia ad recipiendum lumen, ac priuationem eius, ideſt tenebras; ergo cùm lumen reducat perſpicuum de potentia ad actum corporis tranſparentis, meritò appellari debet actus perſpicui, vt perſpicuum eſt.

Ex hoc infert, lumen nec eſſe ignem, nec corpus, neque defluxum corporis, ſicut quidam ex Antiquis dixerunt, alioquin duo corpora eſſent ſimul, & ſe penetrarent; quod probatur, quia actus corporis penetrat ipſum, cum det illi eſſe corporis; ſed lumen eſt actus corporis diaphani, ac tranſparentis; ergo ſi lumen eſſet corpus, ſequitur neceſſariò quod penetraret diaphanum, & ſic duo corpora eſſent naturaliter ſimul in eodem loco, quod eſt impoſſibile.

In tex. 70. probat minorem, quia oppoſita priuatiuè habent fieri circa idem ſubiectum, vt patet; ſed lumen, & tenebra opponuntur priuatiuè, & tenebra habet fieri circa diaphanum, vt experientia conſtat; ergo & lumen habebit fieri circa ipſum, & ſic erit actus diaphani.

In eodem tex. ponit vnam concluſionem contra Empedoclem, & alios dicẽtes, lumen ſucceſſiuè acquiri, & eſt talis: Lumen fit ſubitò, & in inſtanti, quia experimur ſpatium aliquod ſubitò illuminari, & non prius vnam partem, deindè aliam; ergo ſignum eſt, quod lumen fiat in inſtanti. Nec valet dicere cum Empedocle, illuminationem fieri quidem ſucceſſiuè; at cùm fiat in velociſſimo tempore, nos latere huiuſmodi ſucceſſionẽ; quia et ſi hoc poſſet admitti, de illuminatione facta in paruo ſpatio, hoc tamen abſolutè negari debet de illuminatione, quæ quotidiè fit ab Oriente in Occidentem; impoſſibile enim eſſet, huiuſmodi ſucceſſionem nos latere; ergo cùm experientia conſtet, illuminationem ſpatij, quantumuis magni, ſubitò fieri, dicendum eſt, eam, & ipſum lumen, fieri in inſtanti.

In t. 71. probat hanc concluſionem, quod licet ſuſceptiuum coloris, ſecundũ ſe, coloratum non ſit, eſt tamen aliquo modo viſibile. Arguit primam partem, quia ſuſceptiuum luminis, vt aer, eſt etiam ſuſceptiuum coloris; ſed ſuſceptiuum coloris, ſecundum ſe, eſt ſine colore, ſicut ſuſceptiuum ſoni eſt ſine ſono; ergo ſuſceptiuum coloris, ſecundum ſe, coloratum non eſt. Arguit ſecundam partẽ: Quod tenebroſũ eſt, aliquo modo videtur; tenebra enim viſu percipitur; ſed ſuſceptiuum coloris, dũ eſt in potẽtia

Digitized by Google

ad ipſum, tenebroſum eſt; ſiquidè caret lumine, & conſequenter colore, qui eſt motiuus perſpicui, ſecundum quod eſt actu illuminatum ex t. 67. ergo &c.

In t. 72. 73. & 74. determinaturus de medio neceſſario ad viſionem, ſupponit tria. Primum, quod non omnia viſibilia indigent lumine, vt videantur; & probat inductiuè in aliquibus; ſiquidem ignis, fungus, cornua, capita piſcium, ſquamæ, & catorum oculi videntur etiam in tenebris. Secundum, quod aliqua viſibilia ſunt talia tantum in lumine, & huiuſmodi ſunt, quæ proprium colorem habent; non enim colorata mouent viſum, quin prius mouerint perſpicuum, ſeu corpus diaphanum & luminoſum. Tertiũ, quod aliqua viſibilia videntur in tenebris, & in lumine pariter, vt patet de igne; & ratio eſt, quia ignis, cum de ſua natura ſit reſplendens, & luminoſus, non eget externo lumine, vt viſibilis fiat, ſed ſe ſolo mouet potentiam viſiuam, tàm in tenebris, quàm in lumine.

Ex his infert in t.74. non benè opinatũ fuiſſe Democritum, cum dixerit, ſi vacuũ fieret, videri poſſe formicam etiam in cœlo exiſtentem; ſiquidem medium eſt impeditiuum viſionis; nam falſum aſſumpſit, quia viſio fit in potentia viſiua per receptionem ſpecierum viſibilium emiſſarum à viſibili in medio; ergo ſi daretur vacuum non poſſet fieri viſio; non enim poſſet fieri multiplicatio ſpecierum viſibilium vſq. ad potentiam viſiuam. Ex quo infert neceſſitatem medij ad hoc vt videantur viſibilia colorata; ſiquidem abſque lumine non poſſent mouere perſpicuum, nec conſequenter viſum.

In t. 75. ponit hanc concluſionem, quod ſicut medium eſt neceſſarium ad hoc vt viſibile immutet viſum, & videatur, ita debet aſſignari medium etiam in ſono, & odore, tactu, ac guſtu, licet non eodem modo; & probat, quia ſenſibile poſitum ſupra ſenſum non facit ſenſationem, ergo ſignum eſt, adhibendum eſſe aliquod medium inter quemcumque ſenſum, & proprium ſenſibile, vt fieri poſſit ſenſatio.

In t. 76. aſſignat medium potentiæ olfactiuæ dicens, quod ſicut clarũ eſt, medium ad viſionem conducens, eſſe diaphanum, ita medium ad olfactionẽ conſtat eſſe aerem reſpectu animalium reſpirantium, & aquam in ordine ad piſces, & cætera, quæ carent pulmone, ac vi reſpiratiua; ſiquidem odores percipiuntur in aere, & in aqua, vt inferiùs meliùs declarabitur in proprio loco.

Quoad quartum, in quo determinat ſe velle agere de potentia auditiua, & eius obiecto, ac medio; & quia ſonus eſt obiectum auditus, ideò primum agit de eo, & poſtea de voce, quæ eſt quidam ſonus.

In tex. igitur 77. ponit primam diuiſionem ſoni, dicens, alium eſſe ſonum in actu, alium in potẽtia; ſonus in actu eſt, qui actu immutat auditum, & medium, vt ſonus campanæ: ſonus in potentia eſt cauſa productiua ſoni, vt æs, & quæcumque ſonare poſſunt. Ex hac diuiſione infert, dari aliqua, quæ nec ſonant actu, nec potentia, vt ſpongia, lana, pili, & quæcumque mollia.

In t. 78. ponit ſecundam diuiſionem, quod ad generationem ſoni in actu, tria neceſſariò concurrunt. ſ. percutiẽs, percuſſum, & medium ſonum recipiens, vt patet in ſono campanæ, vel alterius, quod ſonare poteſt; ſiquidem percutiens eſt verberans, percuſſum campana, & medium, aer, recipiens ſonum eiuſdem.

Ex his infert vnum corollarium, quod non omnia corpora ſe percutientia adinuicem emittunt ſonum, ſed tantũ dura, ac ſolida, ſicut æs, & quæcumque lenia, ac concaua. Prima pars patet, quia ſi lana lanam percutiat, ſpongia ſpongiam, nullum facient ſonum; ergo ſunt nonnulla corpora, vt ſunt mollia, quæ nullũ cauſant ſonum. Secunda pars etiam fit, per experientiam, manifeſta, quia ſi percutiatur cãpana, ſtatim cauſatur ſonus. Idem dicendum de alijs corporibus duris, ſiuè lenibus, ſiuè concauis.

In t. 79. infert ſecundũ corollariũ, quod licet ſonus audiatur in aere, & in aqua, & minus in aqua, quàm in aere, non tamen cauſatur ab eis. Probatur prior pars, quia multiplicatur ſonus in aere, & in aqua, alioquin non poſſet peruenire ad præſentiã potentiæ auditiuæ, & ſic ab ea percipi; ergo requiritur, vel aer, aut aqua,

tamquam medium immutandi auditum. Poſterior pars etiam probatur, quia quæ faciunt ſonum debent eſſe dura, ac ſolida, ſed aer, & aqua non ſunt huiuſmodi; ergo ab aere, & aqua non cauſatur ſonus.

Declarat tamen quomodo hoc ſit intelligendum dicens, verificari ſolùm de aere, & aqua diſſipatis, hoc eſt rarefactis, alioquin ſi aer fuerit denſus; ſimiliter & aqua, & velociter, ac fortiter percutiantur, ſonum emittunt, vt quotidie experimur in ductoribus quadrigarum, qui dum velociter, ac fortiter circunducunt ferulam, cauſant illum crepitum; ſimiliter cum à remigantibus fortiter, ac velociter percutitur aqua, generatur ſtrepitus, ſicque aer, & aqua cauſant ſonum.

In t. 80. oſtendit, quid ſit, & quomodo generetur Echo dicens, eſſe ſonum reflexum, cauſatique ab aere vno facto, ac terminato ab aliquo vaſe, vel alio cõcauo; ſiquidem cùm vlterius progredi non poſſit in ſui prima diffuſione, reflectitur, itemque diffunditur, deferendo ſecum priorem ſonum, ex prima percuſſione aeris, emiſſum. Et huiuſmodi ſonus reflexus vocatur Echo, quæ eſt duplex, ſcilicet manifeſta, & immanifeſta. Prior accidit, cùm prior ſonus, ideſt rectus, fortiter percutit concauum, quia ex illo vehementi motu, reflectitur, & auditur fragor, ex tali repercuſſione cauſatus. Poſterior verò fit cùm agitatio eſt debilis; quandoquidem reflexio manifeſtari nequit, adeò vt cenſeatur in puncto reflexionis emori, ſicque fit, vt auditi non poſſit. Exemplificat de lumine, quod fit ſemper ex repercuſſione radiorum ſolarium in aliquod corpus, in quo terminantur, quod ſi fuerit lene, vt aqua, aut aliud huiuſmodi, franguntur, diffunduntur, & videtur ſplendor; ſi verò opacum non cauſatur ſplendor, ſed lumen quaſi emoritur in ſui reflexione, adeò quod apparere nequeat.

In t. 81. in quo incipit determinare de medio neceſſario ad hoc vt fiat auditio, ponit hanc concluſionem, quod mediũ auditus eſt aer, non quicumque, ſed vnus, & continuus vſque ad potentiam auditiuam. Probatur, quia non poteſt fieri auditio, niſi ſonus moueat potentiã auditiuam, non poterit autem illam mouere, niſi deferatur ad aurem, nec poterit ſic deferri, niſi recipiatur in aere continuo; ſi enim fuerit diſcontinuatus aer vſque ad aurem, vel ſpecies ſoni non perueniet, vel ſi peruenerit, non erit eadem, & ſic non erit vnus, ac idem ſonus cauſatus à ſonatiuo, ſed alius, & alius; ergo vt ſit idem, neceſſe eſt medium aereum continuari à percuſſore vſque ad organum auditus.

In tex. 82. ponit ſecundam concluſionem: Medium auditus non tantum eſt aer exterior, ſed aget, tamquam medio proximo aere interno, & connaturali, in quo denique recipitur ſonus, in aere externo ad aurem vſque delatus. Probatur, quia aer exterior non valet ſufficienter deferre ſonum ad organum auditus; ergo neceſſarius eſt aer connaturalis. Antecedens oſtenditur, tùm quia nequit fieri contiguus organo, cùm ſit exterior, & obiectum vt immutet potentiam debet illi continuari; tùm etiam, quia numquam accideret ſurditas, cùm per aerem exteriorem poſſet fieri præſens ſonus potentiæ auditiuæ, quod tamen eſt falſum. Conſequentia patet, quia corrupto aere connaturali, corrũpitur ſenſorium auditus, adeò vt nequeat habere præſentiam ſoni, & ſic ſurdeſcit animal. Probat inſuper in eodem textu neceſſitatem aeris connaturalis, & inſufficientiam aeris exterioris ex inconuenienti, ſeu à ſigno: nam dato oppoſito, animal poſſet vbique audire, quia ad omnes eiuſdem partes aer exterior defert ſonũ, quod tamen eſſe falſum experientia demonſtrat.

Infert igitur idem dicendum de auditu, ac de viſu; ſicut enim ſpecies viſibiles recipi nequeunt niſi in humido aqueo, in quo conſiſtit qualitas connaturalis organi viſus, ita nec ſpecies audibiles poſſunt immutare organum auditus, niſi prius recipiantur in aere connaturali eidem organo.

In t. 83. & 84. declarat naturã aeris organici, dicens, eũ debere eſſe in ſonabilẽ, & immobilem; & probat à ſimili de aere, ele-

elementari, quia ſicut aer elemeniaris debet eſſe ſecundum ſe expers cuiuſcũque ſoni, vt valeat recipere omnes ſonos, ita & connaturalis aer debet carere quouis ſono, vt in ſe recipere poſſit omnes differentias ſonorum; ſiquidem omne recipiens debet eſſe denudatum à natura recepti.

In eodem textu infert quoddam corollarium, nempè, in auribus admittendum eſſe alium aerem, diſtinctum ab organico, & exteriori; quod probat duplici experientia. Prima, quia contingit aliquem exiſtentem ſub aqua audire; ſed ſonus non defertur per aquam ad aerem organicum, per quem duntaxat fit auditus; ergo admittendus alius aer in auribus receptiuus illius ſoni intentionalis. Minor patet, quia ſi aqua attingeret aerem organicum, ipſum corrumperet; ſiquidem franget myringam, ideſt pelliculam, in qua continetur aer organicus, atque adeò ipſa fracta diffluerer, & corrumperetur aer organicus; ergo ſignum eſt, non poſſe per aquam deferri ſonum ad aerem connaturalem, & organicum; igitur ad alium in auribus ædificatum. Secunda experientia, ſi quis ponat manum auribus, & eas perfectè claudat, certum eſt in ipſis fieri ſonum, ad modũ cornu; ergo huiuſmodi ſonus cauſabitur ab aliquo aere, non organico, quia non eſt receptiuus ſoni realis, ſed tantùm intentionalis, igitur ab aere in auribus exiſtente, in eiſque naturaliter ædificato.

In tex 85. mouet hanc quæſtionem, an ſonus cauſetur à ſolo verberante, vel à ſolo verberato, vel ab vtriſque ſimul? Reſpondet fieri ſonum ab vtriſque, diuerſimodè; ſiquidem cauſatur à verberante, vt à frangente aerem; à verberato vt à detinente eumdem aerem, nè diſſipetur, ſed reſiliat ad modum pilæ; & probari poteſt, quia ſonus ſequitur motum; ſed huiuſmodi cauſatur tàm à verberante, quàm à verberato, vt patet de motu reſilientiæ; ergo etiam ſonus, ipſum conſequens, fieri debet ab vtriſque.

In t. 86. aſſignat differentias ſoni, quæ ſunt acutum, & graue, & dicit has eſſe differentias ſoni in actu, non verò in potentia.

In eodem textu, ac ſequenti 87. dicit huiuſmodi differentias ſoni deſumendas eſſe per ſimilitudinem ad acutũ, & graue in tangibilibus, quia ſicut acutum tãgibile pungit tactum & graue premit illud, ſic ſonus acutus pungit auditum, & grauis illum premit.

In t. 87. determinato de ſono in genere, incipit ipſum declarare in ſpecie, diffiniendo vocem, quæ eſt quidam ſonus animatorum; ſiquidem inanimata non edunt vocem, niſi tranſumptiuè, ſeu ſimilitudinariè, vt patet de tibia, & lyra, quæ quoniam faciunt cõcentum, & melodiam, quæ ſunt extenſiones vocis, idcircò dicuntur quodammodo emittere voces.

In eodem tex. ſubdit vocem, non cõpetere omnibus animalibus, ſed tantum illis, quæ reſpirare poſſunt, & aerem attrahere; & probatur, quia vox eſt ſonus ab ore animalis prolatus, naturalibus inſtrumentis formatus, quæ ſunt guttur, lingua, palatum, quatuor dentes, duo labia, & pulmo; ſed piſces carent ſaltem pulmone, per quem fit attractio aeris, & reſpiratio; ergo vox nequit huiuſmodi animalibus competere.

In tex. 88. probat vocem eſſe ſolum eorum animalium, quæ reſpirare poſſunt, quia vox, cum ſit ſonus, fit à verberante, verberato, & à complexione aeris; ſed animalia non reſpirantia, vt ſunt illa, quæ carent pulmone, & gutture, nequeunt verberare, attrahere, & complecti, ſeu detinere aerem, ne diffluat, ergo ſola animalia reſpirantia vocem edere poſſunt.

In eodem textu dicit, naturam egere pulmone, & aere reſpirato in animalibus propter duo, & ob refrigerationem cordis, & formationem vocis; ſicut pariter vtitur lingua propter guſtum, & locutionem.

In tex. 89. dicit, quod inſtrumentum, reſpirationi neceſſarium, eſt guttur, ſeu arteria vocalis, in cuius fine ſitus eſt pulmo; nam quia pulmo patitur maximam calididatem ob propinquitatem eius ad cor, ideò natura prouidit illi de tali canna, ſeu arteria, vt per ipſam fieret attractio aeris, & conſequenter fieret attem-

pera-

peratio caloris cordis, & pulmonis.

In tex.90.& 91. ex dictis colligit diffinitionem vocis, dicens: Vox eſt ſonus ſignificatiuus, cauſatus ex repercuſſione aeris reſpirati, ab anima ad vocalem arteriam in determinatis partibus. In qua diffinitione ponitur ly ſonus, qui eſt genus ad ſonum vocem, & ſonum non vocem: ly ſignificatiuus additur ad differẽtiam tuſſis, excreatus, quæ licet procedant ab animali, tamen non ſunt voces, quia nihil ſignificant. Dicitur, cauſatus ex repercuſſione aeris reſpirati, ob ſtrepitum pedũ, vel manus ad manum, qui non ſunt voces, cum non cauſentur ex reſpiratione,ſed ex ſola aeris verberatione. Ponitur, ab anima ad arteriam vocalem &c. ad innuendum, quod piſces, cum careant huiuſmodi arteria, & pulmone, nequeunt formare vocem. Dicitur tandem, in determinatis partibus &c. ad oſtendendum, quod vox formetur dumtaxat in partibus exiſtentibus circa cor, ſcilicet in arteria, & gutture, ex reſpiratione aeris per pulmonem attracti. Et hæc de ſono dicta ſufficiant.

Quoad quintum, in quo Philoſophus agit de olfactu, obiecto, ac medio, proponit difficultatem fandi in huiuſmodi materia, & in tex. 92. & 93. reddit cauſam huiuſmodi difficultatis, quia differentiæ odorum ſunt nobis minus notæ, ac differentiæ ſonorum, & viſibilium; ſiquidem homines habent peiorem odoratum, quam cætera animalia, vndè nequimus diſtinguere inter odores intenſos, ac remiſſos, ſicut faciunt animalia. Experientia enim comprobatur, quod non ſentimur, niſi odores valdè intẽſos, aut cum delectatione, ſi fuerint conuenientes, aut cum triſtitia, ſi diſconuenientes fuerint: cæterum differentiæ viſibilium, vt album, nigrum, rubeum,&c. ſimiliter ſonorum .ſ. graue, & acutum ſunt nobis manifeſtæ, ideò non erit ita facile determinare de odoratu, ac odoribus, ſicut diffinitum fuit de viſu, & viſibilibus, auditu, & audibilibus.

In t. 94. tamen incipit inueſtigare naturam odorum ex differentia ſaporum, ponitque hanc concluſionem. Differentiæ odorum deſumendæ ſunt ex differentijs ſaporum; & probat, quia potentia odoratiua dignoſcitur ex guſtatiua, ergo & odores, qui ſunt obiectum odoratiuæ, dignoſcendi ſunt ex cognitione ſaporũ, qui ſunt obiectum guſtatiuæ potentiæ. Conſequentia patet, quia qualis eſt conuenientia inter potentias, talis debet eſſe inter earumdem potentiarum obiecta. Antecedens probatur, quia ignotum debet notificari per id, quod eſt notum, & manifeſtum nobis, ſed potentia odoratiua eſt nobis ignota, & guſtatiua nota nobis; ergo per hanc debet illa notificari. Minor probatur de guſtatiua, quia potentia tactiua eſt nobis nota, immò notior, quauis potentia ſenſitiua; ſed guſtatiua eſt etiam potentia tactiua; guſtus enim cauſatur ex tactu linguæ circa ſapores; ergo &c. Maior patet, quia per potentiam tactiuam homines excedunt cætera animalia.

In eodem tex. infert, quod ratione tactus dignoſcitur homo prudentiſſimus inter cætera animalia, & declaratur à ſigno, quia per ſenſum tactus cognoſcũtur qui ſint homines ingenioſiores, & qui non; nam duri carne ſunt inepti mẽte, moles autem carne benè apti, hoc eſt, qui habent tactum durum, & aſperum, ſunt ingenio rudes, qui verò mollem, & lenem ſunt ingenio pollentes, & ſagaces.

In tex. 95. ponit conſequenter aliam concluſionem, nimirum, quod differentiæ odorum denominationem ſumunt à differentijs ſaporum; & ipſam oſtendit inductiuè, quia ſicut ſaporum alius eſt dulcis, alius amarus, alius acetoſus, vel auſterus, & alius ponticus, vel acutus, ita conſimiliter denominantur etiam odores; ergo &c.

Aduertit tamen, quod non ob id credendum eſt, ſapores, & odores ſe conſequi, itaut reperiatur odor dulcis vbi eſt dulcis ſapor, & vbi amarus ſapor, ibi ſit etiã amarus odor, quia falſum crederetur; ſiquidem ſapor conſiſtit in humido aqueo, aliqualiter digeſto; odor verò in ſicco aereo, aliqualiter contemperato; cæterùm, quia vt plurimum ſe conſequuntur ſapor, & odor; nam dulcis ſapor, & odor proueniunt à croco, & mel-

le; acer verò à thimo, vel alio, aut altero huiuſmodi, propterea dicit, denominationes odorum deſumendas eſſe ex nominibus ſaporum.

In tex. 96. determinat de obiecto olfactus, dicens, per olfactum dignoſci, tàm odorabile, quàm non odorabile; & probat à ſimili, quia ſicut per viſum percipiuntur viſibilia, & non viſibilia; & per auditum audibilia, & non audibilia, hæc quidem priuatiuè, illa verò poſitiuè, ita etiam per olfactum habent percipi odorabilia poſitiuè, & non odorabilia negatiuè, ſeu priuatiuè.

In t. 97. acturus de potentia olfactiua, & eius medio, dicit medium olfactus eſſe aerem, & aquam; & probat ab effectu, quia animalia, tàm quæ degunt in aere, quàm quæ viuunt in aquis, mouentur ab odoribus in propria obiecta etiam de longè; ergo ſignum eſt, quod ſpecies odorum diffunduntur, & multiplicantur tàm in medio aeris, quàm aquæ.

In t. 98. & 99. mouet quæſtionem de olfactu, vtrum omnia animalia habeant ſenſum olfactus, quo percipiant odores? Ad partem negantem arguit, quia aliqua animalia percipiunt cum reſpiratione neceſſariò odores, vt homines, qui ſine reſpiratione non odorant, vt patet remantibus; aliqua verò etiam ſine reſpiratione odorant, vt piſces, & cætera aquatilia; ergo ſi illa percipiunt odores per ſenſum olfactus, Iſta debent illos ſentire per alium ſenſum, & ſic in omnibus non erit ſenſus olfactus. Affirmatiuam partem etiam ſic arguit primò ſic: Animalia reſpirantia, & nō reſpirantia percipiunt eadem odoramenta, tàm bona, quàm mala; ſed animalia reſpirantia percipiunt illa per ſenſum olfactus; ergo idem dicendum eſt de non reſpirantibus. Maior eſt nota per experientiam. Minor ſimiliter patet ex dictis ſuperiùs. Conſequentia tenet, quia potentiæ diſtinguuntur per obiecta, & identificantur ad identitatem obiectorum; ergo ſi animalia reſpirantia, & non reſpirantia habent idem obiectum; ergo etiam conueniunt in eadem potentia olfactiua. Secundò ſic: Ab eiſdem odoramentis fortibus, quibus corrumpitur olfactus in homine, corrumpitur etiam ſenſus perceptiuus illorum in animalibus non reſpirantibus; ergo ſicut datur olfactus in homine, qui reſpirat, ita debet admitti in animalibus nō reſpirantibus. Antecedens patet, quia in vtriſque corrumpitur ſenſus à ſulphure, & à conſimilibus excellentibus odoramentis, vt experientia conſtat. Conſequentia patet, quia ſicut viſus non patitur à ſono, nec auditus à colore, quia non ſunt de eiſdem obiectis, ita nec paterentur ſenſus ab eiſdem odoramentis in reſpirantibus, & non reſpirantibus, ſi eſſent alij, ac diſparati; cùm ergo patiantur, & corrumpantur ſenſus in vtriſque ab eiſdem obiectis, dicendum eſt, ſenſus in illis eſſe eoſdem, & non diuerſos.

In tex. 100. reſpondet ad quæſtionem affirmatiuè, nempè olfactum eſſe, tàm in animalibus reſpirantibus, quàm non reſpirantibus, vt probant duæ rationes iam poſitæ ad partem affirmatiuam, licet diuerſimodè percipiant odores in his, & in illis, ex varia diſpoſitione organi ſenſus olfactus; ſiquidem animalia reſpirantia odorant per attractionem aeris, & ideò non odorant in aqua, cum in ea reſpirare, & aerem attrahere nequeant; animalia verò non reſpirantia odorant abſque attractione aeris, qua de cauſa pro medio olfactus ſibi vendicant aquam, non aerem.

In eodem textu, quaſi corollariè, infert differentiam inter odorem, & ſaporem, dicens, odorem fundari in ſicco, & ſaporem in humido; ſiquidem organa olfactus, & guſtus taliter ſe habent, vt illud fundetur in ſicco; hoc verò in humido, & meliùs patebit ex dicendis in ſequenti capite.

Quoad ſextum, in quo intendit agere de ſenſu guſtus, obiecto, ac medio, tria facit. Primò enim determinat de guſtu in ordine ad medium. Secundò in ordine ad obiectum. Et tertiò expendit naturam organi guſtus: Vndè in t. 101. dicit, guſtum non fieri per medium extraneum, ſicut viſus, auditus, & odoratus, ſed per intraneum, ſicut tactus; & pro-

probat, quia guſtus eſt quidem tactus; ſed tactus, cùm ſit in carne, quæ eſt intranea, non fit per medium extraneum; ergo nec guſtus. Maior probatur, quia guſtabile eſt quoddam tangibile, cùm fiat in humido, quod eſt obiectum tactus; ergo etiam guſtus erit quidam tactus, quia etiam ſapor, qui eſt obiectum guſtabile, fit in humido.

Deindè excludit quandam obiectionem, quæ fieri poſſet, probando dari medium extraneum, ex eo quod ſi eſſemus in aqua, ſentiremus vtique impoſitum dulce, & aqua eſt medium extraneum guſtui; ergo &c. Reſpondet negando conſequentiam, quia in tali caſu aqua non eſſet medium receptiuum dulcedinis, ſed ipſa fieret obiectum guſtabile.

Ex quo infert in tex. 102. guſtum non poſſe comparari ad aliquod medium extraneum, quia hoc nihil eſt, ſed tantum ad obiectum guſtabile, quod eſt ſapor, ſicut viſibile viſus. Sapor autem eſt obiectum guſtus, vt fundatur in humido, vel actu, vt eſt vinum, & quodcumque aliud liquidum, vel potentia, vt ſal, quod licet actu ſit ſiccum, tamen potentia eſt humidum, quia poteſt liquefieri.

In t. 103. ponit hanc concluſionem: Guſtus ita percepit guſtabile, ſicut non guſtabile, licet diuerſimodè; guſtabile enim poſitiuè; non guſtabile verò negatiuè, & priuatiuè; & probat à ſimili, quia ſicut ſe habent viſus, & auditus ad ſua obiecta, ita ſe habere debet guſtus ad ſuum; ſed viſus eſt perceptiuus viſibilis, & non viſibilis, cuiuſmodi eſt tenebra, & valdè ſplendidum, quod corrumpit ſenſum, ſimiliter auditus ſentit audibile, & priuationem eius; ergo idem iudiciũ fieri debet de guſtu erga guſtabile, & non guſtabile.

In eodem tex. infert, quod potabile ſit obiectum commune tactus, & guſtus; ſiquidem ab vtroque percipi poteſt.

In tex. 104. determinat de organo ſenſus guſtus, dicens: Organum guſtus neque eſſe actu humidum, neque non potens fieri humidum; quod probat, quia organum guſtus patitur à guſtabili humido, ſecundum quod guſtabile eſt; ſiquidem omne receptiuum patitur ab eo, quod in ſe recipit; ergo organũ guſtus neque debet eſſe actu humidum, hoc eſt totaliter humiditate plenum, nec impoſſibile fieri humidum, ideſt totaliter ariditate, ac ſiccitate affectum. Conſequentia, quoad primam partem, probatur, quia omne recipiens debet eſſe denudatum à natura recepti; ſi enim manus eſſet actu calida, non ſentiret calorem extraneum; ergo etiam ſi lingua eſſet totaliter humida non poſſet percipere guſtabile humidum, niſi tale excederet humiditatem actu exiſtentem in ipſa. Quoad ſecundam partem etiam tenet, quia ſi lingua fuerit admodum ſicca, & non humectata, non poterit ſentire ſapores, vt accidit in ægrotantibus, qui nihil guſtant, ob ariditatem linguæ, vel omnia ſibi videntur amara, propterea quod habeant linguam nimia humiditate amara plenam.

In t. 105. agit denique de ſpeciebus, ac differentijs ſaporum, & dicit, ſapores diſtingui ad modum colorum; ſicut enim in coloribus dantur colores extremi, ſcilicet albus, & niger, ac medij ab illis dependentes, nimirum rubeus, viridis, croceus, &c. ita pariter in ſaporibus extremi ſunt dulcis, & amarus; medij verò acris, & auſterus, acerbus, & acidus. Sapor dulcis fundatur in materia pingue; amarus verò in ſalſa; cæteri verò medij in materijs participantibus de vtriſque.

Ex hoc infert diffinitionem potentiæ guſtatiuæ dicens, eſſe illam, quæ eſt perceptiua ſaporis, eius ſpecierum, ac differentiarum. Guſtabile verò eſt factiuũ, & productiuum ſaporis, & guſtus. Et hæc de Guſtu, & Guſtabili.

Quoad ſeptimum, in quo pertractat de tactu, tangibili, & medio, mouet Philoſophus tres quæſtiones. Primam de tactu in ordine ad obiectum. Secundam de eodem per comparationem ad medium intraneum. Et tertiam de ipſo per reſpectum ad medium extraneum. Vndè in tex. 106. mouet primam quæſtionem, vtrum per vnum, & eumdem ſenſum

ſum tactus percipi poſſint omnia tangibilia?

In t. 107. mouet aliam dubitationem: An caro, vel neruus, aut aliquid vtrique æquiualens, ſit organum, ſeu medium intraneum tactus?

In eodem tex. arguit partem negantē ad primam quæſtionem, quia vnius ſenſus eſt tantum vna prima contrarietas; ſed tactus eſt plurium contrarietatum .ſ. calidi, & frigidi; humidi, & ſicci; ergo tactus non eſt vnus, ſed plures ſenſus. Maior patet inductiuè, quia viſus eſt tãtum albi, & nigri, auditus ſolum grauis, & acuti; guſtus, & olfactus tantùm vnius contrarietatis .ſ. dulcis, & amari; ergo vnius ſenſus eſt tantum vna prima contrarietas.

In t. 108. ponit quandam euaſionem, dicens, maiorem, & probationem eſſe falſas; ſiquidem in voce præter acutum, & graue dantur magnum, & paruum; lene, & aſperum; clarum, & obſcurum, quæ ſunt cõtraria; ſimiliter in coloribus, præter album, & nigrum, dantur alia contraria .ſ. intenſum, & remiſſum, pulchrum, & turpe, & tamen hæc omnia percipiuntur ab vno tantum viſu, ſicut illa ab vno dumtaxat auditu; ergo falſum eſt, vnius ſenſus eſſe tantum vnam contrarietatem. Non inconuenit igitur eſſe tantum vnum ſenſum tactus, quamuis contrarietates ſint plures.

In eodem tex. oſtendit inſufficientiam illius reſponſionis; quandoquidem verum eſt, dari tantum vnum ſenſum viſus, & vnum dumtaxat auditus, etiamſi in illis ſint plura contraria, quia omnes colores vniuntur in colore in communi, & omnes ſoni in ſono in cõmuni, à quibus habent vnitatem viſus, & auditus; cæterùm cùm nequeat aſſignari aliquod obiectum commune, contentiuum duarum contrarietatum, in primis qualitatibus repertarum, conſequenter nequit argui vnitas ſenſus tactus, ex parte obiecti, ſicut in alijs.

In t. 109. reſpondet ad ſecundam dubitationem, quam mouit in tex. 107. dicens, organum ſenſus tactus non eſſe carnem; & probat, quia ſenſibile poſitũ ſuper ſenſorium, non facit ſenſationem; ſed tangibile poſitum ſuprà carnem facit ſenſationem; ergo caro non eſt ſenſoriũ tactus. Maior, & minor ſunt notæ per experientiam.

In t. 110. & 111. ſubdit, quod ſi caro non ſit organum tactus, eſt tamen medium potentiæ tactiuæ in habentibus carnem, in carentibus verò, eſt aliquod carni æquiualens. Probatur, quia medium ſentiendi tactus debet eſſe quid ſolidum, & mixtum ex quatuor elementis; ſed tale mixtum in animali eſt caro eiuſdem, aut aliud ſibi æquiualens; ergo &c. Maior probatur, quia excellens tangibile corrumpit animal, vt patet de calore, & frigore nimio, ac humido, & ſicco in ſummo; ſed non corrumpit tantum corpus aereum, vel aqueum, &c. ergo compactum ex omnibus elementis, quod vocatur mixtum. Minor patet, quia cæteræ partes animalis, præter carnem, ſunt fluxibiles, & non ſolidæ; ergo caro, aut ei æquiualens eſt medium ſentiendi potentiæ tactiuæ.

In t. 112. infert nihilominus plures eſſe ſenſus tactus, quamuis medium ſentiendi potentiæ tactiuæ ſit tantùm vnũ .ſ. caro, vel ei proportionale. Probat hãc concluſionem, quia tactus guſtus, & tactus ſimpliciter ſunt duo ſenſus tactus; ſed in ambobus eſt vnicum mediũ, cùm caro animalis ſit vna vnitate continuitatis; ergo cùm vnitate medij ſunt plures ſenſus tactus. Maior probatur, quia quamuis ſit verum, quod vbicumque eſt guſtus, ibi etiam ſit tactus, vt patet in lingua, quæ ſentit contrarietates ſaporum, & quatuor primarum qualitatum, tamen non valet econuersò, quia manus ſentit contrarietates primarum qualitatum, quæ ſunt obiectum tactus ſimpliciter, non autem contrarietates ſaporũ, quæ ſunt obiectum guſtus; ergo ſignum eſt, quod hi duo tactus adinuicem, ſaltem inadæquatè, diſtinguantur.

In tex. 113. incipit determinare de tactiua potentia in ordine ad medium extraneum, & ponit hanc concluſionem: Medium extraneum eſt neceſſarium ad hoc, vt tãgibile immutet ſenſum tactus; & probat illam hac ratione, duo corpora nequeunt ſe immediatè tangere; ergo

ergo inter tangibile, & carnem, quæ eſt medium intraneum, debet mediare aliquid, quo tangant huiuſmodi corpora, tale autem erit medium extraneum; ergo illud erit neceſſarium ad ſenſationem tactiuam. Antecedens probatur, quia ſi duo corpora poſſent immediatè ſe tangere, aut hoc accideret in aqua, aut in aere; ſed neutrum eſt dicendum; ergo &c. Maior patet, quia ſenſus tactus nequit ſentire extra aerem, vel aquam. Minor probatur, quia ſemper mediaret aliquod corpus, quod eſſet vel aqua, vel aer; ergo numquam poſſent ſe immediatè tangere.

In t. 114. & 115. ponit aliam concluſionem: Medium viſus, auditus, & olfactus eſt neceſſarium per ſe, vt in illis fiat ſenſationes; at in guſtu, & tactu eſt tantum neceſſarium per accidens. Probatur prima pars, quia viſibile, audibile, & olfactibile nequeunt immutare proprium ſenſum, niſi prius moueant medium, vt ſuperiùs probatum eſt; ergo cùm mediũ in illis ſit cauſa ſenſationis; erit per ſe neceſſarium. Secunda pars probatur, quia illud ſe habet per accidens ad aliquẽ effectum, quod non eſt illius cauſa, ſed tantum, vt effectus prior, ordinatus tamen neceſſariò ad poſteriorem, vt latè probauit in 8. Phyſic. t. 35. & 36. ſed medium extraneum in ordine ad ſenſationem tactus ſe habet huiuſmodi, quia tangibile prius mouet medium; at medium non eſt cauſa tactus, ſed tantum eſt effectus tangibilis, ſine quo organum tactus ab ipſo immutari non poſſet; ergo &c. Minorem declarat exemplo de clypeo percuſſo, & percutiente clypeatum; non enim percuſſio clypei eſt cauſa percuſſionis clypeati, ſed ab eodem percutiente habetur ſimul tempore vtraque percuſſio, ordinata tamen vt prior præcedat poſteriorem, non tãquam cauſa, & effectus, verùm dumtaxat vt effectus prior in ordine ad poſteriorem.

In t. 116. infert, quod caro, & lingua non ſint organa ſenſus tactus, & guſtus; tùm quia ſe habent ſicut aer, & aqua ad viſum, auditum, & olfactum; tùm etiã, quia ſenſibile poſitum ſupra organũ ſenſus non ſentitur, vt ſuperiùs oſtendit; ſed tangibile poſitum ſupra carnem, & guſtabile ſupra linguam ſentiuntur ab eis; ergo ſignum eſt, quod non ſunt organa, ſed media ad illa.

In t. 117. dicit, quod organum ſenſus tactus eſt pars animalis, vt eſt in potentia ad qualitates tangibiles, nempè caliditatem, & frigiditatem, humiditatem, & ſiccitatem; & probat eo quod ſint differentiæ corporum elementatorum, quæ differunt per calidum, & frigidum, humidum, & ſiccum. Quod autem organum tactus ſit pars animalis probat, quia caro, quæ eſt medium intraneum huiuſmodi ſenſus, eſt pars animalis; ergo multò magis organum, ad quod tendit caro, debet eſſe eiuſdem pars. Deindè organum ſenſus cuiuslibet diffinitur per ſuũ obiectum, cùm per ipſum diſtinguatur à quocumque alio, vt probauit ſuperiùs; ſed qualitates tangibiles ſunt obiectum organi, ſeu potentiæ tactiuæ; ergo &c. Quod verò ſit in potentia ad illas, oſtendit, quia quælibet potentia carens obiecto eſt in potentia ad illud; ſed organum tactus caret qualitatibus ſẽſibilibus, alioquin non poſſet illas ſentire; ſiquidem omne recipiens debet eſſe denudatum à natura recepti; ergo organum, ſeu potentia tactiua eſt in potentia ad qualitates tangibiles.

In t. 118. infert, quod cum potentia tactiua ſit in potentia ad recipiendas qualitates tangibiles, ſit in actu dum illas recipit, & tunc dicitur fieri qualis ipſæ, ideſt, redacta de potentia ad actum, ſicut ſunt ipſæ qualitates.

In eodem tex. vt melius declaret naturam organi tactus in ordine ad qualitates tangibiles, obijcit contra ipſũ, quia organum tactus, cum ſit de natura terræ ſiccum, & frigidum, non poteſt ſentire frigiditatem, & ſiccitatem, cùm non ſit denudatum ab eis; ergo malè dicitur, eſſe in potentia ad omnes qualitates tangibiles.

In t. 119. Reſp. negando conſequentiam, quia organum tactus, cum habeat in ſui natura frigiditatem, & ſiccitatem, non poteſt dici eſſe in potentia ad illas, ſed tantum ad exuperantias, hoc eſt, ad gradus frigiditatis, & ſiccitatis exuperantes

Digitized by Google

tes gradus connaturales frigiditatis, & ſiccitatis ipſius organi, vndè reſpectu horum dicitur eſſe in actu ſemper; & in ordine ad exuperantes, in potentia: quare omnes qualitates tangibiles conſtituunt quidem obiectum tactus, non tamen ſemper in gradibus æqualibus, quia aliqui ſpectant ad naturam ſenſorij, aliqui verò ſunt de ratione obiectorum einſdem ſenſus.

In t. 120. concludit, ſenſum tactus percipere tangibilia, & intangibilia, ſicut viſus viſibilia, & non viſibilia: At tangibilia dicuntur dupliciter, aut ratione paruitatis, quia nimirum parum habent de qualitate tangibili, vt aer; aut ratione exuperantiæ, quia vt ſuperiùs dixit, excellens ſenſibile non ſentitur, ſed corrumpit ſenſum; quare hæc intangibilia percipiuntur à ſenſu tactus negatiuè potius, quam poſitiuè, vt aliàs dictum fuit de obiectis aliorum ſenſuum.

Quoad octauum, in quo agit de conuenientia ſenſuum, & ſenſibilium in communi, in t. 121. ponit hanc primam concluſionem: Omnes ſenſus conueniunt in hoc, quod quilibet eſt ſuſceptiuus ſpecierum ſenſibilium ſine materia; & probat à ſimili, quia ſicut cera annuli recipit figuram ſine materia ferri, vel auri; ſiquidem non patitur cera ab annulo, in quantum ferreum, vel aureum eſt, ſed ſolùm vt figuratum eſt, ita pariter ſenſus quilibet eſt receptiuus ſpecierum ſenſibilium ſine materia rei viſibilis, vel audibilis, aut odorabilis, aut guſtabilis, aut tangibilis; quandoquidem non mouentur huiuſmodi ſenſus ab his obiectis, vt ſunt tales materiæ, ſed tantùm vt viſibilia, audibilia, &c. formaliter.

In t. 122. ſtatuit aliam concluſionem: Nimirum quod organum vniuſcuiuſq. ſenſus, & ſenſus ſunt idem ſubiecto, differunt tamen realiter, & formaliter. Probatur prima pars, quia illa ſunt vnum ſubiecto, quorum materia eſt vna, ex 5. Met. tex. 12. ſed vna eſt materia organi, & ſenſus; ſiquidem important quodam conſtitutum ex paſticula corporis, vt materia, & ex realitate animæ ſenſitiuæ vt forma; ergo ſunt vnum ſubiectiuè. Secunda pars probatur, quia organum eſt magnitudo, ſed neque ſenſus, neque eius ratio includunt in ſe magnitudinē; ergo &c. Maior patet, quia organum eſt totum extenſum; ergo eſt magnitudo. Minor probatur, quia materia, & forma non ſe includunt, nec realiter, quia poſſunt ſeparari, neque formaliter, cum habeant diuerſas diffinitiones, ſed organum eſt materia, & ſenſus eſt eius forma; ergo &c.

In t. 123. ſoluit quæſtionem, cur excellens ſenſibile corrumpat ſenſum, dicens, hoc ideò eſſe, quia motus excellentis ſenſibilis eſt fortior organo ſenſus, quod conſiſtere debet in quadam harmonia, ſeu proportione ſenſibilis ad ſenſum, qua diſſoluta per exuperantiam agentis ſenſibilis, neceſſe eſt diſſolui ſenſum pariter, & ſic corrumpi, nè valeat amplius ſentire.

In tex. 124. mouet aliud dubium, cur plantæ non ſentiant, cùm tamen habeāt partem animalem; & patiantur à qualitatibus tāgibilibus: & reſpondet cauſam eſſe, quia carent potentijs ſenſitiuis, ordinatis ad receptionem ſpecierum ſenſibilium ſine materia, à quibus ſolummodò producuntur ſenſationes in potentijs organicis.

In tex. 125. mouet aliam quæſtionem: An non habens ſenſum patiatur ab odore, colore, & ſono, ſicut patitur à tangibili, & ſapore; & cùm arguerit vtramque partem in tex. 126. & 127. tandem illam ſoluit in hoc vltimo, dicens, aliquod inſenſibile pati nedum intentionaliter, ſed etiam realiter ab odoribus, ſonis, & coloribus; & probat, quia aer eſt inſenſibilis, ideſt exiens ſenſu, & tamen recipit in ſe odores, ſonos, & colores, nedum intentionaliter, ideſt ſecundum ſpecies, ſed etiam realiter, quia aer interdum malè olet, & nonniſi, quia in ſe recipit odores prauarum qualitatum.

Et hæc de textu huius quartæ Summæ.

* * *

De

De Anima Senſitiua, Potentijs, Actibus', & obiectis in communi.

DISPVT. IV.

POſtquam egimus in præcedentibus de Anima vegetatiua, eiusque potentijs, actibus, & obiectis, nunc, ſequendo textum Philoſophi, pertractandum eſt, eadem methodo, de Anima ſenſitiua. Et quoniam cognitio vniuerſalis in vnaquaque re philoſophica, iuxta placitum Ariſtotelis 1. Phyſicorum cap. 1. præferenda eſt notitijs particularibus, hinc pariter, ſequendo eiuſdem monita, agendum nobis proponimus de Anima ſenſitiua, eiusque potentijs in communi, in præſenti diſputatione, vt indè cómodiùs in ſequenti, de eiſdem in particulari diſquirere valeamus. Quæſtiones, quas in præſentiarum diſcutiendas proponimus, ſunt potiſſimùm ſequentes. I. An ſenſus ſit virtus actiua, vel paſſiua? II. An ſint, & quid ſint ſpecies ſenſibiles? III An ſenſus decipiatur circa proprium obiectum? IV. An ſenſibilia communia ſint tantum quinque? V. An ſenſibilia communia commutent ſenſum per proprias ſpecies?

Vtrum ſenſus ſit virtus actiua, vel ſolum paſſiua?

QVÆSTIO I.

SEnſum eſſe tantùm potentiam purè paſſiuam, non ſolùm quia recipit ſenſationem à ſpecie ſenſibili cauſatam, ſed etiam quia in ſe ſuſcipit ſpeciem ſenſibilem, per quam dumtaxat producitur ſenſatio, potentia ipſa tantum paſſiuè ſe habente, ſicque denominari ſentire, eo modo, quo dicimus aquam calefacere per calorem ſibi impreſſum ab igne; ſiquidem aqua nil operatur actiuè circa calefactionem, ſed tantum ſuſtentat calorem in ſe receptum, vt calefactionem producere valeat. Ita Albertus Magnus in ſum. de Homine 2. p. tract. de ſenſibus Animæ.

Alij verò ex oppoſito cenſent, ſenſum eſſe purè actiuum, & nullatenus paſſiuum; ſiquidem cauſat ſenſationem in organo, non verò in ſe, ac proindè cum in ſe recipiat ſenſationem, nequit ab ea pati, vt poſſit denominari paſſiuus. Ita Plotinus Eneade 4. lib. 6. & Simplicius in 2. de Anima com. 51. & 52.

Alij verò ponunt in organo duplicem potentiam ſenſitiuam, paſſiuam vnam reſpectu ſpeciei ſenſibilis, quàm in ſe recipit ab obiecto impreſſam; alterā verò actiuam erga ſenſationē, quam elicit, ac producit. Ita Apollinaris hic q. 13. & Iandunus q. 16. & quidam alij ab eis relati.

Alij verò, cum aſſerant ſenſationem conſiſtere in ſola receptione ſpeciei ſenſibilis, conſequenter ſuſtinent, ſenſum eſſe eſſentialiter potentiam paſſiuam, & nullo pacto actiuā. Ita Caietanus Thien. Caietanus de Vio. Paulus Venet. hic c. 10. Sueſſanus lib. de ſenſu agente. Ægidius de Cognit. Angelorum q. 1. & alij.

Toletus autem hic q. 12. docet ſenſum quidem eſſe merè paſſiuum, in receptione ſpeciei, & etiam merè actiuum in productione ſenſationis; quandoquidem putat ſpeciem receptam ſolùm diſpoſitiuè concurrere ad ſenſationem.

D. Thomas 1. p. q. 56. art. 1. cum ſuis, tenet, ſpeciem eſſe principium formale conſtitutiuum potentiæ in actu primo ſentiendi, ac proindè ſenſationem effectiuè eſſe cauſatam à ſola potētia ſenſitiua; formaliter verò à ſola ſpecie. Sequitur Capreolus in 3. d. 14. q. 1. ar. 3. Pro hac opinione adducitur etiam Scotus lib. de Anima q. 12. à Toleto in citata q. 12. ſed perperam, quia eam nō ſuſtinet, ſed reijcit, vt adnotauit etiam Cauellus in Cōment. Annot. 1. ſuper cit. quæſt.

Vera igitur ſententia, & nobis tenendā eſt, quam habet in 1. d. 3. q. 7. Cc. nēpè ſenſum eſſe potentiam paſſiuam, & actiuam; actiuam quidem in productione ſenſationis ſimul cum ſpecie, vel obiecto præſente; paſſiuam verò in receptione ſpeciei ab obiecto, & ſenſationis à ſe productæ. Magiſtrum ſequuntur omnes eius Diſcipuli, quos refert, ac ſequitur Catharenſis hic q. 3. art. 1. & videtur his temporibus ferè communis.

Pro cuius declaratione, ac fundamen-

to, notandum eſt primò: Senſum in cõmuni diuidi in interiores, & exteriores ſenſus. Senſus exteriores ſunt quinque .ſ. Viſus, Auditus, Olfactus, Guſtus, & Tactus, dicunturque exteriores, vel quia tendunt immediatè in obiecta extra animam exiſtentia, vel quia eorum organa, in quibus fiunt ſenſationes exteriores, non intranea, ſed extranea, ſaltè in comparatione ad ea, quæ vocantur interiora, exiſtũt. Senſus verò interiores, communiter enumerantur etiam quinque, ſcilicet ſenſus communis, cogitatiua, extimatiua, phantaſia, & memoria, qui pariter dicuntur interiores duplici de cauſa, vel quia non immutantur ab obiectis, niſi mediantibus ſenſibus exterioribus, vel quia organa iſtorum continentur intra opificium capitis, nec exteriùs patent, ſicut faciunt exteriora.

Secundò notandum ex Doct. ſubt. lib. de Anima q. 12. Et in 1. d. 3. q. 6. & 7. ſenſum, ſeu potentiam ſenſitiuam, vt comparatur ad proprium obiectum, tripliciter poſſe attendi, vel in quantum recipit ab eo ſpeciem ſenſibilem, vel quatenus cùm illa producit ſenſationem obiecti, vel vt per receptionem ſenſationis iam productæ in ſe, formaliter tendit in ipſum, & illud dicitur ſentire. Si primo modo attendatur, certum eſt, ſenſum eſſe potentiam paſſiuam, quia recipere ſpeciem ab obiecto ſibi impreſſam, eſt quodammodò pati ab ea, non paſſione corruptiua, ſed perfectiua, vt innuit Ariſtoteles in hoc 2. de Anima t. 57. ſimiliter paſſiuè ſe habet in ordine ad ſenſationem, quam recipit, & qua formaliter dicitur ſentire obiectum, quia, vt dicit Ariſtoteles hic tex. 118. ſentire eſt pati; nam vt explicat Scotus in citatis locis, quodlibet ſubiectum patitur, dum recipit, & informatur aliqua forma, vel corruptiua, ſi ſubiectum eſt capax corruptionis ab ea, vel perfectiua, ſi fuerit ab ea perfectibile. Si verò ſpectetur ſecũdo modo, ſenſus eſt potentia actiua; ſiquidem producere ſenſationem, ſicut intellectionem, eſt agere, & non pati: concurrit enim cùm obiecto, vel ſpecie, tamquam cauſa efficiens principalis, tùm quia dat vitalitatem actui, hoc eſt, ſenſationi; tùm quia ſe habet vt cauſa vniuerſalis, & obiectum, vel ſpecies, particularis, & quaſi determinatiua ſenſus, vt hanc, & non illam ſenſationem eliciat.

Tertiò notandum eſt, latum eſſe diſcrimen inter ſenſus exteriores, & interiores in ordine ad productionem ſenſationis; quandoquidem exteriores, cùm non ſint retentiui ſpecierum, quæ ab obiectis ſibi impreſſæ fuerunt, non admittunt illas, vt concauſas partiales ad eliciendas ſenſationes, ſed immediatè cõcurrunt cum obiectis præſentibus ad earumdem productionem; neque indè ſequitur non eſſe neceſſarias ſpecies ſenſibiles, ad hoc vt ſenſus immutentur ab obiectis, quia exiguntur, vt cauſæ ſine quibus non, vel vt effectus priores neceſſariò requiſiti ad conſecutionem poſteriorum, nempè ſenſationum; interiores verò, cùm ſint retentiui ſpecierum, admittunt illas vti concauſas partiales, actiuè concurrentes, minus principaliter tamen, ad productionem ſenſationum de ſuis obiectis. Ex quibus infertur aliud diſcrimen, quod vbi ſenſus exteriores nequeunt ſentire ſua obiecta, niſi ſint præſentia, interiores etiam in abſentia immutantur ab eis, ſentiunturque obiecta, vt in ſuis ſpeciebus relucentia.

Ex his ſit prima concluſio. Senſus neque eſt purè paſſiuus, neque purè actiuus. Eſt Scoti in 1. d. 3. q. 7. in ſimili de intellectu per totam, de ſenſu verò for. maliter ſub Y. & Cc. Probatur prima pars, quia potentia, quæ in operando eſt partim actiua, & partim paſſiua, non eſt purè paſſiua; ſed ſenſus in ordine ad ſuas operationes vitales eſt huiuſmodi; ergo non eſt purè paſſiuus. Maior patet. Minor probatur, quia operationes vitales ſunt à principio vitali actiuè, & paſſiuè; hæc enim eſt differentia inter operationes vitales, & non vitales; ſed ſenſationes ſunt operationes vitales, cũ procedant à principio habente in ſe vitam, & habent eſſe à ſenſu; ergo non tantum paſſiuè, ſed etiam actiuè. Secundò probatur, quia agens eſt nobilius paſſo, in quantum tale; ſed obiectum non eſt nobilius potentia ſenſitiua, & obiectum eſt agens; ergo etiam potentia ſen-

ſenſitiua debet eſſe actiua, non purè paſſiua. Maior patet. Minor probatur, quia potentia ſenſitiua eſt animata, & obiectum, vt tale, non eſt animatum, cum vt ſic non ſit cauſa vitalis; ergo obiectum, vt obiectum non eſt nobilius potentia ſenſitiua: quod autem obiectū ſit agens, patet, quia eſt productiuum totale ſpeciei ſenſibilis, & partiale ſenſationis, vt probabimus inferiùs. Secunda pars probatur eodem modo: Potētia, quæ eſt receptiua alicuius formæ, non eſt actiua ſimpliciter, ſed etiam paſſiua, quia recipere eſt pati; ſed potentia ſenſitiua eſt huiuſmodi; ſiquidem eſt receptiua ſpecierum ab obiecto impreſſarum, & etiam ſenſationum à ſe productarum; ſentire enim eſt quoddam pati, vt dicit Ariſtoteles hic t. 118. ergo potentia ſenſitiua nō eſt ſimpliciter actiua, ſed etiam paſſiua.

Secunda concluſio. Senſatio, ſeu operatio ſenſitiua non conſiſtit in ſola receptione ſpeciei ſenſibilis ab obiecto, ſed in formali tendentia potentiæ in obiectū, præſuppoſita receptione eiuſdem operationis, ſeu ſenſationis, à ſe productæ. Eſt Scoti loco cit. ſub G. §. Concluſio iſtarum &c. & ſub Y. contra Ægidium, & alios relatos in quarta ſententiā. Probatur prima pars, quia ſpecies eſt eiuſdem rationis in organo, ac in medio; ſed medium recipiendo ſpeciem non ſentit; ergo nec organum per ſolā eius receptionem ſentire debet. Maior declaratur, quia ſi ſpecies eſſet alterius rationis in medio, & in organo, aut hæc diuerſitas eſſet ex parte ſpeciei, aut ex parte recipientium: Non poteſt dici primum, quia eadem ſpecies numero in medio recepta, ſecundum eſſe intentionale transfertur ad organum: Nec ſecundum, tùm quia potentia nequit dare eſſe ſpecificum, ſed ſola forma, tùm etiam, quia ſicut albedo eſt eiuſdem rationis in lapide, & equo, cum in ratione albi non differant inter ſe, dicendum eſt ita de ſpecie informante medium, & organum, cùm ſit qualitas, ſicut albedo; ergo ſpecies eſt eiuſdem rationis in organo, ſicut in medio. Minor probatur: Aer enim informatus ſpecie coloris, vel ſoni, nec videt, nec audit, & tamen vtrumque accidere deberet, ſi ſpecies eſſet eiuſdem rationis cum viſione, & auditione; ſiquidem effectus formalis nequit eſſe ſine cauſa formali, nec econtra. Secūdò probatur, quia dormiens excitatur à ſpecie ſoni exiſtente in aure, præſente excellenti ſenſibili; ſed dum actualiter excitatur, non iudicat de ſono, & nonniſi, quia pro illo tunc non habebat ſenſationem eius; ergo ſenſatio ſoni, ſeu auditio non conſiſtit in receptione ſpeciei ſenſibilis. Secūda pars probatur, quia ita ſe habet ſenſus ad ſenſationē, ſicut intellectus ad intellectionem, ex Ariſtotele, quia ſunt potentiæ ſubordinatæ in operando; ſed intellectus tunc intelligit actu, cum recipit, & informatur intellectione; ergo etiam ſenſus actu ſentit, cum recipit, & informatur ſenſatione. Minor eſt Ariſtotelis in 3. de Anima t. 12. & 18. vbi dicit, quod intelligere eſt quoddam pati, & non patitur, niſi recipiendo in ſe intellectionē; ergo tum intellectus intelligit, cum recipit, & informatur intellectione; ac proindè cum etiam ſentire ſic pati quoddam, ex eodem Ariſtotele in hoc 2. t. 118. ſequitur, tunc ſenſum ſentire, cum in ſe recipiat ſenſationem à ſe productam.

Tertia concluſio. Senſus actiuus, & paſſiuus in eodem organo non diſtinguuntur nec realiter, nec formaliter, ſed idem ſenſus penitus indiſtinctus, eſt actiuus in productione ſenſationis, & paſſiuus in eius receptione. Eſt Scoti ibidem contra Apollinarem, & Iandunum citatos pro tertia ſententia. Probatur, quia non ſunt multiplicanda entia ſine neceſſitate, ex Ariſtotele in 1. Phyſ. tex. 51. & 56. ſed nulla neceſſitas cogit ponere plures in eodem organo; ergo &c. Minor probatur, quia in tantum ponitur intellectus agens diſtinctus à poſſibili, quia eſt neceſſarius ad depurandas ſpecies ſenſibiles à conditionibus materialibus, & ſingularibus, ad hoc, vt fiant actu intelligibiles ab intellectu poſſibili, vt docet Ariſtoteles 3. de Anima t. 17. & 18. ſed huiuſmodi depuratio non eſt neceſſaria in ſenſibus, in quibus manent ſemper ſpecies ſub conditionibus materialibus, & ſenſibilibus, ac ſingularibus;

Digitized by Google

ribus; ergo non eſt dabilis ſenſus agens, diſtinctus à ſenſu paſsiuo. Confirmatur, quia idem intellectus poſsibilis, penitus indiſtinctus, eſt actiuus, dum ſimul cum ſpecie intelligibili producit intellectionem; & paſsiuus, cum illam ſic productam in ſe recipit; ergo idem dicendum eſt etiam de ſenſu, quod ſit actiuus, dum ſimul cum ſpecie ſenſibili producit ſenſationem, & paſsiuus, cùm illam in ſe recipit, ac ſentit. Antecedens probabitur inferiùs in 3. lib. de Anima. Conſequentia patet, quia ſunt potentiæ ſubordinatæ, & idem iudicium fieri debet de vtriſque.

Quarta concluſio. Senſus non concurrit totaliter ad ſenſationem, ſed admittit concurſum ſpeciei ſenſibilis, non tamen in genere cauſæ formalis, vt dicunt Thomiſtæ. Eſt Scoti ibidem A a, & Bb, ac in 4. diſt. 12. q. 3. G g. Probatur prima pars, tùm quia ex D. Auguſtino 9 de Trinit. cap. vlt. ex cognoſcente, & cognito paritur notitia: inquit enim, *Liquidò tenendum rem, quam cognoſcimus, generare in nobis notitiam ſui, quod ab vtroque, obiecto ſ. & potentia, notitia pariatur*: Et 11. de Trinit. cap. 2. loquens de ſenſitiua notitia, ſubdit: *Ex re viſibili, fit viſio, non tamen ex ſola*: tùm etiam, quia ſenſus eſt ignobilior intellectu; ſed intellectus nequit ſe ſolo intellectionem cauſare, alioquin actus non eſſet ſimilitudo obiecti, nec vna intellectio eſſet perfectior alia, nec vna diſtingueretur eſſentialiter ab alia ob diſtinctionem obiectorum, vt infert Doctor in 1. d. 3. q. 7. ſub K; ſiquidem eſſentialis diſtinctio nō eſt ab eo, quod non eſt cauſa, quæ omnia ſunt valdè abſurda; ergo concludendum eſt, intellectum non eſſe cauſam totalem intellectionis, nec conſequenter ſenſum ſenſationis. Secunda pars probatur, quia forma conſtitutiua alicuius in eſſe aliquo, debet eſſe nobilior re conſtituibili per ipſam, vt patet de rationali; ex eo enim quod conſtituit animal, & ipſum contrahit ad eſſe hominis, eſt nobilius ipſo animali; ſed ſpecies ſenſibilis non eſt nobilior ſenſu, ſeu potentia ſenſitiua; ergo nequit eam conſtituere in actu primo operandi circa obiectū ſenſibile. Secundò ſic: Principium ſenſationis debet eſſe vitale, ex Ariſtotele in hoc 2. de Anima tex. 37 dicente, *Nihil autem ſentit, quod non habeat animam, & vitam*, ſed ſpecies, cùm fiat totaliter ab obiecto, quod, vt tale eſt, caret anima, & vita, non eſt principium vitale; ergo ſenſatio non fit à ſenſu, mediante ſpecie, ipſum in actu primo conſtituente.

Quinta cōcluſio. Senſus, quoad receptionem ſpeciei, & ſenſationis, ſe habet purè paſsiuè; quoad productionem ſenſationis autem concurrit actiuè cum ſpecie, vel obiecto, magis principaliter tamen, quam illa. Colligitur ex Scoto in ſimili de intellectu poſsibili in 1. d. 3. q. 7. Y. & in 4. d. 12. q. 3. F f, & in quol. 15. art. 1. Prima pars de ſpecie, probatur à Scoto in quol. citato ſub A. ex Ariſtotele 2. de Anima t. 59. & 60. vbi ponens differentiam inter ſenſum, & intellectum, ſic habet: *Differt autem*, ſupple ſenſus, *quia huiuſmodi operationis actiua extra ſunt, viſibile, audibile; ſimiliter autem, & reliqua ſenſibilium. Cauſa autem, quoniam ſingularium quidem ſecundum actum ſenſus, ſcientia autem vniuerſalium, hæc autem in ipſa quodammodo ſunt anima, vnde intelligere in ipſo eſt, cum vult, ſentire autem non eſt in ipſo neceſſarium eſt enim eſſe ſenſibile*, ſed huiuſmodi actiuitas, tam in ſenſu, quàm in intellectu, nequit intelligi de operatione, quæ ſit ſenſatio, vel intellectio, quia ad huiuſmodi concurrit actiuè tam ſenſus, quàm intellectus, vt ſupra probauimus ex D. Auguſt. lib. 9. de Trinit. cap. vlt. & 11. de Trinit. cap. 2. vel 5. ergo intelligitur de operatione, quæ ſit ſpecies. Secūda pars patet, quia ſentire eſt quoddam pati, ſed ſenſus ſentit, quando recipit ſenſationem; ergo reſpectu ſenſationis, cùm illam recipit, patitur, & merè paſsiuè ſe habet. Tertia pars remanet probata ex D. Auguſtino, & Scoto citatis in 4. concluſione. Quarta pars ſic ſuadetur à Doctore ſubtili in 1. d. 3. q. 8. §. Reſpondeo &c. quando cauſarum ordinatarū altera eſt indeterminata ad multos effectus, & quaſi illimitata, altera autem, quaſi ſecundum vltimum virtu-

tis

tis ſuæ, determinata ad certum effectū, illa, quæ eſt illimitatior, & vniuerſalior, videtur eſſe principalior, & perfectior, ſicut patet de Sole, & de generantibus particularibus; ſed ſenſus eſt indeterminatus, & quaſi illimitatus ad plures ſenſationes, obiectum verò ſiuè in ſe, ſiuè in ſpecie eſt determinatum ad talem ſenſationem producendam, & non aliam. ergo ſenſus eſt cauſa principalior, & perfectior, quàm ſit ſpecies, vel eius obiectum. Secundò ſic, quia cauſa vitalis, reſpectu effectus vitalis, eſt principalior, & perfectior non vitali, vt patet; ſed ſenſatio eſt effectus vitalis, & producitur à ſenſu, vt à principio vitali, ab obiecto verò, vel ſpecie, vt à cauſa non habente vitam, ergo ſenſus erit cauſa principalior ſenſationis, quàm ſpecies, vel eius obiectum.

Obijcitur primo contra primam concluſionem, probando ſenſum eſſe tantū paſſiuum, quia Ariſtoteles in hoc ſecundo de Anima t.52. inquit, *manifeſtum eſt igitur, quod ſenſitiuum non eſt actu, ſed potentia tantum*: & in t.118. confirmat idem, dum ait, *ſentire enim pati quoddam eſt: quare faciens quales ipſum actu, huiuſmodi illud facit, cùm ſit potentia*, ergo ſecundum Philoſophum, ſenſus eſt tantum paſſiuus, & non actiuus.

Reſp. Negando conſequentiam, nec auctoritates allatæ probant hanc præciſionem abſolutè, ſed ſolùm concludunt, ſenſum eſſe duntaxat paſſiuum per cōparationem ad obiectum, vel ſpeciem, à quibus reducitur de potētia ad actum, vt optimè docet in t.52. citato, cùm inquit, propter quid ſenſuum ipſorum non ſit ſenſus, & quarè ſine ijs, quæ ſunt extra, non faciunt ſenſum: & ſimiliter dicit ſentire eſſe quoddam pati, & non agere, quia ſenſus formaliter non ſentiunt in eo, quod ſenſationem eliciunt, ſed ſolùm, quatenus illam in ſe recipiūt, vt docet Scotus in q. 12. de Anima ad primum principale, & in primo ſent. d.3. q.7. ſub ij, in ſimili de intellectu poſſibili; nec ob id neganda eſt actiuitas à ſenſu, cùm apertè illam docuerit in hoc ſecundo de Anima t.24. dicens, *anima autem eſt id, quo viuimus, ſentimus, & mouemur, & intelligimus primò, vt forma, ſed non vt materia, & ſubiectum*, igitur de mente Ariſtotelis, anima eſt principium actiuum ſenſationis, & non paſſiuum, niſi in quantum illam recipit in ſe, & per illam formaliter ſentit.

Obijcitur ſecundo contra ſecundam concluſionem, quia Ariſtoteles in hoc ſecundo de Ani. t.138. inquit, *ipſius autem ſenſibilis, & ſenſus, actus idem eſt, & vnus*: & in t.140. confirmat hoc idem, cum ſubiungit: *Sicut enim actio, & paſſio in patiente eſt, ſed non in agente, ſic, & ipſius ſenſibilis actus in ipſo ſenſitiuo exiſtit*, ſed actus ſenſibilis eſt ſpecies, & actus ſenſus eſt ſenſatio; ergo, ſecundum Ariſtotelem, vnus, & idem actus eſt ſpecies, ac ſenſatio, ac proinde ſenſus ſentit, cum ſpeciem recipit: Et confirmatur per rationem, quia ſentire nihil aliud eſt, quam percipere obiectum ſenſibile; ſed eo ipſo, quod ſenſus recipit ſpeciem, cum aduertentia, dicitur percipere obiectum ſenſibile; ergo cùm ſpeciem recipit, tunc dicitur ſentire.

Reſp. Negando conſequentiam, ſiquidem allatæ auctoritates faciunt aliū ſenſum, quàm qui affertur in minori, ſiquidèm actus ſenſibilis, & ſenſus dicitur eſſe vnus, & idem, pro quanto actus ſenſus, qui ſenſatio dicitur, fit partialiter ab vtroque, non autem, quod actus immediatus ſenſibilis, qui eſt ſpecies, ſit formaliter idem cum actu ſenſus, qui appellatur ſenſatio elicita, quia vt ſic ſenſatio, & ſpecies diſtinguuntur realiter, tamquàm cauſa partialis, & eius effectus: Similiter ad ſecundam dicimus, actum ſenſibilis exiſtere in ipſo ſenſitiuo, quatenus ſenſatio, quæ eſt actus elicitus, nedum à potentia ſenſitiua, ſed etiam ab obiecto ſenſibili, vel eius ſpecie, vt à duabus cauſis partialibus, recipitur ſubiectiuè in ipſa potentia ſenſitiua, cùm per eam formaliter ſentit. Neque adducta ratio quicquam faceſſit, quippe maior eſt vera de perceptione obiecti mediante actu elicito ſenſationis, non verò mediante

diante ſpecie, quia ſic, non actu ſentit obiectum, ſed ſolum eſt in potentia propinqua, vt ipſum formaliter ſentiat, ſicut habens ſpeciem intelligibilem non formaliter intelligit obiectum, ſed eſt dumtaxat in propinqua potentia, vt illud formaliter intelligere queat, ſicut ſuo loco dicemus.

Obijcitur tertio contra tertiam concluſionem: Sicut ſe habet ſpecies intelligibilis ad intellectum, ita ſenſibilis ad ſenſum; ſed ob ſpeciem intelligibilem ponendus eſt intellectus actiuus, vt illam cauſet, diſtinctus à paſsiuo cum ipſa concurrente ad intellectionem eliciendam; ergo etiam ratione ſpeciei ſenſibilis ponendus erit ſenſus actiuus, diſtinctus ſaltem formaliter à paſſiuo.

Reſpond. Maiorem eſſe veram quoad efficere, non verò quoad effici, quia eſto ſit verum, quod ſpecies ſenſibilis concurrat partialiter effectiue ad efficiendam ſenſationem cum ſenſu, ſicut ſpecies intelligibilis concurrit cum intellectu poſsibili ad producendam intellectionem, non conceditur tamen quoad fieri vtrinſque, quia ſpecies ſenſibilis, cùm repræſentet obiectum ſingulare, ſub conditionibus materialibus, poteſt immediate cauſari, & imprimi in ſenſum ab obiecto ſenſibili, vt dicit Ariſtoteles in hoc ſecundo de Ani. t.59. & 60. cæterum ſpecies intelligibilis, cùm habeat repræſentare obiectum ſub rationibus vniuerſalibus, ex quibus cauſatur ſcientia, quæ eſt tantum vniuerſalium, nequit fieri immediate ab obiecto extra, ſed eget intellectu agente, vt ab eo fiat, & imprimatur in intellectu poſsibili, cùm quo poſtea pariat cognitionem obiecti, ſi quidem intellectus agens, vt docet Ariſtoteles in tertio de Anima t.18. eſt, quia omnia facit, ideſt, depurat ſpecies ſenſibiles, transferendo illas de ſtatu ſingularium, ad ſtatum vniuerſalium, vt ſuo loco explicabimus: & hac de cauſa apparet neceſsitas ponendi intellectum agentem, à paſſiuo diſtinctum formaliter, quæ tamen non apparet in ſenſu, vt ſuperius oſtenſum eſt in probatione concluſionis tertiæ.

Obijcitur quarto contra quartam concluſionem, quia ſicut ſe habet intellectus ad intellectionem, ita ſenſus ad ſenſationem; ſed intellectus nequit cauſare intellectionem, niſi conſtituatur in actu primo, & eſſentiali, per ſpeciem intelligibilem; ergo nec ſenſus poterit producere ſenſationem, niſi ſit in actu primo per ſpeciem ſenſibilem. Minor probatur, quia intellectus ante receptionem ſpeciei intelligibilis eſt in potentia remota ad actum cognitionis, poſtquam autem illam receperit, dicitur eſſe in potentia propinqua ad actū cognoſcendi, & ſpeculandi, vt docet Ariſtoteles in hoc ſecundo de Anima t.55. & 59. atqui dum eſt in potentia propinqua dicitur eſſe in actu eſſentiali operandi cum vult, ergo intellectus, nequit cauſare intellectionem, niſi prius ſit conſtitutus in actu primo, & in potentia eſſentiali per receptionem ſpeciei intelligibilis.

Reſp. ex Doctore ſubtili in primo d.3. q.7. ſub Z. & Bb. & in 4. d.12. q.3. ſub Gg. & in Quol. 15. ſub H. diſtinguendo minorem, vel per ſpeciem intelligibilem, tamquam per formam ſibi dantem eſſe cauſatiuum intellectionis; vel per eamdem, tamquam per cauſam partialem ſibi neceſſario ſubordinatam in agendo: ſi ly per ſpeciem intelligibilem, ſumatur in priori ſenſu, minor eſt falſa, quia intellectus, antecedenter ad receptionem ſpeciei, & quantum eſt de ſe, ſemper eſt in actu primo, & in potentia eſſentiali ad producendam intellectionem, cùm ſit principium vitale; & eſto eſſet verum, quod illam non haberet, de ſe, nec poſſet ſibi communicari per ſpeciem intelligibilem, tum quia eſt accidens, & non ſubſtantia, tùm etiam, quia non habet in ſe vitam, vt poſſit dare intellectui eſſe principium vitale: ſi vero, ly per ſpeciem intelligibilem, attendatur in ſenſu poſteriori, minor eſt vera, & concluſio eſt falſa, quia tunc nec ſpecies ſenſibilis eſſet forma dans eſſe actum primum producendi ſenſui, ſed ſolùm eſſet altera concauſa, ad cuius præſentiam, etiam ſenſus eſſet conſtitutus in actu producendi, ſimul cum

illa

illa, ſenſationem. Ad probationem minoris dico pariformiter, præſentiam ſpeciei, veluti alterius concauſæ ſibi neceſsariò ſubordinatæ, eſſe quidem neceſsariam, adhoc vt intellectus eliciat intellectionem, non tamen coinhærentiam, & informationem eius, quia hæc eſt ſibi omninò accidentalis in ratione concauſæ: immò ſi fieri poſset, vt ſpecies eſſet præſens intellectui producenti, & non eſſet in illo, adhuc cum illa concurreret ad cauſandam intellectionem: Ex quo infert, quod huiuſmodi cauſæ, quoad eſſe, mutuò ſe iuuare non poſſunt, ita vt vna ab altera habeat virtutem cauſandi, ſed ſolùm in eis eſt mutua dependentia in agendo, quia vna non agente, altera pariter agere nequeat; vel ſaltem non mutua, quod nimirum, ſuperior principalius, & inferior minus principaliter agat.

Obijcitur quinto contra quintam concluſionem, quia cognitio eſt tantùm ſimilitudo obiecti, & non potentiæ; ergo ſenſatio, ſeù cognitio ſenſitiua fit ſolùm ab obiecto, vel ſpecie ſenſibili, gerente vicem obiecti, & non ab alia concauſa, nempe potentia ſenſitiua. Conſequentia tenet, quia proles aſſimilatur ſuo generanti, ſi igitur cognitio eſt tantum ſimilitudo obiecti, & non potentiæ, ſequitur, eam dumtaxat ab obiecto produci, & non à potentia.

Reſpond. ex Doct. Subtili in primo d.3. q.7. ſub Aa. antecedens eſſe verum de ſimilitudine formali, non verò de virtuali, quia ſic etiam potentia aſſimilat ſibi cognitionem; & ratio eſt, inquit Doctor, quòd quando duæ cauſæ concurrunt, quarum vna ſit remotior, & vniuerſalior, alia verò propinquior, & magis determinata, ſufficit ſimilitudo formalis in propinquiore, & in remotiore virtualis, ſiuè ſimilitudo æquiuoca; cùm ergo potentia, & obiectum concurrant partialiter ad cognitionem, & potentia ſit cauſa remotior, vniuerſalior, & æquiuoca, & obiectum propinquior, determinata, & quaſi vniuoca, ſequitur, priorem aſſimilari cognitioni tantum virtualiter, poſteriorem verò formaliter: vnde non valet conſequentia, ergo tantum obiectum concurrit ad productionem cognitionis & non potentia, verum dumtaxat ſequitur, ergo obiectum concurrit tantùm, vt cauſa propinquior, & determinata, cum quo nihilominus ſtat, vt etiam potentia agat, vt cauſa remotior & actiuè indeterminata.

An ſint, & quid ſint ſpecies ſenſibiles?

QVÆSTIO II.

Circa priorem quæſtionis partem non deſunt Doctores, qui negatiuè reſpondeant, potiſſimùm loquendo de ſpeciebus ſenſibilibus externorum ſenſuum. Ita Porphirius lib. de ſenſu. Plotinus Eneade 4. lib.5. Galenus lib.5. de Decretis Hippocratis cap 6. Durandus in ſecundo d.3. q.6. Gabriel ibidem q.2. Ochamus q.17. & 18. Gregor. in primo d.3. q.1. & alij, quos citant Maſtrius hic diſp.4. q.4. n.37. & Merinero Diſput.5. q.5. ex Ruuio cap.6. Tract. de obiectis, atque ſpeciebus ſenſibilibus q.3. num.40.

Affirmatiuam tamen ſententiam, vti communionem ſuſtinet grauiores Doctores, nempè D. Auguſt. lib.1. Confeſſ. cap.10 & 15. ac lib.12. ſuper Gen. cap.10. & lib.11. de Trin. cap.2. D. Anſel. in Monol. c.36. D. Damaſcen. lib.2. de fide Orthod. cap.20. D. Thom lib.3. contra Gent. cap.49. & 1.p. q.55. artic.1. & 3. D. Bonau. in 2.d.3. art.4. q.1. Scotus in primo d.3. q.6. & 7. in 2. d 9. q. vn. C. & d.13. qu. vn. & in 4. d.44. q.3. §. Reſpondeo. Alenſis 2. p. à q.22. vſque ad 26. Albert. Magn. 1. p. Summæ de Nomine q.14. tract.4. & alij non pauci relati à Maſtrio, & Ruuio citatis in præcedenti.

Circa ſecundam partem quæſtionis eſt pariter difficultas, & diſſidium, ſiquidem aliqui, quos ſine nomine refert Maſtrius cit. putauerunt, eſſe corpuſcula quædam è corporibus ægredientia, & ad ſenſus preuenientia; Alij, quorum meminit D. Auguſt. Epiſt.56. ſomniati ſunt, ſpecies ſenſibiles, & intelli-

gibiles eſſe deos,& de natura,aut de ſubſtantia ipſius dei progenitos.

Alij verò meliùs rem indagantes dixerunt, ſpecies ſenſibiles eſſe qualitates, eiuſdem tamen naturæ cum qualitatibus ſenſibilibus, itaut ſpecies caloris ſit calor, albedinis albedo, licet in eſſe remiſſiori.

Alij denique putant, ſpecies eſſe omnino eaſdem numero naturas cum ſuis obiectis, & ſolum differre quoad eſſe reale,& intentionale, ſiquidem obiecta, vt puta albedo,& nigredo, vt ſunt in pariete,habent eſſe reale,in ſenſu verò,tantum intentionale.

Cæterùm, quod ſpecies ſenſibiles ſint veræ qualitates, alterius tamen naturæ à ſuis obiectis, nedum numericæ, ſed etiam ſpecificæ, eſt conſtans ſententia D. Thomæ lib. de ſenſu, & ſenſibilibus lect.vlt.& 7. Methaph. lect.6. & de verit. q.8.art.11. Albert.2.de Anim.tract.4.cap. 11.& Scoti in 2.d.3.q.9. I.& d.13.q.vn.§. De ſecundo,& in 4.d.44.q.3.ſub A.& C. & d.45.q.2.ſub F. quos poſteà ſecuti ſunt Molina,Toletus,Fonſeca relati à Ruuio vbi ſupra q.4.

Pro declaratione totius controuerſiæ, ac fundamenro ſententiæ Doctoris ſubtilis. Primò notandum eſt: ex eodem in 2.d.3.q.9. B. C. notitiam eſſe duplicem, ſcilicet intuitiuam, & abſtractiuam: Prior eſt cognitio rei præſentis, & exiſtentis, vt præſens, & exiſtens eſt,vt cognitio albedinis præſentis, & exiſtentis in pariete. Poſterior ex oppoſito eſt rei abſentis,& exiſtentis in alio, vt in ſuo repræſentatiuo, vt cognitio Romæ exiſtentis in ſpecie ipſam repreſentante. Notitia intuitiua eſt duplex, nempè intellectiua, & ſenſitiua. Intellectiua eſt, qua intellectus cognoſcit obiectum ſibi præſens,& exiſtens. Senſitiua eſt,qua ſenſus nouit proprium obiectum in præſentia, & exiſtentia; Et hæc adhuc eſt duplex ſcilicet interior, & exterior iuxta duplicem ordinem ſenſuum interiorum, & exteriorum, à quibus produci poteſt. Ex his infertur, neceſſarias eſſe ſpecies ad habendam notitiam abſtractiuam, ſiuè in intellectu,ſiue in ſenſu,ſi quidem obiectum nequit eſſe præſens intellectui,vel ſenſui, dùm eſt abſens, niſi in aliquo ipſum continente, ſeu repræſentante, & talem repræſentatiuum communiter appellatur ſpecies, ſiuè imago, aut ſimilitudo obiecti actu cognoſcibilis. Secundò ad cognitionem intuitiuam ſenſitiuam,requiri ſpeciem, ſiuè vt cauſam ſenſationis, ſiuè vt effectum priorem, neceſſario prærequiſitum ad effectum poſteriorem, vt docet Scotus in 2. d.9.q. vn. ſub C. cùm ambæ cauſentur ab eodé ſenſibili extra,& eſt expreſſa ſententia Ariſtotelis in hoc ſecundo de Anima t.74.75. vbi habet, ab odore, & ſono medium moueri, & ab vtroque ſenſorium, ideſt organum, non immediatè, quia ſenſibile poſitum ſupra ſenſum,non facit ſenſationem, ergo mediante ſpecie diffuſa in medio, ſed clarè in t.121. & 138.vbi habet, *Quod vnumquodque ſenſorium, eſt ſuſceptiuum ſenſibilis ſinè materia, vnde, & abeuntibus ſenſibilibus, inſunt ſenſus, & imaginationes in ipſis ſenſorijs.* Nec valet dicere ibi loqui de ſenſibus interioribus, & reſpectu notitiæ abſtractiuæ, quia eſtò hoc admitti poſſit,ſecundum doctrinam, telatam in citato textu 138.tamé reſpectu eorũ quę docuit in textibus præcitatis, in quibus apertè loquitur de ſenſibus exterioribus, & in t.120. vniuerſaliter, de omni ſenſu tàm interiori,quàm exteriori, dicendum eſt, dari à parte rei ſpecies ſenſibiles,in vtroque,ſi doctrinæ Ariſtotelicæ aſſentiri velimus.

Secundò notandum:ex eodem ibidem, latam eſſe differentiam inter ſpeciem intelligibilem,& ſenſibilem, & inter ſenſibilem interiorem,& exteriorem:Species intelligibilis repræſentat obiectum ſub ratione vniuerſalis, & ſecundum ſuum eſſe quiditatiuum, vt ſpecies intelligibilis Franciſci repræſentat ipſum, vt homo eſt,& vt animal rationale,corpus animatum,corpus,ſubſtantia,& ens. Senſibilis verò repræſentat obiectum ſub ratione ſingularitatis, & ſecundum ſuum eſſe accidentale, vt e.g. Franciſcum, quatenus eſt ſingularis, longus,latus, profundus,albus, vel rufus, &c. quæ ſunt conditiones conſequentes eius eſſe indiuiduale, vt diſtinguitur ab vniuerſali. Simili-

militer ſenſibilis exterior differt ab interiori, quia vbi illa repræſentat obiectum, vt exiſtens, & ſingulare eſt, cum omnibus conditionibus materialibus, & vt habet eſſe hic, & nunc, *ideſt*, in hoc loco, hac die, hac hora &c. Hæc abſtrahit ab eſſe hic, & nunc, hoc eſt, à loco, & tempore, & repræſentat obiectum ſub cæteris conditionibus, ſub quibus repræſentatur ab exteriori; Et ratio huius diſparitatis, ac differentiæ eſt, quia ſpecies exteriores non retinentur in ſenſibus, niſi dum eorum obiecta ſunt præſentia, ideò non abſtrahunt ab eſſe hic, & nunc; at ſpecies interiores diù manent in phantaſia, & memoria, & ideò, vt dicit Doctor in 3. d. 14. q. 3. ſub C. poſſunt repræſentare obiecta abſolutè, vt ſunt in phantaſia, & vt præterita, quatenùs conſeruantur in memoria, & ſic abſtrahere ab eſſe hic, & nunc.

Tertio Notandum eſt. Ex eodem in 2. d 3. q. 9. Speciem repræſentantem obiectum eſſe duplicem ſcilicet impreſſam, quæ videlicet immediatè imprimitur ab obiecto in potentia vel ſenſitiua, vel intellectiua, & hæc vocatur propriè ſpecies, quia repræſentat obiectum, vt eſt actu cogniſcibile, conueniuque partialiter cum potentia ad producendum actum cognitionis vel intellectiuæ, ſi eſt ſpecies intelligibilis, impreſſa intellectui poſſibili, vel ſenſitiuæ, ſi fuerit ſpecies ſenſibilis interior, ſenſui interno ab obiecto impreſſa: & expreſſam nimirum ab eodem obiecto, vel in ſe, vel in ſpetie relucente, ſimul cum potentia factam, & hæc vocatur notitia actualis obiecti, & etiam ſpecies, quia eſt imago, & ſimilitudo formalis eiuſdem, vt eſt actu cognitum à potentia. Hic eſt ſermo de ſpeciebus ſenſibilibus impreſſis tantùm, non verò expreſſis.

Quarto Notandum eſt ex eodem in 2. d. 13. q. vn. ſub B. & C. Qualitatem pertinentem ad tertiam ſpeciem diuidi in qualitatem ſenſibilem, & in qualitatem intentionalem. Qualitas ſenſibilis eſt illa, in quam tendit ſenſus, vt in obiectum, & ſub iſta continentur omnia obiecta ſenſuum, tàm interiorum, quàm exteriorum, vt ſunt colores, ſoni, odores, ſapores, & quatuor qualitates tangibiles ſcilicet, calor, frigus, humidum, & ſiccum. Qualitas, verò intentionalis, eſt ratio, ſeù forma quædam, per quam ſenſus tendit in obiectum, & hæc communiter appellatur ſpecies ſenſibilis, & intentio, vt ſpecies coloris, odoris, ſoni, &c. receptæ in medio. Dicuntur ſenſibiles, tùm quia ſunt imagines repræſentantes res ſenſibiles, tùm etiam quia interdum ſentiuntur & ipſæ, vt patet de lumine, quod eſt ſpecies lucis; vocantur poſtea intentiones, quia ſunt principia formalia, quibus mediantibus ſenſus tendunt in qualitates ſenſibiles, tamquàm in propria obiecta, & ſub hac ſpecie continentur omnes ſpecies obiectorum ſenſibilium impreſſæ, ſiuè ſint externæ receptæ in medijs ſibi conuenientibus, ſiuè internæ receptæ, & conſeruatæ in phantaſia, & memoria ſenſitiua.

Quinto Notandum ex eodem Scoto ibidem, & d. 3. q. 10. I. & in 4. d. 44. q. 3. A. & 45. q. 2. & Quol. 14. ſub Gg. quod ſpecies ſenſibilis externa dependet a proprio obiecto in fieri, & conſeruari, vt à cauſa æquiuoca, totali, & adæquata, quod ex eo potiſſimum conuincitur, quia præſente obiecto, ſpecies ſenſibilis facit ipſum, à ſenſu percipi, amoto verò, ſeù clauſis oculis, non amplius videri, & nonniſi quia ſpecies, quæ eſt ratio tendendi ſenſus in obiectum, per amotionem obiecti perijt, igitur ſi præſente obiecto conſeruatur in eſſe, & abſente deſtruitur, fatendum eſt, ſpeciem ſenſibilem dependere ab eo in eſſe, & conſeruari, vt à cauſa æquiuoca, totali, & adæquata. Ex hoc infertur ſpeciem ſenſibilem non eſſe eiuſdem naturæ ſpecificæ cum ſuo obiecto in entitate, ſed ſolùm in repræſentando; tùm quia effectus æquiuocus eſt alterius rationis à cauſa æquiuoca, (per hoc enim diſtinguuntur effectus vniuocus, & æquiuocus) tùm etiam, quia ſicut obiecta contraria ſunt incompoſſibilia ſimul in eodem, ſaltem in ſummo, etiam ſpe-

cies eſſent ſimul incompoſſibiles quod eſt falſum, quando quidem medium informatum ſpecie albedinis non poſſet recipere ſpeciem nigredinis, niſi priorem amitteret, quod tamen eſt abſurdum, & contra experientiam, cùm ab eodem oculo videantur ſimul album, & nigrum, & nonniſi per ſpeciem huius, & illius, igitur concludendum eſt, ſpecies intentionales, ſeu ſenſibiles eſſe alterius naturæ in entitate, ab entitatibus obiectorum, & ſolùm eſſe eiuſdem rationis in repræſentando, ſiquidem ſpecies coloris, colorem duntaxat, & non odorem, & ſpecies albedinis, albedinem ſolummodo, & non nigredinem valent repræſentare.

Sextò notandum eſt, ſpecies ſenſibiles vocari ab Ariſtotele in t. 131. & t. 138. formas ſine materia, non quidem ex eo, quod ſint omninò immaterialiter, ac ſi fuerint qualitates ſpirituales, vt videtur docuiſſe Paulus Venetus, in expoſitione illius textus 121. ſiquidem cùm pendeant in eſſe, & conſeruari ab obiectis materialibus, & recipiantur, modo extenſo, tùm in medio, tùm in organo, quæ ſunt ſubiecta materialia, non poſſunt dici totaliter, & abſolutè expertes eſſe materiæ accidentibus conuenientis, ſed ſolùm appellari poſſunt immateriales relatiuè ad earum ſubiecta, & obiecta, tum quia illa habent eſſe reale, ſpecies verò intentionale; tùm etiam, quia earum ſenſibilitas aut nullatenus, aut vix, ob eius exiguitatem, dignoſci poteſt, ſenſibilitas verò obiectorum optimè ſentitur; tùm denique, quia ſunt imagines obiectorum, ſaltem virtuales, quarum eſſe præſefert abſtractionem à materia, obiecti verò, vt imaginata, habent in materia, in qua, ſuum eſſe ſenſibile, ab ipſa dependens, Ex quibus inferri licebit, quod cùm huiuſmodi ſpecies non ſint entia ſpiritualia, ſed materialia, quamuis in eſſe imperfecto, ac diminuto, non repræſentare obiecti, quorum ſunt imagines, modo indiuiſibili, verùm diuiſibili, nec ſimiliter indiuiſibiliter recipi in medio, & in organo, ſed per accidens extendi ad eorumdem extenſionem, ſicut quælibet qualitas extenditur ad extenſionem ſuperficiei, in qua recipitur, vt in ſubiecto, alioquin eſſent totæ in toto medio, & organo, & totæ in qualibet eorum parte, quod nefas eſt dictu de ſpeciebus ſenſibilibus, ſpectantibus ad tertiam ſpeciem qualitatis.

Ex his igitur ſit prima concluſio. Dantur ſpecies ſenſibiles, tùm interiores, tùm exteriores. Eſt Scoti in locis ſuperiùs citatis, & aliorum, quos in principio retulimus pro ſententia affirmatiua. Probatur prima pars, quia omnis notitia ſenſitiua, ſicut & intellectiua, paritur à potentia, & obiecto, aut ab aliquo gerente vicem obiecti, vt cum D. Auguſtino oſtendimus in præcedenti quæſtione concl. 4. & 5. ſed obiecti abſentis habemus notitiam ſenſitiuam, vt patet per experientiam, ergo per aliquid gerens vicem illius; atqui tale eſt ſpecies ſenſibilis interior, vel in phantaſia, vel in memoria retenta, ergo admittenda eſt ſpecies ſenſibilis interior. Secunda pars probatur omnis potentia de ſe indifferens indeterminataque ad cognoſcendum hoc, vel illud obiectum, debet ab aliquo determinari, vt potius cognoſcat hoc, quam illud; ſed ſenſus exterior eſt huiuſmodi, ergo debet determinari, vt magis ſentiat hoc, quam illud obiectum, non ab actu ſenſitionis, quia hic ſit principalius à ſenſu, cum ſit effectus eius; neque à præſentia obiecti, quia nequit immediatè ab eo pati, ſiquidem ſenſibile reale, poſitum ſupra ſenſum non facit ſenſationem, vt docet Ariſtoteles hic in tex. 73. 98. & 116. ergo à ſpecie obiecti, prius impreſſa medio, & poſtea potentiæ ſenſitiuæ, ac proinde detur etiam ſpecies ſenſibilis exterior. Confirmatur vtraque pars auctoritate Ariſtotelis, ſiquidem à t. 73. vſque ad t. 120. probat in omni ſenſu exteriori ſingillatim dari ſpecies exteriores; à t. 121. autem vſque ad t. 138. oſtendit neceſſitatem

Digitized by Google

tatem ſpecierum ſenſibilium interiorum, ergo &c.

Secunda concluſio. Species ſenſibiles, ſiue externæ, ſiue internę, non ſunt ſubſtantiæ, ſed qualitates inferentes paſſiones in ſenſibus. Eſt Scoti in 2.d. 13. q.vn. ſub B. §. De ſecundo &c. Probatur pars prior, quia ſi eſſent ſubſtantiæ, aut completæ, aut incompletæ; ſed neutrum eſt dicendum, ergo &c. Maior patet à ſufficienti diuiſione. Minor probatur, Non primum, quia ſubſtantia completa diuiditur in ſpiritualem, & corpoream; ſed ſub neutra continentur ſpecies ſenſibiles; ergo &c. non ſub ſpirituali, quia ſunt extenſibiles ad extenſionem medij, vel organi; nec ſub corporali, quia tunc plura corpora naturaliter eſſent ſimul, cum plures ſpecies, tùm internæ, tùm externæ eſſent ſimul in vno, eodemque organo, aut medio, quod repugnat naturaliter: Nec ſecundum quia tunc eſſent materiæ, vel formæ, ſed neutrum dici poteſt, ergo &c. Minor probatur, quia, recedente materia, vel forma, non manet compoſitum, cum ſint de eius eſſentia, ſed recedentibus ſpeciebus ſenſibilibus à medio, vel organo, adhuc in eſſe completo perſeuerant; ergo dicendum eſt, huiuſmodi ſpecies nec eſſe ſubſtantias completas, nec incompletas, ac conſequenter nullo pacto ſubſtantias. Pars poſterior ſuadetur, quia qualitas inferens paſſionem in ſenſibus, aut eſt realis, aut intentionalis; ſed ſpecies ſenſibiles non ſunt qualitates reales ſenſuum, ergo intentionales. Maior patet ex Not: quartò. Minor probatur, quia qualitates reales ſunt obiecta ſenſibilia, quæ poſita ſupra ſenſum, impediunt ſenſationem ex Ariſtotele hic t. 73. & 98. ſed poſitis ſpeciebus ſenſibilibus, in ſenſu non impeditur, immò cauſatur ſenſatio, vt patet de lumine, quod eſt ſpecies lucis; ergo ſpecies ſenſibiles, cum non ſint qualitates reales, & tamen inferant paſſionem in ſenſibus, vt docet Ariſtoteles in t. 118. & 131. ac 138. relinquitur, vt ſint qualitates intentionales.

Tertia concluſio. Species ſenſibiles non ſunt eiuſdem naturæ ſpecificæ cum ſuis obiectis. Eſt Scoti ibidem, & d. 3. q. 10. ſub I. & in 4. d. 44. q. 3. A. Probatur primo quia effectus æquiuocus eſt alterius rationis à ſua cauſa æquiuoca; ſed ſpecies ſenſibiles ſunt effectus æquiuoci obiectorum, tùm quia ſunt qualitates intentionales, obiecta verò qualitates reales: tùm etiam quia obiecta ſenſibilia ſentiuntur à ſenſibus, ſpecies verò ſunt rationes formales, & intentiones, per quas ſenſus tendunt in obiecta, & è conuerſò obiecta in ſenſus; ergo ſunt effectus æquiuoci obiectorum. Secundo probatur à poſteriori; Quæ ſunt eiuſdem naturæ ſpecificæ habent qualitates, & proprietates ab intrinſeco ſibi conuenientes ratione naturæ eiuſdem, vt patet; ſed ſpeciebus ſenſibilibus non conueniunt proprietates ſuorum obiectorum, ergo &c. Minor probatur, quia obiecta ſunt contraria, & formaliter, vel virtualiter ſe excludunt ab eodem ſubiecto, ſaltem ſecundum eſſe intenſum in ſummo; ſed ſpecies contrariorum in ſummo ſimul conſiſtunt in eodem medio, & organo, alioquin viſus non poſſet videre colorem album, & nigrum ſimul, quod eſt contra experientiam; ergo ſignum eſt, quod ſpecies ſenſibiles non ſunt eiuſdem naturæ ſpecificę cum ſuis obiectis.

Quarta concluſio. Species ſenſibiles exteriores fiunt effectiuè totaliter à proprijs obiectis exterioribus, tamquam à cauſis æquiuocis. Eſt Scoti in 2. d. 13. q. vn. ſub E. quia etſi ibi loquatur tantum de lumine, quod eſt ſpecies lucis, cùm tamen ſit eadem ratio de omnibus ſpeciebus, concluſio vniuerſaliter eſt de eius mente. Probatur primo auctoritate Ariſtotelis t. 52. & 59. huius 2. lib. de Anima, nam in primo reddens rationem quare ſenſuum ipſorum non ſit ſenſus, & reſpondet; quia non ſunt in actu ſentiendi, abſq; iis, quæ ſunt extra, ideſt ſine ſpeciebus ſenſibilibus obiectorum extra, per quas reducuntur de potentia ad actum; & in ſecundo habet, quod ſenſitiui prima mutatio, fit à generante, cùm autem generatum eſt, habet iam ſicut

ſcientiam, & ipſum ſentire; ſed ipſum ſentire non habet ſenſus ſine præſentia obiecti,& ſpeciei; ergo ſpecies fieri debet,vel à ſenſu, vel ab obiecto: Nõ à ſenſu, quia tunc eſſet in actu ſentiendi abſq; præſentia obiecti, quod eſt contra ea, quæ habet in primo textu citato; igitur reſtat,vt fiat duntaxat ab obiecto.Secundo probatur ratione, quia imago fit ab eo effectiuè,quod per ipſam repreſentatur; ſed ſpecies ſenſibilis eſt imago repræſentans obiectum tantum, & non ſenſum;ergo efficitur ſolùm ab obiecto, & non à ſenſu. Maior patet, quia cauſa efficiens eſt aſſimilatiua effectus ad ipſam, vel formaliter, ſi eſt vniuoca, vel tantum virtualiter,ſi fuerit æquiuoca, vt patet de filio, qui eſt ſimilitudo patris formalis,cum ab eo generetur vniuocè, ſolis,autem,& dei, tãtum virtualis,cùm ab eis habeat eſſe æquiuocè. Tertiò probatur;quia lumen,præſente luce,ſeù corpore luminoſo, perſeuerat in medio, & in organo viſus,& amoto luminoſo,præſentibus tamen organo, ac medio, remouetur etiam lumen; ſed lumen eſt ſpecies lucis; ergo ſpecies cauſatur, & dependet tantùm à corpore luminoſo, ſiuè luce,quæ eſt obiectum luminis. Secunda pars remanet probata ex præcedenti concluſione, quia ſpecies ſenſibilis eſt alterius naturæ ſpecificæ à ſuo obiecto, vt probatum eſt; ergo ſi fit tantum ab obiecto,pendet ab eo,vt à cauſa æquiuoca. Conſequentia patet ex differentia cauſæ æquiuocæ ab vniuoca.

Sexta Concluſio. Species ſenſibiles interiores fiunt à ſenſibus interioribus, cum præſentia immediata ſpecierum ſenſibilium exteriorum,vel interiorum, mediata verò obiectorum, in illis, relucentium, eodem modo, quo ſpecies intelligibiles fiunt ab intellectu agente, ſimul cum phantaſmatibus. Eſt probabilis Cauello Magiſtro meo,in ſupplem. ad quæſt.de Anima Scoti Diſput.2. ſect. 1. Dicto 4. num.5.&6. & hanc pariter ipſemet docui in Tract. prim. & ſecund. Intentionum Sect. 1. capit. 3. Eſtque contra Maſtrium hic diſp.4 quæſt.5. art. 2.numer.56.Merinerum diſp.5.quæſt.5. & in 3.de Anima diſput.2.quæſt.2. num. 30.Catharenſem hic quæſt.3.art.1. conc. 3. & Poncium diſput.8. quæſt.8. conc.4. numer.84.vbi aſſerit, ſpeciem internam produci à ſenſatione externa, & à nullo alio. Declaratur prius concluſio,& poſteà probatur: Nàm obiecta externa, vt diximus, producunt immediatè ſpecies exteriores in medio, & per medium perueniunt ad organum, & ſenſum exteriorem;Deindè ſenſus communis,cùm ſit diſcretiuus, & iudicet de ſenſationibus externorum ſenſuum,vt muneri ſuo ſatisfacere valeat, ſimulcum ſpeciebus obiectorum exteriorum producit in ſe ſpecies internas eorumdem obiectorum,cum quibus poſteà concurrens, vt cauſa partialis principalior,cauſat ſenſationem, cognitionemque abſtractiuam de prædictis obiectis: Rurſus cogitatiua cum ſpeciebus internis exiſtentibus in ſenſu communi, producit alias ſpecies puriores in ſe, quæ concurrentes cum æſtimatiua, adhuc alias puriores eliciunt, cum quibus phantaſia etiam concurrens, alias producit puriores, communiter phantaſmata, vocata; & ſic cum iſtis memoria alias demum cauſat, quæ memoriæ appellantur,quarum omnium,aliquæ conſeruantur in phantaſia, & aliquæ in potentia memoratiua, quandoquidem, vt dicit Scotus in 3.d. 14.q.3.ſub C. *Hæ duæ potentiæ cognoſcunt obiectum, vel obiecta, per illas ſpecies repræſentata, ſub alia, & alia ratione; Nàm vna cognoſcit obiectum ſecundum ſe, abſolutè apprehendendo quiditatem eius, & hæc eſt phantaſia; alia verò apprehendit obiectum, vt in præterito apprehenſum, ita quod apprehenſio præteriti eſt immediatum obiectum, & obiectum immediatum illius apprehenſionis præterita, eſt obiectum mediatum recordationis*; cum hac tamen aduertentia, vt huiuſmodi ſpecies adhuc omnes ſint ſenſibiles, & materiales; ſiquidem per ipſas repreſentantur obiecta, quamuis abſentia, atque abſtracta ab eſſe hic, & nunc, ſub alijs conditionibus materialibus, & indiuiduis, vt obſeruatum eſt ſuperius in ſecundò.not. Suppoſita hac declaratione probatur

concluſio,

concluſio, & primò quia huiuſmodi ſpecies impreſſæ ſenſibus internis, vel cauſantur ab obiectis immediatè, vel à ſola potentia exteriori, aut interiori, vel à ſenſatione externa, vel à ſpecie nuda, vel demùm à potentia interna ſimul cum ſpecie externa, vel interna reſpectiuè acceptis; ſed nullum iſtorum eſt dicendum præter vltimum; ergo ſpecies ſenſibilis interna cauſatur duntaxat à potentia ſenſitiua interiori, ſimul cum ſpecie externa. Maior patet, quia nulla alia cauſa afferri videtur à diuerſitate opinantium, vt liquet intuentibus. Minor probatur quoad omnes partes: Non poteſt dici primum, quia obiecta exteriora non ſunt præſentia ſenſibus internis, niſi per ſpecies internas, vt docet Ariſtoteles in hoc ſecundò, de Anima t. 138. vbi inquit: *Vndè, & abeuntibus ſenſibilibus, inſunt ſenſus, & imaginationes in ipſis ſẽſorijs*, ſupple ſenſibilia ipſa repreſentantes; ergo ſupponit illa non eſſe immediatè præſentia, ſed tantum mediatè per ſuas imaginationes, ſcilicet ſpecies. Nec ſecundum, vel tertium, quia potentia nuda ex ſe nil poteſt producere, aliter in noſtra poteſtate eſſet habere omnes ſpecies mundi: Nec quartum, tùm quia ſenſatio eſt ſpecies expreſſa, quæ non eſt expreſſiua ſpeciei, ſed tantum obiecti cogniti, tùm etiam, quia ſenſus internus ſimul cum illa ſpecie ſentiret ſenſationem externam, cuius tantum eſſet ſimilitudo virtualis, & non obiectum externum; quod eſt omninò falſum: Nec quintum, quia non videtur, quonam pacto ſpecies tangibiles, exiſtentes in potentia tactiua, poſſent immittere ſpecies ſenſibiles in cerebro, cum media interpoſita non ſint capacia, multò minus ſpecies viſibiles, & audibiles, cum in organis ſenſuum internorum non adſit aer, nec externus, nec internus, in quibus ſolummodo recipi, & conſeruari poſſunt ſpecies viſibiles, & audibiles, vt diximus cum Ariſtotele in explanatione textus 68. & 82. Secundò, probatur, quia certum eſt ſpecies ſenſibiles, quæ phantaſmata, & memoriæ appellantur, conſeruari in potentia phantaſtica, & memoratiua; ſed ſi detur, illas cauſari vel ab obiectis vel à ſpeciebus, vel à potentijs, aut earum ſenſationibus externis, impoſſibile erit inibi recipi, ac conſeruari, ergo, &c. Minor probatur, quia tunc neceſſe foret illas migrare de ſubiecto in ſubiectum, quouſque peruenirent ad phantaſiam, & memoriam; ſed hoc eſt contra naturam earundem, vt potè accidentia, ergo, &c. Supereſt igitur, vt dicamus, illas produci à potentijs ſenſitiuis internis, ſimul cum ſpeciebus externis, in prima cauſalitate concurrentibus, & poſteà ſingillatim cum internis, in cæteris productionibus.

Obijcitur primò, contra primam concluſionem: tùm quia nulla eſt neceſſitas ponendæ ſpecies exteriores, cum obiecta præſentia, ſimul cum potentia, ſufficiant ad cauſandam ſenſationem, ſiquidem ex obiecto, & potentia pariter notitia, vt ait D. Auguſt. 9. de Trinit. cap. vltimo: Tùm etiam, quia contraria in ſummo nequeunt eſſe ſimul, ſaltem naturaliter; at ſi admitterentur ſpecies ſenſibiles, ſcilicet albi, & nigri in ſummo, eſſent ſimul in oculo, quæ tamen eſſent contrariæ ſicut album, & nigrum, quorum ſunt ſimilitudines, ergo, &c.

Reſpond. Negando conſequentiam, & ad primam probationem, negatur antecedens, ſiquidem ſpecies exteriores prærequiruntur, vt effectus priores ordinati ad conſecutionem ſenſationum circa obiecta, ſine quibus potentiæ ſenſitiuæ non poſſent tendere in illa, quandoquidem, vt docet Scotus in 2. d. 13. quæſt. vn. ſub C, ſunt intentiones, hoc eſt, rationes formales, per quas potentiæ tendunt in obiecta. Inſuper exiguntur neceſſariò, vt cauſæ partiales, dantes eſſe, ſimul cum ſenſu communi, ſpeciebus internis de eiſdem obiectis. Ad ſecundam probationem, negatur minor, quia cum ſint qualitates intentionales, & alterius naturæ ab obiectis, quorum ſunt tantum ſimilitudines

tudines virtuales, non ſunt adinuicem contrariæ, ſicut obiecta, quæ habent eſſe reale, vt probauimus Not. 5. & Concluſ. 2.

Obijcitur ſecundò, contra ſecundam concluſionem, quia ſi ſpecies ſenſibiles eſſent qualitates inferentes paſſionem in ſẽſibus, ſequeretur, eaſdem fore ſenſibiles; ſed hoc eſt falſum, ergo, &c. Maior patet. Minor probatur quia ſi ſpecies eſſent ſenſibiles, vel ſentirentur ſeipſis, vel per alias ſpecies; ſed neutrum eſt dicendum, ergo, &c. Minor probatur non primum, quia nil ſentitur ſine ſpecie, alioquin qualitates reales poſſent ſentiri ſeipſis, cum non debeat eſſe maior ratio de his, quam de illis, quod tamen eſt falſum, quia ſpecies ſunt rationes formales ſentiendi qualitates reales. Nec ſecundum, quia daretur proceſſus in infinitum in ſpeciebus, ſiquidem ſpeciei daretur ſpecies vſque in infinitum, quod eſſet valdè abſurdum, & contra Ariſtotelem pluribus in locis; ergo dicendum eſt, ſpecies non ſentiri per alias ſpecies, nec ſeipſis, ac proindè nullo modo eſſe ſenſibiles.

Reſp. ex Doctore Subtili in 2. d. 13. q. vn. F. negando minorem, ad cuius probationem, dico ſpecies ſenſibiles dupliciter conſiderari poſſe, & quatenus qualitates intentionales ſunt, & quatenus qualitates intenſæ ſunt, & terminatæ ad aliquod corpus opacum: priori modo ſpectatæ, non ſunt ſenſibiles, ſed tantum rationes formales ſentiendi ſua obiecta, à quibus gignuntur: At poſteriori modo, ſunt vtique ſenſibiles per alias ſpecies, à ſeipſis genitas in ſubiecto opaco, vt patet de luminè terminato ad opacum, quod reflectitur, & ſic videtur mediante radio reflexo; ſimiliter de radio tranſeunte per vitrum coloratum, qui apparet rubeus in pariete, & tamen non eſt dubium, quin lumen, & eius reflexio ſint ſpecies lucis: neque hinc inferri poteſt proceſſus in infinitum in ſpeciebus, quandoquidem non omnis ſpecies gignit aliam ſpeciem, ſed tantum, quæ eſt intenſa, & terminatur ad aliquam opacitatem.

Obijcitur tertiò, contra tertiam concluſionem: Nàm ſpecies impreſſa eſt imago, ac ſimilitudo obiecti; ergo debet eſſe eiuſdem naturæ ſpecificæ cum ipſo. Conſequentia probatur quia relatio ſimilitudinis requirit vnitatem ſpecificã, ſuper qua fundari poſſit, vt docet Ariſtoles 5 Methaph. cap de Adaliquid: *Similia ſunt, quorum qualitas vna*.

Reſp. Antecedens eſſe verum de ſimilitudine in repreſentando, non verò in eſſendo. Et cum additur, relationem ſimilitudinis fundari in vnitate ſpecificã, verum eſt de ſimilitudine in eſſendo, non tamen in repreſentando, quia hæc, cum ſit relatio tertij, & non primi, generis, expoſcit pro fundamento diuerſitatem, & non vnitatem ſpecificam.

Obijcitur quartò, quia ſpecies impreſſæ ſunt ſimilitudines formales ſuorum obiectorum, ſicut impreſſio ſigilli in cera eſt imago ſigilli formalis; tùm quia ſpecies impreſſæ ſunt primò inſtitutæ ad repreſentandum obiectum; ergo ſunt ſimilitudines formales, & non virtuales eorum, & conſequenter eiuſdem naturæ cum ſuis obiectis.

Reſp. Negando conſequentiam, ad primam probationem deſumptam ex Ariſtotele in hoc ſecundò, de Anima t. 121. dico, ibi non haberi ſpeciem impreſſam eſſe formalem ſimilitudinem obiecti, ſicut ſigillatio ſigilli, ſed ſolum eſſe formam ſine materia reali obiecti, eo modo, quo impreſſio ſigilli in cera eſt forma ſigilli abſque materia reali ſigilli: vndè exindè non licet inferri, eſſe formalem ſimilitudinem obiecti, ſicut ſigillationem ſigilli, quia fit tranſitus ab effectu formali cum ſua cauſa, ad effectum cauſæ efficientis cum ipſa cauſa; modò ſigillatio eſt effectus formalis ſigilli, ſpecies autem impreſſa eſt effectus obiecti, vt efficientis, & ideò hæc eſt dumtaxat ſimilitudo virtualis, illa verò formalis; Ad ſecundam probationem negatur conſequentia, quia ſpecie impreſſæ ſunt primò inſtitutæ ad repreſentandum obiectum virtualiter, non autem formaliter, vt putant Aduerſarij.

Obijcitur

Obijcitur quintò, contra quartam cõcluſionem ſpecies producta ab obiecto in medio, nequit ſemper repreſentare ipſum obiectum potentiæ ſenſitiuæ; ergo vt ſibi repreſentetur, neceſse eſt per ſpeciem genitam in medio gigni aliam ſpeciem in potentia. Antecedens patet per experientiam obiecti à tergo poſiti, & per ſolam reflexionem viſi, certum eſt enim, quod non repreſentatur per ſpeciem ab ipſo obiecto genitam, quia cum ſit à tergo, non eſt in ſitu, ac proportionata diſtantia vt poſſit ab oculo videri: ergo cum nihilominus videatur, fatendum eſt, hoc eſſe per aliam ſpeciem à priori productam in potentia viſiua.

Reſp. ex Doctore ſubtili in 2. d. 13. q. vnica ſæpius citata, negando antecedẽs, ad probationem dico, obiectu n à tergo exiſtens videri per ſpeciem cauſatam immediatè ab eodem, non quidem actione directa, ſed reflexa à ſpeculo in potentiâ immiſſam, ſiquidem. *Quando virtus actiua non eſt totaliter exhauſta, ideſt, non tantum cauſauit, quantum poteſt cauſare, ſi non poteſt ſecundum lineam rectam agere, ſecundum quam natura maximè agit, quia illa eſt breuiſsima, & efficaciſsima ad operandum, agit ſecundum aliam lineam, iſti propinquiorẽ, & hoc fractã, vel reflexam*: En quomodo, ſecundum Doctorem, ab eodem obiecto cauſatur immediatè eadem ſpecies in potentia per lineam reflexam, quę per rectam proceſſerat in medium ad ſpeculum, & exindè ad potentiam viſiuam.

Obijcitur ſextò, contra ſextam concluſionem. Data veritate concluſionis, ſequitur dari ſenſum agentem in quolibet organo interiori, diſtinctum à ſenſu poſſibili, eo modo, quo aſſerimus de intellectu agente, ac poſſibili, quod eſt cõtra iã, quod diximus in præcedenti quæſtione, concluſione tertia, ergo vel in his concluſionibus eſt contradictio, vel altera eſt falſa.

Reſp. Negando conſequentiam, ſiquidem in præcedenti negauimus dari ſenſum agẽtem externum reſpectu productionis ſpeciei externæ cum hæc ſufficienter habeatur ab obiecto, vt ibi, & in hac quæſt. conc. 4 ſufficienter oſtendimus; At in præſenti loquimur de ſenſibus internis, in quibus libenter admittimus ſenſum agentem, diſtinctum à poſſibili, quia currit eadem ratio, ac de intellectu agente, cum per illum neceſſe ſit, deputari ſpeciem ſenſibilem internam in repræſentando obiectum, vt abſtrait ab eſſe hic, & nunc, quod tamen non poſſet fieri, ſi huiuſmodi ſpecies cauſaretur immediatè ab obiecto, hic, & nunc exiſtenti, quandoquidem eodem modo repræſentaret, quo ſe haberet in re extra, & ita nulla eſſet differentia inter ſpeciem ſenſibilem internam, ac externam, quod eſt falſum, vt diximus ſuperius in hac eadem quæſt. not. 2.

Obijcitur Settimò, quia ſenſus internus cognoſcit ſenſationem externam, cùm ponat differentiam inter viſionem, & auditionem; ſed nequit cognoſcere huiuſmodi ſenſationes ſinè ſpecibus internis, à quibus repræſententur; ergo ſpecies interna ſit immediatè à ſenſatione externa.

Reſp. Negando conſequentiam, ſiquidem ſenſationes externę cognoſcuntur per ſpecies obiectorum, & per ipſa obiecta cognita, non verò per ſpecies immediatè cauſatas ab eis, vt putat Poncius; nàm ſenſus communis ideò percipit viſionem, & auditionem eſſe ſenſationes diſparatas, quia per ſpecies obiectorum, à quibus cauſantur, percipit obiecta, vt diſparata, quandoquidem ſicut actus diſtinguuntur per obiecta, ita cognoſcuntur, ſic diſtincta, per illa, & maximè in ſenſibus, qui non ſunt reflexiui, ſicut intellectus, vt alias dicturi, & oſtenſuri ſumus.

Vtrum

Vtrum Senſus decipiatur, vel contingat ſaltem aliquando ipſum decipi circa proprium obiectum?

QVÆSTIO III.

Circa hanc quæſtionem, quæ de ſenſu externo duntaxat exagitanda venit, tres communiter referuntur Philoſophorum ſententiæ, quarum prima eſt Epicureorum, vt meminit D. Auguſt. 8. de Ciuitate Dei cap. 7 aſſerentium, ſenſus externos numquam decipi, aut falli poſſe circa propria obiecta. Hanc viſus eſt ſequi etiam Albertus Magnus tract. 3. cap. 5. & Apollinaris q. 13.

Secunda, huic omnino aduerſa, fuit quorumdam Academicorum, quos refert, & confutat D. Auguſt. in tribus libris contra Academicos, ac Mirandula de Examine Veritatis lib. 2. dicentium, ſenſus errare circa propria ſēſibilia, adeò vt ab eis omnem fidem auferre conati ſint.

Tertia, quæ mediare videtur inter duas priores, eſt Ariſtotelis in hoc ſecundò, de Anima t. 63. docentis, ſenſus numquam decipi circa propria ſenſibilia, ſi adſint organa, & media debitè diſpoſita, & ipſa fuerint applicata in debita diſtantia; interdùm verò errare, ſi aliqua ex prædictis conditionibus defuerit. Sic exponunt mentem Ariſtotelis Themiſtius hic cap. 12. Simplicius ibidem, Iandunus quæſt. 17. Toletus verò addit in quæſt. 13. limitationem iàm ab his poſitam, non ſufficere, ſed non benè, vt cum Scoto in 1. d. 3. q. 4. quibuſdam de more adnotatis, demonſtrabimus.

Primò, igitur notandum; ex Ariſtotele in præcitato textu 63. ſenſibilia eſſe in duplici differentia, ſiquidem alia ſunt per ſe, & alia per accidens. Senſibilia per ſe, vt etiam notauimus in expoſitione tract. 63. & 64. ſunt, quæ à ſeipſis, & immediatè immutant ſenſus, & inſinuant in effectum ſenſationis, vt color, & magnitudo reſpectu viſus: & hæc ſunt duplicia, ſcilicet propria, vt potè quæ immutant tantum vnum ſenſum, vt color reſpectu viſus, & ſonus in ordine ad auditum; & communia, quæ nimirum à pluribus ſenſibus percipi poſſunt, de quibus in ſequenti quæſtione. Senſibilia per accidens dicuntur omnia illa, quæ vel coniunguntur cum ſenſibilibus per ſe, dum immutant ſenſus, vt Diaris filius albus, vel ratione alterius immutant ſenſus, vt ſubſtantiæ, quæ ſentiuntur ratione accidentium. Hic eſt ſermo de ſenſibilibus per ſe, & non per accidens, de proprijs, tantum, & non de communibus.

Secundò notandum; eſt ex Doct. Subtili in 1. d. 3. q. 4. ſub G, & D. errorem poſſe contingere dupliciter, vel per apprehenſionem terminorum ſimplicium, pro alijs, vt albi pro nigro, viridis pro rubeo, amari pro dulci, & hic vocatur error incomplexus; vel per compoſitionem vnius cum aliquo, vel diuiſionem vnius ab aliquo, aliter quàm ſit in re, vt cum dicimus mel eſſe amarum, fel dulce, & huiuſmodi error appellatur complexus, ſeù iudicatiuus. Primus error reperiri poteſt tàm in intellectu, quàm in ſenſu, ſiuè ſit interior, ſiuè exterior, ſiquidem omnes ſunt potentiæ apprehenſiuæ ſimplicium, ſeù terminorum: ſecundus verò contingere poteſt tantum in potentijs iudicatiuis, vt ſunt intellectus, & ſenſus interior.

Tertiò notandum; vt colligitur ab eodem ibidem ſub G. obiectum ſenſus dupliciter poſſe conſiderari, vno modo in communi, vt vox, quatenus eſt ſonus, & albedo, prout eſt color, & dulcedo, vel amaritudo, vt ſunt ſapores, & ſic in ſenſu numquam contingit error, ſiquidem apprehendit, quicquid ſentit ſub ratione ſui obiecti adæquati. Alio modo in particulari, & ſecundum propriam naturam, vt albedo, & nigredo, vt tales ſunt, & ſic aliquando contingit ſenſum errare circa proprium obiectum, nàm ex indiſpoſitione organi, vel medij, aut ex indebita diſtantia, experimur nos apprehendere vnum pro alio, vt fuſcum pro albo, amarum pro dulci, & econuerſo.

Quartò not. ex eodē ibidem, illuſionē in

in ſenſu poſſe euenire ex triplici capite. Primò ex indiſpoſitione ſenſus, vel organi, in quo recipi debent ſpecies obiectorum, quare æger male iudicat de ſapore, & multoties, quod eſt dulce vt amarum apprehendit, & econuerſo. Secundò ex indiſpoſitione medij, in quo recipiuntur ſpecies ſenſibilium, & hac de cauſa, manus apparet rubea, ſi lumen eamdem illuſtrans tranſeat per vitrum rubeum. Tertiò ex indebita approximatione, vel deſtantia obiecti, vndè occulus iudicat cœlos eſſe coloratos iridem eſſe verſicolorem, & ſimilia, quæ tamen non ita ſe habent in re, ac propterea decipitur. Ex his infertur, quod adhoc, vt ſenſus non decipiatur circa proprium, ſenſibile, obſeruandę ſunt prædictę conditiones, alioquin, aliqua ipſarum deficiente, errabit nonnumquam ſenſus, & illudetur in talis iudicijs, ac ſenſationibus; ſicque intelligi debet Philoſophus, dùm in t.63. inquit: *Dico autem proprium quidem, quod non contingit alio ſenſu ſentiri, & circa quod non contingit decipi*: & in t.161. *Senſus propriorum quidem eſt verus, aut quam pauciſſimum habens falſum*. Hoc eſt dictu, ſi adſint relatæ conditiones, non contingit ſenſum decipi circa proprium ſenſibilè, ſi verò aliqua defuerit, ſenſus erit falſus, licet hoc eueniat raro, & in paucis.

Ex his ſit prima concluſio. Si ſenſibile proprium ſumatur ſub ratione communi, numquàm contingit error in ſuo ſenſu. Eſt Scoti ibidem ſub G. vbi ait, *& ſicut eſt certitudo de vigilare, ſicut de per ſe noto, ita etiam de multis alijs actibus, qua ſunt in poteſtate noſtra, vt de me intelligere, de me audire, & ſic de alijs, qui ſunt perfecti actus, licet enim non ſit certitudo, quod videam album extra poſitum, vel in tali ſubiecto, vel in tali diſtantia, &c.* Atqui huiuſmodi actus perfecti reſpiciunt ſenſibilia in communi ratione, ergo ſentit Doct. Subtilis, in huiuſmodi non contingere errorem. Probatur, primo auctoritate Ariſtotelis in cit. tex 63. vbi dicit: *Dico autem propriũ, quod non contingit alio ſenſu ſentiri, & circa quod non contingit decipi, ut viſus coloris, & auditus ſoni, & guſtus ſaporis*, Sed color reſpectu viſus, ſonus reſpectu auditus, & ſapor reſpectu guſtus ſunt rationes communes ſenſibilium propriorum huiuſmodi ſenſuum; ergo ſecundum Ariſtotelem, nequit in his ſenſus errare; & decipi. Secundò Probatur ratione, quia potentia nequit exire limites proprij obiecti adequati; ſed ſenſibile proprium in communi conſideratur ſub rationè obiecti adequati; ergo circa tale non poteſt potentia ſenſitiua decipi.

Secunda Concluſio. *Si obſeruentur* illæ conditiones poſitæ in 4. not. nequit ſenſus errare circa ſenſibile proprium, etiam in particulari conſideratum. Eſt Scoti ibidem. Probatur, quia tum ſequitur error in ſenſibus, quando potentia eſt indiſpoſita ſimul cum medio, & obiectum non eſt debitè ſibi proportionatum, vt dictum eſt in 4. not, ſed obſeruatis prædictis conditionibus, adeſt perfecta diſpoſitio in potentia, & medio, ac debita proportio obiecti cum potentia; ergo ſi huiuſmodi conditiones ſeruentur, non continget error in ſenſibus.

Obijcitur Primò, quia vbi concipitur vnum pro alio, ibi eſt error; ſed ſenſus, poſitis omnibus conditionibus, relatis in 4. not. multoties concipit vnum pro alio, ſiquidem audiens quis Petrum putat ſe audire Paulum, & tamen eſt in debita proportione, potentia non eſt impedita, nec medium, ergo, &c.

Reſp. Negando minorem; ad probationem dico ibi non eſſe errorem circa vocem, quæ eſt ſenſibile proprium potentiæ audituæ, ſed ſolùm circa vocem Petri, vel Pauli, quæ, vt ſic, eſt ſenſibile per accidens, vndè ſolùm ſequitur, ſenſum decipi circa ſenſibile per accidens, non autem circa per ſe, & proprium, de quibus ſolum loquimur.

Obijcitur ſecundò, quia viſus nequit iudicare inter duas albedines omnino ſimiles; ergo poteſt decipi, ſummendo vnam pro alia, & hic errare poteſt etiam circa ſenſibilè proprium particulare, quàmuis ſeruentur illæ tres conditiones.

Reſp. eodem modo, conſequens eſſe verum de hac, & illa albedine, vt eſt huius,

ius,& illius ſubiecti,quod eſt ſẽſibilẽ per accidẽs, nõ tamẽ de albedine hac,vel illa in ſe, & ſic tantum ſunt ſenſibiles per ſe.

Contra, quia tunc ſequeretur, non poſſe haberi ſcientia dè ſubſtanti1, cum non ſentiatur niſi per accidens, hoc eſt, medijs accidentibus, quæ ſunt ſenſibilia per ſe; atqui hoc eſt falſum; ergo etiam falſum eſt, ſenſum errare tantum circa ſenſibilia per accidens,& non circa per ſe ſenſibilia. Sequela maioris probatur, quia ibi non eſſet certitudo, quæ tamen eſt de quiditatẽ ſcientiæ, vt patet ex eius diffinitione; ergo nulla eſſet ſcientia. Antecedens patet, quia ſenſus poſſet errare circa ſenſibile per accidens; ergo & intellectus, quia omnis noſtra cognitio, pro hoc ſtatu,ortum habet a ſenſu, ſi ergo ſenſus errat,& intellectus errabit.

Reſp.Negando ſequelam maioris; ad probationem, dico eſſe veram reſpectu accidentium communium, non tamen reſpectu propriorum, quia ſic ſenſus non errat, ſed certitudinaliter percipit ſubſtantiam mediantibus accidentibus proprijs,& conſequenter intellectus, vt e. g. hominem mediante riſibilitate, & ignem mediante tali calore, quæ ſunt accidentia propria.

Obijcitur tertiò,quia ſtante debita approximatione obiecti, ac diſpoſitione perfecta organi, & medij, adhuc contingit ſenſum errore circa ſenſibilia propria; ergo concluſio ſecunda nullatenus ſuſtineri poteſt. Antecedens probatur, quia exiſtente iride, & collo columbæ in debita diſtantia, viſus percipit lucem pro colore,ergo falletur circa ſenſibile proprium.

Reſp.Negando antecedens; ad probationem,dico pariter eſſe falſam;immò ſi potentia viſiua perfectè diſpoſita,fuerit poſita in debita diſtantia, ea, quæ videntur colorata in iride, & collo columbæ,percipiet certitudinaliter eſſe lucem, & non colores.

Obijcitur quartò,quia potentia viſiua perfectè diſpoſita, & in debita diſtantia approximata ad baculum, partim exiſtentem in aqua,& partim extra in aere, iudicat ipſum eſſe fractum, cùm tamen reuera fractus non ſit, ſed integer; ergo decipitur,etiam ſi prædictæ conditiones ſeruatæ fuerint.

Reſp.Negando conſequentiam,ſiquidem huiuſmodi error non contingit in viſu circa ſenſibile proprium, ſed circa commune, cuiuſmodi eſt baculus, cùm ſit magnitudo, & hunc errorem corrigit tactus, dùm percipit duritiem baculi non frangi in aqua molli, ſibi cedente: modò concedimus & nos cum Ariſtotele, ſenſus paſſim decipi circa ſenſibilia communia, non verò circa propria, ſeruatis tamen ſuprapoſitis conditionibus.

Vtrum ſenſibilia communia ſint ſufficienter enumerata ab Ariſtotele in t.64.

QVÆSTIO IV.

QVinque ſenſibilia communia tantùm recenſet Ariſtoteles in citato textu,Motum videlicet, Quietem, Magnitudinem, Numerum & Figuram: Cæterùm, quia huiuſmodi diuiſio quibuſdam inſufficiens viſa eſt,quia Diſtantia,Situs, Diſcretio, Aſperitas,Lenitas, Curuitas, & ſimilia pluribus ſenſibus percipiuntur, ac proindè gaudere poſſunt nomine, & re ſenſibilium communium,Alij verò, cum à numero ſenſibilium iudicent remoueri Motum, & Quietem,ſuperflua videatur, propterea neceſſarium duximus hanc veritatem inueſtigare, vndè pro declaratione, ac reſolutione huius controuerſiæ.

Primò Notandum eſt, ſenſibile poſſe appellari commune, vel per comparationem ad ſenſibilia particularia, à quibus abſtrahi poſſit conceptus, ſeù ratio cõmunis ſenſibilis, ſicut ratio cõmunis hominis abſtrahitur ab hoc, vel illo homine ſingulari, & ſic non accipitur in propoſito; Vel per cõparationẽ ad ſenſum communem internum, itaut percipiatur ſolùm à tali potentia, & neque hoc modo ſumitur cõmune in præſenti, alioquin nõ diſtingueretur à ſẽſibili proprio vniuſcuiuſque ſenſus exterioris, ſiquidem omnia ſunt obiectum ſenſus cõmunis interni: Vel per cõparationẽ ad ſẽ ſus

ſus externos, ità quod percipiatur ab omnibus, vel ſaltem à pluribus ſenſibus, & ſic ſenſibile commune accipitur in propoſita quæſtione, cùm vt ſic duntaxat diſtinguatur à ſenſibili proprio, quod ab vno tantum ſenſu ſentiri valet, & de ſenſibili communi hoc modo ſumpto, quæritur an ſufficienter diuidatur in illa quinque ſenſibilia, ſcilicet motum, quietem, magnitudinem, numerum, & figuram.

Secundò notandum eſt: ſenſibilia communia poſſe dupliciter ſumi, vno modo in particulari, & in indiuiduo, alio modo in communi, ſeù in genere, aut in ſpecie. Si priori modo ſumantur, ſunt plura quinque, quia diſtantia, ſitus, diſcretio, aſperitas, lenitas, curuitas &c. Sunt ſenſibilia communia, cum à pluribus ſenſibus percipiantur, vnde ſi addantur illis quinque iam enumeratis, faciunt numerum maiorem quinario; Si verò poſteriori modo ſpectentur, ſenſibilia communia ſunt tantum quinque, & non plura, nec pauciora, ſiquidem ad illa cætera reducuntur, ſitus enim, & diſtantia ad magnitudinem, diſcretio ad numerum; aſperitas, lenitas, curuitas, & ſimilia ad figuram reuocantur; ſimiliter tempus ad motum; & ſtatus, ſeù conſiſtentia ad quietem reducuntur.

Tertiò notandum eſt: Nomine motus, qui ab omnibus ſenſibus externis percipitur, non intelligi motum formaliter ſumptum pro fluxu formæ, ſed ipſam formam, ſecundum partes ſucceſſiuè fluentem: ſimiliter quietis nomine non venire cuiuſcumq; motus priuationem, ſeù negationem formaliter, ſed ſolùm ſtatum, & conſiſtentiam materialiter, ſiquidem hæc præſefert quid poſitiuum, aptum ad immutandum quemcunque ſenſum exteriorem. Numerus etiam ſumitur materialiter pro rebus numeratis, & vt ſic percipitur pariter ab omnibus ſenſibus, vt experientia conſtat, non verò formaliter pro numero numerante, quia talis à nullo ſenſu, ſed ſolum ab intellectu cognoſci poteſt, ex Ariſtotele in Problem. ſect. 30. q. 5. Per magnitudinem autem non intelligitur extenſio partium entitatiua, vt quibuſdam viſum fuit, alioquin ſubſtantiæ materiales eſſent per ſe ſenſibiles, quod eſt falſum, verum nomine magnitudinis venit quæcumque extenſio quantitatiua, prout dicit ordinem ad locum, & ſpatium, vt adnotauit Doctor ſubtilis in 4. d. 12. q. 3. & hæc eſt immutatiua duorum ſenſuum, ſcilicet viſus, & tactus. Per figuram tandem, quæ à tribus ſenſibus percipi poteſt, vel ſaltem à duobus, ſcilicet viſu, & tactu, non intelligitur figura formaliter, accepta pro reſpectu partium corporis ad totum, & inter ſe, quia ſic tantum ab intellectu ſecernitur, ſed figura materialiter, quæ termino, vel terminis clauditur, quia ſic duntaxat immutare poteſt ſenſum externum, vel ſecundum ſe totam, vel ſecundum ſuas partes, vt experientia comprobari poteſt. Ex his faciliter deſumi poteſt huiuſmodi ſenſibilium communium ſufficientia, ſiquidem omne, quod ſenſu percipitur, debet eſſe quantum, nam res ſpiritualis nequit immutare ſenſum, ſicut nec diuiſibilis, & ſic habetur magnitudo; ſecundò, quantum, à ſenſu perceptibile, debet eſſe finitum, ac terminatum, & ſic neceſſario habere debet aliquam figuram. Tertiò; quantum, quod ſub aliqua figura percipitur, debet eſſe ab alio diſcretum, ac ſeparatum, & ſic datur numerus. Quartò; nullum quantum poterit immutare ſenſum, niſi ſibi approximetur in perfecta diſtantia, & ſitu, ibique ſiſtat, & ſic dantur motus, & quies; cum igitur nulla inueniatur alia ratio immutandi plures ſenſus externos, præter enumeratas, ſequitur tantum eſſe quinque ſenſibilia communia, & non plura, nec pauciora.

Quartò notandum eſt, quod ad hoc, vt aliquid ſit obiectum ſenſus exterioris, ſeu ſenſibile per ſe, quatuor conditiones requiruntur. Prima eſt realitas entis, per quam videntur excludi omnia entia rationis, cuiuſmodi ſunt primæ, & ſecundæ intentiones, quæ non ſentiuntur niſi in ſuis fundamentis realibus, & entia rationis metaphyſica, quæ tantum habent eſſe obiectiuum in intellectu, & nullo pacto in ſenſu, niſi fortè occaſionatiuè, vt ſuo loco dicturi ſumus. Secundum

secundum

cunda eſt materialitas , & corporeitas , ratione cuius excluduntur entia ſpiritualia , ſiuè ſubſtantialia , ſiuè accidentalia , ſiquidem vt docet Scotus in 4. d. 10. q. 9. ſub A. in fine , Angelus , & ſubſtantia ſeparata refugiunt oculum corporeum , quia carent principijs requiſitis ad eſſe obiecti ſenſibilis , quæ ſecundum ipſum in eodem 4. d. 43. q. 2. §. Reſpondetur &c. ſunt corporeitas, & materialitas. Tertia eſt ſingularitas , quandoquidem , vt dicit Ariſtoteles in hoc ſecundo de Anima t. 60. ſenſus eſt ſingularium , intellectus verò , & ſcientia vniuerſalium. Quarta deniquè eſt accidentalitas, quarè à ratione obiecti per ſe ſenſibilis excluditur ſubſtantia, quæ ſolùm mediantibus accidentibus ſentiri poteſt, vt docet Ariſtoteles ſecundo de Anima t. 63 & 65. & Scotus in 1. d. 3. q. 3. ſub F. K. & in 2. d. 13. q. vn. B. vbi docet ſubſtantiam non habere propriam ſpeciem ſenſibilem, alioquin poſſemus cognoſcere eius abſentiam, ſicut per illam eius præſentiam percipere mus , quod tamen quia falſum , eſt ſic poſſemus cognoſcere , non adeſſe in hoſtia conſecrata ſubſtantiam panis , & ibi eſſe ſubſtantiam corporis Chriſti , quod nemo concederet . Ex quo concludit, non poſſe haberi naturaliter conceptum quiditatiuum de ſubſtantia , immediatè cauſatum ab ea , ſed tantum cauſatum , vel abſtractum primò ab accidente in ratione entis . Ex his omnibus inferri licebit, Motum, quietem , numerum , magnitudinem , & figuram per ſe ſentiri ab externis ſenſibus , quia omnia ſunt entia realia , materialia, ſingularia , & accidentalia .

Ex his fit prima concluſio . Motus, & quies materialiter ſumpti, ſunt ſenſibilia communia . Eſt Ariſtotelis in citato tex. 64. contra Galenum lib. 3. de cognoſcen. pulſib: & Chriſtophorum Vegam lib. 1. de Arte Medica cap. 5. Probatur primò auctoritate Ariſtotelis in t. 64. vbi habet: *Communia autem, motus, quies &c.* & paucis interiectis . *Etenim , & tactu motus aliquis ſenſibilis , & viſu*; at quæ pluribus ſenſibus percipiuntur , ſunt ſenſibilia communia , ad differentiam ſenſibilium propriorum, quæ vno tantu m ſentiuntur ſenſu , ergo &c. Secundò probatur, quia experimur aquam augeri , vinum diminui in dolio , homines ambulare , & ſtare , ſed huiuſmodi ſenſationes habentur per viſum , & tactum , ergo motus, & quies ſunt ſenſibilia communia ; Minor experientia comprobatur quotidiè . Conſequentia tenet ex differentia , quam tradidit Ariſtotelis in t. 63. & 64 inter ſenſibilia propria , & communia .

Secunda concluſio . Senſibilia communia, ſi generatim ſumantur, ſunt tantum quinque, ſcilicet motus, quies, Numerus, Figura , & Magnitudo ; in particulari autem ſpectata ſunt multò plura , quam quinque . Eſt communis inter Peripateticos contra Perſpectiuos. Probatur quia quæ pluribus ſenſibus percipiuntur , talia ſunt ſenſibilia communia ; ſed huiuſmodi generatim ſumpta ſunt tantum quinque , ergo &c. Maior patet . Minor probatur , quia omnia , quæ pluribus ſenſibus percipiuntur , reducuntur ad aliquod illorum quinque , ſiquidem obtuſum , acutum , aſperum , lene , tectum , & curuum, quæ viſu , tactuque ſentiuntur ad Figuram ; diſtantia , & ſitus ad Magnitudinem : vnitas , diſcretio , ſeparatio , ad Numerum ; Tempus ad motum , cum ſit eius menſura , & paſſio , vt docuit Ariſtoteles in 4. Phyſicorum t. 102. & ſequentibus , & ſi quæ alia ſint , vel excogitari poſſunt , ad aliquod horum quinque reuocantur , ergo ſenſibilia communia, ſic generatim ſumpta, ſunt tantum quinque & non plura .

Tertia concluſio . Diuiſio ſenſibilis communis in illa quinque eſt bene , atq; conuenienter tradita ab Ariſtotele in præcitato textu . 64. Probatur, quia illa diuiſio eſt bona , & ſufficiens , quæ datur per membra diſparatè ſaltim oppoſita , & cuius diuiſum non excedit , nec exceditur à membris diuidentibus , vt oſtendimus in Summulis Tract. 1. ſect. 3. cap. 1. & in Vniuerſal. Porphyrij pluribus in locis; ſed diuiſio ſenſibilis communis in illa quinque eſt huiuſmodi , ergo &c. Minor probatur , quia motus , & quies opponuntur priuatiuè , cætera

vero

verò diſparatè, cum habeant diuerſas diffinitiones, vt aliàs demonſtrauimus: ſimiliter nullum ſenſibile commune aſſignatur, vel aſſignari poteſt, quin ſub aliquo illorum quinque contineatur; ergo cùm huiuſmodi diuiſio habeat omnes conditiones requiſitas ad bonam diuiſionem, ſequitur eſſe bonam, & conuenienter aſſignatam.

Obijcitur tamen primò, contra primam concluſionem, quia motus eſt quid ſucceſſiuum, cuius vna pars ſuccedit alteri; ſed huiuſmodi partes, ſic ſuccedentes ſibi, cognoſci nequeunt ab vllo ſenſu exteriori; ergo &c. Minor probatur, quia præterita non cognoſcuntur, niſi per memoriam, ea reducentem ad præſentia, vt inferius probabimus; ſed in partibus motus ſibinuicem ſuccedentibus aliæ ſunt præteritæ; ergo tantum per memoriam cognoſci poterunt, & non per ſenſus exteriores, cum non ſint retentiui, nec collatiui partium præteritarum cum preſenti.

Reſp. Negando minorem, ad probationē dico maiorem eſſe veram de cognitione diſcurſiua, perfecta, & diſtincta, falſam verò de apprehenſiua, imperfecta, & indiſtincta, quia ſic poſſunt cognoſci, dum prætereunt, abſque vlla recollectione cum præſentibus, etiam à ſenſibus externis; modò cum dicimus motus partes percipi poſſe à ſenſibus externis, loquimur de poſteriori, non de priori cognitione.

Obijcitur ſecundò contra ſecundam concluſionem, quia ſi numerus perciperetur à ſenſibus externis, etiam bruta numerare poſſent, cum habeant ſenſus externos, & interdùm etiam perfectiores hominis ſenſibus; ſed hoc eſt falſum, quia, vt docet Ariſtoteles lib. Problemat. ſect. 30. q. 5. per hoc, diſtinguuntur cætera animantia ab homine, qui ſolus numerare valet, ergo &c.

Reſp. Negādo minorem, ad probationem dico, ſolum hominem numerare poſſe formaliter, ac diſtinctè, percipiendo vnam rem poſt aliam, cæterùm materialiter numerare valent etiam bruta; nec hoc negatur ab Ariſtotele, qui ſolùm loquitur de formali.

Obijcitur tertiò, quia ſubſtantia eſt quoddam ſenſibile commune; ſed non eſt aliquod illorum quinque, nec ad ea reducibilis, vt eſt notum apud omnes; ergo ſenſibilia communia ſunt plura quinque etiam generatim ſumpta. Maior probatur quia ideò magnitudo eſt ſenſibile commune, quia ſine illa ſenſibilia propria percipi nequeunt; ſed abſq; ſubſtantia nihil accidentis percipi poteſt, cum ſit ſubiectum omnium accidentium, ſaltem vltimatum; ergo &c.

Reſp. Negando maiorem, ſiquidem ſubſtantia non ſentitur per ſe, ſed ſolum per accidens, ad probationem neganda eſt maior, quandoquidem magnitudo eſt ſenſibile commune, quia pluribus ſenſibus externis per ſe ſentiri poteſt. Minor etiam eſt falſa, quia accidentia Euchariſtica ſentiuntur viſu, tactu, & guſtu, & tamen ſunt ibi ſine ſubiecto, vt communiter tenetur.

Vtrum ſenſibilia communia ſentiantur, per proprias, vel per ſpecies ſenſibilium propriorum?

QVÆSTIO V.

Certum eſt apud omnes, ſenſibilia communia, egere ſenſibilibus proprijs, adhoc vt ſenſus externos immutare valeant; non enim magnitudo perciperetur à viſu, vel tactu, niſi foret inducta accidentibus viſibilibus, aut tangibilibus; cæterùm dubium eſt, an ſpecies ſenſibilium propriorum ſufficiant ad hoc vt ſenſibilia communia per ſe ſentiri poſſint à pluribus ſenſibus externis, vel ſit neceſſe quòd immittant proprias ſpecies, vt ab eis percipi valeant, vndè communiter recenſetur duplex appoſita Doctorum ſententia.

Prima igitur eſt Ferrarienſis in 2. lib. de Anima q. 11. Caietani ibidem cap. 6. Palacij ibidem, Fonſecæ lib. 2. Methap. cap. 2. q. 2. ſect. 5. negantium ſenſibilia communia imprimere proprias ſpecies ſenſibus, ſed dicunt hos immutari ab illis per ſpecies ſenſibilium propriorum; Hāc defendunt, vt probabiliorem, ex noſtris Maſtrius hic diſp. 4. q. 5. art. 2. n. 60. & Pō-

eius diſp.8.q.9. n.88. qui citat pro eadem D.Thomam 1.p.q.78.art.3. Complutenſes hic diſp.9.n.24.ac cęteros Thomiſtas, & Recentiores communiter.

Secunda eſt Ægidij Romani hic cap.6. ad t.64. & 65. Henrici q 17. Iauduni q.18. Rocci q.32. affirmantium, ſenſibilia communia immutare ſenſus externos per proprias ſpecies, diſtinctas realiter à ſpeciebus ſenſibilium propriorum. Ita ex noſtris Merinero diſput.6. q.3. Catharen.q.3.ar.4. Villauerdius cap.5.q.5.& communiter Scotiſtæ.

Pro vtraque opinione citatur Doctor ſubtilis in 4.d.12.q.3. Ad ſecundam principale ſub lit. Cc. vbi videtur vtramque probabiliter ſuſtinere. Alij dicunt fuiſſe problematicum in hac re; alij verò putant magis inclinare ad partem negantem, & colligunt hanc ſuam ſententiam ex his, quæ dicit in 4 d.49.q 13. Ad primum argumentum, expendendo auctoritatem D.Gregorij ſuper illud. Ioa. cap. 20. Infer digitum tuum huc &c. & in q.22. de Anima n.9. §. Ad primum dicendum, quod ſenſibile commune non facit propriam ſpeciem in ſenſu &c.

Quid autem nobis dicendum ſit in tanta yarietate opinionum, & præſertim ſecundum genuinam mentem Doctoris ſubtil. quibuſdam de more notatis, in concluſionibus infrà probandis, pateſiet.

Primò igitur notandum eſt ex eodem Doct. ſubt. in 4.d.12,q.3. ſub Cc. ſenſibile commune eſſe per ſe ſenſibile, poſſe dupliciter intelligi, vno modo per ſe primo, ita quod ſi per ſe eſſet, poſſet, abſque ſenſibili proprio, immutare ſenſum; alio modo per ſe non primo, & concomitanter ad ſenſibile proprium, itaut hoc prius natura immutet ſenſum deindè illud. Priori modo conſideratum ſenſibile commune, non poteſt dici ſenſibile per ſe, quia ita dependet eſſentialiter, quoad immutationem ſenſus, à ſenſibili proprio, vt nullo pacto ſentiri poſſit, niſi prius ſentiatur ſenſibile proprium, & ratio fortè eſt, inquit Scotus, quia ſenſus eſt primo potentia, receptiua ſui proprij obiecti, & ideò à nullo alio poteſt recipere alium actum, niſi prius naturaliter ſit in iſto actu: Poſteriori verò modo ſpectatum, eſt benè ſenſibile per ſe, alioquin non ſentiretur propriè, ſed ſolum peraccidens, quod eſſet contra Ariſtotelem in t.65. vbi diſtinguit ſenſibilia propriè, cuiuſmodi ſunt proprium, & commune, à ſenſibilibus peraccidens, quæ ratione alterius immutant ſenſus. Ex his infertur, quod ſenſibile commune, cùm per ſe immutet ſenſum, dependenter tamen à ſenſibili proprio, & ſpecies ſit ratio formalis, per quam obiectum valeat immutare potentiam, habeat propriam ſpeciem, dependenter tamen à ſpecie ſenſibilis proprij, alioquin non poſſet per ſe ſentiri, vt ly per ſe diſtinguitur contra peraccidens, ſed ſolum per ſpeciem alterius, nempè ſenſibilis proprij, & ſic ſolum peraccidens, & non per ſe, quod eſt falſum.

Secundò notandum vt colligitur ex eodem in 2.d 13.q vn.& in 4 d.12.q.3. citato, ſpeciem ſenſibilem eſſe naturalem ſimilitudinem obiecti, à qua dependet, vt effectus à ſua cauſa, & vt poſterius à ſuo priori, ac menſurabile à menſura; cum igitur ſenſibile commune, & proprium ſint obiecta diſparata, & ab inuicem realiter diſcreta, ſequitur neceſſario etiam ſpecies ſenſibilis communis debere eſſe diſtinctas realiter à ſpeciebus ſenſibilium propriorum, alioquin vna, & eadem ſpecies, ſicut cauſaretur ab omninò diſparatis obiectis, ſic haberet repræſentare omninò diſparata, quod eſt omninò falſum; igitur, vt vitemus huiuſmodi inconuenientia, dicendum eſt, ſpecies ſenſibilium communium eſſe diſtinctas realiter à ſpeciebus ſenſibilium pronriorum.

Tertiò notandum ex eodem in lib. de Anima q.22.& in 4.d.49.q.13. ſupracitatis, immutationem ſenſus poſſe fieri dupliciter, vno modo realiter, alio modo intentionaliter. Immutatio priori modo ſumpta, neceſſariò fit per qualitates ſenſibiles, & reales, quia illæ ſolùm agunt vel generando, vel corrumpendo, aut alterando, vt aliàs adnotauimus, non autem quantitates, quæ non ſunt realiter actiuæ ſine qualitatibus ſenſibilibus: at immutatio poſteriori modo accepta non exigit neceſſariò qualita-

tes

Digitized by Google

tes reales, ſed ſufficiunt intentionales, quæ ſunt ſpecies ſenſibiles, ſiquidem per hanc immutationem non infertur in ſenſibus paſſio corruptiua, ſed tantum perfectiua. Ex his infertur, quod ſenſibilia communia, cùm ſint quantitates, quàmuis nequeant immutare ſenſus realiter ſine ſenſibilibus proprijs, benè poſſent illos immutare intentionaliter per ſuas ſpecies, ſi poſſent immediatè percipi abſque ſenſibilibus. Ex his infertur, quod quando Doctor videtur negare ſpeciem ſenſibilem à ſenſibili communi ex parte immutationis, loquitur de immutatione reali, & non de intentionali, quod manifeſtè liquet ex eius verbis; nam in q. 22. citata ſic habet: *Ad primum dicendum, quod ſenſibile commune non facit propriam ſpeciem in ſenſu, per quam faciat ad ſubſtantiam immutationis, ſicut ſenſibile proprium, ſed tantum facit ad differentiam immutationis &c.* Sed adhuc clarius loquitur in 4. d. 49. q. 13. ſub G. cùm inquit: *Ad primum ſi concedatur auctoritas Gregorij, quæ tamen non videtur neceſſaria, quare enim non poſſet palpari cælum à digito ibi exiſtente, hoc modo intelligendo palpationem, quod illud corpus ſubtiliter reſiſteret tactui, licet non immutando per aliquam qualitatem ſenſibilem ſibi derelictam, vt potè, nec vt durum, nec vt molle, nec vt calidum, nec vt frigidum &c. Quod autem palpatur ſecundum aliquam qualitatem ſenſibilem, immutando tactum, benè eſt corruptibile ſibi derelictum &c.* En quomodo Scotus non negat à magnitudine cæleſti, vt ſic, immutationem intentionalem, immò illam admittit, ſed tantum excludit ab ea realem, cum hæc neceſſariò exigat qualitates ſenſibiles, quibus videtur carere magnitudo cæleſtis, & conſequenter non priuat ſenſibile commune proprijs ſpeciebus, vt dicit Maſtrius, ſed ſolùm deducitur, vt communiter non poſſit immutare ſenſus ſine dependentia à ſenſibilibus proprijs.

Ex his ſit prima concluſio. Senſibilia communia ſentiuntur per proprias ſpecies, diſtinctas realiter à ſpeciebus ſenſibilium propriorum. Eſt Scoti in 4. d. 12. q. 3. Cc. Probatur prima pars quia ſenſibilia communia per ſe ſentiuntur à ſenſibus externis, vt docet Ariſtoteles in hoc 2. de Anima t. 64. & 65. immò experientia comprobari poteſt, quia vt inquit Roccus in citata q. 32. concluſione ſecunda, manus, æquè calida cum pomo, non ſtatim percipit calorem pomi, quia omne recipiens debet eſſe denudatum proportionaliter à natura recepti, tamen ſentit magnitudinem pomi, ergo magnitudo, quæ eſt ſenſibile commune, per ſe ſentitur tactu, & conſequenter per ſuam ſpeciem, & non ſenſibilis proprij. Hæc conſequentia vltima probatur, tùm quia calor pomi, cùm non ſentiatur ſtatim à manu æquè calida, ſignum eſt non emiſiſſe ſpeciem ſui, & nihilominus ſentitur magnitudo eius, ergo per ſpeciem eiuſdem magnitudinis, ſiquidem obiectum nequit immutare ſenſum realiter, ergo per ſpeciem intentionaliter: tùm etiam, quia ſi ſentirentur per alienam ſpeciem, iàm non per ſe, ſed per aliud, & ſic per accidens, ſentirentur, quod eſt contra Ariſtotelem in cit. t. 65. Secunda pars probatur quia eodem modo diſtinguuntur ſpecies, quomodo diſtinguuntur obiecta, à quibus cauſantur; ſed ſenſibile proprium, & ſenſibile commune ſunt obiecta realiter diſtincta, vt patet de quantitatibus, & qualitatibus, cum ab inuicem ſeparentur; ergo & ſpecies erunt realiter diſtinctæ in his, & in illis. Secundò probatur, quia remanente ſpecie ſenſibilis proprij in potentia viſiua, poteſt variari, & corrumpi ſpecies ſenſibilis communis; ergo potentia viſiua percipit ſenſibile commune per ſpeciem diſtinctam realiter à ſpecie ſenſibilis proprij; Conſequentia patet, quia ſeparatio eſt cauſa diſtinctionis realis inter aliqua. Antecedens probatur, quia idem album poteſt videri quieſcere, & moueri, ſed dùm quieſcit videtur per vnam ſpeciem, & per aliam dùm mouetur; ſimiliter dum quieſcit habet fi-

Digitized by Google

guram aliam ab ea, quam habet dum mouetur, ergo manente eadem ſpecie, albi, quod eſt ſenſibile proprium potentiæ viſiuæ, videtur ſub alia, & alia ſpecie ſenſibilis communis, ſicquè fit, vt varientur ſpecies ſenſibilium communium, manente eadem ſpecie ſenſibilis proprij in eadem potentia viſiua.

Secunda concluſio. Senſibilia communia de facto ſentiuntur per proprias ſpecies, non primariò, ſed ſecundariò, depẽdenter, & concomitanter à ſpeciebus ſenſibilium propriorum. Eſt Scoti in 4.d. 12.q.3.ſub Cc. Probatur prima, & ſecunda pars ſimul, tùm quia potentia ſenſitiua ab eo nata eſt primò immutari, à quo primò ſumit vnitatem, & ab eo ſecundariò, quod præbet cauſam, aliquo pacto, talis immutationis; ſed potentia ſenſitiua ſumit vnitatem, duntaxat à proprio obiecto, hoc eſt, à ſenſibili proprio, à ſenſibili verò communi cauſam, ſinè qua non talis vnitatis, ergo &c. Maior patet, quia potentiæ, ſicut diſtinguuntur per diuerſa obiecta primaria, & adequata, ita vniuntur; & identificantur per vnionem obiectorum ex Ariſtotele in hoc ſecundo de Anima t.33. Minor probatur quia potentia viſiua ſumit vnitatem à viſibili formaliter, à quantitate verò ſubſtracta viſibili, vt à cauſa ſinè qua non; nam color non videretur, niſi eſſet in ſubiecto quãto, ergo quantitas, quæ eſt ſenſibile commune, præbet viſui, ſaltem ſecundariò, vnitaté proprij obiecti: Tùm etiam quia quantitas de facto non eſt actiua, nec etiam intentionaliter, ſine qualitate, ergo ſi per ſe immutat ſenſum, non immutabit primariò, ſed ſecundariò, & dependenter à qualitate. Dixi tamen notanter de facto, quia de poſſibili, ſi nimirum Deus conſeruaret aliquod quantum ſine qualitate, non eſſet inconueniens dicere, ipſum poſſe immutare potentiam viſiuam, vel tactiuam intentionaliter. Tertia pars probatur, quia id ſentitur concomitanter, quod ſimul cum alio percipitur; ſed ſenſibile commune percipitur ſimul cum ſenſibili proprio, ſiquidem viſa albedine, ſimul videtur etiam ſuperficies ſuper qua extenditur; ergo ſuperficies, quæ eſt ſenſibile commune, ſentitur concomitanter ad ſenſibile proprium.

Obijcitur primò contra primam concluſionem, ſi ſenſibile commune imprimeret ſenſibus propriam ſpeciem, ſequeretur, ſenſum poſſe ſimul plura obiecta cognoſcere; ſed hoc eſt falſum, quia non eſſet imperfectior, immò perfectior intellectu, ergo &c. Sequela maioris patet, quia ſenſibile commune & proprium ſunt plura obiecta diſparata.

Reſpond. Conſequens eſſe verum de ſimultate temporis, non verò naturæ, modò non inconuenit ſenſum plura cognoſcere ſimul tempore, maximè cum adſit dependentia vnius ab alio, vt accidit in propoſito, quia ſenſibile commune immutat ſenſum dependenter à proprio.

Obijcitur ſecundò, quia motus, & magnitudo ſunt quantitates; ſed nulla quantitas poteſt producere ſpeciem repræſentatiuam ſui, ergo &c. Minor probatur, quia nullum perfectius produci poteſt ab imperfectiori; ſed ſpecies impreſſa, cum ſit qualitas, eſt perfectior quauis quantitate; ergo nequit ab ea produci.

Reſpond. Negando minorem, ad probationem dico qualitatem realem, eo quod ſit per ſe actiua, eſſe quidem perfectiorem quantitate, quæ non eſt per ſe actiua ſaltem realiter, non autem qualitatem intentionalem, cuiuſmodi eſt ſpecies impreſſa quantitatis.

Obijcitur tertiò, Numerus, vt eſt ſenſibile commune, nihil aliud dicit, quàm plura ſenſibilia propria, non continuata, quantum ad perceptionem ſenſus; & figura præfert duntaxat relationem ordinis partium inter ſe, & ad locum; ſed certum eſt, neque relationem, neque negationem poſſe producere aliquam ſpeciem; ergo ſenſibilia communia non ſentiuntur per proprias ſpecies.

Reſp. Maiorem eſſe, veram formaliter,

ter, non verò materialiter, quia ſic numerus, ultra ſenſibilia propria, dicit res numeratas, quæ ſunt ſenſibilia communia : ſimiliter figura importat partes, terminatas lineis, & vt ſic tantùm percipiuntur à ſenſibus per ſuas ſpecies, vt probatum eſt, alioquin non eſſent ſenſibilia per ſe, diſtincta realiter à ſenſibilibus proprijs.

Objicitur quartò; Si ſenſibile commune produceret ſpeciem propriam, diſtinctam realiter à ſpecie ſenſibilis proprij, poſſet Deus concurrere cum hac, non concurrendo cum illa ; ſed in tali caſu videretur color cum tali magnitudine, & figura ; ergo ſuperflueret ſpecies ſenſibilis communis. Confirmatur, quia poſſet Deus abſolutè producere ſpeciem ſenſibilis communis, non producta ſpecie ſenſibilis proprij; tunc quæritur an ſenſibile commune videretur per illam ſpeciem, vel non? non eſt dicendum, quod non videretur, cùm eſſet repræſentatiua ſui obiecti potentiæ viſiuæ ; neque dici poteſt, quod videretur, quia implicat figuram videri abſque colore, aut lumine.

Reſpond. Admiſſo caſu, tunc videri figuram, & magnitudinem, ſubſtractam coloribus per ſpeciem coloris, per accidens, non verò per ſe, quia adhoc, vt per ſe valeant immutare ſenſus, indigent rationibus formalibus, quæ ſunt ſpecies impreſſæ ſenſibilium communium. Ad confirmationem ſuppoſito caſu, dico tunc ſenſibile commune non immutaturum ſenſum viſus, quia ſicut ſpecies ſenſibilis communis dependeret, ſaltem aptitudinaliter, in eſſendo à ſpecie ſenſibilis proprij, ita non poſſet eſſe ratio immutandi viſum, niſi dependenter ab illa : neque indè licet inferre, fore non neceſſariam, & ſuperfluam, quia illam non admittimus, niſi concomitanter, & dependenter ad ſpeciem ſenſibilis proprij.

Objicitur quintò; Si magnitudo cauſat proprias ſpecies, vel vnam, & eamdem producit pro omnibus ſenſibus, quos immutat, vel diuerſas; ſed neutrum dici poteſt ; ergo &c. Minor probatur. Non primum, quia nequit eadem ſpecies plures ſenſus immutare, ſed vnaquæque exigit proprium operandi modum. Neque ſecundum, quia quodlibet ſenſibile, ſicut habet determinatam entitatem, ita determinatam ſpeciem immittere debet : tum etiam quia eodem actu, experimur nos percipere colorem, figuram, & magnitudinem; ergo &c.

Reſp. Negando minorem ; Ad probationem dico mouere per eamdem ſpeciem omnes ſenſus, quos ſenſibile commune immutat; Et cum additur, quod vnaquæque petit proprium operandi modum erga particulares ſenſus, verum eſt de ſpeciebus ſenſibilium propriorum, cum ab eis ſolum ſpecificentur potentiæ, non autem à ſenſibilibus communibus, nocti forſan tantùm concomitanter, vt diximus in ſecunda concluſione.

Contra, quia tunc ſequeretur viſionem vnius figuræ, & tactionem eiuſdem eſſe actus eiuſdem rationis ; ſed conſequens eſt falſum, quia potentia viſiua, & tactiua ſunt diſtinctæ, ſpecie, vt patet, ergo &c. ſequela maioris probatur, quia ſpecies determinant potentias, & actus ; ſed ſpecies figuræ eſt eiuſdem rationis in potentia viſiua, & tactiua per noſtram reſponſionem; ergo viſio, & tactio eiuſdem figuræ debeat eſſe eiuſdem rationis.

Reſpond. Ex Doctore ſubt. in 2. d. 1. q. 6. Ad primum argumentum principale, negando conſequentiam ſimpliciter, & cõcedendo illam ſecundum quid ; ſiquidem potentiarum differentium ſpecie ſunt actus differentes ſpecie fundamentaliter, & ſimpliciter loquendo, quia actus vitales reſpiciunt ſimpliciter potentias, tamquàm principia vitalia, quæ ſi fuerint differentia ſpecie, & actus pariter erunt differentes ſpecie : cæterùm ex parte obiecti poſſunt eſſe eiuſdem rationis, cùm idem ſit obiectum vtriuſque potentiæ: at hæc identitas, cum ſit penitùs extrinſeca actibus, vocatur, à Doctore ſecundum quid, & diuerſitas oppoſita,

ſita, ſimpliciter. Ad propoſitum, ſequitur viſionem, & tactionem eiuſdem figuræ, cum forent de eadem ſpecie, eſſe quidem eiuſdem rationis obiectiuè, & ſecundum quid; diuerſæ verò, ſimpliciter, quia potentia viſiua, & tactiua, à quibus producuntur, ſunt alterius ſpeciei.

Obijcitur ſexto contra ſecundam concluſionem; nàm quod eſt eſſentialiter connexum cum aliquo in agendo, in nullo euentu poterit agere ſine illo; ſed ſenſibile commune ſentiri poteſt ab aliquo ſenſu, independenter a ſenſibili proprio eiuſdem ſenſus, ergo in agendo non ſunt eſſentialiter connexa. Minor probatur quibuſdam experientijs; tùm quia manus æquè calida cum pomo, ſentit quidem magnitudinem eiuſdem pomi, non autem calorem ſaltem immediatè; ſiquidem omne recipiens debet eſſe denudatum à natura recepti: tùm etiam quia viſus in deſcenſu lapidis, percipit motum eiuſdem, non autem ſenſibile proprium, quia motus nullum habet colorem, ergo ſenſibile commune ſentiri poteſt ab aliquo ſenſu, independenter ab eiuſdem ſenſibili proprio.

Reſp. Negando minorem. Ad primam probationem, dico in tali caſu, ſentiri etiam calorem pomi, licet confusè ob reſiſtentiam caloris exiſtentis in manu, ratione cuius non poteſt percipere diſtinctam immutationem intentionalem, & ob id, videri fieri duntaxat immutationem per ſolam ſpeciem magnitudinis, licet reuera non ita ſit, cum fiat etiam per ſpeciem caloris, qui tamen ob exiguitatem, ac tenuitatem in agendo in calorem manus, non potuit producere ſpeciem diſtinctè immutantem tactum. Ad ſecundam negatur antecedens, & cùm probatur, quod motus nullum habet colorem, conceditur; nec enim habere debet, cum non immutet viſum primario per ſe, ſed tantum per ſe ſecundariò, & dependenter à mobili colorato.

Vel dicendum breuiùs, totum argumentum eſſe verum de poſſibili, & data hipotheſi, quod ſenſibile commune eſſet ſeiunctum à ſenſibili proprio, non tamen de facto, de quo tantùm loquimur in ſecunda concluſione, quia ſic habent eſſentialem connexionem, ac dependentiam ad inuicem, vt prius ſenſus ſit in actu per ſenſibile proprium, ſaltem prioritate naturæ, & poſteà ſecundario, per ſe tamen per commune.

De Potentijs ſenſitiuis, ac earum obiectis in ſpeciali.

DISPVTATIO V.

TRactationem Dei potentijs ſenſitiuis in communi, ſequitur de eiſdem diſcurſus, etiam in particulari, in quo potiſſimùm de quinque ſenſibus externis, nimiùm de Viſu, Auditu, Olfactu, Guſtu, & Tactu, agendum nobis erit; Hi enim ſe habent veluti quinque portæ, per quas omnibus obiectis externis, mediantibus ſpeciebus ſenſibilibus, manifeſtus patet aditus ad potentias ſenſitiuas interiores, & indè ad intellectuales. Cæterùm quia inter omnes ſenſus externos, Viſus & dignitate, ac vtilitate, præcellit alios, idcò ab illo Diſputationem exordiri debemus, inueſtigando eius organum, obiectum, & medium, deinde per ordinem, quo in textu deſcribuntur ab Ariſtotele, de cæteris etiam erit nobis ſermo.

De Senſu, Viſus, Organo, Medio, & Obiecto.

QVÆSTIO I.

CIrcà hanc multiplicem quæſtionem ſolùm videtur eſſe difficilium inter Doctores in conſtituendo vero, & adæquato obiecto viſiuæ potentiæ, ſiquidem cùm experientia conſtet; videri lumen, & colorem, hunc tamen ſine illo minimè, aliqui ſuſpicati ſunt, lumen non eſſe qualitatem diſtinctam à colore, ſed eſſe ipſummet, nam prout recipitur in corpore opaco mixto, color appellatur; quatenus verò facit corpus viſibile per colores in ipſo exiſtentes, lumen dicitur. Ita ex Antiquis Plato in Timæo, Aui-

cennas,

cennas lib. 6. natural. p. 3. cap. 2. quos poſtea ſequuti ſunt Albert. Magn. in ſum. de Homine q. de ſubſtant. coloris, & in lib. de ſenſu, & ſenſibili tract. 2. cap. 1. D. Thom. hic q 14. & nonnulli Recentiores, quos refert, ex noſtris, Maſtrius diſp. 5. q. 2. art. 8.

Alij verò diſtinguunt colores in veros, & apparentes; & hos à lumine non diſcrepari; ſed tantum illos, communiter aſſerunt.

Alij verò, omnes colores eſſe alterius ſpeciei à luce, & lumine, non dubitanter aſſeuerant. Ita Maſtrius citatus ſub n. 60. vbi pro ſe affert Scotum in Quol. 15 R, & in 2 d. 13. q. vn. & in 4. d. 49. q. 15. & Ioannem à S. Thoma hic q. 7. art. 2. Sed an Scotus loquatur, de omnibus coloribus, tàm veris, quàm apparentibus, non eſt ita manifeſtum propterea melius puto limitandum eſſe Scoti ſententiam ad colores veros duntaxat, vt faciunt communiter Scotiſtæ, nempè Cauellus in ſupplem. ad quæſtiones Scoti de Anima diſp. 2. ſect. 9. dub. 3. Pontius diſp. 9. q. 1. concl. 7. Merinero diſp. 7. q. 1. & Catharenſis q. 3. art. 5. concl. 2. & 3.

Similiter litigant Doctores, perſcrutando naturam lucis, & luminis, quandoquidem D. Thomas 1. p. q. 67. art. 3. & q. 10. de Verit. art. 8. ad 10. cum ſuis, cenſet lucem, & lumen non differre ſpecie, ſed eamdem qualitatem naturalem, & phyſicam, dici lucem prout eſt in corpore luminoſo, lumen verò vt producitur à corpore luminoſo in corpore perſpicuo à ſe diſtincto.

Ex appoſito Scotus in 2. d. 13. q. vn. docet lumen differre a luce, ſicut ſpecies ab obiecto, à quo cauſatur, eſſeque non ſolùm intentionem formalem lucis, ſed etiam obiectiuam, ita vt ſit ratio videndi lucem, & ſit etiam viſibile per aliam ſpeciem à ſe productam, vt adnotatum eſt ſuperioris diſput. 4. q. 2. Magiſtrum ſequuntur omnes eius diſcipuli, nempè Cauellus citatus dub. 1. Faber Theorem. 66. cap. 2. Maſtrius, Poncius, Catharenſis in locis proximè citatis, & ex alienis Ægidius hic ad t. 76. Caietan. Thien. ad t. 71. & alij non pauci ab eis relati.

Pro declaratione, & reſolutione totius quæſtionis. Primo notandum eſt ex Ariſtotele lib. 1. de Hiſt. Animal. cap. 9. & 10. ac lib. 5. de Gener. Animal. cap. 1. Galeno lib. 10. de Vſu partium. Fernellio lib. de Partibus corporis humani cap. 9. & communiter ex Anatomicis, organum potentiæ viſiuæ eſſe ſitum in oculis, quorum opificium conſiderantes, dicunt illos eſſe figuræ globoſæ, ſeù rotundæ, vt ſint aptiores ad motum, capacioreſque ad recipiendas ſpecies, tàm magnarum rerum; ſubſtantiam verò eorumdem conſtare ex ſeptem muſculis, quinque tunicis, tribus humoribus, & duobus neruis. Muſculorum primus alligat oculum capiti, ſecundus mouet oculum ſurſum, tertius deorſum, quartus dextrorſum, quintus ſiniſtrorſum, ſextus ſemicirculariter ex vna parte, & ſeptimus ex alia. Tunicæ verò, humores, & nerui ſic diſponuntur, vt primò in centro oculi reperiatur quidam globulus, cuius ſubſtantia eſt ſicut cera tenera, coloris cryſtallini, vocaturque humor cryſtallinus. Secundò medietas huius globuli reſpiciens cerebrum eſt immerſa in quodam alio humore, qui vocatur vitreus, eo quia in ſubſtantia, & colore ſimilis eſt vitro fuſo, coctoque in fornace. Tertiò, pars exterior humoris cryſtallini tegitur quadam tunica, quæ nominatur aranea; eſtque ſimilis telæ araneæ, licet ſecundum ſui ſubſtantiam ſit fortis, & tranſparens, & ex ipſa, ac humore cryſtallino conſtituitur pupilla oculi, in hacque conſtituunt nonnulli ſenſorium, ſiuè organum potentiæ viſiuæ. Quartò à cerebro procedunt duo nerui bitorcati, qui vocantur optici, ſeù viſorij, & procedunt per foramina, quæ ſunt in concauitate caluariæ, vbi ſunt oculi, deindè in media via concurrunt ad inuicem, & antequam ad oculos perueniant, vnus ad dexteram, & alius ad ſiniſtram diuiduntur, ac ſeparantur. Quintò cùm ad oculos peruenerint, degenerant à ſubſtantia neruorum, euaduntque in ſecundam tunicam, quæ dicitur retinea, cum ſit ad inſtar retis, eſtque venulis plenis

ſanguine diſtincta, & cooperit humorem vitreum, alitque illum, ac fouet, vt exindè etiam humor cryſtallinus nutriatur. Sextò, hic vterque neruus veſtitur duplici tunica, quarum priorem, & immediatam ſumit à meninge, ſeù pia matre, poſteriorem verò, & mediatam à dura matre. Septimò pia mater veſtit, & ambit totum oculum, relicto ſibi foramine à parte anteriori vbi eſt aranea, per quam fit viſio, & recipiuntur ſpecies, appellaturque vuea, ſiquidem eſt nigri coloris, & cum foramine, apparetque granum ſine pedunculo. Octauò altera tunica, qua veſtitur oculus, ex parte anteriori verſus obiectum, vbi eſt foramen vuez, eſt tranſparens, vocaturque cornea, cùm ſit dura ad inſtar cornu, apparetque in diuerſis hominibus varij coloris. Nonò, inter tunicam vueam, & araneam, & inter vueam, & corneam eſt quoddam ſpatium, in quo eſt ſitus tertius humor, qui dicitur albugineus, eo quod ſit ſimilis albugini oui, ſuſtinetque has tunicas dilatatas, ne impediant viſionem, & humefacit araneam, humoremque cryſtallinum. Decimò tandem reperitur quinta tunica, quæ pericraneum, ſeù penoſtium vocatur, eſtque albi coloris, & ipſa ambitur totus oculus, & cùm ſit pinguis, & craſſa fouet humores oculi nè congelentur; ſicque terminatur admirandum opificium oculorum, in quibus conſiſtit ſenſorium viſus, ſeu organum potentiæ viſiuæ, vt in ipſo, & perpiſum fiat viſio externi obiecti.

Secundò Notandum eſt, vt etiam innuimus in expoſitione textus, quod obiectum adæquatum potentiæ viſiuæ nec eſt color, nec lux, aut lumen, vel aggregatum ex illis, ſed quoddam commune, ſub nomine viſibilis appellatum, ſub quo continentur omnia obiecta, quæ viſu percipi poſſunt, quæ ſunt colores, lux, lumen, ac cætera nocte viſibilia, cuiuſmodi ſunt quædam ligna putrida, cornua, catorum oculi, piſcium ſquamæ, & ſimilia. Eſt autem lux, ſecundum Doctorem ſubtilem in 2. d. 13. q. vn. ſub A. quædam qualitas corporalis actiua, conſequens naturam corporis luminoſi. Lumen verò ex eodem ibidem ſub C. eſt ſpecies ſenſibilis lucis, ſeù intentio formalis, per quàm ſenſus viſus tendit in obiectum viſibile, vt per principium formale. Color autem, ſecundum Philoſophum hic in tex. 67. eſt motiuus perſpicui, ideſt diaphani in actu; vel, vt habet lib. de ſenſu, & ſenſili cap. 3. eſt terminus, ſeù extremitas perſpicui in corpore determinato; Et hic eſt duplex, ſcilicet appatens, & verus. Apparens eſt, qui non permanet diù in ſubiecto, vt eſt color cauſatus à lumine ſolis in pariete alicuius aulæ, dum tranſit per vitrum, vel qui apparet in Iride ex reflexione radiorum ſolarium, aut in collo columbæ ex diuerſa eiuſdem mutatione. Verus eſt, qui permanet in ſubiecto, etiam amoto lumine, cuiuſmodi ſunt colores horum inferiorum, qui fiunt ex commixtione quatuor primarum qualitatum, ſiquidem albus color fit ex prædominio frigidi cum humido aqueo non concocto, vel ex corruptione calidi interni ab externo, vt accidet in canis, vel ex humido, & calido, vt in lacte: niger vero oritur ex prædominio ſicci terrei cum calido igneo; medij autem colores, ſicut participant magis, vel minùs de extremis, ita oriuntur ex qualitatibus, à quibus fiunt extremi, ſeruata tamen hinc indè debita proportione. Ex his infertur, quod colores veri, cùm maneant in ſubiecto, etiam in tenebris, ſunt alterius naturæ à luce, & à lumine, ex appoſito verò, cùm apparentes diſpereant ex amotione lucis, & luminis, à quibus cauſantur, dicendum eſt illos diſtingui non poſſe, ſed eſſe eiuſdem naturæ ſpecificæ cum luce, & lumine.

Tertiò notandum eſt, ad viſionem tria neceſſariò requiri, nempè obiectum, quod eſt mouens non motum, potentiam, quæ eſt mota non mouens, & medium, quòd eſt mouens motum: mouetur namque ab obiecto, dum recipit ab eo ſpeciem impreſſam, & mouet

aliam

aliam partem mediam, vel ipſam potentiam, ſi ſit ſibi propinquum. Medium reſpectu potentiæ viſiuæ, non eſt niſi corpus diaphanum, ſeù perſpicuum in actu, ideſt actu illuminatum, vt aer, & aqua, ac ignis in ſua ſphæra, &c. Quod ſic deffinitur à Philoſophia in text.68. *Perſpicuum autem dico, quod eſt quidem viſibile, non autem ſecundum ſe viſibile, vt ſimpliciter, ſed propter externum colorem, huiuſmodi autem eſt aer, & aqua, & multa ſolidorum*: In qua diffinitione duo obſeruanda veniunt, alterum, quod hic Ariſtoteles non loquitur de perſpicuo terminato, ideſt de corpore colorato opaco, quia ſic omnia corpora ſunt perſpicua, ſed de perſpicuo diaphano, ideſt tranſparenti, & interminato, vt eſt aer, aqua, & cryſtallum: Alterum verò, quod ſub hac diffinitione non comprehendantur perſpicua, ſecundum ſe lucida, vt eſt ignis in ſua ſphæra, ſed tantum non lucida, vt ſunt aer, & aqua.

Quartò notandum eſt, vt aduertit noſter Merinero hic diſp.7.q.3.adeſſe controuerſiam inter Philoſophus, quonam pacto lumen ſit neceſſarium ad viſionem producendam, an ex parte medij, vel obiecti, vel vtriuſque, vel potentiæ: Cui breuiter dicendum eſt cum Doctore ſubtili in 2.d.13.quæſt.vn ſub C, quod non requiritur propter obiectum, quia tale, ſecundum ſe, habet virtutem mouendi ſenſum, ſed neceſſariò exigi propter medium, & propter potentiam, ſiquidem medium non eſt capax ſpecierum colorum ſine lumine, & potentia non illuminata non eſt de proximo viſiua, quod manifeſtè conuincitur ex Ariſtotele in tex.67. vbi definiens colorem, inquit: *Omnis enim color motiuus eſt eius, quod eſt ſecundum actum perſpicui, & hoc eſt ipſius natura, vnde non eſt viſibilis ſine lumine, ſed omnis cuiuſque color in lumine viſibilis*: Hoc eſt dictu, adhoc vt color emittat ſpeciem intentionalem ſui, per medium capax lucis, & vſque ad potentiam viſiuam, neceſſe eſt, quod medium ſit actu perſpicuum, ideſt actu lucidum; & ſimiliter vt potentia ſit de proximo viſiua, exigitur neceſſariò, quod ſit illuſtrata per receptionem ſpecierum intentionalium, ſibi tranſmiſſarum à medio ſic illuminato. Vndè deducitur, quod licet Ariſtoteles videatur adſtruere neceſſitatem luminis, etiam propter colorem, & conſequenter propter obiectum, hoc non eſt intelligendum, vt color recipiat ab ipſo lumine, vt à ratione formali, eſſe motiuum ſenſus, quia hoc habet ex ſe, & ab intrinſeco, ſicut quodcumque obiectum in ordine ad ſuam potentiam, ſed ſolùm requiritur, vt conditio, ſine qua non poſſet emittere ſpeciem ſui in medium, & per medium, in potentiam, quod eſt valdè notandum, vt diſſoluatur æquiuocum, in quo valde laborant Doctores oppoſitæ ſententiæ.

Quintò notandum eſt, circa viſionis productionem, fuiſſe ſententiam Platonicorum, viſionem fieri per extramiſſionem radiorum viſualium ab oculis vel vſque ad obiectum viſibile, vel vſque ad certam diſtantiam ſpatij, ad quam ſpecies viſibiles obiectorum perueniant, vt indè commiſtæ cum radijs viſualibus, reuocentur, perducanturque ad organum viſus, & producatur viſio; vera tamen opinio eſt Ariſtotelis, qua aſſeritur, viſionem fieri per intramiſſionem ſpecierum viſibilium in potentiam viſiuam, eamque hoc ordine formari; Primò, enim lux facit perſpicuum in actu, ideſt illuminat corpus diaphanum, vt aerem, vel aquam; Secundò color diffundit ſuas ſpecies per totum medium vſque ad potentiam viſiuam; Tertiò illas imprimit in eamdem potentiam, quæ tunc temporis dicitur eſſe de proximo viſiua, ideſt productiua viſionis; Quartò tamen obiectum, relucens in ſua ſpecie ſic recepta, concurrit cum potentia, & producitur eius viſio.

Ex his ſit prima concluſio. Obiectum adequatum viſus non eſt color, aut lux, vel lumen, ſed aliquod commune ad iſta, & cætera viſibilia, nobis innominatum. Eſt ſententia expreſſa Ariſtotelis in hoc ſecundo, de Anima t.72. vbi dicit aliqua videri, quæ

coloro:a

colorata non ſunt, etiam in tenebris, vt fongus, cornu, capita piſcium, & ſquamæ, & felium oculi; ergo obiectum adæquatum potentiæ, viſiuæ, latius patet, quam color, lux, & lumen.

Secunda Concluſio. Color apparens non diſtinguitur à lumine. Eſt contra Maſtrium ſupra citatum. Probatur, quia quæ ſunt omninò inſeperabilia, videntur eſſe prorſus eadem, ſiquidem inſeparabilitas eſt ſignum identitatis realis, ſicut ſeparabilitas diſtinctionis oppoſitæ; ſed color apparens eſt omniuò inſeparabilis à lumine, vt experientia conſtat, ergo, &c.

Tertia Concluſio. Color verus diſtinguitur realiter à lumine. Eſt Scoti in 2.d. 12.qu.vn. & in 4.d.49.q.15. & in Quol. 15. ſub R. Probatur ex oppoſito, quia quæ ſeparari poſſunt, realiter diſtinguuntur; ſed color verus ſeparari poteſt à lumine, ſiquidem remanent colores etiam in tenebris, vt quotidie experimur, ergo, &c.

Quarta Concluſio. Lumen eſt ſpecies intentionalis lucis, atque adeò alterius naturæ ſpecificæ ab eadem. Eſt Scoti in 2.d.13.q.vn.ſub C. contra D. Thomam, & ſuos ſupra relatos. Probatur quia ſimilitudo impreſſa ab obiecto eſt eius ſpecies intentionalis; ſed lumen eſt ſimilitudo à luce cauſata in medio, vt omnes fatentur; ergo, &c. Secunda, pars probatur quia ſpecies ſenſibilis eſt alterius naturæ ab obiecto, à quo æquiuocè cauſatur, vt ſuperius oſtendimus cum Doctore ſubtili, in præcedenti Diſp.4.q.2.conc.2. Sed lumen eſt ſpecies lucis, cùm ſit ratio formalis, per quam viſus tendat in ipſam lucem; ergo lumen eſt alterius naturæ à luce. Minor probatur quia ſi lumen non eſſet ſpecies lucis, tunc poſitum ſupra ſenſum prohiberet ſenſationem, ſiquidem, ſenſibile, poſitum ſupra ſenſum, non facit ſenſationem, ex Ariſtotele in t. 73. ſed lumen poſitum in oculo, non ſolùm non impedit, ſed eſt neceſſarium ad cauſandam viſionem, ex Commentore de ſenſu, & ſenſato, non longe à principio; ergo lumen eſt ſpecies intentionalis lucis, ac proindè alterius naturæ ab ipſa luce.

Quinta Concluſio. Lumen requiritur in medio formaliter, ratione medij, & potentiæ; ratione obiecti verò, vt conditio ſine qua non. Eſt Scoti loco citato in præcedenti concluſione. Probatur prima, & ſecunda pars, quia potentia, & medium non ſunt nata recipere ſpecies viſibiles ab obiecto, niſi ſint illuminata, per Commentatorem in ſecundo, de Anima com.73.& 75. & ratio eſt, quia nihil cauſat, niſi ſit in actu; ſed medium, & potentia non ſunt in actu, niſi ſint illuminata; ergo, &c. Minoris prima pars eſt Ariſtotelis in t.68. Secunda pars probatur; quia potentia viſiua ſita eſt in tela aranea, & humore cryſtallino, qui participant naturam perſpicui, ac proindè nequeunt eſſe in actu, niſi ſint illuſtrata lumine, ſicut probat Philoſophus de cæteris perſpicuis in text.68. & 69. Tertia pars probatur, quia color non eſt viſibilis ſine lumine ex Ariſtotele in t.67. ergo adhoc, vt ſit obiectum viſibile eget lumine; non tamquam ratione conſtitutiua ipſius in ratione obiecti viſibilis, quia hoc habet ex ſe, & abintrinſeco ſuæ entitatis; ergo exigitur lumen, veluti conditio, ſine qua color non emitteret ſpeciem intentionalem in medium, & potentiam. Minor probatur, quia natura coloris eſt, vt ex ſe ſit motiua perſpicui ex Ariſtotele in t.67. Sed eo ipſo, quod mouet perſpicuum, conſtituitur in ratione obiecti viſibilis, quia tunc inprimit ſpeciem ſui in medium, & potentiam; ergo ſi eget, aliquo pacto, lumine, non conſtituitur tamen per ipſum in ratione obiecti viſibilis, tamquam per rationem formalem, verum duntaxat, vt per conditionem, ſine qua non. Confirmatur, quia ſpecies coloris ſunt rationes intentionales cognoſcendi colores tantum, & non lumen; ergo non producuntur à lumine, vt ab obiecto, ſed ſolum à colore: Antecedens patet, quia lumen, & color verus (de quo tantum loquemur) diſtinguuntur realiter; ergo ſpecies coloris non ſunt rationes cognoſcendi lumen, verum colorem duntaxat. Conſequentia patet, quia ſpecies ſenſibilis, eſt tantum repræſentatiua illius, à quo producitur; ergo ſi ſpecies coloris non eſt

repreſentatiua

repræſentatiuo luminis, ſequitur ab eo non produci, ac per conſequens color non erit obiectum viſibile per rationem luminis.

Sexta Concluſio. Viſio non fit per extramiſſionem radiorum viſualium ab oculis, vt cenſuerunt Platonici, ſed per intramiſſionem ſpecierum, viſiblium in oculos, vt melius aſſeuerant Peripatetici. Probatur prima pars; quia tunc ſequentur animal non videre, ſed aerem, vel aquam, inquibus reciperentur radij viſuales; & ſpecies viſibiles, & à quibus produceretur viſio, ſiquidem forma denominat ſubiectum in quo eſt, & à quo producitur: Tum etiam, quia viſio non eſſet actio vitalis, cum proueniret ab illis radijs, & ſpeciebus ſenſibilibus, quæ ſunt qualitates vitæ expertes; ergo vt vitentur hæc abſurda, concludendum eſt, non fieri viſionem per extramiſſionem radiorum ab oculis. Secunda pars probatur, quia viſio fit ex re viſibili, & potentia vidente, vt ſuperius probatum eſt cum Diuo Auguſtino, & Ariſtotele; ſed res viſibilis nequit immutare potentiam viſiuam abſque ſpecie viſibili impreſſa potentiæ; ergo viſio fit per receptionem ſpecierum viſibilium intra potentiam viſiuam, quæ conſiſtit in oculis. Minor probatur, quia viſibile, poſitum ſupra ſenſum viſus non facit ſenſationem, vt probat Ariſtoteles in t.73. & 75. ergo vt faciat ſenſationem viſus, neceſſe eſt, vt vniatur oculo intentionaliter, & ſic per ſpeciem viſibilem ſuipſius.

Septima Concluſio. Potentia viſiua reſidet, tamquam in organo, in pupilla oculi, quæ integratur ex humore cryſtallino, & tunica aranea. Eſt Ariſtotelis de Hiſt. Animal. cap.9. & lib.5. de Gen. Animal. cap.1. & Galeni lib. 8. de Vſu partium capit.6. Declaratur, quia adhoc vt fiat viſio, neceſſe eſt, vt ſpecies viſibiles detineantur, & refrangantur, atqui huiuſmodi refactio fit in pupilla circundata tunica aranea, ſe habente veluti ſpeculum, qua de cauſa oculus communiter dicitur ſpeculum viuum; nō enim fieri poteſt, in humoribus, quia ſunt inanimati; nec in tunica cornea, quia non eſt retentiua ſpecierum, ſed peruia; neque in vuea, quia eſt tota opaca, in aranea igitur fieri debet, cùm ſit diaphana, perſpicua, & terminata ad opacitatem, per quam fieri debet refractio ſpecierum, impreſſarum ab obiectis mediante medio. Probatur quia in ea parte oculi ſita eſt potentia viſiua, quæ eſt receptiua, detentiua, & refractiua ſpecierum, quæ partialiter ad viſionem cum potentia concurrere debent, quandoquidem hæc omnia ad viſionem concurrere debent; ſed ſola pupilla integrata humore cryſtallino, & circundata tunica aranea eſt huiuſmodi; ergo, &c. Minor probatur, quia ex eo, quod eſt circundata aranea, eſt receptiua ſpecierum; quia verò eſt diaphana, & perſpicua, ac terminata ad opacitatem, eſt refractiua, & retentiua earumdem ſpecierum; ergo cum habeat omnia requiſita ad viſionem eliciendam, dicendum eſt, in ea tantum ſitam eſſe potentiam viſiuam.

Obijcitur primò, contra ſecundam concluſionem ex Maſtrio, quia colores apparentes, vt ſunt color viridis in iride, cæruleus, & varius in collo columbæ, ac cæteri huiuſmodi, ſunt eiuſdem rationis, ſaltem genericæ, cum cæteris coloribus, tùm quia apparent oculis ita viuidi, ac perfecti, ſicut hi, qui veri dicuntur; tùm quia habent ſuas oppoſitiones, & contrarietates adinuicem, & terminant, ac cauſant viſiones eiuſdem rationis cum cæteris; tùm etiam, quia cauſant ſpecies internas, & externas, diſtinctas à ſpecie luminis; ergo ſi cæteri colores diſtinguuntur à lumine, etiam iſti, qui vocantur apparentes, debent ſic diſtingui.

Reſp. Negando antecedens, ad cuius probationes, dico huiuſmodi effectus prouenire à lumine, ſecundum variam diſtantiam, ac ſitum ſeſe ad oculos obijciente, & non à varietate colorum, qui ab eodem ſeccernantur: quod eo, vel maximè conuincitur, quia amoto lumine, ſtatim diſparent, & denuò præſentato, apparent, quod non cernitur in coloribus, à lumine diſtinctis.

Obijcitur ſecundò, contra tertiam concluſionem quia color, & lumen conueniunt in eadem diffinitione; ergo & in entitate eadem. Antecedens probatur,

Digitized by Google

tur, quia ſicut color eſt motiuus perſpicui in actu ex t.67. ita lumen facit perſpicuum in actu, cum ſit actus eius ex t. 69. huius 2. lib. de Anima; ergo color, & lumen conueniunt in eadem diffinitione, & ſic erunt idem omninò.

Reſp. Negando antecedens, ad probationem dico, diuerſimodè moueri perſpicuum à lumine, & à colore; ab hoc enim mouetur diffendendo ſpecies, ab illo verò ſolùm illuminando, vt poſſit recipere ſpecies à colore immiſſas, ſicque fit, vt non conueniant in eadem diffinitione, ſed ſolùm, vt agant in idem medium, licet diuerſimodè.

Obijcitur tertiò, contra quartam concluſionem; Nàm ſpecies obiecti non eſt ſenſibilis, ſicut nec ſpecies intelligibilis eſt obiectum intelligibile, ſed tantum ratio cognoſcendi ex Scoto in 2. d.3. q.8. Sed lumen eſt ſenſibile, ſicut etiam lux; ergo lumen non eſt ſpecies ſenſibilis lucis.

Reſp. Antecedens, cum ſua probatione habere veritatem de ſpecie intelligibili, & etiam ſenſibili obiecti debilis, non tamen excellentis ſennſibilis, cuiuſmodi eſt lumen, quia ſic non eſt tantum ratio cognoſcendi proprium obiectum, ſed etiã cognoſcibilis ſenſitiuè per alias ſpecies ab eadem productas, vt ſuperius adnotauimus diſp.4. q.2.

Obijcitur quartò, contra quintã, concluſionem quia obiectum in lumine conſtitutum videtur ab oculo in tenebris poſito; ergo lumen requiritur non propter potentiam; ſed propter obiectum.

Reſp. Negando conſequentiam, ſi ly propter dicat rationem formalem, vel effectiuam viſibilitatis, & concedendo illam ſi præſeferat tantum conditionem, ſine qua obiectum non diffunderet ſpecies vſque ad oculum; & quàmuis oculus poſitus ſit in tenebris, in tali caſu tamen cenſetur aliqualiter illuminatus, alioquin non poſſet recipere ſpecies obiecti, & illud videre, vt aſſeritur.

Vel dicendum, non videri in tali caſu obiectum illuminatum, ſed tantum lumen circa ipſum, ſiquidem medium cum non ſit illuminatum vſque ad oculum, non poſſet recipere ſpecies obiecti colorati, & illas tranſmittere ad potentiam viſiuam, ſicut faceret lumen ob ſui excellentiſſimam attiuitatem.

Obijcitur quintò, contra Sextam, concluſionem probando viſionem fieri per extramiſſionem, quia Ariſtoteles ſecundo de Cœlo t.48. reddens rationem, quarè Stellæ quædam moueri, aliæ verò ſcintillare, aliæ verò non, vt planetæ, videantur, dicit hoc prouenire ob propinquitatem, vel longitudinem noſtri viſus, qui longè porrectus voluitur propter imbecillitatem, vndè hac de cauſa ſtellæ, fixæ ſcintillare videntur, planetæ verò, quia propè ſunt, & viſus ad eos, vt potens, peruenit, proptereà non videntur ſcintillare. Deindè quintò, de Gener. Animal. cap.1. oſtendens, cur habentes oculos, intus incauo poſitos, longius aſpiciant, quàm qui prominentes, inquit; ideò eſſe, quia horum viſus facilius diſſipari contingit, non item illorum; ergo Ariſtoteles ſupponit viſionem fieri per extramiſſionem radiorum viſualium ab oculis, alioquin differentiæ hinc indè redditæ, nullius eſſent valoris.

Reſp. Ariſtotelem in priori loco fuiſſe locutum ſecundum opinionem Platonis, tùm quia eo temporis erat communior, tum etiam, quia nondum propriam docuerat, cùm non eſſet eius proprius locus, ſicut poſtea fecit in hoc ſecundo de Anima, agendo ex profeſſo de quinque ſenſibus externis, & potiſſimum de viſione, quam fieri per intramiſſionem ſpecierum viſibilium in oculos, aperte tradidit. Ad ſecundum locum (licet poſſet eodem modo reſponderi) communiter dicitur, ibi loqui de motu, qui fit ab obiecto, per emiſſionem ſpecierum in potentiam, non verò de motu, qui aſſeritur fieri à potentia, per emiſſionem radiorum viſualium in obiectum, & ſic neganda eſt conſequentia, quia ita commodè poteſt aſſignari differentia viſionis oculorum prominentium à retruſis, aſſerendo illam fieri per emiſſionem ſpecierum ab obiecto, ac radiorum viſualium à potentia, ſiquidè vtrobique accidere poteſt diſſipatio motus, requiſiti ad viſionem.

Obijcitur

Obijcitur Sextò, probando non poſſe viſionem fieri per intramiſſionem, tùm quia ſenſibile poſitum ſupra ſenſum non facit ſenſationem; Tùm etiam quia ſpecies, cum repræſentet naturaliter obiectum, eodem modo repræſentabit in quauis diſtantia, & ita magnitudo ſemper eiuſdem quantitatis videbitur, quod eſt contra experientiam, quia obiectum viſum à longe apparet minoris quantitatis, quàm ſit de proximo proſpectum; ergo melius dicendum, non fieri viſionem per intromiſſionem ſpecierum.

Reſp. Negando conſequentiam, ad primam probationem dico, maximam illam Ariſtotelis verificari de ſenſibili ſecundum eſſe reale, non verò ſecundum eſſe intentionale, de quo tantum loquimur. Ad ſecundam probationem dico, quàmuis ſpecies naturaliter ſemper repræſentet obiectum, non tamen eodem modo, & in eadem quantitate, quia ſicut dum ſubitò emittitur ab obiecto eſt validior, quàm ſi in longam protrahatur diſtantiam, ita cum de propinquo repræſentat obiectum, maius illud repræſentabit, quàm de longè, & hinc fit, vt quod de proximo videtur, maioris, & quod de longinquo, minoris molis appareat.

Obijcitur Septimo, cōtra ſeptimā conclusionē, ſi potentia viſiua ſita eſt in pupilla oculorum, cum duæ ſint pupillæ, ſequeretur duas, eſſe potentias viſiuas duas pariter fore viſiones, & res ſemper duplices apparere; at omnes iſtæ conſequentiæ ſunt falſæ, & contra experientiam, & contra comunem opinionem, ſtatuētem tantum vnitum ſenſum viſus à reliquis quatuor diſtinctum, & conſequenter vnicam tantum viſionem, & non plures; ergo, &c.

Reſp. Concedendo duas eſſe potentias viſiuas, & duas pariter viſiones in quolibet animali habente duos oculos, & licet communiter aſtruatur vnicus tantùm ſenſus viſus, & vna viſio, verum eſt in ſpecie, non tamen in numero. Neque exindè licebit inferre obiecta viſa debere apparere ſemper duplicia iuxtà duplicem potentiam, & viſionem; tùm quia obiectum videtur intuitiuè, & conſequenter, vt in ſe eſt, ſimplum, & non duplum: Tùm etiam, quia imago repreſentatiua obiecti quamuis ex æquo recipiatur in vtraque pupilla, eſt tantum vna, & non plures: Tùm demùm, quia, vt aduertunt Perſpectiui, viſio fit per pyramidem, cuius baſis eſt in obiecto, & punctum ſeù cuſpis in centro oculi: ſimiliter ab vtroque oculo exit quædam linea, quam vocant axim pyramidis, & hæc recta tendens ab oculo ad idem obiectum, facit quod obiectum conſpiciatur duntaxat vt vnum, etiamſi potentiæ ſint due, ob vnitatem puncti, ad quem terminantur prædictæ lineæ pyramidis. Omnes iſtæ rationes ſunt bonæ, ſed duæ priores præferri debent huic tertiæ, quia hæc ſupponit, cum Perſpectiuis, viſionem fieri per extramiſſionem, quod ſuperiùs negauimus, ac reiecimus, illæ verò per intramiſſionem cum Ariſtotele, cui & nos libenter adhæſimus.

Obijcitur Octauò, quia pupilla eſt naturæ aquæ, vt experientia conſtat, & probat Ariſtoteles lib. de Senſu; & ſenſibili capit. 2. & lib. 2. de Partibus Animal. cap. 10. cum inquit, *Viſus aquæ naturam obtinet; hæc enim omnium perlucidorum facillimè conſeruari poteſt*, Sed organum viſus debet eſſe igneum, tum quia eſt maximè perſpicuum, tùm etiam quia in compreſſione conſpicitur ſcintillare, quod eſt proprium ignis; ergo ſenſus viſus non eſt in pupilla.

Reſp. Negando minorem, Immò debet eſſe aqueum, ac perſpicuum, vt ſit aptius ad recipiendum ſpecies viſibiles: Neque probationes quicquam faciunt; Tùm quia non ſolùm ignis, ſed & aer, & aqua ſunt de genere perſpicuorum: tùm etiam quia ſcintillare, in oculorum compreſſione, non eſt indicium naturæ igneæ, ſed potius, quod in ſe aliquod lucis contineant, quam in compreſſione ſimul cum ſpiritu vitali emittunt, vt exemplo felium ſuadere nititur Cauellus Diſp. 2. ſect. 9. cui libenter adhęrere placet ob reuerentiam magiſtri mei doctiſſimi.

Digitized by Google

De Auditus ſenſu, Organo, Medio, ac obiecto.

QVÆSTIO II.

SEnſorium Auditus eſſe collocatum in auribus, experientia comprobari quotidiè cernitur; at in qua aurium parte interiori poſitum ſit, non eſt vna, & eadem Philoſophorum ſententia: Nàm Themiſtius hic in com. t. 83. ait conſiſtere in ſpiritibus animalibus à cerebro in cauitate auris per neruos diffuſis. Alij collocant in tribus oſſiculis, quibus eſt affixa myringa, ſeù timpanus, in quo recipiuntur ſpecies ſoni. Alij in neruis, à cerebro ad vtramque aurem, procedentibus. Alij in myringa, ſeù timpano. Alij in aere connaturali, quem in auribus interioribus dari, docet Ariſtoteles in hoc ſecundo lib. t. 82. Alij denique docent conſiſtere tàm in neruo auditorio, quàm in aere connaturali; cæterum quid veriùs, & probabilius dicendum nobis ſit in tanta ſententiarum varietate, in concluſionibus patefiet.

Circa medium etiam eſt non leuis controuerſia inter Doctores, ſiquidem Albertus Magnus, D. Thomas, Ægidius, & alij ſequuti Auerroem, videntur dicere, ſolum aerem eſſe medium, quo auditus percipit ſonum: Ex oppoſito autem Themiſtius, Simplicius, Auicenas, & cõmuniter Recentiores, adhærentes Ariſtoteli in hoc ſecundo, de Anima t. 79. Non excludunt aerem à rationē medij, ſed addunt, non eſſe ſolum aerem preciſè; verùm & aquam habere rationē medij auditus, licet minus principaliter: inquit enim Philoſophus, *Amplius auditur ſonus in aere, & in aqua, ſed minus.* Alij verò putantes conciliare has duas ſententias, dicunt aerem eſſe medium recipiendi ſonum realiter, aquam verò tantum intentionaliter, ſiquidem ſpecies ſoni tantum multiplicantur in aqua, & per has piſces audiunt ſonos extra aquā genitos, ſed in aqua factos numquam; vndè ſic explicant Ariſtotelem, quod aer nimirum ſit medium audiendi reale, aqua verò tantum intentionale.

De ſubiecto etiam ſoni, ſecundum eſſe reale, an ſit nimirum corpus percutiens, vel percuſſum, vel medium interceptum, litigant Philoſophi, nàm aliqui cenſent, recipi ſonum, vt in ſubiecto, non tantum in medio, ſed etiam in extremis corporibus ſonantibus, nenique in percutiente, & percuſſo: in illo quidem ratione fractionis aeris, in his verò ratione tremulentię, prouenientis ex bona complexione aeris. Ita Paulus Venetus hic ad t. 85. & Chriſtoph. Vega lib. 1. de Arte medica fol. 144. & alij, quorum meminit Apollinaris qu. 21. de Anima lib. 2. Alij verò ſtatuunt pro ſubiectis ſoni tantum corpora ſonantia, non autem aerem medium, niſi quando & ipſe concurrit, vt corpus percuſſum. Ita Auerſa hic q. 54. ſect. 5. relatus à Maſtrio diſp. 5. q. 3. ar. 1. n. 127. Alij deniquè putant ſonum recipi ſubiectiuè in ſolo aere. Sic Auicenna, Simplicius, Albertus Mag. D. Thomas, Themiſtius, Toletus, Conimbricenſes, quos refert, & ſequitur Ruuius Tract. de ſenſu Auditus q. 3. n. 45.

An autem ſonus realis, vel ſolùm ſecundum eſſe intentionale, perueniat ad auditum, eſt etiam non mediocris difficultas, alijs partem realem affirmantibus, alijs verò negantibus, vt videre eſt in Ruuio citato qu. 4. numer. 66. & 83. ac in noſtro Merinero Diſp. 8. quæſt. 3. n. 2. & 4.

Quid autem nobis ſentiendum ſit circa omnes has controuerſias, & potiſſimum ſecundum mentem Doctoris ſubtilis, paucis notatis, ſuam, & noſtram aperiemus ſententiam.

Primò igitur notandum eſt, organum potentiæ auditiuæ, quod communiter aſtruitur in auribus, ſic componi. Primò enim à medio cerebri proueniunt duo nerui ad vtramque aurem protracti, quorum vterque terminatur ad oſſiculum quoddam, in quo eſt foramen anfractuoſum, ad modum cocleæ, & valdè paruum, vt extremum acus verſus aurem vix capere poſſet. Secundò foramen huiuſmodi oſſiculi verſus cerebrum, maiuſculam facit excauitatem, quæ tegitur quadam pellicula, quam myringam, ſeù timpanum appellant, eo quod

ſit

ſit ad inſtar pellis timpani. Tertiò, tale foramen adhuc ambitur, ſeù circundatur extremitate nerui, a cerebro procedentis, in quo ſunt ſpiritus, ad interiores ſenſus ſpecies extrinſecas deferentes. Quartò in ſupradicto foramine vſque ad myringam includitur quidam aer. Qui ab Ariſtotele commnaturalis appellatur, eſtquè prorſus immobilis, ſiquidem propter foraminis exiguitatem, & nè detur vacuum, exire nequit; continuatur tamen cum aere exteriori, alioquin non poſſet recipere ab eo ſpecies intentionales ſoni. Organum ſenſus auditus conſiſtit in hoc aere, & in myringa: in hac quidem principaliter, in illo verò quaſi concomitanter, ſeù vt in cauſa ſine qua non.

Secundò, Notandum eſt, quod obiectum proprium, & adæquatum potentiæ auditiuæ, eſt tantum ſonus, qui non eſt, niſi: Qualitas ſenſibilis, ſpectans ad tertiam ſpeciem, cauſata à tribus, vel ſaltem duobus, nempe à percutiente, percuſſo, & medio, vt à malleo, campana, & aere intercepto, vel ſaltem à verberante, & aere verberato. Ex quibus infertur, quod in productione ſoni duo motus locales precedere debent, prior, quo corpora ſonantia adinuicem ſe collidunt, & percutiunt; poſterior verò, quo medium per impulſum à corporibus ſonantibus ſibi impreſſum, reſilit. Secundò infertur, quod à neutro horum motuum cauſatur ſonus, ſiquidem motus localis terminatur ad vbi, cuiuſmodi non eſt ſonus, cum ſit quædam qualitas permanens in ſuo ſubiecto, vt mox dicemus Tertiò infertur, quod cum ſonus ſit qualitas, dependet à motu alterationis, cauſato à corporibus ſonantibus, quandoquidem terminus alterationis eſt qualitas, vt docet Ariſtoteles 5. Phyſic. t. 10. & 1. de Gener. & Corrupt. t. 24. Quartò infertur, ſonum ab his tribus motibus neceſſario dependere, licet diuerſimodè, ſiquidem à duobus prioribus tantum diſpoſitiuè, & remotè in ſuo fieri, à poſteriori verò cauſaliter, & proximè habet eſſe, & conſeruari; quod ex eo potiſſimum conuincitur, quia ceſſantibus duobus motibus localibus, adhuc perſeuerat ſonus, vt patet in campana, & cymbalo, cum conſeruetur in aere, in quo, vt in ſubiecto, recipitur, ceſſante verò alterationis motu, non amplius ſentitur ſonus; ex quo neceſſariò deducitur, quod ab eo dependeat, nedùm in fieri, ſed etiam in conſeruari.

Tertiò Notandum eſt, ſonum diuidi in ſonum vocem, & non vocem. Sonus vox, eſt qui auditui noſtro, præter ſeipſum, aliquid repreſentat. Vox autem Sic formatur, nàm ab ore verſus pectus ſunt duæ viæ, quarum vna, quæ eſt à parte poſteriori, tendit in ventriculum, ſeù ſtomacum, habens orificium magnum, per quod, cibum præmanſum in ſtomachum deglutimus, & hæc dicitur gula: alia verò, quæ eſt à parte anteriori, & tēdit in pulmonem, eſtquè ſimilis oſſi cauo, & anfractuoſo, quia habet quaſdam circulationes, & per hanc aerem, in refrigerium cordis; & caloris ſupereffluētis, ad pulmonem mittimus, & attrahimus, vocaturque guttur, & arteria vocalis. Hæc autem verſus os, & ſub mento, habet magnam cauitatem, quæ gurgulio vocatur, & iuxtà extremum linguæ interiùs habet ſuum foramen ante cauitatem gulæ, & ne aliquid incidat, quod reſpirationem impedire poſſit, data eſt ei quædam pellicula, qua foramen arteriæ tegitur, epiglotis, ſeù linguula appellata modò per gurgulionem recipitur aer extrinſecus, qui, ab aere interno prius recepto, à pulmone frangitur, & percutitur, & in tali percuſſione, & repercuſſione cauſatur ſonus quidam, communiter dictus vox, ſecundum ſubſtantiam, non autem ſecundum articulationem, quia ad huius formationem, non tantum exigitur huiuſmodi arteria, quæ pulmo vocatur, ſed etiam lingua, palatum, & quatuor dentes anteriores, vt aliàs diximus, & experientia comprobari poteſt. *Vox autem* Sic accepta communiter deſcribitur, *Quod ſit ſonus ab ore animalis prolatus, naturalibus inſtrumentis formatus, quæ ſunt ſex, pulmo, guttur, lingua, palatum, quatuor dentes, & duo labia ſimul.* Vel vt alij colligunt ex Ariſtotele hic in t. 90. *Vox eſt ſonus animalis reſpirantis, factus cum imaginatione,*

&

Digitized by Google

& appetitu affectum animi ſignificandi, ex aeris, ex pulmone emiſſi ad partes internas gutturis alliſione. Et hæc eſt duplex, ſcilicet articulata, & inarticulata, prior conſtat certis literis,& ſillabis,quibus certa res aliqua diſtinctè exprimitur,vt eſt vox humana:Poſterior eſt,quę illis caret, vt latratus canum, mugitus boum, vociferationes hominum, & ſimiles.

Quartò Notandum eſt,ſonum non vocem, varijs modis fieri poſſe, & primò ex percuſſione duorum corporum durorum,nè cedant aeri,& lenium,vt ſe contingere poſſint;acuta enim,& aſpera, ſicut nec mollia non benè frangunt aerem. Secundò fieri poteſt fractione vehementi vnius tantum corporis, vt ſi lignum frangatur,hine indè impellitur, frangiturque aer,& cauſatur ſonus.Tertiò ex conſtrictione aeris, vt accidit in fiſtulis. Quartò ex ſola inundatione, vt cum ventus vehemens perflat, & impellit aerem. Ex his inferatis velim, quòd cum Ariſtoteles inquit.exigi tria corpora ſonantia ad productionem ſoni, ipſum non loqui de corporibus ſpecie diſtinctis,cùm ſufficiat,vt verum, & idem corpus continuum gerat vicem ſaltem duorum, ſiquidem cum ventus proflat, vel cum virga vehementiori ictu percutitur aer, tunc ipſe percuſſus gerit vicem alterius corporis, & etiam medij, nã vna pars reſilit ad fractionẽ alterius.

Quintò Notandum eſt,ſonum quemcumque dupliciter conſiderari poſſe, & ſecundum eſſe reale, & ſecundum eſſe intentionale.Sonus priori modo ſpectatus, eſt qualitas audibilis, orta ex ſubita, & violenta corporum ſonantium colliſione, vel alliſione; & hic eſt duplex, nimirum ſimplex, & reflexus. Simplex eſt, qui directè per aerem fertur ſine aliqua euidenti repercuſſione. Reflexus verò eſt,qui per aerem fertut cum euidenti repercuſſione, & talis dicitur Echo. Sonus poſteriori modo conſideratus eſt ſpecies ſoni in eſſe reali ſumpti, in medio recepta, & vſque ad auditum multiplicata: Nàm dùm corpora ſonantia ſe percutiunt,aut collidunt,cauſatur ſonus vſque ad certas aeris partes, vel propinquas, vel diſtantes, iuxta ſonantium corporum vehementium, & diſpoſitionem, vel indiſpoſitionem, ac debilitatem, qui in medio receptus multiplicat orbiculariter ſuas ſpecies vſque ad auditum, deindè concurrens cum ipſo partialiter, cauſat ſenſationem quamdam, quæ dicitur auditio.Ex his habetur,quod ſonus,ſiue in eſſe intentionali, ſiuè in eſſe reali acceptus, cum ſit qualitas, per actionem tranſeuntem percutientis, & percuſſi cauſata, nequit ſubiectari in illis,ſinè ſimul, ſiuè diuiſim; ſed ſolùm in medio, in quo immediatè recipitur, & per quod ad organum defertur.

Ex his ſit prima concluſio. Senſorium potentiæ auditiuæ conſiſtit in myringa, ſeù tympano,principaliter, in aere verò connaturali, vt in cauſa ſine qua non. Eſt Toleti hic cap.8.q.21.Catharenſis q. 3.art.6. Cauelli diſp.2. ſect.10. n.1.contra Ruuium q.6. n.118. Roccum qu.44. Maſtrium diſp.5. q.3. n.119. Et Merinerum diſp.8. q.4. n.2.docentes potentiam auditiuam ſituari dumtaxat in aere connaturali, intra cauitatem auris contento, myringaque circumſepto. Probatur prima pars,& ſimul impugnatur oppoſita ſententia, nàm organum potentiæ auditiuæ debet eſſe animatum;ſed aer connaturalis non eſt animatus,ſicut nec cæteri humores corporis; ſed benè myringa; ergo in hac ſolùm debet eſſe ſenſorium auditus.Maior patet ex aliàs dictis, ſiquidem organum ſenſus cuiuslibet coaleſcit ex particula corporis,& animæ realitate.Minor probatur, quia aer externaturalis continuatur cum aere externo,ex Ariſtotele hic in t.82.alioquin non eſſet medium recipiendi ſpecies ſoni per aerem ad auditum vſque delatas; ſed aer externus non eſt animatus,vt omnes fatentur; ergo nec connaturalis aer erit animatus: Ex oppoſito autem myringa, cùm ſit continuata oſſibus,& neruis, ex quibus formantur aures, de quibus nemo inficiatur, quod animatæ non ſint; ergo, &c. Secunda pars probatur, quia aer connaturalis neceſſariò exigitur ad hoc,vt fiat auditio, quod manifeſtè probat Ariſtoteles hic in t.83.& lib.2.de part. Anim.

Anim. cap. 2. & ex eo liquido patet etiam quia læſo, & corrupto huiuſmodi aere, læditur, & corrumpitur potentia auditiua, ſed non requiritur, vt ſenſorium auditus, vt probatum eſt; ergo ſaltem vt cauſa ſine qua non fieret auditio.

Secunda concluſio. Obiectum proprium, & adæquatum potentiæ auditiuę eſt tantum ſonus. Eſt communis. Probatur quia illud eſt preciſè obiectum proprium, & adæquatum potentiæ auditiuæ, quod habet rationem audibilis tantum, & quo diſtinguitur à cæteris potentijs ſenſitiuis exterioribus; ſed ſonus præciſè eſt huiuſmodi, quia nullum aliud ſenſibile habet rationem audibilis, præter ipſum; ergo &c.

Tertia concluſio. Sonus, ſubiectiuè ſpectatus, eſt tantum in medio. Eſt communior contra Venetum, Vegam, Auerſam, & alios ſuperiùs relatos. Probatur primo ex Ariſtotele hic in t. 78. vbi habet: *Fit autem, ſecundum actum ſonus, ſemper alicuius ad aliquid, & in aliquo, percuſſio enim eſt, quæ facit:* Et in t. 81. ſubiungit: *Sonatiuum igitur eſt, quaſi motiuum eſt vnius aeris continuitate vſque ad auditum.* in quibus verbis disertè oſtendit, ſonum fieri ex percuſſione vnius corporis ad aliud, non percipi tamen niſi recipiatur in aliquo, hoc eſt, in medio, & in eo continuè deferatur vſq; ad auditum. Secundò probatur ratione, ibi debet eſſe ſonus ſubiectiuè, vbi eſt actio, per quam fit ſonus, ſed huiuſmodi actio non eſt in percutiente, & percuſſo, quę habent rationem agentium reſpectu ſoni, alioquin non eſſet actio tranſiens, ſed immanens, verùm duntaxat eſt in medio, ad quod terminatur, vt dicitur in textibus citatis; ergo, & ſonus per illam cauſatus debet eſſe ſubiectiuè in eodem medio.

Quarta concluſio. Sonus non eſt motus corporum ſonantium, ſed qualitas per ipſum producta. Eſt communis. Probatur prima pars, tùm quia motus eſt ſenſibile commune ex t. 64. ſonus autem ſenſibile proprium auditus ex t. 63. tùm ſecundò quia motus eſt in Prædicamento quantitatis, vt oſtendimus in tertiò Phyſicorum, at ſonus cum ſit qualitas ſenſibilis, eſt in genere qualitatis: tùm tertiò, quia ſonus diuiditur, tam quàm per differentias eſſentiales, per grauem, & acutum, ex Ariſtotele hic t. 86. Non ſic autem motus, vt patet: tùm quartò, quia cauſa, & effectus diſtinguuntur realiter, ſed ſonus cauſatur à motu alterationis, vt notauimus ſupra in 2. Not. ex Ariſtotele 5. Phyſic. t. 10.; ergo ſonus non eſt motus. Secunda pars probatur, quia terminus alterationis eſt qualitas ex Ariſtotele 5. Phyſicorum t. 10. & 1. de Gener. & Corrupt. t. 24 ſed ſonus eſt huiuſmodi ex eodem hic t. 78. & 85. ergo &c.

Quinta concluſio. Medium receptiuum ſoni principalius eſt aer, at minus principale eſt etiam aqua. Eſt Ariſtotelis hic in t. 79. vbi inquit: *Amplius auditur in aere, & in aqua, ſed minus.* Probatur quia vt plurimum percipitur ſonus in aere, & per aerem, & aliquando etiam in aqua, vt oſtendit Ariſtoteles in tex. cit. & in t. 82. cùm ait: *Auditus autem connaturalis eſt aeri, propterea autem, quod in aere eſt, moto exteriori, qui intra eſt mouetur*; ergo cùm aer exterior ſit delatiuus ſoni ad aerem interiorem, non verò ſic aqua, vt ſubiungit in t. 83. dicendum eſt, aerem eſſe medium principalius receptiuum ſoni, quam aqua.

Sexta concluſio. Sonus, vt auditu percipiatur, non neceſſariò multiplicatur realiter vſque ad ſenſorium potentiæ auditiuæ, ſed tantum intentionaliter. Eſt communis Recentioribus contra Auicenam, Simplicium, & nonnullos alios antiquiores. Probatur hac efficaci ratione, quia ſi ſonus realiter ſemper, & neceſſariò perueniret ad aures, ſequeretur non poſſe percipi diſtantiam, aut propinquitatem corporum ſonantium, ſed hoc eſt falſum, & contra experientiam; ergo &c. Minor patet, quia ſi ſonent ſimul duæ campanæ, quarum altera ab altera diſtet, & vna ſit propinquior potentiæ auditiuæ, certum eſt, percipi diſtinctiùs, & clariùs ſonum propinquioris, quàm diſtantis, vt experientia quotidiè comprobatur. Sequela maioris probatur, quia ſonans non percipitur eſſe, niſi vbi eſt realiter, alioquin

De Anima. N falsò

falsò perciperetur, ſed ex ſuppoſito aër ſonans realiter eſſet in auribus, ergo ſemper perciperetur in eadem propinquitate, & numquam diſtans; quod eſt omninò falſum. Secundò probatur quia ſi ſonus ſecundum eſſe reale neceſſariò perueniret vſque ad auditum, ſequeretur numquam audiri poſſe: ſiquidem ſenſibile poſitum realiter ſupra ſenſum non facit ſenſationem, vt docet Ariſtoteles in hoc ſecundo de Anima t. 75. ergo &c. Secunda pars probatur, quia id multiplicatur intentionaliter, quod diffunditur in medio ſecundum ſui ſpecies; ſed quodlibet obiectum, à ſenſu perceptibile, habet neceſſario ſic diffundi, cùm ſpecies ſit ratio intentionalis percipiendi obiectum, vt alias docuimus; ergo ſonus, vt ab auditu percipiatur, debet neceſſariò intentionaliter multiplicari vſque ad potentiam auditiuam. Confirmatur, quia obiectum nequit à ſenſu percipi, niſi ſibi ſit præſens in debita diſtantia; ſed ſonus nequit fieri præſens auditui ſecundum eſſe reale, vt probatum eſt; ergo ſecundum eſſe intentionale.

Septima concluſio. Sonus reflexus, qui dicitur Echo, eſt idem, non ſolùm ſpecie, verùm etiam numero, cum ſono ſimplici, ſeu recto. Colligitur ex Scoto in 2. d. 13. q. vn. §. quantum ad tertium articulum &c. in ſimili de lumine diffuſo ſecundum radium rectum, & reflexum. Sequuntur Ruuius cap. 8. De ſenſu Auditus q. 5. n. 106. & Merinero diſp. 8. q. 2. n. 10. 11. & ſeqq. contra Catharenſem hic q. 3. art. 6. conc 5. Probatur quia naturale agens, cuius virtus actiua non eſt totaliter exhauſta, in directùm agit quantum poteſt, & quod non poteſt in directum, agit in obliquum; ſed virtus, animalis producentis vocem, ſiuè realiter, ſiuè intentionaliter, in medio per lineam rectam, non eſt neceſſario exhauſta, dùm peruenit ad corpus concauum obſiſtens; ergo agit in obliquum reflectendo eamdem vocem, vſque ad auditum. Maior patet de proijciente pilam, ſiquidem per eamdem virtutem impulſiuam proijcitur, & reſilit, vt oſtendimus cum Ariſtotele in 8. Phyſicorum diſp. 3. q. 2. concl. 5. Minor ſimiliter eſt nota; præterquamquod illud concauum obſiſtens, ſe habet tantum per accidens in formatione vocis reflexæ, vt docet Ariſtoteles in ſimili de pariete repercutiente ſphæram, ſeu pilam; ergo cum ſonus reflexus tantum per accidens fiat ab obſiſtente concauo, & per ſe à producente, ſequitur eumdem eſſe ſonum numero, qui rectà pergit, & reflectitur ad auditum. Confirmatur à ſimili, quia idem numero lumen multiplicatur in medio ſecundum radium rectum, & reflexum, ſecundum Commentatorem relatum à Doctore ſubtili in 2. d. 13. q. vn. ſub E. ergo etiam idem numero ſonus poterit multiplicari per lineam rectam, & reflexam, atque adeò vt idem ſit numero ſonus qui dicitur ſimplex, ſeu rectus, & reflexus. Conſequentia patet, cum ſit eadem ratio de vtriſque.

Obijcitur primò contra primam concluſionem quia Ariſtoteles lib. 2. de Part. Animal. cap. 10. defertis verbis, docet ſenſorium auditus eſſe conſtitutum in aere connaturali, inquit enim. *Auditum etiã nonnulla animalia habent in capite debita ratione, quod enim inane vocatur, plenum aeris eſt, ſenſorium autem audiẽdi aerem eſſe fatemur*. Et ſimilia, vel æquiualentia habet in hoc 2. de Anima t. 83. & lib. de ſenſu, & ſenſibilibus cap. 2. ergo concluſio noſtra ſuſtineri nequit, cum ſit contra Ariſtotelem.

Reſpond. Negando conſequentiam, ſiquidem vtrumque ſuſtinemus, & in aere, & in myringa ſitum eſſe ſenſorium auditus; in hac principaliter, vtpotè quæ ſit pars animata, non autem aer, in illo verò, vt in cauſa ſine qua non, & ſic explicandus eſt Philoſophus, nè videatur ſibi contrarius; quandoquidem pluribus in locis docuit organa ſenſuum debere eſſe animata, quod tamen non poſſet effari de aere connaturali, cum ſit quidam humor diſcontinuus à parte animata, qui corrumpi poteſt adhuc illa viuente.

Objicitur ſecundò contra tertiam cõcluſionem. Sicut ſe habet color ad viſum, ita ſonus ad auditum; ſed color, cum videtur

detur non eſt in medio, verum in opaco; ergo nec ſonus, cum auditur erit ſubiectiuè in medio.

Reſp. Maiorem eſſe veram quoad proportionem motiui, & mobilis: ſicut enim color eſt motiuus viſus, ita ſonus auditus, non tamen quoad exiſtentiam, nam color, cum ſit obiectum permanens, exigit corpus opacum, vt in eo exiſtat, at ſonus, cum ſit quid ſucceſſiuum, poterit eſſe in corpore tranſparenti, ac mobili: ſiquidem fit per fractionem medij.

Obijcitur tertiò, contra quartam; tum quia Ariſtoteles in t. 78. vocat ſonum motum, & ictum corporum ſonantium: tum etiam, quia omne ſucceſſiuum vel eſt motus, vel tempus; ſed ſonus eſt quid ſucceſſiuum, & non eſt tempus, vt patet; ergo debet eſſe motus.

Reſpond. Ariſtotelem vocare ſonum ictum, & motum cauſaliter, & effectiuè, cum ab his pendeat in fieri, vt dictum eſt in ſecundo Not. non verò identicè, & formaliter, ob rationes adductas pro concluſione: Ad rationem dico, maiorem eſſe veram de ſucceſſiuo intrinſecè conſiderato, non tamen de extrinſeco, modò ſonus eſt quid ſucceſſiuum tantum extrinſecè, pro quanto acquiritur per motum, ſeu eſt anneſſus ſibi, intrinſecè verò eſt qualitas ſenſibilis.

Obijcitur quartò, contra quintam Ariſtoteles in hoc ſecundo de Anima t. 76. Aſſignans media ſingulis ſenſibus, inquit, *Medium autem ſono quidem aer eſt, odori autem innominatum eſt, communis quædam paſſio eſt in aere, & aqua*, ergo ſecundum Ariſtotelem, aqua non eſt medium receptiuum ſoni, ſed tantum aer.

Reſpond. Conſequens eſſe verum de medio principali, ac perfecto, non tamen de minus principali, & imperfecto, quia de hoc loquens dicit in t. 79. poſſe eſſe etiam aquam, & oſtendit hanc veritatem in 4. lib. Hiſtor. Animal. cap. 9. dum probat quædam genera piſcium ſonos quoſdam edere, quibus fœminæ cum maribus prouocantur ad coitum.

Obijcitur quintò, contra ſextam, nam Ariſtoteles in ſecundo de Anima t. 82. diffiniens ſonatiuum inquit: *Sonatiuum igitur eſt, quaſi motiuum eſt vnius aeris, continuitate vſquè ad auditum*, ſed certum eſt primam partem aeris moueri à ſonatiuo per ſonum realem, & non intentionalem; ergo eodem modo mouebit cæteras partes aeris vſque ad auditum, ſiquidem non eſt maior ratio de vna, quàm de alia.

Reſpond. Negando conſequentiam, non enim eſt neceſſe, quod moueat omnes partes aeris vſque ad auditum realiter, cum ſufficiat motio intentionalis. Ad probationem dico eſſe veram ſecundum ſe, non tamen reſpectu ſoni, quandoquidem ſonus, cum ſit qualitas, & hæc ſit accidens reale, ſi continuè mouet partes aeris vſque ad auditum, mutaret diuerſa ſubiecta, & ſic accidens migraret de ſubiecto in ſubiectum, quod aliàs oſtendimus eſſe falſum: Dicendum igitur meliùs, ſonum receptum ſubiectiuè in priori aeris parte, multiplicare continuè vſque ad auditum intentionaliter, per productionem ſuorum ſpecierum, & ſic explicandum eſſe textum adductum ex Ariſtotele de motiuo aeris vſq; ad auditum.

Obijcitur ſextò contra ſeptimam, *ex Catharenſi*, quia ſonus vox, & ſonus non vox non ſunt eiuſdem ſpeciei; ſed tales ſoni, ſcilicet ſimplex, & reflexus ſunt huiuſmodi, ergo &c. Minor probatur quia ſimplex, cum fiat ab ore animalis, eſt ſonus, vox, reflexus verò cum producatur à ſpecu, vel concauitate oppoſita, quæ ſunt inanimata, eſt Sonus non vox, ergo &c.

Reſp. Negando minorem, ad probationem, dico vtrumque eſſe ſonum vocem, differuntque duntaxat ſecundum eſſe perfectum, & imperfectum, intenſum, & remiſſum; non enim cauſatur illa reflexio vocis per ſe à corpore concauo, vt malè ſupponitur, cum ab ipſo pendeat tantum per accidens, per ſe autem ab animali, ſicut ſonus directus, vt dictum eſt in probatione concluſionis.

De Senſu Olfactus, Organo, Medio, ac Obiecto?

QVÆSTIO III.

DE Olfactu, eiuſque ſenſorio loquens Ariſtoteles in lib. 1. de Hiſtor. Animal. cap. 11. lib. 2. de Part. Animal. cap. 16. lib. 5 de Gener. Animal. cap. 2. & in hoc ſecundo de Anima à t. 98. vſque ad 100. reliquit nobis colligenda quę ſequuntur. Primò namque in animalibus odorantibus ex reſpiratione à cerebro proueniunt duo canales vſq; ad foramina oſſium narium, vnus à dextris, & alter à ſiniſtris, in quorum ſummitate ſunt duæ caruunculæ, ſeù carnoſitates, ad inſtar capitum mammillarum, ſpongioſæ, & poroſæ, quibus reſpiramus, & aerem attrahimus ad cerebrum, & per quas cerebrum emittit, ac foras expellit excrementa. Secundò per hos canales ab eodem cerebro deriuantur duo nerui vſque ad naſum procedentes. Tertiò in naſo ſunt quatuor viæ, quarum duæ tendunt foras ſuper os, & aliæ duæ intus terminantur ad gulam ventriculi, & ad arteriam vocalem. Per priores expellitur, & attrahitur aer vt per caruunculas mammillares, tranſeat ad cerebrum, & per poſteriores idem aer partitur, & per arteriam vocalem ad cor & pulmonem demittitur. His pro intelligentia ſuppoſitis, inſurgit lis, & controuerſia inter Philoſophos, in quo conſiſtat ſenſorium, ſiue organum potentiæ olfactiuæ.

Aliqui enim putant collocari in ventriculis, ſeù ſinibus anterioribus cerebri; ſiquidem ex receptione odorum interdū læditur, & interdum confortatur cerebrum, quod non accideret ſi in alia parte ſita eſſet huiuſmodi potentia. Ita Galenus lib 8. de Vſu part. cap. 6. & in lib. de olfactu, quem videtur ſequi Valerius lib. 2. Controu. Medicarum cap. 24.

Alij ſuſtinent eſſe poſitum in neruis, deriuatis à cerebro vſque ad naſum. Sic Auerroes lib. 2. Collect. cap. 17. contra Auicennam.

Alij verò docent, ſenſorium olfactus conſiſtere in caruunculis mammillaribus, & hæc ſententententia videtur communior, quam ſequuti ſunt Philoponus in ſecundo de Anim. ad tex. 100. Albert. Mag. in ſum. de Homi. p. 2. tract. de Olfactu. Fernelius in lib. de Part. Corpor. humani cap. 9. Conciliator Differ. 55. & alij non pauci, quos referunt, & ſequuntur Conimbric. hic q. 4. art. 1. & 2. Rubius q. 3. ac Toletus q. 21.

Circa obiectum etiam, nempè odorem, quid ſit, & quoniam pacto gignatur litigant Doctores, quandoquidem Plato in Timæo, Galenus lib. de inſtrument. Olfactus; Auicen. lib. 6. natural. p. 2. cap. de odore, & alij quos citat Rubius Tract. de olfactu q. 1. & Conimbr. hic q. 1. art. 1. putarunt, odorem non eſſe accidens, ſed ſubſtantiam, nimirum vaporem, ſeù exhalationem ſiccam, quam res odoriferæ ſpirare conſueuerunt. Ex oppoſito Ariſtoteles lib. de ſenſu, & ſenſato cap. 1. quem poſteà ſequuti ſunt Alber. Magnus in Sum. de Homine de olfactu, q. 5. & hic tra. 3. cap. 1. D. Thomas; Alexand. & cæteri Antiquiores lib. de ſenſu, & ſenſili, docent odorem eſſe qualitatem ſenſibilem, cum inferat in ſenſibus paſſionem, gignique ex commiſtione primarum qualitatum.

Loquendo etiam de modo, quo odores immutent potentiam olfactiuam, non parum diſſident adinuicem; nàm aliqui negantes ab eis ſpecies intentionales, dicunt eos recipi in medio, & per ipſum peruenire vſq; ad olfactum ſecundum eſſe reale. Alij verò ex aduerſo, agnoſcentes in odoribus ſpecies ſenſibiles, ſicut & in cæteris obiectis ſenſuum, ſuſtinent immutare potentiam olfactiuam tantum ſecundum eſſe intentionale, ſiquidem ſecundum huiuſmodi eſſe recipiuntur in aere, & aqua, tamquam in medijs, & per ipſos deferuntur ad propriam potentiam.

Quid autem nobis dicendum ſit in tanta opinionum varietate, quibuſdam notatis, & loquentes conſequenter ad ea, quæ in ſimilibus ſuperiùs diximus, in concluſionibus aperiemus.

Primò

Primò igitur notandum eſt, vt colligitur ex Ariſtotele lib. de ſenſu, & ſenſib. cap. 5. odorem eſſe qualitatem ſenſibilem, corporibus mixtis inſidentem, ortam ex commiſſione primarum qualitatum, ſicco dominante ſuper humidum, ratione caloris ipſum decoquentis, & exſiccantis; in qua diffinitione dicitur, odorem eſſe qualitatem ſenſibilem, &c. vt innuatur conuenientia cum cæteris obiectis aliorum ſenſuum. Subditur, corporibus mixtis inſidentem, ad denotandum, quod nullum purũ, ac ſimplex elementum poteſt eſſe obiectum potentiæ olfactiuæ. Additur, ortã ex cõmiſtione, &c. vt detur intelligi, quod odor non ſit prima qualitas; ſed ſecunda, ex primis genita. Ponitur, ſicco dominante ſuper humidum, ad differentiam ſaporis, qui licet gignatur & ipſe ex ſicco, & humido, in eo tamen ſiccum non prædominatur humido; ſed econuersò, humidum ſicco. Dicitur tandem ratione caloris humidum, &c. Quia per calorem aperiuntur pori corporis odoriferi, vt per eos odor foras erumpere valeat, ſicut per frigus comprimuntur, nè emittatur. Odores autem ſunt in multiplici differentia quandoquidem alij dicuntur boni, qui olfacientem delectant; alij mali, qui eumdem moleſtant; alij graues, qui ex mixtis nimium fragrantibus reſoluuntur, cuiuſmodi eſt odor menthæ, & pulegij; alij fætidi, qui ex corporibus putreſcentibus reſoluuntur, vt ſunt odores cadaueris, & ſtercoris; alij dulces, & alij amari; alij acerbi, & alij ſuaues, iuxtà ſaporum diuerſitatem, ſiquidem ex horum notione, dignoſci debent & odores, vt tradit Ariſtoteles in hoc ſecundo, de Anima t. 92 & 95. & lib. de ſenſu, & ſenſib. cap. 4. & 5.

Secundò Notandum, ex eodem ibidem cap. 4. & 5. odorem inſuper attendi poſſe in ordine ad medium, in quo recipitur, & per quod ad olfactum defertur, & ſic diffinitur: Odor eſt actus humidorum, ideſt aeris & aquæ. vt abſterſiua, & lauatiua ſunt. In qua diffinitione ponitur ly actus vt conueniat cum cæteris obiectis, ſiquidem lumen eſt actus diaphani, & ſonus aeris, & aquæ. Dicitur vt abſterſiua, & lauatiua, &c. Ad innuendum, quod aer, & aqua dùm recipiunt in ſe odores, illos aliqualiter retinent, ad inſtar eorum, quæ abſterguntur, & lauantur, ſiue hoc fiat realiter, ſiuè intentionaliter, vt dicemus inferius. Ex hoc habetur, quod odor diffinitus ab Ariſtotele in t. 100 per hoc, quod ſit actus ſiui, ſicut ſapor humidi, non conſideratur in ordine ad medium, ſiquidem nec aer, nec aqua ſunt de genere ſiccorum, verùm humidorum; ſed ſolum in comparatione ad ſubiectum corpus, vndè oritur; nec attenditur in ordine ad potentiam, quia ſic deſcribi poteſt, quod ſit qualitas ſenſibilis, faciens olfactum in actu qualis eſt ipſa in ſe; Nàm quodlibet ſenſibile eſt aptum mouere potentiam, & efficere in actu talem, quale eſt ipſum in ſe: Senſitiuum enim, vt tradit Philoſophus hic in t. 62. eſt potentia tale, quale iàm actu ſenſibile.

Tertiò Notandum, eſt ex dictis ſuperius, odorem non poſſe multiplicari realiter in medio vſque ad olfactum, ſed tantum intentionaliter, & quia accidens nequit migrare de ſubiecto in ſubiectum, & quoniam ſenſibile poſitum ſupra ſenſum non poteſt facere ſenſationem, & deniquè quia odores parui non poſſent percipi de longinquo; ſed tantum de proximo, quæ tamen, vt abſurda, omnia ſequerentur, ſi vellemus ponere odores realiter recipi, ac diffundi in medio vſque ad potentiam olfactiuam, vt probabimus in concluſione.

Quartò Notandum, vt melius percipiatur noſtra opinio, odorationem fieri hoc pacto: Nàm corpus odorabile, iuxtà ſui efficacitatem maiorem, vel minorem diffundit, vel ſui ſpecies, vel exhalationem quamdam ſiccam, & humidam, in qua reſidet odor, vſque ad quaſdam medij partes, qui poſteà multiplicat ſpecies orbiculariter vſque ad nares, & vſque ad canunculas mammillares, in quibus ſita eſt potentia olfactiua; hæc denique recipit in ſe ſpecies, & cum illis, vel dum odore præſente concur-

rens, cauſat ſenſationem, quæ vocatur odoratio.

Ex his fit prima Concluſio. Senſorium olfactus non eſt ſitum in ventriculis, ſeu finibus anterioribus cerebri, neque in neruis ab eodem ad nares protractis; ſed in carunculis mammillaribus. Probatur prima pars, quia organũ potẽtiæ ſenſitiuæ debet eſſe præditum ſenſu, ſiquidem debet eſſe animatum; ſed huiuſmodi ventriculi, ſicut & cerebrum carent ſenſu, vt docet Ariſtoteles lib. 2. de partibus animal. cap. 7. cum inquit: *Nullam verò cum partibus, quæ vim obtinent ſentiendi, continuitatem habere, & maximè indè conſtat, quod cum tangitur, nullum efficit ſenſum, quemadmodum nec ſanguis*; ergo, &c. Tùm etiam quia potentia olfactiua eſſet potiùs interna, quàm externa, cùm eſſet in cerebro; ſed hoc eſt falſum, quia enumeratur inter ſenſus exteriores; ergo, &c. Secunda pars probatur, quia experientia conſtat nos non odorare, etiamſi admoueatur odorabile extremitatibus naſi, niſi prius fiat inſpiratio; ſed huiuſmodi nerui pertingunt extremitates naſi; ergo in illis nequit conſiſtere vis olfactiua. Tertia pars patet à ſufficienti enumeratione, ſiquidem ſenſorium olfactus non eſt ſitum in finibus cerebri, neque in neruis, ab eodem vſque ad extremitates naſi protractis, vt probatum eſt; ergo in carunculis mammillaribus, cùm nullum aliud aſſignari poſſit. Confirmatur, quia huiuſmodi carunculæ, cum ſint ſpongioſæ, & poroſæ, habent vndè poſſint recipere ſpecies odorum, & eas tranſmittere ad cerebrum, vt ex eis confortari, vel lædi poſſit, quæ ſunt conditiones requiſitæ ad organum olfactus. *Quapropter*, inquit Ariſtoteles de ſenſu. & ſenſibili cap. 2. in fine, *& circa cerebrum loco odoratus ſenſorium eſt; potentia enim calida, frigidi materia eſt*. Ergo in huiuſmodi carunculis preciſè poni debet ſenſorium olfactus.

Secunda Concluſio. Odor, qui ſtatuitur obiectum proprium potentiæ olfactiuæ, non eſt formaliter exhalatio corporis odoriferi; ſed qualitas ſenſibilis, reſultans ex commiſtione qualitatum primarum. Probatur prima pars, quia illud eſt obiectum proprium alicuius ſenſus, quod ab eo duntaxat, & à nullo alio percipi poteſt; ſed odor à nullo ſẽſu, præterquam ab olfactu, percipi valet, vt experientia conſtat; ergo, &c. Maior eſt Ariſt. hic t. 63. & 65. Secunda pars probatur, quia odor eſt per ſe ſenſibile, vt patet; ſed talis exhalatio corporis odoriferi non eſt per ſe ſenſibilis, tùm quia eſt ſubſtantia, tùm etiam, quia non percipitur, niſi ratione odoris; ergo, &c. Secundo probatur ab Ariſtotele lib. Probl. ſect. 12. quæſt. 10. ſi odor eſſet fumoſa exhalatio, ſequeretur rem odoriferam breui conſumptum iri; ſed hoc eſt contra experientiam, quia odoratiſſima diù cernuntur durare; ergo, &c. Sequela maioris probatur, quia cum res odorifera odoratur ſemper emittit aliquid in potentiam olfactiuam; ergo cùm contingeret illam frequenter odorari, ſemper emitteret aliquid de ſui ſubſtantia, & ſic breui conſumeretur. Tertia pars probatur, quia omne ſenſibile proprium eſt qualitas, ſiquidem quantitas eſt ſenſibile commune, vt docet Ariſtoteles hic t. 64. ſubſtantia verò, & relatio ſunt ſenſibilia tantum per accidens; ſed odor eſt ſenſibile proprium, vt probatum eſt in præcedenti; ergo odor eſt qualitas ſenſibilis. Quarta pars probatur, quia omnis qualitas ſecunda fit ex primis; ſed odor eſt qualitas ſecunda, vt probatum eſt in primo not. ergo, &c.

Tertia Concluſio. Non neceſſariò deffunditur odor realiter per totum medium, neque cum exhalatione, neque ſine illa; eſt tamen neceſſe ipſum diffundi, ac multiplicari intentionaliter vſque ad potentiam olfactiuam. Probatur prima pars, quia ſenſibile poſitum ſupra ſenſum non facit ſenſationem, vt docet Ariſtoteles in hoc ſecundo, de Anima t. 75. & 98. Sed ſi odor diffunderetur realiter per totum medium vſque ad olfactum, poneretur ſuper ſenſum, & ita non faceret ſenſationem. Secundo ſic, quia aues de longinquo ſentiunt odores, vndè feruntur, vultures, tempore belli Troiani, aduolaſſe fœtore cadauerum à quingentis

gentis paſſuum millibus; ſed odor, ſiuè cum exhalatione,ſiuè ſinè illa, nequit ità longius realiter diffundi, quia paulatim minuitur virtus corporis odorati; ergo, &c. Secunda pars probatur, nàm experientia conſtat flores exiſtentes in aula odorem diffundere; ſed non per totum medium realiter, vt probatum eſt; ergo intentionaliter. Secundo ſic,obiectum nequit immutare potentiam, niſi ſit ſibi præſens in proportionata diſtantia; ſed certum eſt, potentiam olfactiuam immutari ab odoribus, & non per præſentiam ſecundum eſſe reale, quia poſſunt eſſe debiles in virtute; ergo ſecundum eſſe intentionale.

Quarta Concluſio. Medium odoratus eſt aer,& aqua: Non tamen ita ſimpliciter; ſed vt admittunt temperamentum odoris, nempè prædominium ſiui ſuper humido ratione caloris exſiccantis exuperantiam humidi. Probatur prima pars, quia animalia terreſtria, &aquatilia olfaciunt odores exiſtentes in aqua, & in aere reſpectiuè, vt experientia comprobatur; ſed nequeunt percipere huiuſmodi odores, niſi per medium, in quo viuunt, quod eſt aer, & aqua; ergo, &c. Probatur ſecunda pars, quia odor eſt in humido prædominante ſicco, ex primo not. Sed aer,& aqua ſimpliciter, & purè conſiderati, ſunt magis humidi, quam ſicci, immò ſecundum ſui naturam nullo modo ſicci; ergo, vt poſſint eſſe medium receptiuum odoris, debent ſubire aliquod temperamentum proportionatum odori.

Obijcitur contra primam, concluſionem. Cerebrum eſt eiuſdem naturæ cum caruncluis mammillaribus; eſt enim ſubſtantia ſpongioſa, & poroſa, ſicut illæ; ergo ſi cerebrum non eſt ſenſorium olfactus, nec huiuſmodi carunculæ eſſe id poterunt.

Reſp. Negando conſequentiam, quia eſtò conueniant carunculæ in aliquibus cum cerebro, tamen in alijs differunt, ratione quorum excluditur cerebrum à natura ſenſorij, & includuntur carunculæ: ſiquidem cerebrum eſt inanimatum,& expers ſenſus, ſicut ſanguis, & ob id fungi nequit munere ſenſorij; cæterùm carunculæ ſunt animatæ, & ſenſu præditæ, & cum his ſunt etiam ſpongioſæ,ac poroſæ,vt valeant ſpecies recipere, ideò in his potiùs conſiſtere debuit organum olfactus, quàm in quauis alia parte narium.

Obijcitur Secundo, quia ſecundum Philoſophum lib.de ſenſu, & ſenſib.cap. 2.propè finem, organum debet eſſe id potentia, quod eſt actu ipſum ſenſibile, vt ab eo poſſit pati, cùm ſimile non patiatur à ſimili,ſed odor eſt naturæ igneę, ſiccæ,& calidæ, & cerebrum eſt naturæ aqueę,humidæ,& frigidæ,non ſic autem carunculæ mammillares; ergo in cerebro potiùs, quàm in illis ſtatuendum eſt organum olfactus. Minor eſt eiuſdem in loco citato, & lib.2.de Part. Animal. cap.7.

Reſp. Negando vltimam partem minoris, licet enim carunculæ non ſint ita humidæ, ac frigidæ ſicut cerebrum, habent tamen ſufficientem humiditatem, & frigiditatem, vt pati poſſint ab odoribus, ac proindè cum habeant etiam cætera requiſita ad eſſe ſenſorij, quibus caret cerebrum,idcircò in his, & non in illo conſiſtere poteſt potentia olfactiua.

Obijcitur Tertiò, contra ſecundam concluſionem quia odor nutrit, & conſeruat animal; ſed accidens nequit conſeruare,aut nutrire animal;hoc enim eſt munus ſubſtantiæ, quæ ſola cauſat ſubſtantiam; ergo odor non eſt accidens; ſed ſubſtantia, & conſequenter exhalatio, & non qualitas.

Reſp. Maiorem eſſe veram diſpoſitiuè, non verò effectiuè, quia hoc ſolùm gieſtat ſubiectum eius,nempè res odorata, non autem odor formaliter acceptus.

Obijcitur Quartò, contra tertiam concluſionem, quia olfacere eſt pati ab odore, ex Ariſtotele in hoc ſecundo, de Anima t.127. Sed ſenſus non patitur niſi ab obiecto reali; ergo odor ſecundum eſſe reale immutat olfactum.

Reſp.ex Doctore ſubtili in 4.d.44.q.3. duplicem eſſe paſſionem,ſcilicet realem, & intentionalem; prior cauſatur à contrario agente ſecundum eius virtutem naturalem, poſterior fit ab eodem agen-

Digitized by Google

te ſecundum ſpeciem: ſenſus pati poſſunt à ſenſibilibus alterutra harum paſſionum, à reali, ſi realiter immutentur, & ſic intelligitur illud Philoſophi ſecundo, de Anima t.123. *Senſibilium exuperantia corrumpunt ſenſoria*: Ab intentionali verò ſi per ſpecies tantum immutentur.

Formaliter ad organum dico, maiorem intelligendam eſſe de paſſione intentionali, non verò de reali, quia in ordine ad iſtam, non ſolum non fit ſenſatio olfactiua, verùm impeditur, vel etiam corrumpitur organum, ſi odor fuerit excellens, & maximæ actiuitatis.

Quæres, an vis olfactiua ſit deterior in homine, quàm in pleriſque animantibus brutis, ſicut videtur aſſerere Ariſtoteles in t.92.

Reſp. breuiter cum diſtinctione, vnū ſenſum poſſe dici perfectiorem altero tripliciter; vel quia operatur ad maiorem diſtantiam; vel quia percipit obiectum ſub quouis minimo eſſe remiſſo; vel quia percipit plures differentias obiectorum.

Ex hoc dico primo olfactum hominis eſſe deteriorem olfactu multorum animalium, tàm primo, quàm ſecundo modo, tùm quia, vt aduertit Auerroes, aues percipiunt fætores cadauerum ad quingenta millaria, & canes venatici percipiunt odores, vel minimos leporum, homo autem minimè, cum habeat caruncula humidiores, quibus impeditur, nè percipiat ſiccitatem, & caliditatem odorum.

Dico ſecundo. Homines autem habent perfectionem olfactum tertio modo. Eſt Ariſtot. lib.5. de Generat. Animal. cap.2. vbi rationem reddens, inquit quod homo obtinet ſenſorium ſincerum, minimeque terrenum, aut corpulentum. Probatur tùm quia, teſtè Auerroe, cætera animalia non delectantur odoribus, vt faciunt homines: tum etiam, quia perfectiùs organum perfectiori modo percipit differentias obiectorum, vt patet per oppoſitum de habentibus ſenſoria indiſpoſita; ſed homines habent organa olfactiua perfectiora, vt potè compoſita ex parte corporis, & realitate animæ perfectioribus, quàm habeant cætera animalia; ergo quoad hæc, hominum vis olfactiua eſt perfectior vi olfactiua brutorum.

Dices, hanc concluſionem eſſe contra Philoſophum hic in t.92. vbi expreſsè fatetur, hominem habere ſenſum odoratus priorem multis animalibus; ergo non eſt ſuſtinenda.

Reſp. Ariſtotelem, in citato textu, locutum fuiſſe de perfectione primo, & ſecundo modo ſumpta, non tamen tertio modo, de qua intelligitur noſtra concluſio.

De Senſu Guſtus, Organo, Medio, & obiecto.

QVÆSTIO IV.

Senſorium, ſiuè Organum potentiæ guſtatiuæ eſſe ſitum in lingua docent communiter Doctores, tàm Philoſophi, quàm Medici, vt referunt Conimbricenſes, Toletus, & Ruuius; hic cap.10. q.2. cæterum agentes de parte peculiari linguæ, in qua veluti ſubiecto, reponatur, non conueniunt, ſiquidem aliqui cenſent eſſe cuſpidem linguæ, alij verò addunt eſſe in cuſpide, & palato ſimul. Ita videtur docuiſſe Ariſtoteles lib.1. de Hiſt. Animal. cap.11. & li.2. de Part. Animal. cap.17. licet in cap.10. & lib.3. de Gener. Animal. cap.2. & de ſenſu, & ſenſib. cap.2. videatur aſſere, non tantum guſtus; ſed & cæterorum ſenſuum organa ſita eſſe in corde.

Similiter diſſident circa diſtinctionem guſtus à tactu, ſiquidem Ægidius hic in com. t.103. & Paulus Venetus ibidem putant guſtum, & tactum non differre organo pluſquam accidentaliter. Alij verò ſequuti Ariſtotelem hic t.112. diſtinguunt eſſentialiter guſtum à tactu.

Circa obiectum etiam potentiæ guſtatiuæ, quamuis omnes aſſerant eſſe ſaporem in communi, nihilominus loquendo de eius latitudine ſpecifica litigant, nàm quidam volunt ſpecies ſaporum eſſe ſeptem, quidam octo, quidam nouem,

Digitized by Google

nouem,alij verò plures,& ex eis,nonnulli ſtatuunt ponticum, & acutum tanquā extremos,alij verò dulcem; & amarum, cæteros verò medios ex illis conſtituros.

Communior tamen ſententia enumerat nouem ſpecies ſaporum, ſcilicet dulcem, vt in melle, & ſacharo; amarum in abſyntio, & felle; pinguem in adipe, medulla,& lacte;ſalſum in ſali, & aqua maris:acutum in pipere,& gingibere:auſterum vt in fructibus immaturis:ſeyptium vt in fructu myrti, & in hærbis immaturis:ponticum,vt in limonijs,& acetoſum vt in aceto,& harum ſpecierũ extremas, eſſe dulcem, & amarum, cæteras verò medias. Ita D.Thom. de ſenſu, & ſenſib. lect. 11.Gaibius in ſum.tra.5.q 71. Contarenus lib.de Elem. & Iauellus in 2. de Anima q. 46. ſequuti Ariſtotelem hic t. 105.contra Galenum lib. 4. ſimplic.Platonē in Timæo,& Conciliatorē diff. 145

Deniq; circa modum immutandi potentiam guſtatiuam eſt controuerſia; nām aliqui ſuſtinent, ſapores immutare guſtum ſecundum eorum eſſe reale, & naturale: Alij verò ſecundum eſſe intentionale,& per ſpecies receptas in organo.

Quid autē dicendum nobis ſit in tanta ſententiarum varietate, quibuſdam de more notatis, ſtatim aperiemus.

Primò igitur notandum eſt,vt colligitur ex Ariſtotele, Galeno, & alijs, organum guſtus eſſe poſitum in lingua, vel in alio æquiualenti,in his,quæ lingua carēt. Structura autem, & compoſitio huius nobilis membri ſic ab eis deſcribitur. Eſt enim lingua quædam ſubſtantia carnea, rara,laxa,& ſpongioſa, vt humores, qui ſaporum vehiculi ſunt, faciliùs imbibat, ac in ſe recipiat,hęc innititur cuidam oſſi,ſicut baſi,ac fundamento:cingitur quadam tunica tenui,& ſubtili;toti ori,ac palato communi:conſtat ex nouem muſculis,vt ſit aptior, & expeditior ad motum, tùm propter comminuendum cibũ, tùm propter articulandas voces,ac ſermones efformandos:ſiquidem vtriq;muneri adnata eſt homini lingua:Poſſidet duas venas maiores, & duas itidem minores, quæ arteriæ dicuntur: inſuper duos neruosà cerebro procedentes, medietatem eius, quæ cuſpis dicitur, tranſeuntes, & quoſdam ramuſculos ad eius latera, cōmunicantes etiam palato,in quibus,non nulli dicunt conſiſtere potentiam guſtatiuam: Deniquè hæc omnia cooperuntur carne, ac pelle, vt ſint quaſi medium ſentiendi,guſtandique ſapores;ſiquidem potentiæ ſenſitiuę exteriores,vt pluribus in locis docuit Ariſtoteles,nequeunt abſque determinatis medijs percipere propria obiecta, quia ſenſibilia, immediatè poſita ſupra ſenſus,non faciunt ſenſationem. Ex his infertur, quod ex his omnibus particulis componitur lingua, ſed quænam illarum ſit potiſſima ſedes guſtatiuæ potentiæ, dicam in concluſione.

Secundò notandum eſt,tactum tripliciter ſpectari poſſe: Primo modo pro quouis principio quamcumque rem tangente ſine medio extrinſeco,& ſic reperitur etiam in rebus inanimatis, cùm adinuicem cohærent.Secundo modo ſumitur pro animæ potentia ſentiente rem abſque medio extrinſeco, & ſic etiam guſtus appellatur tactus, ſiquidem percipit ſapores ſine aliquo medio extrinſeco, vt mox dicam. Tertio modo accipitur pro quadam animæ potentia, ſentiente abſque medio extrinſeco aliquam ex primis quatuor qualitatibus, & ſic differt omninò à guſtu, qui non eſt perceptiuus alicuius qualitatis primæ, ſed ſolùm ſecundæ, ex primis conſtitutæ. Ex quo infertur, quod cum obiecta potentiæ guſtatiuæ, & tactiuæ ſint alia, & alia, etiam huiuſmodi potentiæ debent eſſe diuerſæ, ſiquidem potentiæ diſtinguuntur per actus, & obiecta ex Ariſtotele in hoc ſecundo de Anima t. 33.

Tertiò notandum guſtum eſſe tactum poſſe dupliciter intelligi, vno modo formaliter, itaut vna potentia ſit altera, & vbi eſt potentia tactiua, ibi ſit etiam guſtatiua, & ſic falſum eſt, guſtum eſſe tactum, ſiquidem tactus reperitur in quauis corporis parte, guſtus autem tantùm in lingua, & palato: Alio modo concomitanter, ita vt guſtus non exerceat ſuas operationes,vel recipiendo ſpecies ſaporis, aut eliciendo actum guſtationis, niſi tactus quoq; exeat in ſui operationes, & ſic dici poteſt, quod guſtus ſit

ſit quodammodo tactus: non enim lingua poteſt guſtare ſaporem aliquem, niſi prius ſenſerit rem guſtabilem eſſe calidam, vel frigidam, humidam, vel ſiccam, quæ ſunt obiectum potentiæ tactiuæ.

Quartò, notandum pro concordia ſententiarum Ariſtotelis circa ſenſuum organum, ſenſus omnes habere ſenſoria, & organa in corde, vt videtur aſſerere in lib. de ſenſu, & ſenſib. cap. 2. & in 2. de Part. Animal. cap. 10. & in 3. de Gener. Animal. cap. 2. poteſt dupliciter intelligi, vno modo immediatè, vt in proprio ſubiecto, & organo; alio modo mediatè vt in ſua radice conſeruante, & communicante calorem, & ſpiritus, neceſſarios ad ſuas operationes obeundas. Primo modo ſenſus ſunt in proprijs locis, ab eodem Ariſtotele in hoc ſecundo de Anima conſtitutis, & conſtituendis; at ſecundo modo omnes reſident in corde, tamquam in fonte, origine, & efficiente omnium, operationum vitalium, & ſic intelligenda ſunt dicta eiuſdem in citatis locis, ac proindè concordandæ eius ſententiæ, quæ videbantur variæ, & adinuicem repugnantes.

Quintò, notandum eſt, ſaporem in communi eſſe proprium, & adæquatum obiectum potentiæ guſtatiuæ, vt ab alijs quatuor ſecernitur, qui ſic deſcribi poteſt: Sapor eſt qualitas ſenſibilis ſecunda, ex commiſtione primarum, qualitatum reſultans, humido aqueo, ſuper ſiccum terreſtre, prædominante, & calore decoquente, potentiam guſtatiuam immutans: In qua diffinitione ponitur qualitas ſenſibilis, tamquam genus, cùm in ea conueniant omnia obiecta ſenſuum externorum: Dicitur ſecunda vt diſtinguatur à prima, quæ eſt obiectum ſolius potentiæ tactiuæ: Additur, ex commiſtione quatuor primarum qualitatum reſultans, vt innuatur, quod qualitas ſimplex, qualis eſt elementaris pura, nequit eſſe obiectum guſtus, verùm duntaxat miſta ex illis. Subditur, humido aqueo &c. & calore ſiccum terreſtre decoquente, ad differentiam obiecti olfactus, in quo ſiccum debet dominari ſuper humido; ſiccum etiam debet eſſe terreſtre, & non igneum, quia igneum ob ſui raritatem citò euaneſceret, & ſic ineptum guſtui: ſimiliter humidum exigitur aqueum, & nō aereum, ne citò dilabatur, ſicut aer, ſed permaneat ob eius craſſitiem, ſicut aqua pariter requiritur, vt calor ſiccitatem, & frigiditatē terreſtrē decoquat, ac degerat, quia ſicut nimia ſiccitas, ita nimia frigiditas impedit, & interdùm è medio tollit guſtationem. Subiungitur tandem, guſtatiuam potentiam immutans, vt denotetur, quod ſapor non eſt qualitas indifferens, ſed applicata ad guſtum; nec ſenſibile commune, verùm proprium duntaxat potentiæ guſtatiuæ, & non alterius.

Sextò notandum ſaporum ſpecies tripliciter ſpectari poſſe, nimirum in ordine ad guſtum, ad propriam naturam, & ad ſubiectum. Si primo, & ſecundo modo ſpectentur, ſapor dulcis & amarus ſunt extremi, nàm dulcis conſiſtit in humido, ſicco maximè conuincto; amarus verò in humido à ſicco maximè ſeparato; ſimiliter dulcis eſt amicus guſtui, & amarus inimicus. Si verò tertio modo attendantur, ponticus, & acutus ſunt extremi, nàm ponticus ſubiectatur in frigido, acutus verò in calido, quæ ſunt contraria extrema: cæteri verò dicuntur ſapores medij, vel quia fiunt ex maiori, vel minori commiſtione extremorum, vel quia magis conueniunt cum illis, quàm extrema inter ſe, vt aliàs diximus de coloribus extremis, ac medijs.

Septimò, notandum eſt, medium guſtatiuæ potentiæ aliter attendi debere, quàm in viſiua, auditiua, & adoratiua: quandoquidem in illis ponebatur medium extrinſecum, nimirum aer, vel aqua, in hac verò ſtatuitur intrinſecum, quod nil aliud eſt, quàm pellis, & caro cooperiens cuſpidem linguæ, ac palatum, in quibus conſiſtit organum guſtus: vndè guſtatio, quæ eſt ſenſatio potentiæ guſtatiuæ, fit hoc pacto: in primis enim ſapor approximatur linguæ, & palato humefactis ſaliua, & benè diſpoſitis, qui emittit ſpeciem ſui in medium, ſcilicet pellem, & carnem; deindè illa ſpecies recipitur in organo,

vel

vel immediatè, vel mediante alia ſpecie, ab eadem cauſata, quæ cum guſtu concurrens, vel ſapor, ipſa præſente, cauſat ſenſationem ſui, quæ appellatur guſtatio.

Ex his fit prima concluſio. Organum, ſeù ſenſorium potentiæ guſtatiuæ ſitum eſt in cuſpide linguæ, & in palato. Eſt ſententia Ariſtotelis, nàm lib. 1. Hiſtor. Animal. cap. 11. verſus finem, habet hæc verba: *Ineſt idest in ore, pars, ſentiens ſaporem, lingua vim iſtam ſentiendi præcipuè obtinens parte ſui primore; nàm ſi interiore tangat, minus ſentiet.* Et in lib. 2. de Part. Animal. cap. 17. ſubdit. *Homo igitur linguam abſolutam, molliſſimam, & latam præcipuè habet, vt commoda ad vtrumque officium ſit: hoc eſt, & ad ſapores percipiendos, & ad literas exprimendas &c.* Et lib. 4. cap. 11. concludit vtramque partem concluſionis, dum inquit: *Lingua enim ſenſum mouet ſaporum, eſculentorum autem omnium voluptas in deſcendendo contingit, dum enim deglutimus, pinguia ſentimus, & ſalſa, & dulcia, & reliqua generis eiuſdem.* En quomodo Ariſtoteles ſtatuit organum, & ſenſum guſtus in lingua, & palato; non quidem in quauis parte, ſed in huius poſteriori, in illius verò anteriori parte, & rationem reddit à poſteriori, quia ſicut palatum non ſentit voluptatem ſaporum, niſi in deſcendendo, ſic & lingua minus ſentit, ſi à ſapore in interiore parte tangatur, & magis ſi in primore, ergo de mente eiuſdem, ſenſorium ſenſus guſtatiui ſitum eſt in cuſpide linguæ, & in deſcenſu palati.

Secunda concluſio. Potentia guſtatiua, & tactiua differunt, habentque organa differentia. Eſt Ariſtotelis hic in t. 112. qui probat illam hoc potiſſimum argumento: Si eadem potentia eſſet guſtus, & tactus, ſequeretur, quod vbi eſſet tactus, ibi eſſet guſtus; ſed hoc eſt omninò falſum, quia tactus eſt per totum corpus diffuſus, guſtus autem tantùm in lingua, & palato, vt probatum eſt in præcedenti, ergo &c. Secundò probatur quia obiecta adæquata differentia arguunt differentes potentias ex Ariſtotele in hoc ſecundo de Anima t. 33. ſed potentia guſtatiua, & tactiua habent obiecta adæquata diſtincta, & valdè differentia, ſiquidem obiectum adæquatum guſtus eſt ſapor, qui eſt qualitas ſecunda; tactus verò ſunt primæ quatuor qualitates tangibiles, ergo &c.

Tertia concluſio. Guſtus, cæterique ſenſus, non ſunt in corde, tamquam in ſubiecto immediato, ſed vnuſquiſque vendicat ſibi proprium locum, vt hactenus demonſtratum eſt. Probatur quia potentiæ diſparatæ habere debent organa diuerſa, ſicut diuerſæ ſunt operationes; ſed guſtus, cæterique ſenſus, ſunt potentiæ diſparatæ, vt patet, ergo &c. Deindè, ſi omnes ſenſus eſſent in corde cum ſuis organis, ac ſenſorijs, ſequeretur cæcum poſſe actualiter videre, ſurdum actualiter audire, &c. atqui hoc eſt contra experientiam, ergo &c. Sequela maioris probatur, quia habens organum videndi, & audiendi, poteſt actu videre, & audire, ſi cætera non deſint; ſed cæcus, & ſurdus, haberent huiuſmodi organa, quia habterent cor; ergo actu viderent, & audirent, quod tamen eſt omninò falſum.

Quarta concluſio. Obiectum proprium, & adæquatum guſtatiuæ potentiæ eſt tantum ſapor. Probatur, quia ſenſibile quod non excedit, nec exceditur ab vno ſenſu, eſt obiectum proprium & adæquatum illius, ex Ariſtotele in hoc ſecundo de Anima t. 63. ſed ſapor eſt huiuſmodi reſpectu potentiæ guſtatiuæ, ex eodem ibidem t. 102. & 104. ac 112. ergo ſapor eſt obiectum proprium, & adæquatum potentiæ guſtatiuæ.

Quinta concluſio. Sapores extremi, ſi attendantur per ordinem ad ſubiectum; ſunt ponticus, & acutus; ſin autem ſpectentur ſecundum naturam, & reſpectu guſtus, ſunt dulcis, & amarus. Probatur, quia ponticus, & acutus reſident in ſubiectis contrarijs, & extremis, ſiquidem hic in calido, & ille in frigido fundantur, ergo ſunt extremi ratione ſubiecti. Conſequentia patet ex dictis in 6 Not. Secunda pars probatur, quia ſapor dulcis eſt amicus guſtui, & amarus

rus inimlcus: ſimiliter in dulci coniungitur humidum maximè ſicco, in amaro verò ab eo ſeparatur, vt dictum eſt in eodem Not. 6. atqui ſeparari, & coniungi, amicus, & inimicus, ſunt contraria, & extrema; ergo &c.

Sexta conclnſio. Species ſaporum ſunt tantum nouem, & non plures. Probatur primo ex Ariſtotele hic t. 104. & t. 105. vbi enumerat octo ſpecies ſaporum, nempè dulcem, amarum, pinguem, ſalſum, acrem, auſterum, acerbum, & acidum, & concludit, ferè enim hæ ſunt ſaporum differentiæ, quibus, cùm alibi addat ponticum, dicendum eſt nouem eſſe ſaporum ſpecies. Secundò ſuadctur ratione, quia diuerſitas ſenſibilium alicuius ſenſus, deſumenda eſt à diuerſa ratione ipſum immutandi, ſed rationes immutandi guſtum per ſapores ſunt tantum nouem, ergo &c. Maior patet. Minor probatur quia ſapor dulcis, cùm ſit calidus, & humidus, temperatè immutet guſtum moderatè calefaciendo, humectando, & delectando: amarus, cùm ſit valdè calidus, ſiccus, & craſſus habet cùm valdè calefaciendi, exſiccandi, & guſtum exaſperandi; pinguis, cum ſit admodum humidus, & frigidus, grauiter delectat: ſalſus ratione vehementis caliditatis, & ſiccitatis habet virtutem conſeruandi, & exſiccandi; acer immutat incidendo; auſterus pungendo; acerbus conſtipando, aſtringendo, & exaſperando, acidus aperiendo, attenuando, & frigefaciendo, & ponticus incidendo, & mundificando, ac frigefaciendo temperatè, ergo cùm nouem ſint rationes ſaporibus immutandi ſenſum guſtus, nouem pariter, & non plures erunt ſaporum differentiæ, ac ſpecies.

Septima concluſio. Medium reſpectu guſtus eſt caro, vel pellis medians inter ſaporem, & organum, ſeù potentiam guſtatiuam. Eſt communis. Probatur, quia ſenſibile poſitum ſupra ſenſum immediatè non facit ſenſationem, ſed ſapor poſitus ſuper pellem, & tamen ex quibus coaleſcit lingua, ac palatum facit ſenſationem, ergo ſignum eſt, quod pellis, & caro huiuſmodi ſint guſtui medium ſentiendi.

Octaua concluſio. Potentia guſtatiua non immutatur à ſapore neceſſariò ſecundum eſſe reale, ſed ſecundum eſſe intentionale. Probatur primò ex Ariſtotele hic in t. 121. vbi inquit: *Oportet autem vniuerſaliter de omni ſenſu accipere, quod ſenſus eſt, quod eſt ſuſceptiuum formarum ſine materia, vt cera annuli ſine ferro, & auro recipit ſignum: ſimiliter, & ſenſus vniuſcuiuſque ab habente odorem, aut ſaporem, aut ſonum patitur, ſed non in quantum vnumquodque illorum dicitur, ſed in quantum huiuſmodi, & ſecundum rationem.* Sed per formas ſine materia, & per rationes, communiter Doctores intelligunt ſpecies intentionales ſenſibilium, ergo ſicut alij ſenſus immutantur à proprijs obiectis tantum intentionaliter, ita dicendum eſt de potentia guſtatiua. Secundò ſuadetur ratione, quia ſenſibile poſitum ſupra ſenſum ſecundum eſſe reale, non facit ſenſationem, ex Philoſopho vbi ſupra t. 98. & 116. Sed ſapor poſitus ſuper lingua facit guſtationem, ergo ſignum eſt, quod non immutat ipſam ſecundum eſſe reale ſed tantum eſſe intentionale, & per ſpeciem ſui.

Obijcitur autem primo, contra primam concluſionem, quia Ariſtoteles lib. 2. de Part. Animal. cap. 10. dicit, omnium ſenſuum organa ſita eſſe in corde animalis: & cap. 17 ſubdit aliqua animalia carere lingua, & tamen habere ſenſorium guſtus; ergo &c.

Reſpond. Ad primum verum eſſe, vt in loco conſeruante, ac communicante calorem, ac ſpiritus neceſſarios ad exercendas operationes omnium ſenſuum, non tamen vt in proprio, ac determinato loco, quia ſic vnuſquiſque ſibi vendicat peculiarem ſitum, vt probat idem Ariſtoteles in hoc ſecundo lib. de Anima. Ad ſecundum negatur conſequentia, ſiquidem probatur noſtra concluſio, nimirum quod organum guſtus non tantum eſt in neruo linguæ extremo, ſed etiam in extremo palati, ac proindè quæ carent lingua, non carent palato ſi obtineant ſenſum guſtus.

Obij-

Digitized by Google

Obijcitur ſecundò, contra ſecundam concluſionem, nàm Ariſtoteles hic t. 101. dicit, guſtabile eſt tangibile quoddam:& t. 103. ſubdit; eſt autem commune tactus, & guſtus potabile; ergo cum tactus, & guſtus ſint de eodem obiecto; ſequitur non eſſe ſenſus diuerſos, nec habere diuerſa ſenſoria.

Reſp. Veras auctoritates adductas concomitanter, non formaliter, quia ſic, & huiuſmodi ſenſus, & eorum ſenſibilia propria ſunt omninò diſparata, vt probat Ariſtoteles in t. 104. & 112.

Obijcitur tertiò contra tertiam concluſionem, tùm quia ſine caliditate non poſſint exerceri ſenſitiuæ operationes, ſiquidem frigus impedit, ſed cor eſt maximè calidum; ergo &c. tùm etiam, quia dùm malè aliquid apprehenditur, cerebrum non commouetur, ſed bene cor; ergo ſenſus debet eſſe potiſſimum in corde; tùm deniq; quia per ſyncopem, ſenſationes omnium ſenſuum impediuntur; ſed ſyncopis eſt accidens circa cor; ergo ſignum eſt, ſenſus eſſe in corde tantum, & non alibi.

Reſp. Breuiter his omnibus probari tantum, ſenſus eſſe in corde, vt in fonte, vel conſeruante, vel communicãte vires exercẽdi operationes omnium ſenſuum, non tamen, vt in propria ſede, organo, ac ſubiecto, quia ſic exigunt diuerſas corporis partes, vt hactenùs probatum eſt.

Obijcitur quartò contra quartam concluſionem quia ſapor eſt qualitas ſecunda, & non prima, ſed guſtus ſentit etiam qualitates primas, nempè calorem, humiditatem, ſiccitatem, & frigiditatem rei guſtabilis; ergo ſapor non eſt obiectum adæquatum guſtus.

Reſp. Negando minorem formaliter, & concedendo illam cõcomitanter, hoc eſt ratione tactus; ſine quo, nec guſtus poſſet ſentire ſapores: quandoquidem tactus cum reperiatur etiam in lingua, in qua conſiſtit pariter, & guſtus, prius exercet in illa ſuas operationes ſentiẽdo caliditatẽ, & frigiditatem, humiditatẽ, & ſiccitatẽ cibi, quàm guſtus percipiat ſaporũ differẽtias: vnde ſolũ inferri poteſt, quod lingua percipiat qualitates tãgibiles ratione tactus, & ſapores ratione guſtus.

Obijcitur quintò contra quintam concluſionem: nam illi ſunt ſapores extremi, qui maximè differunt; ſed ponticus, & acutus ſunt huiuſmodi; ergo &c. Deindè extremę qualitates lędunt ſenſũ, vt patet de calido, & frigido in ſummo; ſed ſapor dulcis non lædit, immò confortat guſtũ; ergo &c. Rurſus à medio, ad medium, nõ fit tranſitus per extremum, ſed à ſapore acerbo fit tranſitus ad acrem per dulcem, ergo ſapor dulcis non eſt extremus.

Reſp. Ad primum minorem eſſe verã de pontico, & acuto in ordine ad ſua ſubiecta, non tamen ſecũdũ propriã naturam, & ratione guſtus, quia ſic ſũt magis extremi, & cõtrarij dulcis, & amarus. Ad ſecũdũ dico maiorem eſſe verã de primis qualitatibus, vel de ſecundis in ſummo accedentibus ad primas, cuiuſmodi non eſt ſapor dulcis; Ad tertiũ dico maiorem eſſe falſam, nam in coloribus fit tranſitus à viridi, ad rubeum, vel violaceum per nigrũ; Idem ergo poteſt dici de ſaporibus.

Obijcitur ſextò contra ſeptimam, & octauã ſenſus guſtus caret medio neceſſario ad ſui immutationem; ergo ſi immutatur à ſapore, hoc erit ſecundum eſſe reale, & non intentionale. Antecedens eſt Ariſtotelis hic in t. 101. & 102. vbi habet, quod guſtus ſit quidam tactus; ſed ſenſus tactus ſentit tangibile abſque vllo medio; ergo & guſtus.

Reſp. Antecedens, & eius probationẽ habere veritatem de medio extraneo, non verò intraneo, quia ſic guſtus, & etiã tactus habent medium, quod apertè inſinuat Ariſtotele in t. 114. dùm inquit, *omnia ſentimus per medium, ſed in his; ideſt guſtu, & tactu; latet.* Sed hæc melius explicabimus in ſequenti.

De Senſu, Tactus, Organo, Medio, ac Obiecto.

QVÆSTIO V.

Circa ſenſorium tactus tres communiter referuntur ſententiæ, quarum prima eſt ſimplicij hic t. 116. Thæmyſtij cap. 40. & Sueſſani ad t. 116, qui ſequuti Ariſtotelem lib. de ſenſu, & ſenſibilibus cap. 2. in fine, & lib. de Iuuentute, & Senect.

nect. cap. 2. non longè ab initio: lib. 2. de Part. Animal. cap. 10 ſuſtinent ſenſorium tactus, ſicut & guſtus, ſitum eſſe in corde.

Alij verò, ſequentes eundem Philoſophum lib. 1. de Hiſtor. Animal. cap. 4. & lib 2. de Part. Animal. cap. 1. 5. & 8. Primo de Ani. t. 79. ac in hoc ſecundo de Anima t. 94. docent, non ſolum cor, ſed & carne, & pellem, ac neruos, diffuſos per totum corpus, eſſe organum tactus. Ita Aphrodiſæus ſecundo de Anima cap. de Tactu. Conciliator differ. 45. Suarez lib. 3. de Anima cap. 27. Ruuius, & alij non pauci ab eodem relati, Tra. de Tactu q. 1.

Alij deniquè, habentes etiam pro ſe eundem Ariſtotelem hic t. 116. communiter aſſerunt, ſenſorium proprium tactus neque in corde, neque in carne, pellicula contecta, collocandum eſſe, ſed in neruo illo, quem Medici tactum appellant, per totum corpus diffuſo. Sic D. Thomas hic lect. 22. Alber. tract. 3. cap. 31. & 35. Scotus q. 2. Curſus Carmel. diſp. 14. de tactu q. 4. §. 3. & alij permulti, tùm ab his, tùm à Ruuio relati.

Circa vnitatem, vel multitudinem potentiæ tactiuæ eſt etiam non vulgaris controuerſia inter Philoſophos; nam quidam multiplicant potentias tactiuas iuxtà multitudinem contrarietatum, tùm primarum, tum ſecundarum, iuxtà illud Ariſt. hic tex. 107. Omnis ſenſus eſt vnius contrarietatis. Ita D. Thom. hic lect. 22. Ægidius, & vterque Caiet. ad t. 108. Auicen. lib. 6. natur. quæſt. p. 2. cap de tactu, Themiſtius lib. 2. de Anima cap. 39. & alij relati à Ruuio cit. q. 6. & à Maſtrio diſp. 5. q. 6 art. 2. n. 190.

Quidam verò ex oppoſito ſuſtinent eſſe tantum vnam potentiam tactiuam ſpecie, ſicut vnum duntaxat eſt organum tactus, nedum realiter, verùm etiam formaliter. Ita ex Antiquis, & Modernis nonnulli, quos refert, & ſequitur Ruuius loco citato n 71.

Quid autem ſentiendum ſic cum Doctore ſubtili, non eſt adeò clarum, ſiquidem q. 1. de Anima, priori, & q. 2. ac 6. huic poſteriori, fauere videtur ſententiæ.

De Medio tactus pariter differentes non conueniunt, quandoquidem Auerroes hic com. 115. Ægidius com 113. Iandunus q. 28. cum alijs Auerroiſtis, putant in tactione eſſe neceſſarium medium, non tantum internum, ſcilicet pellem, vel carnem, ſed etiam externum, ſcilicet aerem, vel aquam.

D. Thomas, Albert. Mag. Caietanus vterque, Niphus, & alij ad t. 113. ſuſtinent corpora mollia, vt ſunt aqua, & aer, ſentiri tactu ſine medio extrinſeco, cęterum dura non poſſe percipi abſque medio extrinſeco.

Doctor ſubtilis autem hic q. 3. Toletus q. 30. & 31. Conimbric. q. 3. art. 3. Ruuius q 2. & Maſtrius q. 6. art. 2. n. 196. nec in tactione corporum durorum admittunt neceſſitatem medij extrinſeci, ſiquidem in omnibus ſufficit internum.

Denique circa obiectum eſt etiam difficultas, nàm aliqui negantes ſpecies intentionales in tactu, aſſerunt obiectum tactus immutare neceſſariò potentiam ſecundum eſſe reale; & naturale: Alij verò ex oppoſito, cum admittant ſpecies intentionales primarum qualitatum, docent obiectum tactus neceſſariò agere realiter in medium eiuſdem, intentionaliter verò in potentiam tactiuam. Hác videtur docuiſſe Scotus de Anima q. 4. & 5. & in 4. d. 44. q. 2. quem poſteà ſequuti ſunt communiter Recentiores, vt videre eſt apud Ruuium q. 3. & Maſtrium cit. n. 214. & ſequentibus.

Pro declaratione, & reſolutione omnium harum controuerſiarum. Primo notandum eſt, quod à cerebro procedit quidam neruus, vel quædam caro neruoſa, in modum retis compacta, per totumque corpus extenſa, cooperta tamen carne, & pelle extrinſeca. In his omnibus conſiſtere organum tactus dicunt Auctores ſecundæ opinionis, cùm experientia conſtet, nedum carnem illam neruoſam, ſed etiam carnem, & pellem extrinſecam pati à primis, & etiam quibuſdam ſecundis qualitatibus: cæterum in neruo, ſeù carne illa neruoſa duntaxat collocatum eſſe tactum, ſeù organum potentiæ tactiuæ; carnem verò, & pellem eſſe eiuſdem medium externum, fatentur cum Ariſtotele in t. 116. Auctores tertiæ ſententiæ, ſaltem

in

Digitized by Google

in animalibus neruis præditis, & ratio eſt, inquit Doctor in citata q. 2. de Anima, quia organa ſenſuum exteriorum debent continuari organo ſenſus communis, cuius munus eſt recipere ſpecies ſenſibilium exteriorum, & iudicare de eorum ſenſationibus; caro autem, vel pellis externa non continuatur illi, ſed benè neruus, vel caro illa neruoſa; igitur in hac tantùm collocandum eſt ſenſorium tactus.

Secundò notandum eſt, tactum dupliciter conſiderari poſſe, vno modo materialiter, alio modo formaliter. Primo modo dicit neruum, ſeù carnem neruoſam, toti corpori coextenſam, & ſic tactus eſt tantùm vnus, non ſolum ſpecie, ſed etiam numero, ſiquidem idem numero neruus, deſcendens à cerebro, diuiditur per ramuſculos, & continuatè diſtenditur ad quamlibet corporis partem. Secundo modo importat potentiam tactiuam ordinatam ad qualitates tangibiles, & ſic iuxtà multiplicationem ſpecificam earumdem, & tactus multiplicantur; vndè non eſt mirum ſi ab aliquibus ſeptem numerentur tactus, ſiquidem vnum poſuerunt reſpectu calidi, & frigidi; ſecundum reſpectu humidi, & ſicci; tertium reſpectu grauis, & leuis; quartum reſpectu doloris vulnerum; quintum reſpectu delectationis rerum venerearum; ſextum, & ſeptimum; collocauerunt in ſtomacho, alterum reſpectu famis, & reſpectu ſitis alterum: cæterum quàm perperam hoc egerint eò potiſſimum conuincitur, quod cùm ex Ariſtotele in hoc ſecundo de Anima t. 107. omnis ſenſus ſit vnius contrarietatis, vt viſus albi, & nigri, auditus grauis & acuti, guſtus amari, & dulcis, ſic dicendum eſt de tactu; at cùm qualitates tangibiles reducantur ſufficienter ad duas, nempè ad caliditatem, & frigiditatem, humiditatem, & ſiccitatem, conſequenter, & tactus formaliter ſumpti, erunt tantùm duo, alter reſpectu calidi, & frigidi, & alter reſpectu humidi, & ſicci.

Tertiò notandum eſt, nomine obiecti potentiæ tactiuæ venire, omnes qualitates tangibiles, quæ à quibuſdam nimium, & abſque neceſſitate multiplicari videntur, ſiquidem propter qualitates primas actiuas, enumerant durum, & molle, graue, & leue, aſperum, & lene, dolores, & delectationes; titillationes famis, & ſitis, ſed iſti decipiuntur, confundentes ſenſibilia communia cum propriis, ſiquidem durum, & molle, aſperum, & lene, graue, & leue ſunt ſenſibilia communia, vt ſuo loco diximus, reuocanturque ſub figura: ſimiliter dolor, & voluptas, ac titillatio ſpectant ad diuerſos ſenſus; nam in quolibet illorum duo conſiderari poſſunt, nimirum actus, & obiectum: Obiectum enim, vel cauſa doloris eſt mutatio notabilis facta circa primas qualitates, vel quantitates, vt nimia calefactio, exſiccatio, vel aduſtio, &c. aut diuiſio cõtinui per inciſioné, fractionem, aut contuſionem, quæ ſi conſiderentur ſecundum ſe, ſunt primæ qualitates tangibiles, & ſic ſenſu percipiuntur tactus, ſi verò ratione motus ſunt ſenſibilia communia pluribus ſenſibus perceptibilia: ſimiliter obiectum in voluptate, eſt appulſus qualitatum maximè conuenientium, vt calidi temperati, vel frigidi, aut attractio ſubſtilium ſpirituum, & aliarum partium ſubtilium leniter blandientium, vt accidit in rebus venereis, quæ pariter ſecundum ſe tactu percipiuntur, cum ſint primæ qualitates, & ratione motus ſunt ſenſibilia communia pluribus ſenſibus perceptibilia. Actus verò ſunt ſenſationes, quibus talia obiecta percipiuntur, quæ ſunt conuenientes, vel diſconuenientes, & non niſi ab appetitu tactum conſequente perceptibiles. Titillatio pariter duo dicit, & horrorem, quo reſpuimus illam attractionem, & voluptatem, ac declinationem quandam reſultantem ex ſpiritibus, & copia præiacentis materiæ, vt ſub axillis, & plantis experimur. Si primum attendamus pertinet ad appetitum ſenſitiuum, & non ad tactum: Si verò ſecundum ſpectemus, poteſt dupliciter accipi, & pro illo motu, quo huiuſmodi tactum refugimus & ſic eſt ſenſibile commune: aut pro intimo actu ſenſitiuo, & ſic ſpectat ad appetitum ſenſitiuum. Sitis denique, & famis important

portant tria ſcilicet intemperiem, aut diuulſionem in faucibus, & ventriculo, dolorem ex eis orientem, & appetitum humidi, & frigidi, aut calidi, & ſicci. Quoad primum, cum præſeferat inadequationem quatuor primarum qualitatum, ſpectant ad tactum: quoad ſecundum, & tertium, cùm dicant conuenientiam, aut diſconuenientiam obiecti cum potentia, pertinent ad appetitum ſenſitiuum. Ex his infertur, quod cùm nomine qualitatum tangibilium propriè veniant duntaxat quatuor primæ qualitates, ſcilicet caliditas, frigiditas, humiditas, & ſiccitas, hæc ſolum habent conſtituere obiectum adæquatum tactus.

Quartò, notandum eſt, medium ſenſationis eſſe duplex; ſcilicet extrinſecū, & intrinſecū. Mediū extrinſecum eſt corpus inanime, diſtinctū à ſentiente, vt aer, vel aqua: Medium verò intrinſecum eſt corpus animatum ſentienti coûinctum, vt in tactu, & guſtu pellis, & caro, iuncta neruo tangenti, vel guſtanti: Corpora autem tangibilia ſunt duplicia, ſcilicet mollia, quæ nimirum facilè comprimuntur, vt aer, & aqua, & dura, quæ difficulter comprimuntur, vt lapides, & ligna. In tactu priorum non requiritur medium extrinſecum, vt experientia conſtat. Dura autem ſunt duplicia, alia ſunt lenia, vt ſunt duæ tabulæ perfectè explanatæ, & talia ſe tangunt ſine medio, alioquin plura corpora eſſent ſimul in eodem loco; alia verò ſunt aſpera, & inæqualia, & in his exigitur medium, ſiquidem vna pars non tangit immediatè alteram, vt patet in duabus tabulis aſperis, malèque expolitis, hoc autem non eſt ratione tactus per ſe, ſed tantum per accidens ex cauſa inæqualitatis corporum ſe tangentium.

Quintò notandum ex Doct. ſubtili lib. de Anima q.3. tactum poſſe comparari, vel ad qualitatem inhærentem tangenti, vel tangibili; & hoc dupliciter, aut enim tale corpus eſt fluidum, vt aer, vel aqua, vel eſt durum, & hoc adhuc dupliciter, aut tale corpus eſt humidum, aut ſiccum; ſi ſiccum adhuc dupliciter, vel eſt ibi fortis compreſſio, & applicatio, vel non. Si comparetur tactus ad qualitatem inhærentem tangenti, ibi non eſt neceſſarium medium vt patet de dolore apoſtematis, qui vehementer ſentitur ſine medio extrinſeco: Si verò comparetur ad qualitatem adhærentem corpori tangibili fluido, nec ibi eſt neceſſarium medium, cum qualitas vnius immediatè tangat qualitatem alterius. Similiter ſi corpus ſit durum, & ſiccum, & compreſſio, & applicatio fortis, nullum erit medium, quia caliditas corporum ſe tangentium conſumet humiditatem aeris, vel fortis applicatio violenter, expellet aquam, adeò vt immediatè ſe tangant: cæterum ſi corpus durum fuerit humidum non poterit immediatè alterum tangere, ſed neceſſariò mediabit ſubiectum humiditatis, ſiue ſit aer, ſiuè aqua.

Sextò notandum eſt, tactionem, ſeù ſenſationem tactus fieri hoc pacto; nàm res tangibilis approximatur corpori ſentienti, ſi ſit dura, & inæqualis mediante aliquo extrinſeco, vt aere, vel aqua; ſi autem ſit æqualis, vel mollis ſine medio extrinſeco; deindè imprimitur ſpecies rei tangibilis medio intrinſeco, & extrinſeco ſimul in eodem inſtanti temporis, non verò naturæ, quia prius natura eſt in extrinſeco, quàm in intrinſeco, ad hoc vt res tangibilis ſentiatur, ſiquidem in tactu, & guſtu, ideò medium mouetur, vt obiectum ſentiatur, in alijs verò vt potentia moueatur; medium enim in his ſe tenet ex parte obiecti, in illis verò ex parte potentiæ; demùm potentia tactiua ſimul cum obiecto, vel cum ſpecie cauſat ſenſationem, quod dicitur tactio.

Ex his ſit prima concluſio. Senſorium tactus in animalibus neruoſis, eſt neruus, ſeù caro neruoſa toti corpori coextenſa: in carentibus autem neruis, eſt aliud æquiualens. Eſt Scoti hic q.2. Probatur primo auctoritate Ariſtotelis hic t.109.114. & 116. vbi probat, ſenſorium tactus non eſſe in carne, vel in pellicula carnem cooperiente, ſed in aliquo interiori, quod nequit eſſe, niſi neruus toti corpori coextenſus, & eius ratio eſt, *quia appoſita ſuper ſenſorium non ſentiunt, ſuper carnem autem appoſita ſentiunt,*

tit, quare medium tactiui caro ; ergo non ſenſorium eius. Secundò probatur à Scoto ſic, quia organum ſenſus tactus debet continuari cum organo ſenſus communis, & cum cerebro, ſiquidem ſenſus communis, qui eſt primus ſenſus, in cerebro poſitus, eſt videre, nedùm ſenſationum tactus, ſed omnium ſenſuum exteriorum, ſed caro, & pellis non continuatur cerebro, verùm neruus ſic continuatur, vt dicunt Anatomici; ergo in neruo, & non in carne, aut pellicula carnis eſt ſenſorium tactus. Tertiò probatur, quia virtutes naturales, ſeù vitales, & animales differunt per hoc, quod naturales, & vitales benè conſiſtunt in carne, animales verò in neruis, ſed virtus tactiua, cùm ſit cognitiua, eſt animalis; ergo ſita eſt in neruo, & non in carne, vel pellicula ipſam cooperiente.

Secunda concluſio. Tactus materialiter eſt vnus, formaliter verò duo, & non plures. Eſt Scoti ibidem q. 1. & 2. Probatur prima pars, quia tactus materialiter non eſt, niſi neruus, ſeù caro neruoſa per totum corpus diffuſa, ſed talis habet vnitatem continuationis, vt aſſerunt Anatomici; ergo tactus materialiter eſt tantùm vnus. Secunda pars probatur, quia omnis ſenſus eſt vnius primæ contrarietatis tantùm, vt probat Ariſtoteles hic in t. 107. ſed contrarietates primæ reſpectu tactus ſunt tantum duę, nempè frigidi, & calidi, humidi, & ſicci, cæteræ enim qualitates tangibiles ad has reducuntur, vel non ſunt propriæ tactus, vt obſeruatum eſt in 3. Not. ergo &c. Secundò probatur à Doctore ſubtili vbi ſupra, nàm impoſſibile eſt eamdem virtutem tactiuam habere ſimul duos actus, perfectiſſimos circa obiecta omninò diſparata, ſed contingit tactum ſimul ſentire perfectiſſimè duo obiecta omninò diſparata; ergo virtus tactiua non erit formaliter vna, ſed erunt duæ. Maior probatur, quia intellectiua potentia eſt perfectior, quàm tactiua, ſed impoſſibile eſt eumdem intellectum habere duos actus perfectiſſimos ſimul circa obiecta omninò diſparata, vt ipſe oſtendit in 1. d. 3. q. 6. ſub L. ergo multò magis id negandum eſt potentiæ tactiuæ. Minor probatur, quia tactus poteſt ſimul ſentire perfectiſſimè frigiditatem, & humiditatem in aqua, ſed non per eũdem actum, quia ſunt obiecta diſparata: tùm etiam quia impoſſibile eſt actum ſentiendi eſſe reſpectu talis obiecti, quo remoto, adhuc eſſet talis actus, ſed remota frigiditate ab aqua, ſaltem per diuinam potentiam, adhuc tactus ſentiret humiditatem eius; ergo actus ſentiendi humiditatem, & frigiditatem in aqua non eſt vnus, & idem, ſed alius, & alius: tùm etiam, quia aqua inquantum frigida emittit vnam ſpeciem in organo tactus, & aliam inquantum humida, ſed ſpecies in organo eſt principium actus; ergo à diuerſis ſpeciebus, & prorſus diſparatis, nequit egredi, idem actus, ac proindè tactus alius eſt reſpectu frigiditatis, & alius reſpectu humiditatis in eadem aqua. Tertia pars remanet probata ex dictis in 3. Not. Alias rationes facit Doctor ad probandam concluſionem ſed iſtæ ſufficiunt.

Tertia concluſio. Obiectum proprium, & adæquatum tactus ſunt primæ quatuor qualitates tangibiles, vel aliquid eis commune; cæteræ autem qualitates, quæ etiam tangibiles vocantur, vel reducuntur ad illas, vel ſunt obiectum commune, & non proprium tactus. Probatur prima pars, quia illud eſt obiectum proprium alicuius potentiæ ſenſitiuæ, quod ab ea tantùm percipitur, & non ab alijs ex Ariſtotele in hoc ſecũdo de Anima t. 63. ſed primæ quatuor qualitates tangibiles ſic ſe habẽt reſpectu tactus, vt patet inducendo per cæteras potentias ſenſitiuas exteriores, ſiquidem viſus eſt circa colores, auditus circa ſonos, olfactus circa odores, & guſtus circa ſapores, qui omnes ſunt qualitates ſecũdæ; ergo primæ quatuor qualitates tangibiles ſunt propriæ tactus, & nulli alteri ſenſui communes. Confirmatur, quia omnes aliæ qualitates, quæ tangibiles appellantur, vt durum, & molle, graue, & leue, aſperum, & lene, dolor, & voluptas, ac titillatio, aut ſunt ſenſibiles communes, aut reducuntur ad has quatuor qualitates primas, vel pertinent ad

ad appetitum ſenſitiuum, vt dictum eſt in 3. Not, ergo per has omnes qualitates non diſtinguitur tactus à cæteris ſenſibus, ac proindè non continentur ſub obiecto proprio tactus. Probatur ſecunda pars, quia potentia tactiua nihil ſentire poteſt, qua talis, & vt ab alijs diſtinguitur, niſi ſub ratione alicuius harum primarum qualitatum, vt patet per experientiam; ergo primæ quatuor qualitates, aut aliquid eis commune tantum adæquant virtutem tactiuam. Dixi notanter, qua talis, & vt à cæteris diſtinguitur &c. quia ſi conſideretur, vt communicat cum alijs ſenſibus, excedit tunc illas quatuor primas qualitates: percipit enim motum, & figuram cum ſenſu viſus, & guſtus huiuſmodi ſenſibilia communia.

Quarta concluſio. Obiectum tactus non immutat neceſſario eius potentiam ſecundum eſſe reale, licet benè ſecúdum eſſe intentionale. Eſt Scoti hic q.4. & in 4. d. 44. q. 3. Probatur prima pars, quia ſenſibile reale poſitum ſupra ſenſum nó facit ſenſationem, ex Ariſtotele hic t. 75. 98. & 116. ſed obiectum poſitum ſuper organum tactus facit tactionem; ergo potentia tactiua non immutatur ab obiecto ſecundum eſſe reale. Secunda pars probatur, quia actio animalis petit principium animale, ſed actio tactiua, cum ſit cognitiua, eſt actio animalis, & cauſatur à potentia tactiua ſimul cum ſuo obiecto; ergo obiectum concurrit, vt habet eſſe animale, quod eſt eſſe intentionale, & per ſpeciem. Confirmatur per rationē Theologicam; nàm in damnatis nunc, & poſt reſurrectionem generalem, erit ſenſus tactus, ſed tunc tactus non immutabitur realiter, cùm huiuſmodi immutatio ſit corruptiua; ergo intentionaliter. Concludit, ergo Doctor ſubtilis citatus hic, & in 4. ſent. immutationem intentionalem eſſe propriam ſenſus, qua talis, non verò naturalem, quia illa poteſt eſſe ſine iſta in damnatis.

Quinta concluſio. In tactu reſpectu qualitatis inhærentis tangentis, vel reſpectu qualitatis adhærentis corpori fluido, non requiritur medium externum; licet benè exigatur ſi fuerit in corpore non fluido, quod vel ſit humidum, vel ſi adhibita non fuerit fortis applicatio. Eſt Doctoris ſubtilis hic q. 3. §. Reſpondeo, ergo quod tactus &c. Probatur, quia inter accidens, & ſuum ſubiectum nihil externū mediat, ſed qualitas inhærens tangenti, ſe habent tamquàm ſubiectum, & accidens; ergo &c. Secunda pars patet dùm homo tangit aquam, ſiquidem in his nihil mediat. Tertia ſimiliter liquet, quia dum lignum humidum tangitur ab homine, mediat aqua, quæ eſt ſubiectum humiditatis. Quarta pars probatur quia ſerra fortiter applicata ligno abſq; aere intermedio illud ſeccat; ſimiliter gladius immediatè applicatus collo, illud abſcindit, alioquin aer eſſet inſtrumentum talis abſciſſionis, quod nemo ſanæ mentis dixerit.

Obijcitur primò contra primam concluſionem, quia Ariſtoteles lib. 1. Hiſtor. Animal. cap. 4. & lib. 2. de Part. Animal. cap. 1, 5. & 8. lib. 1. de Anima t. 79. & lib. 2. de Anima t. 94. docet, non ſolum cor, ſed etiam carnem eſſe ſenſorium tactus, neruos verò, vel eſſe per ſe inutiles, ſicut, & pilos, ad operationes ſenſitiuas exercendas, vel ſi aliquid operantur, hoc non erit, niſi quatenus ſunt coniuncti carni; ergo non in ſolo neruo conſiſtere debet ſenſorium tactus, ſed in corde, carne & neruis ſimul iunctis.

Reſp. Negando conſequentiam, nec loca adducta ex Ariſtotele quicquam faceſſunt, ſiquidem cor vocari poteſt organum tactus communicatiuè, & conſeruatiuè, vt alias dictum eſt; per carnem verò non intellexit eam partem, quę pelle tegitur, cum hanc dixerit eſſe medium, & non ſenſorium tactus hic in t. 109. & t. 116. ſed nomine carnis intellexit neruum coniunctum carni, ſiuè vt inquit Doctor ſubtilis hic q. 2. carnem neruoſam, non autem puram, quia ſicut illa dicitur organica, hæc autem minimè; ſimiliter cum dixerit, neruos eſſe ſenſus expertes, locutus fuit de neruis multum denſis, qui abundant terreſtreitate, non autem de neruo ſubtili, ac temperato, per totum corpus diffuſo, quia taliſ eſt animatus, & in illo conſiſtit ſenſus tactus, vt dicit Auerr. com. t. 108.

Obijcitur ſecundò, contra ſecundam concluſionem, tunc eſſent ſex ſenſus exteriores: tùm etiam, quia vnum animal eſſet plura animalia, ſiquidem vnus tactus eſt conſtitutiuus vnius animalis; ergo ſi plures eſſent tactus, & animalia eſſent plura: tùm etiam quia eſſent plures tactus duobus, cùm contrarietates tangibiles ſint plures, quàm duæ, nàm præter calidum, & frigidum, humidum, & ſiccum, ſunt etiam durum, & molle, graue, & leue, aſperum, & lene, quæ ſunt contraria tangibilia.

Reſpond. Ad primum negando conſequentiam, ſiquidem tactus, quamuis formaliter multiplicetur, tamen realiter eſt vnus, tùm ob vnitatem organi, tùm propter vnicum modum immutandi genericum, quæ ſufficiunt ad vnitatem ſenſus genericum. Ad ſecundum negatur pariter conſequentia, ad probationem dico, veram eſſe de tactu generico, & materialiter ſumpto, non de ſpecifico, & formaliter conſiderato. Ad tertium negatur itidem conſequentia, ad probationem dico, cæteras contrarietates reduci ad illas duas priores, ac proindè non eſſe neceſſe multiplicari tactus formales, & ſpecificos, vt declarauimus in 3. Not.

Obijcitur tertiò, contra quartam quia tactus poteſt ſentire obiectum tangibile abſque receptione ſpeciei; ergo immutatio intentionalis non eſt neceſſaria ad ſenſationem tactus. Conſequentia patet, quia hæc per nos neceſſariò exigit ſpeciem. Antecedens probatur, quia poteſt Deus conſeruare animal iuxta ſolem, vel ignem, & ſuſpendere concurſum ſuum, nè emittant ſpecies caloris, vel ergo animal ſentiet calorem, in tali caſu, ſenſu tactus, vel non; hoc dici nequit, quia certò calefiet; ergo illud, & ſic fatendum, fieri illam ſenſationem tactiuam abſque ſpecie intentionali.

Reſpond. Ex Doctore ſubtili in lib. de Anima q. 4. immutationem eſſe duplicem, aliam naturalem, per quàm quodlibet mixtum à qualitatibus actiuis patitur paſſione reali, & corruptiua, ſiuè tale ſit animatum, ſiuè non: aliam verò animalem, ſecundum quam ſenſus immutatur intentionaliter à ſenſibili, patiturque ab ea paſſione, etiam interdum afflictiua: prior fieri poteſt, ſine aliquo medio, tam interno, quàm externo, ſufficit enim contiguitas, agentis cum paſſo: poſterior verò neceſſario exigit ſpeciem in medio, ſaltem interno, receptam, alioquin ſenſibile non faceret ſenſum, ſed ſolam paſſionem corruptiuam.

Formaliter ad argumentum negatur antecedens, ad cuius probationem, admiſſo caſu, dico tunc animal immutatum in naturaliter, & paſſione corruptiua, non autem animali, quia hæc fit per ſpeciem neceſſariò, ſicque dicendum, ſenſum tactus in tali caſu non cauſare ſenſationem tactiuam, & animalem, ſed ſolum pati naturalem.

Obijcitur quartò contra quintam probando, tactiuam potentiam nullatenus admittere, in ſui ſenſatione, medium extrinſecum, quia quandocumque potentia immutatur mediante alio, prius immutatur à medio extrinſeco, quàm ab obiecto, vt patet de viſu, ſed tactiua potentia non prius immutatur à clypeo, qui eſt medium extrinſecum, quam à percutiente; ergo &c. totum argumentum eſt Philoſophi, hic in t. 115. vbi ponit differentiam inter tactum, & cæteros ſenſus ex parte medij.

Reſpond. Maiorem eſſe veram in illis potentijs, in quibus medium immutatur prius cauſalitate, tempore, ac ſitu, vt in auditu, ac viſu, non tamen cum medium immutatur duntaxat prius ſitu, vt in tactu, ſiquidem vt in allato exemplo liquet, clypeus enim licet percutiatur prius ſitu, cum ſit propinquus, non tamen prius cauſalitate, cum non ſit cauſa percuſſionis tactus, nec tempore, quia in eodem inſtanti temporis, licet non naturæ, percutitur vterque ſcilicet clypeus, & tactus.

Vtrum ſenſibile poſitum ſupra ſenſum faciat ſenſationem, vel potius ipſum lædat, ſi ſit excellens?

QVÆSTIO VI.

Circa ſecundam partem huius quæſtionis nulla videtur adeſſe controuerſia; ſed tantum circa primam, nàm ferè omnes expoſitores Ariſtotelis ſuſtinent cum ipſo, tale axioma debere vniuerſaliter intelligi, verificarique indiſcriminatim de omnibus quinque ſenſibus exterioribus, vt latè demonſtrat etiam ipſe Philoſophus in t.75. 98 & 116.& potiſſimum de ſenſibus guſtus,& tactus,in quibus videtur eſſe magis difficultas.

Cæterùm Doctor ſubtilis de Anima q. 4. videtur ipſum reſtringere ad ſenſum viſus tantum; in alijs verò admittere quamdam cenſuram. Sequuntur ex noſtris Cauellus in Comment. ad q. 4. citatam Scoti, & Catharenſis hic q. 3.art.10. ex alienis verò Suarez lib. 3. de Anima cap.27. Auerſa q. 54. & Toletus in 3.de Anima cap.1.q.2.

Conimbricenſes hic cap. 11. q. 3. art. 2. videntur ſequi communiorem ſententiam, at in tertio articulo admittentes gloſam in tali axiomate, excipiunt ab eo tactum, & guſtum: Ruuius verò etiam olfactum, vndè in lib. 3. de Anima cap.1.q.3. ſolùm viſum, & auditum egere medio externo per ſe, interno verò omnes ſenſus ſentire propria ſenſibilia, non tamen per ſe, ſed ſolum peraccidens probabilius ſuſtinet.

Quid autem ſit nobis tenendum ſecundum mentem Doctoris ſubtilis, & iuxtà ſenſum Ariſtotelicum, quibuſdam notatis, noſtram proferemus ſententiam.

Primò igitur notandum ex eodem Scoto hic q. 4. & in 4. d. 44. q. 3. immutationem ſenſibilem, (vt etiam aliqualiter aduertimus in præcedenti reſponſione ad tertiam obiectionem) eſſe duplicem ſcilicet naturalem, & animalem. Naturalis eſt qua ſenſus immutatur à ſenſibili ſecundum tale eſſe, vel ſecundum eundem modum eſſendi, quomodo eſt in re extra, vt dum tactus calefit, & exſiccatur ab igne, immutari dicitur naturaliter, quia caliditas, & ſiccitas in tactu habent eundem modum eſſendi, vt ſunt in igne. Animalis verò eſt ſecundum quam ſenſus immutatur intentionaliter à ſenſibili, non ſecundum eſſe, quod habet realiter extra, ſed ſecundum eſſe immaterialius, & ſpiritualius, quod relucet in ſua ſpecie, vt cum viſus accipit ſpeciem à colore, & auditus à ſono dicuntur immutari tantum animaliter, quia ſpecies non eſt eiuſdem rationis cum colore, & ſono: Ad propoſitum noſtrum, tactus immutatur vtraque immutatione, licet diuerſimodè, nàm dum animal eſt proximum igni, nedum ſentit calorem adhærentem igni, ſed etiam formaliter calefit, recipiendo in ſe formam caloris: ratione prioris immutatur intentionaliter, recipiendo in organo ſpeciem caloris per quam fit ſenſatio animalis, alioquin non eſſet differentia inter calefactionem aquæ, & animalis, quod eſt falſum; ratione verò poſterioris immutatur naturaliter, recipiendo in ſe calorem realiter, tamquam in corpore mixto; ſiquidem quodlibet mixtum eſt natum pati, paſſione alteratiua, & corruptiua, à primis quatuor qualitatibus actiuis, ſaltem ſecundum exuperantiam, nàm omne recipiens debet eſſe denudatum à natura recepti; cùm igitur quodlibet mixtum ſit compactum ex quatuor qualitatibus, non poteſt in ſe recipere, & pati à qualitatibus ſenſibilium,niſi quatenus hæ ſuperant mixti qualitates.

Secundò notandum ex eodem ibidem rem aliquam poſſe recipi in aliquo ſenſu, poſſe dupliciter intelligi, vno modo realiter; ideſt ſecundum illud eſſe, quod habet in ſe materialiter; alio modo intentionaliter, hoc eſt ſecundum ſui ſpeciem, vel ſimilitudinem. Primo modo ſenſibile nequit recipi in ſenſu ad hoc vt fiat ſenſatio, quia vt inquit

Ariſtoteles

Ariſtoteles hic t. 121. commune eſt omni ſenſui recipere formas ſine materia, ideſt ſenſibilia, realia quidem, non tamen realiter ideſt ſecundum illud eſſe reale, & materiale, quod habent in re extrà; ſed tantum ſecundo modo, hoc eſt intentionaliter, quandoquidem ſenſibilia recipiuntur in ſenſibus, vt cum illis fiant ſenſationes; cùm autem ſenſationes fieri nequeant, niſi mediantibus ſpeciebus ſenſibilibus, igitur ſenſibilia nequeunt recipi in illis, ad effectum cauſandi ſenſum, niſi intentionaliter: & ſi contingat illa interdum recipi, vt accidit in excellentibus ſenſibilibus, non tantum non cauſant de ſe ſenſationem, verùm illam impediunt, & quandòque deſtruunt, vel ſaltem lædunt organa ſenſuum.

Tertiò notandum ex eodem ibidem, hoc axioma Ariſtotelicum, ſenſibile poſitum ſupra ſenſum non facit ſenſationem, poſſe dupliciter ſpectari, vno modo in ordine ad immutationem naturalem; alio modo per comparationem ad intentionalem, ſeù animalem. Si ſpectetur priori modo certum eſt, nullam fieri ſenſationem, quia hæc cauſatur tantum per immutationem animalem, & non per naturalem, cum hæc potiùs lædat, & impediat, quam cauſet ſenſationem, & ſic propoſitio Ariſtotelica verificatur vniuerſaliter de omnibus ſenſibus externis: Si verò attendatur poſteriori modo, ſic propoſitio eſt falſa, quinimò vt fiat ſenſatio, eſt neceſſaria receptio ſenſibilis intra organum, & vnio eiuſdem per ſui ſpeciem, cum potentia ſenſitiua, ſiquidem ex cognoſcente, & cognito paritur notitia; & hanc puto germanam intelligentiam huiuſmodi axiomatis, ſeù propoſitionis Philoſophi, quicquid dicant alij.

Quartò notandum inſuper pro exactiori intelligentia eiuſdem, medium requiſitum ad ſenſationem, poteſt eſſe neceſſarium dupliciter, vel neceſſitate ſe tenente ex parte obiecti, vel ex parte potentiæ. Tunc medium cenſetur neceſſarium priori modo, quando obiectum, vel ob ſui immaterialitatem, vel propter diſtantiam eiuſdem cum potentia nequit eſſe præſens, & informare potentiam per ſuas ſpeciem: tunc verò putatur neceſſarium ex parte potentiæ, cum ipſa eſt ſic indiſpoſita, vt ſine medio non poſſit vniri cum obiecto ad exercendas ſuas operationes. Si de priori neceſſitate fiat ſermo, medium ſiuè internum, ſinè externum eſt ſemper neceſſarium; quandoquidem obiectum cùm ob ſui immaterialitatem, & diſtantiam, nequeat immediatè vniri ſecundum eſſe reale, quod habet extra, ipſi potentiæ, proptereà eget aliquo medio ſaltem interno, in quo recipiantur ſpecies, & per ipſum in eis tranſeat ad potentiam: at ſi de poſteriori loquamur, medium extrinſecum in ſola potentia viſiua eſt neceſſarium: eſt enim ſic indiſpoſita, quod ſi non fuerit illuminata, nullo modo poterit recipere in ſe ſpecies coloris, & cauſare viſionis ſenſationem, vt optimè obſeruat Doctor ſubulis in 2. d. 13. q. vn. ſub C. in fine, & ſic venit intelligendus, cùm hic q. 4. citata, videatur reſtringere neceſſitatem medij requiſiti ad ſenſationem, ad ſolas operationes potentiæ viſiuæ; ſiquidem verum eſt de neceſſitate ſe tenente ex parte potentiæ, non verò ex parte obiecti, quia ſic oſtendit neceſſitatem in omnibus ſenſibus, & maximè in tactu, de quo potiſſima videbatur ratio dubitandi.

Quintò notandum ex aliàs dictis, omnia mixta eſſe compoſita ex quatuor elementis virtualiter, ex eo quod in eis reperiantur qualitates, ſimiles qualitatibus elementorum, non in ſummo, quia vt ſic tales nequeunt eſſe in eodem ſubiecto, ſed in gradu remiſſo, ac in eſſe temperato, & moderato; ex quo infertur quod omnia mixta cōſiſtunt in quadam temperie qualitatum, ac proindè cum organa potentiarum ſint quædam mixta, & ipſa conſeruari debet in tali temperamento. Si ergo conetur recipere qualita-

res excellentes, & in ſummo ſenſibiles, ſicut per eas diſſoluitur temperamentum, ita contingit organa deſtrui, vel ſaltem vitiari, ac inepta reddi ad obeundas proprias operationes. Hoc enim oſtendi poteſt, non tantum in ſenſu tactus, ſi applicentur ſibi qualitates tangibiles in eſſe excellenti, ac ſummo, verùm etiam in alijs quatuor; ſiquidem viſus cùm conſiſtat in pupilla, & humore chryſtallino, proportionato lumini maiori, ac minori, ſi fuerit circumfuſus ab excellenti lumine, cæcutiri videtur, & ſi ob calorē nimium diſſoluatur temperies humiditatis neceſſariæ ad conſeruationem ſenſorij viſiui, deſtruitur etiam potentia, vt nequeat ſpecies recipere, & viſiones cauſare: ſimiliter ſonus magnus vehementer commouet aurem, ex qua commotione læditur myringa, ac aer connaturalis, in quibus eſt auditus: Odor quoque valdè acutus, in efficaci exhalatione delatus, obturat poros caruncularum mammillarium, nè potentia olfactiua poſſit ſpecies recipere, & olfacere; & ſapor magnus denique, & excellens in calido, vel frigido, ac humido, deſtruit temperamentum guſtus; adeò, vt non ſolum lædatur, verùm etiam corrumpatur potentia guſtatiua; & hoc eſt, quod docet Ariſtoteles hic in t. 123. cùm inquit: *Manifeſtum autem ex his, & propter quid ſenſibilium exuperantiæ corrumpunt ſenſoria. ſi namque ſit fortior ſenſoria motus, ſoluitur ratio, hoc autem erat ſenſus, ſicut, & conſonantia, & tonus, percuſſis fortiter cordis*: hoc eſt dictu, ideò corrumpuntur ſenſoria, quia ſenſibilium exuperantiæ, ex vehementi motu, ſoluunt illorum temperiem, & qualitatum conſonantiam.

Ex his igitur ſit prima concluſio. In quouis ſenſu, ſenſibile poſitum ſecundum eſſe reale, ſupra ſenſum, licet cauſare poſſit in eo immutationem naturalem, non tamen animalem, & ſenſationem. Eſt Scoti hic q. 4. & in 2. d. 13. q. vn. ſub C. Probatur prima pars, quia corpus mixtum eſt paſſiuum naturale, & receptiuum actionis naturalis, ſed organa ſenſuum ſunt corpora mixta, & ſenſibilia ſunt qualitates naturaliter actiuæ, ergo ſi fuerint approximata, & poſita ſuper illa cauſabunt in eis immutationem naturalem. Maior patet, quia corpus mixtum conſtat ex quatuor elementis, quæ ſe habent, vt actiua, & paſſiua. Minoris prima pars etiam eſt nota, quia organum, ſeù ſenſorium eſt quoddam compoſitum naturale ex parte corporis, & ex realitate animę, vt alias diximus. Minoris ſecunda pars liquet ſimiliter, quia obiecta ſenſibilia ſenſuum, vel ſunt qualitates primæ, vel ſecundæ, ex eis commixtæ; ergo omnes ſunt naturaliter actiuæ, vel primariò, vel ſecundariò. Secunda pars probatur quia immutatio animalis, & ſenſatio non poteſt fieri niſi à cauſa animali, & intentionali, ſed ſenſibile cuiuslibet ſenſus, ſecundum eſſe reale ſpectatum, non eſt cauſa animalis, verùm duntaxat naturalis, ergo poſitum, vt ſic, ſuper quemcumque ſenſuum non faciet immutationem animalem, & ſenſationem. Maior, & minor clareſcunt ex 1. & 2. Not.

Secunda concluſio. Nulla ſenſatio fieri poteſt ſine medio, vel extrinſeco, vel intrinſeco, attenta diſpoſitione, vel indiſpoſitione potentiæ ſenſitiuæ. Colligitur ex eodem Scoto hic q. 3 & 4. & in 2. d. 13. q. vn. Probatur, quia omnis ſenſatio fit per receptionem ſpeciei ſenſibilis in ſenſu, ſed huiuſmodi receptio nequit fieri abſque medio, vel extrinſeco, vel intrinſeco; ergo nulla ſenſatio fieri poteſt abſque aliquo medio. Maior patet, quia omnis ſenſatio fit per immutationem animalem ſiue intentionalem, tùm ex dictis in duobus primis Notabilibus; tùm etiam ex Ariſtotele hic t. 121. vbi docet, *quod omnis ſenſus eſt id, quod eſt ſuſceptiuum formarum ſine materia: ſimiliter autem, & ſenſus vniuſcuiuſque ab habente odorem, aut ſaporem, aut ſonum patitur, ſed non in quantum vnumquodque illorum dicitur, ſed in quantum huiuſmodi, & ſecundum rationem*: atqui per rationem, & per formas ſine materia, communiter intelliguntur ſpecies ſenſibiles; ergo ſenſatio, quæ fit dum ſenſus patitur à ſenſibili, fit per receptionem ſpeciei ſenſibilis in ſenſu. Minor

patet

patet inductiuè, quia ſpecies viſibiles, audibiles, & olfactibiles, antequam recipiantur in potentijs, prius habent diffundi, & multiplicari in aere, vel illuminato vt in viſu, qui non eſt aptè diſpoſitus, niſi medium ſit diaphanum, & ipſe pariter illuſtratus lumine, vel etiam tenebroſo, vt patet in auditu, & olfactu; ſimiliter ſpecies guſtabiles, & tangibiles, antequam perueniant ad ſenſum guſtus, & tactus, debent prius tangere carnem pellicula coopertam, quæ eſt medium intraneum huiuſmodi potentiarum, ergo receptio omnium ſpecierum ſenſibilium in quouis ſenſu habet fieri per aliquod medium, aut extrinſecum, aut intrinſecum. Ex his infertur correllariè veritas axiomatis Ariſtotelici, quod ſenſibile, ſecundum eſſe reale, poſitum ſupra om es ſenſus exteriores, nullam facit ſenſationem, quicquid nonnulli attentent in contrarium oſtendere, etiam de mente Scoti, ſed non benè, vt cuilibet clarè patebit diligentius conſideranti vtriuſque textum in præcitatis locis.

Tertia concluſio. Excellens ſenſibile, ſiuè in eſſe reali, ſiuè in eſſe intentionali, lædit, & interdum corrumpit ſenſum. Eſt concluſio manifeſta Ariſtotelis in t. 123. vbi inquit: *Si namque ſit fortior ſenſorio motus, ſoluitur ratio.* Probatur, quia ſenſus conſiſtit in temperie, & moderatione quatuor primarum qualitatum, ſicut ſonus in conſonantia ſonorum ex Ariſtotele in eodem citato textu, & etiam, quia organum eſt corpus mixtum ex qualitatibus prim's in eſſe remiſſo conſtitutis, vt probatum eſt in 5. Not. ſed excellens ſenſibile quouis modo conſideratum, ſoluit illam temperiem, & moderationem, vt inductiuè probatum eſt in citato Not. 5. ergo excellens ſenſibile lædit, & corrumpit ſenſum.

Obijcitur primo contra primam concluſionem, quia cultellus ſcindens neruum, cauſat maximum dolorem, maiorem, quàm ſi ſcinderet tantam carnem, ſed in neruo conſiſtit ſenſus tactus; ergo ſenſibile reale poſitum realiter ſupra ſenſum facit ſenſationem: Eodem modo poteſt argui de cæteris, excepto viſu, igitur axioma Ariſtotilicum patitur cenſuras in omnibus, præterquam in viſu, vt videtur velle Doctor ſubtilis in citata quæſtione quarta.

Reſpond. Negando vtramque conſequentiam, nàm ſenſus neruus non immutatur, qua talis, ab actione reali cultelli, ſed ſolum à ſpecie tangibili duritiæ; & cum additur, quod neruus in tali ſciſſione ſentit maiorem dolorem, quàm in carne, hoc eſt falſum, ſiquidem caro, cum ſit medium tangitur ſecundum eſſe reale immediatum, neruus verò tantum mediatè, modò eſſe reale eſt actiuiùs, quàm eſſe intentionale.

Vel dicendum neruum ſcindi, quatenùs corpus mixtum corruptibile eſt, ſentire verò dolorem, quà ſenſus eſt, ac proindè per immutationem intentionalem, ſeù animalem, non autem naturalem, & realem. Per hoc ſolui poſſunt omnes obiectiones, quæ de ceteris ſenſibus contra noſtram concluſionem afferuntur à Doctore, cuius pariter eſt hæc reſponſio in fine citatæ quæſtionis §. Reſponſiones in oppoſitum &c. & in 4. d. 44. q. 2.

Obijcitur ſecundò Tactus, habens multum calorem, non ſentit minimum, ac debilem, ſed ſi ſenſatio fieret per ſpeciem ſenſibilem, vtique ſentiret illum, quia ſpecies caloris minimis, ac debilis, cum non habeat oppoſitionem cum calore multo, poſſet ſimul cum illo recipi in ſenſu, ac proindè mouere illum ad ſenſationem ſui, quamuis minimi, ac debilis, dicendum eſt; ergo ſenſationem tactus non fieri per ſpeciem, ſed immediatè per ſenſibile reale. Maior eſt Ariſtotelis hic in t. 118. 119. dicentis omne recipiens debere denudari à natura recepti, ſed calor minimus ac debilis continetur in multo calore; ergo tactus habens multum calorem, nequit recipere, aut ſentire calorem minimum, ac debilem.

Reſpond. Negando minorem, quia quamuis calor debilis poſſet emittere ſpeciem ſui, & hæc poſſet recipi in organo tactus, ſi non eſſet impeditus, vel à maiori calore inhærenti, vel à ſpecie fortiori intenſioris caloris prius impreſ-

ſæ, quia tamen de facto, eſſet actuatus ab illis, propterea non poſſet remiſſionem recipere, nec per eam ſentire minimum, ac debilem calorem.

Vel dicendum probabiliter, maiorem eſſe falſam vniuerſaliter loquendo, quãdoquidem tactus habens multum calorem ſibi inhærentem, poſſet recipere intentionaliter calorem minimum, ac debilem adhærentem alteri, ſiquidem poſſet diſcernere huiuſmodi calorem, non eſſe ita intenſum ſicut ſuum; & ita tactus, poterit ſentire, nedum qualitates exuperantes, ſed etiam deficientes, & æquales. Ad probationem ex Ariſtotele deſumptam dico cum Doctore ſubtili in 2.d.3. q. 8. ad tertium principale, huiuſmodi auctoritatem verificari in cæteris potentijs organicis, excepta tactiua, ſiquidem cùm hæc ſit mixta ex temperie quatuor primarum qualitatum, nequit totaliter denudari ab illis in receptione qualitatum tangibilium, quin nequeat illas ſentire, quoad exuperantiam poſitiuè, & quoad deficientiam priuatiuè, ſeù negatiuè: & huic expoſitioni videtur fauerè idemmet Ariſtoteles hic in t. 120. cum inquit, *tactum eſſe tangibilis, & intangibilis. Intangibile eſt paruam omninò habens differentiam tangibilium quomodo ſe habet aer, & tangibilium exuperantia, vt ea, quæ corruptiua ſunt.*

Obijcitur tertiò contra tertiam concluſionem, nam potentiæ inclinantur ad ſua obiecta, ſed nil naturaliter inclinat ad ſui corruptionem; ergo ab obiectis non corrumpuntur. Tùm ſecundo corruptio fit à contrario, ſed ſenſibus, cum ſint ſubſtantiæ, nihil eſt contrarium ergo &c. Tùm tertiò, quia immutatio intentionalis non eſt corruptiua, ſed ſenſibilia immutant tantum intentionaliter ſenſus; ergo &c. Tùm quartò ſicut ſe habet intelligibile ad intellectum, ita ſenſibile ad ſenſum, ſed intelligibile non lædit intellectum, ergo nec ſenſibile ſenſum.

Reſpond. Ad primum maiorem eſſe veram de obiectis, ſecundum eſſe temperatum, & moderatum, non tamen in ſummo. Vel dicendum, minorem eſſe veram per ſe, & directè, non tamen peraccidens, & indirectè, quia ſic inclinant in ſui corruptionem, vt patet de compoſito naturali, quod tendit in corruptionem ratione materiæ, quæ tamen eſt eius pars eſſentialis. Ad ſecundum maior eſt vera concomitanter, non formaliter, modò ſenſus concomitantur contraria, vt patet inductiuè in omnibus, & hoc docet Ariſtoteles hic in t. 107. Senſum omnem eſſe vnius contrarietatis. Ad tertium dico maiorem eſſe veram ratione ſui, falſam verò per ordinem, quem dicit ad extrinſecum ſibi coniunctum peraccidens; modo cùm ſpecie intentionali coniungitur actio realis ſenſibilis excellentis, quæ eſt corruptiuam. Ad quartum negatur paritas in hoc, quia intellectus eſt potentia inorganica, & ideò nequit pati ab obiecto intelligibili paſſione corruptiua, verum duntaxat perfectiua: at ſenſus, cum ſit organicus, eſt paſſiuus vtraque paſſione: currit igitur tantum paritas, quia vtrobique adeſt ratio motiui, & mobilis, licet non ex eodem modo.

De numero ſenſuum exteriorum.

SVMMA V.

HÆc Summa continet tantum vnicum capitulum, in quo Philoſophus à textu 128. vſque ad tex. 135. nititur oſtendere tria, nimirum non eſſe admittendum ſextum ſenſum exteriorem, deindè ſenſus exteriores non poſſe ad vnum tantum reduci, & demùm neceſſariam eſſe pluralitatem eorumdem.

Quoad primum in t. 128. ſtatuit hanc primam concluſionem. Senſus exteriores nequeunt eſſe plures quinque, & probat, quia nos, cum cæteris animalibus perfectis, habemus omnes ſenſus, qui extrinſecus ſunt neceſſarij, ſed tales ſunt tantum quinque, nec plures, nec pauciores, nempè viſus, auditus, olfactus, guſtus, & tactus; ergo &c. Maiorem probat quadrupliciter,

citer, & primo ex parte obiectorum, quia omnis qualitas tangibilis, ſentitur à nobis, & non niſi per tactum, audibilis pariter ſentitur, & nonniſi per auditum, viſibilis, & non niſi per viſum, odorabilis, & non niſi per olfactum, guſtabilis, & non niſi per guſtum; ergo cum omnes qualitates, quarum ſunt aliqui ſenſus, percipiantur à nobis, ſequitur in nobis eſſe omnes huiuſmodi ſenſus, quibus tales qualitates habeant ſentiri.

In eodem textu, probat ſecundo illam maiorem ex parte organorum, quia in nobis ſunt omnia organa ſenſuum; ergo & omnes ſenſus. Conſequentia tenet, quia non eſt ſenſus, ſine proprio organo, nec econuerſò, organum abſque proprio ſenſu. Antecedens probat inductiuè, quia nos habemus organum viſus, auditus, olfactus, guſtus, & tactus, atqui non ſunt plura organa, vt patet per experientiam, ergo habemus omnia organa ſenſuum.

In t. 29. tertiò probat eamdem maiorem ex parte mediorum intraneorum, quia per media intranea ſentimus tantum ſapores, & qualitates tangibiles, ſed hæc ſentiuntur per guſtum, & tactum; ergo ex medio intraneo arguimus, in nobis eſſe hos duos ſenſus.

In eodem textu probat quartò ex parte mediorum extraneorum, ponendo tres ſuppoſitiones, quarum prima eſt, quod media extranea ſimplicia ſunt tantum duo, ſcilicet aer, & aqua, ſiquidem omnia, quæ ſentimus per media extranea, vel per aerem tantum, vt ſonos, vel per aerem, & aquam indiſcriminatim percipimus, vt colores, & ſapores. Secunda ſuppoſitio, quod huiuſmodi media debent eſſe proportionata organis, ita quod ſi colores, ſoni, & odores percipiuntur ab organis viſus, auditus, & olfactus, mediante aere, vel aqua, hæc debent adinuicem proportionari, vt non niſi per illa recipere valeant propria ſenſibilia. Tertia ſuppoſitio, quod talia organa ſint proportionata medijs, ita quod ſi aliquod ſenſibile percipi valeat per aerem tantum, vel per aquam ſolum, vel per vtrumque, & organa debent eſſe proportionata, vel aeri, vel aquæ duntaxat, vel indifferenter vtriſque.

In t. 130. ex his conficit rationem quartam, per quam probat illam maiorem, nàm media extranea ſunt tantum duo ſcilicet aer, & aqua, ſed organa proportionata talibus medijs ſunt tria ſcilicet viſus, auditus, & olfactus, quibus ſentimus ſenſibilia receptibilia in talibus medijs; ergo cum in nobis ſint huiuſmodi organa, & conſequenter ſenſus, ſequitur quod in nobis nullus deficiat ſenſus, quo percipi poſſit ſenſibile per medium extraneum.

In eodem textu infert quatuor corrollaria, primum quod omnia organa participant naturam ignis, ſiquidem nullum exire poteſt in proprias operationes ſine caliditate, quæ eſt propria ignis. Secundum quod ſolus tactus participat naturam terræ, cum ſit materialior inter cætera elementa, ſicut tactus. Tertium quodlibet organum participat naturam aeris, vel aquæ, ſiquidem in viſorio, & olfactu dominatur humiditas aquea, in tactu, & auditu aerea, & in quolibet dominatur caliditas aerea, ergo &c.

In t. 131. ponit quartum quod omnia animalia perfecta, & non orbata, ſeù mutilata, alia ab homine, habent omnes ſenſus, vt patet inductiuè, cum in illis appareant omnia organa; & quia aliquis poſſet dicere, talpam non habere potentiam viſiuam, reſpondet habere oculos, & potentiam viſiuam ſub pelle, nè obruantur terra.

In t. 132. probat iterùm, quod animalibus perfectis, & non orbatis, alijs ab homine, nullus deficiat ſenſus exterior, quia quatuor duntaxat ſunt elementa, & quatuor tantum ſunt qualitates primæ, habentia dominium in ſenſibus exterioribus, vt aliàs oſtendit nempè in lib. 4. de Cælo t. 37. & lib. 2. de Gener. t. 15. ergo nullus ſenſus eis deficit; Conſequentia patet, quia ſi deficeret aliquis ſenſus, deficeret etiam aliquod ex quatuor elementis, ſiquidem quodlibet elementum eſt appropriatum vni ſenſui, vt oſtendit in t. 30. ergo ſi nullum ex elementis

mentis deficit, nullus eis ſenſus deficere poteſt.

Quoad ſecundum in t.133. probat non poſſe dari tantum vnum ſenſum exterius, ex parte ſenſibilium communium, nàm ſenſibilia communia, quæ per ſe ſentiuntur, percipiuntur à pluribus ſenſibus, quia magnitudo percipitur à viſu, & tactu, & figura, cum ſit quædam magnitudo, ab eis pariter ſentitur: motus, & quies ſimiliter percipiuntur viſu, & tactu, ſicut etiam numerus, cum cauſetur ex diuiſione continui; ergo ratione ſenſibilium per ſe communium, non eſt admittendus vnicus tantum ſenſus exterior.

In t. 134. ſecundo probat idem, quia ſi reſpectu ſenſibilium communium eſſet aſſignabilis vnus ſenſus, talis eſſet proprius cuilibet illorum, ſed hoc eſt falſum, quia cùm ſenſibile proprium, & ſenſus proprius dicantur ad conuertentiam, tunc ſenſibile commune eſſet ſenſibile proprium, quod implicat, ergo &c. Sequela maioris probatur, quia hæc eſt differentia inter ſenſibile proprium, & commune, quod illud quod eſt vnius ſenſus tantum, eſt proprium, quod verò plurium commune; ergo ſi quodlibet ſenſibile commune eſſet vnius ſenſus, talis eſſet ſibi proprius, adeò vt à nullo alio poſſet percipi, quod tamen eſt contra naturam ſenſibilis communis.

In eodem textu tertiò arguit ad idem, ſi ſenſibile commune haberet proprium ſenſum, non poſſet ſentiri ab illo per ſe, ſed ſolum peraccidens, vel propter coniunctionem illius cum alio, ſed vtrumque conſequens eſt falſum; ergo &c. Conſequentia patet, quia ſolum perciperetur ab eo, vel quia conueniret cum obiecto illius ſenſus, ſicut dulce percipitur à viſu, quia coniungitur in lacte cum albo, quod eſt obiectum proprium viſus, vel quia eſſet ſubiectum eius, quo pacto cleonis filius ſentitur à viſu, quia eſt ſubiectum coloris. Falſitas probatur, quia ſenſibile commune non eſſet ſenſibile per ſe, per ſolum peraccidens, quod tamen repugnat eius naturæ, vt ſuperius oſtendit in t.64.

In eodem textu, ex hac probatione infert duo, alterum, quod vnus ſenſus non ſentit ſenſibilia aliorum ſenſuum, niſi in vnum concurrant ſubiectum; viſus enim non percipit dulce peraccidens, niſi quia vnitur cum albedine in lacte, vel ſacharo; nec percipit amaritudinem peraccidens, niſi quia vnitur cum rubedine in cholera; alterum verò, quod nullus ſenſus exterior poteſt iudicare ſuper vnitate ſenſibilis proprij, cum ſenſibili alterius ſenſus, adeò vt vnum nequeat reperiri ſine alio; nàm quàmuis in aliquibus reperiantur vnita ſemper, vt album, & dulce in lacte, rubeum, & amarum in cholera, tamen in alijs inueniuntur ſeparata, ſiquidem mel eſt rubeum, & non amarum, lignum eſt album, & non dulce, vndè decipitur viſus iudicando omne rubeum eſſe amarum, ex eo quod percipit illa vnita peraccidens in cholera; & omne album eſſe dulce, quia videt illa coniungi in lacte.

Quoad tertium in t. 35. oſtendit neceſſitatem plurium ſenſuum exteriorum ex parte ſenſibilium communium, quandoquidem ſi per vnum ſenſum ſentiremus ſenſibilia communia, vt magnitudinem per viſum, ſequeretur vtique deceptio facilis, nàm crederemus magnitudinem, & colorem eſſe vnum, & idem obiectum, & ſic quantitatem eſſe qualitatem, quod repugnat. Sequela liquet ex eo, quod non haberemus alium ſenſum, quo poſſemus percipere magnitudinem, & illam à colore diſtinguere. Concludit ergo, ſenſus exteriores eſſe plures, & non vnum tantum; & hanc pluralitatem non excedere, aut deficere à numero quinario ſenſuum.

(∵)

De

De ſufficientia quinque ſenſuum exteriorum, & eorum natura in communi.

DISPVTATIO VI.

EXplicata, in præcedenti Diſputatione, natura animæ ſenſitiuæ, & præſertim quinque ſenſuum externorum, non tantùm in comparatione ad propria ſenſoria, verùm etiam in ordine ad eorum obiecta, & media; nunc in præſenti differendum eſt de ipſis, quoad numerum, & ſufficientiam, an nimirum qui hactenùs determinati fuere à Philoſopho, ſufficiant pro ſentiendis omnibus obiectis ſenſibilibus per ſe, tàm proprijs, quàm communibus, vel alij ſint addendi, & quot, tùm de facto, tum de poſſibili, quarè vt veritatem in propatulo ponamus, ſequens difficultas diſcutienda proponitur.

Vtrum ſenſus exteriores, ſiuè de facto, ſiuè de poſſibili, ſint tantùm quinque?

QVÆSTIO VNICA.

CIrca priorem partem quæſtionis in ſe, nulla videtur eſſe controuerſia inter Doctores, ſiquidem omnes ſecuti Ariſtotelem hic à t. 128. vſque ad t. 135. & ipſam experientiam, ſuſtinent dari in quolibet animali perfecto tantùm quinque ſenſus, iam enumeratos, nimirum Viſum, Auditum, Olfactum, Guſtum, & Tactum: loquendo tamen de modo venandi eorumdem ſufficientiam, non conueniunt, ſiquidem aliqui ſequentes Ariſtotelem deducunt numerum horum ſenſuum, ex numero organorum, & hoc à poſteriori, vt notat Scotus hic q. 6. ſiquidem organa ſunt propter ſenſus, & non è conuerſo. Ita Toletus lib. 3. de Anima q. 1. refert ſic docuiſſe Auerroem in Comment. ad t. 128. & ſequentes, ac Iandunum q. 32. putantes inſuper, tres rationes poſitas ab Ariſtotele, ad hoc probandum, eſſe demonſtrationes. Alij ſequuti D. Auguſtinum lib. 3. ſuper Geneſim ad lit. cap. 5. auſpicantur hunc numerum ex elementorum numero, ſiquidem primum elementum eſt ignis, qui repreſſo calore peruenit vſque ad eius lucem, & ſic ponitur viſus, cuius obiectum eſt lux. Secundum eſt aer, ad quem quoad liquidiores partes peruenit auditus, quoad humidiores verò olfactus. Tertium eſt aqua, ad quam quoad humorem corpulentiorem peruenit guſtus. Quartum demum eſt terra, cuius maxima grauitas ſentitur à tactu, cùm igitur non ſit aliud elementum, præter enumerata, à quo accipi poſſit ratio ſentiendi, conſequenter dicendum eſt, tantum eſſe quinque ſenſus externos, & non plures.

Cæterùm D. Thomas 1. p. q. 78. art. 3. & in 2. d. 2. q. 2. art. 2. ad ſecundum Scotus hic q. 6. & in 2. d. 3. q. 8. ad tertium rem melius indagantes, cum cenſeant rationes Ariſtotelis eſſe à poſteriori, & tantum probabiles, docent huiuſmodi ſufficientiam deſumendam à priori ex diuerſa immutatione, quam obiecta ſenſibilia habent in ſenſus externos, ſicut mox declarabimus.

Circa poſteriorem etiam quæſtionis partem eſt etiam difficultas, nam aliqui, ita huic numero quinario ſenſuum fauere videntur, vt dixerint per nullam potentiam poſſe alterari. Aſt alij rem impenſius conſiderantes, in nulloque Diuinæ ſapientiæ, potentiæque detrahere volentes, docuerunt de facto, ac de lege ordinaria, non poſſe hunc ſenſuum numerum quinarium alterari, cæterum de poſſibili abſoluto Dei, non repugnare dari plures, in quouis perfecto animali, quàm quinque ſenſus externos: vnde pro totius quæſtionis declaratione, ac reſolutione.

Primo Notandum eſt ex Scoto lib. de Anima q. 6. ſenſibile poſſe immutare ſenſum, vel intentionaliter tantùm, vel intentionaliter, & etiam realiter, ſeu naturaliter. Si ſpectetur prima immutatio, ſic habetur ſenſus viſus, ſiquidem hic ſola traductione ſpecierum, nulla facta, mutatione reali, ſiuè circa obiectum, ſiuè circa organum, immutari ſolet.

ſolet. Sin autem reſpiciatur ſecunda immutatio, aut attenditur ex parte obiecti, aut ex parte organi; ſi ex parte obiecti, aut fit talis immutatio mediante motu locali, & ſic eſt auditus, qui fit per multiplicationem ſoni vſque ad auditum, vel ſaltem vſque ad certas partes medij, mediante motu locali: aut talis immutatio fit mediante motu alterationis, & ſic eſt olfactus, qui ſentit odores procedentes ab odorabili, per calefactionem alteratò: ſi verò attendatur immutatio ex parte organi, hæc poteſt contingere dupliciter, vel immediate ideſt nullo extrinſeco præ requiſito, & ſic datur tactus, qui immediatè immutatur à qualitate tangibili, vel mediante aliquo extrinſeco, & ſic habetur guſtus, qui nequit immutari à ſapore, niſi mediante humore ſaliuali coniuncto linguæ, alioquin non eſſet differentia inter guſtum ſani, ac febrientis, ſiquidem idem ſapor immediatè attingeret vtrumque, & qualis eſſet, dulcis, vel amarus, taliter afficeret potentiam, quod tamen experimur falſum, quia febri laborantibus dulce videtur amarum, & non niſi ob amaritudinem humoris ſaliualis linguæ coniuncti, vt aliàs dictum eſt. Ex his infertur, quod cùm nullus alius modus immutandi ſenſus inueniri queat, præter quinque iam relatos, quinque, & non plures ſint externi ſenſus.

Secundò notandum eſt, hunc numerum quinarium ſenſuum poſſe attendi, vel de facto, & ſecundum legem à Deo in exordio mundi præfixam, ſecundum quam omnia conſtituit, ac firmauit numero, pondere, ac menſura; vel de poſſibili, & attenta lege, ac potentia Dei abſoluta, per quam poteſt res, quas condidit, meliores reddere, vel alias adhuc perfectiores efficere, quo pacto dicimus Deum, poſſe omnia meliorare, etiam, ſecundum vniuſcuiſque propriam ſubſtantiam, ac naturam. Si numerus ſenſuum externorum attendetur priori modo, eſt ita perfectè ordinatus à Diuina prouidentia, vt nequeat maiorari, vel diminui, ſiquidem, vt diximus in præcedenti cum Doctore ſubtili, ita ordinati ſunt à Deo, vt nequeant maiores, vel minores immutationes pati à proprijs obiectis, quàm iam enumeratas: at ſi attendatur poſteriori modo, ſicut non repugnat Diuinæ ſapientiæ, ac potentiæ multiplicare obiecta, & eorum modos immutandi, alia ab enumeratis, ſic nec contradictionem inuoluet plurificare potentias ab eiſdem immutabiles, quo poſito plures eſſent potentiæ ſenſitiuæ externæ, quam quinque.

Tertiò notandum ex eodem Scoto ibidem, & in 2. d. 3. q. 8. ad tertium argumentum principale ſub L. duplicem ordinem inter huiuſmodi ſenſus ſpectari poſſe, nempè nobilitatis, & neceſſitatis. Si prior attendatur ordo, viſus primum locum ſibi vendicat inter cæteros, tùm quia in maiori diſtantia ſentit proprium obiectum; tum propter immutationem eius intentionalem tantum; tùm etiam, quia magis per ſe facit ſcire per inuentionem, quàm quiuis alius. Secundus locus tribuitur auditui, & quia magis facit ſcire, quàm ſequentes, per acquiſitionem; & quia minus materialiter immutatur, quàm cæteri, & quia à longè obiectum ſentit magis, quàm alij. Tertiò loco ſuccedit olfactus, quia minùs materialiter immutatur à ſuo obiecto, quam guſtus, & tactus. Quartò loco ponitur guſtus, tum quia eſt de nobiliori obiecto, quàm tactus, nàm ſapor, cum ſit qualitas ſecunda, eſt perfectior, quàm quæcumque qualitas prima; tùm etiam, quia mediatiùs, quàm tactus immutatur à ſuo obiecto; requirit enim pro medio humorem ſaliualem, quem non exigit tactus. Quintò tandem eſt tactus, qui ob materialitatem obiecti, & minùs ſpiritualem immutationem ab eo, eſt ignobilior cæteris. Si verò poſteriorem inſpexerimus ordinem, totum oppoſitum dicendum erit; quandoquidem tactus in primo loco collocandus erit, quia ſine ipſo animal nequit viuere, neque ſe à noxijs qualitatibus tueri. In ſecundo ponendus erit guſtus, quia cùm ſine nutritione animal viuere diù nequeat, & nutritio non fiat ſine guſtu, conſequenter guſtus eſt neceſſarius animali, quod diù viuere cupiat. In tertiò ordinatur olfactus,

vt ſciamus diſcernere odores proficuos à noxijs. In quartò ſtatuitur viſus, cùm per talem ſcientias adinueniamus, periculoſas vias, ac paſſus non tutos refugimus, & meliores eligere valemus. In quintò denique ponitur auditus, vt minus neceſſarius cæteris, ſiquidem ſine auditu poteſt homo viuere, ac vi ſcientijs, & artibus proficere, ſaltem per inuentionem, & ex natura obiectorum, licet per acquiſitionem viſum excellat, cum abſque magiſtro, eiuſque lectione non poſſimus facultates acquirere.

Quartò notandum eſt, verſari dubium, & valdè ſubtile, inter nonnullos Doctores, circa perfectionem ſenſuum exteriorum omnium animalium, an nimirum, qui ſunt in homine excellat illos, qui ſunt in brutis, & ſimiliter etiam in his, ſenſus vnius ſint perfectiores ſenſibus alterius. Et quidem Conimbricenſes lib. 3. de Anima cap. 1. q. vn. art. 2. ſuſtinent in omnibus indiſcriminatim eſſe eiuſdem ràtionis, tùm quia, ſunt de eiſdem obiectis, tùm quia eodem modo immutantur ab illis. Idem docet etiam Ruuius hic tract. de potent. Animæ q.8.n.123. & eodem ferè fundamento: Alij verò conſiderantes, quod diſtinctio ſpecifica potentiarum deſumenda veniat ex diſtinctione ſpecifica animarum, & hæc non ſit eadem in omnibus, ſicut nec animæ, à quibus habet ſumi, conſequenter tenent partem negatiuam. Pro cuius reſolutione obſeruandum eſt, ſenſus exteriores omnium animalium poſſe dupliciter comparari, vel adinuicem, & in eodem animali, vt ſenſus viſus ad ſenſum auditus, & hic ad olfactum, &c. vel in diuerſis animalibus, vt ſenſus exteriores hominis ad ſenſus exteriores leonis. Si priori modo comparentur, certum eſt omnes, in ſingulis animalibus, eſſe alterius rationis, ſiquidem, & organa, & actus, & obiecta ſunt alterius rationis, vt eſt notum apud omnes. Si verò poſteriori modo attendantur, huiuſmodi comparatio fieri poteſt, vel inter animalia eiuſdem, vel alterius ſpeciei. In prioribus ſunt eiuſdem ſpeciei, ſicut animæ, à quibus ſpecificantur: at oppoſitum dicendum eſt in poſterioribus per rationem oppoſitam, ſiquidem anima hominis, & leonis differunt ſpecie, ſimiliter anima leonis, & equi, ac cæterum animalium.

Ex his ſit prima concluſio. Senſus exteriores, in quouis animali perfecto, de facto, ac de lege ordinaria, ſunt tantum quinque, at de poſſibili abſoluto Dei poſſunt eſſe plures, quàm quinque. Prima pars eſt communis; ſecunda verò defenditur à Ruuio lib. 3. de Anima q. 1. cap. 1. & P. Catharenſi hic q. 4. art. 1. conc. 2. Probatur prima pars ex Ariſtotele hic à t. 128. vſque ad t. 135. tribus rationibus deſumptis ex parte organorum, obiectorum, & mediorum ſenſuum exteriorum, quæ videri poſſunt in expoſitione ſummæ quintæ cap. vn. præcedentibus. Secundo probatur eorum ſufficientia ex Scoto hic q. 6. ratione efficaciori, confecta ex quinque diuerſis modis, quibus ſenſus externi immutari poſſunt à proprijs obiectis, vt dictum eſt in primo Not. Secunda pars probatur, quia nulla adeſt repugnantia, nec ex parte Dei, cum ſit omnipotens, nec ex parte rei, quia ſicut Deus creauit quatuor elementa, poterit abſolutè, & quintum creare alterius rationis ab illis, quo facto, quemadmodum adeſſet alia ratio immutatiua ſenſus, diuerſa ab his quinque iam enumeratis, & alius ſenſus pariter ab eadem immutabilis conſtitui poſſet, ſicque eſſent plures, quàm quinque ſenſus. Conſequentia tenet, quia non aliundè motus fuit Ariſtoteles ad aſſerendum hunc ſenſuum externorum numerum quinarium, quàm ex varijs immutationibus obiectorum, & mediorum alterius, & alterius rationis; ergo ſi non repugnent obiecta, & media alia ab his quinque, nec organa, & ſenſus alij ab his quinque diuerſi repugnare debebunt.

Secunda concluſio. Si ſenſus externi quorumcumque animalium comparentur ad ſe inuicem diſtinguuntur ſpecie: ſi

verè

verò ſenſus vnius comparentur ad ſenſus alterius diuerſarum ſpecierum, fundamentaliter diſtinguuntur ſpecie, non autem obiectiuè, & formaliter. Colligitur ex Scoto in 2. d 1. q. 6. in ſimili de Angelo, & Anima, ac eorum potentijs. Probatur prima pars, quia organa, operationes, & obiecta ſenſuum externorum, ſi ad ſe inuicem comparentur, ſunt alterius rationis ſpecificæ, vt patet ex dictis, ac probatis in præcedenti diſp. per quinque quæſtiones poſteriores; ergo & ipſi ſenſus erunt alterius rationis ſpecificæ. Conſequentia tenet, tùm quia organa ſunt propter ſenſus; tùm etiam, quia actus, & obiecta diuerſa, diuerſificant potentias ex Ariſtotele hic t. 33. Probatur ſecunda pars, quia compoſita conflata ex partibus eſſentialibus alterius, & alterius rationis, ſunt alterius rationis, vt patet de homine, & leone, ſed ſenſus animalium diuerſarum ſpecierum ſunt huiuſmodi; ergo ſunt alterius rationis ſpecificæ. Minor probatur, quia organa ſenſuum exteriorum ſunt compoſita ex realitate animæ, & ex particula corporis, ſed huiuſmodi partes ſunt alterius rationis ſpecificæ; ergo & organa ſenſuum, & conſequenter ſenſus in eis reſidentes. Maior patet ex aliàs dictis, ac probatis. Minor probatur, quia anima hominis, & leonis, ſimiliter equi, & aſini, à quibus huiuſmodi animalia habent eſſe ſpecificum, ſunt alterius, & alterius rationis ſpecificæ, aliòquin non conſtituerent diuerſa animalia ſpecie differentia; ergo & realitates ab ipſis pullulantes, cum ſint ſibi identificatæ realiter, erunt alterius rationis ſpecificę in his, & in illis, & conſequenter conſtituent ſenſus, & organa differentia ſpecie. Tertia pars probatur, quia potentiæ conuenientes in eiſdem obiectis, & rationibus immutandi, debent eſſe eiuſdem rationis, ſed ſenſus exteriores omnium animalium ſunt huiuſmodi; ergo &c. Maior patet ex oppoſito, quia ſicut diuerſitas ſpecifica à poſteriori in potentijs deſumitur à diuerſitate ſpecifica actuum, & obiectorum adæquatorum, ita identitas earundem colligi debet ex vnitate ſpecifica actuum, & obiectorum. Minor probatur per experientiam, quia viſus hominis, & leonis, ſunt de eiſdem viſibilibus, à quibus non immutantur, niſi medium fuerit vtrobique illuminatum; ita pariter dicendum eſt de cæteris ſenſibus animalium diuerſarum ſpecierum; ergo conueniunt in eiſdem obiectis, & modis immutandi.

Tertia concluſio. Per accidens tamen in quibuſdam animalibus, ſenſus vnius excellit alium in perfectione accidentali. Eſt expreſſa ſententia Ariſtotelis hic in t. 92. vbi loquens de olfactu hominis in comparatione ad nonnulla animalium, dicit eſſe priorem in homine multis animalibus, & hoc probat in t. 93. quia homo non ſentit differentias odorum in eſſe remiſſo, ſicut faciunt canes, ſed tantum in ſummo eos odorant. Item in t. 94. comparando guſtum, & tactum hominis ad cætera animalia, docet ipſum ſuperare omnia, ſicut ab eis ſuperatur in cæteris ſenſibus; Ita docet etiam D. Thomas hic lectione 19. in expoſitione tex. 94. cum inquit: ſunt enim quædam animalia, quæ meliùs vident, audiunt, & olfaciunt, quam homo, ſed homo ſecundum tactum, & guſtum multum differt in certitudine cognitionis ab alijs animalibus. Ratio autem, quia temperamentum, ac diſpoſitio in organis tactus, & guſtus hominis eſt melior, quàm in alijs animalibus, ſicut econuerſò diſpoſitiones organorum viſus, auditus, & olfactus in cæteris animalibus, excellunt quas habet in eiſdem ſenſibus homo, modò perfectiora ſenſoria, ſequi debent etiá perfectiores ſenſationes; ergo loquendo de perfectione accidentali, ſenſus externi diuerſorum animalium non ſunt æquales, ſed ſuperant, & ſuperantur, vt dictum eſt.

Quarta concluſio. Attento ordine nobilitatis, ſenſus viſus præcellit, deindè auditus, poſteà olfactus, poſteà guſtus, & demùm tactus: at conſiderando ſeriem neceſſitatis animalium huiuſmodi ſenſus diſponi debent ordine retrogrado. Eſt Scoti hic q. 6. §. Ex prædictis patet ordo potentiarum &c. vbi Cauellus annot. 2. & remanet ſufficienter probata totaliter in 3. Not. nè eadem

contingat toties inutiliter repeti, eò vos remitto.

Obijcitur tamen contra ſupradicta, & primo contra primam concluſionem, tùm quia ſenſus diſtinguuntur iuxtà diſtinctionem obiectorum adæquatorum, ſed obiecta ſenſibilia non ſunt quinque, ſed tantùm duo genera ſcilicet quantitas, & qualitas; ergo &c. Tùm ſecundò quia plura ſunt intelligibilia, quam ſenſibilia, ſed propter intelligibilia eſt vna tantum potentia in homine, nempè intellectus; ergo &c. Maior patet, quia ſubſtantia, & relationes ſunt intelligibiles, non tamen per ſe ſenſibiles: tùm tertiò quia ſenſibilia communia non magis differunt à proprijs, quàm propria ad inuicem, ſed ſenſibilia propria habent proprios ſenſus; ergo & communia illos habere debent.

Reſp. Ad primum maiorem eſſe veram de obiectis formalibus, hoc eſt, quoad modum immutandi, non tamen de materialibus; modò licet hæc ſint tantùm duo genera ſenſibilium, illa tamen ſunt quinque, quibus quinque ſenſus diſtinguuntur. Ad ſecundum negatur paritas, quia intelligibilia conueniunt in vna, & eadem ratione immutandi, ideò vna tantum potentia intellectiua ſufficit; ſenſibilia autem habent diuerſas rationes immutandi, idcircò exigunt diſtinctas, & plures potentias diſparatas. Ad tertium vera eſt maior in entitate, non tamen quoad modum immutandi, quia ſic magis conueniunt communia cum proprijs, quàm propria inter ſe.

Obijcitur ſecundò contra ſecundam partem ſecundæ concluſionis, quia Scotus in 2. d. 1. q. 6. §. Poteſt etiam addi &c. habet quod licet anima bouis, & aquilæ ſint diuerſæ ſpeciei, non tamen potentia viſiua bouis, & aquilæ, & rationem reddit, quia poſſibile eſt, quod continentia differant ſpecie, non verò contenta, ſicut patet in paſſionibus entis, ſiquidem vnitas lapidis, & vnitas hominis non diſtinguuntur ſpecie, & tamen homo, & lapis diſtinguuntur pluſquam ſpecie; ergo malè concluſimus ex diuerſitate ſpecifica animarum, & realitatum earum, diuerſitatem ſpecificam potentiarum ſenſitiuarum.

Reſpond. Cum Metinero lib. 3. de Anima diſp. 1. q. 2. n. 8. negando conſequentiam, ſiquidem Scotus citatus non eſt locutus de mente propria, ſed aliorum, vt omninò oſtenderet, primam diſtinctionem inter Angelum, & animam rationalem, non eſſe ex diſtinctis potentijs intellectiuis huius, & illius, vt nonnulli dicebant, quod ex verbis, quæ ſubdit, liquidò colligitur: inquit enim. *Et ſi hoc eſt verum, tunc planum eſt, quod Angelus, & Anima non diſtinguuntur ſpecie primo per talem, & talem intellectualitatem: immò nec primò, nec non primò: At ſi iſtud non eſt verum, ſed relinquatur modo ſicut dubium, ſaltem primum dictum videtur ſatis clarum, ſcilicet quod per iſtud non eſt prima diſtinctio eorum.*

Obijcitur tertiò, contra tertiam partem eiuſdem, quia tunc ſequeretur intellectum, & voluntatem hominis fore eiuſdem rationis ſpecificæ, cum tendant in idem obiectum, & ſub eadem ratione formali, vt docet Scotus pluribus in locis, ſed illatum eſt omninò falſum, cum ſint potentiæ omninò diſparatæ, ſiquidem vna eſt cognitiua, altera appetitiua.

Reſpond. Ex eodem Scoto in 2. d. 1. q. 6. Ad primum argumentum principale, concedendo ſequelam maioris obiectiuè, non tamen formaliter, & intrinſecè, quia ſic intellectus, & voluntas, ac eorum actus diſtinguuntur ſpecie, nec hoc eſt inconueniens, quia identitas obiectiua eſt ſecundum quid, & differentia fundamentalis, & formalis ſimpliciter, quæ tamen non repugnant in eiſdem.

Obijcitur quartò, contra tertiam concluſionem, quia ſimia guſtu, & aranea præcellunt homines tactu, iuxta illa vulgata carmina. Nos ſus auditu, lynx viſu, ſimia guſtu; vultur odoratu, præcellit aranea tactu; ergo homo in guſtu, & tactu non ſuperat cætera animalia.

Reſpond. Negando conſequentiam, quia licet ſimia circa aliquod particulare

re guſtabile, & aranea reſpectu alicuius particularis tangibilis ſuperare poſſint hominem in guſtu, & tactu tamen vniuerſaliter loquendo homines excellunt huiuſmodi animalia; ſiquidem habent perfectius temperamentum primarum qualitatum in ordine ad tactum, & meliorem complexionem, per quam perfectius diſſernunt ciborum differentias reſpectu guſtus.

De ſenſu communi.

SVMMA VI.

Cap. Vnicum.

ACturus Ariſtoteles in ſequentibus de ſenſibus internis, in præſenti ſumma intendit pertractare de ſenſu, quem communiter vocant, communem, eo quod ſit ſeparatus à ſenſibus particularibus, cuiuſmodi appellantur ſenſus externi; & vt oſtendat eſſe ponendum hunc ſenſum communem à cæteris diſtinctum, mouet in t. 136. hanc quæſtionem: An eodem ſenſu, quo ſentimus, percipiamus etiam nos ſentire, ideſt, an per eumdem viſum, quo ſentimus colores, percipiamus etiam nos ſentire, hoc eſt videre eoſdem colores, & ſic de cæteris ſenſibus externis; circa quam tria facit, primò arguit ad partem affirmatiuam. Secundò ad negatiuam, & tertiò reſoluit quæſtionem.

Quo ad primum in eodem t. 136. probat primo partem affirmatiuam ſic, ſi altero ſenſu percipimus nos ſentire, & non eodem, quo ſentimus, aut erit altero ſecundum quid, aut altero ſimpliciter, ſed neutrum dici poteſt, ergo &c. Minor probatur, non altero ſecundum quid; ergo per eumdem ſenſum ſentimus, & percipimus etiam ſentire, ſiquidem idem ſenſus diuerſimodè conſideratus dicitur alius ſecundum quid: nec alterum ſimpliciter, quia tunc ſequerentur duo inconuenientia, alterum, quod idem eſſet obiectum duorum ſenſuum, vel quod idem ſenſus eſſet obiectum ſui ipſius, at vtrumque videtur falſum; ergo &c. Sequela probatur, quia color eſſet obiectum viſus; à quo videtur, & etiam alterius ſenſus à quo iudicatur ſic per viſum videri: aut ſi non, ſequitur alterum, nimirum, quod idem ſenſus, vt actuatur illa perceptione ſit ſuipſius obiectum, quod videtur falſum, quia potentia, & obiectum debent diſtingui, alioquin non integrarent vnam cauſam totalem ſenſationis.

In eodem textu, ſecundò arguit ad idem, nàm ſi altero ſenſu, ab eo quo ſentimus, percipimus nos ſentire, ſequitur neceſſariò alterum è duobus, vel proceſſus in infinitum in ſenſibus, vel deueniendum ad vnum ſenſum, qui ſentiat, & percipiat ſe ſentire, quod negatur. Sequela probatur quoad vtramque partem, & primo ſequi proceſſum in infinitum in ſenſibus, nàm ſi per alium ſenſum à viſu, ſentio me videre, quæro de iſto, aut ſentit ſe ſentire illam viſionem, aut per alium ſentitur huiuſmodi ſenſatio; ſi tu dicis per ſe habetur intentum, quod eodem ſenſu quis ſentiat, & percipiat ſe ſentire; ſi verò dicas per alium, quæro de ipſo eodem modo, ſicut prius, & ita vel dabitur proceſſus in infinitum in ſenſibus, vel neceſſariò deueniendum ad vnum, & eumdem ſenſum, qui ſentiat, & percipiat ſe ſentire idem obiectum; quod negatur.

Quoad ſecundum arguit partem negatiuam quæſtionis probando non eſſe vnum, & eumdem ſenſum, quo ſentimus, & percipimus nos ſentire, & in t. 137. ſic conficit rationem, nàm ſi, e. g. viſus videt, & videt ſe videre; ergo viſus videt ſuam viſionem, ſed hoc non poteſt dici, igitur dicendum eſt, viſum non percipere ſe videre. Minor probatur, quia obiectum viſus eſt color, & nihil videt, quin ſit color, vel habens colorem, ſed viſio, neque eſt color, neque habens colorem; ergo viſio nequit viſu videri. Minorem probat, quia tunc organum viſus haberet in ſe colorem, cum habeat in ſe viſionem, ſed hoc eſt falſum, quia tunc non videret, ſiquidem ſenſibile, poſitum ſupra ſenſum, non facit ſenſationem.

Quoad tertium reſoluit quæſtionem per duas concluſiones, quas ponit in t. 138.

t. 138. Prima concluſio. Idem ſenſus poteſt ſentire diuerſa obiecta, licet diuerſimodè, & probat quia eodem viſu percipitur lumen, & tenebræ, quæ ſunt diuerſa obiecta diuerſimodè tamen, ſiquidem lumen poſitiuè, tenebra verò priuatiuè, & ratione luminis. Ex hoc infert, quod ſi diuerſorum obiectorum ſit vnus ſenſus, non erit inconueniens duorum ſenſuum eſſe idem obiectum, ſub diuerſa ratione conſideratum, & ita reſpondet ad primam rationem factam pro parte affirmatiua, negando minorem, & probationem, ſiquidem idem obiectum viſus poteſt ſentiri à potentia viſiua cognitione adhæſiua, & à ſenſu communi iudicatiua. Secundo infert, quod ſi idem viſus ſentit lumen, & tenebras, quæ tamen non ſunt coloratæ, nec habentes colorem, ſequitur falſum, quod aſſumpſit ratio facta ad partem negatiuam, nempe viſu non poſſe percipi niſi colorem, vel rem coloratam, & ſic reſpondet negando minorem, & eius probationem, ſiquidem vnus, & idem ſenſus poteſt percipere colorem, & eius viſionem.

In eodem textu, ſtatuit ſecundam concluſionem, organum viſus, eſt aliquo modo coloratum, probatque illam, quia recipiens colorem eſt coloratum, ſiquidem accidens denominat ſubiectum, ſed organum viſus eſt huiuſmodi, cum recipiat colorem in ſuis ſpeciebus, quæ dicuntur formæ ſine materia; ergo &c. Minorem probat, quod recipiat ſpecies coloris, quia abeunte colore fit in aliquo ſenſu iudicium de ipſo, equidem clauſis oculis percipimus colorem, ſicut iacet in corpore colorato, ſed hoc iudicium non poſſet fieri, niſi color eſſet ſibi præſens per ſuas ſpecies receptas prius in organo viſus; ergo organum viſus per illas poterit dici aliquo pacto coloratum.

In eodem textu probat, ſecundò eandem concluſionem, quia idem eſt actus ſentientis, ac ſenſibilis, ſed actus ſenſibilis, nempè coloris eſt coloratio; ergo & actus ſentientis, ſcilicet organi viſus erit coloratio, ſeù eſſe coloratum. Maior probatur, nam idem eſt actus agentis, & paſſi, ſupple materialis, non formalis, vt probauit tertio Phyſicorum t. 18. ſed ſentiens eſt patiens, & ſenſibile eſt agens; ergo idem eſt actus ſentientis, ac ſenſibilis. Minorem probat, nam actus coloris eſt coloratio, ſicut ſoni ſonatio, & viſus viſio; ergo coloratio, & eſſe coloratum dicitur etiam de organo, cùm idem ſit actus ſentientis, & ſenſibilis.

In eodem textu, occurrit cuidam tacitæ obiectioni, quæ fieri poſſit contra illam maiorem, nempe ſi idem eſt actus ſentientis, & ſenſibilis; ergo quandocumque erit ſenſibile, vel ſentiens, tunc ibi erit etiam actus ſentiendi, reſpondet negando conſequentiam, ſiquidem illa maior intelligitur de ſenſibili, & ſentiente in actu, non verò in potentia, modo idem eſt actus ſenſibilis, & ſentientis in actu, non verò dum ſunt tantum in potentia.

In t. 139. & 140. declarat quomodo intelligatur, eumdem actum eſſe ſenſibilis, & ſentientis dùm ſunt in actu, quia quàmuis idem ſit actus ſenſibilis, & ſentientis, qui dicitur ſenſatio, non eſt tamen ſubiectiuè in vtroque, ſed tantum in ſentiente, quandoquidem motus, actio, & paſſio ſunt ſubiectiuè in paſſo, accipiendo iſta tria materialiter, vt alias declarauimus in tertio Phyſicorum, ſed ſenſatio, eſt motus, vt ſentiens eſt in potentia ad ipſam, eſt actio, vt procedit à ſenſibili, & paſſio, vt recipitur in potentia ſentiente; ergo ſenſatio debet eſſe ſubiectiuè in ſentiente, licet ſit etiam actus obiecti ſenſibilis.

In eodem textu declarat, quomodo hic actus ſenſibilis appelletur in ſingulis ſenſibus particularibus, dicens, quod in ſenſu viſus nominatur viſio, in auditu auditio, & ſonatio, in odoratu odoratio, in guſtu, guſtatio, & in tactu tactio, nàm in viſu, olfactu, guſtu, & tactu reſpectu obiecti huic actus ſenſibilis, eſt innominabilis, & ſolum nominatur ex parte organi ſentientis.

In t. 141. Ponit differentiam inter ſenſibile,

ſibile, & ſenſitiuum in actu, & in potentia, dicens, quod in actu ſumpta ſimul ſunt, & non ſunt, non verò in potentia, ſiquidem ſonus, & auditus, dùm ſunt actu, exigunt etiam ſenſationem in actu, nempè auditionem, & ſonationem in actu, non ſic verò dum ſunt in potentia, nam poteſt eſſe, vel obiectum, vel potentia adinuicem diſiuncta, & diſtantia, & ſic nulla erit ſenſatio inter illa.

In t. 142. Ex hac diſtinctione infert, quàm benè, vel malè dixerint antiqui philoſophi, dùm aſſerebant album, & nigrum ſine viſu, & ſaporem ſine guſtu nihil eſſe, quandoquidem benè dixiſſent, ſi vſi fuiſſent hac diſtinctione de ſenſu, & ſenſibili in actu, vel in potentia; at quia huiuſmodi propoſitiones proferebant ſimpliciter abſque vlla diſtinctione, ideò reprehendit eos, quod non rectè dixerint album, & nigrum abſque viſu nihil eſſe, & ſaporem ſine guſtu, ſiquidem ſint vera entia realia, quamuis actu non ſentiantur.

In t. 143. Probat hanc concluſionem, quod inter ſenſum particularem, & ſuum ſenſibile debet eſſe proportio conformitatis, nempe inter viſum, & colorem, auditum, & vocem, & ſic de cæteris, quandoquidem inter agens, & paſſum debet eſſe proportio vnitatis, & conformitatis, alioquin ſi vnum alterum excedat, vel ſuperet non poteſt ſequi actio, ſed qui ſenſus, & ſenſibile ſe habent velut agens, & paſſum, vt dictum eſt ſupra in t. 140. ergo &c.

In eodem textu, infert ex hoc cauſam, quarè excellens ſenſibile non faciat ſenſationem in ſenſu, ſed ipſum lædat, ac corrumpat; equidem ea eſt, quia inter ſenſum, & ſenſibile non ſeruatur huiuſmodi conformitas; nam excellentia cum dicat ſuperabundantiam in agente ſenſibili, non ſolùm, non immutat ſenſum, vt ſenſationem cauſet, verùm ipſum offendit, ac interdum corrumpit; exemplificat in graui ſono, & acuto, excellentibus reſpectu auditus, in ſaporibus erga guſtum, in coloribus in ordine ad viſum, & ſic de cæteris.

In t. 144. Oſtenſa neceſſitate alterius ſenſus, diſtincti à quinque ſenſibus exterioribus, & diuerſitate actuum eorumdem, in præſenti proſequitur intentum ex perceptione differentiarum ſenſibilium dictorum ſenſuum, & ob id ponit duas concluſiones, quarum prima eſt: Nullus ſenſus exterior ponit differentiam inter ſua obiecta, niſi contineantur ſub eius obiecto primario, & probat illam inductiuè, nàm viſus non ponit differentiam inter album, & nigrum, niſi quia continentur ſub colore, guſtus inter amarum, & dulce, niſi quia continentur ſub ſapore, & ſic de alijs; ergo &c. Non enim poteſt viſus ponere differentiam inter album, & dulce, nec guſtus inter amarum, & graue, cùm non contineantur ſub obiectis communibus horum ſenſuum; & tamen cum huiuſmodi ſenſibilia ſint differentia, ideò neceſſe eſt ponere ſenſum communem, quo tales differentiæ percipiantur.

In t. 145. & 146. ſtatuit ſecundam concluſionem, quaſi illatam ex prima, dicens: neceſſe eſt ergo ponere ſenſum communem, ad hoc vt percipi poſſint differentiæ ſenſibilium ſenſuum particularium. Probat quia ſenſibilia particularia ſunt adinuicem differentia, vt album, & dulce, amarum, & graue, & nos ignoſcimus illa eſſe ſic differentia, vt patet, ſed hæc non percipimus per aliquem vnum ſenſum particularem; ergo per ſenſum particularibus communem. Minor probatur, quia ſi aliquis ſenſus in particulari cognoſceret huiuſmodi differentias, maximè eſſet tactus, cùm talis videatur eſſe fundamentum aliorum ſenſuum, ſed nec tactus poteſt hoc præſtare; ergo &c. Minor probatur, quia potentia ponens differentiam inter aliqua duo, debet cognoſcere vtrumque ſub propria ratione, ſiquidem differentia, ſicut eſt ratio conſtitutiua eſſentiæ alicuius rei, ſic eſt, & ratio diſtinctiua eiuſdem ab alia, ſed tactiua potentia nequit cognoſcere, album, vt album, dulce vt dulce, nec amarum, & graue, vt talia ſunt, & ſecundum earum

rum propriam rationem, ergo &c. Minor hæc probatur, quia obiectum tactiuæ potentiæ ſunt qualitates primæ, vel ad eas reducibiles, at album, & dulce, amarum, & graue ſunt qualitates ſecundæ; ergo nequeunt cognoſci ſub propria ratione à potentia tactiua, igitur per ſenſum communem.

In t. 147. Obijcit probando, quod ſenſus communis non poſſit percipere ſimul differentias diuerſorum ſenſibilium exteriorum quia impoſſibile eſt idem indiuiſibile, ſimul tempore indiuiſibili, moueri motibus contrarijs, ſed ſenſus communis eſt potentia indiuiſibilis, & immutationes albi, & nigri, amari, & dulcis, grauis, & acuti ſunt contrariæ; ergo ſi cognoſceret illas, vt ſic differentes, moueretur motibus contrarijs; quarè potiùs dicendum eſt non poſſe illas cognoſcere ſimul.

Reſpondet huic obiectioni quadrupliciter per ſequentes textus vſque ad finem capitis, & primam reſponſionem ponit in t. 147. eodem diſtinguendo minorem de duplici indiuiſibili ſubiectiuo, & formali; modo licet ſenſus communis ſubiectiuè ratione organi ſit vnus, & indiuiſibilis, & ſic non poſſit ſimul recipere contraria tamen ſecundum rationem non eſt indiuiſibilis, immò diuiſibilis, quia alia eſt ratio formalis recipiendi vnum ſenſibile contrarium, & aliud, vel ſenſibile vnius ſenſus, & alterius.

In t. 148. reſpondet ſecundo quod licet album, & nigrum ſint contraria actu, & ob id non poſſint eſſe ſimul, tamen immutationes eorum non ſunt contrariæ actu, ſed tantum potentia, quatenus proueniunt à cauſis contrarijs, quarè non repugnat, vt poſſint eſſe ſimul in eodem organo ſenſus communis.

In t. 148. pariter reſpondet tertiò, quod immutationes albi, & nigri, quamuis eſſent actu contrariæ, tamen poſſent fieri in eodem ſenſu communi, non ſimul, ſed ſucceſſiuè, eo modo, quo fiunt in potentia viſiua ſucceſſiuè, & ita non officit, quin ſint rationes cognoſcendi contraria eidem ſenſui communi.

In t. 149. reſpondet quartò, quod ſenſus communis eſt indiuiſibilis, & diuiſibilis: indiuiſibilis quidem, vt in ipſo vniuntur omnes ſenſus exteriores, ſicut centrum in quo vniuntur omnes lineæ ductæ ab ipſo ad circumferentiam: eſt poſteà diuiſibilis terminatiuè, inquantum terminat operationes viſus, auditus, olfactus, guſtus, & tactus, quæ ſunt plures, & diuerſæ, ſicut pariter ſunt lineæ terminatæ ad centrum: modò quamuis ſenſus communis priori modo conſideratus nequeat plura ſenſibilia diſparata, aut contraria ſimul cognoſcere, tamen benè poterit talia percipere, ſi poſteriori modo ſpectetur. Et hæc de Summa ſexta.

De Senſibus internis.

DISPVTATIO VII.

EXactis, in præcedentibus, natura, operationibus, ac numero ſenſuum externorum, in præſenti, eodem ordine ſeruato, de internis differendum nobis proponimus; ſiquidem illi ſumunt ab illis rationes operandi, cùm ſe habeant veluti portæ ſiue aditus, per quos obiecta ad extra ad hos deferantur, & vt per ipſos ad intellectum, & voluntatem tranſire valeant. Difficultates, quas Recentiores de illis exagitare ſolent, ſunt permultæ, vt videre eſt in Ruuio, Conimbricenſibus, Maſtrio, & alijs: Nos breuitati ſtudentes, tantùm neceſſarias, eaſque potiores examinabimus; non debet enim hoc opus, (ſicut aliàs proteſtati ſumus) in immenſum creſcere.

Vtrum ſenſus, ſiuè interior, ſiuè exterior ſentiat ſe ſentire?

QVÆSTIO I.

CIrca hanc quæſtionem, ſic indiſcriminatim propoſitam, varia ſunt Doctorum placita, ſiquidem aliqui negant vllum ſenſum poſſe percipere proprias ſenſationes, ſed aiunt hoc eſſe præcipuum ſolius intellectus munus.

Ita D. Nemeſius lib. de Hominis natura cap.7. & Plutarchus relatus à Philoppono hic ad t.130.

Alij, non multum diſcordantes à prioribus, dicunt huiuſmodi opus ſpectare ad virtutem animæ rationalis, non alligatam peculiari organo, quę vocatur attentiua. Ita ipſe Philopponus citatus.

Alij inquiunt, id conuenire etiam ſenſui externo, non abſolutè tamen, ſed quatenus eſt aliquo pacto rationis particeps. Sic ſimplicius ad t. 136. qui propterea hoc videbatur denegare brutis, cùm ratione careant, & ſolùm hominibus concedere.

Alij afferunt, ſenſus internos, & externos etiam percipere ſuas ſenſationes abſque vlla limitatione, non quidem directè, ac ſi forent propria obiecta, ſed indirectè, nempè per eoſdem actus, quibus cognoſcunt obiecta externorum ſenſuum. Ita Alexander lib.9. naturalium Themiſtius hic cap.4. Ægidius, D.Tho. & nonnulli ex Recentioribus, à quibus non videtur alienus Doctor ſubtilis in 4. d.45. q.3. art. 1. dùm hanc opinionem recitat, & eam non reijcit.

Alij tandem agnoſcentes neceſſitatem ſenſus communis interni, negant abſolutè, ſenſus externos poſſe percipere proprias ſenſationes, ſed dicunt eſſe hoc munus peculiare ſenſus interni communis, vt à particularibus ſecernitur. Ita Ariſtoteles hic à t. 136. vſque ad t. 146. incluſiuè, quem poſteà ſecuti ſunt D. Thomas 1.p.q.78 art.2. Scotus in 4.d.45. q 3. art. 1. ſub E. & art.2. ſub H. & K. Albert. Magn. hic tract.4. cap.7. & alij multi, quos refert ac ſequitur Ruuius lib. 3. de Anima, cap.3. q.4.

An autem ſenſus internus cognoſcat propriam ſenſationem, nec ne? Videtur multis negatiuè reſpondendum, aſſerentes, nihil ab eo percipi poſſe, quod prius non fuerit cognitum per ſenſus externos. Ita Hurtado lib. de Anima diſp. 17. ſect.8. cum alijs Recentioribus; nec ab eis diſſentire videtur Scotus in 4. d. 45. q.3. art.1. in fine reſpondendo ad penult argumentum, cùm inquit, *Et cum obijcitur de actu ſupremæ potentiæ ſenſitiuæ, poteſt concedi, quod recordatio actus eius non competit alicui ſenſui, ſicut nec ſenſui alij competit recordari proprij actus, vt accipitur ab Auguſt. li.2. de lib. arbitr. ſed tantum hoc competit ſuperiori reſpectu actus inferioris ſenſitiuæ.* Hæc ille. Sequitur Ruuius citatus ſub n.98. vbi pro ſe refert D. Thomam 2. contra Gentes cap 66. & Ferrarienſem ibidem Caietan. in 1.p.q.78 art.2. ad 4. & art.3. ad 3.

Quid autem ſit dicendum nobis, etiam de mente Scoti, non eſt ita clarum, cùm in hac materia videatur dubius, nihilominus quibuſdam adnotatis, noſtram aperiemus ſententiam.

Primò igitur notandum eſt ex dictis in Tract. ſecundarum Intentionum, actum eſſe duplicem, ſcilicet rectum, & reflexum. Rectus eſt quo potentia directè fertur in obiectum, vt actus quo cognoſco animal. Reflexus eſt, quo potentia cognoſcit ſe, & ſui operationem directam, vt actus, quo cognoſco me cognoſcere animal. Prior actus terminatur ad obiectum extra potentiam; poſterior verò ad ipſam potentiam ſuper ſe conuerſam, vel ad eius operationem in ſe receptam.

Secundò notandum ex Scoto in 3.d.3. q.8. L.M. & in 4.d.10 q.7.A. & d.43. q.2. D. & d.44. q. 2. A. & 45. q.3. M. potentias cognitiuas eſſe in duplici differentia, aliæ enim ſunt organicæ, & aliæ non organicæ. Organicæ ſunt potentiæ corporeæ, materiales, quantæ, & extenſæ, ſunt namq; compoſitę ex parte corporis mixti, & ex realitate animæ, & huiuſmodi ſunt omnes ſenſus, tam exteriores, quàm interiores. Non organicæ verò ſunt incorporeæ, immateriales, inextenſæ, & ſpirituales, quę non vendicant ſibi determinatam partem corporis, ſicut organicæ, ſed inſunt primò toti compoſito, vt ſunt intellectus, & voluntas in homine. Potentiæ organicæ non ſunt reflexiuæ ſupra ſe, ſiquidem ſunt materiales, & quantæ, & quantum non eſt reflexiuum, quia reflexio eſt eleuatio alicuius totius extra, & ſupra ſeipſum, ratione cuius repugnat ipſis cognoſcere ſe, & ſuas operationes; quandoquidem nequeunt ferri in ſe, & ſuas operationes actu recto, cum non ſint obiecta extra ſe,

ſe, vel à ſeipſis diſtincta; nec reflexo ob earumdem materialitatem, & extenſionem quantitatiuam, qua prohibentur eleuari ſupra ſe totas: Potentiæ autem non organicæ, per oppoſitum, ſunt reflexiuæ; nàm ob earum immaterialitatem poſſunt eleuari ſuper ſe totas, & habere ſe, & ſuas operationes tamquam obiecta, in quæ per actus reflexos ferantur. Ex his infertur, quod ſenſus, tàm exteriores, quàm interiores, cùm ſint potentiæ organicæ, non poſſunt ſentire ſe ſentire, ſed huiuſmodi cognitionem ſpectare ad potentiam ſuperiorem, nempè ad intellectum, ſiquidem eſt totius entis, vt obiecti adæquati, ſub quo continentur huiuſmodi potentiæ, & earum ſenſationes. Secundò infertur, quod potentia ſuperior ſenſitiua, cuiuſmodi eſt ſenſus communis, cum habeat pro obiecto adæquato ſenſibile commune, ſub quo continentur potentiæ exteriores, earum obiecta, & ſenſationes, benè poterit illa ſentire, nedum cognitione apprehenſiua, verum, & iudicatiua, imperfecta ſaltem, quandoquidem nouit ponere differentiam, nedum inter obiecta ſenſibilia, ſed etiam inter potentias exteriores, & earum ſenſationes.

Tertiò notandum ex eodem in 2. d. 3. q. 8. ad tertium principale, potentias organicas, ita limitari quibuſdam diſpoſitionibus, nedùm in ordine ad ſui compoſitionem, ſed etiam in comparatione ad ſenſibilia propria, vt nequeant exire limites, & naturam ſuorum obiectorum adæquatorum; non enim potentia viſiua poteſt recipere ſpecies ſoni, vel odoris, aut ſaporis, nec auditiua coloris, aut olfactiua ſaporis, & ſic de cæteris, ſiquidem diſpoſitiones, quibus afficiuntur, coarctant illas ad talia obiecta, & non alia; cùm igitur ſenſationes exteriores non contineantur ſub obiectis adęquatis ſenſuum exteriorum, quia nec ſunt colores, nec ſoni, nec odores &c. ſed tantum ſub obiecto adęquato ſenſus interioris communis, vt diximus in precedenti, ſequitur non poſſe percipi à ſenſibus exterioribus ſed ſolùm à ſenſu communi interiori.

Ex his ſit prima concluſio. Cognoſcere ſenſationes exteriores, & earum potentias, ac obiecta, non ſpectat ad ſolum intellectum, ſed etiam ad aliquam potentiam ſenſitiuam. Eſt contra primam opinionem. Probatur, quod non excedit vires ſenſitiuas, per illas percipi poteſt, ſed ſenſationes exteriores, potentiæ, & obiecta ſunt huiuſmodi, ergo &c. Maior patet, quia dignificanda eſt natura inquantum eſt poſſibile. Minor probatur, tùm quia potentiæ exteriores, ſenſationes, & obiecta ſunt res materiales, & ſenſibiles; tùm etiam quia bruta quædam recordantur verberum, quæ receperunt; ergo ſignum eſt illas ſenſationes cognoſcere, aliòquin nec illarum reminiſci poſſent.

Secunda concluſio. Huiuſmodi cognitio non eſt actus, ſeù operatio potentiæ attentiuæ, diſtinctæ à potentijs naturalibus, aſſignatis, vel aſſignandis, vt dicebat ſecunda opinio. Probatur, quia cùm quælibet potentia ſit attentiua circa proprium obiectum, fruſtra poneretur alia ab eis diſtincta.

Tertia concluſio. Sẽnſus exteriores, aut interiores, quicumque ſint illi, non ſentiunt ſe ſentire, nec eodem actu, quo feruntur in propria obiecta, directè, nec reflexo. Prima pars eſt contra tertiam, & ſecunda contra quartam opinionem. Probatur prima pars, quia vnus, & idem actus non poteſt circa diuerſa obiecta quouis modo ſumpta, ſed ſenſatio, & eius obiectum ſunt diuerſa obiecta; ergo tali actu ſenſus nequit ſentire actum, & obiectum. Maior probatur, quia nulla res poteſt diuerſis menſuris eſſentialibus menſurari, ex Ariſtotele 5. Methaph. t. 20. vbi inquit, quod idem menſurabile nequit referri ad plures menſuras, ſed obiectum eſt menſura actus: ergo vnus, & idem actus non poteſt fieri circa diuerſa obiecta. Confirmatur, quia obiectum mouens potentiam, ſentitur dum mouet, ſed poteſt ſentiri obiectum, & nõ ſentiri actus; ergo talis actus nequit ſeipſo ſentiri. Secunda pars probatur, quia omnis virtus cognoſcens ſuas operationes reflectitur ſupra ſeipſa, vt patet ex primò, & 2. Not. ſed nullus ſenſus, ſi-

Digitized by Google

nè exterior, ſiuè interior poteſt reflecti ſupra ſe, cum ſint ſubſtantiæ, & potentię organicæ corporeæ, materiales quintæ, & extenſæ, ergo &c. Secundo probatur de ſenſibus externis, quia nulla ſenſatio continetur ſub aliquo obiecto adæquato ſenſuum exteriorum, ſiquidem ſenſatio viſus, non eſt color, auditio non eſt ſonus, olfactio non eſt odor, guſtatio ſapor, nec tactio qualitas tangibilis; ergo nulla ſenſatio exterior continetur ſub aliquo obiecto adæquato externorum ſenſuum.

Quarta concluſio Cognoſcere ſenſationes exteriores, nedum pertinet ad intellectum, ſed etiam ad ſenſum communem interiorem. Eſt Ariſtotelis in 2. de Anima t. 145. & t. 146. ac Doctoris ſubtilis in 4. d. 45. q. 3. art. 1. & 2. Probatur prima pars, quia intellectus eſt totius entis creati, & limitati, vt obiecti, ſed ſenſationes ſenſuum exteriorum, cùm ſint qualitates, ſunt entia creata, & limitata, ergo &c. Maior probabitur in ſequenti libro de Anima. Minor ſimiliter, quia ſunt operationes ſenſuum exteriorum, qui ſunt limitati, & creati. Secunda pars probatur, quia ſenſus communis interior habet pro obiecto adæquato ſenſibile in communi, vt comprehendit omnia obiecta ſenſibilia, ſed ſenſationes exteriores, ſunt ſenſibiles, quia materiales, quatenus materiale diſtinguitur ab immateriali, & inſenſibili, ſiquidem ſunt de obiectis materialibus, ſecundum eſſe hic, & nunc; ergo habet etiam huiuſmodi ſenſationes pro ſuis obiectis inadæquatis, ac proindè poteſt illas ſentire. Confirmatur, quia huiuſmodi ſenſationes ſunt cognoſcibiles per ſenſum, cum ſint prius obiecta ſenſibilia, quam intelligibilia, ſed non ſunt cognoſcibiles à ſenſibus exterioribus, cum non ſint reflexiui; ergo per ſenſum interiorem, & nonniſi per communem. Secundo probatur experientia, quia bruta recordantur ſenſationum exteriorum, ſiquidem canis recordatur vulnerum, & verberum, quæ prius accepit, ſed recordatio præſupponit cognitionem, ergo bruta cognoſcunt huiuſmodi ſenſationes, non per ſenſus exteriores, vt probatum eſt, nec per intellectum, cùm illo careant; ergo per ſenſum interiorem ſenſibus exterioribus communem.

Obijcitur primò, contra primam concluſionem, quia ſenſus ſe extendit duntaxat ad ea obiecta, quæ ſunt extra ſe, ſiquidem omne recipiens debet eſſe denudatum à natura recepti, vt probat Ariſtotelem hic t. 118. ſed ſenſationes non ſunt extra ſenſum, vt patet, quia viſio eſt in oculo, auditio in aure, & ſic de cæteris, in quibus ſunt potentiæ ſenſitiuæ; ergo &c. ſed ad intellectum.

Reſpond. Minorem eſſe veram de ſenſationibus exterioribus in ordine ad ſenſus exteriores, & de interioribus in ordine ad interiores, quia ſic & nos fatemur non poſſe ab illis cognoſci, quia non ſunt reflexiui, falſam tamen de ſenſationibus exterioribus, comparatis ad ſenſum communem interiorem, quia ſic ſunt extra ipſum, & ab eo poterunt actu recto cognoſci, priuſquam cognoſcantur ab intellectu.

Obijcitur ſecundò, contra primam partem tertię concluſionis, quia viſus percipit ſe non videre, dùm percipit tenebras; ergo, & ſe videre lumen. Conſequentia patet, quia oppoſita priuatiua habent fieri circa eamdem potentiam, ſed videre, & non videre ſunt oppoſita priuatiuè; ergo ſi vnum percipit, & aliud percipere debet.

Reſpond. Antecedens eſſe verum negatiuè, hoc eſt dictu, quia percipit negatiuè tenebras, non percipit lumen, falſum eſt tamen quod poſitiuè percipiat, ſe non videre lumen, quia ſi hoc eſſet, benè ſequeretur, quod infertur, & ipſum percipere poſſe ſe videre lumen, cùm hæc tantum ſint oppoſita priuatiuè.

Obijcitur tertiò, quia delectatio non habetur, niſi ex præcognitione obiecti, ſed auditus delectatur ex auditione muſicæ, & viſus ex aſpectu rei pulchræ; ergo auditio, & viſio ſunt obiecta præcognita per auditum, & viſum. Minor patet, quia ſicut appetitus præſupponit potentiam apprehenſiuam, ita delectatio apprehenſionem. Confirmatur, quia ſenſationes

ſenſationes exteriores ſunt præſentes ipſis ſenſibus externis; ergo nil obſtare debet, quo minus poſſint ab eis percipi.

Reſpond. Maiorem eſſe veram de obiecto directo, circa quod eſt cognitio apprehenſiua, non tamen de reflexo idest de actu, quo cognoſcitur obiectum directum, quia ſicut tale nequit cognoſci à potentia ſenſitiua, ſed tantum ab intellectiua, ſic nec delectatio conſequens erit ſenſitiua, verùm duntaxat intellectiua. Ad confirmationem dico, huiuſmodi ſenſationes eſſe præſentes ſuis potentijs tantum in ratione entis, non tamen in ratione obiecti motiui, vndè ſequitur, quod ab eis non poſſint cognoſci.

Obijcitur quartò contra ſecundam partem eiuſdem concluſionis quia obiectum adæquatum ſenſus communis eſt ſenſibile in communi ex omnium Doctorum ſententia, ſed ſub ſenſibili in communi continentur etiam ſenſationes eiuſdem ſenſus communis interioris, ergo poterunt ab ipſo cognoſci, ſaltem reflexè. Conſequentia patet, quia potentia poteſt cognoſcere omnia obiecta inadæquata, cuiuſmodi ſunt etiam ſenſationes reſpectu ſenſibilis, & ſenſus communis interioris.

Reſpond. Maiorem eſſe veram de obiecto directo non de indirecto, & reflexo, modò licet ſenſationes internæ contineantur ſub ſenſibili in communi indirectè, cùm non pertineant ad rationem obiecti directi ſenſus communis, non poterunt ab eodem percipi, & cognoſci, ſed tantum ab intellectu.

Contra, quia Doctor ſubtilis lib. de Anima q. 3. reſpondendo ad quartum inquit: *quod imaginatio ſentit actum ſuum proprium, imaginamur enim nos imaginari, & imaginatos fuiſſe, & memoramus nos memoratos fuiſſe, & ſomniamus nos ſomniare, ſicut experimur manifeſtè, ita poteſt dici, quod ſenſus communis ſentit actum proprium ſecundum modum aliquem prædictorum*; ergo ſecundum Scotum ſenſationes internæ, pertinent ad obiectum proprium, & directum, non tantum ſenſus communis, verùm etiam aliorum ſenſuum interiorum.

Reſpond. Ex eodem in 4. d. 45. q. 3. art. 1. & 2. negando conſequentiam, ſiquidem huiuſmodi actus cognoſcendi nos imaginari, & imaginatos fuiſſe, memorari, & memoratus fuiſſe, ſpectare ad potentiam intellectiuam, quatenus fungitur officio vtriuſque potentiæ ſenſitiuæ, quod confirmat ex Ariſtotele lib. de Memoria, & Reminiſcentia, dùm ait reminiſcentiam ſoli homini conuenire, & idem habet etiam Auicenas lib. 6. natural. p. 5. cap. 3. probatque efficaciter, quia reminiſcentia non fit ſine diſcurſu ſyllogiſtico, & hic ſpectat ad ſolum intellectum, & non ad ſenſum; ideò ſub. K. concludit, ſenſationem potentiæ ſenſitiuæ præteritam, non poſſe eſſe obiectum proximum, niſi tantum recordationis intellectiuæ, vt tactum eſt in articulo præcedenti, & quod de memoria dixit, idem faſſus eſt in primo articulo etiam de imaginatione, & conſequenter de alijs potentijs ſenſitiuis; quarè ad ea, quæ hic afferuntur ex q. 9. de Anima, dicendum eſt, locutum fuiſſe in ſententia illorum, qui admittunt ſpecies etiam ſenſationum, tùm interiorum, tùm exteriorum, vt ex eius litera clarè deducitur, non verò de mente propria, cum neget huiuſmodi ſpecies, ſicut ſuperius oſtendimus diſp. 4. q. 2.

Contra, quia ſpecies ſenſationum, tam externarum, quàm internarum admittit Ariſtoteles in ſecundo de Anima t. 138. cum ait viſum ſe videre, quia eius viſio eſt aliqualiter colorata, ſupplè per ſpeciem, & in lib. de Inſomnijs cap. vlt. inquit, ſummam poteſtatem ſentire Coriſcum, & ſimulacrum eius: & lib. de Memoria, & Reminiſc. docet fieri memoriam ſenſitiuam, dùm imago rei permanens percipitur; ergo quamuis Scotus loquutus fuerit de mente ponentium ſpecies ſenſationum, quibus poſſint cognoſci, dicendum eſſe, non alternaſſe à ſententia Philoſophi, ſed illam reſponſionem attuliſſe de mente propria maximè cum exagitauerit qua ſtionem ſeriò, nec obiter, ſicut poſſumus dicere forſan feciſſe in quarto ſentent. loco citato.

Reſpond. Negando conſequentiam, nec

nec allatæ auctoritates ex Ariſtotele, quicquam faceſſunt pro aſſertione ſpecierum ſenſibilium ſenſationum, ſicut probabiliter credidit Cauellus Magiſter meus in Comment. ad dictam quæſtionem Scoti concl. 3. n. 4. vndè dico, Ariſtotelem ibi locutum fuiſſe de ſimulachro, & imagine rerum ſenſibilium, non autem eorum ſenſationum, à quibus valdè diſcrepant, quia talia, nec Ariſtoteles, nec Scotus vnquàm aſſeruit, aliòquin non fuiſſet neceſſarium aſſerere ad earum cognitionem ſenſum communem, cum quicumque ſenſus exterior potuiſſet percipere propriam ſenſationem per eius ſpeciem in ſeipſo defluxam vt inquit Doctor, quod tamen apertè negauit Ariſtoteles in t. 145. & cum ipſo Scotus in hac ipſa quæſtione 9. citata.

Quot ſint ſenſus interni, quæ eorum organa operationes, & obiecta?

QVÆSTIO II.

Circa numerum internorum ita variant Doctores, vt meritò poſſimus dicere, fore, & eſſe quot capita, tot ſententias; nam aliqui ponunt vnicum dumtaxat ſenſum interiorem realiter, plures tamen formaliter, attenta operationum diuerſitate. Ita Aphrodiſæus lib. 1. de Anima cap. 19. Philoponus hic ad t. 144. Simplic. ad t. 153. Themiſtius lib. de Memoria, & Reminiſcentia cap. 6. quos ſequuti ſunt ex noſtris Alenſis 2. p. memb. 2. q. 7. Cauellus in Comment. ad q. 9. de Anima Scoti conc. 4. Tataretus 2. de Anima in fine, Maſtrius diſp. 5. q. 8. art. 5. n. 294. Merineto diſp. 2. q. 2. in lib. 3. de Anima, Villauerdius hic cap. 7. q. 9. n. 16. Ex alienis verò Suarez lib. 3. de Anima cap. 30. Ruuius lib. 3. de Anima Tract. de ſenſibus internis q. 1. Hurtado diſp. 17. ſect. 7. & 8. Auerſa q. 55. ſect. 3. Arriaga diſp. 5. ſect. 4. & alij, quorum meminit Maſtrius citatus.

Alij verò ponunt tantum duos ſenſus internos, ſcilicet ſenſum communem, & phantaſiam: Ita Conimbricenſes lib. 3. de Anima cap. 3. q. vn. art. 3. Fonſeca 5. Methaph. cap. 3 q. 7. ſect. 4. & alij apud Auerſam citatum, & hanc dicunt eſſe mentem Ariſtotelis.

Alij autem adhuc multiplicantes potentias ſenſitiuas internas dicunt eſſe numero tantum tres, ſcilicet ſenſum communem, memoriam, & quandam innominatam, quæ fungitur officijs phantaſiæ, æſtimatiuæ, & imaginatiuæ. Ita D. Nemeſius lib. 4. Philoſoph. cap. 6. Fernel. lib. 5. cap. 4. Toletus lib 3. de Anima q. 6. & ex noſtris Fauentinus Theorem. 100.

Alij inſuper enumerant quatuor ſenſus internos, ſcilicet ſenſum communem, imaginatiuam, cogitatiuam, & memoriam. Sic D. Thom. opuſc. 43. cap. 4. & 1. p. q. 78. art. 4. Caietanus ibidem Bannes, Complnten. diſp. 15. de Anima, & ex noſtris Curſus Pariſienſis hic q. 3. collat. ad q. 3. principalem.

Alij denique conſtituunt quinque ſenſus internos, ſcilicet ſenſum communem, imaginatiuam, æſtimatiuam, cogitatiuam, ſeu phantaſiam, & memoriam. Ita Auicenas 6. Natur. p. 4. cap. 3. Albertus hic cap. 7. tract. 4. Iandunus q. 37. & ex noſtris Antonius Andreas 1. Methaph q. 5. Trombeta ibidem, & Catharenſis hic q. 4. art. 2.

Cuius autem ſententiæ fuerit Doctor ſubtilis, non eſt ita facilè iudicare; nam Fauent. Theor. 100. valdè laborat in oſtendendo, quod Scotus enumeret tres ſenſus internos, ſcilicet ſenſum communem, phantaſiam, ſeù imaginatiuam, & memoriam, & adducit quædam eius loca, quæ Cauellus citatus conc. 4 dicit eſſe potiùs in oppoſitum, quàm ad propoſitum, vndè putat fuiſſe in ea ſententia, quam, & ipſe aſtruit, nimirum dari tantùm vnicum ſenſum internum realiter, plures verò ſecundum varias operationes, quas experimur exerceri, non tantum in hominibus, verum etiam in brutis: An autem hoc ſit concedendum in doctrina Scoti, quibuſdam de more adnotatis, dicemus in concluſionibus infra ponendis.

Primò igitur notandum eſt, neceſſitatem admittendi ſenſum aliquem internum, ab externis ſe iunctum, præter ea,

quæ

quæ diximus in præcedenti quæſtione, cogimur deducere ex varijs motiuis, quę nos valdè vrgent, quandoquidem experimur nos, & bruta ſentire non tantum obiecta externorum ſenſuum, verùm, & ipſorum ſenſationes, quæ cùm percipi nequeant à ſenſibus externis, quia non ſunt reflexiui, nec neceſſariò percipiantur ab intellectu, quoniam non videntur excedere vires ſenſitiuas, inducunt nos ad concedendum propterea, dari quandam facultatem ſenſitiuam internam, per quam omnia talia cognoſcantur: Deindè quia nouimus nos ponere differentiam, nedum inter obiecta contraria, ſed etiam inter diſparata, vt inter album, & dulce, inter amarum, & graue, & ſimilia, & hanc prænotionem habere nos non poſſe per aliquem ex ſenſibus externis, cùm huiuſmodi obiecta refugiant obiectum adæquatum vniuſcuiuſque potentiæ externæ, idcircò conamur aſſerere dari in nobis potentiam cognitiuam internam, quæ huiuſmodi differentias præſtare queat: Denique quoniam omnis multitudo ordinata ad vnum reduci debet, vt lineæ ad centrum, & flumina ad fontem, cùm ſenſus exteriores ſe habeant ad inſtar linearum, & fluminum, ſequitur illos ordinari, ac reduci debere ad vnum aliquem ſenſum internum, qui gerat vicem centri, & fontis, ac proindè præter ſenſus externos, neceſſariò admittendum eſſe ſaltem aliquem ſenſum internum, vt per eumdem præſtari poſſint, quæ externos quoquo modo, refugere videntur. Hinc liquidò inferre poterimus, quod ſi per vnum, & eundem ſenſunt internum omnes operationes internas, & diſparatas exercere non valebimus, neceſſe nobis erit multiplicare etiam potentias, ac facultates internas, iuxtà numerum diuerſarum operationum.

Secundò notandum eſt, nos in nobiſmetipſis experiri quaſdam operationes ſenſitiuas, quæ per vnam potentiam præſtari repugnat, idcircò cogimur multiplicare ſenſus, ſeù facultates ſenſitiuas internas; quandoquidem experientia demonſtrat, nos apprehendere diuerſitatem ſenſibilium, non tantùm eiuſdem, ſed diuerſorum ſenſuum exteriorum, cum actibus, & differentijs eorumdem, ideò ducimur ſtatuere in nobis facultatem aliquam ſenſitiuam internam, horum omnium cognitiuam, ac diſcretiuam, quæ dicitur ſenſus communis, cuius obiectum erit ſenſibile omnibus ſenſibilibus commune. Secundò experimur nos retinere ſpecies omnium ſẽſibilium, tàm communium, quàm propriorum, earumq; differentias, & non per ſenſum priorem, qui communis appellatur, quia retinere, & apprehendere perfectè nequeunt competere eidem potentiæ organicæ, ſiquidem retentio exigit maximam ſiccitatem in organo, ſicut apprehenſio humiditatem, & huius more facultas vocatur imaginatiua, ſeù phantaſia, eiuſque obiectum erit ſenſibile commune, vt retentioni ſubiacet. Tertiò experimur inſuper, nos componere eaſdem ſpecies in imaginatiua retentas, earumque compoſitionem apprehendere, vt montem aureum, ſolem eſſe viridem, & ſimilia, & hoc non per aliquam ex prioribus potentijs, ſiquidem prima apprehendit tantum ſenſibilium differentias, & ſecunda eorum ſpecies duntaxat retinet, igitur aſſignanda eſt tertia potentia, quæ dicitur cogitatiua, cuius obiectum erit ſenſibile complexum in communi. Quartò rurſus experientia ducimur, nos ex ſpeciebus ſenſatis, inſenſatas eruere, ſiquidem ouis è ſpecie ſenſata lupi, eruit inſenſatã inimicitiæ, quod ex eò liquidò conſpicitur, quia ſtatim, ac lupum videt, fugit: ſimiliter agnus videns matrem currit ad eam, quia ex ſpecie ſenſata ouis haurit ſpeciem non ſenſatam amicitiæ, ac beneuolentiæ, & ratio eſt, quia ſpecies non ſenſatas cum ſenſatis componit, vt lupum cùm inimico, & ouem matrem cum amicitia; hoc autem cum nequeat fieri per priores potentias, quia illæ verſantur tantum circa res ſenſatas, neceſſariò apponenda eſt alia, quæ vocatur æſtimatiua, cuius obiectum eſt ſenſibile rebus ſenſatis, & inſenſatis commune, à ſenſibus tamen acceptis. Quintò tandem experimur nos huiuſmodi, ſiuè complexa, ſiuè incomplexa retinere,

& omnium

& omnium talium recordari; cùm autem hoc nequeamus agere per primam, tertiam, & quartam facultatem, quia tales ſunt tantum apprehenſiuæ, nec per ſecundam, cum ſit duntaxat retentiua eorum, quæ ſenſus communis apprehendit, neceſſariò danda eſt quinta potentia, quæ appellatur memoria, cuius obiectum eſt ſenſibile complexum in communi. Ex his infertur, quod cum in nobis experiamur hos quinque actus, ſeù operationes diſparatas, nec pauciores, & ſimiliter quinque ſenſibilia diſparata, quinque duntaxat aſſignandas eſſe potentias ſenſitiuas internas, ſiquidem, vt docet Ariſtoteles in hoc ſecundo de Anima t. 33. potentiæ multiplicantur, ac diſtinguuntur iuxtà multiplicationem actuum, & obiectorum.

Tertiò notandum eſt, multiplicitatem ſenſuum internorum, deſumendã eſſe ex multiplicatione organorum; hanc enim viam nobis tradidit Ariſtoteles hic à t. 129. & ſequentibus, ad venandum numerum ſenſuum externorum: Organa autem ſenſuum interiorum, ſi Anatomicis credamus, intus in capite conſpiciuntur quinque, & non plura, nec pauciora; quandoquidem cerebrum animalis in duas ſecatur partes, nempè anteriorem, quæ ſinciput vocatur, & in poſteriorem, quæ occiput appellatur. In priori ſunt duo ventriculi, quorum vnus in recta linea eſt altior alio; & in primo collocatur ſenſus communis, qui dicitur talis communitate cauſalitatis, cum ab eo procedant omnes nerui, quibus continuatur alijs potentijs exterioribus, & eſt naturæ humidæ, vt facilius apprehendere poſſit ſpecies ſenſibilium exteriorum, ac ſecundum aliquos dicitur etiam phantaſia. In ſecundo eſt imaginatiua, & eſt naturæ ſiccæ, vt meliùs retinere poſſit ea, quæ per ſenſum communem apprehenduntur, vt diximus in præcedenti. Ab hac parte aſcendendo ad verticem capitis conſpiciuntur alij duo ventriculi, hinc indè diſpoſiti, in quorum altero ſita eſt cogitatiua per quendam neruum continuata imaginatiuæ, vt inde facilius eius ſpecies, ſiuè verè, ſiue fictè copulare valeat, hoc enim eſt munus cogitatiuæ, vt per ipſum ab imaginatiua diſtingui poſſit: in altero verò, priori per quendam neruum continuato, eſt diſpoſita æſtimatiua, vt ſpecies non ſenſatas à ſenſatis eruere, & adinuicem copulare poſſit, quod præſtari nequit per cogitatiuam, cùm huius officium ſit copulare ſpecies ſenſatas, nec per imaginatiuam, quia hæc tantùm illas retinet, & non copulat. In poſteriori demum parte cerebri adeſt alius ventriculus, in quo collocata eſt potentia memoratiua, cuius officium, vt impenſiùs in propria quæſtione explicabitur, eſt retinere, nedum ſenſibilia incomplexa, verùm, & complexa, illa adinuicem conferendo, quæ per imaginatiuam, aut cogitatiuam exerceri nequeunt. Ex his infertur, quod cùm organa intus poſita, ſecundum Dominos Anatomicos, ſint quinque, & natura nihil moliatur fruſtrà, vt docet Ariſtoteles ſecundo de Cælo t. 59. ſenſus in talibus ſenſorijs conſtitutos eſſe tantum quinque, nec plures, nec pauciores.

Ex his ſit prima concluſio. Præter ſenſus externos, admittendi ſunt aliqui ſenſus interni. Eſt Ariſtotelis à t. 136. vſque ad t. 146. & Scoti lib. de Anima q. 9. per totam. Probatur quia præter ſenſibilia ſenſuum exteriorum, experimur nos percipere eorum ſenſationes, & differentias, non tantum ſenſibilium contrariorum, vt ſunt album, & nigrum, amarum, & dulce, ſed etiam diſparatorum, vt album, & dulce, amarum, & graue, atqui non neceſſariò cognoſcuntur per intellectum, cùm ſint intra ſphæram ſenſibilium, & nequeunt cognoſci per ſenſus exteriores, tùm quia non cadunt ſub eorum obiectis adæquatis, tùm etiam quia non ſunt reflexiui, cùm ſint materiales, & externi; ergo per aliquem ſenſum internum. Maior, & minor clarent ex dictis in 1. Not.

Secunda concluſio. Senſus interni ſunt quinquè abinuicem realiter diſtincti, nec plures, nec pauciores. Eſt contra Cauellum, Maſtrium, & Merinerum, alios, tum ex noſtris, tùm ex alienis; Colligiturque pro maiori parte ex Scoto, quicquid dicant citati Scotiſtæ.

Probatur

Probatur prima pars, quia potentiæ multiplicantur, ad neceſſariam multiplicationem, organorum, actuum, & obiectorum adæquatorum, vt docet Ariſtoteles in hoc ſecundo de Anima t. 33. & à t. 136. vſq; ad t. 146. ſed organa ſenſuum internorum, operationes, ſiuè actus, & obiecta adæquata eorum multiplicantur vſq; ad numerum quinarium, vt oſtendimus in ſecundò, & tertiò Not. ergo ſenſus interni debent eſſe quinque. Secunda pars patet ex dictis, ac probatis in eiſdem notabilibus. Tertia pars non obſcurè oſtenditur, nàm in libro de Anima q. 9. probat dari ſenſum communem, illumque diſtinguit ab imaginatiua, & memoratiua. Idem confirmat de ſenſu communi in 1. d. 8. q. 3. ſub D. arguendo contra Henricum §. Confirmatur iſtud per argumentum Philoſophi ſecundo de Anima t. 146. &c. Quod autem obiectiuè diſtinguatur à potentia memoratiua probat in 3. d. 14. q. 3. ſub E. §. *Hoc falſum eſt, quia de re præſente, non tantum reliquitur ſpecies in phantaſia, ſed aliqua in potentia memoratiua, & illa potentia cognoſcunt obiectum ſub alia, & alia ratione, nam vna cognoſcit ſecundum ſe abſolutè apprehendendo quiditatem eius, alia apprehendit obiectum, vt in præterito apprehenſum; ita quod apprehenſio præteriti eſt immediatum obiectum, & obiectum immediatum illius apprehenſionis præterita, eſt obiectum mediatum recordationis.* Idem pluries repetit in 4. d. 45. q. 3. art. 1. & 2. vbi diſtinguit etiam imaginatiuam à memoria ſenſitiua ex parte obiectorum, ſiquidem illa retinet, & cognoſcit obiectum, quod eſt præteritum, ſed non vndè præteritum, hæc verò vt præteritum eſt. En quomodo Scotus concedit tres ſenſus internos abinuicem realiter ſeiunctos, nimirum ſenſum communem, ſed phantaſiam, imaginatiuam, & memoriam, quod tamen negatur à Cauello, & ſectatoribus ſuis Maſtrio, & Merinero. Quod autem ſecundum eius mentem admittendæ etiam ſint aliæ duæ potentiæ internæ, nempè cogitatiua, & æſtimatiua haud dubiè probatur, nam ſecundum eius doctrinam traditam in 2. d. 3. q. 8. ſub L. Ad tertium dico &c. ex determinato numero organorum deſumendus eſt numerus ſenſuum, atqui vt aduertit Antonius Andreas eius fidiſſimus Diſcipulus, ac ſectator in 1. Metaph. q. 4. art. 1. Ex Auicenna, Auicebrone, & alijs peritiſſimis Medicis, & Anatomicis, organa ſenſuum internorum ſunt numero quinque, & non plures, iuxta numerum ventriculorum, qui reperiuntur in cerebro cuiuſcumque animalis perfecti, & in quibus ſita ſunt ſenſoria huiuſmodi; ergo ſecundum doctrinam Scoti, benè per penſam, ponendi ſunt quinque ſenſus interni, & non tantum vnus, vt non benè tradiderunt, aliàs de Doctore ſubtili, benemeriti Scotiſtæ ſuprà relati.

Tertia concluſio. Organa horum quinque ſenſuum, operationes, ac obiecta ſunt rectè diſpoſita, ac conuenienter aſſignata in ſecundò, & tertiò Not. Probatur ex dictis ibidem. Siquidem obiecta manifeſtant actus, iſti organa, & omnia ſimul vnita potentias ex Ariſtotele hic t. 33. & 144. ſed hi quinque ſenſus manifeſtantur per organa, operationes, ac obiecta enumerata in prædictis notab. ergo, omnia iſta cenſentur rectè, diſpoſita, ac conuenienter aſſignata.

Obijcitur primò, contra primam concluſionem, non ſunt multiplicanda entia ſine neceſſitate, ſed nulla neceſſitas cogit ponere aliquem ſenſum interiorem; ergo &c. Minor probatur, quia intellectus poteſt immediatè abſtrahere ſpecies intelligibiles à ſenſibilibus, vel ſpeciebus ſenſibilibus externis, ſicut de facto ponitur, quod illas efformet mediantibus ſpeciebus ſenſibilibus internis; ergo ſicut nulla neceſſitas cogeret ponendi ſpecies ſenſibiles internas, nec poſſet cogere ad ponendum ſenſus internos. Conſequentia patet, quandoquidem potentia ſuperior poteſt ſe ſola, quicquid valet cùm inferiori, cum ipſam virtualiter contineat, ſed intellectus eſt potentia ſuperior, & ſenſus potentia inferior, vt eſt notum apud omnes; ergo ſi poſſet intelligere obiecta ſenſibilia relucentia in ſpeciebus, ac ſenſibus internis,

ternis, poſſet etiam hoc facere ſinè illis, ac proindè nulla neceſſitas cogit ponendi ſpecies,& ſenſus internos.

Reſpond. Negando minorem, ad probationem dico Philoſophum arguiſſe neceſſitatem ſenſus interioris, & per ordinem ad ſenſus externos, vt inferiores,& per ordinem etiam ad intellectum vti potentiam ſuperiorem, ſenſibus tamen alligatam; reſpectu prioris arguit neceſſitatem propter duo, alterum, quia nos, vt communicamus etiam cum brutis, experimur videre, audire, olfacere, guſtare, & tangere; ſimiliter in eodem diſcernere differentiam duorum diſparatorum, ſcilicet albi, & dulcis in lacte, & duorum contrariorum, vt albi, & nigri, quæ tamen cognoſci nequeunt per aliquem ex ſenſibus exterioribus, tùm quia non ſunt reflexiui; tùm etiam quia obiecta aliorum ſenſuum non cadunt ſub obiecto adæquato vnius tantum ſenſus, ideò dicit, eſſe neceſſariam aliam potentiam ſuperiorem ſenſitiuam, per quam omnia talia cognoſcantur, at reſpectu poſterioris arguit neceſſitatem ex alio capite, ſiquidem experimur nos intelligere obiecta ſenſuum exteriorum, etiamſi abſint ab eis, non poteſt autem præſtare hoc intellectus, niſi ſint ſibi preſentia in ſuis ſpeciebus exiſtentibus in aliqua potentia retinente, & conſeruante; huiuſmodi autem ſpecies nequeunt conſeruari in ſenſibus externis, quia ad abſentiam, & amotionem ſenſibilium, ſtatim depereunt; ergo danda eſt aliqua potentia interior earundem conſeruatiua, & ad quam poſſit intellectus conuerti, vt indè eruat ſpecies, quas maluerit, & ſic illa obiecta intelligat. Concluditur igitur neceſſitas alicuius ſenſus interioris in nobis per ordinem ad intellectum, non vt ſimpliciter intelligat, ſed vt commodiùs, & obiecta, quamuis à ſenſibus externis abſentia, percipere valeat.

Obijcitur ſecundò, contra ſecundam concluſionem, tùm quia æſtimatiua non diſtinguitur à cogitatiua, ſiquidem vtraquè copulat res imaginatas: tùm ſecundò quia id, quod competit cogitatiuæ, conuenit etiam ſenſui communi, vtraque enim potentia eſt copulatiua, & diſcretiua ſpecierum ſenſatarum: tùm tertiò, quia quicquid facit ſenſus communis, æſtimatiua, & cogitatiua, facit imaginatiua, & memoria; & vlteriùs quicquid facit imaginatiua, & memoria facit; ergo fruſtra ſunt multiplicandæ tot potentiæ ſenſitiuæ, tùm vna, aut altera ſufficiat. Antecedentis ſingulæ partes ſunt notæ ex dictis in ſecundo Not. ergo conſultius dicendum eſt, eſſe tantum vnam potentiam internam, & non plures.

Reſpond. Ad primum negando antecedens, ad probationem dico æſtimatiuam copulare ſpecies ſenſatas, & non ſenſatas, cogitatiua verò tantum ſenſitas, & per hanc præciſionem ſatis innoteſcit, vnam non eſſe alteram. Ad ſecundum negatur antecedens; ſiquidem ſenſus communis apprehendit, & ponit differentiam inter ſenſibilia iuxtà repræſentationem ſenſuum exteriorum; at cogitatiua copulat aliter, quàm ſe habeant ad extra in ſenſu externo, vt quod mons ſit aureus, ſol viridis, homo ſit partim equus, & ſic de cæteris chymetis, & hæc copulatio ficta, cùm ſit operatio adæquata potentiæ cogitatiuæ, valet ipſam conſtituere diſtinctam ab alijs potentijs. Ad tertium negatur antecedens, ad cuius primum probationem, concedo equidem vtramque potentiam eſſe retentiuam ſpecierum, ſed diuerſimodè, vt aduertit Doctor ſubtilis in 3.d.14.q.3. ſub E. & in 4.d.45.q.3. art.1.in fine §. Ad vltimum, nàm imaginatiua retinet ſpecies ſimplicium quidditatum, & etiam præteritarum, non tamen vt præteritarum, at memoria retinet ſpecies complexas etiam, & memoratur rerum præteritarum, vt præteritæ ſunt, & hæc ſufficiunt ad illarum diſtinctionem: Ad ſecundam probationem reſpondetur eodem modo ſicut ad primum.

Obijcitur tertiò ex Merinero, ſicut diſtinctio realis potentiarum deſumitur ex reali diſtinctione actuum, & obiectorum adæquatorum tantùm, ita identitas ex eorumdem reali identitate, atqui obiectum ſenſationum internarum, eſt tantum

tum vnum adæquatum,& non plura;ergo & vna tantum erit potentia interna, & non plures. Maior eſt Ariſtotelis hic t.33.Minor ſimiliter quia obiectum adæquatum ſenſationum interiorum,eſt ſenſibile in communi, ſiquidem omnes terminantur ad ipſum.

Reſp.Maiorem eſſe veram de obiectis adequatis formalibus,non verò materialibus, ſiquidem ab illis tantùm ſumitur ſpecificatio potentiarum,vt ſuo loco declarauimus cum Scoro, aliòquin intellectus, & voluntas, cum ſint de eiſdem omninò obiectis, eſſent vna, & non plures potentiæ, quod eſt falſum, etiam ſecundum ipſum. Addo,quod ſenſus externi etiam forent vnus duntaxat, cum eorum ſenſibilia adæquata conueniant in vna ratione ſenſibili in communi, quod pariter ipſe cum Ariſtotele negauit. Ad minorem dico eſſe veram de vno obiecto adæquato materiali, nempè ſenſibili in communi,non tamen de adæquato formali, quia huiuſmodi ſunt plura, & non vnum iuxtà plures modos immutandi abinuicem ſeparabiles,vt oſtendimus in ſecundo Not.igitur retorquendo rationem contra ipſum, cum plura ſint ſenſibilia adequata formalia,per quę intrinſecùs ſenſus immutari poſſint, neceſſariò ſequitur,plures eſſe ſenſus internos ab inuicem realiter diſtinctos.

Vel dicendum ſecundò cum Scoto in 2.d.1.q.6.Ad primum argumentum principale, negando conſequentiam, ſiquidem identitas obiecti non arguit identitatem inter potentias, maximè, cum aliundè conſtet eſſe diuerſas ſimpliciter, & rationem reddit, quia identitas obiectiua, cùm ſit extrinſeca, eſt ſecundum quid,diuerſitas verò, quia intrinſeca, eſt ſimpliciter; modò cùm ex diuerſitate organorum exiſtentium intus in cerebro, innoteſcat nobis ſenſuum internorum multiplicitas; eſtò igitur eſſent omnes de eodem obiecto adæquato,vt fatetur Merinero,non propterea neganda foret eorum diuerſitas ſimpliciter, ab intrinſeco ex organis deſumpta.

Vtrum ſenſus cognoſcat res ſub ratione ſingularitatis, vel naturæ communis?

QVÆSTIO III.

HÆc difficultas mouetur occaſione t.60.huius 2.lib.de Anima,vbi Ariſtoteles inquit, ſenſus ſecundum actum eſt ſingularium, ſcientia verò vniuerſalium,& t.146. vbi habet, quod ſenſus, vt ponat differentiam inter album, & dulce,debet neceſſariò cognoſcere vtrumq; ſub propria ratione, vndè cum Philoſophus dicat ſenſum cognoſcere duo ſingularia ſub propria ratione, ambigitur, an motiua ratio ſit ipſa ſingularitas? an verò natura communis exiſtens in ipſo ſingulari.

Circa quam, ſic craſſa mineruа explicatam, poteſt eſſe lis, & controuerſia inter Nominales, & Scotiſtas, ſiquidem illi negantes,dati naturam communem à parte rei, habent dicere conſequenter, ſenſum, cognoſcendo ſingulare, non moueri ab ipſa ratione naturæ communis; ſed à ſingularitate tantum: iſti verò admittentes naturas communes in ſingularibus ante operationem intellectus, & negantes poſſe per aliquam potentiam percipi ſingulare, vt ſingulare eſt, docent quoque non immutari ab ipſo tamquam à ratione obiectiua, verum duntaxat ab ipſa natura communi, in ſingulari tamen exiſtente. Ita Scotus lib. de Anima q.22.& in 2. d.3. q.1. per totam, quem ſequuntur omnes eius Diſcipuli, vt Antonius Andreas primo Methap.q.8. Antonius Trombeta ibidem q.6. & 7. Faber in Philoſophia naturali Theor. 87. Catharenſis hic q. 4. art. 6. & alijs communiter.

Pro cuius tamen difficultatis reſolutione fundamentali, primo notandum eſt, vniuerſale eſſe triplex ſcilicet phyſicũ,ſeù ante rem, methaphyſicum,ſiuè in re, & logicum, ſeù poſt rem. Vniuerſale primo modo ſumptum eſt, quod non eſt actu pluribus communicabile, ſed tantũ potentia, cuiuſmodi eſt natura cõmunis exiſtens

exiſtens in vno quoque ſingulari, qui licet ſit contracta ad vnam ſingularitatem. e. g. Petri, tamen quia ſibi ab intrinſeco non repugnat, vt ſit in Paulo, Franciſco, & ſic de alijs, proptereà vocatur communis potentialiter, ſeù priuatiuè, ſiuè vniuerſale ante rem. Vniuerſale ſecundò modo eſt ipſa natura communis abſtracta per intellectum à ſingularibus, quatenus habet indifferentiam, vt ſit in potentia proxima prædicandi de pluribus, prædicatione, dicente hoc eſt hoc, ideſt Petrus eſt homo, Paulus eſt homo &c. Vniuerſale verò, tertiò modo, eſt eadem natura communis per intellectum abſtracta à ſingularis, prout eſt cognita comparatiuè in ordine ad ſua ſingularia, & vocatur ſpecies prædicabilis. Hic non eſt ſermo de vniuerſali methaphyſico, aut logico, quia clarum eſt huiuſmodi non cadere ſub ſenſu, cum ſolùm habeant eſſe poſt operationem intellectus; ſed tantum de phyſico, quod habet eſſe in re ante operationem intellectus, & quæritur, an ratio motiua cognoſcendi ſit ipſum vniuerſale, vel ipſa natura communis ſingularizata, aut ratio ſingularitatis eidem vnita.

Secundò notandum pro maiori claritate quæſtionis, ac reſolutionis, in quolibet ſingulari duo reperiri ex natura rei diſtincta, ſcilicet naturam contractam, & ipſam ſingularitatem contrahentem, vt in Petro reperitur natura hominis, & ipſa Petreitas. Prior eſt ratio agendi ipſi Petro, tàm realiter, quàm intentionaliter, poſterior verò eſt tantum conditio agentis, ſiquidem actiones ſunt ſingularium; ratio autem prioris eſt, quia, quod competit pluribus vniuocè, competit illis ratione alicuius communis, in eis vniuocè reperti, ſed duo ſingularia eodem modo agunt realiter, & intentionaliter, vt patet de duobus calidis; ergo hoc ſibi competit per naturam communem in eis vniuocè repertam, & non per ſingularitates, quæ ſunt in eis primò diuerſæ.

Tertiò notandum obiectum alicuius potentiæ eſſe duplex ſcilicet materiale, & formale. Materiale eſt id, circa quod tendit potentia. Formale verò eſt ratio ſub qua potentia tendit in obiectum. Obiectum ſenſus materiale eſt ipſum ſingulare, coaleſcens ex natura communi, & ipſa ſingularitate, ſiquidem ſenſus eſt ſingularium, & non vniuerſalium; at obiectum formale eſt natura communis in eodem ſingulari reperta, non autem ſingularitas ipſa, quia pro hoc ſtatu eſt ignota, nedum ſenſu, ſed etiam intellectui, vt aliàs cum Doctore ſubtili oſtendimus contra Moncinales.

Quartò notandum eſt, intellectum, & ſenſum comparatos ad ſingulare adinuicem conuenire, & differre. Conueniunt quidem, quia neuter poteſt cognoſcere ſingulare, vt ſingulare eſt; nam ſi ita cognoſcere poſſent, etiam poſſent ponere differentiam illius cum alio ſingulari, atqui pro ſtatu iſto eſt impoſſibile, quandoquidem pro ſtatu iſto omnis noſtra cognitio ortum habet à ſenſus immutatione, hæc verò dependet ab accidentibus ſenſibilibus, ſi igitur ponantur in conſpectu ſenſus duo ſingularia, iiſdem accidentibus penitùs affecta, ſicut non poterit alterum ab altero diſcernere, ſic nec intellectus illa, vt diſtincta ſub propria ratione cognoſcere. Differunt tamen ſenſus, & intellectus in hoc, quod intellectus percipere poteſt naturam communem, non percepta ſingularitate, quamuis in ſingulari exiſtentem, ſenſus autem minimè, ſed neceſſariò debet illam cognoſcere, prout ſingularitati coniunctam; & ratio vtriuſque eſt, quia intellectus cognoſcit ſuum obiectum, vt per ſpeciem intelligibilem repræſentatur, ſpecies autem repræſentat, vt abſtrahit à ſingularitate, alioquin nulla eſſet differentia inter ſpeciem ſenſibilem, & intelligibilem, igitur intellectus poteſt cognoſcere naturam communem, non cognita ſingularitate, etiam ſibi realiter coniuncta: cæterùm quia ſenſui ſpecies totaliter imprimitur ab obiecto, & obiectum ipſum mouens eſt neceſſariò ſingulare, vt quod, & natura ſic exiſtens ſub ſingularitate, vt quo, ſequitur, quod nullatenus poſſit ab ipſo cognoſci, non percepta ſingularitate

ſaltem tamquàm conditione ſine qua non.

Quintò notandum ex Doctore ſubtili in 2. d. 3 q. 9. ſub N. & O. & in Quol. 14. ſub Hh. §. Ad iſta aliquid, eſſe medium &c. rationem cognoſcendi eſſe duplicem; ſcilicet cognitam, & non cognitam; ratio cognoſcendi cognita eſt, quæ mouet ad cognitionem propriam, & per eam ad cognitionem alterius in ipſa virtualiter incluſi, vt principia reſpectu concluſionis, cum non tantum moueant intellectum ad cognitionem propriam, quæ dicitur intellectus, ſed etiam ad gignendam cognitionem concluſionis, in eiſdem virtualiter contentæ: ratio verò cognoſcendi non cognita, eſt quæ mouet ad cognitionem alterius, ab ipſa realiter diſtincti tantum, non verò ſui ipſius, & ſic ſpecies ſenſibilis reſpectu ſenſus, & intelligibilis reſpectu intellectus ſunt rationes cognoſcendi propria obiecta, ipſæ tamen non cognoſcuntur, quatenus mouent ad cognitionem illorum. Ad propoſitum, cum dicitur quod natura communis ſit ratio motiua ſenſus ad cognitionem ſingularis, eſſe verum de ratione cognoſcendi cognita, ſiquidem mouet ſenſum ad cognitionem ſua, & poſteà ad cognitionem etiam ſingularis, nempè Petri, in quo exiſtit.

Ex his ſit prima concluſio. Singulare eſt obiectum *quod* ipſius ſenſus. Eſt Scoti lib. de Anima q. 22. concluſ. 2. Probatur, quia illud eſt obiectum *quod* ſeù materiale alicuius potentiæ, quod percipitur, & terminat cognitionem eius, ſed ſingulare tantùm percipitur, & terminat cognitionem ſenſus, per Philoſophum 1. Poſter cap. 24. & lib. 2. de Anima t. 60. vbi habet, ſenſum eſſe tantum ſingularium, ſcientiam verò, & intellectum etiam vniuerſalium; ergo &c. Maior eſt nota ex 3. Not.

Secunda concluſio. Natura communis in ſingulari exiſtens, eſt ratio motiua formalis ipſius ſenſus, non verò ſingularitas. Eſt Scoti lib. de Anima q. 22. concluſ. 3. Probatur ex Trombeta citato in principio, quia ſub illa ratione ſingulare mouet ſenſum, ſub qua cognoſcitur ab eo, ſiquidem eſt ratio motiua, & terminatiua ſimul, ſed ſub ratione naturæ communis, & non ſingularitatis cognoſcitur ſingulare à ſenſu, ergo &c. Minor probatur, tùm quia ſingularitas pro hoc ſtatu eſt ſimpliciter ignota ſenſui, tùm etiam quia ex Ariſtotele, ſenſus non decipitur circa proprium ſenſibile, ſed ſolum circa commune, quod eſt ſubiectum eius, vt habet ſecundo de Anima t. 63. & 64. ſiquidem viſus non decipitur circa colorem, vt color eſt, ſed tantum vt eſt in tali, vel tali colorato, ſed color, ſecundum ſe dicit naturam communem, & ſubiectum coloris, dicit eſſe ſingulare, & materiale eiuſdem; ergo ſingulare cognoſcitur ſub ratione naturæ communis, & non ſingularitatis à ſenſu. Secundò probatur ex Antonio Andrea iam ſuperius citato, nàm omnis potentia cognitiua cognoſcit proprium obiectum ſub illa vnitate, ſub qua diſtinguit ipſum à quolibet, quod non eſt ipſum, ex Ariſtotele ſecundo de Anima t. 146. ſed ſenſus, ſecundum rationem ſingularitatis non diſcernit vnum ſingulare ab alio, licet benè ſecundum vnitatem naturæ communis; ergo &c. Minor probatur quia ſi ponantur duo corpora omninò ſimilia in eodem loco, quod eſt poſſibile, ſaltem per potentiam diuinam; non poſſent illa per viſum diſcerni, qui tantum iudicat de accidentibus; ergo ſenſus non cognoſcit ſingulare ſub vnitate ſingularitatis, igitur naturæ communis, cum in ipſo exiſtant duntaxat illæ duæ rationes cognoſcendi. Hoc argumentum eſt deſumptum ferè ad literam ex Doctore ſubtili lib. de Anima q. 2. §. Tertio dico, quod nulla potentia noſtra &c.

Tertia concluſio. Singularitas tamen, quamuis non ſit ratio formalis motiua immutandi ſenſum, eſt benè conditio ſine qua non. Eſt Scoti lib. de Anima q. 22. conc. 3. propè finem reſpondendo ad ſecundum. Probatur ex quartò Not. quia id requiritur vt conditio ſine qua non, ſine quo agens nequit attingere ſuum effectum, & tamen non influit effectiuè in ipſum, ſed abſque ſingularitate non poteſt ſingulare percipi à ſenſu, qui eſt præcisè ſingularium

ex

ex Ariſtotele hic t. 60 & t. 146. ergo &c. Secundò probatur, quia eo modo ſingulare percipitur à ſenſu, quo ſibi per ſpeciem repræſentantur, ſed non repræſentatur abſque ſingularitate, quia obiectum ſenſus cauſat ſpeciem cum ſingularitate; ergo &c.

Obijcitur primò, contra primam conclusionem, quia idem nequit eſſe obiectum ſenſus, & intellectus, ſiquidem potentiæ diſtinctæ exigunt diſtincta obiecta ex Ariſtotele ſecundo de Anima t. 33. ſed ſingulare eſt obiectum intellectus; ergo non ſenſus. Minor probatur, quia ſingulare eſt obiectum voluntatis, ſiquidem amamus prius ſingularia, quàm vniuerſale; ergo & intellectus, cum nihil ſit volitum, quin præcognitum.

Reſpond. Negando maiorem, immò intellectus, cum ſit potentia ſuperior, & vniuerſalis, poteſt in omnia, quæ ſubſunt ſenſui, qui eſt potentia inferior, & particularis. Ad probationem dico habere veritatem de potentijs diſparatis particularibus, cuiuſmodi ſunt quinque ſenſus externi, non verò de ſubordinatis, vt ſunt ſenſus, & intellectus.

Obijcitur ſecundò contra ſecundam concluſionem, quia ſenſus ex Ariſtotele hic t. 60. eſt præcisè ſingularium, intellectus verò vniuerſalium, ſed natura communis eſt potiùs vniuerſalis, quàm ſingularis; ergo nequit eſſe obiectum ſenſus, verum duntaxat intellectus. Minor probatur, quia natura communis cognita eſt fundamentum vniuerſalis, & non ſingularis pro ſecunda intentione, vt patet ex horum diffinitionibus, ergo eſt potius vniuerſalis, quàm ſingularis.

Reſpond. Minorem eſſe veram de vniuerſali phyſico, & ante rem, quod non diſtinguitur à ſingulari realiter, non autem de vniuerſali methaphyſico, vel logico, quia hæc, cum fiant tantum ab intellectu, in quo habent eſſe obiectiuum, diſtinguuntur à ſingularibus, & ſic non poſſunt eſſe obiectum ſenſus; modo natura communis eſt obiectum quo, ſeu formale ſenſus antequam cognoſcatur actu recto, vel comparatiuo ab intellectu; eſt verò fundamentum vniuerſalitatis, vt cognita ab intellectu.

Obijcitur tertiò, contra tertiam concluſionem, quia ſpecies ſenſibilis gignitur ab obiecto in quantum ſingulare, ſiquidem actiones ſunt ſingularium, ſed ſpecies repræſentat id à quo gignitur; ergo repræſentat in ſingulari; rationem ſingularitatis, & non naturæ communis, tamquam rationem formalem motiuam, & non ſolum, vt conditionem ſine qua non.

Reſpond. Ex Doctore ſubtili citato in concluſione tertia. Maiorem eſſe veram, ſi ly inquantum ſumatur ſpecificatiuè, quia ſic ly ſingulare præſefert tantum conditionem, non verò rationem formalem agentis: falſam verò ſi dicat vim reduplicatiuam, quia ſic ſpecies non gignitur ab obiecto, vt ſingulare reduplicatiuè, ſed tantum vt talè ſpecificatiuè, & hoc eſt natura communis exiſtens tamen in ſingulari, vt explicatum eſt ſuperius in 3. Not.

De Imaginationis natura, ac eſſentia.

SVMMA VII.

HÆc eſt vltima huius lib. 2. de Anima ſumma, in qua Philoſophus acturus de imaginationis, ſeu phantaſtationis natura, duo facit; primò diſtinguit intelligere, ac ſapere ab ipſo ſentire: Secundò probat imaginationem non eſſe ſenſum, nec ſcientiam, nec intellectum, nec opinionem, ſed quendam motum à ſenſu prouenientem, prout eſt in actu.

Quoad primum proponit opinionem Antiquorum, qui haud diſcernentes inter cognitionem ſenſitiuam, & intellectiuam, ſicut dicebant hanc eſſe illam, ita aſſerebant intellectum eſſe ſenſum, & hoc eorum placitum fulcitur quadrupliciter.

In t. igitur 150. primo probatur, quia cognoſcere, & intelligere ſunt idem, ſed cognoſcere, & ſentire etiam ſunt idem; ergo ſentire, & intelligere ſunt idem,

idem, & conſequenter ſenſus, & intellectus ſunt idem. Maior, & minor, ſunt claræ, quia ſicut intellectio, & ſenſatio ſunt cognitiones; ita ſentire, & intelligere ſunt cognoſcere. Conſequentia tenet virtute illius regulæ, quæcumque ſunt idem vni tertio, debent eſſe idem inter ſe, ſed ſentire, & intelligere ſunt idem cum cognoſcere, ergo ſunt idem etiam inter ſe, conſequentia vltima eſt nota, ex eo, quod ſi actus ſint idem, & potentiæ erunt eædem, nàm identificantur iſtæ ad identitatem illorum.

In eodem t. probat ſecundò, quia virtus corporalis, vel eſt ſenſus, vel eadem cum ipſo, ſed intellectus eſt virtus corporalis, ergo &c. Minor probatur, quod recipit in ſe alienationem, & alterationem eſt corporale, ſed intellectus eſt huiuſmodi, ſiquidem frenetici amittunt, vel ad tempus, vſum rationis, & non niſi ob alterationem, vel alienationem intellectus.

In eodem t. probatur tertiò; talis eſt intellectus, qualis eſt eius pater, & cauſa, ſed cauſa, & pater intellectus ſunt corporales; ergo & intellectus erit corporalis, & ſic idem cum ſenſu. Maior probatur auctoritate Homeri dicentis. Talis enim mens eſt terreſtrium hominum, qualem in dies induit pater hominumque, deorumque. Minor probatur ex eo quod habet in ſecundo Phyſic. t. 26. ſol, & homo generant hominem, ſed generando hominem, generant etiam intellectum, qui eſt hominis forma, ergo &c. atqui nulli dubium, quod ſol, & homo ſint corporei, & extenſi; ergo cauſa, & pater intellectus ſunt corporales.

In t. 151. probatur quartò eorum placitum, quod ſuſcipit in ſe ſimilitudinem corporalem, non poteſt non eſſe corporale, ſed tàm intellectus, quam ſenſus ſunt huiuſmodi; ergo &c. maior patet, quia res diuiſibilis, & corporea, non poteſt recipi in ſubiecto incorporeo, & indiuiſibili. Minor probatur, quia tàm ſentire, quàm intelligere fit per aſſimilationem, ſed huiuſmodi aſſimilatio, nequit eſſe non corporalis, cùm res aſſimilata ſit corporalis, alioquin non repræſentaretur per talem ſimilitudinem; ergo ſi ſētire, & intelligere ſuſcipiunt ſimilitudinem corporalem, non poſſunt non eſſe corporalia, & conſequenter ſenſus, & intellectus, debent eſſe corporales, & eiuſdem conditionis, ac naturæ.

In t. 152. incipit reprobare, & reſpondere ad argumenta horum antiquorum, probando diſtinctionem ſenſus ab intellectu quatuor rationibus, & prima eſt talis; nàm ſenſus competit omnibus animalibus, intellectus verò, & ratio tantum hominibus, ergo ſenſus, & intellectus non ſunt vnum, & idem. Antecedens patet; per experientiam de muſcis, & cæteris animalibus imperfectis, in quibus experimur ſentire, non autem intelligere, & ratiocinari. Conſequentia tenet, quia illa, quæ ſunt ſimpliciter vnum, & idem nequeunt ab inuicem ſeparari, ſed debent ſemper ſe comitari in omnibus.

In eodem t. punit ſecundam rationem, quam ſic format: illa non ſunt vnum, in quorum altero eſt rectitudo, & non rectitudo in operando, in altero verò tantùm rectitudo, ſed ſic ſe habent intellectus, & ſenſus; ergo &c. Maior patet, quia idem nequit eſſe rectum, & non rectum præcisè. Minor probatur quia intellectus interdum operatur rectè, cum intelligit per ſcientiam, & opinionem veram, & interdùm non rectè, dùm intelligit per ignorantiam, & opinionem falſam; at ſenſus, cum procedat per experientiam rerum à nobis ſenſatarum, ſemper operatur rectè; ergo &c.

In eodem t. affert tertiam rationem, quia ſenſus ſemper eſt verorum, cùm circa proprium ſenſibile decipi nequeat, intellectus verò aliquando eſt falſorum, ſiquidem decipitur circa proprium obiectum, admittendo contrarias opiniones, & ignorantiam etiam prauæ diſpoſitionis; ergo ſenſus nequit eſſe idem cum intellectu. Conſequentia patet, alioquin ſubiret, & ipſe eaſdem viciſſitudines, ſicut intellectus.

In eodem t. pariter concludit quartam rationem, id, in quo eſt ratio, & diſcurſus, neceſſario diſtinguitur ab eo, quod caret ratione, & diſcurſu, ſed in intel-

Intellectu eſt ratio, & diſcurſus, non autem in ſenſu; ergo intellectus, & ſenſus diſtinguuntur. Maior patet, quia contradictoria nequeunt ſimul reperiri in eodem. Minor eſt nota per experientiam, nàm homines, ex eo, quod pollent intellectu, ratiocinantur, & diſcurrunt, ex oppoſito ſe habent bruta, quia carent potentia intellectiua.

In t. 153. incipit oſtendere quid ſit imaginatio negatiuè, & dicit, illam non eſſe ſenſum, nec intellectum, licet non fiat ſine illis. Probat primam partem, quod non ſit ſenſus, quia ſenſus reperitur in omnibus animalibus, ſiuè perfectis, ſiuè imperfectis, imaginatio autem tantum in perfectis, ergo non ſunt idem. Secundam partem arguit ſic, quia intellectus non reperitur in omnibus animalibus perfectis, vt patet, at imaginatio in omnibus ſic reperitur; ergo abinuicem ſeparari poſſunt, ac proin ſe non poſſunt eſſe idem. Tertiam partem probat, quia in quocumque reperitur imaginatio, in eodem pariter eſt ſenſus, ſiquidem illa nequit eſſe, niſi in animalibus, in quibus viget ſemper ſenſus; ergo imaginatio nequit eſſe ſine ſenſu. Probat deniquè quartam quod non ſit ſine intellectu, quia opinio nequit eſſe abſque intellectu, ſed opinio nequit eſſe ſine imaginatione; ergo nec imaginatio ſine intellectu. Maior patet, quia opinio eſt aſſenſus intellectus cum formidine de oppoſito; ergo nequit eſſe ſine intellectu. Minor patet, quia nemo poteſt opinari, niſi imaginetur oppoſitum, aliter non haberet formidinem de oppoſito.

In eodem tex. probat imaginationem non eſſe opinionem, licet non poſſit eſſe ſine illa: nàm imaginatio eſt in noſtra poteſtate, non autem opinio, ſeù exiſtimatio; ergo abinuicem diſtinguuntur. Conſequentia patet, quia ſeparatio aliquorum arguit diſtinctionem realem inter illa. Antecedens probatur, quia poſſum mihi præ oculis ſtatuere montem aureum, hircocerbum, & ſimilia, ac ſemper cum voluero, ſed hi ſunt effectus imaginationis; ergo imaginatio eſt in noſtra poteſtate. Secunda pars antecedentis probatur, quia opinatio dependet à ratione probabili, & hæc à probabili conuenientia prædicati cum ſubiecto, quæ non ſunt in noſtra poteſtate; ergo &c.

In t. 154. probat ſecundò eamdem diſtinctionem, quia opinio cauſat lætitiam, vel triſtitiam, ſi habet probabilitatem de futuritione imminente obiecti lætabilis, vel triſtabilis, vt patet per experientiam, imaginatio autem minimè, perindè enim ſe habet, qui imaginatur rem terribilem, aut iucundam, ac qui contemplatur rem turpem, ac pulchram, in quibus parùm, aut nihil cauſatur immutatio, cùm ſciant eſſe phantaſmata, à quibus non poſſunt lædi, aut iuuari; ergo cùm habeant effectus diſparatos, & abinuicem ſeparabiles, tàm opinio, quàm imaginatio, ſequitur, quod non ſint eædem.

Quoad ſecundum Philoſophus, vt commodiùs indicare poſſit naturam imaginationis affirmatiuè, arguit in t. 155. probando ex Antiquorum principijs, imaginationem non diſtingui ab intellectu, & ſenſu, ſcientia, aut opinione; nàm omnis virtus diſcretiua veri à falſo, vel eſt ſenſus, vel intellectus, vel ſcientia, vel opinio, vt ſupradictum eſt, ſed etiam imaginatiua eſt huiuſmodi, ergo &c. Minorem probat, quia imaginatio propriè ſumpta eſt potentia, ſecundum quam phantaſmata apparent eſſe nobis præſentia, ſed huiuſmodi phantaſmata, ſeù imaginate verum, vel falſum nobis repræſentare videntur; ergo imaginatio eſt potentia, ſeù virtus diſcretiua veri, vel falſi, ac proindè ſenſus, vel intellectus, vel ſcientia, aut opinio.

In t. 156. vt reſpondeat huic obiectioni, probat, quod imaginatio non ſit ſenſus, nec intellectus. Quod non ſit ſenſus oſtendit ſic, quia ſenſus conſideratur, & vt eſt in actu, vt viſus, dum actu videt, & vt in potentia ideſt cum non videt, ſed poteſt videre, atqui imaginatio, nec eſt ſenſus in actu, nec in potentia; ergo &c. Minorem probat, non in actu, quia in dormientibus accidunt

ſunt multæ imaginationes in ſomnis, ſed in eis tunc temporis nullus ſenſus externus eſt in actu, quia non vident, non audiunt &c. ergo &c. nec in potentia, quia cæcus poteſt imaginari colores, & tamen non habet potentiam illos videndi; ſimiliter in omnibus animalibus, quæ orbata non ſint, eſt potentia ſentiendi aliquo ſenſu exteriori, & tamen non eſt in omnibus vis imaginatiua, ſed tantum in perfectis; ergo imaginatio, cum ſit ſeparabilis à ſenſibus externis in actu, & in potentia, non eſt aliquis illorum ſenſuum.

In eodem tex. probatur ſecundo quia ſi imaginatio eſſet ſenſus exterior in actu, vt dicebant Antiqui, ſequeretur quod eſſet in omnibus animalibus, in quibus vrget ſenſus exterior actu, ſed hoc eſt falſum, quia muſcæ, formicæ, apes, & ſimilia animalia imperfecta habent ſenſus exteriores in actu, ſiquidem vident, odorant, guſtant &c. & tamen non imaginantur actu, ergo &c.

In eodem tex. probat tertiò, quia ſenſus externi ſemper ſunt veri, quia non decipiuntur circa propria ſenſibilia, vt docuit ſupra in t. 63. at imaginationes plurimæ ſunt falſæ, & impoſſibiles, vt cum quis imaginatur montem aureum, centaureum, hircoceruum &c. ergo imaginatio non eſt ſenſus exterior.

In eodem tex. confirmat idem quartò, quia cum per ſenſus externos aliquid ſentimus, non dicimus, quod nobis appareat ita eſſe, ſed in facto iudicamus, rem ita eſſe, ſicut illam ſentimus, vt poteſt exemplificari in omni ſenſu externo; at cum imaginamur aliquid, non iudicamus, rem imaginatam ita ſe habere ad extra, ſed tantum nobis apparere, quod ſic ſe habeat; ergo actus imaginationis diſtinguitur ab actu ſenſus exteriores, & ſic imaginatio à ſenſu.

In t. 157. oſtendit, quod imaginatio non ſit aliquis habitus verorum, vt ſunt ſcientia, & intellectus: nàm intellectus, cum ſit habitus principiorum, & ſcientia concluſionum, ſemper ſunt veri, ſicut principia, & concluſiones, ſed imaginatio, vt plurimum eſt falſa, vt cum iudicat album eſſe nigrum, montem eſſe aureum, hircum eſſe ceruum, & econuerſò; ergo imaginatio, nec eſt ſcientia, nec intellectus.

In eodem tex. probat dupliciter, imaginationem neque opinionem eſſe, tùm quia opinionem concomitatur fides, ſiquidem opportet opinantem credere, ijs quæ videntur ſibi probabiliter vera, at imaginationem non ſequitur ſemper fides, quia animalia perfecta, vt ſunt leones, equi, boues &c. imaginantur, & tamen nulli, ex rebus imaginatis credunt, vt patet, ergo &c. tùm ſecundò quia opinionem ſequitur fides, hanc perſuaſio, & perſuaſionem ratio, ſed in multis animalibus, quæ imaginantur, nec eſt fides, nec perſuaſio, nec ratio, vt patet in brutis perfectis; ergo nec opinio. Maior patet, quia nulla poteſt eſſe opinio, quæ non innitatur ſuaſioni probabili, nec poterit quis ſuadere, ſi deficiant rationes; ergo opinionem comitantur fides, ſuaſio, & ratio, quibus, cum careant cætera animalia, præter hominem, & opinione carere debent.

In t. 158. Probat inſuper, imaginationem non eſſe quid mixtum ex opinione, & ſenſu, ita vt ſit cognitio quædam opinatiua fundata in ſenſibus externis, aut per eoſdem acquiſita, & vt hoc faciat tria ſupponit. Primum, quod compoſitionum, alia eſt per ſe, quæ conſtat ex partibus eſſentialibus, vt corpus naturale ex materia, & forma: alia eſt per accidens, quæ coaleſcit ex ſubiecto, & accidente, vt album ex albedine, & lapide. Secundum, quod compoſitio ex opinione, ac ſenſu, debet attendi in ordine ad idem obiectum, ita vt ſi opinio ſit de bono, & ſenſus pariter ſit de bono, vel ſi ſenſus ſit de albo, etiam opinio ſit de eodem, alioquin non poſſet fieri bona compoſitio, ſi reſpicerent obiecta diuerſa, ac diſparata, ſed eſſet quædam compoſitio per accidens. Tertium ſupponit, quod interdum cum ſenſu falſo, ſtat opinio vera de eodem, vt patet de ſenſu viſus, qui iudicat ſolem non eſſe magnitudinis pluſquam pedalis,

lis, & tamen opinio communis omnium Philoſophorum t. net, eſſe maiorem terra.

In t. 159. Ex his poteſt ſic probari, non eſſe imaginationem quoddam compoſitum ex opinione, ac ſenſu, quia ſi eſſet ſic compoſita, aut per ſe, ita quod ſenſus, & opinio eſſent eius partes eſſentiales, aut per accidens, quod nimirum ſenſus eſſet ſubiectum, & opinio eius accidens, vel econuerſo, ſed neutrum dici poteſt de imaginatione, ergo &c. Minor probatur; non poteſt eſſe compoſitio per ſe, quia in hac forma conformatur materiæ, & actus potentiæ, aliter non poſſent adinuicem vniri, ſi inter illas non eſſet conformitas receptiui, & receptibilis, ſed inter opinionem, & ſenſum, non eſt ſemper huiuſmodi conformitas, vt patet in tertio ſuppoſito, quod ſenſus poteſt eſſe falſus, & opinio vera circa idem ſubiectum; ergo in his nequit eſſe compoſitio per ſe, & eſſentialis: nec per accidens, quia in hac, partes non debent habere repugnantiam adinuicem, ſed vel aptitudinem, aut ſaltem capacitatem; ſed non ſic ſemper ſe habent opinio, & ſenſus, quia ſenſus poteſt eſſe albi, & opinio boni, vel econuerſo, opinio albi, & ſenſus boni; quæ nullam dicunt conuenientiam; ergo nec ſenſus, nec opinio poterunt ſic adinuicem conuenire in imaginatione. Secundò ſic probatur, quia ſi imaginatio eſt quid mixtum ex opinione, & ſenſu, & circa idem ſubiectum, & obiectum, tunc ſequitur quod imaginari ſit idem ſemper, quod opinari, & ſentire, atqui hoc eſt falſum; ergo &c. Conſequentia tenet. Minor probatur, quia tunc ea, quæ apparent vera, eſſent ſemper vera cum ſenſu vero, vel ſemper probabilia, cum opinione, vel partim vera, & partim probabilia cum vtriſque, ſi quidem, quæ apparent ſunt imaginata, atqui hæc omnia ſunt falſa, quia imaginatio eſt falſa, & improbabilis, vt patet de imaginatione montiſcerrei, hircocerui, centauri, ſatyri, & ſimilium chymerarum; ergo concludendum eſt, quod imaginatio non ſit, nec ſenſus, nec intellectus, nec opinio, nec ſcientia.

In t. 160. & 161. Excluſis Antiquorum placitis de imaginatione, propriam profert ſententiam dicendo quod ſit affirmatiuè, ſed prius ſupponit quatuor: Primum, quid imaginatio, cum ſit intra cerebrum, vbi viget ſenſus, non poteſt moueri, niſi moueatur etiam ſenſus. Secundum, quod imaginatio, cum ſit quædam cognitio ſenſitiua, non poteſt eſſe, niſi motio quædam ſenſitiua ſimilis motioni ſenſus, quæ dicitur ſenſatio, ſeù paſſio à ſenſibili. Tertium; quod imaginatio poteſt eſſe aliquando vera, & aliquando falſa, ſecundum quod ſenſus, à quo mouetur interdum iudicat verum, & interdum falſum. Quartum, quod licet motus imaginationis ſit ſimilis motui ſenſus, tamen maior falſitas apparet in imaginatione, quam in ſenſu, ſiquidem vbi maior eſt diſtantia inter ſenſum, & ſenſibile, ibi eſt maior deceptio, atqui magis diſtat imaginatio à ſenſibilibus, tùm proprijs, tùm communibus, quàm ſenſus; ergo maior erit falſitas in imaginatione, quàm in ſenſu,

Ex his omnibus infert diffinitionem imaginationis dicens, quod ſit motus à ſenſu ſecundum actum factus. Probatur ex primo ſuppoſito, quod imaginatio non fiat ſine ſenſu, & ex ſecundo quod ſit quædam cognitio, quæ eſt motio, ergo ſequitur, quod imaginatio ſit motio, ſeù motus exiens à ſenſu actu ſentiente.

In t. 162. Infert vnum corollarium, nempè, quod imaginatio magis congruit ſenſui viſus, quàm alijs, ſiquidem viſus accepit nomen à lumine, ſine quo videre nequit, at imaginatio ſuo modo reſpicit, & videt obiecta imaginata, ſiquidem qui imaginantur videntur proſpicere, veluti in luminoſo ſpeculo imagines, & res imaginatas.

Denique concludit, quod per virtutem imaginatiuam multa ab animalibus, ope-

operantibus ſenſibus internis, cauſantur etiam in abſentia ſenſibilium, cum in ipſis remaneant imagines, ſeù ſpecies illorum. Et hæc de imaginatione, ac de textu lib. 2. de Anima dicta ſufficiant.

De Comparatione ſenſuum interiorum ad ſua ſubiecta.

DISPVTATIO VIII.

HActenus egimus de natura, eſſentia, ac numero ſenſuum interiorum in ordine ad organa, & obiecta eorundem, nunc de iiſdem redibit ſermo, ſed in comparatione ad illorum ſubiecta; quarè videndum eſt, an ſicut ſenſibus externis potiuntur omnia animalia, ſaltem perfecta, ita & omnibus internis prædita ſint, vel tantum aliquibus; ſiquidem hæc ſcire valdè conducet ad eorum naturam, & eſſentiam perfectè aſſequendam, cum talem nanciſci cogamur, non tantum ex actibus, & obiectis à poſteriori, quàm à priori ex organis, & eorundem ſubiectis: vnde iure quæritur primò.

Vtrum omnes quinque ſenſus interiores inſint omnibus animalibus?

QVÆSTIO I.

CIrca hanc difficultatem variæ ſunt Doctorum ſententiæ, ſiquidem aliqui concedunt omnibus animalibus hos quinque ſenſus internos, licet tantum gradualiter diſtinctos; alij coarctant illos ad animalia perfecta duntaxat: Alij concedunt omnibus ſolùm ſenſum communem, & æſtimatiuam; Alij etiam imaginatiuam, quamuis valdè imperfectam; alij omnibus denegant memoriam ſenſitiuam propriè dictam, & alij tantùm animalibus perfectis, ſuſtinent eſſe tribuendam: vndè in tanta opinionum varietate, quid nobis dicendum ſit ſecundum veritatem, & magis conſentaneum Doctori ſubtili, quibuſdam de mores adnotatis, aperiemus in concluſionibus.

Primò igitur notandum eſt, quod ſenſus communis, cùm ſit radix, à qua procedunt omnes ſenſus exteriores, debet omnibus animalibus, quamuis imperfectiſſimis, competere, alioquin cogeremur eis denegare etiam ſenſus exteriores, ſiquidem hi conſiſtere nequeunt abſque ſua radice; at certum eſt, omnia animalia, etiam imperfectiſſima, potiri ſaltem guſtu, & tactu, quia nutriuntur, & viuunt; igitur, & ſenſus communis illis concedendus, non aligatus tamen peculiari organo, ſed per totum corpus diffuſus, ſicut tactus, vt in conclis, vermibus, lacertis, murenis, ac ſimilibus. Inſuper etiam pro certo tenendum eſt, ineſſe omnibus animalibus appetitum ſenſitiuum ad appetendum conuenientia, & fugiendum nociua, cum hæc ſint ordinata naturaliter ad conſeruationem vitæ, alioquin natura in illis defeciſſet in neceſſarijs, quod eſt contra Ariſtotelem ſecundo de Cęlo t. 50. 59. & tertio de Anima t. 45. cum autem hæc exequi nequeant, niſi proponantur ſibi huiuſmodi conuenientia, & nociua per aliquem ſenſum internum, igitur, & hic ſenſus ſibi tribuendus erit; proponere autem obiecta conuenientia, vel diſconuenientia, eſt munus æſtimatiuæ; ergo & hic ſenſus omnibus indiſcriminatim concedi debet.

Secundò notandum eſt, quod Ariſtoteles in hac materia non tam variè, quàm obſcurè loquutus eſt, nàm in tertio de Anima t. 56. & lib. 1. Methaph. cap. 1. tribuit quandam imaginationem, etiam animalibus imperfectis; in hoc autem ſecundo lib. t. 156. denegare videtur imaginationem formicæ api, & vermi, quæ ſunt animalia imperfecta; vndè pro eorumdem locorum conciliatione, dicendum eſt, imaginationem tripliciter ſumi poſſe, vno modo largè, quatenus reſpicit ea, quæ conſequuntur ſenſum, ſiuè talia ſint neceſſaria ad conſeruationem vitæ, ſiuè non, & ſic tribuitur ab Ariſtotele omnibus animalibus, quamuis imperfectiſſimis, ſicut apertè fatetur in hoc ſecundò de Anima t. 20. & in tertiò lib. de Anima t. 56.

t.56. Alio modò ſtrictè, prout ordinatur ad ea, quæ non ſolum ſunt neceſſaria ad vitam indiuidualem, ſed etiam ad conſeruationem ſpeciei, & ſic elongatur ab imperfectiſſimis, & reſtringitur ad imperfecta, cuiuſmodi ſunt apes, formicæ, carentes tantùm ſenſus auditus, & de his loquutus eſt lib. 1. Methaph. ſum. prima cap. 1. cum dixit: *cætera verò imaginationibus, & memorijs viuunt* Tertiò modo ſtrictiſſimè, quatenus comprehendit ſupradicta, & vlteriùs ea omnia, quæ faciunt ad capacitatem, & diſciplinam, & hæc diſtinguit duo genera animalium, nempè perfecta, cuiuſmodi ſunt aues, cùm per auditum recipiant ſpecies ſonorum, & vocum, eaſque in imaginatiua conſeruent, & per illas diſciplinam capiant; ac perfectiſſima, vt ſunt bruta quadrupedia, & homines, ſiquidem hæc, non ſolùm ſibi conſulunt pro conſeruatione vitæ indiuidualis, ac ſpecificæ, verum etiam docentur, diſciplinantur, & aliqua etiam experientia viuunt, & ideò indigent perfectiſſima imaginatione, de qua, ſub nomine memoriæ, tractauit in lib. 1. Methaph. loco citato, cum ait: *A ſenſu verò quibuſdam eorum non innaſcitur memoria, quibuſdam verò innaſcitur, & ob hoc alia prudentia, alia diſciplinarum capaciora ſunt, quàm illa, quæ memorare non poſſunt: cætera igitur imaginationibus, ac memorijs viuunt, experientia verò parum participant; humanum autem genus arte etiam, ac ratiocinationibus*. En quomodo Ariſtoteles, nec ſibi contrarius eſt in hac materia, nec diminutus, ſed valdè ſibi conſtans, varia imaginationum genera, iuxta diuerſorum animalium capacitatem, exprimere curauit.

Tertiò notandum eſt ex Doctore ſubtili in 4. d.45. q. 3. memoriam eſſe duplicem, ſcilicet intellectiuam, & ſenſitiuam. Prior eſt reſpectu vniuerſalium aliarumque rerum intelligibilium, nullibi ſedem peculiarem habens, cum non ſit potentia organica, & de hac erit ſermo in ſequenti tertio libro de Anima. Poſterior eſt reſpectu ſingularium, & ſenſibilium tantum, & reſidet in proprio organo, vt dictum eſt in præcedenti diſputat. q. 1. cum ſit potentia organica. Hæc autem variè vſurpatur, nedum à Scoto, ſed etiam ab Ariſtotele, cum de illa diuerſimodè ſit locutus; ſiquidem interdum ſumitur pro potentia recordatiua, ſeù retentiua ſpecierum, rerumque ſenſibilium, interdum pro ipſo actu recordandi, aliquando pro ſpecie retenta, & quandoque pro aggregato ex potentia memoratiua, & ſpecie ſibi impreſſa. Memoria primo modo ſumpta eſt quædam potentia animæ ſenſitiuæ, conſeruatiua ſpecierum rerum cognoſcibilium, vt eas cum opus fuerit exhibeat Memoria tertiò modò non eſt niſi ſpecies impreſſa, ſeù ſimilitudo obiecti de qua egimus ſupra in hoc 2. diſp. 4. q. 2. Memoria verò quartò modo, cum ſit aggregatum per accidens, nequit diffiniri. Memoria autem ſecundo modo, de qua eſt ſpecialis ſermo, eſt cognitio, ſeu cogitatio alicuius actus præteriti ipſius recordantis, & hoc in quantum præteriti, vt cogitatio lectionis externæ dicitur memoria, quia eſt cognitio ipſius lectionis à me præhabitæ hæſterna die: ex qua diffinitione ſequuntur octo corrolaria, quorum quatuor reſpiciunt ly præteriti, & quatuor ly obiecti. Primum quod potentia recordatiua habet actum poſt tempus, aliter non eſſet præteriti, prout præteritum eſt hoc eſt dictu; quod huiuſmodi actus debet eſſe poſterior re recordata; Secundum, quod debet percipere fluxum temporis, aliter non perciperet rem eſſe præteritam. Tertium, quod obiectum non ſit in ſe præſens alioquin non eſſet præteritum. Quartum, quod ſit preſens per ſpeciem, quandoquidem omnis cognitio ſit per obiectum præſens, vel in ſe, vel in ſua ſpecie. Quintum, quod huiuſmodi recordatio habet duplex obiectum ſcilicet proximum, quod eſt actus recordantis, explicatio nimirum lectionis hæſternæ, & remotum circa quod fuit talis actus, nempe textus Ariſtotelis, circa quem habita fuit lectio. Sextum, quod recordatiua debet habere ſpeciem proprij actus, ſiquidem omnis cognitio ſit ab obiecto, vel in ſe, vel in ſpecie. Septi-

mum

mum, quod recordatio, non eſt niſi de actu proprio, cum fiat per actum, per quem fuit cognitum obiectum remotum; Octauum, quod actus cuius habetur recordatio, debet cadere ſub obiecto potentiæ recordatiuæ, & ideò actuũ intellectus non recordatur memoria ſenſitiua, nec actuum ſupremæ ſenſitiuæ, cum actus intellectus non ſit ſenſibilis, & ſenſus non ſit ſupra ſe reflexiuus.

Quartò notandum ex eodem ibidem, differentiam eſſe inter memoriam ſecũdo modo captam, & reminiſcentiam, nàm memoria eſt cognitio actus præteriti, vt præteriti, ſeu iterata cognitio rei præcognitæ, vt præcognita eſt, vt cognitio Romæ à me præcognitæ, vt cognita eſt: vndè eliciuntur duo, quorum primum eſt, quod talis res debet eſſe prius cognita, aliòquin circa ipſam non eſſet memoria, ſed ſimplex appræhenſio: Secundum quod non intercedat totalis obliuio, aliter non eſſet cognitio rei cognitæ, hoc eſt, à memoria exciſæ, ſed nouiter appræhenſa. Reminiſcentia verò eſt cognitio, qua potentia memorandi, ex aliquo, vel aliquibus, memoria comprætenſis ineſt, ſeu venit in cognitionem eius, quod nec memoriæ occurrebat, nec à memoria penitùs exciderat, vt ſi quis librum in aliquo loco preteritis diebus repoſuerit, cuius tamen loci non recordetur, & diſcurrens per loca, conuerſationes &c. tandem deueniat ad locum, in quo librum iam repoſuerat, illumque inueniat, tunc dicitur illius reminiſci, ex qua diffinitione ſequitur primò, quod ad reminiſcentiam requiritur cognitio actus præteriti, vt præteriti, in quo conuenit cum memoria. Secundò exigitur obliuio, non totalis, ſed aliqualis, interpolata tamen. Tertiò diſcurſus, inueſtigatio, ſeu inquiſitio rei oblitæ, & in his duobus reminiſcentia à memoria ſecernitur.

Quintò notandum pro reſolutione argumentorum partis aduerſæ, ſenſus interiores dupliciter conſiderari poſſe, vno modo abſolutè, & ſic inſunt tantum animalibus perfectis, cum habeant omnia organa diſtincta, in quibus reſideant; alio modo comparatiuè, & ſic non omnibus inſunt omnes, ſed tantum aliquibus, vt dictum eſt in primo, & ſecundo notabilibus.

Ex his ſit prima concluſio. Senſus communis, & æſtimatiua reperiuntur in omnibus animalibus, etiam imperfectiſſimis: imperfectis verò, & perfectiſſimis omnes ſecundum maiorem, vel minorem perfectionem, aut capacitatem eorundem. Partes omnes huius concluſionis remanent probatæ ſufficienter ex dictis, ac probatis in primo, & ſecundo notabili.

Secunda concluſio. In parte ſenſitiua quorundam animalium reperitur memoria propriè dicta. Eſt Ariſtotelis in lib. de Memoria, & Reminiſcentia cap. 1. vbi docet memoriam per ſe primi ſenſitiui eſſe. Probatur, quia vbi adſunt omnia requiſita ad memoriam, ibi eſt memoria, ſed in parte ſenſitiua quorundam animalium adſunt omnia requiſita ad memoriam; ergo in illis eſt memoria. Maior patet. Minor probatur, nàm ad memoriam exigitur, vt ſit actus recordantis, præteriti, vt præteritum eſt, ex eodem Ariſtotele ibidem, & nos colligimus in tertiò Not. atqui hæc omnia inueniuntur in parte ſenſitiua quorundam animalium, ſiquidem ſenſus exterior poteſt cognoſcere ſenſationes exteriores, quæ ſunt actus recordantis, & illæ poſſunt eſſe retentæ, mediantibus ſpeciebus in imaginatiua, vel alia potentia interiori, & illas poterit cognoſcere, vt præteritæ ſunt, quæcumque enim ſciuntur per ſpeciem, noſcuntur vt prius cognita, & ſic vt præterita; ergo in parte ſenſitiua quorundam animalium reperiuntur omnia requiſita ad memoriam propriè dictam, ac proindè, ibi adeſt talis memoria. Secundò probatur, nàm vbi eſt imaginatio proprie, & ſtrictiſſimè accepta, ibi eſt memoria per ſe ſumpta, ſiquidem ſe conſequuntur, ſecundum Philoſophum loco citato in fine capitis primi, ſed in quibuſdam animalibus, ſcilicet perfectis, & imperfectis etiam reperitur imaginatio, vt probatum eſt cum Ariſtotele lib. 1. Methaph. cap. 1. ſuprà in ſecundo Not. ergo in

illis pariter erit memoria per ſe.

Tertia concluſio. Reminiſcentia autem propriè reperitur duntaxat in parte intellectiua, licet impropriè, ac methaphoricè poſſit inueniri etiam in ſenſitiua. Eſt Ariſtotelis ibidem cap. 4. vbi illam probat ſic, *ipſum reminiſci eſt, vt ſyllogiſmus quidam, quam enim prius aut vidit, aut audiuit, aut aliquid huiuſmodi paſſus fuit, ratiocinatur, & ſyllogiza. reminiſcens, & eſt vt inquiſitio quædam*, ſed ſolus intellectus propriè ratiocinatur, diſcurrit, & ſyllogizat; ergo in ſola parte intellectiua erit reminiſcentia propriè dicta. Minor eſt nota, quia ſolus intellectus nouit deducere concluſiones ex principijs, ſed tale eſt ſyllogizare, & ratiocinari, ergo ſolus intellectus ſyllogizat, & ratiocinatur. Secunda pars ſuadetur, quia vbi eſt aliqualis inquiſitio, ibi eſt aliqualis reminiſcentia, ſiquidem hæc eſt inquiſitio quædam, vt docet Ariſtoteles in citato loco, ſed in parte ſenſitiua eſt aliqualis inquiſitio: ergo ibi erit aliqualis reminiſcentia. Minor probatur, quia panem repoſitum alicubi, dùm canis quærit, diſcurrit huc, atque illuc, odorat, vnguibus terram fodit, quoadvſque illum inueniat, ſed hæc omnia indicant inquiſitionem quandam, licet imperfectam; ergo in parte ſenſitiua canis, adeſt aliqualis inquiſitio, & per conſequens, ſuo modo, quædam reminiſcentia.

Obijcitur primò, contra primam concluſionem, quæ imaginatione pollent, debent habere, & ipſius diſtinctum organum, ſiquidem vis imaginatiua eſt potentia organica, at animalia imperfectiſſima, nullum habent determinatum organum, in quo reſidere poſſit vis imaginatiua; ergo &c. Minor experientia liquet in conchilis, oſtreis, vermibus, & ſimilibus imperfectiſſimis animalibus.

Reſpond. Maiorem eſſe veram de imaginatione ſtrictiſſime ſumpta, non verò largè capta, quia hæc, cùm conſequatur ſenſum tactus, habet organum vbique diffuſum, ſicut ille; modò in perfectiſſimis animalibus aſſignamus imaginationem tantum largè acceptam.

Obijcitur ſecundò, contra ſecundam concluſionem, nam memoria propriè eſt recordatio præteriti, vt præteriti, ſed hæc reperiri nequit in parte ſenſitiua; ergo &c. Minor probatur, quia cognoſcere præteritum, vt præteritum, eſt percipere tempus tranſijſſe, ſed ſenſus nequit hoc percipere, ergo &c. Minor probatur, quia natura temporis conſiſtit in ſucceſſione partis poſt partem, ſed ſenſus non poteſt percipere huiuſmodi ſucceſſionem, cùm non poſſit conferre partem priorem cum poſteriori, & econuerſò; ergo ſenſus &c.

Reſpond. Negando minorem, ad probationem iterùm negatur minor, ad cuius probationem, dico ſenſum poſſe habere collationem partis poſt partem impropriè, non verò propriè, quia hæc ſpectat ſolum ad intellectum.

Obijcitur tertiò, quia memoria eſt cognitio actus recordantis, ſed nullus ſenſus poteſt cognoſcere huiuſmodi actum, ſiquidem actus ſenſus cognoſcitur reflexiuè, at ſenſus, cum ſit corporeus non eſt reflexiuus; ergo &c.

Reſpond. Negando minorem, ad probationem dico, veram eſſe de ſenſu reſpectu proprij actus, non tamen reſpectu actuum interiorum ſenſuum, quia tales non cognoſcuntur reflexiuè, ſed directè à ſenſu ſuperiori, & horum poteſt eſſe memoria ſenſitiua: cæterum actus ſupremi ſenſus, cum nequeant per ipſum cognoſci, quia non eſt reflexiuus, non erit memoria ſenſitiua, ſed tantum intellectiua.

Obijcitur quartò, ſi daretur memoria in parte ſenſitiua, maximè concluderetur ex actibus, quos habent bruti, & prouidentiæ, vt apparet in formica reſpectu collectionis grani, & vindictæ, vt in canibus, cum verberantur, vel beneuolentiæ, dùm paſcuntur; & nidificationis in auibus, & diſciplinabilitatis, vt in equis, ac elephan-

elephantis, ſed hæc omnia ſaluari poſſunt abſque memoria, ergo &c. Minor probatur, ſiquidem poſſumus dicere formicam colligere grana, non ex recordatione hyemis præteriti, ſed vel ex inſtinctu naturæ, vel ex retentione ſpeciei delectabilis collectionis granarum; ſimiliter cæteros actus vindicationis, beneuolentiæ, & diſciplinæ, accidere huiuſmodi animalibus ex retentione ſpecierum, illorum obiectorum, & actuum, & non ex recordatione; ergo huiuſmodi actus peroptimè ſaluantur ſine memoria in brutis.

Reſpond. Negando minorem, ad probationem reſpondet Doctor ſubtilis in 4. d. 45. q. 3. art. 1. §. Ad vltimum, quod licet probabiliter ſaluari poſſent huiuſmodi actus, non ponendo memorationem in brutis, ſed tantum imaginationem cognitiuam obiecti, quod eſt præteritum, licet non vt præteritum, tamen faciliùs, ac melius ſaluantur ponendo in eis memoriam, quod commodiùs patefiet ex dicendis in ſequenti quæſtione.

Vtrum in ſenſu interiori poſſit eſſe prudentia, & aliquis diſcurſus?

QVÆSTIO II.

Circa priorem partem apparet eſſe lis, & controuerſia, ſiquidem D. Thomas lib. 1. Methaph. cap. 1. quamuis tribuat prudentiam quibuſdam brutis, nihilominus eam abſolutè non concedit, ſed quatenus operantur ex inſtinctu naturæ: formica enim etſi prudens videatur in collectione, & conſeruatione granorum, ſic tamen operatur, quia talem inclinationem habet à natura. Magiſtrum ſequuntur omnes eius diſcipuli.

Ex oppoſito Scotus lib. 1. Methaph. q. 3. quàmuis aliqualem prudentiam tribuat quibuſdam brutis, non tamen illam concedit reſpectu illorum, quæ proſequuntur, vel fugiunt ex inſtinctu naturæ, ſed reſpectu eorum, quæ ſibi contingunt ex memoria, vt declarabimus infra Doctorem ſubtilem ſequuntur communiter eius Diſcipuli, vt Antonius Andreas lib. 1. Methaph. q. 4. Catharenſis hic q. 4. art. 5. & alij.

Circa partem poſteriorem etiam diſſcordant Doctores, nàm D. Thomas 1. p. q. 78. art. 4. & 2. 2. q. 47. art. 3. Alenſis q. 67. memb. 1. part. 2. & alij multi, quos refert Ruuius tract. de ſenſibus internis q. 5. n. 115. docent, reperiri in parte ſenſitiua hominis interiori, verum diſcurſum circa ſingularia ſenſibilia, non quidem ex perfectione ſenſitiua, (alioquin eſſet etiam in brutis, vt aſſerunt multi ex Antiquis) ſed ex coniunctione cogitatiuæ cum anima rationali, ratione cuius deriuatur ſibi poteſtas componendi, diuidendi, & diſcurrendi de vno ad aliud ſingulare ſenſibile.

Oppoſitum tamen, loquendo de vero diſcurſu, docet Scotus in 4. d. 45. q. 3. §. Dico ergo &c. probando, verum diſcurſum competere tantum potentiæ intellectiuæ, & nullatenus ſenſitiuæ, quæcumque ſit illa, ſiuè ſecundum ſe conſideretur, ſiuè vt participatiua rationis, ex coniunctione cum illa: cæterùm ſi ſermo fiat de diſcurſu improprio, ac imperfecto, per quem cognoſcitur vnum ex alio, & vnum poſt aliud aliquo pacto, non denegat ipſum ſenſui, vt clarè colligitur ex loco citato, & lib. 1. Metaphyſicæ q. 3. ac alibi, præſertim illam ſupponit in 1. d. 45. q. vn. loquendo de imaginatiua. Sequitur Antonius Andreas lib. 1. Methaph. q. 4 Roccus hic q. 65. Catharenſis q. 4. art. 4. & 5. Faber in Methaph. lib 1. diſp. 11. quamuis diſputet contra Thomiſtas, aſſerendo verum diſcurſum conuenire ſoli intellectui, tamen ſupponit in ſenſu hunc diſcurſum imperfectum, ſicut facit etiam Maſtrius in 2. lib. de Anima diſp. 5. q. 8. art. 3. n. 282.

Pro reſolutione, & declaratione totius quæſtionis primo notandum eſt, ex Doctore ſubtili in lib. 1. Methaph. q. 3. & ad tex. Ariſtotelis ſum. 1. cap. 1. & colligitur

colligitur ex 4.d.45.q.3. prudentiam, quæ ſecundum Philoſophum citatum, includit prouidentiam futurorum, intelligentiam præſentium, & recordationem præteritorum, eſſe duplicem, ſcilicet propriam, & metaphoricam, ſeù ſimilitudinariam. Prudentia propriè capta, eſt prouidentia futurorum, ſcientia præſentium, & recordatio præteritorum, cum collatione eorum adinuicem: Ex qua diffinitione colliguntur quatuor conditiones, neceſſariò requiſitæ. Prima quod ſit prouidentia futurorum, defectu cuius non cogitans de craſtino, non poteſt dici prudens. Secunda quod ſit ſcientia præſentium, quarè dormiens, actu quo dormit, caret prudentia. Tertia debet eſſe recordatio præteritorum, per quam excluduntur à ratione prudentiæ animalia, quæ carent memoria, ſiquidem hæc includit in ſui eſſentia recordationem præteritorum, vt præterita ſunt. Quarta eſt collatio præteritorum cum præſentibus, & horum cum futuris, ac econuersò, non qualiſcumque, ſed ſyllogiſtica, & perfecta, quæ procedit à noto ad ignotum, tàm circa particularia, quàm vniuerſalia, & ſic prudentia nequit eſſe in brutis, tùm quia talia propriè non diſcurrunt, vt infra dicemus, tùm etiam, quia vniuerſalia minimè cognoſcunt. Prudentia verò metaphorica, cum ei, quæ propria appellatur, aſſimilari debeat, exigit eaſdem conditiones, ſed imperfecto modo conſideratas; ſiquidem eſt pariter prouidentia futurorum, cognitio præſentium, & recordatio præteritorum, cum aliquali collatione horum adinuicem, non quidem perfectam, vt ſit proceſſus de aliquo prius noto ad ignotum, ſed imperfectam, ſecundum quam, ex memoria vnius faciat aliud, & hæc reperitur in quibuſdam brutis, & in parte ſenſitiua hominis, independenter ab intellectiua; nàm hirundo recordatur nidificationis præteritæ, prouidet futuram, in qua ſit paritura, cognoſcit ſe eſſe prægnantem, & confert hæc omnia adinuicem; quia nimirum recordatur, quod anno præterito fecit nidum in tali loco, & res ſibi rectè ſucceſſit, ideò etiam hoc anno, cum ſe pariturum prouideat, & ſe prægnantem ſentiat, curat in eodem loco nidum facere, vel ſaltem, quoad ſitum, ſimili, & non alibi.

Secundò notandum ex D. Thoma 2. 2.q.48. quod prudentia propriè ſumpta, conſtat tribus partibus ſcilicet integrantibus, ſubiectiuis, & potentialibus. Partes integrantes eius actum, ſunt octo, nempè memoria præteritorum, intelligentia præſentium, prouidentia futurorum, ſolertia agibilium, docilitas in præcipiendo perutile, ratio in diſcurrendo, circumſpectio in negotio attendendo, & cautio in remouendo impedimenta. Partes verò ſubiectiuæ ſunt quinque ſcilicet monaſtica, quæ reſpicit gubernium vnius perſonæ, æconomica vnius familiæ, vel domus, militaris vnius exercitus, regalis vnius regni, & politica, quæ ad gubernium, & regimen vnus ciuitatis ordinatur. Partes autem potentiales, quæ nimirum concomitantur prudentiam, ſunt tres virtutes ſcilicet Eubulia, Syneſis, & Gnome; prima reſpicit inquiſitionem mediorum, ſecunda iudicat de medijs inuentis, & tertia præcipit eorumdem executionem. Ex his infertur, quod hæc omnia, cùm nequeant conuenire animantibus brutis, quia carent ratione, & diſcurſu, ac deliberatione propriè dictis, neceſſariò indicant, prudentiam propriè ſumptam competere tantum hominibus, & quòad partem intellectiuam, per quam à brutis differunt.

Tertiò notandum ex eodem Scoto in Metaphyſica loco citato, operationes brutorum eſſe in duplici diſcrimine, aliæ namque conſequuntur neceſſariò totam ſpeciem, ideſt conueniunt cuilibet indiuiduo vnius ſpeciei, vt nidificare competit cuilibet hirundini, & colligere grana æſtiuo tempore, omnibus formicis; aliæ verò non conſequuntur totam ſpeciem, ſed ſolum inſunt contingenter quibuſdam indiuiduis vnius ſpeciei, vt nidificare in tali loco, ac ſitu non conuenit omni hirundini, nec colligere grana ex tali cumulo, & recondere in tali, vel tali foramine competit omni formicæ, ſed tantum aliquibus determinatis. Ab

ſeru

rem noſtram, ſi ſermo ſit de operationibus prioris generis, certum eſt conuenire huiuſmodi ex inſtinctu naturæ, & reſpectu talium non eſt prudentia, quia hæc eſt tantùm reſpectu illorum, quæ ſunt contingentia, & aliter haberi poſſint; modò tales operationes fiunt à brutis omnibus neceſſariò, & ineuitabiliter. Cęterùm operationes poſterioris generis non fiunt ex inſtinctu naturæ, ſed præcisè ex prudentia; tales enim ſunt contingentes, & aliter fieri poſſunt ab eis, non ex eorum libertate, cum ea careant, ſed ex memoria, ac diuerſa motione ſpecierum rerum præteritarum, & earundem collatione cum præſentibus, ac futuris, pro quo.

Quartò notandum eſt, diſcurſum eſſe proceſſum cognitiuum de vno ad aliud obiectum, eſtque duplex ſcilicet perfectus, & imperfectus. Prior eſt proceſſus à prius natura noto ad aliud poſterius natura cognitum, ſiquidem vt docet Scotus in Prologo ſent. q. 3. & 4. laterali ſub A. ad diſcurſum non exigitur ſucceſſio temporis, ſed ſufficit prioritas naturæ, vt habetur primo Aſteriorum cap. 1. cognitis namque maiore, & minore ſimul tempore cognoſcitur concluſio, & ad hunc diſcurſum exigitur neceſſario, vt diſcurrens cognoſcat hoc poſt hoc, idest concluſionem poſt præmiſſas, hoc per hoc ſcilicet concluſionem per præmiſſas, & hoc ſine hoc, hoc eſt, concluſionem ſine præmiſſis, & econuersò, nàm vno actu debet cognoſcere premiſſas, & altero, concluſionem, vt deductam tamen ex præmiſſis; & hic diſcurſus ſpectat tantum ad intellectum, quandoquidem noſſe concluſionem, vt deductam ex præmiſſis, includit reflexionem potentiæ ſuper actuum ſuum quæ nequit competere ſenſui, vt aliàs dictum fuit. Poſterior verò eſt proceſſus quidem à priori ad poſterius notũ tempore, non natura, & ad hunc patiter requiritur, vt ſic diſcurrens cognoſcat vnum poſt aliud, vnum per aliud, & vnum ſine alio, non tamen vnum ex alio, ita quod vnum ſe habeat veluti concluſio deducta ex alio, tamquàm ex principio cauſatiuo eius, & hoc diſcurſu pollent, nedùm homines rudes, & ignari ſcientia, dùm iudicant meliùs eſſe tali, vel tali tempore ſerere grana plantare, aut cędere ligna, quàm alio tempore, verùm etiam bruta animantia, quæ habent memoriam, & cogitatiuam perfectam, ſiquidem talia ex ſpeciebus rerum ſenſibilium, quas in memoria reconditas, conſeruant, mouentur ad operationes contingentes ordinatè, vt exemplificatum eſt in præcedenti, deducendo vnam ex alia, & vnam poſt aliam ſentiendo, ignorando tamen hanc eſſe concluſionem, vel effectum, & illam principium, vel cauſam huius; idque poſſident, non ex vicinio cum ratione qua penitus carent, ſed ex natura cogitatiuæ, & æſtimatiuæ; quarum munus eſt componere, & diuidere ſpecies ſenſatas, & ex illis eruere inſenſatas conuenientiæ, & diſconuenientiæ, vt ſuo loco diximus; modò cùm hæc fieri non poſſint abſque aliquali diſcurſu, concludendum eſt in illis dari diſcurſum ſaltem imperfectum.

Ex his fit prima concluſio. Propriè conſiderata prudentia, reperitur duntaxat in parte intellectiua. Eſt Scoti lib. 1. Metaphy. q. 3. Probatur ex primo, & ſecundo Not. quia prudentia propriè ſumpta neceſſariò inuoluit diſcurſum perfectum, includit enim collationem præteritorum cum præſentibus, & futuris, & econuersò, quæ nequit fieri abſque præuio diſcurſu ſyllogiſtico, ſed huiuſmodi diſcurſus, ac collatio tantum ſpectat ad potentiam intellectiuam, vt probatum eſt in quarto Not. ergo prudentia propriè ſumpta reperitur ſolùm in parte intellectiua.

Secunda concluſio. Prudentia verò impropriè, & methaphoricè capta, ineſt etiam parti ſenſitiuæ. Eſt eiuſdem Scoti ibidem. Probatur, quia vbi datur recordatio præteritorum, cognitio præſentium, & prouidentia futurorum cum aliquali collatione eorum adinuicem, ibi admittenda eſt aliquo pacto prudentia, ſed in parte ſenſitiua talia reperiuntur; ergo &c. Maior patet ex primo Not. Minor probatur, quia in parte ſenſitiua eſt memoria, quæ eſt recordatio præteritorum, vt præteritorum,

ex

ex præcedenti quæſtione eſt cognitio præſentium, vt patet per experientiam; ſimiliter eſt prouidentia futurorum, hirundo enim prouidit ſe parituram, & formica ſe indigere cibo, & hoc anno, & tandem habent aliqualem collationem, quia formica comparat collectionem factam anno præterito cum collectione præſentis, & ex memoria præteriti colligit ex illo, & non ex hoc tumulo, & recondit in hoc, & non in illo foramine, vt ibi conſeruetur granum pro tempore hyemis futuri; ergo in brutis adeſt recordatio præteritorum, prouidentia futurorum, cognitio præſentium, & collatio aliqualis eorum adinuicem, ac proindè etiam prudentia metaphorica, ſeu ſimilitudinaria.

Tertia concluſio. Non habent tamen huiuſmodi prudentiam reſpectu eorum, quæ agunt ex inſtinctu naturæ, vt dicit D. Thomas; ſed reſpectu contingentium, quæ ab ipſis brutis poſſunt aliter fieri. Eſt Scoti ibidem. Probatur prima pars, quia memoria eſt pars prudentiæ ex Ariſtotele in 1. Metaph. cap. 1. ſed reſpectu eorum, quæ fiunt ex inſtinctu naturæ, non eſt neceſſaria memoria, vt patet de formica genita in æſtate, quæ non potuit meminiſſe hyemis, & tamen colligit grana, ſicut illa, quæ fuit genita anno præterito; ergo ſibi, pro huiuſmodi collectione, non eſt neceſſaria memoria, & tamen colligit ex inſtinctu naturæ, igitur reſpectu horum quæ fiunt ex inſtinctu naturæ non eſt neceſſaria memoria, & conſequenter nec reſpectu illorum erit prudentia. Secundò probatur à Scoto ibidem quia prudentia eſt habitus conſiliatiuus ex Ariſtotele ſexto Ethicorum cap. 6. non de fine, ſed de his, quæ ſunt ad finem, ergo de contingentibus, & non de his, quæ fiunt ex inſtinctu naturæ. Conſequentia patet, quia de neceſſarijs non eſt conſultatio, ſed ſolum de his, quæ poſſunt fieri; & non fieri, atqui quæ fiunt ex inſtinctu naturæ ſunt neceſſaria, quæ verò poſſunt fieri, & non fieri, contingentia; ergo prudentia eſt de contingentibus, & non de his, quæ fiunt ex inſtinctu naturæ. Secunda pars probatur ab eodem ibidem, quia experimur formicam colligere grana ex hoc cumulo, & non ex illo, recondere in illo foramine, & nō in iſto: ſimiliter araneam texere telam, vbi eſt maior copia muſcarum, & hirundinem nidificare nidum vbi ſit difficilior acceſſus, & hæc non niſi ex memoria præteritorum ab eis fiunt; ergo eorum prudentia eſt reſpectu contingentium, & non reſpectu eorum, quæ agunt ex inſtinctu naturæ.

Quarta concluſio. Ex his colligitur dari in brutis etiam aliqualem diſcurſum, non perfectum, ſed imperfectum; nec ex vicinia, aut participatione cum ratione, verùm duntaxat ex natura ſenſuum interiorum. Colligitur ex Scoto citato in relatione opinionum circa ſecundam partem quæſtionis. Probatur prima pars, quia diſcurſus perfectus neceſſariò exigit cognitionem concluſionis ex talibus principijs, & effectus ex tali cauſa, ſed huiuſmodi cognitio ſpectat tantum ad intellectum, & non ad ſenſum, ergo &c. Maior patet ex quartò Not. Minor ſimiliter, quia bonitas conſequentiæ, quæ ſupponit huiuſmodi cognitionem, non cadit ſub vllo ſenſu, vt eſt de ſe notum, ergo ſub obiecto intellectus, ac proindè cognoſcere concluſionem ex tali principio, & effectum ex tali cauſa ſpectabit tantum ad intellectum. Secunda pars probatur, vbi eſt aliqualis prudentia, ibi eſt aliqualis diſcurſus, ſiquidem illa includit collationem, quæ non eſt ſine diſcurſu, ſed in brutis, reſpectu ſingularium contingentium, eſt aliqualis prudentia, vt probatum eſt in concluſione ſecunda, & tertia, ergo in brutis eſt aliqualis diſcurſus, ſaltem imperfectus.

Obijcitur primo, contra ſecundam concluſionem, tùm quia prudentia, ex Ariſtotele 6. Ethicorum cap. 6. eſt recta ratio rerum agibilium, at bruta carent ratione; tum etiam, quia prudentia includit memoriam pręteritorum, prouidentiam futurorum, & eorum collationem adinuicem, at conferre eſt proprium rationis; ergo &c. tùm deniq; quia prudentia eſt circa vtile proſequendum, & nociuum fugiendum, ſed vtile, & nociuum nō cadūt ſub ſenſu, cum non ſint ſenſibilia per ſe, nec propria, nec cōmunia; ergo &c.

Reſp.

Reſp. Ex Doctore ſubtili in præcitata quæſtione metaphyſicali. Ad primum, maiorem eſſe veram de prudentia propriè dicta, non tamen metaphorica, quia hæc eſt rectitudo agibilium per ſenſum, & non tantum per intellectum. Ad ſecundum dicit, minorem eſſe veram de collatione ſtrictè ſumpta, quę eſt tantùm vniuerſalium, non de largè capta, quia hæc eſt etiam ſingularium, & ſpectat ad ſenſum, nempè ad cogitatiuam, & æſtimatiuam. Ad tertium dicit minorem eſſe veram de ſenſu exteriori, non verò de interiori, quia ſic vtile, & nociuum, cum præſeferant conuenientiam, & diſconuenientiam cum appetitu ſenſitino, ſunt obiecta æſtimatiuæ, quæ eſt vnus è ſenſibus internis.

Obijcitur ſecundò contra tertiam concluſionem, quia ita neceſſariò colligit grana formica anno præterito nata, ſicut ea, quæ eſt genita anno præſenti, ſed quæ prudenter facit hæc, proueniunt ex ſolo inſtinctu naturæ; ergo idem dicendum eſt de illa.

Reſp. Maiorem eſſe veram de collectione granorum, vt ſic, non tamen de collectione ex hoc, vel illo cumulo, ſiquidem prior, cum ſit operatio conſequens totam ſpeciem fornicarum, ita neceſſariò conuenit vni, ſicut alteri; cæterùm poſterior cum conſequatur tantum formicam in particulari, dicendum formicam anni præteriti colligere grana ex tali cumulo, & recondere in tali foramine, ex memoria collectionis pręteritæ, & non ex inſtinctu naturæ, ſicut facit genita ſolum hoc anno.

Et ſi quęras, quare formica genita hoc anno etiam ipſa colligit ex tali cumulo, & recondit in eodem foramine, ſicut illa alterius anni, cum tamen careat memoria præteritæ collectionis?

Reſp. Hoc ideò accidere, vel quia percipit alias formicas ſic agere; vel quia mouetur à delectabilitate, & conuenientia maiori talis cumuli, ac foraminis, & non alterius, & idcircò iudicat vi ſuæ æſtimatiuæ, magis colligere grana ex illo, quam ex altero cumulo; & melius conſeruare poſſe in tali foramine, quàm in alio.

Obijcitur tertiò contra quartam concluſionem, tùm quia vbi eſt ratio, ibi poteſt eſſe diſcurſus perfectus, ſed in parte ſenſitiua, eſt ratio; ergo &c. Minor probatur ex Ariſtotele tertiò de Anima, vbi ait, phantaſiã eſſe cum ratione, & ſine ratione: Item lib. 1. Nicomachiorum Moral. cap. 13. & lib. 2. cap. 1. inquit rationem extendi ad phantaſiam, & in ea ponit virtutes morales, quæ nequeunt ſine ratione conſiſtere; ergo in parte ſenſitiua eſt ratio, & ſic diſcurſus: tùm ſecundò quia cogitatiua, & æſtimatiua nequeunt exercere ſua munera abſque diſcurſu, vt patet, ſed hæ potentiæ ſunt in brutis; ergo in eis debet eſſe diſcurſus.

Reſp. Ad primum negando minorem, ad probationem primam, dico ibi Ariſtotelem loqui de phantaſia, ſeù imaginatiua in homine, quæ adeò dicitur eſſe cum ratione, quia eſt coniuncta rationi, hoc eſt intellectui, & voluntati; nec inde ſequitur eſſe diſcurſiuam ex participatione huiuſmodi coniunctionis, ſed ſolùm, quod illis obediat, ſubminiſtrando phantaſmata, circa quæ intellectus, & voluntas poſſunt habere diſcurſum, etiam perfectum. Ad ſecundum eodem modo dicitur, quod nimirum ratio extendatur ad phantaſiam, quatenus ab ea ſumit occaſionem ratiocinandi, non verò quod ei aliquam ratiocinationem communicet. Ad tertium argumentum dico, illud probare aliqualem diſcurſum imperfectum in brutis, circa particularia, & ſenſibilia contingentia, quod nos pariter concedimus, & in concluſione oſtendimus. Si plura cupitis contra hanc concluſionem, conſulite Doctiſſimum Fabrum in Metaphyſica lib. 1. diſput. 11. quæ tamen conſultò omiſimus; ſiquidem ex dictis facilè diluuntur. Et hæc de præſenti quæſtione, Diſputatione, ac ſecundo lib. de Anima dicta ſint ſatis.

LIBER

LIBER TERTIVS DE ANIMA.

HIc eſt tertius liber de Anima, in quo Philoſophus agens de Anima intellectiua, vt diſtinguitur a vegetatiua, & ſenſitiua, tria facit. Primò enim pertractat de potentia Animæ intellectiua. Secundò de potentia Animæ motiua, & tertiò determinat de potentijs Animæ in ordine ad animatа.

Prima ſumma diuiditur in ſex capita. In quorum primo agit de intellectus poſſibilis eſſentia, potentia, & actu. In ſecundo oſtendit quomodo intellectus percipiat, tàm materialia, quàm immaterialia, & ſeipſum etiam. In tertio tractat de intellectu agente. In quarto de obiectis intelligibilibus intellectus, & eius operationibus. In quinto declarat in quibus conueniant ſenſus, & intellectus, ac quid ſit intellectus practicus, & ſpeculatiuus. In ſextò denique probat, animam eſſe quodammodo omnia, & quod non intelligat niſi per conuerſionem ad phantaſmata.

Quoad primum in primo t. proponit ſe velle examinare tres difficultates; prima quarum ſit. An intellectus ſit ſeparabilis ab alijs animæ potentijs, loco, & ſubiecto, vel ſolùm ſecundum diffinitionem: nàm Plato poſuit intellectum eſſe tantum in cerebro, atque adeo illum fecit ſeparabilem ſubiecto; alij verò dixerunt eſſe ſeparabilem in nomine ab alijs potentijs, nempè vegetatiua, & ſenſitiua, tantum diffinitione, ideò propoſuit ſe velle in præſenti enodare hanc difficultatem. Secunda quæſtio eſt: An intellectus diſtinguatur à ſenſu, & quomodo? Tertia quæſtio. Quid ſit, & quonàm pacto fiat intelligere?

In t. 2. pro ſolutione harum quæſtionum, ponit hanc primam concluſionem; Intellectus in potentia, hoc eſt, ſecundum ſe conſideratus, nullàm habet ſpeciem intelligibilem actu, ſed quamlibet in potentia. Probatque illam dupliciter, & primo, quia ita ſe habet intelligere, ſicut ſentire, ſed ſentire ad ſenſum de ſe eſt tantùm in potentia, & non in actu; ergo & intelligere ad intellectum; at intelligere non fit ſine ſpecie intelligibili; ergo intellectus de ſe non habet ſpeciem intelligibilem actu, ſed tantum potentia. Maior patet, quia ſicut ſentire eſt pati, vt dixit in ſecundo de Anima t. 118. ita intelligere eſt quoddam pati, vt infrà demonſtrabit.

In t. 3. probat ſecundo concluſionem; nā ita ſe habet intellectus ad intelligibile, ſicut ſenſus ad ſenſibile, ſed ſenſus de ſe nullam habet actu ſpeciem ſenſibilem, ſed ſolum in potentia; ergo idem dicendum eſt de intellectu. Maior patet, quia ambo ſunt cognoſcitiui proprij obiecti. Minor fuit declarata ſuperius in ſecundo lib. huius operis tex. 51.

In t. 4. ſtatuit ſecundam concluſionem. Intellectus humanus poſſibilis eſt immaterialis, incorporeus, & immiſtus materiæ. Probat, quia omne recipiens debet eſſe denudatum à natura recepti, vt probatum eſt in præcedenti, ſiquidem pupilla non reciperet colores, ſi haberet in ſe aliquem colorem; nàm intus exiſtens prohibet extraneum, ſed intellectus, dum intelligit, recipit res materiales, & corporeas, ac materiæ miſtas, ergo ipſe debet eſſe immaterialis, incorporeus, & immiſtus. Minor patet, quia intellectus non tantum intelligit res immateriales, ſed etiam materiales, & corporeas, atqui nequit illas intelligere, niſi eas in ſe recipiat, ergo &c.

In t. 5. infert vnum, nempè, quod intellectus eſt in pura potentia reſpectu omnium intelligibilium, & non eſt alicuius determinatæ naturæ intelligibilis, alioquin ſi eſſet ſub vno intelligibili determinatè, non poſſet reliqua percipere.

Ex

Ex hoc infert aliud, quod intellectus non eſt in actu antequam intelligat, patet, quia fit in actu per receptionem intellectionis, ſed antequam ipſam recipiat nihil intelligit; ergo non eſt in actu antequam intelligat.

In t.6. affert tertiam concluſionem. Intellectus non eſt potentia organica; & probat illam, primo quia ſi intellectus eſſet potentia organica, eſſet receptiuus alicuius qualitatis, ſicut quæcumque potentia organica, ſed hoc eſt falſum; ergo &c. Minor probatur quia ſi eſſet receptiuus alicuius qualitatis naturaliter, vt puta ſi eſſet calidus, vel frigidus, non poſſet intelligere caliditatem, & frigiditatem, ſiquidem vt intelligat aliquid debet eſſe denudatus, ab eo, ſed hoc eſt falſum, quia huiuſmodi qualitates cadunt ſub obiecto adæquato intellectus; ergo poteſt illas intelligere. Secundò probatur eandem concluſionem, quia omnis potentia organica vtitur aliquo peculiari inſtrumento, vt patet inductiuè in omnibus, nàm viſus vtitur oculis, auditus auribus, olfactus naribus &c. ſed intellectus nullo vtitur inſtrumento, cum nullum tale appareat, ergo &c. Tertiò probat, quia intellectus eſt locus formarum, ideſt ſpecierum intelligibilium, vt dicebat etiam Plato; ergo non eſt potentia organica. Conſequentia probatur, quia ſi eſſet potentia organica, non reciperet in ſe immediatè ſpecies, ſed illę reciperentur in toto organo, quod eſſet compoſitum ex parte corporis, & parte animæ, ac proindè ipſe non eſſet locus ſpecierum intelligibilium, ſed organum, quod eſt contra ſuppoſitum.

In t.7. ſtatuit quartam concluſionem: Paſſibilitas intellectus non eſt ſimilis paſſibilitati ſenſus, hoc eſt, non ſimiliter immutatur intellectus ab intelligibili, ſicut ſenſus à ſenſibili, & probat, quia ſenſus impeditur, læditur, & etiam corrumpitur ab excellenti ſenſibili, vt probauit ſupra in ſecundo lib. t. 124. ſed intellectus, nec impeditur, nec læditur, nec corrumpitur ab excellenti intelligibili; ergo non ſimiliter immutatur ab obiecto ſuo, ſicut ſenſus à ſenſibili. Minor patet, quia quamuis intellectus intelligat valdè intelligibile, vt eſt ſubſtantia immaterialis, non propterea impeditur, quin intelligat hæc materialia, immò magis intelligit, ratio autem eſt, quia ſenſitiuum non eſt ſine corpore, ideò ſi mouetur à valdè ſenſibili, nequit moueri ab inferiori, quia impeditur ab eo; at intellectus, cum ſit ſeparatus à corpore poteſt vtique intelligere, & materialia, & immaterialia independenter ab eo, vt à principio, vel cauſa intelligendi.

In t.8. ponit quintam concluſionem. Intellectus poſſibilis, dùm habet ſpeciem intelligibilem actu, & antequam eam habeat, eſt in potentia, diuerſimodè tamen. Probat priorem partem, nàm ſicut ante receptionem ſpeciei, non habet intellectionem, & tamen eſt aptus illam habere, ita dùm actualiter habet ſpeciem eſt aptus recipere intellectionem; ergo eſt diuerſimodè in potentia ante, & poſt ſpeciem. Probat poſteriorem partem, quia ante receptionem nō poteſt per ſe ipſum aliquid intelligere, nec ſe cognoſcere, at poſt receptionem poteſt cum tali ſpecie, & eius obiectum, & ſeipſum cognoſcere; ergo diuerſimodè ſe habet. Antecedentis primam partem probat, quia notitia fieri nequit ſine obiecto; ergo intellectus antequam habeat obiectum præſens, vel in ſe, vel in ſpecie, non poteſt intelligere. Secundam partem oſtendit, quia actus reflexus ſupponit rectum, ſed intellectus abſque obiecto, vel ſpecie, non habet actum rectum, ergo nec reflexum. Sequitur ergo, quod intellectus, intelligendo alia, ſcit ſe intelligere, & conſequenter ſe eſſe intellectum.

Quoad ſecundum in quo Ariſtoteles nititur oſtendere, quod intellectus cognoſcit materialia, & immaterialia, & ſeipſum etiam, proponit multas concluſiones probandas, quarum prima poſita in t. 9. talis eſt. In entibus materialibus, non eſt idem quod quid eſt, cum eo cuius eſt, in immaterialibus verò, eſt idem quidquid eſt cum eo, cuius eſt, ſiquidem aliud eſt magnitudo, hoc eſt, corpus, & magnitudini eſſe; ideſt quiditas corporis, vt aqua, & aqua eſſe, ideſt quiditas

quiditas aquæ. Probatque primam partem, quia res materialis includit materiam, & formam, quiditas autem dicit tantum formam, & forma eſt alia à materia, ergo in entibus materialibus non eſt idem quod quid eſt, cum eo, cuius eſt. Probat ſecundam partem, quia quiditas dicit formam ex ſeptimo Methaphy. cap. 5. ſed res immateriales ſunt tantùm formæ; ergo in rebus immaterialibus idem eſt quodquid eſt cum eo cuius eſt.

Vel dicendum cum Paulo Veneto, & Scoto in 2. d. 3. q. 5. & 6. ſub R. propoſitionem Philoſophi, quam refert etiam 7. Methaphy. cap. 5. t. 20. intelligendam eſſe de materia totius, quæ eſt differentia indiuidualis, & de forma totius, quæ dicitur tota quiditas compoſiti, ſiuè materialis, & phyſici, ſiuè immaterialis, & metaphyſici, vt ſit ſenſus, quod quiditas non eſt idem rei habenti materiam totius, ideſt ſingulari, per ſe primò hoc eſt, conuertibiliter, ſed benè per ſe non primò, id eſt, non conuertibiliter.

In t. 10. Probat ſecundam concluſionem, quod nimirum anima, per potentiam ſenſitiuam, cognoſcit carnem, ſeù rem materialem, quæ in mixtione calidi, & frigidi conſiſtit, alio autem, hoc eſt, alia virtute animæ ſeparabili, aut eadem aliter ſe habente, cognoſcit, diſcernitque carnis quiditatem. Ratio primæ partis eſt, quia ſenſus non percipit aliquid, niſi cum ſingularitate, ſed eſſe carnis eſt ſingulare, ergo &c. Ratio verò ſecundæ partis eſt, quia anima prout eſt alligata organo non poteſt cognoſcere quiditates, vt tales ſunt; ergo ſi cognoſcit, debet eſſe ab organo ſeiuncta, hoc eſt non indigere organo, vel obiecto ſenſus: Exemplificat de linea, quæ ſicut aliquando è recta, aliquando circumflexa, ita anima interdum dicitur eſſe recta, dum directè reſpicit phantaſma, & diſcernit, quiditatem carnis, aliquando verò circumflexa, dum conuerſa ſupra ſe, percipit ſe cognoſcere huiuſmodi quiditatem.

In t. 11. proponit tertiam concluſionem; Anima, etiam in mathematicis, vel per plures virtutes, vel per eamdem, aliter, & aliter ſe habentem, cognoſcit rem, & quiditatem eius. Probat; ſicut res naturales conſtant ex materia, & forma ſenſibili, ita res mathematicæ ex materia, & forma intelligibili, ſed res naturales, & earum quiditates, cognoſcuntur per plures virtutes animæ, vel per eamdem aliter ſe habentem, ergo & res mathematicæ. Maiorem declarat, quia ſicut ſimum includit formam, ideſt ſimitatem, & materiam, hoc eſt, naſum, ita & rectum includit quantitatem, quæ ſe habet veluti materia, & forma, ideſt, figuram, quam Plato dicebat eſſe dualitatem, ſiquidem linea recta clauditur duobus punctis.

In eodem tex. infert, quoddam corrolarium, nempè quod intellectus eſt diſtinctus, & quodammodo ſeparatus à ſenſu, non quidem realiter, vt perperam putauit Auerroes, ſed ſola ratione, & probat, quia ſicut ſe habet res ad ſuam quiditatem, ita ſenſus ad intellectum, ſed quiditas rei non eſt realiter ſeparata à re, vt voluit Plato, ergo nec intellectus à ſenſu; maior patet, nàm obiecti, & potentiæ debent proportionari; ergo ſicut ſe habent obiecta, ita debent ſe habere ad inuicem potentiæ, nempè ſenſus, & intellectus.

In t. 12. proponit vnum dubium; Cùm intelligere ſit quoddã pati, & intellectus ſit virtus impaſſibilis, quomodo poterit intelligere? Videtur enim quod non poſſit aliquid intelligere, quia intelligere eſt pati; ergo intellectus, cum ſit ſimplex, & impaſſibilis; eſt enim immixtus materiæ, vt dictum eſt t. 4. non poterit pati, & conſequenter nec intelligere. Conſequentia tenet nàm, vt docuit tertiò Phyſicorum, ac alibi, agens, & paſſum debent communicare in materia.

In t. 13. ſubdit aliud dubium, an intellectus ſit intelligibilis? Et videtur quod non, quia ſi eſſet intelligibilis, aut hoc eſſet, vt intellectus eſt, aut aliquid aliud ab eo, ſed neutrum eſt dicendum; ergo &c. Minor probatur, non poteſt dici primum, quia tunc omne intelligibile eſſet intellectus, ſiquidem reduplicatiua, ſecundum logicos infert vniuerſalem; valet enim ſi homo, inquantum rationalis, eſt

lis, eſt viſibilis; ergo omne rationale eſt viſibile; nec ſecundum, quia ſi intellectus eſt mixtus alicui rationi intelligendi, quæ ipſum faciat intelligibilem, ſicut alia, ſequitur, quod quemadmodum alia non intelligunt ſe, nec intellectus poterit ſe intelligere,& ſic non erit intelligibilis.

à In t. 14. Soluit primum dubium, dicendo, vtique intellectum pati ab intelligibili, non tamen paſſione corruptiua, in qua agens, & paſſum communicant in materia, ſed paſſione perfectiua, quæ ſupponit tantum proportionem agentis ad paſſum: ſe habet enim antequam recipiat ſpeciem intelligibilem, veluti tabula raſa, in qua nihil eſt depictum, & in hoc conſiſtit proportio, vt nimirum ſit in potentia ad recipiendam ſpeciem intelligibilem, ſicut tabula raſa ad recipiendam aliquam picturam.

k. In t. 15. Soluit ſecundum dubium, dicens, intelligibilia eſſe in duplici differentia; alia enim ſunt per ſe intelligibilia, vt ſunt ſubſtantiæ immateriales, & in talibus idem eſt intelligens, ac intelligibile, & ſic idem à ſe intelligitur: alia ſunt intelligibilia per accidens, hoc eſt, per abſtractionem ſpeciei à materia, vt ſunt res materiales,& in his non eſt idem intelligens, ac intelligibile; modò cum intellectus ſit immaterialis intelligitur à ſeipſo, non prout intellectus eſt reduplicatiuè, ſed ſolum ſpecificatiuè: Vndè ad formam argumenti dicit, intellectum non eſſe intelligibilem, nec prout intellectus, nec prout alius à ſe, ſed tantum quatenus intelligibilis eſt reduplicatiuè.

In t. 16. Proponit tertium dubium. *Si intellectus ſe intelligit, cur non ſemper ſe intelligit?* Philoſophus differt reſponſionem in aliam occaſionem, tamen poſſet ſic reſponderi, quod ideò non ſemper ſe intelligit, quia non ſemper habet actum rectum, intelligendo alia, vt poſteà poſt illorum intellectionem poſſit ſe intelligere reflexè; ſiquidem actus reflexus ſemper ſupponit rectum, & intellectus, nequit ſe intelligere, niſi per reflexionem, & conuerſionem ſupra ſe, vt aliàs dicturi ſumus.

Ex his infert differentiam inter res materiales, & immateriales, quod priores ſunt tantum intelligibiles, non verò intelligentes, poſteriores autem,& intelligibiles, & intelligentes, modo tamen expoſito.

Ex hoc textu habetur, quod cum intellectus ſit intelligens, & intelligibilis à ſe, ipſum eſſe immaterialem, & perconſequens, incorruptibilem; ſiquidem materia eſt cauſa corruptionis, vt probauimus in 1. Phyſic. diſp. 3. q. 3. ex eodem Ariſtotele t. 80. & 81. & 8. Methap. t. 4. & 9. Methap. t. 17.

Quoad tertium cap. in quo potiſſimum agit de intellectu agente, vt diſtinguitur à poſſibili, ponit in t. 17. hanc concluſionem, neceſſe eſt in anima ponere intellectum agentem, ac poſſibilem, probatque illam, quia in omni natura eſt aliquid, quod eſt potentia, ex quo nimirum ſiuè obiectiuè, ſiuè ſubiectiuè effectus fiat,& aliquid, quod eſt actu, ideſt ſimpliciter factiuum, & quod faciendo omnia operatur, ſed intellectus eſt quoddam in natura; ergo in eo ponenda ſunt huiuſmodi duo principia, quorum alterum ſit in potentia ad intelligere, & eſt intellectus poſſibilis, alterum verò in actu, dum cauſat ſaltem ſpeciem intelligibilem, & erit intellectus agens; ergo in anima, neceſſe eſt ponere intellectum agentem, & poſſibilem. Maiorem probat exemplo rerum naturalium, in quibus datur ſemper aliquid principium materiale, quod eſt in potentia ad tranſmutari, vt eſt materia prima,& aliquod actiuum, quod ſit potentia actiua ad tranſmutare, vt eſt agens.

In t. 18. probat conſequentiam diffiniendo vtrumque intellectum, quia intellectus poſſibilis eſt, cuius eſt omnia fieri, ideſt recipere ſpecies omnium intelligibilium, & ijs mediantibus illa intelligere, intellectus verò agens eſt, cuius eſt omnia facere, hoc eſt, abſtrahere ſpecies intelligibiles à rebus materialibus, quibus medijs ipſæ res reddantur obiecta intelligibilia; oſtenditque per ſimile de lumine, ac colore, ſicut enim lumen fa-

cit colorem de potentia viſibili, actu viſibilem, ſic intellectus agens facit res materiales, de potentia intelligibiles, actu intelligibiles.

In t. 19. explicat naturam intellectus agentis, ponendo quatuor attributa. Primum eſt, quod intellectus agens eſt ſeparabilis, ideſt non eſt coniunctus organo, ſicut ſenſus. Secundum, quod eſt immiſtus rebus materialibus. Tertium, quod eſt impaſſibilis, ſupplè paſſione corruptiua, & in his tribus conuenit cum intellectu poſſibili, vt viſum eſt ſupra t. 4. ratio autem horum attributorum eſt, quia omne agens eſt nobilius, & præſtantius paſſo, ſed intellectus poſſibilis ſe habet veluti paſſum reſpectu intellectus agentis; ſiquidem recipit ab eo ſpecies intelligibiles, & tamen intellectus poſſibilis habet illa tria attributa; ergo multò magis hæc debent conuenire intellectui agenti. Quartum attributum eſt, quod intellectus agens ſit ſubſtantia actio exiſtens, ſeù vt alij vertunt, ſubſtantia actu ens, & in hoc differt à poſſibili, quandoquidem illud eſt in actu, quod nihil recipit, illud verò eſt in potentia, quod recipit, vel poteſt aliquid recipere, ſed intellectus agens nullam ſpeciem, vel actum recipit, ſicut facit intellectus poſſibilis; ergo intellectus agens eſt actu ens ſubſtantiale.

In t. 20. Explicata natura intellectus agentis, modò redit ad intellectum poſſibilem, & expendit eius virtutem, non prout eſt in potentia, ſed quatenùs eſt ſub actuali intellectione, idque præſtat ponendo quatuor differentias inter intellectum poſſibilem, vt talem, & ſeipſum vt eſt in actu, ſeù ſub actuali intellectione, quarum prima eſt: intellectus in actu, & res intellecta, ſunt idem, ſecundum quandam ſimilitudinem, non ſic verò intellectus poſſibilis cum re intellecta, & probat, quia intellectus in actu habet ſimilitudinem actualem obiecti in ſe, nempè intellectionem, quæ dicitur ſimilitudo obiecti actu intellecti, non ſic autem intellectus vt poſſibilis, cum ea careat; & habeat tantum illam in habitu, hoc eſt, ſpeciem intelligibilem. Secunda differentia eſt: intellectus poſſibilis eſt prior intellectu in actu in vno, & eodem indiuiduo, nàm Petrus prius eſt potens intelligere, deindè intelligit: & notanter dicitur in vno, & eodem indiuiduo, quia in omnibus indiuiduis, ſtante mundi æternitate, intellectus poſſibilis non eſt prior intellectu in actu, ſiquidem in infinito non datur prius, & poſterius. Tertia differentia, quod intellectus poſſibilis aliquando intelligit, & aliquando non; intellectus verò in actu ſemper intelligit. Quarta differentia, quod intellectus poſſibilis, vt talis, eſt ſeparatus, hoc eſt non organicus, immortalis, impaſſibilis, & perpetuus: intellectus verò in actu, & mortalis, & corruptibilis. Ratio prioris partis eſt, quia omne quod corrumpitur coniunctum eſt materiæ; ſiquidem hæc ſola eſt cauſa corruptionis, vt oſtendit in primo Phyſicorum t. 80. & 81. & 8. Methap. t. 4. & 9. Methaph. t. 17. ſed intellectus poſſibilis non eſt coniunctus materiæ, vt probatum eſt ſupra t. 4. ergo intellectus poſſibilis, vt talis, eſt immortalis, incorruptibilis, & perpetuus: Ratio autem poſterioris partis eſt, quia intellectus in actu, eſt vt habet actualem intellectionem, ſed talis corrumpitur, quia interdum deſinit eſſe, vt experimur in his, qui ob aliquam ægritudinem amittunt ſcientiam, quæ conſtat ex pluribus intellectionibus; ergo intellectus in actu eſt mortalis, & corruptibilis.

In eodem tex. 21. infert vnum corrollarium, quod poſt mortem non reminiſcimus, hoc eſt, non intelligimus ea, quæ viui intelligebamus, & probat, quia dùm ſumus viui, non intelligimus abſque intellectu paſſiuo, ideſt ſine conuerſione ad phantaſmata, ſed poſt mortem non erit huiuſmodi conuerſio, quia memoria ſenſitiua, quæ eſt conſeruatiua phantaſmatum, corrumpitur ſimul cum illis in morte, ergo poſt mortem non intelligemus ea, quæ vt viui intelligebamus.

Notandum, quod in hoc Ariſtoteles

ſuis

fuit deceptus, dùm putauit non poſſe quicquam intelligi abſque conuerſione ad phantaſmata, & cùm negauit memoriam intellectiuam eſſe conſeruatiuam ſpecierum intelligibilium, etiam poſt mortem.

Quoad quartum cap. in quò agere intendit de intelligibilibus per ſe ab intellectu in actu, ac de eiuſdem operationibus, in t. 21. diſtinguit duplicem operationem, nempe indiuiſibilium ideſt ſimplicium apprehenſionem, & compoſitionem, vel diuiſionem, & in priori dicit non eſſe falſum, ſicut in poſteriori, & probat, quia veritas, & falſitas ſunt paſſiones propoſitionis, vt probauit in primo Perihermenias, ſed in priori operatione intellectus non eſt propoſitio; verùm in poſteriori; ergo in illa non eſt veritas, aut falſitas, ſed tantum in iſta. Deindè dicit priorem operationem natura præcedere poſteriorem, quod probat, quia ſicut eſt in natura, ita debet eſſe in intellectu, cùm intellectus debeat conformari rei, atqui in natura prius ſunt ſimplicia, quàm compoſita, hoc eſt partes, quam totum; ergo etiam in intellectu prius ſunt termini ſimplices, quàm propoſitiones, ex eis compoſitæ. Minorem probat per auctoritatem Empedoclis, dicentis; Verè multorum quidem capita ſine ceruice germinauerunt, poſtea compoſita ſunt concordia, ideſt natura prius partes condidit ſeparatas, vt frondes ſine ramis, ramos ſine radicibus, & in animalibus collum ſeparatum à capite, ambo à ſpatulis, & ſic de alijs, deindè per concordiam illas partes vniuit, interdum ſeruando conuenientiam in eadem ſpecie, & interdum diſconuenientiam, nempè componendo frondes vitis cum ramis oliuæ, ramos vnius arboris cum trunco alterius, ſimiliter caput leonis cum collo cerui, brachia hominis cum ſpatulis equi, & ſic de cæteris; ergo in natura prius ſunt ſimplicia, quàm compoſita, ac proindè idem ordo ſeruandus eſt etiam in intellectu, ſiquidem prius intelligit ſeiunctim dyametrum, & in commenſurabile, hominem, & animal, & poſteà coniungit dicens, homo eſt animal, vel diuidit, dicendo dyameter eſt incommenſurabilis coſtæ.

In t. 22. oſtendit ex duplici capite oriri poſſe falſitatem in compoſitione, & diuiſione, nimirum ex reipſa, & ex tempore. In priori conſpicitur, dum componimus incompoſſibilia, & diuidimus indiuiſibilia, vt cum dicimus, cygnum eſſe nigrum, & album non eſſe album. In poſteriori verò cernitur, cùm componimus præterita, cum futuris, vel futura cum præſentibus, vt Adam erit, vel Antichriſtus eſt, ſiquidem Adam eſt præteritus, & Antichriſtus futurus.

In t. 23. tractat de indiuiſibilibus, & dicit talia eſſe duplicia, ſcilicet in actu, & in potentia diuiſibilia, vt longitudo, & quodlibet totum, quod intelligitur per modum vnius, vt homo equus, homo albus, animal rationale, quæ ſunt indiuiſibilia in actu, quia per modum vnius intelliguntur, & tamen ſunt diuiſibilia potentia, cùm habeant partes, quæ ſeorſim intelligi poſſunt, & hæc indiuiſibilia tripliciter poſſunt intelligi: primo vt ſunt quædam tota, vt homo prout homo: ſecundo intelligendo eius partes, vt caput brachia, onera &c. tertio cognoſcendo omnes partes ſimul; tota primo modo intelliguntur in tempore indiuiſibili, quia magnitudini correſpondet tempus, ſed totum vt ſic intelligitur quatenus indiuiſibile; ergo in tempore indiuiſibili. Deindè ſi intelligeretur tale totum in tempore diuiſibili, aliquid illius intelligeretur in vna temporis parte, & aliquid in alia, & ſic totum cognoſceretur, vt habet partes, & non præciſè vt totum eſt: Tota autem ſecundo modo intelliguntur in tempore diuiſibili, nam ſic etiam magnitudo intellecta eſt diuiſa; & ſic ob eamdem rationem etiam tota tertio modo intelliguntur in omnibus partibus temporis, quia partes magnitudinis ſunt diuiſæ, quàmuis ſimul intelligantur.

In t. 24. declarat indiuiſibilia ſecundum formam, & ſunt illa, quæ habent tantum vnicam formam vltimam, vt ignis, aer, homo, animal &c. & talia intelliguntur vnica intellectione indiuiſi-

R 2 bili,

bili, ac in tempore indiuiſibili, ſiquidem cognitio menſuratur à quiditate cognita, ſed forma ſimplex eſt quiditas ſimplex; ergo & cognitio erit vna, ac ſimplex, ſed cognitio, cum non fiat per motum, poteſt fieri in inſtanti; ergo erit in tempore indiuiſibili.

In eodem tex. emergunt tria dubia. Primum, quia aliquis poteſt dicere, homo, cum ſit quantus, eſt diuiſibilis, quomodo igitur poteſt intelligi in tempore indiuiſibili, & eſſe indiuiſibilis. Reſpondet hominem eſſe diuiſibilem quantitatiuè, indiuiſibilem verò formaliter, ideſt ſecundum formam, & ſic intelligi in tempore indiuiſibili per ſe; peraccidens verò in tempore diuiſibili, ratione quantitatis.

Secundum. Intellectio, cum ſit qualitas, poteſt fieri in tempore diuiſibili, cur ergo dicit fieri in tempore indiuiſibili? Reſpondet verum eſſe peraccidens, non verò per ſe, quia ſic nata eſt fieri tantum in inſtanti.

Tertium. An in tempore ſit aliquod indiuiſibile, cum ipſum ſit diuiſibile? Reſpondet in tempore dari indiuiſibilia continuatiua partium temporis, quæ tamen ab his ſunt inſeparabile, & talia vocantur inſtantia, ſicut puncta in linea.

In t. 25. Expendit indiuiſibilia tertio modo, & ſunt illa, quibus repugnat actu, & potentia diuidi, vt puncta in linea, & inſtantia in tempore, taliaque intelliguntur per ſuum oppoſitum priuatiuum, nempè per diuiſibile, vt punctus per lineam, malum per bonum, & nigrum per album, ſiquidem priuatiuum habet cognoſci per habitum oppoſitum, at indiuiſibile dicit priuationem, vel negationem diuiſibilis, ergo &c.

Subdit in hoc eodem textu, hunc cognoſcẽdi modum competere intellectui, qui eſt in potentia, ideſt intellectui finito quandoquidem, ſi alicui non ineſt contrarium, hoc eſt, ſi fuerit aliquis intellectus, qui non fuerit in potentia ad contrarium, ſed ſemper in actu, vt eſt intellectus diuinus, talis ſeipſum intelligit, & eſt ſeparabilis, hoc eſt nulli alligatus organo.

In t. 26. comparat intellectũ ad vtramque ſui operationem dicens, quod dictio ideſt ſecunda operatio intellectus, eſt affirmatio alicuius de aliquo, vel negatio alicuius ab aliquo, & huiuſmodi omnis eſt vera, ſi ſit conformis rei, vel falſa, ſi difformis: intellectus verò hoc eſt prima operatio intellectus ſemper eſt vera negatiuè, ideſt numquam errat: vnde ſicut viſus non errat circa colorem, ſed tantũ circa applicationem coloris huic, vel illi formę rei coloratę, ita nec intellectus errat circa res ſimplices, ſed ſolum circa compoſitionem, vel diuiſionem earum.

In t. 27. repetit, quod prius dixerat in t. 20. nempè intellectum in actu eſſe, idem cum re intellecta ſimilitudinariè, & participatiuè, & quod in vno, & eodem indiuiduo, prior eſt intellectus poſſibilis intellectu in actu, non tamen in pluribus, quia in æternis non eſt prius, aut poſterius.

Quoad quintum cap. in quo intendit declarare naturam intellectus practici, & ſpeculatiui, priùs præmittit quaſdam comparationes inter ſenſum, & intellectum, & in t. 28. ponit primam comparationem, quæ talis eſt: ſentire rem ſenſibilem, prout ſenſibilis eſt, eſt ſimile primæ operationi intellectus, quod probat; quia ſenſibile, reducit ſenſum de potentia ad actum non per motum, aut alterationem corruptiuam, ſed per quandam paſſionẽ perfectiuam, vt oſtendit in 2. de Anima t. 54. atqui etiam intellectus poſſibilis reducitur in actu hoc modo per intelligibile ſimplex, ſiquidem omnis potentia eſt reducibilis ad actum per ſuum obiectum ſaltem partialiter, ergo &c.

In eodem tex. ponit ſecundam comparationem: Potentia æſtimatiua, dum percipit obiectũ ſub ratione conuenientis, vel diſconuenientis, delectabilis, vel triſtabilis, ſimilis eſt intellectui in ſecunda operatione, & declaratur, ac oſtenditur ſic, nàm ſenſus dùm percipit obiectum conueniens, iudicat ipſum proſequi, dum autem diſconueniens, denotat eſſe fugiendum, ſed intellectus in ſecũda operatione denotat proſecutionẽ obiecti cũ affirmat, & fugã, cũ negat; ergo ſenſus æſtimatiuę, proſequẽdo, vel fugiẽdo ſenſibile, cõueniens, vel diſcõueniens, aſſimilatur

latur intellectui componenti, vel diuidenti.

In t. 29. Ponit tertiam comparationem: ſicut ſenſus cognitiuus mouet appetitum in actu ad fugiendum triſtabile, & proſequendum delectabile, ita intellectus mouet appetitum rationalem ad ſimiles operationes; Probatur, quia ſenſum mouere appetitum, non eſt niſi imprimere appetitui ſpeciem, vel actum boni proſequendi, & mali fugiendi, ſed etiam intellectus id voluntati oſtendit,ſiquidem ipſa de ſe eſt cæca; ergo &c.

Subdit tamen Philoſophus, quod appetitiuum, & fugitiuum non ſunt diſtinctæ potentiæ ſubiecto, nec à ſe inuicem, nec ab anima, ſed ſola ratione diſtinctæ, quandoquidem ſunt circa obiecta, diuerſimodè conſiderata.

In tex. 30. applicat has comparationes intellectui practico,quia ſicut ſenſus mouetur à ſenſibili, ità intellectus practicus à phantaſmate;nam ſicut ſenſus,ſine ſenſibili nihil ſentit, ſic nec intellectus ſine phantaſmate. Rurſus ſicut ſenſus ſentit conueniens, & diſconueniens, ità intellectus practicus vtrumque cognoſcit. Deinde ſicut ſenſus mouet appetitum ad hoc proſequendum, & illud fugiendum, ità intellectus practicus voluntatem: intellectus enim practicus eſt directiuus voluntatis.

In tex. 31. ponit quartam comparationem inter ſenſum communem,& intellectum practicum,dicens: ſicut ſenſus communis eſt vnus realiter,differens tamen ratione,ſic etiam intellectus practicus; nam ſicut ſpecies in medio, vel obiectum immediatè mouet pupillam, & pupilla ſenſum communem, & ſimiliter ſonus auditum, & ipſe ſenſum communem, & ſic de cæteris, ità phantaſmata mouent intellectum, ſiquidem ſicut ſenſus non ſentit ſine obiecto proprio, vel eius ſpecie, ità nec intellectus abſque phantaſmate: atqui ſenſus communis ob hoc eſt vnus realiter ſola ratione differens; ergo & intellectus practicus erit huiuſmodi.

Subiungit tamen hic vnum,quod iam præmiſit in 2.lib.tex.145.& 146.quod ſicut ſenſus communis eſt ille, quo diſcernimus dulce, & album, calidum, & nigrum, & vniuerſaliter ſenſibilia diuerſorum ſenſuum, ità intellectus ponit differentiam inter phantaſmata, eorumque obiecta, eſt enim veluti terminus, ſeù punctus in centro circuli.

In tex.32.ponit quintam comparationem,quę videtur eſſe eadem cum priori, nempè quid ſenſus communis,& intellectus praticus ſunt vnum comparatione, & probat per argumentum à tranſmutata proportione;nàm ſicut ſe habet album ad ſuum phantaſma,ità nigrum ad ſuum, & permutatim, ſicut ſe habet album ad nigrum, ità phantaſma albi, ad phantaſma nigri, ſed idem ſenſus communis re, & ratione differens, eſt circa album, & nigrum: ergo,& idem intellectus practicus re, & ratione differens circa phantaſma albi, & nigri, & ſicut ſenſus communis non ſentit ſine ſenſibilibus,ità nec intellectus ſine phantaſmatibus.

In tex.33. ponit vnam diſtinctionem, nimirum intellectum practicum moueri tripliciter ab obiecto. Primo modo ab obiecto præſenti, vt cum aliquis videt gladium euaginatum, verſus ſe vibratum, tunc intellectu practico apprehendit hoſtem.

Secundò modo à phantaſmatibus, vt dùm quis imaginatur aliquid eſſe proſequendum,vel fugiendum, mouet conſequenter intellectum practicum ad idem percipiendum Tertiò modo per ſpeciem intelligibilem, vt dùm quis recordatur ſpeciei boni, & mali, mouet intellectum practicum ad illud proſequendum, hoc vero fugiendum.

In tex.34. exemplificat de motione ſecundo, & tertio modo dictis, & deindè incipit determinare de intellectu ſpeculatiuo, ponitq; hanc primam concluſionem: Intellectus tàm practicus,quàm ſpeculatiuus ſunt circa cognitionem veri,& falſi; ſed non eodem modo: nam practicus eſt circa verum,& falſum,prout habet rationem boni, vel mali, & vt ordinatur ad opus, vt patet per diffinitionem potentiæ practicæ, ſed intellectus ſpeculatiuus non ordinatur ad opus, ſiquidem non exit limites actuum

De Anima. R 3 intel-

intellectus: ergo &c.

In tex. 35. ponit ſecundam concluſionem: intellectus ſpeculatiuus conſiderat res, & prout ſunt in materia, & prout abſtrahunt ab ipſa, & probat, quia intellectus ſpeculatiuus poteſt conſiderare Simum, ſed poteſt ipſum conſiderare, prout eſt in carne, & ſic ipſum percipit cum materia, vel prout abſtrahit ab ipſa, & ſic conſiderat ſine materia.

In tex. 36. probat ſecundò eandem concluſionem, quia intellectus conformatur rebus, ſed multæ ſunt in materia, quibus tamen non repugnat eſſe ſine illa: ergo intellectus poteſt cognoſcere res huiuſmodi, & cum materia, & ſine materia.

Quò ad ſextum, in quo Philoſophus nititur oſtendere animam eſſe quoddamodo omnia ipſamque ſine phantaſmatibus nil intelligere poſſe, in tex. 37. vt hinc exordiatur, ponit hanc primam concluſionem: Anima eſt quoddamodo omnia, & probat, quia omnia entia, aut ſunt ſenſibilia, aut intelligibilia, ſed anima ſentit ſenſibilia, & intelligit intelligibilia; ergo anima eſt omnia ſenſibilia, ratione ſenſibilium, & ratione intelligibilium, eſt omnia intelligibilia.

In tex. 38. expendit ſupradictam concluſionem per duas diſtinctiones, quarum prima eſt: ſenſibilia, & intelligibilia ſunt duplicia, ſcilicet in actu, & in potentia, ratione ſenſibilium in actu, eſt omnia ſenſibilia in actu, ratione verò ſenſibilium in potentia, eſt omnia ſenſibilia in potentia: ſimiliter ratione intelligibilium in actu, & in potentia, eſt omnia, intelligibilia in actu, & in potentia. Secunda diſtinctio, animam eſſe omnia, dupliciter contingit, vno modo formaliter, ità vt anima ſit formaliter lapis, vel homo, & ſit anima non eſt omnia, ſiquidem lapis, & homo non ſunt in anima, ſed eorum ſpecies. Alio modo obiectiuè, ſeu ſimilitudinatiè, in quantum recipit omnium ſpecies, ac ſimilitudines, & ſic anima eſt bene omnia, quia re vera omnium ſpecies recipit, & conſequenter omnia intelligit.

In tex. 39. ponit ſecundam concluſionem, Qui non ſentit aliquid, nec addiſcet, nec intelliget quidquam. Probatur quia ſi ſine ſenſu contingeret aliquem ſentire, hoc maximè verum eſſet in cogitationibus rerum mathematicalium, ſiquidem tales intelliguntur ſine materia ſenſibili, atqui hoc eſt falſum, quia licet abſtrahant ab ipſa, non tamen ſunt ſine illa, nec ſine ipſa ſentiuntur, quantitas enim non ſentitur ſine ſenſibili proprio: ergo nil poteſt intelligi, quin prius ab aliquo ſenſu percipiatur.

In eodem tex. ponit tertiam concluſionem: Neceſſe eſt intelligentem phantaſmata ſpeculari: probatur ſicut ſe habet ſenſus ad ſenſibilia, ita intellectus ad phantaſiabilia, ſed ſenſus ſine ſenſibilibus, nihil percipit; ergo nec intellectus ſine phantaſmatibus. Maior patet, nàm ſicut ſenſus mouetur à ſenſibili; ità intellectus à phantaſiabili.

In eodem tex. ponit quartam concluſionem; imaginatio propriè nec eſt affirmatio, nec negatio, & probat, quia affirmatio, & negatio, conſiſtunt propriè in complexione, quæ eſt circa verum, vel falſum, ſed imaginatio non eſt propriè circa verum, vel falſum, quinnimo, vt in pluribus circa fictitia: ergo immaginatio propriè, non eſt affirmatio, vel negatio.

Subdit tamen, quod immaginatio videtur aſſimilari intellectioni ſimplici, licèt re vera differat ad ipſa, & probat, quia immaginatio ſimplex, eſt cum conditionibus materialibus, non ſic autem intellectio, quæ tamen nequit eſſe ſine ipſa, cum dependeat à phantaſmatibus, & immaginationibus, vt probatum eſt in tertia concluſione.

Obſeruandum tamen hanc doctrinam de dependentia intellectus à phantaſmatibus, & animæ à ſenſibilibus, intelligendam eſſe pro hoc ſtatu, non autem ſimpliciter, ſicut videbimus in proprijs quæſtionibus.

(∴)

De

De Anima intellectiua, eiuſque potentijs, ac obiectis?

DISPVTATIO I.

HActenus cum Ariſtotele egimus de Anima ſenſitiua, eiuſque potentijs, ac obiectis, nunc autem de intellectiua potentijs, & obiectis, differendum venit: quandoquidem cum teſte Philoſopho hic, & in de ſenſu, & ſenſato, nihil eſſe poſſit in intellectu, quin prius fuerit in ſenſu, & neceſſe ſit intelligentem phantaſmata ſpeculari, adeò, vt intellectus pro ſtatu iſto nil poſſit intelligere independenter à ſenſu, neceſſe fuit præire tractationem de ſenſibus, antequàm ageremus de intellectu, cæteriſque potentijs rationalibus, de quibus multa quærenda ſunt in præſenti diſputatione, nè materiam tàm nobilem, tamque proficuam, ac ſcitu dignam, veluti ſterilem, & infecundam proponere videamur. Verùm ne debitum ordinem, in hac pertractanda, miſſum faciamus, hanc methodum ſeruabimus, vt prius de intellectu coniuncto, quàm à ſenſibus ſeparato, & prius de potentijs in ſe, quàm de eiſdem incomparatione ad obiecta, agendum nobis ſit.

Vtrum dentur in anima rationali intellectus agens, & poſſibilis à ſe inuicem realiter diſtincti?

QVÆSTIO I.

CIrca exiſtentiam intellectus poſſibilis nulla videtur eſſe controuerſia inter Doctores, ſiquidem omnes ſequuntur Ariſtotelem de eodem differentem in hoc tertio lib. de Anima ſum. 1. cap. 1. & cap. 3. cæterùm ſi fiat ſermo de intellectu agente eſt non parua lis, non tantum de eiuſdem exiſtentia, verùm etiam de modo exiſtendi, nàm Durandus in 1. d. 3. q. 4. & 5. Iſaac Narbonenſis apud Mirandulanum in ſuis concluſionibus, & alij, quos refert Albert. Magnus ſum. de Hom. q. de Intellectu agente, negant dari intellectum agentem in anima rationali, vti ſuperuacaneum, ſiquidem aiunt, omnia, quę ſibi attribuuntur, præſtari poſſe per intellectum poſſibilem.

Alij verò concedunt quidem intellectum agentem in entibus, negant tamen eſſe potentiam animæ inſidentem, quandoquidem Aphrodiſæus in ſecundo de Anima cap. 20. quem ſecutus eſt quidam Priſcianus Lydius, docet intellectum agentem, ſecundum mentem Ariſtotelis, non eſſe quid inſitum animæ, ſed eſſe ipſum omnium rerum conditorem, nempè Deum benedictum. Hanc opinionem ni melius dixerim, errorem, poſt Alexandrum fouit, ſuiſque euulgauit Diſcipulis Cæſar Cremoninus, in Lycæo Patauino, velut alter Ariſtoteles habitus. Auicenas verò lib. 6. Natural. cap. 5. p. 5. & 9. Methap. cap. 4. Auempace libro de lumine, Algazelis lib. 2. de Anim. tract. 5. cap. 2. Auerroes libello de Beatitud. animæ cap. 5. & alij non pauci, quàmuis conueniant cum Alexandro, quod intellectus agens ſit quid extrinſecum animæ, aſſerunt tamen non eſſe Deum, ſed intelligentiam quandam inferiorem, lumen præbentem intellectui poſſibili, vt valeat ſuum exercere officium.

Alij autem multiplicantes intellectus agentes, poſuerunt tres, quorum primus erat omninò ſeparatus, gignebatque notitias, & ſpecies vniuerſalium. Secundus rerum materialium, & tertius erat ſemper ſub actu intelligendi, & hos duos faciebant animæ coniunctos.

Alij tandem rem meliùs indagantes, nedum admittunt cum Ariſtotele intellectum poſſibilem, ſed etiam agentem, & hunc non extrinſecum, verùm animæ inſitum. Ita Alenſis 2. p. q. 69. memb. 2. D.Thom. p. p. q. 79. art. 3. Scotus in p. d. 3. q. 6. & in 2. d. 3 q. 10. A. & in quol. 15. Henricus quol. 8. q. 12. & communiter Thomiſtæ, & Scotiſtæ, quos poſteà ſequuti ſunt ex Recentioribus Cottunius de triplici ſtatu Animæ rationalis diſp. 6. ſect. 7. Raguſęus de Anima diſp. 22. Contarenus iunior to. 3. diſp. de Intellectu Agente, & Fortunius Licetus ibidem lib. 2. per totum.

Circa ſecundam partem quæſtionis eſt etiam diſſidium, nàm Albertus Mag. loco cit. D. Thomas p.p. q.54. art. 1. Ad primum aſſerunt, intellectum agentem diſtingui realiter à poſſibili. Scotus verò in 2. d.3. q.11. ſub B. cum omnibus Scotiſtis, Maior in 3.d.16. q.vn. Niphus lib. de Intellectu tract.4. q.21. & alij, ex oppoſito docent, tantum diſtingui ex natura rei formaliter.

Pro horum omnium dilucidatione, & verioris ſententiæ fundamento; primo notandum eſt ex Ariſtotele hic in t. 18. intellectum agentem eſſe, qui omnia facit, quæ diffinitio prout expenditur à Doctore ſubtili in quol.15. art.1. facit duplicem ſenſum. Primum, quod intellectus agens faciat ea omnia, quæ ſunt potentia intelligibilia, actu intelligibilia, hoc eſt, quod depuret phantaſmata, quæ vt ſic ſunt tantum intelligibilia in potentia remota, à conditionibus materialibus, & indiuidualibus, gignendo cum eis ſpecies intelligibiles, in quibus res fiunt actu intelligibiles, ideſt in proxima diſpoſitione vt intelligantur; & hic ſenſus videtur ab omnibus conceſſus. Secundum, quod intellectus agens faciat omnia potentia intelligibilia actu intellecta, nedùm producendo intellectionem, ſed etiam cognoſcendo rem; & hic ſenſus videtur dubius, vt obſeruat Scotus citatus, & nos inferius videbimus. Ex his tamen infertur quoddam certum, quod munus intellectus agentis eſt, producere ſpecies intelligibiles mediantibus phantaſmatibus, quibus res, in eis relucentes, fiant actu intelligibiles, ſiquidem vt docet Ariſtoteles in t. 19. & ibidem obſeruat Auerroes, æquipatatur lumini in ordine ad colores: nam ſicut color in tenebris eſt tantum potentia viſibilis, & fit actu talis, mediante lumine, ſic & res materialis in phantaſmate, eſt tantum potentia intelligibilis, fit autem actu intelligibilis mediante lumine, ſeù actiuitate intellectus agentis, producendo nimirum cum ipſo ſpeciem intelligibilem, per quam conſtituitur in potentia proxima, vt valeat intelligi.

Secundo notandum ex Doctore ſubtili ibidem; intellectum agentem poſſe dupliciter ſpectari, vel vt eſt potentia in anima corpori coniuncta, vel vt eſt ab ipſo ſeiuncta. Si priori modo ſpectetur, ad duo poteſt comparari, vel ad obiectum ſenſibile, vel ad obiectum inſenſibile. Si comparetur ad obiectum ſenſibile, non eſt dubium, quin exerceat proprium munus, & ſuam actiuitatem, ſecus autem in ordine ad obiectum inſenſibile, & ratio vtriuſque eſt, quia pro hoc ſtatu, nihil poteſt mouere formaliter intellectum, quin prius mouerit ſenſum, ſiquidem ordo potentiarum ſic expoſcit, atqui ſenſibilia tantum, & non inſenſibilia mouent ſenſum. Si verò intellectus agens poſteriori conſideretur modo, ad duo ſimiliter poteſt comparari; & ad materiale, & ad immateriale obiectum. Reſpectu primi, habet propriam actiuitatem; depurat enim obiectum ab eſſe, & conditionibus materialibus, & transfert illud ad conditionem, & ordinem immaterialium; at reſpectu ſecundi videtur dubius Scotus, ibidem ſub Q. tamen poteſt dici, illum adhuc habere ſuam actiuitatem, non quidem depurando, ipſum à materia partis, qua omninò caret, ſed à materia totius ideſt à ſingularitate.

Tertiò notandum ex Ariſtotele hic in t.18. & Scoto in quol.15. art. 1. quod intellectus poſſibilis eſt, qui omnia fit, quæ diffinitio pariter poteſt habere duplicem ſenſum alterum, quod omnia fiat per identitatem, itaut intelligendo identificetur omnibus obiectis, & hic ſenſus eſt falſus; alterum, quod fiat omnia per aſſimilationem, hoc eſt, quod omnia intelligendo, aſſimiletur eis, tàm ratione ſpeciei, quàm ratione intellectionis, quas in ſe recipit, & hic ſenſus eſt verus, nam ſpecies, & actus cognoſcendi ſunt ſimilitudines obiectorum, igitur intellectus poſſibilis illas in ſe recipiendo, fit ſimilis obiectis, in eiſdem repreſentatis. Ex hoc infertur, præcipuum munus intellectus poſſibilis, vt talis, eſſe recipere ſpeciem intelligibilem, & intellectionem; an autem ſit productiuus etiam intellectionis, vel hoc ſpectet

ad

ad intellectum agentem, videbimus infra in hac eadem diſputatione.

Quartò notandum ex eodem Scoto ibidem, intellectum agentem ad tria poſſe comparari, nimirum ad ſpeciem, ad intellectum poſſibilem, & ad phantaſma; ſi ad ſpeciem comparetur, tunc dicitur producens, quia reuera illam producit mediante phantaſmate: ſi verò intellectum poſſibilem reſpiciat, dicitur agens, cùm tranſmutet ipſum de non ſpecie ad ſpeciem; at reſpectu phantaſmatis dicitur concauſa magis principalis, ſiquidem, ſimul cum eo, cauſat ſpeciem intelligibilem, & in hoc conſiſtit illud commune dictum, deſumptum ab Ariſtotele in t. 18. iam citato, quod intellectus agens habet illuſtrare phantaſmata, ſicut lumen colores, quandoquidem huiuſmodi illuſtratio ſolùm conſiſtit in cauſalitate partiali ſimul cum phantaſmate, adeò quod ſicut color nequit immutare potentiam viſiuam, niſi reducatur ad actum per lumen, tamquam per alteram concauſam, ita phantaſma nequit cauſare ſpeciem ſui, per quam immutare valeat intellectum poſſibilem, niſi ſecum concurrat intellectus agens, veluti altera concauſa productiua ſpeciei intelligibilis.

Quintò notandum ex eodem ibidem, intellectum poſſibilem pariter poſſe ad tria comparari ſcilicet ad intellectum agentem, ſpeciem, & intellectionem. Reſpectu intellectus agentis dicitur paſſiuus, cum ab ipſo tranſmutetur de non ſpecie, in habentem ſpeciem. Reſpectu ſpeciei dicitur receptiuus, quia ipſam recipit ab agente; ac reſpectu intellectionis vocatur receptiuus, pro quanto eam recipit in ſe, & operatiuus quatenus per ipſam operatur apprehendendo, componendo, diuidendo, vel diſcurrendo circa obiectum.

Ex his ſit prima concluſio. Datur intellectus agens in rerum natura. Eſt Ariſtotelis in t. 18. & Scoti in quol. 15. ſub A. & ſub L. ac M. ſ. De tertio primi articuli. Probatur primo ex Ariſtotele, quia non entis, non eſt diffinitio, neque ſcientia ex eodem primo Poſter. 7. Metaph. ac alibi ſæpiſsimè, ſed intellectus agens diffinitur in hoc tertio de Anima t. 18. ergo eſt ens, ac proindè datur in rerum natura. Minor eſt nota ex primo Not. Secundo probatur à Doctore ſubtili citato, quia dantur ſpecies intelligibiles de nouo, vt infra probabimus in propria quæſtione; ergo & intellectus agens. Conſequentia probatur, quia omnis forma abſoluta noua producitur ab aliquo, ſed ſpecies intelligibiles ſunt formæ abſolutæ nouæ, cum ſint qualitates ſpirituales pertinentes ad primam ſpeciem qualitatis; ergo, ab aliquo habent produci; non à ſenſu, nec à ſenſibili immediatè, neque à voluntate, nec ab intellectu poſſibili; ergo à ſufficienti diuiſione, reſtat vt ab intellectu agente producantur. Aſſumptum probatur, non à ſenſu, aut ſenſibili, quia ſenſus eſt ſingularium tantum ex Ariſtotele in ſecundo de Anima t. 60. ſpecies verò ſunt vniuerſalium: ſimiliter ſenſibile eſt extra animam, vt dicitur ibidem, ſpecies verò ſunt in anima, ſiquidem intelligere poſſumus, cum volumus, ſentire autem nequaquam ex eodem ibidem, & non niſi, quia ſenſibilia, cum ſint extra animam non ſemper ſunt præſentia ſenſibus, intelligibilia verò, quia mediantibus ſpeciebus intelligibilibus, ſunt præſentia intellectui ſemper in anima; ergo ſpecies intelligibiles nequeunt produci à ſenſu, vel ſenſibili immediatè: Neque à phantaſmate, ſiquidem omnis cauſa æquiuoca totalis debet eſſe perfectior ſuo effectu, vt docet Doctor in 4. d. 12. q. 3. ſub G. H. & I. ſed phantaſma, & quodlibet obiectum ſenſibile, eſt imperfectius ſpecie intelligibili, ergo &c. Minor patet, quia ſpecies eſt qualitas ſpiritualis, & phantaſmata, & obiecta ſenſibilia ſunt accidentia materialia; ergo &c. Neque à voluntate, quia nulla cauſa præſuppouit ſuum effectuum, ſed voluntas præſupponit cognitionem, & ſpeciem, vt cauſam eius, quia nil volitum, quin præcognitum, ergo &c. Nec ab intellectu poſſibili, quia munus eius eſt recipere, & non producere ſpeciem intelligibilem, ergo huiuſmodi productio ſpectabit ad intellectum agentem, cùm nil

aliud

aliud aſſignari poſſit, quod valeat eam cauſare.

Secunda concluſio. Intellectus agens non eſt quid ſeparatum, ſed coniunctum, ac inſitum animæ, etiam de mente Ariſtotelis, quicquid attentent Neoterici quidam. Eſt Scoti, D. Thomæ, & omnium verè philoſophantium. Probatur quia principium actus vitalis debet eſſe coniunctum vitæ, & non extra, ſed intellectus agens eſt principium vitale; ergo &c. Maior patet, quia hæc eſt differentia inter principium vitale, & non vitale, quod non vitale ſit extrinſecum, vitale intrinſecum vitam habenti, non tantum in actu primo ſed etiam in actu ſecundo. Minor probatur, quia intellectus agens eſt principium ſaltem remotum intellectionis, pro quanto nimirum producit ſpeciem intelligibilem, quæ eſt principium eiuſdem intellectionis proximum, ſed intellectio eſt actus vitalis, cum proueniat ab anima, quæ eſt fons, & origo vitæ ex Ariſtotele in ſecundo de Anima t. 24. ergo &c. Secunda pars probatur, quia virtus, quæ omnia facit, ita eſt in anima, ſicut illa alia, quæ omnia fit, ſed hæc ſecundum Ariſtotelem eſt inſita, & coniuncta animæ, vt aſſerit, ac probat in hoc tertio de Anima t. 5. ergo & illa, atqui hæc eſt intellectus poſſibilis, & illa agens, vt docet ibidem t. 18. ergo ſecundum Ariſtotelem, ita debet eſſe coniunctus, ac inſitus animæ intellectus agens, ſicut poſſibilis. Maior probatur ex eodem Ariſtotele ibidem t. 17. vbi habet: *Quoniam autem in omni natura, eſt aliquid, hoc quidem materia vnicuique generi, id autem eſt, quod potentia omnia illa, alterum autem cauſa, & factiuum, quod faciendo omnia, quod ars ad materiam paſſa eſt: neceſſe eſt, & in anima has exiſtere differentias*; ergo ſecundum Ariſtotelem datur duplex virtus, & quæ facit, & quæ fit omnia, & conſequenter intellectus agens ita, ſicut poſſibilis. Deindè ſecundum Ariſtotelem in ſecundo de Anima t. 59. & 60. in hoc differunt ſenſus, & intellectus ſecundum actum, & operationem, quod ſenſus non habet intra ſe omnia requiſita ad ſenſitionem, intellectus autem habet in ſe omnia requiſita ad intellectionem, vndè infert, *quod intelligere in ipſo eſt, cum vult, ſentire autem non eſt ipſo*, ſed intellectus agens eſt præcipuum requiſitum ad intelligendum, cum cauſet ſpecies intelligibiles, quæ ſunt cauſę partiales intellectionum; ergo vt ſibi conſtet, dicendum eſt, ipſum poſuiſſe intellectum agentem, vt quid coniunctum, ac inſitum animæ intellectiuæ.

Tertia concluſio. Datur in anima rationali intellectus poſſibilis. Eſt Ariſtotelis in hoc tertio de Anima ſum. 1. cap. 1. per totum, & cap. 3. t. 18. & Scoti in quol. 15. art. 1. Probatur, quia omne accidens debet recipi in aliquo ſubiecto, ſed ſpecies, & actus intelligendi ſunt accidentia animæ, & non ſunt in parte ſenſitiua, nec in voluntate, nec in intellectu agente; ergo in intellectu poſſibili. Maior patet, quia accidentis eſſe eſt ineſſe, hoc eſt in alio eſſe, vt in ſubiecto ex Ariſtotele 7. Methaph. t. 2. & 3 Minor probatur, non in ſenſu, quia ſpecies, & actus intelligendi ſunt accidentia immaterialia, ſenſus verò ſubiectum materiale, modo accidens immateriale expoſcit ſubiectum pariter immateriale. Nec in voluntate, quia in ea ſunt tantum actus volendi, & nolendi, nec in intellectu agente, quia eius munus non eſt recipere, ſed tantum facere, vt patet ex eius diffinitione; ergo, à ſufficienti diuiſione, erunt in intellectu poſſibili. Confirmatur, quia non entis non eſt diffinitio, ſed intellectus poſſibilis diffinitur ab Ariſtotele in hoc tertio de Anima t. 18. ergo intellectus poſſibilis datur in anima.

Quarta concluſio. Intellectus agens, & poſſibilis non diſtinguuntur realiter, ſed tantum formaliter, & ex natura rei. Eſt Scoti in 2. d. 3. q. 11. paulò ante C. & d. 16. q. vn. K. & in quol. 15. Art. 1. Probatur ſic, quæ continentur in aliquo, vel ſunt de eius natura, & eſſentia, vt ſuperiora, & differentiæ eſſentiales conſtitutiuæ; vel ſunt quaſi poſteriora, & concomitantia, vt ſunt paſſiones; priora ſunt eadem formaliter illi, in quo continentur; poſteriora verò diſtincta formaliter,

Digitized by Google

liter, ſed intellectus agens, & poſſibilis continentur in anima, & non ſunt de eius eſſentia; ergo ſunt idem realiter, & diſtincti formaliter ab ea, & à ſe inuicem, ſiquidem eadem identitate, vel diſtinctione, qua aliqua ſunt eadem, vel diſtincta in vno tertio, debent eſſe pariter eadem, vel diſtincta inter ſe. Maior patet ex natura identitatis, ac diſtinctionis formalis. Minor ſimiliter, quia intellectus agens, & poſſibilis conſequuntur eſſentiam animæ, cum ſint eius potentiæ, nec vnus eſt de ratione formali alterius, vt patet ex eorum diffinitionibus, ergo &c. Secundo ſic, contradictio eſt ratio diſtinctiua aliquorum adinuicem, ſi realis realiter, ſi formalis formaliter, vt latè probat Scotus in 2.d.1.q. 4. & 5. ex Ariſtotele 4. Methaph. t.3. ac alibi, ſed inter intellectum agentem, & poſſibilē non eſt contradictio realis, verum duntaxat, formalis: ergo diſtinguuntur tantùm formaliter, non autem realiter. Minor probatur, tùm quia non ſunt res, ſed realitates, animæ; tum etiam quia diffinitiones coaleſcunt ex formalitatibus, & non rebus, vt docet Ariſtoteles 7. Methaph. t. 37. 42. 44. & 45. atqui intellectus agens, & poſſibilis contradicunt per ſuas diffinitiones, ergo &c. Minor hæc patet, quia agens diffinitur per facere, & poſſibilis per fieri, quę ſunt partes diffinitionis contradictoriæ, ergo &c.

Obijcitur primo contra primam concluſionem. Nihil ſuperfluum eſt ponendum in natura ex Ariſtotele 1. de Celo t. 32. 2. de Cœlo t. 50. & 59. & 3. de Anima t.45. & 60. ſed intellectus agens, ſi poneretur in anima, eſſet ſuperfluus; ergo &c. Minor patet, quia ad intellectionem producendam ſufficit intellectus poſſibilis cum phantaſmate: tùm ſecundò quia daretur in Angelis, & in ſenſu ponendus eſſet ſenſus agens, & ſimiliter in voluntate voluntas agens, at hæc omnia ſunt abſurda, ergo &c. Sequela maioris probatur, quia etiam Angeli accipiunt cognitionem à rebus, & ſimiliter ſenſus internus producit ſpeciem internam, & voluntas cauſat actiuè volitionem; ergo &c.

Reſpond. Negando minorem, ad probationem dico, poſſibilem non ſufficere, cum eius munus non ſit omnia facere, ſed tantum omnia fieri. Ad ſecundum reſpondet Doctor in 2. d. 3. q. 11. concedendo in Angelis intellectum agentem, alioquin deficeret in eis aliqua perfectio, quæ tamen eſſet in natura inferiori, nempè in humana natura. Similiter dicendum de ſenſu agente interno, à quo producitur ſpecies ſenſibilis interna, non autem de externo, quia ſpecies externa fit immediatè totaliter ab obiectis ſenſibilibus. De voluntate autem negatur ſequela, ſiquidem actus volendi non fit per ſpeciem, ſed præcisè ab ipſa cum obiecto cognito, ac præoſtenſo, vndè non eſt neceſſe ponere voluntatem agentem, ſed ſolum productiuam ſuarum operationum.

Obijcitur ſecundò contra ſecundam concluſionem, tùm quia intellectus agens eſt ſeparabilis, & immiſtus, & impaſſibilis, & ſubſtantia actio exiſtens ex Ariſtotele in hoc tertio de Anima t. 19. non ſic autem poſſibilis, ex eodem ibidem t. 20. quia aſſerit ipſum eſſe corruptibilem; ergo non ſunt eiuſdem naturæ in anima. Tum ſecundo; nàm intellectus poſſibilis non eſt ſemper in actu in anima, quia aliquando intelligit, & aliquando non, ibidem t. 20. ſed intellectus agens eſt ſemper in actu, immò ob hoc immortalis, & perpetuus, vt ſubdit ibidem, ergo non eſt aliquid animæ noſtræ. Tùm tertiò; quia nunquam ars, & materia, lumen, & color, ſunt eiuſdem naturæ, ſed intellectus agens comparatus ad poſſibilem, ſe habet veluti ars ad materiam, & lumen ad colores ſecundum Ariſtotelem ibidem t. 17. & 18. ergo non ſunt eiuſdem naturæ in anima noſtra.

Reſpond. Negando minorem, ſiquidem intellectus poſſibilis etiam eſt ſeparabilis, immiſtus, & impaſſibilis, quia inorganicus, vt probat Ariſtoteles in citato lib. ſum. 1. cap. 1. per totum, & tamen non negatur eſſe quid inſitum animæ, igitur nec ob id negari debet de intellectu agente: Neque officiunt quicquam illa verba, quæ ſequuntur, nempè, quod ſit ſubſtantia actio exiſtens, quia

quia vt innuimus in expoſitione textus, ibi ſolùm diſtinguit agentem à poſſibili, per hoc, quod intellectus poſſibilis ſit ſubſtantia paſsio exiſtens, cum ſit in potentia ad recipiendas ſpecies intelligibiles, agens verò dicitur ſubſtantia actio, quia caret tali potentia paſsiua, & eſt ſemper in actu, vt producere valeat ſpecies intelligibiles. Nec multum faceſſunt, quæ ſequuntur verba in t. 20. quod nimirum ſit ſeparatus, immortalis, perpetuus &c. intellectus verò paſſiuus corruptibilis: nam vt obſeruant omnes expoſitores, vno excepto Alexandro, ibi Ariſtoteles loquitur de intellectu poſſibili, & agente ſimul, non vt ſubſunt actui; quia ſic dicuntur corruptibiles, & mortales, ſicut eorum actus, ſed quatenus ſunt vna potentia realiter animæ rationalis, reſpectu cuius ſortiuntur, & ipſi nomen immortalitatis, & perpetuitatis, ac ſeparationis, ſicut eſſentia animæ, cui inſunt. Ad ſecundum negatur conſequentia, ſiquidem in illis verbis explicat naturam intellectus poſſibilis, qui non eſt ſemper ſub actu intellectionis, ſed aliquando otiatur, & dicit, quod aliquando intelligit, & aliquando non intelligit; ex quo tamen nō licet inferre, quod agens ſemper intelligat, & ob hoc ſit ſemper in actu intelligendi, quia munus intellectus agentis, non eſt intelligere, nec producere intellectionem, verùm duntaxat ſpeciem intelligibilem. Ad tertium dico, intellectum agentem vocari artem, & lumen reſpectu poſſibilis tantum ſimilitudinariè, non verò realiter; nàm poſſibilis ſe habet veluti tabula raſa, quouſque recipiat ſpecies ab agente, & ſicut color in tenebris, donec illuminetur ab eo per immiſſionem ſpecierum intelligibilium, nec propterea ſequitur, quod ſint alterius naturæ, ſicut ars, & materia, lumen & color, ſiquidem exempla non currunt ſemper quatuor pedibus.

Obijcitur tertiò, contra tertiam concluſionem ſi daretur intellectus poſſibilis in anima, hoc ideò eſſet, vt reciperet ſpecies intelligibiles; ſed hæc ratio nulla eſt, quia cauſatio ſpeciei eſt actio immanens; ergo ſpecies debet recipi in intellectu agente, à quo producuntur, & ſic poſſibilis eſſet ſuperfluus.

Reſpond. Negando minorem, ad probationem dico ſufficere ad immanentiam, ſi recipiantur in intellectu poſſibili, qui eſt vna potentia realiter cum agente, & non extra illam, nimirum in ſenſu, vel in voluntate, quia ſic non eſſet actio immanens, ſed tranſiens, quia huiuſmodi potentiæ, ſunt alterius rationis, & ordinis ab intellectiua.

Obijcitur quartò contra quartam concluſionem, quia agens, & paſſum realiter diſtinguuntur, ſed intellectus agens ſe habet vt agens, & poſſibilis, vt paſſum; ergo &c. tùm etiam, quia nil poteſt agere in ſeipſum, ſed intellectus agens agit in poſſibilem; ergo &c. tum tertiò; quia agens eſt præſtantius, ac nobilius paſſo, ſed nihil poteſt eſſe nobilius, ac præſtantius ſeipſo; ergo idem intellectus nequit eſſe agens, & paſſiuus, ſeù poſſibilis.

Reſpond. Negando maiorem vniuerſaliter, ſiquidem eadem voluntas agit, & patitur, agit dùm elicit volitionem, patitur verò, dum illam in ſe recipit. Ad ſecundum per idem dico, verum eſſe de agente vniuoco, non autem de æquiuoco, cuiuſmodi eſt intellectus, & voluntas. Ad tertium maiorem eſſe veram, ſi terminus inductus per actionem ſit nobilior paſſo; modò in propoſito ſpecies intelligibilis, quæ ab agente inducitur in intellectum poſſibilem non eſt nobilior, & præſtantior intellectu poſſibili paſſo.

Vel dicendum, intellectum poſſibilem eſſe ignobiliorem agente ſecundum quid, in quantum prius præbet ſpeciem intelligibilem, quæ concurrit ad intellectionem, eſſe tamen ipſo præſtantiorem ſimpliciter, quatenus formaliter intelligit, & vitaliter operatur, quod tamen non facit agens; & quia intellectio, cum ſit actio vitalis, eſt præſtantior ſpecie intelligibili, ideò intellectus poſſibilis à quo producitur intellectio, debet eſſe ſimpliciter perfectior agente, qui eſt productiuus tantum ſpeciei intelligibilis.

Virum

Vtrum rerum omnium, tam vniuerſalium, quàm ſingularium, producantur ab intellectu agente, & conſeruentur in poſſibili, ſpecies intelligibiles?

QVÆSTIO II.

GOtfredus de Fontibus quol. 9. q. 19. Henricus quol. 4. q. 7. & 21. Durandus in 2. d. 3. q. 6. & Io: Bachonus in Prologo ſent. q. 2. ſequuti Themiſtium, Theofraſtum, & Auempacem negant dari ſpecies intelligibiles.

Alenſis prima p. q. 24. memb. 2. & 3. D. Thomas p. p. q. 59. art. 5. & q 86. art. 1. & lib. 1. contra Gent. cap. 100. vbi Caietanus, Argentinas in 4. d. 50. q. 1. art. 3. Capreo. in p. d. 35. q. 2. quàmuis admittant ſpecies intelligibiles rerum vniuerſalium negant tamen illas dari de rebus ſingularibus.

Scotus verò in p. d. 3. q. 6. & in 4. d. 45. q. 3. ſub O. Richardus in 2. d. 24. q. 4. Gregorius in 1. d. 3. q. 1. art. 2. Ocham. q. 5. Burlæus, Apollinaris, Thiænnenſis, & alij; quos referr, & ſequitur Ruuius hic Tract. de Intellectu poſſibili q. 2. & 3. addunt dari ſpecies intelligibiles, nedum vniuerſalium, verum etiam ſingularium.

Circa principium autem productiuum huiuſmodi ſpecierum, vana pariter referuntur Doctorum placita; nàm Democritus putauit gigni per quendam fluxum immediatè ab ipſis corporibus in intellectu noſtro. Plato dixit illas infundi hominibus in ſui generatione ab Idæis. Auicenas dicit eas produci ab vltima intelligentia. Alij ab intellectu, & phantaſmate, diuerſimodè tamen; ab illo enim effectiuè, & ab hoc materialiter, aſſerunt eas originari. Ab his parum diſſidere videntur D. Thomas 3. p. q. 9. art. 4. Caietanus, & cæteri Thomiſtæ, dum cenſent phantaſma eſſe illarum inſtrumentum, intellectum verò cauſam effectricem tantum.

Doctor ſubtilis autem in p. d. 3. q. 6. ſub S. & q. 8. ſub D. cum ſuis docet, tàm intellectum agentem, quam phantaſma, effectiuè concurrere ad productionem ſpecierum intelligibilium, illum tamen magis, hoc verò minus principaliter.

Auicenas denique lib. 6. Natur. cap. 6. part. 5. vt refert Scotus lib. de Anima q. 14. & in 1. d. 3. q. 6. tenet ſpecies intelligibiles, non conſeruari in intellectu, tranſacto actu intelligendi, ſed tranſire cum ipſo.

Oppoſitum tamen ſuſtinet Doctor ibidem, cum D. Thoma in 1. p. q. 54. 55. & 79. art. 6. & communiter omnibus admittentibus ſpecies intelligibiles, aſſerendo eas conſeruari in intellectu poſſibili etiam poſt actum intelligendi.

Pro notitia, ac fundamento opinionis Doctoris ſubtilis in omnibus huius quæſtionibus partibus relatæ; primo Notandum eſt ex Doctore eodem in 1. d. 3. q. 6. §. Contra iſtam opinionem &c. ſpeciem eſſe ſimilitudinem obiecti ſecundum eſſe intentionale conſiderati, & eſt duplex ſcilicet impreſſa, & expreſſa. Prior eſt quæ concurrit cum potentia ad gignendam notitiam obiecti; Poſterior verò eſt ipſa notitia de obiecto genita mediante ſpecie impreſſa: ſpecies impreſſa, de qua eſt ſermo in præſenti, eſt duplex ſcilicet ſenſitiua, quæ nimirum ſenſui imprimitur, de qua ſatis egimus in ſecundo lib. de Anima, diſput. 4. q. 2. & intellectiua, de qua nunc agendum eſt. Senſitiua, ſeu ſenſibilis eſt adhuc duplex ſcilicet exterior, & interior. Exterior repræſentat obiectum, nedùm ſub conditionibus materialibus, ſed etiam ſub Indiuidualibus, vt ſunt hic, & nunc; ſpecies enim viſibilis huius libri, quæ eſt in meo oculo repræſentat librum ſicut eſt, ſub conditionibus materialibus, & prout eſt hic in meo ſcriptorio, & hoc tempore, dùm ſcribo: Interior verò repræſentat quidem obiectum ſub conditionibus materialibus, & etiam hic, & nunc, tamen poteſt aliquo pacto ab his indiuidualibus abſtrahere, licet non à materialibus, ſiquidem poſſum phantaſiari, non tantum circa hunc librum præſentem, verum etiam circa ipſum abſen.

abſentem, non tamen poſſum ipſum abſtrahere, vi ſenſuum à conditionibus materialibus. Intellectiua, ſeù intelligibilis eſt illa, quæ repræſentat obiectum, nedum ſub conditionibus materialibus, & indiuidualibus, ſed etiam poteſt ab illis abſtrahere, ſiquidem nedum poſſum intelligere Petrum præſentem, vt eſt albus, vel niger, ſed etiam vt homo quiditatiuè tantum: Hic eſt ſermo de ſpecie intelligibili duntaxat, & quæritur, vtrum ſit neceſſaria adhoc, vt intellectus producat intellectionem, ſeù ſpeciem expreſſam obiecti.

Secundo notandum ex eodem Scoto ibidem. Ad argumenta principalia. I.K. & L. in 2. d. 3. q. 6. M. & d. 9. q. 2. & in 3. q. 14. q. 3 ad vltimum. & in 4. d. 45. q. 3. ſub O. ſpecies intelligibiles ſingularium dari, poſſe dupliciter intelligi, vno modo ſub ratione ſingularitatis propria, & naturæ communis in ſingulari exiſtentis, alio modo ſub conditionibus accidentalibus. Si intelligatur priori modo, adhuc dupliciter ſumi poteſt, vel in ſe, ideſt pro aliquo ſtatu, & apud intellectum diſtinctè concipientem, & non impeditum, cuiuſmodi eſt intellectus Angelicus, vel humanus à corpore ſeiunctus: vel pro hoc ſtatu, hoc eſt apud intellectum confusè concipientem, & ſenſibus alligatum ac impeditus. Sicut eſt intellectus noſter, vt eſt ſenſibus alligatus: modò ſpecies ſingularium confuſa, & ſub conditionibus materialibus, vt eſt ſpecies repræſentans Petrum ſub ratione petreitatis, & naturæ communis, ac accidentium ſibi adhærentium, benè datur pro hoc ſtatu, quia competere poteſt hoc ſenſu, qui eſt potentia imperfectior, igitur multò magis intellectui, qui eſt perfectior: ſimiliter ſpecies ſingularis in ſe benè etiam admittitur, quia omne ens eſt per ſe intelligibile, ſiuè in abſentia, ſiue in præſentia, cum autem ſingulare ſit per ſe ens, bene poterit intelligi in abſentia, & non niſi per propriam ſpeciem, ipſum repræſentantem intellectui: Cæterum ſpecies ſingularium diſtincta, & ſub ratione propria ſingularitatis, nequit dari pro ſtatu iſto, quia nec diſtinctè ab intellectu coniuncto, ideſt pro ſtatu hoc, eſt intelligibile, vt aliàs diximus.

Tertiò notandum ex eodem Scoto in quol. 15. ſub H. quod cauſarum ad eumdem effectum concurrentium, quædam ſunt eiuſdem rationis, & ordinis, vt plures trahentes nauim, quædam verò alterius rationis, & ordinis, ſed ordinantur eſſentialiter ad inuicem, & hæc ſunt in duplici differentia; quædam enim ſic ſe habent, quod poſterior habet ſuam virtutem à priori, vt ſol, & pater in generatione hominis, ſiquidem hic recipit virtutem ab illo; quædam verò ſic ordinantur, quod poſterior non habet virtutem à priori, nec in habendo ſuam virtutem dependet ab ea, ſed tantum in agendo dependet, quia ſuperior principalius, & inferior minus principaliter agit; vt ſunt pater, & mater in generatione prolis; pater enim perfectius agit, quàm mater, non tamen tribuit ei virtutem agendi, verum ſic dependent, vt vnus abſque altera gignere nequeat: Ad propoſitum ſpecies cauſatur ab intellectu agente, & phantaſmate, non priori modo, quia non concurrunt ex æquo; nec ſecundo modo, itaut phantaſma recipiat virtutem ab intellectu agente, ſiquidem habet ſuam entitatem, & virtutem, antequam intellectus agens quicquam operetur, ſed tantum tertio modo, pro quanto intellectus agens, cum ſit cauſa vniuerſalior, perfectiori modo cauſat ſpeciem intelligibilem, quam ipſum phantaſma.

Quarto notandum ex Scoto in 1. d. 3. q. 6. ſub N. latum eſſe diſcrimen inter ſpecies ſenſibiles, & intelligibiles, ſiquidem ſpecies ſenſibiles exteriores, cum repræſentent obiectum hic, & nunc, non diù permanent in organo, verùm diſpereunt ad remotionem obiecti ipſas gignentis: ſimiliter ſenſibiles interiores, cum recipiantur in organis, varijs diſpoſitionibus, & contrarijs affectis, à quibus, vel corrumpuntur, vel læduntur, & ipſæ faciliter deleri poſſunt; verùm intelligibiles, cum recipiuntur in intellectu poſſibili, immateriali, immiſto, & inorganico, non ita facilè corrumpi poſſunt, ideò diù durant, ac perſeuerant

in

in ipſo, non tantum ante, ſed etiam poſt actum intelligendi: & in hoc ſenſu intelligendus eſt Ariſtoteles in hoc tertio de Anima t. 6. dùm commendans dictum Antiquorum aſſerentium, animam eſſe locum ſpecierum, quippe habet ſuam veritatem de parte intellectiua, in qua conſeruantur ſpecies intelligibiles non ſic autem ſenſibiles in organis ſenſuum, vt dictum eſt.

Ex his fit prima concluſio. Species intelligibiles neceſſariò ſunt ponendæ in intellectu noſtro. Eſt Doctoris ſubtilis in 1.d.3.q.6. per totam; vbi ſic illam probat, & primo quia intellectus poteſt intelligere obiectum vniuerſale in eius abſentia, vt patet experientia, quia ponit differentiam inter ipſum, & ſingulare, ſed illud nequit intelligere, vt relucens in phantaſmate, ergo in ſpecie intelligibili. Minor probatur, quia idem limitatum nequit habere plures rationes repræſentandi oppoſitas ſimul, ſed phantaſma repræſentat ſingulare ſenſui, ſiquidem ſenſus eſt ſingularium ex Ariſtotele in ſecundo de Anima t. 6. intellectus verò vniuerſalium; ergo nequit repræſentare intellectui vniuerſale. Maior patet, quia eadem ſpecies nequit repræſentare ſimul album, & nigrum. Secundo probat, quia ſecundum Ariſtotelem in hoc 3.t.12. & in primo eiuſdem operis t. 12.& 13. ſi intellectus nequit habere aliquam operationem ſine organis ſenſuum, ſequitur ipſum non poſſe eſſe ſine eis, atqui ex oppoſitis ſecundum fidem, intellectus poteſt eſſe ſine organis ſenſuum; ergo & operari ſine illis, ſed operatio abſtractiua ſupponit ſpeciem; ergo in intellectu admittendæ ſunt ſpecies intelligibiles. Tertio item probat, nam quod eſt perfectionis in potentia inferiori, non eſt denegandum potentiæ ſuperiori, ſi ſibi non repugnet, ſed perfectionis eſt in ſenſu habere ſpeciem proprij obiecti in ſe, & hoc non repugnat intellectui; ergo &c. Maior patet, quia poſſe producere, perfectionis eſt in quacunque cauſa, cum hoc reperiatur in Deo, qui eſt agens perfectiſſimum, ſed dum ſenſus habet obiectum præſens per ſpeciem poteſt producere ſenſationem, vt ſupra oſtendimus; ergo habere ſpeciem proprij obiecti, eſt perfectionis in ſenſu: quod autem non repugnet intellectui habere huiuſmodi ſpeciem, ex eo potiſſimum liquet, quia intellectus cognoſcit rem abſtractiuè, vt eſt notum, & cognitio abſtractiua nequit fieri ſine ſpecie; ergo habere ſpeciem intelligibilem, non repugnat intellectui.

Secunda concluſio. Dantur pro hoc ſtatu ſpecies intelligibiles, nedùm vniuerſalium, ſed etiam ſingularium, non quidem ſub ratione diſtincta ſingularitatis, ſed confuſa, & ſub rationibus materialibus. Eſt Scoti in locis citatis pro ſecundo Nor, ſed præſertim in 4.d.45. q. 3. ſub O. & lib. de Anima q.22. licet in q. 17. videatur problematicus. Probatur prima pars de ſingulari, quia de vniuerſali iam probatum eſt in præcedenti, nàm omne, quod cognoſcitur abſtractiuè, habet ſpeciem propriam, ſiquidem cognitio abſtractiua fit per ſpeciem, ſed ſingulare cognoſcitur abſtractiuè; ergo &c. Minor probatur, quia omne habens propriam entitatem eſt per ſe intelligibile propria intelligibilitate; ſiquidem intelligibilitas eſt paſſio cuiuslibet entis, ſed ſingulare habet propriam entitatem, vt eſt notum; ergo & propriam intelligibilitatem, & non tantum intuitiuam, ergo, & abſtractiuam. Aſſumptum probatur, quia quicquid intelligi poteſt intuitiuè, etiam abſtractiuè intelligi valet, ſed ſingulare intelligi poteſt intuitiuè ſaltem in ſe; ergo & abſtractiuè. Maior probatur, nàm potentia recordatiua recordari valet proprij actus, ſed intellectus eſt potentia recordatiua; ergo poteſt recordari notitiæ intuitiuæ præhabitæ circa ſingulare; ergo ipſius ſingularis per eius ſpeciem, cùm notitia non cognoſcatur ſine obiecto. Secunda pars probatur, quia ſingulare, pro hoc ſtatu, non eſt diſtinctè intelligibile, vt probabimus infra in proprio loco, ſed ſpecies ponitur propter intellectionem, ergo pro hoc ſtatu non datur in intellectu ſpecies diſtincta ſingularis ſub eius propria ratione. Tertia pars, tùm quia intellectus recordatur imaginationum, & ſenſationum, quas habuit ille, cuius eſt intellectus,

Digitized by Google

tellectus, vt probabimus in propria quæſtione, ſed huiuſmodi ſenſationes ſunt ſingulares, & circa ſingularia; ergo recordatur ſingularium: atqui non eſt memoria ſine ſpecie; ergo &c. tùm ſecundò, quia ſenſus habet ſpecies ſingularium ſub conditionibus materialibus; ergo & intellectus, cum ſit potentia perfectior.

Tertia concluſio. Species intelligibilis producitur ab intellectu agente, & à phantaſmate; ab illo principaliter, ab hoc verò minus principaliter. Eſt Scoti in 1.d.3.q.7. L. & in quol.8. art.1. ſub A. & quol. 15. art. 1, M. & N. Probatur ſic ab eodem de intellectu agente, quia intellectus agens, ſecundum Comment. in 3. de Anima com. 19. transfert obiectum de ordine in ordinem, hoc eſt inquit Doctor de ordine ſenſibilium ad ordinem intelligibilium, & de ordine corporalium ad ordinem ſpiritualium, ſed huiuſmodi translatio fit per productionem ſpeciei intelligibilis; nàm obiectum, vt prius relucens in phantaſmate, erat ſenſibile, & corporale, at in ſpecie intelligibili habet eſſe intelligibile, & ſpirituale; ergo intellectus agens producit ſpeciem intelligibilem, non totaliter; ergo partialiter. Aſſumptum probatur, quia ſpecies intelligibilis eſt ſimilitudo obiecti intelligibilis, concurrens ſimul cum intellectu poſſibili ad cauſandam notitiam de illo, vt videbimus inferius in propria quæſtione; ergo debet aliquo pacto gigni ab eo, alioquin repræſentaret tantum intellectum, & non obiectum, quod eſt falſum, ac proindè ſequitur, non produci totaliter, ſed tantum partialiter ab intellectu agente: deindè probatur de phantaſmate, quia omnis cauſa vniuerſalis, ſaltem naturalis, debet determinari ab aliqua cauſa particulari, alioquin ſemper remaneret indeterminata, vt probat Doctor in 1.d.3.q.7. ſub M. & Bb. ſed intellectus agens eſt cauſa vniuerſalis, & illimitata ad productionem omnium ſpecierum intelligibilium, ergo ad hoc, vt producat hanc vel illam, debet determinari ab hoc, vel illo phantaſmate; hæc autem determinatio fit per concurſum eius cum cauſa vniuerſali in genere cauſæ efficientis, vt alias oſtenſuri ſumus; ergo phantaſma concurrit partialiter ad producendam ſpeciem intelligibilem. Secunda, & tertia pars probatur, nàm cauſa vniuerſalior perfectiùs agit in ſuo ordine, quàm cauſa particularis, vt patet de Deo, qui cum ſit cauſa vniuerſaliſſima, perfectius agit, quàm quæuis cauſa ſecunda creata, ſed intellectus agens, in productione ſpeciei intelligibilis, eſt cauſa vniuerſalior phantaſmate; ergo perfectius, & principaliùs producit ſpeciem, quàm phantaſma.

Quarta concluſio. Species intelligibiles, tranſacto actu intelligendi, non euaneſcunt, vt putauit Auicenas, ſed conſeruantur in intellectu poſſibili. Eſt Scoti in p.d.3.q.6.N. & in quol.15. art.1. & lib. de Anima q. 14. ac alibi. Probatur quia Ariſtoteles in ſecundo de Anima t. 60. ponens differentiam inter ſenſum, & intellectum, dicit, quod ſenſus, cum ſit ſingularium, non poteſt ſemper ſentire cum vult, intellectus autem, cum ſit vniuerſalium, bene poteſt intelligere cum vult, ſed hæc ratio nulla eſſet, ſi ſpecies ſenſibiles non euaneſcerent per amotionem ſingularium, & vniuerſalia non eſſent ſemper in intellectu, per conſeruationem ſpecierum intelligibilium; ergo ſpecies intelligibiles conſeruantur poſt actum intelligendi in eodem intellectu. Præterea in hoc tertio de Anima t.8. docet, intellectum, etiam poſt actum ſciendi, de ſe poſſe eſſe ſapientem, ſed non poſſet eſſe de ſe ſapiens, niſi conſeruaret ſpecies obiectuum, quandoquidem non ſemper habet actum ſciendi; ergo ſecundum Philoſophum, ſpecies intelligibiles conſeruantur in intellectu. Secundo probatur ratione, quia ideò ſpecies ſenſibiles euaneſcunt a ſenſibus poſt actus ſentiendi, quia organa, in quibus recipiuntur, cum ſint mixta, & corporalia, ſunt corruptibilia; ergo cum intellectus, in quo recipiuntur ſpecies intelligibiles, ſit immaterialis, impaſſibilis, & immixtus, ac incorruptibilis, vt teſtatur Ariſtoteles in hoc tertio de Anima t. 4. 6. & 20. benè poterunt in ipſo conſeruari ſpecies intelligi-

Digitized by Google

telligibiles, etiam tranſacto actu intelligendi.

Obijcitur primo contra primam concluſionem, ex Scoto citato in eadem concluſione, quia omnes ſpecies, quæ ab obiectis imprimuntur potentiæ, repræſentant obiecta, à quibus imprimuntur; ſed omnia talia obiecta ſunt ſingularia; ergò & ſpecies repræſentant ſingularia, & ſic nulla erit ſpecies rerum vniuerſalium. Præterea ſi intellectus poſſet habere aliquam ſpeciem, poſſet & plures habere ſimul, ſiquidem non eſt maior ratio de vna, quàm de alia; ſed eſſe plures ſimul in eodem intellectu repugnat; ergo & vna. Minor probatur, quia ſi eſſent plures ſimul, vel omnes mouerent ſimul ad cognitionem ſuorum obiectorum, vel vna tantum, vel nulla; ſed nullum horum eſt dicendum, ergo &c. Minor probatur: Non eſt dicendum primum, quia intellectus nequit intelligere plura ſimul: nec ſecundum, quia qua ratione vna poſſet mouere, & reliqua, cum non ſit maior ratio de vna, quam de cæteris: nec tertium, quia tunc intellectus nihil intelligeret, quod eſt falſum; ergo potius dicendum eſt nullam dari ſpeciem intelligibilem.

Reſpond. Ex Doctore ſubt. in primo d. 3. q. 6. Ad primum principale ſub I. maiorem eſſe veram quando obiecta ſunt cauſę totales huiuſmodi ſpecierum, vt accidit in obiectis, & ſpeciebus externorum ſenſuum, falſam tamen quando obiecta ſunt tantum cauſæ partiales, vt eſt in propoſito de ſpeciebus intelligibilibus, quæ, quia producuntur ab obiectis, & intellectu agente, à quo habent vniuerſalitatem, non ſolum habent vim repræſentandi obiecta ſingularia; ſed etiam vt abſtrahunt à ſingularitate, & ſic, vt vniuerſalia. Ad ſecundum concedo ſequelam maioris, & nego minorem, ad cuius probationem dicit idem Doctor ibidem ſub L. non omnes mouere ſimul intellectum ad cognitionem ſuorum obiectorum, ſed illam prius, quæ erit fortior, vel quam voluntas voluerit; quandoquidem voluntas poterit imperare huic, & non illi, quamuis fuerit debilior, vt moueat intellectum ad cognitionem ſui obiecti, & ſic impedire alias, ne interim moueant.

Obijcitur ſecundo contra ſecundam concluſionem, tùm quia non ſunt multiplicanda entia ſine neceſſitate; ſed nulla neceſſitas cogit ponere ſpecies intelligibiles rerum ſingularium, cum ad horum cognitionem ſufficiant ſpecies vniuerſalium; ergo &c. Minor probatur, ſicut enim phantaſma concurrit cum intellectu agente ad productionem ſpeciei, ita cum tali ſpecie concurrit ad cognitionem rei ſingularis, quàm repræſentat: tùm etiam, quia receptum eſt in recipiente per modum recipientis; ſed intellectus recipiens eſt immaterialis, igitur & ſpecies recepta erit huiuſmodi; atqui ſingularia ſunt inuoluta materiæ; ergo eorum ſpecies non poterunt recipi in intellectu immateriali.

Reſpond. Negando minorem, ad probationem, dico non ſufficere phantaſma, ad hoc vt res ſingularis cognoſcatur ab intellectu, ſed requiri proprium repræſentatiuum inexiſtens intellectui, non mendicatum à ſenſibus, cum ſit perfectior eis; quandoquidem phantaſma, cùm non ſit in intellectu poſſibili, nec poſſit ibi eſſe, niſi per productionem ſpeciei intelligibilis, conſequenter non poterit mouere ad cognitionem intellectiuam rei ſingularis, ſed erit neceſſaria ſpecies intelligibilis, ab eodem ſimul cum intellectu agente producta: præſentia enim obiecti, vel in ſe, vel in ſpecie intelligibili, eſt neceſſaria ad cognitionem producendam de illo.

Obijcitur tertio contra tertiam concluſionem, probando ſpeciem nullo modo pendere à phantaſmate, ſed ſolum ab intellectu agente, quia cauſa æquiuoca habens in virtute ſua totum effectum, poteſt ſe ſola illum efficere in paſſo diſpoſito, nihil enim amplius exigitur; ſed intellectus agens habet in virtute ſua totali ſpeciem intelligibilem; ergo &c. Minor

Digitized by Google

nor probatur; quia intellectus agens eſt virtuoſior phantaſmate; ergo ſi ſimul cum illo habet virtutem ponendi ſpeciem intelligibilem, poterit vtique ſine illo eandem ponere, alioquin non eſſet virtuoſior phantaſmate.

Reſpond. Maiorem eſſe veram de cauſa æquiuoca totali, non de partiali, cuiuſmodi eſt intellectus agens reſpectu ſpeciei intelligibilis, & ſic negatur minor; ad cuius probationem dico intellectum agentem eſſe vtiquè virtuoſiorem phantaſmate in ſuo ordine, quia perfectiori modo agit ad productionem ſpeciei, quam phantaſma in ſuo, non tamen ſimpliciter, itaut contineat in ſe virtutem, & actiuitatem phantaſmatis; ſe habent enim veluti pater, & mater in generatione prolis, quorum alter ſine altera non ſufficit, etiamſi virtus vnius ſit validior virtute alterius, ſiquidem huiuſmodi virtutes ſunt alterius rationis, & ordinis, vt vna nequeat per aliam ſuppleri.

Obijcitur quartò contra quartam concluſionem: Si intellectus eſſet conſeruatiuus ſpecierum intelligibilium, igitur plures ſimul conſeruare poſſet; ſed hoc dici nequit, quia etiam obiecta poſſent ſimul eſſe plura in eodem, quod eſt falſum; ergo nec plures ſpecies poterunt eſſe ſimul in eodem intellectu.

Reſpond. Negando minorem, ad probationem dico, plura obiecta eſſe ſimul in eodem intellectu ſecundum eſſe intentionale, hoc eſt, vt repræſentata in ſuis ſpeciebus, non inconuenit, cùm vt ſic non ſint contraria, aut diſparata, ſed tantum habeant repugnantiam, vt ſint ſimul ſecundum eſſe reale, vt alias dictum eſt.

Vtrum intellectus agens, vel poſſibilis, ſimul cum obiecto, ſit productiuus intellectionis, & quomodo?

QVÆSTIO III.

Circa hanc quæſtionem ſic craſſa minerua propoſitam, varia ſunt Doctorum placita, nàm Henricus quol. 4. q. 7. excludit obiectum, dicitque à ſolo intellectu totaliter produci intellectionem.

Gotfredus de Fontibus, vt referunt marginiſtæ Scoti in 1. d. 3. q. 7. ex oppoſito, in ſuo quol. 7. q. 17. & quol. 8. q. 2. & quol. 9. q. 19. & quol. 13. q. 2. excludit intellectum, & totam actiuitatem tribuit obiecto, intellectu merè paſſiuè ſe habente.

Henricus quol. 5. q. 14. quaſi retractans priorem ſententiam, admittit, ſimul cum intellectu ad concurſum, etiam ſpeciem ſenſibilem interiorem, idest phantaſma.

D. Thomas 1. p. q. 85. art. 2. cum ſuis docet, intellectionem produci quidem ab intellectu, & ſpecie intelligibili, non tamen ſeiunctim conuenientibus, quaſi forent duæ cauſæ partiales, ſed ab intellectu, conſtituto in actu primo, & informato à ſpecie intelligibili.

Ægidius de Roma quol. 3. q. 12. & 13. dicit, quod quando obiectum eſt in ſe præſens, ab eo egreditur, vel generatur ſpecies, quę eſt intellectio; cùm verò non eſt in ſe præſens, ſed per ſpeciem in memoria, tunc generatur alia ſpecies, quæ vocatur intellectio.

Doctor ſubtilis denique in 1. d. 3. q. 3. docet, ad productionem intellectionis concurrere, veluti cauſas partiales, intellectum, & obiectum, principalius tamen intellectum. An autem huiuſmodi intellectus ſit agens, vel poſſibilis, vtrumque problematicè ſuſtinet in quol. 15. art. 1. licet alibi videatur dicere hoc eſſe munus ſolius intellectus poſſibilis.

Pro declaratione, & reſolutione noſtræ ſententiæ primò notandum eſt ex Doctore

Doctore ſubtili in 1.d.3.q.7.ſub L & M. ſeù potiùs memoriæ recolendum id, quod adnotauimus ex eodem in quol. 15.H. cauſas nimirùm concurrentes ad aliquem effectum eſſe in duplici differentia, quædam enim ex æquo concurrunt, ſicut aliqui duo trahentes aliquod idem corpus; Quædam verò non ex æquo, ſed habentes ordinem eſſentialem, & hoc dupliciter: Vel enim concurrunt ſic, quod ſuperior moueat inferiorem, in tantum quod inferior non agat, niſi quia mouetur à ſuperiore, recipiendo ab ea virtutem agendi; vt patet de potentia motiua, quæ eſt in manu, baculo, & pila; ſiquidem pila mouetur à baculo, & manu, & à baculo per virtutem receptam in ſe à manu: Vel verò concurrunt ſic, quod ſuperior non mouet inferiorem, nec dat ei virtutem, qua mouet, ſed ſuperior de ſe habet virtutem perfectiorem agendi, & inferior imperfectiorem, quam tamen nec recipit à perfectiori, ſed de ſe habet illam, vt eſt exemplum de patre, & matre in generatione prolis, ſiquidem vtriuſque potentiæ concurrunt tamquam duæ cauſæ partiales, ordinatæ tamen, quia potentia patris eſt perfectior potentia matris; nec ob id mater recipit ſuam virtutem à patre; nec ambæ continentur eminenter in cauſa perfectiori, ita quod vna valeat ſupplere virtutem alterius, vel vtriuſque, ſed vtraque in ſuo ordine neceſſariò exigitur ad ponendam prolem in eſſe, cum hoc tamen, vt à perfectiori perfectiùs, & ab imperfectiori imperfectiùs ſuum eſſe recipiat. Ad propoſitum: Obiectum intelligibile, præſens in ſe, vel in ſpecie intelligibili, & pars intellectiua non concurrunt vt cauſæ ex æquo ad intellectionem, quia tunc alterum haberet cauſalitatem talem imperfectam, & reliquum ſuppleret eam, vt accidit in duobus trahentibus, quorum vnus poteſt continere virtutem alterius, vt ſe ſolo valeat aliquod corpus trahere, quia tunc ſpecies eſſet quidam gradus intellectualitatis, ſupplens gradum deficientem intellectui, vnde ſi fieret perfectior intellectus ſecundum talem gradum, poſſet ſine ſpecie, & obiecto, habere actum intelligendi, quod eſt falſum, & contra Philoſophum dicentem, ex obiecto, & potentia pari notitiam actualem? concurrunt igitur iſta duo, vt habentia ordinem eſſentialem, non tamen primo modo, quia nec intellectus dat obiecto, vel ſpeciei rationem ſuæ cauſalitatis, nec econuersò, ſed tantum vt cauſæ eſſentialiter ordinatæ ſecundo modo, intantum quod intellectus, cum ſit vitalis, perfectiori modo concurrat ad intellectionem, quæ eſt actus vitalis, quàm obiectum, vel ſpecies, quæ carent vitalitate.

Secundò notandum ex eodem ibidem ſub M. quod intellectio, quamuis producatur ab intellectu, & ſpecie intelligibili, ſibi inexiſtenti, & ipſum informante, non tamen pendet ab eis, tamquam ab vna ratione formali agendi, verum vt à duabus partialiter, & à ſingula in ſuo ordine, ſiquidem accidit ſpeciei vt cauſat intellectionem, quod informet, & inexiſtat intellectui, poſſet enim intellectio poni in eſſe ab eadem, etiamſi eſſet duntaxat præſens intellectui, & illum non informaret, quod ex eo conuincitur, quia notitia intuitiua poteſt produci ab intellectu, & obiecto præſente, abſque eo, quod illum informet; ratio autem huius potiſſima eſt, quod intellectus in ſuo ordine eſt ita conſtitutus de ſe in actu primo productiuo intellectionis, vt nihil actiuitatis deſit ſibi, quò minus valeat illam producere, etiamſi non fuerit informatus ſpecie intelligibili; nec conſtitutio intellectus in actu primo producendi aliud importat, quàm præſentiam, & concurſum obiecti vel ſpeciei intelligibilis, vt alterius concauſæ, neceſſariò requiſitæ ad producendam intellectionem.

Tertiò notandum ex eodem in quol. 15.art.1.ſub N. §. De iſto articulo, diffinitiones intellectus agentis, & poſſibilis, traditas ab Ariſtotele in hoc tertio de Anima t. 18. poſſe dupliciter exponi;

nempe, quod intellectus agens omnia facit, nedum transferendo obiectum de eſſe imaginabili ad eſſe intelligibile, ſeu de intelligibili in potentia ad intelligibile in actu, producendo ſimul cum phantaſmate ſpeciem intelligibilem; verùm etiam transferendo intellectum in potentia ad intellectum in actu, hoc eſt, producendo, ſimul cum tali ſpecie, actualem intellectionem; & pariter quod intellectus poſſibilis omnia fiat, ideſt informetur, nedùm recipiendo ſpeciem intelligibilem, ſed etiam intellectionem, ab agente productam; vel quod intellectus agens omnia faciat, tantùm tranſferendo obiectum de ordine materialium ad ordinem immaterialium, mediante productione ſpeciei intelligibilis duntaxat; & quod intellectus poſſibilis omnia fiat, nedum recipiendo ſpeciem, ſed etiam ſimul cum ea cauſando intellectionem, & hanc ſimiliter recipiendo, & per eam operando circa obiectum. Si attendatur prior expoſitio, intellectio cauſatur ab intellectu agente, & non à poſſibili; ſi vero ſpectetur poſterior, producitur ſolum à poſſibili, non autem ab agente.

Ex his ſit prima concluſio. Nec obiectum ſolum, nec ſolus intellectus, ſed ambo ſimul integrant vnam cauſam productiuam intellectionis, magis principaliter tamen concurrit intellectus, quàm obiectum. Eſt Scoti in p.d.3.q 7. ſub L. M. & N. Probatur prima pars ſimul cum ſecunda, & tertia; primo auctoritate D. Auguſtini 9. de Trinit. cap. vlt. vel 30. de paruis, vbi habet: *Liquidò tenendum eſt, quod omnis res, quam cognoſcimus, congenerat in nobis notitiam ſui; ab vtroque enim paritur notitia, à cognoſcente ſcilicet & cognita*; ergo ſecundum D. Auguſtinum, nec obiectum ſolum, nec ſolus intellectus, ſed ambo ſimul cauſant notitiam actualem, ſeù intellectionem. Secundo probatur ratione prima pars ſeiunctim, quia actio vitalis procedit à principio vitali; ſed intellectio, ſecundum omnes, eſt actio vitalis, & obiectum ſolum non eſt principium vitale, vt patet, ſiquidem vt tale eſt inanimatum, ergo &c. Rurſus, effectus æquiuocus non eſt nobilior ſua cauſa totali, quia nemo dat, quod non habet; ſed intellectio eſſet in tali caſu effectus æquiuocus, & tamen eſſet nobilior multis obiectis, nempè qualitatibus materialibus; ergo intellectio non poteſt eſſe à ſolo obiecto. Secunda pars, quod nec à ſolo intellectu, probatur, quia tunc intellectus, abſque præſentia obiecti, omnia cognoſceret, ſiquidem eſſet cauſa totalis; ſed hoc eſt contra D. Auguſtinum dicentem, ex cognoſcente, & cognito paritur notitia; ergo &c. Confirmatur, quia tunc ſequeretur, quod actus non eſſet ſimilitudo obiecti, nec diſtingueretur eſſentialiter propter diſtinctionem obiectorum, ſiquidem eſſentialis diſtinctio non eſt ab eo, quod non eſt cauſa; nec vna intellectio eſſet perfectior altera, poſito quod intellectus æquali conatu ſemper intelligeret, quæ omnia ſunt abſurda; ergo dicendum eſt potius intellectum non eſſe cauſam totalem intellectionis, ſed requiri etiam obiectum. Tertia pars probatur, quia intellectio eſt actio vitalis, & ſimilitudo rei intellectæ; ſed non poſſet eſſe talis, ſi non procederet, ab vtroque ſimul; ergo &c. Maior patet. Minor ſimiliter, quia intellectio dicitur vitalis, quia procedit a principio vitali; ſed ſolus intellectus eſt principium vitale, cùm ſit coniunctus animæ, quæ eſt fons, & origo vitæ, ex Ariſtotele in ſecundo de Anima t. 24. ſimilitudo pariter cauſatur ab eo, cuius eſt ſimilitudo, vel formaliter, vel eminenter; ergo ſi intellectio non oriretur ab intellectu, & obiecto ſimul, nec eſſet actio vitalis, nec ſimilitudo obiecti. Quarta pars probatur, tùm quia intellectus eſt cauſa vniuerſalior, & nobilior quocumque obiecto, ſaltem materiali, ſiquidem poteſt intellectus in omnem intellectionem, & obiectum poteſt tantum in determinatam per ipſum; ergo principaliùs concurrit,

Digitized by Google

rit, quaſi obiectum: tùm etiam, quia intellectus eſt cauſa vitalis, non ſic obiectum, vt obiectum eſt; ergo intellectus erit cauſa principaliter in cauſando intellectionem, nàm cauſalitas ſequitur entitatem, cum ſit eius eſſentia, vt oſtendimus 2. Phyſicorum diſput. 3. q. 2.

Secunda concluſio. Phantaſma non concurrit ad intellectionem, ſed intellectus ſimul cum ſpecie intelligibili, à quà tamen non recipit intrinſecè aliquam cauſalitatem, per quam conſtituatur in actu primo, vt cenſuit D. Thomas cum ſuis Diſcipulis. Eſt Scoti ibidem ſub L. & M. Probatur prima pars ex præcedenti quæſtione, vbi oſtendimus neceſſitatem ſpeciei intelligibilis præter phantaſma, & rurſus confirmatur, quia phantaſma eſt tantum ſimilitudo obiecti ſingularis, vt probatum eſt ſuperius, ſed intellectio eſt ſimilitudo etiam rei vniuerſalis; ergo non pendet à phantaſmate. Minor eſt Philoſophi in ſecundo de Anima t. 60. vbi dicit, ſenſum eſſe ſingularium, intellectum, & ſcientiam vniuerſalium; ergo &c. Secunda patet, quia intellectio pendet ab intellectu, & obiecto, tamquam ab vna cauſa totale, vel preſente in ſe, ſi eſt intuitiua, vel in ſpecie, ſi fuerit abſtractiua; ergo &c. Tertia pars probatur, quia actio vitalis prouenit à principio vitali, ſed ſpecies intelligibilis non habet eſſe vitale, cum ſit qualitas realiter à vita diſtincta; ergo non poteſt dare eſſe vitale intellectui, adhoc vt per ipſam conſtituatur in actu primo productiuo intellectionis. Secundo probatur, quia ſi ſpecies intelligibilis præberet actum primum productiuum intellectui in ordine ad intellectionem, ſequeretur, quod eſſet perfectior intellectu, ſiquidem gereret vicem formæ, & intellectus materiæ, cum ante receptionem ſpeciei, eſſet ſolum in potentia paſſiua per D. Thomam, & ſuos, atqui hoc eſt manifeſtè falſum, quia intellectus eſt aliquid ſubſtantiæ animæ, ſpecies verò, qualitas ſpiritualis ab eodem ſimul cum phantaſmate producta; ergo &c.

Tertia concluſio. Probabile eſt, intellectionem productam eſſe, tàm ab intellectu agente, quàm poſſibili, probabilius tamen eſt, quod à ſolo poſſibili producatur. Eſt Scoti quoad priorem partem in quol. 15. art. 1. quoad poſteriorem verò tùm ibidem, tùm in 1. d. 3. q. 7. ſub Y. & Z. Probatur prima pars, prius de intellectu agente, à Scoto quol. 15. §. De tertio primi articuli &c. tùm quia actiuum, & paſſiuum diſtinguunt potentias in anima, ſed intellectus poſſibilis eſt paſſiuus ad intellectionem, ex Ariſtotele in hoc tertio de Anima t. 18. eſt enim ille, qui eſt omnia fieri; ergo ſolus agens erit actiuus ad eamdem, & eò potiſſimum, quia de ipſo dicitur ibidem, qui eſt omnia facere. Deindè omne agens eſt præſtantius paſſo propter agere, & pati, ſed intellectus agens eſt præſtantior, ac nobilior poſſibili ex Ariſtotele ibidem t. 19. ergo intellectus agens eſt actiuus intellectionis, non verò poſſibilis. Secunda pars probatur ab eodem ibidem, quia intellectus agens eſt in ordine ad obiectum intelligibile, ſicut lumen ad colores viſibiles ex Ariſtotele ibidem t. 19. quia ſicut, inquit Auerroes, lumen facit quodammodo potentia colorem, actu colorem, ſic intellectus agens facit obiectum de potentia intelligibile actu intelligibile, ſed actio luminis terminatur ad colorem viſibilem, & non ad viſionem; ergo eſt actio intellectus agentis habet terminari ad obiectum intelligibile, & non ad intellectionem. Tertia pars probatur, quia intellectio eſt actio immanens; ergo ab eo debet produci, ac fieri, in quo recipitur, & immanet, ſed non recipitur in intellectu agente, verùm duntaxat in poſſibili; ergo à poſſibili tantum debet fieri, ac produci. Secundo probatur quia intellectio produci debet ab illo intellectu, in quo reſidet ſpecies intelligibilis, neceſſariò concurrens cum intellectu ad ſui productionem, ſed ſpecies intelligibilis non recipi.

recipitur in agente, cum non ſit paſſiuus, verùm ſolùm actiuus ex Ariſtotele ibidem t. 19. ergo in poſſibili, ac proindè poſſibilis duntaxat erit productiuus intellectionis. Maior probatur, quia intellectio habet produci ab illo intellectu, qui præſtat intelligenti intelligere, cum vult, ſecundum Philoſophum ſecundo de Anima t. 60. atqui huiuſmodi intellectus eſt ille duntaxat, in quo recipiuntur ſpecies intelligibiles, ſiquidem ijs præſentibus intellectui, intelligens habet omnia neceſſaria, vt poſſit intelligere, cùm vult; ergo ſolùm ille intellectus erit productiuus intellectionis, in quo conſeruantur ſpecies intelligibiles, neceſſariò requiſitæ ad eius productionem. Confirmatur, quia intelligere eſt quodamodo pati, ſecundum Philoſophum in hoc tertio de Anima, t. 2. ergo intelligere producitur ab eo intellectu, qui poteſt pati ab intellectione; ſed ſolus poſſibilis patitur ab ea, quia ille ſolus eſt receptiuus, vt probatum eſt; ergo dicendum meliùs, ac probabilius, ſolum intellectum poſſibilem eſſe productiuum intellectionis, ſicut agentem ſpeciei intelligibilis tantùm.

Obijcitur tamen primo contra primam concluſionem, ex Scoto in citata diſtinctione, & quæſtione, probando, obiectum non concurrere ad intellectionem, quia D. Auguſt. 12. ſuper Geneſim cap. 28. & 29. inquit, *Quamuis ergo incipiat imago corporis eſſe in ſpiritu, tamen eamdem imaginem, non corpus in ſpiritu, ſed ſpiritus in ſeipſo facit, celeritate mirabili*; ſed per corpus intelligit obiectum, per ſpiritum intellectum, & per imaginem, ſpeciem expreſſam, ſeù intellectionem; ergo intellectionem non facit obiectum, ſed intellectus tantumodo.

Reſpond. Ex eodem Scoto ibidem ſub N. in fine, maiorem eſſe veram magis principaliter, non tamen totaliter, & abſolutè, quia ſic; non tantum ſpiritus, ſed etiam corpus cauſant ſimul imaginem, ideſt ſpeciem expreſſam, ſiuè talis ſit intellectio, ſiuè viſio, vt docet 9. de Trinit. cap. vltimo, cum inquit, à cognoſcente, & cognito patitur notitia, & in 2. de Trinit. cap. 2. vel 5. Ex viſibili, & vidente gignitur viſio.

Obijcitur ſecundò, quod intellectus non concurrat actiuè ad intellectionem: quia idem non agit in ſeipſum; ſed intellectus eſt receptiuus intellectionis; ergo non eſt actiuus eiuſdem. Maior patet, quia aliter idem eſſet in actu, & in potentia ſimul, & reſpectu eiuſdem, quod eſt contra Ariſtotelem 7. Phyſic. t. 1. & 8 Phyſic. t. 28.

Reſpond. Ex eodem ibidem ſub R. maiorem eſſe veram de agente vniuoco, quod nimirum agit per formam eiuſdem rationis cum illa ad quam agit, vt patet de homine agente ad generationem alterius hominis, non enim poteſt agere ad generationem ſui, quia tunc eſſet ſimul in actu per formam generatiuam, & in potentia ad eamdem formam, quia ante generationem careret illa; falſam tamen de agente æquiuoco, quod agit per formam alterius rationis ab ea, ad quam agit, cuiuſmodi eſt intellectus reſpectu intellectionis; ſiquidem ſimul poteſt eſſe in actu per virtutem productiuam, quam habet in ſe, & in potentia ad intellectionem, quæ eſt forma alterius rationis à virtute eius productiua: & cùm infertur, quod tunc idem eſſet ſimul in actu, & in potentia, dicit, non eſſe inconueniens, quod idem ſit ſimul in actu virtuali, & in potentia formali, quæ non opponuntur, eſſet tamen abſurdum ſi foret idem ſimul in actu formali, & in potentia formali, quia iſta adinuicem repugnant, vt aliàs explicatum eſt.

Obijcitur tertiò contra ſecundam concluſionem, nàm intellectus ante receptionem ſpeciei intelligibilis, eſt tamquam tabula raſa, in qua nihil eſt depictum, ex Ariſtotele in hoc tertio de Anima t. 14. ergo ante receptionem ſpeciei intelligibilis, non erat in actu ad intelligendum, verùm tantum in potentia; ergo ſi concurrit cum ipſa ad productionem actus intelligendi, hoc erit, quia ab eadem ſpecie recipit cauſalitatem, & per illam conſtituitur in actu primo.

Reſpond. Negando ſecundam conſequentiam, quia eſtò ante receptionem

ſpeciei

ſpeciei, non poſſit dici intellectus eſſe in actu completo productiuo intellectionis, cum admittat ad concurſum ſecum ſpeciem, tamquam alteram concauſam, tamen non propterea debet inferri, ipſum conſtitui in actu primo productiuo per receptionem alicuius cauſalitatis, quam prius non habuerit, ſed ſolum per præſentiam alterius concauſæ, reduci de potentia ad actum producendi, quem ſine illa habere non poterat, vt declaratum eſt in ſecundo Not. ſe habent enim veluti duæ cauſæ eſſentialiter ordinatæ, quarum ſingula habet propriam actiuitatem, independenter ab altera, licet intellectus, concurrat perfectiori modo, quàm ſpecies, vt dictum eſt.

Obijcitur quartò contra tertiam concluſionem, probando, intellectum agentem non facere intellectionem; quia intellectus agens ſe habet ad obiectum intelligibile ſicut lumen ad colores viſibiles; ſed lumen terminat ſuam actionem ad viſibile, non autem ad viſum; ergo & intellectus agens ad intelligibile, non verò ad intellectum.

Reſpond. Intellectum agentem comparari lumini quoad primam eius actionem, quæ eſt omnia facere obiecta potentia intelligibilia, actu intelligibilia, ſicut lumen facit colores potentia viſibiles, actu viſibiles, non verò quantum ad ſecundam, quæ eſt facere obiectum, de potentia intellectum, actu intellectum, reſpectu prioris, eius actio terminatur per ſpeciem intelligibilem, at reſpectu poſterioris, per intellectionem.

Obijcitur quintò, quòd intellectus non ſit actiuus ad intellectionem, in quantum poſſibilis, ſed in quantum agens: Nam actiuum, & paſſiuum diſtinguunt potentias in anima; ſed intellectus poſſibilis eſt paſſiuus ad intellectionem, cùm ſit ille, cuius eſt omnia fieri: ergo ſolus agens erit actiuus, cuius eſt omnia facere. Deindè agens, propter agere, eſt præſtantius, & nobilius paſſo, ratione pati; ſed intellectus agens eſt nobilior poſſibili, ex Ariſtotele hic t. 19. ergo agere ad intellectionem erit munus agentis, & non poſſibilis.

Reſpond. Ad primum maiorem eſſe veram de actiuo, & paſſiuo pro formali, non verò pro ſubſtracto, aliter voluntas, cùm eliciat volitionem, & in ſe illam recipiat, eſſet duæ potentiæ, quod tamen eſt falſum, quarè non erit inconueniens, eumdem intellectum poſſibilem, quamuis ſit paſſiuus dum recipit intellectionem, eſſe etiam actiuum dum illam producit. Ad ſecundam dico cum Scoto in 1. d. 3. q. 7. ſub P. maiorem eſſe veram de agente æquiuoco totali, non verò de partiali, cuiuſmodi eſt intellectus agens in ordine ad poſſibilem, & obiectum intelligibile, & cùm probatur ex Philoſopho, intellectum agentem eſſe nobiliorem poſſibili, verum eſt propter agere circa obiectum ſenſibile, vt eſt relucens in phantaſmate, non tamen circa obiectum intelligibile, relucens in ſpecie intelligibili, quia ſicut agere primo modo ſpectat ad ſolum intellectum agentem, ita agere ſecundo modo ad poſſibilem: vndè infertur, quod ſicut obiectum intelligibile eſt ſimpliciter nobilius obiecto ſenſibili; & ſenſibile tantum ſecundum quid præſtantius intelligibili, in quantum hoc non poteſt eſſe, niſi dependenter ab illo, ſic dicendum eſt, intellectum agentem eſſe nobiliorem poſſibili ſecundum quid, poſſibilem verò, nobiliorem agente ſimpliciter.

Vtrum intellectio ab intellectu poſſibili producta ſimul cum obiecto, ſit ſpecies expreſſa, & verbum mentis?

QVÆSTIO IV.

Circa ſenſum huius quæſtionis valdè litigant Doctores, ſiquidem Ægidius quol. 3. q. 12. & 13. negat abſolutè, intellectionem eſſe verbum dùm aſſerit, ipſum eſſe ſpeciem intelligibilem immediatè præcedentem actum intelligendi; nam ipſe ponit duas ſpecies in intellectu, alteram productam ab intellectu agente, & phantaſmate; alteram verò, dicit eſſe productam ab hac ſpecie; prior pertinet ad memoriam, & habet eſſe in illa permanens, vocaturq; propriè ſpecies, poſterior verò ſpectat ad intelligentiam,

quæ tranſeunte actu, tranſit, & appellatur ab eo verbum.

Aureolus in primo ſent. d. 27. (vt ibidem q. 1. refert Capreolus) & Nicolaus Boneti lib. 5. ſuæ Theologiæ poſitæ initio ſuæ Methaphyſicæ, ſuſtinent obiectum cognitum per intellectionem, non verò intellectionem ipſam eſſe verbum.

Henricus quol. 6. q. 1. in ſumma art. 54. q. 10. ac alibi affirmat verbum eſſe notitiam declaratiuam intellectus; quandoquidem ſecundum ipſum, primo intellectus, dum intelligit, informatur notitia quadam ſimplici; deindè intellectus nudus conuertit ſe ſupra ſe, ac ſuper actum ſuum, & obiectum, intelligendo ſe intelligere, & ſic producit notitiam declaratiuam, ſeù verbum, quo intellectus actualiter intelligit.

D. Thomas 1. p. q. 34. art. 1. ad ſecundam, & priùs q. 27. art. 1. docet cum ſuis, verbum eſſe ſimilitudinem obiecti, expreſſam per actum intelligendi; vndè negant Thomiſtæ cum ſuo Magiſtro, intellectionem eſſe ſpeciem expreſſam, ſeù verbum mentis, & docent eſſe actionem mediam, productiu àm ſpeciei expreſſæ, ſeù verbi mentalis.

Doctor ſubtilis autem in 1. d. 27. q. 1. 2. & 3. ſub E, loquendo de verbo creato mentali, aſſerit eſſe ipſam intellectionem, productam ab intellectu poſſibili, ſpecie intelligibili informato, quæ pariter dicitur ſpecies expreſſa, inquantum eſt ſimilitudo obiecti intellecti, & verbum pro quanto eſt ſignum manifeſtatiuum, & expreſſiuum eius, quod latet in mente. Scotum ſequuntur omnes eius Diſcipuli, & alij, quos refert, ac ſequitur Merinero hic diſp. 5. q. 1. & 2. quibus, & nos ſubſcribimus.

Pro huius ſententiæ declaratione, ac fundamento, notandum primo ex Scoto loco citato, verbum ſumi poſſe ſtrictè, vt eſt vna ex partibus orationis gramaticalis; & largè pro quauis re expreſſa, ſiue complexa, ſiuè incomplexa; & verbum hoc modo ſumptum capi poteſt dupliciter, nempè pro verbo vocali, ſeù pro voce ab ore aliquid ad placitum repræſentante, & pro verbo accidentali à mente expreſſo, quod ſic, à Scoto in primo d. 27. q. 3. diſcribitur ſub E. ex D. Auguſtino pluribus in locis. Verbum eſt actus intelligentiæ, productus à memoria perfecta, non habens eſſe ſine actuali intellectione, verbum diuinum repræſentans, cuius diffinitionis partes ſic expenduntur ab eodem ex diuerſis locis D: Auguſtini ſub D. ſiquidem dicitur primo Actus, id eſt forma informans intellectum, & conſtituens intelligentiam, vt excludatur opinio Aureoli putantis, verbum eſſe obiectum cognitum. Secundo dicitur, intelligentiæ, vt excludatur ſententia Egidij dicentis, eſſe ſpeciem intelligibilem, quandoquidem hæc ad memoriam, non verò ad intelligentiam pertinet; memoria enim importat intellectum cum obiecto, vel cum ſpecie intelligibili; intelligentia verò eumdem intellectum dicit, vt eſt ſub actuali intellectione. Tertio dicitur, productus à memoria, ad excludendam opinionem Thomiſtarum, aſſerentium verbum produci per actum intelligendi. Quarto dicitur, non habens eſſe ſine actuali intellectione, excludendo pariter ſpeciem intelligibilem, quæ ſine illo manet. Quinto tamdem dicitur, verbum Diuinum repræſentans, ad denotandum in nobis eſſe imaginem Trinitatis, nàm memoria repræſentat Patrem, notitia per memoriam genita, Filium, & amor Spiritum Sanctum.

Secundo notandum ex eodem ibidem q. 2. Ad argumenta q. 1. & ex D. Thoma 1. p. q. 34. art. 1. Verbum communiori acceptione ſpectatum deſcribi per hoc, quod ſit ſignum à dicente prolatum, manifeſtatiuum eius, quod eſt in mente, in qua deſcriptione ponitur ſignum loco generis, ly prolatum, ſiuè productum ratione differentiæ, ſiquidem dicens non poteſt loqui, & manifeſtare ſuum conceptum, niſi verbum proferat, ac producat: ly manifeſtatiuum eius, quod eſt in mente, additur ad differentiam ſcripturæ, quæ licet ſit ſignum verborum vocalium, ſicut, & nutus, ac ſimilia, non ſunt tamen manifeſtatiua immediata eorum, quæ

quæ in mente latent, ac proindè nequeūt propriè appellari verba. Verbum autem ſic deſcriptum eſt triplex ſcilicet vocis, imaginationis, & mentis: per primum enim manifeſtatur à dicente, dum vocem profert, id, quod habet in mente, iuxta illud Ariſtotelis 1. Periern. cap. 1. Voces ſunt earum, quæ ſunt in anima potiſſimum notæ. Per ſecundum aperiuntur, per efformationem imaginationum actualium, ſeù ſenſationum imaginatiuæ, ea quæ latent in ipſa, dùm eſt informata ſola ſpecie imaginabili impreſſa. Per tertium verò deteguntur ea, quæ latent in memoria fœcunda, hoc eſt in intellectu poſſibili informato ſpecie intelligibili, vel cum obiecto præſente, ſicut dictum, ac expoſitum eſt in præcedenti.

Tertio notandum ex eodem ibidem §. Ad quæſtiones iſtas &c. Ad primam &c. in intellectu noſtro tria contineri, de quibus litigant Doctores, in quorum aliquo ſitu ſit ratio verbi, nempe ſpeciem impreſſam, ſpeciem expreſſam, & habitum. Species impreſſa eſt ſimilitudo obiecti intelligibilis, ab ipſo cum intellectu agente, producta in intellectu poſſibili, per quam fœcundatur, vt poſſit intellectionem gignere. Species expreſſa eſt ſimilitudo obiecti intellecti, illud ſub ratione intellecti, ſeù cogniti repræſentans, & eſt intellectio ipſa, quæ dicitur expreſſa quia per ipſam manifeſtatur obiectum cognitum, quod prius latebat in memoria ſub ratione intelligibilis. Habitus verò eſt notitia habitualis, coaleſcens ex pluribus notitijs actualibus, informans intellectum, vt faciliùs, ac promptiùs poſſit iterùm exire in cognitionem obiecti, iàm intellecti. Ad propoſitum, verbum nequit conſiſtere in ſpecie impreſſa, tùm quia non eſt actus productus à dicente, ſeù intelligente, verùm duntaxat ab obiecto relucente in phantaſmate, virtuti intellectus agentis, tùm etiam, quia non eſt manifeſtatiua eius, quod eſt in mente, ſed solùm eſt ratio, per quam obiectum conſtituitur, & ſit præſens menti Neque conſiſtere valet verbum in habitu; tùm quia non eſt ſignum manifeſtatiuum eius, quod eſt in mente; tùm etiam, quia non eſt ſemper cum actuali intellectione, ſed ſolùm eſt principium facilioris, ac perfectioris cognitionis obiecti præintellecti, ac manifeſtati. Supereſt igitur, vt ratio verbi poſita ſit in ſpecie expreſſa; tùm quia eſt actus ab intelligente productus, cùm ſit ipſa actualis intellectio obiecti; tùm etiam, quia eſt manifeſtatiua obiecti, quod virtualiter latebat in intellectu poſſibili, per ſpeciem impreſſam, fœcundato.

Quartò notandum ex eodem in primo d. 3. q. 6. ſub V. & q. 7. ſub Y. & q. 9. ſub N. O. & d. 6. q. vn. ſub D. E. & d. 27. q. 1. ad tertium, & quol. 13. ſub Dd. in qualibet cognitione, ſaltem interna, tria reperiri ſcilicet actionem, paſſionem, & qualitatem. Secundum primam, quæ eſt actio de genere actionis, intellectus denominatur productiuus intellectionis ſimul cum ſpecie intelligibili, & mutatus realiter, de non producente ad eſſe producens, & huiuſmodi actio dicitur dictio, ſeù gignitio. Penes ſecundam, quæ eſt paſſio de genere paſſionis, intellectus dicitur receptiuus intellectionis, & realiter mutatus de non habere ad habere intellectionem. Reſpectu tertiæ denominatur formaliter intelligens; ſiquidem intelligere eſt informari, & habere in ſe intellectionem, tamquam formam, ſicut habere in ſe qualitatem, eſt eſſe quale. Ex his infertur, quod ſicut intellectio non conſiſtit formaliter in actione productiua, vel in receptione eiuſdem, ſed tantùm in qualitate terminante actionem productiuam, ſic nec verbum mentis poterit dici productum per intellectionem, ſeù per actum intelligendi, ſed eſſe ipſum actum intelligentiæ, ſeù ipſam intellectionem, expreſſam à memoria per dictionem, quæ eſt actio immanens de genere actionis, non autem qualitatis.

Ex his ſit prima concluſio. Verbum mentis, non eſt ſpecies impreſſa, nec obiectum

obiectum cognitum, nec habitus intellectiuus, ſed ipſa actualis intellectio, quę appellatur ſpecies expreſſa obiecti intellecti. Eſt Scoti in 1. d. 27. q. 1. ſub D E. Tres priores partes remanent ſingilatim probatæ in primo, ac tertio Not. quarta pars ſic probatur à Scoto, quia omnis actus intelligentiæ, productus à memoria, non habens eſſe ſine actuali intellectione, repræſentans verbum diuinum, eſt verbum mentis creatum, ſed intellectio actualis eſt huiuſmodi; ergo &c. Maior patet per diffinitionē verbi creati, collectam à Scoto ex multis locis D. Auguſtini, relatis ibidem ſub lit. D. Minor probatur, ſiquidem actualis intellectio eſt actus, cum ſit forma accidentalis, informans intellectum poſſibilem: eſt etiam actus intelligentiæ, cum ex eadem, & intellectu poſſibili, fiat intelligentia: Deindè huiuſmodi actus eſt productus à memoria, quia ex cognoſcente, & cognito paritur notia; nec eſt ſine actuali intellectione, cùm ſit ipſamet intellectio; ac demùm repræſentat Verbum Diuinum, quia ſicut illud eſt productum à Patre de ſua memoria fœcunda, ita etiam intellectio actualis, igitur cum diffinitio verbi, ſecundum omnes ſui partes, verificetur dè intellectione actuali; ſequitur intellectionem actualem, seù ſpeciem expreſſam eſſe ipſum verbum mentis.

Secunda concluſio. Verbum, ſeù ſenſatio vocis, & imaginationis, eſt verè, ac propriè verbum. Colligitur ex Scoto citato, reſpondendo ad primum, & ſecundum argumentum principale, & D. Thoma 1. p. q. 34. art. 1. quos poſteà ſequuti ſunt Vaſquius in Comment. illius articuli, & Lorca diſp. 6. de Perſona Filij q. 1. memb. 1. Probatur, quia omne ſignum prolatum à dicente, manifeſtatiuum eius, quod latet in eius mente, eſt verè verbum, vt patet ex diffinitione verbi in communi; ſed verbum vocis, & immaginationis ſunt huiuſmodi; ergo ſunt huiuſmodi verba vera verba. Minor probatur, quia ſecundum Philoſophum 1. Perierm. cap. 1. voces ſunt earum, quæ ſunt in anima paſſionum notæ; ergo ſunt ſigna producta à proferente, & manifeſtatiua eorum, quæ habet in mente. Deindè probatur de imaginatione, ſiquidem ſpecies expreſſa imaginatiuæ, ita manifeſtat quæ latent in imaginatiua formata ſpecie imaginabili, ſicut expreſſa intellectiua pandit quę in intellectu poſſibili, informato ſpecie intelligibili, virtualiter continentur, non enim poterit aſſignari diſparitas, niſi negetur ſpecies expreſſa imaginatiuæ; ſed ſpecies expreſſa intellectiua, ſic ab intellectu producta, eſt verùm verbum mentis; ergo & expreſſa imaginatiuæ erit verum verbum eiuſdem.

Tertia concluſio. Intellectio noſtra non conſiſtit formaliter in actione productiua ſpeciei expreſſæ, ſeù verbi, ſed in qualitate expreſſa terminante ipſam productionem, & informante intellectum poſſibilem, quæ eſt ſpecies expreſſa, & ipſum verbum. Eſt Scoti in p. d. 27. q. 1. ad tertium, & in quol. 13. §. Ad iſta, ſub Dd. ac alibi, vt adnotauimus 4. Probatur primo ex Ariſtotele 9. Metaphyſicæ t. 16. & 1. Ethicorum cap. 9. quia operationes immanentes, vt viſio in vidente, ſpeculatio in ſpeculante, & intellectio in intelligente; non habent terminum productum, ſed ſunt vltimus actus, & finis operantis; atqui actio productiua habet terminum productum, alioquin producens per ipſam nihil produceret, vt probat idem Philoſophus ibidem; ergo intellectio non eſt actio productiua intellectus. Confirmatur, quia intellectio eſt forma, ſecundum quam intellectus dicitur formaliter intelligens, ſiquidem per ipſam intellectus fit ipſum intelligibile in eſſe repræſentatiuo, & ſimilitudinario; vt docet Ariſtoteles in hoc tertio lib de Anima t. 8. ſed per actionem productiuam non dicitur formaliter intelligens, quin potiùs dicitur tranſmutari de non producente ad eſſe producens intellectionem; ergo &c. Secunda pars probatur, quia qualitas eſt illa, ſecundum quam denominamur quales; ſed intellectio eſt forma, ſecundum quam intellectus denominatur intelligens, quod eſt eſſe quale; ergo intellectio eſt qualitas. Vltima pars remanet probata ex prima concluſione.

Obij-

Obijcitur primò contra primam concluſionem, quia verbum eſt terminus, per aliquam actionem realem, productus, & ideò intellectio in Deo, non eſt verbum, quia eſt improducta; ſed intellectio noſtra, non eſt terminus, verum habens ipſa terminum; ergo intellectio noſtra non eſt verbum. Minor probatur, quia intellectio enumeratur ab Ariſtotele hic cap. 4. & 9. Metaphyſicorum t. 16. inter actiones; ſed actionis ſemper eſt terminus: ergo intellectio noſtra non eſt terminus, ſed habens terminum.

Reſpond. Negando minorem, ad probationem dico cum Scoto in quol. 13. ſub Dd, intellectionem noſtram eſſe actionem æquiuocè, pro quanto eſt in continua dependentia ab obiecto, à quo producitur, non verò vniuocè, quia per ipſam nihil producitur, quinimò eſt vltimus actus, & finis operantis, vt docet Ariſtoteles in 9. Metaph. loco citato.

Obijcitur ſecundò, quia D. Auguſt. 8. de Trinit. cap. 6. inquit, Phantaſia Carthaginis in memoria mea, eſt verbum eius; ſed phantaſia illa ſumitur propriè pro ſpecie, & non pro actuali imaginatione, quia hæc non eſt in memoria; ergo eodem modo verbum intellectuale erit ſpecies intelligibilis, & non actualis intellectio.

Reſpond. Ex Doctore ſubt. in 1. d. 27. q. 1. ad primum principale, maiorem eſſe veram cauſaliter, non formaliter, hoc eſt dictu, phantaſia Carthaginis in memoria eſt cauſa partialis verbi, non verò formale verbum, & ſic etiam ſequitur, ſpeciem intelligibilem, quæ eſt pars memoriæ intellectiuæ, eſſe cauſam partialem verbi mentalis, non verò intellectionem actualem, cum hæc ſit verbum formaliter productum à tali ſpecie, ſimul cum intellectu.

Obijcitur tertiò contra ſecundam concluſionem: Verbum eſt ſignum naturale, manifeſtatiuum naturaliter illarum rerum, quæ lucent in mente dicentis; ſed verbum vocis non eſt huiuſmodi, quia voces non ſunt ſignificatiuæ naturaliter, ſed tantum ad placitum, & ſic per denominationem extrinſecam non verò intrinſecam; ergo verbum vocis non eſt verum verbum.

Reſpond. Negando minorem, ad probationem dico, quod licet prima ſignificatio vocis ſit ad placitum, & ratione huius vox nequeat appellari propriè verbum, tamen facta impoſitione, ita naturaliter exprimit rem, quæ latet in mente dicentis, & proferentis, ac ſi eſſet ſignum naturaliter ſignificatiuum, & hoc ſufficit ad veram rationem verbi.

Obijcitur quartò contra ſecundam partem eiuſdem concluſionis, ſi imaginatio actualis, ſecundum ſe conſiderata, eſſet verum verbum, etiam bruta, cum habeāt veras imaginationes actuales, formarent verba vera; atqui nullus ſanæ mentis dicet bruta animantia formare verba; ergo &c.

Reſpond. Concedendo imaginationes actuales, expreſſas ab imaginatiua, informata ſpecie imaginabili, eſſe vera verba, in quibuſcumque reperiri contingat, ſiue hominibus, ſiue brutis, ſiquidem ſunt vera ſigna manifeſtatiua rerum, quæ latent in ſpeciebus informantibus potentiam imaginatiuam, veluti in memoria fœcunda, eadem enim eſt ratio huius, ac intellectiuæ, quoad rationem ſignandi, & manifeſtandi, cæteris paribus; & ſic negatur minor abſolutè, immò oppoſitum colligitur ex Doctore ſubtili proximè citato, quippè qui explicans dictum D. Auguſtini 8. de Trinitate cap. 6. quod Phantaſia in memoria ſit verbum cauſaliter, habet neceſſariò concedere, phantaſiam actualem, hoc eſt, ſpeciem expreſſam à virtute phantaſtica, & phantaſmate, eſſe verbum formaliter, alioquin non poſſet hinc inferre intentum, quod intellectio actualis ſit verbum formaliter, productum à ſpecie intelligibili exiſtente in memoria, cum nulla eſſet vtrobiq; analogia, vel ſimilitudo.

Obijcitur quintò, contra tertiam concluſionem, quia operationes virtutis, & felicitas non ſunt qualitates ex Ariſtotele lib. 10. Ethicorum cap. 3. in principio, ſed intellectio eſt felicitas, ſaltem initiatiuè, ſiquidem beatitudo, quæ eſt perfe-

ὀta felicitas, conſiſtit initiarive in viſione, quæ eſt quædam intellectio, obiecti beatifici, vt etiam admittit Doctor ſubtilis in 4.d.49.q.1.ergo intellectio non eſt qualitas, ſed potiùs actio productiua qualitatis.

Reſpond. Qualitates eſſe in duplici differentia, quædam ſunt permanentes, vt ſunt habitus virtutum, quædam verò ſunt tranſeuntes, cuiuſmodi ſunt actus eliciti à talibus habitibus; modò cum Ariſtotele in citato loco videatur negare operationes virtutum eſſe qualitates, explicandus eſt, de permanentibus, non verò abſolutè, quia operationes virtutum, vt ſunt actus intellectus, & voluntatis, ſunt veræ qualitates, ſecundum ipſum, vt patet ex 9. Methaph. t. 16. vbi vocat illas actus vltimos potentiarum, qui ſunt veræ qualitates.

Formaliter ad argumentum dico maiorem eſſe veram de qualitatibus permanentibus, in quibus ſolum ponebant Antiqui voluptatem, ac delectationem, falſam de tranſeuntibus, quia ſic operationes virtutum ſunt benè qualitates, quamuis non ita perfectæ, ſicut habitus, qui diù permanent.

Contra, quia intellectio eſt paſſio, ſicut intelligere eſt quoddam pati, ex Ariſtotele in hoc tertio lib.t.2.ſed paſſio non eſt qualitas, cum ſpectent ad diuerſa genera; ergo intellectio non eſt qualitas, nec tranſiens.

Reſpond. Maiorem eſſe veram præſuppoſitiuè, non formaliter, hoc eſt dictu, ſicut intellectus nequit intelligere, niſi prius cauſet intellectionem, & eam in ſe recipiat, ita intellectio nequit denominare ipſum intelligentem formaliter, niſi prius recipiatur, & faciat ipſum quodammodo pati à ſe, non paſſione corruptiua, ſed perfectiua. Ita Scotus in 1. d. 3. q. 7. ſub Y. vbi explicat textum Ariſtotelis, dicentis, intelligere eſſe pati.

(∵)

Vtrum intellectio poſſit produci à ſolo Deo in intellectu creato ipſo nullatenus effectiuè concurrente?

QVÆSTIO V.

Iſta quæſtio inſurgit ex concluſione vltima, & reſponſione ad quintam obiectionem præcedentis quæſtionis, vbi reſoluimus cum Doctore ſubtili, intellectionem eſſe qualitatem diſtinctam realiter à ſua ratione productiua, ac proindè non exigere eſſentialiter dependentiam ſui eſſe ab intellectu, & eius actione productiua; vndè ſequitur, quod ab alio poſſit recipere ſuam entitatem: quæritur igitur, an huiuſmodi agens productiuum poſſit eſſe Deus abſque concurſu intellectus, vel ſibi, ex aliquo capite, repugnet huiuſmodi actio productiua, etiam intellectio qualitas ſit abſoluta ab eis realiter diſtincta.

Et quidem prima opinio negat abſolutè, intellectionem, ex eo, quod ſit actus vitalis, poſſe fieri immediatè à Deo abſque concurſu intellectus effectiuo. Idem de volitione reſpectu voluntatis, & de qualibet ſenſatione animali, ſeù intentionali reſpectu ſuæ potentiæ ſenſitiuæ omnino putat aſſerendum eſſe. Ita Vaſquius in 1.2. D. Thomæ diſp. 9. cap. 3. & 5. Ruuius de Intellectu poſſibili q. 4. & alij Recentiores communiter.

Secunda opinio aſſerit, poſſe quidem intellectionem fieri à ſolo Deo, intellectu paſſiuè ſe habente, in ratione qualitatis, non tamen in ratione intellectionis. Ita maior in 4.d.12.q t.ad primum argumentum, & d.49.q.9. vbi etiam Capreolus q.4. art. 3. ad tertium, & quartum ex dubijs quarto loco adductis, Sotus q.2.art.4. Ferrarienſis 3.contra Gent. cap.54.§.Ad primum dicitur, & alij.

Tertia opinio, eſt Doctoris ſubtilis in 1. d. 3. q. 7. & in 3. d. 13. q. 4. §. Ad tertiam quæſtionem ſub O.& d.14.q.1.& 2. ſub A. docentis, non ſolùm intellectionem, verum & volitionem, poſſe immediatè produci à Deo, nullo habitu

concurſu

concurſu effectiuo intellectus, ac voluntatis; non tantum in ratione qualitatis motiuæ, vt dicebat ſecunda opinio; ſed etiam in ratione intellectionis, & volitionis, & vt actus vitales ſunt. Scotum ſequuntur omnes eius Diſcipuli, & ex alienis Suarius in Metaph. diſp. 48. ſect. 2. n. 12. Molina 1. p. diſp. 12. art. 2. Hurtado diſp. 6. de intellectione, ſect. 3. § 30. quos refert, & ſequitur noſter Merinero hic diſp. 5. q. 3. n. 7. ac alij plures, quorum meminere Vaſquius, & Ruuius citati.

Pro huius igitur ſententiæ declaratione, ac fundamento, notandum eſt primo ex dictis iu noſtro Tract. de Actibus Humanis cap. 1. q. 10. cauſas creatas eſſe in duplici diſcrimine, ſiquidem aliæ ſunt intrinſecæ, vt materia, & forma; aliæ extrinſecæ, vt efficiens, & finis. Priores, quia ſunt partes eſſentiales in exiſtentes effectui, nempè compoſito, ſuppleri non poſſunt à Deo, vt oſtendimus in lib. 2. Phyſic. diſp. 4. q. 2. ſiquidem Deus, cum ſit ens vndequaque perfectum, nequit ſubire rationem partis eſſentialis, cum ratio partis inuoluat eſſentialiter imperfectionem. Poſteriores verò, cùm in ſui cauſalitate non inuoluant imperfectionem, poſſunt benè ab eodem ſuppleri, ponendo in eſſe, ſe ſolo, earumdem effectus: cùm igitur intellectus, & voluntas reſpectu ſuarum operationum vitalium, ſint cauſæ efficientes, & productiuæ, poterunt vtique à Deo ſuppleri, producendo in eis, abſq; eorum proprio concurſu effectiuo, ſuas operationes.

Secundò notandum eſt, tàm intellectum, quàm voluntatem reſpectu proprij actus, dupliciter attendi poſſe, & vt principia productiua, & vt operatiua. Si priori modo attendantur, ſortiuntur tria attributa; primum quod tam intellectus, quàm voluntas denominantur elicere, vel producere, dum cauſant proprios actus, nempè intellectiones, & volitiones, Secundum quod voluntas dicitur libera, effectiuè, ſiquidem in eo inſtanti, quo producit, poterat non producere, intellectus verò dicitur cauſa naturalis, quia ita eſt determinatus per præſentiam obiecti, vel in ſe præſentis, vel in ſpecie, ad productionem ſui actus, vt non poſſit non producere. Tertium quod vtrumque principium dicitur cauſa vitalis, vitalitate ſe tenente ex parte animæ, cui identificantur realiter quæ vocatur fons, & origo vitæ in actu ſecundo, vt docet Ariſtoteles in ſecundo de Anima t. 24. non verò per ordinem ad actus, & operationes; quandoquidem nulla cauſa denominatur talis ab effectu, alioquin Deus denominaretur homo, vel equus, cum ab ipſo ſint producti. Si verò poſteriori modo ſpectentur, dicuntur operari vitaliter circa propria obiecta, quod pariter importat tria, primum receptionem ſuorum actuum in ſeipſis ſubiectiuè: ſecundum tendentiam per eoſdem actus in propria obiecta, quorum ſunt ſimilitudines expreſſæ: tertium denique, quod intellectus denominatur per intellectionem, ſic receptam, formaliter intelligens, & per volitionem voluntas formaliter volens; ſiquidem omne accidens denominat ſubiectum, in quo recipitur, tale: Ex quo infertur, quod ſi Deus, ſe ſolo, produceret intellectionem in intellectu, & volitionem in voluntate, diceretur quidem principium vitale, vitalitate ſe tenente ex parte productionis, non tamen ex parte actus: non enim habet ab effectibus vndè dicatur vitalis, ſed a ſeipſo, cum ſit vita per eſſentiam: non diceretur autem principium operatiuum vitaliter per huiuſmodi operationes, cum non in ſe illas produceret, ac reciperet, ſed intellectus, & voluntas, in quibus reſpectiuè reciperentur, dicerentur per illas vitaliter operari; denominaretur enim intellectus formaliter intelligens, & voluntas formaliter volens, quæ ſunt operationes vitales, vitalitate operatiua in ſe, & productiua à Deo.

Tertiò notandum eſt ex Merinero citato, potentias vitales eſſe in duplici differentia, quædam enim ſunt tantum productiuę ſuorum effectuum, vt ſunt generatiua, nutritiua, augmentatiua, & loco motiua; quædam verò ſunt productiuæ,

& operatiuæ,

& operatiuæ, eorumdem, vt ſunt omnes ſenſus, tum interiores, tum exteriores, & intellectus, ac voluntas. Priores ſunt ita eſſentialiter connexæ cum ſuis effectibus, & econuerſò, effectus cum ſuis potentijs, quod ſi ab alio ponerentur in eſſe, nempè immediatè à Deo, non poſſent dici vitales intrinſecè, ſed tantum extrinſecè, quatenus nimirum eſſent producti ab agente extrinſeco, in quo reſidet vita: non enim per huiuſmodi actus quis poſſet dici ſe nutrire, augere, vel mouere, ſed ſolum nutriri, augeri, & loco moueri extrinſecè à Deo: At oppoſitum dicendum eſt de poſterioribus, ſiquidem earum actus vitales, vt operatiuæ ſunt, non habent eſſentialem connexionem cum ſeipſis, quatenus productiuæ, vt nequeant dici vitales intrinſecè, ſi ab eis minimè producantur, quandoquidem eorum vitalitas non pendet à productione, ſed ab operatione potentiarum in ſua obiecta, quę, vt diximus in præcedenti, conſiſtit in receptione actuum, & in tendentia, eiſdem mediantibus, in propria obiecta, quorum ſunt ſimilitudines expreſſæ, & demum in denominatione, quam tribuunt ipſis potentijs, vt dicantur, videntes, formaliter intelligentes, & volentes; nàm in huiuſmodi denominatione formali conſumatur vitalitas operatiua prædictorum actuum, & non in productione, vt non rectè ſentiunt Doctores aliarum opinionum.

Quartò notandum ex Scoto in 1. d. 27. q. 3. ſub F. & G. quod licet de ratione verbi ſit eſſe expreſſiuum eius, quod latet in memoria dicentis, vt concluſum eſt in præcedenti, & conſequenter, quod ſit actualis intellectio, ac conceptus expreſſus à mente intelligentis, ſiquidem eſt actus intelligentię à memoria productus, non tamen ſequitur, quod eſſe verbi ſit de ratione intellectionis, itaut omnis intellectio ſit verbum, & imago dicentis, quia intellectio operatiua Patris in Diuinis, qua ſe nouit, eſt vera intellectio, & tamen, cum non ſit producta de eius memoria fœcunda, nequit vocari verbum; ſe habent igitur verbum, & intellectio tamquam ſuperius, & inferius, inter quæ cadit diſtinctio inadæquata, ſeù ex natura rei formalis, vt ſuperius poſſit eſſe ſine inferiori abſque vlla contradictione, licet non econuerſò; valet enim dicere, eſt verbum, ſeù ſpecies expreſſa, aut conceptus mentis (idem enim ſonant ſub diuerſis tamen reſpectibus) igitur eſt intellectio, non tamen econuerſò, eſt intellectio, ergo verbum, & conceptus mentis: ex quo infertur, quod ſi Deus ſe ſolo poneret in intellectu meo notitiam actualem lapidis, independenter à concurſu effectiuo mei intellectus, talis notitia eſſet quidem vera intellectio, quia per ipſam intellectus meus denominaretur formaliter intelligens, non tamen eſſe verbum, aut conceptus mei intellectus, cum in ratione producti nullam haberet relationem ad ipſum, vt informatum, & fœcundatum ſpecie intelligibili lapidis. Secundò infertur, quod præſcindere rationem intellectionis ab eſſe verbi, aut conceptus mentis, ſicut nullam inuoluit contradictionem in intellectu, ſic nec à parte rei adeſſe poterit aliqua repugnantia, vt intellectio ponatur immediatè à Deo in aliquo intellectu, præciſa ratione verbi, conceptus expreſſi, aut ſimilitudinis obiecti, vt habet eſſe per ſpeciem intelligibilem, in memoria dicentis.

Ex his ſit prima concluſio. Intellectio, vt intellectio, poteſt immediatè poni in aliquo intellectu creato, ſicut ſenſatio, vt talis, in quauis potentia ſenſitiua, à Deo, iiſdem potentijs nullatenùs effectiuè concurrentibus. Eſt Scoti in locis citatis. Probatur, quicquid poteſt Deus cum cauſis ſecundis extrinſecis, poteſt etiam ſe ſolo, ſiquidem continet virtualiter, & eminenter virtutes cauſarum ſecundarum, cùm ſit infinitus in potentia; ſed de facto, medio intellectu creato, producit in eo intellectionem, & medio ſenſu, ſenſationem, per quam intelligit, ac ſentit, quandoquidem concurrit ad quemcumque effectum cauſarum ſecundarum, vt oſtendimus in lib. 2. Phyſicorum diſp. 5. q. 2. ergo idem poterit facere ſe ſolo, independenter à productione intellectus creati, vel ſenſus. Dixi notanter in maiori, cum cauſis extrinſecis,

trinſecis, quia de intrinſecis eſt grauis difficultas, an earundem cauſalitates ſuppleri poſſint à Deo, ſicut probatum eſt in eodem lib. 2. Phyſicorum diſp. 4. q. 2. Secundò probatur, ſi quid obſtaret, quòminus huiuſmodi operationes, & præſertim intellectiones, poſſent immediatè produci à Deo in ſuis potentijs, maximè eſſet, quia ſunt operationes vitales, quæ petunt fieri eſſentialiter à ſuis principijs vitalibus coniunctis; ſed hæc ratio non tollit, quin poſſint immediatè produci à Deo, independenter à potentijs creatis; ergo &c. Maior patet ex fundamento oppoſitæ ſententiæ. Minor probatur, tùm quia Deus eſt cauſa vitaliſſima; tùm etiam, quia eſtò non haberent vitalitatem productiuam creatam, haberent tamen operatiuam, ſiquidem per huiuſmodi operationes & ſenſus formaliter ſentirent, & intellectus formaliter intelligeret, quod eſt operari vitaliter.

Dices cum Ruuio, obſtare rationes verbi, conceptus mentis, & imaginis, quas eſſentialiter implicant huiuſmodi operationes; nàm data hipotheſi, tales operationes nec eſſent verba, nec conceptus mentis, nec imagines, cùm nullam haberent relationem ad memoriam, nec ad obiectum, conceptum per ſpeciem, aut imaginatum à dicente, quæ deſtruunt naturam, & eſſentiam talium operationum, vt ſunt ſpecies expreſſæ.

Contrà, quia eſtò ſit verum, quod rationes verbi, conceptus, & imaginis inuoluant in ſe rationes huiuſmodi operationum, vt ſunt ſpecies expreſſæ, tamen falſum eſt, huiuſmodi ſpecies expreſſas continere in ſui eſſentia rationes verbi, conceptus, & imaginis, ſiquidem in plus ſe habent, ſenſatio, & intellectio, vt tales, quàm verbum, conceptus mentis, & imago; poſſent enim ſenſus, & intellectus per huiuſmodi operationes & formaliter ſentire, & formaliter intelligere, nullo habito reſpectu ad intellectum, vel ſenſum producentem, ſed ſolùm dicere, & habere tendentiam ad obiectum ſenſatum, ac intellectum; ergo rationes verbi conceptus mentis, & imaginis nil officere poterunt, quominus ſenſatio, & intellectio, produci poſſent immediatè à Deo, nulla effectiuè concurrente potentia, in qua eſſent formaliter receptæ.

Secundà concluſio. Deus immediatè, ſe ſolo poteſt producere in voluntate volitionem, per quam ita diceretur volens, ac ſi ab ipſa foret elicita. Eſt Scoti in locis citatis. Probatur, quia Deus, non minus continet in ſe virtualiter, & eminenter voluntatem, ac totum hominem; ſed Deus poteſt ſupplere effectum hominis, producendo alium hominem; ergo, & volitionem cauſare, quæ eſt effectus voluntatis. Nec valet dicere, non poſſe, quia cum volitio ſit actus vitalis, petit fieri à principio vitali intrinſeco, & non extrinſeco; ſiquidem falſum eſt, ad vitalitatem vt ſic, requiri principium intrinſecum ſuæ productionis, tùm quia Deus non operatur ad extra vitaliter producendo res; tùm etiam, quia eſtò hoc ſit verum naturaliter, fallit nihilominus ſupernaturaliter; tùm deniquè quia volitio Diuina eſt vitalis, abſque hoc, quod ſit producta, cum per ipſam Deus vitaliter operetur ſe volendo; ergo non erit inconueniens, quod huiuſmodi volitio, à Deo immediatè producta in voluntate, ſit etiam vitalis, cum per eam poſſit voluntas vitaliter operari volendo obiectum, de quo fuerit producta. Secunda pars probatur, quia qualitas non poteſt non denominare quale ſubiectum, quod afficit; ſed talis volitio eſſet qualitas ſpiritualis, & afficeret, tamquam proprium ſubiectum, ipſa voluntatem, in qua eſſet recepta; ergo illam denominaret volentem. Maior patet per diffinitionem qualitatis. Minor ſimiliter, quia volitio non eſt actio, nec paſſio, quia ad has non datur actio, ex Ariſtotele tertio Phyſicorum t 22. ſed volitio terminat actionem ex D. Auguſtino 9. de Trinit. cap. vltimo, vbi habet, quod notitia gignitur, & volitio procedit; ſimiliter terminat paſſionem, cum recipitur in voluntate; ergo non eſt actio, nec paſſio. Neque eſt ſubſtantia, cum adſit, & abſit à voluntate, abſque eius corruptione; nec relatio,

quia

quia omnis eſſentia, quæ relatiuè dicitur, eſt aliquid excepto relatiuo, ſecundum D. Auguſt. 7. de Triuit. cap. 1. ergo cum volitio dicat relationem tendentiæ ad obiectum, debet eſſe aliquid, excepta tali relatione, & ſic abſolutum; non quantitas, vt patet diſcurrendo per ſpecies quantitatis; ergo reſtat à ſufficienti diuiſione cęterorum prædicamentorum, quod ſit de genere qualitatis, ac proindè denominet voluntatem formaliter volentem.

Obijcitur primo contra primam concluſionem, quia actus vitalis per hoc diſtinguitur, ex communi Doctorum ſententia, à non vitali, quod hic fiat à principio extrinſeco, ille verò neceſſariò petat principium intrinſecum; tùm quia ſunt actiones immanentes, quæ petunt recipi in agente, à quo eliciuntur; ſed ſenſationes, & intellectiones ſunt actus vitales, & immanentes; ergo vt tales non poſſunt fieri à Deo, cùm ſit principium extrinſecum, non enim reciperentur in ipſo; ſed in proprijs potentijs.

Reſp. primo. Maiorem eſſe veram de principio intrinſeco formaliter, vel eminenter; modò ſi Deus, ſe ſolo produceret huiuſmodi operationes vitales in ſuis potentijs, eſſet illarum principium intrinſecum eminenter, ſiquidem ſuppleret earundem potentiarum actiuitatem, cum ipſo, & potentiæ contineantur eminenter in eo.

Vel dicendum ſecundò, maiorem eſſe falſam, ſiquidem ly intrinſecum, eſt voluntariè appoſitum à Recentioribus, & adeſt manifeſta inſtantia de obiecto concurrente ad elicitionem actus vitalis, & nihilominus eſt extrinſecum.

Ad ſecundam probationem dico cum Doctore ſubtili in quol. 13. de intentione Philoſophi 9. Methaph. t. 16. actionem immanentem diſtingui à tranſeunte, non per manere, aut non manere in agente, cum hoc ſibi accidat, ſed per habere, vel non habere terminum cauſatum, ſiquidem ædificatio dicitur actio tranſiens, quia per ipſam agens cauſat domum, vt terminum talis actionis; viſio verò in vidente vocatur immanens, quia per eam nullus terminus acquiritur, verum ipſa eſt terminus alterius actionis, quæ appellatur elicitio viſionis: poſſunt igitur ſenſationes, & intellectiones eſſe actiones immanentes de mente Ariſtotelis, abſque hoc, quod intrinſecè petant fieri ab agente, in quo & recipiantur, cum per eas nulli acquirantur termini; ſed ipſæ terminent veras actiones de genere actionis.

Obijcitur ſecundò: De ratione intrinſeca intellectionis noſtræ eſt, vt per ipſam feramur, & tendamus in obiectum; ſed ſi produceretur immediatè à Deo, non poſſemus ſic per eam ferri, & tendere in obiectum, ſiquidem talis attentio præſefert conatum aliquem agentis; ergo ad hoc, vt per ipſam quis tendat in obiectum, neceſſe eſt, vt ab eo producatur, & non ab agente extrinſeco.

Reſpond. Negando minorem, ad probationem dico, attentionem non eſſe actionem, nec tendere in obiectum eſt agere, vt non benè ſupponit Vaſquez, quin potiùs tendere eſt formaliter operari, hoc eſt intelligere obiectum.

Obijcitur tertiò contra ſecundam concluſionem, quia data hipotheſi, voluntas, in qua reciperetur talis volitio, non eſſet libera, verùm determinata ad vnum; atqui hoc eſt contra naturam voluntatis; ergo &c.

Reſpond. primo, quod eſto non foret libera reſpectu talis actus, eſſet tamen reſpectu aliorum, qui ab ea poſſent elici.

Vel dicendum ſecundò, in tali caſu fore liberam libertate complacentiæ, quia poterit complacere ſibi de tali nolitione, circa tale obiectum, non tamen elicitiuè.

Vel dicendum tertiò cum Doctore ſubtili in 1. d. 39. ſub L. §. Iuxtà prædicta, quod licet tunc voluntas non eſſet libera, libertate productiua reſpectu huiuſmodi actus, qui eſſet à Deo productus; eſſet tamen talis libertate operatiua, quia per huiuſmodi actum liberè, ac formaliter tenderet in ſuum obiectum.

Vtrum

Vtrum omnis intellectio, quæ fit ab intellectu noſtro, ſit ſemper, & neceſſariò cum dependentia à phantaſmatibus?

QVÆSTIO VI.

PHiloſophus in hoc tertio lib. in t. 38. volens tradere modum, & ordinem intelligendi alias à ſe inquit: *Quoniam autem neque res vlla eſt præter magnitudines, vt videntur ſenſibilia ſeparata, in formis ſenſibilibus intelligibilia ſunt, & quæ in abſtractione dicuntur, & quæcumque ſenſibilium habitus, & paſſiones ſunt. Et ob hoc, qui non ſentit aliquid, nihil vtique addiſcet, nec intelliget. Et cum ſpeculetur, neceſſe eſt ſimul phantaſma aliquod ſpeculari, phantaſmata autem ſ velut ſenſibilia ſunt.* Ex quibus verbis orta eſt non ſpernenda difficultas inter Doctores, an ſit verum, quod nihil poſſimus addiſcere, ac intelligere, niſi cum dependentia intellectus noſtri à phantaſmatibus, & ſenſibilibus, quandoquidem multa ſunt, quæ abſtrahunt à ſenſibilibus, vt ſunt vniuerſalia, & ipſe intellectus, cum & ipſe ſit immiſtus, & à materia ſeparatus, & tamen ſunt intelligibilia, vndè iure merito quæritur, de veritate huius propoſitionis, neceſſe eſt intelligentem phantaſmata ſpeculari, vel an poſſit haberi aliqua intellectio independens ab eis?

Auicennas, in ſuo Compendio de Anima, relatus à Scoto hic q. 18. Albertus Magn. 3. de Anima tract. 2. cap. 19. Philopponus hic ad tex. 30. Thiennenſis ad t. 39. & Toletus q. 21. putant, intellectum noſtrum pro hoc ſtatu, poſt acquiſitionem ſpecierum intelligibilium, nullam habere neceſſariam dependentiam à phantaſmatibus, & maximè in cognitione rerum ſpiritualium, nempe Dei, & Angelorum.

D. Thomas hic lect. 13. & 1. p. q. 84. art. 7. Doct. ſubtilis hic q. 18. & in 1. d. 3. q. 3. G. & q. 6. N. & in 2. d. 3. q. 8. G. & q. 11. & in 3. d. 14. q. 3. ad tertium princip. ſub E. & in 4. d. 45. q. 1. E. & H. ex oppoſito docent cum Ariſtotele hic t. 30. & 39. nihil poſſe intelligi ab intellectu noſtro pro ſtatu iſto, quin conuertatur ad phantaſmata. Quomodo autem hoc verificari debeat, quibuſdam de more notatis, palam manifeſtabimus in concluſionibus infra ponendis.

Primo igitur notandum eſt, ex Scoto in 1. d. 3. q. 6. ſub N. & in 4. d. 45. q. 1. ſub E. & H. intellectum egere phantaſmate in ſui operatione, poſſe dupliciter intelligi, vno modo effectiuè, & formaliter, itaut phantaſma effectiuè concurrat cum ipſo, veluti altera concauſa, & hoc poteſt attendi, vel per comparationem ad ſpeciem intelligibilem producendam, vel ad intellectionem. Si priori modo attendatur modo, phantaſma eſt vtiq; neceſſarium, ſi verò poſteriori, nequaquam, ſiquidem, vt ſuperius probatum eſt, phantaſma non eſt immediatè productiuum intellectionis; ſed tantùm ſpeciei intelligibilis, ſimul cum intellectu agente. Alio modo præſuppoſitiuè, ſeù concomitanter, itaut ſit talis connexio inter intellectum poſſibilem, & phantaſiam, quod intellectus nihil intelligat, niſi phantaſia aliquid operetur circa phantaſmata, & ſic intellectus neceſſariò eget phantaſmate ad ſui operationem intellectiuam; nàm pro ſtatu iſto, ſiuè ſit ratione peccati, ſiuè ratione ſtatus, at ordinis potentiarum, eſt talis connexio, & colligantia inter illas, vt nihil intelligere poſſimus in vniuerſali, niſi cuius ſingulare actualiter phantaſiamur; nec putandum eſt, quod ob id videat intellectus quidquid eſt in phantaſmate, tamquam in ratione videndi; ſed intelligens quidquid eſt, relucens in ſpecie intelligibili, videt illud in ſuo ſingulari, viſo per virtutem phantaſticam in phantaſmate.

Secundo notandum, quod hoc axioma Ariſtotelicũ poſitũ in t. 39. *Qui non ſentit aliquid, vtiq, nihil addiſcet, nec intelliget*, eſt ſimile alteri, quod habet in lib. de ſenſu, & ſenſibilibus c. 6. his verbis: *Nec enim intelligit intellectus, quæ exterius, non cum ſenſu exiſtentia*, quę communiter vulgantur his alijs verbis: *Nihil eſt in intelle-*

Digitized by Google

intellectu, quin prius fuerit in ſenſu. Hæc autem axiomata, quæ tamen idem ſonant, poſſunt dupliciter intelligi, vno modo, quod omnia intelligibilia ab intellectu noſtro ſint etiam ſenſibilia, & ſic nec à Philoſopho admitti poſſunt, quia ſecundum ipſum in Metaphyſicis, intelliguntur ſubſtantiæ ſeparatæ, & ipſe Deus, quàmuis confusè, & nihilominus ſunt inſenſibiles; alio modo, quod omnia, quæ pro ſtatu iſto percipiuntur ab intellectu, debent aliquo pacto cadere ſub aliquo ſenſu, vel in ſe, vt hæc albedo, quæ videtur; vel in ſuis inferioribus, vt albedo in communi; vel in ſuis effectibus, vt Deus, & ſubſtantia; vel in ſuo ſimili, vt Antichriſtus; vel in ſuis partibus, vt mons aureus, & cæteræ chymere; vel in ſuis fundamentis, vt relationes, tum reales, tùm rationis; vel in ſuis oppoſitis, vt tenebre in luce, vel in ſua cauſa effectum neceſſarium concomitante, vt ſenſationes, & intellectiones in ſuis obiectis, & hoc modo axiomata Ariſtotelis habent veritatem; ſiquidem pro ſtatu iſto, cum noſtra cognitio ortum ducat à ſenſu, ſequitur peroptimè, quod nihil ſit intelligibile ab intellectu, quin prius fuerit per ſenſum aliquo pacto perceptibile.

Tertio notandum ex Scoto in 2. d. 3. q. 8. ſub G. Axioma Ariſtotelicum, *Intellectus nihil eſt actu eorum, quæ ſunt, ante quam intelligantur*; ideſt, non eſt à ſe intelligibilis ante intelligere aliorum, poſſe habere duplicem ſenſum, alterum, quod eſſe intelligibile à ſe non habeat intellectus à ſe, ſed illud accipiat ab alijs intelligibilibus, & hic ſenſus eſt falſus, ſiquidem anima de ſe eſt intelligibilis; tùm quia eſt ens independenter a quocumque intelligibili create; tùm quia de ſe eſt in actu primo, cum ſit ſibi præſens, & nihil ſibi deficiat, quod pertineat ad perfectum actum primum intelligendi, nequit tamen exire in actum ſecundum pro hoc ſtatu, quia ante intelligere eorum, quæ intelligit, non cadit ſub ſenſu, cum ſit immaterialis, & per conſequens non eſt ſibi præſens in ratione obiecti, tamquam altera concauſa, verum dumtaxat entitatiuè: Alterum verò, quod eſſe intelligibile actu non habeat à ſe, ante intelligere aliorum, itaut poſſit moueri à ſe obiectiuè, priuſquam moueatur à cæteris intelligibilibus, & hic ſenſus eſt verus, nàm ſiuè impedimentum oriatur ex ordine potentiarum, vt dicit Philoſophus hic in t. 30. & 39. ac de ſenſu, & ſenſibilibus cap. 6. quod nihil ſit intelligibile, niſi aliquo pacto cadat ſub ſenſu; ſiuè ex pecato originali, vt placuit D. Auguſtino 8. de Trinit. cap. 7. Et 10. de Trinit. cap. 10. Et 14. de Trinit. cap. 4. certum eſt, intellectum noſtrum non poſſe quicquam percipere in hoc miſerrimo ſtatu, quin prius ſit phantaſiabile, vel in ſe, vel in aliquo ex modis enumeratis in præcedenti notabili; ex quo infertur, quod cum intellectus non ſit phantaſiabilis, niſi in obiectis ſenſibilibus, quæ intelligit, conſequenter non poterit eſſe a ſe intelligibilis, niſi poſt intelligere aliorum.

Ex his ſit prima concluſio. Intellectus noſter, pro hoc ſtatu, in quo eſt alligatus ſenſibus, indiget phantaſmate effectiuè, quo ad primam eius operationem. Eſt Scoti in 4. d. 45. q. 1. ſub G. & H. §. Ad argumenta principalia, ad illam auctoritatem &c. Probatur, quia intellectus, vt intelligat, indiget ſpecie intelligibili, vt ſupra oſtenſum fuit; ſed nequit habere ſpeciem intelligibilem, niſi per concurſum effectiuum phantaſmatis; ergo in tali operatione indiget phantaſmate effectiuè. Minor eſt probata ſuperius hac eadem diſput. q. 1. & 2.

Secunda concluſio. Intellectus, quò ad ſecundam eius operationem, indiget pariter phantaſmate, non tamen effectiuè, & formaliter; ſed ſolùm concomitanter. Eſt Scoti locis citatis in relatione ſecundæ ſententiæ. Probatur prima pars, quia ad producendam intellectionem non concurrit phantaſma, vt probatum eſt ſuperius in hac diſput. q. 2. & 3. tamquàm altera concauſa; ſed

ſed ſufficit intellectus poſſibilis cum ſpecie intelligibili, & ratio eſt, quia intellectus, pro ſtatu iſto, eſt vniuerſalium, ſenſus verò ſingularium, vt probat Ariſtoteles 1. Poſt. cap. 24. & 2. de Anima t. 60. phantaſma autem tantum repræſentat obiectum ſingulare; ergo phantaſma non concurrit effectiuè ad ſecundam operationem intellectus, nempè ad intellectionem. Secunda pars probatur, tùm quia ex connexione potentiarum, eſt talis ordo, quod ſi ſuperior cognoſcat vniuerſale, inferior debet phantaſiari eius ſingulare, & hoc ratione huius miſerrimi ſtatus, vt aſſerit Philoſophus, & ratione pecati Adami, vt vult Auguſtinus citatus, ſiquidem requiri vtramque rationem ad firmandum huiuſmodi ordinem inter potentias, docet Scotus in 2. d. 3. q. 8 ad primum argumentum principale: tùm etiam quia experientia docemur, quod freneſi correptus nihil intelligere valet, & tamen ſupponitur ipſum habere ſpecies intelligibiles; ergo ſignum eſt, quod impedita phantaſia nihil intelligi poteſt: tùm denique conſtat, cùm intelligere aliquid volumus; nos effingere aliquam imaginem, & quærere exempla ſenſibilia, cùm dicere quicquam incipimus, vt ab alijs percipiatur; ſed talia non eſſent neceſſaria, ſi poſſemus intelligere independenter à phantaſmatibus; ergo cum oppoſitum experiamur, dicendum eſt, intellectum noſtrum nil intelligere pro hoc ſtatu, ſi phantaſia non phantaſietur circa ſingularia.

Tertia concluſio. Anima pro hoc ſtatu, in quo eſt coniuncta corpori, nequit ſe cognoſcere directè; ſed tantum reflexè. Eſt Scoti in 2. d. 3. q. 8. Ad primum principale ſub G. Probatur prima pars, quia nil poteſt cognoſci directè pro hoc ſtatu, quod non eſt ſenſibile, ſiquidem cognitio directa fertur in obiectum extra potentiam cognoſcentem, ad differentiam cognitionis reflexæ; ſed anima, cum non ſit extra ſe, non eſt ſenſibilis; ergo nec directè intelligibilis. Secunda pars probatur, quia quod cognoſcitur per ſuas operationes, cognoſcitur reflexè, vt patet per naturam cognitionis reflexæ; ſed anima, pro hoc ſtatu, cognoſcit ſe tantum per ſuas operationes, ſiquidem dùm nouit ſe intelligere, ſcit ſe non poſſe intelligere abſque intellectu; ergo ſcit ſe habere intellectum, & intellectus percipit, ſe eſſe intellectum.

Obijcitur primo, contra primam concluſionem, & ſecundam ſimul, quia ex cognoſcenti, & cognito, vel ex obiecto, & potentia paritur notitia, ex D. Auguſtino 9. de Trinit. cap. vltimo; ſed intellectus informatus ſpecie intelligibili, vel cum præſentia obiecti, ſunt cognoſcens, & cognitum, vel obiectum, & potentia; ergo iſtis poſitis ſequitur cognitio, quocumque alio remoto. Confirmatur, quia Ariſtoteles tertio de Anima t. 8. inquit, intellectum factum ſcientem, poſſe ex ſe operari, remoto quocumque alio; ſed abſque conuerſione ad phantaſmata, per ſolam acquiſitionem ſpecierum intelligibilium, dicitur factus ſciens, vt habetur ibidem; ergo &c.

Reſpond. Ad primum, concedendo totum de intellectu conſiderato ex natura potentiæ, non tamen pro hoc ſtatu pœnali, in quo remanet impeditus & ex ordine, quem habet cum phantaſia, & ex peccato. Ad confirmationem, dico Ariſtotelem ibi loqui de intellectu ſciente actualiter, hoc eſt, informato ſcientia actuali aliorum intelligibilium a ſe, quia ſic poteſt, abſque alia conuerſione ad phantaſmata, ſeipſum intelligere, non verò de eodem informato ſpecie intelligibili, & de cognitione aliorum à ſe, quia hanc neceſſariò concomitari debet phantaſma, vt aſſerit in t. 30. & 39.

Contra primum, quia non minus dependet phantaſia à ſenſibus externis, quam intellectus ab ipſa; ſed phantaſia poteſt operari cum ſuis phantaſmatibus, non operantibus ſenſibus externis concomitanter, vt patet in dormientibus, qui multa phantaſiantur, ſenſibus externis à ſomno ſopitis; ergo

etiam intellectus poterit intelligere abſque phantaſia concomitanter. Maior patet, quia vtrobique eſt ordo potentiarum, & conditio ſtatus huius pęnalis; ergo &c.

Reſp. Maiorem eſſe veram, quoad effectionem phantaſmatum, in phantaſia, & ſpecierum intelligibilium in intellectu: vtrobique enim, eſt æqualis dependentia, falſum tamen quoad operationem ſecundariam, quia experientia conſtat eſſe maiorem dependentiam intellectus à phantaſia, quàm huius à potentijs externis: ratio autem eſt, quia propter peccatum Adæ mulctata eſt potentia rationalis, nè valeat operari abſque dependentia à phantaſmatibus, non ſic ſenſitiuæ ad ſeinuicem, cùm non peccauerint niſi concomitanter ad rationalem.

Obijcitur ſecundò, quia patientes extaſim, intelligunt multa, ſinè vllo ſenſuum, tùm externorum, tùm internorum, miniſterio, vt multoties experientia compertum eſt; ſed extaſis accidit in hoc ſtatu penali; ergo ſaltem in tali caſu, poterit intellectus intelligere independenter à phantaſmatibus.

Reſpond. Extaſim poſſe contingere dupliciter, & naturaliter, vt ſcribit D. Auguſt. 14. de Ciuit. Dei cap. 24. de quodam Reſtituto præsbitero, qui rapiebatur in extaſim, cum volebat; & ſupernaturaliter virtute Diuina. In priori, ſenſus omnes non ſunt ſopiti, vt fertur de Platone, Trimegiſtro, ac Socrate, qui rapti in extaſim, adhuc audiebant quæ à circunſtantibus dicebantur, & conſequenter dicendum eſt, quod tunc temporis nec intelligebant independenter à phantaſmatibus: In poſteriori verò, poſſe raptum intelligere ſine miniſterio ſenſuum; at hoc non officit noſtræ concluſioni; quia in tali caſu intellectus diuinitùs conſtituitur extra leges ſtatus huius pœnalis.

Obijcitur tertiò, quia in hoc ſtatu intelliguntur Angeli, Deus, & tota Trinitas, quàmuis modo confuſo; ergo cum iſti non habeant phantaſmata, poterunt intelligi abſque vlla dependentia ad illa.

Reſpond. Negando conſequentiam; quia Angeli phantaſiantur in ſuis ſimilibus, nempe in pueris alatis, ad quorum ſimilitudinem pingi ſolent: Deus ſentitur in ſuis effectibus, & tota Trinitas in ſuppoſitis ſubſtantialibus, per quæ fiunt nobis manifeſta, ſiquidem Pater innoteſcit in homine annoſo, Filius in viro perfectæ ætatis, & Spiritum Sanctum in columbæ ſpecie.

De Potentia Intellectiua per comparationem ad ſua obiecta.

DISPVTATIO II.

Viſa, in præcedenti, natura Animæ intellectiuæ, ſecundum ſui eſſentiam, & quiditatem, & per ordinem etiam ad eius operationes; in præſenti, differendum nobis eſt, de eadem, comparata ad obiecta, quæ nata eſt intelligere, quandoquidem vnaquæque potentia manifeſtatur à priori per ſuam diffinitionem, à poſteriori verò per operationes, & obiecta, vt docet Ariſtoteles in 1. Poſter. cap. 10. Et quoniam obiecta alia ſunt adæquata, alia inadæquata; alia motiua, & terminatiua, alia terminatiua tantum: Similiter potentia intellectiua poteſt attendi, vt eſt impedita in hoc pœnali ſtatu, & ex natura potentiæ, ideò multæ difficultates ſunt examinandæ de eadem, vt comparata ad varia, & diuerſa obiecta intellectiua, quarum prima eſt tenoris ſequentis.

Vtrum ens, inquantum ens, ſit obiectum adæquatum intellectus noſtri?

QVÆSTIO I.

Circa quam variæ referuntur Doctorum ſententiæ: nàm D. Thomas 1. p. q. 12. art. 4. & q. 84. art. 7. & q. 85. art. 1. vbi Caietanus, & Capreolus in 1. d. 2. q. 1. docent, obiectum adæquatum intellectus noſtri, tàm ex natura potentiæ, quàm pro ſtatu iſto conſiderati, eſſe quiditatem rei materialis.

Henri-

Henricus Gandauenſis quol. 13. q. 9. & quol. 15. q. 9. rem altius conſiderando, ſuſtinet, Deum eſſe obiectum primum, & adæquatum intellectus noſtri, cum in ipſo contineantur omnia, tamquam in ratione intelligendi.

Ægidius Romanus quol. 4. q. 10. putat obiectum adæquatum intellectus noſtri eſſe ens ſub ratione veri, ſicut voluntatis ſub ratione boni.

Scotus verò in 1. d. 3. q. 3. I. conſiderans in eſſe, vt ſic, reperiri duplicem primitatem, & communitatis, & virtualitatis acriter defendit, ipſum eſſe obiectum adæquatum intellectus ex natura potentiæ; Ceterum obiectum eiuſdem in hoc ſtatu penali, reſtringit ad quiditatem rei ſenſibilis ibidem §. His viſis &c. & §. ſed ræſtat vnum dubium &c. ſub F. Doctorem ſubtilem ſequuntur omnes eius Diſcipuli, tàm Veteri, quàm Recentiores; vt videre eſt apud Fabrum in ſua Philoſophia naturali theore. 85. & lib. 2. Methaph. Diſp. 3 Cauellum de Anima in Comm. ad q. 19. 20. & 21. Scoti. Catharenſem q. 1. art. 11. Maſtrium diſp. 6. q. 5. art. 1. Merincrum diſp. 4. q. 2. & 3. ac alios.

Pro huius ſententiæ dilucidatione, ac fundamento concluſionum infra ponendarum. Primo notandum eſt ex eodem Scoto in 1. d. 3. q. 3. §. ſed reſtat. ſub G. & in quol. 14. P. intellectum noſtrum dupliciter ſpectari poſſe, vno modo ex natura potentiæ, quatenùs non eſt impeditus à ſenſibus, aut ab aliquo extrinſeco, verum relictus ſibi; ſecundùm vires à Deo ſibi in creatione conceſſas: alio modo prout eſt alligatus ſenſibus, & poſitus in hoc miſerrimo ſtatu, hoc eſt, ſubditus legibus Diuinæ ſapientiæ poſt peccatum Adæ; Si priori attendatur modo, quæritur, an ſuas poſſit diffendere vires, intelligendo, nedum ens in communi; ſed etiam omnia contenta ſub ipſo, vel reſtringatur ſolum ad aliqua entia, & quæ ſint illa. Si verò conſideretur poſteriori modo, etiam iure ambigitur, nunc ſe extendat extra ſenſibilia, vel ad ea ſic arctetur, vt eorum limites nullatenus exire valeat.

1 *De Anima.*

Secundo notandum ex eodem ibidem q. 2. ſub L. & q. 3. ferè per totam primam partem, obiectum dici illud, quod primo attingitur à potentia; hæc autem primitas, poteſt attendi per ordinem ad intellectum tripliciter, vel ſecundum originem, vel ſecundum perfectionem, vel ſecundum adæquationem, de quibus abundè egimus in 1. Phyſicorum diſput. 1. q. 3. Not. 5. Hic autem eſt ſermo de obiecto intellectus primo primitate adæquationis, & eſt illud, quod adæquatur intellectui, vt non tantum ipſum intelligat, verum, & omnia contenta ſub eo; & per oppoſitum illud erit inadæquatum, quod intelligitur quidem ab intellectu, at non præcisè, verùm, & cætera ſub adæquato contenta, cum illo ab eodem percipi poſſunt. Exemplum primi, vt ens in communi, & omnia ſub ipſo contenta, collectiuè ſumpta. Exemplum ſecundi, vt quodlibet ens diſtinctiuè acceptum. Vtrumque autem eſt duplex; ſcilicet motiuum, & terminatiuum obiectum adæquatum motiuum intellectus eſt omne illud, quod eſt natum ipſum mouere, vel cauſando ſpeciem, vel producendo actum intelligendi ſimul cum eo, cuiuſmodi eſt omne ens reale, ſaltem abſolutum. Obiectum verò terminatiuum adæquatum, dicitur omne illud, quod eſt natum terminare intellectionem, ideſt formaliter intelligi ab intellectu, & tale latiùs poteſt, quàm motiuum, ſiquidem non ſolùm entia realia, verùm, & ea, quæ dicuntur rationis; & non tantùm abſoluta, ſed etiam relatiua, cum omnia formaliter intelligantur, vocantur obiecta terminatiua intellectus. An autem ens communiſſimè ſumptum, ſub quibus hæc omnia comprehenduntur, dicatur de illis vniuocè, vel æquiuocè, dicam inferius in propria quæſtione.

Tertio notandum ex eodem Scoto in Prologo ſent. q. 1. Ad primum princ. ſub X. & in 4. d. 49. q. 8. & 10. obiectum motiuum intellectus, ex natura potentie conſiderati, eſſe duplex, ſcilicet naturalis attingentiæ, & naturalis inclinationis. Pri-

mum dicitur illud, quod naturaliter, ideſt ex viſibus naturæ, poteſt ab eo intelligi, hoc eſt concurrere cum intellectu ad cauſandam notitiam ſui, & ſic obiectum intellectus eſt omne ens creatum. & finitum, tàm abſolutum, quàm reſpectiuum, cuius tamen terminus non ſit Deus: quod tamen notanter additur propter relationes, quæ terminantur ad Deum, ſiquidem tales non poſſunt attingi ab intellectu noſtro, ſicut nec earum terminus. Secundùm verò eſt illud, ad quod intellectus naturaliter inclinatur, vt ad ſuam propriam perfectionem, & huiuſmodi obiectum eſt omne ens, ſiuè creatum, ſiuè increatum, ſiuè finitum, ſiuè infinitum; ſiuè abſolutum ſit, ſiuè reſpectiuum, ſiuè eius terminus ſit Deus, ſiuè non: ſiquidem à quocumque tali poteſt perfici, ſiue attingentia ſit naturalis, ſiuè ſupernaturalis. Ex his infertur, Deum, quàmuis refugiat limites obiecti motiui intellectus, quoad attingentiam, cùm ſit ſibi improportionatus, comprehendi tamen ſub eius obiecto inclinationis actualis: ad ipſum enim naturaliter propenditur, vt ab eo perficiatur per eius viſionem.

Quartò notandum ex eodem in 1. d. 3. q. 3. ſub M. primum obiectum potentiæ poſſe dici commune ad omnia contenta ſub eo dupliciter, vel communitate prædicationis in quid, vel virtualitatis in ſe, aut in ſuis inferioribus: tunc obiectum dicitur commune priori communitate, cum prædicatur quiditatiuè de omnibus ſub eo contentis, vt homo reſpectu omnium hominum, in quibus quiditatiuè includitur: tunc verò vocatur commune poſteriori communitate aliquibus, cum non prædicatur de eis quiditatiuè, verùm tantum identicè, ratione identitatis realis cum illis: in quibus virtualiter continetur, & hoc modo animal dicitur ad riſibilitatem hominis, ad rudibilitatem aſini, & ad differentias indiuiduales ſuorum indiuiduorum, ſiquidem non prędicatur de illis in quid, cum ſint conceptus ſimpliciter ſimplices, ſed ſolùm includitur quiditatiuè in homine, & aſino, in quibus per identitatem realem continentur huiuſmodi paſſiones, & differentiæ indiuiduales. Ad propoſitum, ens, quod eſt obiectum primum intellectus, habet priorem communitatem tantum reſpectu eorum, de quibus quiditatiuè prædicatur, vt ſunt genera, ſpecies, & indiuidua, ac differentiæ, non vltimæ, at reſpectu paſſionum, & vltimarum differentiarum, habet duntaxat poſteriorem communitatem, cùm de illis, non prædicetur quiditatiuè, ſed tantum identicè, vt cum Doctore ſubtili oſtendimus in lib. Prædicamentorum diſp. 1. q. 3. Ex his infertur, neutram harum communitatum per ſe ſufficere ad conſtituendam primitatem obiecti vnius potentiæ adæquati, ſed vtrumque requiri, ſiquidem cum percipiat omnia, quæ continentur ſub obiecto adæquato, & non niſi per rationem eius, quæ tamen non vniformiter includitur, & reperitur in illis, ſed in quibuſdam quiditatiuè, in alijs verò identicè, & virtualiter, ſequitur, quod ratio adæquata primi obiecti debeat coaleſcere ex vtraque communitate, ſcilicet & prædicationis quiditatiuæ, & identicæ, ſeù virtualitatis.

Ex his ſit prima concluſio. Obiectum adæquatum noſtri intellectus, ex natura potentiæ, terminatiuum, eſt ens communiſſimè ſumptum, vt comprehendit ſub ſe omnia entia, tàm realia, quàm rationis. Eſt Scoti in quol. 3. ſub B. Probatur, quia omne illud, quod formaliter intelligitur eſt obiectum terminatiuum intellectus, ſubiectum enim includit prædicatum; ſed omnia entia, tàm realia, quàm rationis, formaliter intelliguntur; ergo omnia talia ſunt obiectum terminatiuum intellectus. Minor de entibus realibus probabitur inferius in hac eadem quæſtione; de entibus rationis verò fuit probata in logica de Vniuerſalibus in communi diſp. 1. q. 2. vbi oſtendimus cum Scoto, vniuerſale logicum, & quodlibet ens rationis fundatum, eſſe per ſe intelligibile; de non fundato autem probabimus infra in hac eadem diſputatione; ergo omnia entia, tùm realia, tùm rationis formaliter intelliguntur, ac proindè ens commune ad illa eſt obiectum adæquatum terminatiuum intellectus.

Secunda concluſio. Obiectum adæquatum motiuum, ſecundum naturalem inclinationem, intellectus eſt ens reale in communi vt comprehendit ſub ſe Deum, & creaturas, ſubſtantiam, & accidentia realia: ſecundum attingentiam verò ex natura potentiæ, eſt ens creatum, finitum, commune omnibus entibus realibus, tàm abſolutis, quàm reſpectiuis, quorum tamen terminus non ſit Deus. Eſt Scoti in Prologo q. 1. ad primum principale X. & in 4.d.49. q. 8. & 10. ac alibi. Probatur prima pars, quia omne illud, ad quod potentia naturaliter inclinatur, eſt eius obiectum ſecundum naturalem inclinationem, ex tertio Not. ſed intellectus noſter, ex natura potentiæ, inclinatur naturaliter ad ens reale in communi, vt comprehendit ſub ſe Deum, & creaturas, ſubſtantiam, & accidens; ergo &c. Minor probatur, quia omnis potentia naturaliter inclinatur ad propriam perfectionem, cum ſit eius bonum, & bonum eſt, quod omnia appetunt; ſed ens reale in communi, & omnia ſub ipſo contenta, ſunt nata perficere ipſum intellectum, quia poſſunt ab ipſo intelligi, ſiuè naturaliter, ſiuè ſupernaturaliter; ergo omnia ſpectant ad perfectionem intellectus, quippè qui perficitur, cum recipit in ſe intellectionem, & per ipſam obiectum intellectum. Secunda pars probatur, quia obiectum adæquatum motiuum, ſecundum attingentiam alicuius potentiæ, dicitur illud, quod non excedit, neque exceditur à potentia; ſed ens creatum, finitum, commune ad abſolutum, & reſpectiuum, cuius terminus non eſt Deus, eſt huiuſmodi; ergo &c. Maior patet ex diffinitione obiecti adæquati, motiui, attingibilis à potentia. Minor probatur, quandoquidem tale ens eſt obiectum naturale; ergo naturaliter poteſt mouere intellectum, ſiquidem ſolùm ens ſupernaturale, cuiuſmodi eſt Deus, & ea quæ dicuntur de Deo formaliter, eſt improportionatum ad mouendum naturaliter intellectum; ergo cum omne tale ens ſit naturaliter motiuum, & tale duntaxat ſequitur, quod non excedat, neque excedatur à potentia intellectiua. Tertia pars probatur, quia relatio nequit cognoſci ſine termino, cum eſſentialiter pendeat ab eo; ſed Deus, ad quem terminaretur relatio, ſiuè ens reſpectiuum, eſt naturaliter incognoſcibilis ab intellectu noſtro; ergo neque talis relatio, ſeu huiuſmodi ens reſpectiuum poterit ab eo cognoſci.

Tertia concluſio. Ens ſub ratione veri, non eſt obiectum adæquatum intellectus noſtri, quouis modo conſiderati. Eſt Scoti in p.d. 3. §. His viſis &c. ſub A. Probatur ab eo multipliciter; ſed iſta ratio ſufficiat: nam nulla potentia poteſt exire limites ſui obiecti adæquati; ſed intellectus intelligit, non tantum vera; ſed etiam bona; ergo verum non eſt obiectum adæquatum intellectus. Minor probatur, quia bonum eſt obiectum voluntatis; ergo etiam intellectus, ſiquidem nil volitum, quin præcognitum, ac proindè intellectus intelligit, non tantum vera; ſed etiam bona.

Quarta concluſio. Quiditas rei materialis non eſt obiectum adæquatum intellectus, ſiuè ex natura potentiæ, ſiuè pro ſenſu iſto ſpectati. Eſt Scoti in 1. d. 3. q. 3. ſub A. & in quol. 14. ſub P. Probatur prima pars, quia intellectus noſter, ex natura potentiæ, poteſt cognoſcere eſſentiam animæ rationalis, Angelos, & Deum ipſum, quamuis confuſo modo, nempè ſub ratione entis; ſed huiuſmodi obiecta non ſunt materialia, vt patet; ergo &c. Secunda pars probatur, quia ſubſtantia corporea nequit per ſe cognoſci pro ſtatu iſto, cum non ſit per ſe ſenſibilis, verum tantum peraccidens; ſed ſubſtantia corporea, cum conſtet ex materia, & forma, eſt materialis quiditas; ergo quiditas rei materialis nequit eſſe obiectum adæquatum intellectus noſtri, nec etiam pro ſtatu iſto. Maior, præterquamquod eſt Ariſtotelis in primo Phyſicorum t.69. fuit probata à nobis ibidem diſp.63. q.7. concluſione vltima.

Quinta concluſio. Obiectum adæquatum motiuum intellectus pro ſtatu iſto eſt tantum quiditas rei ſenſibilis. Eſt Doctoris ſubtilis in 1. d.3. q. 3. §. ſed reſtat &c, ſub F. & G. & in quol. 14. ſub P.

Probatur, quia illud eſt obiectum motiuum intellectus pro ſtatu iſto, cuius ſpecies intelligibilis relucet in phantaſmate, ſed tale non eſt niſi quiditas rei ſenſibilis; ergo &c. Maior remanet probata in præcedenti diſput. q. vlt. & eſt etiam Ariſtotelis in hoc tertio libro t. 30. & 39. Minor eſt nota ex dictis ibidem, quia illud tantum vniuerſale intelligimus pro ſtatu iſto, cuius ſingulare actu phantaſiamur, ſed non phantaſiamur ſingulare, vt ſingulare eſt, vt oſtenſum eſt ſuperius, & probabimus etiam in ſequenti; ergo quiditatem rei ſenſibilis exiſtentem in ſingulari, ac proindè hæc ſolùm erit motiua intellectus noſtri pro ſtatu iſto.

Obijcitur primò, contra primam concluſionem, quia nullum æquiuocum poteſt eſſe obiectum alicuius potentiæ, ſed ens communiſſime ſumptum eſt æquiuocum ad ens reale, & ens rationis, alioquin neutrum diceret conceptum ſimplicem, quod eſt contra Doctorem ſubtilem in 1. d. 3. q. 3. ergo &c: Maior patet, quia obiectum dat vnitatem potentiæ ex Ariſtotele in ſecundo de Anima t. 33. & tertio de Anima t. 38. ſed æquiuocum, cum ſit multiplex nequit dare vnitatem; ergo æquiuocum nequit eſſe obiectum alicuius potentiæ.

Reſpond. Maiorem eſſe veram de obiecto motiuo, non verò de terminatiuo, ſiquidem iſtud non habet tribuere vnitatem potentiæ, vt dicit Scotus in quol. 3. ſub A. & B. ſed ſolùm terminare actum eiuſdem, quod & æquiuocis conuenire poteſt, cum & ipſa cognoſcantur ab intellectu, quatenus formaliter diſtinguuntur ab vniuocis. Ad probationem reſpondetur eodem modo, Ariſtotelem in citatis locis loqui de obiectis motiuis, & non terminatiuis tantùm, vt legentibus attentè contentum liquido conſtabit. In minori autem tangitur ſpecialis difficultas, de qua forſan infra erit peculiaris quæſtio.

Obijcitur ſecundo contra ſecundam concluſionem ſi ens, vt ens eſſet obiectum inclinationis noſtri intellectus, ſequeretur quod quodlibet ens, ſub ipſo contentum, poſſet eſſe eius obiectum inclinationis, ſed hoc admitti non debet; ergo &c. Maior patet ex Doctore ſubtili in 1. d. 3. q. 3. M. quia dicit ibi ad obiectum intellectus exigitur duplex primitas, & communitatis, & virtualitatis, primitas autem communitatis ſecundum ipſum ibidem eſt vniuocationis, & prædicationis in quid de ſuis inferioribus. Minor probatur, quia Deus continetur quiditatiuè ſub ente reali in communi; ſed ad ipſum nequit eſſe naturalis inclinatio, tùm quia eſt ens ſupernaturale, tùm etiam quia Scotus in quol. 19. ſub X. dicit, quod ad formas ſupernaturales, quàmuis poſſit eſſe aliqua potentia, non tamen propriè aptitudo; atqui inclinatio, & aptitudo conuertuntur; ergo ad Deum, qui eſt forma, & actus ſupernaturalis, nequit eſſe naturalis inclinatio.

Reſpond. Negando minorem, ad probationem negatur iterum minor, ad cuius probationem dico, Doctorem ibi loqui de aptitudine, quæ dicit actiuitatem in potentia, non verò de paſſiua, quia hanc probat dari in anima in ordine ad beatitudinem ſupernaturalem, & ad Deum ipſum, in 4. d. 49. q. 10. & 11. hæc autem conuertitur cum inclinatione naturali, non autem illa.

Obijcitur tertiò contra tertiam concluſionem. Potentiæ diſtinguuntur per obiecta formalia ex Ariſtotele ſecundo de Anima t. 33. & tertio de Anima t. 38. ſed obiectum voluntatis eſt ens vt bonum; ergo intellectiſs, vt à voluntate ſecernitur, erit ens verum, aliòquin intellectus, & voluntas eſſet vna potentia, cum eſſent de eodem obiecto formali, quod eſt omninò falſum.

Reſpond. Ex Doctore ſubtili in p.d. 3. q. 3. §. His viſis &c. C. Maiorem eſſe veram de potentijs omninò diſparatis, cuiuſmodi ſunt ſenſus exteriores, quorum obiecta ſunt omninò diſparata,

vt

vt vidimus ſuperius in ſecundo de Anima, non verò de ſubordinatis, quales ſunt intellectus, & voluntas, ſiquidem hæ poſſunt eſſe de eodem obiecto, quia nihil eſt volitum per voluntatem, quin ſit præcognitum, & intelligibile per intellectum. De hoc autem fuſiùs redibit ſermo in propria quæſtione.

Obijcitur quartò contra quartam concluſionem, quia obiectum debet proportionari potentiæ; ſed potentia intellectiua noſtra eſt materialis; ergo & eius obiectum debet eſſe materiale. Minorem probat Doctor Angelicus citatus, enumerando tria genera potentiarum, nàm alia eſt omninò ſeparata à materia in eſſendo, & operando, vt intellectus Angeli, & tali correſpondet obiectum omninò ſeparatum à materia: alia ex oppoſito eſt totaliter immerſa materiæ in eſſendo, & operando, vt ſenſus, & huic correſpondet obiectum materiale, vt tale eſt: alia verò eſt benè coniuncta materiæ in eſſendo, non autem in operando, quia non vtitur organo dum operatur, vt intellectus noſter, & tali debet ſibi correſpondere obiectum materiale, non vt materiale; ſed vt abſtractum à materia, quod non eſt niſi quiditas rei materialis.

Reſpond. Ex Doctore ſubtili ibidem ſub C. §. Congruentia &c. Maiorem eſſe veram de proportione in ratione motiui, & mobilis, non verò in entitate, modo intellectus noſter cum inclinetur ſecundum ſuam naturam ad intelligibilitatem quiditatum, materialium, & immaterialium, poterit vtique moueri ab vtriſque, non pro ſtatu iſto; ſed præciſè ex conditione naturæ ſpectatus.

(∴)

Vtrum ſingulare pro ſtatu iſto, ſit per ſe intelligibile intuitiuè, vel abſtractiuè?

QVÆSTIO II.

QVamuis ex dictis ſupra lib. 2. huius operis Diſp. 7. q. 3. facillimo negotio, poſſet ſolui propoſita de ſingularis cognitione difficultas, nihilominus, & ad vberiorem doctrinam habendam, & ad maiorem explicationem Controuerſiæ, quam exagitant Doctores de notitia ſingularium, tùm in ſe, tùm pro præſenti ſtatu, habet eam ſeorſim examinare.

Circa priorem partem igitur quæſtionis duplex reperitur oppoſita ſententia, quarum prima negat ſingulare poſſe propriè, & per ſe à nobis intelligi, ſiuè in ſe, ſiuè pro ſtatu iſto. Ita ex Antiquis Auerroes hic com. 9. Philopponus, Alexander, & Themiſtius lib. 3. cap. 20. apud Cauellum de Anima Scoti q. 22. annot. 3. ex Theologis verò D. Thomas 1. p. q. 88. art. 1. ad tertium, vbi Caietanus, Capreolus in 1. d. 35. q. 1. Aureolus ibidem q. 4. Egidius quol. 1. q. 9. & Mirandulanus de euerſ. ſing. certaminis lib. 13. Secunda ſententia affirmat ſingulare eſſe per ſe intelligibile, nedùm in ſe, verum & pro hoc præſenti ſtatu ab intellectu noſtro. Sic Doctor ſubtilis in 2. d. 3. q. 11. D. & d. 9. q. vn. §. Contra primum articulum, & in 4. d. 45. q. 3. ſub O. quem ſequuntur omnes eius diſcipuli: Ex alienis verò hanc eamdem opinionem tutati ſunt Gregorius in 1. d. 3. q. 2. art. 1. Durandus ibidem q. 1. & 10. & alij plures citati à Cauello vbi ſupra n. 5.

Circa poſteriorem quæſtionis partem, D. Thomas cum ſuis communiter negant dari cognitionem intuitiuam rei ſingularis. Ex oppoſito Scotus affirmat ſingulare poſſe cognoſci, nedum abſtractiuè, verum etiam intuitiuè. Ita ipſe in 2. d. 3. q. 9. §. Ad quæſtionem

nem &c. & q. 11. ſub D. & in 3. d. 14. q. 3. ſub A. §. Ad quæſtionem &c. & in 4. d. 10 q. 8. §. Reſpondeo &c. ſub B. & d. 45. q. 2 D. & q. 3. B. & O. & d. 49. q. 12 §. Reſpondeo &c. & in quol 13. §. Circa ſecundum ſub B. Magiſtrum ſequuntur omnes, eius Diſcipuli, & ex alienis ferè omnes, qui cum ipſo docent, ſingulare poſſe per ſe à nobis cognoſci pro ſtatu iſto: vndè pro clariori notitia.

Primo notandum eſt ex eodem Scoto lib. de Anima q. 22. & in 2. ſent. d. 3. q. 8. 9. & 11. ſingulare, quod præſefert quoddam coaleſcens ex natura communi, & ſingularitate, ſeù differentia indiuiduali, ipſam contrahente ad eſſe exiſtens hic, & nunc, poſſe intelligi, dupliciter contingere poteſt, vel diſtinctè, vel confusè; tunc ſingulare cognoſcitur diſtinctè, cum ſecundum propriam rationem, qua ſingulare diſtinguitur ab vniuerſali ab intellectu percipitur. Hoc autem poteſt intelligi dupliciter, vno modo in ſe, & comparando ipſum ad intellectum diſtinctè concipientem, & non impeditum, cuiuſmodi eſt Angelicus, & noſter etiam in anima ſeparata; alio modo quoad nos, & apud intellectum ſubditum legibus huius ſtatus pęnalis, vt eſt noſter in anima corpori coniuncta: Si ſingulare ſpectetur priori modo, eſt per ſe intelligibile, ſiquidem eſt ens completum, & perfectum, per ſe directè reponibile in prædicamento, intelligibilitas autem ſequitur entitatem, eo modo, quo eſt. Si verò attendatur, ſecundo modo, ſingulare, vt ſingulare, non eſt per ſe intelligibile; rationem aſſignat Doctor in primo loco citatus, ex Philoſopho ſecundo de Anima t. 146. quia intellectus pro ſtatu iſto nequit ponere differentiam inter duo ſingularia, vt talia ſunt, vt patet de duobus ouis, omninò ſimilibus in accidentibus, ex quo infert, quod non poſſit vtrumque diſtinctè cognoſcere. Tunc verò ſingulare cognoſcitur confusè, cum non concipitur ſub propria ratione ſingularitatis, ſed alterius; quod poteſt accidere tripliciter, vno modo quando cognoſcitur ſub ratione naturæ communis, vt Petrus, quà homo: ſecundo modo ſub ratione quid nominis, vt Petrus, quatenus deriuatur à petra: tertio modo ſub ratione accidentium, quibus afficitur, vt Petrus ſub ratione albi, vel nigri, docti &c. & his tribus modis quodlibet ſingulare poteſt pro hoc ſtatu cognoſci ab intellectu noſtro, ſaltem cognitione abſtractiua.

Secundo notandum ex eodem, locis circa poſteriorem quæſtionis partem citato, notitiam intellectiuam eſſe duplicem, ſcilicet intuitiuam, & abſtractiuam. Prior eſt rei præſentis, & exiſtentis, vt præſens, & exiſtens eſt in ſe, vel in aliquo eminentialiter ipſam continente, vt eſt cognitio lapidis exiſtentis, & præſentis in ſe, quam nunc in via habet meus intellectus, vel cognitio eiuſdem, quam habet intellectus Beati, media viſione eſſentiæ Diuinæ, in qua lapis eminentialiter, hoc eſt perfectiori modo, quam in ſe, continetur. Hæc autem pro ſtatu iſto habetur in intellectu de obiecto exiſtente, ac præſente in ſe, non immediatè; ſed mediante ſenſu interiori, ac exteriori; ſiquidem nihil eſt in intellectu, quin prius fuerit in ſenſu exteriori immediatè, & hoc mediante in interiori, in quo pariter repræſentatur res ſingularis cum ſuis conditionibus, & conſequenter, vt exiſtens, & præſens eſt in ſe, ſic etiam per ſenſum internum repræſentatur intellectui, mediante ſpecie cauſata ab intellectu agente ſimul cum phantaſmate; quæ tamen eſt duplex, ſcilicet directa, & reflexa. Per priorem cognoſcit intellectus res ſingulares exiſtentes extra ſe, vt ſunt tamen præſentes ſibi per ſenſum: per poſteriorem verò cognoſcit ſe, & ſuos actus, quibus intelligit alia à ſe. Poſterior cognitio, hoc eſt, abſtractiua intellectus eſt, qua cognoſcitur res, vt abſtrahit ab exiſtentia, & præſentia, cæteriſque conditionibus indiuidualibus, & ſic Petrus cognoſcitur, vt homo eſt, non tamen, vt eſt hic, & nunc, vt aliàs expoſui.

Tertio notandum ex eodem ibidem, cognitionem intuitiuam, & abſtractiuam adinuicem conuenire, ac differre. Conueniunt quidem, quia vtraque repræſentat obiectum intellectum, & de-

nominat

nominat intellectum intelligentem: differunt verò, quia ad intuitiuam requiritur, non ſolùm, quod obiectum ab eadem repræſentatum, realiter exiſtat, & realiter ſit præſens, vt dictum eſt, vel in ſe, vel in eminentiori continente ſpecificatiuè, verùm etiam vt illud repræſentet, quatenus realiter præſens, & exiſtens eſt reduplicatiuè: at abſtractiua expoſcit, vel quod obiectum ſit realiter abſens, & ſolùm intentionaliter præſens intellectui per ſpeciem, vel ſi contingat etiam eſſe realiter præſens, & exiſtens, illud tamen repræſentet, ac ſi non eſſet præſens, & exiſtens: Deus enim pro hoc ſtatu, quamuis ſit realiter præſens, & exiſtens vbique, non tamen cognoſcitur à nobis intuitiuè, vt præſens, & exiſtens reduplicatiuè; ſed tantum abſtractiuè, cùm ità percipiatur, ac ſi non eſſet realiter præſens, & exiſtens. Ex hac differentia infertur, cum Doctore ſubt. in quol. 13. §. Circa ſecundum &c. ſub L. has duas cognitiones diſtingui à ſeinuicem ſpecie, propter rationes formales motiuas hinc indè, ſiquidem intuitiua cauſatur ab obiecto, vt præſente, & exiſtente realiter; abſtractiua verò ab obiecto vel abſente, vel ſi præſente, & exiſtente realiter, non tamen, vt exiſtens, & præſens eſt realiter, verum duntaxat intentionaliter; iſtæ autem rationes, cum ſe habeant veluti differentię eſſentiales conſtitutiuæ, ac diuiſiuæ, neceſſariò cauſare debent diſtinctionem ſpecificam inter prædictas cognitiones. Secundò infertur, non poſſe conſiſtere notitiam intuitiuam abſque præſentia, & exiſtentia reali obiecti, vndè quàmuis Deus poſſet, ſe ſolo, cauſare notitiam intuitiuam de aliquo obiecto in meo intellectu, ipſo obiecto præſente, licet non concurrente, non poſſet tamen illam ſic producere, ſi fuerit abſens, & non niſi, quia exiſtentia, & præſentia realis eſt ita intrinſeca cognitionis intuitiuę, vt intuitiua, vt nequeat conſiſtere ſi illa abfuerit ab intellectu intuitiuè cognoſcente.

Ex his ſit prima concluſio. Singulare, ſecundum ſe ſumptum, eſt per ſe intelligibile ab intellectu diſtinctè concipiente, & non impedito. Eſt Scoti de Anima q. 22. §. Dicendum, ergo &c. & in 2 d.3.q.8. 9. & 11. Probatur, quia intelligibilitas ſequitur entitatem, tamquam paſſio ſuum ſubiectum; ſed ſingulare, ſecundùm ſe, dicit veram entitatem, quia ſecundum ſe eſt reponibile directè in Prædicamento, vt aliàs oſtendimus; ergo etiam habet propriam intelligibilitatem. Secunda pars probatur, quia omnis potentia poteſt in quodcumque contentum ſub ſuo obiecto adęquato; ſed obiectum adæquatum intellectus noſtri, ex natura potentiæ conſiderati, eſt ens vt ens, finitum, & limitatum, tam abſolutum, quàm reſpectiuum, cuius tamen terminus non ſit Deus, ſub quo continetur ſingulare, ſecundum ſe; ergo poteſt intelligi ab intellectu noſtro non impedito. Maior, & minor innoteſcunt ex dictis, ac probatis in præcedenti quæſtione.

Secunda concluſio. Singulare, pro ſtatu iſto, etiam eſt à nobis intelligibile, non tamen diſtinctè, verùm confuſe duntaxat. Eſt Scoti ibidem. Probatur prima pars, quia intellectus noſter pro hoc ſtatu cognoſcit inductiuè principia, ſicut demonſtratiuè concluſionem ex Ariſtotele lib. 2. Priorum cap. 29. & 1. Topicorum cap. 10. ſed inductio eſt proceſſus à ſingularibus ſufficienter enumeratis ad vniuerſale, ex eodem ibidem; ergo intellectus debet prius cognoſcere ſingularia. Secunda pars probatur, nàm potentia potens cognoſcere diſtinctè aliquod obiectum, poteſt ipſum diſtinguere à quocumque non ipſum, alioquin non cognoſceret ipſum diſtinctè, verum vt confuſum cum alijs, ſed intellectus noſter, pro ſtatu iſto, nequit diſtinguere vnum ſingulare ab alio, ſi abſint accidentia diſtinguentia, quæ enumerat Porphyrius cap. de ſpecie, ergo &c. Minor probatur, quia nihil cognoſcitur diſtinctè ab intellectu pro ſtatu iſto, quod diſtinctè non moueat ſenſum, vt probat Doctor ſubtilis in 3.d.14 q. 3 ſub E. ſed ſingularis entitas, præciſis accidentibus, nequit mouere ſenſum; ergo nec intellectum, ſi ergo vnum ſingulare non habuerit accidentia, diſtincta ab accidentibus

Digitized by Google

bus alterius ſingularis, ſicut non poterit diſtinctè mouere ſenſum ad ſui cognitionem diſtinctam, ſic neq; intellectum mouere poterit. Tertia pars probatur, quia ſingulare poteſt cognoſci ſub ratione naturæ communis, vt Petrus ſub ratione hominis; rurſus poteſt cognoſci, vt deriuatur à petra, & quatenus eſt affectus accidentibus, quibus caret Paulus; ſed huiuſmodi cognitiones ſunt confuſæ, vt dictum eſt in primo Not. ergo ſingulare pro hoc ſtatu cognoſcitur confusè, & non diſtinctè.

Tertia concluſio. Singulare, vt ſubeſt conditionibus materialibus, cognoſci poteſt ab intellectu noſtro, nedum intuitiuè, verùm, & abſtractiuè. Eſt Scoti in 4. d. 45. q. 3. §. Dico ergo &c. ſub B. Probatur prima pars, quia datur pro ſtatu iſto cognitio propoſitionum contingentium, vt quod Petrus dormiat, Paulus ſtudeat, Franciſcus oret &c. ſed talis nequit haberi ſine cognitione intuitiua ſingularium, quia propoſitiones contingentes non abſtrahunt ab exiſtentia, & præſentia, & tamdiù verè ſunt, quandiù extrema ſunt realiter coniuncta; ergo ſingularia cognoſcuntur intuitiuè. Secunda pars probatur, tum quia intellectus eſt perfectior ſenſu interiori, vt patet; ſed ſenſus interior poteſt cognoſcere ſingulare abſtractiuè; ergo multò magis intellectus. Minor probatur, quia nos recordamur rerum viſarum ſub conditionibus materialibus; ideſt ſecundum formam, figuram, locum, tempus &c. ſed huiuſmodi res ſunt ſingulares; ergo ſenſus noſter interior cognoſcit ſingularia: tùm etiam, quia memoria nequit eſſe ſine ſpecie obiecti, vt omnibus liquet; ſed intellectus Angelicus, & noſter ſeparatus, poteſt recordari præteritorum ſingularium, alioquin eſſent brutis deteriores; ergo huiuſmodi intellectus habent ſpecies ſingularium, quibus illa cognoſcunt in abſentia, & ſic abſtractiuè.

Quarta concluſio. Dantur in nobis cognitio abſtractiua, & intuitiua abinuicem ſpecificè diſtinctæ. Eſt Scoti citati in ſecundo, & tertio Not. Probatur prima pars, quia intellectus noſter cognoſcit pro hoc ſtatu aliquam rem exiſtentem, & præſentem, & eamdem etiam abſentem, alioquin eſſet nimis infelix, cùm nec poſſet dolere de præteritis, nec lætari de præſentibus, nec triſtari de malis futuris, quæ imminere præuidentur, quæ omnia ſunt per experientiam falſa; ſed talis cognitio, vt de rebus abſentibus eſt abſtractiua, & vt de præſentibus, & exiſtentibus realiter, eſt intuitiua; ergo &c. Secunda pars probatur ex Doctore ſubtili in quol. 13. ſub L. quia diſtinctæ rationes formales motiuæ in eodem obiecto, diuerſificant ſpecie cognitiones de eodem, ſiquidem actus potentiarum diſtinguuntur per diſtincta obiecta formalia, ſecundum Philoſophum 2. de Anima t. 33. & tertio de Anima t. 38. ſed ratio formalis motiua cognitionis intuitiuæ, eſt alia ſpecie à ratione motiua formali cognitione abſtractiuæ; ergo efficiunt has duas cognitiones ſpecie diſtinctas. Minor probatur, quia exiſtentia, & præſentia realis obiecti, & abſentia realis, & præſentia tantum intentionalis, ſunt diſtinctæ rationes formales motiuæ, vt patet, ſed prior eſt motiua intellectus, vt cognoſcat intuitiuè, & poſterior, vt intelligat obiectum abſtractiuè; ergo rationes formales motiuæ vtriuſque cognitionis diſtinguuntur ſpecie, & conſequenter etiam cognitiones ſic diſtingui debent.

Obijcitur primo contra primam concluſionem, tùm quia ex Ariſtotele primo Poſteriorum cap. 24. & ſecundo de Anima t. 60. ſenſus, & intellectus diſtinguuntur, quod ſenſus eſt ſingularium, intellectus verò vniuerſalium; atqui ſingulare non eſt vniuerſale; ergo intellectus nequit intelligere ſingularia: tùm etiam, quia in tantum res eſt intelligibilis, inquantum eſt immaterialis, ex Ariſtotele in hoc tertio de Anima t. 37. & 78. vbi habet, quod lapis non eſt in anima; ſed forma lapidis, ideſt ſpecies intelligibilis de ipſo ab intellectu agente cauſata; ſed ſingulare, etiam ſecundum ſe conſideratum, eſt materiale, quia Ariſtoteles 5. Methaphyſicorum cap. de Vno, dicit, illa ſunt vnum numero, quorum materia eſt vna; ſed vnum numero, & ſingulare

ſunt

ſunt penitus idem; ergo ſingulare nequit eſſe ſine materia.

Reſpond. Auctoritatem Ariſtotelis intelligendam eſſe, quoad ſenſum cum præciſione, quoad intellectum verò ſine præciſione, hoc eſt dictu, ſenſus diſtinguitur ab intellectu obiectiuè, quia verſatur tantum circa ſingularia; intellectus verò per hoc non ſeccernitur à ſenſu, quia cum ſit potentia ſuperior, intelligit & vniuerſalia, & ſingularia. Ad ſecundum negatur minor, immò cum ſingulare intelligitur, fit immateriale per ſpeciem intelligibilem ſui; Ad probationem dico Ariſtotelem ibi eſſe loquutum de materia totius, quæ eſt differentia indiuidualis, eiuſdem conſtitutiua, à qua non poteſt abſtrahere ſingulare; non verò de materia partis, à qua ſemper abſtrahit, cum intelligitur; ſiquidem nequit intelligi diſtinctè, dum eſt inuolutum materiæ, & conditionibus materiam ipſam conſequentibus.

Obijcitur ſecundò, contra ſecundam concluſionem, probando, quod ſingulare poſſit cognoſci diſtinctè, vt ſingulare, quia omnis potentia ponens differentiam inter aliqua duo, cognoſcit vtrumque ſub propria ratione, ex Ariſtotele in ſecundo de Anima t. 146. ſed intellectus noſter pro ſtatu iſto ponit differentiam inter vniuerſale, & ſingulare, cum vtrumq; diffiniat; ergo cognoſcit vtrumque ſub propria ratione.

Reſpond. Maiorem eſſe veram ſi ponat differentiam poſitiuè, non tamen ſi tantùm negatiuè, modò intellectus noſter diſtinguit vniuerſale à ſingulari negatiuè tantum, eo quia diffinitio vniuerſalis non competit ſingulari, nec econuersò diffinitio ſingularis vniuerſali; at rationem, ſuper qua fundatur repugnantia ad eſſe, & prædicati de pluribus pro hoc ſtatu in ſingulari, non cognoſcit diſtinctè, cùm eiuſdem nequeat dari ſpecies ſenſibilis in phantaſia; & conſequenter nec intelligibilis in intellectu poſſibili, vt aliàs dictum fuit.

Contra, quia voluntas, cum ſit libera, poteſt velle aliquod ſingulare, ſub ratione ſingularitatis; ergo & intellectus cognoſcere, ſiquidem nil volitum, quin ſit præcognitum ab intellectu.

Reſp. primo negando conſequentiam, ſiquidem ad hoc vt voluntas velit aliquod obiectum, ſufficit cognitio eiuſdem confuſa, cęcus enim poteſt velle albedinem diſtinctè, quam tamen non noſcit diſtinctè; ſed tantùm per auditum confusè, ratio autem huius eſt, quia voluntas eſt abſtractior, quam intellectus.

Vel dicendum ſecundo, antecedens eſſe falſum; nàm etſi voluntas ſit eſſentialiter libera, non poteſt tamen vti ſua libertate circa obiectum non præoſtenſum ſibi ab intellectu: cum ergò pro ſtatu iſto intellectus non poſſit habere cognitionem diſtinctam ſingularitatis, nec conſequenter potetit illam oſtendere voluntati, vt ametur ab ea.

Obijcitur tertio, contra ſecundam partem tertiæ concluſionis, nàm cognitio abſtractiua tunc eſt in intellectu de aliquo obiecto, cùm in eo adeſt ſpecies illius obiecti, vt patet; ſed eiuſdem indiuidui ſpecies non ſemper eſt; ergo nec per illam poterit abſtractiuè cognoſci. Maior patet, quia cognitio abſtractiua fit per ſpeciem exiſtentem in potentia. Minor probatur, quia idem indiuiduum non habet ſemper idem eſſe materiale, à quo fuit abſtracta talis ſpecies; ergo per illam ſpeciem non poterit cognoſci, alioquin cognoſceretur aliquid aliter, quàm ſit in re, quod eſt contra Ariſtotelem 2. Metaph. t. 4. dicentem, vnumquodque ſe habere ad veritatem, & cognoſcibilitatem, ſicut ſe habet ad eſſe; ergo &c.

Reſpond. Negando minorem; ad probationem, admiſſo antecedente, quia reuera idem ſingulare poteſt mutari ſecundum formam, figuram, & alia accidentia, quibus afficiebatur, negatur tamen conſequentia; ſiquidem, dato caſu, cognoſceretur abſtractiuè per illam ſpeciem, ſicut ſe habebat antequam mutaretur, non tamen ſecundum accidentia, quæ de præſenti haberet; nàm ſecundum

dum accidentia præſentia cognoſcerentur intuitiuè, & etiam abſtractiuè, licet per aliam ſpeciem ab eis nouiter abſtractam.

Obijcitur quartò, contra quartam conclusionem, quia intellectus noſter in cognoſcendo abſtrahit ab hic, & nũc, ad differentiam ſenſus, qui determinatur ad cognoſcendum proprium obiectum ſub talibus conditionibus exiſtentiæ, & præſentiæ; ergo quamuis poſſit admitti cognitio intellectiua abſtractiua nequaquam tamen intuitiua.

Reſpond. Ex Scoto quol. 13. ſub K. negando conſequentiam, ſiquidem licet verum ſit, intellectum, in cognoſcendo, poſſe abſtrahere ab hic, & nunc, non tamen ita determinatur ad ſic cognoſcendum, quin poſſit cognoſcere etiam idem obiectum, vt hic, & nunc, ſicut ſenſus; nàm cùm ſenſus, & intellectus non diſtinguantur, tamquam duæ potentiæ ex æquo diſparatæ; ſed benè adinuicem ſubordinatæ, ſecundum eſſe ſuperiùs, & inferiùs, ſequitur, intellectum poſſe cognoſcere, nedum abſtractiuè, quod tamen non poteſt ſenſus exterior, (& per hoc diſtinguuntur) ſed etiam intuitiuè, ad modum ſenſuum exteriorum, alioquin non eſſet potentia ſuperior, & perfectior ſenſu, cùm non poſſit quicquid ille poteſt cum ſui perfectione.

Quæres, an Deus poſſit producere in aliquo intellectu notitiam intuitiuam alicuius obiecti, ipſo abſente?

Affirmant multi apud Cauellum, quos & ipſe probabiliter ſequitur in ſupplem. ad quæſtiones Scoti de Anima, diſp. 3. ſect, 11. n. 4. tùm quia eſt forma abſoluta, diſtincta ſpecie ab abſtractiua; tùm etiam quia Deus poteſt ſupplere vices obiecti præſentis, cum concurrat in genere cauſæ ſecundæ extrinſecæ, & in hoc nulla apparet contradictio.

Negatiua tamen eſt nobis tenenda cum Merinero hic diſp. 5. q. 4. n. 10. & 11. & ratio eſt, quia cùm præſentialitas obiecti ſit intrinſeca cognitioni intuitiuæ, nàm per ipſam conſtituitur in eſſe, & per eandem diſtinguitur ſpecificè ab abſtractiua, vt probatum eſt cum Scoto in quol. 13. L. implicat contradictionem poſſe fieri de obiecto abſente, ſiquidem eſſet, & non eſſet intuitiua, cum non haberet id, quod eſt de eius ratione intrinſeca, & quiditatiua; quin potiùs eſſet abſtractiua, cùm eſſet de obiecto, vt abſente, quod eſt conſtitutiuum formale notitiæ abſtractiuæ.

Nec rationes in oppoſitum quicquam faceſſunt, vndè ad primam negatur conſequentia, ſiquidem vt dicit Doctor citatus, notitia intuitiua, quamuis ſit ens abſolutum, importat neceſſariò relationem realem, & actualem attingentiæ ad obiectum realiter, & actualiter præſens, & ideo ſine ipſo haberi non poſſet, nec per potentiam Diuinam.

Ad ſecundam concedo Deum poſſe ſupplere vicem cuiuſcumque cauſæ ſecundæ, ſi non adſit eſſentialis dependentia ad ipſam, vt eſt in propoſito. Addo, quod obiectum, vt ſic, concurrit quidem in genere cauſæ efficientis, & hic concurſus ſuppleri poſſet à Deo, cæterum reſpectu notitiæ, vt intuitiuæ, ſe habet etiam vt cauſa formalis intrinſeca, conſtitutiua eiuſdem notitiæ, vt ab abſtractiua diſtinguitur, & hanc cauſalitatem Deus ſupplere nequit, vt aliàs oſtendimus.

Vtrum intellectus noſter poſſit plura obiecta ſimul diſtinctè cognoſcere?

QVÆSTIO III.

CIrca intellectum propoſitæ difficultatis, varia ſunt Doctorum placita, nàm D. Thomas cum ſuis 1. p. q. 54. art. 2. docet, intellectum noſtrum, quàmuis poſſit intelligere plura per modum vnius, non poſſe tamen illa cognoſcere diſtinctè per modum plurium.

Gregorius Ariminenſis in 2. d. 11. q. 1. ſuſtinet ex oppoſito, plura, etiam per modum plurium, poſſe percipi diſtinctè ab intellectu: Durandus hoc idem aſſerit de intellectu Angelico, ſuperaddens, quod etiam omnia poteſt diſtinctè cognoſcere.

Doctor ſubtilis in 1. d. 2. q. 2. §. Oſtenſo propoſito &c. & in 3. d. 14. q. 2. ſub P. etſi

neget,

neget, intellectum creatum poſſe intelligere plura per modum plurium diſtinctè, (ſiquidem fatetur hoc eſſe peculiare intellectus Diuini, qui eſt virtutis infinitæ) concedit tamen, loquendo de cognitione confuſa. Idem videtur aſſerere in 4.d.49.q.10.in fine loquens de actibus comparatiuis. Sequuntur ex noſtris Faber in 2. ſent. diſp. 41. Cauellus in Comment.ad primam q.de Anima Scoti. Annot.2.Catharenſis hic q.1. art.8. & alij plures, tàm ex noſtratibus, quàm ex alienis, quos recenſet, & ſequitur Maſtrius diſp 6 q.9. n.260.

Pro huius ſententiæ clariori notitia primo notandum eſt ex Doctore ſubtili in præcitatis locis, quòd intellectum creatum poſſe ſimul plura intelligere, contingit dupliciter, vno modo actualiter, alio modo habitualiter; tunc intellectus dicitur plura cognoſcere habitualiter, cùm in ſe habet ſpecies plurium, quibus medijs ſit conſtitutus in proxima diſpoſitione, vt illa cognoſcat, & de hoc modo cognoſcendi non videtur difficultas, cum non repugnent ſimul plures ſpecies, varia, ac diuerſa obiecta, repręſentantes, eſſe in eodem intellectu; tunc verò intellectus dicitur plura actualiter intelligere, ſi habuerit vnam, vel plures cognitiones, ad plura obiecta ſimul tendentes; hoc autem poteſt accidere dupliciter, vel conſiderando illa plura per modum vnius, vtpotè quæ ſint ſubordinata, vel in aliquo vno actualiter quiditatiuè contenta, vt ſunt omnia prædicata quiditatiua, incluſa formaliter in vna natura ſpecifica; vel per modum plurium, quia per plures cognitiones percipi debent, cum ſint diſparata. Priori modo cognoſcuntur ens, ſubſtantia, corpus, corpus animatum, & animal per eandem cognitionem hominis, in quo formaliter includuntur, ſiquidem nequit diſtinctè cognoſci homo, niſi ſimul percipiantur omnia, quæ ſunt de eiuſdem ratione quiditatiua. Poſteriori autem modo cognoſcuntur diſparata, vt plura indiuidua eiuſdem ſpeciei, vel plures ſpecies eiuſdem generis, quod poteſt contingere dupliciter, vel confuſè, vel diſtinctè. Primò modo valet intellectus cognoſcere ſimul, diuerſis tamen cognitionibus ad illa terminatis, quia ſi hoc poteſt competere ſenſui, qui eſt potentia inferior, nec intellectui denegari debet: Viſus enim poteſt ſimul ferri in diuerſos colores diſparatos, nempè in album, & nigrum, & non per eamdem ſpeciem, aut impreſſam, aut expreſſam, cum neutra valeat repræſentare obiecta diſparata, igitur per diuerſas, confuſè tamen, quia non ità perfectè perciperentur ſimul à viſu, quam ſi eſſet tantum album, vel nigrum: Cęterum ſecundò modo non poſſunt plura ſimul cognoſci ab intellectu creato, quicumque ſit ille, ſiquidem, cum ſit limitatæ, ac finitæ virtutis, indiſtinctiùs intelliget plura, quam vnum tantum; at cùm vnum duntaxat intelligit, non poteſt illud meliùs, quàm diſtinctè percipere, igitur dum plura intelliget, cogetur indiſtinctè illa cognoſcere, & ſic confuſè.

Secundò notandum ex eodem in 1. d. 2.q.2. ſub Y. & Aa. quod vbicumque vnumquodque ex pluribus requirit aliquam perfectionem in cauſa, vel formalem, vel virtualem, neceſſariò concluditur, quod potens in plura ſit perfectius, quàm in pauciora, ſiquidem habet in ſe virtualiter plures perfectiones formales, quæ ſunt propriæ illorum plurium, & quod habet plures perfectiones, etiam virtualiter, eſt perfectius ſimpliciter, & quod infinitas eſt in infinitum perfectius, quod exemplo clariùs manifeſtatur; nam poſſe ferre decem, maiorem perfectionem requirit virtutis motiuæ, quàm poſſe ferre tantum quinque, ideò poſſe ferre infinita ſimul, concludit infinitam virtutem motiuam inferente, igitur ſequitur apertè, quod vbicumque vnum ex pluribus requirit aliquam perfectionem in cauſam, vel formalem, vel virtualem, pluralitas requirit, & concludit maiorem perfectionem, quàm paucitas, & infinitas concludit infinitam perfectionem in cauſa: Cùm ergo intellectus ſit cauſa intellectionis, & intelligere vnum obiectum diſtinctè arguat aliquam perfectionem, duo maiorem, tria, quatuor, & quinque adhuc maiorem vſque in infinitum, ſequitur, quod ſi intelle-

ctus

ctus Angelicus poſſit intelligere ſimul omnia obiecta diſtinctè per modum plurium, & hæc ſint infinita numeraliter, ipſum fore infinitæ virtutis, ſaltem extenſiuæ, ac proindè extrahi à limiribus creaturæ, quod tamen ſibi repugnat, quarè vt viremus huiuſmodi inconueniens, dicendum eſt cum Doctore ſubtili, non poſſe intellectum creatum, ſiuè humanum, ſiuè Angelicum, ex viribus naturæ intelligere plura ſimul diſtinctè; ſed tantum confusè, aut diſtinctè ſucceſſiuè, non verò ſimul.

Ex his fit prima concluſio. Intellectus creatus poteſt plura ſimul intelligere habitualiter. Eſt Scoti in 3.d.14. q.3.§.Ad quæſtionem &c. ſub A. Probatur, quia cognoſcere plura ſimul habitualiter, eſt habere ſimul ſpecies intelligibiles plurium obiectorum; ſed intellectus creatus poteſt, immò de facto habet ſimul ſpecies plurium obiectorum, quæ ſucceſſiuè intellexit; ergo &c. Maior patet ex primo notandum. Minor eſt probata ſuperius, vbi oſtendimus, intellectum eſſe conſeruatiuum ſpecierum intelligibilium, ſicut memoria ſenſitiua ſenſibilium.

Secunda concluſio. Intellectus creatus poteſt cognoſcere plura ſimul diſtinctè per modum vnius, non tamen per modum plurium. Eſt communis Scoto, ac D. Thomæ in locis ſupracitatis. Probatur prima pars, quia intellectus in eodem inſtanti temporis poteſt habere intellectionem vnius obiecti, in quo contineantur formaliter, & quiditatiuè plura; ergo intelligendo tale obiectum, intelliget ſimul illa plura. Antecedens patet, quia vnica intellectione intelligere poteſt hominem, in quo continentur quiditatiuè eius prædicata quiditatiua, nempè animal, viuens, corpus, ſubſtantia, & ens reale, finitum, ac limitatum. Conſequentia etiam liquet, quia nequit cognoſci diſtinctè homo, niſi cognoſcantur omnia, quæ pertinent ad eius quiditatem, ſed talia ſunt plura, vt dictum eſt; ergo ſimul intelligit etiam illa plura. Secunda pars probatur, primo ex Philoſopho 2. Topicorum cap. 4. vbi diſtinguens ſcire à cogitare ex parte obiecti, inquit: *Aliquoties enim diſſonat, vt ſi ſcire eſt cogitare, & multa ſcire eſt multa cogitare, hoc autem non verum: contingit enim plura ſcire, cogitare autem non*; ſed per ly ſcire denotatur notitia confuſa, & per ly cogitare diſtincta; ergo licet poteſt intellectus plura cognoſcere confusè, nequit tamen illa noſſe diſtinctè. Minor ſuadetur, quia faciliùs eſt ſcire plura confusè, quam diſtinctè; ergo ſi non contingit plura ſimul cogitare, potiùs hoc referendum eſt ad notitiam diſtinctam, quàm ad confuſam. Secundo probatur ex 1. Not. quia indiſtinctiùs plura cognoſcuntur, quàm vnum; ſed cùm vnum tantùm cognoſcitur, diſtinctè cognoſcitur; ergo plura nequeunt diſtinctè cognoſci; ſed confusè.

Tertia concluſio. Intellectus creatus, ſiue Angelicus, ſiue Humanus, nequit plura indeterminatè diſtinctè ſimul cognoſcere, multò minùs omnia determinatè. Eſt Scoti in 1.d. 2. q.2. ſub Aa. contra Gregorium, & Durandum citatos. Probatur prima pars, tum quia ſi non poteſt diſtincte plura obiecta determinata ſimul cognoſcere, multò minus plura indeterminatè, ſiquidem hæc ſunt infinita ſincathegorematicè; atqui infinitum nequit diſtinctè pertranſiri ab intellectu creato, ex Ariſtotele pluribus in locis; ergo &c. tùm etiam quia cognitio diſtincta habetur per ſpeciem diſtinctam, clarè obiectum intelligibile repræſentantem; ſed plurium obiectorum diſparatorum nequit dari vna ſpecies diſtincta, eorundem repræſentatiua; ergo nec vna cognitio illorum diſtincta. Maior patet. Minor probatur, tùm quia ſpecies eſt ſimilitudo obiecti eius, à quo cauſatur; ſed obiecta diſparata ſunt penitus diſſimilia; ergo nequeunt vniri, vt per vnam ſpeciem repræſententur, alioquin omnia poſſent cauſare vnam, & eamdem ſpeciem, quod nemo ſanę mentis dixerit. Secunda pars probatur, quia intellectus creatus nequit eſſe infinitus, nec extenſiuè, ergo nec intelligere omnia obiecta diſparata diſtinctè, cum ſint infinita. Conſequentia patet. Antecedens probatur, quia ſi poſſet eſſe infinitus

Digitized by Google

tus extenſiuè, poſſet eſſe etiam intenſiuè; ſed hoc repugnat enti creato, quodcumque ſit illud, vt ſatis probatum eſt in 3. Phyſicorum diſp. 3. q. 1. ergo &c. Sequela maioris probatur, quia quodlibet intelligibile arguit vnam perfectionem in intelligente, ſiuè formalem, ſiuè virtualem, non curo; ergo cùm omnia intelligibilia ſint infinita, ſequitur ipſa concludere in intellectu infinitas perfectiones, ſaltem virtuales, ac proindè ipſum conſtituere infinitum intenſiuè. Antecedens patet, quia intelligere dicit perfectionem ſimpliciter, cum reperiatur etiam in Deo; ſed obiectuum eſt cauſa cur intellectus intelligat; ergo obiectum intelligibile concludit in intellectu aliquam perfectionem, & per conſequens, infinita perfectionem ſimpliciter infinitam arguere debent in eodem, adeò vt ſit infinitus, nedùm extenſiuè, verùm & intenſiuè.

Quarta concluſio. Intellectus tamen creatus poterit intelligere plura, vt plura ſimul confusè. Eſt Scoti in 3. d. 14. q. 2. § Poteſt dici &c. Probatur quia ſenſus poteſt ferri ſimul in diuerſa obiecta vt viſus in album, & nigrum, &c. ergo multò magis intellectus, cum ſit potentia ſuperior, & perfectior; atqui non cognoſcit illa diſtinctè ſimul; ergo tantum confusè. Minor probatur, quia viſus percipit perfectiori modo album, & nigrum ſeorſim, quàm coniunctim, ſiquidem virtus vnita fortior ſeipſa diſperſa; ſed viſus percipit illa ſeorſim diſtinctè; ergo cùm percipit coniunctim ambo, hoc erit tantum confusè. Secundo ſuadetur ratione theologica, quia Beati vident in diuina eſſentia res in ipſa contentas per plures cognitiones ad illas terminatas; ſed non vident illas diſtinctè; ergo confusè. Minor patet, quia indiſtinctiùs videntur plura, quam vnum tantùm, ſiquidem in pluribus adeſt minor attentio, quàm in vno ſolùm; ſed vnum videtur diſtinctè; ergo cum videntur plura, erit viſio duntaxat confuſa.

Obijcitur primò, contra primam concluſionem; nàm idem corpus nequit ſimul pluribus figuris figurari; ergo nec idem intellectus pluribus ſpeciebus intelligibilibus. Antecedens patet. Conſequentia probatur, quia ſicut ſpecies ſuum obiectum repræſentat, ita figura figuratum, & ſicur hæc dat eſſe cognoſcibile, aliquo modo corpori, ita ſpecies intellectui.

Reſpond. Negando conſequentiam, ad cuius probationem dico non eſſe ſimiles de figuris, & ſpeciebus quoad informare corpus, & intellectum, ſiquidem figuræ occupant ſubiectum localiter, & ideò plures ſimul ſunt incompoſſibiles in eodem, at ſpecies cum ſint ſpirituales, non ſunt in intellectu occupatiuè; ſed intentionaliter, qua de cauſa non inconuenit plures eſſe ſimul.

Obijcitur ſecundò, contra ſecundam concluſionem; quæ concipiuntur per modum vnius, concipiuntur per vnam intellectionem, & ſpeciem impreſſam; ſed implicat plura habere eamdem ſpeciem impreſſam; ergo & eamdem intellectionem. Minor probatur, quia ſpecies impreſſa eſt ſimilitudo obiecti; ſed implicat plura, etiam ſubordinata, habere eamdem ſimilitudinem, cùm præſeferant diuerſas quiditates, quarum quælibet habet propriam cognitionem, & conſequenter exigit propriam ſimilitudinem.

Reſpond. Minorem, ac probationem eſſe veram de pluribus diſparatis, ſicut ſunt homo, & equus, album, & nigrum, hæc inquam conuenire nequeunt in eadem ſpecie, ſiue impreſſa, ſiuè expreſſa, ſi vt diſparata concipiantur; falſam verò de ſubordinatis, ſiquidem cùm vnum includat aliud in ſui quiditate, & omnia includuntur in vna tantum, vt patet de prædicatis quiditatiuis contentis in vna natura ſpecifica, ſicut vnum adæquatè concipitur per vnam ſpeciem adæquatam includentem plures inadæqua-

tas, ſic & intellectio adæquata poterit eſſe vna, quamuis inadæquatæ plures, contentæ tamen virtualiter in illa: non enim poteſt concipi adæquatè quiditas hominis, quin ſimul concipiantur rationes animalis, viuentis, corporis, ſubſtantiæ, & entis finiti, quæ in ipſo quiditatiuè continentur.

Obijcitur tertiò, contra ſecundam partem eiuſdem concluſionis, ſi non poſſent plura, vt plura diſtinctè ab intellectu cognoſci, aut hoc prouenirет ex parte intellectus, aut ex parte obiecti; ſed neutrum dici poteſt; ergo &c. Maior liquet ex oppoſita ſententia, quæ affert alterum ex dictis impedimentis non repugnare. Minor probatur, & quod non ex parte intellectus, quia talis eſt capax infinitarum intellectionum; vt oſtendit Doctor ſubtilis in 3. d. 14. q. 2. Neque ex parte obiecti, quia plura obiecta poſſunt eſſe ſimul præſentia intellectui, & ſic ipſum mouere ſimul ad eorum cognitionem.

Reſpond. Negando minorem; ad probationem dico repugnare ex parte intellectus, qui, cum ſit potentia finita, nequit ita diſtinctè firmare aciem ſuæ actiuitatis ſimul in pluribus, ſicut in vno tantum. Ad rationem Doctoris dico nil officere, cùm loquatur de intellectu paſſiuo, nos autem de elicitiuo, ſeù productiuo: repugnat enim ſibi poſſe ſimul elicere plures intellectiones æquè diſtinctas, ob ſui limitatam actiuitatem, at non implicat illas recipere, ſi à Deo ſibi imittantur, cùm eius capacitas, & paſſiuitas ſit illimitata, vt etiam infinitas recipere valeat.

Obijcitur quartò, quia intellectus eſt perfectior ſenſu; ſed ſenſus poteſt plura ſimul diſtinctè cognoſcere; ergo multò magis intellectus. Minor probatur, quia ſenſus poteſt diſtinguere vnum ab alio, vt album à nigro, fuſcum à viridi &c. ergo & illa diſtinctè cognoſcere, ſiquidem, vt inquit Ariſtoteles in ſecundo de Anima t. 146. omnis potentia ponens differentiam inter aliqua, debet illa cognoſcere ſub propria ratione, quod eſt cognoſcere diſtinctè; ergo & intellectus poterit hoc facere, cum & ipſe ponat differentiam inter illa, quæ cognoſcit.

Reſpond. Cognoſcere aliquid diſtinctè contingit dupliciter, vno modo, vt ly diſtinctè ſit idem, quod per rationem formalem propriam, & quiditatiuam, & tale nequit competere alteri ab intellectu; alio modo, vt ſit idem, quod diſcretè, hoc eſt, diſcernere vnum ab alio, & vnum non eſſe aliud, & hoc conuenire poteſt etiam ſenſui. Priori modo plura ſimul cognoſci nequeunt diſtinctè, nec à ſenſu, nec ab intellectu, at poſteriori modo benè plura ſimul cognoſci poſſunt diſtinctè, & non tantum ab intellectu; ſed etiam à ſenſu.

Formaliter ad argumentum negatur minor, ſi ly diſtinctè ſit idem, quod quiditatiuè, ſeù per rationem formalem, conceditur verò, ſi ſonet idem, quod diſcretiuè, ſeù diſcernere vnum ab alio; at hoc dicimus conuenire quidem intellectui, non autem illud, quod tamen prætenditur in argumento.

Obijcitur quintò, contra tertiam concluſionem; tùm quia ſuper Gen. D. Auguſt. lib. 4. cap. 34. de paruis inquit, quod potentia ſpiritualis mentis Angelicæ, cuncta quæ voluerit ſimul notitia facillimè apprehendit; ſed vnum obiectum, quod velit, facillimè diſtinctèque apprehendit; ergo & multa, ac etiam omnia, cum omnia ſimul velle poſſit; ergo plura, tàm determinata, quàm indeterminata: Tùm etiam, quia ſi intellectus Angeli non poſſet plura ſimul, & omnia diſtinctè intelligere, hoc ideò contingeret, quia non poteſt plures, & omnes ſimul intellectiones producere; ſed hæc ratio nulla eſt; tùm quia intellectus eius nec debilitatur intelligendo ſecundum ſe; nec dependet à ſenſu, ſicut humanus, qui fatigatur à ſenſatione plurium obiectorum,

rum, & conſequenter fatigat intellectum, cum non poſſit intelligere, niſi per conuerſionem ad phantaſmata; ergo ratione plurium intellectionum producendarum non impeditur intellectus Angelicus quin poſſit plura, & omnia ſua obiecta ſimul diſtinctè intelligere.

Reſpond. Auctoritatem Auguſtini intelligendam eſſe diſtributiuè, & per cõparationem ad intellectum noſtrum, impeditum à ſenſibus, & à conditione ſtatus præſentis, vt faciat ſenſum, quod ex cunctis, quæ Angelica mens valens ſit apprehendere, ſingula faciliimo negotio apprehendit, & faciliùs, quam intellectus noſter pro præſenti ſtatu, qui nequit intelligere, niſi dependenter à ſenſibus, & per conuerſionem ad phantaſmata, quibus legibus non tenetur Angelus, cum ſit ſubſtantia purè ſpiritualis, & expers pœnarum conſequentium peccatum originale, quibus ſubiacet humanus intellectus, vt ſuperiùs expoſitum fuit. Ad ſecundum neganda eſt minor, ad probationem dico, impedimentum prouenire, non ex debilitatione, aut dependentia, quam poſſit habere intellectus Angelicus à ſenſu, vel ab alio extrinſeco; ſed ſolum ex finitate, & limitatione intellectus creati, qui non poteſt ita diſtinctè producere plures intellectiones ſimul circa plura obiecta, ſicut vnam tantùm circa vnum ſolum obiectum.

Obijcitur ſextò. Voluntas eodem actu poteſt efficaciter appetere plures fines diſparatos, ſiquidem poteſt velle deambulationem, & quia vtilis ad ſanitatem, & delectabilis ad recreationem, & proficua ad fugiendum hoſtem; ergo & intellectus illos ſimul cognoſcere. Conſequentia patet, quia nil volitum, quin præcognitum, & eo pacto, voluntas vult, quo pariter intellectus intelligit, ac oſtendit.

Reſpond. Conſequens eſſe verum confusè, non verò diſtinctè, vt plures ſunt, nec probatio quicquam facit, quia ad oſtenſionem obiecti voluntatis, ſufficit cognitio confuſa eiuſdem in intellectu, vt ſuperius diximus, & inferius iterum dicturi ſumus.

Obijcitur ſeptimò, contra quartam concluſionem, quia Ariſtoteles 4. Metaph. t. 10. habet, quod vnum non intelligentes, nihil intelligunt; ergo non contingit ſimul plura intelligere.

Reſpond. Auctoritatem eſſe veram de intellectione diſtincta, non verò confuſa, quia ſic etiam intelligentes plura, aliquid intelligunt confusè, licet non diſtinctè.

Vtrum ens rationis ſit obiectum terminatiuum intellectus?

QVÆSTIO IV.

De Ente rationis, quod aliquo pacto habet fundamentum in re extra intellectum, ſatis luculenter egimus in logica in Tractatu Primarum, & Secundarum Intentionum, & in toto Vniuerſalium libro, nunc autem, occaſione textus 21. & 22. in quibus Ariſtoteles fatetur, intellectum noſtrum non ſolùm ferri in indiuiſibilia, in quibus non eſt falſum; ſed etiam in compoſita, in quibus datur veritas, & falſitas, & hoc componendo, non tantum componibilia, vel diuidendo diuiſibilia, verùm etiam componendo incomponibilia, & diuidendo indiuiſibilia, tàm præſentia, quàm præterita, & futura, videndum eſt de illo ente rationis, quod communiter vocant fictum, eo quia nullum aliud eſſe habet in re, præter id, quod fingendo ſibi tribuitur à potentia fingente, quæcumque ſit illa; Et quoniam eſſe obiectum intellectus ſupponit habere eſſe, ſaltem poſſibile, vel non repugnans, & vnitatem conceptibilitatis, præſentem quæſtionem idcircò duximus ſecandam in tres partes, in quarum prima inueſtigabimus, quam eſſentiam, & exiſtentiam habere poſſit ens rationis fictum, ſeù non fundatum. In ſecunda quam vnitatem cum ente reali vero; & in tertia quænàm intelligibilitas ſibi conueniat in ordine ad intellectum. His

enim tribus diligenter examinatis, facilis erit reſpõſio ad præſentem difficultatem.

An ſit, & quid ſit ens rationis fictum?

SECTIO I.

Circa priorem huius ſectionis partem adeſt non parua controuerſia inter Doctores, ſiquidem Valleſius controu. 10. ſuæ Philoſophiæ, & Bernardus Mirandula in Expoſitione Prædicamentorum, ac nonnulli ex Recentioribus, negant eſſentiam, & exiſtentiam, ſiuè in re, ſiuè in intellectu, huiuſmodi entis ficti; tùm quia caret intelligibilitate, & vnitate; tùm etiam quia nulla poteſt aſſignari eiuſdem cauſa efficiens.

Ceterùm pars affirmatiua communiter traditur, non tantum à Recẽtioribus, quorum videtur eſſe potiſſimum intereſſe pertractare de natura entis rationis; ſed etiam ab Antiquis, vt videre eſt in D. Thoma 4. Metaph. lect. 4. opuſ. 42 cap. 2. 1. p. q. 28. art. 1 & in 1. d. 26 q. 2. art. 1. ac alibi, & in Doct. ſubtil. in 1. d. 13. q. vn. §. Aliter ponitur &c. ſub D & d. 43. q. vn. §. Aliter dico &c. & quol 3. art. 1. A. B. quos poſteà ſecuti ſunt eorumdem Diſcipuli varijs in locis.

Circa partem poſteriorem etiam varia ſunt Doctorum placita, nàm aliqui putant, ens rationis importare ſolùm denominationem extrinſecam, non qualemcumq; ſed prouenientem ab actu rationis in obiecto cognito, itaquod eſſe cognitum, & denominatio extrinſeca, in ordine ad ens rationis, conuertantur omninò. Ita Durand. in 5. d. 19. q. 5. & 6. Vaſquius in 1. p. diſp. 15. n. 13. & diſp. 115. n. 2. & in 1. 2. diſp. 95. cap. 10. Fonſeca 5. Metaph. cap. 7. q. 6 ſect. 3. Sotus in logica q. 2. Vniuerſal. Rutnius in tra. de Natura entis rationis n. 2. Poncius q. 4. & 5. vbi citat pro ſe Scotum in 1. d. 35. Fuentes q. 2. diffic. 2. Hurtadum in Metaph. diſp. 19. ſect. 2. & Auerſam in logica q. 2. ſect. 2.

Alij verò putantes ſe melius indagare entis rationis naturam, negant eius formalitatem conſiſtere in ſola denominatione extrinſeca, aiuntq; ens rationis preſeferre quoddam eſſe obiectiuum intellectus, quatenus nimirum concipit id, quod reuera non eſt, ad modum entis, impoſſibile ad modum poſſibilis, negatiuum, & priuatiuum ad modum poſitiui. Ita D. Thomas 1. p. q. 16. art. 3. ad 2. cum inquit, *ens rationis eſſe, quod cùm non ſit in rerum natura, accipitur vt ens in ratione*, quem poſteà ſequuti ſunt eius diſcipuli, & Suaretius in Metaph. diſp. vltima ſect. 2. n. 10. & communiter Doctores ex Societate Ieſu.

Pro hac ſententia citatur etiam Scotus in 1. d. 13 q. vn. ſub D. & d. 43. q. vn. §. Aliter dico &c. & quol. 3. art. 1. portò an rectè, vel male hoc factum ſit, aliquibus de more notatis, dicam in concluſionibus infraponendis.

Primo igitur notandum ex Scoto in 1. d. 36 q. vn. ſub H. §. Ad primum principale, & d. 43. q. vn. §. Aliter dico &c. ſub D. & E. quod ſicut ens ratum, & verum opponitur ficto, ita poſſibile, impoſſibili, ſiquidem ſunt ſynonima ens verũ, & poſſibile, ſicut ens fictum, & impoſſibile. Illud verò dicitur verum ens, ſeù poſſibile, quod ex ſua ratione formali non habet repugnantiam ad eſſe, habet tamẽ repugnantiam ad eſſe neceſſariũ ex ſe, ſiquidẽ in his duobus conſiſtit tota ratio poſſibilitatis, per prius .n. diſtinguitur ens poſſibile ab impoſſibili, ſeù ficto; per poſterius verò à Deo, cui ſoli competit eſſe neceſſarium ex ſe. Illud verò eſt impoſſibile, quod ex ſua ratione formali habet repugnantiam ad eſſe, vt Chymera, Hircoceruus, Centaurus, & ſimilia figmẽta, quandoquidem partes, ex quibus dicũtur coaleſcere habent repugnantiam formalem, & incõpoſſibilitatẽ ad vniri. Vtrũq; tamen poteſt dupliciter conſiderari, vel formaliter, vel principiatiuè. Si priori modo ſpectẽtur, tàm poſſibile, quàm impoſſibile habẽt quod ſint talia ex ſuis rationibus formalibus, vt dictũ eſt. Si verò attendantur poſteriori modo, tàm poſſibilitas, quam impoſſibilitas reducẽda eſt in intellectũ diuinũ hoc pacto, & ordine. Primo .n. ſicut Deus ſuo intellectu producit poſſibile in eſſe poſſibile; ita producit duo entia poſſibilia, vt puta hominẽ, & aſinum, quæ ſic producta ſunt ſeipſis formaliter incõpoſſibilia, vt nequeant ſimul eſſe vnum, neq; aliquod tertium. Secundo hanc incompoſſibilitatem, quam

habent

habent à ſe formaliter; & originatiuè ab intellectu diuino, ſequitur impoſſibilitas totius figmenti includentis ea. Tertio ex iſta incompoſſibilitate partium ad vniri, & ex impoſſibilitate figmenti in ſe, ſequitur impoſſibilitas eius reſpectu cuiuſcumq; agentis, vt poſſit produci, itaquod negatio reſpectus adquodcumque agens productiuum, eſt vltimus gradus impoſſibilitatis cuiuſcumq; entis chymerici, ſeù figmẽti. Ex his infertur, quod ſicut poſſibile, & ens conuertuntur, ita nõ ens, ſiuè nihil, & impoſſibile pariter conuertũtur

Secundo notandum ex eodem in 1. d. 36. q. vn. ſub L. negationem conuenire alicui poſſe dupliciter intelligi, vno modo ab extrinſeco per negationem cauſæ non ponentis effectum in eo, quod dicitur habere negationem, vt cum dicimus paries non eſt albus, in pariete eſt negatio albedinis, non ab intrinſeco, quaſi albedo ſibi repugnet; ſed ab extrinſeco ob defectum cauſę non ponentis albedinem in illo. Aliò modo ab intrinſeco ob repugnãtiam entis poſitiui ad affirmationem oppoſitam illi negationi, & hoc dupliciter, quandoq; enim eſt repugnantia propter vnum tantum, quod ſit de intellectu vtriuſque, & ſic negatio aſini de homine, & econuerſò hominis de aſino dicuntur illis conuenire ab intrinſeco, propter rationalitatem, & irrationalitatem, quæ ſunt eis intrinſecæ: quandoq; verò eſt repugnantia propter plura incluſa in intellectu vtriuſq; extremi, & ſic ſpecies ſpecialiſſimæ duorum generaliſſimorum, vt puta homo, & albedo, habẽt negationem mutuam de ſeinuicem propter omnia prædicata, quæ includuntur in eis; ſiquidem quærenti, quare homo non eſt albedo, & econuerſo albedo non eſt homo. Reſpondebitur, quia albedo non eſt animal, corpus animatum, corpus, ſubſtantia, quæ includuntur in homine, & ſimiliter homo non eſt albedo, quia non eſt color, qualitas, accidens, quæ includuntur in albedine eſſentialiter, & intrinſecè. Ex hoc tamen non eſt inferendum, quod ex eo, quod iſta negatio inſit homini ob repugnantiam plurium prædicatorum, quæ includuntur in albedine, ſit magis negatus, quàm propter repugnantiam vnius tantum, ſiquidem negatio, cùm ſit malignantis naturæ, & deſtruat totam affirmationem ſibi oppoſitam, ita reddit ſimpliciter negatum poſitiuum propter repugnantiam vnius tantum incluſi, quàm ſi forent plura incluſa. Ad propoſitum, cum dicimus, homo in æternitate nõ eſt aliquid, & chymera nõ eſt aliquid, negatio ineſt, tàm homini, quam chymeræ, licet diuerſimodè, quandoquidem homini ineſt tantum ab extrinſeco, ob negationem cauſæ non dantis illi eſſe exiſtentiæ in æternitate, non verò ab intrinſeco, quia cùm fuerit productus ab intellectu diuino in eſſe poſſibili; non habet repugnantiam ad eſſe aliquid exiſtens; at chymeræ repugnat ab intrinſeco, quia nulla cauſa poteſt cauſare in illa eſſe aliquid exiſtens, & hoc non ob defectum, & impotentiam cauſæ; ſed ſolum ob repugnãtiam formalem, quam habet cum eſſe exiſtentiæ; ſicut enim homo, ex eo, quod ſibi non repugnat formaliter exiſtere, dicitur habere eſſe poſſibile potentia logica, ſic ex oppoſito, quia chymeræ repugnat exiſtere, ideò dicitur eſſe impoſſibilis impoſſibilitate oppoſita.

Tertio notandum ex eodem ibidem, & d. 43. in fine, quod licet ens fictum, & chymera ſit pura negatio entis veri, & omninò nihil reale, eſt tamen aliquid rationis, puta ſi fingatur ab intellectu noſtro eſſe aliquid vnum actu exiſtens, vt puta hircoceruus, ideſt compoſitũ quoddam ex naturis repugnantibus hirci, & cerui, tale figmentum ſic cognitum ab intellectu dicitur habere eſſe obiectiuum in illo, quod tamen, cum nõ ſit quid poſſibile; ſed impoſſibile, & impoſſibile non ſit quid vnum in non entitate, verùm præſeferat plura incompoſſibilia, ex ſe formaliter repugnantia ad vniri, ſequitur non poſſe intelligi ad modum entis per vnicum conceptum affirmatiuum; ſed tantum diuiſiuè, & per negationẽ, dicendo, hircus non eſt ceruus, bos non eſt aſinus, & ſic de ceteris, propter repugnãtiã intrinſecã, quæ infert negationẽ mutuã vnius de alio. Ex quo infertur, quod ratio formalis entis ficti non conſiſtit in poſſe fingi ab intellectu, alioquin eſſet in potentia, & haberet ex ſe eſſe poſſibile,

ſed ſolum in actuali fictione, ſibi tributa ab intellectu fingente, vndè cùm dicimus chymeram poſſe fingi ab intellectu, ly poſſe non fundatur in ipſa; ſed in intellectu, in quo eſt potentia illam fingendi. Secundo infertur, ens chymericum non habere eſſentiam diſtinctam ab exiſtentia, ſiquidem ante eius eſſe actuale, nullum eſſe poſſibile poſſidet, verum duntaxat virtuale, quod non eſt niſi virtus intellectus, qua intelligendo, poteſt illud fingere, & eſſe fictum ſibi tribuere.

Quartò notandum ex Scoto in quol. 3. ar. 1. eſſe obiectiuum præſeferre ſolùm actum intellectus, terminatum ad obiectum, quod per ipſum recipit eſſe, ſiquidem eſſe obiectiuum habetur per ſolam intelligentiam, & nullo pacto habet eſſe formale in memoria, niſi forſan virtualiter inadæquatè, pro quanto continetur virtualiter in intellectu, & eſt duplex, ſcilicet verum, & fictum. Eſſe obiectiuum verum eſt terminus cognitionis veræ, quo pacto dicimus creaturas habuiſſe verum eſſe obiectiuum in intellectu diuino, cum reuera fuerint per ipſum productæ in eſſe intelligibili, & conſequenter in eſſe poſſibili, vt docet Scotus in 1. d. 35. Eſſe verò obiectiuum fictum eſt terminus cognitionis falſæ, ac fictæ, ſiquidem per ipſam nihil intelligibile vnum affirmatiuè producitur; ſed ſolum oſtenditur per negationem intrinſecam vnius poſſibilis de alio impoſſibilitas formalis ad eſſe illius figmenti, quod per modum vnius ab intellectu concipitur eſſe, quod reuera non eſt.

Quintò notandum, ens rationis nullum habens fundamentum in re à pleriſque diffiniri, nam D. Thomas opuſc. 42. cap. 1. inquit, *Hæc entia eſſe, quando intellectus fingit per modum entis, quod non eſt ens*; & 1. p. q. 16. art. 3. ad 2. ſubdit, *ens rationis eſſe, quod cùm non ſit in rerum natura, accipitur vt ens in ratione*. Suaretius in Methaph. diſp. 54. ſect. 1. n. 6. quaſi expendens ſupradictam diffinitionem, addit, *ens rationis, eſt illud eſſe, quod cogitatur, vt ens, cum tamen in ſe veritatem non habeat*. Communiter autem diffinitur, per illud, quod ſolùm habet eſſe obiectiuum in intellectu; Vel ſecundùm Scotum in quol. 3. art. 1. ſub A, *ens rationis eſt illud, quod habet eſſe precisè in intellectu conſiderante*, quæ diffinitio, cum ſit eadem cum præcedente, explicat ſolùm naturam entis rationis non fundati; ſeù ficti, quandoquidem ens rationis fundatum habet quidem eſſe efficienter per intellectum, non habet tamen præcisè eſſe in intellectu, cùm ſubiectiuè ſit in re cognita actu recto, ſi ſit prima intentio, vel comparatiuo, ſi fuerit ſecunda intentio, vt aliàs probauimus cum Doctore ſubtili in Vniuerſalibus q. 9. & in 4. d. 1. q. 2. ſub B. Ex quibus infertur ſolutio vtriuſq; partis propoſitę difficultatis, ſiquidem diffinitio, non tantum manifeſtat quid ſit ens rationis quiditatiuè, ſed etiam an ſit, quia illius, quod eſt omninò nihil & reale, & rationis, nequit dari diffinitio, neq; ſcientia, vt probat Ariſtoteles 1. Poſt. cap. 1. Et 7. Metaph. t. 37. 42. & 43. ac alibi.

Ex his ſit prima concluſio. Datur ens rationis non fundatum, ſeù fictum ab intellectu. Eſt communis tàm Thomiſtis, quàm Scotiſtis. Probatur, quia intellectus poteſt vnire falſa, repugnantia, & incompoſſibilia ac ſi eſſent vnum impoſſibile; ſed tale ſic vnitum eſt ens rationis fictum, ſeù non fundatum; ergo datur ens rationis non fundatum, fictum tamen ab intellectu. Maior probatur primo auctoritate Ariſtotelis in hoc 3. de Anima t. 21. vbi habet: *Indiuiſibilium igitur intellectio in ijs eſt, circa quæ non eſt falſum. In quibus autem falſum iam, & verum eſt, compoſitio quadam iam eſt conceptuum, tamquam vnum exiſtentium, & ſicut Empedocles dixit: Verè multorum quidem capita ſine ceruice germinauerunt, poſteà compoſita ſunt concordia, ſic, & hæc ſeparata componitur, vt incommenſurabile, & diameter, ſymetron, & aſſymetron*, ſed in primis eſt compoſitio vera, & ſecundis falſa, quia ſymetron, ideſt commenſurabile coſtæ, & aſſymetron, hoc eſt, incommenſurabile eidem coſtæ, repugnant vniri alicui tertio; ergo ſecundum Philoſophum intellectus poteſt componere incompoſſibilia in vnitate conceptus. Secundo probatur, quia eius, quod nullo

pacto

Digitized by Google

pacto eſt, non datur diffinitio, neque ſcientia, ex Ariſtotele primo Poſteriorum cap. 24. & 7. Metaph. t.37. ſed entis rationis ficti datur diffinitio, vt patet ex vltimo Notab. ergo aliquo pacto eſt, non extra animam; ergo in intellectu conſiderante.

Secunda concluſio. Ens rationis fictum habet tantum eſſe obiectiuum intellectus. Eſt Scoti in 1.d.13.q.vn.D.& in quol. 3. art. 1. A. Probatur, quod eſt impoſſibile, & nihil includens contradictionem, ſi eſt aliquo pacto conceptibile, habet tantum eſſe obiectiuum intellectus; ſed ens rationis fictum eſt huiuſmodi; ergo habet tantum eſſe obiectiuum intellectus. Maior patet ex terminis, ſiquidem quod eſt poſſibile, & excludens contradictionem, ſi concipiatur ab intellectu, habet aliquid eſſe extra conceptum, vel in anima, vel extra; ergo ex oppoſito, quod eſt impoſſibile, & nihil includens contradictionem, ſi concipiatur nihil eſt extra ſuum conceptum. Minor patet ſimiliter ex diffinitionibus entis rationis ficti, & ex dictis in ſecundo, & tertio Notabili, & probabitur in ſequenti concluſione;

Tertia concluſio. Eſſe Obiectiuum entis rationis non eſt eſſe poſſibile; ſed impoſſibile, conceptum tantum ad modum poſſibilis. Eſt Scoti in 1.d.3.q.5.ſub G. & d. 36. q. vn. ad primum argumentum, & 43. q. vn. §. Aliter dico à prima ſententia &c. Probatur prima, & ſecunda pars ſimul, quia poſſibile eſt illud, cui non repugnat eſſe ſimpliciter, ſed tantum eſſe neceſſarium ex ſe; impoſſibile verò eſt id, cui ex ſe, & formaliter repugnat ſimpliciter eſſe; ſed ens rationis fictum, non habet non repugnantiam, immò repugnantiam formalem ad eſſe ſimpliciter; ergo ens rationis, ſeu eius eſſe obiectiuum non eſt eſſe poſſibile; ſed impoſſibile. Maior patet ex diffinitione vtriuſque, tradita in primo Not. ex Scoto in 1.d. 43. q. vnica. Minor probatur, quia quod includit incompoſſibilia formaliter, habet repugnantiam ad eſſe, ſiquidem, quæ repugnant formaliter, nequeunt vniri nec in ſeinuicem, nec in tertio, vt patet de rationali, & irrationali; ſed eſſe obiectiuum rationis fictum includit incompoſſibilia, vt liquet ex diffinitione figmenti, quod dicit tantum eſſe obiectiuum in intellectu; ergo eſſe obiectiuum entis rationis ficti non habet non repugnantiam; ſed repugnantiam ad eſſe, ac proindè non habet eſſe poſſibile; ſed impoſſibile. Tertia pars probatur, nàm quod concipitur per modum entis veri, concipitur per modum poſſibilis, ſiquidem ens verum, & poſſibile conuertuntur, ſicut ens fictum, & impoſſibile, vt adnotauimus primo ex Doctore ſubtili in 1.d.36.H. & d. 43. ſub D. & E. ſed impoſſibile concipi poteſt per modum entis veri; ergo per modum poſſibilis. Minor probatur, quod concipitur per modum vnius, concipitur per modum entis veri, quandoquidem vnum, & verum ens conuertuntur, ſe habent enim vt ſubiectum, & paſſio; ſed impoſſibile concipitur per modum vnius, ſiquidem partes incompoſſibiles, & formaliter repugnantes componit intellectus, & vnit in vnico conceptu obiectiuo, ac ſi eſſent compoſſibiles à parte rei, vt oſtendimus concluſione prima ex Ariſtotele in hoc tertio de Anima t. 21. ergo intellectus dum concipit impoſſibile, concipitur illud per modum poſſibilis.

Quarta concluſio. Ens rationis fictum, formaliter ſumptum, non eſt per ſe intelligibile. Eſt Scoti in 1.d.3. q.5. F. & G. & in 4. d. 1. q. 2. ſub A. Probatur, quod eſt impoſſibile, & nihil includens contradictionem, non eſt per ſe intelligibile, ſiquidem vnum contradictorium cum altero contradictorio non facit vnum intelligibile; ſed ens rationis fictum eſt huiuſmodi, ſiquidem figmentum, chymera, & impoſſibile, ac nihil includens contradictionem, ſunt ſynonima, idemque ſonantia; ergo &c. Secundo probatur, quod non eſt diffinibile diffinitione quid rei, non eſt per ſe intelligibile, ſiquidem diffinitio eſt medium intelligendi, ac ſciendi, ex Ariſtotele in ſecundo Poſter. cap. 17. ſed ens rationis fictum; cum non ſit verum ens; ſed purum non ens, non eſt diffinitione quoad quid rei diffinibile; ſed tantùm

Digitized by Google

quoadquid nominis ex Ariſtotele 1. Topic. cap. 4. ergo ens rationis fictum non eſt per ſe intelligibile.

Quinta concluſio: Ens rationis fictum nullam habet ex ſe proprietatem. Eſt Scoti in 1. d.3. q.5. G. & in 4. d. 1. q. 2. A. contra quendam neotericum Scotiſtam. Probatur, quod non habet quid rei, non habet proprietatem, ſiquidem iſtæ emanant à quiditate rei, & ſunt cum illa realiter identificatæ, vt aliàs probauimus cum Doctore noſtro ſubtili; ſed ens rationis fictum, cum ſit purum non ens, & nihil, & impoſſibile, caret quid rei, vt probatum eſt in præcedenti ex Ariſtotele 1. Topicorum cap. 4. ergo &c. Secundo probatur, quod caret generibus, & ſpeciebus, caret etiam proprietatibus, quandoquidem ab his originantur, & cum his conuertuntur; ſed ens rationis fictum, cum ſit quoddam figmentum eſt huiuſmodi; ergo &c. Minor probatur à Doctore citato primo loco, quia ens fictum, & figmentum includunt rationem in ſe falſam, & contradictionem, cum vna pars formaliter repugnet alteri; at quæ habent genera, ſpecies, ac differẽtias, non includunt rationem in ſe falſam, ſiquidem genus eſt conſtitutiuum ſpeciei, & genus, ac differentia, ſe habent vt determinatiuum, & determinabile, ex Ariſtotele 7. Metaph. t. 43. ergo ens rationis fictum caret generibus, ſpeciebus, ac differentijs, & conſequenter etiam proprietatibus. Tertio ſic, ſi ens rationis fictum haberet aliquam proprietatem, tatis potiſſimum eſſet, poſſe fingi, & concipi vt vnum ab intellectu, vt dicit ille Scotiſta; ſed hoc eſt falſum; ergo &c. Minor probatur, quia ſi huiuſmodi ens haberet eſſe fingibile, antequam actualiter fingeretur ab intellectu, ſequeretur quod eſſet ens poſſibile potentia logica, ſiquidem non eſſet actu fictum, ſed poſſet ex ſe fingi, quod eſt eſſe in potentia logica, vt docet Doctor in 1. d. 35. & 36. Atqui ens rationis non eſt poſſibile potentia logica, tùm quia eſt ſecundum ſe ſimpliciter non ens, antequam concipiatur per modum entis; tùm etiam quia per iſtum Magiſtrum, & ſecundum communem ſententiam, nullum eſſe habet in memoria, verùm totum obtinet ab intelligentia; ergo poſſe fingi nihil dicit in ente rationis ficto; ſed tantùm indicat poteſtatem, & virtutem intellectus, vt valeat illud fingere. Ex his apparet ſufficienter quid, & quale ſit ens rationis fictum, & quonam pacto ſit admittendum obiectiuè in intellectu ſecundum veram, & genuinam mentem Doctoris ſubtilis, quicquid in contrarium dixerint nonnulli Scoticæ Doctrinæ profeſſores.

Obijcitur primo, contra primam concluſionem, ſi daretur ens rationis fictum, hoc maximè foret, quia cauſaretur ab intellectu; ſed hoc eſt falſum; ergo &c. Sequela maioris liquet in omnium ſententia. Minor probatur, quia ſi intellectus daret illi eſſe, vel per influxum realem, vel rationis; ſed neutrum eſt dicendum; ergo &c. non per realem, quia & terminus deberet eſſe realis: neque per influxum rationis, quia implicat cauſam realem, qualis eſt intellectus, habere influxum rationis; ergo nullo modo cauſaretur ab intellectu, ac proindè nullo modo haberet eſſe.

Reſp. Negãdo minorem, ad probationẽ dico ens rationis cauſari per influxũ rationis ab intellectu, quippe qui videns partes incompoſſibiles ſortiti nomen partium alicuius totius, ac partes compoſſibiles, indicat (licet falsò) ſibi poſſe conuenire etiam rationem partium compoſſibilium, vndè ſicut iſtæ verè componunt aliquod, totum, cenſet idem nihilominus poſſe competere partibus incompoſſibilibus, ac proindè concipit impoſſibile ad modum poſſibilis, & quoniam ſibi tribuit modum vnionis illis repugnantem, & aliter indicat, quàm ſit in re, propterea dicitur facere ens rationis, non per influxum verum, qui eſt realis, ſed per falſum, à ſola ratione dependens, qua de cauſa dicitur influxus rationis, & conceptus, ſeù res concepta, ens rationis fictum.

Obijcitur ſecundò, contra ſecundam concluſionem, nàm id, quod non eſt per ſe intelligibile, non habet eſſe obiectiuum in intellectu; ſed ens rationis fictum non habet de ſe eſſe intelligibile,

vt

vt probatum eſt in concluſione quarta; ergo &c. Maior patet quia eſſe intelligibile, eſt eſſe obiectum intellectus; ſed eſſe obiectiuum in intellectu eſt eſſe idem, ac obiectum terminatiuum intellectus; ergo quod non eſt intelligibile, nec habet eſſe obiectiuè in intellectu.

Reſpond. Eſſe obiectiuum duplex eſſe, verum & falſum, vt dictum eſt in quarto notabili. Primum conuertitur cum intelligibili, ſecundum verò in plus ſe habet, cùm ſe extendat etiam ad impoſſibilia, quæ non ſunt intelligibilia, cum ſint nihil, & includant contradictionem ad eſſe, & conſequenter ad intelligi, vndè ſtare poteſt, quod aliquod habeat eſſe obiectiuum, & non ſit obiectum intellectus, nec intelligibile ſaltem verum.

Formaliter ad argumentum dico maiorem eſſe veram de eſſe obiectiuo vero, non autem de falſo, quia tale, ſicut non conuertitur cum obiecto intellectus, nec cum intelligibili poterit conuerti.

Obijcitur tertiò, contra tertiam concluſionem, quod habet eſſe principiatiuè ab intellectu diuino, habet eſſe poſſibile; ſed eſſe obiectiuum entis rationis ficti originatiuè dependet ab intellectu diuino, ſicut & ipſum impoſſibile, quod repræſentat; ergo tale eſſe obiectiuum prius habet eſſe poſſibile. Maior patet, quia ideò creaturæ ab æterno habuerunt eſſe poſſibile, quia productæ fuerunt ab intellectu diuino in eſſe intelligibili, ad quod conſequebatur eſſe poſſibile logicum, vt dicit Doctor in 1. d. 35. & d. 36. Minor eſt eiuſdem Doctoris in 1. d. 43. ſub D & E.

Reſpond. primò. Maiorem eſſe veram de eo, quod habet eſſe principiatiuè immediatè, non verò mediatè, ſicut impoſſibile, ſiquidem hoc non terminat immediatè diuinam cognitionem, ſicut facit eſſe poſſibile; ſed ſolum conſequitur formaliter ad poſitionem duorum poſſibilium, in quibus eſt repugnantia formalis, vt diſertè docet Scotus, in ſecundo loco, citatus.

Vel dicendum ſecundo. Maiorem non eſſe vniuerſaliter veram, ita quod omne habens eſſe principiatiuè ab intellectu diuino, habeat pariter ab ipſo eſſe poſſibile, ſiquidem etiam impoſſibile, ſaltem mediatè, originatur ab ipſo, & nihilominus dicit repugnantiam ad eſſe per reſpectum ad quodcumque agens, vt dicit Scotus loco citato: Eſt ergo vera maior tantum particulariter, vt ſit ſenſus, aliquid habens eſſe originatiuè ab intellectu diuino, habet ab illo, vt ſit formaliter poſſibile, & ſic minor eſt falſa, cùm non contineatur per eſſe diſtributiuum ſub maiori, quæ eſt particularis, ſub qua nequit fieri diſtributio.

Obijcitur quarto, contra tertiam partem eiuſdem concluſionis, nàm eſſe obiectiuum entis rationis ficti nequit analogari cum ente vero, ac poſſibili; ergo nequit induere modum entis veri, vt concipiatur ad modum poſſibilis. Conſequentia patet, quia nulla res poteſt participare de altera, niſi habeat aliquam analogiam cum illa, vel communitatis, vel proportionis. Antecedens liquet, ſicut entis ad non ens, ita non entis ad ens nulla datur proportio, cum includant contradictionem; atqui illud eſſe obiectiuum entis rationis ficti eſt non ens, & omninò nihil, cùm nec habet quid nec quale, vt ſuperius dictum eſt; ergo nequit analogari cum ente poſſibili, vt ad modum eius concipi poſſit.

Reſpond. Antecedens, & eius probationem habere veritatem de vera analogia, non tamen de ficta, ſiquidem intellectus, cum ſit potentia indifferens ad verum, & falſum, ad ens, & non ens, ſicut poteſt per fictionem tribuere enti modos non entis, conſiderando illud ac ſi non eſſet, ita non inconuenit, ſi etiam per fictionem concipiat non ens, & impoſſibile ſub modis entis, ac poſſibilis.

Obijcitur quintò, contra quartam, & quintam concluſionem omne, quod poteſt fingi, & cogitari ab intellectu, eſt intelligibile; ſed ens rationis non fundatum eſt huiuſmodi; ergo &c. Tùm ſecundo, quia ſicut ſe habent res ad eſſe, ita ad cognoſci ex Ariſtotele 2. Methaph. t. 4. ſed ens rationis fictum habet eſſe ad modum entis veri; ergo & cognoſcibilitatem, & intelligibilitatem ſimilem.

Reſpond.

Reſpond. Maiorem eſſe veram, ſi fuerit ens poſſibile, falſam ſi impoſſibile, ſiquidem intelligibilitas eſt ſolum paſſio entis, & poſſibilis, non verò impoſſibilis, & non entis, vt docet Ariſtoteles primo Poſteriorum cap. 24. ac alibi. Ad ſecundum dico; Maiorem facere hunc ſenſum, quod qualem entitatem habeat res, ad ipſum ſequitur talis cognoſcibilitas, cùm igitur nulla ſit entitas entis rationis ficti, nulla erit intelligibilitas, præter fictam, quæ eſt nihil; quando igitur intellectus non ens, ad modum entis, & impoſſibile ad modum poſſibilis intelligit fictè, eſt ſolum ſe putare intelligere, & reuera non intelligere, cum obiectum ſit inintelligibile, vt docet Scotus de figmento in 1. d. 3. q. 5. ſub G. §. quarto ſic, Humanitas &c.

Obijcitur quinto, quia ens rationis, cum concipitur ab intellectu ad modum entis realis, & poſſibilis, verè fingitur ab eo; ergo erat prius in potentia ad fingi; atqui huiuſmodi potentia eſt ſaltem proprietas, ſi non eſt natura entis rationis; ergo ens rationis ſaltem aliquam habet proprietatem. Sequela maioris probatur, nàm quod actu fingitur, non habuit repugnantiam ad poſſe fingi, alioquin non fingeretur; ergo potentiam, ſiquidem inter poſſibile, & impoſſibile non datur medium.

Reſpond. Negando ſequelam maioris, ad probationem, dico ens rationis, vt actu fingitur ab intellectu, nec habere in ſe repugnantiam, nec non repugnantiam ad fictionem, ſiquidem hæ, cum ſint relationes, ſupponunt fundamentum poſſibilitatis, vel impoſſibilitatis in eo, quod debet fingi, vel actu fingitur, quæ tamen non inſunt enti rationis, antequam actu fingatur, vt ſuperiùs dictum fuit: non enim habet eſſe in memoria; ſed ſolum per actum intelligentiæ. Quid ergo habet, ſaltem in intellectu, vt præſupponitur actuali fictioni? Dico habere ſolum eſſe virtuale, quod nil aliud eſt, quàm virtus intellectus potentis illud fingere, ſicut nec creaturæ in illo priori naturæ, antequam producerentur in eſſe intelligibili ab intellectu diuino, nullum eſſe formale habebant, ſed tantum virtuale in eſſentia, & intellectu diuino.

An ens rationis fictum fiat à ſolo intellectu creato?

SECTIO II.

Ens rationis fictum, ſeù non fundatum poſſe fieri ab intellectu creato nulla eſt difficultas, apud eos, qui admittunt huiuſmodi figmentum; omnes enim dicunt cauſari ab intellectu noſtro: cæterùm ſi poſſit habere eſſe ab intellectu diuino, in quo nulla reperitur imperfectio in cognoſcendo, vel à voluntate, aut ab aliquo ſenſu interiori, litigant Doctores, vt videre eſt in Recentioribus, à quibus recenſentur.

Et quidem ſi agatur de intellectu diuino, qui ſuſtinent attributa diuina à ſe inuicem, & ab eſſentia diuina ſola ratione diſtingui, etiam per ordinem ad intellectum Diuinum, videntur conſequenter dicere, entia rationis poſſe non ſolùm cognoſci, verùm etiam fabricari ab intellectu diuino. Pro hac ſententia citantur, non tantùm D. Thomas cum ſuis diſcipulis, D. Bonauentura, Henricus, Durandus, & plures alij; ſed etiam nonnulli ex Scotiſtis, à quibus refertur etiam Scotus in 1. d. 30. q. 2. ſub B. & d. 33. q. vn. §. Poteſt dici ſub H. & d. 45. q. vn. ſub C. & d. 36. q. vn. ſub C. & E.

Cæterùm quia omnes tales Doctores, & præſertim Doctor ſubtilis in prӕcitatis locis, loquuntur de ente rationis verò, ſeù fundato, ſiuè abſoluto, ſiuè reſpectiuo, cuiuſmodi ſunt prima, ac ſecunda intentio, de quibus non procedit noſtra difficultas, ideò hac prætermiſſa opinione, reſtringitur quæſtio ad ſola entia rationis ficta, ſiuè non fundata.

Vndè Vaſquius in 1. p. D. Thomæ diſp. 118. cap. 2 & 3. Caberus tract. 2. Vniuerſal. diſp. 1. dub. 8. n. 6. & alij aſſerunt, huiuſmodi entia non ſolùm fieri non poſſe ab intellectu diuino, ſed neque ab eo cognoſci, ſi facta fuerint ab humano.

Suaretius ex oppoſito in Metaph. diſp. 54. ſect. 2. à n. 20. & lib. 1. de Eſſentia Dei

Dei cap. 13. n. 6 & lib. 4. de Trinit. cap. 4. n. 17. Ruuius Tract. de Natura Entis rationis in logica dub. 5. & alij, quos refert, ac ſequitur Merinero in logica de Vniuerſ. diſp. 3. q. 6. quamuis negent, cùm præcedenti, entia rationis ficta poſſe fabricari ab intellectu diuino, affirmant tamen poſſe ab eo cognoſci, ſi fuerint facta ab intellectu creato.

Maſtrius de ente rationis diſp. 3. q. 5. n. 73. & ſequentibus defendit vtramque problematicè, & putat ſuum habere Doctorem ſubtilem, pro negatiua nimirum in 1. d. 8. q. 4 ſub M. & pro affirmatiua in 1. d. 30. q. 2. & d. 35. q. vn. & d. 36. q. vn. & in 4. d. 16. q. 2. & quol. 17. ac alibi.

Si verò ſit ſermo de voluntate noſtra, an efficere poſſit entia rationis, negant communiter Thomiſtæ, aſſerentes eſſe munus ſolius intellectus; affirmant autem Scotiſtæ cum Scoto in 1. d. 45. q. vn. Ad argumenta, & in 3. d. 26. q. vn. ſub E. & in 4. d. 16. q. 2. ſub E. & quol. 17. §. De ſecundo &c. ſub C. ſed puto potiorem locum eſſe in 1. d. 1. q. 1. vbi probat voluntatem poſſe præſtituere ſibi aliquod bonum pro fine, quod tamen reuera non eſt talis, & in 2. d. 6. q. 1. §. Ad argumenta pro opinione ſub E. & F. vbi oſtendit Angelum malum potuiſſe appetere æqualitatem Dei, quamuis noſſet eſſe ſibi impoſſibilem.

Demum de potentia imaginatiua litigant Doctores, ſi poſſit efficere entia rationis, alijs negatiuam, affirmatiuam partem alijs ſuſtinentibus: Probabilior tamen ſententia affirmatiua mihi videtur, tùm quia eſt potentiam collatiua, tùm quia conſtat illam in ſomnis effingere chymeras, ſicut facit intellectus in vigilijs: tùm denique quia hanc videtur inſinuare Scotus in 1. d. 45. propè finem, & defendunt nonnulli Scotiſtæ, vt Faber in 4. Metaph. diſp. 4. cap. 5. Meuriſſe lib. 1. ſuæ Metaph. q. 3. Merinero diſp. 3. de Vniuerſal. q. 4. & communiter Recentiores præter vnum Maſtrium de Ente rationis diſp. 3. q. 4. att. 1. n. 49. cum doceat à ſolo intellectu, & voluntate poſſe efficiens rationis, & nullo modo à ſenſibus, ſiuè internis, ſiuè externis.

Pro reſolutione igitur harum omnium difficultatum primo notandum eſt quod etiam aliqualiter innuimus in noſtro tract. de primis, ac ſecundis Intentionibus, hoc eſt, ens rationis eſſe duplex, ſcilicet fundatum, & non fundatum, primum fit à potentia cognitiua, vel appetitiua, ſumpta occaſione à proprietate rei, & ob id dicitur eſſe ſubiectiuè in re cognita, vel volita: Secundum verò fit ab eiſdem ex ſola fæcunditate potentiarum, abſque proprietate, immò cum repugnantia formali rerum, & hac de cauſa, dicitur habere eſſe tantum obiectiuè in potentia, à qua fingitur. Hic eſt ſermo de vtroque, & præſertim de non fundato. Ens rationis autem fundatum, & non fundatum adhuc eſt duplex, ſcilicet abſolutum, & reſpectiuum. Abſolutum eſt cognitio paſſiua obiecti, vel ipſum obiectum cognitum ad modum entis abſoluti, non comparando illud ad aliud obiectum, vt homo cognitus abſolutè, ſine comparatione ad ſuperiora, vel ad inferiora. Reſpectiuum eſt cognitio paſſiua, vel obiectum cognitum ad modum entis relatiui, hoc eſt in ordine ad aliud, vt idem homo cognitus in comparatione ad animal, quatenus participat eius naturam, & in comparatione ad Petrum, Paulum, & Franciſcum, prout propriam naturam illis communicat. Prius fit per actum rectum, poſterius per actum comparatiuum intellectus, vel alterius potentiæ collatiuæ. Ex his infertur, quod cùm Deus ſuo diuino intellectu poſſit cognoſcere aliquod obiectum directè, & etiam relatiuè, comparando illud ad aliud, vel ad ſuum intellectum ipſum cognoſcentem, poterit vtique efficere ens rationis fundatum, tàm abſolutum, quàm reſpectiuum. Aſſumptum enim demonſtrat Doctor ſubtilis in 1. d. 35. q. vn. ſub H. cùm inquit: *Deus in primo inſtanti intelligit eſſentiam ſuam ſub ratione merè abſoluta: in ſecundo inſtanti producit lapidem in eſſe intelligibili, & intelligit lapidem, ita quod eſt ibi relatio in lapido*

pide intellecto ad intellectionem diuinam: in tertio inſtanti intellectus poteſt comparare ſuam intellectionem ad quodcumque intelligibile, ad quod nos poſſumus comparare, & tunc comparando ſe ad lapidem intellectum, cauſare poteſt relationem rationis, & in quarto inſtanti poteſt quaſi reflecti ſupra prædictam relationem, cauſatam in tertio inſtanti, & tunc illa relatio rationis cognita erit. Eamdem doctrinam iàm prius tradiderat in d.30.q.2. ſub B. vbi expreſsè docuit, intellectum diuinum poſſe comparare ſe ad duo extrema creabilia, & producere in eis diſtinctas relationes rationis, & creatiui ad creabile, & creantis ad creatum. En quomodo Scotus fatetur apertè, ens rationis, tàm abſolutum, quàm reſpectiuum, poſſe effici ab intellectu diuino, & hoc loquendo de eo, quod habet fundamentum in re, quia de non fundato eſt diuerſa ratio, vt mox dicam.

Secundo notandum, intellectum noſtrum efficere ens rationis non fundatum, ſeù fictum, non eſt aliud, quàm concipere non ens, & impoſſibile ad modum entis, & poſſibilis, ac proindè cognoſcere res, aliter quàm ſint, nàm dùm concipit hircum, & ceruum in vnione vnius ſuppoſiti, nedum vnit impoſſibilia vniri ob repugnantiam formalem vnius animalis cum alio, verum etiam illa, vt vnita cognoſcendo, tribuit, ex fœcunditate potentiæ eis aliquod eſſe obiectiuum, impoſſibile reduci ad eſſe exiſtentiæ à quouis agente, etiam perfectiſſimo, vt dicit Doctor in 1.d.43.q.vn. ſub E. cũ igitur intellectus diuinus ſit intuitiuus duntaxat, & cognoſcat res, vt præſentes, & exiſtentes in ſua eſſentia, à qua ſolùm moneri poteſt, vt idem docet in 1.d. 8. q. 4. ſub M. ſequitur non poſſe concipere, aut cognoſcere res aliter, quàm ſint in ſeipſis, & pereonſequens nec efficere ens rationis fictitium, ac chymericum, vndè in eodem 1. d.43. q. vn. ſub F. ſubdit: *Ex hoc apparet falſa imaginatio quærentium impoſſibilitatem aliquorum, quaſi in aliquo vno, quaſi aliquid vnum, vel intelligibile, vel qualecumque ens ſit ex ſe formaliter impoſſibile, ſicut Deus ex ſe eſt neceſſe eſſe formaliter; nihil enim eſt tale primum in non entitate, nec etiam entitatis oppoſita, tali non entitati, eſt intellectus diuinus, ratio poſſibilitatis, nec etiam intellectus diuinus eſt præciſa ratio poſſibilitatis oppoſita nihilo, quia tunc teneret illud argumentum de cauſis præciſis, in affirmatione, & negatione; ſed omne ſimpliciter nihil includit in ſe rationes plurium, ita quod ipſum non eſt primò nihil ex ratione ſui; ſed ex rationibus illorum, quæ includunt formalem repugnantiam, quam repugnantiam primò habent per intellectum diuinum; ſed non præciſè.* Ex quibus inferuntur duo, alterum, quod cum non poſſit dari aliquod primum ens oppoſitum nihilo, & impoſſibili, conſequenter nec intellectus diuinus poterit concipere nihil, & impoſſibile ad modum entis, & poſſibilis, ac proindè nec ens rationis efficere. Alterum verò, quod cum intellectus diuinus non producat in eſſe poſſibili, niſi entitates duorum formaliter repugnantium, cum ſit intuitiuus, non poterit illa cognoſcere vt vnum, nec formare ex eis vnum conceptum obiectiuum, aliter non intuitiuè; ſed abſtractiuè illa conciperet, quod eſſet contra eius infinitam perfectionem, quandoquidem abſtractiua cognitio in nobis eſt ob imperfectionem intellectus finitam, & propter dependentiam, quam in operando habet à ſenſibus.

Tertio notandum ex eodem Doctore ſubtili in 1.d.45. q.vn. ſub C.& D. eodem modo philoſophandum eſſe de voluntate diuina, ac de intellectu diuino, nàm ſicut intellectus diuinus producendo lapidem in eſſe intelligibili, ſeù cognito, dicitur efficere ens rationis fundatum, abſolutum; (cognitio enim illa paſſiua, qua lapis denominatur directè cognitus ſine comparatione ad aliud, eſt ens rationis formaliter abſolutum, vt dictum eſt, in primo Not.) ità voluntas diuina producendo lapidem in eſſe volito abſolutè, abſque relatione, vel ad ſe, vel ad aliud, dicitur producere ens rationis abſolutum in lapide, ſiquidem volitio paſſiua, denominans lapidem volitum directè,

ctè,

ctè, non eſt quid reale, ſicut nec lapis cognitus, & nolitus, ſuper quo fundatur, alioquin creaturæ ab æterno habuiſſent eſſe reale, ac per conſequens, non potuiſſent amplius creari, igitur debet eſſe rationis, ſumpta tamen ratione largè, vt ſe extendit ad quamlibet potentiam rationalem, & ſic etiam ad voluntatem. Similiter quemadmodum intellectus diuinus in tertio inſtanti poteſt comparare lapidem cognitum vel ad ſe, vel ad ſuam intellectionem, & ſic formare in ipſo relationem rationis cogniti ad cognoſcentem, quæ eſt ens rationis fundatum, (ſiquidem fundatur ſuper eſſe cognito lapidis) reſpectiuum, ſic pariter voluntas diuina poteſt comparare lapidem volitum, vel ad ſe, vt volentem, vel ad ſuam volitionem, quam terminat, & ita formare aliam relationem rationis, quæ pariter erit ens rationis reſpectiuum. Cæterùm ſicut ex oppoſito intellectus diuinus nequit efficere ens rationis, non fundatum, ſeu fictitium, ſiuè ſit abſolutum, ſiuè reſpectiuum, ſic nec voluntas poterit illud efficere, quandoquidem eſt potentia ſubordinata intellectui, & cum ambo ſint formaliter infiniti, habent omninò eadem obiecta, & ſub eadem ratione.

Quarto notandum eſt ex eodem Doctore ſubtili in 2.d.6.q.1.ſub E.& F.quod eodem modo diſcurrendum eſt de voluntate, ac de intellectu creatis in comparatione ad ſua obiecta, vndè ſicut duplex eſt intellectio, ſcilicet abſoluta, & comparatiua, ita pariter volitio eſt duplex, abſoluta nimirum, & comparatiua. Intellectio abſoluta eſt alicuius obiecti ſimplicis, contenti ſub obiecto adæquato intellectus; Comparatiua, ſiuè collatiua verò eſt ad quodcumque, vel ſaltem poteſt eſſe, & hoc ſiuè comparatio ſit poſſibilis, ſiuè impoſſibilis; non enim intellectus tantum componit propoſitiones poſſibiles, ſed etiam impoſſibiles; nec tantum veras, ſed etiam falſas, vt docet Ariſtoteles in hoc tertio de Anima t. 21. & 22. ſimiliter volitio abſoluta non eſt, niſi alicuius obiecti ſimplicis, contenti ſub primo obiecto volibili: comparatiua vero eſt alicuius obiecti ad quodcumque aliud volibile ſimplex, quàmuis in illa comparatione includatur contradictio, nàm vt aſſerit idem Philoſophus tertio Ethicorum cap. 5. voluntas eſt impoſſibilium etiam, & non tantùm poſſibilium. Ex his infertur, quod ſicut intellectus noſter, concipiendo aliquod impoſſibile ad modum poſſibilis, dicitur efficere ens rationis fictitium, & chymericum, accipiendo tamen rationem ſtrictè pro potentia diſcurſiua, ita voluntas noſtra, volendo aliquod volibile impoſſibile ad modum poſſibilis, efficere dicetur ens rationis, largè ſumpta ratione pro potentia rationali, & collatiua, ſiuè pro potentia rationem conſequente; ſiquidem voluntas apud Ariſtotelem dicitur potentia rationalis, non quia cognoſcat obiectum, verum quia ſequitur rationem in operando, vel ſaltem non operatur volendo, aut nollendo obiectum, niſi oſtendatur ſibi per rationem, hoc eſt per intellectum, qui eſt potentia ratiocinatiua, ac diſcurſiua.

Ex his ſit prima concluſio. Intellectus, & Voluntas creata poſſunt efficere non tantum entia rationis fundata, ſiuè ſint abſoluta, ſiuè reſpectiua, vt probatum eſt in noſtro Tract. Primarum, & Secundarum Intentionum, verum etiam non fundata, ac fictitia. Eſt Scoti in 1. d. 1. q. 1. & in 2. d. 6. q. 2. ac alibi; Probatur, quia intellectus noſter poteſt duo obiecta ſimplicia abſolutè intelligere repugnantia, vt puta equum, & aſinum. & ſic intellecta comparare illa ad aliquod vnum impoſſibile coaleſcens ex illis, vt poſſibile; ſed in tali comparatione conſiſtit natura entis rationis fictitij; ergo intellectus noſter poteſt illud efficere. Maior patet, tùm quia intellectus noſter poteſt in omnia entia, quæ continentur ſub ſuo obiecto adæquato: tùm etiam quia eſt virtus collatiua; tùm denique, quia non ſolùm apprehendit ſimplicia; verùm etiam

pide intellecto ad intellectionem diuinam: in tertio inſtanti intellectus poteſt comparare ſuam intellectionem ad quodcumque intelligibile, ad quod nos poſſumus comparare, & tunc comparando ſe ad lapidem intellectum, cauſare poteſt relationem rationis, & in quarto inſtanti poteſt quaſi reflecti ſupra prædictam relationem, cauſatam in tertio inſtanti, & tunc illa relatio rationis cognita erit. Eamdem doctrinam iàm prius tradiderat in d.30.q.2. ſub B. vbi expreſsè docuit, intellectum diuinum poſſe comparare ſe ad duo extrema creabilia, & producere in eis diſtinctas relationes rationis, & creatiui ad creabile, & creantis ad creatum. En quomodo Scotus fatetur apertè, ens rationis, tàm abſolutum, quàm reſpectiuum, poſſe effici ab intellectu diuino, & hoc loquendo de eo, quod habet fundamentum in re, quia de non fundato eſt diuerſa ratio, vt mox dicam.

Secundo notandum, intellectum noſtrum efficere ens rationis non fundatum, ſeù fictum, non eſt aliud, quàm concipere non ens, & impoſſibile ad modum entis, & poſſibilis, ac proindè cognoſcere res, aliter quàm ſint, nàm dùm concipit hircum, & ceruum in vnione vnius ſuppoſiti, nedum vnit impoſſibilia vniri ob repugnantiam formalem vnius animalis cum alio, verum etiam illa, vt vnita cognoſcendo, tribuit, ex fęcunditate potentiæ eis aliquod eſſe obiectiuum, impoſſibile reduci ad eſſe exiſtentiæ à quouis agente, etiam perfectiſſimo, vt dicit Doctor in 1.d.43.q.vn. ſub E. cũ igitur intellectus diuinus ſit intuitiuus duntaxat, & cognoſcat res, vt præſentes, & exiſtentes in ſua eſſentia, à qua ſolùm moueri poteſt, vt idem docet in 1.d. 8. q. 4. ſub M. ſequitur non poſſe concipere, aut cognoſcere res aliter, quàm ſint inſeipſis, & perconſequens nec efficere ens rationis fictitium, ac chymericum, vndè in eodem 1. d.43. q. vn. ſub F. ſubdit: *Ex hoc apparet falſa imaginatio quærentium impoſſibilitatem aliquorum, quaſi in aliquo vno, quaſi aliquid vnum, vel intelligibile, vel qualecumque ens ſit ex ſe formaliter impoſſibile, ſicut Deus ex ſe eſt neceſſe eſſe formaliter; nihil enim eſt tale primum in non entitate, nec etiam entitatis oppoſitæ, tali non entitati, eſt intellectus diuinus, ratio poſſibilitatis, nec etiam intellectus diuinus eſt præciſa ratio poſſibilitatis oppoſita nihilo, quia tunc teneret illud argumentum de cauſis præciſis, in affirmatione, & negatione; ſed omne ſimpliciter nihil includit in ſe rationes plurium, ita quod ipſum non èſt primò nihil ex ratione ſui; ſed ex rationibus illorum, quæ includunt formalem repugnantiam, quam repugnantiam primò habent per intellectum diuinum; ſed non præciſè.* Ex quibus inferuntur duo, alterum, quod cum non poſſit dari aliquod primum ens oppoſitum nihilo, & impoſſibili, conſequenter nec intellectus diuinus poterit concipere nihil, & impoſſibile ad modum entis, & poſſibilis, ac proindè nec ens rationis efficere. Alterum verò, quod cum intellectus diuinus non producat in eſſe poſſibili, niſi entitates duorum formaliter repugnantium, cum ſit intuitiuus, non poterit illa cognoſcere vt vnum, nec formare ex eis vnum conceptum obiectiuum, aliter non intuitiuè; ſed abſtractiuè illa conciperet, quod eſſet contra eius infinitam perfectionem, quandoquidem abſtractiua cognitio in nobis eſt ob imperfectionem intellectus finitam, & propter dependentiam, quam in operando habet à ſenſibus.

Tertio notandum ex eodem Doctore ſubtili in 1.d.45. q.vn. ſub C. & D. eodem modo philoſophandum eſſe de voluntate diuina, ac de intellectu diuino, nàm ſicut intellectus diuinus producendo lapidem in eſſe intelligibili, ſeù cognito, dicitur efficere ens rationis fundatum, abſolutum; (cognitio enim illa paſſiua, qua lapis denominatur directè cognitus ſine comparatione ad aliud, eſt ens rationis formaliter abſolutum, vt dictum eſt, in primo Not.) ità voluntas diuina producendo lapidem in eſſe volito abſolutè, abſque relatione, vel ad ſe, vel ad aliud, dicitur producere ens rationis abſolutum in lapide, ſiquidem volitio paſſiua, denominans lapidem volitum directè,

ctè, non eſt quid reale, ſicut nec lapis cognitus, & nolitus, ſuper quo fundatur, alioquin creaturæ ab æterno habuiſſent eſſe reale, ac per conſequens, non potuiſſent amplius creari, igitur debet eſſe rationis, ſumpta tamen ratione largè, vt ſe extendit ad quamlibet potentiam rationalem, & ſic etiam ad voluntatem. Similiter quemadmodum intellectus diuinus in tertio inſtanti poteſt comparare lapidem cognitum vel ad ſe, vel ad ſuam intellectionem, & ſic formare in ipſo relationem rationis cogniti ad cognoſcentem, quæ eſt ens rationis fundatum, (ſiquidem fundatur ſuper eſſe cognito lapidis) reſpectiuum, ſic pariter voluntas diuina poteſt comparare lapidem volitum, vel ad ſe, vt volentem, vel ad ſuam volitionem, quam terminat, & ita formare aliam relationem rationis, quæ pariter erit ens rationis reſpectiuum. Cæterùm ſicut ex oppoſito intellectus diuinus nequit efficere ens rationis, non fundatum, ſeu fictitium, ſiuè ſit abſolutum, ſiuè reſpectiuum, ſic nec voluntas poterit illud efficere, quandoquidem eſt potentia ſubordinata intellectui, & cum ambo ſint formaliter infiniti, habent omninò eadem obiecta, & ſub eadem ratione.

Quarto notandum eſt ex eodem Doctore ſubtili in 2.d.6.q.1.ſub E.& F.quod eodem modo diſcurrendum eſt de voluntate, ac de intellectu creatis in comparatione ad ſua obiecta, vndè ſicut duplex eſt intellectio, ſcilicet abſoluta, & comparatiua, ita pariter volitio eſt duplex, abſoluta nimirum, & comparatiua. Intellectio abſoluta eſt alicuius obiecti ſimplicis, contenti ſub obiecto adæquato intellectus; Comparatiua, ſiuè collatiua verò eſt ad quodcumque, vel ſaltem poteſt eſſe, & hoc ſiuè comparatio ſit poſſibilis, ſiuè impoſſibilis; non enim intellectus tantum componit propoſitiones poſſibiles; ſed etiam impoſſibiles; nec tantum veras, ſed etiam falſas, vt docet Ariſtoteles in hoc tertio de Anima t. 21. & 22. ſimiliter volitio abſoluta non eſt, niſi alicuius obiecti ſimplicis, contenti ſub primo obiecto volibili: comparatiua vero eſt alicuius obiecti ad quodcumque aliud volibile ſimplex, quàmuis in illa comparatione includatur contradictio, nàm vt aſſerit idem Philoſophus tertio Ethicorum cap. 5. voluntas eſt impoſſibilium etiam, & non tantùm poſſibilium. Ex his infertur, quod ſicut intellectus noſter, concipiendo aliquod impoſſibile ad modum poſſibilis, dicitur efficere ens rationis fictitium, & chymericum, accipiendo tamen rationem ſtrictè pro potentia diſcurſiua, ita voluntas noſtra, volendo aliquod volibile impoſſibile ad modum poſſibilis, efficere dicetur ens rationis, largè ſumpta ratione pro potentia rationali, & collatiua, ſiuè pro potentia rationem conſequente; ſiquidem voluntas apud Ariſtotelem dicitur potentia rationalis, non quia cognoſcat obiectum, verum quia ſequitur rationem in operando, vel ſaltem non operatur volendo, aut nollendo obiectum, niſi oſtendatur ſibi per rationem, hoc eſt per intellectum, qui eſt potentia ratiocinatiua, ac diſcurſiua.

Ex his ſit prima concluſio, Intellectus, & Voluntas creata poſſunt efficere non tantum entia rationis fundata, ſiuè ſint abſoluta, ſiuè reſpectiua, vt probatum eſt in noſtro Tract. Primarum, & Secundarum Intentionum, verum etiam non fundata, ac fictitia. Eſt Scoti in 1. d. 1. q. 1. & in 2. d. 6. q. 2. ac alibi; Probatur, quia intellectus noſter poteſt duo obiecta ſimplicia abſolutè intelligere repugnantia, vt putà equum, & aſinum. & ſic intellecta comparare illa ad aliquod vnum impoſſibile coaleſcens ex illis, vt poſſibile; ſed in tali comparatione conſiſtit natura entis rationis fictitij; ergo intellectus noſter poteſt illud efficere. Maior patet, tùm quia intellectus noſter poteſt in omnia entia, quæ continentur ſub ſuo obiecto adæquato: tùm etiam quia eſt virtus collatiua; tùm denique, quia non ſolùm apprehendit ſimplicia; verùm etiam

etiam componit, & diuidit, & non tantum compoſſibilia, & diuiſibilia, ex quibus reſultat poſſibilitas, & veritas; ſed etiam incompoſſibilia, & indiuiſibilia, ex quibus naſcitur impoſſibilitas, & falſitas in rerum natura. Minor ſimiliter clareſcit ex dictis in præcedenti quæſtione Not. vltimo. Secunda pars probatur, nàm voluntas poteſt velle coniungi incompoſſibilia, & repugnantia, vt talia iudicata ab intellectu non errante, ac ſi forent compoſſibilia, ergo & ipſa poteſt efficere entia rationis fictitia. Conſequentia patet ex natura entis rationis ficti. Antecedens probatur à Scoto in citatis locis, quia voluntas auari valet præſtituere ſibi aurum, ac ſi eſſet ſummum bonum irreferibile, alioquin non peccaret fruendo vtendis, & non poſſet eſſe ſummè peruerſa, vt dicit D. Auguſt. lib. 83. quæſt. q. 30. ſimiliter voluntas Angeli potuit appetere, ſaltem volitione inefficaci, æqualitatem Dei, vt poſſibilem, & bonam ſibi, quàmuis noſſet eſſe ſibi impoſſibilem; ſed in tali volito impoſſibili conſiſtit ens rationis; ergo voluntas creata poteſt efficere ens rationis. Maior huius ſecundi aſſumpti probatur, tùm quia æqualitas Dei, & natura Angeli ſunt duo ſimplicia volibilia contenta ſub obiecto primo voluntatis creatæ, quod eſt omne ens bonum: tùm etiam quia voluntas eſt potentia libera, & collatiua; ergo potuit voluntas Angeli comparare, & ſui fæcunditate, ſe ad æqualitatem Dei, & econuerſò hanc ad ſe vt bonam ſibi, & ſic illam coniungere ſibi velle, quàmuis eſſet impoſſibile ſimpliciter, ſiquidem voluntas eſt etiam impoſſibilium ex 3. Ethicorum cap. 5. ergo &c. Confirmatur, quia voluntas creata poteſt velle Deum non eſſe; ſed hoc eſt impoſſibile in ſe, & incompoſſibile ipſi voluntati; ergo voluntas poteſt efficere ens rationis; Conſequentia patet. Maior probatur, quia odiens vult, quantum in ſe eſt, oditum non eſſe, ex Ariſtotele ſecundo Rethoricorum cap. 3. ſed voluntas damnati Deum odit iuxtà illud Pſal. 73. ſuperbia eorum, qui te oderunt, aſcendit ſemper, ergo voluntas creata poteſt velle Deum non eſſe, ac proindè impoſſibile, & ſic efficit ens rationis non fundatum, & fictum.

Secunda concluſio. Intellectus, & Voluntas Diuina, quàmuis efficere valeant entia rationis cum fundamento in re, tàm abſoluta, quàm reſpectiua, nequeunt tamen cauſare entia rationis ficta, ſeù non fundata. Eſt Scoti in 1. d. 8. q. 4. M. & d. 35. q. vn. & d. 43. q. vn. Probatur prima pars, quia intellectus diuinus, cum ſit infinitus, & comprehenſiuus, intelligendo ſuam eſsentiam, intelligit etiam omnia, quæ continentur in ipſa, non tantum formaliter, vt ſunt relationes, & attributa diuina; ſed etiam virtualiter, cuiuſmodi ſunt creaturæ; ergo per intellectionem ſuam creaturæ reducuntur ad aliquod eſse formale, quod prius non habebant; atqui huiuſmodi eſse non eſt reale, aliter ab æterno habuiſsent eſse reale, & ſic non indiguiſsent creatione temporali, ac proindè creatio facta fuiſset ſuperuacanea; ergo ens rationis, non reſpectiuum, quia hoc præſupponit fundamentum ſuper quo fundari valeat, igitur abſolutum. Deindè creaturas in tali eſse productas poteſt intellectus diuinus comparare ad eandem intellectionem, quàm terminant, & ad ſe, vt cognitas ad cognoſcentem; ſed in tali comparatione inſurgit relatio cogniti ad cognoſcentem in creaturis, & cognoſcentis ad cognitum in intellectu diuino; ergo cauſat etiam huiuſmodi relationes; non reales, tùm quia prior fundatur ſuper eſse cognito creaturarum, quod non eſt reale; tùm etiam quia poſterior, etſi habeat fundamentum reale, terminus tamen eſt eſse rationis; ergo vtraque relatio erit ens rationis reſpectiuum. Probatur eodem modo de voluntate, ſiquidem, & ipſa eſt infinita, & comprehenſiua, ergo ab æterno volendo ſuam eſsentiam, voluit etiam creaturas; ergo tribuit illis eſse volitum abſolutè; non reale, quia tale eſt terminus eius, vt creatiua eſt in tempore; ergo rationis, & ſic habetur ens rationis abſolutum, ab ipſa productum. Rurſus voluntas, cum ſit potentia collatiua, poteſt comparare creaturas in tali eſse

produ-

productas per ſuam volitionem, & ad ſe vt volentem, & ad ſuam volitionem, cuius ſunt terminus, & ſic producere alias relationes rationis, vt dictum eſt de intellectu; ergo voluntas diuina poterit cauſare entia rationis cũ fundamento in re, tàm abſoluta, quàm reſpectiua. Secunda pars probatur de Intellectu Diuino ex Doctore in 1.d.8.q.4.M. quia efficere ens rationis fictum, eſt concipere rem aliter, quàm ſit in ſe, vt patet ex eius diffinitione; ſed intellectus diuinus nequit ſic concipere, cum ſit ſemper intuitiuus, & nullo pacto abſtractiuus; ſiquidem intuitiuè cognoſcere, eſt concipere rem, vt in ſe eſt, ſicut ex oppoſito abſtractiuè cognoſcere, eſt concipere rem aliter, quàm ſit in ſe; ergo cum intellectus diuinus ſit ſemper intuitiuus, & nunquam abſtractiuus, nullo pacto poterit concipere res aliter, quàm in ſe ſint, & ſic nec facere ens rationis fictum. Minor patet, quia ſicut cognoſcere intuitiuè dicit perfectionem in intellectu cognoſcente, ſic abſtractiuè denotat imperfectionem intellectus, colligantiam nimirum cum ſenſibus, ratione cuius nequit intelligere res in ſua ſingularitate, & ideò vt eas percipere poſſit, conatur illas abſtrahere à ſenſibilitate; atqui intellectus diuinus eſt perfectiſſimus, quia infinitus; ergo debet eſſe ſemper intuitiuus, & ſic cognoſcere res, vt in ſe ſunt, non autem aliter, quàm ſint in ſeipſis. Probatur etiam de voluntate diuina, tùm quia de ſe eſt perfectiſſima, & rectiſſima, qua de cauſa nequit velle impoſſibilia, vt poſſibilia; tùm etiam quia in eſſentia diuina non aliter repræſentantur res, quam ſint in ſe; tùm demùm, quia in operando ſubordinatur intellectui; ergo cùm hic nequeat concipere res aliter, quam in ſe ſint, nec aliter poterit oſtendere voluntati, ſic nec ipſa poterit aliter velle, & efficere ens rationis.

Tertia concluſio. Poterit tamen, tàm intellectus diuinus cognoſcere, quàm voluntas diuina velle, ſaltem materialiter, entia rationis ficta ab intellectu, & voluntate creatis, eo modo, quo habent eſſe in illis. Probatur prima pars de intellectu, tùm quia intellectus diuinus non cognoſceret rem aliter, quam ſit in intellectu, vel voluntate creata, immò vt habet eſſe cognitum, vel volitum in ipſis, quod eſt eſſe præſens, & exiſtens entis rationis; ergo cognoſceret illud intuitiuè; & ſine vlla imperfectione: tùm etiam quia Deus cognoſcit omnes cogitationes noſtras; ſed tales terminantur interdum ad impoſſibilia, quæ ſunt entia rationis ficta; ergo cognoſcit illa, vt à nobis facta. Secunda pars probatur, quia idem eſt obiectum voluntatis, ac intellectus diuini ſiquidem ſunt eodem modo infiniti, ac comprehenſiui; ergo ſi intellectus diuinus, abſque nota imperfectionis, poteſt entia rationis, vt fabricata à nobis, cognoſcere, & voluntas pariter poterit illa velle, ſaltem volitione complacentiæ.

Quarta concluſio. Phantaſia, ſeù imaginatiua potentia cauſare poteſt quædam entia diminuta, ad modum entium rationis, quæ cauſantur ab intellectu creato. Colligitur ex Scoto in 1.d.45. q. vn. vbi ſupponit, imaginatiuam eſſe potentiam collatiuam, ſicut intellectus, & voluntas. Probatur, quia cum habeat in ſe ſpecies obiectorum formaliter repugnantium, interdum vnit illa obiecta imaginata, vt ſæpiùs experimur in ſomnis, videmur enim eſſe Domini, habere ſubditos, nos volare per aera, tranſilire montes, transfretare æquora, & ſimilia facere, quæ excedunt vires humanas, & conſequenter impoſſibilia agere, ac ſi forent nobis poſſibilia; ergo vis imaginatiua efficit quoſdam conceptus obiectiuos, ſeù quædam entia diminuta ad modum entium rationis, fundamentum non habentium in rebus.

Obijcitur primò contra primam concluſionem, probando per voluntatem noſtram non poſſe efficientia rationis; tùm quia voluntas etſi contingat interdum velle aliquod bonum apparens, non propterea tribuit illi apparenti bono eſſe obiectiuum, cum illud præoſtendatur ab intellectu; ergo potius dicendum eſt, voluntatem velle illud bonum fictum ab intellectu, quam ipſum fingere. Tùm quia voluntas, cum ſit potentia cæca, ſuppo-

ſupponit obiectum ſibi ab intellectu propoſitum, qualecumque ſit illud; ergo ſi aliquo pacto ens rationis cadit ſub eius obiecto, non eſt dicendum, quod illud faciat; ſed ſolùm velit, ab intellectu iam factum.

Reſpond. Negando conſequentiam, quia eſtò ſit verum de voluntate tendente in bonum apparens, quod fictio ſe teneat ex parte intellectus, ſiquidem in tali caſu voluntas ſequitur deceptionem eiuſdem intellectus, & ideò dicitur peccare ex ignorantia; cæterum oppoſitum eſt dicendum, ſi feratur in bonum ſibi, ex ſua libertate præfixum, quia tunc, cùm non ſequatur veritatem præoſtenſam ab intellectu, quin potiùs ſua libertate nitatur contra ipſum, fictio non eſt reuocanda in intellectum, verùm duntaxat in ſuam malitiam, præfigendo ſibi pro fine quod habet repugnantiam cum ratione finis; vndè ſi negetur in caſu priori voluntatem efficere ens rationis, affirmandum eſt tamen in caſu poſteriori, quandoquidem vnit incompoſſibilia, & vult ex ſua libertate manifeſtum impoſſibile, quod eſt ens rationis. Ad ſecundum dico antecedens eſſe verum, cum fertur in bonum poſſibile, ſiuè ſit verum, ſiuè apparens, falſum tamen, cum tendit in bonum impoſſibile, & à ſe, vt tale præfixum, quia huiuſmodi obiectum non ſupponitur; ſed efficitur ab ipſa: Nec propterea dicendum, illam ferri in incognitum, quia vt docet Scotus in 2.d.6.q.2. eſt ſufficienter oſtenſum in ſuis partibus, nimirum in ratione finis, & medij, præoſtenſis ab intellectu, tamquam repugnantibus ad vniri in aliquo tertio, quod nihilominus eſt ab ipſa volitum.

Obijcitur ſecundo, contra ſecundam concluſionem; probando, intellectum diuinum poſſe efficere entia rationis ficta, quia Deus cognoſcit impoſſibilia ſecundum ſe, abſque ordine ad intellectum creatum; ergo efficit illa, ac proindè entia rationis ficta, quæ ſunt impoſſibilia. Conſequentia patet, quia efficere ens rationis fictum eſt illi dare eſſe obiectiuum duntaxat in intellectu. Antecedens eſt Scoti in 1.d.43. q. vnica ſu E. & F. vbi habet, quod entia impoſſibilia ſunt principiatiuè ab intellectu diuino, ſed principiari ab illo eſt ab ipſo cognoſci; ergo Deus cognoſcit impoſſibilia ſecundum ſe.

Reſpond. Negando antecedens, ſiquidem nullum impoſſibile ſecundum ſe habet ordinem ad intellectum diuinum, alioquin impoſſibile eſſet poſſibile; ad probationem deſumptam ex Scoto, reſpondet ipſe, impoſſibile non principiari ſecundum ſe ab intellectu diuino, quia nullum tale reperiri poteſt in non entitate, ſicut nec poſſibile oppoſitum, benè tamen principiari ab ipſo, ea poſſibilia adinuicem formaliter repugnantia, ex quibus ſequitur impoſſibilitas figmenti; quare ex hoc non poteſt inferri, quod impoſſibilia ſecundum ſe cognoſcantur ab intellectu diuino; ſed ſolùm cognoſci ab eo illa incompoſſibilia, ex quibus naſcitur impoſſibilitas, conceptibilis tantùm vt poſſibilis ab intellectu creato.

Obijcitur tertio. Intellectus diuinus poteſt intelligere ens fictum ad modum veri entis, & impoſſibile ad modum poſſibilis; ergo & efficere ens rationis fictitium. Conſequentia patet. Antecedens probatur, quia perfectionis eſt in intellectu diuino cognoſcere vnumquodq; cognoſcibile ſicuti eſt; ſed natura entis rationis ficti ſtat in hoc, vt concipiatur ad modum veri entis, & impoſſibilis ad modum poſſibilis; ergo intellectus diuinus poterit illa intelligere, & ita entia rationis efficere.

Reſpond. Negando antecedens, quia intellectus diuinus nequit eſſe falſus. Ad probationem dico maiorem eſſe veram de quocumque cognoſcibili poſſibili, & non includenti contradictionem, ſiquidem omne tale, & ſolum tale cadit ſub obiecti diuini ambitu; modò cum entia rationis refugiant eſſe poſſibile: ſiquidem ſunt nihila, & incompoſſibilia, conſequenter dicendum eſt non poſſe intelligi à diuino intellectu.

Vel dicendum, antecedens eſſe verum de ente ficto, vt iam præhabet eſſe ab intellectu creato, qualecumque ſit illud, quando quidem ſicut intellectus diui-

nus comprehendit intellectum creatum, ita intelligere debet omne eſſe obiectiuum eius, eo modo, quo habet eſſe in illo,alioquin aliquod eſſe refugeret notitiam illius, quod nullo modo dici debet de intellectu infinito; falſum autem de ente fictitio, antequam habeat eſſe obiectiuum in intellectu creato; nàm cùm in tali includatur modus eſſendi, impoſſibilis intellectui diuino, nimirum fingi, quod non eſt, ad modum entis, quod verè eſt, & impoſſibile ad modum poſſibilis, quæ penitùs abhorrent ab intellectu perfectiſſimo, conſequenter dicendum eſt huiuſmodi entia fictitia non poſſe ab illo percipi, vt in ſe ſunt, & abſq; ordine ad intellectum creatum.

Obijcitur quartò,contra tertiam concluſionem,quia entia fictitia,non minus ſunt impoſſibilia vt ſunt in intellectu creato,quàm ſint in ſe; ſed vt ſunt in ſe intelligi nequeunt ab intellectu increato, & diuino; ergo neque, vt habent eſſe obiectiuum in intellectu creato. Maior patet, quia maioris virtutis eſt intellectus increatus,quàm creatus;ſed increatus nequit dare eſſe poſſibile entibus fictitijs;ergo multominus creatus,ac proindè remanent ſemper impoſſibilia in ordine ad quemcumque intellectum.

Reſpond. Maiorem,& eius probationem habere veritatem de impoſſibili, vt præſefert repugnantiam ad eſſe reale extra animam, & de poſſibili ordinato ad huiuſmodi eſſe, non tamen de poſſibili, vt dicit ordinem ad eſſe obiectiuum, & de impoſſibili, vt importat ad tale eſſe repugnantiam, quia ſic, quæ ſunt repugnantia intellectui diuino, ob ſui infinitam perfectionem, fiunt poſſibilia intellectui creato ratione ſuæ imperfectionis.

Obijcitur quintò, quia ſi Deus intelligeret entia rationis facta, vel factibilia ab intellectu creato, fabricaret illa; atqui hoc negatum fuit in ſecunda concluſione;ergo etiam negari debet, quod illa ſic intelligat.Maior probatur,quia per talem intellectionem daret illis eſſe obiectiuum in ſuo diuino intellectu, in quo conſiſtit eſſentia entium rationis.

Reſpond.Negando maiorem,ad probationem concedo, quod in tali caſu intellectus diuinus daret illis aliquod eſſe obiectiuum, ſiquidem omne,quod intelligitur,habet eſſe obiectiuum, cum ſit obiectum illius, à quo intelligitur; ſed nego poſtea quod in tali eſſe obiectiuo conſiſteret eſſentia entis rationis; quandoquidem eſſe obiectiuum in quo ſita eſt eſſentia entis rationis eſt eſſe primũ, nihil ſui præſupponens, nec in re, nec in intellectu,modo in tali caſu,cùm eſſe obiectiuum intellectus diuini præſupponeret eſſe obiectiuum factum, vel factibile intellectus creati, propterea non poſſet dici ens rationis fictitium, ſed ſolum ens rationis fundatum,abſolutum,vel reſpectiuum, ſi cognoſceret illa directè, vel comparatiuè.

Obijcitur ſextò, contra quartam concluſionem,quia intantum aſſeritur à nobis entia rationis poſſe effici ab imaginatiua, ſeù phantaſia, in quantum dicimus,ſecundum Doctorem ſubtilem in 1. d.45. q. vn. eam habere vim collatiuam, ſicut intellectus,& voluntas;ſed hoc gratis aſſeritur ſecundum Scotum;tùm quia in citato loco ſub dubio locutus eſt; tùm etiam quia clarè oppoſitum docuit de quolibet ſenſu, tum interno, tum externo,& conſequenter de phantaſia, in 1.d. 1.q.5.in 3.d.33.q.vnic.in 4.d.43.q.2. & d. 45.q.3.& in quol.17.ſub C, ſiquidem in citatis locis apertè demonſtrat virtutem collatiuam oriri ex immaterialitate,quæ repugnat cuilibet potentiæ ſenſitiuæ; ergo aſſerere phantaſiam eſſe potentiam collatiuam,& ob id poſſe efficere ens rationis, non tantum eſt alienum à mente Scoti, quin potiùs de directo repugnat eius doctrinæ.

Reſp. Concedendo ſequelam maioris, & negando minorem, nec probationes ex eodem Doctore deſumptæ vrgent noſtram concluſionem, ſiquidem in 1. d.45. quàmuis dicat, *quicquid ſit de imaginatione, de qua non nunc*, non propterea inferendum eſt, illum dubitaſſe an fuerit vis collatiua, cùm illam ſic ſuppoſuerit eſſe, dùm dixit ſub D. *Nec eſt illa relatio rationis* (ſupplè cauſata à voluntate) *quia potentia iſta cauſans iſtam comparationem, non eſt ra-*

tio, ſiuè intellectus, ſiuè imaginatio dicatur talis virtus collatiua, ſiuè quæcumque alia &c. in quibus verbis apertè inſinuat, imaginationem eſſe potentiam collatiuam, cùm comparauerit eam cum potentijs rationalibus, quas eſſe collatiuas pro certo tenebat. Et licet in alijs locis citatis videatur dicere, ſenſum, ſiuè cognitiuum, ſiuè appetitiuum, non habere vim referendi, aut conferendi vnum cum alio, hoc non aſſerit abſolutè; ſed tantum comparatiuè ad intellectum, & voluntatem, quibus ob ſuam immaterialitatem ineſt propè vis collatiua, quod haud obſcurè inſinuat in 3. d. 33. q. vn. ſub F. cùm inquit: *Magis etiam voluntas poteſt referre ad finem, conſonum rationi rectæ, quàm appetitus ſenſitiuus, quia voluntas eſt propriè appetitus rationalis, & ita propriè collatiua ad finem, quem ratio oſtendit: vti enim, quod eſt referre aliquid ad finem debitum, non eſt actus appetitus ſenſitiui; ſed voluntatis: propriè enim non conceditur conferre appetitui ſenſitiuo, conuenire vel cuicumq; ſenſui, ſicut voluntati, & intellectui.* En quomodo non denegat abſolutè collationem ſenſui; ſed ſolùm comparatiuè ad intellectum, & voluntatem; concedit igitur aliqualem collationem imperfectam ſenſibus, ratione cuius nullatenus erit interdictum, ſaltem phantaſiæ, quin aliquo pacto poſſit fingere entia rationis imperfecta, ad modum intellectus creati, & appetitui ſenſitiuo, ad inſtar voluntatis; Preterquamquod non diximus in noſtra concluſione, poſſe abſolutè effici, per imaginatiuam, ſeu potentiam phantaſticam entia rationis; ſed ſolùm quædam entia diminuta, ſiuè quoſdam conceptus obiectiuos, ad inſtar entium rationis, quod nec Dominus meus Maſtrius negare debet, niſi velit in totum repugnare Magiſtro, ac Doctori ſubtili, admittenti aliqualem collationem in ſenſibus, non ſolùm in loco nuper citato; ſed etiam in lib. 1. Metaphyſicæ q. 3. vbi docet prudentiam ſaltem metaphoricè reperiri in Brutis, quæ tamen non eſt ſine memoria, & hæc abſque collatione, ſaltem imperfecta.

Vtrum ens communiſſimè ſumptum ſit vniuocum enti reali, & rationis?

SECTIO III.

Ens rationis eſſe duplex, ſcilicet fundatum, & non fundatum, innuimus ſupra ſect. 3. illudq; eſſe per ſe intelligibile, hoc verò minimè; illud contineri ſub ente vero, & excludente contradictioné, hoc autem ſub ficto, contradictionem includente; illud deniq; eſſe poſſibile, & hoc impoſſibile, vndè quætere ſi ens cómuniſſimè acceptum dicat conceptum vniuocum enti reali, & enti rationis ficto, eſt ſupponere, non ens, & nihil, eſſe ens, & impoſſibile eſſe poſſibile, quæ inuoluunt manifeſtam repugnantiam in adiecto, quarè nè lis ſit de nihilo, aut de nomine tantùm, reſtringitur titulus quæſtionis ad ens reale, & ens rationis fundatum, cuiuſmodi eſt prima, & ſecunda intentio, adeò, vt ſit ſenſus. An ens communiſſimè, vt continet ſub ſe ens reale, & ens rationis, habens fundamentum in re extra animam, præſeferat tantùm nomen, vel etiam conceptum eis communem, & in illis quiditatiuè incluſum?

Scholaſtici ferè omnes, tàm Thomiſtæ quàm Scotiſtæ, ac Neutrales, quos refert, & ſequitur Maſtrius in Metaphyſica tom. 1. diſp. 2. de natura entis, q. 9. art. 2. n. 255. ſuſtinent non dari conceptum communem vniuocum enti reali, & enti rationis, ſed ens, quod dicitur de illis eſſe æquiuocum; alij purum, alij analogum. Citant pro ſe Doctorem ſubtilem in 1. d. 29. q. vnic. vbi probans non dari aliquid commune in quid relationi reali, & rationis, affert hoc axioma, quod enti ſecundum quid tale, & enti ſimpliciter tale, inquantum tale non eſt commune vniuocum. Colligunt concluſionem inſuper ex eodem 1. d. 3. q. 3. & d. 8. q. 3. vbi loquens de ente reali, docet importare conceptum ſimpliciter ſimplicem, quod tamen non eſſet, ſi ens communiſſimè ſumptum præſeferret conceptum communem illi, ſiquidem eius conceptus realis reſolueretur in cóceptum ſibi, & enti rationis commune.

Alij,

Alij, quàmuis non multi, ex Scoti diſcipulis, putantes ſectari veram mentem Magiſtri, defendunt, ex eiuſdem doctrina, partem affirmatiuam, dicuntque dari conceptum entis, præſcindentem ab ente reali, & rationis. Ita Nicolaus Boner. lib. 1. ſuæ Metaph. cap. 6. Bargius in 1. d. 29. vbi refert Scotum in Reportatis Pariſienſibus, vt probabilem docuiſſe in 1. d. 29. ſicut ipſe problematicè defendit, Franciſcus à Pontelongo de ente rationis in communi diſp. 12. cap. 2. cócl. 3. & nonnulli ex Thomiſtis, quorum meminit idem Maſtrius citatus ſub n. 231. Colligitur ex Scoto in quol. 3. ſub A. & B. & hanc puto probabilem, immò probabiliorem negatiua, licet illa ſit cómunior apud Scotiſtas, tum veteres, tum recentiores, vnde pro eius declaratione, ac fundamento.

Primo notandum eſt ex Doct. ſubt. in quol. 3. citato, ens tripliciter ſumi poſſe, ſcilicet communiſſimè, communiter, & ſtrictiſſimè. Ens primo modo eſt omne illud, quod non eſt nihil, ſeù quod non includit contradictionem, ſiuè repugnantiam ad eſſe, ſiuè extra animam, ſiuè in anima, & ſic ens continet ſub ſe omnia entia realia, & rationis fundata, tàm abſoluta, quàm reſpectiua. Ens ſecundo modo reſtringitur ad omnia illa entia, quę habent, vel habere poſſunt eſſe extra animam, & ſic ens excludit entia rationis, & includit omnia realia, tàm abſoluta, quàm reſpectiua, cuiuſmodi ſunt illa, quæ continentur in decem Generibus, ſeù Prædicamentis. Ens tertio modo adhuc reſtringitur ad entia per ſe exiſtentia, & hoc modo ſolæ ſubſtantiæ dicuntur entia, ſiquidem accidentia hoc pacto non ſunt entia, niſi pro quanto ſubſiſtunt in ſubſtantijs, vt dicit Ariſtoteles 7. Metaph. t. 2. ſunt entia, quia entis. Hic non eſt ſermo de ente ſecundo, & tertio modo, quia certiſſimum eſt, in doctrina Scoti, vtrumq; eſſe vniuocum ad ſua inferiora, vel vniuocatione pura, vel analoga; ſed ſolùm de ente communiſſimè ſumpto, prout comprehendit ens reale, & ens rationis, non includens contradictionem ad eſſe ſaltem in anima.

Secundo notandum ex eodem ibidem, quod ens communiſſimè acceptum, non dicit tantùm nomen; ſed conceptum communem, ſiquidem, ſecundum Scotum, comprehendit omne conceptibile ab intellectu, eſtque primum obiectum intellectus, conſiderati ex natura potentiæ, quia nihil poteſt eſſe intelligibile, quod non includit rationem entis hoc modo accepti, quandoquidem includens contradictionem, & nihil non eſt intelligibile. Ex quo infertur, quod cùm obiectum cuiuſcumque potentiæ debeat habere vnitatem communitatis, & virtualitatis ex Ariſtotele 2. de Anima t. 66. & Scoto in 1. d. 3. q. 3. ſub M. & N. & huiuſmodi communitas ſit vniuocationis, ſiuè puræ, ſiuè mixtæ cum analogia, vt tenet Scotus loco citato de ente reali; communi ad Deum, & creaturas, enſq; communiſſimè ſumptum ſit obiectum adæquatum intellectus, ſequitur quod illud pariter habeat vnitatem vniuocationis, ſaltem analogæ ad omnia per ſe intelligibilia, & conſequenter ſit vniuocum enti reali, & rationis fundato.

Tertio notandum, intelligibilitatem eſſe duplicem, ſcilicet motiuam, & terminatiuam. Prior eſt obiecti, quod mouet intellectum, vel in ſe, vel in ſua ſpecie, cócurrendo cum ipſo ad productionem ſuæ intellectionis, & hæc eſt paſſio ſolius entis realis, habentis, vel potentis habere eſſe extra animam, præcediiq; ipſum obiectum intellectum, ſeù cognitum. Poſterior eſt obiecti, vt terminat actum intellectionis, qua de cauſa dicitur terminatiua, & hæc eſt duplex, ſcilicet terminatiua tantum, & terminatiua coniuncta cum motiua, hæc eſt obiecti realis potentis, non ſolùm terminare; ſed etiam producere intellectionem ſimul cum potentia, illa verò eſt obiecti non valentis pruducere, verùm duntaxat terminare intellectionem ſui, & iſta eſt paſſio ſolius entis rationis, ſiquidem ens rationis, vt aliàs ſæpè ſæpius dictum eſt, nullum habet eſſe formale ante intellectionem, verùm per ipſam producitur in eſſe obiectiuo. Ex quo infertur, quod cùm intelligibilitas terminatiua, ratione ſui obiecti differat à motiua, neceſſe eſt vtramque conuenire in intelligibi-

litate, vt ſic, ab eis abſtracta, ſiquidem, vt docet Ariſtoteles 5. Metaph. t. 16. Differentia in hoc diſcriminantur à diuerſis, quod conueniant in aliquo communi, quod habeat vnitatem vel ſpeciei, vel generis, vel proportionis, huiuſmodi autem intelligibilitas, cùm ſit paſſio obiecti intelligibilis; non poterit eſſe alterius obiecti, quàm entis communiſſimè ſumpti; & ita quemadmodum paſſio eſt communis vniuocè ad ea, quæ continentur ſub ſuo ſubiecto adæquato, ſic & ſubiectum debet eſſe illis commune vniuocum, ſiquidem paſſio eiuſdem rationis, quæ conuenit pluribus, & non vni per alterum, conuenit eis per aliquam rationem communem illis, vt docet Ariſtoteles 1. Poſter. capit. 19.

Quarto notandum ex formalizantibus, conceptum eſſe duplicem, ſcilicet formalem, & obiectiuum. Prior non eſt niſi cognitio actualis, qua res formaliter cognoſcitur. Poſterior verò eſt res per talem cognitionem cognita, vel cognoſcibilis. Conceptus autem obiectiuus eſt duplex, ſcilicet particularis, & cõmunis; particularis eſt res ſingularis cognita; cõmunis eſt res vniuerſalis cognita, vt homo, prout eſt communis omnibus hominibus. Et hic eſt duplex, ſcilicet vniuocus, & æquiuocus, & vterq; adhuc duplex, ſcilicet purus, & analogus, vt ſatis luculẽter declarauimus in libro Prædicam. diſp. 2. q. 1. Hic eſt ſermo de conceptu, tàm formali, quàm obiectiuo, nõ particulari, ſed communi, vniuoco. Ad propoſitum, ens communiſſimè ſumptum, vt eſt commune ad ens reale, & ens rationis fundatũ, dicit vnum conceptum abſtractum ab vtroque, in eiſq; quiditatiuè incluſum, non ex æquo, & purè, verùm analogicè, quia per prius, prioritate perfectionis, deſcendit in ens reale, quod eſt ens ſimpliciter, & per poſterius in ens rationis, quod ens diminutum, & ſecundum quid appellatur. Huiuſmodi autem conceptus vt colligitur ex Doct. ſubt. in quol. 3. ſub A. & B. dicitur non repugnantiã ad eſſe, ſeù quod non includit contradictionem, vt poſſit eſſe, vel extra, vel in anima præciſè, deſcenditque in ens reale per ly extra animam, & in ens rationis, per ly in anima præciſè, ſiquidem ſunt modi intrinſeci, conſtituti vi quiditatiuè, licet per modum qualis, entis realis, & rationis: ens reale namque eſt, quod habet eſſe extra operationem animæ; ens verò rationis, quod habet eſſe præciſè formaliter in anima, ſiuè dependens ab operatione intellectus, & voluntatis, quæ ſunt potentiæ animæ rationalis. Ex quo infertur, quod cùm ens communiſſimè ſumptum dicat vnum conceptum quiditatiuum, & formaliter incluſum in ente reali, & ente rationis, ſit vniuocum illis, ſiquidem verificatur de illo diffinitio vniuocorum, tradita ab Ariſtotele in Anteprædicamentis cap. 1.

Ex his ſit prima concluſio. Ens communiſſimè ſumptum eſt vniuocum analogum enti reali, & enti rationis fundato, ac vero, non autem ficto. Colligitur ex Scoto in Vniuerſ. q. 5. in 1. ſent. d. 3. q. 3. & quol. 3. ſub A. B. & in Report. Pariſ. 1. d. 29. quamuis ſit problematicus, inclinat tamen magis in partem affirmatiuam, vt aduertit Cauellus præceptor meus in Scholio, qui inſuper fatetur, hãc eſſe veriorem Scoti mentem, vtpotè meliùs deductam ex eius doctrina, quam de Vniuocatione entis dedit in 1. ſent. Scripti Oxonienſis d. 3. q. 2. ſub B. & q. 3. ſub M. & N. quàm oppoſitam. Probatur igitur prima pars concluſionis, quia omnis intellectus certus de vno, & dubius de duobus, habet cõceptum de illo vno, aliũ à conceptibus illorum duorũ, patet, quia ſubiectum includit prædicatum; ſed intellectus noſter eſt certus de quolibet per ſe intelligibili, quod ſit ens, (cum non ens, & nihil includens contradictionem, cadere nequeat ſub obiecto intellectus noſtri) poteſt tamen eſſe dubius, an tale per ſe intelligibile ſit ens reale, vel rationis; ergo habet vnum conceptum certum de ente communi enti reali, & enti rationis, non æquiuocum, quia æquiuoca non conueniũt in vno cõceptu, & æquiuocũ non eſt vnum, ſed multiplex; ergo vniuocũ. Secundo probatur, omne quod prædicatur de aliquibus ſecundum idem nomen, & eandem rationem eſt vniuocum illis; ſed ens communiſſimè ſumptũ

eſt

eſt huiuſmodi reſpectu entis realis,& entis rationis,ergo eſt vniuocū illis. Maior patet ex Ariſtotele in Antepradicamētis cap.1.Minor probatur,quia tàm ens reale,quàm ens rationis sūt entia,quibus nō repugnat eſſe,vel in anima,vel extrà; ſed hęc non repugnantia ad eſſe eſt ratio, ſeù conceptus quiditatiuus entis cōmuniſſimè ſumpti; ergo illud prædicatur de ente reali & rationis ſecūdū idē nomen,& eādē rationē in illis incluſā.Minor eſt Scoti in quodlib.3.vbi probat,quod ens cōmuniſſimè ſumptum eſt primum obiectum intellectus,ex eo,quod non includit contradictionem, ſiuè repugnātiam ad eſſe. Secunda pars probatur,quia enti,& non enti nihil eſt commune vniuocum ; ſed ens fictum ab intellectu, ſeù ratione, eſt ſimpliciter non ens,& nihil,vt probatum eſt in prima ſectione;ergo nequit conuenire in aliquo conceptu communi vniuoco. Maior patet,quia cōceptus vniuocus communis pluribus abſtrahitur per intellectum ab illis,vt eſt notum apud omnes; ſed à non ente nihil poteſt abſtrahi, quod dicat conceptum, quia nihil eſt in intelligibile;ergo entis, & non entis nihil eſt commune vniuocum.

Secunda concluſio reſponſiua ad quæſtionem principalem.Ens rationis fundatum,&verum eſt obiectum terminatiuū intellectus,non autem ens rationis fictū. Eſt Scoti in Vniuerſalib.q.5.& in 1. diſt. 43.q.vn.& d.3.q.5.Probatur prima pars, quia ens rationis eſt per ſe intelligibile,vt probauimus in logica lib. Vniuerſalium diſp. 2. q.2. non motiuè,cum non habeat eſſe extra animam, ſed tantum per intellectum conſiderātem; ergo terminatiuè. Confirmatur,quia intelligibilitas eſt paſſio,ſaltem terminatiuè cuiuſcumq;entis, ſiue realis,ſiuè rationis,vt probat Scotus in quodlib.3.ſub lit.B. ſed ens rationis eſt verum ens; licèt ſecundum eſſe diminutum,& ſecundum quid;ergo ens rationis eſt per ſe intelligibile terminatiuè. Secūda pars probatur : Quod nullo modo eſt per ſe intelligibile, nequit eſſe obiectum intellectus,nec terminatiuum,ſed ens rationis fictum nullo modo eſt per ſe intelligibile; ergo nec obiectū intellectus terminatiuum. Maior patet,quia intelligibilitas per ſe eſt paſſio,conſequens obiectū intellectus qualecunq; ſit illud . Minor, præterquamquod ſuperiùs eſt probata , adhuc ſuadetur , quia quod nullo pacto eſt ens,nullo pacto eſt intelligibile,ſiquidem nihil poteſt eſſe intelligibile , quod non includit rationem entis,ſaltem communiſſimè ſumpti; ſed ens rationis fictū nullo pacto eſt ens,cùm ſit nihil,& cōtra. dictoriū entis veri,quod duntaxat meretur nomē,& rationem entis;ergo ens rationis nullo pacto eſt per ſe intelligibile.

Obijcitur primo multipliciter contra primam concluſionem; quia enti ſecundum quid,& enti ſimpliciter nihil eſt cōmune vniuocum;ſed ens rationis fundatū eſt ens ſecūdum quid, & ens reale eſt ens ſimpliciter; ergo ens communiſſimè ſumptum,commune enti reali,& enti rationis, non eſt vniuocum illis. Maior,& minor ſunt Scoti in 1.d.29.q.vn.per totā, vbi probat non dari principium cōmune vniuocum principio eſſentiali, & notionali in Diuinis,ex eo,quod primum dicit relationem rationis, & ſecundum realem,modò relationi reali,inquit Scotus, cum dicat eſſe ſimpliciter, & relationi rationis,cum importet eſſe ſecundum quid, nihil eſt commune vniuocum.

Reſp. ex eodem Scoto in Report.Pariſ.in 1.d.29. Maiorem eſſe veram,ſi tale commune preſeferre haberet rationem communem,vel ſimpliciter, vel ſecundū quid,falſam tamen ſi importet tantū cōceptum communem entis,abſtrahentem ab eſſe ſimpliciter,& ſecūdum quid:modò quando Doctor dicit, quod relationi ſimpliciter,ſeù reali,& relationi ſecundū quid,ſiuè rationis, nihil eſt cōmune vniuocum,intelligendus eſt,vt ſe explicat in Report loco cit. de cōmunitate reali,vel rationis præciſè,non verò de communitate ab illis abſtracta; modò enti reali, & enti rationis concedimus cōmunitatem entis ſecundo,non primo,modo ſumptā.

Contra, quia ab ente ſecundum quid nequit abſtrahi, niſi conceptus ſecūdum quid,ſicut nec ab ente reali,niſi cōceptus realis;ergo ſi ens communiſſimè ſumptū diceret conceptum abſtractum ab ente reali, & ab ente rationis, huiuſmodi neceſſariò deberet eſſe vel realis, vel ratio-

nis, vel ſimpliciter, aut ſecundũ quid; ſed neutrum concedi poteſt, quia tunc ens reale eſſet quiditatiuè, vel ſaltem identicè, ens rationis, aut econuerſò ens rationis, ens reale, quod eſt omninò abſurdum. Antecedens patet, quia nemo dat, quod non habet, cum igitur ens ſecundum quid, ſiuè rationis, & ens reale, ſiuè ſimpliciter, nullum habeant eſſe, præter eſſe ſecundum quid, & ſimpliciter tale; ergo ab ente ſimpliciter, & ſecundum quid nihil poteſt abſtrahi, quod non ſit ſecundũ quid, vel ſimpliciter ens.

Reſpondetur negando antecedens, ad probationem dico, tàm in ente reali, ſeù ſimpliciter, quàm in ente rationis, ſeù ſecundum quid, reperiri duplicem rationem, determinatam nempè, quæ eſt vel ſecundum quid, vel ſimpliciter tale, ac indeterminatam, quæ neutra illarum eſt actualiter; ſed tantum poteſtatiuè; & hęc eſt ratio entis cõmuniſſimè ſumpti, importans non repugnantiam ad eſſe, vel ſimpliciter, ſeù reale, vel ſecundum quid, ſeù rationis, & hanc ponimus abſtractam ab vtroque ente, ac proindè iure meritò dicimus, dari commune vniuocum vtrique enti ſimpliciter, & ſecundum quid, ſeù reali, & rationis.

Contra, quia tunc ens reale non diceret conceptum ſimpliciter ſimplicem, vt probat Scotus in 1. diſt. 3. q. 2. H. ſed hoc eſſet contra Doctorem, vt patet ibidem; ergo non poteſt dici quod ab ente reali, & ab ente rationis abſtrahatur alius conceptus illis communior. Conſequentia probatur, quia conceptus ſimpliciter ſimplex eſt, qui non poteſt reſolui in conceptum priorem; ergo ſi daretur conceptus abſtractus ab ente reali, ille eſſet prior ipſo, & per conſequens ens reale reſolueretur in illum, & ſic non diceret conceptum ſimpliciter ſimplicem, quin potius duplicem, nempè quiditatiuum, & qualitatiuum proprium, & ſuperioris entis.

Reſpondetur concedendo conſequentiam, & eius probationem, quia reuera ens reale non habet conceptum ſimpliciter ſimplicem abſolutè loquendo, cum reſoluatur in non repugnantiam ad eſſe, vt in conceptum quiditatiuum ſe priorem; & in eſſe extra animam, tamquam in conceptum qualitatiuum, eſſentialem tamen. Nec hoc eſt contra Scotum, quia in loco citato, ſolùm dicit, ens reale preſeferre conceptum ſimpliciter ſimplicem realem, non tamen abſolutè, quia ſic admittit alium priorem in quodlib. 3. vbi conceptum entis realis vocat communem, conceptum verò entis communiſſimè ſumpti, vt includit ens reale, & rationis, appellat communiſſimum.

Contra, quia à primò diuerſis nihil idem commune illis poteſt abſtrahi, ex Scoto in 2. d. 3. q. 6. ſub B. ſed ens reale, & ens rationis ſunt primò diuerſa, cùm nihil diffinitionis vnius pertineat ad diffinitionem alterius, vt docet Ariſtoteles 5. Metaph. t. 16. ergo ab ente reali, & rationis nihil idẽ eis cõmune poteſt abſtrahi.

Reſpondetur quod licet maior non ſit vniuerſaliter vera, vt probat Scotus in 1. d. 26. q. vn. Y. §. Ad aliud dico &c. & nos iam oſtendimus in logica diſput. de Natura Speciei, ac Indiuidui, nihilominus pro nunc admiſſa, negatur minor, & eius probatio, ſiquidem in diffinitione tàm entis realis, quam rationis ponitur ens communiſſimè ſumptum, quod, vt oſtendimus, eſt commune idem vtrique, cum de illis dicatur quiditatiuè.

Obijcitur ſecundò: Si ens communiſſimè ſumptum diceret vnitatem conceptus ad ens reale, & rationis; petitur, an talis conceptus eſſet independens ab opere intellectus, vel dependens ab eo. Si detur primum; ergo aliquod independens ab opere intellectus, cuiuſmodi eſt ens reale, eſſet de quiditate illius, quod dependet ab opere intellectus, & ſic entis rationis: Si verò dicatur ſecundum, ſequitur, quòd dependens ab opere intellectus eſſet de conceptu quiditatiuo independentis ab eodem; ſed vtrumque conſequens eſt falſum, quia talia ſunt penitùs diſparata; ergo dicendum eſt non dari vnitatem conceptus communem enti reali, & rationis.

Reſpondetur, conceptum, quem ponimus communem enti reali, & rationis, eſſe quidem abſtractum ab eis per intellectum, non dici tamen dependentem, vel independentem ab eiuſdem ope-

opere formaliter; ſed tantum permiſſiuè, & poteſtatiuè, quatenus poteſt in vtrumque deſcendere, per modos intrinſecos illis conuenientes, ſicut nec animal ſecundum ſe eſt formaliter homo, vel equus; ſed ſolum poteſtatiuè vterque, inquantum per rationale fit homo, per irrationale verò equus.

Contra, nàm ſi daretur huiuſmodi conceptus, qui non eſſet formaliter dependens, ſeu independens ab opere intellectus, deberet neceſſariò admitti aliquod ens in rerum natura, quod non eſſet; aut reale, aut rationis, ſiquidem dependens ab opere intellectus eſt ens rationis, independens verò reale; atqui hoc eſſet maximum abſurdum; ſicut enim nequit reperiri in rerum natura aliquod animal, quin contineatur ſub altero membro diuiſionis, nempè ſub rationali, aut irrationali, ita non poterit aſſignari aliquod ens in tota coordinatione, aut latitudine entium, quin ſit vel reale, vel rationis; ergo, admiſſa vnitate conceptus in rerum natura, neceſſariò debet cadere ſub alterutro horum duorum membrorum, vel dependentis, aut independentis ab intellectus operatione.

Reſpondetur ſequelam maioris eſſe veram formaliter, falſam tamen poteſtatiuè, ac permiſſiuè: Ad minorem, & probationem dico, quod ſicut nullum reperitur animal determinatum, quod non ſit vel rationale, vel irrationale, ſic neque in entibus determinatis inueniri poteſt aliquod ens, quod non ſit, vel reale, vel rationis: Cæterum quemadmodum in tota coordinatione animalium datur animal in communi, quod abſtrahit à rationali, & irrationali, ita in tota coordinatione entium aſſignari poteſt ens communiſſimè ſumptum, quod nec ſit reale, vel independens ab opere intellectus, nec rationis, hoc eſt, ab eo dependens, verùm ab vtroque per intellectum abſtractum.

Obijcitur tertiò, ſi daretur talis conceptus abſtractus ab ente reali, & rationis, de vnoquoque deberet prædicari eſſentialiter; ſed hoc repugnat; ergo non datur. Minor probatur, quia quicquid prædicatur de ente reali eſſentialiter, debet eſſe reale, & quicquid prædicatur de ente rationis eſſentialiter, debet eſſe ens rationis, alioquin non poſſent de illis verè, & eſſentialiter prædicari, ſiquidem tota ipſamet ratio adæquatiſſima entis realis eſt realis, itaut nil in ipſa reperiri poteſt, quod ab ipſa præſcindat; & econtra in ente rationis nulla prorsùs formalitas reperiri poteſt, quæ præſcindat ab eſſe rationis, ergo nequit dari ratio præſcindens ab ente reali, & rationis, quæ de illis eſſentialiter prædicetur.

Reſpondetur negando minorem, ad probationem dico totum antecedens, ita declaratum à Maſtrio, eſſe verum, vel formaliter, vel identicè, ſeu potentialiter, falſum autem ſi intelligatur, quod debeat eſſe reale, vel rationis formaliter tantum, alioquin nulla eſſet prædicatio formalis, ſed omnis identica, quod eſt contra Formalizantes, & Doctorem ſubtilem.

Contra, quia ſicut nihil poteſt quiditatiuè prædicari de ſubſtantia, quin ſit ſubſtantia, ita non poteſt quicquam prædicari quiditatiuè de ente reali, vel rationis, quin habeat eſſe reale, vel rationis, ergo malè negata fuit minor præcedentis rationis, & non rectè reſponſum ad eius probationem. Antecedens patet, quia ſi admittatur oppoſitum, ſequitur prædicamenta non eſſe quiditatiuè impermixtà, quod eſt contra Ariſtotelem primo Poſteriorum, cap. 25.

Reſpondetur antecedens habere veritatem, vel formaliter, vel identicè, vt dictum eſt ad præcedens argumentum, non verò formaliter; & adeſt manifeſta inſtantia de reali, quod prædicatur quiditatiuè de ſubſtantia, cum ſit vniuocum ad ipſum, & accidens, & nihilominus ens, non eſt quiditatiuè formaliter ſubſtantia; ſed abſtrahit ab ea, ſicut ab accidente; igitur ſimiliter dicendum eſt de ente communi ad ens reale, & rationis.

Obijcitur quartò, ſi daretur talis ratio abſtracta ab ente reali, & rationis, daretur minus ens ente rationis, quod eſſet commune vtrique, ac proindè in ente reali reperiretur aliquid, quod eſſet

minoris perfectionis ente rationis; ſed vtrumque conſequens eſt falſum; ergo, & antecedens. Vtraque conſequentia probatur, quia quodlibet commune eſt minus ens ſuis inferioribus, cum illa non includat actualiter, verum includatur ab eis. Minor probatus, quia ens rationis eſt minimum entium omnium; ſed vltra minimum nihil datur, quod ſit ens, & aliquid; ergo implicat dari minus ens ente rationis.

Reſpond. Concedendo dari minus ens ente rationis, ſiquidem datur ens communiſſimè ſumptum, quod eſt extremum contradictionis de nihilo, ſub quo continetur, tàm ens reale, quam ens rationis fundatum. Et quando dicitur, ens rationis eſſe minimum omnium entium, debet intelligi comparatiuè ad entia realia, non verò ad ens communiſſimè ſumptum, cùm illud includat in ſui quiditate. Et cùm infertur, tunc in ente reali dari aliquid de eius quiditate, quod eſſet minoris perfectionis ente rationis, conceditur libenter; neque hoc debet reputari inconueniens, quia ſicut non inconuenit, ens reale includi quiditatiuè in ſubſtantia, quod tamen eſt minoris perfectionis, quam ſit relatio, ſic, inquit Bonetus citatus, non debet reputari pro inconuenienti, ſi ens reale includat ens communiſſimè ſumptum, quamuis ſit minoris perfectionis ente rationis: non enim illius ratio ſibi repugnat, ſicut ratio entis rationis, cum ſit ab eodem abſtracta; non item iſta.

Contra, inquit Maſtrius, quia etiamſi abſurdum non ſit concedere in ſubſtantia ens reale, quàmuis ſit imperfectius relatione, quæ ſubſtantiæ quiditati repugnat, cum omnia ſint intra latitudinem rerum realium, tamen veluti abſurdum maximum reputari debet, concedere in ente aliquam formalitatem, quæ non ſolum non eſt realis; ſed etiam minoris conſiſtentiæ, quam ſit ipſum ens rationis: nàm in hoc videtur eſſe manifeſta implicantia, quia ex hoc quod eſt communis enti reali, & rationis debet eſſe minus ens ente rationis; ſed ex alio capite, quod præſcindit ab eo, debet eſſe maius ipſo: Quod probat, quia quod non eſt omninò per opus intellectus, ſed à tali eſſe præſcindit, & ſaltem remotè poteſt realiter exiſtere, eſt maius eo, quod eſt omninò per opus intellectus, & nullo pacto poteſt realiter exiſtere, vt ſatis de ſe conſtat; ſed ens rationis habet ſolum eſſe per opus intellectus, & nullo pacto poteſt realiter exiſtere, ens autem, quod ponitur commune vtrique præſcindens ab eis, poteſt realiter, ſaltem remotè, exiſtere, quatenus contrahi poteſt per conſtitutiuum entis realis; ergo erit maius ens ente rationis, quod tamen implicat, quoniam ex eo, quod præſcindit per abſtractionem ab eo, debet eſſe minus ipſo.

Reſpond. Negando ſequi illud abſurdum, ad probationem negatur pariter ſequi aliquam implicantiam; ad probationem nego maiorem, ſiquidem indè ſequeretur idem abſurdum etiam de ente reali, quatenus præſcindit à ſubſtantia, & relatione, eſſet minus ens ipſa relatione, prout verò remotè ſaltem poſſet exiſtere per ſe, vt contrahibile ad ſubſtantiam, deberet eſſe maius ipſa relatione, quod tamen non concederet Dominus meus Maſtrius, igitur neque concedere debet de ente communi enti reali, & rationis, cum perindè ſe habeat ad illa, ſicut ens reale ad ſubſtantiam, & relationem.

Obijcitur quinto, ſi daretur talis conceptus communis enti reali, & rationis, ſequeretur quod ens communiſsimè ſumptum eſſet ſubiectum Metaphyſicæ, ac proindè ens rationis eſſet de per ſe conſideratione Metaphyſicæ; ſed hoc conſequens eſt falſum, quia tunc non ſpectaret per ſe ad logicam, & logica nõ eſſet diſtincta ſcientia à metaphyſica, quod eſt omninò falſum. Conſequentia patet, quia obiectum adequatum intellectus, eſt ſubiectum Metaphyſicæ, vt docet Scotus in Prol. q. 1. & in 1. d. 3. q. 3. ſed ens communiſſimè ſumptum eſt primũ, & adæquatum obiectum intellectus, ex eodem Scoto in quol. 3. ſub B. ergo &c. Secunda conſequentia probatur, quia

ens

ens rationis contineretur ſub adæquato ſubiecto Metaphyſicæ; ergo ſicut ſubiectum primum eſt de per ſe conſideratione metaphyſicæ, ita quæ continentur eſſentialiter ſub eo. Minor ſimiliter cum ſuis probationibus liquet, quia ſcientiæ ſecantur quemadmodum & res, ex Ariſtotele in 3. de Anima t. 38. ergo ſi ens rationis ſit de per ſe conſideratione metaphyſicæ, ſicut & logica, ſequitur apertè illas non eſſe ſcientias diſtinctas; ſed in vnã coaleſcere, quod eſt omninò falſum.

Reſpond. Concedendo vtranque ſequelam maioris, nec eſt inconueniens etiam ens rationis, ſecundum eſſe abſtractiſſimum, eſſe de per ſe conſideratione metaphyſicę; neq; valet, quod infertur, logicam tunc non fore ſcientiam diſtinctam à metaphyſica, ſiquidem aliter cõſiderantur entia rationis à logico, & aliter à Metaphyſico: à logico quidem conſiderantur ſecundum eſſe cõtractum, & dependens ab opere intellectus, à metaphyſico verò ſecundum eſſe abſtractum ab eo, atq; ideò ſicut in priori conſideratione conſtituunt ſcientiam logicalem, diſtinctam à metaphyſica, ita in poſteriori partialiter dant eſſe ſcientiæ metaphyſicæ.

Contra, quia tunc ſequeretur ex hac reſponſione, ſcientiam metaphyſicę, non eſſe realem; ſed abſtrahere ab ea, ſicut & ſubiectum eius primum, & adæquatum; ſed hoc eſſet contra Ariſtotelem 6. Metaphyſicæ t. 2 & 3. vbi enumerans ſcientias ſpeculatiuas reales, inter illas potiſſimũ recenſet Theologiam, hoc eſt Metaphyſicam, quæ agit de Deo, ac cæteris ſubſtantijs ſeparatis.

Reſp. Concedendo ſequelam maioris, immò ponendo ſubiectum metaphyſicę, tam latè patens, ſicut in rei veritate poni, ac ſtatui debet, non poſſumus dicere metaphyſicam eſſe ſcientiam realem, eo modo, quo poſuit Ariſtoteles; ſed ab eadem abſtrahere, ſicut & ſubiectum eius. Neq; hoc eſt contra Philoſophum, cùm non tradiderit adæquatè huiuſmodi ſciẽtiam; ſed ſolum vt haberi poteſt de perfectiori analogato, cuiuſmodi eſt ens reale, contentum ſub ente communiſſimè ſumpto, vt apertè ſe declarat 4. Metaphyſicæ t. 7. Et 6. Metaph. t. 3. dicens ſe velle tradere ſcientiam primam, & ſuperiorem Naturali, quæ nimirum ſpeculetur ens reale, & eius ſpecies, vt entia ſunt, & vt talia ſunt.

De Potentia Animæ motiua.

SVMMA II.

Acturus Ariſtoteles, in hac ſecunda Summa, de principio motus localis, tùm intrinſeco, tùm extrinſeco; tàm in vniuerſali, quàm in particulari, tria facienda proponit, iuxta tria capitula, in quæ ſumma ipſa partitur. Primò enim, per viam diuiſionis, inueſtigat, quænam ſint huiuſmodi principia. Secundò, oſtendit huiuſmodi principia eſſe intellectum, & voluntatem, ſeù cognitiuum, & appetitiuum. Tertiò verò determinat de principio motus in animalibus imperfectis.

Quo ad primum caput in t. 40. dicit, quod hactenus viſum eſt, animata ab inanimatis diſtingui per has duas potentias animæ, nempè per ſenſum, & intellectum, ſiquidem ſentire, & intelligere, ſeù diſcernere, ſunt operationes, quibus animata ab inanimatis ſecernuntur, nunc autem addenda eſt tertia differentia; ſcilicet motus localis, per quem pariter ab inuicem dignoſcuntur. Hic autem poteſt quadrupliciter accipi, vt aduertit Paulus Venetus hic: Primo communiſſimè, pro omni motu locali, & per hunc non differunt animata ab inanimatis, nàm elementa etiam, quæ carent anima, cientur ad propria loca, aut ſurſum, aut deorſum. Secundo propriè pro motu ad omnem differentiam poſitionum; ſcilicet ſurſum, deorſum, dextrorſum, & ſiniſtrorſum, & ſic animata, & inanimata diſtinguuntur, quia hæc mouentur ad vnam tantum differentiam, nimirum ſurſum, aut deorſum, illa verò ad omnes. Tertio magis propriè pro motu ſecundum dilatationem, & conſtrictionem, & per hunc differunt animalia affixa, & ſeparata à petris; illa enim mouentur tantum ſecundum dilatationem, & con-

ſtri-

ſtrictionem, hæc verò etiam mutant locum, & ſubiectum, ſeù ſitum. Quarto ſtrictiſſimè ſumitur pro motu progreſſiuo, quo diſtinguuntur animalia perfecta, ab imperfectis, & hoc per phantaſiam, & appetitum, quæ ſunt principia huiuſmodi motus progreſſiui.

Deindè volens inueſtigare quodnam ſit principium huiuſmodi motus; in eodem textu mouet duas quæſtiones, quarum prima eſt; An principium huiuſmodi motus ſit tota anima, vel aliqua pars eiuſdem, nempè vegetatiua, ſenſitiua, aut intellectiua, aut appetitiua. Si ſenſitiua, vel interior, vel exterior; & ſi intellectiua, an intellectus, vel voluntas. Secunda quæſtio, dato, quod non ſit tota anima, verum aliqua pars, quærit an ſit vna ex conſuetis, ac iam enumeratis, an verò alia ab illis diſtincta?

In t. 41. Vt reſpondens difficultatibus iam propoſitis, proponit prius duas diuiſiones potentiarum animæ, ſecundum opiniones Antiquorum, ſiquidem Plato enumerabat tres animæ potentias, nimirum ratiocinatiuam, iraſcitiuant, & concupiſcitiuam: Alij verò duas tantum faciebant nempe rationalem, & irrationalem.

In eodem textu arguit huiuſmodi diuiſiones inſufficientiæ, ſiquidem ſub earum membris diuidentibus non videntur contineri aliquæ animæ partes, & potentiæ, ergo ſunt inſufficientes. Conſequentia patet per Boetium in lib. de Diuiſionibus. Antecedens probatur, quia nutritiua, quæ ineſt plantis, & omnibus animalibus; ſimiliter ſenſitiua, quæ omnibus animalibus competit, non continentur ſub irraſcibili, & concupiſcibili, neque ſub rationali, & irrationali; ſed latius patent; ergo &c. Antecedens patet, quia plantæ neque iraſcuntur, neque concupiſcunt quicquam, & tamen vegetant, ac nutriuntur: Similiter bruta ſentiunt, & nihilominus eorum ſenſitiua neque eſt rationalis, cum careant ratione, neque irrationalis, quia non contrariatur rationi, cum ad hanc non habeant aptitudinem, quandoquidem illa virtus eſt irrationalis, quæ contrariatur rationi; ergo ſenſitiua, & nutritiua latiùs patent quam iraſcibilis, & concupiſcibilis, rationalis, & irrationalis.

In eodem textu, & in 42. probat idem de virtute imaginatiua, ſeù phantaſtica, ſiquidem & hæc eſt diſtincta ab alijs animæ potentijs, eſt enim vnus ex ſenſibus internis, & tamen ſub neutro membro harum diuiſionum continetur; ergo &c. Minor probatur, quia in brutis reperitur vis imaginatiua, & tamen in eis nec eſt conſona, nec diſſona rationi, cum ea careant, vt dictum eſt; ergo non continetur ſub rationali, vel irrationali.

In eodem t. 42. arguit ad idem de appetitiua, quandoquidem & iſta eſt vna ex enumeratis animæ potentijs; ſed non continetur ſub ratiocinatiua, concupiſcitiua, & iraſcitiua, vt dicebat Plato; ergo eius diuiſio non eſt bona. Minor probatur, quia ſequeretur non eſſe in nobis triplicem appetitum; ſed hoc eſt falſum, quia in nobis eſt voluntas, quæ eſt appetitus conſequens rationalem, & appetitus irraſcibilis, & concupiſcibilis, diſtincti ab appetitu rationali, cum reperiantur etiam in brutis, ergo &c. Sequela maioris patet, quia vis appetitiua, cum ſit vna potentia tantum, non habet contineri ſub omnibus membris diuiſionis, verum ſub vno duntaxat, & ſic cum eſſet ſub ratione, deficerent alij duo appetitus; ſi ſub irraſcitiua deeſſent appetitus rationalis, & concupiſciailis, & idem pariter dicendum eſt ſi ponatur ſub concupiſcitiua, ergo poſita illa diuiſione Platonis, ſequitur in nobis non adeſſe hunc triplicem appetitum; ſed vnum tantum.

In t. 43. arguit ad idem quarto, quia in animalibus reperiuntur vis augmentatiua, diminutiua, generatiua, nutritiua, in aliquibus potentiæ cauſantes reſpirationem, & expirationem, ſomnum, & vigiliam, & tamen nulla iſtarum contineri poteſt ſub rationali, vel irrationali, ſiquidem reperiuntur in brutis, quæ carent rationabilitate, & irrationabilitate; ergo hæc duo membra diuiſionis non

eua

euacuant totum diuiſum, ac proindè non eſt bona.

In t.44. ex quo impugnauit Antiquorum diuiſiones de potentijs animæ, quæ poſſent eſſe principium motus progreſſiui in animali, incipit inueſtigare, quænam ex enumeratis ab ipſo potentijs poſſit eſſe principium huiuſmodi motus, & ponit quatuor concluſiones, quarum prima eſt talis: Nutritiua potentia nequit eſſe principium motus progreſſiui, & probatur, quia motus progreſſiuus non fit ſine appetitiua, & imaginatiua, ſiquidem animal mouetur localiter, aut fugiendo, aut appetendo aliquid, propter aliquid imaginatum, aut concupitum; ſed in plantis, in quibus maximè viget nutritiua, & vegetatiua, non reperitur imaginatiua, & appetitiua; ergo nec motus progreſſiuus, ac proindè talis motus non originatur à vi nutritiua.

In t. 45. ponit ſecundam concluſionem. Senſitiua non eſt principium motus progreſſiui. Probatur, quia ſenſitiua reperitur in omnibus animalibus, etiam imperfectiſſimis; ſed non omnia animalia mouentur progreſſiuè, vt patet de animalibus petris affixis, quæ manent ſemper in eodem loco; ergo ſignum eſt, quod vis ſenſitiua non ſit principium motus progreſſiui. Conſequentia probatur, quia alioquin fruſtra haberent vim ſenſitiuam, cum carerent eius effectu, nempè motu progreſſiuo, & tamen natura nihil facit fruſtra; ergo cum illis dederit vim ſenſitiuam, & careant motu locali, dicendum eſt potius, hunc non habere pro principio virtutem ſenſitiuam.

In t.46. ſtatuit tertiam concluſionem. Neque potentia intellectiua eſſe poteſt principium motus progreſſiui. Probatur, quia potentia intellectiua vel eſt intellectus ſpeculatiuus, vel practicus, vt patet ex dictis ſupra t. 32. & 33. ſed neuter poteſt eſſe principium motus progreſſiui; ergo &c. Minor probatur de intellectu ſpeculatiuo, tùm quia intellectus ſpeculatiuus non habet pro obiecto agibile, vel operabile, verum duntaxat ſpeculabile; ergo nec fugibile, aut proſequibile, ac proindè nec motum, qui ſit ad proſecutionem, vel fugam, cuiuſmodi eſt localis: tùm etiam, quia eſto nonnumquam ſpeculetur aliquod terribile, vel delectabile, cum illud percipiat in vniuerſali, non propterea præcipit huius proſecutionem, & illius fugam, quandoquidem hæ reſpiciunt tantum particularia.

In t.47. eadem minor probatur de intellectu practico, quia ſtante dictamine intellectus practici de fuga rerum venerearum, cum ſint animæ nociuæ, adhuc quiſquam mouetur ad illas, vt experientia conſtat, ſimiliter ſi intellectus dictet de proſequutione medicinæ infirmo medico, attamen non ſanatur, quia transgreditur artis leges, ac præcepta; ergo nec intellectus practicus eſſe debet principium, ſaltem neceſſarium, motus progreſſiui.

Notate hunc textum, cùm ſit mirabilis ad probandam opinionem Scoti contra D.Thomam, nèpè quod ſtante dictamine recto intellectus, adhuc voluntas poteſt velle oppoſitum.

Quoad ſecundum caput in t. 48. ſubinfert quartam concluſionem; quod potentia appetitiua, ſic ſimpliciter, & abſolute ſumpta, non eſt principium adæquatum motus progreſſiui. Probatur quia continentes appetunt quidem delectabilia, & tamen non mouentur ad illa, quin potius ad oppoſitum conuertuntur, vt ſatis experientia conſtat; ergo motus progreſſiuus non originatur in ipſis ab appetitu in communi, vt compræhendit ſenſitiuum, & rationalem.

In eodem t. & in t. 49. excluſis potentijs, quæ nequeunt eſſe principium motus localis, incipit probare à quibus potentijs cauſetur, & ſtatuit quaſdam concluſiones, quarum prima eſt iſta. Intellectus, & appetitus ſunt principium motus progreſſiui. Probatur prima pars, quia intellectus vel eſt vis imaginatiua in brutis, vel potentia ratiocinatiua in nobis; ſed vtraque eſt principium motus progreſſiui; ergo intellectus eſt huius motus principium. Maior patet, quia potentia imaginatiua, cum componat, diui-

diuidat, & aliquo pacto diſcurrat in brutis, vt patet in quibuſdam animalibus, quæ videntur pollere ratione, propterea in illis appellatur intellectus, ſicut in nobis potentia rationalis, per quandam analogiam, in qua vtraque conuenire conſpicitur, quod benè nota, ne decipiaris, cum audis intellectum, & imaginatiuam aliqualiter conuerti. Minor probatur, tùm quia bruta ſi imaginentur aliquod terribile, fugam arripiunt, ſi delectabile, & conueniens apprehendunt, proſequuntur, vt experientia conſtat in cane inſequente hedum, & oue fugiente lupum: tùm etiam, quia intellectus practicus habet pro fine operabile, ſicut ſpeculatiuus ſpeculabile; ergo & fugibile, vel proſequibile, ac proindè mouebit operantem ad hoc proſequendum & illud fugiendum. Secunda pars de appetitu ſimiliter probatur, quia appetitus, tum in brutis, tum in nobis eſt propter opus fugiendum, vel proſequendum; ergo erit etiam propter motum ad huiuſmodi opus, ſiquidem quod eſt primum in intentione, eſt vltimum in exequutione; atqui intellectus practicus habet in intentione pro fine conſecutionem operis, ad quod eſt motus localis; ergo & appetitus habere debet illum in exequutione.

In eodem t. & 50. ponit, & probat hanc ſecundam concluſionem, Intellectus, & appetitus ſunt principium motus progreſſiui, ſecundum eandem rationem eis communem; Nam vterque mouet propter ipſum appetibile ipſis commune; ergo mouent ob eandem rationem communem. Conſequentia tenet. Antecedens probatur, quia appetitus, vt puta voluntas, motus à ſanitate appetit illam; deindè intellectus practicus mouetur ab eadem ſanitate, vt inueſtiget media ad illam conſequendam, & demùm idem intellectus dictat de medijs voluntati, quæ poſtea mouetur per illa ad conſecutionem ſanitatis; ergo cùm eadem ſanitas ſit ratio vtrique mouendi, dicendum eſt vtrumque mouere ob eandem rationem.

In eodem t. 50. probat tertiam concluſionem; nempè, quòd intellectus ideò eſt cauſa motus progreſſiui, quia appetitus eſt eiuſdem cauſa, & non econtra. Suadet primam partem, quia intellectus nequit mouere ſine voluntate, ſiquidem determinatur ab ipſa ad inueſtigandum media conducentia ad finem, ad quem debet eſſe motus; ſed voluntas eſt appetitus; ergo ideò intellectus mouet, quia appetitus mouet. Suadet etiam ſecundam partem, quia appetitus poteſt mouere præter rationem, vt patet in incontinentibus, qui, ſtante recto dictamine intellectus de continentia ſeruanda, ſinunt ſe pertrahi à concupiſcentia ad fornicandum; ergo eorum appetitus mouet independenter ab intellectu practico.

Notate pariter hunc textum, qui probat mirabiliter contra Thomiſtas, vt ſuperius monui in tex. 47.

In t. 51. & 52. ſtatuit, ac probat quartam concluſionem, appetitum nimirum moueri à bono, ſiue vero, ſiue apparenti, non tamen ab impoſſibili. Priorem partem oſtendit, quia bonum eſt obiectum voluntatis, ſaltem ſpecificatiuum, vt in propria quæſtione probabimus; ſed tàm bonum verùm, quàm apparens conueniunt in ratione boni; ergo &c. Poſteriorem partem demonſtrat, quia quod eſt impoſſibile nequit obtineri; ergo bonum impoſſibile non mouet appetitum ad eius conſecutionem. Conſequentia patet, nam quod mouet appetitum eſt agibile bonum, & quod poteſt aliter ſe habere, ac contingens; at quod eſt impoſſibile non eſt agibile, nec poteſt aliter ſe habere, immò eſt neceſſarium; ergo appetitus nequit ad ipſum moueri, ſupplè efficaciter, quia inefficaciter voluntas eſt etiam impoſſibilium vt docet 3. Ethicor. cap. 5.

In tex. 53. ſtatuit quintam concluſionem. Contrarietas appetituum deſumenda eſt ex contrarietate ſenſus cum ratione. Declaratur, quia incontinens habet appetitum ſenſualem circa venerea, & interdum etiam appetit illa vitare appetitu intellectiuo; at huiuſmodi contrarietas euenit, quia prior ſequitur ſenſum, qui non, conſiderando futura, verum tantum præſentia, iudicat eſſe bo-

num

Digitized by Google

num delectari in rebus venereis, & poſterior ſequitur intellectum diſtantem, & oſtendentem voluntati eſſe malum proſequi res venereas, vtpotè nociuas corpori de præſenti, & animæ in futurum; ergo contrarietas horum appetituum oritur ex oppoſitione, quam habet ſenſus cum ratione, & econuerſo.

In t. 54. ponit ſextam concluſionem, quàmuis plura ſint principia, ad motum progreſſiuum facientia, appetibile tamen eſt primum, & præcipuum, & probat, quia quando plures cauſæ concurrunt ad vnum, & eundem effectum, quarum vna moueatur ab alia, quæ mouet, & non mouetur, cenſenda eſt prima, & præcipua, vt potè quia independens à cæteris; ſed ad motum progreſſiuum concurrunt, tamquam cauſæ efficientes ipſum, appetitibile, appetitus, & intellectus, & hi duo mouentur ab appetibili, hoc verò à nullo mouetur, vt probatum eſt in præcedentibus concluſionibus; ergo appetibile, cum ſit immobile, debet eſſe cauſa prima, & præcipua motus progreſſui.

In eodem t. ſtatuit ſeptimam concluſionem. Etſi appetibile ſit primum principium motus localis extrinſecum, intrinſecum tamen eſt cor animalis. Probat, quia in omni motu concurrunt tria, ſcilicet mouens, mobile, & principium quo ſit motus; ſed in propoſito mouens eſt appetibile, mobile appetitus, & quo mouetur eſt cor; ergo primum principium eiuſmodi motus intrinſecum erit cor. Conſequentia probatur, quia principium, quo præcipuum motus in animali debet eſſe finis motus, concauum, & giboſum, quod partim moueatur, & partim quieſcat, ac quod in eo ſit pulſus, & tractus, ſed hæc non reperiuntur in appetitu, verum in corde; ergo cor erit principale principium quo, motus animalis. Maior probatur, quia principale principium in motu animalis debet ſe habere in eo, ſicut Cælum in vniuerſo, ſiquidem animal dicitur paruus mundus; atqui Cœlum habet omnes illas conditiones, quandoquidem eſt principium, & finis motus omnium generabilium, & corruptibilium, eſt concauum, & giboſum, vt apparet conſpectui, mouetur ſecundum vnam partem, & quieſcit ſecundum ſe totum, cum ſemper maneat in eodem loco, & ſitu, & denique in eo eſt aliquo pacto pulſus, & tractus, quia partes ſuperiores ad ſe trahunt inferiores, & inferiores videntur quodamodo pulſare ſuperiores; ergo & cor cum ſit paruum Cælum obtinet omnes illas conditiones, ac proindè cor erit præcipuum, & principale principium quo motus in animali. Conſequentia tenet cum minori, ſiquidem cor eſt principium, & finis motus in animali: ipſo enim viuente mouetur animal, & ipſo moriente, & animal quieſcit: Eſt concauum, & giboſum, vt experientia compertum eſt: inſuper mouetur ſecundum aliquid, & ſecundum ſe totum quieſcit, dum emittit ſpiritus ad cæteras partes, mouetur; quieſcit verò, quia ſemper manet veluti centrum in eodem loco, & ſita corporis: denique in corde eſt pulſus, & tractus, pulſus quidem, dum pars propinquior pellit partem remotiorem, tractus verò dum ad ſe trahit partes à ſe remotas; ergo cor cum habeat has omnes conditiones requiſitas ad motum animalis localem, ipſum erit principium primum, & præcipuum eiuſdem motus.

In t. 55. infert duo corrollaria, primum: in motu cordis eſſe vnum finem, & idem principium ſola ratione differens: nam cor mouetur verſus circumferentiam partium corporis motu dilatationis, & verſus centrum motu conſtrictionis; ſed vt mouetur verſus circumferentiam eſt principium motus, & verſus centrum eſt finis eiuſdem; ergo cor idem eſt ſimul principium, & finis ſui motus. Secundum: cor habere ſimilitudinem cum circulo cæleſti, quandoquidem ſicut circulus cæleſtis ſecundum aliquid mouetur, idest ſecundum aliquam ſui partem, & quieſcit ſecundum ſe totum, ità cor mouetur ſecundum partem, & quieſcit ſecundum ſe totum, vt dictum eſt in præcedenti.

Quo ad tertium caput, in quo Philoſophus agit de principio motus localis per com-

cōparationem ad hominem,& animantia bruta, ſtatuit quaſdam concluſiones, quarum prima eſt in tex. 56. immaginatio, vt compræhendit phantaſiam, & intellectum, eſt principinm motus, tàm in homine, quàm in brutis. Probatur, quia appetitus eſt cauſa motus localis in animali, vt probatum eſt ſuperius; ſed appetitus in homine non eſt ſine intellectu, & in brutis ſine phantaſia; ergo immaginatio, vt comprehendit vtrumque intellectum, nempè phantaſiam, & rationem, eſt principium motus localis in animalibus.

In eodem t. ponit ſecundam concluſionem, nempè quod in animalibus imperfectis, ſolum tactum habentibus, phantaſia, ſeù immaginatio ſenſitiua ſola eſt principium ſui motus. Probatur, quia animalia imperfecta ad minus mouentur motu dilatationis, & conſtrictionis; ſed huiuſmodi animalia habent ſolam immaginationem ſenſitiuam; ergo hæc ſola in eis erit principium huiuſmodi motus. Antecedens patet de Oſtreis, Conchis, & cæteris animalibus, quæ ſemper manent affixa petris, vel alteri ſubiecto. Minor probatur, quia vbicumque eſt dolor, & voluptas, ſiue delectatio, & triſtitia ibi eſt immaginatio, vt aliàs probauit; ſed in animalibus imperfectis ſolum tactum habentibus, & quę mouentur motu dilatationis, & conſtrictionis, reperitur dolor, & voluptas delectatio, & triſtitia; ergo phantaſia, ſeù immaginatio in iſtis erit cauſa ſui motus ſola. Minor probatur, quia dùm habent nutrimentum approximatum afficiuntur delectatione, ac voluptate; cùm verò eo carent, vel punguntur, dolent, & triſtantur, ex quo fit, quod moueantur, dilatando ſe, vt illud percipere valeant, & ſe conſtringendo, vt noxia fugere poſſint.

In t. 57. Infert vnum corrollarium, quod licet imaginatio ſenſitiua reperiatur in omnibus animalibus, ſiuè perfectis, ſiuè imperfectis, deliberatiua tamen in ſolis hominibus inuenitur. Probat, quia phantaſia deliberatiua non eſt ſine ſyllogiſmo practico; ſed ſyllogiſmus practicus reperitur tantum in hominibus, & non in brutis; ergo phantaſia deliberatiua eſt tantum in hominibus. Maiorem probat, quia phantaſia deliberatiua eſt inquiſitiua maioris, & minoris boni, ſiquidem propoſitis duobus bonis, ſua intereſt iudicare, vtrum hoc, vel illud ſit maius bonum, huiuſmodi autem inquiſitio non eſt ſine ſyllogiſmo practico, nempe magis bonum eſt faciendum; ſed hoc eſt faciendum; ergo hoc eſt maius bonum illo. Minorem probat, quia ſyllogiſmus practicus non eſt ſine diſcurſu de præmiſſis ad conclnſionem; ſed in ſolis hominibus reperitur verus diſcurſus, cum ipſi ſoli polleant ratione; ergo in ſolis hominibus reperitur ſyllogiſmus practicus, ac proindè phantaſia deliberatiua.

In eodem tex. infert aliud corrollarium, nimirum quod appetitus ſenſitiuus non eſt appetitus deliberatiuus, & probat, quia quæ ſeparari poſſunt non ſunt idem; ſed huiuſmodi appetitus ſenſitiuus, ac deliberatiuus ſeparari poſſunt; ergo non ſunt vnus, & idem appetitus. Maior patet. Minor probatur, quia ſicut appetitus ſenſitiuus non eſt ſine phantaſia ſenſitiua, ita deliberatiuus ſine phantaſia deliberatiua; ſed huiuſmodi phantaſiæ ſeparantur, vt probatum eſt in præcedenti; ergo &c. Deindè appetitus ſenſitiuus interdum vincit deliberatiuum, vt patet de incontinente, qui ſequens apperitum ſenſitiuum contra dictamen rationis, trahit ſecum voluntatem, & peccat; interdum verò accidit econtra, vt videtur in continentibus, & caſtis, qui, derelicto appetitu ſenſitiuo, ſequuntur ductum rationis, & non peccant; ergo huiuſmodi appetitus ſunt ſeparabiles, adeò vt vnus non ſit alius.

In t. 58. Probat tertiam concluſionem; nempè, quod ſolus intellectus practicus, particularis, & non vniuerſalis, mouet hominem ad proſequutionem, vel fugam, & conſequenter ad motum localem progreſſiuum. Probat primam partem, quia ſyllogiſmus ſpeculatiuus habet pro fine tantum ſcire, vt hic, Omne totum eſt maius ſua parte; hoc eſt totum; ergo &c. vel, ſi ab æqualibus æqua-

lia

Digitized by Google

lia demas, cætera, quæ remanent, ſunt æqualia; at iſta ſunt æqualia; ergo &c. practicus verò habet pro fine opus, vt, Omne bonum eſt proſequẽdum, & malum fugiendum; ſed abſtinentia eſt bona, & gula mala; ergo &c. atqui hoc proſequi, & illud fugere eſt operàri, & non ſcire; ergo intellectus practicus ſolus mouet hominem ad proſequutionem, vel fugam. Probat ſecundam partem, quia ſyllogiſmus vniuerſalis, quamuis dictet quid agendum, vel non agendum, non tamen hominem mouet ad proſequutionem, vel fugam huius, aut illius, ſiquidem conſtat ex terminis vniuerſalibus, vt patet in his exemplis, Omne bonum eſt amplectendum; ieiunium eſt bonum animæ; ergo &c. vel, Omne malum eſt fugiendum, ebrietas eſt mala; ergo &c. cæterùm particularis monet hominem de fuga, vel proſequutione, vt liquet in hoc exemplo, Omne bonum eſt amplexandum, & malum fugiendum; ſed hoc ieiunium eſt bonum, & hæc ebrietas eſt mala; ergo hanc fugere, & illud amplexari debemus, igitur concludendum eſt, non moueri hominem ad benè, vel malè operandum ab intellectu ſpeculatiuo, verùm duntaxat à practico; nec ab vniuerſali, ſed ſolum à particulari, dictante de bonitate huius, & malitia illius.

De Potentia Animæ appetitiua, ac motiua.

DISPVTATIO III.

QVinque genera potentiarum ẽnumerat Philoſophus in ſecundo de Anima t. 27. Vegetatiuum nimirum, Senſitiuum, Appetitiuum, Locomotiuum, & Cogitatiuum, ſeù Intellectiuum, quorum cùm tria in ſuperioribus diſputationibus ſatis explanauerimus, ſupereſt, vt in præſenti videamus, maiori qua poterimus breuitate, alia duo. Et quia appetitiuum in communi comprehendit ſub ſe tres ſpecies appetituum ſcilicet naturalem, ſenſitiuum, & intellectiuum, ſeù rationalem, idcircò de omnibus agendum erit, tàm in vniuerſali, quàm in particulari, ac demùm de loco motiuo, cum ab illis ſuam ducat originem, vt viſum eſt in explanatione textus.

An ſit, & quid, ac quotuplex ſit appetitus, ſeù vis appetitiua?

QVÆSTIO I.

DAri appetitum in nobis ad ea, quæ naturaliter cupimus, & innata quadam propenſione affectamus, eſt ita manifeſtum, vt non niſi carentibus natura, ac ſenſu opus ſit illud oſtendere, ſiquidem alij prolabuntur ſuaptè natura in crudelitatem, alij in miſerationem, nonnulli in ſuperbiam, aliqui in luxuriam, gulam, commeſſationes, & ſimilia, adeò vt vnuſquiſque noſtrum affari poſſit cùm Apoſtolo ad Rom. 7. Video aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ, & captiuantem me in lege peccati, quæ eſt in membris meis. Cæterum, quid, & quotuplex ſit hic appetitus in nobis, ſicut & in cæteris animantibus, non eſt ita peruium, ac certum, ſiquidem alij dixerunt eſſe quandam inclinationem naturæ vniuſcuiuſque in bonum, vel in malum tendentem; alij potentiam ſimilium operationum elicitiuam, vel ſaltem receptiuam: alij cenſuerunt appetitum in tres ſpecies partiri, alij tantum in duas, alij verò in quatuor, alij denique melius rem indagantes aſſeruerunt tot eſſe potentias appetitiuas, quot ſunt cognitiuæ: Vndè quibuſdam de more adnotatis, pro maiori claritate concluſionum ponendarum, ſtatim ad quæſtionis totius reſolutionem deueniemus.

Primo notandum eſt igitur ex Doctore ſubtili in 3. d. 17. ſub C. & in 4. d. 49. q. 10. ſub A. appetitum prima ſui diuiſione partiri in naturalem, & cognitiuum. Appetitus naturalis non eſt niſi inclinatio, ſeù propenſio naturalis vniuſcuiuſque rei in ſuam perfectionem, nulla præſuppoſita cognitione rei, in quam tendit, quæ inclinatio, non eſt niſi relatio aptitudinalis naturæ, vel potentiæ ad ſuum finem, vel operationem, quibus

habeat

habeat perfici, & hic appetitus reperitur in qualibet re, ſiquidem graue naturaliter inclinatur ad centrum deorſum, ſeue ad ſurſum, & qualibet potentia ſiuè ſenſitiua, ſiuè rationalis, hoc pacto tendit in ſuam perfectionem. Appetitus cognitiuus eſt quædam potentia, qua proſequimur, vel refugimus ab obiecto, præſuppoſita tamen eiuſdem cognitione, & hic eſt duplex ſcilicet rationalis, & irrationalis, ſeù liber, & ſenſitiuus. Appetitus rationalis, ſeù liber non eſt niſi voluntas, qua liberè amplectimur, ſiuè proſequimur obiectum, vel refugimus ab eo, ſuppoſita eiuſdem cognitione intellectiua: nam præſentato ſibi obiecto poteſt illud velle, & nolle, velle, & non velle, nolle, & non nolle, ſicut ſibi placet. Appetitus verò irrationalis, ſeù ſenſitiuus eſt, quo refugimus, vel proſequimur obiectum, præſuppoſita tamen cognitione ſenſitiua, cuiuſmodi eſt appetitus videndi: Suppoſito enim, quod potentia viſiua viderit obiectum terribile, vel delectabile, triſtatur, vel delectatur in ipſo, vel refugiendo, vel ipſum proſequendo. Iſti autem appetitus rationalis, & irrationalis conueniunt, & differunt inter ſe. Conueniunt quidem, quia vterque importat relationem proſequutionis, vel fugæ ad obiectum, præſuppoſita eiuſdem cognitione per quam differunt à naturali. Differunt verò multipliciter, vt aduertit Toletus hic cap. 11. quæſt. 27. & 1. quia rationalis eſt circa bonum, vel malum, nedum in particulari, ſed etiam in vniuerſali, ſicut & intellectus; irrationalis autem eſt tantum circa ſingularia, quemadmodum, & ſenſus cognitiuus. Secundò differunt, quia rationalis eſt liber contrariè, & contradictoriè circa proprios actus, vt inferius videbimus; irrationalis verò eſt determinatus ad vnum, cum ſit agens naturale; ſiquidem præſentato ſibi obiecto conuenienti, vel diſconuenienti, non poteſt hoc non refugere, & illud non proſequi. Tertio differunt in actuum multitudine, quia rationalis elicit amorem beneuolentiæ qui eſt rei propter ſe, & concupiſcentiæ, qui eſt rei propter aliud: irrationalis autem habet tantùm actum concupiſcentiæ, quandoquidem proſequitur obiectum, non quia in ſe, ſed quoniam eſt ſibi delectabile. Quartò rationalis dominatur irrationali per intellectum, ſeù dictamen rationis, ſiquidem multos eius actus impedit: irrationalis verò quàmuis trahat rationalem ad aliquem actum, non valet tamen actum eius impedire, nè poſſit velle, aut nolle oppoſitum. Quinta irrationalis non mouet potentiam motiuam in homine, quandiù eſt rationis compos, niſi conſentiente voluntate, at èconrà rationalis ipſam mouet contra nixum irrationalis. Sextò differunt, quia rationalis non ſubditur in fluxibus cælorum, niſi diſpoſitiuè, & inclinatiuè: irrationalis verò, cùm ſit organicus, ſibi ſubditur propriè, & immediatè. Septimò differunt, quia irrationalis ſecundum ſe non eſt capax meriti, vel demeriti; rationalis verò admittit vtrunque. Octauò rationalis, cum ſit immaterialis eſt ſupra ſe reflexiuus, appetens ſemetipſum, & operationes ſuas; irrationalis verò quia eſt organicus, & materialis, nequit ſe, & ſuas operationes appetere. Nonò tandem rationalis, ob ſui ſpiritualitatem, eſt potentia inorganica, irrationalis verò eſt potentia annexa organo, vt infrà demonſtrabimus.

Secundo notandum, ex eodem ibidem, quòd cum potentia appetitiua rationalis, poſſit appetere omnia, quæ cognitiua ei oſtendens, cognoſcere valet, inferendum eſt idem eſſe obiectum vtriuſque, ſiuè primum, ſiuè non primum, ſiuè adæquatum, ſiuè inadæquatum, ſiuè primitate generationis, ſiuè perfectionis, & ſub eadem ratione, ſiquidem, vt dicit Scotus in 1. d. 3. quæſt. 3. §. His viſis &c. ſub C. potentiæ ſubordinatæ, quales ſunt cognitiua, & appetitiua ſibi correſpondens, ſunt de eodem obiecto. Ex quo infertur, quod cum obiectum intellectus ſit ens in quantum ens, idem pariter erit obiectum etiam voluntatis. Quomodo autem hoc ſit intelligendum declarabimus inferius in quæſtione propria de obiecto voluntatis: ſimiliter cùm vnuſquiſque ſenſus cognitiuus habeat proprium obiectum, circa

circa illud pater verſari debet & appetitibus ſibi correſpondens, quamobrem.

Tertiò notādū eſt ex eodē Scoto in 3.d. 17.q. vn. ſub. B. tot eſſe appetitus, à ſe inuicem diſcretos in nobis, quot experimur eſſe ſenſus cognitiuos inter ſe diſtinctos; ſiquidem ſicut alia eſt apprehenſio viſus, alia guſtus, alia tactus, auditus, & odoratus, ita eſt alia inclinatio, & delectatio conſequens hanc, & illam apprehenſionē, ac proindè alius, & alius appetitus: ex huiuſmodi enim operationibus, ſiuè paſſionibus, conſequentibus imaginatiuā ſenſitiuam, auſpicatur Ariſtoteles in t.56. huius lib. 3. de Anima, cōcupiſcentiam, ſeù appetitū ſenſitiuū in cōmuni. Ex quo inferendum eſt, quod quemadmodum non obſtat, dari plures ſenſus particulares, apprehēſiuos diſtinctorum obiectum particulariū, etiamſi huiuſmodi obiecta, tam in abſētia, quàm in preſentia, per ſolam imaginatiuam poſſint eſſe cognita, ita pariter nihil officere poterit, ſi aſſignauerimus tot appetitus particulares, quot ſunt particulares ſenſus cognitiui, quamuis per ſolum appetitum, conſequentē imaginatiuam vt ſic, poſſint talia particularia obiecta eſſe concupita, vel reiecta: quandoquidem qua neceſſitate admittuntur plures ſēſus cognitiui in conſpectu vnus imaginatiuæ communis, eadem pariter concedēdi ſunt plures appetitiui, eidem reſpondentes in præſentia vnius appetiui communis.

Quartò notandum ex eodem Scoto in 3. D. 34. q. vnica ſub. F. vtramque potentiam appetitiuam, nempe rationalem, & irrationalem ſubdiuidi in concupiſcibilem, & irraſcibilem. Concupiſcibilis enim eſt, qua appetimus delectabilia vel refugimus triſtabilia prę cognita à potentia ſenſitiua, tam interiori, quam exteriori, vel ab intellectiua. Irraſcibilis verò eſt, qua appetimus, vel refugimus bona, vel mala ardua, quatenus ſunt impeditiua vindictæ. Et quoniam huiuſmodi potentiæ correſpondent potentijs cognitiuis, tam ſenſitiuis, quam intellectiuis, dicendum eſt, illas verſari circa eadem obiecta, quæ à cognitiuis percipiuntur, & ſibi oſtenduntur, cum hoc tamen diſcrimine, quod obiecta concupiſcibili appetantur ſub ratione conuenientis, vel diſconuenientis; irraſcibilis verò ſub formalitate ardui, vel vindicabilis, aut punibilis.

Quintò notandum ex eodem Doctore in 3. d. 17. q. Vnica ſub. B. Et diſt. 34. ſub. G. huiuſmodi potentias, nempè concupiſcibilem, & irraſcibilem, vt ſunt vires appetitus ſenſitiui, vindicare ſibi organa diſtincta, vel in corde, vt ferè cum communi videtur etiam ſentire Doctor ſubtilis ſecundo loco citatus, vel in cerebro, vt cum alijs idem adſtruere videtur primo loco relatus, quando quidem, ſicut priori fauet, quod paſſiones, ſeù actus concupiſcentię, qui ſunt zelus, ſeù amor, odium, deſiderium, fuga, delectatio, & triſtitia; ac irraſcibilis, quę ſunt ſpes, Deſperatio, audacia, timor, & ira, originantur à corde, vel propter diffuſſionem ſanguinis ab ipſo, vel ob attractionem eiuſdem ad ſe, ſi quidem amor accendit ſpiritus bonum, odium in malum in triſtitia, & fuga ſanguinem; obnubilant; ira coleram per corpus diffundit, & omnia hec ortum ducunt à corde, iuxta illud Matthei Cap. 15. De corde exeunt cogitationes malæ, homicidia, adulteria, fornicationes, &c. ità poſteriorem iuuat, quod cuilibet potentiæ cognitiuæ etiam particulari correſpondet propria appetitiua, quarum organa non in corde; ſed vel in cerebro, vel extra eſſe conſtituta ſuperius demonſtrauimus. Cæterum ſi vtramque opinionem ſuſtinere velimus, & nè videatur Scotus vel varius, vel inconſtans, poſſumus, quaſi conciliando, dicere, vt etiam ſuperius cenſuimus de ſedibus, & organis aliorum ſenſuum, huiuſmodi potentias appetitiuas habere organum in corde originatiuè, & cauſaliter; in cerebro verò, vel alibi formaliter, ſicut de cognitiuis iam ſuperius prædiximus.

Ex his ſit prima Concluſio. Datur appetitus naturalis non tantum in animalibus, verùm in qualibet rè animæ expertæ, qui tamen, vltra poten-

tentiam, vel entitatem rei, non ſuperaddit aliquod abſolutum; ſed tantum relationem aptitudinalem inclinationis vniuſcuiuſque ad propriam perfectionem. Eſt Scoti in 3.d.17. quæſt. vnica ſub C. & D. & in 4.d.49. q. 10 ſub A. & B. Probatur prima pars, quia appetitus naturalis non eſt niſi inclinatio naturalis cuiuſcumque rei in bonum ſibi conueniens, ſiuè tendens in ſuam perfectionem; ſed vnaquæque res, ſiuè animata, ſiuè inanimata, naturaliter inclinatur ad bonum, & tendit ad ſuam perfectionem; ergo in qualibet re datur appetitus naturalis. Maior patet ex diffinitione appetitus naturalis. Minor probatur, tùm quia bonum eſt quod omnia naturaliter appetunt: tùm etiam quia natura ſecundum ſe tendit ad perfectionem; ſed quælibet res creata, ſiuè ſimplex, ſiue mixta, ſiue animata, ſiuè inanimata, vel eſt natura, vel conſtat natura; ergo quælibet talis tendit naturaliter in ſuam perfectionem. Secunda pars probatur à Doctore primo loco citato, quia ſi inclinatio, v. g. lapidis ſupra ſuam entitatem, diceret aliquod abſolutum, vel eſſet potentia lapidis, vel aliqua operatio eius in centrum, ad quem naturaliter tendit; ſed neutrum eſt dicendum; ergo huiuſmodi inclinatio non dicit aliquid abſolutum. Maior patet, quia in lapide tendente non poteſt quiquam aliud excogitari, niſi potentia, per quam tenderet in centrum, vel aliqua operatio circa proprium locum. Minor probatur: Non potentia, quia præter entitatem lapidis, & eius grauitatem, nulla talis apparet; Nec aliqua operatio, quia cum talis eſſet actio tranſiens, eſſet ſine termino, quod repugnat: Præterea ſi eſſet actio in centrum, vel eſſet corruptiua, vel ſaluatiua eiuſdem: non corruptiua, quia centrum eſt incorruptibile; nec ſaluatiua, cum non appareat qualis ſit eius terminus: Nec valet dicere, eſſe conſeruationem vbi in centro; tùm quia vbi non eſt in locante, ſed in locato, actio vero eſt in agente, & non in paſſo; tùm etiam, quia vbi tale eſt in continuo fieri, ſicut lumen in medio, at huiuſmodi non eſſet continua, quia nec agens continuè mouetur, verùm quieſcit, cum ad centrum peruenerit; ergo talis inclinatio, cum nec potentia ſit, nec operatio aliqua, ſupereſt vt præſeferat relationem aptitudinalem lapidis ad centrum, à quo expectat perfici, & ſic philoſophandum eſt in quacumque re, ſiuè animata, ſiuè inanimata.

Secunda concluſio. Datur appetitus rationalis in nobis, qui eſt idem realiter cum intellectu. Eſt Scoti in tertio loco citato, & in 4. d.49. q. 10. Probatur prima pars, quia appetitus rationalis eſt quo liberè appetimus res, tam particulares, quàm vniuerſales; tàm ſenſibiles, quàm inſenſibiles; ſed hunc experimur in nobis, vt patet; ergo in nobis datur appetitus rationalis. Secunda pars probatur, quia intellectus eſt idem realiter cum eſſentia animæ rationalis; ſed hæc eſt eadem realiter cum voluntate, quæ eſt appetitus rationalis; ergo & inter ſe debent eſſe idem realiter. Maior, & minor ſunt probatæ in ſecundo libro huius operis, de omnibus animæ potentijs. Conſequentia tenet per illud axioma, quæcumque ſunt eadem vni tertio, tali identitate ſunt etiam eadem inter ſe; ſed intellectus, & voluntas ſunt idem realiter cum anima rationali; ergo tali identitate debent eſſe idem inter ſe. Sunt tamen formaliter diſtincti, cùm habeant diſtinctas diffinitiones, ſiquidem voluntas eſt appetitus cum ratione liber; intellectus verò eſt potentia cognoſcitiua naturaliter ſui obiecti; atqui hæ ſunt diſtinctæ diffinitiones; ergo intellectus, & voluntas erunt diſtincta formaliter.

Tertia concluſio. Appetitus ſenſitiuus interior multiplicatur iuxtà numerum potentiarum cognitiuarum, qui ſi reſpiciant res delectabiles, aut triſtabiles dicuntur appetitus concupiſcibiles; ſi verò arduas, vindicabiles, aut punibiles, vocantur irraſcibiles. Eſt Scoti in 2.d.6.q.2.& in 3.d.15.q.vn.ſub B. Et d.34 q.vn.ſub F. Probatur prima pars, quia dolor, voluptas, & triſtitia ſunt actus

appe-

appetitus ſenſitiui,ex Ariſtotele hic t. 56. ſed quamlibet potentiam cognitiuam inſequitur delectatio, ſi verſetur circa obiectum conueniens; vel triſtitia, ſi fuerit circa diſconueniens; ergo quamlibet potentiam cognitiuam ſequitur ſua appetitiua. Minor patet per experientiam, ſiquidem imaginatiua delectatur circa conuenientia, territur verò circa diſconuenientia,ac terribilia,& eadem eſt ratio de qualibet potentia cognitiua interna. Secunda pars probatur, quia in arduis difficillimis iraſcimur, in faciliimis quietamur, & hoc, aut cum ſpe, vel cum deſperatione: Similiter delectabilia amamus,& proſequimur, ac in acquiſitis delectamur;triſtabilia verò odimus,refugimus,inadeptiſq; triſtamur; ſed hæc fiunt per cōcupiſcibilē,& iraſcibilē;ergo &c.

Quarta concluſio. Appetitus ſenſitiui exteriores tot ſunt, quot ſunt cognitiui. Eſt Scoti ibidem. Probatur, quia viſus delectatur in pulchro, & triſtatur in turpi;auditus pariter capit voluptatem in ſono ſuaui,& harmonico; refugit, & triſtatur in gracili,ac ſtrepitoſo;& idem accidit in cæteris ſenſibus exterioribus, vt quotidiè experientia comprobatur; ſed voluptas,& triſtitia,proſequutio,& fuga ſunt actus appetitiui;ergo cuilibet ſenſui cognitiuo exteriori correſpondet proprius appetitus,pariter externus.

Quinta concluſio. Organa, ſeù ſenſoria horum appetituum, tùm internorū, tùm externorum,originatiuè,& cauſaliter reſident in corde,formaliter verò partim in cerebro, & partim extra,vt probatum eſt in lib. 2. de organis ſenſuum cognitiuorum. Colligitur ex Doctore ſubt. in 3.d.17.q.vn.B.& d.34.q.vn.G. Probatur prima pars, quia paſſiones concupiſcibiles,& iraſcibiles fiunt per diffuſionē, aut attractionem ſanguinis circa cor, vt diximus in 5.Not.ergo ſignum eſt ibi adeſſe aliquo pacto eorundem ſedem,& organum;non formaliter, vt mox probabimus; ergo originatiuè, & cauſaliter. Secunda pars probatur,quia potentia appetitiua non operatur, niſi colluſtretur à cognitiua per oſtenſionem obiecti; ſed huiuſmodi colluſtratio meliùs, ac faciliùs fieri valet in parte viciniori, quàm in remota;ergo organum appetitiuè debet eſſe vel ſimul,vel idē cum organo cognitiuæ; atqui organa potentiarum ſenſitiuarum interiorum ſunt formaliter ſita in quinq;ventriculis cerebri,exteriorum verò ab extra, vt ſupra oſtendimus; ergo idem aſſerendum eſt de organis potentiarum appetitiuarum, tàm interiorum, quàm exteriorum.

Obijcitur primo,contra primam concluſionem,quia appetitus naturalis,cum ſequatur naturam cuiuſq; rei, debet eſſe eiuſdem rationis in omnibus,ſicut in vna tantum;ſed appetitus naturalis in voluntate eſt potentia voluntatis, quæ eſt quid abſolutum;ergo & in omnibus debet eſſe quid abſolutum.

Reſp. Minorem eſſe veram fundamētaliter,non verò formaliter,quia ſic dicit tantum inclinationem, ſeù relationem aptitudinalem tendentiæ,ad ſuam perfectionem, vt optimè demonſtrat Doctor ſubt.in 4.d.49.q.9.& 10.

Obijcitur ſecundò, contra ſecundam concluſionem. Potentiæ diſtinguuntur per actus, & actus per obiecta,ex Philoſopho in 2.de Anim. t.33.ſed idem,& ſub eadem ratione, eſt obiectum intellectus, & volūtatis,quę dicitur appetitus rationalis; ergo non tantum ſunt idem realiter, verùm,& formaliter. Minor eſt Scoti pluribus in locis; ſed præſertim in 1. d. 3.q.3.§.His viſis &c. ſub B.& C.

Reſp. Maiorem eſſe veram de potentijs omninò diſparatis, cuiuſmodi ſunt quinq;ſenſus exteriores,& interiores,nō verò de ſubordinatis, ſiuè tales ſe habeāt vt cognitiua ſuperior,& inferior, ſiuè vt cognitiua, & appetitiua, quales ſunt intellectus,& voluntas.

Vel dicendum ſecundò. Minorem non eſſe totaliter veram, vt inferius demonſtrabimus cum Scoto,nec eius locus allatus quicquam officit,ſiquidem loquitur conditionaliter, & dubitatiuè, vt apparet ex contextu, qui ſic habet: *Si appetitiua adæquaretur cognitiua circa quacumq; obiecta, idem eſſet obiectum primum vtriuſq; & ſub eadem ratione formali ex parte obiecti; ſi autem appetitiua habeat actum circa aliqua cognoſcibilia, & circa aliqua non, tunc obiectum*

appetitiua erit inferius ad obiectum cognitiuæ; deindè applicat hanc doctrinam ad intellectum, & voluntatem, & eorum obiectum, ſic conditionaliter loquendo, ex quo liquet, ſe nihil certi dicere de obiecto adæquato vtriuſq; potẽtiæ.

Obijcitur tertiò, contra tertiam concluſionem, & quartam ſimul, tùm quia non ſunt multiplicanda entia ſine neceſſitate; ſed ſufficit vna appetitiua communis ad appetendum omnia obiecta, tàm vniuerſalia, quàm particularia tùm præſentia, tùm abſentia; ergo non ſunt ponendæ tot appetitiuæ, quot cognitiuæ. Minor probatur, quia ſicut ſufficit vnus ſenſus, ſaltem internus, cognitiuus, ita poteſt eſſe ſatis appetitiuus vnus, cum inſequatur cognitiuum, & ambo ſint de eiſdem obiectis.

Reſp. Negando minorem, ad probationem dicit Doctor in 3.d.17.q.vn. ſub B. non ſufficere imaginatiuam, ſeu ſenſũ communem, quàmuis ſint cognitiui obiectorum vniuerſalium, & particulariũ, verum eſſe neceſſarium multiplicari, plures ſenſus particulares cognitiuos, vt communiter docetur, igitur eadem de cauſa infert multiplicandos fore tot appetitus particulares, quot ſunt ſenſus cognitiui, nec ſufficere vnum appetitiuum communem, & ratio eſt, quia obiecta aliter appetuntur in particulari, quàm affectentur in communi.

Obijcitur quartò, contra ſecundam partem eiuſdem concluſionis: Eiuſdem potentiæ eſt ferri in appoſita, vt patet inductiuè in omnibus, tàm naturalibus, quàm liberis; ſed concupiſcibilis reſpicit conueniens; ergo & diſconueniens, ac proindè vel irraſcibilis erit ſuperflua, vel cogimur fateri, fore eamdem cum concupiſcibili.

Reſp. Ex Doctore ſubt. in 3.d.34.q.vn. F. negando conſequentiam, ſiquidem aliter reſpicit irraſcibilis obiectum diſconueniens, quàm concupiſcibilis; nàm hæc tendit in diſconueniens, tantum refugiẽdo ab eo, illa verò repellendo, & pugnando, nitens de illo vindictam, & punitionem ſumere, tamquàm de offendente, ac impediente actum deſiderij, vel delectationis circa conueniens. Et iſtæ diuerſæ tendentiæ in idem obiectum materiale manifeſtant ſufficienter diſtinctionem formalem iraſcibilis à concupiſcibili.

Obijcitur quintò, contra quintam cõcluſionem; quia ibi debet eſſe formaliter organum alicuius potentiæ, vbi eſt actus illius, ſiquidem ſe comitantur, cum ſint immanentes; ſed actus concupiſcibilis, & irraſcibilis ſunt formaliter in corde, & non in cerebro; ergo & organum vtriuſque debet eſſe in corde, & non alibi. Minor probatur, quia deſiderium, & amor, qui ſunt actus concupiſcibiles, ſecundum omnes ſunt in corde, ſimiliter ira, quę eſt accẽſio ſanguinis circa cor, in eo ſita eſt, & tamẽ ira eſt actus iraſcibilis; ergo &c.

Reſp. Negando minorem, ad probationem dico deſiderium, amorem, iram, & ſimilia poſſe ſumi dupliciter, vel vt ſũt actus eliciti à ſuis potentijs, vel vt paſſiones conſequentes ex tendentia actuum huiuſmodi in propria obiecta. Priori modo ſpectata reſident in proprijs potẽtijs, diſtinctis à corde; at poſteriori modo, cũ originentur ab obiectis, quæ reſident penes cor, poſſunt aliquo pacto eſſe in eodem; neq; hinc deduci poteſt organa huiuſmodi virium debere eſſe formaliter in corde, verùm duntaxat originatiuè, & cauſaliter.

Vtrum appetitiua rationalis nobilior ſit cognitiua rationali?

QVÆSTIO II.

POtentiam appetitiuam, & cognitiuã rationalem nemo ignorat, vocari intellectum, & voluntatem, vt ſunt potẽtię Animæ rationalis, vndè clarius proponẽdo titulum quæſtionis, dubitatur, an voluntas ſit potentia nobilior, quàm intellectus, vel econtra, intellectus voluntate?

Intellectum eſſe potentiã nobiliorem voluntate docuit D. Thom. 1. p. q. 82. ar. 3. cum ſuis, quem poſteà ſequuti ſunt Durand. in 4. d. 49. q. 4. Palud. ibidem q. 3. Capreol. in 1. d. 1. q. 2. & d. 3. q. 3. art. 1. Abul. in cap. 5. Matth. q. 33. & alij, quos referunt, & ſequuntur Conimbric. hic cap. 13. q. 2. art. 2. quibus addi poſſunt Paulus Venetus hic ad t. 58. Suarez lib. de Anim. cap.

cap.9. & Vaſquius 1.2. diſp.11. cap. 8. ac Curſus Carmel. in Theol. tom. 1. diſput. vlt.q.4.§.2.

Voluntatem verò ex oppoſito eſſe potentiam nobiliorem, ac excellentiorem intellectu acriter tuentur Doctor ſubtilis in 4.d.49.q.4.I. Alenſis 3.p.q.80. memb.1. Albertus Magn.1.d.1 q.4. Aureol. ibidem q.1. D. Bonau. Ægidius, Gabriel. Argentinas, Maior in 4.d.49. Henricus quol.1.q.14. Cauellus de Anima diſp.3. ſect. 1. Hiquæus ad textum Scoti loco citato, Catharenſis hic q.2. art.2. & communiter Scotiſtæ.

Pro declaratione, & ſolutione huius difficultatis primo notandum eſt ex Doctore ſubtili loco citato ſub N. aliquid eſſe nobilius, excellentius, ac perfectius altero poſſe dupliciter intelligi, vno modo intrinſecè, & ſecundum eſſe, itaut entitas eius ſit perfectior entitate alterius, quomodo dicimus hominem eſſe nobiliorem equo, ratione ſuæ differentiæ conſtitutiuæ, quæ eſt nobilior, ac perfectior differentia conſtitutiua equi; alio modò extrinſecè, ratione alicuius effectus, ſiuè operationis, aut proprietatis extrinſecæ, quo pacto poſſumus dicere equum eſſe perfectiorem, ac excellentiorem homine, ex eo quod poſſit portare maiora pondera, velociùs currere, quàm homo. Si de priori nobilitate, excellentia, ac perfectione ſit ſermo, dicendum eſt voluntatem præferri intellectui, tùm quia voluntas eſt eſſentialiter libera, non ſic intellectus, cum ſit potentia naturalis: tùm etiam quia meliores, ac perfectiores proprietates, eius naturam conſequentes obtinet, quàm intellectus, ſiquidem eſt Domina ſuorum actuum, cùm poſſit velle, & non velle, amare, & odire, vt ſibi libet, non ſic intellectus, cum non ſit in eius poteſtate non intelligere, ſi oblatum ſibi fuerit obiectum intelligibile, quin potiùs ab eo cogitur ad ſui intellectionem: ſi verò de poſteriori agatur excellentia, ſeù perfectione, intellectus quodammodo videtur eminere voluntati, tùm quia in ſui operatione non dependet ab ipſa, voluntas autem nequit operari independēter ab intellectu, quia nil volitum, quin præcognitum: tùm etiam quia voluntas eſt cęca, & ſequitur ductum intellectus, hic autem eſt videns ſibi, ac voluntati; cęterum cum hæc nobilitas proueniat intellectui ab extrinſeco, & ſit potius excellentia ſeruitutis, quam dominij erga voluntatem, & econuerſò nobilitas voluntatis ſit ſibi intrinſeca, & ſe habeat veluti domina, nedum ſuorum actuum, verùm & operationum intellectus, cui pro libito præcipere valet, concludendum eſt, voluntatem eſſe nobiliorem, excellentiorem, & perfectiorem ſimpliciter intellectu.

Secundò notandum ex eodem ibidem, dependentiam eſſe duplicem, quædam enim eſt inferioris ad ſuperiorem, vt ad Dominum, quonam pacto milites dicūtur dependere à Duce, Vaſſalli à Principe, à quibus reguntur, & imperium recipiunt: quædam verò eſt ſuperioris ad inferiorem, vt ad ſenſum, & ad miniſtrum, qua de cauſa ſolemus dicere Regem dependere in ſui conſeruatione à ſubditis, Ducem, in expugnatione alicuius arcis, à militibus. Prior dependentia dicit imperfectionem in ijs, qui taliter dependent, cum præſeferat ſubiectionem, & ſeruitutem: Poſterior verò nullam imperfectionem importat, quin potiùs excellentiam, ac dignitatem, cùm in politicis ſit maximæ perfectionis, ac dignitatis poſſe habere ſeruos, ſubditos, & vaſſallos, quibus imperare valeant. Ad propoſitum intellectus dependet à voluntate primo modo, cùm ſubdatur eius imperio, & in omnibus eius nutui teneatur obedire, vt Reginæ in toto Regno animæ, vndè hac de cauſa cenſetur imperfectior ipſa: at voluntas dicitur dependere ab intellectu tantum ſecundo modo, ſiquidem, vt fidelis adminiſter, & ſeruus præbet ei facem, oſtendendo ſibi obiecta volibilia, in quibus poſſit exercere ſuas operationes, at hoc non eſt imperfectionis in ipſa, quinimò maximæ perfectionis, cum vtatur intellectus miniſterio, veluti ſeruo, ac ſubdito, cui præcipere, & imperare valet.

Tertio notandum ex eodem in 3.d.17. q. vnica ſub C. & D. quod licèt ab aliquibus diſtinguatur voluntas in naturalem, & liberam, hoc non eſt intel-

intelligendum, vt ſint duæ potentiæ diſtinctæ, cum voluntas in nobis ſit tantum vnica potentia, quæ à Scoto ibidem ſub B diffinitur, quod ſit appetitus cum ratione liber, ideſt, quædam potentia appetitiua, quæ, præſuppoſita cognitione intellectiua alicuius obiecti, poteſt illud liberè velle, vel nolle, aut non velle, ſicut ſibi placet: voluntas verò naturalis non ſit aliud, quam inclinatio eiuſdem ad ſuam propriam perfectionem, vt dictum eſt in præcedenti. Hæc tamen voluntas naturalis poteſt tripliciter appellari talis, vel quia dicit inclinationem eius, ad proprium commodum, & ſic ſuperaddit ipſi voluntati liberæ relationem quandam tendentiæ naturalis in bonum; vel prout diſtinguitur contra voluntatem ſupernaturalem, & ſic voluntas libera in puris naturalibus, ac ſine habitibus ſupernaturalibus conſiderata vocatur voluntas naturalis; vel quia eſt conformis inclinationi naturali in ſuum commodum tendenti, & ſic voluntas libera, quatenus elicit actum circa rem ſibi delectabilem, vocatur naturalis.

Ex his fit concluſio prima. Intellectus eſt nobilior voluntate ſecundum quid, & extrinſecè; Eſt Scoti in primo loco citati. Probatur primo, quia illud eſt nobilius alio ſecundum quid, quod ratione alicuius proprietatis eminet illi; ſed intellectus reſpectu voluntatis eſt huiuſmodi; ergo intellectus eſt nobilior voluntate ſecundum quid. Maior patet ex primo notabili; Minor probatur, ſiquidem intellectus intelligit, & cognoſcit, non ſic voluntas: ſimiliter intellectus eſt prior in operatione, quam voluntas, quia nil volitum, quin præcognitum; ergo ratione harum proprietatum intellectus dicitur quoddammodo eminere volnutati. Secundo probatur, quia omne prius in operatione, & independens ab alio eſt perfectius eo, quod à ſe dependet; ſed intellectus in ſui operatione eſt prior, & independens à voluntate; hæc verò dependens ab intellectu; ergo intellectus eſt aliquo pacto perfectior voluntate, non ſimpliciter, vt mox probabimus: ergo ſaltem ſecundum quid. Maior patet, quia ſicut dependentia dicit imperfectionem in eo, quod dependet, ità independentia perfectionem in independente. Minor ſimiliter, quia nihil eſt volitum, quin præcognitum; at aliquid poteſt eſſe bene cognitum abſque hoc, quod ſit volitum: ergo intellectus eſt independens à voluntate, & voluntas ab eo dependens in ſui operatione.

Secunda concluſio. Voluntas tamen ſimpliciter intrinſecè, & quò ad entitatem, eſt perfectior intellectu. Eſt Scoti ibidem, à quo probatur multipliciter; ſed nobis ſufficiet vna, vel altera ratio. Probatur igitur primo ſic; quia voluntas habet perfectiorem entitatem, quam intellectus; ergo eſt ſimpliciter perfectior intellectu. Conſequentia patet ex dictis in primo notabili. Antecedens probatur, nam illa entitas eſt perfectior, ad quam conſequuntur perfectiores proprietates; ſed ad eſſe voluntatis conſequuntur perfectiores proprietates, quam ad eſſe intellectus; ergo entitas voluntas eſt perfectior entitate intellectus. Maior patet, quia proprietates emanant ab entitate rei: ergo qualis eſt entitas, tales debent eſſe proprietates. Minor probatur, nam mouere eſt perfectius, quam moueri, dominare eſt perfectius, quam ſeruire, poſſe agere, & non agere eſt excellentius, quam neceſſariò agere; ſed eſt proprium voluntatis mouere, dominari, & poſſe agere, ac non agere; intellectus verò moueri, ſeruire, & neceſſario agere: ergo perfectiores, & potiores proprietates conſequuntur voluntatem, quam intellectum. Secundo probatur, illa potentia, cuius actus, & habitus ſunt nobiliores, eſt ſimpliciter nobilior illa, cuius actus, & habitus non ſunt ita nobiles; ſed actus, & habitus voluntatis ſunt nobiliores, & præſtantiores actibus, & habitibus intellectus; ergo &c. Maior probatur, quia actus, & habitus nobiles cauſantur, vel ſaltem recipiuntur in potentia nobili: ergo actus, & habitus nobiliores in potentia nobiliori, quandoquidem, ſicut bonum ad bonum, & melius ad melius, ità optimum, ad optimum,

mum ex Ariſtotele 1. topicorum. cap. 4. ergo &c. Minor probatur, quia charitas acquiſita eſt nobilior, quocunque habitu acquiſito, ſicut infuſa eſt nobilior inter omnes habitus ſupernaturales infuſos, cum per talem ſimus filij Dei adoptiui: ergo &c. Similiter actus caritate informati ſunt nobiliores omnibus actibus intellectus; ſed charitas recipitur in voluntate, & eius actus ipſa informati non ſolum in illa recipiuntur; ſed etiam ab ea fiunt: ergo voluntas habet nobiliores actus, & habitus, quam intellectus, ac proindè debet cenſeri eodem ſimpliciter nobilior.

Obijcitur tamen primo contra hanc concluſionem. Quia illa potentia eſt nobilior ſimpliciter, quæ habet nobiliores habitus; ſed intellectus eſt huiuſmodi, reſpectu voluntatis; ergo eſt nobilior voluntate. Minor probatur, quia ſapientia eſt habitus intellectus; ſed ſapientia, ſecundum Ariſtotelem 6. Ethicorum cap. 8. eſt perfectior omnibus habitibus acquiſitis; ergo intellectus eſt ſimpliciter perfectior voluntate.

Reſpondetur ex Scoto loco citato ſub L. negando minorem; ad probationem dico, ſapientiam quamuis poſſe dici nobiliorem inter omnes habitus aquiſitos, vt fatetur etiam Ariſtoteles 1. Methaphyſices cap. 8. non eſſe tamen ſimpliciter perfectiorem habitibus infuſis, & præſertim charitate, quæ cæteris eminet iuxta illud Apoſtoli 1. ad Corinthios cap. 13. *Fides, Spes, Charitas, tria hæc nunc manent; Maior autem horum eſt charitas*; quod confirmatur ex Diuo Auguſtino 5. de Trinitate cap. 19. dum inquit: *In donis Dei nullum eſt maius donum charitate, nec æquale.*

Vel dicendum ſecundo, quod ſicut Philoſophus communiter non diſtinxit inter intellectum, & voluntatem, ſed ferè ſemper locutus eſt de illis, vt de vna potentia rationali, ità nec poſuit differentiam inter operationes intellectus, & voluntatis; vnde concludendum eſt locutum fuiſſe de ſapientia, non quatenus eſt vnus habitus intellectualis; ſed indiſtinctè prout includit etiam charitatem, ac proindè cognitionem, & dilectionem.

Obijcitur ſecundò: intellectus habet perfectiores actus quam voluntas, ergo eſt ſimpliciter ea perfectior; Conſequentia patet, & Antecedens probatur, quia cauſa æquiuoca ſecundum Scotum in 4. d. 12. q. 3. F. eſt perfectior ſuo effectu; ſed cognitio, quæ eſt actus intellectus eſt cauſa æquiuoca volitionis, cum nihil volitum, quin præcognitum; ergo actus intellectus eſt perfectior actu voluntatis.

Reſpondetur negando Antecedens, ad probationem dico maiorem eſſe veram de cauſa totali, & per ſe, non de partiali, & ſine qua non, quemadmodum ſe habet cognitio reſpectu volitionis.

Obijcitur tertiò, independens eſt perfectior dependente, ſiquidem dependentia dicit imperfectionem, ſicut independentia perfectionem; ſed intellectus eſt independens à voluntate, & hæc in operando ab illo dependet: ergo voluntas eſt imperfectior intellectu.

Reſpondetur maiorem eſſe veram cum ſua probatione de independentia dominij, cuiuſmodi eſt illa voluntatis ab intellectu, & non è conuerſo, non tamen de independentia ſeruitutis, qualis eſt intellectus reſpectu voluntatis, ſiquidem hæc non dicit perfectionem ſimpliciter; ſed tantum ſecundum quid, vt dictum eſt in primo notabili.

Obijcitur quartò, intellectus immediatiùs ſequitur ad animam, quam voluntas; ergo eſt iſta perfectior. Conſequentia patet, quia cum immediatius ſequatur, cenſetur participare maiorem perfectionem animæ, quàm ea, quæ mediatè tantum cauſatur ab ipſa. Antecedens probatur; quia ſicut actus intellectus præſupponitur ad actum voluntatis, ità potentia intellectiua, ad volitiuam.

Reſpondetur ex Scoto ibidem, negando conſequentiam, immò ex eo quod voluntas ſequatur mediatè ab anima, cenſetur eſſe perfectior intellectu quia, vt dicit Philoſophus 9. Methaphyſices t. 15. poſterius generatione eſt perfectius,

Digitized by Google

ctius, ſeu prius perfectione.

Vel dicendum, antecedens eſſe falſum, ſiquidem cum intellectus, & voluntas identificentur realiter ad inuicem, & cum anima; quàmuis concedamus eſſentiam animæ eſſe priorem origine ſuis potentijs, non datur tamen huiuſmodi prioritas inter illas; ſed ſufficit prioritas naturæ in operando; nec pariter concedendũ eſt voluntatem realiter cauſari, cum intellectu, ab anima, quandoquidem, vt aliàs dictum eſt, huiuſmodi potentię pullulant ab ea, vt paſſiones à ſuo ſubiecto, inter quas non datur prioritas, & poſterioritas generatione; ſed tantum natura.

Vtrum potentia appetitiua rationalis ſit eſſentialiter libera?

QVÆSTIO III.

Averroes in 2. Phyſicorum t. c. 48. Alexander Aphrodiſæus lib. 1. de Anima cap. de Phantaſia, & lib. 3. Natural. quæſt. cap. 13. quos refert, & ſequitur Mirandulanus lib. 25. de Euerſ. certam. ſect. 8. eo dementiæ progreſſi ſunt, vt auſi ſint negare libertatem voluntati, eamque formaliter tribuere ſoli intellectui.

Caietanus etiam in 1. 2. q. 74. art. 4. maiorem meretur cenſuram, cùm non tantum intellectui, verum & appetitiuo ſenſitiuo tantum tribuerit libertatis formalis, quæ ſufficiens ſit ad peccatum veniale.

D. Thomas 1. p. q. 83. & art. 1. vbi Caier & in 1. 2. q. 2. art. 2. ad ſecundum, vbi Medina, Iauellus 9. Metaph. q. 4. & communiter eius Diſcipuli, quàmuis aſſerant totam libertatem formalem eſſe in voluntate ſola, tamen docent illam ſibi euenire ab intellectu, in quo aiunt, reperiri tamquàm in ſua radice.

Suarez to. 1. de Gratia prolog. 1. cap. 4. & 5. Sotus de Natura, & Gratia cap. 16. Medina 1. 2. q. 6. art. 4. ad primum Valentia diſp. 2. q. 1. puncto 3. ad ſecundum, & alij quos referunt noſtri Merinero hic diſp. 6. q. 3. ſect. 3. n. 72. & Hiquæus in 4. ſent. Doct. ſubtilis d. 49. q. 6. negant voluntatem eſſe liberam eſſentialiter, quinimò dicunt, quod ſtante etiam iudicio deliberato, quo proponitur ſibi obiectum ſub ratione boni, & mali, poſſit Deus, de ſua potentia abſoluta, illam neceſſitare, quoad ſpecificationem actus, vel amando, vel odio habendo obiectum.

Cæterùm Doctor ſubtilis in 2. d. 25. q. vn. ſub S. ſoli voluntati tribuendam eſſe libertatem, & non alteri, nec formaliter, nec radicaliter aſſerit, & hanc eſſe illi ita eſſentialem, vt nec per potentiam Diuinam poſſit tolli, ac remoueri vllo pacto ab ea aeriter tuetur in 1. d. 1. q. 4. ad tertium pro opin. & d. 12. q. vn. G. & in d. 4. q. 2. L. & in 3. d. 17. q. vn. A. & d. 33. q. vn. A. & in 4. d. 49. q. 6. Scotum ſequuntur omnes eius Diſcipuli, nempè Lichetus, Bargius, Tataretus, Mayronius, Baſſolius, Hiquæus, & alij, quos refert, ac ſequitur Merinero citatus n. 76. ex alienis verò Gabriel in 2. d. 25. art. 3. Ochamus q. 19. ad ſecundum Ricardus ibidem D. Bonauentura ibidem 2. p. art. 1. q. 5. Alenſis 2. p. q. 72. art. 5. memb. 4. & 5. Vaſquius 1. p. q. 99. cap. 8. & nonnulli ex Thomiſtis, qui omnes communiter docent, poſſe quidem immutari voluntatem, vt liberè velit, quod aliàs forſan non erat volitura, & hoc non ſolum à Deo, verùm etiam à creatura, cæterùm cogi, vt neceſſariò velit, implicationem inuoluere, ſiquidem D. Auguſt. lib. 1. Retractationum cap. 9. inquit, aut voluntas non eſt, aut libera dicenda eſt.

Pro huius tamen ſententiæ clariori notitiæ, & totius quæſtionis reſolutione primo notandum ex Scoto in 2. d. 25. q. vn. ſub T. intellectum, ſeù potentiam rationalem poſſe dupliciter accipi, vno modo preſsè, vt eſt quædam potentia operatiua per cognitionem, diſtincta contra operationem voluntatis; alio modo prout eſt potentia practica reſpectu agibilium extra. Primo modo intellectus eſt tantum potentia naturalis, determinata ad vnum modum agendi neceſſariò, itaut præſentato ſibi obiecto, non poſſit non agere, producẽdo intellectionem, & per hoc diſtinguitur à voluntate, quæ poſitis omnibus prærequiſitis ad agen-

agendum, adhuc poteſt non agere. Secundo modo, potentia rationalis includit intellectum, & voluntatem, artem, propoſitum, electionem, & appetitum, vt docet Ariſtot. 2. Phyſic. t. 49. 9. Metaph. t. 10. & per totum librum Ethicorum, cum inquit, intellectum eſſe agens liberum ſecundum propoſitum, appetitum, artem, & electionem: Ad rem noſtram, cùm quærimus an libertas ſit ſolùm in voluntate, & nõ in intellectu, non eſt ſermo de intellectu, quatenus eſt potentia practica, quia ſic cum includat etiam voluntatem, certum eſt non carere libertate; ſed ſolùm agimus de ipſo, prout eſt potentia naturalis operatiua per cognitionem, quia vt ſic diſtinguitur formaliter à voluntate, prout eſt potentia appetitiua, & nullatenus cognitiua.

Secundo notandum eſt, cùm quærimus an intellectus ſit radix voluntatis, ac libertatis, non loqui nos de radice in actu primo, quia certum eſt, voluntatis potentiam, nec habere ſedem in intellectu, nec ab eo originari, ſicut à cauſa, ſiquidem ambæ potentiæ æqualiter pullulant ab eſſentia animæ, verum duntaxat in actu ſecundo. Hanc autem eſſe in intellectu poteſt dupliciter contingere, vno modo effectiuè; itaut intellectus ſit cauſa efficiens actuum voluntatis, alio modo, vt in conditione, ſine qua non, hoc eſt dictu, ſi intellectus non operaretur intelligendo, nec voluntas volendo; & hoc adhuc dupliciter, vel quoad cognitionem vt ſic, vel quoad cognitionem cum indifferentia plurium circumſtantiarum. Ad propoſitum, controuerſia non eſt de radice accepta pro ſimplici cognitione obiecti, quandoquidem omnes fatentur, hanc eſſe in intellectu neceſſariò ad hoc, vt voluntas liberè agat, quia nil volitum, quin præcognitum; ſed agitur de radice effectiua, & cum indifferentia; ſiquidem adſtruitur ab aduerſarijs non poſſe voluntatem liberè velle, vel nolle, aut non velle obiectum, ſi non fuerit ſibi propoſitum ab intellectu cum indifferentia bonitatis, vel malitiæ, aut neutriuſque determinatè; ſed poſſibilis tantum.

Tertiò notandum ex Scoto in d. 25. citato, & in 3. d. 17. q. vn. ſub A. B. C. & D. Voluntatem aliquando ſumi impropriè pro appetitu ſenſitiuo, conſequente imaginationem ſenſitiuam, (quæ à Philoſopho hic vocatur etiam intellectus) aliquando pro eiuſdem actu elicito, ſcilicet pro volitione, quo in ſenſu loquitur D. Auguſtinus lib. 1. Retract. cap. 9. cùm ait: nihil eſt tàm in poteſtate voluntatis, quàm ipſa voluntas, ideſt ipſa volitio; aliquando autem ſumitur propriè pro potentia rationali contradiſtincta ab intellectu, quæ ſic diffinitur à Doctore ſecundo loco relato ſub B. Voluntas eſt appetitus cum ratione liber. In qua diffinitur, appetitus ponitur loco generis, cum ſit communis appetitui naturali, ſenſitiuo, & rationali: ly cum ratione additur ad diſtinguendam voluntatem ab appetitu ſenſitiuo, qui non fit cum ratione; ſed cum cognitione ſenſitiua: ly autem liber ponitur tamquam differentia eſſentialis, conſtitutiua voluntatis in ſuo eſſe, quatenus differt, non tantum ab appetitu ſenſitiuo, ſed etiam à quocunq; agente non libero, cuiuſmodi eſt intellectus, & ſenſus cognitiuus. Ex quo infertur, quod cum libertas ſit differentia eſſentialis conſtitutiua voluntatis in eſſe potentiæ liberæ, per nullam potentiam poterit tolli, quin deſtruatur natura voluntatis, & mutetur in aliam potentiam, vel entitatem diſparatam.

Quartò notandum libertatem voluntatis dupliciter accipi poſſe, ſcilicet formaliter, & pro connotato. Libertas primo modo non dicit niſi voluntatẽ, prout diſtinguitur ab intellectu cũ aptitudine, & Imperio ſuper actibus ſuis. Secundo modo autem importat triplicem negationem; nempè coactionis per quam datur intelligi, libertas naturæ: culpę per quam innuitur libertas gratiæ; & miſeriæ, qua demonſtratur libertas gloriæ. Prima negatio adhuc connotat triplicem reſpectũ ſcilicet ſe determinandi liberè neceſſariò, & eligibiliter præſuppoſita cognitione finis, in quo conſiſtit libertas eſſentialis: Secundo reſpectum, quo voluntas dicitur determinari ad actus contradictorios, & in hoc conſiſtit libertas contradictionis; & tertio connotat reſpectum, quo ſe determinat ad actus contra-

trarios, ſcilicet velle, & nolle, in quo conſiſtit libertas contrarietatis, ſeù ſpecificationis. In propoſito libertas formaliter dicitur eſſe de eſſentia voluntalis, cum ſit eadem voluntas; libertas verò pro connotato, cum non conſiſtat, niſi in negationibus, & reſpectibus non erit ei eſſentialis, ſiquidem nullus reſpectus poteſt eſſe de quiditate entis abſoluti, nec negatio vlla entis poſitiui, cuiuſmodi eſt voluntas.

Quintò notandum ex Ariſtotele 9. Methaphyſicorum cap. 2. & 4. latam eſſe differentiam inter cauſam naturalem, & liberam, ſiquidem cauſa naturalis eſt illa, quæ eſt determinata tantum ad vnum modum agendi, vt ignis ad comburendum, & calefaciendum; acqua ad humectandum; intellectus ad intelligendum, non verò ad oppoſitum, nempè ad non comburendum, non humectandum, non intelligendum: libera verò eſt illa, quæ eſt indeterminata ad oppoſita, vel contraria, vt ſunt velle, & nolle, vel contradictoria, vt velle, & non velle, nolle, & non nolle, vel ad oppoſita obiecta, vt ad bonum, & malum. Ex quo infertur, quod ſicut determinatio inducit naturalitatem in cauſa naturali, ità indeterminatio in cauſa libera, adeò quod ſe habent veluti duæ differentiæ eſſentiales conſtitutiuæ duorum agentium ità eſſentialiter diſparatorum, vt per nullam potentiam poſſint vni, & eidem conuenire.

Sextò notandum voluntatem noſtram ſpecificari, ſeù determinari à Deo, ſtante perfecto, & determinato iudicio, quo ſibi proponitur obiectum ſub differentia boni, & mali, poſſe dupliciter, intelligi; vno modo perſuaſibiliter, allicitiuè, & ſuauiter, proponendo ſibi obiecta delectabilia, & conuenientia appetitui ſenſitiuo, cui eſt coniuncta; alio modo obedibiliter, coactiuè, & diſpoticè, auferendo ab ipſa dominium ſuorum actuum. *Si* de priori determinatione ſit ſermo, non eſt dubium, quin voluntas aliquo modo neceſſitetur à Deo, illam determinando ad vnam partem contrarietatis, vel contradictionis, quinimmò ſæpè ſæpiùs ſic determinatur, vel per habitus ſupernaturales, aut morales, vel per diuinas inſpirationes, vel per ſuaues motiones intrinſecùs ſibi à Deo immiſſas, vel per propoſitionem rerum delectabilium appetitui ſenſitiuo, cui interdum ſolet conſentire, etiam contra dictamen rectè rationis, vt docet Scotus in 3. ſent. d. 33. q. vnica ſub A. cæterùm ſi de poſteriori agatur, non eſt poſſibile voluntatem à Deo ſic determinari, quin in aliam commutetur potentiam, ſiquidem dominium ſuorum actuum eſt ità ſibi eſſentiale, vt dicit Scotus pluribus in locis, vt non poſſit ab illa per vllam potentiam auferri ipſa in ſuo eſſe remanente, quandoquidem, vt dicit Diuus Auguſtinus ſuperius relatus, *aut voluntas non eſt, aut libera dicenda eſt*; Et Diuus Bernardus de gratia, & libero arbitrio ſubiungit. *Poteſt quidem mutari voluntas, ſed nonniſi in aliam voluntatem, vt nunquam ammittat libertatem; iàm ergo non poteſt illa priuari, quia nec ſe ipſa: ſicut enim impoſſibile eſt de ſe ipſa ſibi non obedire, ſic etiam impoſſibile eſt ſua priuari libertate.*

Ex his ſit prima concluſio. Intellectus non eſt formaliter liber. Eſt communis vtriuſque Scholæ contra Auerroem, & alios citatos pro prima opinione. Probatur, quia illa potentia eſt formaliter libera, quæ, poſitis omnibus prærequiſitis ad operandum, poteſt operari, & non operari; ſed intellectus non eſt huiuſmodi; ergo non eſt potentia formaliter libera. Maior patet ex diffinitione potentiæ liberæ, vt à naturali ſecernitur, quam communiter tradunt D. Thom. 1. 2. q. 1. ar. 2. ad ſecundum, & q. 13. & 1. p. q. 83. ac alibi, Scotus in 2. d. 25. q. vn. in fine, Henricus quol. 14. & alij communiter ex Ariſtotele lib. 9. Metaph. t. 19. vbi diſtinguens potentias rationales ab irrationalibus dicit, quod in illis eſt potentia faciendi, & non faciendi, & exemplificat de voluntate, in his verò tantum faciendi, per rationales autem intelligit potentias liberas, per irrationales verò naturales, vt patet ex contextu. Minor eſt nota etiam per experientiam, ſiquidem propoſito obiecto intellectui, ſicut non poteſt non intelligere, ita nec ſuſpendere

aſſen-

Digitized by Google

aſſenſum ſuum circa obiectum intellectum.

Secunda concluſio. Intellectus nec radicaliter eſt liber. Eſt Scoti in 2. d.25. q.vn.& in 3.d.33.q.vn.ſub A.& B.contra D.Thom.citatum in principio pro tertia opinione. Probatur, tùm quia voluntas eſt cauſa totalis libertatis ſuorum actuum; ergo huiuſmodi libertatis non eſt cauſa intellectus: tùm etiam, quia indifferentia intellectus non eſt cauſa indifferentiæ voluntatis; ſed in hac conſiſtit libertas, vt patet; ergo voluntas non ſumit libertatem ab intellectu, vt à radice. Maior probatur, quia propoſito voluntati obiecto ſine tali indifferentia, & cum vna ſola circumſtantia, adhuc poteſt illud velle, & non velle, velle etiam, & nolle, ſicut multis placet; ergo voluntas non habet huiuſmodi indifferentiam ab intellectu. Maior patet ex Ariſtotele 9.Metaph. t.10. vbi ponens differentiam inter potentiam naturalem, & liberam, dicit, quod illa patitur ab obiecto, adeò vt non poſſit ſuſpendere actum ſuum, ſi fuerit ſibi ſufficienter propoſitum, hæc verò non patitur ab eo, ſed eſt actiua contrariorum; ergo ſi proponatur obiectum voluntati cum altera tantum circumſtantia bonitatis, vel malitiæ, poterit illud velle, vel non velle, nolle, aut non nolle, ſicut ſibi libuerit: tùm denique quia huiuſmodi indifferentia reperitur etiam in ſenſu cognitiuo, ſaltem interno; ergo ſi in ea ſita eſſet radix libertatis, Libertas formaliter eſſet etiam in appetitu ſenſitiuo ſibi correſpondente, quod nemo ſanæ mentis dixerit. Antecedens patet, quia imaginatiua poteſt repræſentare ſuæ appetitiuæ ieiunium ſub ratione conuenientis, vel diſconuenientis; voluptatem veneream ſub ratione boni delectabilis, & oſtendibilis ſanitati, & ſic de alijs; ergo huiuſmodi indifferentia reperitur in ſenſu cognitiuo reſpectu appetitiui, in quo tamen, cùm non admittatur indifferentia libertatis formalis, dicendum eſt eſt in tali indifferentia cognitiua non poſſe conſiſtere libertatis radicem.

Tertia concluſio. In appetitu ſenſitiuo, ratione ſuorum actuum, præcedentium rationem, & imperium voluntatis, nullo pacto eſt libertas, nec formaliter, nec radicaliter. Eſt Scoti in 2. d. 42.q.3.ad ſecundum, & in 3.d.33. q.vn. Probatur, tùm quia Sacra Scriptura, & Sancti Patres proclamant ſolius voluntatis eſſe libertatem: ergo non ſenſus: tùm ſecundo quia magis participat indifferentiam, & libertatem intellectus, quàm ſenſus, cum ſit proximior potentiæ liberæ; ſed in intellectu, vt probatum eſt in præcedentibus concluſionibus, nulla reperitur libertas, antecedenter ad imperium voluntatis; ergo multò minus in ſenſu: tùm tertiò, quia data hipotheſi, in ſenſu appetitiuo, vt antecedit imperium voluntatis, poſſet eſſe peccatum; poſſet enim liberè deflectere à regula diuina; vel concupiſcendo rem, vel vxorem alienam; atqui hoc eſt contra Concilia, & Patres, cùm decernunt, non eſſe peccatum, niſi voluntarium; ergo concludendum eſt in ſenſu non eſſe peccatum, nec libertatem ante conſenſum, aut imperium voluntatis.

Quarta concluſio. Voluntas eſt potentia libera, nedum formaliter; ſed etiam pro connotato, vt declaratum eſt in quarto notandum. Eſt Scoti in 1.d.1. q.4 & d.39.ſub E.F. & G.& in 2. d.25. q. vn.& in 3.d.17.q.vn.D.& d.33.q.vn.ſub A. & B. ac alibi. Probatur quia homo ratione ſuæ voluntatis eſt dominus ſuarum operationum, & poteſt ſe determinare ad operationes contrarias, & contradictorias; ſed in his conſiſtit libertas, nedum pro formali; ſed etiam pro connotato, vt diximus in quarto notabili; ergo &c. Maior probatur ex illo Eccleſiaſtici cap.15. *Deus conſtituit hominem, & reliquit eum in manu conſilij ſui. Adiecit mandata, & præcepta ſua: ſi volueris mandata ſeruare, conſeruabunt te: appoſuit tibi aquam, & ignem, ad quod volueris porrige, manum tuam: ante hominem vita, & mors, bonum, & malum, quod placuerit ei, dabitur illi*; ſed per illa verba: *In manu conſilij ſui*, denotatur libertas formalis hominis, cum in illis indicetur dominium ſuarum operationum, in cæteris verò, libertas pro con-

connotato, ſiquidem, dum dicitur, *ſi volueris mandata ſeruare*, innuitur libertas contradictionis, quæ conſiſtit in operati, & non operari; dum verò ſubiungitur *ante hominem vita, & mors, bonum, & malum*, demonſtratur libertas contrarietatis, quæ ſita eſt in velle bonum, & nolle malum: ergo in homine reperitur libertas, nec dum pro formali; ſed etiam pro connotato. Secundo probatur ex Ariſtotele 9. Methaphyſicorum t. 10. vbi ponens differentiam inter potentias rationales, ideſt liberas, & irrationales, hoc eſt naturales, dicit, has eſſe determinatas ad vnum; illas verò indeterminatas ad oppoſita; ſed inter has enumerat appetitum rationalem, nempè voluntatem: ergo voluntas, ſeu homo ratione ſuę voluntatis habet libertatem formalem, & pro connotato. Conſequentia patet cum maiori ex contextu, qui ſic habet: Neceſſe eſt igitur, quod dominetur, dico autem, ſiuè appetitum, ſiuè electionem, quodcunq; enim appetat principaliter hoc faciet, cum quoad poſſit proximè, & paſſiuo; in quibus verbis apertè innuit libertatem Dominij in potentia appetitiua. Deinde ſubiungit, potentiam enim habet, vt eius, quod eſt poteſtate faciendi, at non quomodocunque; ſed aliquo modo ſe habentibus, à quibus ſeparabuntur etiam extrinſecus prohibentia; quibus apertè demonſtrat libertatem contrarietatis. Denique cum ſubdit, nec ſi ſimul velit, aut deſideret contraria facere faciet, non enim ità potentiam ſimul eorum habet, nec ex potentia ſimul faciendi, at quorum eſt, ità faciet; denotat potentiam contradictionis; ergo ſecundum Philoſophum, potentia appetitiua rationalis includit in ſui natura, nec dum dominium ſuorum actuum; ſed etiam poteſtatem ſe determinandi ad oppoſita contraria, & contradictoria, ac proinde libertatem pro formali, & pro connotato.

Quinta concluſio. Libertas pro connotato non eſt de eſſentia voluntatis. Eſt Scoti in 4. d. 49. q. 6. §. Dico ergo ſub G. Probatur, quia libertas pro connotato conſiſtit in negationibus coactionis culpæ, & miſeriæ; ac in reſpectibus ad actus contradictorios, & contrarios, ſed nullum iſtorum eſt de eſſentia voluntatis: ergo &c. Maior patet ex 4. not. Minor ſimiliter liquet, quia negationes non ſunt de eſſentia poſitiui, nec reſpectus de quiditate abſoluti, atqui voluntas eſt quid poſitiuum, & abſolutum, cum ſit aliquid ſubſtantiæ: ergo &c. Secundo probatur, quia libertas pro connotato poteſt aliquo pacto ſeruari ab ipſa voluntate: ergo non eſt de eius eſſentia. Conſequentia patet. Antecedens probatur ex Doctore ſubtili, citato, vbi dicit, quod cauſa ſecunda præuenta à cauſa ſuperiori ad vnum oppoſitum agente, non poteſt, potentia propinqua exire in alium oppoſitum; ſed voluntas diuina poteſt præuenire voluntatem creatam, ſicut de facto præuenit voluntatem Beati, determinando ipſam ad continuum actum fruendi, per quem auffertur oppoſitum contradictorium non fruendi, vel ad actum non peccandi, quo tollitur actus oppoſitus peccandi; ergo libertas pro connotato, poteſt ſeparari à voluntate creata, ac proinde non erit de eius eſſentia.

Sexta concluſio. Libertas formaliter quatenus dicit dominium actuum voluntatis eſt de eius eſſentia. Eſt Scoti in 1. d. 1. q. 4. Ad tertium pro opinione, & in 2. d. 5. q. 2. §. Teneo igitur Z. & in 3. diſt. 17. quæſt. vnica A. & B. Probatur quia differentia eſſentialis eſt de quiditate eius, cuius eſt differentia; ſed libertas formaliter eſt differentia eſſentialis ſuæ voluntatis; ergo eſt de eius eſſentia. Minor probatur, quia appetitus ſenſitiuus, ac rationalis, cuiuſmodi eſt voluntas, differunt per hoc quod hic eſt liber, ille verò non: ergo libertas voluntatis eſt eius differentia, per quam eſſentialiter ſecernitur ab appetitu ſenſitiuo. Secundo probatur, quia ablata libertate tollitur etiam voluntas; ergo libertas eſt de eſſentia voluntatis. Antecedens probatur, tum ex D. Auguſtino dicente, aut voluntas non eſt, aut libera dicenda eſt: tum ex D. Bernardo de gratia, & libero arbitrio, cuius verba retulimus in

vlti-

vltimo notabili; tum denique ratione, quia ablata libertate tollitur à voluntate eſſe potentia; ſed in tantum eſt voluntas, in quantum eſt potentia; Ergo ablata libertate, tollitur eſſe voluntatis. Maior patet ex Scoto in 3. d. 17. ſub. d. & in 4. d. 49. q. 10. quia voluntas in tantum eſt potentia, in quantum eſt libera, ſiquidem, vt ſic, eſt principium actus liberi; Minor probatur, quia aliter dicitur eſſe inclinatio voluntatis, & natura; ſed vt ſic non eſt potentia, nec voluntas;ergo in tantũ eſt voluntas,in quãtũ eſt potentia, & principiũ actus liberi.

Septima Concluſio. Deus, de ſua potentia abſoluta, nequit neceſſitari voluntatem, auferendo ab ea dominium ſuorum actuum. Eſt Scoti in locis proximè citatis. Probatur, quia Deus nequit auferre à rebus ea quę ſunt de illarum, quiditate abſque earundem deſtructione, vel in alias mutatione, vt communiter docetur ab omnibus Doctoribus: ſed libertas, prout dicit Dominium actuum voluntatis, eſt de quiditate eiuſdẽ, vt probauimus in precedẽti cõcluſione;ergo nequit illã auferre, determinando voluntatẽ ad vnum actum tantũ. Minor ad huc confirmatur, quia ità eſt intrinſeca in determinatio ad proprios actus in voluntate, ſicut determinatio ad vnum tantum in agente naturali, ex Ariſtotele 9. Methaphiſices t. 10. ſed determinatio ad vnum modum agendi eſt conſtitutiuum eſſentiale agentis naturalis;ergo & indeterminatio agentis liberi, cuiuſmodi eſt voluntas. Minor liquet ex eodem textu citato.

Obijcitur primo cõtra primam,& ſecũdam cõcluſionẽ, tùm quia libertas eſt in differentia quædam, ſed in differentia prouenit ab intellectu, idem, vel plura, ſub diuerſis circunſtantijs repręſentante; ergo &c. tùm ſecundò, quia voluntas ideò eſt libera, quia rationalis, per hoc enim diſtinguitur ab appetitu ſenſitiuo: ſed ratio eſt intellectus: ergo in intellectu debet eſſe libertas, vel formalis, vel radicalis.

Reſpondetur ad primum. Minorẽ eſſe falſam, ſiquidem indifferentia, in qua conſiſtit libertas,non prouenit, ab intellectu, cum poſſit voluntas velle, vel non velle obiectum ſub vna tantum circunſtantia repreſentatũ. Ad ſecundum dico, maiorem eſſe verã ſi rationale ſumatur largè, vt includit intellectum, & voluntatem, ſicut de eo locutus eſt Philoſophus in Ethicis, & Methaphiſicis, non tamen de ſtrictè ſumpto, pro intellectu, quatenus à voluntate diſtinguitur.

Obijcitur ſecundò cõtra tertiã Concluſionẽ. Tùm quia multæ operationes ſenſitiuæ ſunt prohibitæ, vt patet de tactibus impudicis, furtis, &c. ſed nihil prohibetur, neque prohiberi poteſt, quod non ſit in noſtra poteſtate. ergo &c. tũ ſecundò, quia lex prohibet huiuſmodi actus, nullã faciens mentionem de conſenſu voluntatis: ergo ſignum eſt tales eſſe prohibitos, ac malos, & conſequenter liberos impendenter ab ipſa.

Reſpondetur ad primum. Maiorem eſſe veram de huiuſmodi operationibus ſubſequentibus imperium voluntatis; non tamen prout antecedunt illius conſenſum. Ad ſecundũ dico, quod licèt non fiat mentio explicita de conſenſu voluntatis, dum prohibentur actus, & operationes ſenſitiuæ, fit tamen implicitè, ſi quidem prohibentur, vt actus humani, qui non poſſunt eſſe tales, niſi à voluntate libera aliquo modo pendeant, vt diximus in tractatu de actibus humanis.

Obijcitur tertiò contra ſecundam cõcluſionẽ, quia ex maiori, vel minori aduertentia intellectus ad bonitatem, vel malitiam obiecti, augetur, vel minuitur in voluntate libertas, ergo aduertentia rationis eſt totalis cauſa libertatis in voluntate. Conſequentia patet ex illa regula topica, ſicut magis ad magis, ita ſimpliciter ad ſimpliciter. Antecedens probatur, quia quando eſt ſemiplena attentio ad bonitatem, vel malitiam obiecti, actus voluntatis conſequens eſt imperfecte liber, quando verò accedit plena aduertentia fit magis liber; ergo quemadmodum maior, vel minor libertas pendet à maiori, vel minori aduertentia intellectus, ita libertas ſimpliciter habet dependere ab aduertentiam ſimpliciter, ac proindè

Digitized by Google

indè ab indifferentia intellectus, proponentis obiectum ſub ratione boni, vel mali.

Reſp. ad hoc argumentum quod maximi ſit momenti à quodam neoterico Scotiſta, negando vltimam conſequentiam, ſiquidem ſicut maior, vel minor aduertentia intellectus de bonitate, vel malitia obiecti, eſt ſolùm conditio, ſine qua voluntas non augeret, vel minueret libertatem, non verò cauſa eiuſdem, ita aduertentia ſimpliciter debet ſolùm eſſe conditio, non autem cauſa effectiua libertatis ſimpliciter; ergo proindè libertatis indifferentia pendet ab indifferentia intellectus, vndè locus?

Obijcitur quartò, contra quintam conclusionem, quia quod ingreditur diffinitionem alicuius, eſt de eius eſſentia; ſed libertas contradictionis ingreditur diffinitionem voluntatis, vt eſt potentia libera; ergo debet eſſe de eius eſſentia. Minor probatur, quia potentia libera, in omnium ſententia, eſt, quæ, poſitis omnibus præerequiſitis ad operandum, poteſt operari, & non operari; ſed in hac indifferentia conſiſtit libertas contradictionis; ergo libertas contradictionis ingreditur diffinitionem potentiæ liberæ.

Reſpondetur libertatem contradictionis poſſe ſumi vel in actu primo, prout dicit libertatem dominij ſuper actibus ſuis, vel quatenus dicit vſum illorum actuum ad vtramque partem contradictionis; libertas primo modo ſpectata, eſt differentia conſtitutiua voluntatis, ſecundo modo eſt de eius connotato: Modò diffinitio potentiæ liberæ, ſi ſumatur in actu primo, coincidit cum libertate eſſentiali, vel formali, ſi autem in actu ſecundo, cum vſu eiuſdem libertatis, & ſic non diſtinguitur à libertate, quæ communiter appellatur contradictionis, ſeù exercitij.

Formaliter ad argumentum, dico, minorem, & eius probationem eſſe veram de libertate contradictionis in actu primo, non verò in actu ſecundo, quia ſic eſt ſeparabilis à voluntate in ſui natura ſimpliciter conſiderata.

Obijcitur quinto, contra ſeptimam concluſionem; quia neceſſitas non opponitur libertati; ergo Deus poterit determinare voluntatem ad vnam partem contradictionis. vel contrarietatis, abſque eo, quod lædatur eius libertas, & ſic eam neceſſitare. Antecedens eſt Scoti in 1. d. 10. quæſt. vnica, & quol. 16. ſub L. & M. vbi dicit, quod neceſſitas, & contingentia opponuntur, ſicut naturalitas, & libertas, non autem neceſſitas, & libertas; ergo non officit, quod Deus neceſſitet voluntatem, determinanda ipſam ad vnam partem contradictionis, vel contrarietatis, & nihilominus remaneat, vt potentia libera.

Reſpondetur. Ex eodem Scoto locis citatis, & in 4. diſt. 49. quæſt. 6. §. Dico ergo &c. Antecedens eſſe verum de libertate formali, ſeù eſſentiali, de qua locutus eſt Doctor, cum dixit neceſſitatem non opponi libertati, non tamen de libertate pro connotato, quæ dicit indeterminationem agendi ad vtramque partem contradictionis, vel contrarietatis, quia iſta tollit neceſſitatem agendi, & includit contingentiam ſibi oppoſitam, quarè infertur, quod ſi Deus inferret neceſſitatem voluntati, lædetet quidem libertatem eius pro connotato, non tamen pro formali: cæterum ſi illam determinaret in actu primo, auſerendo ab ea poteſtatem dominij ſuper actibus, tolleret libertatem eius eſſentialem, & hanc diximus non poſſe conſiſtere cum neceſſitate naturali ſibi oppoſita, non vero cum neceſſitate oppoſita contingentiæ.

(·.·)

Vtrum

Digitized by Google

Vtrum voluntas in ſuis operationibus pendeat ab intellectu, & quomodo?

QVÆSTIO IV.

VOluntatem in ſuis operationibus pendere ab intellectu, ſeù ab eius cognitione, poſſe multipliciter contingere. Primo modo vt à priori præerequiſito, & per modum conditionis ſine qua non. Secundo modo, vt à priori per modum cauſæ formalis, adeò, quod eſſe appræhenſum obiecti, exiſtens in intellectu, ſpecificet actum voluntatis. Tertio modo, vt à priori per modum cauſæ efficientis, ità quod eſſe appræhenſum nedum ſpecificet, ſed etiam efficiat actum voluntatis. Quarto modo per modum oſtenſionis iudicatiuè, ità vt ad quemlibet actum voluntatis non ſufficiat ſola obiecti appræhenſio, verum etiam præerequiratur iudicium intellectus, & tot, quot erunt actus eliciendi à voluntate, & de his duobus vltimis eſt difficultas, & controuerſia inter Doctores.

Nam D. Thomas 1.2.q.9. Art. 1. ad ſecundum, ſuſtinere videtur ad quemlibet actum voluntatis requiri iudicium intellectus, adeò quod etiam defectus in voluntate neceſſariò ſupponat defectum in intellectu iudicante. Cum eo ſunt ferè omnes Thomiſtæ, præcipuè tamen Valentia Tom. 2. diſput. 2. q. 4. punct. 1.

Oppoſitum tamen aſſerit Scotus in 2. diſt.6. q.1. ad tertium ſub F. & G. dicens ad actus voluntatis ſufficere ſimplicem appræhenſionem obiecti. Cum ipſo ſunt omnes eius Diſcipuli, & ex alienis, Marſilius ibidem q. 6.

Circa ſecundum etiam eſt controuerſia, quandoquidem D. Thomas prima ſecundæ q 17. & q.67. art.2. Vaſquez ibidem diſp. 128. cap. 1. & reliqui Thomiſtæ ſuſtinent ad quemlibet actum voluntatis præerequiri iudicium intellectus, & quemlibet errorem, ſeu defectum in voluntate ſupponere defectum in actibus intellectus.

Contrarium tamen docet Scotus in 3. ſent. diſt. 36. q. vnica ſub G. Doctorem ſubtilem ſequuntur non ſolum eius diſcipuli, ſed etiam ex alienis, Adrianus in 4 art. 1. Ochamus in 3. q. 12. Art. 3. & alij, quos refert, ac ſequitur Cauellus de Anima diſp. 3. ſect. 13.

Pro reſolutione, tamen totius quæſtionis. Primo notandum eſt ex Scoto in 2. diſt. 6. q. 1. ad primum pro opinione ſub D. notitiam intellectus eſſe duplicem, ſcilicet appræhenſiuam, & iudicatiuam. Appræhenſiua eſt ſimplex appræhẽſio terminorum, vt Ieiunij, vel bonitatis. Iudicatiua verò eſt iudicium intellectus, quo cenſet appræhenſa coniungi, componendo, vel diſiungi, diuidendo, aut diſcurrendo, vt Ieiunium eſſe bonum, vel fractionem eius eſſe malam, & hæc eſt duplex, quædam eſt ſpeculatiua, quædam practica; Per primam intellectus iudicat ieiunium eſſe bonum, vel gulam malam; Per ſecundam verò, ieiunium, quia bonum, eſſe proſequendum, gulam autem, quia malam, eſſe fugiendam, & huiuſmodi iudicia fiunt ferè ſemper per ſyllogiſmum practicum. Ad propoſitum Scotus docet, ad liberam volitionem ſufficit notitiam ſpeculatiuam. D. Thomas verò ſuſtinet ambas eſſe neceſſarias.

Secundo notandum ex eodem Scoto ibidem, volitionem eſſe duplicem, efficacem vnam, inefficacem alteram; Volitio efficax eſt illa, quæ nedum eſt circa finem; ſed etiam imperatiua mediorũ ad illũ conſequendũ, inefficas vero eſt tantum circam finem, & hæc eſt etiam impoſſibilium: In vtraque tamen poteſt eſſe meritum, & demeritum, cum ambæ ſint liberæ, ac in noſtra poteſtate. Ad inefficacem ſufficit ſola terminorum apprehenſio, ſiquidem voluntas poteſt adinuicem vnire terminos: ad efficacem verò neceſſariò requiritur iudicium practicum intellectus; non enim voluntas poteſt efficaciter velle finem, & hunc per media, niſi talia oſtendantur ei poſſibilia.

Ex his fit prima concluſio. Voluntas in vſu ſuæ libertatis non dependet ab intelle-

tellectu effectiuè; ſed tantum, vt à præ-requiſito per modum conditionis ſine qua non. Eſt Scoti in 2. d. 25. q. vnica. Probatur primo, quia cauſa efficiens, quando cauſat, debet actualiter exiſtere, vt oſtendimus in 2. Phyſicorum diſp. de Cauſis; ſed interdum contingere ſolet, voluntatem velle obiectum cognitum ab intellectu, cùm actualiter non exiſtit, vt potè quia præteritum, vel futurum, aut quia impoſſibile, apprehenſum tamen admodum poſſibilis, ergo ſignum eſt, quod obiectum cognitum non mouet effectiuè voluntatem, neq; actus intellectus influit efficienter in actum voluntatis. Secundo probatur ex eodem Scoto in 2. d. 37. q. vnica §. Ideò meritò &c. quia voluntas eſt cauſa totalis ſuorum actuum; ergo non admittit ad eorum productionem concurſum intellectus, alioquin non eſſet totalis; ſed tantum partialis cauſa, ſiquidem duæ cauſę totales eiuſdem generis, & ordinis, nequeunt producere eundem numero effectum, vt oſtendimus in Phyſicis. Antecedens probatur, nàm voluntas eſt cauſa libera reſpectu ſuorum actuum, vt patet per eius diffinitionem; ſed non eſſet perfectè libera, niſi eſſet eorundem cauſa totalis; ergo voluntas eſt cauſa totalis ſuorum actuum. Minor probatur, quia illa cauſa eſt perfectè libera, quæ eſt domina, & habet in poteſtate ſua proprios effectus; atqui ſi voluntas non eſſet cauſa totalis ſuorum actuum, non eſſet illorum domina, nec haberet eos in ſua poteſtate; ergo &c. Maior patet per diffinitionem potentiæ libere. Minor probatur, quia illa cauſa habet in proprio dominio effectum, vel quia ſe ſola valet illum ponere in eſſe, vel quia cauſatio cuiuſcumque concurrentis eſt in ſua poteſtate; ſed ſi voluntas non eſſet cauſa totalis, verum admitteret concurſum intellectus, non haberet in ſua poteſtate cauſalitatẽ eiuſdem; ergo non eſſet domina, nec haberet in ſua poteſtate proprios actus. Maior patet. Minor probatur, quia quàmuis voluntas dominetur omnibus animę potentijs, vel politicè, vel deſpoticè, vt ſubtiliter probat Doctor in 2. d. 42. tamen intellectui nequit plenè dominari cùm prima cogitatio, & nec fortè ſecunda ſit in eius poteſtate, vt ſuſtinet ibidem; ergo ſaltem quò ad primam volitionem non eſſet perfecta libera, ſi dependeret effectiuè ab intellectu, quod tamen eſt falſum, cum ſit domina omnium ſuorum actuum. Concludendum eſt igitur, voluntatem eſſe cauſam totalem ſuorum actuum, ac proindè non dependere ab intellectu, vt à concauſa efficiente. Probatur ſecunda pars, quia nil eſt volitum, quin præcognitum, ſiquidem dicit D. Auguſtinus, inuiſa poſſumus diligere, incognita nequaquam: tùm ſecundò, quia potentiæ appetitiuæ omnes ſunt ita eſſentialiter connexę cum cognitiuis, vt ſine his illæ operari nequeant; ſed voluntas eſt potentia appetitiua, & eius cognitiua eſt intellectus; ergo nequit operari indepeudenter ab eo, non vt à cauſa effectiua, influente in ſuas operationes, vt probatum eſt; ergo vt à cauſa, ſeù conditione ſine qua non, quod eſt intentum.

Secunda concluſio. Voluntas in vſu ſuæ libertatis, ſaltem inefficacis, non dependet ab intellectus iudicio, ſiue practico, ſiuè ſpeculatiuo; ſed ſufficit ſola cognitio apprehenſiua obiecti. Eſt Scot. in 2. d. 6. q. 1. ad tertiam. Probatur primo, quia voluntas poteſt operari liberè circa proprium obiectum ſibi ſufficienter propoſitum; ſed obiectum non iudicatum, verùm duntaxat apprehenſum, eſt obiectum voluntatis; ergo &c. Minor probatur, quia obiectum ſufficiens voluntatis, vt probabimus in ſequenti quæſtione, eſt ens, vt ens; ſed obiectum ſimpliciter apprehenſum eſt ens, quia non ens non poteſt intelligi; ergo &c. Maior pro nunc ſuadetur, quia ens in communi, vt abſtrahit à bonitate, vel malitia, poteſt eſſe volitum coniungi bonitati, vel malitiæ; ergo vt ſic eſt obiectum voluntatis. Secundo probatur, quia in illa apprehenſione, poteſt oſtendi ſufficienter bonitas obiecti, cum bonitas non diſtinguatur realiter ab entitate; ergo ſimul cum ea poteſt apprehendi. Tertio probatur, quia ex Ariſtotele 3. Ethicorum cap. 5. voluntas eſt impoſ-

ſibilium;

ſibilium ; ſed de impoſſibilibus nullum haberi poteſt verum iudicium ; ergo ad volitionem efficacem voluntatis ſufficit ſimplex apprehenſio. Ex his infertur primo, voluntatem non prædeterminari neceſſariò à iudicio practico, vt ſit libera. Secundo, quod ſtante iudicio practico ex parte intellectus, adhuc poteſt voluntas illud non ſequi, cùm ſit omninò libera circa ſuum obiectum.

Tertia concluſio. Defectus in actibus voluntatis non neceſſariò ſupponunt errores in actibus intellectus. Eſt Scoti in 3. diſt. 36. quæſt. vnica art. 2. §. Contra hoc arguitur &c. Probatur primo ex Ariſtotele 2. Ethicorum cap. 2. vbi inquit: Ratio parum, aut nihil valet ad virtutem. Deindè ex D. Auguſtino 12. de Ciuit. Dei cap. 6. ſi duo eſſent æqualiter anima, & corpore affecti, viderentque eandem pulchritudinem, alter poſſet concupiſcere, & alter non, ſed velle manere in caſtitate ; ergo poteſt eſſe defectus in voluntate abſque errore in intellectu. Rurſus adſunt tres articuli damnati in Academia Pariſienſi, quorum primus eſt ; ſtante ſcientia in vniuerſali, & in particulari, voluntatem non poſſe velle oppoſitum, error. Secundus: Si ratio recta, & voluntas recta, error. Tertius : Exiſtente voluntate in vltima diſpoſitione, quod non poſſit in oppoſitum, error ; ergo voluntas non neceſſariò ſequitur iudicium intellectus. Secundo probatur ratione, quia experientia conſtat, aliquos peccare cum actuali dictamine, quod meliùs eſſet non peccare ; ergo poteſt eſſe defectus in voluntate, abſque errore in intellectu. Antecedens probatur ; poſito enim caſu, quod quis audiat pulſum campanæ pro miſſa die Dominico, vel talis poteſt omittere ſacrum, etiamſi intellectus dictet de præcepto audiendi miſſam, vel non : ſi poteſt, habetur intentum : ſi verò non poteſt, igitur tollitur libertas, & ſic non poſſet peccare ſtante recto dictamine, quod tamen eſt omninò falſum, quia non darentur peccata ex malitia, verum omnia ferent ex ignorantia, quo nil abſurdiùs dici poteſt. Supereſt igitur vt concludamus, voluntatem in vſu ſuæ libertatis non neceſſariò dependere à iudicio practico intellectus, cum, ſtante iudicio, poſſit oppoſitum eligere.

Obijcitur primò, contra primam concluſionem. Volitio, & intellectio ſunt qualitates abinuicem realiter diſtinctæ ; ergo ſicut intellectio producitur interdum independenter à volitione, ita hæc poterit elici independenter ab illa : Secundo Deus ſua potentia abſoluta poteſt ſupplere omnem conditionem præciſam requiſitam ad operandum neceſſariò, vt patet de approximatione agentis ad paſſum ; ergo ſi voluntas pendet à cognitione intellectus, vt à conditione præuia, poterit, Deo volente, eſſe in voluntate volitio, independenter ab ea.

Reſpondetur ad primum, negando conſequentiam, ob connexionem neceſſariam volitionis cum intellectione, quia nil volitum, quin præcognitum. Ad ſecundum concedo totum, quia in tali caſu Deus oſtenderet voluntati obiectum volibile, & ſic voluntas ſemper vellet dependenter à cognitione intellectiua, vel formaliter, vel æquiualenter, quicquid dicant alij, ſuſtinentes, non poſſe à Deo ſuppleri talem conditionem, eo quod ſit intrinſeca volitioni, at hoc eſt falſum in Doctrina Scoti, cum ſint qualitates realiter diſtinctæ, & ſolùm habent connexionem de facto, non verò de potentia Dei abſoluta.

Obijcitur ſecundò, contra eandem, probando voluntatem pendere ab intellectu efficienter, quia Ariſtoteles in 3. de Anima t. 54. inquit, appetibile eſſe mouens immobile, appetitum verò eſſe mouens motum ; ſed appetitus mouet in genere cauſæ efficientis : ergo & appetibile per potentiam cognitiuam præſentatum appetitui debet ipſum mouere in eodem genere ; ac proinde cum voluntas ſit appetitus motus ab obiecto cognito, ipſum admittet ad concurſum in genere cauſæ efficientes.

Reſpondetur Auctoritatem Ariſtotelis habere veritatem tantum, quo ad mo-

Digitized by Google

ueri, & mouere, non tamen quo ad mouendi, ſiquidem appetibile mouet appetitum tantum methaphoricè in ratione finis, appetitus verò realiter per modum efficientis: & per idem reſpondetur ad conſequentiam, quod obiectum cognitum non mouet voluntatem efficienter, concurrendo ad productionem ſuorum actuum; ſed tantum metaphoricè eam mouet, vt illos valeat elicere.

Obijcitur tertiò, contra ſecundam concluſionem. Nam voluntas eſt potentia indifferens, & de ſe indeterminata; ergo debet ab aliquo determinari, & non niſi à iudicio intellectus diſtante, igitur non ſufficit etiam ad volitionem inefficacem ſimplex appræhenſio obiecti.

Reſpondetur voluntatem eſſe potentiam indeterminatam, non quidem paſſiuè, vt inde habeat determinari ab aliquo extrinſeco, ſed actiuè, vt poſſit ſe determinare, vel uolendo, vel nolendo, independenter à iudicio intellectus, ſiue practico, ſiue ſpeculatiuo.

Contra, quia Ariſtoteles in hoc tertio de Anima t. 46. ponens differentiam inter intellectum practicum, & ſpeculatiuum, quomodo ſe habeant ad appetitum in fine textus 46. concludit his verbis. At verò neque appetitus huius motus dominus eſt, continentes enim appetentes, & concupiſcentes, non operantur ea, quorum appetitum habent; ſed ſequuntur intellectum: ergo de mente Philoſophi, voluntas, quæ eſt appetitus in ſuis operationibus habet ſequi ductum intellectus.

Reſpondetur negando conſequentiam, immò in citatis locis habetur totum oppoſitum, ſiquidem apertis verbis docet Ariſtoteles, non teneri appetitum ſequi iudicium, vel ſpeculatiuum, vel practicum, exemplo incontinentis, & continentis, nam incontinens, præcipiente etiam intellectu practico, & dictante de fuga Veneris, poteſt ſequi ſuam concupiſcentiam, & peccare, ſicut ex oppoſito continens motus à concupiſcentia poteſt auerti ab ea, & ſequi intellectum dictantem de oppoſito: inquit enim; ſed neque cum ſpeculatur aliquid huiuſmodi, iam præcipit aut perſequi, aut fugere. Amplius, & præcipiente intellectu, & dicente ratiocinatione fugere aliquid, aut perſequi, non mouetur; ſed ſecundum concupiſcentiam agit, vt incontinens: en quomodo, ſecundum Philoſophum, non neceſſariò ſequitur dictamen, & iudicium intellectus, ſiuè practici, ſiuè ſpeculatiui.

Obijcitur quartò, contra tertiam concluſionem; quia Ariſtot. 3. Phiſicorum cap. 1. inquit, vnuſquiſque igitur prauus, quid agendum, à quibuſque abſtinendum ſit, ignorat: ob quæ huiuſcemodi errorem iniuſti, & omninò mali homines efficiuntur; deinde prouerbiorum 14. dicitur, errant, qui operantur malum: ergo voluntas non deficit, niſi quia prius intellectus errat malè dictando.

Reſpondetur ad primum, Auctoritatem Philoſophi eſſe veram de ignorantia concomitante, vel conſequente actum uoluntatis defectuoſum, ſiquidem poteſt eſſe ſcientia in intellectu, & error in uoluntate. Vel dicendum, habere ueritatem de ignorantia, quæ eſt pęna peccati, non uerò de ea, quæ eſt error intellectus. Ad ſecundum reſpondet Scotus loco citato de errore priuatiuè, uel poſitiuè, quia intellectus poteſt auerti à uoluntate, nè uera dictet, quæ prius dictabat, non tamen uerum eſt intellectum errare circa illud dictamen, ità ut falſum enunciet, quod prius uerum enunciabat, & ideò negatur conſequentia, quod non poſſit eſſe defectus in uoluntete, independenter ab errore in actibus intellectus.

(...)

Virum

Vtrum voluntas ità proſequatur bonum, vt nequeat velle malum, vel è conuerſo ità nollit malum, vt non poſsit nolle bonum.

QVÆSTIO V.

Circa obiectum voluntatis efferuntur duæ extremæ ſententiæ, quarum prima eſt D. Thomæ 1. 2. q. 8. Caietani ibidem, & omnium Thomiſtarum, aſſerentium obiectum voluntatis eſſe tantum bonum, & nullo modo malum, ſub ratione mali. Hanc videtur ſequi Cauellus, meus magiſter de libero arbitrio memb. 13. & de Anima Diſp. 3. ſect. 12. & laborat in trahendo Doct. Subtilem ad hanc eandem opinionem, inquit enim: *Quamuis Scotus in 1. diſt. 1. q. 1. & diſt. 3. q. 3. & in 2. diſt. 6. q. 2. & diſt. 43. q. 2. dubius manſerit, an voluntas poſſit velle tantum bonum, vel etiam malũ tamen reſoluit ſe, in 3. diſt. 33. q. Vnica. C, & in 4. diſt. 49. q. 10. E, & F. aſſerens, quo bonum in communi ſit obiectum voluntatis, & non malum.*

Secunda ſententia eſt noſtri Ochami in 3. q. 13. dub. 3. Gabrielis in 2. diſt. 6. q. 1. art. 3. Maioris ibid. diſt. 28. q. 1. ad primũ, & in 4. diſt. 49. q. 7. & aliorum Nominalium. aſſerentium, voluntatem non eſſe tantum boni, ſed etiam mali. Hanc eſſe opinionem Scoti apertè defendunt Lichetus in 2. diſt. 6. q. 1. Bargius in primo, diſt. 39. §. Media autem ratio. Faber in primo. diſt. 1. Diſp. 13. cap. 7. & in 4. diſt 14. q. 1. Diſp. 9. cap. 7. & 8. videturquè communis inter Schotiſtas.

Quid autem dicendum ſit de mente Doctoris ſubt., quibuſdam de more adnotatis, noſtram aperiemus ſententiam.

Primò igitur notandũ eſt ex Scoto in 1. d. 3. q. 4. 3. §. Ad rationes in oppoſitum ſub C. potentias diſparatas tripliciter ſe habere, aut. n. ſunt omninò diſparatæ, & contradiſtinctæ, aut ſunt ſubordinatæ in eodẽ genere, aut in alio genere. Potẽtię primo modo habent obiecta diſparata, cuiuſmodi ſunt ſenſus eſteriores, ſiquidem obiectum vnius non eſt obiectum alterius. Potentiæ ſecundò modo habent obiecta ſubordinata, itaquod obiectum potentiæ inferioris continetur ſub obiecto potentiæ ſuperioris, huiuſmodi ſunt ſenſus, & intellectus, nam intellectus poteſt intelligere ſenſibile, quod eſt obiectum adæquatum ſenſus. Potentiæ verò tertio modo ſic ſe habetur, quod ſi appetitiua adæquatur cognitiuæ in operando circa quæcumquè obiecta, idem erit obiectum adæquatum vtriuſque, & ſub eadem ratione formali: ſi autem appetitiua habeat actum circa aliqua cognoſcibilia, & circa aliqua non, tunc obiectum appetitiuæ erit inferius ad obiectum ſuæ cognitiuæ. Ad propoſitum ergo, cum ſub tertio membro cadanr intellectus, & voluntas, & hæc habeat actum, vel ſaltem habere poſſint circa quodcumque intelligibile, ſequitur idem, & ſub eadem ratione eſſe obiectum intellectus, & voluntatis; atqui obiectum intellectus, eſt ens, vt ens; igitur ens, vt ens erit etiam obiectum voluntatis.

Secundò notandum eſt, vt colligitur ex Scoto primo d. 1. q. 2. ad ſecundum principale, quod bonum dupliciter accipitur, ſcilicet prò materiali, & prò formali; bonum prò formali non eſt niſi relatio connenientiæ rei ad rem; vel rei ad potentiam, vel rei in ſe: Bonum verò prò materiali eſt illa entitas, ſuper quam fundatur illa relatio conuenientiæ, & integritatis omnium, quæ conueniunt perfectioni rei; Bonum primo modo, nõ poteſt eſſe obiectum voluntatis, cum non dicat aliquod abſolutum, ſed relationem, at ſecundum Philoſphum ſecundo de Anima t. 66. obiecta formalia potentiarum debent eſſe quædam abſoluta; bonũ verò ſecundo modo eſt obiectum volũtatis, & tale idem eſt, quod ens, quo voluntas poteſt habere actum circa illud; hoc autem poteſt adhuc dupliciter accipi; Vno modo pro toto ente, ſcilicet pro ente in communi, quod continet ſub ſe quodlibet ens particulare, ſiue creatum, ſiuè increatum, ſiuè poſitiuum, ſiuè negatiuum; alio modo pro aliquo ente, pro illo nimirum; ſuper quo fundatur illa relatio conuenientiæ, & ſic tale ens eſt

Digitized by Google

inferius adens in communi, comprehendit tamen ſub ſe quodlibet ens, ſuper quo nata eſt fundari relatio conuenientiæ in communi; ſcilicet bonitas communiter, ad bonitatem veram, apparentem perfectam naturalem, moralem, & meritoriam, &c. modò eſt difficultas an ens in communi, comprehendens tam ens creatum, quam increatum, &c. ſit obiectum adæquatum voluntatis; an verò duntaxat ens ſuper quo nata eſt fundari ratio conuenientiæ, ſeù bonitas in communi.

Tertiò notandum ex Scoto in 2. d. 6. q. 2. A. duos eſſe actus voluntatis poſitiuos, ſcilicet nolle, & velle. Nolle eſt actus voluntatis, quo voluntas, fugit diſconueniens, & reſilit à nociuo, ſeù ab obiecto diſconuenienti. Velle eſt actus, quo voluntas acceptat obiectum aliquod conueniens; & hoc eſt duplex ſcilicet, velle amicitiæ, & concupiſcentiæ. Velle amicitiæ eſt, quo voluntas vult obiectum propter ſe, & in ſe; verbi gratia: Franciſcum, cui volo bonum, nimirum ſanitatem. Velle concupiſcentiæ eſt iſtius obiecti, quod volo bonum alicui, vt verbi gratia. velle ſanitatis in eſſe Franciſco. Ex quo ſequitur, quod cum voluntas, medijs hiſce duobus actibus, tendat in obiectum bonum, vel in ſe, vel alteri, mediante velle, & in malum mediante nolle, ſit totius entis, vt obiecti adæquati.

Quartò notandum, ex eodem ibidem dari talem ordinem inter prædictos actus voluntatis; vt primo voluntas habeat velle circa aliquod obiectum; ſecundo nolle circa oppoſitum, vel diſconueniens obiecti actus velle, non enim fugit aliquod obiectum, tamquam ſibi diſconueniens, niſi quia prius acceptat aliud obiectum oppoſitum illi, quod fugit, & ſibi conueniens eſt; patet enim talis ordo in auaro reſpectu panis, & pecuniæ; ideò enim odit panem, quia eſt priuatiuus pecuniæ, quam diligit. Etiam inter velle amicitiæ eſt ordo, vt primo voluntas velit obiectum velle amicitiæ. ſecundo velle concupiſcentiæ non enim diligerem ſanitatem in eſſe Franciſco, niſi prius vellem eſſe Franciſci in ſe, ſed ſanitatem volo per velle concupiſcentiæ, & eſſe Franciſci per velle amicitiæ: ergo velle concupiſcentiæ præſupponit velle amicitiæ; idem ordo ſeruandus eſt inter velle ordinatum, & nolle ordinatum, ſicut inter velle inordinatum, & nolle item inordinatum, quia enim volo ordinate bonum inimico, ideò nolo etiam ordinate omnia impeditiua talis velle ordinati; ſimiliter, quia volo inordinate vindictam inimici, etiam nolo inordinate omnia diſconuenientia tali vindictæ, tamquam impeditiua eius.

Quintò notandum ex Scoto loco proximè citato queſt. 1. A. & in 4. diſt. 49. q. 10. & in 3. diſt. 33. C. & alibi, quod licet voluntas, mediantibus, illis duobus actibus, ſit totius entis adæquatè, non tamen per vnum actum duntaxat fertur in totum ens, ſed tantum in aliquod ens, ità quod obiectum adæquatum actus velle ſit illud ens, ſuper quo nata eſt fundari illa relatio conuenientiæ, ſeù bonitatis in communi, prout nimirum compræhendit ſub ſe bonitatem moralem, meritoriam, honeſtam, delectabilem, & vtilem, & illam etiam quæ vocatur ex genere, & per alterum tendat in aliud ens, ſuper quo nata eſt fundari relatio diſconuenientiæ, ſeù malitiæ in communi, appoſitæ bonitati, ſeù conuenientiæ in communi; ità tamen, vt ratio formalis obiectiua non ſit bonitas, vel malitia formaliter, cum vna dicat relationem poſitiuam, altera verò tantum priuatiuam, modo ratio obiectiua alicuius abiecti debet eſſe quid abſolutum, vt dicit Philoſophus ſecundo de Anima t. 66. & etiam quia obiectum debet eſſe ens per ſe, ſed ex abſoluto, & reſpectiuo non poteſt fieri vnum per ſe; igitur ratio formalis non poteſt eſſe, bonitas, vel malitia, ſed entitas, ſuper qua fundatur vtraque relatio; quæ relationes, nè videantur ſuper-

perfluæ, ponuntur veluti conditiones ſine quibus non, cum omne illud, quod eſt obiectum actus velle, nequeat eſſe obiectum actus nolle, vt patet de Deo, qui diligi poteſt à voluntate, non tamen odiri valet; & per oppoſitum miſeria eſt nolita, non tamen volita à voluntate, hæc habet Scotus deciſiuè, primum in 2. diſt. 43. quæſt. 1. ante lit. D. ſecundum autem in 4. d. 49. q. 10. lit. E. & F. per totam, & hanc opinionem ſic explicatam puto eſſe Scoti, cum conciliet extremas ſententias, quibus in diuerſis locis, vt demonſtraui in notabilibus indiſcriminatim, fauet ipſe Scotus.

Ex his ſit prima concluſio. Obiectum adæquatum totius voluntatis eſt ens, in quantum ens. Probatur quandocunque ſunt duæ potentiæ, quæ habent idem obiectum adæquatum, quod eſt obiectum vnius eſt etiam obiectum alterius; ſed intellectus, & voluntas ſunt ſic, & obiectum adæquatum intellectus eſt ens in quantum ens, ex Scoto in primo diſt. 3. quæſt. 3. §. ad rationes in oppoſitum &c. ergo & voluntatis; Maior patet, quia ſubiectum includit prædicatum. Minor probatur, quia nihil poteſt obijci voluntati, vt obiectum appetibile, niſi ſit cognitum ab intellectu; ergo illud, quod obijcitur voluntati vt obiectum primò obijcitur etiam intellectui vt obiectum; ergo idem eſt obiectum vtriuſque potentiæ. Antecedens patet, quia nihil eſt volitum, niſi ſit præcognitum. Conſequentia prima patet, quia aliter non poſſet cognoſci ab intellectu, niſi eſſet obiectum eius. Secunda conſequentia patet, quia totum id, quod obijcitur voluntati, etiam obijcitur intellectui. ergo ratio obiectiua vtriuſq; eſt eadem, aliter idem haberet plures rationes formales, & ſic plures eſſentias, quod eſt falſum.

Secunda concluſio. Ratio boni non eſt ratio formalis obiectiua obiecti voluntatis. Eſt Scoti in primo diſt. 1. q. 1. & diſt. 3. quæſt. 3. §. ad rationes in oppoſitum; & in 2. diſt. 6. quæſt 1. A. & alibi. Probatur primo: Nulla relatio poteſt eſſe ratio formalis obiectiua alicuius obiecti; ſed bonitas formaliter dicit relationem conuenientiæ ex Scoto in primo diſt. 1. quæſt. 2. ad ſecundum principale, & in 2. diſt. 7. quæſt. vnica, & diſt. 40. q. vnica A. B. ergo. Maior probatur dupliciter; primo ex Philoſopho ſecundo de Anima t. 66. vbi volens aſſignare obiectum formale viſus, dicit non eſſe viſibilitatem in communi, quia hæc dicit ſolum relationem obiecti ad potentiam viſiuam; ergo ratio formalis debet eſſe quid abſolutum. Secundo quia obiectum alicuius potentiæ debet eſſe vnum per ſe, conſtans ex obiecto materiali, vt ex per ſe materia, & ex ratione obiectiua formali, vt ex per ſe forma; ſed ex abſoluto, & reſpectiuo non poteſt fieri vnum per ſe; ergo &c. Secundo probatur concluſio, quia voluntas poteſt velle aliquod obiectum, in quo nulla ſit ratio boni; ergo bonitas non eſt ratio formalis &c. Conſequentia patet, quia nulla potentia poteſt ferre in ſuum obiectum ſine ſua ratione formali. Antecedens probatur, quia poteſt intellectus oſtendere aliquod ens abſolutè, abſtrahendo à ratione boni, vel mali, tunc voluntas poteſt illud velle; ergo &c. Maior patet, quia diſtinguuntur realiter. Minor primi ſyllogiſmi patet, aliter non eſſet libera: Tum etiam, quia voluntas non mouetur ab obiecto aliquo, ſed ſe ipſam immediatè mouet; ergo non requiritur bonitas, vel malitia ad hoc, vt velit tale obiectum; ergo pro ſui libertate poteſt velle, & non velle.

Tertia concluſio. Obiectum actus velle non eſt totum ens; ſed tantum illud, ſuper quo nata eſt fundari ratio boni in communi, ſicut obiectum actus nolle eſt tantum illud ens, ſuper quo nata eſt fundari ratio mali in communi. Eſt Scoti in 3. diſt. 33. C. &

C. & in 4. diſt. 49. quæſt. 10. lit. E. & F. Probatur prima pars primo, quia ex Philoſopho tertio Ethic. cap. 1. bonum eſt, quod omnia appetunt. Secundo D. Dion. de Diuin. Nomin. cap. 4. & 6. nemo ad malum aſpiciens operatur (*ſupple*) per velle. Deinde ſubiungit, cum hæc quoque deſiderio boni agamus, nemo enim propoſito ſibi malo facit, ideſt bona, quæ facit. Tertiò: Quod quis appetit, eo inuento quieſcit: ſed hoc tantum eſt bonum; quia poſito malo, quod fugit, non ſolum, non quieſcit, immò fugit ſi poteſt, & non potens reſilire, triſtatur; ergo &c. Quarto quia velle eſt reſpectu eius, quod voluntas acceptat voluntariè, & ſine murmuratione; ſed hoc eſt tantum bonum, quia tantum ſibi conueniens; ergo &c. Secunda pars probatur primò, quia voluntas non habet libertatem ſpecificationis circa totum ens; ergo ſicut nequit velle malum, vt malum, ità non poteſt nolle bonum, vt bonum. Secundò quia ſi nolle eſſet reſpectu totius entis, ſequeretur poſſe eſſe etiam reſpectu Dei; conſequens eſt falſum; ergo & Antecedens: Conſequentia patet, quia etiam Deus continetur ſub ente: Falſitas probatur, tum quia nolle eſt tantum reſpectu miſeriæ ex D. Auguſtin. in Enchirid. cap. 104. & cap. 84. & 86. tum etiam quia nolle eſt actus, quo voluntas fugit aliquod diſconueniens: ſed Deus, in quo reperitur omnis conuenientia, & ratio bonitatis non poteſt eſſe obiectum diſconueniens; ergo non poteſt eſſe nollitus.

Quarta concluſio. Bonitas, & malitia ſunt conditiones ſine quibus non obiectorum velle, & nolle. Probatur, quia reperiuntur neceſſariò ad hoc, & voluntas poſſit velle, (ſaltem volitione efficaci) & nolle aliquod obiectum, vt patet ex præcedenti concluſione; ſed non requiruntur tanquam rationes formales, vt patet ex ſecunda concluſione; ergo tanquam conditiones, ſine quibus obiecta non mouerent voluntatem ad volendum, & nollendum.

Quinta concluſio. Reſoluendo directè quæſtionem, voluntas ità vult bonum, vt non poſſit velle malum; & per oppoſitum, ità nolit malum, vt nequeat nolle bonum; quæ concluſio remanet probata, ex probatione tertiæ concluſionis.

Obijcitur primo, contra primam concluſionem. Potentiæ diſtinguuntur per obiecta; ſed intellectus, & voluntas ſunt diſtinctæ potentiæ; ergo habent diſtincta obiecta; at ens, vt ens eſt obiectum intellectus; ergo non voluntatis.

Reſpondetur, Maiorem eſſe veram de potentijs diſparatis, non tamen de ſubordinatis, cuiuſmodi ſunt intellectus, & voluntas.

Obijcitur ſecundo, Magis bonum, magis mouet voluntatem; ergo bonum eſt obiectum voluntatis. Conſequentia patet, quia proprium eſt obiecti mouere potentiam.

Reſpondetur, Antecedens eſſe veram de bono pro materiali, non pro formali, quia primum eſt idem, quod ens in communi, ſecundum verò eſt relatio.

Vel dicendum, conſequens eſſe verum, cum probatione, de obiecto potentiæ naturalis, quæ mouetur ab obiecto ad operandum, non tamen de obiecto potentiæ liberæ, quæ non expectat moueri, ſed ipſa mouetur de ſe, & ſi aliquando moueatur ab obiectò, accidit ſibi ſic moueri, quare ex tali motione non debemus argumentari eſſe obiectum voluntatis

Vel dic, bonum eſſe obiectum partiale, non adæquatum.

Obijcitur tertio. Magis bonum, etiam ſi ſit imperfectius ens magis mouet voluntatem; ergo bonum, & non ens, eſt obiectum. Antecedens probatur, quia centum Scuta ſunt imperfectius ens, quam Aſinus, & tamen magis mouent voluntatem ad appetendum, quam Aſinus; ergo &c. Maior patet, quia Aſi-

pus

mus eſt Animatum corpus, & Scuta inanimata corpora.

Reſpondetur. Quod argumentum tantum probat, maiorem bonitatem eſſe perfectiorem conditionem obiecti appetibilis, quam minorem, non tamen probat eſſe rationem formalem, cum non ſit ens abſolutum; ſed mera relatio.

Obijcitur quarto, contra tertiam concluſionem. Peccans ex malitia vult malum ſub ratione mali; ergo obiectum velle eſt etiam malum. Antecedens patet, quia peccans ex malitia non peccat ignoranter, ſeù aliqua paſſione ductus; ſed ſic ſcit malum eſſe, & tamen operatur malum, ergo ſi vult malum, vult ſub ratione mali.

Reſpondetur negando Antecedens; ad probationem nego conſequentiam, quia ſuppoſito peccatorem velle peccatum ex malitia, ità quod non ex ignorantia, ſed aliqua paſſione peccat; adhuc vult ipſum ſub aliqua ratione boni; vel apparentis, vel præfixi, vel delectabilis, vel vtilis, & ſic non effugit omnem rationem boni.

Obijcitur quinto. Poteſt quis velle malum, vt experiatur ſuam libertatem, & hoc ſub ratione mali; ergo &c.

Reſpondetur, negando antecedens, cum ratio mali ſit conditio tantum actus nolle, ſicque experientia non erit ſub ratione mali; ſed ſub aliqua ratione boni.

Obijcitur ſextò. Damnati appetunt non eſſe, ex Diuo Auguſt. ſerm. 26. Ad Fratres, & 5. contra Iul. cap. 8. & colligitur ex illo Apoc. 9. deſiderabunt homines mori, & fugiet mors ab eis: ſed non eſſe eſt malum; ergo &c.

Reſpondetur, Antecedens, cum Auctoritate Auguſtini; & Apocalipſis, habere veritatem ſub ratione boni, nimirum ad fugiendam pęnam, quam nollent, ſi poſſent effugere, non tamen ſub ratione mali.

Si dicas: Non magis eſſe opponitur bono, quia contradictoriè, quam materia, ſeù pęna illa, quia contrariè; ergo eſt magis nolibile.

Reſpondetur negando conſequentiam, nam, cum nolle opponatur contrariè velle, & non contradictoriè, etiam magis debet ferri in eius obiectum, ſcilicet miſeriam, quæ contrariæ opponitur Beatitudini, quod eſt obiectum actus velle, & non in non eſſe, quod tantum contradictoriè opponitur: Hęc reſponſio, cum præcedenti, eſt Scoti in 4. d. 50. q. 2. G.

Obijcitur ſeptimò. Appetimus impoſſibilia, in quibus nulla eſt ratio boni; ergo &c. Antecedens eſt Scoti in 2. diſt. 6. q. 1. A.

Reſpondetur. Antecedens eſſe verum, loquendo de bono verò, non tamen loquendo de bono appræhenſo, quod patet manifeſtè de illo, qui appetit eſſe Papā, vel Imperatorē, & appræhendit ſe in tali eſſe cum delectatione etiam abſque errore intellectus, inefficaciter tamen, vt puta cum dicit, ſi eſſem Imperator, vel Papa.

Obijcitur octauò Auguſt. 2. Confeſſ. cap. 4. & 9. dicentem ſe amaſſe in furto peccatum, & Bernard. ſerm. 35. ex partis, vbi dicit. Diabolum diligere malum.

Reſpondetur, Doctores intelligendos eſſe de peccato, & malo pro materiali, non pro formali, quia tale, cum ſit non ens, non poteſt diligi; & loquendo etiam de materiali, dicendum eſt dilexiſſe illa ſub aliqua ratione boni, vel vtilis, vel delectabilis, quod patet de intentione Auguſtini, cum ibidem cap. 9. dicat, ſe gauiſum eſſe in furto feſellile vicinum; igitur gaudebat de bono vtili, & non de malo, vt malo; ſimiliter etiam Diabolus ob aliquod commodum mala perpetratur, & ſic ſub aliqua ratione boni.

Vtrum ex duobus medijs æqualibus poſſit voluntas alterum eligere.

QVÆSTIO VI.

VAſquez citans alios in 1. ſecundæ diſp. 43. Greg. 2. diſt. 42. & 43. q. 1. Art. 2. ad primum. Conrad. 1. 2. q. 13. Art. 6. Medina ibidem. Azorius tom. primo lib. primo cap. 25. quæſt. 6. partem negantem defendunt, pro qua citant D. Thom. 1. 2. q. 13. art. 6. ſed reuera nihil determinatè dicit, cum in vtranque partem trahi poſſit.

At Ricardus de Media Villa 2. d. 38. art. 2. quæſt. 4. ad quartum Maur. ibidem q. 1. Henr. quodlib. 1. q. 16. Ochamus in 1. quæſt. 12. Baſſolius 2. diſt. 25. quæſt. 2. probant ex D. Auguſt. lib. 12. de Ciuitat. cap. & ex libertate voluntatis, partem affirmatiuam, quæ videtur colligi ex Scoto 2. diſt. 6. quæſt 2. & diſt. 43. quæſt. 1. D vbi circa ſolum Deum negat libertatem ſpecificationis, & in 3. d. 36. quæſt. vnica art. 2. §. Contra hoc argumentar primò per Auguſtinum &c. vbi aſſerit, voluntatem non neceſſariò ſequi ductum intellectus, immò errorem poſſe eſſe in voluntate abſque errore in intellectu, & hanc opinionem puto veriorem, cum per primam videtur diminui, ne dicam tolli, libertas.

Pro cuius intelligentia primò notandum, quod quæſtio poteſt exagitari, vel de duobus medijs, æqualibus in bonitate eiuſdem rationis, vt puta ambobus in bonitate vera, vel apparenti, vel honeſta, vel delectabili, vel vtili; Vel de duobus medijs æqualibus in bonitate alterius rationis, vt nimirum, in vno ſit bonitas honeſta, & in alio ſit æqualis bonitas delectabilis, vel vtilis &c. Quæſtio non mouetur de medijs æqualibus in ſecundo ſenſu, quia licèt in eis ſit æqualitas in tantitate bonitatis, non tamen in perfectione; ideò bonitas honeſta, cum ſit perfectior bonitate delectabili (illa enim tendit circa perfectiorem actum voluntatis, quam hæc, quia hæc circa velle amicitiæ, illa verò circa velle concupiſcentiæ tendit) illam excedit, ſicque non æquantur, immò deſtruitur hippotheſis quæſtionis, cum tantum ad primum ſenſum reducatur.

Secundò notandum eſt, valdè differre inter ſe agens naturale, & liberum, ſi comparentur ad obiecta; nam agens naturale, cum ſit ex ſe indeterminatum paſſiuè, expectat determinari ab obiecto, quo magis obiectum eſt motiuum, eò citius determinatur, & in illud fertur toto conatu: quo circa ſi duo obiecta æqualia in perfectione, tam accidentali, quam ſubſtantiali, offerantur eidem agenti naturali, v. g. appetitui ſenſitiuo, cum idem ſimul, & ſemel nequeat à duobus moueri, indeterminatus exiſtet, ità vt non feratur in alterum. Agens verò liberum, cum ſit indeterminatum actiuè, non expectet ab extrinſeco determinari, ſed ſeipſum, præſuppoſita cognitione obiecti, determinet, hinc fit, quod pro ſui libito ferri poteſt in hoc, vel illud, & licèt duo æqualia, vel inæqualia proponerentur eidem voluntati, cum bonitate eiuſdem, uel alterius rationis, poteſt utique uoluntas ex æqualibus utrunque omittere, uel alterum, alio reiecto, eligere, uel etiam minus bonum, reiecto maiori: Tota ratio huius, & illius apparet, quia hoc eſt agens liberum, & illud naturale, uoluntatis enim non datur regula reſpectu ſuorum actuum, cum dominetur eis perfectè, nedum quoad exercitium, ſed etiam quoad ſpecificationem, ſaltem pro ſtatu iſto.

Tertio notandum eſt ex Scoto in 3. d. 36. q. vn. art. 2. §. Contra hoc lit. G & E. & ſuperius diximus q. 4. uoluntatem pendere ab intellectu, non vt à cauſa partiali ſui actus, ſed ut à conditione ſine qua non, cum Philoſophus in Ethic. dicat nihil eſſe uolitum, niſi ſit præcognitum, ex quo patet, quod ſiuè intellectus dictet hoc eſſe faciendum, ſiuè non, dummodò præhabeat uoluntas aliquam cognitionem ſimplicem; poterit uelle, & nolle, ſicut ſibi placuerit; ſimiliter,

poſito

poſito etiam dictamini verò in intellectu, vt puta Die Veneris eſſe mihi ieiunandum, poteſt voluntas, ſtante tali iudicio recto, omittere ieiunium, cum tale iudicium nõ officiat libertatem; Intellectus: comparatur in tali iudicio ad Conſiliarium Imperatoris, cui dictanti hoc eſſe faciendum, illud verò cauendum, poteſt Imperator conſentire, & non conſentire, immò de facto euenit, vt aliquando conſilium acceptet, & aliquando verò reſpuat, ità ſe habet voluntas, reſpectu talis iudicij, non enim neceſſitatur ad volendum dictatum, ſed perſiſtente recto dictamine, aliquando conſentit dictato, & aliquando non, vt quotidie experimur in nobis.

Ex his fit prima Concluſio. Ex duobus medijs æqualibus in bonitate, poteſt voluntas alterum eligere, vel vtrumque omittere, ſicut ſibi placet. Probatur primò, quia ſi eadem mulieris pulchritudo duobus, intus, & foris æqualiter diſpoſitis ſit propoſita, poteſt ab vno appeti, & ab alio reſpui ex D. Auguſt. 12. de Ciuit. cap. 6. ergo eodem modo poteſt ſe habere voluntas, reſpectu duorum mediorum, æqualiter diſpoſitorum.

Reſpondet Vaſquez Auguſtinum loqui de fine, non de medijs. ideò negatur conſequentia. Contra, quia voluntas eſt æquè libera circa finem, & medium.

Reſpondet ſecundò, Auguſtinum loqui de fine quoad libertaté exercitij, at caſus iſte de duobus medijs procedit de libertate ſpecificationis.

Contra, quia pono, quod illis duobus hominibus, quibus affertur vna, & eadé pulchritudo, alia eadé, & æqualis illi primo offeratur, tunc quæſo, vel ambo illi homines habebunt libertatem circa illas pulchritudines, vel non; ſi primum, habeo propoſitum; ſi ſecundum; ergo, vel voluntas non eſt libera, vel non erat libera circa priorem; conſequens eſt contra D. Auguſtiin, ergo &c. Conſequentia patet, quia eodem modo eſt propoſita poſterior, ſicut prior, quare ſi circa priorem vtraque voluntas fuit libera, non ità circa poſteriorem. Secundò etiam eſt falſum, quod dicit Vaſquez, in hoc caſu tãtũ nos loqui de libertate ſpecificationis, immò de libertate exercitij loquimur, quia quærimus, an Voluntas poſsit eligere, vel non eligere. Secundò probatur concluſio. D. Bernardus lib. de gratia, & libero Arbitrio Cap. dicit, ſi voluntas non poſſet contra rationem facere, iam non eſſet voluntas; Voluntas enim non ſemper ex ratione, ſed nuſquam abſque ratione mouetur ibidem. Tertiò probatur ratione, quia voluntas poteſt ferri in ſuum obiectum adæquatũ, vel in quodlibet contentum ſub eo, libere, & contingenter; ſed vtrumque illorum mediorum, cum ſit bonum, continetur ſub obiecto adæquato volũtatis, quoad actum, quod eſt velle; ergo &c. Maior patet, quia nihil aliud requiritur præter obiectum cognitum, & voluntatem. Quartò; Deus poteſt ex duobus medijs æqualibus alter velle, & de facto voluit, quia eorum, quæ fecit, aliqua æqualia ſunt de facto; ergo, & voluntas creata poteſt hoc facere.

Reſpondet Vaſquez; negando conſequentiam, quia Deus non eligit media conſultatione, ſicut voluntas creata, cui conſultatio intellectus dictet æqualitatem, & non prolationem in altero mediorum, non poteſt alterum eligere, altero reiecto. Contra qua ex hoc, quod Deus non conſultat neceſſariò, colligitur nec nos neceſſariò conſultare, vel ſaltem non neceſſariò conſultationi acquieſcere. Quintò ex duobus medijs poſſum minus bonum eligere: ergo equale. Conſequentia patet. Antecedens probatur, tum quia minus bonum habet rationem obiecti voluntatis, tum etiam, quia voluntas habet eandem vim liberam, ſicut ſi tenderet circa maius bonum; non enim mouetur ab obiecto neceſſariò ſicut intellectus; ſed tantum oſtenſo obiecto cõſentit, vel nõ cõſentit.

Secũda Cõcluſio Ex duobus medijs inæqualibus, quorum vnum ſit maius bonum, & aliud minus bonum, voluntas poteſt eligere minus bonum, maiori bono reiecto, vel vtrumque omittere. Ità Auctores citati pro ſecunda ſententia contra illos prioris ſententiæ. Probatur primò, quia voluntas poteſt libere ferri in ſuum obiectum cognitum, & oſten-

ſum

ſum ab intellectu, ſed minus bonum eſt obiectum, oſtenſum, & cognitum ab intellectu; ergo &c. Maior patet, quia nihil aliud requiritur. Minor ſimiliter; Nec obſtat iudicium intellectus de maiori bono, quod eſt appetibilius; quia voluntas non ſequitur neceſſariò iudicium intellectus, nec determinatur ab hoc, vel illo obiecto, cum ſit potentia actiua, ſui ipſius determinatiua.

Secundò experimur, aliquos, vel vt experiantur ſuam libertatem, vel ob aliquam aliam cauſam, minus bonum eligere, maiori bono reiecto, ergo, voluntas poteſt velle minus bonum, relicto maiori. Antecedẽs patet in Principibus, & Pueris, qui aliquando reſpuunt ſuorũ conſilia, & præcepta, & propriam voluntatem faciunt, etiam ſi ad minus bonum tendat, quam conſilia horum, & horum præcepta.

Obijcitur primo. Philoſophus. 2. de Cælo. t. 93. refert opinionem quorundam Antiquorum dicentium, capillos per omnia æquales non poſſe rumpi; deinde famelicum, & ſitibundum propoſita cibi, & potus æqualitate, in æquali diſtantia, queſcere ſine ſumptione cibi, ac potus, quas opiniones, cum non refutet, approbare videtur. ergo &c.

Reſpondetur, negando conſequentiam, & etiam Antecedens, loquendo de potentia libera, cuiuſmodi eſt voluntas, concedo tamen vtrumque de potentia naturali; ſed nihil eſt ad propoſitum cum ſit ſermo de voluntate.

Obijcitur ſecundò; In 3. de Anima t. 57. dicit Philoſophus in deliberatione eſſe accipiendam regulam, vel finem, quo metiamur quid faciendum ſit, neceſſe eſt, inquit, *vno quodam metiri maius enim proſequitur*; ergo non poteſt voluntas ſequi minus bonum, relicto maiori bono.

Reſpondetur, communiter contingere, vt voluntas maius bonum eligat, minori relicto, & ſic intelligitur Auctoritas Ariſtotelis; non tamen hoc neceſſariò euenit, cum aliquando poſſit contra iudicium intellectus ire, & minus eligere, maiori etiam dictato ab intellectu reiecto, & quod hæc ſit intentio Philoſophi, patet in textu ſequenti, vbi dicit; *vincit autem appetitus interdum, mouetque voluntatem*, ex quo patet voluntatem non neceſſariò ſequi illam regulam præſcriptam ab intellectu, ſed aliquando contra illam ire.

Obijcitur tertiò Philoſophus 6. Ethic. cap. 15. *ſi voluntas male eligit, intellectus male dictat*. ergo, quod voluntas præferat vnum alteri eligendo, prouenit à dictamine intellectus, cum igitur inter æqualia intellectus, & æqualiter dictet, non poteſt voluntas alterum eligere, ſed perplexa manere.

Reſpondetur authoritatem Philoſophi exponendam eſſe, ſicut præcedentem, nimirum, hoc ſæpè ſæpius contingere, non tamen neceſſariò, cum, vt oſtendi, voluntas poſſit contraire recto dictamini intellectus.

Obijcitur quartò contra ſecundam Concluſionem. Electio nequit eſſe ſine conſultatione præuia, quæ ſi recta eſt proferendo præfinibile, voluntas eliget benè, ſi autem deficiet à rectitudine in præferendo non præfenibile, malè voluntas ergo, ſiuè benè, ſiuè malè eligit voluntas indiget tali iudicio cõſultatiuo.

Reſpondetur negando Antecedens, nam ad electionem ſufficit ſimplex apprehenſio obiecti oſtenſi, vel obiectum cognitum, cum indifferentia, ſine tali conſultatione, ſcilicet iudicium ſpeculatiuum, non practicum.

Obijcitur quintò D. Anſelmus lib. de verit. cap. 12. dicit, omnem voluntatem habere quid, & cur; ſed præſentatis duobus medijs æqualibus tolleretur cur à voluntate, quia non eſt maior ratio, quare vnũ eligat, quã aliud; ergo, &c.

Reſpondetur hanc Auctoritatem nõ eſſe contra Concluſionem, immò magis in robur illius cedere, quandoquidem voluntas nullam habet cauſam, quarè magis hoc, quam illud obiectum eligat, præter ſeipſam, voluntatis enim non eſt quærenda cauſa; quocirca neganda eſt illa minor, quia licèt ex parte mediorum non ſit maior ratio eligibilitatis in vno, quam in alio, ex parte tamen voluntatis eſt ratio libertatis, qua

magis

magis ſe determinat ad hoc, quam ad illud; & huiuſce rei nulla maior eſt cauſa, niſi quia eſt voluntas, & agens liberum.

Vel reſp. concedendo Antecedens, ſed negando conſequentiam, quia voluntas, non neceſſariò ſequitur conſultationem, & iudicium intellectus; immò, vt ſupra probatum eſt, ſtante iudicio recto in intellectu, voluntas poteſt errare.

Vtrum voluntas ſit libera ad puram Omiſſionem.

QVÆSTIO VII.

Circa iſtam quæſtionem tres extant ſententiæ. Prima eſt Alexand. Alens. 2. p. q. 113. memb. 10. ad 2. Bonacc. 2. diſt. 35. ad dubium primum, circa textum. Henric. quodlib. 12. q. 24. Gabriel. 2. diſt. 41. q. 1. art. 3. dub. 3. Capreol. 2. diſt. 35. q. Vnic. art. 4. conc. 2. Caiet. p. prima q. 63. art. 5. Medin, 1. 2. q. 71. Art. 5. Vaſquez ibid. Diſp. 24. citantis inter alios pro ſè etiam D. Thom. 1. 2. q. 71. Art. 5. Fauent. in quartò diſput. prima diſt. 14. cap. 7. num. 135. vbi contendit in eandem ſententiam conuenire Scotum; qui omnes aſſerunt, non poſſe dari puram omiſſionem, ſiue internam, ſiuè externam, ſine omni actu, qui ſit vel cauſa, vel ſaltem occaſio omiſſionis.

Secunda ſententia huic oppoſita eſt Ricardi de media villa, in 2. diſt. 35. Art. 1. q. 1. & quod lib. 1. q. 22. Durand. ibidem eadem diſt. q. 2. Ocham. 3. q. 10. ad primum dubium. Almain. tract. 3. moral. cap. 13 & 25. Adrian. 4. q. 3. de Euch. quę incipit. Vlterius euidendum eſt, &c. Marſil. 2. q. 21. Art. 2. Maior. 4. diſt. 42. q. 1. Valent. tom. 2. diſp. 2. q. 1. punct. 2. dicentium poſſe dari puram omiſſionem, ſiue internam, ſiue externam, ſine omni actu. Pro hac ſententia citantur, D. Thom. 1. 2. q. 71. Art. 3. Scotus in primò diſt. 41. q. vnic. D. & in 2. diſt. 7. q. vnic. P. §. reſtat nunc dicendum, &c. & diſt. 42. ad primum pro. q. 3. & in quartò diſt. 49. q. 10. G. Pater Hugo Cauelus Scotiſta præclarus, de Anima diſp 3. ſect. 16. & tract. de Act. Humanis cap. 1. memb. 15. & tract. 2. de peccat. cap. 2. memb. 2. & alij tum Scotiſtæ, tum etiam Thomiſtę.

Tertia ſententia, quæ mediat inter primam, & ſecundam, aſſerit dari poſſe puram omiſſionem internam ſine omni actu, qui ſit eius cauſa, vel per ſe, vel per accidens, non tamen externam, quia ad hanc requiritur actus, qui ſit ſaltem cauſa per accidens omiſſionis; Ita Azorius tom. primò lib. 4. cap. 3. q. 3. Beccanus 2. p. tract. 2. cap. 3. q. 2. dicentes hanc eſſe opin. D. Thom. locis citatis, eſt ſecundum Fauent. loco cit. ità etiam defendi à Med. Vaſquez; & alij citatis ab ipſis.

Quæ autem ſit vera mens Scoti non eſt adeò manifeſtam, cum locis citatis videatur fauere ſecundæ opinioni; & quodlib. 16. Primæ, cum ibidem dicat voluntatem non poſſe voluntariè ſuſpendere omnem actum ſuum, ſed neceſſariò exigit actum antecedentem, qui conſequentes ſuſpendat, quarè vel ſibi contrarius, vel problematicus videtur; ideò in aſſertionibus mentem meam cum Scoto aperiam.

Pro intelligentia quæſtionis, primo notandum eſt, omiſſionem eſſe priuationem actus, quem quis elicere debebat, & hæc eſt duplex, ſcilicet pura, & non pura, ſeù mixta. Omiſſio pura eſt priuatio actus aliciendi, nullo actu antecedente, vel conſequente, vel concomitante, qui ſit cauſa, vel occaſio omiſſionis, vt ſi quis omitteret audire ſacrum Die Dominico, ſine præuia volitione de non audiendo, & etiam nullo actu poſito in eſſe, incompoſſibili præcepto de audiendo miſſam. Omiſſio non pura, ſeù mixta eſt priuatio actus eliciendi, mixta tamen cum actu, qui ſit, vel cauſa, vel occaſio illius omiſſionis, qui actus tripliciter poteſt concurrere ad omiſſionem; primo modo, quando quis directę vult omittere, verbi gratia, auditionem ſacri; ſecundo quando quis directè non elicit actum, qui ſit cauſa omiſſionis, tamen facit aliquem actum incompoſſibilem præcepto adimplendo, vt ſi quis

vult

vult ſtudere, vel dormire tempore Sacri tertiò modo quando quis vult aliquid, quod non eſt ſimul cum omiſſione, prævidit tamen illum actum volitum fore cauſam omiſſionis, vt ſi quis velit tota nocte vigilare, cum aduertentia, quod tempore ſacri audiendi neceſſariò, neceſſitate naturæ, dormiet. Senſus quæſtionis eſt, vtrum voluntas poſſit habere puram omiſſionem, quæ non ſit effectus alicuius actus, vt cauſæ, vel per ſe, vel per accidens, & in hoc ſenſu prima ſententia negat. Secunda affirmat. Tertia mediat.

Secundò notandum eſt, quod ad hoc, vt omiſſio ſit libera; loquendo etiam de pura omiſſione; duo requiruntur; primò requiritur aduertentia intellectus; cum voluntas ferri nequeat in incognitum; ſecundò requiritur, vt ſit in poteſtate voluntatis, ideſt, vt adimpletio præcepti, vel elicitio actus ſit in poteſtate voluntatis, ità vt poſſit elici, vel nõ elici, ſel adimpleri, ex quo patet falſitas primę ententiæ, & Auctorum tertiæ ſententiæ aſſerentium, neceſſarium eſſe ad voluntarium, vt ſit actus poſitiuus voluntatis, ſcilicèt volitio, vel nolitio, vel à voluntate procedat, mediante altero horum actuum, cum ſufficiat, vt voluntas habeat libertatem contradictionis, ſuper aliquo obiecto, vt poſſit velle, & non velle; nolle, & non nolle; vnde cum non velle, & non nolle ſint priuationes actuum velle, & nolle, & conſequenter omiſſiones puræ, habetur, puram omiſſionem eſſe in poteſtate voluntatis, & conſequenter liberam ſine, omni actu præuio.

Ex his ſit prima Concluſio. Voluntas poteſt habere puram omiſſionem liberam, ſine omni actu præcedente, qui ſit cauſa omiſſionis. Eſt Scoti in quartò diſt. 49. q. 10. g. D. Thom. 1. 2. q. 71. art. 5. & ferè communis. Probatur prima pars, quia experientia conſtat, me poſſe omittere adimpletionẽ præcepti, abſque omni actu præcedente, qui ſit vel volitio, vel nolitio, vt. V. g. ſi eò temporis, quo debeo audire, ſacrum indifferens manerem, ità vt non dicerem, nec volo audire, nec nolo audiræ tunc omitterem, & tamen nullum haberem actum. ergo. Secunda pars probatur quia in hoc conſiſtit libertas contradictionis, vt voluntas poſſit elicere, vel ſuſpendere actum; vt puta non elicere actum; ſed dum non elicit habet puram omiſsionem; ergo voluntas habet puram omiſſionem liberam. Secundò omiſſio puta alicuius præcepti eſt peccatum ergo eſt libera & voluntaria; Antecedens eſt D. Iacobi cap. 4. Scienti bonum eſt non operanti, ideſt omittenti, peccatum eſt illi; conſequentia patet, quia omne peccatum eſt voluntarium, cum ex D. Auguſt. nullus peccet in eo, quod vitare non poteſt.

Secunda Concluſio. Voluntas poteſt habere puram omiſſionem, ſine omni actu, qui ſit occaſio, vel cauſa per accidens illius. Eſt Scoti loc. cit. & omnium Auctorum ſecundæ ſententiæ, contra primam, & tertiam ſententiam. Probatur, quia occurrente præcepto. V. g. de audiendo Sacro, vt cum quis audit pulſum campanæ, poſſet decumbere in lecto, nullam opus externum agendo, quod ſit incompoſsibile ſacro audiendo. Si dicas cubationem ipſam moraliter cenſeri pro actu incompoſsibili, ſaltem interpretatiuè loquendo. Contra; quia poteſt non habere vllum actum voluntatis, qui ſit cauſa illius cubationis, ſeu permanentiæ in lecto formaliter, & ſi virtualiter habere cenſeatur, eò quia de facto oppoſitum non habet, ità poſſimus dicere nos tantum virtualiter, & interpretatiuè velle omiſsionem, ſeu illam cubationem, quia formaliter non ſurgit.

Obijcitur primò, contra primam Concluſionem. Voluntas exercet ſuam libertatem uirtualiter, & intentionaliter, tendendo in obiectum; ergo ſine actu nullam exercet.

Reſpondetur. Antecedens eſſe uerum priuatiuè, & non poſitiuè, hoc eſt dictu, uoluntas poteſt liberè elicere actum, & non elicere, & in hoc conſiſtit libertas contradictionis.

Obijcitur ſecundò. Si pura omiſsio poſſet eſſe libera, poſſet eſſe peccatum, conſequens eſt falſum; ergo, & Antecedens.

cedens. Conſequentia, probatur, quia ad peccatum, ſufficit, vt actus ſit contra legem, & ſit liber, ſed pura omiſſio poſſet eſſe contra legem, vt patet, & per ſe poteſt eſſe libera. ergo poſſet eſſe peccatum: Falſitas probatur; quia per peccatum quis mutatur; ſed per omiſſionem nullus mutatur, cum ità ſe habeat ſicut antea. ergo.

Reſpondetur; negando falſitatem; ad probationem dico; Minorem eſſe veram phiſicè, non tamen moraliter, quia ſic etiam per omiſſionem puram quis mutari poteſt, vt quando occurrit præceptum, & elicit, dicitur habere priuationem actus; & prius antequam præceptum occurreret dicebatur habere tantum negationem actus.

Obijcitur tertiò ex Scoto in quodlib. q. 16. lit. D. vbi dicit voluntatem non poſſe ſuſpendere omnem actum ſuum volũtariè, ſine actu reflexo præcedente, vt puta dicendo, volo modo non elicere actum. ergo voluntas non poteſt habere, de mente Scoti, puram omiſſionem liberam, ſine actu præcedenti, qui ſit cauſa omiſſionis; conſequentia patet, quia ſuſpenſio actus eſt omiſſio, ſeu priuatio eius.

Reſpondetur, Scotum ibi tantum velle voluntatem non poſſe ſuſpendere poſitiuè actum, ſine actu præcedente, non tamen negatiuè, quia hoc manifeſtè fatetur, in 4. loco citato.

Obijcitur quartò: In omni peccato eſt non tantum auerſio à Deo, ſed etiam conuerſio ad creaturas; ſed in pura omiſſione non eſt talis conuerſio. ergo.

Reſpondetur, Minorem eſſe veram phiſicè, non tamen moraliter, & hoc ſufficit, quia impoſſibile eſt dari per omiſſionem, puram auerſionem à Deo, & non conuerſionem ad creaturas, cum impoſſibile ſit dari receſſum à termino à quo, ſine acceſſu ad terminum ad quem, modo Deus eſt terminus, à quo auertitur peccator, & creatura eſt terminus, ad quem conuertitur; igitur, &c.

Vtrum voluntas poſſit habere aliquem actum, qui nec ſit circa finem, nec circa media. Hoc eſt an poſſit habere actum neutrum.

QVÆSTIO VIII.

CIrca hanc quæſtionẽ eſt duplex oppoſita ſentẽtia prima eſt Caiet. 1.2. q.8. in introductione quæſtionis; & q.47. art.1. Medinę ibid. q.7. in introduct. Vaſquez. Diſp. 32. cap. Greg. de Arimino in 1. diſt. 1. q. 1. conclus. 3. & 4. & aliorũ, dicentium omnem actum voluntatis eſſe vel circa obiectum propter ſe dilectum, vel propter aliud; quare negant dari actum voluntatis, qui non ſit vel circa finem, vel circa media.

Secunda eſt Scoti, & omnium Scotiſtarum in 1. diſt. 1. q. 3. ſub A. qui affirmant dari actum neutrum voluntatis, qui nec ſit circa media, nec circa finem. Huic opinioni ſubſcribit etiam Martinus Beccanus de libero arbit. q. 8.

Pro intelligentia quæſtionis, & fundamento poſterioris ſententiæ, quæ mihi probatur verior. Primò notandum eſt ex Scoto loco citato, quod ſicut in intellectu ſunt duo actus, quorum vno aſſentimus principijs propter ſe, & alio concluſionibus propter principia, hoc eſt propter aliud, ità in voluntate inueniuntur duo actus contrarij; quidam, quo volumus obiectum propter ſe, ideſt non referendo illud in aliud præter ſe ipſum, & alter, quo volumus obiectum propter aliud, ideſt referendo illud in aliud, tamquam medium in ſuum finem, & hæc diſtinctio datur à Philoſopho 6. & ethic: cap. 3. dicente, quod in mente eſt affirmatio, & negatio, ac in voluntate eſt proſecutio, & fuga. Differunt tamen dupliciter tales actus ad inuicem; primò, quia tales actus in intellectu ſumũt ſuã differentiam ab obiectis, in quæ tendunt, quia enim principia, & concluſiones ſunt diuerſa ideò aſſenſus, quo intellectus tendit in principia, eſt alius ab aſſenſu, quo tendit in concluſiones; actus verò in voluntate non à diuer-

Digitized by Google

diuerſitate obiectorum ſumunt differentiam; ſed à libertate potentiæ, non enim finem diligit propter ſe, & media propter aliud, quia talia obiecta neceſſitatem imponunt voluntati, cum ſic, & ſic, diligibilia ſunt; poteſt tamen voluntas, quod eſt diligibile propter ſe, diligere propter aliud, & quod eſt diligibile propter aliud, diligere propter ſe, vt de voluntate peccante, quæ refert Deum, qui eſt obiectum diligibile propter ſe in creaturam, quæ diligibilis eſt propter Deum. Secundo differunt, quia illi duos actus intellectus ſufficienter diuidunt aſſenſum intellectus in communi, cum omnis aſſenſus intellectus ſit vel principiorum, vel concluſionum, non ſic illi duo actus in voluntate, quia poteſt dari actus medius voluntatis, quo feret in obiectum ſic abſolutè oſtenſum, circumſcripta ratione finis, & mediorum, quo facto, certum eſt, voluntatem habituram aliquem actum circa tale obiectum, cum ſub ratione boni oſtenditur, & non neceſſariò inordinatum, igitur poſſet tendere in illud, vt ſic abſolutè; & poſteà imperare intellectus, vt inquirat de bonitate illius, an ſcilicet ſit diligibilis propter ſe, vel propter aliud, ex quo ſequitur, voluntatem habere poſſe tres actus circa aliquod obiectum, vnum, quo tendat in illud propter ſe, alium, quo tendat propter aliud, tertium, quo tendat abſolutè, mediando inter primum, & ſecundum, & de hoc diſcutitur quæſtio.

Secundo notandum eſt ex Scoto in 1. d. 2. q. 5. §. Ad penultimam quæſtionem; quod ly propter, ſe, dupliciter accipi poteſt. Vno modo negatiuè, ſeù abſolutè, alio modo poſitiuè, ſeù contrariè, diligere aliquid propter ſe, negatiuè, eſt non referre illud actualiter in ordine ad aliud & ſic propter ſe poſitiuè, eſt diligere illud, appræciando ipſum tamquam vltimum finem, nec referribile vllo modo ad aliud; ſi ly propter ſe accipiatur primo modo, ſcilicet negatiuè, tunc propter ſe, & propter aliud contradicunt, & inter ipſa non poteſt dari actus medius, quo voluntas tendat in obiectum abſolutè, præſcindendo à ratione propter ſe, & propter aliud, ſi tamen accipiatur ſecundo modo, ſic propter ſe, & propter aliud non denotant actus contradictorios; ſed contrarios, inter quos poteſt dari medius, ſcilicet actus neuter, quo voluntas feratur in obiectum abſolutè abſtrahendo à ratione finis, & mediorum idem iudicium poteſt fieri de ly propter aliud.

Tertio notandum eſt, quod propter ſe, & propter aliud formaliter non dicunt, niſi relationes in obiecto, quod eſt finis, & medium, quod manifeſtè patet, quia cum volo aliquid, propter ſe, voluntas fertur in illud, tamquam in ſuum finem, cum verò volo propter aliud ferror in ipſum tamquam in medium; finis autem formaliter, non dicit, niſi relationem, ſicuti, & medium, vnde cum dico, Deum eſſe vltimum finem cræaturarum, dico omnes creaturas ordinari ad Deum, tanquam media ad ſuum finem; cum igitur obiectum dicat aliquid abſolutum; & propter ſe, & propter aliud dicant relationes, voluntas poteſt velle obiectum abſolutè circumſcriptis relationibus propter ſe, & propter aliud.

Ex his ſit prima concluſio. Voluntas poteſt habere actum neutrum circa obiectum abſolutè oſtenſum, & ſic poteſt tendere in obiectum, ſecluſa ratione finis, & mediorum; Probatur primo: Poteſt intellectus oſtendere aliquod bonum voluntati, non dictando de bonitate propter ſe, & propter aliud, & volūtas poteſt velle illud ſic abſolutè, cum in eo inueniatur ratio formalis, vel ſaltem conditio ſui obiecti ſcilicet bonitas; at non vellet ipſum propter ſe, aut propter aliud; ergo quodam actu medio tendit in ipſum; Minor patet, quia voluntas non fertur in incognitum, ſed ſuppono, quod intellectus non oſtendat, nec diſtet de bonitate propter ſe, vel propter aliud; ſed tantum ſic abſolutè; ergo &c. Maior patet quia eorum, quæ poſſunt ab inuicem ſeparari, vel ſaltem, quæ diſtinguuntur à parte rei, intellectus poteſt vnum oſtendere, non oſtendendo reliquum; atqui ex not. tertio, obiectum abſolutè, & propter ſe, & propter aliud, ſi

non

Digitized by Google

non poſſunt ſeparari, ſaltem diſtinguuntur à parte rei: ergo poteſt intellectus oſtendere obiectum abſolutè, non oſtendendo bonitatem propter ſe, vel propter aliud.

Secunda concluſio. Voluntas tamen non poteſt habere aliquem actum efficacem, qui non verſetur circa finem, vel media, licèt benè inefficacem; vndè habetur actum neutrum voluntatis eſſe actum inefficacem. Probatur prima pars; quia volitio efficax eſt illa, quæ tendit in media, ex Scoto in 2. diſt. 6. q. 2. B. quod exemplo probatur de infirmo, ſperante ſanitatem, & de deſperante; Sperans enim ſanitatem vult ſanitatem efficaciter, quia imperat media ad ſanitatem; ſed deſperans vult tantum inefficaciter, & voluntate complacentiæ, quia non quærit media, quæ ordinantur ad ſanitatem. Secundo, omne agens efficaciter, agit propter finem; ergo ſi voluntas vult obiectum efficaciter, vult ipſum ſub ratione mediorum, vel finis. Secunda pars probatur, quia volitio inefficax præſcindit à medijs ordinatis ad finem; ergo etiam præſcindit à fine; ergo ſi vult aliquod obiectum inefficaciter, vult illud ſecluſa ratione finis, & mediorum. Conſequentia prima patet, quia qui præſcindit ab vno relatio; præſcindit etiam à correllatiuo; ſed finis, & media ſunt correlatiua; ergo &c. Tertia pars patet ex dictis, quia actus neuter eſt ille, qui eſt circa obiectum ſic abſolutè volitum, præſcindendo à ratione mediorum, & finis; ſed actus inefficax eſt huiuſmodi, ex præcedenti parte; ergo &c.

Obijcitur primò, contra primam concluſionem; inter contradictoria non eſt dari medium; ſed velle aliquid propter ſe, & propter aliud ſunt contradictoria; ergo omne velle, vel eſt propter ſe, vel propter aliud, & ſic vel circa finem, vel circa media; & nullū datur circa aliud ab eis. Maior patet. Minor probatur, quia velle propter ſe dicit negationem illius velle, quod eſt propter aliud, ſed contradictio eſt negatio vnius de alio; ergo &c. Maior patet, quia velle obiectum propter ſe, eſt non velle illud propter aliud.

Reſpondetur negando minorem; ad probationem, nego maiorem, nam ly propter ſe, non accipitur negatiuè; ſed poſitiuè, quod eſt idem, ac appreciare obiectum taliter; vt non ſit referribile ad aliud, & licèt importet negationem de ly propter aliud concomittanter, non tamen formaliter, quia ſic dicit aliquod poſitiuum contrarium de ly propter aliud.

Obijcitur ſecundò, omne obiectum, quod voluntati repræſentatur, vel ſecundum bonitatem propriam, vel ſecundum alienam; ideſt aliundè participatam repræſentatur; ſi detur primum, tunc eſt volitum propter ſe, & ſic ſub ratione finis; ſi ſecundum, & ſic eſt volitum propter aliud, ideſt ſub ratione medij: ergo non datur actus volendi obiectum alio modo ab his duobus.

Reſpondetur, concedendo obiectum repræſentari ſecundum propriam bonitatem, ſeù in communi, ideſt præſcindendo à ratione propter ſe, vel propter aliud; ſed nego poſtea obiectum ſic eſſe volitū propter ſe; cum voluntas pro ſui libito poſſit velle illud propter aliud, vel etiam neutro modo, præſcindendo ab vtraque ratione, cùm tales rationes non ſint incluſæ eſſentialiter in illa bonitate propria, vel participata.

Vel reſp. negando maiorem, cum obiectum poſſit repræſentari etiam ſecundum bonitatem ſic in communi, abſtrahentem à propria, & aliena, vt dixi in notabili.

Obijcitur tertio: Omne volibile vel habet bonitatem honeſtam, vel delectabilem, vel vtilem; ſed nulla iſtarum excluditur vel à ratione finis, vel mediorum; ergo &c. Maior patet, quia bonum eſt obiectum uoluntatis, & bonum eſt tantum triplex, ſcilicet, honeſtum, delectabile, & utile. Minor ſimiliter, nam duo priora habent bonitatem finis tantum, & tertium mediorum duntaxat; ergo &c.

Reſpondetur, minorem eſſe ueram de actu efficaci uoluntatis, non tamen de inefficaci, ſeù complacentia uoluntatis, quia talis poteſt præſcindere ab utraque ratione, & tendere in bonitatem, uel

uel honeſtam, uel delectabilem, uel utilem, nec propter ſe, nec propter aliud; ſed medio modo, ut explicatum eſt.

Obijcitur quartò ex D. Auguſt. primo de doctrina Chriſtiana: Sacrum commendat Dei amorem in nos; at Deus, non fruitur nobis; ergo nobis vtitur; ſed hæc conſequentia valeret, ſi daretur actus medius inter fruitionem, & vſum, ſeù inter propter ſe velle, & propter aliud, quod idem eſt; ergo, &c. Item ibidem, cap. 39. idem habetur.

Reſpondetur D. Auguſt. loqui de actibus determinatis, non de indifferentibus, cuiuſmodi eſt iſte actus neuter.

Vel reſpondetur, conſequentiam D. Auguſt. eſſe veram, loquendo de actibus efficacibus voluntatis, quia tales ſunt tantum duo, ſcilicet, fruitio, & vſus, non tamen de inefficacibus, cuiuſmodi eſt hic actus neuter.

Obijcitur quintò, omnis actus voluntatis deliberatus, vel eſt bonus, vel malus; ergo non datur neuter. Antecedens patet, quia omnis talis, vel habet omnes circumſtantias, & ſic eſt bonus moraliter, vel caret aliqua circumſtantia, & ſic eſt malus moraliter.

Reſpondetur primò. Argumentum non eſſe contra nos, quia nos loquimur de actu neutro inter fruitionem, & vſum, argumentum verò de neutro inter bonum, & malum moraliter.

Vel reſpondetur ſecundo, cum Scoto in 2. diſt. 7. q. vn. ſub F. & diſt. 41. q. vn. lit. A. negando antecedens, nam inter bonum, & malum actum moraliter datur actus indifferens, qui nec eſt bonus moraliter, quia caret aliqua circumſtantia, nec malus, quia non habet malitiam contrariè, vt patet de eo, qui facit eleemoſinam, non referendo actualiter eam in Deum, vnde talis actus non eſt bonus moraliter, quia caret illa circumſtantia finis, quæ eſt præcipua, nec etiam eſt malus, quia non refertur contrariè ſcilicet in finem indebitum, ſicut faceret qui daret eleemoſinam pauperi propter vanam gloriam &c.

Vtrum potentia cognitiua, & appetitiua ſit potentia motiua; & An reperiatur hac in anima ſeparata.

QVÆSTIO IX.

Circa primam partem huius quæſtionis nulla eſt controuerſia, quandoquidem omnes aſſerunt potentiam motiuam, quamuis præſupponat in ſuo actu cognitiuam, & appetitiuam, ab illis tamen diſtingui, ſaltem formaliter: at circa ſecundam varia ſunt doctorum placita, nam Durand. in 3. diſt. 22. q. 3. & Ioan. Picus Mirandulanus in ſuo Apologetico q. 1. dixerunt, animas à corpore ſeiunctas eſſe omninò immobiles.

Thomiſtæ quidam aſſerunt quidem eas moueri, non tamen à ſe, ſed ſolum à Deo, vel ab Angelis.

Scotus autem in 4. d. 49. q. 14. Henric. quodl. 11. q. 14. Aureolus. Maior. Ægidius, & quamplures alij in 4. diſt. 49. ſuſtinent animam ſeparatam per ſe, & à ſe moueri poſſe, quapropter dicunt, potentiam motiuam non tantum reperiri in animalibus perfectis, in hoc ſtatu; ſed etiam in animabus noſtris, poſt ſeparationem à corpore; an autem huiuſmodi potentia ſit organica, vel non, determinabimus in concluſionibus infra ponendis, ſecundum probabiliorem Doctoris ſubtilis ſententiam.

Primò igitur notandum eſt, hic nos non agere de principio motus generationis animalium, vel eorundem corruptionis, quia certum eſt, illud eſſe animal generans, hoc verò corrumpens extrinſecum. Nec de motu augmentationis, vel diminutionis, quia iam viſum eſt, illum deriuari à potentia augmentatiua, hunc verò ab extrinſeco partis viuentis infirmante: nec de principio alterationis, quia tale eſt vel calor, vel frigus, vel aliud ſimile obiectum ſenſuum; ſed tantum eſt difficultas de principio motus localis, qui eſt duplex, ſcilicet animalis, & naturalis. Motus naturalis, adhuc eſt duplex, quidam eſt motus reſtrictionis, & dilatationis, cuiuſmodi eſt motus cordis,

Digitized by Google

dis, vel aſpirationis, & requirationis, aut conſtrictionis, ac aperitionis, vt apparet in conchilijs, & horum mortuum principium in animalibus corde prædictis eſt cor, in impeſectis verò corde carentibus erit aliquid, ei æquiualens. Quidam verò eſt motus naturalis localis, qui fit ſecundum prædominium elementi, & huiuſmodi principium eſt qualitas elementi prædominantis, vt grauitas, vel leuitas, de quibus ſatis diximus in octauo phiſicorum. Motus verò animalis eſt, qui cognitionem neceſſariò ſupponit, vocaturque communiter progreſſiuus, vt motus deambulationis, vel curſus, differunt autem, vt docet Scotus in 4. diſt. 49. q. 14. ſub A. hic motus, & ille ſecundũ prædominium elementi multipliciter. Primò quia principium motus ſecundum prædominium elementi eſt natura elementi prædominantis; ideò poſt mortem in animali huiuſmodi motus fit velocior, quia tunc maximè in eò prædominatur elementum: Principium verò motus progreſſiui eſt anima, ſiuè eius potentia cognitiua, & appetitiua, ſaltem præſuppoſitiuè. Secundò differunt, quia ille motus non ſequitur cognitionem, ſiquidem eſt iam determinatus iuxta inclinationem elementi prædominantis, vel ſurſum, vel deorſum; hic verò cum neceſſario ſequatur cognitionem, non eſt ſic determinatus ad vllam poſitionem, ſed poteſt ad plures ordinari. Tertiò differunt, quia animalia in priori motu nequeunt ſe ſiſtere ex ſeipſis, ſed tantum ratione alicuius extrinſeci impedimenti, vt patet de animali deorſum cadente: in poſteriori verò poſſunt ſe ſiſtere ab intrinſeco, vt conſtat de animali deambulante, vel currente: Hic agimus de vtroque motu locali, ſed præcipuè de progreſſiuo.

Secundò notandum ex eodem Scoto ibidem ſub B. C. virtutem motiuam eſſe in duplici differentia, nàm alia dicitur organica, alia verò inorganica. Virtus motiua progreſſiua, organica eſt illa, qua mouetur corpus, ſeù animal prius ſecundum vnam partem, quàm aliam, vt patet in motu progreſſiuo noſtro pro ſtatu iſto: Virtus verò motiua progreſſiua inorganica eſt, qua mouetur corpus immediatè ſecundum ſe totum, & non prius ſecundum vnam partem, quàm aliam, & hanc virtutem habebunt beati poſt diem Iudicij, & de præſenti habent Angeli, & Animæ a corporibus ſeiunctæ dùm localiter mouentur. An autem huiuſmodi virtutes conſtituant vnam, & eandem potentiam, vel diſtinctas, iàm reſpondimus in 8. Phiſicorum diſp. 2. q. 2. eſſe tantum vnam potentiam fundamentaliter, & principiatiuè, ſeù in actu primo; duas verò formaliter, terminatiuè, & in actu ſecundo, quapropter nè contingat toties idem repetere, talis locus eſt conſulendus.

Tertiò notandum eſt, motum progreſſiuum animalis (cum fiat præſuppoſita cognitione, & appetitu à potentia motiua, ex Ariſtotele in hoc 3. lib. de Anima t. 49. & 50.) poſſe ad illa cōparari diuerſimodè: Siquidem ad cognitiuã potentiam comparatur; tanquam ad oſtenſiuum obiecti ſui termini, ad quem animal ſe mouet; ad appetitiuam verò, tanquam ad directiuum, ſeù imperatiuũ eiuſdem, ſiquidem voluntas in homine, & appetitus ſenſitiuus in brutis dirigunt animal ad obiectum, vel terminum, ad quem debet fieri motus: Ad potentiam motiuã tandem comparatur, vt ad principiũ quo elicitiuũ, vel effectiuũ eiuſdē; quãdoquidē motus nequit fieri ſine ſuo principio, quod vt dictũ eſt in ſecundo notab. eſt anima, quę vt eſt coniũcta corpori appellatur virtus organica; vt verò eſt ab ipſo ſeiũcta inorganica dicitur.

Quartò notandum controuerti inter Doctores, an potentia motiua organica vocetur talis, eò quod ſit annexa peculiari organo, ſicut dictum eſt de potētijs operatiuis, cuiuſmodi ſunt ſēſus interni, & externi, vt videre eſt apud Tolet. & alios recentiores, cui tamen breuiter dicendum nobis eſt, nullum vindicare ſibi peculiare organum, cũ remaneat etiam in Anima ſeparata, dicique ſolũ organica ratione effectus, quia prout eſt coniuncta corpori ratione partiũ, quas mouet ſucceſſiuè, producit in eis motum prius ſecundũ vnã partē, poſtea ſecundũ

Vtrum ex duobus medijs æqualibus poſſit voluntas alterum eligere.

QVÆSTIO VI.

VAſquez citans alios in 1. ſæcundæ diſp. 43. Greg. 2. diſt. 42. & 43. q. 1. Art. 2. ad primum. Contad. 1. 2. q. 13. Art. 6. Medina ibidem. Azorius tom. primo lib. primo cap. 25. quæſt. 6. partem negantem defendunt, pro qua citant D. Thom. 1. 2. q. 13. art. 6. ſed reuera nihil determinatè dicit, cum in vtranque partem trahi poſſit.

At Ricardus de Media Villa 2. d. 38. art. 2. quæſt. 4. ad quartum Maur. ibidem q. 1. Henr. quodlib. 1. q. 16. Ochamus in 1. quæſt. 12. Baſſolius 2. diſt. 25. quæſt. 2. probant ex D. Auguſt. lib. 12. de Ciuitat. cap. & ex libertate voluntatis, partem affirmatiuam, quæ videtur colligi ex Scoto 2. diſt. 6. quæſt. 2. & diſt. 43. quæſt. 1. D vbi circa ſolum Deum negat libertatem ſpecificationis, & in 3. d. 36. quæſt. vnica art. 2. §. Contra hoc argumentar primò per Auguſtinum &c. vbi aſſerit, voluntatem non neceſſariò ſequi ductum intellectus, immò errorem poſſe eſſe in voluntate abſque errore in intellectu, & hanc opinionem puto veriorem, cum per primam videtur diminui, ne dicam tolli, libertas.

Pro cuius intelligentia primò notandum, quod quæſtio poteſt exagitari, vel de duobus medijs, æqualibus in bonitate eiuſdem rationis, vt puta ambobus in bonitate vera, vel apparenti, vel honeſta, vel delectabili, vel vtili; Vel de duobus medijs æqualibus in bonitate alterius rationis, vt nimirum, in vno ſit bonitas honeſta, & in alio ſit æqualis bonitas delectabilis, vel vtilis &c. Quæſtio non mouetur de medijs æqualibus in ſecundo ſenſu, quia licèt in eis ſit æqualitas in tantitate bonitatis; non tamen in perfectione; ideò bonitas honeſta, cum ſit perfectior bonitate delectabili (illa enim tendit circa perfectiorem actum voluntatis, quam hæc, quia hæc circa velle amicitiæ, illa verò circa velle concupiſcentiæ tendit) illam excedit, ſicque non æquantur, immò deſtruitur hippotheſis quæſtionis, cum tantum ad primum ſenſum reducatur.

Secundò notandum eſt, valdè differre inter ſe agens naturale, & liberum, ſi comparentur ad obiecta; nam agens naturale, cum ſit ex ſe indeterminatum paſſiuè, expectat determinari ab obiecto, quo magis obiectum eſt motiuum, eò citius determinatur, & in illud fertur toto conatu: quo circa ſi duo obiecta æqualia in perfectione, tam accidentali, quam ſubſtantiali, offerantur eidem agenti naturali, v. g. appetitui ſenſitiuo, cum idem ſimul, & ſemel nequeat à duobus moueri, indeterminatus exiſtet, ità vt non feratur in alterum. Agens verò liberum, cum ſit indeterminatum actiuè, non expectet ab extrinſeco determinari, ſed ſeipſum, præſuppoſita cognitione obiecti, determinet, hinc fit, quod pro ſui libito ferri poteſt in hoc, vel illud, & licèt duo æqualia, vel inæqualia proponerentur eidem voluntati, cum bonitate eiuſdem, uel alterius rationis, poteſt utique uoluntas ex æqualibus utrunque omittere, uel alterum, alio reiecto, eligere, uel etiam minus bonum, reiecto maiori: Tota ratio huius, & illius apparet, quia hoc eſt agens liberum, & illud naturale, uoluntatis enim non datur regula reſpectu ſuorum actuum, cum dominetur eis perfectè, nedum quoad exercitium, ſed etiam quoad ſpecificationem, ſaltem pro ſtatu iſto.

Tertio notandum eſt ex Scoto in 3. d. 36. q. vn. art. 2. §. Contra hoc lit. G & E. & ſuperius diximus q. 4. uolũtatem pendere ab intellectu, non vt à cauſa partiali ſui actus, ſed ut à conditione ſine qua non, cum Philoſophus in Ethic. dicat nihil eſſe uolitum, niſi ſit præcognitum, ex quo patet, quod ſiuè intellectus dictet hoc eſſe faciendum, ſiuè non, dummodò præhabeat uoluntas aliquam cognitionem ſimplicem; poterit uelle, & nolle, ſicut ſibi placuerit; ſimiliter,

poſito

poſito etiam dictamini verò in intellectu, vt puta Die Veneris eſſe mihi ieiunandum, poteſt voluntas, ſtante tali iudicio recto, omittere ieiunium, cum tale iudicium nō officiat libertatem; Intellectus: comparatur in tali iudicio ad Conſiliarium Imperatoris, cui dictanti hoc eſſe faciendum, illud verò cauendum, poteſt Imperator conſentire, & non conſentire, immò de facto euenit, vt aliquando conſilium acceptet, & aliquando verò reſpuat, ità ſe habet voluntas, reſpectu talis iudicij, non enim neceſſitatur ad volendum dictatum, ſed perſiſtente recto dictamine, aliquando conſentit dictato, & aliquando non, vt quotidie experimur in nobis.

Ex his fit prima Concluſio. Ex duobus medijs æqualibus in bonitate, poteſt voluntas alterum eligere, vel vtrumque omittere, ſicut ſibi placet. Probatur primò, quia ſi eadem mulieris pulchritudo duobus, intus, & foris æqualiter diſpoſitis ſit propoſita, poteſt ab vno appeti, & ab alio reſpui ex D. Auguſt. 12. de Ciuit. cap. 6. ergo eodem modo poteſt ſe habere voluntas, reſpectu duorum mediorum, æqualiter diſpoſitorum.

Reſpondet Vaſquez Auguſtinum loqui de fine, non de medijs. ideò negatur conſequentia. Contra, quia voluntas eſt æquè libera circa finem, & medium.

Reſpondet ſecundò, Auguſtinum loqui de fine quoad libertatē exercitij, at caſus iſte de duobus medijs procedit de libertate ſpecificationis.

Contra, quia pono, quod illis duobus hominibus, quibus affertur vna, & eadē pulchritudo, alia eadē, & æqualis illi primo offeratur, tunc quæſo, vel ambo illi homines habebunt libertatem circa illas pulchritudines, vel non; ſi primum, habeo propoſitum; ſi ſecundum; ergo, vel voluntas non eſt libera, vel non erat libera circa priorem; conſequens eſt contra D. Auguſtin, ergo &c. Conſequentia patet, quia eodem modo eſt propoſita poſterior, ſicut prior, quare ſi circa priorem vtraque voluntas fuit libera, non ità circa poſteriorem. Secundò etiam eſt falſum, quod dicit Vaſquez, in hoc caſu tātū nos loqui de libertate ſpecificationis, immò de libertate exercitij loquimur, quia quærimus, an Voluntas poſſit eligere, vel non eligere. Secundò probatur concluſio. D. Bernardus lib. de gratia, & libero Arbitrio Cap. dicit, ſi voluntas non poſſet contra rationem facere, iam non eſſet voluntas; Voluntas enim non ſemper ex ratione, ſed nuſquam abſque ratione mouetur ibidem. Tertiò probatur ratione, quia voluntas poteſt ferri in ſuum obiectum adæquatū, vel in quodlibet contentum ſub eo, libere, & contingenter; ſed vtrumque illorum mediorum, cum ſit bonum, continetur ſub obiecto adæquato volūtatis, quoad actum, quod eſt velle; ergo &c. Maior patet, quia nihil aliud requiritur præter obiectum cognitum, & voluntatem. Quartò; Deus poteſt ex duobus medijs æqualibus alter velle, & de facto voluit, quia eorum, quæ fecit, aliqua æqualia ſunt de facto; ergo, & voluntas creata poteſt hoc facere.

Reſpondet Vaſquez; negando conſequentiam, quia Deus non eligit media conſultatione, ſicut voluntas creata, cui conſultatio intellectus dictet æqualitatem, & non prolationem in altero mediorum, non poteſt alterum eligere, altero reiecto. Contra qua ex hoc, quod Deus non conſultat neceſſariò, colligitur nec nos neceſſariò conſultare, vel ſaltem non neceſſariò conſultationi acquieſcere. Quintò ex duobus medijs poſſum minus bonum eligere: ergo equale. Conſequentia patet. Antecedens probatur, tum quia minus bonum habet rationem obiecti voluntatis, tum etiam, quia voluntas habet eandem vim liberam, ſicut ſi tenderet circa maius bonum; non enim mouetur ab obiecto neceſſariò ſicut intellectus; ſed tantum oſtenſo obiecto cōſentit, vel nō cōſentit.

Secūda Cōcluſio Ex duobus medijs in æqualibus, quorum vnum ſit maius bonum, & aliud minus bonum, voluntas poteſt eligere minus bonum, maiori bono reiecto, vel vtrumque omittere. Ità Auctores citati pro ſecunda ſententia contra illos prioris ſententiæ. Probatur primò, quia voluntas poteſt libere ferri in ſuum obiectum cognitum, & oſtenſum

ſum ab intellectu, ſed minus bonum eſt obiectum, oſtenſum, & cognitum ab intellectu; ergo &c. Maior patet, quia nihil aliud requiritur. Minor ſimiliter; Nec obſtat iudicium intellectus de maiori bono, quod eſt appetibilius; quia voluntas non ſequitur neceſſariò iudicium intellectus, nec determinatur ab hoc, vel illo obiecto, cum ſit potentia actiua, ſui ipſius determinatiua.

Secundò experimur, aliquos, vel vt experiantur ſuam libertatem, vel ob aliquam aliam cauſam, minus bonum eligere, maiori bono reiecto, ergo, voluntas poteſt velle minus bonum, relicto maiori. Antecedẽs patet in Principibus, & Pueris, qui aliquando reſpuunt ſuorũ conſilia, & præcepta, & propriam voluntatem faciunt, etiam ſi ad minus bonum tendat, quam conſilia horum, & horum præcepta.

Obijcitur primo. Philoſophus. 2. de Cælo. t. 93. refert opinionem quorundam Antiquorum dicentium, capillos per omnia æquales non poſſe rumpi; deinde famelicum, & ſitibundum propoſita cibi, & potus æqualitate, in æquali diſtantia, queſcere ſine ſumptione cibi, ac potus, quas opiniones, cum non refutet, approbare videtur. ergo &c.

Reſpondetur, negando conſequentiam, & etiam Antecedens, loquendo de potentia libera, cuiuſmodi eſt voluntas; concedo tamen vtrumque de potentia naturali; ſed nihil eſt ad propoſitum cum ſit ſermo de voluntate.

Obijcitur ſecundò; In 3. de Anima t. 57. dicit Philoſophus in deliberatione eſſe accipiendam regulam, vel finem, quo metiamur quid faciendum ſit, neceſſe eſt, inquit, *vno quodam metiri maius enim proſequitur*; ergo non poteſt voluntas ſequi minus bonum, relicto maiori bono.

Reſpondetur, communiter contingere, vt voluntas maius bonum eligat, minori relicto, & ſic intelligitur Auctoritas Ariſtotelis; non tamen hoc neceſſariò euenit, cum aliquando poſſit contra iudicium intellectus ire, & minus eligere, maiori etiam dictato ab intellectu reiecto, & quod hæc ſit intentio Philoſophi, patet in textu ſequenti, vbi dicit; *vincit autem appetitus interdum, mouetque voluntatem*, ex quo patet voluntatem non neceſſariò ſequi illam regulam præſcriptam ab intellectu, ſed aliquando contra illam ire.

Obijcitur tertiò Philoſophus 6. Ethic. cap. 15. *ſi voluntas male eligit, intellectus male dictat*, ergo, quod voluntas præferat vnum alteri eligendo, prouenit à dictamine intellectus, cum igitur inter æqualia intellectus, & æqualiter dictet, non poteſt voluntas alterum eligere, ſed perplexa manere.

Reſpondetur authoritatem Philoſophi exponendam eſſe, ſicut præcedentem, nimirum, hoc ſæpè ſæpius contingere, non tamen neceſſariò, cum, vt oſtendi, voluntas poſſit contraire recto dictamini intellectus.

Obijcitur quartò contra ſecundam Concluſionem. Electio nequit eſſe ſine conſultatione præuia, quæ ſi recta eſt pro ferendo præſenibile, voluntas eliget benè, ſi autem deficiet à rectitudine in præferendo non præſenibile, malè voluntas ergo, ſiuè benè, ſiuè malè eligit voluntas indiget tali iudicio cõſultatiuo.

Reſpondetur negando Antecedens, nam ad electionem ſufficit ſimplex appræhenſio obiecti oſtenſi, vel obiectum cognitum, cum indifferentia, ſine tali conſultatione, ſcilicet iudicium ſpeculatiuum, non practicum.

Obijcitur quintò D. Anſelmus lib. de verit. cap. 12. dicit, omnem voluntatem habere quid, & cur; ſed præſentatis duobus medijs æqualibus tolleretur cur à voluntate, quia non eſt maior ratio, quare vnũ eligat, quã aliud, ergo, &c.

Reſpondetur hanc Auctoritatem nõ eſſe contra Concluſionem, immò magis in robur illius cedere, quandoquidem voluntas nullam habet cauſam, quarè magis hoc, quam illud obiectum eligat, præter ſeipſam, voluntatis enim non eſt quærenda cauſa; quocirca neganda eſt illa minor, quia licèt ex parte mediorum non ſit maior ratio eligibilitatis in vno, quam in alio, ex parte tamen voluntatis eſt ratio libertatis, quæ

mag's

magis ſe determinat ad hoc, quam ad illud; & huiuſce rei nulla maior eſt cauſa, niſi quia eſt voluntas, & agens liberum.

Vel reſp. concedendo Antecedens, ſed negando conſequentiam, quia voluntas, non neceſſariò ſequitur conſultationem, & iudicium intellectus; immò, vt ſupra probatum eſt, ſtante iudicio recto in intellectu, voluntas poteſt errare.

Vtrum voluntas ſit libera ad puram Omiſsionem.

QVÆSTIO VII.

Circa iſtam quæſtionem tres extant ſententiæ. Prima eſt Alexand. Alens. 2. p. q. 113. memb. 10. ad 2. Bonacc. 2. diſt. 35. ad dubium primum, circa textum. Henric. quodlib. 12. q. 24. Gabriel. 2. diſt. 41. q. 1. art. 3. dub. 3. Capreol. 2. diſt. 35. q. Vnic. art. 4. conc. 2. Caiet. p. prima q. 63. art. 5. Medin. 1. 2. q. 71. Art. 5. Vaſquez ibid. Diſp. 24. citantis inter alios pro sè etiam D. Thom. 1. 2. q. 71. Art. 5. Fauent. in quartò diſput. prima diſt. 14. cap. 7. num. 135. vbi contendit in eandem ſententiam conuenire Scotum; qui omnes aſſerunt, non poſſe dari puram omiſſionem, ſiue internam, ſiuè externam, ſine omni actu, qui ſit vel cauſa, vel ſaltem occaſio omiſſionis.

Secunda ſententia huic oppoſita eſt Ricardi de media villa, in 2. diſt. 35. Art. 1. q. 1. & quod lib. 1. q. 22. Durand. ibidem eadem diſt. q. 2. Ocham. 3. q. 10. ad primum dubium. Almain. tract. 3. moral. cap. 13 & 25. Adrian. 4. q. 3. de Euch. quę incipit. Vlterius euidendum eſt, &c. Marſil. 2. q. 21. Art. 2. Maior. 4. diſt. 42. q. 1. Valent. tom. 2. diſp. 2. q. 1. punct. 1. dicentium poſſe dari puram omiſſionem, ſiue internam, ſiue externam, ſine omni actu. Pro hac ſententia citantur, D. Thom. 1. 2. q. 71. Art. 3. Scotus in primò diſt. 41. q. vnic. D. & in 2. diſt. 7. q. vnic. P. §. reſtat nunc dicendum, &c. & diſt. 42. ad primum pro. q. 3. & in quartò diſt. 49. q. 10. G. Pater Hugo Cauelus Scotiſta præclarus, de Anima diſp 3. ſect. 16. & tract. de Act. Humanis cap. 1. memb. 15. & tract. 2. de peccat. cap. 2. memb. 2. & alij tum Scotiſtæ, tum etiam Thomiſtę.

Tertia ſententia, quæ mediat inter primam, & ſecundam, aſſerit dari poſſe puram omiſſionem internam ſine omni actu, qui ſit eius cauſa, vel per ſe, vel per accidens, non tamen externam, quia ad hanc requiritur actus, qui ſit ſaltem cauſa per accidens omiſſionis; Ita Azorius tom. primò lib. 4. cap. 3. q. 3. Beccanus 2. p. tract. 2. cap. 3. q. 2. dicentes hanc eſſe opin. D. Thom. locis citatis, eſt ſecundum Fauent. loco cit. ità etiam defendi à Med. Vaſquez; & alij citatis ab ipſis.

Quæ autem ſit vera mens Scoti non eſt adeò manifeſtam, cum locis citatis videatur fauere ſecundæ opinioni; & quodlib. 16. Primæ, cum ibidem dicat voluntatem non poſſe voluntariè ſuſpendere omnem actum ſuum, ſed neceſſariò exigit actum antecedentem, qui conſequentes ſuſpendat, quarè vel ſibi contrarius, vel problematicus videtur; ideò in aſſertionibus mentem meam cum Scoto aperiam.

Pro intelligentia quæſtionis, primo notandum eſt, omiſſionem eſſe priuationem actus, quem quis elicere debebat, & hæc eſt duplex, ſcilicet pura, & non pura, ſeù mixta. Omiſſio pura eſt priuatio actus aliciendi, nullo actu antecedente, vel conſequente, vel concomitante, qui ſit cauſa, vel occaſio omiſſionis, vt ſi quis omitteret audire ſacrum Die Dominico, ſine præuia volitione de non audiendo, & etiam nullo actu poſito in eſſe, incompoſtibili præcepto de audiendo miſſam. Omiſſio non pura, ſeù mixta eſt priuatio actus eliciendi, mixta tamen cum actu, qui ſit, vel cauſa, vel occaſio illius omiſſionis, qui actus tripliciter poteſt concurrere ad omiſſionem; primo modo, quando quis directè vult omittere, verbi gratia, auditionem ſacri; ſecundo quando quis directè non elicit actum, qui ſit cauſa omiſſionis, tamen facit aliquem actum incompoſſibilem præcepto adimplendo, vt ſi quis

vult

Digitized by Google

vult ſtudere, vel dormire tempore Sacri tertiò modo quando quis vult aliquid, quod non eſt ſimul cum omiſſione, præuidit tamen illum actum volitum fore cauſam omiſſionis, vt ſi quis velit tota nocte vigilare, cum aduertentia, quod tempore ſacri audiendi neceſſariò, neceſſitate naturæ, dormiet. Senſus quæſtionis eſt, vtrum voluntas poſſit habere puram omiſſionem, quæ non ſit effectus alicuius actus, vt cauſæ, vel per ſe, vel per accidens, & in hoc ſenſu prima ſententia negat. Secunda affirmat. Tertia mediat.

Secundò notandum eſt, quod ad hoc, vt omiſſio ſit libera; loquendo etiam de pura omiſſione; duo requiruntur; primò requiritur aduertentia intellectus, cum voluntas ferri nequeat in incognitum; ſecundò requiritur, vt ſit in poteſtate voluntatis, ideſt, vt adimpletio præcepti, vel elicitio actus ſit in poteſtate voluntatis, ità vt poſſit elici, vel nõ elici, ſel adimpleri, ex quo patet falſitas primæ ſententiæ, & Auctorum tertiæ ſententiæ aſſerentium, neceſſarium eſſe ad voluntatium, vt ſit actus poſitiuus voluntatis, ſcilicet volitio, vel nolitio, vel à voluntate procedat, mediante altero horum actuum, cum ſufficiat, vt voluntas habeat libertatem contradictionis, ſuper aliquo obiecto, vt poſſit velle, & non velle; nolle, & non nolle; vnde cum non velle, & non nolle ſint priuationes actuum velle, & nolle, & conſequenter omiſſiones puræ, habetur, puram omiſſionem eſſe in poteſtate voluntatis, & conſequenter liberam ſine, omni actu præuio.

Ex his ſit prima Concluſio. Voluntas poteſt habere puram omiſſionem liberam, ſine omni actu præcedente, qui ſit cauſa omiſſionis. Eſt Scoti in quartò diſt. 49. q. 10. g. D. Thom. 1. 2. q. 71. art. 5. & ferè communis. Probatur prima pars, quia experientia conſtat, me poſſe omittere adimpletionẽ præcepti, abſque omni actu præcedente, qui ſit vel volitio, vel nolitio, vt. V. g. ſi eò temporis, quo debeo audire, ſacrum indifferens manerem, ità vt non dicerem, nec volo audire, nec nolo audiræ tunc omitterem, & tamen nullum haberem actum. ergo. Secunda pars probatur quia in hoc conſiſtit libertas contraictionis, vt voluntas poſſit elicere, vel ſuſpendere actum; vt puta non elicere actum; ſed dum non elicit habet puram omiſsionem; ergo voluntas habet puram omiſſionem liberam. Secundò omiſſio puta alicuius præcepti eſt peccatum ergo eſt libera & voluntaria; Antecedens eſt D. Iacobi cap. 4. Scienti bonum eſt non operanti, ideſt omittenti, peccatum eſt illi; conſequentia patet, quia omne peccatum eſt voluntatium, cum ex D. Auguſt. nullus peccet in eo, quod vitare non poteſt.

Secunda Concluſio. Voluntas poteſt habere puram omiſſionem, ſine omni actu, qui ſit occaſio, vel cauſa per accidens illius. Eſt Scoti loc. cit. & omnium Auctorum ſecundæ ſententiæ, contra primam, & tertiam ſententiam. Probatur, quia occurrente præcepto. V. g. de audiendo Sacro, vt cum quis audit pulſum campanæ, poſſet decumbere in lecto, nullam opus externum agendo, quod ſit incompoſsibile facto audiendo. Si dicas cubationem ipſam moraliter cenſeri pro actu incompoſsibili, ſaltem interpretatiuè loquendo. Contra; quia poteſt non habere vllum actum voluntatis, qui ſit cauſa illius cubationis, ſeù permanentiæ in lecto formaliter, & ſi virtualiter habere cenſeatur, eò quia de facto oppoſitum non habet, ità poſſumus dicere nos tantum virtualiter, & interpretatiuè velle omiſsionem, ſed illam cubationem, quia formaliter non ſurgit.

Obijcitur primò, contra primam Concluſionem. Voluntas exercet ſuam libertatem uirtualiter, & intentionaliter, tendendo in obiectum; ergo ſine actu nullam exercet.

Reſpondetur. Antecedens eſſe verum priuatiuè, & non poſitiuè, hoc eſt dictu, uoluntas poteſt liberè elicere actum, & non elicere, & in hoc conſiſtit libertas contradictionis.

Obijcitur ſecundò: Si pura omiſsio poſſet eſſe libera, poſſet eſſe peccatum, conſequens eſt falſum; ergo, & Antecedens.

cedens. Conſequentia, probatur, quia ad peccatum, ſufficit, vt actus ſit contra legem, & ſit liber, ſed pura omiſſio poſſet eſſe contra legem, vt patet, & per ſe poteſt eſſe libera. ergo poſſet eſſe peccatum: Falſitas probatur; quia per peccatum quis mutatur; ſed per omiſſionem nullus mutatur, cum ita ſe habeat ſicut antea. ergo.

Reſpondetur; negando falſitatem; ad probationem dico; Minorem eſſe veram phiſicè, non tamen moraliter, quia ſic etiam per omiſſionem puram quis mutari poteſt, vt quando occurrit præceptum, & elicit, dicitur habere priuationem actus; & prius antequam præceptum occurreret dicebatur habere tantum negationem actus.

Obijcitur tertiò ex Scoto in quodlib. q. 16. lit. D. vbi dicit voluntatem non poſſe ſuſpendere omnem actum ſuum volũtariè, ſine actu reflexo præcedente, vt puta dicendo, volo modo non elicere actum. ergo voluntas non poteſt habere, de mente Scoti, puram omiſſionem liberam, ſine actu præcedenti, qui ſit cauſa omiſſionis; conſequentia patet, quia ſuſpenſio actus eſt omiſſio, ſeu priuatio eius.

Reſpondetur, Scotum ibi tantum velle voluntatem non poſſe ſuſpendere poſitiuè actum, ſine actu præcedente, non tamen negatiuè, quia hoc manifeſtè fatetur, in 4. loco citato.

Obijcitur quartò: In omni peccato eſt non tantum auerſio à Deo, ſed etiam conuerſio ad creaturas; ſed in pura omiſſione non eſt talis conuerſio. ergo.

Reſpondetur, Minorem eſſe veram phiſicè, non tamen moraliter, & hoc ſufficit, quia impoſſibile eſt dari per omiſſionem, puram auerſionem à Deo, & non conuerſionem ad creaturas, cum impoſſibile ſit dari receſſum à termino à quo, ſine acceſſu ad terminum ad quem, modo Deus eſt terminus, à quo auertitur peccator, & creatura eſt terminus, ad quem conuertitur; igitur, &c.

Vtrum voluntas poſsit habere aliquem actum, qui nec ſit circa finem, nec circa media. Hoc eſt an poſsit habere actum neutrum.

QVÆSTIO VIII.

Circa hanc quæſtionẽ eſt duplex oppoſita ſentẽtia prima eſt Caiet. 1.2. q.8. in introductione quæſtionis; & q.47. att.1. Medinę ibid. q.7. in introduct. Vaſquez. Diſp. 32. cap. Greg. de Arimino in 1. diſt.1.q.1. conclus.3.& 4. & aliorũ, dicentium omnem actum voluntatis eſſe vel circa obiectum propter ſe dilectum, vel propter aliud; quare negant dari actum voluntatis, qui non ſit vel circa finem, vel circa media.

Secunda eſt Scoti, & omnium Scotiſtarum in 1. diſt. 1. q. 3. ſub A. qui affirmant dari actum neutrum voluntatis, qui nec ſit circa media, nec circa finem. Huic opinioni ſubſcribit etiam Martinus Beccanus de libero arbit. q. 8.

Pro intelligentia quæſtionis, & fundamento poſterioris ſententiæ, quæ mihi probatur verior. Primò notandum eſt ex Scoto loco citato, quod ſicut in intellectu ſunt duo actus, quorum vno aſſentimus principijs propter ſe, & alio concluſionibus propter principia, hoc eſt propter aliud, ità in voluntate inueniuntur duo actus contrarij; quidam, quo volumus obiectum propter ſe, ideſt non referendo illud in aliud præter ſe ipſum, & alter, quo volumus obiectum propter aliud, ideſt referendo illud in aliud, tamquam medium in ſuum finem, & hæc diſtinctio datur à Philoſopho 6. & ethic: cap. 3. dicente, quod in mente eſt affirmatio, & negatio, ac in voluntate eſt proſecutio, & fuga. Differunt tamen dupliciter tales actus ad inuicem; primò, quia tales actus in intellectu ſumũt ſuã differentiam ab obiectis, in quæ tendunt, quia enim principia, & concluſiones ſunt diuerſa ideò aſſenſus, quo intellectus tendit in principia, eſt alius ab aſſenſu, quo tendit in concluſiones; actus verò in voluntate non à diuer-

Digitized by Google

diuerſitate obiectorum ſumunt differentiam; ſed à libertate potentiæ, non enim finem diligit propter ſe, & media propter aliud, quia talia obiecta neceſſitatem imponunt voluntati, cum ſic, & ſic, diligibilia ſunt; poteſt tamen voluntas, quod eſt diligibile propter ſe, diligere propter aliud, & quod eſt diligibile propter aliud, diligere propter ſe, vt de voluntate peccante, quæ refert Deum, qui eſt obiectum diligibile propter ſe in creaturam, quæ diligibilis eſt propter Deum. Secundo differunt, quia illi duos actus intellectus ſufficienter diuidunt aſſenſum intellectus in communi, cum omnis aſſenſus intellectus ſit vel principiorum, vel concluſionum, non ſic illi duo actus in voluntate, quia poteſt dari actus medius voluntatis, quo feret in obiectum ſic abſolutè oſtenſum, circumſcripta ratione finis, & mediorum, quo facto, certum eſt, voluntatem habituram aliquem actum circa tale obiectum, cum ſub ratione boni oſtenditur, & non neceſſariò inordinatum, igitur poſſet tendere in illud, vt ſic abſolutè; & poſteà imperare intellectus, vt inquirat de bonitate illius, an ſcilicet ſit diligibilis propter ſe, vel propter aliud, ex quo ſequitur, voluntatem habere poſſe tres actus circa aliquod obiectum, vnum, quo tendat in illud propter ſe, alium, quo tendat propter aliud, tertium, quo tendat abſolutè, mediando inter primum, & ſecundum, & de hoc diſcutitur quæſtio.

Secundo notandum eſt ex Scoto in 1. d. 1. q. 5. §. Ad penultimam quæſtionem; quod ly propter, ſe, dupliciter accipi poteſt. Vno modo negatiuè, ſeù abſolutè, alio modo poſitiuè, ſeù contrariè, diligere aliquid propter ſe, negatiuè, eſt non referre illud actualiter in ordine ad aliud & ſic propter ſe poſitiuè, eſt diligere illud, appræciando ipſum tamquam vltimum finem, nec referribile vllo modo ad aliud; ſi ly propter ſe accipiatur primo modo, ſcilicet negatiuè, tunc propter ſe, & propter aliud contradicunt, & inter ipſa non poteſt dari actus medius, quo voluntas tendat in obiectum abſolutè, præſcindendo à ratione propter ſe, & propter aliud, ſi tamen accipiatur ſecundo modo, ſic propter ſe, & propter aliud non denotant actus contradictorios; ſed contrarios, inter quos poteſt dari medius, ſcilicet actus neuter, quo voluntas feratur in obiectum abſolutè abſtrahendo à ratione finis, & mediorum idem iudicium poteſt fieri de ly propter aliud.

Tertio notandum eſt, quod propter ſe, & propter aliud formaliter non dicunt, niſi relationes in obiecto, quod eſt finis, & medium, quod manifeſtè patet, quia cum volo aliquid, propter ſe, voluntas fertur in illud, tamquam in ſuum finem, cum verò volo propter aliud feror in ipſum tamquam in medium; finis autem formaliter, non dicit, niſi relationem, ſicuti, & medium, vnde cum dico, Deum eſſe vltimum finem creaturarum, dico omnes creaturas ordinari ad Deum, tanquam media ad ſuum finem; cum igitur obiectum dicat aliquid abſolutum; & propter ſe, & propter aliud dicant relationes, voluntas poteſt velle obiectum abſolutè circumſcriptis relationibus propter ſe, & propter aliud.

Ex his ſit prima concluſio. Voluntas poteſt habere actum neutrum circa obiectum abſolutè oſtenſum, & ſic poteſt tendere in obiectum, ſecluſa ratione finis, & mediorum; Probatur primo: Poteſt intellectus oſtendere aliquod bonum voluntati, non dictando de bonitate propter ſe, & propter aliud, & volũtas poteſt velle illud ſic abſolutè, cum in eo inueniatur ratio formalis, vel ſaltem conditio ſui obiecti ſcilicet bonitas; at non vellet ipſum propter ſe, aut propter aliud; ergo quodam actu medio tendit in ipſum; Minor patet, quia voluntas non fertur in incognitum, ſed ſuppono, quod intellectus non oſtendat, nec dictet de bonitate propter ſe, vel propter aliud; ſed tantum ſic abſolutè; ergo &c. Maior patet quia eorum, quæ poſſunt ab inuicem ſeparari, vel ſaltem, quæ diſtinguuntur à parte rei, intellectus poteſt vnum oſtendere, non oſtendendo reliquum; atqui ex not. tertio, obiectum abſolutè, & propter ſe, & propter aliud, ſi

non

non poſſunt ſeparari, ſaltem diſtinguuntur à parte rei : ergo poteſt intellectus oſtendere obiectum abſolutè, non oſtendendo bonitatem propter ſe, vel propter aliud.

Secunda concluſio. Voluntas tamen non poteſt habere aliquem actum efficacem, qui non verſetur circa finem, vel media, licèt benè inefficacem; vndè habetur actum neutrum voluntatis eſſe actum inefficacem. Probatur prima pars; quia volitio efficax eſt illa, quæ tendit in media, ex Scoto in 2. diſt. 6. q. 2. B. quod exemplo probatur de infirmo, ſperante ſanitatem, & de deſperante; Sperans enim ſanitatem vult ſanitatem efficaciter, quia imperat media ad ſanitatem; ſed deſperans vult tantum inefficaciter, & voluntate complacentiæ, quia non quærit media, quæ ordinantur ad ſanitatem. Secundo, omne agens efficaciter, agit propter finem; ergo ſi voluntas vult obiectum efficaciter, vult ipſum ſub ratione mediorum, vel finis. Secunda pars probatur, quia volitio inefficax præſcindit à medijs ordinatis ad finem; ergo etiam præſcindit à fine; ergo ſi vult aliquod obiectum inefficaciter, vult illud ſecluſa ratione finis, & mediorum. Conſequentia prima patet, quia qui præſcindit ab vno relatio; præſcindit etiam à correllatiuo; ſed finis, & media ſunt correlatiua; ergo &c. Tertia pars patet ex dictis, quia actus neuter eſt ille, qui eſt circa obiectum ſic abſolutè volitum, præſcindendo à ratione mediorum, & finis; ſed actus inefficax eſt huiuſmodi, ex præcedenti parte; ergo &c.

Obijcitur primò, contra primam concluſionem; inter contradictoria non eſt dari medium; ſed velle aliquid propter ſe, & propter aliud ſunt contradictoria; ergo omne velle, vel eſt propter ſe, vel propter aliud, & ſic vel circa finem, vel circa media; & nullũ datur circa aliud ab eis. Maior patet. Minor probatur, quia velle propter ſe dicit negationem illius velle, quod eſt propter aliud, ſed contradictio eſt negatio vnius de alio; ergo &c. Maior patet, quia velle obiectum propter ſe, eſt non velle illud propter aliud.

Reſpondetur negando minorem; ad probationem, nego maiorem, nam ly propter ſe, non accipitur negatiuè; ſed poſitiuè, quod eſt idem, ac appreciare obiectum taliter; vt non ſit referribile ad aliud, & licèt importet negationem de ly propter aliud concomittanter, non tamen formaliter, quia ſic dicit aliquod poſitiuum contrarium de ly propter aliud.

Obijcitur ſecundò, omne obiectum, quod voluntati repræſentatur, vel ſecundum bonitatem propriam, vel ſecundum alienam; ideſt aliundè participatam repræſentatur; ſi detur primum, tunc eſt volitum propter ſe, & ſic ſub ratione finis; ſi ſecundum, & ſic eſt volitum propter aliud, ideſt ſub ratione medij: ergo non datur actus volendi obiectum alio modo ab his duobus.

Reſpondetur, concedendo obiectum repræſentari ſecundum propriam bonitatem, ſeù in communi, ideſt præſcindendo à ratione propter ſe, vel propter aliud; ſed nego poſtea obiectum ſic eſſe volitũ propter ſe; cum voluntas pro ſui libito poſſit velle illud propter aliud, vel etiam neutro modo, præſcindendo ab vtraque ratione, cùm tales rationes non ſint incluſæ eſſentialiter in illa bonitate propria, vel participata.

Vel reſp. negando maiorem, cum obiectum poſſit repræſentari etiam ſecundum bonitatem ſic in communi, abſtrahentem à propria, & aliena, vt dixi in notabili.

Obijcitur tertio : Omne volibile vel habet bonitatem honeſtam, vel delectabilem, vel vtilem; ſed nulla iſtarum excluditur vel à ratione finis, vel mediorum; ergo &c. Maior patet, quia bonum eſt obiectum uoluntatis, & bonum eſt tantum triplex, ſcilicet, honeſtum, delectabile, & utile. Minor ſimiliter, nam duo priora habent bonitatem finis tantum, & tertium mediorum duntaxat; ergo &c.

Reſpondetur, minorem eſſe ueram de actu efficaci uoluntatis, non tamen de inefficaci, ſeù complacentia uoluntatis, quia talis poteſt præſcindere ab utraque ratione, & tendere in bonitatem, uel

uel honeſtam, uel delectabilem, uel utilem, nec propter ſe, nec propter aliud; ſed medio modo, ut explicatum eſt.

Obijcitur quartò ex D. Auguſt. primo de doctrina Chriſtiana: Sacrum commendat Dei amorem in nos; at Deus, non fruitur nobis; ergo nobis vtitur; ſed hæc conſequentia valeret, ſi daretur actus medius inter fruitionem, & vſum, ſeù inter propter ſe velle, & propter aliud, quod idem eſt; ergo, &c. Item ibidem, cap. 39. idem habetur.

Reſpondetur D. Auguſt. loqui de actibus determinatis, non de indifferentibus, cuiuſmodi eſt iſte actus neuter.

Vel reſpondetur, conſequentiam D. Auguſt. eſſe veram, loquendo de actibus efficacibus voluntatis, quia tales ſunt tantum duo, ſcilicet, fruitio, & vſus, non tamen de inefficacibus, cuiuſmodi eſt hic actus neuter.

Obijcitur quintò, omnis actus voluntatis deliberatus, vel eſt bonus, vel malus; ergo non datur neuter. Antecedens patet, quia omnis talis, vel habet omnes circumſtantias, & ſic eſt bonus moraliter, vel caret aliqua circumſtantia, & ſic eſt malus moraliter.

Reſpondetur primò. Argumentum non eſſe contra nos, quia nos loquimur de actu neutro inter fruitionem, & vſum, argumentum verò de neutro inter bonum, & malum moraliter.

Vel reſpondetur ſecundo, eum Scoto in 2. diſt. 7. q. vn. ſub F. & diſt. 41. q. vn. lit. A. negando antecedens, nam inter bonum, & malum actum moraliter datur actus indifferens, qui nec eſt bonus moraliter, quia caret aliqua circumſtantia, nec malus, quia non habet malitiam contrariè, vt patet de eo, qui facit eleemoſinam, non referendo actualiter eam in Deum, vnde talis actus non eſt bonus moraliter, quia caret illa circumſtantia finis, quæ eſt præcipua, nec etiam eſt malus, quia non refertur contrariè ſcilicet in finem indebitum, ſicut faceret qui daret eleemoſinam pauperi propter vanam gloriam &c.

Vtrum potentia cognitiua, & appetitiua ſit potentia motiua; & An reperiatur hæc in anima ſeparata.

QVÆSTIO IX.

Circa primam partem huius quæſtionis nulla eſt controuerſia, quandoquidem omnes aſſerunt potentiam motiuam, quamuis præſupponat in ſuo actu cognitiuam, & appetitiuam, ab illis tamen diſtingui, ſaltem formaliter: at circa ſecundam varia ſunt doctorum placita, nam Durand. in 3 diſt. 12. q. 3. & Ioan. Picus Mirandulanus in ſuo Apologetico q. 1. dixerunt, animas à corpore ſeiunctas eſſe omninò immobiles.

Thomiſtæ quidam aſſerunt quidem eas moueri, non tamen à ſe, ſed ſolum à Deo, vel ab Angelis.

Scotus autem in 4. d. 49. q. 14. Henric. quodl. 11. q. 14. Aureolus. Maior. Ægidius, & quamplures alij in 4. diſt. 49. ſuſtinent animam ſeparatam per ſe, & à ſe moueri poſſe, quapropter dicunt, potentiam motiuam non tantum reperiri in animalibus perfectis, in hoc ſtatu; ſed etiam in animabus noſtris, poſt ſeparationem à corpore; an autem huiuſmodi potentia ſit organica, vel non, determinabimus in concluſionibus infra ponendis, ſecundum probabiliorem Doctoris ſubtilis ſententiam.

Primò igitur notandum eſt, hic nos non agere de principio motus generationis animalium, vel eorundem corruptionis, quia certum eſt, illud eſſe animal generans, hoc verò corrumpens extrinſecum. Nec de motu augmentationis, vel diminutionis, quia iam viſum eſt, illum deriuari à potentia augmentatiua, hunc verò ab extrinſeco partis viuentis infirmante: nec de principio alterationis, quia tale eſt vel calor, vel frigus, vel aliud ſimile obiectum ſenſuum; ſed tantum eſt difficultas de principio motus localis, qui eſt duplex, ſcilicet animalis, & naturalis. Motus naturalis, adhuc eſt duplex, quidam eſt motus reſtrictionis, & dilatationis, cuiuſmodi eſt motus cordis,

dis, vel aſpirationis, & requirationis, aut conſtrictionis, ac aperitionis, vt apparet in conchilijs, & horum mortuum principium in animalibus corde prædictis eſt cor, in imperfectis verò corde carentibus erit aliquid, ei æquiualens. Quidam verò eſt motus naturalis localis, qui fit ſecundum prædominium elementi, & huiuſmodi principium eſt qualitas elementi prædominantis, vt grauitas, vel leuitas, de quibus ſatis diximus in octauo phiſicorum. Motus verò animalis eſt, qui cognitionem neceſſariò ſupponit, vocaturque communiter progeſſiuus, vt motus deambulationis, vel curſus, differunt autem, vt docet Scotus in 4. diſt. 49. q. 14. ſub A. hic motus, & ille ſecundũ prædominium elementi multipliciter. Primò quia principium motus ſecundum prædominium elementi eſt natura elementi prædominantis; ideò poſt mortem in animali huiuſmodi motus fit velocior, quia tunc maximè in eò prædominatur elementum: Principium verò motus progreſſiui eſt anima, ſiuè eius potentia cognitiua, & appetitiua, ſaltem præſuppoſitiuè. Secundò differunt, quia ille motus non ſequitur cognitionem, ſiquidem eſt iam determinatus iuxta inclinationem elementi prædominantis, vel ſurſum, vel deorſum; hic verò cum neceſſario ſequatur cognitionem, non eſt ſic determinatus ad vllam poſitionem, ſed poteſt ad plures ordinari. Tertiò differunt, quia animalia in priori motu nequeunt ſe ſiſtere ex ſeipſis, ſed tantum ratione alicuius extrinſeci impedimenti, vt patet de animali deorſum cadente: in poſteriori verò poſſunt ſe ſiſtere ab intrinſeco, vt conſtat de animali deambulante, vel currente: Hic agimus de vtroque motu locali, ſed præcipuè de progreſſiuo.

Secundò notandum ex eodem Scoto ibidem ſub B. C. virtutem motiuam eſſe in duplici differentia, nàm alia dicitur organica, alia verò inorganica. Virtus motiua progreſſiua, organica eſt illa, qua mouetur corpus, ſeù animal prius ſecundum vnam partem, quàm aliam, vt patet in motu progreſſiuo noſtro pro ſtatu iſto: Virtus verò motiua progreſſiua inorganica eſt, qua mouetur corpus immediatè ſecundum ſe totum, & non prius ſecundum vnam partem, quàm aliam, & hanc virtutem habebunt beati poſt diem Iudicij, & de præſenti habent Angeli, & Animæ a corporibus ſeiunctæ dùm localiter mouentur. An autem huiuſmodi virtutes conſtituant vnam, & eandem potentiam, vel diſtinctas, iàm reſpondimus in 8. Phiſicorum diſp. 2. q. 2. eſſe tantum vnam potentiam fundamentaliter, & principiatiuè, ſeù in actu primo; duas verò formaliter, terminatiuè, & in actu ſecundo, quapropter nè contingat toties idem repetere, talis locus eſt conſulendus.

Tertiò notandum eſt, motum progreſſiuum animalis (cum fiat præſuppoſita cognitione, & appetitu à potentia motiua, ex Ariſtotele in hoc 3. lib. de Anima t. 49. & 50.) poſſe ad illa cõparari diuerſimodè: Siquidem ad cognitiuã potentiam comparatur; tanquam ad oſtenſiuum obiecti ſui termini, ad quem animal ſe mouet; ad appetitiuam verò, tanquam ad directiuum, ſeù imperatiuũ eiuſdem, ſiquidem voluntas in homine, & appetitus ſenſitiuus in brutis dirigunt animal ad obiectum, vel terminum, ad quem debet fieri motus: Ad potentiam motiuã tandem comparatur, vt ad principiũ quo elicitiuũ, vel effectiuũ eiuſdẽ; quãdoquidẽ motus nequit fieri ſine ſuo principio, quod vt dictũ eſt in ſecundo notab. eſt anima, quę vt eſt coniũcta corpori appellatur virtus organica; vt verò eſt ab ipſo ſeiũcta inorganica dicitur.

Quartò notandum controuerti inter Doctores, an potentia motiua organica vocetur talis, eò quod ſit annexa peculiari organo, ſicut dictum eſt de potẽtijs operatiuis, cuiuſmodi ſunt ſẽſus interni, & externi, vt videre eſt apud Tolet. & alios recentiores, cui tamen breuiter dicendum nobis eſt, nullum vindicare ſibi peculiare organum, cũ remaneat etiam in Anima ſeparata, dicique ſolũ organica ratione effectus, quia prout eſt coniuncta corpori ratione partiũ, quas mouet ſucceſſiuè, producit in eis motum prius ſecundũ vnã partẽ, poſtea ſecundũ aliam,

Digitized by Google

alia, & ac ſi eſſet peculiari alligata organo, ſicut per oppoſitũ in anima ſeparata dicitur inorganica, vel etiam in corpore glorioſo poſt reſurrectionem appellabitur talis, quia erit ratio mouendi totum corpus ſecundum ſe totum immediatè, & non ſecundũ, partes, & partes.

Ex his ſit prima Concluſio. Potentia cognitiua concurrit ad motum progreſſiuum tantum oſtenſiuè denunciando nimirum obiectum pro cuius aſſecutione animal debet ſe mouere. Probatur quia per virtutem progreſſiuam quærimus conuenientia, & diſconuenientia fugimus, ac vitamus, ad hæc enim data eſt nobis huiuſmodi potentia, ex Philoſopho in hoc 3. de Anima t. 60. ſed talia non poſſunt dignoſci eſſe conuenientia, vel diſconuenientia abſque potentia cognitiua, illa oſtendente, ſiquidem huius potentiæ duntaxat proprium eſt cognoſcere, & oſtendere; ergo potentia cognitiua concurrit ad motum progreſſiuum oſtenſiuè.

Secunda concluſio. Voluntas in nobis concurrit ad huiuſmodi motum imperatiuè, in alijs autem animalibus appetitus ſenſitiuus directiuè. Probatur, eodem modo ſicut prior, nam virtus progreſſiua datur ad ſequenda conuenientia, & vitanda diſconuenientia obiecta; ſed hæc non poſſunt fieri ſine appetitus rationalis imperio, vel ſẽſitiui directione; ergo hic directiuè, & ille imperatiuè cõcurrit. Minor probatur, quia proſecutio eſt effectus, ſeù paſſio amoris; fuga verò odij; ſed amor, & odium ſunt actus appetitiui; ergo proſecutio, & fuga fiunt in motu progreſſiuo ex imperio voluntatis, vel directione appetitus ſenſitiui.

Tertia concluſio. Cauſa effectiua elicitiua, ſeù principium quo motus progreſſiui eſt potentia motiua, diſtincta formaliter à potentia cognitiua, & appetitiua. Probatur prima pars, quia motus progreſſiuus dependet ab his tribus, nempè à potentia cognitiua, appetitiua, & motiua, ex Ariſt. in hoc 3. de Anima t. 54. ſed, vt viſum eſt in præcedenti, à cognitiua ſolum oſtenſiuè, ab appetitiua tantum directiuè, vel imperatiuè procedit; ergo à motiua duntaxat debet fieri elicitiuè, & effectiuè. Secunda pars probatur, quia potentia immanenter agens, videtur eſſe diſtincta, ſaltem formaliter, à tranſeuntæ agente; ſed potentia cognitiua, & appetitiua ſunt immanenter agentes; Motiua verò tranſeunter agens, ſiquidem eius motus recipitur in toto corpore; ergo huiuſmodi potentiæ, ſaltem formaliter, diſtinguuntur. Confirmatur; quia actus potentiæ motiuæ poſſunt per aliquod eſtrinſecum impediri, vt experientia conſtat, actus verò voluntatis, cum ſit libera, à nullo extrinſeco poſſunt impediri, vt ſuperius viſum, ac probatum eſt; ergo potentia motiua, non eſt ſaltem potentia volitiua.

Quarta concluſio. Potentia motiua in homine non eſt formaliter organica, in alijs autem eſt organica. Probatur prima pars, quia nulla potentia organica remanet in anima ſeparata; ſed potentia motiua remanet in eadem à corpore ſeiuncta; ergo potentia motiua in homine non eſt organica. Maior patet, quia organum eſt quoddam totum coaleſcens ex particula corpotis, & realitate animæ, vt ſepè ſepius diximus, ſed in anima ſeparata nulla pars corporis remanet, alioquin non eſſet totaliter ſeiuncta; ergo potentia organica nulla remanet in anima ſeparata. Nec valet dicere potentiam motiuam eſſe aliam in anima ſeparata ab illa, quæ eſt in anima coniuncta, ac proindè hæc, & non illa ſit organica, quia, vt probatum eſt à nobis in phiſicis loco ſupra citato, non ſunt multiplicanda entia, nec potentiæ abſque neceſſitate; ſed nulla eſt neceſſitas ponendi aliam potentiam organicam in anima coniuncta, diſtincta ab inorganica in anima ſeparata; ergo, &c. Minor patet, quia quæcunque poteſt illa exequi in anima ſeparata, poteſt pariter hæc exequi in coniuncta, cum illa ſit potentior iſta; ergo, &c. Probatur ſecunda pars, quia in alijs animalibus omnes potentiæ, vel ſunt coniunctæ alicui parti corporis, vel ſaltem in operando dependent à partibus corporis, vt patet diſcurrendo per omnes; ergo etiam potentia motiua cogitur ſubire hanc dependentiã, ac proindè in illis erit organica.

Quinta

Digitized by Google

Quinta concluſio. Anima ſeparata à corpore poteſt ſe mouere localiter. Probatur, tum quia anima ſeparata non eſt minoris virtutis ſeipſa coniuncta, immò maioris, cum ſit libera ab impedimentis corporis; ſed prout eſt coniuncta mouet ſe, & corpus localiter progreſſiuè, vt probat Ariſtoteles 8. phiſicorum t. 28. & 29. & 51. ergo, & ſeparata; tum etiam, quia anima ſeparata eſt perfectior rebus inanimatis; ſed res inanimatæ ſeipſas actiuè mouent; vt probauimus de graui, & leui 8. phiſicorum Diſp. 2. q. 1. ergo. Multo magis mouebit ſe anima ſeparata.

Obijcitur primò contra primam concluſionem; quia multi in ſomno ſurgunt, diſcurrunt, & ambulant, vt experientia ſæpius comprobatum eſt; ſed in talibus ſaltem intellectus, qui eſt potentia cognitiua in homine, eſt impeditus, & ligatus; ergo potentia cognitiua in homine, ſaltem non neceſſariò concurrit ad eius motum progreſſiuum. Minor patet, quia dum homo eſt rationis compos, eſt etiam liber; ſed dum eſt ſomno oppreſſus, non eſt liber; alioquin actus in ſomnis eſſent peccata; ergo, &c.

Reſpondetur, in tali caſu virtutem imaginatiuam gerere virem potentiæ intellectiuæ in homine dormientre, modò concluſio intelligenda eſt de motu hominis, qui fit ab eo dum vigilat, & eſt rationis compos.

Obijcitur ſecundò contra ſecundam partem tertiæ concluſionis; nam ſi virtus motiua eſſet in nobis diſtincta ab appetitiua; ergo etiam ſic eſſet in Deo; ſed hoc eſt falſum, quia Deus per ſuam voluntatem omnia mouet; ergo ità erit in nobis. Sequela maioris probatur, quia qualem ordinem ſeruant aliqua; vbi ſunt realiter diſtincta, talem pariter ſeruant, vbi ſunt diſtincta tantum ex natura rei, ex Scoto in quodlibetis q. 1. ſed in nobis huiuſmodi potentiæ ponuntur diſtinctæ, ſaltem formaliter; ergo ſic eſſent, & in Deo.

Reſpondetur negando ſequellam maioris, ad probationem dico, maiorem eſſe veram, ſi reperiantur vtrobique eodem modo, non tamen ſi diuerſimodè, vt eſt in propoſito, ſiquidem in Deo voluntas habet eſſe independens, ideò cum impediri non poſſit per ſe, valet omnia exequi, cæterum in nobis cum habeat eſſe dependens, & poſſit impediri, ſaltem in ſuis potentijs, quibus imperatiue dominatur, idcitcò abſque motiua agere non poteſt.

Obijcitur tertiò contra ſecundam, & tertiam concluſionem ſimul, probando non dari virtutem motiuam motus localis, diſtinctam ab appetitiua directa à cognitione, nam non ſunt multiplicandæ potentiæ actiuæ ſine vrgenti neceſſitate, vt ſæpè ſæpius clamitat Scotus, in quibuſcumq; entibus; ſed nulla neceſſitas vrget ponere potentiam motiuam in ſenſibus exterioribus animalis, diſtinctam ab appetitiua; ergo, &c. Minor probatur ex Ariſt. in hoc 3. de Anima t. 54. vbi habet ſecundum tranſlationem antiquam, hæc verba: [Imaginatio quoque cum moueat, non mouet ſine appetitu, vnum quid igitur mouẽs ipſum appetitum:] & in nouiſſima inueniuntur hæc verba, quæ idem ſonare videntur, [ſpecie ſiquidem vnum erit mouens appetitiuum, in quantum appetitiuum, hoc enim mouet, & non mouetur, eo quod ſit intellectum, aut imaginatum, numero autem plura mouentia;] ex quibus verbis liquidò apparet, mentem Ariſtotelis fuiſſe, appetitiuum ſolum, directum à cognitione eſſe principium quo totale motus localis progreſſiui.

Reſpondetur negando minorem, ad probationem dico, oppoſitum deduci ex Ariſtotele in eodem textu quippè qui ſubdens ait: [Quoniam autem tria ſunt, vnum quidem mouens, ſecundum autẽ, quo mouet; tertium quod mouetur: Mouẽs autem duplex, aliud quidem immobile, aliud autem mouens motum, eſt vtique immboile quidem agibile bonũ; mouens autẽ, & motum appetitiũ, quod autem mouetur, eſt animal, quo verò mouet inſtrumento appetitus, iam hoc corporeũ eſt;] ex quibus verbis manifeſte apparet fuiſſe mentem Ariſtotelis, præ-

ter appetitiuum, & cognitiuum dari in membris corporeis animalis quoddam inſtrumentum, quo animal vtitur ad ſe mouendum motu progreſſiuo, huiuſmodi autem non erit niſi virtus motiua, diſtincta ab appetitiua, & cognitiua.

Obijcitur quartò quia nulla pars agit in ſe ipſam actione tranſeunte; ergo nerui, muſcoli, & lacerti non ſe mouent localiter per virtutem actiuam in ipſis reſidentem; igitur à ſola potentia appetitiua.

Reſpondetur negando Antecedens, ſiquidem idem poteſt mouere ſeipſum actione æquiuoca, licet non vniuoca, vt alias probatum eſt, cum Doctore noſtro ſubtili; modo cum actio, qua vnaquæque pars animalis mouet ſe ipſam, non ſit vniuoca; ſed equiuoca, non inconuenit dari virtutem motiuam in qualibet parte ipſam mouentem.

Obijcitur quinto contra quartam concluſionem. Potentia materialis debet eſſe formaliter organica; ſed potentia motiua, etiam in homine, eſt materialis; ergo eſt formaliter organica. Maior patet, quia potentia organica componitur ex parte corporis, quod eſt materiale: Minor probatur ex Ariſtotele in 2. de Anima, t. 27. vbi enumerans potentias organicas, & ſenſitiuas animæ, includit etiam inter illas loco motiuam; ergo etiam in homine, cum adſint potentiæ ſenſitiuæ eiuſdem rationis, ac in cæteris animalibus, loco motiua in eo debet eſſe materialis, & organica, ſicut, & in brutis.

Reſpondetur negando conſequentiam, nec Auctoritas Philoſophi ad præſens multum faceſſit, ſiquidem, cum non cognouerit alium ſtatum hominis, & eius animæ, quam præſentem, iudicauit potentias in homine eſſe eiuſdem rationis omnes, ac in cæteris animalibus, ac proinde non eſt mirum, ſi potentiam loco motiuam, etiam in homine, enumerauerit inter potentias materiales, & organicas: Cæterum cum fateamur nos alium ſtatum animæ ſeparatæ, in quo etiam poteſt ſe mouere localiter, vt probatum eſt concluſione quinta; & anima ſeparata ſit eadem, quæ erat coniuncta corpori, dum homo viueret; concludendum eſt potentiam motiuam in homine, cum remaneat poſt ſeparationem animæ, non eſſe eiuſdem rationis ac in brutis, ac proindè neque materialem, neque organicam ſecundum ſe, ſed tantum ſic denominari ab extrinſeco, ratione motus localis cuius eſt principium.

Contra, quia homo, ratione animæ ſenſitiuæ, per quam non differt à bruto, debet habere etiam poprietates ab ipſa inſeparabiles; ſed in bruto anima ſenſitiua eſt principium motus progreſſiui; ergo etiam in homine, igitur illa potentia motiua, quæ competit homini ratione animæ ſenſitiuæ debet eſſe alia ab ea, quæ ſibi competit ratione animæ rationalis: Maior patet, quia homo per animam ſenſitiuam non minus conſtituitur in eſſe ſenſitiui, quam brutum, igitur debet habere proprietates inſeparabiles ab anima ſenſititiua, ſicut & bruta habent.

Reſpondetur, negando pariter conſequentiam, ſiquidem ſupponitur dari in homine animam ſenſitiuam, diſtinctam à rationali, & per conſequens etiam ſibi conuenire proprietates inſeparabiles, ſicut ſenſitiuæ in brutis: Cæterum cum ſit falſum, hominem conſtitui in eſſe ſenſitiui per animam ſenſitiuam, diſtinctam à rationali, conſequenter dicendum eſt, etiam proprietates ſibi conuenientes deriuari in ipſo, non ab alio principio, quam rationali, ac proindè non eſt inferendum virtutem motiuam in homine, qua ſe mouet localiter, eſſe eiuſdem rationis cum motiua brutorum, nec principium eius ſit eiuſdem naturæ, immò diſtinctam ab ea, vt poſè, quæ ortum duxerit ab anima rationali, quæ eſt alterius rationis ab anima bruti.

De

Digitized by Google

De Actibus Voluntatis.

DISPVTATIO IV.

ACtus Voluntatis eſſe in duplici diſcrimine, nempè elicitos, & imperatos, tradunt communiter Doctores, vt D. Thomas in 1. 2. à quæſt. 8. vſque ad 17. & Scotus in 2. diſt. 6. q. 2. & diſt. 25. quæſt. vn. & diſt. 38. quæſt. vn. & diſt. 43. quæſt. vnic. & præſertim quol. 18. vndè actus eliciti dicuntur illi, qui immediatè à voluntate procedunt, vt à ſua cauſa, cuiuſmodi ſunt velle, & nolle, amare, ſperare, & frui. Actus verò imperati ſunt, qui immediatè producuntur à potentia alterius rationis à voluntate, mediante tamen imperio eiuſdem, vt intelligere, credere, ambulare, manducare, & ſimiles, quatenus ſubſunt voluntatis imperio: Hic erit ſermo de vtriſque, ordinatè tamen, vt prius tractemus de Elicitis, & poſteà de Imperatis.

Qui, & quotuplices ſint actus voluntatis eliciti?

QVÆSTIO I.

PRo intelligentia huius quæſtionis primo notandum eſt ex D. Thom. 1. 2. quæſt. 8. Voluntatem noſtram poſſe comparari ad bonum, & malum. Si priori modo comparari contingat, poteſt habere tres actus, ſcilicet amorem, deſiderium, & gaudium. Amore enim voluntas tendit in bonum, ſiuè præſens, ſiuè abſens: Deſiderio in bonum abſens tantum: Gaudio verò duntaxat in præſens. Si verò poſteriori comparetur modo, habere poteſt tres alios actus, prioribus appoſitos, ſcilicet odium, timorem, & triſtitiam; nàm Odio, amori oppoſito; voluntas fertur in malum, tàm præſens, quàm abſens: Timore, qui deſiderio aduerſatur, tendit tantum in malum abſens: & triſtitia, quæ gaudio contrariatur, fertur in malum præſens: eſt enim eorum, quæ nobis nolentibus accidunt.

Secundò notandum ex eodem ibidem, & ex Scoto in 2. d. 6. q. 2. ſub A. quod cum amare ſit velle bonum alicui, & odire, nolle bonum, aut velle malum, hos duos actus diuidere uoluntatem in actu ſecundo, quia omnis actus voluntatis vel eſt velle, vel nolle, aut ad hos reducitur, & huiuſmodi actus ſeruant hunc ordinem adinuicem; vt omne nolle præſupponat velle: nàm ex D. Anſelmo de caſu Diaboli, ideò auarus nolit, vel odit panem, quia amat, vel vult pecuniam. Velle autem eſt duplex, ſcilicet amicitiæ, quo voluntas vult, ſeù amat aliquam perſonam in ſe, & propter ſe, ideſt ſine referentia ad aliam perſonam: Et concupiſcentiæ, quo nimirum voluntas vult bonum alicui, & iſti actus pariter ſeruant ordinem præſuppoſitionis inter ſe, ſiquidem velle concupiſcentiæ præſupponit velle amicitiæ: ideò eiſm volo bonum Franciſco, quia priùs in ſe Franciſcum diligo; Ex quo ſequitur, quod deordinatio in actu nollendi cauſat deordinationem in actu volendi, & deordinatio in velle concupiſcentiæ eſt cauſa deordinationis in velle amicitiæ.

Tertio notandum ex eiſdem Doct. in præcitatis locis, bonum eſſe triplex, ſcilicet honeſtum, delectabile, & vtile, & quodlibet poteſt eſſe obiectum alicuius actus voluntatis; nàm bonum honeſtum, & delectabile habent rationem finis; poteſtque tripliciter conſiderari. Primo modo per ſe, & in ſe, quatenus placet voluntati, & ſic voluntas tendit in illud per velle. Secundo modo, nedum prout eſt propter ſe amabile, verum prout eſt illud, cuius gratia cætera amantur, & ſic voluntas fertur in illud per intentionem. Tertio modo prout eſt id, in

quo voluntas vltimatè quieſcit, & ſic voluntas tendit in bonum per fruitionem. Bonum verò vtile, habet actionem medij, & poteſt proponi voluntate tripliciter, vno modo, vt conducit ad finem conſequendum, & ſic voluntas fertur in illud per electionem. Secundo modo vt eſt iudicatum, & conſultatum, quod ſi vt ſic acceptatur à voluntate, actus, quo acceptatur dicitur conſenſus. Tertio modo, ſi quatenus executioni demandatur, aut mandari debet, proponitur voluntati, tunc voluntas tendit in illud per actum, qui dicitur vſus. Ex his infertur, quod hi ſex actus, ſecundum D. Thomam, diſtinguuntur in voluntate reſpectu diuerſorum obiectorum, vel reſpectu vnius obiecti, diuerſimodè tamen propoſiti, ac ab eadem acceptati.

Quartò notandum eſt, quod de mente Scoti in 1. d. 1. q. 3. ſub A. dantur duntaxat tres actus voluntatis ſcilicet volitio neutra, intentio, & electio: nàm fruitio non diſtinguitur ab intentione, ſi preſsè ſumatur, pro actu voluntatis, quo tendit in finem, quia etiam fruitio tendit in finem, vel perfectè, ſi eſt fruitio patriæ, vel imperfectè, ſi fuerit fruitio viæ. Similiter conſenſus, & vſus, ſine fundamento ponuntur diſtincti ab electione, cùm peracta electione, ex ſympatia, potentiarum, ſequatur immediatè exequutio ſi nihil aliud obſtet. Ad hos actus pariter reduci poſſunt cæteri, qui à D. Thoma enumerantur diſtincti, ſcilicet amor, deſiderium, ſpes, & gaudium: nam amor eſt volitio, quæ intentio interdum dicitur, & aliquando electio, eſtque indifferens ad bonum, præſens, & abſens. Deſiderium vero, & ſpes, reſpiciunt bonum abſens: hæc cum fiducia conſecutionis; illud verò abſtrahendo à tali fiducia; & iſti duo actus nunc ſunt intentio, ſi circa finem verſantur, nunc electio, ſi circa media tendunt, vt dictum eſt de amore, quia amamus, deſideramus, & ſperamus, nedum finem, ſed etiam media, ſaltem materialiter. Gaudium verò, & delectatio ferè idem ſunt; cum igitur delectatio ſequatur intentionem perfectam, vt paſſio, ita gaudium ſequitur fruictionem perfectam, veluti paſſio ſuum ſubiectum, à quo fluit. Ex quo ſequitur, cum oppoſitorum eadem ſit ratio, totidem eſſe actus voluntatis, ſi ad malum comparetur, nempè nolitionem neutram, intentionem malam, electionemq; malam, de quibus idem eſt iudicium appoſito modo procedendo, ſicut de bonis dictum fuit.

Ex his ſit prima concluſio. Intentio, & electio, aliquando ſunt vnus actus, vt nimirum cùm voluntas prius intendit media, deindè finem: aliquando etiam ſunt duo actus realiter diſtincti; vt puta quando voluntas intendit finem prius, deindè media ad finem. Eſt D. Thomæ 1. 2. q. 8. art. 3. Gabrielis in 1. d. 1. q. 1. ad tertium. Colligitur etiam ex Scoto in 2. d. 38. q. vn. B. contra Gregorium in 1. d. 1. q. 1. art. 2. Marſil. q. 4. art. 1. dub. 2. Azorium to. 1. lib. 1. cap. 25. q. 7. Probatur prima pars, quia ad eandem volitionem reducitur finis, & medium; ergo eadem volitio poteſt eſſe intentio, & electio: Conſequentia patet, quia tàm intentio, quàm electio ſunt volitiones: Antecedens eſt D. Anſelmi dicentis, quod in omni volitione eſt accipere quid, ideſt medium volitum, & cur, hoc eſt finem, quia eſt ratio volendi. Secundo probatur, quia vnitas actus non requirit, niſi vnitatem obiecti, & motiui, quod eſt ratio formalis; atqui medium poteſt eſſe volitum, ſeù obiectum materiale, & finis, motiuum, ſeù colendi medium; ergo idem actus poteſt eſſe circa finem, & medium; ſed intentio communiter eſt circa finem, & electio circa medium; ergo idem actus eſt intentio, & electio. Secunda pars probatur, illa quæ poſſunt ab inuicem ſeparari diſtinguuntur realiter; ſed intentio, & electio ſunt huiuſmodi; ergo, &c. Maior patet. Minor probatur, quia poſſum velle finem, abſque eo, quod cogitem de medijs ad conſequendum finem; ſed volitio finis eſt intentio,

tio, & volitio medij eſt electio; ergo intentio, & electio poſſunt ad inuicem ſeparari. Exemplo res declaratur: Aliquis eſt infirmus, & vult ſanitatem, non cogitando quibus medijs velit eam conſequi, tunc talis habet intentionem abſque electione: Si verò vult potionem calidam propter ſanitatem, habet ſimul electionem, & intentionem: electionem quidem circa potionem calidam materialiter, & intentionem, circa ſanitatem formaliter, ſcilicet tamquam circa id, quod eſt ratio volendi potionem calidam.

Secunda concluſio. Idem actus poteſt eſſe amor amicitiæ, & concupiſcentiæ, ſicut poſſint etiam eſſe duo actus realiter diſtincti. Probatur eodem modo, ſicut præcedens, quia amor concupiſcentiæ non poteſt eſſe ſine amore amicitiæ, cùm neceſſariò ſe præſupponant; nam cum volo bonum Franciſco, tunc non habeo duos actus diſtinctos, ſed vnum, & eundem terminatum ad Franciſcum, tanquam ad motiuum volendi illud bonum, & ad idem bonum, relatum ad Franciſcum. Secunda pars etiam liquet, quia poſſum amare obiectum in ſe, ſine relatione ad aliud, vt patet de amore, quo Deum diligo; ergo amor concupiſcentiæ eſt ſeparabilis ab amore amicitiæ, & econuerſo, amor amicitiæ ab amore concupiſcentiæ.

Tertia concluſio. Intentio finis, ſiuè per modum finis, ſiuè per modum præmij, eſt prior electione mediorum, ſiuè per modũ modiorũ; ſiuè per modũ meritorum. Eſt Scoti in 1. d. 41. q. vn. A. & in 3. d. 7. q. 3. B. C. contra Thomiſtas relatos à Becano 1. par. Tract. 1. cap. 11. q. 10. & 2. part. Tract. 1. cap. 3. q. 1. n. 9. Probatur, quia ordinatè volens, prius vult finem, quàm media ad finem, cùm cauſa ſit prior ſuo effectu; ſed finis, quouis modo conſideretur, eſt cauſa electionis mediorum; nàm ideò infirmus vult medicinam amaram, quia prius intendit ſanitatem; ergo, &c.

Quarta conclnſio. Inter electiones etiam mediorum eſt ordo, ſiquidem prior eſt electio medij, propinquioris fini in dignitate, poſtea electio medij minùs propinqui, gradualiter deſcendendo vſque ad vltimum. Eſt Scoti ibidem. Probatur, quia media eliguntur, vt conducant ad conſecutionem finis; ergo quod magis conducit, prius eligendum eſt; ſed quod eſt propinquius fini, magis conducit ad illum; ergo, &c. Maior cum ſequela patet ex natura mediorum: Minor etiam eſt clara, quia quod eſt propinquius fini, magis participat, de eius entitatæ, ac proindè magis conducit ad finem. Secundo probatur, quia electiones ordinantur iuxta ordinem intentionum; ſed intentio medij propinquioris eſt prior intentione medij remotioris; ergo, & electio prior electione. Maior patet, quia electio eſt propter intentionem; ergo hæc electio propter hãc intentionem; ergo cuius electionis intentio eſt prior, etiam electio electiono alia erit prior. Minor patet ſimiliter, quia ordinatè volens prius vult finem, deindè quod eſt propinquius fini.

Quinta concluſio. Conſenſus, & vſus non ſunt diſtincti actus ab electione. Declaratur concluſio ſic, quia conſenſus eſt actus, quo voluntas approbat aliquod medium iudicatum, ſeù conſultatum, vt vtile ad conſequutionem finis: vſus verò eſt actus, quo voluntas refert medium in finem; ſed eo ipſo, quod voluntas eligit medium, approbat, & refert ipſum in finem; ergo cõſenſus, & vſus non diſtinguuntur ab electione. Maior patet ex diffinitionibus conſenſus, & vſus, quas tradunt D. Thom. 1. 2. q. 16. art. 4. D. Bonauen. 2. d. 28. art. 3. q. 2. & in 1. d. 1. q. 1. art. 1. Ricardus ibid. q. 4. Caiet. Conradus, & Medina ad locum D. Thomę, qui omnes putant hos actus ab inuicem realiter diſtingui. Minor pariter liquet, nam electio efficax includit approbationem; ſeù acceptationem medij, & referentiam eiuſdem in finem: non enim ſunt multiplicanda entia ſine

neceſſitate ex Philoſopho 1. Phyſicorum t. 51.

Sexta concluſio. Si tamen conſenſus, & vſus ſignificent realem executionem per potentias ſenſitiuas exhibitam, diſtinguuntur realiter ab electione; & in hoc ſenſu explicari poſſunt Doctores citati in præcedenti concluſione. licet impropriè, cum reuera loquantur de vſu, & conſenſu à voluntate elicitis, vt intuenti patere poteſt. Probatur concluſio, quia potentiæ diſtinguuntur realiter; ergo & earum actus. Conſequentia patet, quia idem actus à potentijs diuerſis oriri nequit. Secundo probatur, quia electio eſt actus ſpiritualis, non ſic vſus, & conſenſus in hoc ſenſu accepti, vt patet; ergo diſtinguuntur realiter.

Obijcitur primo contra primam concluſionem; Cauſa, & effectus diſtinguuntur realiter; ſed intentio finis eſt cauſa electionis mediorum ſemper; ergo ſemper realiter diſtinguuntur.

Reſpondetur minorem eſſe veram, quando finis primo, & per ſe intenditur, nihil reſoluendo de medijs, non tamen quando intenditur finis per hoc medium, aut hoc medium propter finem, quia ſic intentio finis non eſt cauſa electionis; ſed bonitas finis mouet, & medium terminat.

Obijcitur ſecundo; Intentio ſe habet ad electionem, ſicut principium ad concluſionem ex D. Thoma 1. 2. quæſt. 13. ad tertium; ſed aſſenſus principiorum eſt cauſa aſſenſus concluſionis, & ab inuicem diſtinguuntur; ergo &c.

Reſpondetur maiorem eſſe veram, quando intentio eſt per ſe de fine, abſque reſolutione mediorum, non tamen quando eſt ſimul de vtriſque.

Vel reſpondetur, maiorem eſſe veram quo ad hoc, quod ſicut aſſenſus principiorum mouet ad aſſenſum concluſionis, ita obiectum intentionis mouet ad obiectum electionis: non tamen, quod ſicut aſſenſus principiorum terminatur ad principia tantum, & concluſionis ad concluſionem diſtinctè, ita etiam intentio terminatur ad finem, & electio ad media, etiamſi ſimul intendantur.

Vtrum Intentio ſit actus ſolius voluntatis?

QVÆSTIO II.

PRo clara huius quæſtionis intelligentia, ac reſolutione, primo notandum eſt ex Doctore ſubtili in 2. d. 38. quæſt. vnic. quod intentio venit ab hoc verbo, intendo intendis, quod ſignificat in aliud tendere; Hoc autem in aliud tendere dupliciter contingit, vno modo generaliter, itaut tendens, ſiuè à ſe, ſiuè ab alio, habeat vt in aliud tendat. & hoc modo intentio conuenit cuilibet potentiæ reſpectu ſui obiecti, à quo determinatur ad actum, ſiuè elicitum, ſiuè innatum, ſeù ad inclinationem: potentiæ enim naturales, ſiuè appetitiuæ, ſiuè cognitiuæ habent à ſuis obiectis, vt tendant in ipſa, vel per actus elicitos, vel per inclinationem. Alio modo ſpecialiter, ita quod tendens habeat in ſe vt tendat, ideſt vt habeat in ſua poteſtate actum, quo tendat in obiectum, ſeù finem, & hoc pacto, intentio eſt actus ſolius voluntatis: ipſa enim duntaxat habet in ſua poteſtate actum, quo tendat in finem.

Secundo notandum eſt ex Ricardo de Mediauilla in 2. diſt. 38. art. 3. q. 1. & 2. colligiturque ex Scoto in 1. diſt. 1. quæſt. 1. quod aliquas res tendere in finem, poteſt tripliciter intelligi. Primò in finem, quem res ſibi non præſtituunt, nec cognoſcunt. Secundò in finem, quem non præſtituunt, tamen cognoſcunt. Tertiò in finem, quem ſibi præſtituunt, & cognoſcunt. Primo modo grauia, & leuia

& leuia tendunt in finem præſtitutum ſibi à Deo, media inclinatione: hæc enim ſurſum, illa verò deorſum, veluti ſuos fines, affectant. Secundo modo bruta etiam tendunt in finem ſibi à Deo præſtitutum, quem tamen cognoſcunt, ſaltem materialiter, licet non formaliter, ſub ratione finis. Tertio modo ſolùm habentia appetitum rationalem, ſcilicet voluntatem, tendunt in finem, quem ſibi præſtituunt, & cognoſcunt, non tantum ſub ratione entis; ſed etiam ſub ratione finis. Ad propoſitum, intentio generaliter ſumpta poteſt competere, nedum brutis, ſed etiam ſenſu carentibus, & vita, vt ſunt plantæ, & grauia, & leuia; cum hac tamen differentia, vt in brutis ſit actus elicitus, in reliquis verò mera inclinatio naturalis: intentio verò ſpecialiter ſumpta tantùm voluntate præditis competere poteſt, quia tantum illi ſibi finem præſtituunt, & in ſua poteſtate habent actus, quibus tendant in ſuos fines, ſiuè veros, ſiuè apparentes, ſiuè præfixos.

Tertio notandum eſt, quòd actus eſſe in poteſtate voluntatis, non eſt ita intelligendum, vt voluntas, ſine quocumque prærequiſito, poſſit actum elicere, cum neceſſariò exigatur obiecti cognitio; ſed pro tanto dicitur habere in ſua poteſtate actum, quia, poſitis omnibus requiſitis ad operandum, poteſt operari, & non operari, & contrarium facere, ſicut ſibi placet.

Ex his ſit prima concluſio. Intentio generaliter accepta poteſt conuenire etiam rebus inanimatis, reſpectu finis incogniti, à Deo tamen præſtituti. Probatur, quia hac ratione ignis tendit ſurſum, terra, & aqua deorſum, ſagitta terminum à ſagittante præfixum attingit, & ſic de cæteris; ſed talia ſunt inanimata; ergo &c. Secundo ſic, omne agens naturale per ſe affectat finem, ſiuè à ſe, ſiuè ab alio cognitum, & præfixum; ſed hæc inanimata ſunt agentia naturalia; ergo &c. Maior, & minor ſunt claræ ex Ariſtotele ſecundo Phyſicorum t. 80. ſiquidem omne per ſe agens naturale agit propter finem.

Secunda concluſio. Intentio generaliter accepta, reſpectu finis cogniti, non tamen à ſe præſtituti; ſed ab alio, poteſt eſſe in Brutis. Eſt communis: Probatur prima pars, tùm quia ſi inanimata tendunt in ſuos fines, cur non animata, & cognitione prædita? tum ſecundo, quia Bruta mouentur in obiecta, à quibus alijciuntur, ſiquidem Bos mouetur ad comedendum fœnum, equus ad bladum, Mus ad caſeum, & ſic de cæteris; ſed hoc eſt tendere in illa intentione generali; ergo &c. tum tertio, quia Ariſtoteles ſecundo Phyſicorum t. 80. dicit inconueniens eſſe opinari, quod tantum ea, quæ habent vim deliberatiuam, moueantur in ſuos fines; ergo ad effugiendum hoc inconueniens, dicendum eſt, etiam ratione carentia, cuiuſmodi ſunt Bruta, tendere in ſuos fines. Secunda pars probatur, quia cognoſcere finem, illumque ſibi præſtituere ſub ratione finis, eſt ordinare media in ipſum; ſed Bruta nequeunt ſic ordinare media in ſuos fines; ergo &c. Maior patet ex præcedenti quæſtione, & ex 1. & 2. Not. huius. Minor probatur, quia poſitis duobus obiectis æqualibus, in rebus ſenſibilibus, ante aliquod Brutum, indifferens ad vtrumque manebit, & potius fame peribit, niſi à natura aliter prouiſum fuerit; ergo Bruta nequeunt ordinare media in finem, quem eti im cognoſcunt. Antecedens patet ex Philoſopho lib. 2. de Celo t. 93

Tertia concluſio. Intentio generaliter ſumpta eſt etiam potentiæ intellectiuæ reſpectu ſui obiecti. Eſt Scoti loco citato, & in 1. d. 23. q. vn. & in 4. d. 1. q. 2. vbi docet intentiones ſecundas fieri per opus collatiuum intellectus, & nos declarauimus in Tract. Primarum, & Secundarum Intentionum ex eodem Doctore. Probatur quia ad intentionem generaliter acceptá ſufficit, vt ſit ratio ten-

dendi

dendi in aliud, ſiuè ſit finis, ſiuè non, ſiue habeat hoc ex ſe, & in ſua poteſtates, ſiuè ab alio; ſed intellectus per ſuum actum tendit in ſuum obiectum aliquo dictorum modorum; ergo intentio generaliter ſumpta eſt actus intellectus.

Quarta concluſio. Intentio tamen propriè, & ſpecialiter accepta, eſt actus ſolius voluntatis. Eſt Scoti in 2. d.38. q. vn. D.Tho. 1.2.q.12. art.1. & Ricardi loco citato. Probatur, tùm quia intentio ſpecialiter accepta eſt actus ſolius potentiæ, quæ habet à ſe, vt tendat in aliud ex 1.Not. ſed hæc eſt ſola voluntas, cum ipſa ſola ſit libera; ergo &c. tùm etiam, quia meritum maximè iudicatur ex intentione, at mereri eſt actus ſoliùs voluntatis; ergo &c. tùm denique, quia intẽtio, & electio interdum coincidunt, vt probatum eſt in præcedenti quæſtione; ſed electio eſt actus ſolius voluntatis, ex Ariſtotele 3.Ethic. cap 3. & 6.Ethicorum cap.2. ergo & intentio.

Obijcitur primo, contra hanc concluſionem; quia non eſt diſtincta viſio ſine intentione copulante ex D. Auguſt. lib. 11. de Trinit. cap. 2. ſed viſio præcedit omnem actum intellectus, & conſequenter etiam voluntatis; ergo datur intentio, quæ non eſt actus voluntatis.

Reſpondetur D. Auguſt. intelligendum eſſe, non de prima viſione, quia cum præcedat omnem actum, tum intellectus, tum voluntatis, nequit eſſe media copulatione potentiæ, & obiecti; ſed de ſecunda ſequente primam intellectionem, quia hæc poteſt benè oriri, copulante voluntate potentiam viſiuam cum obiecto viſibili, & quod hæc ſit mens D. Auguſt. patet ibidem, quia ibi ſolùm vult voluntatem poſſe conuertere aciem potentiæ viſiuæ in ſuum obiectum, quod fieri nequit, ſi viſio tempore præcedat omnem intellectionem, cum voluntas non feratur in incognitum.

Obijcitur ſecundò, illud Matth. cap. 6. *Si oculus tuus ſimplex fuerit, totum corpus tuum lucidum erit*, vbi per D. Auguſt. de ſerm. Domini in monte cap. 21. nomine oculi ſignificatur intentio; ſed oculus pertinet ad potentiã apprehenſiuam, cuiuſmodi non eſt voluntas; ergo &c. Deinde ibidẽ ſubiungitur: *Vide ergo nè lumen, quod in te eſt, tenebræ ſint*, vbi ſecundum D. Auguſt. ibid. per lumen denotatur intentio; atqui lumen ad intellectum pertinet, & non ad voluntatem; ergo intentio eſt actus intellectus, & non voluntatis.

Reſpondetur, quod intentio dicitur oculus, & lumen præſuppoſitiuè, non verò formaliter, hoc eſt dictu, intentio, quæ eſt actus voluntatis, præſupponit oculum, & lumen, quæ ſpectant ad potentias cognitiuas, ſiquidem voluntas nequit ferri in incognitum.

Obijcitur tertiò. Intentio includit relationem vnius ad alterum; ſcilicet mediorum ad finem, vel econuerſò; ſed referre eſt actus ſolius intellectus; ergo &c.

Reſpondetur, minorem eſſe ueram de conferre, ſeù referre per modum iudicij, non tamen per modum eligibilitatis, ſeù uſus, quia ſic etiam uoluntas, cum ſit potentia immaterialis, & reflexiua, poteſt conferre, & referre unum ad aliud, quod haud obſcurè deprehenditur, dùm refert media, & obiecta uolibilia in finem.

Vtrum eadem intentio poſſit ſimul eſſe ratio tendendi in plures fines?

QVÆSTIO III.

QVamuis iſta quæſtio poſſet facilliſimo negotio ſolui ex dictis ſupra diſp. 2. de Potentia intellectiua in ordine ad obiecta, nihilominus ad uberiorem doctrinam lubet eam ſeorſim pertractare etiam de actibus uoluntatis, quare huc aduocata eadem controuerſia, quæ erat ibi de actibus intellectus, quibuſdam adnotatis, ſtatim ad reſolutionem difficultatis deueniemus.

Primo igitur notandum eſt ex Doctore ſubtili in 4.d.6.q.9. ſub A. intentionem eſſe triplicem, ſcilicet actualem, habitualem, & uirtualem. Intentio actualis eſt actus elicitus uoluntatis, ſecundum quem actualiter tendit in finem. Habi-

tualis

Digitized by Google

tualis eſt habitus genitus ex multis intentionibus actualibus, quo voluntas inclinatur ad actualem intentionem. Virtualis verò, quæ eſt media inter actualem, & habitualem, eſt quædam diſpoſitio, ſeu affectio voluntatis, ex actuali intentione procedens, ſecundum quam voluntas dicitur tendere in finem, etiam ſi circa ipſum habeat actualem diſtractionem. Exemplo res declaratur de Sacerdote, intendente initio Miſſæ celebrare iuxta Ritum Sanctæ Romanæ Eccleſiæ, qui, quamuis ſit diſtractus in actuali conſecratione, tamen Sacramentum conficit, virtute illius primæ intentionis, quam habuit de conſecrando, iuxtà Ritum Sanctæ Romanæ Eccleſiæ. Ad propoſitum, propoſita quæſtio non exagitatur de intentione habituali, vel virtuali, quia certum eſt, ſecundum vtramque poſſe plures fines intendi, cum habitualis inclinet ad plures actus eliciendos, & virtualis plures actus virtualiter, & radicaliter contineat; ſed eſt tantum controuerſia de intentione actuali.

Secundo notandum ex D. Thoma 1. 2. q. 12. art. 3 & Ricardo in 2. d. 38. art. 3. q. 3. aliquem poſſe ſimul plures fines intendere actualiter; quadrupliciter contingere. Primo, ponendo tales fines ſub. ordinatos, ita quod vnus contineatur ſub alio. Secundo, ponendo huiuſmodi fines, non adinuicem; ſed in aliqua ratione communi ordinatos; vt vinum, & frumentum in ratione lucri. Tertio, ponendo eoſdem fines non eſſe ordinatos, nec inter ſe, nec in ratione communi; ſed quod non intendantur eodem conatu à voluntate. Quarto tandem, ponendo eos intendi ſecundùm totum conatu. Primo modo clarum eſt me poſſe eadem intentione actuali plures fines intendere, nempè proximum, & vltimum, quia licet materialiter ſint plures, tamen eadem ratio mouet voluntatem ad vtrumq; Secundo modo etiam liquet poſſe, ſiquidem ædificator eadem intentione vult tectum, & parietem, cùm vniantur in vna ratione domus. Tertio modo pariter patet poſſe, quia ſi intellectus poteſt intelligere plura ſimul confuſè, multò magis poterit voluntas plures affectare fines, dummodo vnum intensè, & alium remiſsè intendat: poteſt enim quis ſimul velle ſtudere quæſtioni, & audire verba iocoſa, quæ narrantur à circumſtantibus: Quarto autem modo non poteſt, & ratio eſt, quia voluntas non poteſt ferri in ſuum obiectum, niſi præoſtendatur ſibi ab intellectu, & eo modo fertur in ipſum, quomodo ſibi præſentatur, ſi diſtinctè, diſtinctè, & maiori conatu, ſi confuſè, minori conatu; atqui intellectus nequit plura diſtinctè ſimul cognoſcere, & per conſequens nequit plura ſimul diſtinctè repræſentare; igitur nec voluntas poterit ferri in illa toto conatu: tùm quia conatus eius eſt limitatus, & finitus; tùm quia diſtrahitur ab altero, ſi in alterum toto conatu feratur. Ex quo per oppoſitum de voluntate diuina, patet propoſitum de creata; quandoquidem illa, cùm ſit infinita, & illimitata, ſequaturque diſtinctam oſtenſionem diuerſorum obiectorum, poteſt ferri in diuerſa toto conatu.

Ex his ſit prima concluſio. Poteſt voluntas humana plures fines intendere eadem intentione actuali, ſi alter ad alterum ordinetur, vel ambo in vnica ratione motiua conueniant. Probatur, quia voluntas poteſt ferri in vnum; ſed tales fines, ſic ordinati eſſent veluti vnum; ergo voluntas poteſt ferri in plures fines, ordinatos ad inuicem, & in vnica ratione motiua. Confirmatur, quia actus diuerſificantur ob diuerſitatem motiuorum; ſed ibi eſt tantùm vnicum motiuum; ergò &c.

Secunda concluſio. Poteſt voluntas plures fines intendere, etiamſi non ordinentur adinuicem, nec in tertio; dummodò non toto conatu eos intendat. Probatur, quia voluntas poteſt ſequi ductum intellectus; ſed intellectus poteſt plures, fines ſimul intelligere confuſè, ac indiſtinctè, & eos ſic voluntati oſtendere; ergo voluntas poteſt ſic illos velle, non ex toto conatu. Confirmatur quia Ariſtoteles tertio de Anima t. 68. dicit, quod lingua congruit in duo opera naturæ, ſcilicet in guſtum, & loquelam; ſed

vt

vt docet ſecundo Phyſicorum t. 79. ars imitatur naturam; ergo artifex, vna voluntatis intentione, poterit plura ſimul intendere. Conſequentia tenet, quia voluntas eſt perfectior lingua; ergo ſi hæc poteſt in plures fines, vt dicit Philoſophus, multò magis poterit illa tendere in plures fines.

Tertia concluſio. Voluntas, eadem intentione virtuali, poteſt intendere plures fines, nec adinuicem, nec in vno tertio ordinatos, non tamen toto conatu. Probatur prima pars, nàm intentio virtualis comprehendit plures intentiones actuales; ſed pluribus intentionibus actualibus poteſt voluntas plures fines intendere; ergo & intentione virtuali. Maior, & Minor liquent ex notabilibus. Secunda pars probatur, quia ad hoc, vt voluntas operetur toto conatu, non debet eſſe diſtracta; ſed in tali intentione virtuali eſt diſtracta; ergo &c. Maior patet, quia conatus voluntatis proueuit ex maiori affectione eiuſdem in obiectum, at maior affectio nequit haberi, ſi eſt diſtracta circa obiectum, ſiquidem virtus vnita eſt fortior ſeipſa diſperſa; ergo &c.

Quarta concluſio. Voluntas, eadem intentione actuali, & eodem conatu, nequit plures fines intendere. Probatur primo, quia actus diſtinguuntur per obiecta formalia ex Ariſtotele ſecundo de Anima t. 33. ſed in duobus finibus ſunt duo obiecta formalia, nempè, duæ bonitates æquè mouentes; ergo non poterit eſſe vnus actus, verùm plures. Confirmatur ex oppoſito, nàm ideò eadem intentione voluntas intendit finem, & media, quia eſt idem obiectum formale, nimirum bonitas finis; ergo cum in duobus finibus ſint duæ bonitates, ſequitur non eſſe vnam, & eandem intentionem; ſed plures. Secundo probatur, quia eò modo voluntas poteſt velle ſuum obiectum, quo modo ſibi ab intellectu oſtenditur, ſi clarè, clarè, & toto conatu, ſi verò obſcurè, obſcurè, ac remiſsè; ſed intellectus, eadem intellectione, nequit oſtendere clarè, ac diſtinctè duos fines, ſiquidem nequit intelligere diſtinctè duo obiecta ex Ariſtotele ſecundo Topicorum cap. 25. ergo nec voluntas poterit eadem intentione, & eodem conatu illos velle. Tertio probatur, quia in tantum voluntas diuina poteſt, toto conatu, plura velle, & intendere, ac eligere, quia eſt illimitata, & infinita; ergo cum voluntas noſtra ſit limitata, & finita, non poterit ex oppoſito, plura intendere, & eligere.

Obijcitur primò, contra ſecundam concluſionem; Vnius motus non poſſunt eſſe plures termini; ſed intentio ſignat motum voluntatis in terminum; ergo &c.

Reſpond. mai. eſſe veram de motu reali, non verò de intentionali, cuiuſmodi eſt motus voluntatis in finem; ſiquidem iſte, cum ſit diuiſibilis gradualiter, benè poterit idem actus eſſe ratio voluntati tendendi in plures fines, licet non toto conatu.

Obijcitur ſecundo, contra eandem, & tertiam ſimul, D. Auguſt. de ſerm. Dom. in monte cap. 21. & 22. dicit, quod homo non poteſt ſimul intendere Deum, & commodum corporale; ergo nec voluntas aliqua duo ſimul.

Reſpondetur D. Auguſtinum ibi tantum velle, quod homo non poſſit ſimul intendere Deum, & commodum corporale, vti duos fines vltimatos, quod vtique concedimus, non negat tamen poſſe illos fines intendere, vt adinuicem ordinantur, ſicut nos dicimus in concluſionibus.

Vtrum Intentio, & Electio vno tantum inſtanti durare poſſint?

QVÆSTIO IV.

Circa hanc quæſtionem duplex reperitur oppoſita ſententia, quarum prima eſt. Vaſquetij in 1. 2. diſp. 229. cap. 10 Ferrarienſis 3. contra Gent. cap. 65. Valleſij controu. 46. ad Tyrones, aſſerentium partem negatiuam, pro qua citatur etiam Caietanus to. 1. opuſcul. tract. 4. ſed fateor, me nunquam potuiſſe inuenire in toto illo tractatu, vbi hoc Caietanus aſſerat. Secundam ſententiam,

Digitized by Google

tiam, & affirmatiuam pro certo docet Scotus in 2. d. 2. q. 4. & quol. 12. art. 3. G. quem ſicuti ſunt omnes eius Diſcipuli, & ex alienis Medina 1. 2. q. 10. art. 4. Azor. to. 1. cap. 21. q. 4. & 5. Sotus 6. Phyſico q. 3. Toletus q. 4. conc. 4. Conimbr. 8. Phyſic. cap. 8. q. 2. art. 5. & 6. Ruuius 6. Phyſic. Tract. de incæpt. & deſit. rerũ n. 107. & 108. & Ferrerius lib. 14. cap. 19. & alij non pauci.

Pro cuius declaratione notandum eſt primo, hanc difficultatem non exagitari de facto, & pro hoc ſtatu, quia licet, intellectus poſſit habere intellectionem, & voluntas volitionem, quæ vno tantum inſtanti durent, hoc tamen nequit aduerti ab intellectu, cùm ratione ſenſuum maximam patiatur diſtinctionem, ſed ſenſus quæſtionis eſt huiuſmodi, an repugnat intellectioni, & volitioni vno tantum inſtanti temporis durare?

Secundò notãdum ex Scoto quol. 12. res durabiles eſſe in triplici differentia, quædam .n. ſunt ſucceſſiuæ; quædam permanentes; & quædam inſtantaneæ: Succeſſiuę ſunt, quarum eſſe conſiſtit in acquiſitione vnius partis poſt aliam, vt ſunt omnes motus, & tales nequeunt eſſe in inſtanti, cùm eſſentialiter menſurentur tempore: Permanentes ſunt, quarum eſſe poteſt haberi totum ſimul, vt ſunt omnes ſubſtantiæ intellectuales, & etiam operationes, cuiuſmodi ſunt intellectiones, & volitiones, vnde cùm tales poſſint acquiri in inſtanti, non erit impoſsibile illas tantum per inſtans durari poſſe; non .n. inuoluunt tempus in ſui exiſtentia: Inſtantaneæ ſunt, quæ raptim tranſeunt, vt ſunt omnia indiuiſibilia de genere quantitatis, videlicet mutata eſſe in motu, & inſtantia in tempore: Hæc .n. ſtatim, vt habent eſſe, pereunt, cùm eis repugnet tempus: Difficultas non eſt de inſtantaneis, & ſucceſsiuis, ſed de permanentibus duntaxat.

Tertiò notandum ex eodem ibidem ſub K. & L. quadruplex eſſe inſtans ortus, & interitus rerum, ſcilicet primum eſſe rei, primum non eſſe rei, vltimum eſſe rei, & vltimum non eſſe rei. Primum inſtans eſſe rei eſt illud, in quo verum eſt dicere, hoc nunc eſt, & immediatè ante hoc non fuit. Primùm inſtans non eſſe rei eſt illud, in quo verum eſt dicere, hoc nunc non eſt, & ante hoc immediatè fuit. Vltimum inſtans eſſe rei, eſt illud, in quo verum eſt dicere: hoc nunc eſt, & immediatè poſt hoc non erit. Vltimum inſtans non eſſe rei eſt illud, in quo verum eſt dicere, hoc nunc non eſt, & immediatè poſt hoc erit. Ex quo ſequitur, ad propoſitum applicando, quod res permanentes habent duo priora inſtantia: *Succeſsiuæ* verò primum inſtans non eſſe rei, & vltimum pariter non eſſe rei. Inſtantaneæ autem habent primum, & vltimum eſſe rei: cum igitur intentio, & electio ſint res permanentes, habere debent duo inſtantia conuenientia rebus permanentibus.

Quartò notandum ex eodem in 2. d. 2. q. 4. quod cùm operationes iſtæ non menſurentur tempore, nec inſtanti temporis neceſſariò, ſed æuo, conſequenter dicendum eſt, poſito quod vno tantum inſtanti temporis durent, eas non annichilari in tempore immediatè ſequenti illud inſtans, (ſunt .n. res permanentes, quæ habent totum eſſe ſimul) ſed in inſtanti æui immediatè ſequenti, quod, ſecundum veritatem, ponitur coexiſtere toti tempori, vel alicui parti eiuſdem ſequentis illud inſtans, in quo durabat intentio.

Ex his ſit prima concluſio. Non implicat, intentionem, & electionem durare tantum per inſtans. Probatur, quia illa, quæ habent eſſe per primum ſui eſſe, & per vltimum ſui eſſe, deſinunt, durant tantum per iſtans, ſed intentio, & electio ſunt, vel ſaltem poſſunt eſſe huiuſmodi; ergo, &c. Maior patet, quia primum, & vltimum in eſſe deſignant idem inſtans. Minor probatur, tùm quia ſunt res permanentes, quæ ſicut poſſunt habere totum eſſe ſimul, ita totum nõ eſſe indiuiſibiliter; tùm etiã quia ſubſũt libero volũtatis arbitrio, per quod durare poſsũt, & tãtũ per inſtãs, & per aliquod ſpatiũ tẽporis, ſicut ſibi placet: Secũdo probatur, quia nõ neceſſariò mẽſurãtur tẽpore, ſed æuo, poſsũt durare tantum

tantum per inſtans temporis; atqui intentio, & electio ſunt huiuſmodi, cum ſint res permanentes; ergo &c. Maior patet, quia tota ratio oppoſitæ ſententiæ eſt, quod nequeunt deſinere in tempore, verùm in inſtanti, duo autem inſtantia non poſſunt eſſe ſibi immediata, igitur neceſſe eſt expectare totum tempus medians inter illa duo inſtantia, adhoc vt poſſint deſinere, & ſic pluſquam per inſtans durare debent. Minor ſimiliter eſt nota, quia æuum eſt menſura rerum permanentium.

Secunda concluſio. Intentio, & Electio ad tempus continuari valent iuxtà placitum voluntatis. Eſt Scoti citati, Maioris in 1. diſt. 1. quæſt. 6. Almaini quæſt. de libertate, Medinæ loco citato, Azorij citati, & aliorum communiter. Probatur, quia licet intentio, & electio menſurentur æuo, quod eſt menſura indiuiſibilis, tamen coexiſtit tempori diuiſibili; ergo intentio, & electio poſſunt continuari ad tempus. Antecedens patet; quia vnicum inſtans æui coexiſtit toti tempori noſtro. Conſequentia liquet etiam, quia tota repugnantia eſt, quod intentio, & electio ſunt res indiuiſibiles, & tempus diuiſibile. Secundo probatur, quia voluntas noſtra, cùm ſit libera, poteſt velle continuare intentionem, & electionem; ergo &c. Tertiò probatur, quia ex oppoſita ſententia, ſequeretur, actus bonos, vel malos fore æquales in merito, vel demerito, ratione circumſtantiæ temporis; immò tolleretur hæc circumſtantia, quod vtrumque eſt falſiſſimum; ergo &c.

Obijcitur primò, contra primam concluſionem; quia nihil poteſt incipere, & deſinere per idem inſtans; ergo &c.

Reſpond. Antecedens eſſe verum de his, quæ menſurantur tempore; non tamen de his, quæ menſurantur inſtanti temporis, vel æui; vt patet ex Notabilibus.

Obijcitur ſecundò, quia intentio, & electio ſunt qualitates indiuiſibiles; ergo vnico inſtanti durare non poſſunt. Conſequentia probatur, quia tunc deſinerent poſteà in tempore, & ſic diuiſibiliter, quod repugnat earum indiuiſibilitati. Sequela probatur, quia inter inſtans, & inſtans neceſſariò mediat tempus.

Reſpondetur negando conſequentiam, ad probationem, nego iterum ſequelam, ſiquidem non menſurantur tempore, nec inſtanti temporis, ſed æuo, atque ideò ſi deſinunt immediatè poſt inſtans, illa deſitio non menſuratur tempore, vel temporis inſtanti; ſed inſtanti æui.

Vtrum Actus eliciti voluntatis ſumant ſuam diſtinctionem ſpecificam ab obiectis formalibus?

QVÆSTIO V.

PRo clara notitia huius difficultatis notandum eſt primò ex Scoto in 1. d. 6. q. vn. art. 2. & in 2. diſt. 16. quæſt. vnic. art. 2. & in 2. diſt. 16. quæſt. vnic. ad ſecundum argumentum, & quol. 13. Actus elicitos voluntatis poſſe dupliciter ſpectari, ſcilicet intrinſecè, & extrinſecè. Primò modo dicunt ordinem duntaxat ad ſuas rationes formales, quibus conſtituuntur in eſſe, ſicque ſunt qualitates vitales, & entia abſoluta, & diſtinguuntur ſpecificè per illas, ſiquidem ſunt earum differentiæ intrinſecæ. Secundo modo dicunt ordinem ad obiecta formalia, à quibus habent entitatem, & diſtinctionem extrinſecè; quapropter ſi obiecta formalia ſint diſtincta ſpecie, & actus diſtinguuntur ſpecie, ſi genere, genere.

Secundo notandum duplex eſſe obiectum actuū volūtatis, ſcilicet materiale, & formale. Obiectum materiale dicitur illud, quod terminat voluntatis actum: Formale verò, quod mouet voluntatem ad talem actum eliciendum. Iſtæ autem rationes mouendi, & terminandi, aliquando concurrunt in eodem obiecto, vt cum quis vult finem: ibi enim eſt ratio mouentis, & terminantis actum volitionis: aliquando verò non reperiuntur in eodem; ſed in diuerſis, quod

tunc

tunc accidit; cùm voluntas vult media propter finem; ſiquidem finis eſt obiectum formale, & motiuum, media verò materiale, ac terminatiuum duntaxat: Vndè habetur, quod licet illi actus, quibus voluntas vult finem, & media diſtinguantur numero, non tamen diſtinguuntur ſpecie, immò ſunt eiuſdem ſpeciei, iuxta identitatem obiecti formalis, quod non eſt niſi bonitas finis.

Tertio notandum, actus elicitos multipliciter differre; & primo quia alij ſunt vitales, quia dicunt ordinem eſſentialem ad principium vitale, vel effectiuum, vel operatiuum ſaltem, quod additur propter Deum, qui, quàmuis poſſit ſe ſolo producere actum vitalem, non poteſt tamen eum ponere extra principiũ operatiuum, alioquin non eſſet actus vitalis: alij vero ſunt non vitales, ideſt carentes tali ordine. Secundo differunt, quia alij ſunt voluntarij, ſeù liberi, ut omnes actus procedentes à voluntate; alij naturales, cuiuſmodi ſunt omnes actus intellectus, & potentiarum ſenſitiuarum. Tertio differunt, quia alij ſunt neceſſarij, & indeliberati, vt ſunt motus primò primi voluntatis: alij verò ſunt contingentes, & deliberati, vt ſunt omnes motus ſubiecti eiuſdem imperio. Quartò differunt, quia alij ſunt à cauſa naturali, alij verò à ſupernaturali, ad quam dicunt eſſentialem dependentiam; non tamen talem, quæ ſuppleri non poſſit, cum Deus ſupplere valeat omnem actionem cauſæ creatæ. Hic eſt ſermo de actibus voluntatis tantum.

Ex his ſit prima concluſio. Actus eliciti voluntatis, intrinſecè conſiderati, ſumunt ſuam diſtinctionem ſpecificam à proprijs rationibus formalibus, quibus conſtituuntur in eſſe. Eſt Scoti in citatis locis. Probatur, quia entitates abſolutæ, diſtinguuntur per rationes abſolutas, à quibus habent eſſe; ſed tales actus ſunt entitates abſolutæ; ergo &c. Maior probatur, quia eadem ſunt principia conſtitutiua, & diuiſiua; ſed entitates abſolutę non conſtituuntur in eſſe per relatiua, verùm per abſoluta; ergo etiam per abſoluta debent diſtingui. Minor etiam, quia abſolutum, & reſpectiuũ ſunt diſparata; atqui vnum diſparatum non eſt ratio eſſendi alteri diſparato; ergo &c. Minor prima patet per Philoſophum 10. Ethic. cap. 1. vbi vult, quod vltima fęlicitas conſiſtit in entitate abſoluta; ſed vltima felicitas conſiſtit in actu elicito ab intellectu, & volũtate; ergo &c. Confirmatur, quia actus elicitus eſt vltima perfectio potentiæ; ſed vltima perfectio conſiſtit in abſoluta entitate; ergo &c.

Secunda concluſio. Actus eliciti, extrinſecè ſumunt ſuam diſtinctionem ab obiecto formali. Eſt Doctoris ſubtilis in præcitatis locis, & in 3.d.38.q.vn.B, & G. Probatur primo ex Philoſopho 2. de Anima t.33. actus diſtinguuntur per obiecta; ſed hoc nequit intelligi intrinſecè; ergo extrinſecè. Secundo probatur, à quo actus habet entitatem, ab eodem habere debet diſtinctionem; ſed actus extrinſecè habet entitatem ab obiecto formali, quia per ipſum mouetur voluntas ad elicitionem actus, ergo &c. Maior patet, quia eadem ſunt principia eſſendi, & diſtinguendi, &c.

Obijcitur contra ſecundam concluſionem; ex Scot. in 3. diſt. 26. q. vn. ſub H. vbi vult, quod ſpei, & charitatis ſit idem obiectum formale, ſed actus ſpei, & charitatis diſtinguuntur ſpecie; ergo &c.

Reſpond. negando conſequentiam, quia per obiectum formale intelligimus obiectum motiuum, ſiuè ſit ratio formalis, & quiditatiua obiecti, ſiuè non: modò clarum eſt, ibi de mente Scoti, ſi accipiatur obiectum formale hoc pacto, ſpem, & charitatem habere diuerſa obiecta formalia, nam ſpes reſpicit Deum, vt abſentem, & vt bonum ſperanti; charitas verò, abſtrahendo à præſentia, & abſentia, eundem reſpicit, vt bonum in ſe.

Quid

Quid ſit Imperium, & an diſtinguatur ab actibus imperatis?

QVÆSTIO VI.

Circa priorem quæſtionis partem litigant Doctores; nàm D. Thomas 1.2.q.17.art.1.vbi Caietanus, Contadus, & Medina, Ricardus in 3.d.33.art.2.q.6. ad tertium, ac Sotus de Iuſt. & Iute lib.1. q.1.art 1. docent, imperium eſſe actum intellectus.

Ex oppoſito D.Bonauentura in 3. diſt. 17.art.3.q.2.n.12.Scotus d.36. q.1. art.2. & quol.17.art.2.& in 2.d.6.q.1.& in 4.d. 49.q.4.Henricus quol.q.9. Durand.in 2. d.24.q.2.& d.37 q.2.Almainus tractat.3. Moral.cap.2.Medina de pęnit. tractat.6. q.2.Maior in 3.d.33. q.7. Gabriel in 2. d. 39.q.1.& Caſtro de lege pęnali lib.1. cap. 1. ſuſtinent imperium eſſe actum voluntatis. Azorius verò lib. 1. cap. 29. fauet vtriſque.

Circa ſecundam partem D. Thomas 1.2. q.17. art.3. ad primum docet, Imperium eſſe actum diſtinctum ab electione. Oppoſitum ſuſtinent Almainus vbi ſupra, Adrianus quol.4.art.1.Maior 3.d. 39.q.7.cum hac ſententia videtur eſſe Scot. citatus.

Pro declaratione Scoticæ ſententiæ notandum primo ex eodem locis citatis, Imperium eſte actum voluntatis, quo ſe ipſam, vel potentias inferiores applicat ad operandum; omnis autem actus, qui fit ex Imperio voluntatis, dicitur imperatus: vndè fit, quod ſi voluntas ſibi ipſi imperet, actus, qui ex tali imperio elicitur, erit ſimul elicitus, & imperatus; at aliarum potentiarum actus omnis moralis duntaxat, imperatus eſt.

Secundo notandum ex eodem ibidem, Imperium eſſe duplex, nempè ſuaſiuum, ſeù conſiliatiuum, & dominatiuum. Imperium ſuaſiuum, ſeù conſiliatiuum eſt actus intellectus, primum actum voluntatis præcedens, quo conſulitur voluntas de hoc, vel illo eligendo. Et dicitur ſuaſiuum, ſeù conſiliatiuum, quia non requiritur illud iudicium practicum intellectus, ſed reſpectu voluntatis ſe habet ad inſtar Conſiliatij Regis, qui ſuadet quidem Regi de hoc, vel illo faciendo, non tamen cogit ipſum ad ſic, vel ſic faciendum, ſic intellectus ſuadet voluntati ad electionem talem, vel talem, non tamen cogitur voluntas tali ſuaſioni conſentire, immò ſæpè contrarium operatur. Imperium verò dominatiuum eſt actus ſolius voluntatis, quo ſibi, vel potentijs inferioribus imperat. Dicitur autem Imperium dominatiuum, tùm quia per hunc actum voluntas conſtituitur domina in toto regno animæ; tùm etiam quia niſi mutetur talis actus imperatiuus, actus imperatus certò eueniet. Ex quo ſequitur primò, Imperium intellectus eſſe actum imperatum voluntatis, cum ſit actus liber; at Imperium voluntatis non eſt actus imperatus, aliter daretur proceſſus in infinitum. Secundò ſequitur, in voluntate ſæpè ſæpiùs dari duplex Imperium, vnum, quo imperat intellectui, vt ſuum imperium alliciendo eliciat; alterum, quo applicat, vel ſe, vel potentias inferiores ad agendum. Tertiò ſequitur Imperium intellectus eſſe medium inter hæc duo imperia voluntatis: prius namque imperium ſequitur, reſpectu cuius eſt actus imperatus; poſterius verò antecedit, reſpectu cuius eſt tantùm imperium, & non imperatum, vt optimè docet Scotus in 3.d. 36 q.vn.art.2. ſub G.

Tertio notandum ex eodem in 2.d.42. per totam voluntatem ſeruare hunc ordinem in imperando. Primò enim imperat ſibi ipſi; ex motiuo namque vnius virtutis applicat ſe ad actus aliarum virtutum, vt benè explicat in 4.d.14.q.2.G. nàm ex motiuo charitatis eligit actum pęnitentiæ, & ſic vtitur ſe, ideſt imperat ſibi circulariter. Secundò imperat concupiſcibili, & iraſcibili excitando ad iraſcendum, triſtandum &c. & hoc principatu politico, hoc eſt ſuauiter conſulendo, & attrahendo, ſicut ſolent Reges gubernare ſubditos, qui tamen rebellare poſſunt. Corpori verò, quò ad motum localem, imperat principatu diſpotico, ſeù ſeruili, quomodo Dominus regit ſeruos, qui neceſſariò, & non voluntariè

obe-

obediunt, vt docet Ariſtoteles 1. Poli. cap.3. & Scotus in 2. loco citato. Sunt etiam quædam corporis partes, quæ etiam, quò ad motus, non ſubdunt imperio voluntatis, vt cor, membra genitalia, quæ ratione alicuius apprehenſionis, ſeù imaginatiuæ, vel facta alteratione naturali non ſubiacent volūtati, quin potius contra eius imperium mouentur, vt ait D. Thomas 1.2.q 17. art.9 ad tertiam ex D. Auguſtino 14. de Ciuitate cap.16. & 20. non procul à fine. Item motus ſpirituum per arterias ei non ſubeſt, ſicut nec reſpiratio, niſi breuiſsimo tempore. Quartò imperat ſenſibus externis, quò ad applicationem, & continuationem, qui obediunt etiam diſpoticè, niſi membra extrinſecè impediantur. Quintò imperat viribus naturalib. Nutritiuè, Augmentatiuè, & Generatiuè, non immediatè, verùm dumtaxat quò ad applicationem, vnde iſte ſimpliciter rationi non obediunt, ſed tantum ſecundum quid, vt ait Ariſtoteles 1. Ethicor. cap.13. Duo alij actus, nimirum fames, & ſitis tantùm obediunt quò ad applicationem materiæ, vt optimè de his, ac de cęteris diſcurrit Scotus in 2. loco citato.

Ex his fit prima Concluſio: Imperium dominatiuum eſt actus voluntatis, ſuaſiuū verò, ſeù conſiliatiuum intellectus. Eſt Scoti loc.cit. in principio. Probatur prima pars, quia imperare dominatiuè eſt ſuperioris, & Domini, ſed ſola voluntas eſt ſuperior, & domina in regno animæ, ergo, &c. Minor probatur ex D. Anſelmo de Conceptu Virg. cap.4. dicente: Voluntatē eſſe Reginā in regno animæ, & vt talē mouere cęteras potentias, ipſamq; ſolā poſſe dicere ſic volo: ſic iubeo. Secunda pars probatur, quia intellectus per tale imperiū nequit cogere, ſed tantū allicere, ſeù ſuadere voluntati, vt hoc, vel illud eligat, vel omittat. Secundo probatur, quia eius imperium non eſt neceſſarium, & ſi vtile ſæpè ſit, quando media habent adiunctas difficultates, tūc.n. inſtar Conſiliarij Regis, intellectus animat affectum, licet hoc faciat ipſa volūtate iubente, ſicut Conſiliarius Rege mandante, proponit ei motiua pro hoc, vel illo proſequendo, vel omittendo.

Secunda Concluſio. Imperiū non eſt actus diſtinctus ab electione. Eſt Scoti locis cit. contra D. Thom. 1.2.q. 17. ar.3. Probatur, quia eo ipſo, quod volūtas eligit medium, inferiores potentię ſe applicant ad executionē: v.g. Si ad ſatisfaciendum pro peccatis eligit genuflexionem, ſtationem, aut flagellationē, ſtatim volūtas ſine vlteriori imperio exequitur, nec eſt opus dicere volo, mando, vel iubeo, &c. D. Tho. enumerat duodecim actus inter primā propoſitionē obiecti, & eiuſdem executionem, alij autem plures ponunt, ſed omnibus poſthabitis, ſufficiunt ſequentes. Primò requiritur apprehenſio, vel alia finis notitia. Secundò eius intentio, vel propoſitum. Tertiò notitia, & propoſitio mediorum. Quartò electio, & Quintò executio per actus aliarum potentiarum.

Tertia Concluſio. Imperium, & actus imperatus ſunt vnus actus moraliter Eſt Scoti in 2. d.42.q.4. vbi dicit bonitatem, vel malitiam eſſe tantum materialiter in actu imperato, formaliter verò in imperio, & etiam D. Thomæ vbi ſupra art.4. Probatur tum quia Ariſtoteles 2. Topic. cap.2. dicit: *Vbi vnum propter aliud, ibi eſt tantum vnum*, ſed actus imperatus eſt propter imperium, ergo &c. Tum ſecundò, quia vnico actui reſpondet etiā vnica bonitas, ſed actus imperatus, & imperiū habēt eandē bonitatē, ergo &c. Maior patet, quia eſt vnicum fundamētū bonitatis. Minor ſimiliter, quia actus aliarum potentiarum, non ſunt boni, vel mali, niſi quatenus ſubſunt voluntatis imperio, ergo ſunt vnum moraliter.

Quarta Concluſio. Actus appetitus ſenſitiui, & ſenſuū externorū imperātur à voluntate. Eſt Scoti ibidem, q.2. & 3. & D. Thom. ibi art.7. & 9. Probatur. Primò ex D. Gregorio Niſſeno lib.4. cap.8. & 9. vbi inquit, quod *obediens rationi diuiditur in deſideratiuum, & iraſcitiuum*, ſed deſiderare, & iraſci sūt actus appetitus ſenſitiui, ergo &c. Secundò. D. Auguſt. 8. Confeſſ. c.9. ait: *Imperat animus, vt moueatur manus, & tanta eſt facultas, vt vix à ſeruitio diſcernatur imperium*, ſed mouere manum eſt actus ſenſus externi, ergo actus externorum

rum ſenſuum imperantur à voluntate.

Quinta concluſio. Actus Animæ vegetatiuæ imperantur à voluntate per accidens, non tamen per ſe, & formaliter: Idem dicitur de actibus, ſeu motibus partium pudendarum. Eſt Scoti vbi ſupra q. 3. Q. & D. Thomæ ibidem art. 8. & 9. Probatur prima pars, quia actus animæ vegetatiuæ ſubduntur imperio voluntatis ratione potentiæ motiuę tantum; ergo per accidens, &c. Antecedens probatur quia licet voluntas poſſit imperare potentiæ motiue, vt cibum approximet, vel remoueat ab ore, tamen poſtquam cibus demiſſus eſt in ſtomacum, nequit impediri eius conuerſio in ſubſtantiam aliti, ergo, &c. Antecedens patet, quia voluntas in tantum operatur circa aliquod obiectum, in quantum tale præcognoſcitur ab intellectu; ſed ante quemcumq; actum intellectus habetur actus vegetatiuæ potentiæ, ſiquidem cognitio intellectiua præſuponit ſenſitiuam; ergo, &c. Secunda pars probatur, quia ad motum horum membrorum requiritur aliqua alteratio caliditatis, & frigiditatis naturalis; ſed tales non ſunt in poteſtate voluntatis, niſi ratione applicationis, vel remotionis rei calidæ, vel frigidæ, à quibus fit alteratio naturalis; ergo, &c. Confirmatur, quia Ariſtoteles libro de Cauſis motus animalium cap. 8. in principio dicit motus cordis, & membri pudendi eſſe inuoluntarios, quod non intelligitur, niſi ratione ſui, & formaliter; per accidens .n. ſunt voluntarij, ergo, &c.

Obijcitur primò contra primam concluſioné. Tum quia Ariſtoteles 6. ethic. cap. 10. dicit prudentiam eſſe præceptiuam: E Prouerbiorum 8. dicitur: Per me Reges regnant, per me Principes imperant, &c. ſed prudentia, & ſapientia ſunt habitus intellectus; ergo Imperiũ eſt actus intellectus, & nõ voluntatis.

Reſpondetur, ambas auctoritates eſſe veras directiuè, & oſtenſiuè, non formaliter, & dominatiuè, cum voluntas, ſuppoſito iudicio, & imperio vtriuſq; habitus, poſſit oppoſitum imperare.

Vel dicendum cum Scoto in 3. d. 34. q. vn. E. & d. 35 A. per ſapientiã intelligi charitatem, quæ non eſt habitus intellectus, ſed voluntatis. Et in 3. d. 36. q. vn. §. Aliud dubium, &c. per prudentiã præceptiuam Philoſophum intelligere prudẽtiam propriè dictam, quæ eſt conformis appetitui recto, & ſic non dicitur præceptiua per ſe, ſed ratione voluntatis rectæ, cui conformatur, quare, inquit Doctor, auctoritates non ſunt contra, ſed prò concluſione.

Obijcitur ſecundò. Imperare inſinuare eſt voluntati inferioris voluntatẽ ſuperioris; ſed volũtas nequit inſinuare verum intellectus, ergo imperium eſt actus intellectus. Minor probatur, quia voluntas abſq; intellectu eſt potentia cæca.

Reſpondetur, Maiorem eſſe veram præſupoſitiuè, non formaliter, ſiquidem voluntas, cum ſit cæca, nequit alteri aperire quidquid intendit per ſe, ſed ſolum mediante intellectu.

Vel dicendum, Maiorem eſſe veram de imperare ſuaſiuè, non dominatiuè.

Obijcitur tertiò contra ſecundam cõcluſionem: Poſt iudicium voluntas eligit, poſt electionem imperat; ergo imperium eſt actus diſtinctus ab electione. Cõfirmatur ex D. Damaſceno lib. 2 cap. 22. Impetus ad operãdũ præcedit vſum, ſed impetus eſt imperium; ergo imperium præcedit vſum; at qui vſus, & electio ſunt idem, ex dictis ſupra; ergo, &c.

Reſpondetur ad primum, negando totum diſcurſum: Ad ſecundum dico Diuum Damaſcenum loqui de vſu, qui eſt applicatio potentiarum exteriorum ad opus, non tamen de vſu, qui eſt electio, ſeu imperium voluntatis, quia talia non ſe præcedunt, nec conſequenter ab inuicem diſtinguuntur.

Obijcitur quartò contra tertiam concluſionem quia imperium, & actus imperatus poſſunt ſeparari ab inuicem; ergo diſtinguuntur, & non ſunt vnum moraliter.

Reſpondetur negando conſequentiam; concluditur .n. dumtaxat, quod imperium, & actus imperatus ſunt multa partibus, & vnum toto, ſicut partes hominis, quæ poſſunt ab inuicem ſeparari ſunt multæ partes, quæ tamen faciunt

ciunt vnum totum compoſitum.

Obijcitur quintò contra quartam cõcluſionem. Ad Romanos 7. inquit Apoſtolus: Non .n. quod volo bonum hoc ago. Vbi Auguſtinus lib. 3. contra Iulianum cap. 26. exponit, quod homo vult non concupiſcere, & tamen concupiſcit, ſed concupiſcere eſt actus appetitus ſenſitiui; ergo, &c.

Reſpondetur concedendo nõ omnẽ concupiſcentiam ſubiacere voluntatis imperio, vt patet de concupiſcentia ſubitanea, & illa, quæ ſequitur, tamquam paſſio, diſpoſitiomem corporis, de quibus non loquimur in propoſito, non tamen ſequitur poſteà omnes concupiſcentiam ſubterfugere imperium voluntatis, quia non illa, quæ elicitur à potentia appetitiua, de qua eſt tantùm ſermo in propoſito noſtro.

Obijcitur ſextò contra quintam concluſionem. Actus laudabiles, & vituperabiles ſunt in poteſtate noſtra, ſed actus vegetabiles aliquando ſunt huiuſmodi; ergo, &c. Minor patet de actibus ex gula, & luxuria procedentibus.

Reſpondetur Minorem eſſe veram ratione actuum ſenſitiuæ potentiæ ordinatorum ad tales actus vegetabiles, ratione quorum per accidens ſubduntur imperio voluntatis, non tamen per ſe, & formaliter, quia digeſtio, aggeneratio, & formatio corporis ſecundum ſe, nec laudem, nec vituperium merentur, cum ſint actus merè naturales.

De his, quæ conueniunt vel non conueniunt neceſſariò rebus animatis.

SVMMA TERTIA.

HÆc eſt tertia, & vltima ſumma textus huius Tertij libri de Anima, in qua Ariſtoteles nititur oſtendere quæ potentiæ neceſſariò inſint, vel non conueniant rebus animatis; Et diuiditur in duo Capitula; In quorum primo demonſtrat, potentiam nutritiuam, & ſenſitiuam nec eſſariò conuenire cuicumque animanti: In ſecundo, ſolum ſenſum tactus eſſe illis neceſſarium, cæteri verò ad benè eſſe.

Quò ad primum; In tex. 59. ponit hanc primam concluſionem. Omni viuens generabile, & corruptibile, quoad viuit neceſſariò potiri potentia nutritiua. Probatur quia omne viuens generabile, & corruptibile neceſſariò habet, vel augmentum, vel ſtatum, aut decrementum ſui: ſed hæc nequeunt ſibi conuenire abſque potentia nutritiua; ergo, &c. Maior patet. Minor probatur, qua animal, ſicut nequit viuere ſine alimento, ſic non poteſt augeri, aut diminui, aut ſtare ſine eodem; ſiquidem alimentum, cum conuertatur in ſubſtantiam aliti, præſtat illi, vel augeri, vel ſtare, aut diminui, iuxta maiorem, vel minorem, aut mediocrem conuerſionẽ eiuſdem in ſubſtantiam aliti, ſed alimentum nequit conuerti in ſubſtantiam, niſi mediante potentia nutritiua; ergo de primo, ad vltimum viuens generabile, & corruptibile indiget neceſſariò potentia nutritiua.

In t. 60. ſtatuit hanc ſecundam concluſionem. Senſus, ſeù potentia ſenſitiua non reperitur in quodlibet viuente. Probatur primò, quia plantæ ſunt viuentes vita vegetatiua ſed in illis non eſt ſenſus; ergo non in omni viuente reperitur ſenſus. Secundò probatur, in eo viuente reperitur ſenſus, in quo adeſt tactus, ſiquidem iſte eſt præcipuus omnium ſenſuum, ſed non in omnibus viuentibus reperitur tactus; ergo nec ſenſus. Minor probatur, quia tactus conſiſtit in proportione, quatuor primarum qualitatum, & in receptione ſpecierum ſine materia, vt ſuperius probatum eſt in ſecundo libro, ſed plantæ licet habeant primas qualitates, non tamen poſſident illas in proportione debita propter prædominium terræ, nec etiam ſunt receptiuæ ſpecierum ſine materia, cum nec videant, nec audiant, nec etiam tangant, aut ſentiant ſi pungantur; ergo in plantis non eſt ſenſus tactus, nec conſequenter cæteri, cum in ipſo fundentur.

In eodem textu ſubdit tertiam concluſionem.

ſionem. Neceſse tamen eſt omne animal habere ſenſum, probat, quia natura nihil facit fruſtra, ſed natura dedit cuilibet animali ſenſum, ergo illum neceſſariò poſſidet. Maior patet; quia, quidquid facit natura propter aliquem finem facit, vt probauit ſecundo phyſicorum; ergo non fruſtra quidquam molitur. Minor eſt nota per inductionem in omnibus animalibus, ſiquidem omnia, aut mouentur motu ad alimentum, augmentum, aut decrementum, & ſic habent ſenſum guſtus, aut motum progreſſiuum, & ſic habent potentiam ſenſitiuam loco motiuam, aut motu dilatationis, & conſtrictionis, quia cum punguntur, ſe retrahunt ad partes corporis, cum verò calefiunt dilatantur, & ità ſignum eſt habere ſenſum tactus; ergo natura dedit cuicumque animali aliquem ſenſum, ſi non omnes.

In t. 61. occurrit cuidam tacitæ obiectioni, ſiquidem aliquis poſset dicere, quod animal habens corpus progreſsiuum, ſicut homo, non neceſsariò habeat ſenſum, quandoquidem, per intellectum poterit moueri ad omnia nociua vitanda, & delectabilia proſequenda, propterea reſpondet non poſse dari in aliquo intellectum ſine ſenſu, quia neceſse eſt intelligentem phantaſmata ſpeculari, & melius eſt animal progredi motu ab appetitu ſenſitiuo ſimul cum intellectiuo, ſi illum poſsidet, quam abſque illo, nam motus progreſſiuus fieri nequit ſine potentia motiua, quæ in quocunque eſt ſenſitiua.

In t. 62. ponit quartam Concluſionem, dicens non dari corpus ſenſitiuum, niſi ſit mixtum, & probat, quia impoſsibile eſt aliquod corpus ſimplex habere ſenſum; ergo illud, quod habet, debet eſſe mixtum. Antecedens probatur, quia ſenſus tactus eſt fundamentum omnium ſenſuum, & in quo eſt ſenſus tactus, debet eſse proportio quatuor primarum qualitatum, quæ ſunt eius obiectum, vt probatum eſt in ſecundo de Anima, ſed nullum corpus ſimplex habet quatuor qualitates; ergo in nullo corpore ſimplici eſt ſenſus tactus. Minor probatur, quia corpus ſimplex, aut eſt cœleſte, aut elementare, ſed neutrum iſtorum habet omnes quatuor qualitates, non primum, quia eſt incorruptibile, ſaltem potentia proxima: nec ſecundum, quia non eſset ſimplex, ſed mixtum; ergo nullum corpus ſimplex habet omnes quatuor qualitates.

In t. 63. ponit quintam Concluſionem, dicens, Neceſse eſt omne animal habere ſenſum tactus, & probat illam dupliciter, quia omne animal eſt corpus generabile, & corruptibile, ſed omne tale eſt: etiam tangibile: ergo omne animal habet ſenſum tactus. Maior patet, quia eſt compoſitum ex materia, & forma. Minor probatur, quia omne corpus generabile, & corruptibile conſtat ex quatuor primis qualitatibus; ergo eſt tangibile, ſiquidem quatuor qualitates ſunt tangibiles, ergo, in quo ſunt quatuor qualitates, debet eſse ſenſus tactus; Conſequentia iſta patet, quia fruſtra daretur tangibile in aliquo ſine tactu, ſicut nec viſibile ſine viſu. Secundo probat ſi animal non haberet ſenſum tactus non poſſet conſeruari, immò citò tenderet ad corruptionem, ſed conſequens eſt falſum, ergo, & Antecedens, ſequela Maioris probatur, quia ſi non haberet ſenſum tactus non poſset diſcernere inter qualitates tangibiles, quæ ſint corruptiuæ animalis, vt illas vitare poſset, ergo ſi non haberet ſenſum tactus citò tenderet in corruptionem. Antecedens probatur, quia alij ſenſus, vt viſus, auditus, & olfatus non ſentiunt qualitates tangibiles cum non contineantur ſub proprijs obiectis, ergo quamuis haberet huiuſmodi ſenſus, ſi careret tactu non poſset diſcernere inter qualitates tangibiles, quæ eſsent corruptiuæ animalis, vel non.

In eodem textu ſubdit ſextam concluſionem, quaſi illatiuam prioris, nempe neceſſarium eſſe, ſi animal habet ſenſum

tactus,

tactus, habere etiam ſenſum guſtus, & probat, quia guſtus eſt quidam tactus, vt probatum eſt in 2. de Anima; ergo, ſi animal neceſſariò obtinet ſenſum tactus, & guſtum habere debet. Secundo probatur, quia animal ſicut non poteſt viuere ſine alimento, ità nec ſine guſtu, ſiquidem guſtus attrahit ad ſe alimentum; ergo ſi non poteſt viuere ſine tactu, nec ſine guſtu.

In t. 64. infert ſeptimam concluſionem. Guſtus, & tactus inſunt neceſſariò cuilibet animali, & probat, quia tactus eſt neceſſarius cuilibet animali; ſed guſtus eſt quidam tactus, ſiquidem guſtus nequit attrahere ad ſe alimentum, niſi ſimul illud tetigerit: ergo guſtus, & tactus, cùm verſentur circa idem obiectum, quamuis diuerſimodè, vt aliàs declaratum eſt, erunt aliquo pacto idem.

In eodem textu, & 63. ponit octauam concluſionem. Quamuis viſus, auditus, & odoratus non ſint omninò neceſſarij animali ſunt tamen neceſſarij animalibus progreſſiuis; Probat primam partem, quia aliqua animalia, cuiuſmodi ſunt illa, quæ remanent affixa petris, vt ſunt Oſtreæ, conchiliæ, & huiuſmodi, ex quo habent nutrimentum coniunctum, non egent huiuſmodi ſenſibus; quandoquidem ſunt data animalibus, vt ſibi facilius nutrimentum acquirant; ergo non omnia animalia neceſſariò habent huiuſmodi ſenſus. Secunda pars probatur, ſi enim animal progreſſiuum debet ſaluari, non ſolum eſt neceſſarium, quod ſentiat ſenſu tactus, verùm opus eſt quod à longè ſentiat; atqui non poteſt à longè ſentire, niſi per ſenſum viſus, auditus, & olfactus; ergo ſunt neceſſarij animali progreſſiuo. Maior patet; quia non tantum ea, quæ ſunt proxima, ſed etiam illa, quæ longè diſtant, poſſunt afficere vitæ animalis: ergo ad hoc, vt ſaluetur, non ſufficit ſenſus tactus, quo ſentiuntur obiecta de proximo; ſed requiruntur alij ſenſus, quibus percipiuntur, vt vitari poſſint, obiecta diſtantia. Minor probatur, quia obiecta viſus, auditus, & odoratus, quamuis non poſſint ab illis ſentiri, niſi approximentur intentionaliter, tamen ſunt diſtantia realiter; ergo animal progreſſiuum nequit ſentire à lõgè, ſi careat ſenſibus auditus, viſus, & odoratus, Antecedens declaratur, quia ſenſibilia viſus, auditus, & odoratus, cum ſint diſtantia, nequeunt percipi ab illis intentionaliter, niſi prius per ſuas ſpecies immutent medium, deindè medium immutet ſenſus, & demùm ſenſus immutet ſenſibile diſtans, ſiquidem niſi fiat huiuſmodi immutatio, ſenſibile diſtans non poteſt à potentia ſentiri: Exemplificat per ſimile de motu locali, vbi primum depellit ſecundum, ſecundum depellit tertium, quouſque acquiratur terminus motus, ſic pariter dicit accidere in ſenſatione, e. g. viſus; ſiquidem color immutat medium, medium immutatum immutat viſum, & tandem viſus ſic immutatus dicitur videre colorem in diſtantia. Idem dicendum eſt de alijs ſenſibilibus, & ſenſibus.

Quoad ſecundum capitulum, in quo Philoſophus intendit demonſtrare neceſſitatem tactus in quocumque animali, exequitur intentum, probando aliquas concluſiones, quarum primam ponit, & probat in t. 66. dicens: impoſſibile eſt aliquod corpus animalis eſſe corpus ſimplex, & elementare, nàm impoſſibile eſt corpus animalis eſſe ſine tactu; ſed impoſſibile eſt corpus ſimplex habere tactum; ergo impoſſibile eſt corpus animalis eſſe ſimplex. Maiorem probat, quia impoſſibile eſt corpus animalis eſſe ſine ſenſu, ſiquidem animal eſt ſubſtantia animata ſenſibilis; ſed impoſſibile eſt ſenſum eſſe abſque tactu, cum hic ſit fundamentum omnium ſenſuum, vt probatum eſt ſupra in ſecundo de Anima cap. de Tactu; ergo &c. Minor probatur, quia tactus conſiſtit in proportione quatuor qualitatum tangibilium, vt probatum eſt in præcedenti capite; ſed impoſſibile eſt corpus ſimplex potiri huiuſmodi proportione qualitatum, ſiquidem quodli-

Digitized by Google

bet elementum habet vnam qualitatem excedentem, & alteram remiſſam; ergo impoſſibile eſt corpus ſimplex, & elementare habere tactum.

In eodem textu infert quoddam corrollarium, nempè, quod oſſa, capilli, & plantæ non poſſunt habere ſenſum, quod probat, quia non habent tactum; ergo nec ſenſum; Conſequentia patet. Antecedens probatur, quia tactus conſiſtir in proportione media quatuor primarum qualitatum; ſed huiuſmodi proportio nequit reperiri in oſſibus, capillis, & plantis, quia magis participant de terra, & conſequenter de qualitatibus ei conuenientibus, quam de cæteris elementis, & qualitatibus; ergo in illis nequit eſſe huiuſmodi proportio qualitatum.

In textu 67. ponit ſecundam concluſionem. Tactu deficiente in quocunque animali, neceſſe eſt illud mori. Probat, quia nullum animal poteſt eſſe ſine ſenſu, cum ſit de eius eſſentia; ergo nec ſine tactu. Conſequentia patet, quia tactus eſt fundamentum ſenſus, vt ſæpius probatum eſt; ergo &c.

In eodem t. ſubdit tertiam concluſionem. Excellentiæ viſibilium, audibilium, & odorabilium per ſe corrumpunt illos ſenſus, nimirum viſus, auditus, & odoratus; peraccidens verò ipſum animal. Prima pars fuit probata in 2. de Anima t.123. ſecunda pars declaratur, quia color, ſeù viſibile corrumpendo viſum, odorabile, odoratum, & audibile auditum, quæ ſunt partes animalis, diſponunt pariter ad corruptionem totius, ſi quidem corruptis partibus, corrumpitur & totum; ergo ſaltem peraccidens excellentiæ huiuſmodi ſenſibilium corrumpunt etiam animal.

In eodem t. & in 68. Statuit quartam concluſionem. Nempè excellentiæ tangibilium per ſe corrumpunt ipſum animal. Probat, quia excellentiæ tangibilium per ſe corrumpunt tactum; ſed animal ſine tactu nequit viuere, vt probatum eſt in ſecunda concluſione; ergo excellentiæ tangibilium per ſe corrumpunt animal. Maior patet, quia excellentia ſenſibilia corrumpunt ſenſus, ex quorum numero eſt etiam tactus.

In t. 68. ponit quintam concluſionem, dicens. Solum tactum eſt ſimpliciter neceſſarium vitæ cuiuſcunque animalis. Probatur, quia ad corruptionem aliorum quatuor ſenſuum per ſe non corrumpitur animal; ſed ad corruptionem tactus animal per ſe corrumpitur; ergo in ſolo tactu per ſe conſiſtit vita animalis. Minor eſt nota ex concluſione ſecunda, & quarta. Maior declaratur, ſiquidem viſus requiritur in animali ad videndum in aere, & in acqua; Guſtus vt ſentiat delectabile, & triſtabile in alimento, illudque concupiſcat; & ad ipſum moueatur: Auditus, vt ſignificetur aliquid ſibi ab alio; Lingua, vt aliquid alteri ſignificet, & Olfactus, vt à longè ſentiat alimentum, quæ omnia tantum ad bene eſſe, & non propter eſſe, ſunt à natura animali conceſſa; ergo alij ſenſus, præter tactum, non ſunt neceſſarij ad conſeruationem vitæ animalis. Et hæc de textu huius libri tertij de Anima dicta ſufficiant.

De quibuſdam operationibus, Animatis, Corporibus, tam proprijs, quàm communibus, conuenientibus neceſſariò.

DISPVTATIO V.

EXagitatis, enucleatiſque, pro viribus, in præcedentibus Diſputationibus, ijs omnibus, quæ ſpectare poſſunt ad perfectam cognitionem Animæ, ac Potentiarum eius, tàm in communi, quàm in particulari, nunc, occaſione textus Ariſtotelis, in quo potiſſimùm egit de potentijs neceſſariò requiſitis ad conſeruationem rerum animatarum, ſubijcienda eſt Diſceptatio quarundam operationum, ac affectionum huiuſmodi potentiarum, è quarum præſentia, vita, & conſeruatio, ſicut ex abſentia, & de-

& defectu, deſtructio, ac mors pendens imminet animatorum. Operationes autem, & affectiones, de quibus in præſentiarum tractaturi ſumus ſunt Somnus, & Vigilia, Somnium, & Diuinatio, Iuuentus, & Senectus, Vita, & Mors, longitudo, & breuitas Vitæ, Reſpiratio, & Memoria, ac Reminiſcentia, de quibus ſicut Philoſophus totidem edidit peculiares Tractatus, qui de paruis naturalibus inſcribi ſolent, ita nos tot quæſtiones examinabimus, reducendo in compendium ea, quæ ab ipſo, ſerioſa, ac matura diſcuſſione, digeſta ſunt.

Quid ſit Somnus, & Vigilia, quænam excitamenta vtriuſque, & quibus animantibus conueniant?

QVÆSTIO I.

Circa diffinitionem Somni, ac Vigiliæ, tot, tàmque diuerſa referuntur Philoſophorum placita, vt difficile ſit aliquid certi ſtatuere; quandoquidem nonnulli diffiniunt ſomnum eſſe quietè virtutum animalium, præſertim ſenſitiuæ: alij illum vocarunt paſſionem primi ventriculi cerebri: alij copulam cerebri: alij quietem ſpirituum, & ſanguinis: alij reditum ſpiritus animalis ab inſtrumentis ſenſus, & motus ad ſuum principium: alij denique, feriationem, vacationem, & ceſſationem ſenſus communis. Vigiliam verò ex oppoſito diffiniunt, modò relaxationem eſſe cerebri: modò reditū ſpiritus animalis in inſtrumenta ſenſus, & motus ad operationes exercendas; & modò actum ſenſuum.

Ariſtoteles etiam non ſemper vniformiter locutus eſt de his operationibus, ſiquidem in Tract. de Somno, & Vigilia, modò appellat ſomnum priuationem vigiliæ: modò impotentiam ſentiendi, ex exceſſu vigiliæ ortam: interdùm ſenſus communis vinculum, & ligamen; & aliquando primi ſenſorij occupationem, ſeù comprehenſionem, operationem ipſius impedientem. Vigiliam autem ſolutionem, & relaxationem ſenſus communis.

Circa ſecundam partem quæſtionis etiam adeſt controuerſia; nàm aliqui ſequuti Ariſtotelem de Somno, & Vigilia cap. 3. & de Partibus animalium cap. 1. aſſerunt à ciborum euaporationes ſomnum induci: ſiquidem inquiunt, cùm quis ſe quieti committit, cerebrum eius commodè refrigeratur, à quò poſtmodum vapores in aluo, ex cibi decoctione geniti, addenſantur, ac dum deſcendunt ſpiritibus meatus obſtruunt. Igitur per calorem à corde oriundum ac adhepar, & ſtomacum diffuſum decoquitur alimentum, ex cuius decoctione, fumi quidam tenues, exurgunt, & vi caloris ad caput ſaliunt, & à cerebri frigiditate, quaſi per antiperiſtaſim condenſantur, addenſati retrò fluunt, ac relabentes obturant, & obſtruunt meatus, per quos ſpiritus diffundi ſolent, quo facto, ſenſus externi otio ſe committunt, ac velut ligati iacent, indè ſequitur ſenſus communis ceſſatio, ac ſomnus inducitur in animali. Probant autem hanc ſuam ſententiam à ſigno tripliciter.

Primo, quia inædiam paſſi nequeunt dormire, at è contra cibo recreati facilè ſomnum excipiunt.

Secundo quia edentes lactucas, amygdala, mandragaras, papauera, lacticinia, & bibentes vinum optimum facilè prouocantur ad ſomnum, eo quod huiuſmodi cibi, ac potiones ingentem vaporum copiam tranſmittunt ad cerebrum.

Tertio, quia infantes, ob humorum exuberantiam, diutiùs dormiunt, quam ſenes, qui è contra ob ſiccitatem, vt plurimùm totam noctem inſomnes tranſigunt.

Alij verò ſequentes Auerroem, Auicenam, Galenum, & Plinium arbitrati ſunt, ſomnum non gigni ex alimentorum euaporatione; ſed à virtute attractiua ipſiuſmet animæ, quæ reuocat, &

Digitized by Google

colligit in cerebrum ſpiritus animales, vt reparentur, & animantium ſaluti, ac quieti conſulatur. Ducunturque & iſti ſequentibus motiuis.

Primo, quia cum ex naturæ prouidentia ſomnus ad animalis ſalutem conſeruandam ſit inſtitutus, eius originem non eſſe referendam ad fortuitam ciborum exhalationem; ſed potiùs ad certam animæ facultatem, quæ non ſecus, ac protida mater animalis incolumitati proſpiciens, nunc ſinit, nunc vetat ſpiritus animales in ſenſuum organa, pro temporum opportunitate, excurrere; ergo cùm natura non deficiat in neceſſarijs, dicendum eſt potiùs prouidiſſe animalibus de cauſa certa, quam de incerta, ac proindè de attractiua, quàm de ciborum euaparatione.

Secundo, quia conſtat à laſſitudine, modularis concentibus, ac ſilentio interdum ſomnum induci; atqui hæc nullam continent ciborum euaporationem; ergo &c.

Tertiò, quia ſæpè numero fit, vt ieiuni ſuaui ſopore afficiantur, cenati verò nocte inſomnes traducant; ergo ſignum eſt non induci ſomnum à ciborum exhalatione, ſed ab animæ virtute, ſpiritus animales attrahente.

Cæterùm alij ſecurius incedentes vtramque cauſam ad ſomni inductionem exigunt, licet ſub diuerſo genere, & hanc, vti veriorem, libenter amplectimur.

Circa tertiam partem nulla apparet controuerſia, omnes enim, cum Ariſtotele de Somno, & Vigilia, ſtatunnt ſola, & omnia animalia ſubire ſomnum, ac vigiliam, iuxtà opportunitatem, ac exigentiam vnicuiuſque.

Pro reſolutione igitur, ac aliquali declaratione totius quæſtionis, notandum eſt primo; ſomnum in duplici ſignificatione ſpectari poſſe, preſſa nimirùm, vel ampla. Somnus in priori ſignificatione ſumptus accidit, cùm ſenſus omnes externi, ſeù ligati à proprijs muneribus, & operationibus omninò vacant: Somnus verò in poſteriori ſenſu acceptus eſt, quando non omnes ſenſus externi; ſed maior pars ſenſuum, tamquam ligata otiatur. Accidit enim, vt nonnulli ſomno correpti ſuis ſe veſtibus inducant, ſurgant è ſtrato, cubiculi ianuam recludant, deambulent, & alia id generis, quæ vigilantes efficere ſolent, prompte exerceant: certum eſt in his, ſenſum tactus non eſſe ligatum, quippè veſtes manibus tangunt, terram pedibus proſternunt, & ſimilia geſtiunt. Similiter Virtus locomotiua in eis potiſſimùm eo tempore operatur, ſiquidem à vi phantaſtica, cui tunc ratio non imperat, excitatur appetitus ad motum localem, ideo quamuis ſenſus communis in ſumno non apprehendat ſenſibilia per ſenſus exteriores, apprehendit tamen illa per ſpecies, iàm in phantaſia ſeruatas. Porrò cauſa, cur dormientes huiuſmodi operationes obire valeant, ea eſt, vt Vega opinatur, quod poſtis, per quem cerebri facultas ad motum pectoris, & artuum influit, latior eſt, quàm via, per quàm in ſenſus externos illabitur; vndè euenit, quod ſomnus aliquando ſenſus externos à ſuis officijs arceat, potentiam verò motiuam ab actione non impediat: In his verò, qui dum ſomno indulgent, loquuntur, interrogantibus reſpondent, dicendum eſt, auditum eſſe ſolutum, eoſque leuiter dormire, & non perfectè. Ex his infertur, ſomnum ſtrictè acceptum nil aliud præſeferre, quàm ligationem omnium ſenſuum externorum: Vigiliam verò, cum ſomno priuatiuè opponatur, eſſe omnium ſenſuum exteriorum ſolutionem. Vel ſi alterutrum ab effectu diffiniri habeat, dicere poſſumus cum Timplero: Somnum eſſe ceſſationem, ſeù quietem animalis ab vſu ſenſuum exteriorum, corporis recreandi gratia, à natura ordinata: Vigiliam verò eſſe liberum exercitium ſenſuum exteriorum, ad conſequendum bonum, naturæ animalis conueniens.

Secundo notandum, vt colligitur ex Ariſtotele de Somno, & Vigilia, quatuor

cauſas

cauſas poſſe conſiderari in ſomni, ac vigiliæ, ſuo modo ſtructione, ſeu molitione, iuxtà etiam fundamenta tertiæ ſententiæ, nempè materialem, formalem, efficientem, & finalem. Cauſa efficiens remota eſt cor, ſuo calore vapores excitans, & cerebrum ſua frigiditate eos addenſans, ac virtus animæ eos attrahens, in altumque vſque ad caput attolens: propinqua eſt multorum vaporum meatus cerebri anterioris obſtruentium præſentia: Proxima verò eſt impeditus influxus ſpiritus animalis in organa ſenſus, & motus. Vigiliæ econtra efficiens remota eſt totum id, quod habet vim impediendi generationem vaporum, & genitos abſumendi, & diſſipandi. Propinqua eſt abſentia vaporum multorum. Proxima eſt expeditus influxus ſpiritus animalis in organa ſenſus, & motus. Cauſa formalis verò ſomni, & vigiliæ eſt vaporatio ciborum, ſpirituumque animaliũ ad cerebrũ euocatio ſomni. Vigiliæ autem eorundem abſentia. Materialis que hæc remota eſt animal; Propinqua verò eſt ſenſus communis, vel eius organum, in quo recipiuntur ſomnus, & vigilia. Finalis deniquè ſomni eſt animantium ſalus, & quies, ſeù recreatio corporis ex inſtauratione virium defatigatarum orta. Vigiliæ verò eſt aſſecutio boni naturæ animalis conuenientis: Ex quibus infertur, quod ſicut ſomnus moderatus multa impartitur commoda, ſiquidem, vt inquit Tertullianus lib. de Anima cap. 43. eſt recreator corporum, redintegrator virium, probator valetudinum, pacator operum, medicus laborũ, cui legitimè fruendo dies cedit, nox legem facit, auferens etiam rerum colorem; ità immoderatus, vt docet Hypocrates lib. 2. Aphoriſmorum. Aph. 3. laxat membra, calorem natiuum hebetat, caput grauat, ſtolidos ſocordes obliuioſos ad vitia procliues reddit, ad ſubeundos labores, atque homines dignas operationes molliendas, pigros, & ineptos efficit. Similiter vigilia temperata prodeſt, intemperata nocet.

Tertiò notandum, animal à ſomno ceſſare, ac expergiſci, dupliciter contingit, vno modo ſponte ſua, & ab intrinſeco, & hũc propriè accidit, cum vapores, qui meatus ſpiritibus peruios obturabant ſunt plenæ conſumpti, aut quando vis attractiua ſpirituum illos amplius non moratur, ac tardat, ſed in ſenſus externos reditum finit, quoniam longiori quiete animal non eget, aut propter dilatationem meatuum, quia videlicet à calore dilatati ampliorem viam ſpiritibus præſtant; alio modo ab extrinſeco, & tunc euenit quando per tactum, ſtrepitum, interpellationem, lucem, odorem, aut per aliud ſimile ſomnus animalis abrumpitur: Et quamuis ſenſus tunc temporis ſint ligati, vt non videantur percipere poſſe propria obiecta, à quibus in vigiliam ſolui poſſint, tamen dicendum eſt non propterea impediri, quandoquidem præuia quadam alteratione, quæ auferat impeditionem vaporum aſcenſus, & deſcenſus animalium ſpirituum mouentur prius, vt poſteà percipere etiam externa obiecta poſſe non interdicatur ſibi.

Quartò notandum, vt facilius occurratur difficultati, cur animal aliquando experrectum ſomno ſtatim afficiatur, & aliquando non, expergiſcentiam aliquando euenire poſſe ſufficientem dormitionem, ac iuxtà naturæ exigentiam, & interdum ab aliquas cauſas accidentarias. Primo modo fit poſtquam eſt peracta cibi digeſtio, eiuſque in ſanguinem conuerſio; tunc enim calore naturali roborato (inſtar ignis, qui ligno cùm applicatur, debilis, & imbecilis videtur, & ligno calefacto, validiùs comburit, & fortior euadit) ſpiritus ex tali concoctione generati diffunduntur, meatus occluſos reſerant, atquè ad ſenſus externos redeunt, & ſic iuxta dimidiatam, vel incompletam digeſtionem, dormitionem facilè iterari, non verò poſt perfectam, & completam. Secundò autem contingit propter complexionis permutationem, vt videre eſt in melancolicis, & flegmaticis, vel propter variam,

variam, ac multiplicem ciborum ſumptionem, vel propter conſuetudinem, quia nimirum tali hora vigilare quis conſueuit, vel deniquè propter ampliationem, & diſtrictionem venarum, ex accidentali calore prouenientem. Ex quo infertur, quod ſi expergiſcentia perfecta, vel imperfecta primò modo contingat, dicitur animal à sè, & per sè expergiſci, ſin autem ſecundo modo, illam per accidens euenire.

Ex his fit prima cõcluſio; Diffinitiones ſomni, & Vigiliæ; in fine primi notabilis, vel ex Ariſtotele, vel ex aliorum doctrina depromptæ, quæ tamen facilè in vnum coeunt, ſunt benè, ac ſufficienter aſsignatæ. Probatur, quia illa diffinitio eſt bona, & conuenienter aſsignata, quæ explicat, & ſufficienter expendit naturam diffiniti per ſuas cauſas; ſed diffinitiones datæ de ſomno, & vigilia ſunt huiuſmodi, vt patet ex primo, & ſecundo notabili; ergo ſunt bonæ, ac conuenienter aſsignatæ.

Secunda concluſio. Vtraque opinio de cauſis ſomni, ac vigiliæ, cum ſuis fundamentis ſuperiùs allata ſuſtineri poteſt, ſiquidem ad ſomni, aut vigiliæ mollitionem non ſunt tantum neceſſarij ciborum vapores, ſed etiam ſpirituum attractio, vel præſentes, vel abſentes, iuxtà exigentiam ſomni, & vigiliæ. Probatur, nam ſi per ſolam meatuum obſtructionem per vapores factam ſomnus induceretur; & non per ſpirituum reuocationem, ac detentionem in cerebro, violentia quadam potius, & non tanta ſuauitate ſomnus adueniret; atqui hoc eſt contra experientiam; ergo dicendum eſt, & vaporum eleuationem, & ſpirituum attractionem eſſe ad ſomnum neceſſarias, ſequela: Maioris probatur, quia ſpiritus talem impeditionem ratione vaporum ægrè ferentes aditum ſibi ſtruere, ac erumpere omni conatu tentarent, ac proindè ſequeretur violentia in organo ſenſus communis. Secundo probatur, quia cauſa efficiens non poteſt naturaliter quidquam molliri, niſi adſint formalis, & materialis, ſiquidem actus actiuorum non ſunt, niſi in patiente benè diſpoſito, vt docet Ariſt. 2. de Anima t. 24. atqui cauſa efficiens eſt vis attractiua ſpirituum, materialis ciborum vapores, formalis eorundem eleuatio, ac denſatio; ergo neutra cauſa ſine altera ſufficere poteſt: Minor patet ex ſecundo notabili: Idem comprobari poteſt de vigilia, ſumpta vtraque cauſa priuatiuè, ſiquidem vigilia, cum ſit priuatio ſomni, per eaſdem cauſas priuatiuè euenire debet, per quas poſitiuè inducitur ſomnus.

Tertia concluſio. Somnus, & vigilia conueniunt omnibus animalibus, tam perfectis, quam imperfectis: Eſt Ariſtotelis de ſomno, & vigilia cap. 1. Probatur; tum primò, quia omne animal ſumit cibos, ex quorum concoctione gignuntur vapores, & ſpiritus animales; ergo per horum præſentiam omne animal dormit, & per abſentiam vigilat: Conſequentia patet, quia ex vaporibus, & ſpirtitibus animalibus deriuantur cauſæ ſomni, & vigiliæ; Tum ſecundo quia ſomnus, & vigilia ſunt paſsiones, ſucceſsiuè ſe habentes in animali; ergo ſi omne animal contingit vigilare, vt procuret ſibi cibum, & alimentum, quo conſeruatur vita, & omne animal pariter continget dormire. Maior patet, quia habitus, & priuatio ſe habent ſemper ſucceſsiuè; atqui ſomnus dicit habitum, & vigilia priuationem; ergo, &c. Tum tertio quia nullum animal reperitur quod ſemper vel vigilet; vel dormiat; ergo omne animal aliquando vigilat, & interdum dormit. Antecedens patet, quia per vigilias ſicut abſumuntur ſpiritus animales, & organa corporis defatigantur, ideò nè contingat animal, vel ex defatigatione, vel ex ſpirituum animalium conſumptione citò mori. natura ordinauit viciſsitudinem ſomni, vt per ipſum vires reſtaurentur, ſpiritus de nouo gignantur, atquè ità naturæ, ac vitæ conſeruationi animalis conſulatur; ergo dicendum eſt omne animal interdum vigilare, & aliquando dormire.

Quarta concluſio. Non omnia animalia tamen æqualiter dormiunt, aut vigilant. Colligitur ex Ariſt. non ſolum incitato lib. cap. 4. ſed etiam in lib. de genera-

generatione animalium cap. 1. declaratur, quia homines in prima ętate, plus quàm cætera animantia ſomno indulgent, immò intra vterem maternum ferè ſemper dormiunt, & ab ipſa natiuitate maiorem temporis partem videntur ſomno oppreſsi, & ratio eſt, quia pueri caput vaporibus exuberat, maiorq; pars nutrimenti ad partes ſuperiores tranſmittir, cuius iuditium eſt, quia in ætate infantili pares inferiores magnitudine ſuperant. Deindè hominis cerebrum maius eſt cerebris aliorum animantium, iuxtà corporis incrementum, vt commodiùs, & vberiùs in eo perficiantur operationes ſenſitiuæ, inſeruientes intellectui. Rursùs ex hominibus etiam, quidam faciliùs, ac diutiùs dormiunt, quàm alij, vt quibus ſunt venæ arctiores, & grandiora capita, ſiquidem venæ anguſtæ citò obſtruuntur, & capita magna diù vapores ſuſtinent. Deniquè ſuadetur, quia melancolici parſim dormiunt; nàm propter ſtomachi frigiditatem nequeunt calidos vapores ita reſoluere, vt meatus obſtruant, ac ob eandem cauſam exiguam euaporationem ex nutrimēto hauriunt: phlematici etiam nō multum dormiunt, ob caloris debilitatem, qui cibos difficulter digerit, & coquit; econtra alij meliori complexione præditi, facilè diuque dormiunt.

Quinta concluſio. Somni, ac Vigiliæ ſubiectum inhæſionis, ſeù proximum, eſt ſenſus communis, remotum verò, ac denominationis, animal ipſum. Eſt Ariſtotelis de ſomno, & vigilia cap. 2. Probatur prima pars auctoritate eiuſdem Ariſtotelis loco citato, vbi dicit: *Manifeſtum igitur eſt, quod huius ſenſorij eſt paſſio vigilia, & ſomnus*, ſed ibi nomine ſenſorij, intelligit ſenſum communem; ergo ſenſus communis eſt ſubiectum proximum ſomni, ac vigiliæ. Minor probatur, quia de illo ſenſu intelligit, per quem ſomnus, & vigilia inſunt omnibus animalibus; per eundem Ariſtotelem ibidem, vbi ſubdit, *quapropter, & omnibus ineſt animalibus*; atqui per ſenſum communem ſomnus, & vigilia inſunt omnibus animalibus, ſiquidem tantum requiritur in omnibus animalibus, quod de nullo alio ſenſu enunciari poteſt, vt ſuperiùs oſtendimus in 2. de Anima diſp. 4. q. ergo de primo ad vltimum, ſolus ſenſus communis erit ſubiectum proximum ſomni, ac vigiliæ. Probatur ſecunda pars, quia illud, quod eſt ſubiectum ſenſus, eſt etiam ſubiectum ſomni, ac vigiliæ, ex Ariſtotele lib. de ſomno, & vigilia cap. 2. vbi aſſerit plantas ideò non dormire, quia carent ſenſu; ſed ſolum animal eſt ſubiectum ſenſus, vt probat idem Ariſtoteles in hoc 3. de Anima t. 60. & 63. ergo, &c. Confirmatur, nàm totum animal dicitur dormire, & vigilare; ergo animal totum eſt ſubiectum denominationis, ſeù remotum, ſomni, ac vigiliæ. Conſequentia patet, quia quod eſt ſubiectum operationis alicuius paſſionis, eſt etiā illius paſsionis ſubiectum, homo .n. cum ſit ſubiectum denominationis riſus, eſt etiam ſubiectum riſibilitatis, à qua procedit riſus; ergo ſi animal eſt ſubiectum dormitionis, & vigilationis, debet eſſe pariter ſubiectum ſomni, ac vigiliæ, à quibus originantur huiuſmodi operationes. Antecedens probatur, quia totum animal, & ſecundum omnes ſui partes, reſtauratur per ſomnum, & per vigiliam redditur promptum ad operandum; ergo totum animal dicitur dormire, & vigilare, & non ſenſus communis duntaxat, ſiquidem reſtauratio virium eſt effectus dormitionis, & promptitudo ad operandum conuenientia animali eſt effectus vigiliæ.

Obijcitur primò contra primam concluſionem, quia eiuſdem rei nequeunt eſſe plures diffinitiones, aliter eadem res habere poſſet plures eſſentias, per plures diffinitiones explicabiles; ergo altera ex diffinitionibus traditis in fine prioris notabilis ſuſtineri nequit.

Reſpondetur maiorem eſſe veram, ſi ambæ dentur per idem genus cauſæ, ſiquidem eiuſdem rei non poſſunt eſſe plures cauſæ totales eiuſdem generis, & ordinis; falſam verò ſi per diuerſa genera cauſarum; modò prior diffinitio, quæ eſt Ariſtotelis, datur per cauſam forma-

Digitized by Google

formalem, poſterior verò Templeri, per finalem, & ita vtraque ſubſiſtere poteſt, & eſſe bona, ac conuenienter aſſignata.

Obijciuntur ſecundò contra ſecundã concluſionem omnes rationes ſecundæ ſententiæ, quibus nititur euertere primam opinionem, tum quia natura prò conſeruatione animalis non nititur cauſæ fortuitæ, ac accidentariè, cuiuſmodi eſt ſola euaporatio ciborum; tum etiam, quia ſomnus conciliatur mediantibus concentibus muſicalibus, nullo habito reſpectu ad ciborum ſumptionem; tum etiam, quia ieiuni ſuaui ſopore interdum afficiuntur; ergo ciborum euaporatio nullatenus pertinet ad conciliandum ſomnum.

Reſpondetur negando conſequentiam; ſiquidem euaporatio ciborum ità eſt determinata à natura pro animalis tuenda, ac conſeruanda vita, ſicut ſpirituum animalium ad cerebrum, actuactio pro reconciliando ſomno, ſiquidem ſpiritus ſicut gigni nequeunt ſine alimento, ità nec attrahi poſſunt ad cerebrum, niſi prius præcedat, vel ſaltem committetur ciborum euaporatio. Ad ſecundum conceditur poſſe conciliari ſomnum à rebus prædictis, at nec iſtæ iuuant abſque ciborum euaporatione. Ad tertium dicendum ieiunos ſi quandoque ſopore afficiantur, non eſſe totaliter diſtitutos vaporibus, ex præcedenti ciborum ſumptione relictis, quod potiſſimum conuincitur ex eo, quod longam inædiam patientes, nequaquam dormire valent, & non niſi ex carentia vaporum, quibus meatus ſenſus communis abſtrui poſſint.

Obijciuntur tertiò contra eandẽ, motiua prioris ſententiæ, quatenùs faciunt contra ſecunda opinionem.

Reſpondetur tamen negando conſequentiã ex illis deductam, ſiquidem admittimus libenter neceſſariam eſſe ciborum euaporationem ad inducendum ſomnum, at addimus eam non ſufficere, niſi adſint etiam ſpiritus animales vi attractiua ad cerebrum reuocati, vt probatum eſt in concluſione.

Quid ſit ſomnium, quæ eius cauſæ, & an per ſomnia quidquam, diuinari, vel certi auſpicari poſſit.

QVÆSTIO II.

SOmnium eſſe operationem, qui animal inter dormiendum fingit, & imaginatur ſibi varia, nullus eſt, qui ignoret, ac propterea poſt quæſtionem de ſomno conueniens fuit ſubijcere hanc quæſtionem de ſomnijs, in qua inueſtigari poſſunt quid, & quotuplex ſit ſomnium, quæ eorum cauſæ, & an per ſomnia poſſimus quidquam certi diuinari, ſiquidem de his omnibus luculenter peragit Ariſtoteles in duobus libris, quorum prior de ſomnijs, poſterior de diuinatione per ſomnium inſcribitur: Vnde ne materiam tam copioſam à nobis confuſo tradatur modo, quæſtionem in duas ſecabimus partes, in quarum prima examinabimus, quod, & quotuplex ſit ſomnium, ac eorum cauſæ: In ſecunda verò an poſsimus per ſomnia quidquam diuinari.

Quid, & quotuplex ſit ſomnium, & cauſa.

SECTIO I.

SOmnium; ſecundum Ariſtotelem in lib. de Somnijs cap. 1. eſt viſum, ſeù phantaſma ab imaginatione in ſomno quoddammodo factum, ſeù, vt alij exponunt, eſt apparitio per internum ſenſum dormientibus exibita: in qua deſcriptione dicitur primò ſomniũ eſſe apparitionem per ſenſum exibitam, vt excludantur apparitiones intellectuales, quippèque non ſomnia, ſed viſiones appellantur. Deindè additur ly dormientibus, vt innuamus apparitiones, quæ vigilantibus accidunt, ſiuè ſint rationis compotes, ſiuè expertes, non vocari ſomnia, quandoquidem non ſunt operationes ſomni, quod neceſſariò exigitur, vt dicit Ariſtoteles loco citato ad naturam ſomnij.

Vt autem ſomniorum indagare valeamus

leamus

leamus cauſam, vel cauſas obſeruandum eſt, quatuor eſſe ſomniorum genera, S. Diuina, Demoniaca, Naturalia, & Animalia; Quorum differentiæ cum ortum ducant potiùs ex cauſis efficientibus, aut conditionibus extrinſecis ob quas eueniunt, quam ex apparitionum natura dicendæ ſunt accidentales, & non eſſentiales, quandoquidem eadem ſpecie apparitio diuerſorum generum rationem cum obtinere valeat, prò diuerſitate agentium, ac tempo. rum differentia poterit appellari Diuina, Demoniaca, Naturalis, & Animalis.

Secundo obſeruandum, ſomnia Diuina illa dici, quæ à Deo, vel ab Angelo bono inter dormiendum hominibus immitti ſolent; à Deo quidem ſiuè immediate tales apparitiones producendo, ſiuè nouas ſpecies imprimendo, quibus ſenſus communis ad illas efformandas determinetur, ſiuè præhabitas ſpecies coordinando, & applicando, ſiuè proponendo obiecta, ex quibus ſpecies hauriri poſſint, aut quouis alio modo Deo poſſibili: ab Angelo autem ſolum ſpecies iam habitas excitando, ac interuentu ſpirituum transferendo, (qui ſibi non ſecùs, ac alia corpora, quoad motum localem obediunt) eaſque proponendo ſit, vt potentia ad illas apparitiones valeant mouere. Demoniaca ſunt, quæ à Demonibus induncuntur, fiuntque eodem modo, quo ab Angelis bonis, licet omninò eorum finis ſit diuerſus: Angeli enim, Dei gloriam, & hominum ſalutem quærunt, illos per ſomnia erudientes: Demones verò eorundem perditionem ſpectant, dum eos nituntur ad obſcænas cogitationes allicere, aut ad ſuperſtitioſas credulitates, & operationes trahere, ſi ſomnijs, ab illis immiſſis, fidem præſtent. Naturalia ſunt, quæ ex particulari corporum diſpoſitione temperamento, humorum concurſu, alijſque huiuſmodi oriuntur, nam melancolicis, ſomnia triſtia occurrunt, vt funera, tenebræ &c. qui flaua bili affluunt, rixas iurgia, inimicitias, & id genus ſomniant, qui ſanguine abundant, ignes, combuſtiones: &c. quibus verò multum pituitæ ineſt, flumina, imbres, potum, cibum &c. prætereà cum animalis vis humorum multitudine occupatur ſomniantes, ponderum grauitate ſeſe præmi conqueruntur: qui tenui, ac leui temperamento præditi ſunt currere, aut volare ſibi videntur. Animalia ſomnia ſunt, quæ circa res, quas peruigiles pertractauimus in ſomno verſantur: harum namque ſimulacra, vt potè recentia ſolent potentiam fortiùs mouere: Ex his infertur ſomniorum cauſas eſſe Deum, Angelos, Demones, varias corporum affectiones, aut nupera rerum imagines.

Ex his occurrunt tria dubia ſoluenda; quorum primum eſt, quonam pacto potentia ſomniatrix nempè ſenſus communis, qui dormientibus huiuſmodi apparitiones præmonſtrat ad eas efformandas determinetur. Secundum cur aliqui ſomnient, alij verò non, & quando ſomnia fiant. Tertium cur aliquæ ſpecies, moueant, & non aliæ ad huiuſmodi apparitiones efformandas.

Ad primum reſpondetur cum diſtinctione, vel enim loquimur de ſomnijs Diuinis, & Demoniacis, & ſic dicimus à Deo, vel ab Angelis bonis, aut Demonibus reſpectiuè poſſe determinari, vel eſt ſermo de Naturalibus, & Animalibus, & tunc dicimus potentiam ſomniatricem determinari per occurſum ſpecierum, iam in ipſam receptarum, vel per applicationem aliarum ſpecierum, quæ tali, vel tali ordine ſpirituum animalium miniſterium ad eandem deduci poſſunt, & hæc eſt Ariſtotelis ſententia lib. de ſomnijs cap. 5. Vnde cum in ſecundo lib. de Anima determinatum ſit, eſſe quinque ſenſus internos à ſe inuicem diſtinctos, concludendum eſt, ſomnia fieri per ſenſum communem concurrentibus ſpecieb. in ipſo contentis, aut ab imaginatiua, cogitatiua, extimatiua, ac memoria ad ipſum delatis, ſi tamē earũ interuentu ſit opus ad ſomniũ conſtituendũ; Nam vnuſquiſq; ſenſus ad productionem earum partium ſomnij,

quæ

quæ ad ipſum attinent, ſpecies ſubminiſtrat. Quandoque igitur ſenſus communis tantum per ſpecies in ipſo ſubiectas ad tales apparitiones determinatur, interdum cum ſenſu communi concurrit cogitatiua, vt potè cum dormiés, montem aureum ſe videre putat, aliquando extimatiua, vt quando quis ſomniat inimicitias, & ſpeciebus non ſenſatis; & non nunquam omnes cooperantur, ſi actus ſomnium in vno ſomnio interuenire debeant, & hoc potiſſimum experientia conuincitur, cum de vno, ad aliud ſomnium, ſeu apparitionem quamuis imperfectam, inter dormiendum, tranſire ſolemus.

Ad ſecundum dicimus, vt ſomnia proueniant, non poſtulari in ſomniante, ſomnum eſſe perfectum, hoc eſt, cum ceſſatione omnium ſenſuum externorum ab operationibus, ſed ſufficere ipſum eſſe imperfectū, ideſt cū ligatione maioris partis externorum ſenſuum, cuiuſmodi eſt ſomnus, eorum, qui dormientes, vagantur. Igitur dum adhuc obſtructi ſunt meatus, per quos animales ſpiritus ad ſenſus externos deduci ſolent, interni ſenſus ſedacta aliquantulum vaporum agitatione, ac perturbatione, incipiunt tamquam vinculis abſoluti, rerum imagines, antea latentes, explicare, ſuaſque operationes liberè exercentes, eas apparitiones oſtendunt, vel clarius, vel obſcurius iuxtà vaporum paucitatem, vel multitudinem, tenuitatem, vel vaſſitiem, quamobrem cum aliqui, tam tenuibus polleant ſpiritibus, tantamque vaporum multitudinem, ad cerebrum mittant, ita ſenſus occupant, vt rerum imagines aperire non valeant; vnde pueri ob velocem nutritionis motum, & magnam euaporationem meatus abruentem non ſomniant: ob eandem quoque cauſam in ſomnij initio potius, ac fine, quam in medio, atque in vna ætate, & non in alia ſomnia accidere ſolent.

Ad tertium reſpondetur, hoc ideò euenire, quia ob aſſiduam meditationem, vel accuratam attentionem aliquę ſpecies fortiores euadunt, vel quia delectatio, triſtitia, aut alia paſſio obiecta in huiuſmodi ſpeciebus relucentia comitatur; idcircò præ alijs potentiam, alliciunt, & excitant, ad ſpetra, ſeù phantaſmata, in ſomnijs apparentia.

Quæres. An omnia Animalia ſicut dormiunt, etiam ſomnient?

Reſpondetur, quamuis ſomniatio inter dormiendum contingat, non propterea ſequi, ſi omne animal dormiat, ipſum etiam ſomniare, quandoquidem ad ſomnium ſaltem naturale, vel animale requiritur memoria, & imaginatio rei præteritæ, cum igitur non omnia animalia polleant his potentijs, conſequenter dicendum eſt, non omnia ſomniare. Nec valet dicere, infantes ſomniare, quamuis non valeant memoria, & imaginatione rei præteritæ, tum quia, & antecedens, & conſequens eſt falſum, ſiquidem, vt dictum eſt in reſponſione ad ſecūdum dubium, infantes non ſomniant ob velocem nutritionis motum, & magnam euaporationem meatus obſtruentem, adeò vt nunquam, ſenſus interni abſolui poſſint, vt explicent ſuas apparitiones; non verò, quia careant memoria, & imaginatione, ſiquidem, & ipſi videntur inter dormiendum hos mouere, non ſecus, ac ſi papillam caperent, ac cibum ſumerent, quod tamen non fieret, niſi phantaſma memoria comprehenſum tenerent, & imaginando repeterent.

An per ſomnia aliquid certi diuinari, vel auſpicari poſsit?

SECTIO II.

ARtem diuinandi, vel aliquid præſagiendi ex ſomnijs deriuatam, quam ſomniſpiciam communiter appellant, nonnulli prorſus vanam cenſuerunt, dicentes, per ſomnia nullum præteritum, aut futurū enunciare poſſe.

Alij verò huiuſmodi artem; ità encomijs honeſtarunt, vt non veriti ſint aſſerere per ſomnia aliquid ſemper diuinari poſſe, cum ipſam tamen perfectè caleant.

Verùm quid ſentiendum ſit paucis de more adnotatis in concluſionibus

infra

inſtà probandis dilucide aperiemus.

Primò igitur notandum eſt ex Ariſtotele lib. de diuinatione per ſomnium, ſomnia eſſe in triplici differentia, quædam enim ſe habent, vt euentum ſigna; non nulla, vt cauſæ; & alia fortuitò accidunt. Somnia primi generis ſunt, quæ aliquid tantum ſignificant, & nihil efficiunt, ſicut fumus eſt ſignum ignis, & aſperitas, ac ſiccitas lingue eſt ſignum febris, & hoc pacto ſomnia, quæ corporum diſpoſitiones, valetudines, ac temperiem præmonſtrant, ſe gerere, vt ſigna tantum. Secundi generis ſunt quæ principia, ſeù incitamenta futurorum miniſtrant, vt labor immoderatus eſt cauſa febris, lunæ interpoſitio inter ſolem, & noſtrum aſpectum eſt cauſa ecclipſis, ſic ſomnia, quæ dormientibus occurrentia aliquam rationem ingerunt, per quam peruigiles ad agendum aliquid impellantur, appellantur cauſæ. Tertij generis dicuntur, quæ nullam cum effectibus connexionem habent, & ad nullam rationem, verùm duntaxat ad caſum referri poſſunt vt quod aliquo ambulante, luna, ecclipſim ſubire debeant, ſiquidem, ſomnium huiuſmodi eſt prorſus inane ad diuinationem, cum ambulatio nullam coniunctionem habeat cum ecclipſi.

Secundò notandum, ſeù potiùs memoriæ recolendum quod diximus in præcedenti ſectione, ſomnia adhuc eſſe in quadruplici diſcrimine; nempè alia eſſe Diuina, alia Demoniace, Naturalia alia, & alia Animalia.

Ex his fit prima concluſio. Cum ſomnia interdùm à Deo, vel ab Angelo bono ex Sacræ Scripturæ Teſtimonijs nobis immitti, ac inſpirari ſoleant, falſa eſt opinio Ariſtotelis, dicentis, nullum ſomnium diuinitus immitti. Probatur, quia in tantum repelluntur ab Ariſtotele huiuſmodi ſomnia, in quantum ſi darentur à Deo, nō communiter omnibus, ſed tantum optimis, & ſapientibus deberet concedi; atqui cum experientia conſtet, inquit Ariſtoteles, huiuſmodi ſomnia fieri non tantum ab illis, ſed etiam ab improbris, atque abiectis hominibus; ergo ſignum eſt huiuſmodi ſomnia à Deo immitti non poſſe, atqui hæc ratio eſt prorſus vana; ergo non propterea dicendum eſt, ſomnia aliqua non poſſe à Deo immitti, ac proinde eſſe diuina. Aſſumptum probatur. Deus enim indifferenter ſe habet peritis, & imperitis, preclaris, & ignobilibus, ſiquidem omnium ſaluti proſpicit, & eius diuina prouidentia ad omnium ſalutem neceſſaria diſponit; ergo non tantum optimis, & ſapientibus, ſed & improbis, atque abiectis hominibus poteſt præſtare ſomnia, quibus in bonum erudiri valeant. Confirmatur, de facto namque aliquibus inſpiraſſe ſomnia deducitur ex Sacra Pagina, ſiquidem in veteri Teſtamento, ex lib. Geneſis cap. 28. leguntur ſomnia Iacob cap. 37. Ioſephi ſomnia, & cap. 41. itidem ſomnia Pharaonis, & in Nouo Teſtamento; Matthæi cap. 1. & 2. recenſentur ſomnia ab Angelo. D. Ioſepho immiſſa, quibus ipſum admonuit de fuga in Ægyptum, & reditu in Paleſtinam; ergo non ſolùm ſunt poſſibilia ſomnia diuinitus immittenda, ſed de facto comprobatur, plura à Deo immiſſa.

Secunda concluſio. Qui intelligeret ſibi à Deo, vel Angelo bono ſomnia immiſſa fuiſſe, non deberet dubitare de eorum euentus; quandoquidem futura contingentia, cum nec in ſeipſis, quia nondum exiſtunt, nec in ſuis cauſis, quia determinata carent cauſa, intellectui creato ſunt penitus obſcura, & Deo duntaxat certa, atque perſpicua, vel ijs ſolim, quibus diuinitus reuelantur; ergo ſomnia, quæ à Deo, vel Angelo bono communicata eſſe ſuperna reuelatione conſtat, tanquam vera ſunt amplectenda.

Tertia concluſio. Quamuis Demones rerum futurarum, quas præſcire poſſunt, & quarum ſpecies dormientibus infunt ſomnia infundere valeant, congregando, & proponendo eis conuenientes ſpecies, nec futurorum certitudinem continent, nec illis eſt adhibenda fides. Probatur, tum quia Demones veritatem odio habent, ac mendacia diligunt: tum etiam, quia generi humano infeſti, veritatem non oſtendunt, quia

quin' potius credentes nituntur decipere, & ſi verum aliquando præmoneant, id in malum finem vergit credentribus, nox ium, & nullatenus proficuum, quod multis experientijs hactenus manifeſtum fuit, idcircò impietaris, & ſuperſtitionis arguendus eſt, qui ſomnijs demoniacis vult adhibere fidem, vel à demonibus ſomniorum explicationem poſtulare.

Quarta concluſio. Somnia, quæ ſunt ſigna, & ex corporum affectionibus, ac cæleſti influxu oriuntur, probabilem coniecturam euentuum exhibent, non verò infallibilem certitudinem. Probatur prima pars, nam medici, teſte Ariſtotele, hic cap. 1. Hypocrate lib. de inſomnijs. Galeno lib. de præſagio ex inſomnijs ſumendo, conſulunt conſidetanda eſſe ægrotorum ſomnia, quandoquidem ex eorum obſeruatione de morbi qualitate, & ſtatu probabilem coniecturam erruere poſſunt, & dignoſcere, quæ ſit humorum turbatio, quinam eorum defectus, aut redundantia infirmo officiat; ergo, &c. Secunda pars probatur, quia natura interdum vincit, & abigit, quæ ægrotis incommoda imminere videbantur, imitaquè reddit præſagia; alia etiam inditia imbtium, ventorum, & cæterotum huiuſmodi, aliquando irrita fiunt, ab alia efficaciori cauſa, vapores, & exhalationes conſumente vel fugante, ergo nec ex ſomnijs naturaliter accidentibus poterimus quicquam certi infallibiliter præſagire.

Quinta concluſio. Occurrente ſomnio cauſa, niſi in eo aliquid ſuperſtitionis, aut inconuenientiæ appareat, adhibito prudentum, & experitorum conſilio, poterit ſomnians de ſomnij veritate experimentum facere: E. g. ſi quis graui laborans infirmitate, ſomniaret ſibi aliquod pharmarum profuturum, ſomnium neutiquam eſſet negligendum, ſed poſſet adhibere peritos in arte, eoſque conſulere circa ſumptionem illius, quod ſomniauerat, eſſet nè proficiſcuum, vel nociuum, & iuxrà illorum conſilium deliberare: Cæterum, vt plurimùm, in huiuſmodi ſomnijs diſcernendis, non eſt multùm immorandum, quin potiùs magna cautela, ac prudentia procedendum, nè vltrò quis deceptioni ſubdatur.

Sexta Concluſio. Somnia caſualia, ac fortuitas, quæ nullam connexionem cum euentibus habent futuris, tamquam vana, & ridicula ſpernenda ſunt, quandoquidem nihil certi ex eis conijci poteſt quocirca audiendus eſt D. Hieronymus in cap. 5. Eccleſiaſtes, vbi damnans huiuſmodi vanas, & ſupeſtitioſas obſeruationes ſic fatur: *Cum diuerſa videris per nocturnam quietem, & varijs anima fuerit exagitata terroribus, ſiuè viſitata promiſſis, tu ea contemne, qua ſomnij ſunt, & ſolum Deum time: Qui. n. ſomnijs crediderit, vanitatibus ſe, & ineptijs tradet*: Quandoquidem, vt concludit Ariſtoteles de Diuinat, cap. 2. verſus finem, *artificioſiſſimus iudex ſomniorum, qui poteſt ſimilitudines inſpicere, ille eſt*; atqui ſolus Deus, eſt huiuſmodi ſim ilitudinum inſpector, & cognitor; ergo non hominum, ſed Dei tantùm erit interpretatio ſomniorum. Quod confirmatur teſtimonio Ioſephi Patriarchæ, Egyptiorum Proregis, ſiquidem ſciſcitantibus Pharaonis Eunuchis, vt eorum ſomnia diſſolueret, reſpondit: *Nunquid non Dei eſt interpretatio ſomniorum? Referte mihi quid videritis*; mihi inquam, qui ab ipſo gratiam obtinui, vt ſomniorum ſigna, quod valeant, indicare poſſim. Qui de ſomnijs, eorumq; diuinatione plura cupit, conſulat Ariſtotelem, & eius Expoſitores; mihi ſat eſt innuiſſe, nè curioſitas potiorem locum obtineat.

Quid, & quotuplex ſit vita, & mors, ac quanam ſint earum cauſa?

QVÆSTIO III.

Vitam eſſe duplicem ſcilicet hyperphyſicam, & phyſicam, nō eſt ignorandum, ſiquidem illa eſt animorum, & ſubſtantiarum incorporearum, de qua agit Metaphyſicus; hæc vero corporeæ ſubſtantiæ, de qua cum Phyſicis, & nos acturi ſumus.

Vitam

Vitam phyſicam, adeò varie à pleriſque diffiniri, aſſerit Timplerus, vt meritò poſſit effari, à multis ignorari, à paucis verò rectè explicari, quid ipſa ſit. Cæterùm quoniam eadem ambiguitas, ac perplexitas reperitur etiam in tradendo diffinitionem mortis, ideò nè contingat vtramque vel ignorare, vel de illis confuſo modo differere, præſentem queſtionem in duas ſecabimus partes, in quarum prima, de Vita; & in ſecunda, de Morte agere tentabimus.

Quid ſit vita phyſica, ſeù corporalis, ac eiuſdem cauſa.

SECTIO I.

PRo ſolutione totius difficultatis primò notandum eſt, vitam à pleriſquè deſcribi, nàm alij dicunt, eſſe vnionem animæ cum corpore; alij conſeruationem inſtrumentorum, quibus anima in corpore vtitur; alij functionem animæ certorum organorum miniſterio factam: alij eſſentiam corporis viuentis, qua viuens, eiuſdemq; actionem: alij perpetuam, ſeù quodamodo continuatam generationem corporis viuentis; alij vigorem facultatum, & operationem animæ: alij ipſam animam corporis viuentis: alij actum primum corporis viuentis, quatenus eſt viuens; at his omnibus poſthabitis, cùm ex eis non rectè explicetur natura, & eſſentia vitæ, placet ea, quam Ariſtoteles aſſignat lib. de Vita, & Morte cap. 14. dicens: *Vita eſt manſio animæ vegetatiuæ in corpore cum calore*: Vel, vt explicat Timplerus, eſt duratio corporis animati vſque ad terminum, quo deſinit. In qua diffinitione, manſio, ſeù duratio tenet locum generis; ly corporis animati anima vegetatiua, ſtat loco differentiæ, ſiquidem per hanc differt à morte, quæ vt mox dicam, præſefert carentiam animæ à corpore naturali, & pariter diſiungitur per eam corpus viuens à non viuente: Additur poſteà, vſque ad terminum, quo deſinet eſſe, quod optimè expenditur per vnionem vegetatrix potentiæ cum calore innato, ſeù naturali, quandoquidem, hoc deficiente, deſinit vita, & ſequitur eiuſdem viuentis mors; cùm igitur per huiuſmodi deſcriptiones rectè expendatur natura, & eſſentia vitæ, concludendum eſt, ambas, quæ tamen in vnam coeunt, eſſe rectè, & conuenienter aſſignatas.

Secundò notandum, quod cum à vitæ primordijs ſit humidi in nati cum calido naturali certamen, (ſiquidem hic nunquam deſueſcit continue in humidum agere, nec cauet humidi internecionem ſibi fore exitioſam, cùm, eodem deſicato, & calidum abſumatur) prouida natura, quoniam nouit in calidi, & humidi proportione, ſitam eſſe animalium vitam, eorum incolumitati conſulens, ſtatuit, vt alimentitius humor humido innato ſubſidium conferat, & quantum humidi vis caloris conſumpſiſſet, cibus, & potus refocillarent; Similiter, vt calor agendo repaſſus reficeretur, cordi, tamquam ignem, calorē adiunxit, quo ſanguinem, à iecore transfuſum, plenè decoqueret, ac in vitales ſpiritus conuerteret, quorum ductu, & vehiculo, calor in omnia membra diffunderetur, eaque fouens ad vitæ munia exercenda excitaret, roboraret, firmaretque. Et ſane hepar, caloris à corde emanantis miniſterio ſanguinis opificium perficit. Cærebrum etiam, mutuato à corde ſpirituum vitalium ſubſidio, naturali frigiditati modum imponit, & ad animales operationes idoneum euadit. Ex quibus infertur; Cor vitæ fontem meritò nuncupari; quandoquidem vitales operationes ipſi, tamquam fonti natiuo acceptæ, referuntur, qua de cauſa conſultò Ariſtoteles lib. 2. de Generatione Animalium cap. 4. docet, cor primo viuere, poſtremo interire, quo-

niam caloris à corde profluentis beneficio animalium corpora vigent, eiuſque defectu corrumpuntur. Neque officit quod inſecta animalia, & teſtudines auulſo corde, aliquo tempore viuant, & moueantur nam vt ibidem innuit Ariſtoteles, animalia hæc imperfecta ſunt, & non benè compoſita, neque vnam determinatam partem habent, in qua vitæ principium reſideat, ſed indeterminate fere per totum eorum corpus calor diſtenditur; vnde non eſt mirum, ſi priuata corde adhuc etiam viuant, quia talis calor ad vitales actiones peragendas adminiculum præſtat, ac ſuppeditat.

Tertiò notandum, vitam dupliciter conſiderari, vno modo in actu primo, alio modo in actu ſecundo; ſi primo modo ſpectetur, non eſt niſi anima vegetatiua, quæ eſt principium motus, & operationum vitalium in corpore animato; & hæc diuiditur in generatiuam nutritiuam, & augmentatiuam, de quibus luculenter ſatis egimus in 2. lib. de Anima. Si verò ſecundo modo attendatur, vita naturalis attribui poteſt facultatibus, & operationibus corporis animati, quandoquidem & iſtæ vitales appellantur, non quia in ſe habeant vitam in actu primo, cum ſint accidentia, vel potentiæ, ſed in actu ſecundo, quatenus ab ipſa ſortiuntur vitalium nomenclaturam, ac denominationem.

Ex his ſit prima concluſio. Vita rectè fuit deffinita ab Ariſtotele loco citato, & à Timplero lib. 1. de corpore animato in generali cap. 2. problem. 2. Probatur quia illa diffinitio eſt bona, & conuenienter aſſignata, quæ conſtat ex genere, & differentia, ſiquidem per hæc duo expenditur eſſentia cuiuſcunque rei, vt docet Ariſt. 7. Methaphyſicorum t. 43. ſed diffinitiones vitæ, allatæ in primo notabili ex Ariſtotele, & Timplero, ſunt huiuſmodi, vt ibidem declarauimus; ergo, &c. Confirmatur, quia huiuſmodi diffinitiones optimè expendunt naturam vitæ; ergo ſunt bonæ. Antecedens probatur, cum enim corpus animatum tandiù dicatur viuere, quandiù durat, & conſeruatur in illo ſtatu medio, qui verſatur inter generationem, & corruptionem, à quarum prima incipit eſſe, & à ſecunda deſinit; ergo eius vita nihil aliud videtur eſſe, quam duratio illa, ſeù manſio, quæ à generationis termino, vſque ad terminum corruptionis ſe ſe extendit.

Secunda concluſiò. Cauſæ vitæ, ſeù manſionis, vel durationis animæ vegetatiuæ in corpore animato optimè ſtatuuntur in conſiſtentia, ſeù proportione humidi innati cum calore naturali. Probatur, quia manente huiuſmodi proportione manet vita naturalis, & ipſa diſſoluta ſequitur mors, quæ eſt priuatio vitæ; ergo in tali proportione optimè ſita reperitur cauſa vitæ. Antecedens, & conſequens remanent ſufficienter declarata in ſecundo notabili.

Obijcitur primo contra primam concluſionem Ariſtoteles in 2. de Anima, vbi dicit, viuere eſſe nutriri, creſcere, ſentire, & intelligere; ergo vita non conſiſtit in manſione animæ vegetatiuæ in corpore animato, ſeù duratione eiuſdem corporis vſque ad terminum, quo deſinit eſſe.

Reſpondetur, Antecedens eſſe verum de vita in actu ſecundo, nō verò in actu primo, de qua in concluſione locuti ſumus.

Obijcitur ſecundo contra ſecundam concluſionem. Quia vita animalis conſiſtit in temperamento quatuor primarum qualitatum; ergo cauſæ conſeruatiuæ vitæ non ſunt tantum calor naturalis, & humidum radicale.

Reſpondetur, Antecedens eſſe falſum, ſiquidem in huiuſmodi temperamento non conſiſtit vita animalis, ſed mixtio corporis naturalis.

Vel dicendum, Antecedens eſſe verum concomitanter, non verò formaliter, quia hoc modo vita, vt dictum eſt, non exigit, niſi proportionem humidi radicalis, & naturalis caloris.

Contra, quia, adaucto frigore, vel

calore

calore in corpore animato, & conſeruata proportione humidi, & caloris naturalis minuitur virtus operatiua vitalis; ergo ſignum eſt, vitam non conſiſtere tantùm in his duobus, ſed requiri temperamentum etiam aliarum qualitatum.

Reſpondetur, Conſequens eſſe verum de vita in actu ſecundo, non verò in actu primo; vel de vita concomitanter accepta, non formaliter; ſiquidem & vita, dicitur manere, etiam ſi corpus animatum non ſemper perfectè vitaliter operationes proprias exercere valeat.

Quid quotuplex, & quænam cauſa ſint mortis, vt opponitur vitæ naturali.

SECTIO II.

PRo intelligentia, ac reſolutione huius multiplicis difficultatis notandum eſt primo, ex Ariſtotele lib. de Vita, & Morte cap. 14. quod, quæ in plantis ariditas, in animalibus mors vocatur. Quid autem mors ſit, non eſt ita clarum, vt dicebamus etiam de vita, ſiquidem variè à pleriſque diffinitur, & deſcribitur: nàm Galenus lib. 2. de temperamento cap. 2. dicit eſſe extinctionem caloris naturalis. Alij cenſent, eſſe frigiditatem cordis ex humidi inopia. Alij putant mortem eſſe ſeparationem, ſeù diſceſſum animæ à corpore. Alij, eſſe marcorem, aut extinctionem calidi cum humore radicale. Alij deniquè dicunt, eſſe interitum ſubſtantialem corporis animati; quæ diffinitio, cum opponatur durationi, ſeù manſioni, conſiſtentiæue eiuſdem corporis animati vſque ad terminum, quo deſinit eſſe, in quibus conſiſtit ratio vitæ, erit nobis probanda vt aptior, & ad propoſitum oſtendendum exactior, vt porequæ manifeſtat naturam mortis per genus, & differentiam, ſiquidem interitus, ſeù corruptio ſubſtantialis, quod idem eſt, ponitur loco generis, cùm ſit communis cuicumque corruptioni corporis naturalis. Ponitur verò ly corporis animati, ad differentiam corruptionis ſubſtantialis corporum inanimatorum, quæ non vocatur mors, ſed ſimpliciter corruptio, vt opponitur generationi naturali, ſic communiter acceptæ. Vndè aliæ diffinitiones ſuſtineri nequeunt, quandoquidem non manifeſtant formaliter naturam mortis, ſed vel cauſas, ex quibus originatur mors, ſeù corruptio ſubſtantialis corporis animati, vt ſunt illæ, quæ dicunt, eſſe extinctionem caloris naturalis, vel humidi radicalis, vel vtriuſque; vel per effectus, cuiuſmodi eſt illa, quæ datur per ſeparationem animæ à corpore, nàm huiuſmodi ſeparatio eſt potiùs effectus mortis, quam ipſa mors; ad corruptionem enim compoſiti animati ſequitur ſeparatio, ſeù diſceſſus animæ à corpore; præterquamquod, hæc diffinitio non expenderet mortem omnibus animalibus communem, verùm duntaxat hominum, in qua diſcedit, vel ſeparatur anima rationalis à corpore, non verò aliorum, quorum animæ ad internecione meorum ſimul intereunt.

Secundò notandum eſt, quod quàmuis communiter dicatur, mortem eſſe priuationem vitæ, non propterea cenſendum eſt, inter illos cadere oppoſitionem priuatiuam; tùm quia nulla reperitur priuatio, quæ deſtruat ſubiectum ſui habitus, cæcitas enim non deſtruit oculum, ſed viſum, ſicut neç ſurditas aurem, verùm duntaxat auditum, cui priuatiuè opponitur; cæterùm mors deſtruit ſubiectum vitæ, nempè animal: tùm etiam, quia corruptio aduerſatur generationi; cùm igitur mors ſit corruptio ſubſtantialis corporis animati, & generatio non ſit vita, ſed hæc ſequatur ad illam, conſequenter dicendum eſt, mortem non eſſe priuationem vitæ: tùm deniquè, cùm corruptio, & duratio non opponantur priuatiuè, ſed

Digitized by Google

diſparatè, ſitquè mors corruptio, & vita duratio quædam, concludendum eſt, mortem non opponi priuatiuè vitæ, verùm duntaxat diſparatè: Cęterùm nè videamur in totum contemnere commune proloquium, poſſumus dicere, vitam quandoque ſumi in actu ſecundo, pro operatione vitali, & interdum pro earumdem principio, vel quo, vel quod ſi conſideretur vita in actu ſecundo, cùm mors preſeferat ceſſationem motuum, & operationum vitalium, & ceſſatio dicat formaliter priuationem, ſeù potiùs negationem, concedere poſſumus in hoc ſenſu, mortem eſſe priuationem vitæ.

Tertiò notandum ex Ariſtotele loco citato, mortem diſtribui in naturalem, & violentam. Hæc dignoſcitur, cum ortum ducit à principio extrinſeco: Illa verò, quando in ipſo viuente erit & partis conſiſtentia ex principio talis, ſed non aduentitia aliqua paſſio, hoc eſt, extra ipſum eſt principium, vel diſpoſitio corruptionis, quæ vt clariùs, & meliùs innoteſcant, obſeruandum eſt ex eodem Ariſtotele lib. 5. Politic. cap. 8. quod cùm contrariorum contrariæ ſint cauſæ, quemadmodum vitæ cauſa eſt calidum naturale, & humidum radicale; ita mortis cauſa, erit eiuſdem calidi, & humidi deffectus, qui defectus ſi procedat à contrario extrinſeco, ſcilicet à frigore, aut calore extraneo nimis excedente, vel humido aduentitio ſuperabundante, mors violenta inducitur, & extinctio vocatur; hæc enim tria, ſcilicet nimium frigus, extraneus calor, & humiditas aſcititia calorem natiuum præffocant, & humidum radicale extinguunt, ac per ſe cauſæ mortis nuncupantur; ſi autem talis defectus, non ab extrinſeco contrario, ſed ab ipſiuſmet caloris natiui virtute, paulatim contrabeſcente, ob continuam actionem, in frigiditatem oriatur, mors naturalis ſequitur, quæ marcor, vel mercefactio, vel vulgo, per vltimam reſolutionem vocatur. Siquidem calor agens in humidum repatitur, repaſſus debilitatur, ac imminuitur; proindèq; humido deſſiccato, & ipſe conſumitur, ſicut oleo conſumpto, ignis quoq; abſumitur. Quòcirca mors naturalis à violenta in hoc deſcriminatur, quod non ab externo contrariò validè, & apertè vim inferente, ſed quaſi ſponte naturæ, accidit; quippè plurimo, in vitæ longitudine, euaporato calore; exiguus, qui ſupereſt, cedit: iàm enim nec pulmo, vt pote induratus, ſufficiens eſt ad miniſtraudam refrigerationem, nec vires naturales alimentum præbent, vnde fiat reſtauratio, & refrigeratio. Nam, vt inquit Philoſophus eodem cap. 14. *reſpirantibus cùm pulmo, non reſpirantibus verò, branchia obdureſcunt, propter temporis longitudinem deſſiccatis, illis quidem branchijs, his autem pulmone, factiſq; terreſtribus, nequeunt has partes mouere, neque eleuare, & contrahere: vndè facta intenſione marceſcit ignis, ideſt calor* à ſemetipſo, quaſi per antiperiſtaſim, interimitur. Deindè infert, ſine dolore eſſe mortem, quæ in ſenectute euenit, nulla enim violenta paſſione contingente moriuntur, ſed fit animæ à corpore ſolutio, omninò inſenſibilis: Et hac de cauſa mors in ſenio adueniens, quàmuis à contrario fiat, dicitur naturalis; econtra violenta mors, quæ ab externo infertur, & præ violentæ paſſionis acrimonia accerbiſſima cenſenda eſt.

Quartò notandum eſt, violentam mortem contingere poſſe ex quadruplici cauſa, nempe per viam refrigerationis, ſuffocationis, inflammationis, reſolutionis, aut diſſipationis. Tunc accidit per viam refrigerationis, quando calidum vitale ſuperatur à frigore externo, & aduentitio, quo[c]umque fit illud; & hoc mortis [ge]neres intere[...]

intereunt animalia, quæ ob nimiam frigiditatem vel aeris, vel aquæ, vel veneni frigidi, vel pharmacei, aut potionis aſſumptæ enecantur. Tunc verò accidit per viam inflammationis, quando calidum vitale ab externo, & aduentitio calido ita accenditur, vt mortiferam diſpoſitionem acquirat, & ſic pereunt, quæ incendijs, aut febribus ardentibus; aut venenis calidis interimuntur. Per viam ſuffocationis euenit mors, quando calidum vitale opprimitur, vel ob nimiam humorum, & excrementorum copiam, vel propter interceptam ſpirituum calidorum, & habituum reſpirationem, ac euaporationem, & hoc modo moriuntur ebrioſi, plectorici, apoplectici, angina laborantes, ſtrangulati, & qui in aquis profocantur. Tunc demùm per viam reſolutionis, & diſſipationis mors occurrit, quando calor naturalis imminuitur nimis, vel ob ſubitam, & immoderatam abſumptionem calidi naturalis, aut humidi radicalis, vel propter vtriuſque diffuſionem, & euacuationem, & ſic interſunt, qui immodicis laboribus, ſudoribus, vigilijs, curis, erumnis, & mœroribus corpus macerant, quiquè nimiam vel ſanguinis, vel ſeminis euacuationem patiuntur, aut qui ſubita, ac inopinata lætitia magna afficiuntur. Ex his infertur, quod qui cupiunt longæuam vitam traducere, & ſibi violentam mortem eripere, omni cura eniti debent, vt fugiant quæ calidũ vitale, & humidum radicale vim habent ſuperandi, opprimendi, & imminuendi.

Quintò notandum eſt, mortem vt plurimum euenire ex morbis, qui ex perturbatione ſanguinis vtrumque ori ſolent. Alteratur, & commouetur ſanguis interdum ira, timore, verecundiam, triſtitia, vel lætitia, quæ cùm vehementes ſint, morbos, & mortem inferri ſolent, ſiquidem harum perturbationum cauſa, vitales ſpiritus aut nimium contrahuntur, aut plus æquo laxantur, calor autem nimia contractione ſuffocatur, multaq; effuſione euaneſcit. Ira, quia ad vltionem de illatis damnis ſumendam impellit, commouet fel, ſanguinem circa cor accendit, & calorem ad exteriores partes corporis diuertit, trudit, vndè fit, quod propter ſanguinis feruorem, biliſque concitationem, cerebro perturbato, qui ira accenditur, rationem, & conſilium amittit, illi oculi rubeſcunt, & vt plurimum ori ſilentium indicitur, vel ſi loquitur, truncatè, ac confuſe voces articulat; nàm cum ſanguis nimitùm ira incaleſcit, ſanguineo vapore caput, & oculi, infuſcantur, pulmoque imperditur, nè aerem neceſſarium attrahere, ac reſpirare valeat, & hinc ſequitur defectuoſa, ac truncata loquutio. Cæterùm quamuis ira bonæ valetudini obnoxia ſit, non tamen infert mortem. Timor, quia eſt fuga imminentis mali, ſpiritus, & ſanguinem fugam arripere cogit, & ad cor diuertere, quocirca eius impulſu, ac repercuſſu, calor natiuus ſuffocatur, & repentina mors interdùm ſequitur. Nimiùm timore percuſſis capilli eriguntur, vox tremit, oraque palleſcunt, ſiquidem ob diſceſſum ſanguinis à partibus exterioribus, illæ frigiditate occupantur, ſpiracula cutis obruuntur, capilli ſtringuntur, præſtrictiquè eriguntur, & manent: & ſimiliter inſtrumenta vocis, dum calor fugit, frigeſcunt, adeò vt nequeant ſuas operationes exercere, & dearticulare voces. Verecundia, quæ eſt quædam timoris ſpecies, homines ingenuos excruciamentis torquet, cùm ob ignauiter dictum, aut factum, famam, aut nomen bonum ſe amiſiſſe formidant. Hoc pudoris genera ſuffuſum fertur interijſſe Homerum, virum doctiſſimum, cùm quorundam piſcatorum reſponſum, ſuper interrogatione ab ipſo illis facta, capere minimè potuiſſet: Enimuero interrogati quid facerent, & nùm aliquid haberent, dixerunt ei quæcum-

quæcumque cæpimus, reliquimus, quæ non cæpimus, habemus, quod cùm exigua capere, ac diſſoluere non valuiſſet, verecundia ſuffuſum, propterea ferunt obijſſe diem, ſubitòque mortuum excidiſſe. Triſtitia, cum ſit ægritudo quædam animum affligens, calorem introrſus impellens, ac vires paulatim eneruans, mœrrentes, quia lentè torquet, vel de medio non tollit, vel tardè interimit. Hoc mortis genere interijſſe Ariſtotelem teſtantur Iuſtinus Martyr in ſua Pareneſi, & D. Greg. Nazian. orat. 1. contra Iulianum, & non niſi, quia non potuerit maris fluxum, refluxumq; indagare. Lætitia deniquè, cum ſit animi iucunditas, & hilaritas, ſi moderata ſit, valetudini fauet, ſin autem immoderata vltra modum ſeſe effundat, ſpiritus ita laxat, ac diſſipat, vt lætabundum exanimet, & interimat, quemadmodum accidiſſe refert Liuius lib. 2. dec. 3. cuidam Philippidi, Comediarum ſcriptori, cum de poetarum concertatione victoriam reportaſſet, inquit enim ob id, nimio gaudio ſuperfuſum, animam efflaſſe. Ex his pariter docemur, has moderari paſſiones, ſi mortem violentam, & non præpopera vitare cupimus.

Ex his ſit prima concluſio. Mortem rectè diffiniri per eſſe interitum ſubſtantialem corporis animati. Probatur, quia diffinitio, per quam explicatur natura diffiniti per genus, & differentiam, eſt bona, vt docet Ariſtoteles 7. Metaph. t. 43. ſed hæc diffinitio mortis eſt huiuſmodi, vt probatum eſt in primò notab. ergo, &c.

Secunda concluſio. Mors ſufficienter diuiditur in naturalem, & violentam. Eſt Ariſtotelis lib. de Morte, & Vita cap. 14. Probatur, quia omnis corruptio ſubſtantialis corporis animati accidit ei vel ab intrinſeco, vel ab extrinſeco, ſi ab intrinſeco eueniat, dicitur naturalis, ſi ab extrinſeco mors violenta; ergo mors ſufficienter diuiditur in naturalem, & violentam.

Tertia concluſio. Cauſæ vtriuſque mortis ſunt ſufficienter aſſignatæ ab Ariſtotele loco citato. Probatur ex tribus vltimis notabilibus, diſcurrendo, & inducendo per omnes cauſas, tum intrinſecas, tùm extrinſecas.

Quarta concluſio. Mors non opponitur vitæ oppoſitione priuatiua, ſed tantùm diſparata. Vtraque pars remanet ſufficienter probata ex ſecundò notabili.

Quinta concluſio. Omne animal eſt ſubiectum morti ſaltem naturali. Eſt communis. Probatur, quia omne agens, in agendo repatitur, patiendo debilitatur, & debilitatum tandem conſumitur, ex Ariſtotele. Sed calidum natiuum agit continuò in humidum radicale, in quibus conſeruatur vita; ergo cùm agendo repatiatur, repaſſum debilitetur, debilitatumq; conſumatur, indè neceſſariò, niſi ſupernaturaliter impediatur, debet ſequi corporis animati corruptio, & ita animalis mors: atqui omne animal, vita præditum, habet humidum radicale, & calidum natiuum; ergo omne animal naturaliter eſt ſubiectum corruptioni ſubſtantiali ſuipſius, ac proindè morti naturali.

Obijcitur primò contra primam concluſionem. Ariſtotelem in lib. de Vita, & Morte cap. 14. qui diffinit mortem, per extinctionem caloris; ergo illam deffinire per interitum ſubſtantialem corporis animati, eſt contra Ariſtotelem facere, ſiquidem calor naturalis non eſt corpus animatum.

Reſpondetur negando conſequentiam, nàm Ariſtoteles non deſcripſit ibidem mortem, ſed eius cauſam oſtendit, vt manifeſtè patet cuilibet diligenter inſpicienti textum, at diffinitio iam data eſt de morte, formaliter ſpectata eiuſdem natura.

Obijcitur ſecundò contra ſecundam concluſionem, quia omnis mors accidit contra propenſionem; & inclinationem naturalem viuentis; ergo omnis mors eſt violenta, & nulla naturalis.

Antece-

Digitized by Google

Antecedens probatur, quia ſecundum Ariſtotelem ſecundo de Anima t. 34. omnia appetunt diuinum eſſe natura liter, ac proindè ſemper eſſe, & nunquam mori; ergo mors omnis accidit contra inclinationem viuentis. Conſequentia probatur, per diffinitionem violenti, traditam ab Ariſtotele, tertiò Ethicorum cap. 2. dum dixit, violentum eſt illud, cuius principium eſt extra non conferente vim paſſo, ideſt inclinationem, vt explicat Scotus in 4. d. 29. q. Vnica, ſub B. ergo cum omnis mors ſit contra inclinationem viuentis, ſequitur omnem mortem eſſe violentam.

Reſpondetur concedendo totum argumentum, nam cum diuiditur mors in naturalem, & violentam, non ſumitur naturale, vt idem ſit, ac ſecundum inclinationem, & violentum contra eandem, ſed accipitur naturale prò eo, quod deriuatur à cauſa intrinſeca, & violentum ab extrinſeca: Cum igitur mors accidat vel à cauſa intrinſeca, vel ab extrinſeca tantum, concludendum eſt mortem rectè diuidi in naturalem, vel violentam.

Obijcitur tertiò contra vltimam conclusionem; quia calidum naturale, & humidum radicale, in quibus conſiſtit vita, poſſunt ſufficienter in aliquo animali per nutritionem reparari; ergo huiuſmodi animal ſemper viuet, & nunquam morietur.

Reſpondetur ex Scoto in 4. d. 44. q. 1. B. §. Quantum ergo; negando conſequentiam, quandoquidem, licet per nutritionem pars abſumpta repararetur, & aliqualiter inſtaurationem reciperet, tamen, quia propter actionem, & repaſſionem virtutis nutritiuæ in alimentum non eſſet æqualis puritatis, & virtutis, hinc fit, vt quotidie illud impurius, & ad vitæ conſeruationem ineptius euadat, ac proindè cum nequeat conſeruari ſemper, concludendum eſt quodcumque animal forte ſubiectum corruptioni ſubſtantiali, & morti.

An vita rectè per tres ætates ab Ariſtotele diſtributa ſit, nempè per iuuentutem, ſtatum, & ſenectutem?

QVÆSTIO IV.

Circa ætatum partitionem varia ſunt Philoſophorum placita, nàm Ariſtoteles lib. de Iuuent. & Senect. cap. 14. conſiderans notabiles calidi, & humidi mutationes, quibus animantium vita ſumatur, humanam vitam in tres ætates diuiſit, ſcilicet Iuuentutem, ſenectutem, & harum mediam, quam vigorem, ſeù ſtatum appellauit. Prima, quia magnam calidi, & humidi exuberantiam habet, infantiam, pueritiam, pubertatem, & adoleſcentiam, quaſi virtualiter, complectitur. Media, quam floridam etiam ætatem vocant, calidum, & humidum temperatum poſſidet, & hæc virilitatem continet. Tertia, calidum, & humidum diminutum obtinens, in primam, & ſecundam ſenectutem partitur.

Alij verò humanam vitam cum quatuor anni temporibus eleganti proportione conferentes, quatuor ætates conſtituunt, ſcilicet pueritiam, iuuentutem, virilem ætatem, & ſenectutem. Pueritiam enim ob vernantis humidi vbertatem, & copiam, Veri comparant. Iuuentutem ob corporum fortitudinem, frugiferæ Eſtati. Virilem ætatem Autunno, ſiquidem tali tempore ingenium hominis fructus intelligentiæ, & prudentiæ proffert, & exibet. Senectutem hyberni aſſimilatam voluerunt, eoquod ſicut arua hyberno tempore amenitatem exuunt, & pluuijs, geluq; obruuntur, ſic occidere, & carioſa illa ætas malæ valetudinis incommodis, & ærumnis obſideri ſolet.

Aſtrologi tandem ſeptem ætates enumerant

merant ſcilicet infantiam, pueritiam, adoleſcentiam, iuuentutem, virilem ætatem, & ſenectam primam, ac decrepitam, eiſquè ſingulis vnum ex Planetis aſſiſtere dicunt: Vndè infantiæ Lunam ſuaui influxu humorem ſolitam largiri, attribuunt. Pueritiæ Mercurium ad ludos, & diſciplinas excitamenta præbere. Adoleſcentiæ Venerem amorum allectamenta miniſtrare. Iuuentuti, ſolem vigorem indere, & ad ſublimia propenſionem influere. Virili ætati Martem animoſitatem, & bellica ſtudia ſuggerere. Primæ ſenectuti Iouem morum grauitatem, & maturitatem impertiri. Decrepitæ verò Saturnum fragilitatem, & moroſitatem afferre: Et quia ſenes tamquam viribus, & memoria imbecilli infantiles propenſiones repetere ac, repueraſcere videntur, Lunam eis denuò preeſſe arbitrantur.

Cæterùm quid ſit nobis tenendum in tanta opinionum varietate, paucis adnotatis, noſtram ſententiam mox patefaciemus.

Primò igitur notandum eſt, ætatem nil aliud importare, quàm periodum vitæ, ſenſibilem temperamenti vitalis mutationem ſecum afferentem; vndè quemadmodum quælibet res naturalis habet ſuum principium, augmentum, ſtatum, & declinationem, ita etiam calidum vitale, cùm ſit quid naturale, debet eaſdem viciſſitudines ſubire, ſiquidem à principio generationis paulatim ſumit incrementum, donec ad vigorem perueniat: tunc enim rurſus paulatim decreſcit, donec vltimum corruptionis terminum attingat. Hinc ſequitur, iuuentutem eſſe magis humidam, quam calidam; ætatem mediam, ſeù virilitatem, magis calidam; quàm humidam; ſenectutem verò magis frigidam, & ſiccam, quàm humidam, & calidam, ſiquidem in prima calidum naturale non eſt adhuc perfectum, ſicut in ſecunda, ideò cum mutationem ſubeat ab humido, concludendum eſt, primam ætatem; quæ complectitur generationis principium, plus habere de humido, quàm de calido; econtra verò ſecundam, cum obtineat calidum in ſua conſiſtentia, ac perfectione, oportet dicere, habere magis de caliditate, quam de humiditate: Cæterum tertiam, quia poſſidet calidum, ac humidum diminutum, & vergens potius in contrarium, cogimur dicere, magis participare de frigiditate, ac ſiccitate, quam de caliditate, & humiditate. Ex his infertur, quod cum calidum, ſeù temperamentum vitale tres tantum ſubeat mutationes, tres duntaxat eſſe vitæ periodos, & hominum ætates, nempè Iuuentutem, Virilitatem, & Senectam.

Secundò notandum eſt, vt colligitur ex Ariſtotele loco citato, Iuuentutem eſſe mutationem ſenſibilem temperamenti vitalis, per quam calor naturalis augetur, & creſcit circa cor animalis; hæc dupliciter ſpectari poſſet, vno modo perfectè, alio modo imperfectè. Primo modo importat perfectam augmentationem, de proximo vergentem ad terminum caloris perfecti, & ſic tantum ſignat illam ætatem, ſeù periodum vitæ, quam obtinet homo ab anno vigeſimo quinto, vſque ad quadrageſimum, ſeù, ſecundum alios, quadrageſimum quintum, appellaturq; communiter iuuentus. Secundo modo dicit imperfectam augmentationem, incipientem à principio generationis calidi naturalis, & hæc complectitur totum illud ſpatium, quod percurrit homo à die natiuitatis, vſque ad annum vigeſimum quintum, & ſic Iuuentus diſtribuitur in Pueritiam, ſiuè Infantiam, & Adoleſcentiam. Virilitas eſt ſtatus, ſeù perfecta conſiſtentia calidi naturalis, iàm perfectè acquiſiti circa cor animalis, & hæc complectitur periodum vitæ percurrentis ab anno quadrageſimoquinto vſque ad ſexageſimum, vel ſexageſimum quintum. Senectus verò eſt ſen-

ſibilis

ſibilis mutatio calidi vitalis de perfecto ad imperfectum, & diminutum & hęc diuiditur in primam, & ſecundam. Prima, quæ communiter ſenectus appellatur, importat illam diminutionem imperfectam caloris, quam patitur homo à ſtatu, ſeù conſiſtentia eiuſdem, vſque ad perfectam diminutionem, & complectitur totum ambitum ab anno ſexageſimo, vel ſexageſimo quinto, vſq; ad ſeptuageſimum quintum. Secunda verò præſefert perfectam diminutionem caloris naturalis, & augmentationem frigiditatis, & hæc diem claudit hominis. Ex his infertur, quod ſi mutatio caloris naturalis attendatur penes terminum acquiſitionis, deperditionis, & conſiſtentiæ, ſunt tantum tres hominis ætates, vt tenet Ariſtoteles; ſi verò ſpectetur ratione principij, & fluxus, tùm in acquiſitione, tùm in perditione, ſic ſunt plures tribus, vt aſſerunt Hipocrates, & Galenus, & ita putamus conciliandas has duas opiniones, in his, quæ videntur adinuicem pugnare.

Ex his ſic concluſio. Si ætas hominis conſideretur terminatiuè, rectè dicitur à Philoſopho in tres ætates tantum, nempè in Iuuentutem, Virilitatem, & Senectutem: Si verò principiatiuè, & ſecundam eſſe fluxibile ſpectetur, prædictis iunguntur Pueritia, Adoleſcentia, & Decrepitas, vt docent Medici. Probatur prima pars, nàm quot ſunt naturales, & ſenſibiles temperamenti vitalis mutationes, tot ſunt animalium, & præſertim hominum ætates; ſed huiuſmodi mutationes ſunt tantum tres in eſſe perfecto, & completo; ergo & tres ſolùm erunt hominum, & cæterorum animalium ætates. Maior patet ex diffinitione ætatis, relata in primo notabili. Minor ſimiliter elareſcit ex eodem notabili. Secunda pars probatur, quia mutatio, non ſolùm attendenda eſt penes acquiſitionem, vel deperditionem termini, ſed etiam ſecundum formam fluentem, vt alias probatum eſt; ſed mutationes caloris naturalis in eſſe fluxibili ſunt plures tribus; ergo ætates hominum, ſecundum huiuſmodi eſſe conſideratæ, ſunt plures tribus. Minor patet ex primo notabili. Tertia pars probatur, quia Pueritia, & Adoleſcentia ſunt imperfectæ acquiſitiones caloris naturalis; Decrepitas verò perfecta diminutio eiuſdem, & incompleta acquiſitio oppoſiti, vt dictum eſt in notabilibus; ergo cum iſtæ non contineantur ſub Iuuentute Virilitate, & Senectute, & ſint nihilominus ætates, quia reuera ſunt mutationes in eſſe fluxibili caloris naturalis, dicendum eſt, ſex, & non tantum quinque, fore hominum ætates.

Ex his facillimo negotio diſſolui poſſunt quædam difficultates, ſeù dubia circa Statum Iuuentutis, & Senectutis moueri ſolita.

Quæres igitur primò. Cur partus ſeptimeſtris viuere ſoleat; o ctimeſtris verò ferè ſemper mori?

Reſpondit Hippocrates lib. de Septimes. Part. hoc ideò euenire, quia ſicut morbus dies criticos, ſeù indicatorios habet, præſertim ſeptimum, & nonum, ita & partus, pro menſibus iudicatorijs obtinere debet ſeptimum, & nonum, quare cum octauus, tanquàm inutilis reijciatur à natura, propterea partus octimeſtris diù viuere non poteſt.

Verum hæc reſponſio non tollit difficultatem, quin potiùs auget, nàm adhuc emergit quæſtio: Cur partus, vel morbus, dies, vel menſes iudicatorios concernant, ſeù quam connexionem habeant ad inuicem morbus, & partus, vt eaſdem debeant ſubire vices.

Alij à cæleſti influxu vitæ, aut mortis cauſam accipiendam eſſe autumant. Cæterum nec eorum opinio, vt potè generali influentiæ tantùm, & nulli peculiari rationi innixa, approbanda videtur, ſiquidem mentis vnus, qui eſſet huic fœtui octauus, poſſet alteri eſſe ſeptimus, vel nonus; quare cùm in eodem menſe eadem ſit conſtellatio, reſpondere tenentur, cur ſeptimo, vel

mo, vel nono menſe oriundis propitia exiſtat, & ſecunda, his verò, qui octauo menſe naſcuntur fatalis, & infauſta.

Pithagorici cauſam huius diſcriminis numero ſeptenario, qui eſt perfectus adſcribunt. verum, & horum opinio communiter confutatur, nam quid numerus ſeptenarius, præciſè ſpectatus, in fetum valet influere potius, quàm octauus?

Reſpondetur igitur, partum ſeptimo, vel nono menſe eſſe ea temperamenti perfectione abſolutum, vt, ſi ex vtero exploratur, aduerſis qualitatibus, facilè obſiſtere valeat, ac proindè viuere; Verùm octauo menſe, quoniam ſaturnali ditioni denuò ſubijcitur eiuſque diſpoſitio ad vitam præſeruandam, Saturni frigiditate, redditur infirma, adeò, vt qualitatibus contrarijs occurrere nequeat, propterea vitam cum morte ſtatim commutare ſolet.

Quæres ſecundo. Cur actiones naturales in infantibus fortes, & vigoroſæ conſpiciantur, ſiquidem validiùs nutriuntur, & creſcunt; actiones autem animales ſint debiles, & ineptæ, quippè difficulter ſentiunt, ac ad motionem localem, & ſtationem ſunt debiles, & imbeccilles?

Reſpondetur: ad infantilis corporis diſpoſitionem referendam eſſe earum actionum vigorem, & imbecillitatem, ſiquidem corporis mollitudo, & natiui caloris ſufficiens exuberantia, quibus tum primùm præditi ſunt infantes, ſunt maxime aptæ ad naturales actiones nutritionis, & augumentationis, ineptæ autem ad functiones animales, quæ corporis fortitudinem exigunt, ac ſpirituum ſenſitiuorum miniſterio exhibentur; idcircò, quia corporis teneritudo robur infantibus denegat, ac cerebri imbecillitas ſpiritus ſenſitiuos non perficit, propterea neque incedere, neque firmiter conſiſtere poſſunt.

Vel dicendum ſecundo, nimiam humiditatem, quam infantilis ætas exuberat, prioribus actionibus fauere, poſterioribus autem officere, ſeù ſenſitiuis facultatibus, quæ calorem expoſcunt eſſe de impedimento.

Quæres tertio. Cur Pueri, qui præmature ſapientes euadunt, vel citò moriantur, vel ſi ad maturam peruenerint ætatem, hebetiori polleant ingenio.

Reſpondetur, deciſionem huius dubij deſumendam eſſe ex corporis diſpoſitione, quæ dum ad præcocem ſapientiam comparandam faceſsit, inepta hebeſcit ad vitæ diuturnitatem, aut ad ingenij perennitatem, quandoquidem, ſicut nimius humor, quo puerilis ætas abundat, internorum ſenſuum actiones confundit, vſumque rationis impedit, ità cerebri importuna ſiccitas, ad ſapientiam citiùs capeſcendam aptimè confert; vndè intempeſtiua cerebri ſiccitas progreſſu temporis aucta, aut mortem infert, aut organum, ad exercendas operationes ſenſitiuas prudentiæ præuias, ineptius reddit.

Verùm hæc reſponſio non adæquat ſolutionem, nam percunctare poſſumus, quare ſiccitatem præproperam tot comitentur incommoda, non autem ſiccitatem mature productam; experientia quippe exploratum eſt, mature ſapientes diutiùs viuere, & ingenij ſolertia non expoliari.

Reſpondetur, cerebri puerilis teneritudinem intempeſtiua ſiccitate occupatam, eſſe inualidam ad obſiſtendum qualitati contrariæ validiùs excreſcenti, quæ puerum, aut de medio tollit, aut diſpoſitione prudentiæ infeſta, eius organum vitiat; nullatenus verò a ſiccitate mature producta cerebrum, ad ſenſuum munera peragenda tempeſtiue paratum, recteque accommodatum, lædit, aut hæbetat.

Quæres quarto. Cur ſenes euadant incurui, ac tremuli, ſiquidem, vt plurimum tales conſpici ſolent?

Reſpondetur ex Ariſt. lib. de Iuuent. & Senect. cap. 13. ideò hominem eſſe erectæ ſtaturæ, quia puriſsimo, plurimoque ſanguine præditus, eſt, inquit enim: *quapropter, & maximè habentia pulmonem ſanguineum, & calidum, & maiora magnitudinibus, & quod puriſſimo, & plurimo vſum ſanguine anima-*

lium

Digitized by Google

lium erectiſsimum eſt homo, & ſurſum ad totius ſurſum habet ſolum, propterea quod talem habet hanc particulam, hoc eſt, homo, ob ſanguinis defæcati copiam, aſsecutus eſt erectiſsimam ſtaturam, & ipſe ſolus habet partem ſuperiorem vniuerſi ſurſum reſpicientem, propterea quod talem habet hanc particulam, nempè pulmonem magis ſanguineum. Quocirca cum homo, vt primum ad extremam ætatem acceſserit, calorem magna ex parte diminutum experiatur, membra nequit amplius, ſicut prius, ſuſtinere, & corpus in rectam ſtaturam erigere. Similiter ex caloris defectu euenit, vt ſenes tremant, & paueant.

Quæres quinto. Cur qui loca decliuia, & paluſtria habitant citiùs ſeneſcant, quam qui in locis eminentioribus vitam ducunt?

Reſpondetur ex Ariſt. lib. problem. ſect.14. q.97. quoniam ſenectus putredo quædam eſt in locis cauis, & paluſtribus ob prauos vapores inde emergentes, ac ob aeris corruptionem, vt potè quia immotum, ſicut, & acqua immota fit putrida, humorum temperiem celerius putreſcere, & ſenectam inducere, è contra verò, in locis ſublimioribus vbi aer, ventorum motu, frequenter exagitatus magis ſincerus, & ſalubris euadit, homines lentiori gradu ad ſenectam incedere.

De Dentibus, Caluitio, & Canitie huiuſmodi ætates comitari ſolitis.

QVÆSTIO V.

CVm hominum ætates, quædam comitari ſoleant, ex quorum indagatione faciliùs cognoſcere poſſumus, etiam à poſteriori quid ſint, ac valeant, propterea de illis nobis differendum eſt, & poriſsimum, quid ſint, & quomodo naſcantur dentes, Caluitium, & Canicies in homine. Et quamuis de Dentibus, ac pilis nonnulla dixerimus in ſecundo de Anima: Diſp. prima q.6. tamen, & ad vberiorem doctrinam, & vt præſenti fiat ſatis quæſito, de iiſdem debere ſermonem redire neceſsatiùm duximus.

Primò ergò Notandum eſt, quòd licèt nonnulli Medici putauerint, dentes vnà cum infantibus naſci ex ſanguine, non minus, ac reliquas corporis partes, ſed ſub gingiua in maxillarum alueis delitexere quouſque fuerint, & ratione qualitatis, & quantitatis, omninò perfecti: Tamen non eſt diſcedendum à doctrina Ariſtotelis, quam de eiſdem tradidit lib. 2. de Gen. Animal. cap.4. quippè qui docet, dentes eandem naturam ſortitos eſse, quam oſſa, vt potè ex eadem materia procreati: eſt enim illorum materia craſsior, & aridior ea, ex qua nerui, & cartilagines coaleſcunt. Cæterum ab oſsibus diſcriminantur, quod illi totius ferè vitæ curriculo augeantur, vt liquidò oſtendit eorum dentium augmentatio, qui diſiunctim enati fuere, & ab alijs ſegregati manent, hæc verò habent certam periodum ſui augmenti, quam ſic, vetante natura, tranſgredi eis non licet. Dentes in hominibus ordinariè triginta duo, ratò plures, pauciores nonnunquam enumerantur qui è mandibulis poſt ſeptimum menſem prodire incipiunt, ac poſt ſeptennium, qui primitùs nati fuerant decidunt, & alij ſolidiores, vt primorum ſedes occupent, exoriuntur, vel vt ait Ariſtoteles quinto de Gen. Animalium cap.8. quod in oſſe adhùc naſcente oriuntur, vel quia tempus adhùc ad dentium generationem eſt idoneum, cuius rei inditium, quod maxillares diù oriuntur, primores verò citò enaſcuntur; vndè res, quæ citò fiunt citò depereunt, hinc fit, quod maxillares eam permutationem non ſubeant, vt teſtatur Ariſt. ſecundo de Hiſt. Animal. cap. 1. tum quia enaſcuntur poſt multum temporis, ſiquidem vltimi viceſimo anno exeunt, & nonnullis etiam ſeneſcentibus omninò prodierunt, tum etiam quoniam multum alimenti in amplitudine oſsis, ex quo enaſci ſolent, continetur, vndè cum ad perfectionem ſint reducti, non eſt cur decidere opus habeant, & denuo renaſci.

ſci. Porrò dentes traditi ſunt hominibus, vt inſinuat idem Ariſtoteles primo loco citatus, tùm ad cibum conterendum, tum ad verba ritè pronuncianda; quibus enim deciderunt primores quatuor dentes, indiſtinctè, atque confuſe loquuntur; alijs verò animantibus, vel ad eſcarum fractionem, vel ad pugnam dati ſunt.

Secundò notandum, quod quemadmodum plantæ hyemali tempore folia deponunt, & aues nonnullæ plumas certis temporibus exuunt, ſic homines interdum capillos amittunt, & caluefcunt, nempè cum magnam humidi caloris iacturam faciunt, ſiquidem inopia eiuſdem caloris humidi, qui capillorum radices alit, & ſeruat, eſt caluitij cauſa; quandoquidem, cum calor, & humor deficere incipiunt, capillorum radices execantur, compactio diſſoluitur, & capita nudantur. Verum tamen eſt, quod alij maturiùs, alij tardius caluefcunt; iuxtà complexionis prolapſionem in frigiditatem, & celerem, aut tardam prædicti caloris, & humidi diminutionem. Hac de cauſa verò homini potiſſimum accidit caluitium, quia eius cerebrum, proportionaliter ampliſſimum, & humidiſſimum exiſtit, vt docet Ariſt. lib. 5. de Gen. Animal cap. 3. Inter partes verò capitis, anterior, quæ ſinciput nominatur, præſertim caluitio ſubiecta eſt, nàm cerebrum, ſuaptè natura frigidum, ergà ipſum flectitur, ac naturali frigiditate calidum humorem, qui capillos retinebat, eliminat, licet Macrobius lib. 7. cap. 10. cenſeat ab occipite caluitiei exordium fieri, eò quia natura eam partem rationem condidit.

Tertiò notandum eſt, quod quemadmodum in maiori Mundo duplices halitus reperiuntur, ſiquidem alij ſunt humidi, & calidi, alij verò ſicci, & calidi, illoſquè dici vapores, iſtos verò nuncupari exhalationes; illos etiam ſolis, & Aſtrorum virtute redigi in pluuias, rores, niues, pruinas, & huiuſmodi; hos autem in Cometas, fulgura, &c. ita in minori Mundo, ſcilicet Homine, inueniuntur ſimiles halitus prædictis reſpondentes, humidi, & calidi, ſicci, & calidi, qui facta ciborum euaporatione, ad varia munia ſunt à natura deſtinati; humidi namque ſomno conciliando ordinantur; ſicci autem in pillos, & vngues concreſcunt. Quamobrem ex Ariſtotelis doctrina lib. 7. de Animal. & Gal. lib. de Intemp. cap. 5. gignuntur capilli, quia ex continuo fluxu, & nutritione partium, relinquitur, circa cutem, ſeù pellem, quoddam excrementum, vel ſuperfluitas ſicca, ſpiſſa, & fuliginoſa, quæ in quibuſdam cutis foraminibus, ſiuè ſpiramentis detenta, & exſiccata, in formam ſubtilem, & oblongam euadit, dùm alius vapor è profundo adueniens, iſtum è ſuo loco expellit, & hunc alius, &c. & dicuntur capilli, ſeù pelli capitis, vel alterius partis, vbi ſunt geniti. Quando autem vapor, ſuperfluitas, aut excrementum prædictum ad cutem perlatum putreſcit, tunc ſuccedit canities: putreſcit autem, quia calor ob ſuam imbecillitatem illud perfectè decoquere nequit, & quod non benè digeritur putreſcit: & quoniam tali excremento commixta eſt virtus aeris craſſi, & humidi, qui inſtar aquæ congelatur, propterea capilli inde emergentes albeſcunt.

Quartò notandum, quod cùm ob caloris tenuitatem non valentis excrementum decoquere, canities contingat, huiuſmodi caloris debilitas oriri poteſt ex duplici cauſa, vel ab ætate iampridem ſeneſcēte, ac in frigiditatem declinante, vel ab ægritudine, quæ pro aliquo tempore calorem debilitat. Si ab ætate ſeneſcente proueniat caloris defectus, actum eſt de recidiuo capillorum calore; Si autem ab ægritudine, fieri poteſt, vt reſumptis viribus, ac inualeſcente calore, excrementum plenè decoquatur, & canities profligetur. Cuius rei perſpicuam afferunt comprobationem ſegetes, quæ aſſiduis imbribus preſſæ, viriditatem cum pallore commutarunt, vbi ſuperefluens humiditas caloris vi exſiccata fuerit, quaſi vernantes ruſus vireſcunt.

Ex his infertur prima concluſio. Dentes non oriuntur cùm infantis ortu, ſed,

vt dicit

vt dicit Ariſtoteles, poſt ſeptimum natiuitatis menſem: neque ſi decidant, renaſcuntur, niſi poſt ſeptennium. Probatur, quia ſicut natura non deficit in neceſſarijs, vt dicit Ariſtoteles in hoc 3. de Anima t.45. & 60. ita nec abundat in ſuperfluis eodem et teſte ibidem, & 1. de cœlo tom.50. & 59. atqui ſi dentes naſcerétur cum infantis ortu, natura abundaret in ſuperfluis, ſi verò iampridem orti ante ſeptennium deciderent, deficeret in neceſſarijs, ergo &c. Minor probatur, quia dentes ſunt dati à natura hominibus ad conterendos cibos, & ad perfectam, ac diſtinctam formationem vocis, vt monuimus cum Ariſtotele in Not. 1. at infantes in ipſo natiuitatis exordio, in quo nutriũtur lacte, non egent dentibus pro priori explendo monere, nec pro poſteriori, cùm ſint penitus rationis, ac imaginationis expertes, quæ tamen exigitur ad efformandam vocem, vt docet Ariſt. in 2. de Anima t.90. Ergo, data hypotheſi, fuiſſet abundans in ſuperfluis: ante ſeptennium etiam ſi deciderent, defeciſſet in neceſſarijs, ſiquidem poſt annum vnum, vel alterum, incipiunt manducare, ac cibos ſumere, & poſt tertium ſaltem articulare voces, & diſtinctè loqui; ergo ſi dentes naſcerentur cum infantibus, & iam nati ante ſeptennium deciderent, iam natura deficeret in neceſſarijs, & abundaret in ſuperfluis.

Secunda Concluſio. Caluitij, & Canitiei cauſæ ſunt bene aſſignatæ in præcitatis locis ab Ariſtotele; Probatur, quia Caluitium, vt plurimum oritur in his, qui abundant calore, & non ſeruãt proportionem eiuſdem cum humido: Canities verò communiter ſolet euenire in Senio; ſed in prioribus eſt exuberantia caloris, & humiditatis, vt patet ex eorum complexione, ac temperamento ſicut in ſequenti quæſtione videbimus, ergo ſignum eſt, quod in eis oriatur caluitium ex defectu proportionis caloris cũ humido: In poſterioribus verò deficit calor, nõ valens decoquere ſuperfluitatem excrementitiam, ergo ſignum eſt canitiem oriri ex defectu caloris, & ex ſuperabundantia frigiditatis, quæ ſunt cauſæ Canitiei.

Hinc ſolui poſſunt vnum, vel alterum dubium, quæ oriri poſſunt contra hanc concluſionem, ſiquidem interdùm contingit, vt aliquis in iuuentute caneſcat, in qua communiter ſolet abundare calor; ergo ſignum eſt non oriri canitiem ex abundantia frigiditatis, & ex defectu caloris: Antecedens præter quam quod experientia quotidiè comprobatur, liquet etiam ex facto, quod narrat Scaliger exerc. 312. de quodam Iuuene, qui ſub Franciſco Gonzaga Mantuę Principe, in vna nocte canitiem incurriſſe, traditur; Is nàmque affinem ſuum ſuſpectum coniurationis cùm in turri portæ Cæſareæ ad quæſtionem ſeruari iuſſiſſet, nuntiatum eſt manè totum repente canum factum; ergo non tantum in ſenio, & ex defectu caloris accidere ſolet canities.

Reſpondetur negando conſequentiã, quandoquidem, ſicut ex defectu caloris non valentis perfectam excrementi decotionem peragere, canities ordinariè inducitur, conſimiliter illius Iuuenis repentina impendentis quæſtionis, vel necis formidine perculſi calorem enetuatum ab excremento decoquendo defeciſſe, ac ob eam caloris rectractionem ſubitò incanuiſſe.

Deinde: ſi defectus caloris eſſet canitiei cauſa, ipſa appareret etiam in cęteris animantibus præter hominem, atqui experientia comprobatur oppoſitum; ergo ſignum eſt non oriri canitiem ex defectu caloris, non valentis excrementa decoquere.

Reſpondetur negando conſequentiã, ſiquidem in cæteris animantibus non apparere canitiem, vel quia pilos quotanis deciduos habent, vel quia breuis ſunt vitæ, aut ad ſenium non perueniũt; Addi etiam poteſt, in quibuſdam etiam brutis videri canitiem, quandoquidem Ariſtoteles quinto de Gen. Animal. probabiliter ſuſtinet, equid caneſcere, quia os, quo eius cerebrum continetur, tenuicis eſt pro magnitudine capitis, quam in cæteris brutis, ac proinde humore facile elabente, atque calore diminuto, eius pili albeſcunt.

An

An poſſint dari certæ cauſæ naturales longitudinis, & breuitatis vitæ, & an vnicuique viuenti ſit eiuſdem vitæ naturalis terminus præfixus?

QVÆSTIO VI.

CVm viuentia ſint in triplici ordine conſtituta, & vnumquodq; ſubeat vitæ longioris, vel breuioris periodũ, de huiuſmodi cauſis omnibus cõmunibus, vel particularibus in præſenti differendũ eſt. Cęterùm nè cõfuſo modo, quę dicẽda ſunt, tradi videantur, hanc quæſtionem in duas partes ſecabimus, in quarum prima videbimus, quæ ſint vitæ Animantium, tum rationalium, tum irrationalium cauſæ longitudinis, vel breuitatis. In ſecunda verò de vita longiori, vel breuiori plantarum.

Quænam ſint diuturnæ, ac breuis vitæ in animalibus cauſæ.

SECTIO I.

PRo huius difficultatis clariori notitia, ac fundata reſolutione primò notandum eſt, longitudinem, vel breuitatem vitæ animalium deſumendam eſſe vel ab intrinſeco, vel ab extrinſeco. Si de priori ſit ſermo, à calidi, & humidi ſui pari, vel impari proportione longitudinem, ac breuitatem vita auſpicatur ſuam: Illa enim optimè temperatam vitæ materialem cauſam conſtituunt, nempè idoneum animæ ſubiectum; econtra quando corpus recta calidi, & humidi temperie deſtituitur, in hominibus rationalis anima recedit, in brutis verò irrationalis ſimul cum corpore interit. Vndè colligitur, frigidum, & ſiccum eſſe breuis vitæ cauſam intrinſecam, humidum, & calidum longioris itidem vitæ cauſam. Proindè humidum debet eſſe multum, & ſatis intenſum, nè facilè deſiccetur, quare pinguia ſunt putrefationi minùs obnoxia, quàm ſicca, & gracilia. Inſuper humido debet calidum adæquari, ac vtrumque ità coirceri, vt alteri alterum vim inferre nequeat: Equidem ſi humidum nimis excellat, & ſuperfluat, calorem debilitabit non ſecùs ac oleum, ſeſe effundens flammam extinguit; calidum etiam ſi præualidum exiſtat humidum, citiùs exſiccabit, & comburet. Humidum autem debet eſſe neque purum aereum, neque pure acqueum, ſed tenax, mixtum, & bene compactum, ita tamen, vt aeris, & aquæ proprietates retineat, ſiquidem debet eſſe ſubtile, faciliter conuenibile, velùt aeri congruit; & bene coerens, & ſpiſſum, quod eſt proprium acquæ: Cæterum, vitæ diuturnitas humidum magis aereum, quam acqueum deſiderat, ſimiliter calidum ignis proprietate polleat, vt humidi decoquendi actiuitatem, & virtutem exercere valeat. Si verò de poſteriori agatur, plures cauſæ ad diuturnitatem, ac breuitatem vitæ conſpirare ſolent, nempè cælorum influxus, regionis fauor, aut inclementia, & victus ratio; Cælorum inquam, influxus neceſſariò exigitur, nàm cùm mundus iſte, ex Ariſtotele lib. 1. Metheororum cap. 2. ſit lationibus ſuperioribus continuus, vt indè régatur, viuentia iuxta beneficum, aut maleficum ſyderum influxu, qualitates proficuas, aut noxias recipiunt, quæ breuem aut diuturnam vitam ducere ſolent. Deindè regionis fauor, & inclementia potiſſimùm ſpectantur, quia, vt docet Ariſtoteles 4. de Gen. Animal. cap. vltimo. Corpora aſſiduè alterant, ac permutant; aliquando eorum ſubſtantiam nimio calore diſſoluunt; & interdum nimio frigore indurant, & congelant. Denique ratio victus ad vitæ conſeruationem valde confert; qui enim moderato vtuntur victu, humidi radicalis diſpendia commode reſarciunt, vires confirmant, vitamq; ad plures annos, etiam infirma valetudine, temperantiæ ſtudioſi protrahunt; Qui verò ſe nimio potu, ciboq; replent, natiuum calorem obruunt, humidum innatum alimentitij humoris nimietate oppugnant, vim nutritiuam infirmant, ac intempeſtiuè vitam cum morte commutant, vt quotidiana erudimur experientia. Adden-

dum

dum inſuper, quòd ſicut praua alimenti qualitas morbos excitat, mortemq; accelerat, ita ſalubris, & exquiſita bonitas valetudini prodeſt, vitæq; dies prorogat. Omnibus iſtis tandem vnum, & neceſſarium adiungi putamus, vt qui velint longitudine vitæ frui, eaque non moleſta ablegare, & arcere debeant intempeſtiuas, immodicaſq; animi perturbationes, immoderatas voluptates, ſolicitas curas, & cætera id genus, quæ natiuum calorem, ac vitales ſpiritus diſſipare, ac præfocare ſolent.

Secundò notandum, longitudinem, breuitateq; vitę inſuper attendi ex temperamento, ſeù complexione, quæ eſt quadruplex, ſcilicet ſanguinea, cholerica, phlegmatica, & melancolica; nàmq; ex his cum pendeant ab inſitis elementorum qualitatibus, auſpicari debemus vitæ longioris, aut breuioris periodum. Sanguinea enim aeri comparata, cum ſit calida, & humida, igneos colores vel rubeos aſpergit; Cholerica igni aſſimilata, vt potè calida, & ſicca, ſub nigros, vel ſuboſcuros. Phlegmatica, aquæ comparata, albos, ex friditate, & humiditate deductos. Melancolica autem terræ ſimilis, eòquia ſit frigida, & ſicca, croceos, ac tetros delinear. Sanguinea cæteris nobilitate, ac perfectione præferenda eſt; ipſa enim calidi, & humidi, quæ ſunt vitæ principia, cumulatam permixtionem poſſidet; Proxima huic eſt cholerica, nam calor eſt humiditate præcellentior; Tertium locum obtinet phlegmatica ob humidi participationem. Quartum deniquè, tanquam deterior, tenet melancolica, eſt potè vtroque vitæ principio, nempè calido, & humido, deſtituta. Ex his infertur, ad vitæ diuturnitatem aptiorem eſſe complexionem ſanguineam, cùm in ipſa permixtæ ſint qualitates ad vitam conſeruandam magis idoneæ, ſcilicet caliditas, & humiditas; in alijs verò minùs aptæ conſpiciuntur, vt calor, & ſiccitas in cholerica: humiditas, & frigiditas in phlegmatica, frigus, & ſiccitas in melancolica.

Ex his ſit prima concluſio. Sanguineam complexionem aſſecuti, niſi vehementium paſſionum violentia, victus intemperantia, locìq; inclementia officiant, vitam magis diuturnam ducent, quàm cholerica temperie præditi; Iſti vitam longiorem protogabunt, quàm phlegmatici: Et iſti diutius viuent, quàm mellancolici. Probatur, quia calidum, & humidum, ſicut ſunt principia vitæ, ità debent eſſe eiuſdem conſeruandæ cauſæ; ſed in ſanguinea complexione ambæ qualitates reperiuntur, in cholerica verò calor, qui eſt potior, quam humiditas, & in phlegmatica iſta pariter conſiſtit, & neutra harum in melancolica; ergo in conſeruanda animalium vita complexio ſanguinea præferenda eſt cholericæ, cholerica phlegmaticæ, & iſta melancolicæ.

Secunda concluſio. Animalia, vt plurimum, quæ ingenti corpore ſunt, longiori vita fruuntur, quàm quæ exigua mole ſunt donata. Quòd non eſt ſimpliciter ſecundum proportionem geometricam intelligendum: Bos namque eſt maior æquo, & minus viuit: Sus eſt maior fele, & minus viuit, ſed vt plurimum, quæ penes aliquam notabilem magnitudinem alios excellunt, vitam ducere diuturniorem. Probatur, quæ maiora ſunt, vberiorem caloris copiam, & plus humidi obtinent, quàm quæ minora; ergo in ipſis, perſeuerante calore, & humido non facilè exſiccabili, vel congelabili, diutiùs viuere dicendum eſt. Quocirca animalia pinguia, non facilè putreſcunt, aut ægrotant, niſi tamen inſit eis nimia pinguendo, quia aerem maximè participant; aer autem ad alia elementa comparatus, eſt quaſi ignis ratione caloris, leuitatis, & raritatis, ignis verò eſt putredinis ignarus; ergo & aer ſaltem comparatiuè ad aquam, & terram, & conſequenter pinguia, quæ aereum optimè participant, eodem modo ſe habent; econtra quæ exiguo corpore ſunt, breui viuntur vita, ſiquidem eorum humidum facile exſiccatur.

Tertia concluſio. Quæ in calidis locis degunt, vniuerſaliter loquendo, ſunt diuturniora, quàm quæ in frigidis regionibus habitant. Probatur, quia calida

calida humiditas vitæ, & augmenti cauſa exiſtit, ſicut econtrariò humiditas frigida decrementi, & interdictus protendit ſignum; at quæ in locis calidis degunt habent humiditatem calidam, & quæ in frigidis, frigidam, ergo &c. Verùm non eſt inficiandum, quin ſi maiora animalia in locis temperatè frigidis collocentur, meliùs ſeſe habitura ſint, quàm minora, & exigua, nàm moderatum frigus innatum illorum calorem roborabit, vbi paucum iſtorum calidum facilè diſſipabit, & abſumet.

Quarta Concluſio. Mares, naturaliter loquendo, ſunt longioris vitæ, quàm fęminæ. Patet quia mares ſunt calidiores, quam fęminæ; atqui calor humidus eſt conſeruatiuus vitæ, vt vidimus in 2. Not. ergo &c.

Quinta Concluſio. Sanguinea, & greſſibilia animalia diuiùs viuunt, quam exanguia, & aquatilia: Nam iſtorum humidum eſt facilè corruptibile, & congelabile, niſi magnitudine compenſetur, illorum verò difficulter, vt potè quia aereum magis, horum verò magis aqueũ; ergo &c.

Sexta Concluſio. Apes, & cætera ſanguinis expertia, nonnulla ſanguinea vitæ diuturnitate excedunt. Declaratur, quia Apes ſeptem annis viuunt, equus, vt frequentiùs obſeruatum eſt, & refert Ariſtoteles lib. de Animalibus, vſque ad triginta, vel trigintaquinque, & etiam quadraginta viuit: Bos ad quindecim, vel viginti. Camellus ad triginta. Canis ad quatuordecim. Sus ad quindecim. Ouis in Æthiopia fermè ad annos quatuordecim. Capra ad vndecim. Pauo ad vigintiquinque. Colũba, & Turtur ad quindecim. Cerui, Plinio teſte lib. 8. de Hiſt. Animal. cap. 32. ad centum annos. Elephanti ducentis annis, & aliqui etiam trecentis annis ſuperſtites fuerunt.

Septima Cõcluſio. Indeterminata eſt humanæ vitæ periodus: Nam iuxtà complexiones perfectas, vel imperfectas, plus, minuſuè anni protrahuntur: vnde Pſal. 89. *Dies annorum noſtrorum in ipſis ſeptuaginti anni*, hoc eſt de communi curſu. *Si autem in potentatibus octoginta anni, amplius eorum labor, & dolor*, ſcilicet vſque ad interitum.

Hinc ſolui poſſunt quædam dubia ad vitæ diuturnitatem ſpectantia.

Quęres primo. Cur homines antiquitus vixerint magis, quam ad præſens fiat? Legimus enim Adam vixiſſe annos nongentos triginta, Seth nongentos duodecim, & Noè nongentos quinquaginta, & Sem ſexcentosquinquaginta quatuor.

Reſpondetur, hoc ideò eueniſſe, vel ob vegetiores complexiones, vel ob ſimpliciores nutritiones, vel ob aeris maiorem ſalubritatem, vel ob maiorem Veneris continentiam, (nam Seth centum vigintiquinque annos agebat, quando Enoch ſuum primogenitum genuit, & idem perindè de alijs refert Sacra ſcriptura. Similiter Ariſtoteles Politicorum cap. 16. lib. 7. dicit, Virum anno trigeſimoſeptimo vxorem ducere conſueuiſſe, & puellas decimo octauo ætatis anno debere nubere) vel ob excultiorem ſcientiam, quia fructuum, herbarum, lapidum, & rerum, quæ vitam prorogare ſolent, virtutem non ignorabant; vel ob diuinam prouidentiam, quia, vt ait D. Auguſt. 15. de Ciuit. Dei capit. 8. Non potuiſſet tot homines ex vno, per ordinata & honeſta matrimonia, multiplicari, niſi vita illius temporis fuiſſet diuturnior, quàm ſit ad præſens.

Quæres ſecũdo. Cur homines per humidũ nutrimẽtitium nequeant, ex ęquo, humidum primigeniũ reparare, vt quanta fuerit deperditio, tanta ſit reſtauratio, atque tali pacto vitam diuturniorem facere?

Reſpondetur ex Doct. ſubtili in 4. diſt. 44. qu. 1. humidum radicale valdè perfectius, & viuacius quocunque acquiſito eſſe, vt contrariorum occurſu oppugnatum paulatim degenerare, & inditam perfectionem amittere, nec per ſalubrẽ, & exquiſitam ciborum bonitatem poſſe eius detrimento ſubuenire: nam humidum alimentitium, humido innato comparatum, ſeſe habet vt aqua vino commixta, quæ illud colore, ſapore, ac virtute priuat.

Quæres tertio. An ſaltẽ homines, manente innocentiæ ſtatu, per eſum fructuum ligni vitæ, potuiſſent humidi radicalis

dicalis diſpendia æquè reſarcire, atque ſic mortem effugere?

Reſpondetur ex eodem Doctore in 2. diſt. 19. qu. vn. A. per comeſtionem fructuum arboris vitalis potuiſſe vitam diù conſeruari, ac ad longiſſimum tempus extendi, non tamen ad perpetuitatem, quia talis fructus in ſubſtantiam comedentis fuiſſet conuertendus; at calor naturalis, vtpotè agens phyſicum, ac finitum, digerendo cibum, repatitur ab eo, & quanto magis agit, tantò magis debilitatur, degenerat, ac tandem eius virtus infringitur, ac fateſcit; quod elluceſcit exemplo Ariſtotelis primo de Gener. tex. 42. de aqua vino admixta, nàm vinum primò aquam in ſe conuertit, at cum vlteriùs apponitur aqua, eius virtus deficit, & ſecunda vice minus fortiter agit, quàm prima, ac deinceps nequit illam in ſemetipſum conuertere; etiam ſic calor naturalis ſe habet, dùm in cibum agit. Cæterum, permanente innocentia, ſubdit Doctor ſubtilis, non occidiſſet mors, nàm quilibet fuiſſet ad cœlum translatus, antequam mortem ſubijſſet. Vnde homo in ſtatu innocentiæ habuiſſet potentiam ad moriendum, verùm talis potentia non fuiſſet ad actum reducta, quia, imminente corporis diſſolutione, in cœlum fuiſſent traducti, & ſic Adam, iuſtitia originali ſeruata, fuiſſet immortalis quidem actu, non verò potentia, & ſimiliter vniuerſum hominum genus.

Quæres quarto, Cur, cùm humidi copia ſit vitæ diuturnioris principium, qui occidera ætate humido magis exuberát, citiùs moriuntur?

Reſpondetur, humorem, quo ſenilis ætas ſcatet, non eſſe aereum, & vitalem, ſed aqueum, & excrementitium, cuius deterrima qualitas, natiuum calorem de medio tollit.

An Plantæ aliæ ſint longioris, aliæ breuioris vitæ, & qua de cauſa?

SECTIO II.

PLantarum vitam longiorem, breuioremuè ab animalium vita nos auſpicari debere, docet Ariſtoteles de longit. & Breuit. Vitæ, c. 4. quamobrem ex dictis faciliorem habebimus, quibuſdam adnotatis, huius difficultatis ſolutionem.

Primò igitur notandum eſt, ſuperius, & inferius contrario modo ſe habere in animalibus, ac in plantis. Superius autem ab Ariſt. lib. cit. c. 1. vocat membrum, per quod alimentum recipit; & inferius, per quod excrementum emittit; Ideò in plãtis ſuperius dicendũ eſt, quod deorsũ eſt, ac radices, tamquam alimenti ſuſceptiuas, inſtar oris exiſtere. Vndè cũ tres ſint partes, quibus perfecta animalia inſignita exiſtunt; vna, qua cibum recipiũt, alia, qua excrementũ eijciunt, tertia harum media, in qua fit alimenti decotio: cæteræ enim partes, quæ progreſſiuis inſunt animalibus, vt ſunt crura pedes, & alia huiuſmodi, inſeruiunt tantũ ad ferendã corporis molẽ. Quæ media eſt, animæ nutritiuæ principium continet, vt planè liquet in inſectis, veſpis, apibus, & cæteris huiuſmodi, quę dum media pars illęſa ſeruetur, vtriſq; extremis ablatis, adhuc viuunt. Idcircò plantis viuẽdi principiũ, ſeù nutritiua facultas eſt in medio, quod in perfectis animalibus pectus, in alijs proportionale nuncupatur, vbi alimentum concoquitur. Propterea, ſuggerit Ariſtoteles ibidem, ex ſeminibus omnibus generationem accidere ex medio, indeque tamuſculum oriri, & radicẽ enaſcentium educit. In inſitionibus autem, & aſplantationibus hoc maximè accidere circa nodos; eſt enim nodus principium quoddam rami ſimul, & medium, quare aut hoc auferunt, aut inhoc inſerunt, vt aut ramus, aut radices ex hoc generentur, tamquam principium germinis, & radicis, in medio exiſtat.

Secundo. Notandum ex eodem ibidẽ c. 4. plãtas aſſimilari inſectis, & annuloſis animalibus; nàm ſicut illorum partes diuiſæ viuunt, ſic à plantis rami decerpti, &

De Anima. Dd mul-

multæ arbores pullulant ab vno principio. Verùm in hoc diſcriminantur, quod inſecta diuiſa diù viuere non valent, vel quia ademptum eſt illis inſtrumentum ad ſalutem idoneum, vel quia pars diuiſa nequit eſſe vitalis operationis principium; at plantæ in plura diuiſæ diù viuunt, vbique enim habent radicem, & germen, ſaltem in potentia, ac vegetatricis facultatis; principium actu quidam eſt illis vnum, virtute verò multiplex. Ex his inferendum eſt, plantas, non ſecus ac animalia, plus, aut minus viuere, iuxta maiorem, minoremuè calidi, & humidi participationem, alimenti receptionem, vel defectum: & ſicut ex animalibus naturaliter mares diuturniores exiſtunt, ſic ex plãctis: Cæterum perconctaberis forſan, quonam modo plantæ maſculæ, à fœminis ſeccerni poſſint, cui occurrendum eſt, quod ſicut in maſculis animalibus ſuperiora membra ſunt maiora, quam inferiora, ècõtra verò in fæminis, ſic in arboribus maſculis partes ſuperiores inferioribus maiores exiſtere, cũ hac tamen differentia, quia mares calidiori calore flagrantes multũ nutrimenti ſurſum trahunt, parteſque ſupernas incrementant, fœminæ verò, quoniam imbecillo calore pollent, tantum alimenti ſurſum vehere nequeunt, ideòque partes infernas minus adaugent.

Tertiò. Notandum, arbores non aquaticas, & quæ ſuaptè natura tardiùs creſcunt, tardiùs quoq; occidunt, longèque perrennes exiſtunt, quippè ſupra ducẽtũ annos olea, oleaſter, cipreſſus, platanus Ilex, & palma perdurant: aquaticæ verò, & quæ cæleriùs adoleſcunt, vitam minus prolixam ſortiũtur, vt ficus, prunus, malus, myrtus, ſalix, & cæteræ. Item arbores nimis feraces citò ſeneſcunt, non tàm fæcundæ verò prolixius viuunt.

Ex his ſit prima cõcluſio Plantarũ aliæ ſunt longioris, aliæ breuioris vitæ. Probatur, quia plantæ aliæ ſunt calidiores, aliæ verò humidiores; ſed calidum eſt cauſa vitę diuturnioris, & humidum breuioris; ergo etiam in plantis aliæ ſunt longioris, aliæ breuioris vitę. Secũdo probatur: Arbores, quæ radicem multiplicem, & craſſam altè terræ infixam, latèque diffuſam habẽt ſunt diuturniores ijs, quæ radicem ſimplicem habent, minimè diſtinctam, ſiquidem in illis copioſum humidum, & calidum vitale abundat, in his verò defectum patitur; ſed dantur aliquæ plantæ habentes radices multiplices, craſſas, profundas; aliæ verò ſimplices, indiſtinctas, nec tam profundas, ergo dantur plantæ, aliæ longioris, aliæ breuioris vitæ.

Secunda concluſio. Cauſa lõgioris, & breuioris vitæ in plantis perindè deſumenda eſt à longitudinis, & breuitatis cauſis in animalibus. Probatur, tum quia illis comparantur ab Ariſt. loc. cit. c. 4. tũ etiam, quia participant de ijſdem principijs vitalibus, nimirũ calido, & humido; ergo ſicut in animalibus, quę participant gis de caliditate, & humiditate ſunt longioris vitæ, quàm quæ minus habent, ſic perinde philoſophandum eſt in plantis.

Tertia concluſio. Hoc tamen non obſtante, dicendum eſt, plantas eſſe longioris vitæ ſaltem aliquas, quam animalia. Probatur: Tum quia plantæ minus in ſe acquei humoris continent, quàm animalia, vndè fit, vt non facilè frigore congelentur, & putreſcant. Tùm quia plantæ multũ habent humoris pinguis, & aerei, qui difficulter exſicari, & abſumi poteſt: Tùm etiam, quia plantæ ſemper reiuueneſcunt propter continuam nouarum partium in locum veterum ſuccreſcentium ſucceſſionem, quæ non ità facilè apparent in animalibus; ergo plantæ ſunt longioris vitæ, quàm animalia.

Quid ſit Reſpiratio, & quibus animalibus conueniat?

QVÆSTIO VII. SECTIO I.

Quamuis de reſpiratione, cauſa, & ſubiectis nonnulla dixerimus in 2. lib. de Anima, nihilominus libet & ea, & alia denuò examinare, vt melius habeatur huius affectionis vitalis diſtincta notitia. Vnde aliquibus de more notatis, ad quæſtionis reſolutionem protinus deueniemus.

Primò igitur notandum eſt, reſpirationem eſſe operationem vitalem, qua animal interuentu diaphragmatis aerem ad pul-

pulmonem attrahit, & inde eijcit propter cordis refrigerationem. Vndè ſicut per folles inſpiratur, & reſpiratur externus aer, ſic per arteriam vocalem, ope diaphragmatis, attrahitur aer ad pulmones, qui nunc ſe dilatantes inſtar follium, aerem acceptum in cor exſufflant, vt ipſum refrigerent, nunc viciſſim eundem aerem à corde calefactum ad ſeſe trahẽtes, foras emittunt, & denuò frigidum aerem attrahunt, calefactumque expellunt, & ſic alternatim vſq; ad extremum vitæ finẽ. Idcircò duæ reſpirationis partes aſſignantur ab Ariſt. lib. de Reſpirat. Altera, quæ inſpiratio dicitur, attractio vocata, altera verò aeris eiectio, quæ expiratio nuncupatur. Verùm, vt reſpirationis diffinitio clarius habeatur, non ignorandum eſt, animam eſſe principiũ quo phyſicum reſpirationis, ipſum animal principium quod, ſiquidem ſuppoſiti eſt agere, inſtrumenta autem, quibus vtitur anima in motu reſpirationis, eſſe eas corporis partes, quæ externum aerem attrahere, & ad cor tranſuehere poſſunt, & huiuſmodi ſunt diaphragma, & pulmo. Diaphragma enim eſt muſculus quidam ſimplex, & rotũdus, qui cor, & pulmones à iecore, & liene, veluti paries interpoſitus, ſeparat. Pulmo verò eſt corpus leue, & rarum, quaſi ex ſpuma ſanguinea compactum, ſpongiæque ſimile, vtpotè ad hauriendum, imbibendumque aerem à natura inſtitutum.

Secundò. Notandum, ex hoc non eſſe amplectendam eorum ſententiam, qui dicunt, cor eſſe proximum reſpirationis principium; nulla enim ratio id ſuadere videtur, cum pulmones ad cordis motũ non moueantur, cuius ſignum eſt, quod reſpirationem paulisper demorari, aut accelerare pro arbitrio poſſumus, nõ ſic autem cordis motionem, quare ſi aliquo pacto cor ſit principium reſpirationis, illud eſt remotum tantum, quatenus, videlicet, eſt naturalis origo, & fons caloris, ac ſanguinem pulmonibus impertitur, quo calefiant, & nutriantur; Neque eorum opinio acceptanda, qui vel diaphragma tantùm, vel pulmones dũtaxat ad reſpirationem cõcurrere autumant, quãdoquidem pulmonum caro eſt mollis, & fluuida, ac propterea non videtur ſe ſola ſufficere ad Thoracis, ſiue pectoris eleuationem, ſed ſimul ad talem motũ diaphragma, cuius quidem ſubſtantia eſt firma, multiſq; neruis compacta, conſpirare veriſſimum eſt; namq; experientia erudimur, quod læſo diaphragmate, pulmonis agitatio ſtatim impeditur, & iis ſaniè infectis, non tamen ceſſat eorum motus, cũ tamen ceſſare deberet. Nec diaphragma ſolum ad reſpirationem concurrere dici debet, quãdoquidem Ariſt. in eodem lib. cit. c. 4. & lib. 3. de partibus animal. c. 6. fuiſſe à natura pulmonibus commiſſum reſpirandi munus aprime docet, quod potiſſimum ſuadetur, quia etſi pulmonũ caro fluuida ſit, ac imbecilla, vt per ſe pectus eleuare nõ poſſit, non eſt tamen negandum, quin pro ſua portione eam motionẽ molliri valeat: Quare concludendũ eſt, partim diaphragma, & partim pulmones ad reſpirationem concurrere, quibus tamen adiungi debent arteria, ac fauces, tanquam viæ, per quas aer adducitur, & expellitur.

Tertiò. Not. ex Ariſt. lib. de reſpir. c. 3. & 5. Reſpirationis finem eſſe duplicem, ſ. non vltimatum, & vltimatum. Prior eſt cordis refrigeratio. Poſterior verò eſt natiui caloris tutela, & vitæ conſeruatio; idcircò Ariſt. c. 10. inquit, quod ipſum viuere, & animæ habitus cum caliditate quadam eſt, hoc eſt cõſiſtentia animæ in corpore nequit eſſe, ſicut nec vita abſq; calore. *Nam concoctio, per quam alimentum fit animalibus, neq; ſine anima, neq; ſine caliditate eſt: Igne.n.* idest calore, *operantur omnia viuentia, propter quod quidem in quo primo loco corporis, & in qua prima loci huius parte principium neceſſe eſt eſſe tale; hic & primam nutritiuam animam neceſſarium eſt exiſtere*. Quod intelligendum eſt iuxtà principiũ, & originem nutritionis, non autem penès cæteras operationes, & corporis informationem, quia ſic anima eſt tota in toto corpore, & tota in qualibet eius parte. *Iſte autem eſt medius locus inter membrum alimenti ſuſceptiuum, & illud, per quod excrementa emittuntur. Exanguibus igitur innominata, sãguineis autem cor hac particula eſt. Alimentum n. ex quo iã fiunt*

Digitized by Google

partes animalibus ſanguinis natura eſt, ideſt ipſe ſanguis: *Sanguinis autem, & venarum idem principium eſſe neceſſarium alterius enim gratia alterũ eſt, vt vas, & ſuſcipiens*, nempè venę habent rationem vaſis, cum ſint ad ſuſcipiēdũ ſanguinem inſtitutæ; *Principium autē venarum ſanguineis, cor* &c. vndè cum cordis calor, & ſanguineus vigor ſine refrigeratione cōſeruari non poſſit, neceſſariam omnibus animantibus refrigerationē eſſe, dicendũ eſt; ſubdit .n. Ariſt. caloris corruptionem eſſe duplicem, ſ. extinctionem, & marcorem. *Extinctio quidē, quæ à contrarijs fit*, & hoc pacto naturalis calor, qui immodici frigoris actione perit, dicitur extingui, ſic pariter homines ferę, & aues in niuoſis motibus, ob algoris exceſſum, vitam cũ morte commutare ſolent. Viteſq; & virgulta pruinis cōcuſſa, ac perfrigidis ventorum flatibus verberata, internum calorem, & ſuccũ deperdunt, ac areſiunt. *Marcor autem propter copiam caliditatis: etenim ſi excedat, quod circum eſt calidũ, & alimentum non accipiat, corrumpitur quod ignitur, non frigeſcens, ſed marceſcens*: Sic flamma in fornace clauſa, propria exhalatione opprimitur, & marceſcit; animalia item, quibus fauces obſerantur; quiuè in balneis, & hypocauſtis nimiũ calefactis degunt, & qui in cubiculo anguſto, & obſerato, vbi carbones igniti flagrant, cùm auram refrigerātem non recipiant, vita priuantur. Itaq; cùm naturalis animalium calor nimio frigore extinguatur, & ſuperuacaneo calore marceſcat, opus eſt ipſis moderata refrigeratione, quæ calorem nō opprimat, ſed feruidam exhalationē attemperet, nè inſtar ignis, craſſo, confertoque fumo ſuffocati marceſcant, quæuè calori hinc indè obſiſtat, nè nimis expandatur, & expanſus deficiat.

Quarto notandum eſt, non conuenire Philoſophos differentes de motu reſpirationis, an ſit naturalis, vel animalis, ſeù ſpontaneus, aut ex his coaleſcens, quãdoquidem aliqui putãt eſſe naturalem, tùm quia tanta ſit eius neceſſitas, vt ſine eius vſu animal diù viuere non poſſit: tũ quia pendet à pulmone, cuius motus eſt naturalis, & non animalis: tùm etiam quia ſopitis ſenſibus, & nulla facta precognitione; aut appetitione, ex ſolius naturæ inſtructu exercetur; tùm denique quia non eſt in poteſtate animalis illum ſuſpendere, vt libet. Alij verò cenſent eſſe merè animalem, ducũturque potiſſimùm, quoniam in poteſtate animalis eſt continere ſpiritum, & ceſſare à reſpirationis motu, vt accidit in natantibus ſub aqua; tùm etiam quia pro arbitrio noſtro, modò frequentior, & velocior, modo rarior, ac tardior fieri poteſt. Alij demum autumant eſſe quodammodo mixtum ex animali, & naturali; Vndè pro diremptione litis dicendum putamus, huiuſmodi motum bifariam conſiderari poſſe, vno modo abſolutè, & ſua origine, & ſic, cum, dempta omni liberi arbitrij actione, vel in ſomno, vel in vigilia exerceatur, & proueniat à cauſa ſimpliciter naturali, dicendus eſt naturalis, & non ſpontaneus, vel animalis; Neque officit, quod impediri poſſit à voluntate, quoniam & calefactio, quamuis ſibi obſiſtat impedimentum, eſt motus penitùs naturalis. Alio modo expendi poteſt, prout ſubeſſe valet voluntatis, aut appetitus imperio, & inclinationi, quoad determinatum tempus, & modum reſpirandi, vehementiùs rarius, crebrius, aut leuius, & ſic appellari poteſt animalis, ſpontaneus, ac voluntarius.

Ex his ſit prima concluſio. Diffinitio reſpirationis eſt benè, ac conuenienter aſſignata ab Ariſtotele, dùm dicit, quod ſit operatio; ſeù motus vitalis, quo animal alternis vicibus, interuentu pulmonis, ac diaphragmatis, aerem attrahit, & contrahit, ob cordis refrigerationem, ac ſalutem. Probatur, quia diffinitio, quæ expenditur diffinitum per genus, & differentiam, eſt rectè, conuenienterque aſſignata, ex Ariſtotele 7. Metaph. t. 43. Sed diffinitio reſpirationis data eſt huiuſmodi; ergo &c. Minor probatur, quia operatio vitalis tenet locum generis, cũ ſit communis ad operationes vitales, tã naturales, quàm animales: Aliæ verò particulæ ponuntur loco differentiæ, ſiquidem per eas ſecernitur reſpiratio à nutritione, augmentatione, & generatione, ac cæteris operationibus animalis;

lis; dantur animę iſtæ, vel ad eſſe, aut fieri ſubſtantiale animalis, vel ad bene eſſe eiuſdem, at reſpirationis actio ad ſolius cordis refrigerationem, & caloris naturalis, ſeù vitalis conſeruationem, ac ſolamẽ, datur ergo cũ experdat reſpirationis naturam per genus, & differentiam, erit rectè, conuenienterquè aſſignata.

Secunda concluſio. Cauſæ reſpirationis, tàm efficiens, quàm finalis, ſunt rectè conſtitutæ in pulmone, ac diaphragmate, in refrigeratione cordis, ac vitalis caloris conſeruatione. Prima pars eſt contra Medicos, qui ponunt cauſam efficientem reſpirationis, facultatem animalem motricem, à cerebro in reliqua membra influentem: & etiam contra illos, qui ſtatuunt, vel pulmonem ſolùm, vel diaphragma tantùm, eſſe reſpirationis efficientem cauſam. Suadetur autem ſic, quia illa debet dici cauſa efficiens præciſa reſpirationis, qua poſita ponitur, & qua ablata tollitur reſpiratio, ſed pulmo, & diaphragma ſunt huiuſmodi, vt probatum eſt in primo, & ſecundo notandum, ergo &c. Secunda pars manet ſufficienter declarata in 3. Not. ſiquidem nè cor nimio calore marceſcat, natura prouidit de refrigeratione moderata per attractionem aeris, & nè calor ſuperuacaneo frigore extinguatur, appoſita eſt eiuſdem aeris contractio, & expulſio, ſed in his duobus conſiſtit finis totalis reſpirationis, ergo cauſæ finales eiuſdem ſunt ſufficienter, ac rectæ poſitæ à Philoſopho.

Tertia concluſio. Reſpirationis motus, nec eſt naturalis tantum, nec ſpontaneus, vel animalis dumtaxat, ſed mixtus ex vtroque. Probatur, quia motus procedens à principio naturali, & qui etiam ſubeſt voluntatis imperio, non eſt dicendus ſimpliciter naturalis, vel animalis, ſed mixtus ex vtroque, atqui reſpirationis motus eſt huiuſmodi, ergo &c. Maior patet ex terminis. Minor ſimiliter liquet, quia prouenit à pulmone, & diaphragmate, quæ ſunt principia naturalia. & nihilominus moderari, & in totum etiã impediri poteſt, continendo ſpiritum, ex voluntatis imperio, vt experientia quotidiè erudiri poſſumus, ergo motus reſpirationis, nec eſt ſimpliciter naturalis, vel liber, ſed ex illis coaleſcens, ac mixtus.

Obijcitur primo contra ſecundam cõcluſionem. Motus contrarij nequeũt prouenire ab vna, & eadem cauſa, ſed motus reſpirationis, ex cauſa pulmonis, inuoluit motus contrarios, ergo reſpirationis motus non habet pro cauſa efficiente pulmonem. Maior patet, quia contrariorum effectuum contrariæ ſunt cauſæ. Minor ſimiliter, quia expandi, & comprimi, dilatari, & contrahi ſunt cõtrarij motus, vt eſt notum, ſed reſpiratio inuoluit in ſe expanſionem, & dilationem pulmonis, dum aerem attrahit. & cordi inſpirat, compreſſionem autem, & contractionem, cum aerem eijcit, ac expellit, ergo cum nequeant prouenire ab eodem pulmone, dicendum eſt, hunc non eſſe cauſam motus vitalis reſpirationis.

Reſpondetur. Negando maiorem abſolutè, tùm quia motus rectus, & circularis ſunt alterius ſpeciei, cùm ſint incomparabiles ex Ariſtotele 7. Phyſicorũ t. 24. & tamen ab eodem mouentè prouenire valent: ſimiliter, natura ex eodem 2. Phyſicorum t. 3. eſt principium mouẽdi, & quieſcendi, quæ ſunt contraria. Nõ inconuenit igitur ab eodem pulmone prouenire illas motiones aduerſas, nàm vt docet Ariſtoteles lib. de Reſpirat. cap. 15. reſpiratio fit, cum augmentatur calidum, in quo principium nutritiuum eſt: quemadmodũ; & alia indigent alimẽto, & illud, & alijs magis, etenim alijs illud alimenti cauſa eſt, neceſſe itaq; amplius factum eleuare inſtrumentum. ſ. pulmonem; ergo animæ virtute, tamquã principij quo, facto caloris augmento, quia calidi eſt rareſacere, & expandere, frigidi verò conſtringere, & cõprimere, pulmones naturali vi ſe ſe dilatant, ac comprimunt, quo reciproco fœnore aerem frigidum attrahant, & feruidum eijciant, ac refrigerationis beneficiũ cordi æſtuanti, & efferueſcenti retribuãt; quare non eſt inconueniens interueniente aeris calefactione, & cordis refrigeratione, eandem animæ virtutem eſſe contrariorum motuum principium.

Digitized by Google

Obijcitur ſecundò contra ſecundam partem eiuſdem concluſionis, quia refrigeratio cordis nequit fieri mediante attractione aeris, ergo non benè ponitur refrigeratio eſſe reſpirationis finis. Conſequentia patet. Antecedens probatur, quia aer frigidus ſubſtantiam cordis non ingreditur, alioquin non poſſet per pulmonem denuò contrahi, ac foras expelli.

Reſpondetur aerem frigidum refrigerare calorem cordis, per intus ingreſſum in arteriam venoſam eiuſdem, ſed ſolum quatenus refrigerat, ac temperat, tùm ſanguinem feruentem, qui per illum canalem in cordis ſubſtantiam deriuatur; tùm reliquas partes propè cor ſitas; non ſecus ac Ariſtoteles dicat, cerebrum refrigerare calorem cordis, quatenus per contactum refrigerat ſanguinem, & ſpiritum vitalem indè ad caput traſmiſſum.

An reſpiratio conueniat omnibus animalibus?

SECTIO II.

NOn defuerunt qui dixerint omne animal reſpirare, cùm omne pariter viuat, & refrigerationis beneficio egeat: tùm quia nullum ſit animal, quod ſomno non indulgeat, & ſomnus nequit abſque reſpirationis auxilio ab animali haberi.

Cæterùm negatiua ſententia ſtatuenda, vtpotè quæ communior ſit, & rationibus, ac experientijs validioribus fulta, vallataque ſit. Quibus autem animalibus conueniat, & quibus non competat reſpiratio, aliquibus de more notatis dicã in concluſionibus mox ſtatuẽdis, ac probandis.

Primo ergo notandum eſt, animalia eſſe in multiplici diſcrimine, quędã enim aquas, alia terras incolunt. Ex aquatilibus, & terreſtribus nonnulla exanguia ſunt, alia sãguinea. Ex ſanguineis autem, quæ habent cor, & pulmonem, quædam obtinent pulmonem magis ſanguineum, alia verò laxum, frugoſum, & penè exangue. permulta autem pulmone carent, vt piſces. Præterea pulmonem habent quæcumque intra ſe animal concipiunt, & generant, vocanturque viuipera, vt homo, leo, equus &c. alia foris generant animal, & pariunt, ſed non in ſeipſis, vt gallinæ, anſeres, & cæteræ aues, quæ dicuntur ocipara. Item ex occiparis, alia ſunt pennata, vt aues, alia corticata, vt teſtudines, lacertæ, ſerpentes, & ſimilia, de quibus omnibus erit ſermo in præſenti, & quæritur an omnibus conueniat reſpirare, & quibus.

Secundò. Notandum ex Ariſtotele loco citato capit. 11. Quoniam vnumquodque animal indiget alimento ad ſubſtantiale eſſe, & refrigeratione ad ſalutem, eodem inſtrumento natura vtitur ad ambo hæc, & quemadmodum in quibuſdam ipſa natura vtitur lingua ad ſapores, & ad interpretationes, ſic in habentibus pulmonem, vtitur membro vocato ore, & ad cibi confectionem, & ad expiationem, & reſpirationem: Non habentibus autem pulmonem, neque reſpirantibus, os quidem ad ciborum confectionem, ad refrigerationem autẽ ſeù indigentibus refrigeratione, branchiarum exiſtit natura. Animalia igitur, quæ habent branchias, aquam ore ſimul cum cibo hauſtam per branchias emittunt, nec heduntur ab inter lapſu, & deſcenſu cibi ad ventrem vnà cum aqua, quia cum acutis, & ſerratis dentibus polleant, alimentum citò confectum ſuſcipiunt, & aquam per branchias velociter expellunt. Dicuntur autem piſces, ſecundum D. Iſidorum, à paſcendo, nàm plerique herbis, ac vermiculis paſcuntur, nonnulli verò alios deuorant, & minores paſſim fiunt maiorum eſca: Immò vt ait Ariſtoteles lib. de Animal. tempore pullificationis, proprijs, vel alienis pullis cibantur, vno tantum excepto, cui nomen Faſcalcon. Ex aquatilibus etiam, quædam habent orificium oris ferè in ventris medio, vt Delphini, & Chelecij, qui non capiunt cibum, niſi reſupini, & ſuper dorſum ſuum reuerſi; Cuius rei cauſam eam excogitauit. Plinius lib. 9. vt cæteri piſces eorum celeritatem euaderent, voraceſque morſus declinare poſſent: vel vt ait Pelbartus, nè quibuſque piſcibus ſe ingurgitarent, & nimis cibi repleti, ſtrangularentur. Ani-

malia

Digitized by Google

malia verò reſpirantia, quamuis vtantur eodem inſtrumento ad ciborum cōfectionem, & ad refrigerationem ſuſcipiendam, non tamen ſimul cibum ſuſcipiunt, alioquin, ingrediente alimento aut ſicco, aut humido per arteriam ad pulmonem ſuffocari cōtingeret, idcircò poſt gulam ſita eſt arteria, per quam alimentum ingreditur in ventrem. Porrò atteria in quadrupedibus habet operculum quoddam, velut ligulam, vt alias dictum eſt ad finem, vt fiat ſegregatio alimenti, & aeris reſpirati. Auibus autem, & quadrupedum ouiparis non ineſt huiuſmodi ligula, ſed contractione diſtinguunt inter alimentum, & aerem; ſuſcipientia enim cibum hæc quidem conſtringunt, illa verò ſuperponunt ligulā, at progreſſo cibo hæc quidem attollunt, illa autem dilatant, & ſuſcipiūt ſpiritum ad refrigerationem. Cæterum branchias habentia cum Pulmone, & Arteria carent, vt piſces per os cibum cum aqua recipiunt, & per branchias aquam ore hauſtam dimittunt, nè eorum vētriculos grauet: Dentibus quoque acutis cibum celeriter conterūt, & edunt, nè ſi diutius in ore retineant, aquarum illuuies eſcam auferat. Proinde quomodò ſe habeat cordis poſitio ad branchias, ita vt per illas refrigerationem aſſequatur Ariſtoteles declarat cap. 13. dicens: *Videbitis autem non eodem modo ſe habere cor in animalibus pedeſtribus, & piſcibus. Quā enim inclinant capita, hic cor habet partem acutam; Quoniam autem non eodem modo capita piſcium, & pedeſtrium vergūt, hinc eſt, vt parumper diſcrepent, nam acutum cordis in piſcibus magis vergit circa os, quam in pedeſtribus: tendit autē ex extremitate cordis fiſtula venineruia ad medium, qua contingunt inuicē omnes branchiæ: Maxima igitur iſta eſt. Hinc autem, & inde à corde protenduntur, & alteræ in extremitatem ſingularū branchiarum, per quas refrigeratio fit ad cor decurrente ſemper acqua per branchias. Eodem autem modo, & reſpirantibus pectus ſurſum, & deorſum mouetur frequenter ſuſcipientibus ſpiritum, & emittentibus, vt branchia piſcibus.* Quæ quidem branchiæ, vt notat Plinius lib. 9. in aliquibus ſunt multiplices, in alijs ſimplices, per eas nihilominus omnes aquā receptam eijciunt.

Ex his ſit prima Concluſio. Exanguia non reſpirant, ſed ex continente aere, vel aqua, refrigerationis auxilium vitæ conſeruationi congruens recipiunt. Probatur prima pars, tum quia exanguia non ſunt prædita reſpirationis inſtrumentis; tum etiam experientia, nam muſcę, & apes in humidis, vel aquis multo tempore ſupernatant, immò ſub aquis aliquantulū viuunt, niſi multum ferueant, vel algeſcāt, quia tūc caliditatis, aut frigiditatis exceſſu de medio tollerentur; ergo non reſpirant. Cōſequentia liquet, nam animalia, quæ modica virtute pollent, crebriùs exigunt reſpirare, ergo muſcę, & apes modica virtute pollentes non poſſent diù in aqua viuere, ſiquidem aqua reſpirationē illis interdiceret. Secunda pars probatur, quia ex his animalculis, (quæ etiam inſecta dicuntur ab inciſuris, quæ nunc certum loco, nunc pectorum ſunt, atque alui, & ab Alberto Magno nuncupantur, Annulata) quædam ſunt breuioris vitæ, & hæc, ſicut modici ſunt caloris, ita & parua indigent refrigeratione, quam eis continens aer, vel aqua ſufficienter præſtat; alia verò ſunt vitæ prolixioris, & ab externo aere refrigerationem ſuſcipiūt; nàm ſub ſepto tranſuerſo, ideſt ſub pellicula quadā partienti ipſa animalcula per longum ex parte poſteriori, nempè ventris diſceptum eſt, ſeu illis ſciſſura, & diuiſio quædam eſt, vt per ſubtiliorem mēbranam, & pelliculam non ſecùs, ac per flabellum, refrigerentur: Equidem quæ maiori æſtu efficiuntur, ampliorē poſtulant refrigerationem. Alia quoque quęcūq; bombum edunt, ideſt ſonum quendam cōtinuatum efficiunt, vt veſpæ, ſcarabæi, & cicalę, cū in ipſo ſepto tranſuerſo innatus ſpiritus, ideſt naturalis aer attollitur, & cōſidet, ideſt eleuatur, & cōprimitur, accidit ad membranam fieri attritionē externo aere percutiente, & interno adiuuante: Mouent enim locum hunc, quemadmodum reſpirantia deforis pulmone Thoracem mouent, & piſces brāchias, & attritione ad membranam faciunt bombū, qualē per arundines perforatas pue-

Digitized by Google

ri, quando ſuperpoſuerunt membranam tenuem; Propter hoc enim cicadarum canentes canunt, callidiores enim ſunt, & diſſectum eſt ipſis ſub ſcepto tranſuerſo, non canentibus autem, hoc eſt non ſciſſum.

Secunda Concluſio. Animaliũ in aqua viuentiũ, quæcunq; ſanguine carent, prolixiore tempore vita ducũt extra aquam in aere, quàm quæ habent ſanguine, & refrigerationis gratia aquam ſuſcipiunt. Probatur, nam cũ modico calore flagrẽt, aer ſufficientem his refrigerationem per multum tempus defert, vt accidit in cruſtaceis, & prolypis diutiùs extrà aquam viuentibus, quã piſces. Verum.n.verò aer non eſt ſatis illis ad viuendum omninò, quia pauci exiſtunt caloris, & extrà aquã eis non ſuppetit alimentum; ergo huiuſmodi animalia minus viuunt, quã aquatilia extrà aquam viuentia in aere.

Tertia Concluſio. Sanguineis tantum corde, & pulmone præditis, ſiuè viueparis, ſiuè occiparis cõuenit reſpiratio. Probatur, quia huiuſmodi animalia ob ſanguinis, & caloris exuberãtiam, cùm animalis caloris exigua ſit propenſio, & aptitudo ad durationem ſine refrigerationis præſidio, expoſcunt refrigerationem, quam eis frigidus aer facilè, & impenſiùs exhibet; nam ob tenuem naturã interiora celeriter ingreditur, & hùc, atque illuc penetrans, viſcera vndequaq; refrigerat, non ſic auté refrigeraret aqua, quæ neq; citò; neq; per totum.ob eius craſſitié, vagari poſſet; ergo aer de induſtria datus eſt, vt pulmonem habentia per ipſum refrigerationis beneficio potiantur.

Quarta Concluſio. Sicut animantia pulmonem magis ſanguineum habentia vberiori indigent refrigeratione, vt homo, leo, equus, &c. ità quæ pulmonem laxum, & fungoſum obtinent, rarius reſpirant, ideoque frequentem refrigerationem non expoſcunt. Huiuſmodi ſunt quædam tùm in aquis, tùm in terris habitationem habentia, ſcilicet hydrarum, & ranarum genus, muces fluuiales, teſtudines marinę, & terreſtres, vituli marini, cocodrilli, delphini, &c. Omnia enim hęc, inquit Ariſt. cap. 2. & pariunt in ſicco, & dormiunt, aut in ſicco, aut in humido, extollentia os propter reſpirationem. Prima pars liquet ex præcedenti. Secunda probatur, nam animalia, quo frigidiora, eo minori egent refrigeratione: Siquidem vbi aerem ſemel imbiberint, abſque recentis aeris attractione, diuturna illius refrigeratione fruuntur; ſed animalia prædicta ſunt huiuſmodi; ergo frequentem refrigerationem non requirunt. Cęterùm non ignorandum eſt, hęc animantia, ſi diutiùs vi aliqua in aquis demorari cogantur, vitam amittere, vt narrat Philoſophus hic capit. 12. dicens, Delphinos retibus irretitos citò ſuffocari, propterea quod non reſpirant.

Quinta Concluſio. Piſces non vtuntur reſpiratione, ſed aquam per brãchias ſuſcipientes, & emittentes refrigerantur. Probatur, nàm pulmones non habent; ſed tantùm branchias; ergo non reſpirant. Antecedens probatur ab Ariſtotele c. 11. de Reſpirat. vbi ait: *Simul autem pulmonem, & branchias nullum viſum eſt vnquam habens: cauſa autem quia pulmo quidem gratia refrigerationis à ſpiritu eſt: (videtur enim & nomen accepiſſe pulmo propter ſuſceptionem ſpiritus,) branchia, ad refrigerationem ab aqua. Vnum autem opportunum inſtrumentum, & vna refrigeratio ſufficiens eſt omnibus. Quare quoniam fruſtra nihil videmus facientem naturam, duobus autem exiſtentibus, alterum vtique eſſet fruſtra, propter hoc hæc quidem habent branchias, illa autem pulmonem, ambo autem nullum.* Ergo cum piſces habeant branchias, cõſequenter pulmone carent; at pulmonis expertes reſpirare nõ poſsũt ergo &c. Confirmatur ex eodem ibidem cap. 13. in fine, vbi inquit: *Et non potentibus mouere, reſpirantibus quidem pulmonem, aquatilibus autem branchias, propter paſſionem, aut propter ſenectutem, tunc accidit mors*, ergo per branchias, quæ connexæ ſunt quibuſdam venis, & arterijs cordi conglomeratis, aquam excipientes internum æſtum moderantur. Confirmatur ſecundò, quia piſces corda extracti paulò poſt pereunt, ergo perſpicuum eſt, reſpirationem illis non conuenire. Conſequentia patet, quia tunc aer abundè ſuppetit, quem ſi reſpi-

reſpirarent, attrahere deberent. Secundo probatur, quia ſi piſces reſpirarent ſub aqua, eodem pacto & homines, & quadrupedia in aquis reſpirare poſſent; ſed oppoſitum experientia oſtēdit, ergo &c.

Dices, non ſequi, quia homines, & quadrupedia, cum habeant pulmonem ſanguineū, egent vberiori aeris copia ad reſpirandum, ideò nō reſpirant, ſub aqua cæterum piſces, quibus paucus aer ſufficit, benè reſpirare poſſunt. Contra, quia ſaltem Delphini, pulmonem penè exanguem habentes, non extollerent caput propter reſpirationem, ſed ſemper ſub aquis viuere poſſent, quod Ariſtoteles negat.

Dices non valere conſequentiam, quia ideò Delphini ſub aquis non reſpirant, quoniam impediuntur ab attractione aquæ, quam ſimul cum aere ingurgitant. Contra, quia idem impedimentum incurrerent etiam piſces, cum aquam ſimul, & aerem attraherent, vel eodem momento inſpirarent, & expirarent, quæ ſunt abſurda; ſupereſt igitur vt dicamus cum Ariſtotele, piſces nullo pacto reſpirare, quare & muti exiſtūt.

Obijcitur primo, probando reſpirationem omnibus animantibus conuenire, tùm quia omnia animalia egent refrigeratione caloris natiui, ad quam perficiendum reſpiratio eſt deſtinata: tùm etiam quia omnia animalia dormiunt, ſomnus autem fieri nequit abſque reſpiratione: tùm denique quia omne animal oſcitat, & ſuffocari poteſt; ergo omne animal reſpirat.

Reſpondetur. Negando conſequentiam; neque allata argumenta quicquam concludunt; vndè ad primum dico, refrigerationem non ſemper fieri per aeris attractionem, ſed vel per occultam tranſpirationem halituum calidorum per poros corporis, vel per aquæ ſumptionem, & emiſſionem per branchias, vt probatum eſt cum Ariſtotele cap. 11. & 13. Ad ſecundum, minorem eſſe veram in animalibus ſanguine præditis, non autem in alijs, quæ carent ſanguine. Ad tertium dico, non omnem oſcitantiam, & ſuffocationem euenire propter carentiam aeris reſpirati, ſed hæc accidere per nimiam aquæ ſumptionem, illa verò per difficilem emiſſionem aquæ per branchias, poſſunt.

Obijcitur ſecundo contra vltimam concluſionem, tùm quia piſces, etſi pulmone careant, habent nihilominus æquiualens, ſicut exangia loco ſanguinis habent humorem ſanguini æquiualentem, quo nutriuntur; ergo etſi pulmone careant, nō propterea eis deneganda eſt reſpiratio: tū ſecundo, quia ſicut infra terram reperitur aer, quo talpæ reſpirare valent, ſic inueniri poteſt in aquis, cum ſint rariores terra; ergo &c. tùm tertio, quia æſtiuo tempore obſeruata eſt quædam piſcium anhelatio, & oſcitatio in aquis. Tùm quarto, quia cælo ſereno cōſpiciuntur in aquis ebullitiones, quæ non niſi à piſcibus reſpirātibus prodire videtur; ergo & piſcibus conuenit reſpiratio.

Reſpondetur negando iterum conſequentiam, & ad primum dico non eſſe ſimile de exanguibus reſpectu nutritionis, ac de piſcibus reſpectu reſpirationis, ſiquidem natura prouidit illis de æquiualenti ſanguini, quia nō aliter viuere poſſent, non debuit autem his prouidere de alio inſtrumento pulmonem ſupplente, cùm abſq; reſpiratione viuere queant: nō enim natura quicquam fruſtra molitur. Ad ſecundum negando paritatem, ſiquidem aer reperitur in poris terræ, nè detur vacuum, cum terra non ſit ita intenſa, ac perfectè compacta, ſicut aqua, vndè non ſequitur, quod ſi talpæ ex eo reſpirent, etiam piſces ex aere detento infra aquam reſpirare debeant; tùm quia non datur, tùm etiam quia natura prouidit illis de tali aere, quia iàm coruceſcerat talpis inſtrumenta reſpirandi; at cùm piſcibus illa non tribuerit; (nec enim erat neceſſarium) conſequenter nec aerē aquis miſcere debebat. Ad tertium & quartum ſimul dico, huiuſmodi motus in aquis nō prouenire ab oſcitatione, vel anhelatione piſcium, cum eis omninò careant, ſed vel à frequentibus aquarum ingurgitationibus, & per branchias emiſſionibus; vel ab agitationibus, & curſionibus piſcium cum vehementia, ſiquidem talibus aquarum partes cōmouent, quæ cum inuicem ſe collidant, interdum aliquantulum

ſum eleuantur, & tunc apparent ebullitiones, aliquando verò depr imuntur, & ſic videntur illæ turbationes flexuales ad modum oſcitantium, & anhelantium.

Obijcitur tertiò tùm quia experientia compertum eſt piſces in aquis audire, & odorare, quæ fieri nequeunt ſine medio aere; tùm ſecundo, quia Ariſtoteles 3. de Gen. animal. cap. 2. inquit, mare omnium eſſe particeps, videlicet humoris, aeris, & terræ; ergo non deficit piſcibus aer, quem hauriant, & expirent. Tum tertio, quia ex medicorum doctrina, reſpiratio eſt neceſſaria ad ſpirituum procreationem, & nutritionem; ergo piſcibus non eſt deneganda reſpiratio; tùm quarto, quia piſces concluſi in vaſe aquæ pleno non obturato, viuent, clauſo autẽ ſuffocantur; ergo clarum eſt piſces indè reſpirare, aliàs etiam vaſe obturato viuerent; ergo concludendum eſt etiam piſcibus reſpirationem competere.

Reſpondetur, negando conſequentiam, nec probationes allatæ faceſſunt; ſiquidem ad primam dicimus, nedum aerem, ſed etiam aquam eſſe medium auditus, & odoratus, vt teſtatur Ariſt. in 2. de Anima t. 79. & 97. Ad ſecundam, Ariſtotelem ibi tantum velle mare non eſſe purum elementum, ſed quid commixtum aereo calore, ac terreſtri craſſitie, quod Salſedo, qua eſt affectum, apprimè indicat. Ad tertiam, veram eſſe doctrinam medicorum in animalibus ſanguine prædictis, non verò in piſcibus, qui ob imbecillem eorum naturam alios ſpiritus non deſiderant, quam ſuomet calore natiuo procreatos, & enutritos. Ad quartam dicimus, huiuſmodi ſuffocationem non prouenire ex impeditione aeris per obturationem Vaſis, ſed ex defectu refrigerationis neceſſariæ ad vitæ piſcium conſeruationem; nàm, dum vaſis orificium concluditur, fit quòd aqua intùs detenta citò ferueſcat, vt ampliùs apta non ſit ad refrigerationem caloris piſcium.

Vtrum Memoria, & Reminiſcentia omnibus animantibus conueniat?

QVÆSTIO VIII.

DAri memoriam ſenſitiuam, & aliqualem reminiſcentiam non tantum in homine, ſed etiam in brutis abunde oſtendimus in 2. de Anima, in propria quæſtione, vnde non eſt cur eadem ad præſens repetamus. Cæterùm an omnibus animantibus Memoria, & Reminiſcentia conuenire ualeat, non ſatis concluſimus: Quamobrem in præſenti & huic difficultati ſatisfaciendum neceſſarium duximus, & hoc Deo adiuuante, aliquibus de more notatis, præſtare conabimur.

Primò igitur ex dictis ſupra recolendum eſt, Memoriam ſenſitiuam dupliciter accipi poſſe, & in actu primo, & in actu ſecundo. Memoria primo modo ſpectata eſt ſenſus internus, phantaſmatibus, ſeù ſpeciebus ſenſibilibus præditus rerum ſingularium tantum recordatiuus. Memoria uerò ſecundo modo conſiderata eſt actus memoriæ primo modo ſumptæ, ſeù ipſa actualis recordatio; & hæc eſt duplex, altera, quæ memoria communiter appellatur, quæ, ut dicit Scotus in 4. diſt. 45. q. 3. ſub lit. C. eſt actus præteriti ipſius recordantis, in quantum præteriti, noua cogitatio, uel rei anteà cognitæ, prout cognita fuit, repetita cognitio. Ex quo infertur, Memoriam, ſicut etiam aſſerit Ariſt. lib. de Memoria cap. 1. eſſe tantummodo rerum præteritarum. Altera uerò, quæ Reminiſcentia uocatur, eſt cum ex meditatione alicuius obiecti, uenit nobis in mentem alterius, quod tunc non occurrebat, ſicque ex Ariſt. cap. 3. poteſt deſcribi. Reminiſcentia eſt cogitatio, qua potentia memoratrix, ex aliquo, uel aliquibus memoria compræhenſis, uenit in cognitionem eius, quod nec memoriæ erat in promptu, nec à memoria penitùs exciderat, e.g. Si quis oblitus ubi pileum repoſuerit, eiusq; loci ſitum uelit ad memoriam

reducere,

reducere, opus eſt, ut diſcurrat ſuper locis ubi eſt moratus, cum quibus eſt conuerſatus inueſtiget, actiones habitas, animo uerſet, ac demùm locum, offendet ubi pileum relinquerat. Differunt tamen in aliquibus memoria in actu ſecundo, & reminiſcentia, nam cum memoria ſit cogitatio actus præteriti, ut præteriti, primo requiritur, ut res ſit prius cognita; niſi enim præceſſiſſet cognitio nulla eius haberetur memoria, ſed prima tantùm apprehenſio Secundo requiritur, ut non intercedat omnimoda obliuio, nam ſic non eſſet recogitatio rei iam cognitæ, ſed tantùm recentis rei appræhenſio. At ad reminiſcentiam, ultrà actus præteriti cognitionem, exigitur diſcurſus, ueſtigatio, & inquiſitio rei à memoria abolitæ per aliam, quæ à memoria non exciderat. Vnde in hoc conueniunt, quod neutra poteſt eſſe rei, cuius ſpecies omninò euanuit. Differunt autem, quia ad memorandum, ſufficit rem antea cognitam, ut cognitam appræhendere; ad reminiſcendum uerò antecedens obliuio alicuius rei, cum reiteratione notitiæ aliarum rerum, quæ à memoria deletæ non fuerant, ex quibus per ratiocinationem, & diſcurſum, res inquiſita innoteſcat.

Secundò notandum ad animalis, aut animæ ſenſitiuæ rationem, memoriam minimè ſpectare: poteſt enim aliquid ritè concipi, vt animal animaq; ſenſitiua præditum, quin intelligatur habere memoriam, neque aliquid ex parte quiditatis animalis, aut animæ ſenſitiuę occurrit, in quo vis memoratiua contineatur; idcircò, vt dignoſcatur, quibus animalibus memoria congruat, & quibus non, eorum actus inſpiciendi ueniunt, ex quibus à poſteriori elucceſcet, quibus animalibus concedenda, & quibus deneganda, ueniat; Et quàmuis non omnibus, ſed tantum aliquibus memoriam competere, docuit experientia, quæ tamen ſint illa per ſequentes concluſiones, elucidabimus.

Prima Concluſio. Aues, Canes, & huiuſmodi animalia, quæ virtutem loco motiuam poſſident, memoria pollent: ſiquidem aues recordantur vbi nidificauerint, vt ibidem remeare valeant; Canes quoque ad locum, vbi pabulum nacti ſunt, redeunt, & domo, vbi flagella ſunt experti, recedunt; ergo, &c.

Secunda Concluſio. Formicæ, & Piſces habent memorandi facultatem. Probatur prima pars, quia formicæ recordantur foraminis vbi grana recondiderunt, & inuiſunt loca vbi milium, triticum, & huiuſmodi grana aliquando conſpexerunt; ergo, &c. Secunda pars probatur, nàm conſtat, piſces localiter moueri, & ſæpiùs petere cauitates vbi ſolent morari. Præterea Plinius lib. 10. naturalis Hiſtoriæ cap. 70. dicit, piſces in quibuſdam viuarijs plauſu conuocari, ac in piſcinis, ad nomen Cæſarum, confeſtim accedere conſueuiſſe; Et lib. 9. cap. 8. narrat, Delphinum à puero nominatim uocatum, ex Pelagi profundo ſurſum uenire, eiq; ſui dorſi ſedem exhibere ſolitum fuiſſe, ac ioci gratia illum per mare tuliſſe, ſoſpitemq; reduxiſſe, ſed hæc omnia indicant memoriam; ergo in piſcibus datur memoria.

Tertia Concluſio. Licet Conchę non progrediantur de loco ad locum, tamen cum in eodem loco conſiſtentes, partem læſam contrahant, memoriam habere uidentur: nam ueritati conſonum eſt; ipſas recordari doloris, & propterea lenem etiam tactum refugere.

Quarta Concluſio. Nullum animal præter rationale uerè reminiſcitur. Eſt Ariſt. hic cap. 4. dicent's, ſolum hominem habere uim reminiſcendi, quippe qui duntaxat ratione, & diſcurſu ualet; ergo non cætera animantia, ſed ſolus homo potitur reminiſcentia.

Quinta Concluſio. Cauſæ firmæ, ac lubricæ memoriæ ſunt benè aſſignatæ, tum ab intrinſeco, tum ab extrinſeco ab Ariſt. lib. de Memoria, & Reminiſcentia. Declaratur concluſio, quia cauſa intrinſeca pendet ab ipſamet complexione, ſiquidem qui ſiccam, & duram obtinent corporis temperiem difficulter appræhendunt; at quæ didicerunt tenaciùs retinent, econtra, qui

nimis

nimis molem poſſident faciliùs appræhendunt, & citò obliuiſcuntur. Qui verò complexionem temperatè molem, & ſiccam adepti ſunt, hi maximè pollent ingenio, ac memoria. Cauſa verò extrinſeca firmæ memoriæ, (vt ſilentio inuoluamus medicamenta, per quæ nonnulli inquiunt memoriam comparati,& conſeruari poſſe) eſt præſertim exercitatio, nàm iuxta ſententiam Quintiliani lib. 2. orat. inſtit. cap. 2. nihil æque, vel augetur cura, vel negligentia interdicitur. Quocirca mirum in modum memoriæ prodeſt multa quotidie ligata,ſolutaq; oratione ſcripta ediſcere. Lubricæ autem memoriæ cauſa extrinſeca eſt excedens calor, vel frigus, otioſitas, ebrietas ingluccies ægritudo, & alia quæ memoratricem potentiam lædere, ac labefactare ſolent.

Obijcitur contra quartam Concluſionem; nàm Bruta videntur, conſecutionem quadam, alterum obiectum ex altero deducere, ac cognoſcere; ergo in Brutis datur reminiſcentia. Antecedens probatur. Canis enim oblitus vbi os, & panis fruſtum ſepoſuerit, olfactu deprælicndit locum, vel in hoc loco non eſſe dignoſcens ad alium pergit, & odorat donec repoſitum inueniat. Confirmatur, nàm Plutarcus lib. de induſtria Animal. memorat, eum eſſe Vulpis morem glaciatum fluuium conſpicit, vt leui primum,greſſu, glaciem quatiat, admotaq; auricula ſoliditatis ſumat experimentum; quandoquidem ſi gurgitis ſubterfluentis murmur percipiat,pedem refert; ſi verò nullum ſtrepitum audiat audacter pertranſit, quaſi ſic diſcurrat, quod perſtrepit, mouetur, quod mouetur non eſt firmum, quod non eſt firmum cedit, & nequit eſſe grauis fulcimentum; ergo ſi hàc tranſiero, naufragium patiar.

Reſpondetur negando conſequentiam. Quæ enim de brutis narrantur, non indicant reminiſcentiam, nec diſcurſum ſaltem propriè dictum, ſed eorum ſenſum olfactus, vel auditus ab obiectis trahi, & eatenus ad hunc, vel illum locum accedere, aut aures admonere, quatenus ab odore, vel ſono eorumdem ſenſu, mouentur, & ducuntur.

Vel dicendum, ſecundo in Brutis dari aliqualem reminiſcentiam, licet imperfectam, ſicut eis conceſſimus aliqualem diſcurſum, & collationem circa res ſingulares, & ſenſibiles, nec hoc videri inconueniens, neque contra Doctrinam Ariſtotelis cum, & ipſe aliqualem prudentiam concedat brutis, vt ſuperiùs oſtendimus in propria quæſtione; Et quàmuis in lib. de Memoria, & Reminiſcentia, hanc illis denegare videatur, explicandus eſt de reminiſcentia propriè, & quæ diſcurſum ſyllogiſticum exigit.

His præmiſſis facilè diſſolui poſſunt quædam dubia ſiuè problemata ad memoriam ſpectantia.

Quæres primò. Cur Iuuenes melioris ſint memoriæ, quam Pueri, & Senes?

Reſpondetur, quia Iuuenes temperata humiditate, ac ſiccitate, in quibus conſiſtit perfecta vis memorandi, ſunt affecti, econtra verò Pueri nimia humidirate, & ſenes excedenti ſiccitate, ſunt præditi.

Quæres ſecundò. Cur quæ mane percipimus, memoriæ faciliùs mandemus, quam quę dici progreſſu audimus, vel legimus?

Reſpondetur, quia mane ſpecierum occurrentium multitudo, quæ memoriæ organum quodammodo fatigare, ac memorandi actum impedire ſolent, nondum irruit in ſenſus, nec mentis intentionem diſtraxit, ſicut accidit in progreſſu diei.

Quæres tertiò. Cur aliquando rerum, quæ iampridem prætcrierunt recordemur, & non earum, quæ nuper elapſæ ſunt?

Reſpondetur, id euenire propter occurſum phantaſmatis, quòd cum rebus prçteritis connexionem habens, ſeſe interdùm noſtræ offert appræhenſioni, & conſecutione quadam, illa tum cognitionem adducit.

Quæres quartò. Cur aliqua in memoriā faciliùs reducamus in aula tenebricoſa, quam reſplendenti manentes?

Reſpon-

Reſpondetur hoc ideò eſſe, quia in luce, externa ſenſibilia ſenſus vehementiùs mouent, & potentiam magis diſtrahunt, vniuerſa in tenebris motus externorum obiectorum, tanquam imbecillior, memoratricem facultatem interturbare nequit.

Quæres quintò. Cur volentes alicuius rei meminiſſe, excutiant caput, vel ſinciput digitis ſcalpant?

Reſpondetur ſenſuum interiorum poſtes humoribus interdùm repleri, ſpecieſq; reſeruatas perturbari, verùm per talem motum ſpiritus ſenſitiui excitantur, ac memorandi obicem effringunt.

Quæres ſextò. Cur ebrij, irati, alijſq; vehementibus animi paſſionibus effecti, eorumq́ue egerunt, non meminerint?

Reſpondetur, quia in his, ob vehementem euaporationem, & ſpirituum agitationem, memoratrix facultas remiſsè operatur, & rerum imagines debiliter recipit, ideò facilè eſt rerum geſtarum eos obliuiſci.

Quæres ſeptimò. Cur ij, qui tenaciori ſunt memoria, hebetiori ſint ingenio?

Reſpondetur, quia diſpoſitio, quæ memoriam fouet ingenium hebetat; durities enim ad memoriam diuturnam conducens, efficit, vt rerum ſpecies firmiùs hæreant, & cogitatiuæ celeritatem, qua ingenium perficitur, demoratur. Equidem ingenij præſtantia ſita eſt in celeritate, & promptitudine cogitatricis potentiæ, quæ dum intellectus diſcurit, ſingularia celeriter veſtigat, ac luſtrat; Verùm; quia aliqui cogitatiuæ organum, ad humiditatem magis vergens, & organum memoriæ ad ſiccitatem propriùs accedens ſunt adepti, tenaci memoria, perſpicaciq; præcellunt ingenio.

Quæres octauò. Cur Canes, & Equi compitorum flexus melius recordentur, quam homines; Ruſtici faciliùs, quam Ciues?

Reſpondetur hoc exindè prouenire, quod illi totum memoriæ ſtudium, & conatum dirigunt ad percipienda loca, & obiecta, quæ antè oculos ſibi proponuntur, nec internos ſenſus, aliarum rerum meditatione, occupant; ideoq; perſpecta, memoriæ firmiter imprimunt, indeq; faciliùs recordantur.

De Anima ſeparata à Corpore.

DISPVTATIO VI.

Peractis, pro viribus, in præcedentibus Diſputationibus, ijs omnibus quæ conducere poterant ad perfectam cognitionem Animæ Intellectiuæ in vnionis ſtatu cum humano corpore, in præſenti diſcendum nobis eſt de eadem, in ſtatu ſeparationis ab eodem corpore ſpectata, ſiquidem multa exagitanda veniunt, ex quorum notitia, & à priori, & à poſteriori, cognoſcere poterimus, quid, & qualis ſit anima rationalis, poſtquam eſt exuta hac mole corporea. Et quàmuis Ariſtoteles de huiuſmodi ſtatu nihil egerit, vel quia illum ignorauerit, an ſi cognouerit, eum maniſeſtare noluerit, non ob id tamen cogimur, & nos ſilere: Philoſophiam namquè Chriſtianam, & Catholicam tradere, in præfatione ac libros Phyſicorum, nobis propoſuimus, cuius valdè refert non ignorare illum ſtatum, qui nos conſtituit conciues Sanctorum Angelorum, & domeſticos Dei. Cæterùm quia huiuſmodi notitiam faciliùs aſſequi poterimus, ſi eam deducere tentauerimus ex vniuocatione, aut analogia, quam ſortitur Anima rationalis cum Angelo, proptereà non erit abs re examinare nonnullas quæſtiones, in quibus adinuicem conuenire videntur. Sit igitur prima.

Vtrum Angelus, & Anima rationalis ſint ſubſtantia corporea, vel corporis expertes?

Angelos eſſe corporeos, & habere ſibi vnita corpora, docuerunt multi Sancti Patres, & Veteres Doctores, vt adnotarunt Vaſquetius in 1. p. D. Thomæ, Diſp. 178. cap. 2. Rada 1. p. Controuerſ. 4. art. 2. 3. notab.

3. notab. Cauellus in Comment. ad q. 15. Scoti de Anima, & Suaretius in Metaph. Diſp. 35. Sect. 3. quamquam & iſti inter ſe diuiſi ſint, quandoquidem aliqui dixerunt huiuſmodi corpora eſſe aerea; alij verò ſubtilia, & alij ex materia; & forma ſpirituali compoſita. Hanc opinionem ex Recentioribus tutati ſunt Caiet. in cap. 2. Epiſt. ad Ephęſios, & Eugubinus lib. 8. de perenni Philoſophia cap. 27. & non improbabilem putat noſter Cauellus citatus conc. 3. etiam de mente Scoti, & Ioannes de Rada loco citato, conc. 1. cenſet illam poſſe teneri ſine periculo hęreſis, vel erroris.

Animam etiam eſſe corpoream inprimis videtur tenuiſſe Plato, relatus ab Ariſtotele lib. 1. de Anima à textu 72. vſque ad finem, vbi etiam ipſum cum alijs ſubtiliter confutauit, & D. Auguſtinus lib. de Hęreſibus tribuit hanc opinionem Luciferianis Hęreticis. D. autem Hieronymus in Epiſtola ad Pamachium, Origeni, & hoc ſumendo corporeum pro eo quod conſtat ex materia, & forma; cęterùm accipiendo illud prout idem eſt, quod corpus ſubtile; Multi Sancti Patres videntur ſentiſſe Animam rationalem eſſe corpoream, eo modo, quo dixerunt etiam de Angelis. Oppoſitam tamen ſententiam, tàm quòad Angelos, quàm quòad Animam rationalem, vti communiorem, & Magis conſonam Sacrę Scripturę, communiter tenuerunt, nedùm Sancti Patres, ſed etiam Scholaſtici. quorum meminerunt Cauellus loco citato, & Ruuius de Anima ſeparata q. 2 p. 2. num. 28. quam, & nos cum Scoto in 2. d. 8. q. 2. & D. Thom. p. 1. q. 65. art. 2. defendere conabimur.

Pro cuius intelligentia, ac fundamento, primò notandum eſt ex Formalizantibus, ens finitum, & limitatum diuidi, prima ſui diuiſione, per ſubſtantiam, & accidens, ſub quibus membris continentur decem Prædicamenta, & omnia, quę in horum ſerie continentur. Subſtantiam verò, cùm ſit genus generaliſſimum, deſcendere primùm in ſubſtantias inferiores per corporeum, & incorporeum, tanquàm per differentias oppoſitas, & omninò diſparatas. Corporeum cõſtituere corpus, primum genus ſubalternum, incluſum in omnibus corporibus ſubſtantialibus, tùm ſimplicibus, cuiuſmodi ſunt elementa, tùm mixtis, vt ſunt ex his compoſita, ſiue animata, ſiue inanimata. Incorporeum verò contrahere ſubſtantiam, vt ſic ad aliud genus ſubalternum, toto Cęlo, à corpore diuerſum, nempè ad ſpiritum. Spiritum verò, per alias differentias nobis ignotas, deſcendere in Angelum, & Animam rationalem. Cùm igitur Angelus, quemadmodum, & Anima rationalis refugiant genus corporis ſubalternum, & contineantur ſub alio genere oppoſito totaliterq; ab ipſo diſparato, dicendum eſt Angelos, & Animas eſſe incorporeas, & ſubſtantias merè ſpirituales.

Secundò notandum ex Ariſt. 6. Phyſicorum, has propoſitiones eſſe conuertibiles, omne corpus eſt compoſitum ex materia, & forma, & omne compoſitum ex materia, & forma eſt corpus; Cùm igitur Angeli, & Anima rationalis careant materia, & forma, conſequenter dicendum eſt, carere quoque corpore, ſed eſſe ſubſtantias omninò ſpirituales, & à quacunque materia penitùs alienas.

Tertiò notandum ſubſtantiam poſſe duobus modis dici corpoream, vno modo totaliter, & quòad vtramque partem eſſentialem, ſcilicet materiam, & formam, alio modo tantùm ſecundum alteram partem, ſcilicet quoad corpus. Priori modo omnia inanimata, & Animata, ſiue ſenſibilia, ſiue vegetabilia dicuntur corporea. Poſteriori verò modo, homo dicitur corporeus ratione corporis, ſeù materiæ, non tamen ratione formæ, quia Anima eſt ſpiritualis; ſubſtantiam corpoream, vtroque modo ſumptam, conſequitur quantitas molis, quę eſt principium extenſionis, & diuiſibilitatis quantitatiuę, ac impenetrabilitatis. Ad propoſitum Angelus, & Anima rationalis dicuntur Incorporei, prout incorporeum opponitur ſubſtantię corporeę vtroque modo, tùm quia non ſunt compoſiti ex materia, & forma

physica,

Digitized by Google

phyſicæ, vt probabimus in ſequenti; tùm etiam, quia non ſunt extenſi, aut diuiſibiles, ſed omninò indiuiſibiles, & immateriales.

Quartò notandum Angelos, & Animas poſſe aliquo pacto dici corporeos, dupliciter intelligi, vno modo propriè, & formaliter, alio modo impropriè, & per comparationem ad actum puriſſimum, cuiuſmodi eſt Deus. Primo modo nequeunt dici corporei, ſiquidem carent materia, & forma, ac extenſione, & diuiſibilitate, quę vel componũt, vel conſequuntur eſſe corporis. At ſecundo modo poſſunt quodammodo dici corporei, quandoquidem admittunt aliquam compoſitionem, vel ex eſſe, & eſſentia, vt placuit D. Thomæ, vel ex poſitiuo, & priuatiuo, vt docet Scotus in 1. d. 8. q. 2. vel etiam ex realitate, & realitate, nempè ex genere, & differentia, quia ponuntur directè in Prædicamento ſubſtantiæ, ſub genere ſubalterno, ſibi proprio, nempè ſub ſpiritu: Deus autem habet eſſe actualiſſimum, excludens quamcunque compoſitionem, vel componibilitatem, igitur in comparatione ad ipſum, Angeli, & Anima rationalis, quàmuis immateriales, & ſpirituales exiſtant, poterunt appellari corporei: nam D. Auguſtinus lib. de Eccleſiaſt. dogmatibus cap. 2. inquit. *Vniuerſaliter ſtatuitur, ſolum Deum omnino incorporeum eſſe, & omnem creaturam, etiam Angelicam corpoream: nihil enim incorporeum, & inuiſibile natura credendum eſt, niſi ſolum Deum, ideſt Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctum. Creatura omnis corporea eſt: Angeli, & omnes caleſtes Virtutes corporea, licèt non carne ſubſiſtant.* Et D. Hieronymus ſuper cap. 10. Matthæi ad illa verba: *Nolite timere eos, qui occidunt corpus, animam non poſſunt occidere, infert; ergo, anima inuiſibilis, & incorporalis eſt*; Et in hoc ſenſu poſſumus dicere locutos fuiſſe Sanctos Patres, ac Doctores pro prima opinione allatos; Vel ſi magis prætendant, aut negandi, aut explicandi, quod non fuerint locuti de mente propria, ſed ſecundum Doctrinam Platonicorum, aſſeuerantium Angelos, & Animas eſſe corporeas.

Ex his fit prima Concluſio. Angeli quicunque, ſiuè boni, ſiuè mali ſint, & Animæ rationales ſunt ſubſtantiæ merè ſpirituales, & Incorporeę, ſiuè ſecundum totum, ſiuè ſecundum partem. Probatur prima pars; Ex Sacra Scriptura, in qua frequenter Angeli quicunque vocantur ſpiritus, vt Actorum cap. 8. dicitur. *Spiritus Domini rapuit Philippum*: Ad Hebreos cap. 1. *Omnes ſunt adminiſtratorij ſpiritus.* Pſal. 103. *Qui facit Angelos ſuos ſpiritus.* De Anima etiam rationali dicitur, Eccleſiaſtici cap. vltimo, loquendo de morte hominis; *Quouſque reuertatur in terram ſuam puluis vnde erat, & ſpiritus redeat ad Deum, qui dedit illum.* Item ad Rom. 8. *Ipſe enim ſpiritus teſtimonium reddit ſpiritui noſtro, quod ſumus Filij Dei*, & Luc. 22. *In manus tuas commendo ſpiritum meum.* Deindè probatur concluſio totalis ex Concil. Lateran. ſub Innocentio III. relato in cap. Firmiter de ſumma Trinitate, & Fide catholica, his verbis. *Ab initio temporis Deus vtranque de nihilo condidit naturam corporalem, & ſpiritualem*; Angelicam ſcilicet, & Mundanam. *Deindè Humanam, quaſi communem ex ſpiritu, & corpore conſtitutam*: Ex quibus verbis, tùm ſcripturæ, tùm concilij, manifeſte colligitur, Angelos, & Animas rationales appellari ſubſtantias ſpirituales, prout ſpiritus diſtinguitur à ſubſtantia corporali; Secundo probatur ex Sanctis Patribus. Nàm D. Dionifius de Cæleſt. Hierarch. cap. 4. D. Athanaſius relatus à Sancto Germano Patriarcha Conſtant. in Epiſt. ad Thomam Epiſcop. D. Gregorius Papa lib 4. Dialog. cap. 6. & 29. D. Auguſtinus lib. 6. de Trinitate cap. 6. D. Ambroſius de Noë, & Arca. D. Nazianzen. orat. 34. D. Niſſenus de Vita Moyſis. Baſilius lib. Quod Deus non ſit Auctor mali. Chryſoſtom. Homil. 22. in Geneſim, & alij non pauci, promiſcuè loquentes de Angelis bonis, & malis, ac de Anima rationali, docent, illos eſſe ſubſtantias merè ſpirituales, & cuiuſcunque corporis

poris

pertis expertes. Tertiò probatur ratione, quia nullum haberi poteſt inditium, quo cogamur fateri Angelos, & Animas eſſe corporeas; ergo non eſt cur dicamus oppoſitum. Antecedens probatur quia ſi adeſſet aliquod inditium, aut hoc eſſet ex parte intellectus, vel voluntatis, aut ex parte ſenſuum exteriorum, aut ex parte partium integralium, vel eſſentialium, ſed nullum iſtorum cogit; ergo ex nullo capite haberi poteſt inditium corporeitatis in Angelis, & Anima rationali. Maior probatur, quia ex omnibus enumeratis inditijs deducitur corporeitatis in homine. Minor probatur; Non eſt dicendum primum, quia gradus intellectualis, ſecundum ſe excedit, & eſt independens à corpore in ſui operatione, vt teſtatur etiã Ariſtoteles, 3. de Anima t. 15. & etiam ſecundum eſſe, alioquin Deus, & Anima ſeparata, quæ conueniunt in gradu intellectuali, non poſſent intelligere, & velle abſq; conuerſione ad Phantaſmata quod eſt omninò falſum; ergo, &c. Nec ſecundum dici poteſt, quia operationes ſenſitiuæ, vt Viſus, Auditus, Guſtus, Olfactus, & Tactus, alienæ ſunt ab Angelis, & Anima ſeparata; ergo & organa corporea, ex quibus effici ſolent. Antecedens patet, quia ſufficienter percipiunt, & obiecta, & operationes horum ſenſuum, intellectu. Nec tertium admitti poteſt, quia Angeli ſunt indiuiſibiles, ſicut & Anima rationalis, quæ eſt tota in toto, & tota in qualibet parte. Nec tandem quartum, quia ſunt naturaliter incorruptibiles; ergo carent materia, quæ eſt principium corruptionis, & conſequenter forma phyſica. Reſtat ergo probatum, quod nullum adeſt inditium corporeitatis in Angelis, & Anima ſeparata. Quartò probatur, quia Angelus, & Anima non continentur ſub ſubſtantia corporea, ſed ſub eius oppoſita diſparata, nempè ſub ſpiritu; ergo ſunt expertes corporis. Antecedens patet, quia inferiora ad ſubſtantiam corpoream ſunt corpus Animatum, ſeu Viuens, Animal, Homo, Equus, &c. Sed nec Angelus, nec Anima rationalis eſt aliquid iſtorum, vt patet; ergo Angelus, & Anima rationalis non continentur ſub corporea ſubſtantia; ergo ſub ſpiritu, veluti ſub genere diſparato totaliter à corporeo. Hæc conſequentia tenet, ex eo, quòd omnis ſubſtantia, vel eſt corporea, & materialis, vel incorporea, & immaterialis, cum ergo Angelus, & Anima rationalis ſint ſubſtantiæ, & non corporeæ; reſtat à ſufficienti diuiſione, vt ſint incorporeæ, & ſpirituales.

Secunda Concluſio. Angelus, & Anima non conſtant ex partibus integrantibus, ſiuè materialibus, ſiuè ſpiritualibus. Prima pars eſt ſufficienter probata ex præcedenti concluſione, ſiquidem partes integrantes materiales ſupponunt eſſe corporeum, cum igitur oſtenſum ſit illos eſſe expertes corporis, conſequenter ſequitur non habere partes integrantes materiales. Secunda pars probatur, quia ſi eſſent præditi huiuſmodi partibus ſpiritualibus, aut tales eſſent homogeneæ, aut ætheorogeneæ, ſed neutrum eſt dicendum; ergo, &c. Maior patet, quia totum integrale ſufficienter diuiditur per homogeneum, & ætheorogeneum; ergo & partes, ex quibus integrari videtur. Minor probatur; Non poteſt dici primum, quod eſſent homogeneæ, quia tũc quilibet Angelus, vel Anima eſſet plures, imò infiniti Angeli, & Animæ, quod non eſt dicendum. Sequela prima probatur, quia totum homogeneum prædicatur in recto dequalibet parte. Sequela etiam liquet, quia quælibet pars, cum ſit continua, eſſet diuiſibilis in infinitas partes, & vnus Angelus, & Anima vna eſſent infiniti Angeli, & infinitæ Animæ, quod eſt abſurdum. Neque ſecundum, quod forent ætherogeneæ dici poteſt, quia tunc ſequerentur eadem inconuenientia, quod vnum eſſet plura, & vnus Angelus, & Anima haberet plures intellectus, & voluntates; vlterius plures operationes alterius rationis, quandoquidem cuilibet parti ætherogeneæ aſsignandum eſt proprium officium, diſtinctum ab officio alterius, vt patet in partibus ætherogeneis corporis humani, atqui nullæ operationes

rationes

rationes apparent in illis, quæ,non exercentur per intellectum, & voluntatem; ergo huiuſmodi partes nec forent æthcrogeneæ, ac proindè cùm nullæ ſint aſſignabiles, dicendum eſt Angelum, & animam rationalem carere partibus integrantibus, etiam ſpiritualibus. Secundo probatur quia anima rationalis caret, huiuſmodi partibus,cum ſit tota in toto, & tota in qualibet parte corporis; ergo multo magis Angelus. Antecedens patet ex Ariſtotele primo de anima t.68.& 93. Conſequentia patet ſimiliter, tùm quia Angelus,& anima conueniunt in eodem gradu intellectualitatis;ſunt enim natura pares, & dicit D.Auguſt. de lib.arbitrio lib.3.tum etiam, quia magis videtur anima rationalis eſſe diuiſibilis, quam Angelus, ſiquidem eſt actus corporis diuiſibilis; ergo ſi hoc non obſtante, anima eſt indiuiſibilis, & carens partibus, multò magis idem dicendum eſt de Angelo,qui nullius corporis eſt actus, vel forma.

Obijcitur primo contra primam concluſionem, quia Geneſis cap.6. dicitur, Filios Dei ingreſſos fuiſſe ad filias hominum, & filios procreaſſe, vbi ſeptuaginta Interpretes, loco filiorum Dei, habent Angelos Dei; atqui Angeli non potuiſſent ingredi ad filias hominum, & ex eis procreare filios, niſi eſſent corporibus prædití, ergo &c. Tum ſecundo quia in ſeptima ſynodo Generali cap. quinto quæſitum fuit à Ioan. Epiſcop. Theſſalonic. an Angeli ſint pingendi, quia ſunt corporei: & reſponſum fuit: etiam Domine, ergo per concilium fuit determinatum Angelos corporeos.

Reſpondetur negando vtramque conſequentiam, nec probationes quicquam officiunt, vndè ad primam dico cum expoſitoribus illius loci, per filios Dei non intelligi Angelos natura, ſed officio, quia tales erant filij Seth per Enos deſcendentes, de quibus ibi ſcriptura loquitur, ſiquidem erant iuſti, & iſti nomine Angelorum accipiuntur interdum in ſcripturis, vt patet de D.Ioanne Baptiſta, de quo dictum Malachiæ cap.3. intelligi debet, inquit Chriſtus, cum aiebat: ergo mitto Angelum meum ante faciem meam, ac de Sancto Patre Franciſco, de quo Seraphicus Bonauentura intelligit illud Apoc. Vidi alterum Angelum aſcendentem ab ortu Solis;nomine autẽ filiorũ hominũ, vel peccatores intelligi,vel ex peccatoribus de proximò trahentes originem, vt aduertit Xiſtus Senenſis lib.5.Bibliot.Sanctæ Annot.77. Quod autem ille locus non poſſit de Angelis intelligi, ſuadet etiam ratio, tùm quia boni non potuerunt ingredi ad filias hominum, & peccare, quia erant confirmati in gratia; nec mali, cum non potuiſſent vocari filij Dei, ſiquidem ob eorum malitiam apoſtatarunt ab eo. Si verò quis pertinaciter contendat per Angelos, ſeu filios Dei intelligi illas ſpirituales ſubſtantias, neganda eſt conſequentia; nàm talis ingreſſus ad filias hominum nequit intelligi niſi in corporibus aſſumptis, aut per delationem ſeminis, aliunde accepti, ad vas muliebre, quod an fieri poſſit, non eſt dubitandum, vt alibi forſan dicturi ſumus. Ad ſecundam autem communiter reſpondetur, quod Patres Concilij approbauerunt vſum pingendi Angelos, non tamen rationem, nempè quia ſint corporei. Cæterùm ſi quis contendere velit, totum libellum fuiſſe approbatum, conſtantiſſimè negandum eſt, quia hæc controuerſia, vt aduertit ibi Carranzas, numquam fuit ab Eccleſia diffinita.

Obijcitur ſecundo, quia Angeli, & animæ ſeparatæ patiuntur ab igne infernali, qui eſt materialis, & corporeus. Item dæmones fugantur fumo iecoris piſcium, vt habetur Tob. cap.6. alliciuntur à quibuſdam ſenſibilibus, delectantur venereis, vt aſſerit Diuus Auguſtinus lib.21. de Ciuit. capit. 6. ſed talia fieri nequeunt abſque corpore; ergo &c.

Reſpondetur. Negando minorem; quandoquidem paſſio per ignem, ſicuti fugatio, vel allicitio in Angelis, aut animabus non fit realiter, ſed tantum intentionaliter, vt docet Scotus in 4. d.44. q. 2. apprehendunt enim huiuſmodi obiecta, velut conue-

nientia, vel diſconuenientia, & quidem ſi eueniant vt nolita, triſtitiam, ſi verò vt volita, delectationem in eiſdem cauſant.

Obijcitur tertiò contra ſecundam concluſionem, Angeli, & animæ habent proximum genus, & differentiam, cùm ſint in prædicamento ſubſtantiæ directè, ſed genus ſumitur à parte materiali, differentia verò à formali; ergo in Angelis, & animabus conſtituendæ ſunt diuerſæ partes alterius rationis.

Reſpondetur, negando conſequentiam, ſiquidem genus non ſemper ſumitur à materia, & differentia à forma, ſed à diuerſis realitatibus, vt declarabo in ſequenti quæſtione.

Obijcitur quartò. Concilium Nicenum 2. act. 5. in principio, vbi dicit: *Nemo, vel Angelos, vel Dæmones, vel Animas dixerit incorporeas: Et paulò antè: Ipſa Catholica Eccleſia ſic ſentit, de Angelis, & anima noſtra, eſſe quidem intelligibiles, ſed non omnino corporis expertes*; ergo ſecundum huiuſmodi Concilium, Angeli, & animæ habent partes, & partes, ſicut corporalia.

Reſpondetur negando conſequentiam, ſiquidem Concilium loquitur comparatiuè ad Deum, qui eſt actus puriſſimus, non verò abſolutè: Vndè D. Gregor. lib. 3. Moral. cap. 2. loquens de Angelis ait: *Ipſi illorum ſpiritus, comparatione quidem noſtrorum corporum ſpiritus ſunt, ſed comparatione ſummi, & incircunſcripti, ſpiritus ſunt corpus.*

Vtrum Angelus, & anima rationalis ſint ſimplices formæ ſpirituales, vel compoſiti ex materia, & forma phyſica, aut metaphyſica?

QVÆSTIO II.

QVàmuis hæc difficultas videatur ſufficienter ſoluta ex præcedenti quæſtione, ſiquidem quemadmodum eſſe corporeum infert eſſe compoſitum ex materia, & forma; ſic eſſe ſimplex, & incorporeum oſtendit rem carere materia, & forma: Verùm quia Doctores Scholaſtici illam ſeorſim tractant, & nos de eadem ſeiunctim diſſerere debemus.

Circa primam partem, ſic vniuerſaliter intellectam, duæ reperiuntur oppoſitæ ſententiæ, quarum prima eſt D. Bonauen. in 2. d. 3. p. 1. art. 1. q. 1. 2. & 3. Ricardi art. 1. q. 2. Alberti Magni art. 4. & aliorum aſſerentium Angelum, & anima eſſe compoſitos ex materia eiuſdem rationis ſpecificæ, ac numericæ cum materia rerum corruptibilium. Hanc videtur probabiliter defendere Scotus de Anima q. 15. vbi Cauellus conc. 3. & de 1. Rerum principio q. 7 & 8.

Oppoſitam tamen ſententiam ſuſtinent D. Thom. 1. p. q. 50. art. 2. & Opuſc. 15. cap. 5. Scotus in 1. d. 8. q. 2. quem ſequentur omnes eius diſcipuli, vt puta Faber in 2 diſp. 10. cap. 1. Sirectus in Formal. Scoti art. de Diuiſione Entis §. Tertio modo, &c. vbi Aretinus. §. ſecunda difficultas, & cæteri communiter. D. Thomam pariter ſequuntur omnes eius diſcipuli, tùm antiqui, tum recentiores.

Circa ſecundam partem, loquendo de compoſitione metaphyſica, quæ fit ex genere, & differentia, Durandus in 2. d. 3. q. 1. quàmuis aſſerat Angelos eſſe in genere, quia ſunt

ſubſtantiæ

ſubſtantiæ finitę, negat tamen illos componi ex genere, & differentia; ſiquidem ad hanc compoſitionem prærequiri putat diuerſas partes eſſentiales in compoſito, quæ tamen negantur ab Angelis, cùm ſint formæ ſimplices, ſicut, & accidentia.

Alij verò, vt refert Vaſquius in 1. p. D. Thom. diſp. 179. cap. 2. negant huiuſmodi compoſitionem ab Angelis, & animabus, quia ab eiſdem excludunt materiam, & formam, à quibus ſumuntur genus, & differentia.

Cæterùm Doctor ſubtilis loco proximè citato, cum ſuis Diſcipulis enixè tuetur Angelos, & animas eſſe in genere, componiq; ex genere, & differentia, etſi in eis non agnoſcat materiam, & formam phyſicam.

Pro clara notitia tamen vtriuſque ſententiæ primò notandum ex D. Bonauentura in 2. d. 3. 1. p. art. 1. q. 2. §. Dicendum, &c. Materiam dupliciter conſiderari poſſe, nempè ſecundum eſſentiam, & ſecundum eſſe. Si priori modo conſideretur, tunc attenditur nudè, quatenùs eſt priuata omni forma, ſiue ſubſtantiali, ſiuè accidentali, & ſic eſt vna numero in omnibus rebus, ſiuè corruptibilibus, ſiuè incorruptibilibus, tam ſpiritualibus, quàm corporalibus. Si verò attendatur poſteriori modo, dicit analogiam, ſeù ordinem ad omnes formas, ſiuè tranſmutabiles, ſiuè non; & ſic diuerſimodè conſideratur à Phyſico, & metaphyſico; equidem Phyſicus illam conſiderat, vt ordinabilem ad formas generabiles, & corruptibiles, & ſic eſt principium generationis, & corruptionis: Philoſophus ſuperior eam ſcrutatur, quatenus eſt mutabilis ad ſitum tantùm, & non ad formam ſubſtantialem, & ſic in Cælo collocat materiam diſtinctam à materia, quæ eſt principium generationis, & corruptionis. Metaphyſicus denique eam conſiderat, prout eſt fulcimentum formarum, ſiuè ſubſtantialium, ſiuè accidentalium, in ratione entis tantùm, & hoc ſecundo modo dicendum eſt materiam non eſſe vnam, & eandem corporalium, & ſpiritualium, corruptibilium, & incorruptibilium, ſed aliam, iuxta diuerſitatem formarum, quas reſpicit. D. Bonauentura materiam ponit in Angelis, & anima primo modo, & etiam ſecundo, prout conſideratur à metaphyſico tantum. Scotus verò negat quamcunque materiam phyſicam, quouis modo conſideretur, ſiuè ſecundum eſſe, ſiuè ſecundum eſſentiam, & collocat in eis materiam metaphyſicam duntaxit, ſcilicet realitatem generis.

Secundò notandum pro fundamento opinionis Scoticæ, ex Ariſt. 7. metaphyſicorum t. 22. Et 9. metaph. t. 17. & 18. Materiam primam, ſiuè ſecundum ſe, ſiue in ordine ad formam, ſemper dicere potentiam contradictionis; Eſt enim, qua res poteſt eſſe, & non eſſe. Ex quo infertur euidenter, quod ea, quæ habent materiam, ſunt ſemper ſecundum propriam naturam corruptibilia, quamquam aliqua non corrumpantur, quia nullum agens reperitur vincens formam compoſiti, vt optimè aduertit Scotus de Cælo in 2. d. 14. q. 1. D. & rationem reddit ibidem Doctor ſubtilis ſub A. dicens, nunc autem non eſt materia per ſe ratio corruptibilitatis, in quantum eſt in potentia ad formam aliam ab ea, quam habet, ſed in quantum eſt in potentia ad priuationem formæ, quam habet. Cum ergo Angeli, & anima non ſint corruptibiles, immò incorruptibiles ſecundum propriam naturam, & ſolum potentes deficere per anihilationem; dicendum eſt eos carere materia quacunque, ſiue ſecundum ſe, ſiue in ordine ad formam.

Tertiò notandum materiam, cum potentiam paſſiuam præſeferat, eſſe neceſſariò conſtituendam in compoſito præter eſſe partis, quod in illo dicitur ex triplici Capite. Primo propter operationes compoſiti, quæ cum in illo ſint recipiendæ, egent potentia paſſiua, in qua recipiantur. Secundo propter po-

tentiam paſſiuam ad locum; Et tertiò propter potentiam paſſiuam ad non eſſe, eſt enim materia, qua res poteſt eſſe, & non eſſe; Ad propoſitum, nullum iſtorum cogit ad ponendam materiam in Angelo, & anima ſeparata, quia licèt operationes eius ſint receptibiles in aliqua potentia paſſiua, talis tamen non eſt potentia materiæ, ſed vel metaphyſica, vel tranſcendentalis; quatenus ambo ſunt ſubſtantiæ finitæ, carentes illa perfectione accidentali, quæ ſibi competere poteſt per proprias operationes immanentes. Nec ſecundum officit, quia potentia ad vbi deffinitiuum reperiri poteſt in ſimplici creatura. Nec pariter tertium exigit materiam in Angelo, & anima, ſiquidem non deſinunt eſſe per corruptionem, ſed tantum per annihilationem, vt alibi probauimus.

Quartò. Notandum ex Auctore formalitatum, & ex ipſo Doctore ſubtili in 1. diſtinct. 8. quæſt. 2. compoſitionem eſſe duplicem, ſcilicet poſitiuam, & priuatiuam: Prior fit ex poſitiuis. Poſterior ex vno poſitiuo, & altero priuatiuo. Compoſitio autem poſitiua eſt duplex, ſcilicet ex his, & cum his. Prior dicitur illa, ex cuius membris componentibus coaleſcit totum, ſiuè ſubſtantiale, vt homo; ſiuè accidentale, vt album. Poſterior importat componibilitatem vnius cum alio, vt ſubſtantiæ cum accidente, vel èconuerſo, & hoc modo membra componentia poſſunt dici compoſita, nam intellectio eſt componibilis cum intellectu, & è conuerſo intellectus cum intellectione. Compoſitio verò ex his adhuc eſt duplex ſcilicet phyſica, quæ conſtat ex re, & re, vt homo ex anima, & corpore; ac metaphyſica, quæ fit & realitate, & realitate, vt homo ex animali, & rationali. Ad propoſitum Angelus, & anima admittunt compoſitionem priuatiuam, quia cum careant aliqua entitate, ſibi compoſſibili, in quantum entia ſunt, dicuntur componi ex entitate poſitiua, quam in ſe habent, & ex priuatione illius entitatis, quam non habent, ſed habere poſſunt, in quantum entia ſunt. Admittunt inſuper compoſitionem cum his, quia eorum ſubſtantia eſt componibilis cum ſuis operationibus accidentalibus. Componuntur denique compoſitione poſitiua ex his, non illa, quæ conſtat ex re, & re, ſed ex realitate, & realitate, ſiquidem in Angelo, & anima eſt reperire diuerſos gradus perfectionales, à quorum vno ſumi poteſt ratio generis, & ab alio differentiæ ratio.

Quintò. ex Scoto ibidem, quæſt. 1. ad primum principale, & ex Auctore formalitatum. Art. 1. §. Notandum eſt vlterius, quod cum ſimplicitas opponatur compoſitioni, tot modis dici poteſt ens ſimplex, quot modis dicitur compoſitum. Simplex autem dicitur quatuor modis, & primo illud dicitur ſimplex, quod non eſt compoſitum compoſitione ex his, vel cum his, nec pariter compoſſibile, & hoc modo ſolus Deus dicitur ſimplex, & omne aliud à Deo, hoc pacto dicitur compoſitum. Secundo dicitur ſimplex illud, quod non habet conceptum quidditatiuum, & qualitatiuum, reſolubilem in plures conceptus priores ſe, & ſic ens communiſſimè ſumptum, & eius modi intrinſeci, ac differentiæ vltimæ dicuntur entia ſimplicia. Tertio modo dicitur ſimplex, quod opponitur compoſitioni ex re, & re, & ſic materia prima, forma ſubſtantialis, Angelus, & anima, & accidentia dicuntur entia ſimplicia, quia licet huiuſmodi componantur compoſitione cum his, non tamen ex his, quia non dicunt aliquod tertium, ex pluribus rebus, reſultans ſaltem phyſicè. Quarto modo tandem illud dicitur ſimplex, quod non eſt mixtum ex quatuor qualitatibus elementaribus, & ſic Cælum, & quatuor elementa dicuntur corpora ſimplicia, quia licèt ſecundum veritatem compoſita ſint ex materia, & forma phyſica, tamen cum careant mixtione qua-

tuor

tuor qualitatum actiuarum, dicuntur hoc modo entia ſimplicia. His modis poteſt ſuperaddi quintus, & ſic illud dicitur ſimplex, quod opponitur compoſitioni ex poſitiuo, & priuatiuo, & hoc modo ſolus Deus, cum ſit vnde quaq; perfectus nullam admittens carentiam entitatis, & perfectionis, poterit dici ſimplex, & omne aliud ab ipſo erit ens compoſitum. Ad propoſitum, Angelus, & anima non dicuntur ſimplices primo modo, tum quia ſunt compoſitę ex genere, & differentia, tum etiam quia ſunt componibiles cum ſuis operationibus: Nec ſecundo modo, quia, cum ponantur in prædicamento ſubſtantiæ, ſunt reſolubiles in conceptus generis, & differentiæ, ac entis: Nec quinto modo, quia cum ſint entia creata, & careant aliqua entitate, quæ in quantum entia ſunt ſibi compoſſibilia, ſunt compoſiti ex poſitiuo, & priuatiuo; dicuntur tamen ſimplicia entia, ſaltem phyſicæ, tertio, & quarto modo, tum quia non conſtant ex materia, & forma phyſica; tum etiam quia non ſunt compoſiti ex quatuor qualitatibus elementaribus; nec corruptibiles. Sunt igitur ſimplices phyſicæ, & compoſiti metaphyſicè.

Sextò notandum, quod genus, & differentia, ſecundum Doctorem ſubtilem, in aliquibus ſumuntur ab alia, & alia re, & in quibuſdam ab alia, & alia realitate, quarum vna ſit potentialis reſpectu alterius; & quidem in habentibus plures formas realiter diſtinctas, ſeù ſaltem diuerſos gradus formarum ad inuicem realiter differentes, vt in homine, in quo eſt gradus Animæ ſenſitiuæ, & rationalis, ratio generis ſumitur ab Anima ſenſitiua, nam ſenſitiuum eſt differentia conſtitutiua animalis, quod eſt genus hominis; Et ratio differentiæ ſumitur ab anima rationali, per quam differt à quocunq; non eſt homo: at in non habentibus plures formas, vt ſunt Angelus, anima, & accidentia, aſſignandi ſunt gradus intrinſeci, ſeù quædam realitates, quarum vna ſit potentialis reſpectu alterius, & in his ratio generis à potentiali, & ratio differentiæ ab actuali deſumenda erit, vt in propoſito in Angelo, & anima ratio potentialis erit ſpiritus, actualis verò talis, & talis. Ex quo patet illud vulgare dictum, nempè genus ſumi à materia, & differentia à forma, non habere veritatem accipiendo materiam, & formam formaliter, ſed tantum analogicè, ideſt à rebus, vel realitatibus ſe habentibus per modum materiæ, & formæ.

Ex his fit prima Concluſio. Angelus, & anima non ſunt compoſiti ex maria, & forma phyſica, ſeù ex re, & re, quarum vna ſe habeat per modum actus, & alia per modum potentiæ. Eſt Scoti in 1. d. 8. q. 2. & in quodl. 9. vbi docet, Angelum eſſe ſubſtantiam immaterialem. Probatur primo, quia Angelus, & anima ſunt incorruptibiles, vt communiter tenent Doctores vtriuſque ſententiæ; ergo carent materia. Conſequentia patet, quia materia, quouis modo conſideretur, eſt principium corruptibilitatis, ſiquidem materia, ex Ariſtotele 7. metaph. t. 22. & 9. metaph. t. 17. & 18. eſt potentia contradictionis, & qua res poteſt eſſe, & non eſſe, non ſolum reſpectu huius, vel illius formæ habendæ, ſed etiam in ordine ad formam habitam, vt explicat Doctor ſubtilis in 2. d. 14 q. 1. ſub A. Confirmatur, quia Ariſt. loco citato, & primo de Cęlo t. 20. arguit Cęlum carere materia, quia eſt incorruptibile; ergo cum Angelus, & anima ſint incorruptibiles, dicendum eſt, illos eſſe expertes materiæ. Secundo probatur, quia ſi in Angelo, & anima neceſſariò eſſet ponenda materia, aut hoc eſſet ratione potentiæ paſſiuæ, quam habent ad proprias operationes, aut ratione eiuſdem ad locum, aut propter potentiam ad non eſſe; ſed nullum iſtorum cogit; ergo, &c. Maior patet ex dictis cum Ariſtotele in 2. notabili. Minor probatur, quia quamnis operationes Angelicæ, & animę rationalis ſint receptibiles in eorũ poten-

bijs illarum potentiæ paſſiua tamen eſt alterius rationis à potentia paſſiua materiæ, vt docet Ariſtoteles in hoc 3. de anima t. 3. & 16. Licet etiam Angeli, & anima mutari poſſint de loco ad locum, huiuſmodi mutatio nō arguit materiam phyſicam; quia, ſecundum Philoſophum in locis proximè citatis, & 8. Methaph. t. 12. Cælum mouetur ſecundum ſitum, & tamen caret materia; Neque tertium vrgere debet, quia Angelus, & anima non deficiunt per corruptionem, verùm duntaxat per annihilationem, igitur ex nullo capite cogimur ponere materiam in Angelo, & anima rationali. Confirmatur ex Comment. 1. Phyſicorum com. vltimo. dicente, omnem viam demonſtratiuam ad concludendam materiam in aliqua re eſſe transmutationem ſubſtantialem; cum igitur Angelus, & anima ſint ſubſtantialiter intranſmutabiles, quia ingenerabiles, & incorruptibiles, igitur dicendum eſt eos carere materia. Tertiò Probatur, præſertim de Anima, quia cum Anima ſit forma, ſi componeretur ex alia forma, ſequeretur, aut dari proceſſum in infinitum in compoſitionibus phyſicis ex materia, & forma, aut tandem deueniendum eſſe ad aliquam formam carentem tali compoſitione; ſed neutrum eſt dicendum; ergo, &c. prima conſequentia probatur, quia ſi Anima cum ſit forma, eſt compoſita ex materia, & forma, idem dicendum eſſet de illa forma componente, de qua quæri poſſet ſicut prius, & ſic eſſet proceſſus in infinitum in huiuſmodi compoſitionibus phyſicis. Secunda Conſequentia probatur, quia proceſſus in infinitum non eſt dabilis ſecundum Ariſtotelem 1. Poſteriorum cap. 25. ac alibi ſepè; ergo tandem deueniendum eſſet ad aliquam formam, quæ careret tali compoſitione phyſica. Minor probatur quia ſicut proceſſus in infinitum abhorret à natura, deueniendum eſſet ad vnam formam, quæ eſſet ſimplex, & non compoſita ex materia, & forma; atqui, cum non ſit maior ratio de vna forma, quam de alia, concludendum eſt, quod ſicut illa eſſet expers huiuiſmodi compoſitionis, ità omnes, ac proindè dicendum meliùs, nullam formam eſſe compoſitam ex materia, & forma, phyſicè loquendo, ſed omnem eſſe ſimplicem, ſimplicitate oppoſita huiuſmodi compoſitioni.

Secunda Concluſio. Angelus, & anima ſunt compoſiti compoſitione metaphyſica, & cum his. Eſt Scoti loco citato. Probatur prima pars, quia in Angelo, & anima reperitur genus commune, & differentia propria; ſed compoſitio metaphyſica conſtat ex genere, & differentia; ergo Angelus, & anima ſunt compoſiti metaphyſicè. Maioris prima pars patet ex dictis in precedente quæſtione vbi concluſimus Angelum, & animam conuenire in ſubſtantia incorporea, ſeù ſpirituali, tanquam in genere proximo: Secunda pars verò liquet ex eo quod Angelus, & anima differunt ſpecie, vt probabitur in ſequenti quæſtione; ſed differentia ſpecifica ſumitur à propria differentia conſtitutiua; ergo in Angelo, & anima reperitur differentia propria, & eſſentialis. Secunda pars Concluſionis probatur, quia tam Angelus, quam anima componuntur cum proprijs operationibus, quæ in eiſdem ſubiectantur; ſed huiuſmodi compoſitio appellatur cum his, vt probatum eſt in 4. notabili; ergo Angelus, & anima admittunt compoſitionem cum his.

Tertia Concluſio. Angelus, & anima componuntur etiam ex poſitiuo, & priuatiuo. Eſt Scoti loco citato. Probatur, quia Angelus, & anima, cum ſint entia finita, & limitata, poſſunt recipere aliqnam entitatem ſibi compoſſibilem in ratione entis, quam ad præſens non habent; ergo ad præſens dicuntur componi ex proprijs entitatibus poſitiuis, & ex priuatione illius entitatis, ſibi tamen compoſſibilis in ratione entis, quam non habent. Antecedens patet, quia ſolus Deus, cum ſit infinitus, & vndequaq; perfectus, nullam admittit carentiam entitatis, & perfectionis; ergo omnia alia ab ipſo admittunt huiuſmodi carentiam perfectionis, & entitatis.

& entitatis, cum ſint finita, & limitata. Conſequentia patet, ex diffinitione compoſitionis priuatiuæ.

Quarta Concluſio. Angelus, & anima ſunt ſubſtantiæ ſimplices phyſicæ, non tamen metaphyſicæ. Eſt Scoti ibidem. Tota concluſio liquet ex probationibus primæ, ac ſecundæ concluſionis; ex eo enim, quod carent materia, & forma phyſica, dicuntur ſimplices phyſicæ, ex eo vero quod conſtant ex genere, & differentia, excludunt ſimplicitatem metaphyſicam.

Obijcitur primo contra primam Concluſionem, tum quia Ariſtoteles 8. metaphyſicæ t. 16. dicit, quod ea, quæ materia carent, non habent cauſam ſui eſſe, ſed euidens eſt, tam Angelum, quam animam rationalem habere cauſam ſui eſſe; ergo dicendum eſt illos habere materiam. Tum ſecundo quia Ariſtoteles 5. metaph. t. 12. docet diſtinctionem numeralem fieri per materiam; ſed manifeſtum eſt, tam Angelos, quam animas numeraliter multiplicari, ac diſtingui; ergo dicendum eſt in illis adeſſe materiam.

Reſpondetur vtramq; auctoritatem habere veritatem de materia totius, quæ non eſt, niſi differentia indiuidualis, vt alias cum Scoto oſtendimus in Logica cap. de ſubſtantia diſp. de principio indiuiduationis, non tamen de materia partis, de qua ſolum eſt ſermo in præſenti quæſtione.

Obijcitur ſecundo. Si Angelus, & anima non habent materiam, ſeu potentiam, ex qua ſimul cum actu componuntur, ſequitur eſſe puriſſimos actus ſicut Deus; ſed hoc eſt manifeſte falſum; ergo, & antecedens; Sequela maioris probatur, quia Deum eſſe purum actum, & entitatem ſimpliciſſimam, non eſt aliud, quam carere omni materia, aut potentia reali receptiua; ergo ſi Angelus, & anima carent materia, & potentia receptiua, ſequitur illos eſſe puros actus ſicut Deus.

Reſpondetur negando ſequelam maioris, ſiquidem ſimplicitas Angeli, & Animæ multipliciter diuerſificatur à ſimplicitate Dei, nam ipſe, cum ſit ſumen ſimplex, excludit quamcumq; compoſitionem, & componibilitatem, tam ex his, quam cum his, & non tantum poſitiuam, verùm etiam priuatiuam; Angelus verò, & Anima, quamuis excludant compoſitionem phyſicam, & ex iis, non tamen metaphyſicam, & cum his, ſicut nec priuatiuam, vt dictum eſt in 5. notabili; vnde non ſequitur ex carentia materiæ, & compoſitionis phyſicæ eſſe ſimplices, & puros actus, ſicut Deus, verùm duntaxat fore ſimplices phyſicæ, non tamen metaphyſicæ, & cum his.

Obijcitur tertiò. Sicut ſe habet agens ſecundum ad agere, ità paſſum ſecundum ad pati, ſed agens ſecundum nequit agere, niſi in virtute primi agentis; ego neque paſſum ſecundum, niſi in virtute paſſiui primi, quod eſt materia; cum ergo Angelus, & Anima patiantur à multis, ſignum eſt illos habere primum paſſiuum, quod eſt materia.

Reſpondetur maiorem eſſe veram de paſſiuo tranſcendentali, & de materia vel prima, vel ſecunda, quæ non eſt niſi ſubiectum ſubſtantiale, ſiuè corporeum, ſiuè incorporeum; modò cùm Angelus, & Anima patiantur à multis, non eſt concludendum in illis eſſe materiam primam, ſed tantùm ſecundam, hoc eſt, illos eſſe ſubiecta ſuarum operationum, & aliorum accidentium, quæ recipiuntur in ipſis.

Obijcitur quartò, quia Angelus, & Anima ſeparata mouentur de vno ad alium locum, vt communiter conceditur; ergo in eis debet eſſe materia. Conſequentia probatur per Ariſtotelem 2. metaph. t. 12. dicentem. *Sed materiam, in eo, quod mouetur, intelligere neceſſe eſt.* Et Comment. 12. metaph. t. 30. Ait, quod cauſa potentiæ paſſiuæ eſt materia, & ideo in 8. Phyſicorum t. 15. infert, quod ſimplex eſt, caret potentia paſſiua; ergo ſi Angelus, & Anima habent potentiam paſſiuam ad motum localem, & actu mouentur, ſequitur in eis eſſe materiam.

Reſpondetur ex Doctore Subtili lib. 2. metaph. in expoſitione textus citati, materiam eſſe duplicem, vnam, quæ eſt altera pars compoſiti, conſtituens cum forma per ſe vnum, & dicitur materia prima; Alteram pro ipſo compoſito ſumptam, quæ nihil aliud eſt, quam ſubiectum receptiuum formarum accidentalium, & communiter appellatur materia ſecunda; Modo ad propoſitum, in eo, quod mouetur ſubſtantialiter exigitur neceſſariò materiam prima, cum ipſa ſola ſit ſubiectum vnicuique rei generabili, & corruptibili, vt docet Ariſtoteles 1. Phyſic. t. 82. in eo verò, quod mouetur accidentaliter ſufficit adeſſe in illo materiam ſecundam, hoc eſt, eſſe quoddam totum, vel formaliter, vel æquiualenter, vt poſſit recipere in ſe, & ſuſtentare formas accidentales; Cùm igitur Angelus, & anima non moueantur ſubſtantialiter, ſed tantum accidentaliter, idcircò non eſt ponenda in eis materia prima, ſed tantum ſufficit ſecunda.

Formaliter ad argumentum, Dico conſequens cum ſuis probationibus eſſe verum, vel de materia prima, & potentia ſubſtantiali, vel de materia ſecunda, & potentia accidentali, modo ad motum Angeli, & animæ non exigitur materia prima, & potentia ſubſtantialis, ſed tantũ ſecunda, & potentia accidentalis.

Obijcitur quintò; In quocunque reperiuntur proprietates alicuius rei, in eo reperiri debet neceſſario res ſubiecta huiuſmodi proprietatum; ſed in Angelo, & anima reperiuntur proprietates materiæ primæ; ergo in illis debet reperiri etiam materia prima. Maior patet, quia ſubiectum, & proprietates identificantur realiter, in ſententia Scoti. Minor probatur, quia Angelus, & anima ſunt ingenerabiles, & incorruptibiles, ſed eſſe ingenerabile, & incorruptibile; ſunt proprietates materiæ primæ, ex Ariſtotele 1. Phyſic. t. 82. ergo, in Angelo, & anima inueniuntur proprietates materiæ primæ, ac proindè, & ipſa materia in eis debet eſſe.

Reſpondetur, negando minorem; ad probationem dico, quod eſſe ingenerabile, & incorruptibile non eſt proprietas materiæ primæ, vt materia prima eſt, ſed tantum, vt creabilis eſt, ideſt, vt factibilis ex nullo præſuppoſito ſubiecto, & deſibilis in nullo ſubiecto; Ex quo infertur, quòd huiuſmodi proprietates non ſunt propriæ materiæ, ſed communes cuiuſcunque rei factibili ex nullo præſuppoſito ſubiecto, & in nullo pariter ſubiecto deſibili; Cùm igitur huiuſmodi proprietates non ſint materiæ tantum, ſed etiam Angelorum, & animarum, habentium eſſe per creationem tantùm, & deſtinentium eſſe ſolum per annihilationem, ex eis non licèt inferre præſentiam materiæ primæ in Angelis, & animabus, vt prætendit argumentum, ſed ſolùm deducere poteſt quædam anologia, in modo eſſendi, inter materiam primam, & Angelum, ac animam rationalem.

Vel dicendum, quòd argumentum nimis probat, nimirum Angelum, & animam eſſe materiam primam per identitatem, ſiquidem proprietates nequeunt ſtare ſine ſua natura; Si autem contenderet in illis eſſe materiam, iam non eſſent ingenerabiles, & incorruptibiles; immò oppoſitum, cum materia ſit principium generationis, & corruptionis ex Ariſtotele in præcitato tex. 82.

Vtrum Angelus, & Anima rationalis differant ſpecie; & hoc dato, An etiam eorum potentiæ?

QVÆSTIO III.

Circa primam partem in ſe nulla eſt controuerſia omnes enim fatentur differre ſpecie inter ſe, ſed eſt lis de modo aſſerendi hanc veritatem; Nam D. Bonau. 2. d. 1. p. 2. art. 3. q. 1. dicit, hoc ideò eſſe, quia anima eſt vnibilis materiæ. Angelus verò non. Alexand. Aleſ. p. 2. coll. de ſubſtãtia Ang. q. 5. D. Thom. p. 1. q. 58. art. 3. Henr. quodl. 12. q. 8. aſſerunt, hoc eſſe, quia Angelus non diſcurrit in ſui intellectione, anima verò diſcurrit.

Scotus verò in 2. d. 1. qu. 6. B. aſſerit

ani;

animam, & Angelum non diſtigui ratione vnibilitatis, vel non vnibilitatis ad materiam, nec ratione diſcurſus, vel non diſcurſus, ſed quia Angelus eſt talis naturæ, & anima alterius ſpecificè diſtinctæ.

Circa ſecundam in re omnes conueniunt, nimirum ſecundum entitatem abſolutam, potentias angelicas, & animæ diſtingui ſpecie; at ſecundum quid dicunt relationem ad obiectum. Diuus Thom. partem negantem tenebit cum aſſerat non eſſe idem obiectum intellectus Angelici & animæ. Scotus verò cum aſſerat idem eſſe obiectum vtriuſque ſub eadem omninò ratione, affirmatiuè reſpondebit ad quæſtionem. Ipſum ſequuntur Alb. 1. de anima cap. penult. Caiet. p. 1. q. 77. art. 3. Ferr. 2. contra Gent. c. 94. Thien 2. de anima t. 9. & alij.

Primo notandum pro declaratione primæ partis Angelos, & animas diſtingui ſpecificè per vnibilitatem, vel non vnibilitatem ad materiam, diſcurrere, & non diſcurrere dupliciter poſſe intelligi, vno modo à priori, alio modo à poſteriori; Primo modo non diſtinguuntur per talia, ſed per proprias differentias conſtitutiuas eorum eſſe, quæ conſiſtunt in entitatibus abſolutis, & non in reſpectu ad materiam, ſeù ad corpus, vel ad diſcurſum, cum talia ſint omninò extrinſeca, & accidentalia; differentiæ verò ſpecificæ ſunt eſſentiales illis, quorum ſunt differentiæ. At ſecundo modo benè diſtinguuntur, cum per hoc, quod Angelus nõ vniatur corpori per informationem, anima verò ſic, diſcurrat, & non diſcurrat (poſito, quod Angelus non diſcurrat) veniamus in cognitionem aliam eſſe naturã Angeli, & aliam animæ rationalis.

Secundo notandum ex Scoto loc. cit. & 2. d. 6. q. 2. & d. 7. q. vnic. & in Prolog. q. 4. lat. quod ad diſcurſum non requiritur ſucceſſio temporis, ſed tantum naturæ, vt cum principium diſcurſus cognoſcatur prius natura extremo eiuſdem, ſ. concluſione; cum igitur Angelus poſſit hoc facere, igitur Angelus poteſt diſcurrere; nõ enim omnia vnico actu cognoſcit, quia tunc eſſet Deus, nec à principio habuit cognitionem omnium obiectorum, quia & ipſe poteſt accipere cognitionem à rebus, vt inferiùs probabo ex Scoto; igitur ex diſcurſu, vel non diſcurſu non poſſunt diſtingui, nec à poſteriori, cum vterque diſcurrat.

Tertio notandum pro declaratione ſecundæ partis, potentias angelicas, & animæ, ſcilicet intellectum, & voluntatem eſſe diſtinctas ſpecie, poteſt dupliciter intelligi, vno modo conſiderando eas, vt quædam entitates abſolutæ, realiter identificatæ naturæ angelicę, & humanę, quę ſpecie diſtinguuntur. Alio modo, vt recipiunt obiectum, ſcilicet intellectum, vt dicit rationem intellectiui ad ſuum obiectum, & volũtatis volitiui ad ſuum obiectum. Primo modo diſtinguuntur ſpecie ratione identitatis realis ad diſtincta ſpecie. Secundo modo ſunt eiuſdem ſpeciei, cum habeant idem obiectum ſub eadem ratione formali, ſcilicet ens finitum, & limitatum, tam abſolutum, quam reſpectiuum, cuius terminus non eſt Deus, vt fusè probat Scotus in prima diſtinct. 3. q. 3. quodl. 14. Secundò diſt. 3. q. 9. & alibi.

Ex his fit prima concluſio. Anima, & Angelus differunt ſpecie, non per informationem, & non informationem, vel diſcurrere, & non diſcurrere, ſed per ſuas differentias formales nobis ignotas, & hoc à priori. Probatur, quia eadem ſunt principia conſtitutiua, & diſtinctiua; ſed Angelus, & anima non conſtituuntur in eſſe per talia extrinſeca, & reſpectiua: ergo &c. Maior patet inductione in omnibus ſpeciebus. Minor probatur, nam entitates abſolutæ non petunt eſſentialiter reſpectus, cum prædicamenta ſint impermixta formaliter; ſed vnitio ad materiam, & diſcurſus conſiſtunt in ſimplici reſpectu: ergo: &c. Secundo, quia diſtinctio ſpecifica à priori datur per differentias ſpecificas, & eſſentiales; ſed vnibilitas, & non vnibilitas ad materiam; diſcurrere, & non diſcurrere non ſunt differentiæ, eſſentiales, cum ſint omninò externæ: ergo &c.

Secunda cõcluſio. Diſtinguuntur tamẽ per talia à poſteriori. Probatur, quia diſtinctio à poſteriori datur per ea, quæ sũt nobis manifeſta, & per effectus cauſarũ, ſed nobis nõ conſtat Angelos, & animas per alia differre, quam per talia: ergo &c.

Tertia

Tertia concluſio. Intellectus Angeli, ac eiuſdem voluntas, & intellectus, ac voluntas Animæ diſtinguuntur ſpecie, ſi conſiderentur in entitatibus abſolutis. Probatur, quæ ſunt idem realiter diſtinctis ſpecie, diſtinguuntur ſpecie, ſed tales potentiæ ſecundum entitates ſuas abſolutas ſunt idem realiter Angelo, & Animæ, qui ſpecie diſtinguuntur ergo &c.

Quarta concluſio. Tales potentiæ, vt habent reſpectum ad obiectum, non diſtinguuntur ſpecie, hæc eſt contra Diuus Thom. p.1. qu.75.art.2. Suar. de Anima cap.1. Probatur, quia potentiæ hoc modo diſtinguuntur per obiecta; ſed idem eſt obiectũ ſub eadẽ ratione formali potẽtiæ Angelicæ, & Animæ: ergo &c. Minor patet ex locis adductis in fine tertij notabilis, quia ens finitum, & limitatum, abſolutum; & reſpectiuum, cuius terminus non eſt Deus ſub ratione entis eſt obiectum potentiæ Angelicæ, & Animæ rationalis. Secundo quia nullos actus poteſt elicere intellectus Angeli, quin ſimiles in ſpecie poſſit intellectus animæ; Ergo &c. Cõſequentia patet, quia potentia diſtincta ſpecie ab alia poteſt elicere aliquos actus ſpecie diſtinctos ab omnibus actibus alterius potentiæ: ergo ſi Angelus non poteſt tales elicere, quin anima hoc poſſit, non erunt ſpecie diſtincti ſecundum potentias reſpicientes obiectũ. Antecedens patet, quia ſi viſus poteſt elicere omnes actus eiuſdem ſpeciei cum auditu, non erit potentia ab illa diſtincta; Antecedens primum patet, quia quælibet potentia poteſt in ſuum obiectum adæquatum; ſed idem ſub eadem ratione eſt obiectum adæquatum vtriuſque, ergo ſi vna potentia poteſt in illud, & alia.

Obijcitur primo contra primam concluſionem. Si eſſentiæ differunt ſpecie; ergo & potentiæ, ſi potentiæ; ergo & operationes; ſi operationes; ergo & obiecta, ſed conſequens eſt falſum; ergo & id vnde ſequitur. Tota conſequentia patet ex ſecundo de Anima t.c.33. potentiæ diſtinguuntur per actus, & actus per obiecta. Falſitas patet, quia idem eſt obiectum intellectus, & voluntatis Angelicę, ac intellectus, & volũtatis humanę ex Scoto in 1.d.3.q.3. in quodl.q.14.& alibi.

Reſpondetur primam conſequentiam eſſe veram de potentijs in entitate abſoluta conſideratis, non tamen, vt dicunt reſpectum ad operationes, & obiecta; ſed tunc conſequentia non valet, quia non concedimus potentias, prout dicunt reſpectum ad obiectum, diſtingui ſpecie, ſed eſſe eiuſdem ſpeciei iuxta identitatem obiecti materialis, & formalis. Ad auctoritatem Philoſophi, dico, ipſam intelligi à poſteriori, & manifeſtatiuè, ſcilicet, quod diſtinctio operationum manifeſtet diſtinctionem potentiarum, & diſtinctio obiectorum, diſtinctionem operationum.

Vel dic ſecundo, negando primam conſequentiam, quod non eſt neceſſe, ſi continentia diſtinguantur ſpecie, quod etiam contenta, vt patet de paſſionibus entis, quæ licẽt reperiantur in ſpecie diſtinctis, non tamen diſtinguuntur ſpecie, vt vnitas hominis non diſtinguitur ſpecie ab vnitate lapidis, qui non tantum ſpecie, ſed etiam genere ab homine ſecernitur.

Obijcitur ſecundo. Aug.3. de lib.arb. Angelus, & Anima ſunt natura pares, & officio impares; ſed paritas naturæ non eſt indifferentibus ſpecie, ergo &c.

Reſpondetur, auctoritatem Aug. debere ſic intelligi, ſcilicet, quod ſint natura pares. quia ſunt ambo ſpiritus, & officio impares, quia anima informat corpus; Angelus non.

Vel dic, cum Scoto hic, quod ſunt natura pares, quia neuter ſecũdum ſui naturam poteſt quietari in alio obiecto, quam in diuina eſſentia.

Obijcitur tertio, ſi Anima, & Angelus differunt ſpecie, ergo Angelus erit nobilior ſecundum ſe totum Anima, vel ecõuerſo; cõſequens eſt falſũ: ergo &c. Conſequentia patet. Falſitas probatur, quia tunc quodlibet indiuiduum Angeli erit perfectius qualibet anima, vel ecõuerſo: Conſequens eſt falſum, ergo, & antecedens. Falſitas probatur, quia tũc beatitudo cuiuſlibet Angeli eſſet perfectior beatitudine cuiuſlibet animę, quod eſt falſũ, cum Angelus, & anima in beatitudine ſe habeant ſicut excedentia, & exceſſa, vt

patet

patet de anima Chriſti, reſpectu omnium Angelorum, & de anima Beatæ Virginis, & aliorum. Conſequentia patet, quia in beatitudine requiritur, vt tota capacitas potentiæ ſatietur; ſed maior, & perfectior capacitas eſt in Angelo, quia habet perfectiorem naturam, quam ſequitur capacitas, ergo &c.

Reſpondetur concedendo primam, & ſecundam conſequentiam, & negando falſitatem ſecundæ: Ad probationem nego conſequentiam, ad probationem, dico veram eſſe de capacitate meritorũ nõ naturæ; nam beatitudo maior, vel minor datur iuxta maioritatem, vel minoritatem honoris, & gratiæ, & hoc de facto, non tamen de poſſibili.

Obijcitur quarto, quia anima ſenſitiua non videtur diſtingui in brutis, niſi ſecũ. dum diuerſos gradus ſentiendi, & tamen ibi eſt differentia ſpecifica; ergo Angelus, & anima non differunt niſi penès diuerſos modos intelligendi, ſcilicet perfectiorem, & imperfectiorem.

Reſpondetur maiorem eſſe veram à poſteriori, non tamen à priori.

Vel dic cum Scoto minorem eſſe falſam, immò ſunt eiuſdem rationis in ratione ſenſitiuæ, nam membra leonis non differunt à membris cerui, niſi quia anima differt ab anima.

Obijcitur quinto contra tertiam, & quartam concluſionem. Potentia habet vnam differentiam ſpecificam eſſentialem, ergo ſi aliqua alia ratio ſpecifica ei conueniat, erit accidentalis; ſed ordo ad obiectum non poteſt eſſe accidentalis intellectui; ergo erit eſſentialis, ſi ergo tales intellectus differũt eſſentialiter, hoc erit per ordinem ad diuerſa obiecta.

Reſpondetur negando minorem, nam nullum reſpectum poteſt eſſe eſſentiale abſoluto; modò intellectus eſt quid abſolutum, & ordo ad obiectum eſt quid reſpectiuum.

Obijcitur ſextò. Si ob identitatem obiecti potentiæ Angeli, & animæ ſunt eiuſdem ſpeciei, ergo intellectus, & voluntas erunt eiuſdem ſpeciei, quia, ſecundum Scotum in 1. diſt. 3. qu. 3. ens, vt ens eſt obiectum tam intellectus, quam voluntatis.

Reſpondetur negando conſequentiã; Ad probationem concedo illam, ratio autem militat contra potentias non ſubordinatas, & quarum vna alteram non ſupponit, ſicut intellectus, & voluntas, non ſic intellectus Angeli, & hominis, ſiuè voluntas huius, & illius, ſunt ſubordinati, nec vnus, alterum ſupponit, ideò optimè ex identitate obiecti concluditur identitas ſpecifica.

Obijcitur ſeptimò. Voluntas Angeli eſt nobilior qualibet voluntate humana; ergo licèt ſint eiuſdem obiecti, diſtinguuntur ſpecie.

Reſpondetur. Antecedens eſſe verum ratione identitatis perfectioris naturæ, non tamen, vt comparatur ad obiectum, niſi accidentaliter, ratione melioris diſpoſitionis circa ipſum.

Obijcitur octauo. Si anima Chriſti fuit perfectior animæ Iudæ, ex quodam articulo pariſienſi, & non tantum accidentaliter, ergo eſſentialiter, ergo erant alterius ſpeciei; ergo Angeli, & animæ potentiæ, quocunque modo diſtinguuntur ſpecie.

Reſpondetur verum eſſe antecedens, ſi comparentur ad accidentia ſupernaturalia, quæ animæ Chriſti videntur eſſe quaſi eſſentialia, cum à principio ſuæ conceptionis, nunquam eis caruerit, quibus caruit, & carebit in æternum Iudas; Non tamen ſi loquamur de perfectionibus naturalibus, quia vna ſubſtantia non ſuſcipit magis, & minus, ſicut dicit Philoſophus in prædicamentis cap. de ſubſtantia.

Vtrum Anima ſeparata à corpore corruptibili cognoſcat habitualiter eo pacto, quo Angelus ſibi nota, dum erat corpori coniuncta?

QVÆSTIO IV.

Diuus Thomas 1. part. q. 99. art. 1. & in 4. d. 50. q. 1. ſuſtinet, quod Angeli, & Animæ ſeparatæ intelligant tantum per ſpecies infuſas, & non acquiſitas; Vndè cum ſpecies habitualiter notæ, ante ſeparationem animæ ſint ſuperfluę, docet

docet per eas nihil ab anima intelligi. Illum ſequuntur omnes eius diſcipuli.

Henricus quodl. 4. qu. 7. & Gotfredus quodl. 9. q. 19. Sicut, & ipſi ſuperiùs docuerunt non dari in intellectu ſpecies intelligibiles, ſed tantum illum intelligere abſtractiuè per phantaſmata; ita in propoſito negare debent, animam ſeparatam, cum phantaſmatibus careat, poſſe quidquam priùs notum habitualiter cognoſcere.

Scotus tandem, in 4. d. 45. qu. 1. contra omnes aſſerit animam ſeparatam per eaſdem omninò ſpecies, quas acquiſiuit coniuncta, poſſe omnia illa, quæ ante ſeparationem erãt ſibi nota, denuò cognoſcere; ſequuntur omnes eius diſcipuli, & ex alienis nonnulli, quos refert, & ſequitur Maſtrius, de anima ſeparata, diſp. 8. q. 2. art. 2.

Pro cuius reſolutione primo. Notandum eſt, vt ſepè ſepiùs obſeruauimus, cognitionem eſſe duplicẽ, ſcilicet actualem; & habitualem. Prior fit dum habetur actus intelligendi actualiter. Poſterior verò dum habetur ſpecies intelligibilis in proximâ diſpoſitione, vt intellectum moueat ad actum intelligendi, & de hac loquimur in propoſito, eſtque ſenſus quæſtionis: An nimirum anima ſeparata habeat in intellectu ſpecies intelligibiles; quas ante ſeparationem acquiſiuit, in proxima diſpoſitione, vt iterum, intellectum moueant ad intelligendum, ſicut prius faciebant.

Secundo. Notandum ex Scoto, in 4. d. 44. q. 2. ſub. B. ac alibi, Potentias organicas in homine differre ab inorganicis, cuiuſmodi ſunt intellectus, & voluntas, ſiquidem priores in ratione potentiarum, nedum dicunt quaſdam realitates animæ ab ipſa pullulantes, verùm cum quibuſdam partibus corporis cõſtituunt quædam tota compoſita, quæ vocantur organa; potentia namque viſiua cum vna parte corporis componit viſum; auditiua auditum, & ſic de cæteris, taliaq; organa ſic compoſita, nedum ſunt rationes eliciendi ſenſationes, ſed etiam eas recipiendi, vt proxima eius ſuſceptiua, atque ideò cum anima ſeparata careat huiuſmodi organis, carere quoque debet omnibus organicis operationibus, nempè vegetationibus, ſenſationibus, &c. Poſteriores verò licèt ſint etiam in anima coniuncta, attamẽ, vt potentiæ ſunt, non conſtituuntur ex aliqua parte corporis, ſed præcisè in ratione potentiarum præſeferunt duas realitates ab eadem anima pullulantes, eaſdemque, cum ipſa realiter identificatas; quapropter non indigent aliqua parte corporis, ſiuè ad eliciendas, ſiuè ad repetiendas proprias operationes. Hinc eſt quod cum anima ſeparata habeat tales realitates ſibi vnitas realiter, poterit eis vti, ſicut dum erat cõiuncta; & conſequenter retinere in eis eaſdem ſpecies, quas in ſtatu coniunctionis prius receperat.

Tertio. Notandum ex aliàs dictis, intelligentem, vt intelligat, debere phantaſmata ſpeculari, ac eis neceſſariò indigere effectiuè, quò ad primam motionem, concomitanter verò etiam quoad ſecundam, non ex natura potentiæ, ſed tantùm pro ſtatu iſto; Cum igitur anima ſeparata ſit ab hoc ſtatu abſoluta, intelligitur quoque abſoluta à connexione potentiarum, adeò vt ſuas operationes abſque phantaſmate elicere valeat, immò perfectiori modo, quam cum phantaſmate exercebat.

Ex his ſit prima concluſio. Anima ſeparata nõ habet potentias ſenſitiuas, aut vegetatiuas adequatè ſumptas. Eſt Scoti in 4. d. 44. qu. 1. ſub B. Probatur, quia potentiæ ſenſitiuæ, & vegetatiuæ ſunt quædam tota includentia realitatem animæ, & particulam corporis, vt aliàs probauimus cum Doctore ſubtili in loco citato; ſed anima ſeparata non habet aliquã partem corporis, alioquin non eſſet ab eo ſeiuncta, ergo &c.

Secunda concluſio. Anima ſeparata habet potentias intellectuales, ſcilicet intellectum, & voluntatem in eſſe perfecto, ſicut dum erat coniuncta. Eſt Scoti ibidem per totam quæſtionem. Probatur, quia potentiæ intellectuales perfectæ ſunt realitates animæ, cum ipſa realiter identificatæ, vt probatum eſt, in ſecundo de anima diſput. 2. qu. 2. Sed tales ſunt neceſſariò cum anima, cum ſint inſeparabiles ab ea; ergo anima ſeparata

habet

habet potentias intellectuales perfectas, ſicut dum erat coniuncta obtinebat.

Tertia concluſio. Anima ſeparata poteſt cognoſcere habitualiter, & actualiter nouit illa, quæ habitualiter, & actualiter dum erat coniuncta. Eſt Scoti in 4.d.45.qu.1. per totam. Probatur primo, Auct. D.Hieronymi in Prolog. Bibliæ cap.7. vbi inquit ſcribens ad Paulinum præsbyterum: Diſcamus in terris, quorum ſcientia nobis perſeueret in Cęlo, ergo cum in Cęlo animæ ſint ſeparatæ ſequitur illas cognoſcere, quæ coniunctæ prius nouerant. Secũdo probatur, quia Ariſt. 1. de anima t.12. & ſequentibus, dicit, quod ſi anima non poteſt habere operationem ſeparata, nec eſſe habebit; ſed anima intellectiua ſeparata eſt, & exiſtit, vt deffinitum eſt, de fide, ſapientiæ, cap.3. vbi dicitur, iuſtorũ animæ in manu Dei ſunt, & non tanget illos tormentum mortis, & cap. 5. ſubſungitur, Iuſti autem in perpetuum viuent; & in Cõcil. Lateran. ſub Leone X. ſeſſ.8.damnantur; dicentes, animam rationalem mortalem eſſe; ergo etiam habet operationes: atqui ſcire, vel habitualiter, vel actualiter, ſunt operationes animæ, ex Ariſt. loco proximè citato; ergo anima ſeparata poteſt cognoſcere quæ nouerat, dum erat coniuncta. Tertiò probatur ratione Scoti, quia ſubiectum, eodem, vel perfectiori modo exiſtens, non variatur neceſſariò ſecundum eius accidentia, quæ ſibi formaliter inſunt; ſed intellectus in anima ſeparata eodem, vel perfectiori modo eſt, dum eſt coniuncta, ac dum eſt ſeparata; ergo, & eius accidentia, quæ ſibi formaliter inſunt: at qui ſpecies intelligibilis eſt accidẽs, quod formaliter ineſt animæ, dum eſt coniuncta, ergo etiam dum eſt ſeparata ſibi inerit; ſed vbi eſt ſpecies intelligibilis, ibi poteſt eſſe actus intelligendi; ergo anima ſeparata poteſt cognoſcere quæ habitualiter nouerat dum erat coniuncta. Maior patet, nam ſubiectum aliter non ſe haberet eodem modo, ſaltem quoad omnes ſui perfectiones. Minor prima probatur, quia potentia non impedita eſt perfectior, quam impedita, vel ſaltem non eſt imperfectior; ſed dum intellectus eſt in corpore, eſt impeditus, dum verò extra non eſt impeditus; ergo in anima ſeparata erit perfectior, quam in coniũcta. Minor ſecunda patet, quia ſpecies intelligibiles recipiũtur in intellectu poſſibili, vt accidentia in ſuo ſubiecto; ergo, &c. Minor tertia ſimiliter liquet, quia poſita cauſa totali, poteſt poni eius effectus; ſed cauſa totalis intellectionis eſt ſpecies ſimul cum potentia intellectiua; ergo, vbi eſt ſpecies intelligibilis, ibi poteſt eſſe actus intelligendi.

Obijcitur primo contra primam concluſionem. Omnes potentiæ tam ſenſitiuæ, quam vegetatiuæ ſunt identificatæ realiter cum anima intellectiua; ergo etiam in anima ſeparata, cum ſit eadem, quæ erat coniuncta, debent eſſe huiuſmodi potentiæ.

Reſpondetur ex Scoto in 4.d.44.q.1. Antecedens eſſe verum de potentijs ſenſitiuis, & vegetatiuis inadequatè ſumptis, pro quantum nimirum dicunt realitates animæ rationalis, falſum tamen de iiſdem adæquatè acceptis, quia tales, cũ dicant quædam compoſita ex particula animæ, & corporis reſultantia, cum anima in ſui ſeparatione deſerat omnes partes corporis, & illas potentias neceſſariò amittere debet.

Obijcitur ſecundo contra ſecundam concluſionem. Ariſtoteles tertio de anima, t.20. dicit intellectum paſſiuum corrũpi; ſed intellectus poſſibilis eſt intellectus paſſiuus, quia recipit intellectionẽ, & ſpecies intelligibiles; ergo in anima ſeparata nequit reperiri potentia intellectiua.

Reſpondetur ex Scoto loco vltimo citato ſub I. Philoſophum, nomine intellectus paſſiui non intelligere intellectum poſſibilem, ſed quandam virtutem ſenſitiuam, quam aliqui vocant cogitatiuam, ſeu aliam potentiam ſenſitiuam interiorem, quam libenter concedimus corrũpi in ſeparatione animæ à corpore, ſed non ob id inferri debet animam carere potẽtia intellectiua, quæ intellectus poſſibilis appellatur, cum huiuſmodi ſit ſibi identificata realiter.

Obijcitur tertiò contra tertiam concluſionem. Si intellectus ſeparatus poſſet intelligere, quæ prius vt coniunctus noue-

Digitized by Google

mouerat, ergo perfectiùs illa intelligeret, ſed conſequens eſt falſum; ergo; & antecedens. Conſequentia probatur, quia illa intellectio, eſt perfectior, quæ conuenit cum intellectione Dei, & Angelorũ, quàmque ab eis recedit; ſed intellectio ſine phantaſmate conuenit cum huiuſmodi intellectionibus, ergo eſt perfectior, & per conſequens prouenit à perfectiori intellectu. Falſitas probatur, quia vbi sũt plures cauſæ, ibi eſt perfectior effectus, quàm vbi pauciores; ſed in intellectu cõiuncto plures cauſæ concurrunt, quàm in ſeparato; ergo intellectio illius erit perfectior, quam iſtius. Maior patet. Minor probatur, nàm in intellectu coniuncto concurrit phantaſma, ſpecies intelligibilis, & ipſe intellectus, in ſeparato verò, tantùm ſpecies, & potentia, &c. ergo plures cauſæ concurrunt in cõiuncto, quam in ſeparato.

Reſpondetur. Negando falſitatem, ad probationem dico maiorem eſſe veram, ſi tales cauſæ omnes effectiuè influant in effectum, modò phantaſma, vt ſuperiùs viſum eſt, non influit in intellectionem, ſed tantum concurrit, vt cauſa ſine qua non, & concomitanter, ratione ſtatus huius pœnalis.

Contrà, quia Scotus in 4.d.45.q.1. ſub E. §. Ad tertium &c. dicit, phãtaſma intendere intellectionem ex eo, quod intendit ſpeciem intelligibilem, & facit eã perfectiorem; ſed in anima ſeparata non eſt phantaſma; ergo in ipſa eſt ſpecies imperfectior, & conſequenter intellectio.

Reſpondetur ex eodem Scoto ibidem, quòd licet in anima ſeparata non ſit phãtaſma, eſt tamen aliquod æquiualens, vel ſuperæquiualens, nimirum obiectum in ſe, quod ſemper perfectiorem ſpeciem producit; & potentia non impedita, quæ maiori conatu agit, ac operatur, quam faciat impedita.

Obijcitur quartò; nam propria operatio totiùs nequit eſſe operatio partis; ſiquidem nil eſt proprium totiùs, & partis, ſed intellectio eſt propria operatio hominis, ex primo Ethicorum cap. 9. ergo nequit competere animæ ſeparatæ, quæ eſt pars hominis.

Reſpondetur maiorem eſſe veram ſi tale totum ſit ratio recipiendi talem operationem, & vt quo, & vt quod; vel ſi pars non poſſit exiſtere ſine tali toto; falſam tamen ſi illa pars ſit ratio recipiendi talem operationem, & potens exiſtere abſque tali toto, vt eſt in propoſito de anima ſeparata.

Vel dicendum, minorem eſſe veram pro hoc ſtatu coniunctionis, ſiquidem in tali, homo eſt, qui intelligit, anima verò eſt, quo intelligit; cæterum in ſtatu ſeparationis, cùm anima acquiſierit quodamodo eſſe totius, & eſſe ſuppoſitale, quod non cognoſcit Ariſtoteles, licet dubitauerit, vt patet in primo de anima t. 13. non inconuenit, animam, quæ in ſtatu coniunctionis erat tantum principium quo intelligendi, euadere principium quod, & intelligere intellectu, vt principio quo.

Vtrum Anima ſeparata poſſit accipere cognitionem alicuius prius ignoti?

QVÆSTIO V.

PArtem negatiuam docuit D. Thomas in 4.d.50.q.1. Et 1. p. q.89.art.1. ad 3. Henricus quol 10. 12. & 13. quos ſecuti ſunt plures alij; eandemq; ſententiam tutati ſunt, hoc potiſſimum fundamento, quia caret phantaſia, quæ eſt principium acquirendi ſpecies intelligibiles à rebus.

Affirmatiuam ſuſtinet Doctor ſubtilis in 4.d.45.q.2. cum ſuis, nedum in citato loco, ſed etiam in 2.d.3.q.11. in ſimili de cognitione Angelorum. Scotum ſequuti ſunt Gabriel in Can. lect.32. Suarius lib.6. de Statu animę ſeparatæ cap.6. & Conimbric. d.2.art.5. licet hi duo ſint problematici. Eandem tuentur, ac docent. D. Bonauent.2.diſt.2.art.2. q.1. Ricard.art.6.q.2. Aleuſ.2.p. qu.26.memb.1. & alij, quos refert, ac ſequitur Merinero lib.3.diſp.7.q.3.n.8.

Pro declaratione vtriuſque ſententiæ, ac fundamento opinionis Scoti primò notandum eſt, animam ſeparatam poſſe aliquid de nouo cognoſcere dupliciter con-

contingit, vno modo per præſentiam obiecti, vel in ſe, vel in ſpecie acquiſita propria virtute ab eodem obiecto, alio modo per ſpeciem infuſam à Deo, vel influxam ab Angelo. Secundo modo anima ſeparata, ſecundum D. Thom. & Henric. citatos, poteſt de nouo aliquid cognoſcere; quandoquidem, ſecundum iſtum Doctorem, infunditur animæ quidam habitus omnia diſtinctæ repræſentans, & ſecundum illum ſpecies intelligibiles; At ſecundum Scotum anima ſeparata non tantum poteſt intelligere per ſpecies ſibi à Deo infuſas, ſed etiam primo modo, per acquiſitas à propria præſentia obiecti.

Secundo. Notandum ex aliàs obſeruatis, cognitionem intellectiuam eſſe duplicem, nempè abſtractiuam, & intuitiuam. Prior fit per ſpeciem repræſentantem obiectum abſtractum ab omnibus conditionibus materialibus: Poſterior verò fit à præſentia obiecti in ſe præſentis, & exiſtentis; Cum igitur in anima ſeparata poſſint eſſe ſpecies intelligibiles, ex præcedenti quæſtione, & etiam poſſit habere præſentiam obiecti in ſe exiſtentis, ſequitur illam poſſe aliquid de nouo cognoſcere, nedum abſtractiuè, ſed etiã intuitiuè.

Tertiò. Notandum ex Doctore ſubtili in 4.d.45.q.2. §. Rationes opinantium non concludunt, &c. Inter obiectum, & potentiam non debere eſſe conuenientiam, vt putant aduerſarij, ſed tantum proportionem, quæ tamen dupliciter poteſt attendi, vel in entitate, vel in cognoſcibilitate. Proportio in entitate conſiſtit in ſimilitudine vnius entitatis ad aliam, ita vt ſi vna ſit materialis, & alia debet eſſe talis, vel ſi vna eſt infinita, & alia debet eſſe infinita; vnde ſi de hac ſit ſermo, inter Angelum, & corpus, nequit eſſe proportio, quia corpus eſt materiale, Angelus verò ſpiritualis; ſimiliter nec inter Deum, & creaturas reperiri valet huiuſmodi proportio, cum Deus ſit infinitus, creaturæ verò omnes finitæ. Proportio verò in cognoſcibilitate, ſeu in immutatione conſiſtit in hoc, quod vnũ ſit aptum natum immutari ab alio, vel ab eodem cognoſci, & ſic inter intellectum, & eius obiectum, quodcunque ſit illud, bene reperitur proportio, quia intellectus eſt aptus natus moueri ab obiecto, & obiectum aptum natum cognoſci ab intellectu. Ex his infertur priorem proportionem non attendi inter obiectum, & potentiam, alioquin Beati, cum ſint puræ creaturæ, non cognoſcerent Deum, nec ſimiliter Angeli, qui ſunt ſpirituales, poſſent res corporeas intelligere, quod vtrunque eſt penitus falſum. Exigitur tamen poſterior proportio, nam omne obiectum motiuum debet mouere potentiam, ſicut terminatiuum terminare; vnde concluditur, quod licet anima ſeparata ſit immaterialis, & res corporeę ſint materiales, nihil officit, quominus eas cognoſcat, & ex eis cognitionem, ſiue abſtractiuam, ſiue intuitiuã comparare valeat.

Ex his ſit prima concluſio. Anima ſeparata poteſt acquirere à rebus de nouo cognitionem abſtractiuam. Eſt Scoti loco citato, §. ad quæſtionem: ergo &c. Sub C. Probatur, quia actiuo, & paſſiuo ſufficienti ſufficienter approximatis poteſt ſequi effectus; ſed in anima ſeparata poteſt eſſe actiuum, & paſſiuum ſufficiens reſpectu cognitionis abſtractiuæ à rebus ſumendæ; ergo ibi poteſt eſſe cognitio abſtractiua ab ipſis rebus ſumpta. Maior patet, quia nihil aliud requiritur. Minor probatur, quia actiuum ſufficiens reſpectu ſpeciei intelligibilis eſt intellectus agens, & obiectum præſens; & paſſiuum ſufficiens eſt intellectus poſſibilis; ſed talia ſunt in anima ſeparata, ergo anima ſeparata poteſt accipere ſpecies à re; ſed vbi eſt ſpecies accepta à re, ibi poteſt eſſe cognitio abſtractiua; ergo in anima ſeparata poteſt eſſe notitia abſtractiua à rebus deſumpta; Maior patet, quo ad intellectum agentem, & poſſibilem apud omnes. Quo ad obiectum probatur, quia phantaſma cauſat ſpeciem ex eo quod in ipſo repræſentatur obiectum; ſed obiectum perfectius repræſentatur per ſe ipſum, quam per phantaſma; ergo ſi phantaſma cenſetur ab illis actiuum ſufficiens reſpectu ſpeciei, multo magis obiectum erit cauſa ſufficiens eiuſdem.

Secunda concluſio. Anima ſeparata poteſt-

poteſt acquirere à rebus de nouo cognitionem intuitiuam. Eſt Scoti ibidẽ. Probatur eodem modo, quia, actiuo,& paſſiuo ſufficientibus ſufficienter approximatis ſequitur actio; ſed reſpectu intellectionis intuitiuæ actiuum,& paſſiuum ſufficiens ſunt intellectus, & obiectum, raliaque poſſunt eſſe ſufficienter approximata in anima ſeparata, ergo anima ſeparata poteſt aquirere à rebus cognitionem intuitiuam. Minor probatur, nã de intellectu agente, vel poſſibili nulla eſt difficultas, quod tales non ſufficiant ad producendam intellectionem, ideò de obiecto tantum probatur; quia vel obiectum requiritur ad cognitionem intuitiuam in ſe, vel in ſpecie, vel in phantaſmate; non in ſpecie, quia ipſa abſtrahit à conditionibus materialibus obiecti; etiã per aduerſarios; nec in phantaſmate; quia etiam tale abſtrahit à præſentia, ſcilicet ab eſſe hic, & nunc; ergo à ſufficienti diuiſione obiectum in ſe erit ſufficiens actiuum partiale ad cognitionem ſui.

Obijcitur primo contra vtranque cõcluſionem ſimul, nam ſi anima ſeparata poſſet acquirere aliquo pacto cognitionem à rebus, ſequeretur illam fruſtra vniri corpori; ſed hoc eſt falſum; ergo dicendum eſt illam non poſſe acquirere cognitionem à rebus; ſequela maioris probatur, quia ideò anima vnitur corpori, vt perfectionem aliquam ſibi valeat comparare; ſed per nos huiuſmodi perfectionem poteſt habere etiam ſeparata à corpore; ergo fruſtra vnitur corpori; Maior probatur, quia forma nõ eſt propter materiam, ſed è conuerſo ex Ariſtotele 2. Phiſicorum, t. 14. ergo ideò anima vnitur corpori tanquam forma ſuæ materiæ, vt per illud aliquam perfectionem poſſit ſibi comparare. Minor prima patet, quia anima, cum ſit natura, nihil agit fruſtrà; ſed anima naturaliter vnitur corpori; ergo non fruſtra.

Reſpondetur ex Scoto loco citato, ad primum principale, ſub F. dupliciter, & primo negando ſequelam maioris, non enim anima fruſtra vniretur corpori, etiam ſi huiuſmodi vnio fieret propter aliquam perfectionem ſui; nam perfectius eſt acquirere aliquam perfectionẽ pluribus medijs, quam vno tantum, & ideò licèt per vnum anima ſufficienter habeat ſuam perfectionem, aliud tamen non erit ſuperfluum, neque fruſtra, vt patet de ſanitate, quæ etiam ſi haberi poſſit per deambulationem, lotionem, & per potionem calidam, tamen ſi acquiratur per deambulationem non erit fruſtra, vel potio calida, vel lotio, alioquin non eſſent iſta media ſufficientia ad ſanitatem comparandam, ita in propoſito, licèt anima ſeparata poſſit acquirere cognitionem à rebus immediatè, non proptereà diceretur fruſtrà fuiſſe vnita corpori ad eandem recipiendam, immò hoc eſt perfectionis in ea, vt pluribus vijs, ſeu medijs cognitionem comparari valeat.

Vel dicendum ſecundò, negando ſequelam maioris; Ad probationem nego maiorem, non enim finaliter, & vltimatè anima dicitur vniri corpori ob cognitionem comparandam per vſum ſenſuũ, ſed propter perfectionem totius vniuerſi conſiſtentem in vnione etiam animæ, cum corpore, quam tamen natura habere non poteſt ab anima ſeparata.

Obijcitur ſecundo, quia nihil poteſt tranſire de extremo ad extremum, niſi tranſeat prius medium; ſed inter obiectum extra, & intellectum mediat phãtaſia; ergo obiectum nequit ab intellectu intelligi, niſi prius phantaſia illud phantaſietur; atqui in anima ſeparata non eſt phãtaſia; ergo nec cognitio obiecti. Minor patet, quia, data hippoteſi, tranſiretur medium, & non tranſiret; tranſiretur quidem, quia perueniretur ad extremũ, non tranſiretur verò, cum non haberetur per medium. Minor probatur quia obiectum in ſe eſt omninò materiale; ergo debet tranſire partem aliquo modo materialem, & aliquo modo im.materialem, cuius modi eſt phantaſia, nam in ipſa obiectum eſt ſecundum conditiones materiales, & ideò habet eſſe materiale, at quia phantaſia recipit ſpecies ſine materia, ideò obiectum eſt ibi aliquo pacto immateriale.

Reſpondetur ex eodem ibidem. §. A 3 ſecundum dico &c. Aliquid poſſe eſſe medium reſpectu alterius virtutis imperfectè, & nõ reſpectu alterius virtutis perfe-

Digitized by Google

perfectæ, vt Cælum reſpectu Angeli deſcendentis deorſum eſt ſibi medium, quoad motum localem, ac reſpectu Dei, qui eſt virtutis infinitæ non eſt medium, quia Christus quotidiè deſcendit de Cælo immediatè in Eucharistia, ità in propoſito noſtro, phantaſia poteſt eſſe medium cognitionis inter obiectum extra, & intellectum reſpectu intellectus in anima coniuncta, & impedita propter ordinem potentiarum in ſuis operationibus exercendis, non tamen reſpectu intellectus in anima ſeparata, quia ſic inter ipſum, & obiectum extra nihil mediat.

Vel dicendum ſecundo, quod eſſe phantaſiabile reſpectu intellectus impediti habet quidem rationem medij, ac reſpectu non impediti habet rationem extremi, cum ſe teneat ex parte obiecti, quod eſt alterum extremum, & ſic neganda eſt minor propoſitio, ad cuius probationem dico, quod illud eſſe immateriale, quod aliquo pacto obtinet obiectum in phantaſia, cum non exeat limites totales materiæ, ſeu conditionum materialium, nequit pertinere ad intellectum, ſed ad obiectum extra.

Obijcitur tertiò. *Si intellectus in anima ſeparata poſſet acquirere cognitionem alicuius rei de nouo, pati ratione & cuiuſlibet*; ſed conſequens eſt falſum; ergo, & antecedens, ſequela maioris patet, cum non videatur maior ratio de vna, quam de alia. Minor probatur, quia diſtantia localis impedit cognitionem, propterea D. Auguſt. lib. de Cura pro mortuis habenda, dicit, Animas ſeparatas non cognoſcere ea, quæ hic fiunt, niſi exprimantur ab Angelis, vel animabus hinc diſcedentibus; ergo cum non omnia obiecta ſint in pari diſtantia, ſequitur, non poſſe ab Anima omnia cognoſci.

Reſpondetur, concedendo ſequelam maioris, ſi omnia adſint in debita diſtantia, & approximatione obiectiuorum ad potentiam, non tamen ſi fuerit nimia diſtantia, & indebita approximatio, quia ſic nec Angeli, quamuis perfectioris virtutis, quàm anima ſeparata, poſſunt omnia cognoſcere, cum nimis diſtent ab eis.

Vtrum Anima ſeparata recordari valeat præteritorum, quæ coniuncta nouit?

QVÆSTIO VI.

NEgantes dari in intellectu ſpecies intelligibiles, vt faciunt Durandus, & Henricus; aut eas remanere in ſtatu ſeparationis animæ à corpore, vt D. Thomas cum ſuis, inficiari quoque tenentur dari in ipſa memoriam intellectiuam à ſenſitiua diſtinctam, ac diſiunctam, (ſiquidem memoria conſiſtere nequit abſque ſpecierum retentione) ac proindè coguntur etiam ſuſtinere animam ſeparatam non poſſe recordari præteritorum, quæ vt coniuncta nouerat.

Cæterùm Doctor ſubtilis, cùm in 4. d. 45. q. 1. docuerit remanere in anima ſeparata eaſdem omninò ſpecies, quas vt coniuncta habebat, propterea conſequenter loquens in q. 3. ſuſtinet, ac enixè defendit dari memoriam intellectiuam in anima ſeparata, illamque conſiſtere in recordatione præteritorum, quæ in ſtatu coniunctionis priùs nouerat: Vndè, quibuſdam adnotatis, pro maiori quæſtionis dilucidatione, propoſitis aliquibus concluſionibus, intentum oſtendere conabimur.

Primò igitur notandum eſt, memoriam eſſe duplicem, ſcilicet intellectiuam, & ſenſitiuam: De ſenſitiua ſat, ſuperquè egimus ſuperius in propria quæſtione, vbi probauimus illam admittendam eſſe diſtinctam ab intellectiua, nunc autem de hac agendum erit, ſumpta tamen analogia, in qua cum ſenſitiua conuenire videtur; quapropter obſeruandum eſt, memoriam intellectiuam quadrupliciter accipi poſſe. Primo pro potentia

tentia recordatiua, ſeù retentiua ſpecierum, & ſic non diſtinguitur ab intellectu poſſibili. Secundo pro actu recordandi rei præteritæ, & ſic actus, quo recordor me heri ſcripſiſſe, dicitur memoria. Tertio ſumitur pro ſpecie intelligibili, quæ in intellectu conſeruatur. Quarto pro aggregato ex vtroque, nempè ex intellectu, & ſpecie intelligibili, & hoc dupliciter, vno modo prout dicitur aggregatum ex illis, & abſtrahit à præteritione, vel præſentialitate, & ità quælibet potentia cum ſuo obiecto vocatur memoria productiua, ſeù fæcunda, alio modo quatenus ſpecies repræſentat rem præteritam vt præteritā, & hoc propria vocatur memoria recordatiua. Hic eſt ſermo de memoria ſecūdo, & quarto modo accepta, nam de primo, & tertio ſatis egimus in prima diſputatione huius tertij libri.

Secundò notandum ex Scoto in 4. d. 45. q. 3. ſub C. Memoriam intellectiuam deffiniri per hoc, quod ſit cognitio actus præteriti recordantis, prout præteriti: ex qua diffinitione ſequuntur octo, quorum quatuor ſe tenent, ex parte præteriti obiecti, cætera verò ex recordatione eiuſdem obiecti, ſeù actus præteriti ipſius recordantis. Primum igitur certum eſt, quod actus, qui dicitur memoria, ſit poſt tempus; Secundum quod ſit, & percipere debeat fluxum temporis. Tertium quod obiectum recordationis, vt recordationi obijcitur, non ſit in ſe præſens. Quartum quod ſit præſens per ſpeciem. Quintum quod habeat obiectum proximum, nempè actum præteritum ipſius recordantis; & remotum, nempe obiectum cognitum per talem actum. Sextum quod habeat ſpeciem huiuſmodi actus. Septimum quod ſit recordatio actus proprij, & non alterius. Octauum denique, quod obiectum remotum cadat ſub obiecto adæquato potentiæ memoratiuæ, quæ omnia declarau mus, cum egimus de memoria ſenſitiua in 2. de Anima.

Tertiò notandum ex eodem ibidem ſub lit. G. inter memoriam ſenſitiuam, & intellectiuam eſſe multiplicem differentiam, & prima, quia ſenſitiua eſt recordatio tantum rerum ſingularium, intellectiua verò tam ſingularium, quam vniuerſalium. Secunda, quia ſenſitiua non eſt recordatiua actus proprij, cum non ſit reflexiua ſupra ſe, & ſupra ſuas operationes, ratione ſuæ materialitatis; intellectiua verò, cum ſit immaterialis reflectitur ſupra ſe, & ſuas operationes, atque ideo recordatur nedum actuum aliarum potentiarum, ſed etiam propriorum. Tertia, recordatiua ſenſitiua requirit præteritionem in vtroque obiecto tam proximo, quam remoto, intellectiua verò tantum in proximo: ratio autem primi eſt, quia ſenſus non ſentit ſuum obiectum, niſi ſecūdum aliquam diſpoſitionem, quam habet dum ſentitur, cum autem diſpoſitiones obiecti non poſſint verè percipi à recordatiua, niſi, vt præteritæ ſunt, ſiquidem res contingentes, quales ſunt huiuſmodi diſpoſitiones non ſunt veræ niſi vt præſentes, vel vt præteritæ, cum de futuris contingentibus non ſit determinata veritas, ſequitur neceſſariò memoriam recordatiuam exigere præteritionem, nedum in obiecto proximo, ſed etiam in remoto; Ratio autem ſecundi eſt, quia illa potentia non requirit præteritionem in obiecto, quæ illud reſpicit, ſemper vniformiter ſe habens; cum igitur intellectus habeat pro obiecto vniuerſale, & neceſſarium, vt hæc propoſitio, triangulo habet tres Angelos, quod ſemper vniformiter ſe habet, non exigere illius præteritionem, ſed ſequitur tantū actus tēdentis ſuper illud in præteritum. Quarta quia in Anima coniuncta memoria intellectiua dependet à ſenſitiua, ſed non econuerſo, quandoquidem intellectus, ſicut nequit intelligere præteritum, niſi phantaſia idē phantaſietur, ita nec vt memoria, poterit recordari præteriti, vt præteriti, niſi memoria ſenſitiua eiuſdē recordetur: Cæterùm quia memoria ſenſitiua eſt prior in operatione, quàm intellectiua, & prius non dependet à poſterio-

ſitia

rii in operando, conſequenter dicendum eſt, memoriam ſenſitiuam non dependere ab intellectiua.

Quartò notandum eſt, memoriam intellectiuam reſpicere duplex obiectum, nempè propinquum, & remotum; obiectum propinquum eſt actus præteritus ipſius recordantis, dicitur tamen notanter actus præteritus, quia de præſenti non habetur recordatio, ſed ſcientia: additur inſuper, ipſius recordantis, quia de actu alieno benè poteſt eſſe cognitio, ſed non recordatio, nam quamuis ſciam Deum creaſſe mundum, nequaquam tamen poſſum dicere, me recordari actus creationis, cum non ſit actus meæ voluntatis, ſed Dei. Obiectum verò remotum eſt res cognita, ſeu recordata per talem actum: Vt memoria, qua recordor me vidiſſe heri Petrum, habet duplex obiectum, nempè propinquum, quod eſt viſio mea vt præterita, & remotum, nempè Petrum à me viſum.

Ex his ſit prima Concluſio. In Anima coniuncta corpori eſt memoria intellectiua, qua præteritorum recordari poteſt. Eſt Scoti loco citato. §. Dico ergo, probaturq; ab ipſo multipliciter, & primo, quia cuicumq; competit deffinitio, & deffinitum; ſed actui intellectiuo Animæ coniunctæ competit deffinitio memoriæ intellectiuæ; ergo in Anima coniuncta eſt memoria intellectiua. Minor probatur, nam memoria eſt cognitio actus recordantis præteriti, vt præteriti; ſed intellectus in Anima coniuncta experitur ſe recordari actuum propriorum præteritorum, prout præteriti ſunt, hoc eſt, facti tali tempore, & occaſione; ergo, &c. Secundo probatur, quia Anima coniuncta habet prudentiam; ſed pars prudentiæ, ſecundum Tullium, eſt recordatio præteritorum, vt præterita ſunt; ergo Anima coniuncta habet memoriam. Tertio probatur, nam homines virtuoſi ſciunt ſe eſſe premiandos pro actibus bonis, & vitioſi norunt ſe puniendos pro vitijs; ſed punitio, & præmiatio fit vel propter mala præterita, vt præterita, aut propter bona pariter præterita; ergo habent memoriam: Quarto probatur; quia intellectus recordatur, ſe tali tempore, & occaſione ſpeculatum fuiſſe; ſed hoc eſt noſſe præteritum, vt præteritum; ergo intellectus recordatur præteritorum, vt præterita ſunt.

Secunda Concluſio. Anima ſeparata habet memoriam intellectiuam, per quam recordari poteſt præteritorum, vt præterita ſunt. Eſt Scoti ibidem. §. ad quæſtionem, ſub M. Probatur primo, quia omnes formæ, quæ recipiuntur in intellectu coniuncto poſſunt retineri, & conſeruari in eodem, prout eſt ſeparatus; ſed prout eſt coniunctus recordatur præteritorum, vt præterita ſunt, ſicut probatum eſt in præcedenti; ergo etiam dum eſt ſeparatus poterit ſic recordari; Maior patet, ex probatis quæſtione quarta. Secundo probatur, quia Beati in Patria ſciunt ſe dilexiſſe Deum in hoc mundo, & mandata eius custodiſſe, alioquin neſcirent ſe eſſe iuſte præmio affectos; ſed talis cognitio eſt præteritorum, vt præterita ſunt; ſiquidem huiuſmodi dilectio, & obſeruantia iam eſt præterita, & vt talis cognita; Scitur enim prout ſucceſſit in hoc mundo; ergo huiuſmodi cognitio fuit præteritorum, vt præterita ſunt. Tertiò probatur, quia Damnati recordantur ſe recepiſſe bona in hac mortali vita, ſiquidem Lucæ cap. 16. dixit Abraham diuiti, Fili, recordare quia recepiſti bona in vita tua, & Lazarus ſimiliter mala; ſed in Diuite damnato Anima eſt ſeparata à corpore; ergo in Anima ſeparata datur memoria intellectiua, per quam recordatur eorum, quæ in corpore nouit.

Objicitur primo contra primam Concluſionem. Nam intellectus coniunctus intelligit tantum per ſe vniuerſalia ex Philoſopho 1. Phyſic. t. 60. ſed memoria eſt circa particularia, cum ſit circa conditiones exiſtentiæ, & circa actum proprium, quæ ſunt particulares; ergo intellectus coniunctus non eſt memoria intellectiua.

Reſpondetur, Maiorem eſſe veram.

non præciſè, vt alias declaratum eſt, quandoquidem intellectus non tantum vniuerſalia, ſed etiam ſingularia intelligit.

Obijcitur ſecundo contra ſecundam Concluſionem, quia memoria tantum eſt in parte ſenſitiua; ſed pars ſenſitiua non eſt in Anima ſeparata; ergo Anima ſeparata non habet memoriam. Maior patet, per Philoſophum lib. de memor. & reminiſc. vbi dicit, memoriam per ſe primò ineſſe ſenſitiuo, per accidens verò, hoc eſt, ratione ſenſus, intellectui.

Reſpondetur Maiorem, & probationem eſſe veram de memoria neceſſario reſpiciente vtrumque obiectum præteritum, ſcilicet propinquum, & remotum, non tamen de ea, quæ tantum reſpicit propinquum, vt præteritum, modò Ariſtoteles locutus eſt de priori, nos verò de poſteriori in concluſione.

Obijcitur tertio. Si in Animalibus ſeparatis eſſet memoria, ſequeretur Animas Beatas recordari ſuorum peccatorum; ſed hoc non eſt dicendum; ergo in Animabus ſeparatis non eſt memoria, ſequela maioris probatur, quia non eſt maior ratio in ordine ad memoriam de actibus bonis, ac malis; ergo ſicut recordantur actuum bonorum, & malorum recordari poterunt. Minor probatur, quia ſi Beati recordantur ſuorum peccatorum, aut illa volunt, aut nolunt, aut indifferenter ſe habent ad illa, ſed nullum iſtorũ eſt dicendũ; ergo, &c. Minor probatur; Non poteſt dici primum, quia Beati nequeunt velle peccatum, alioquin peccarent; Nec ſecundum, quia ad nolle ſequitur triſtitia, cum ſit de his, quæ nobis nolentibus accidunt, Beati autem nequeunt habere triſtitiam, aliter non eſſent Beati; Nec tertium, quia hoc nequit ſtare cum perfecta charitate, quam habent Beati erga Deum; ergo, &c.

Reſpondetur primò ex Scoto loco citato ſub P. negando ſequelam maioris. Deus enim poteſt delere à Beatis memoriam peccatorum, nè ſint eis occaſio triſtitiæ. Ad probationem dico eſſe diſparem rationem de actibus bonis, ac malis, ſiquidem de illis gaudere poſſunt, & ideò Deus ſinit Beatos illorum recordari, non verò malorum, quia ad illos ſequeretur triſtitia, quæ ſtatui Beatitudinis repugnat.

Vel dicendum ſecundo, negando minorem; ad Probationem dico, Beatos nolle ſua peccata; Ad probationem dico non ſequi triſtitiam, quia Deus impedit, ne ſequatur.

Vel dicendum tertio, quod licet Beatus habeat memoriam in actu primo ſuorum peccatorum, Deus tamen impedit, vel non concurrit ad actum ſecundum, nè ſit Beato occaſio triſtitiæ.

Vel dicendum quarto, non ſequi triſtitiam ad nolitionem ſuorum peccatorum, quia contrarium impediens, nempè vehemens delectatio de obiecto beatifico, impedit omnem triſtitiam, ne dùm contrariam, ſed etiam contingentem. Omnes iſtæ reſponſiones ſunt Doctoris ſubtilis citati ſub P. & Q. & vnaquæq; ſoluit difficultatem, at hæc vltima eſt cæteris probabilior.

Vtrum ſtatus ſeparationis ſit Animæ naturalis, vel violentus, aut neuter?

QVÆSTIO VII.

ANimæ rationali triplicem ſtatum ſcilicet coniunctionis, ſeparationis, & reunionis à Deo præfixum, ac ſtabilitum fuiſſe nouimus ex fide noſtra catholica; cæterum an omnes iſti ſtatus ſint animæ naturales, vel violenti, aut neutri, vetant adinuicem Doctores, tùm Philoſophi, tùm Theologi, vt videre eſt apud recentiores: Nam Plato, cùm in votis habuerit, omnium animarum ortum per creationem ſimul cùm Angelis initium ſumpſiſſe, & illas, quaſi in pænam, corporibus, veluti carceribus mancipatas fuiſſe, ſuſtinere videtur ſolum ſeparationis ſtatum eſſe illis naturalem, cæteros

verò

verò violentos, vt potè, qui eis accidant contra earum inclinationem. Platonem videatur ſequuti Auicenas, & Seneca relati à Maſtrio hic diſput. 8. quæſt. 1. art. 1. num. 5.

Alij conſiderantes, animam rationalem eſſe conſtitutam à Deo, tamquam actum, & formam ſubſtantialem corporis phyſici, organici, ordinatamque ad compoſitionem totius hominis. ex oppoſito cenſent, ſtatum ſeparationis eſſe illi violentum, coniunctionis, verò ac reunionis ad corpus, naturalē. Ita Diuus Thomas 1. p. q. 118. art. 3. & lib. 4. contra Gentes cap. 89. vbi Ferrarienſis cap. 83. & 94. & alij quorum meminit Ruuius, Merinero, & Maſtrius de Anima ſeparata.

Alij quaſi mediantes inter prædictos, negant vtrumque ſtatum, ſiuè coniunctionis cum corpore, ſiuè ſeparationis ab eò, eſſe animæ connaturalem, vel violentum, & affirmant eſſe duntaxat indifferentem, vel neutrum. Ita Henr. quol. 7. qu. 13. quem poſteà ſequuti videntur Caietanus 1. p. quæſt. 8. art. 1. & Conimbricenſes de Anima ſeparata diſput. 2. art. 2.

Alij docent vtrumque ſtatum, & coniunctionis, & ſeparationis eſſe animæ connaturalem, illum tamen principaliter, hunc verò minus principaliter, & quaſi conſequenter; ſiquidem cùm corpori mortali coniungatur amiſſibiliter, & immortali vniri debeat inamiſſibiliter, ſtatus ſeparationis videtur naturaliter illum conſequi, & hunc præcedere, cùm neuter ſine ſeparatione haberi nequeat. Ita Suarius lib. 6. de anima cap. 9. Ruuius diſp. de anima ſeparata q. 6. & ex noſtris Cauellus ibidem ſect. 1.

Alij verò putant ſtatum ſeparationis eſſe magis connaturalem animæ, quàm coniunctionis, ſiquidem, ſi à Deo impediretur reſurrectio, duraret æternum in illo. Ità videtur ſentire Doctor ſubtilis, iuxtà intelligentiam Maſtrij, in 4. d. 43. q. 2. §. De tertia propoſitione.

Alij autem dicunt, animam tripliciter conſiderari poſſe, & quatenus importat naturam, independentem à materia, cōſtituitque vnam ſpeciem ſpiritualis ſubſtantiæ, ab Angelica diſtinctam; & prout eſt forma corporis humani, ordinata ad conſtitutionem hominis; & denique inquantum eſt forma intellectualis, nata perfici ab operationibus intellectualibus. Si in prima acceptione ſpectetur anima, ſtatus ſeparationis eſt ei connaturalis, coniunctionis verò violentus: ſi in ſecunda, ex oppoſito coniunctio eſt ei naturalis, ſeparatio autem violenta: ſiu verò in tertia, vterque ſtatus eſt ſibi indifferens, cùm in vtroque ſit apta nata intelligere. Ita Auerſa relatus à Maſtrio loco citato.

Faber in lib. 12. Metaph. diſp. 32. cap. 2. autumnat, ſtatum ſeparationis, ſi propriè ſumatur ratio naturalis, violenti, ac neutri, neque eſſe naturalem, neque violentum animæ, nec etiam neutrum, ſiquidem hæc fundantur in principio paſſiuo tantum; verum anima ad corpus non ſe habet paſſiuè, ſed potius actiuè, quatenus communicat illi eſſe vitale, & animatum: At ſi naturale ſumatur impropriè, nempe pro inclinatione naturali alicuius formæ, vel agentis ad actum ſecundum, ſubdit, coniunctionem animæ cum corpore eſſe naturalem, quia ei tribuit naturaliter perfectionem; ſeparationem autem eſſe ſibi violentam, ſumendo violentiam impropriè, cum impediatur anima, ne ſuam perfectionem corpori communicare valeat. Hanc autem opinionem ſic explicatam putat Faber eſſe de mente Doctoris, & eamdem videtur Poncius diſp. 15. de anima ſeparata q. 1. docuiſſe, ſi attentè perpendatur eius explicatio, quonam pacto aliquid poſſit dici eſſe in ſtatu violento, vel naturali.

Maſtrius denique cit. ſub nu. 6. proferens ſuam ſententiam, dicit, ſi anima comparetur ad corpus mortale, eius cōiunctionem eſſe ei connaturalem, ſeparationem verò magis naturalem; ſi autem ad incorruptibile, & immortale comparari contingat, concludit, eius cōiunctionem fore eidem naturaliſſimam. Probatque primam partem, ex eo quod anima eſt eſſentialiter forma corporis, & ordi-

ordinata ad conſtitutionem totius, cuius perfectionem participat, vt inſinuat Scotus quol.9. ſub M. cæterum quia illam participat amiſſibiliter, propterea ſtatus coniunctionis non eſt vndequaquè naturalis. Secundam probat, quia ſecundū curſum naturalem, anima rationalis diutiùs exiſtet ſeparata; igitur eius naturalitas erit perfectior. Deniquè tertiam ſua det, quia in ſtatu coniunctionis cum corpore glorioſo, eſt æternum in eo duratura, ac proindè in ipſo, cùm expletura ſit omnem eius appetitum cum corpore, propterea dicenda eſt conſtituta in ſtatu coniunctionis ſibi connaturaliſſimo.

Quid autem nobis dicendum ſit in tanta opinionum varietate, quibuſdam de more adnotatis, noſtram aperiemus ſententiam.

Primo. Notandum igitur ex Scoto in 2.d.3.qu.3.§. Sed reſtat &c. Statum eſſe ſtabilem permanentiam legibus Diuinæ ſapientiæ firmatam; & hic in propoſito noſtro eſt triplex, nempè coniunctionis, ſeparationis, & reunionis animæ cum corpore. Primus dicit permanentiam animæ rationalis in corpore corruptibili, ac mortali, incipitque ab infuſione animæ in corpus debitè organizatum, & perdurat vſque ad mortem hominis: Secundus præfefert permanētiam eiuſdem animæ extra corpus, & incipit à puncto mortis, portenditurque vſque ad diem Iudicij finalis. Tertius importat permanentiam eiuſdem animę in corpore incorruptibili, & immortali, prorogabiturque in æternum, appellaturque terminus beatitudinis in electis, vel damnationis in præſcitis. Hic eſt ſermo de omnibus, & quæritur: an anima rationalis in vnoquoque perduret naturaliter, vel violenter, aut neutraliter.

Secundo. Notandum ex eodem in 4. d.43.q.4. ſub A. naturale dupliciter poſſe attendi, & per ordinem paſſi ad agens, & per ordinem paſſi ad formam. Si priori modo ſpectetur, adhuc dupliciter poteſt ordinari, vel ad agens ſupernaturale, vel ad agens liberum. Primo modo naturale dicitur illud, quod fieri petit ab agente naturali, & ſic ſanitas, vi medicinæ, infirmo reſtituta dicitur naturalis, ſiquidem medicina eſt agens intra latitudinē agentium naturalium; & per oppoſitum, illuminatio cæci, & reſuſcitatio mortui vocatur ſupernaturalis, cum petat fieri à ſolo Deo, agente ſupra ordinem naturæ; ſecundo modo id dicitur naturale, quod eſt determinatum ad vnū modum agendi, vel patiendi, & ſic combuſtio ligni ab igne dicitur hoc pacto naturalis, quia facta debita approximatione ligni ad ignem, non poterat non ſequi, & ignis non poterat non comburere: per oppoſitum autem mea volitio dicitur libera, tùm quia poterat non ſequi, poſitis quibuſcunque requiſitis ad ſui elicitionem & voluntas dicitur agens liberum reſpectu eiuſdem, quia poterat ſe determinare ad oppoſitam nolitionem, vel vtramque ſuſpendere. *Si verò* poſteriori attendatur modo, illud dicitur naturale, quod dicit inclinationē paſſi ad formam, quam recipit, & ſic materia prima dicitur naturaliter recipere omnes formas, & corpus organicum animam, cum inclinentur ad ipſas, vt ad proprias perfectiones, & naturale hoc modo ſumptū, opponitur violento, & neutro, ſiquidem violentum dicit receptionem formæ in paſſo contra inclinationem eius, & neutrum importat receptionem formæ, ad quam paſſum nec inclinatur, nec habet repugnantiam: Exemplum primi de aqua recipiente calorem: ſecundi in ſuperficie recipiente albedinem, vel nigredinem, ad quas nec inclinatur, nec habet repugnātiam. Ex his infertur, quod cum anima, in ordine ad corpus organicum, nō ordinetur tamquam paſſum ad ſuam formam, ad quam inclinetur; ſiquidem nihil perfectionis recipit ab eo, ſaltem in actu primo, conſequenter dicendum eſt, nec eius permanentiam in ipſo, ſiue in eſſe corruptibili, ſiuè incorruptibili, eſſe ſibi connaturalem: ſimiliter, nec permanentiam extra, fore violentam, aut neutram ſibi, aut naturalem, cum in illis ſtatibus pariter non ſe habeat veluti paſſum perfectibile ab aliqua forma, vel cum repugnantia, vel cum inclinatione, aut cū negatione vtriuſque, vt in hoc benè, & con-

conformiter ad doctrinam Scoti, obſeruauit Faber, quicquid dicant alij non rectè Scotizantes.

Tertiò. Notandum eſt ex eodem ibidem qu.2.§ De tertiâ &c. Inclinationem naturalem eſſe duplicem, alteram ad actum primum, ad actum ſecundum alteram. Inclinatio naturalis ad actum primum eſt imperfecti ad perfectum, & concomitatur potentiam eſſentialem, huiuſmodi eſt inclinatio materiæ ad formam ſubſtantialem, & corporis phyſici organici ad animam, quibus eſſentialiter perficiuntur: nam materia recipit à forma eſſe formale, & corpus ab anima eſſe animatum, & vitale, quæ ſunt actus eſſentiales primi. Inclinatio verò naturalis ad actum ſecundum eſt perfecti ad perfectionem communicandam, & concomitatur potentiam accidentalem, cuiuſmodi eſt inclinatio animæ ad corpus, dum illi communicat eſſe formale per informationem, & operationes virtuales, & formales toti compoſito; ſiquidem homo per animam rationalem nedum viuit virtualiter, & operatur vita vegetatiua, ſcilicet generando, nutriendo, & augendo ſe; & ſenſitiua, audiendo, videndo, olfaciendo, guſtando, & tangendo; ſed etiam vita intellectuali, ſibi propria intelligendo, & volendo. Differunt autem iſtæ inclinationes inter ſe, quia prima habet violentum pro oppoſito, & nõ perpetuum, quia ponit imperfectionem perpetuam in eo, quod ſic inclinatur; cęterùm ſecunda caret oppoſito violentiæ, adeò quod ſic etiam perpetuò ſuſpendatur à communicatione huiuſmodi operationum, & actus ſecundi erga corpus, & compoſitum anima, nõ propterea vllã volentiam pateretur, quia nec imperfectionem; ſiquidem negatio actualis cõmunicationis propriæ perfectionis, & virtutis nullam dicit imperfectionem in ipſa, ſed tantum negatio aptitudinalis communicationis diceret imperfectionem, ſi poneretur in illa. Ex his infertur, permanentiam animæ rationalis extra corpus non eſſe illi violentam, ſicut dicunt Auctores primæ opinionis, quandoquidem anima nullam dicit inclinationem ad corpus, vt ad actum primum, ſed tantum, vt ad actum ſecundum operandum in ipſo, ad cuius negationem non ſequitur violentia, cùm ſine imperfectione poſſit manere abſque illo.

Quarto Notandum, operationes animæ rationalis, quas corpori, & toti compoſito communicat, eſſe in duplici diſcrimine, quædam enim ſunt virtuales, & ſunt illæ: quas communicat, vt cauſa virtualiter continens operationes animæ vegetatiuæ, & ſenſitiuæ; quædam verò ſunt formales, & ſunt illæ, quæ ſunt propriæ rationalis animæ, vt ſunt intelligere, & velle. In ordine ad priores nullam dicit inclinationem paſſiuam, cum non recipiantur in anima, ſed vel in organo, vel in corpore, vt patet de nutritione, augmentatione, & ideo reſpectu illarum nullam poteſt pati violentiam, naturalitatem, aut neutralitatem, at in ordine ad poſteriores, quia recipiuntur in ipſa, & ad eas habet inclinationem paſſiuam naturalem, cum perficiatur ab illis, proptereà naturaliter ſe habet ad eas, nedùm in ſtatu coniũctionis, verùm etiam in ſtatu ſeparationis; immò in hoc naturaliori modo, quàm in illo, cum perfectiori modo intelligat, velit, ac operetur, quàm in ſtatu coniunctionis.

Ex his fit prima concluſio. *Si naturale, violentum, & neutrum ſumatur propriè, neuter ſtatus, ſiuè coniunctionis, ſiuè ſeparationis eſt naturalis, vel violentus, aut indifferens animæ rationali.* Colligitur ex Scoto in 4.d.43. quæſt.2.§. De tertia &c. & q.4. ſub A. & B. & illam apertè docet Faber citatus, de mente eiuſdem Doctoris ſubtilis. Probatur, quia naturalitas, violentia, & neutralitas, ſeù indifferentia fundantur in paſſo in ordine ad formam, vt diximus in ſecundo Notabil. cum Scoto vltimo loco citato, & probauimus in 2. Phyſicorum Diſput.1.q.1.& 2. Sed anima rationalis nõ ordinatur ad corpus, veluti paſſum ad formam, ſed econuerſo corpus ſic ordinatur ad animam, à qua recipit perfectionem, & in actu primo, & in actu ſecundo; ergo &c. Minor probatur, quia nihil recipit à corpore, cum habeat eſſe independens ab eo per creationem, vt aliàs probauimus; ergo &c.

Nec

Digitized by Google

Nec valet dicere, quod ſaltem in ſtatu coniunctionis recipiat ab eo poſſe intelligere, & velle, ſiquidem neceſſe eſt intelligentem phantaſmata ſpeculari; ſimiliter & poſſe operari virtualiter, vt vegetatiua, & ſenſitiua, habet à corpore, nam vt ſupeciùs vidimus, conuerſio ad phantaſmata in intelligendo ponit imperfectionem in anima, cùm poſſit ſimpliciter intelligere independenter ab eis, vt patet in ſtatu ſeparationis; ſimiliter aliæ operationes, licet ſint animæ per communicationem, non ſunt tamen illius per informationem, ſiquidem recipiuntur vel in toto corpore, vel in aliqua eius parte, nempe in organo; ergo anima rationalis nihil recipit à corpore, & per conſequens non ordinatur ad ipſum, vt paſſum perfectibile à ſua forma.

Secunda concluſio. Loquendo de operationibus proprijs ipſius animæ rationalis, cuiuſmodi ſunt intelligere, & velle; vterque ſtatus eſt ſibi naturalis; naturalior tamen ſtatus ſeparationis, & coniunctionis cum corpore immortali, & incorruptibili, quàm cum corruptibili. Probatur prima pars, quia anima in vtroque ſtatu intelligit, & vult, & comparatur ad huiuſmodi operationes, vt paſſum naturale ad formas receptibiles in ipſa, & à quibus perficitur accidentaliter, ſiquidem intelligere, & velle ſunt perfectiones animæ ſimpliciter, cum reperiantur etiam in Deo; ergo vterque ſtatus, in ordine ad prædictas operationes erit naturalis animæ. Conſequentia patet ex diffinitione naturalis, vt opponitur violento, & neutro. Secunda, & tertia pars probatur ſimul, quia anima in ſtatu ſeparationis, & reunionis habet perfectiores operationes, quam in ſtatu coniunctionis cum corpore mortali; ſiquidem intelligit independenter à ſenſibus, & phantaſmatibus: deindè intelligit ſingularia ſub propria ratione, & omnia operatur maiori conatu, cum non ſit impedita; ergo cum magis perficiatur ab eis, & perfectiorem inclinationem paſſiuam ad illas habeat, conſequenter dicendum eſt, eas naturalius reſpicere in ſtatu ſeparationis, & reunionis, quàm coniunctionis cum corpore mortali. Conſequentia tenet per illā regulam topicam, ſicut ſimpliciter ad ſimpliciter, ita magis ad magis.

Tertia concluſio. Si naturale ſumatur, vt importat proprietatem conſequētem quamcumque entitatem, ſicut ſolemus dicere, hæc eſt natura huius entis, & non illius, poſſumus dicere, omnem ſtatum, ſiue coniunctionis, ſiue ſeparationis, ſiue reunionis, eſſe animæ rationali connaturalem; Probatur, quia anima eſt à Deo creata, vt forma corporis humani, & vt entitas ſubſtantialis ſpiritualis per ſe ſtans, vt communiter conceditur ab omnibus, & nos probauimus in hac diſput. qu. 1. & 2. ac etiam aliqualiter in tertia; ſed natura formæ, vt talis, petit vniri, & coniungi ſuæ materiæ, & natura entitatis ſubſtantialis ſpiritualis exigit per ſe ſtantiam, ſeparatam ab omni alia; ergo omnis animæ ſtatus, erit hoc pacto ſibi connaturalis. Minor patet, quia forma dicit relationem informantis ad materiam, vt informabilem, & per ſe eſſe eſt modus intrinſecus conſtitutiuus ſubſtantiæ, & conſequenter cuiuſcumque ſubſtantiæ, ſaltem quæ exiſtit ad modum totius, cuiuſmodi eſt anima rationalis in ſtatu ſeparationis, ſiquidem loco mouetur per ſe, intelligit, vult, & operatur ac ſi eſſet quoddam totum ſubſtantiale, & propriè ſubſiſtens, ergo cum anima ſit eſſentialiter forma corporis, & etiam entitas ſubſtantialis per ſe exiſtēs ſequitur, vtrumque ſtatum coniunctionis, & ſeparationis eſſe vniformem propriæ ſuæ naturæ, & conſequenter connaturalem ſibi.

Quarta concluſio. Status reunionis ad corpus immortale, & incorruptibile eſt naturalis animæ tantum terminatiuè, non verò ſubiectiuè. Eſt Scoti in 4. d. 43. q. 4. Et d. 49. q. 3. ad tertium pro prima opinione. Probatur quia illud eſt naturale alicui ſubiectiuè, quod inclinatur ad aliquam formam, à qua debet perfici, id verò eſt naturale terminatiuè, quod terminat huiuſmodi inclinationem, & perficit ſubiectum eius; ſed anima non inclinatur ad corpus, vt ad ſuum perfectibile, verùm duntaxat terminat inclinationem illius ad ſe; ergo animę vnio

ad,

ad corpus non eſt ſibi naturalis ſubiectiuè, ſed ſolum terminatiuè. Maior patet ex ſecundo Notab. & liquet etiam ex intuitione terminorum. Minor probatur, quia anima eſt entitas ſpiritualis, cùm ſit ſpecies ſubſtantiæ incorporeæ, corpus verò eſt entitas corporea, & deterioris conditionis, quàm ſit ſpiritualis ſubſtantia, ſed nullum deterius, & imperfectius poteſt perficere nobilius, & perfectius; ergo anima non inclinatur ad corpus, vt ad ſuum perfectibile, licet benè econuerſo. Secunda pars minoris probatur à Scoto in 4.diſtinct.43. quæſt. 2.§.De tertia &c. *Quia inclinatio animæ ad corpus tantum eſt ſecundo modo, hoc eſt, perfecti ad perfectionem communicandam.* & diſt.49.quæſt.ad tertium pro prima opinione ſubdit: *aliquis appetitus eſt in ipſa anima ad corpus, tamquam ad proprium perfectibile*, & declarans modum huius perfectibilitatis ſubiungit: *vel ſaltem in materia ſicut in proprio perfectibili eſt appetitus ad formam illam, ſcilicet animam*; ergo inclinatio animæ ad vnionem cum corpore immortali non eſt ſubiectiua, ſed tantum terminatiua, de mente Doctoris ſubtilis, quicquid dicat Dominus meus Maſtrius.

Obijcitur primo contra primam, & quartam concluſionem, probando ſtatum coniunctionis ad corpus mortale, & reunionis ad immortale eſſe animæ naturalem, vt naturale opponitur violento, & neutro, quia ſicut ſe habet forma ad materiam, ita anima rationalis ad corpus, qualecunque ſit illud; ſed forma vnita materiæ recipit ab ea aliquam perfectionem; ergo & anima vnita corpori recipit perfectionem ab eo, ac proinde inclinatur naturaliter ad illud. Maior patet. Minor probatur à Doctore ſubtili in 2.d.14.quæſt.1. in fine, vbi habet hæc verba formalia, reſpondendo ad argumentum D.Thom. 1. p.q.70. art.3. *Reſpondeo, forma vnita materiæ ab ea recipit aliquam perfectionem, aliquin anima beata fruſtra vniretur corpori, quo ex corpore non acquiret perfectionẽ.* Quid clariùs? ergo de mente Scoti nedum forma à materia, ſed etiam anima à corpore recipit perfectionem in ſui vnione.

Reſpondetur negando minorem, ad probationem, dico, reſponſionem illam non eſſe de propria mente Scoti, verũ illam retuliſſe ex aliorum ſenſu; quod manifeſtè liquet ex ratione cauſali, quam affert, nimirum quod anima beata fruſtra vniretur corpori; quandoquidem in 4.d.45.quæſt.2.ad primum argumentum princ. negat conſequentiam illatam ex illa reſponſione data in 2.d.14.q.1.& rationem aſſignat, dicens, *quod vnio animæ ad corpus non eſt finaliter propter perfectionem corporis, vel animæ,* (modo ſuperius explicato in 3. & 4. Not.) *ſed propter perfectionem totius conſiſtentis ex iſtis partibus, & ideò licet nulla perfectio poſſit accreſcere huic parti, vel illi, quæ non poſſet haberi ſine tali vnione, tamen non ſit fruſtra vnio, quia perfectio totius, quæ principaliter intenditur à natura, non poſſet haberi niſi in illo modo.*

Vel dicendum ſecundo, formam recipere aliquam perfectionem à materia, & animam à corpore per vnionem cum eis, inſtrumentaliter; non formaliter, hoc eſt dictu, ſicut materia eſt inſtrumentum formæ, vt exercere poſſit proprias operationes ad ſui perfectionem, & compoſiti, ita corpus deſeruit animæ, vt valeat operari virtualiter ad perfectionem eiuſdem corporis, & hominis, ac formaliter ad propriam perfectionem in ſe accipiendam, vt declaratum eſt in 4.Not. non autem formaliter, quia nec materia perficit formam, nec corpus animam, cùm non ſint actus, ſed potentiæ, quarum non eſt perficere, ſed tantum perfectionem recipere.

Obijcitur ſecundo quia anima ſeparata eſt imperfecta in eſſendo, & coniuncta eſt perfecta, ex Doct. ſubt. in quol. 9. ſub M. ſed imperfectio prouenit ei ratione ſeparationis, & perfectio ex cauſa coniunctionis; ergo ſtatus coniunctionis eſt animæ naturalis ſubiectiuè, & per oppoſitum ſtatus ſeparationes erit ei violentus. Conſequentia tenet, cum minori, quia ſecundum Scotum in 4. d.43. q.2.§. De tertia &c. Imperfectio indicat violentiam, ſicut perfectio naturalitatem,

Digitized by Google

Nec valet dicere, quod ſaltem in ſtatu coniunctionis recipiat ab eo poſſe intelligere, & velle, ſiquidem neceſſe eſt intelligentem phantaſmata ſpeculari; ſimiliter & poſſe operari virtualiter, vt vegetatiua, & ſenſitiua, habet à corpore, nam vt ſuperiùs vidimus, conuerſio ad phantaſmata in intelligendo ponit imperfectionem in anima, cùm poſſit ſimpliciter intelligere independenter ab eis, vt patet in ſtatu ſeparationis; ſimiliter aliæ operationes, licet ſint animæ per communicationem, non ſunt tamen illius per informationem, ſiquidem recipiuntur vel in toto corpore, vel in aliqua eius parte, nempe in organo; ergo anima rationalis nihil recipit à corpore, & per conſequens non ordinatur ad ipſum, vt paſſum perfectibile à ſua forma.

Secunda concluſio. Loquendo de operationibus proprijs ipſius animæ rationalis, cuiuſmodi ſunt intelligere, & velle; vterque ſtatus eſt ſibi naturalis; naturalior tamen ſtatus ſeparationis, & coniunctionis cum corpore immortali, & incorruptibili, quàm cum corruptibili. Probatur prima pars, quia anima in vtroque ſtatu intelligit, & vult, & comparatur ad huiuſmodi operationes, vt paſſum naturale ad formas receptibiles in ipſa, & à quibus perficitur accidentaliter, ſiquidem intelligere, & velle ſunt perfectiones animæ ſimpliciter, cum repetiantur etiam in Deo; ergo vterque ſtatus, in ordine ad prædictas operationes erit naturalis animæ. Conſequentia patet ex diffinitione naturalis, vt opponitur violento, & neutro. Secunda, & tertia pars probatur ſimul, quia anima in ſtatu ſeparationis, & reunionis habet perfectiores operationes, quam in ſtatu coniunctionis cum corpore mortali; ſiquidem intelligit independenter à ſenſibus, & phantaſmatibus: deindè intelligit ſingularia ſub propria ratione, & omnia operatur maiori conatu, cum non ſit impedita; ergo cum magis perficiatur ab eis, & perfectiorem inclinationem paſſiuam ad illas habeat, conſequenter dicendum eſt, eas naturalius reſpicere in ſtatu ſeparationis, & reunionis, quàm coniunctionis cum corpore mortali. Conſequentia tenet per illã regulam topicam, ſicut ſimpliciter ad ſimpliciter, ita magis ad magis.

Tertia concluſio. Si naturale ſumitur, vt importat proprietatem conſequẽtem quamcumque entitatem, ſicut ſolemus dicere, hæc eſt natura huius entis, & non illius, poſſumus dicere, omnem ſtatum, ſiue coniunctionis, ſiue ſeparationis, ſiue reunionis, eſſe animæ rationali connaturalem; Probatur, quia anima eſt à Deo creata, vt forma corporis humani, & vt entitas ſubſtantialis ſpiritualis per ſe ſtans, vt communiter conceditur ab omnibus, & nos probauimus in hac diſput. qu. 1. & 2. ac etiam aliqualiter in tertia; ſed natura formæ, vt talis, petit vniri, & coniungi ſuæ materiæ, & natura entitatis ſubſtantialis ſpiritualis exigit per ſe ſtantiam, ſeparatam ab omni alia; ergo omnis animæ ſtatus, erit hoc pacto ſibi connaturalis. Minor patet, quia forma dicit relationem informantis ad materiam, vt informabilem, & per ſe eſſe eſt modus intrinſecus conſtitutiuus ſubſtantiæ, & conſequenter cuiuſcumque ſubſtantiæ, ſaltem quæ exiſtit ad modum totius, cuiuſmodi eſt anima rationalis in ſtatu ſeparationis, ſiquidem loco mouetur per ſe, intelligit, vult, & operatur ac ſi eſſet quoddam totum ſubſtantiale, & propriè ſubſiſtens, ergo cum anima ſit eſſentialiter forma corporis, & etiam entitas ſubſtantialis per ſe exiſtẽs ſequitur, vtrumque ſtatum coniunctionis, & ſeparationis eſſe vniformem propriæ ſuæ naturæ, & conſequenter connaturalem ſibi.

Quarta concluſio. Status reunionis ad corpus immortale, & incorruptibile eſt naturalis animæ tantum terminatiuè, non verò ſubiectiuè. Eſt Scoti in 4. d. 43. q. 4. Et d. 49. q. 3. ad tertium pro prima opinione. Probatur quia illud eſt naturale alicui ſubiectiuè, quod inclinatur ad aliquam formam, à qua debet perfici, id verò eſt naturale terminatiuè, quod terminat huiuſmodi inclinationem, & perficit ſubiectum eius; ſed anima non inclinatur ad corpus, vt ad ſuum perfectibile, verùm duntaxat terminat inclinationem illius ad ſe; ergo animę vnio

ad

Digitized by Google

ad corpus non eſt ſibi naturalis ſubiectiuè, ſed ſolum terminatiuè. Maior patet ex ſecundo Notab. & liquet etiam ex intuitione terminorum. Minor probatur, quia anima eſt entitas ſpiritualis, cùm ſit ſpecies ſubſtantiæ incorporeæ, corpus verò eſt entitas corporea, & deterioris conditionis, quàm ſit ſpiritualis ſubſtantia, ſed nullum deterius, & imperfectius poteſt perficere nobilius, & perfectius; ergo anima non inclinatur ad corpus, vt ad ſuum perfectibile, licet benè econuerſo. Secunda pars minoris probatur à Scoto in 4.diſtinct.43. quæſt. 2.§.De tertia &c. *Quia inclinatio animæ ad corpus tantum eſt ſecundo modo, hoc eſt, perfecti ad perfectionem communicandam.* & diſt.49.quæſt.ad tertium pro prima opinione ſubdit: *aliquis appetitus eſt in ipſa anima ad corpus, tamquam ad proprium perfectibile*, & declarans modum huius perfectibilitatis ſubiungit: *vel ſaltem in materia ſicut in proprio perfectibili eſt appetitus ad formam illam, ſcilicet animam*; ergo inclinatio animæ ad vnionem cum corpore immortali non eſt ſubiectiua, ſed tantum terminatiua, de mente Doctoris ſubtilis, quicquid dicat Dominus meus Maſtrius.

Obijcitur primo contra primam, & quartam concluſionem, probando ſtatum coniunctionis ad corpus mortale, & reunionis ad immortale eſſe animæ naturalem, vt naturale opponitur violento, & neutro, quia ſicut ſe habet forma ad materiam, ita anima rationalis ad corpus, qualecunque ſit illud; ſed forma vnita materiæ recipit ab ea aliquam perfectionem; ergo & anima vnita corpori recipit perfectionem ab eo, ac proinde inclinatur naturaliter ad illud. Maior patet. Minor probatur à Doctore ſubtili in 2.d.14.quæſt.1.in fine, vbi habet hæc verba formalia, reſpondendo ad argumentum D.Thom. 1.p.q.70. art.3. *Reſpondeo, forma vnita materiæ ab ea recipit aliquam perfectionem, aliquin anima beata fruſtra vniretur corpori, quo ex corpore non acquiret perfectionē.* Quid clariùs? ergo de mente Scoti nedum forma à materia, ſed etiam anima à corpore recipit perfectionem in ſui vnione.

Reſpondetur negando minorem, ad probationem, dico, reſponſionem illam non eſſe de propria mente Scoti, verū illam retuliſſe ex aliorum ſenſu; quod maniſeſtè liquet ex ratione cauſali, quam affert, nimirum quod anima beata fruſtra vniretur corpori; quandoquidem in 4.d.45.quæſt.2.ad primum argumentum princ. negat conſequentiam illatam ex illa reſponſione data in 2.d.14.q.1.& rationem aſſignat, dicens, *quod vnio animæ ad corpus non eſt finaliter propter perfectionem corporis, vel animæ,* (modo ſuperius explicato in 3.& 4.Not.) *ſed propter perfectionem totius conſiſtentis ex iſtis partibus, & ideò licet nulla perfectio poſſit accreſcere huic parti, vel illi, quæ non poſſet haberi ſine tali vnione, tamen non ſit fruſtra vnio, quia perfectio totius, quæ principaliter intenditur à natura, non poſſet haberi niſi in illo modo.*

Vel dicendum ſecundo, formam recipere aliquam perfectionem à materia, & animam à corpore per vnionem cum eis, inſtrumentaliter; non formaliter, hoc eſt dictu, ſicut materia eſt inſtrumentum formæ, vt exercere poſſit proprias operationes ad ſui perfectionem, & compoſiti, ita corpus deſeruit animæ, vt valeat operari virtualiter ad perfectionem eiuſdem corporis, & hominis, ac formaliter ad propriam perfectionem in ſe accipiendam, vt declaratum eſt in 4.Not. non autem formaliter, quia nec materia perficit formam, nec corpus animam, cùm non ſint actus, ſed potentiæ, quarum non eſt perficere, ſed tantum perfectionem recipere.

Obijcitur ſecundo quia anima ſeparata eſt imperfecta in eſſendo, & coniuncta eſt perfecta, ex Doct. ſubt. in quol. 9. ſub M. ſed imperfectio prouenit ei ratione ſeparationis, & perfectio ex cauſa coniunctionis; ergo ſtatus coniunctionis eſt animæ naturalis ſubiectiuè, & per oppoſitum ſtatus ſeparationes erit ei violentus. Conſequentia tenet, cum minori, quia ſecundum Scotum in 4. d.43. q.2.§. De tertia &c. Imperfectio indicat violentiam, ſicut perfectio naturalitatem,

tem; ſed ſtatus coniunctionis eſt perfectionis; ſeparationis verò imperfectionis; ergo &c.

Reſpondetur ex eodem Scoto loco primo citato, animam dupliciter conſiderari poſſe, vno modo ſecundum eſſe abſolutum, alio modo, vt dicit relationem partis, componentis totum: primo modo anima eſt æquè perfecta ineſſendo, tàm in ſtatu ſeparationis, quàm coniunctionis, quia vtrobique habet eamdem entitatem omninò abſolutam; at ſecundo modo, in ſtatu coniunctionis, dicitur perfecta relatiuè etiam, quia participat de eſſe totius hominis, in ſtatu verò ſeparationis, quia caret huiuſmodi participatione, ideò dicitur imperfecta: cæterùm cum huiuſmodi perfectio, & imperfectio ſit tantum ſecundaria, & participatiua, non autem primaria, & ſecũdum ſuum proprium eſſe, propterea non debet dici naturalis, aut violenta ſubiectiuè, ſed tantum accipiendo naturale, vt idem ſit, ac conſequens naturalem entitatem, & violentum, vt idem valeat, ac non naturale ſibi oppoſitum contradictorium.

Formaliter ad argumentum negatur conſequẽtiam, ſiquidem talis perfectio, vel imperfectio, cum ſit ſecundaria, & participatiuè tantum in anima, non inducunt naturalitatem, vel violentiam ſubiectiuam, ſed eam tantum, quæ conſequitur entitatẽ naturæ, ſeu vt eſt proprietas entitatis naturalis.

Obijcitur tertio, quia anima naturaliter appetit reſurrectionem corporis, vt in eo exercere valeat operationes ſenſitiuas, ſine quo non poſſet illas habere; ergo ſtatus reunionis non erit naturalis animæ tantum terminatiuè, ſed etiam ſubiectiuè. Antecedens eſt Scoti in 2.d. 16.qu. vn.§. Secunda ratio &c. vbi tenet ſub A. animam eſſentialiter eſſe actum corporis organici, ſic in communi ſumpti. Et in 4.d.43.qu.4.§. Ad propoſitum ſub F, vbi habet, reſurrectionem eſſe naturalem, vt naturale opponitur violento; ergo anima naturaliter appetit reſurrectionem corporis, cui vniri cupit.

Reſpondetur antecedens eſſe verum de appetitu terminatiuo, non autem ſubiectiuo; nec aliter loquitur Scotus in citatis locis, ſiquidem prior probat duntaxat reſurrectionem eſſe naturalem animæ, vt naturale conſequitur entitatem animæ, quatenus eſt actus corporis, non autem vt importat inclinationem paſſi ad formam, de qua eſt ſermo in prima conclusione; poſterior autem loquitur quidem de inclinatione paſſiua, non verò fundata in anima, ſed ab ipſa terminata, quod clarè oſtenditur ex eius verbis, quæ ſic habent: *Primo ergo modo dic, quod erit naturalis, vt naturale, opponitur violento, ſed non vt opponitur ſupernaturali. Ratio primi, quia paſſum inclinatur naturaliter ad formam, quã recipit*. At certum eſt animam non eſſe paſſum, ſed formam, in ipſo receptibilem, ab agente ſupernaturali, corpus, iam corruptum, reſuſcitante actiue; ergo inclinatio naturalis erit fundata in corpore reſuſcitato, & terminata ad animam denuò ſibi vnitam, ac proinde cum dicitur, animam appetere reſurrectionem naturaliter, idem eſt ac ſi diceretur, animam terminare appetitum naturalem corporis ad ipſam. Et hæc de præſenti quæſtione, diſputatione, ac toto curſu philoſophico; in quo ſi quid benè dictum fuerit, totum in Deum referendum volo, cùm omne datum optimum diſurſum ad nos deriuetur à Patre luminum, vt teſtatur D. Iacobus in ſua Canoc. cap. 1. *Si* autem malè, imbecillitati ingenij mei deputandum, non autem voluntati; quandoquidem & meipſum, ac omnia mea ſubijcio, & ſemper ſubiecta volo, pedibus, & correctioni S.R.E. cuius fidem profiteor, & profiteri intendo inuiolatam ſemper vſque ad extremum vitæ meæ. Amen.

F I N I S.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE